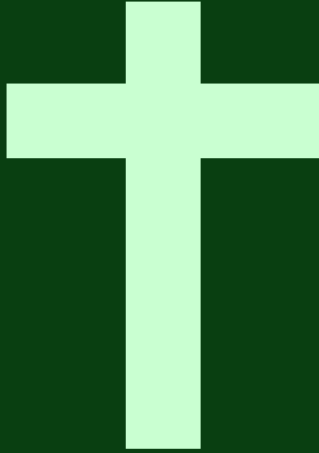

Alap mo Ol Ęse, zěre mo zi niban de ol ziaha-en
gu hup dena

Orya: Alap mo Ol Ęse, zěre mo zi niban de ol ziaha-en gu hup
dena (New Testament)

**Alap mo Ol Ęse, zere mo zi niban de ol ziaha-en gu
hup dena**

**Orya: Alap mo Ol Ęse, zere mo zi niban de ol ziaha-en gu hup
dena (New Testament)**

copyright © 2005, 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Orya)

Contributor: Pioneer Bible Translators

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
c93f518f-565f-570c-87e7-50d54e5ff0f6

Contents

Matius	1
Markus	58
Lukas	92
Yohanis	147
Dua-blas enkam de zi hip de aïsil	187
Roma	233
1 Korintus	260
2 Korintus	284
Galatia	301
Efesus	311
Pilipi	319
Kolose	325
1 Tesalonika	331
2 Tesalonika	336
1 Timotius	339
2 Timotius	347
Titus	352
Pilemon	356
Ibrani	358
Yakobus	379
1 Petrus	386
2 Petrus	394
1 Yohanis	398
2 Yohanis	405
3 Yohannis	406
Yudas	407
Hamal hap de ol	409

Yesus hup de Ol Dawemna mensa Matius ale gulkuke

Yesus mo auyan-aza mo bosem-sena an zen:

¹ Kristus Yesus, Zen teipsin zini Daud Bak mo Auyan-tane.* Zëno auyan-aza mo ausuna, zen Abraham Bak onakon de aïtbinkim kon gwesibir hanankam:

² Abraham Isaksa wë taka.

Isak hwëna Yakobsa wë taka. Zen hwëna beyana dua-blas enkam wei-wik gulku.

Ahana bosena Yehuda,

³ zen hwëna Peres ne Zera neka wë soka-wenya bosena Tamar hon.

Hwëna Peres zep Hezronsa wë taka.

Zen hwëna Ramsa wë taka.

⁴ Ram hwëna Aminadabsa wë taka.

Zen hwëna Nahasonsa wë taka.

Zen hwëna Salmonsä wë taka.

⁵ Salmon hwëna Boassa wë taka- Rahab hon.

Boas hwëna Obedsa wë taka- Rut hon.

Zen hwëna Isaesa wë taka.

⁶ Isai hwëna teipsin zini Daud Baksa wë taka.

Teipsin zini Daud Bak onakon hëndep in kim Israel mo auyan-azasa Babel san dep asakam kap nulhak- zao de lowehe gwen hap, zëno mae mo bosem-sesa de aïtbinni an zen:

Daud Salomosa wë taka- Uria mo we nala Batsyeba hon.

⁷ Salomo hwëna Rehabeyamsa wë taka.

Zen hwëna Abiasa wë taka.

Abia hwëna Asa Baksa wë taka.

⁸ Zen hwëna Yosafatsa wë taka.

Hwëna Yosafat Yoramsa wë taka.

Zen hwëna Uzia Baksa wë taka.

⁹ Uzia hwëna Yotamsa wë taka.

Zen hwëna Ahas Baksa wë taka.

Ahas hwëna Hiskiasa wë taka.

¹⁰ Zen hwëna Manasyesa wë taka.

Manasye hwëna Amon Baksa wë taka.

Zen hwëna Yosia Baksa wë taka.

¹¹ Yosia hwëna nonol Yekonyasa wë taka. Zao zep hen etan oso wal zemka

wei-wik gulku. Israelk de zini kim holokam Alapsa hli dak, dekam zep Babelk de jana nabare zini teipsin zini Yekonyasa zëre mae mo lang san dep nêrhak, hen Israelk de zini beya tangankam asakam zao kang nuk.

¹² Yekonya hwëna Babelk zep Sealtielsa wë taka. Zao kim 70 tahun enkam lowehék, ki zep etan tapbla nuk.

Sealtiel hwëna Zerubabelsa zep wë taka.

¹³ Zerubabel hwëna Abihudsu zep wë taka.

Zen hwëna Elyakimsi zep wë taka.

Elyakim hwëna Azor Baksa zep wë taka.

¹⁴ Zen hwëna Zadoksa zep wë taka.

Zadok hwëna Akimsi zep wë taka.

Zen hwëna Eliudsu zep wë taka.

¹⁵ Eliud hwëna Eleazarsa zep wë taka.

Zen hwëna Matansa zep wë taka.

Matan hwëna aha zini Yakobsa zep wë taka.

¹⁶ Yakob hwëna Maria mo zini Yusupsu zep wë taka. Maria zep Yesussu wë tak- Insa "Kristus" kum en gweblananke.

†

¹⁷ Zep Abraham onakon de auyan-azasa aïtbir hankam Daud osan dep beyana kitak empat-blas enkam. Hen Daud onakon de aïtbir hankam Israelsa de asakam Babelk kang gun sun dep, beyana hen empat-blas enkam. Hen dekon de etan lwan dahal zannak Kristus Yesussu de jaha gwen san dep aïtbir hankam, beyana hen empat-blas enkam.

Yesussu kim Maria jaha gwekke:

¹⁸ Kristus Yesussu de jaha gwenna in, zen ausuna a kirekam mo lwakye: An zem in Maria, zen Yusup hup de golgu gwe-blanna. Hwëna nama de gon srëmnak zep u gwek. Hwëna Yusup hom anakan tame gu'unka, "Zen Alap mo Enho mo sostonkam u gwe'an." ¹⁹ Yusup man tangan Maria mo titi tabin ola blikip gwesik gwibirki, zep Mariasa zë-en enlala gwibi'inka, "Ëe molyë gok, sap zen malinkim u gwe'an." Zen dekam zep enlala gwe'anaka, "Dammak de kira gwenkam, ki Maria mo bosenä sa karek gwer. Zep sowëkam asa gubir, 'Ëe ama emsa baes gwibi'in.'" ²⁰ Zen kim dam gulsuku, "Asa ki Mariasa baes gwibir," hwëna dekam zep ni tannak eisirkim Alap mo dam taha nakore zini gublu zaka,

* **1:1** 1:1 Matius kim ayatnak awe Yesussu "Daud Bak mo Auyan-tane" kam gubluka, zëno dam gulsunnu Yesus mo auyan-aza en hap denaka hom. Yesus de hatan srëmnak, tîngare Yahudi zini Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa "Daud mo Auyan-tane" kam nen gweblak. Sap Alap mo olsa de ayang gul gwen zini zen kirekam nonol nen guk gweblak, "Teipsin zini Daud Bak mo ausu nakon sa hatala- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye." † **1:16** 1:16 Kristus zen bosesa hom. Zen Yesus mo syal hap de bose- men ki Camat ahaksa Gubernur, zen hen ki kirekam syal hap de bosenä. Bosenä Kristus mo enlalana, "Alap mo Dam Tasinnî, zisi de ngaya tabin hip Dena." Zen Yunani olkam de bose, hen zëno enlalana apdenak- men kirekam hen Ibrani olkam "Mesias" kam nen gweblananey.

“Yusup, Daud Bak mo auyan-tane, bahem Mariasa de gon hap baes gwen. Sap Walasna insa u gwe'an, Zen Alap mo Enho mo sosonkam dena. ²¹ Zen zi walassa sa jaha gwer. Em Yesuskum bose ta, sap Zen in Zen sa zère mo hli irin zini ngaya tabiri- zèno mae mo karek-kareksa de ngan gulsuzimdinkim.”[‡]

²² An kitak Alap Zèn ki syal gwibirki-zère mo ol ayang gul gwen zini Yesaya mo alenak dikim zaun hup, mensa Zèna anakan gu-gublukake,

²³ “Zi niban de gaing èn srèm wenam seiwiri sa u gwer, hèndep zi walassa sa jaha gwer. Walasna in ‘Imanuel’kam sa bose dal.”*

Yesaya insa “Imanuel”kam gubluka, zen Ibrani olkam. Zèno enlalana, “Alap Zèn nèsa golèlowehe gwe'ara.”

²⁴⁻²⁵ Ni tan nakon kim luweka, hèndep in kirekam Alap mo dam taha nakore zini in tonblaka, desan zep ki hèndep ang gweka. Hwèna Maria kim jaha gwe srèm gwe'ak, zen hom dekam nini apdekam la'ak. Walasna insa kim jaha gwek, Yusup dekam zep “Yesus”kum bose taka.

2

Yakla hata sezan nakon kim keis nikon de dam gulsuk gwen zini yaing gwe zakke:

¹ Yesussu kim Yerusalem mo langnak de èna Betlehemk jaha gwek, dekam teipsinkim Herodes irik gilki. Hwèna dekam zep keis nikon de dam gulsuk gwen zini Yerusalemk yaing gwezak. Zini in Israel kore naka hom. Zèno mae mo langna yakla hata sezan san dekam. ² Zen zao zep étakensizik, “Yahudisa de teipsinkim irik gin hip de walasna in, endawe nër hom jaha gwek? Èe keissiè yakla hata sezan san hla la gwe'an- dekon de dam tasin hipye. Zen in zebè yaing gwezal- walasna insa de bokle kom tablan naban isrip-sri gweblan hap.”

³ Teipsin zini Herodes kim kirekam salka, ausa zep hloka. Hen tingare Yerusalemk de zini kim kirekam èsaladak ausa zep èhlondak. ⁴ Herodes dekam zep Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyà zèbon de tagal gwen hap gubiridaka. Zao zep takensibiridaka, “Alap mo hamal hap de ola kon, nèsa de ngaya tabin hip de Teipsin Zini, Zen endawe sa an zem jaha gwer?”

⁵ Ki zep ding nulblik, “Sap diki Yerusalem mo langna Betlehemk de jaha

gwen hap, sap Alap mo ol ayang gul gwen zi mo alenak man lwak,

⁶ ‘Yehuda mo auyan-aza mo èna in, Betlehem,

zen èna sap betekna- tingare Yehuda mo langnak de è-è nakonye.

Hwèna lamkam zèno bosena sa tangan yawal gwer,

sap ano hliil irin wenyà Israelsa de zaho ta gwibin hip de Zini,

Zen zèwe sa zère mae mo ngirin klesnak jaha gwer.’”*

⁷ Herodes kim kirekam zèbon mae salka, dekam zep yakla hata sezan nakore keis nikon de dam gulsuk gwen zini insa sowèkam gu sonebiridaka- zèbon de yaing gwezan hap. Zao zep taken-sibiridaka, “Keisni in bawalkame nonol hla lak?” ⁸ Kim takensibiridasiki, ki zep gubiridaka, “Emki Betlehem san sek gwen. Zao walas tola insa dawem enkam lèblak. Zao de hla tankam, asa etan en gublu kinzik- èe akakim hen song gwek, bokle kom soblan naban de hen isrip-sri gweblan hap.”

⁹⁻¹⁰ Ki zep hèndep sek gwek, ki zep hen keisni mensa yakla hata sezan san nonol hla dak, etan hla dak. Dekam tangan zep èisrip-sri gwe'ak, sap keisni in man ngeir-birida'anka. Hèndep walas tola in zao gola ta'anka, zao en zep keisni in mo ngatanna zilsin'inka. ¹¹ Gola iwe kim bitì gwek, zao zep walas tola insa an zem Maria han nake'ak. Zao zep hèndep ètutuk gwe hezan naban boklena kom dablazak. Dekam zep zère mae mo honnak de kire-kire bitì tahal zanna zèbe hap deisweblak, hèndep dekam zep zèbe hap kap dablak- emasna, ir ase dawem nabare te kilì, hen ahana obat hap de te kil dawemsa. ¹² Hwèna hla tan srèmnak Alap mes eisirkim anakan enlala sobiridaka, “Herodes osan bahem etan lwan dahan.” Zep hèndep aha ora san zère mae mo lang san dep lwan dahak.

Yusup ne Maria ne kim Yesus hun Mesir sin dep èrheya gwekke:

¹³ Keis nikon de dam gulsuk gwen wenyà in kim lwan dahak, Alap mo dam taha nakore zini ki zep eisirkim Yusup hon hata zaka. Zao zep gubluka, “Em luwen. Herodes man angkam eno nik mo walasna ansa tan hap de tèblan hap kalang gwe'ara. Walas tola insa em Mesir sin dep èrheya gwen. Zao holokam èrgwè. Etan aen asa ebon hatazal- dekam de emsa anakan guzimdin hip, ‘Angkam sap esa etan èrlwa hala.’” ¹⁴ Yusup kim luwe zaka,

[‡] 1:21 1:21 ‘Yesus’kum de bosena, zen hen Ibrani olkam enlala naban. Zèno enlalana “Bian (Alap) ngaya tabi'ira.” Zep bosena in man tangan dakasti'in- men kirekam Alap mo dam taha nakore zini in hamal hap Yusup hup srip gulsublukaye. * 1:23 1:23 Yes. 7:14 * 2:6 2:6 Mik. 5:2; 2Sam. 5:2

dekam zep hëndep kam ërheya gwék.
¹⁵ Zao zep ërgwë gwék, hëndep Herodes tilki. Zen kitak Alap mo dwam gwibin sin ki lwak- Alap mo ol ayang gul gwen zini men kirekam Yesus hup dena hamal hap anakan ayang gulkuke,

“Èe asa etan ère mo Walasna Mesir kon kwang ta halzal.”*

Herodes kim Betlehemk de zi walassa de tameran hap gubiridakake:

¹⁶ Herodes kim sap keis nikon de dam gulsuk gwen wenyä insa kara gwibiridaka, hen anakan kim tame gulku, “Zen hom asa nen gublu kinzi’an. Man asa ahap da guk kinzik.” Dekam tangan zep jal gwéka. Dekam zep zëre mo jana nabare zisi gubiridaka- Betlehemk hen zëno golek denak de ë-ë san de zi walassa tamerandan hap, dare tahun nakon olk san dep. Sap in kirekam keis nikon de dam gulsuk gwen zini in benna hen tahunna anakan nen gublu kinzikke, “Nonol tanganna dekam hata seka.” ¹⁷ Zen dekam zep zauk- Alap mo ol ayang gul gwen zini Yermia Bak men desa ola anakan ayang gulkuye,

¹⁸ “Langna Rama kon gona sa wet so gwer, hen kamana sa nawa gwibir. Èe ama eisirkim Rahel Swesa hlauk. Ngein sin zen sa auyan-tane wal zemka halahla gwibiridal. Zen molya sëwehek, sap auyan-tane wal zemka kitak tangan sa damerasil.”*

Yusup ne Maria ne kim Yesus hun Mesir kon etan ërlwahal zakke:

¹⁹ Herodes kim tilki, Yusup ne dekam nama Mesirk ërgwë’ak. Dekam zep etan Alap mo dam taha nakore zini zëbon eisirkim hata zaka. ²⁰ Zao zep gubluka, “Em luwen. Angkam sap esa walas om in han etan Israel san dep ërlwa hala. Sap teipsin zini men zen eno nik mo walasna insa de tan hap golëalp gwe’anka, zen mes angkam tilki.” ²¹ Ki zep hëndep luweka, dekam zep hëndep etan Israel san dep ërlwahak. ²² Hwëna kim etan salka, “Angkam Yerusalem mo langnak Herodes mo tanena Arkelaus Bak bi zik mo weinak teipsinkim irik gi’ira,” dekam zep hwëna desan de etan ërsong gwen hap airi’anka. Hwëna Bian zep etan eisirkim gubluka, “Galilea san ërsong gwe.” Dekam zep desan ërsong gwék. ²³ Zao zep ë bosena Nazaret ërgwë gwék. Zen kitak Alap mo

dwam gwibin sin ki lwak- men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini orep zëbe hap dena ayang nul gwékke,

“Zen Nazaret walkam sa nen gweblal.”

3

Yohanis kim Yesus hup Israelsa hamal gublukake:

(Mrk. 1:1-8; Luk. 3:1-18; Yoh. 1:19-28)

¹ Zao kim lwa se’ak, dekam zep baptis ta gwibin zini Yohanis Alap mo olsa de ayang gul gwenkam kon gwesik hana’anka. Zen zi srëm nakon syal gwe’anka- Yerusalem mo aha ënak de eik nikon. Sane tan hap kim zë zini yaing gwe-gwék, dekam zep ola ayang gul gwizimki, ² “Ere mae mo karek-karek nakon em ëhalen. Sap angkam Alap Zëna man kon gwesik hana’ara- teipsinkim de nësa irik ginkimye.” ³ Yohanis zen orasa de sal tablan hap de zini men zëbe hap Yesaya Bak Alap mo olak hamal hap anakan ale gublukake,

“Zini sa zi srëm lang nakon taken gwera, ‘Haen, nëre mae mo Teipsin Zi hip nen orasa hamal ta gublun!

Hen nen dam-dam ta gublun!’”*

⁴ Yohanis in Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak mo kim hen gwë gwéka, zep unta ala nakore bajuna zëno kim hen ala so gwéka. Takna hen Elia mo kim tweran sopkam denaka daul gwéka. Tembanena hen zëno kim tembane gwe-gwéka, zep ëkasna twenblanda gwéka, hen sobwal hona otde gwéka.* ⁵⁻⁶ Dekam zini zëbon dep beya tangan nik weyana Yordan san dep sek gwe-gwék- tingare Yerusalem mo lang nakon, hen weyana Yordan mo alp san de ë-ë nakonye. Zëwe zen nonol zëre mae mo kirekam karek-kareksa damnak ëkira-kla gwe-gwék. Ki zep hwëna Yohanis baptis ta gwibirki.

⁷ Farisikam de gubirida gwen wenyä hen Sadukikam de wenyä* zen hen zëwe beyakam sane tan hap yaing gwe-gwék. Hwëna Yohanis kim desa hlauluda guku, dekam zep gu-gubiridaka, “Em an gwe makare enlalana! Em ema ëenlala gwe’an, ‘Asa de baptis tabinkim Alap molya asa karek tabirki.’ Hwëna em home ëhale’an. Alap mo jala kon molye ëheya-hya gwék. ⁸ Zen in zep, em de Alap mo jala insa goltowen srëm hap, em ere mae mo lowe- hen karekna insa wet gulsun- dekam de

* 2:15 2:15 Hos. 11:1 * 2:18 2:18 Yer. 31:15 * 3:3 3:3 Yes. 40:3 * 3:4 3:4 2Raj. 1:8; Mal. 4:5 * 3:7

3:7 Farisikam de gubirida gwen zini, zen Yahudi zi mo aha hlikna, hen zen Yahudi mo auyan-aza mo jalse gwen olsa anakan tatete nul gwék, “Bahem gulmurun.” Zen hen man anakan ëbolamda gwe-gwék, “Èe en ama dawemkam Alap hon ëtal gwesi’in.” Zep zen hen man Yesusu baes nëblak- kim anakan hla dak, “Desa beyakam ang nëbla’an.” Sap Yesus Zen Farisi walsya hom. Sadukikam de gubiridan wenyä, zen hen Yahudi mo aha hlikna. Hwëna zëno mae mo tawa tabinkim, “Zini bëjen tin nikon etan ngaya gwen.” (Kis 23:6-8)

emsa anakan tame tabin hipye, 'Zen eiwa mes ëhaler.' ⁹ Em bahem anakan ëkil gil gwen, 'Ëe an Abraham mo auyan-aza nakore nakake, zep asa molya Alap karek tabirki.' Sap Alap maka eno mae mo weinak dep kaso-kasona ansa Abraham mo auyan-aza hap yang tabi'ira. ¹⁰ Sap Alap mo zer sonen Zini in Zen ano lure nakon hata'an zala, Zen mes hlala hohle gulu- dekam de tesya lu ta gwen hapye. Tenya men zen de eini ëtë srëm gwe'ak, desa sa ausu ennak lu tala, hëndep ki sa tünsik gwen srëm syauk hi-hütinnik yal ta sera. ¹¹ Ëe weyakamë emsa baptis ta gwibi'in- dekam de em enaka anakan golëtrë gwen hap, 'Ëe mesë ëre mae mo karek-karek nakon ëhaler.' Hwëna ano lun kon Zen hata'an zaka, Zen Alap mo Enhokam sa emsa baptis ta gwibiri, hen syaukkum. Zen abon onakon teipsin tanganna, zep zëno sepatu maesa de einblihan mae hap, ëe hen toton bëjënë. ¹² Zen joksä zirensi'ira- dekam de lënsa lën hap. Dangnak dena, desa yunak sa bitü tala. Hwëna syaena men zen dang alp san alti'ik, desa tünsin srëm syauk bla san dep sa yal ta sera." †

Yohanis kim Yesusu baptis takake:
(Mrk. 1:9-11; Luk. 3:21-22)

¹³ Dekam zep hen Yesus Galilea kon weyana Yordan san dep song gwe zaka, zao zep Yohanissi abe ta zaka, "Asa hen emki baptis tan."

¹⁴ Hwëna Yohanis man baes gwe'an-ka- Yesusu de baptis tan hap. Man zë gubluka, "Bian, diki dawemna Em de asa baptis tankam bap. Hwëna Em ba habe abon hatanan zala?- ëe de Emsa baptis tan hapye!"

¹⁵ Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, "Em sap esa angkam Asa baptis tala. Sap zen dekam esa Alap mo dwam gwibinni kitak su kul sonera." Ki zep hëndep baptis taka.

¹⁶ Yesus kim dekon zil he'an zaka, muk ennak zep nglina hlang në hanak. Yesus ki zep Alap mo Enhona hlalul guku- kim mawana ohola mo kim Zëbon dep ati gwe ine'an zaka. ¹⁷ Dekam zep hen Alap mo ola ësalsek,

"An ëre mo Tane- ëre mo dang üninak de tanganna. Ëe ama tangan sam gwesik gweblanan."

† 3:12 3:12 Yohanis gandum nuban nyiru naban gulk sun de ol blaanzimdinkim gubiridaka. Zëno enlalana apdenak- lënsa de jokkam lën naye. Gandum sopna, zen san de syaena kiye. * 4:4 4:4 Ul. 8:3 * 4:6 4:6 Mzm. 91:11-12

* 4:7 4:7 Ul. 6:16 * 4:10 4:10 Ul. 6:13

4

Dowal mo kigina kim Yesusu akasiblikake:

(Mrk. 1:12-13; Luk. 4:1-13)

¹ Alap mo Enhona ki zep Yesusu zi srëm lang san dep zersong gwëka- zëwe dikim dowal mo kigi akasiblin hap. ² Yaklana empat-pulu enkam Yesus tembane gwen srëmkam zëwe gwë gwëka. Dekam usakna mes tangan sabak gwëka. ³ Hwëna dowal mo kigina dekam zep zë gubluka, "Em san Alap mo Tanesa hom?- zëbe usak naban gwë'araye. Kasona ansa emki gublundan- roti hap de ëjowen hap."

⁴ Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, "Alap mo olak man lwak, 'Zini tembane en nakon hom lowehe gwenan. Hwëna tingare Alap mo ola mensa ësane gwe-gwenan, zen dekon hen ki lowehe gwenan.' " *

⁵ Dekam zep hwëna dowal mo kigina in Yesusu owaskam Yerusalem san dep zersong gwëka- ëna mensa Alap orep Israel de zi hip dam tasizimki, zëre hap de gol yawalsa de zë taun hup. Zao zep dowal mo kigina in Alap mo gol bolak drëne seka. ⁶ Dekon zep etan gulbluka, "Em san Alap mo Tanesa hom?- ki emki heya gwe inen. Sap Alap mo olak ebe hap dena anakan lwak,

'Alap zëre mo dam taha nakore zisi sa emsa de dawem enkam kara ta gwen hap gubiridala.

Zëno mae mo taha tere san esa tëndä gwera, zep em molye ba karek maena goltowëka.*

Zep em san ema Alap mo ola insa taiblibi'ira? Ki emki heya gwe inen."

⁷ Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, "Alap mo olak man hen lwak,

'Bian Alapsa totoresa bahem anakare hap akasiblin, "Wëhë asa mas gwe- bla'an-ka?" ' ' *"

⁸ Hwëna etan dekon ki zep Yesusu owaskam kwatap yawal san dep zersong gwëka. Dekon zep tingare auhu-kamanak de irik ginni ansa goltrëblaka- hëndep zëwe de kire-kire dawem naban. ⁹ Zao zep etan gulbluka, "Insa ki hlalulda, ëe asa ebe hap kitak tapla gulblul- em de hwëna bi gwibin hip. Hwëna nonol bokle kom soblan naban em asa boltere tan."

¹⁰ Yesus ki zep jala ban ding gulbluka, "Zi Golluwe Bak, em song gwen! Sap Alap mo olak man lwak, 'Bian Alap ensa em boklena kom so gwe- blan,

hen Desa en em blikip gwesik gweblan.' ”*

¹¹ Hëndep ki zep dowal mo kigina in Yesussu hli ta guk halka. Hwëna Alap mo dam taha nakore zini dekam zep tembanekam mas nëblazak.

Yesus kim Galileak syala kon gwesibir hanakake:

(Mrk. 1:14-15; Luk. 4:14-15)

¹² Yesus kim salka, “Yohanissi mes bwinak se dyaink,” dekam zep Galilea san ahulsuk halka. ¹³ Dekam Zen hom zëre mo ëna Nazaret gwëka. Zen hwëna Kapernaumk gwë gwëka- Ho Gutuna Galilea mo alpna, Zebulon ne Naftali nik mo zi ausu mo langnak. ¹⁴ Yesus insa zao gwëka, zen Alap mo dwam gwibin sin ki lwak- dekam de Yesaya Bak mo hamal hap de ol ayang gunnuk zaun hup, mensa anakan ayang gulkuke,

¹⁵ “Em in zene Zebulon ne Naftali nik mo ausu nakore zini lowe he'an, hen Ho Gutuna Galilea mo ora alp san de wenyä, sap weyana Yordan mo men eihsanak de wenyä, hëndep Yahudi srëm zi ausu nakore zini men zen langna Galileak hen lowehe gwenan:

¹⁶ Em in zene angkam kawesinnik lowehe gwe'an,

hwëna em esa sërkam de ngatan yawalsa hla kul.

Em in zene juwen zi mo lang kawesinnik lowehe gwenan,

hwëna ebon mae onak sa ngatanna yakla nwe de hata sezan makan emsa zilsibirida zala.”*

¹⁷ Zep Yesus in kim Kapernaumk gwë gwëka, dekam zep zë hëndep tawa tabinkim kon gwesibir hana'anka. Man zë gubirida gwëka, “Ere mae mo karek-karek nakon em ëhalen, sap Alap Zëna angkam man kon gwesik hana'ara- teipsinkim de nësa irik ginkimye.”

Yesus kim hogwe tahyo gwen zini empat enkam zëre hon de ang ta gwen hap kwang guluda kinikake:

(Mrk. 1:16-20; Luk. 5:1-11)

¹⁸ Yesus kim Ho Gutuna Galilea mo alp san gwë ha'anka, dekam zep zë hogwe tahyo gwen zi darena ake'anka. Ahana Simon- men desa hen “Petrus”kum nen gweblanan, oso zen Andreas han. Ho gutunak iwe hogwesa jalakam zertahyo'anka. ¹⁹ Yesus ki zep zë guzim zika, “Asa em ang ëblan. Èe asa emsa zisi de hwëna lahyo gwen hap tawa sol.”

²⁰ Dekam zep hëndep jalana insa hli koso

guk halka- Yesussu dikim hwëna ang ëblan hap.

²¹ Dekon kim deban zisong gwëka, dekam zep etan aha zi darena ake'anka. Zen hen oso zeban zergwë'anka. Zen Yakobus ne Yohanis ne- Zebedeus Bak mo walas dare. Zen bi zik zëre mo bul tahannak zinikin'inka, jalasa zë zioto tasibi'inka. Zao zep hen desa kirekam guzim zika. ²² Zen hen zao zep hëndep bulu insa hli kulki, hen bi zemka zëwe hli laka. Zëna dekam zep hen Yesussu ang ëblaka.

Yesus kim tawa tabir song gwëkake hen zi sang-sangna kim dawem tabir song gwëkake:

(Luk. 6:17-19)

²³ Yesus dekam zep tingare Galilea mo langnak de ë-ëna zëre hon de ang ta gwen wenyä in han ziamjanbir song gwëka, hen zëwe Yahudi mo but srëm gol-gol san tawa tabir song gwëka. Zen Alap Zën de irik gin hip de ol dawemkam tawa tabir song gwëka, hen kirekam-kirekam zi sang-sangna dawem tabir song gwëka. ²⁴ Galilea kon kim Yesus hup de ola insa tingare Siria mo lang san nol haladak, * dekam zep zi beyam-byana kirekam-kirekam sang-sang karek nabare wenyä nolëyaing gwe-gwezak. Sap dowal mo tilbriidanna, hen ëtilsin-tilsin wenyä, hen taha-tana teysya inen srëm wenyä, desa kitak nolëyaing gwe-gwezak. Hen Yesus dekam zep kitak dawem ta gwibirki.

²⁵ Dekam zini beya tangan nik zep Yesussu ang në gweblak. Ahakon Galilea korena, ahakon lang bosena Èna Dare Taha-tap korena, hen ahakon tingare Yerusalem mo lang nakorena, hëndep ahakon weyana Yordan mo men eihsya nakorena.

5

Yesus kim kwatapnak tawa tabirkike:

(Luk. 6:20-23)

¹ Yesus kim zi beyam-byana insa hlaluludaka, dekam zep kwatap tek san hata seka. Zao zep zëre hon de ang ta gwen wenyä ban zi trana insa zigoletëinikinki, ² zao zep tawa tabi'inka,

³ “Men zen zëre mae mo tahalhana Alap en hon ëblol gwe-gwenan,

zen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an, sap zen zen Alap mo irik ginni bi neibi'in.

⁴ Hen men zen angkam enlalana ëdowe hana gwe'an,

zen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an,

* 4:16 4:16 Yes. 9:1,2 * 4:24 4:24 Siria mo langna in, zen langna Galilea kon utara san dep. Zen dekam Roma mo aha irik gin lang, hen Yahudi srëm zi ausuna zao hen lowehe gwëk.

sap Alap sa zëno mae mo enlala dowe hananna insa isrip-sri hap li ta sonezimdi.

⁵ Enlala sae-sae wenya, zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an, sap Alap sa gubiridala- zen de hen okamana ansa bi gwibin hipye.

⁶ Men zen tîngare zi dikim enlala damdam enkam lowehe gwen hap ëdwam gwe tine gwenan,

zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an, sap lamkam men zëwe enlala damdam wenya lowehe gwe'ak, desa hen sa Alap gubiridala- zëwe de hen bitî gwen happye.

⁷ Hen men zen wal bose wal zemka kwasang neibirida gwenan, zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an, sap kire zi hip Alap kwasang-kwasang zemka sa gol gwizimdi.*

⁸ Enho lalak wenya, zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an, sap zen zen sa Alapsa nêrtower.

⁹ Hen zini men zen umlae enlalana nol halada gwenan,

zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an. Kire zini Alap sa gubiridala, 'An ëre mo walas tanganna zen.'

¹⁰ Dawemsa de syal gwibinnik men desa karek da gwibirin,

zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an, sap zen zen Alap mo ïrik gînnî bi neibi'in.

¹¹ Hen emsa kim abe hap de jal hap lamang da gwibi'ik, hen karek da gwibi'ik, hen boton olkam blo-blo da gwibi'ik, em hen dekam isrip-sri gwibinnik esa lowehe gwer.

¹² Orep men zen Alap mo ola abare srëmnak ayang nul gwëk, desa hen kirekam karek da gwibik. Zep em de hen kire kareksa goltowe gwenkam, em dawemkam ëisrip-sri gwe-gwen, sap ngein sin dawemna Alap mam tangan naka ebe mae hap ngatan zi mo langnak hamal gulzim'ira."

Yesus hon de ang ta gwen wenya zen diki okamanak hi makan zen ëdërek gwen, hen pelita makan zen ëngatan gwen.

¹³ "Em an zene Abon ang ta gwe'an, em okamanak san de hina kiye. Hwëna hina blëble gwenkam, dekam tembanesa dikim dërek gun hup dena man hom gwe-gwenan. Dërekna in de hom gwenkam, dekam zini bëjen ba mae hap dwam gwibin. Zen dekam zalta dep de hiri gun en hap dena. ¹⁴ Hen em an okamanak san de tîngare zi hip de ngatanna kiye. Em hen dekam san de kwatap bolak de

ëna kiye. Ëna in kore kam de ngatanna okama kawesinnik awe man zil ine gwenan. ¹⁵ Zen zep ere mae mo ngatanna bahem aning gul gwen. Sap zini bëjen pelita ngatannak yuna utuk gul sonen. Zen diki mejanak de lonenkam- dekam de golak de lowehen wenya in ngatannak lowehen hap. ¹⁶ Zen in zep, eno mae mo lowe henna diki tîngare zi mo nwenak kirekam zen ngatan gwe-gwen- dekam deka eno mae mo lowehen dawemna insa hla nul gwëk. Ki zen hen dekam sa ngatan zi mo langnak de Bian mo bosena teip nulsuk gweblal."

Yesus kim Musa mo titî tabin ol hap dena tawa tabirkike:

¹⁷ "Asa bahem anakan kil tîn, 'Zen an Musa mo titî tabin olsa de wet gulsulun hap hata zaka,' ahaksa, 'Alap mo ol ayang gul gwen zi mo olsa de wet gulsun hup.' Ëe wet gulsun hup homë hatazak. Ëe hwëna dawemkam de zëno ei nika ebe mae hap sul sonezimdin hibë hatazak. ¹⁸ Zen in zebë eiwa denaka emsa gubirida'an: Nglî naban kama naban de aumwa hap de yaklanak jek-jak nën srëmnak, dekam tîngare hamal hap de Alap mo ola sul sonen tangan nik sa lwal. Aha-ere ol-gun betek maena molya mae lwa kinik. ¹⁹ Zen in zep, men nara titî tabin ola insa aha-ere ol-gun maesa ngip gunnu, hen men zen de anakan titî da gwibi'ik, 'Ansa sap esa ngip ul gwer,' zen Alap mo ïrik gînnik otde tangannak sa teinikin. Hwëna men zen de titî tabin ola in san ang ta gwe'ak, hen aha zisi desan de ang tan hap titî da gwibi'ik, zen Alap mo ïrik gînnik teipsin-teipsinkim sa lowehe gwer. ²⁰ Zini sap man Farisikam de gubirida gwen zisi hen Musa mo titî tabin olsa de tawa ta gwibin zisi anakan kil di gwibirin, 'Zen dawemkam Musa mo titî tabin ol san ang ta gwenan.' Hwëna zëna desan zi mo nwe ennak ang ta gwenan. In zebë emsa gubirida'an: Em de zëno mae mo kim ëk enkam Alap mo dwam gwibin sin ang ta gwenkam, ki em molye Alap mo ïrik gînnik bitî gwëk."

Wal bosyansa de jal gwibirida gwen srëm hap de ol:

²¹ "Ena dwan mes-eme ëtawa gwëk: Musa Bak dwan mes-am anakare ol jalse gwenna nëno mae mo auyan-aza hap ayang gulzimki,

'Zisi bahem tan. Nara zisi tanna, desa hwëna em tok hap karek tan.'*

²² Hwëna angkam Ëe ama emsa gubirida'an: Men nara wal bose zemka jal gweblanna, kire zini Alap sa lamkam karek tala. Hen men nara aha zisi wakwak

* 5:7 5:7 Mat. 18:31-35 * 5:21 5:21 Kel. 20:13; Ul. 5:17

tanna, kire zini hen karek tan hap dena. Hen men nara wal bose zemka gublunna, 'Em in enlala joblo-topna,' kire zini zen tinsin srēm syauk bla san dep dena.

²³ "Zen in zep, em de Alap hap kire-kiresa de golblan hap enlala gwenna, hēndep em de Alap mo golak golhatankam, hwēna dekone etan enlala gwe'anam, 'O hare ano wal bosyanna man-am ēre mo karek nakon asa gīl-gīl gwebla'ara,' ²⁴ ki kire-kirena insa emki Alap hap de golblan srēmna teksonnak iwe hli yun. Nonol emki wal bose om in han eno karekna insa tap ulsun. Tap ulsunuk, dekam etan lwa halza- dekam de kire-kirena insa enlala dawem naban Alap hap golblan hapye. ²⁵ Zen in zep, ere mo karek nakon de wal bose uk emsa gīl-gīl gweblanna, emki nabakam tap un. Tap un srēmna, ki eno wal bosyanna in maka emsa teipsin zinik klak ta'ara. Teipsin zini in hwēna dekam maka zēre mo dam taha nakore jana zisi gubirida'ara- emsa de bwinak se tya irin hip. ²⁶ Eiwa denakaē emsa gubirida'an: Em bējen em dekon wet son- te-alana men ki en teipsin zini in emsa gubluka, kire enkam de golblan srēmna."*

Ēkahalo gwe-gwen srēm hap de ol:

²⁷ "Em dwan mes-eme Musa mo ol jalse gwenna ansa ēsane gwe-gwek,

'Bahem ēkahalo gwen.'*

²⁸ Hwēna angkam Ēe ama emsa gubirida'an: Men nara wesya swi enlala naban ērtabinni, ki zen mes enlala nakon kahalo gwibirida. ²⁹ Emsa de ere mo aha nwe tūti da gwe'anam, 'Haen, nen karekna wakinsa karatda un,' ki em nwena insa alsin nika hiri son. Sap eme dare nwe naban zigwē'anka, ki esa hēndep Asa hli tala. Ki hwēna tinsin srēm syauknuk dep sa emsa hiri daser. ³⁰ Hen kirekam, emsa de ere mo dam taha kareksa dikim gon hap tūti da gwe'anam, diki dawemna em blansin. Sap eme dare taha naban zigwē'anka, ki esa Asa hli tala. Ki hwēna tinsin srēm syauknuk esa hēndep denaban gwē gwera."

Wesya de baes gwibin srēm hap de ol:

³¹ Yesus ki zep etan gubiridaka, "Em dwan mes-eme Musa mo ol jalse gwenna ansa ēsane gwe-gwek,

'Zini we zemka sap de baes gwibinkim, hwēna nonol baes gwibin hip de suratsa de anakan ale gunkum, "Ēe mesē kire hap baes gwibik."*

³² Hwēna angkam Ēe ama emsa gubirida'an: Men nara we zemka baes gwibinni, wenya in de kahalo gwen srēmna, ki hwēna dekam zen mes aha zi de kahalo gun hup golgunda. Hen we baes gwibinni insa de ahanik gonkam, zen hen Alap mo nwenak kahalonak gwē gwe'ara."

Anakare hap de ol: Bahem anakan ēgu gwen, "Alap, mese ki asa hla tanda."

³³ "Em dwan tawa nakake, orep Musa Bak nēno mae mo auyan-azasa ki hen anakan jalse gwibirida gweka,

'Bahem boton hap anakan ēgu gwen, "Alap, mese ki asa hla tanda."'

Hen zen man tūti ta gwibirki,

'Em de banakare mae hap Bian mo bose gubin niban gu-gunnu, hēndep kire enkam emki syal gwe-gwibin. Kirekam de syal gwibin srēmna, ki Alap mo nwenak mese karek gwera.'*

³⁴ Hwēna angkam Ēe ama emsa gubirida'an: Bahem tangan Alap mo bose gubin niban ere mae mo ola sosen gul gwen. Hen Alap zēre mo bosesa de gollēwen hap bahem hen anakan ēgu gwen, 'Nglī, mese ki asa salblanda.' Sap nglina zen Alap zēre mo nikin gwenna zen- men dekon nēsa tingan irik gī'iraye.

³⁵ Anakan hen bahem Bian mo bosesa de gollēwen hap ēgu gwen, 'Kama, mese ki asa salblanda.' Sap zen apdenak- anakan de gun nubanye, 'Alap, mese ki asa salblanda.' Sap okamana an, zen Alap zēre mo tana ik so sone gwenna zen. Anakan hen bahem ēgu gwen, 'Ēna Yerusalem, mese ki asa hla tanda.' Sap Yerusalem, zen Teipsin Zini Alap zēre mo ē yawala zen. ³⁶ Hen Alap zēre mo bosesa de gollēwen hap bahem hen anakan mae ēgu gwen, 'Ēre mo nol ala, mese ki asa hla tanda.' Sap eno sosonna hom- dekam de ere mo nol alana insa aha-ere sihi mae naka anakan wet gulsun hupye, 'Ano nol alana an zen ngap-ngap gwen,' ahaksa, 'Zen kakak gwen.' ³⁷ Diki Alap mo bosesa de gubin srēmna em ēgu gwen, 'Ēe eiwa denakaē ton'an.' Sap em de anakan ere mo olsa sosen gul gwenkam, 'Zen ki asa salblanda,' dekam hwēna em dowal mo kigi mo dwam gwibin sine ang gwe'ara."

Hwē-hwēkam de nēnaka karek ta gwibin srēm hap de ol:

(Luk. 6:29-30)

³⁸ "Em dwan mes-eme Musa mo ol jalse gwenna ansa ēsane gwe-gwek,

'Zi de wal bose zik mo nwesa tobe ēnkam haī soblanak, ki zini in mo nwena emki hen haī soblan. Ahaksa ēk naka de

* 5:27 5:27 Kel. 20:14; Ul. 5:18 * 5:31 5:31 Ul. 24:1
5:38 Kel. 21:24; Im. 24:20; Ul. 19:21

* 5:33 5:33 Im. 19:12; Bil. 30:2; Ul. 23:21-23 * 5:38

tobe ênkam kam tablankam, ki hwëna zini in mo êk naka emki hen kam tablan.*

³⁹ Hwëna angkam Êe ama emsa gubirida'an: Zi jal-jal de emsa karek tanna, bahem ere mo timsi goljalse gweblan. Emki hwëna sosok gulblun. Emsa de zi i tranak lek tyankam, em etan eiha i trasa zitрэblan- zêwe deka hen emsa lek tyaka. ⁴⁰ Emsa de ahanik teipsin zinik botonkam anakare ola ban klak tanna, 'Zen mes ano kire-kirena totoresana kap taka,' zen men desa em de hwëna kap tablan hap dwam gwe'ara, emki hêndep kap tablan, hen dekon em etan mas-mas tablan. ⁴¹ Emsa de jana zi zëno nihin dohon-honsa de aha-ere kilometer enkam wê tablan hap tiktik tanna, em hwëna dare kilometerkam em wê tabla song gwen. ⁴² Zi de emsa banakare mae hap abe tanna, em hêndep golblan. Hen zi de emsa ba maesa de bohê gulblun hap abe tanna, emki hêndep bohê gulblun. Bahem salsiblin."

Ere mo jal zisi de kwasang gwibirida gwen hap de ol:

(Luk. 6:27-28,32-36)

⁴³ "Musa mes dwan-am nësa anakan titi ta gwibiriki,

'Wal bose wal en omka em kwasang gwibirida gwen.*

Hwëna zëno olsa de tawa ta gwibin wenyana anakan mas nul gwenan, 'Nëre mae hap de jal zisi sap esa husus eibirida gwer.'

⁴⁴ Hwëna angkam Êe ama emsa gubirida'an: Ere mae hap de jal zini em kwasang gwibirida gwen. Hen men zen emsa karek da gwibirin, zêbe mae hap Alapsa em abe ta gwen- Zen dikim dawemsa zêbe mae hap gol gwizimdin hipye. ⁴⁵ Sap tingare zisi de kwasang gwibirida gwenkam, zen dekam esa ngatan zi mo langnak de Bian zêre mo bi gwibiridan walaskam loweher. Sap Alap insa yaklana yang tasiki, zen zi dawem-dawem ensa hom zilbirida ine gwenda. Zen hwëna karek-karek gol gwen wenyaka hen zilbirida ine gwenda. Hen ona insa il ti gwenda, zen dawemsa de syal gwe-gwibin wenyana kip, hen kareksa de syal gwe-gwibin wenyana kip. ⁴⁶ Zep em de enaka de kwasang gwe-gweblan zi ensa etan kwasang gwibirida gwenkam, ki hwëna anakan bahem êkil gil gwen, 'Alap sa kire hap asa sam gwesibiridala.' Roma mo irik ginnik dep de te-ala alal ta gwen zini sap ki kire enkam êgwê gwenan. Zen hen karek gol gwen bose zemka hwë-hwëkam zënaka kwasang neibirida gwenan. ⁴⁷ Hen em de zisi golêtowenkam, em de ere mo wal bose wal ensa dawem

ta guk gwibinkim, hwëna aha zisi hom, dekam bahem anakan êkil gil gwen, 'Ano bosena dekam sa Alap mo nwenak dawem gwer.' Alapsa de tame tan srêm zini hen ki kire enkam hwë-hwëkam wal bose wal en zemka dawem da guk gwibirin. ⁴⁸ Sap nëno mae mo ngatan zi mo langnak de Bianna, zen soweheh tangankam kitak de zisi kwasang gwibirida gwenda- sap hen karek gol gwen zi. Zep em hen kirekam em nëre mae mo Bian mo kim êgwê gwen."

6

Mae hap de ol: Alap hap de syala, zi dikim emsa boltere tan hap bahem gol gwen.

¹ Yesus dekam zep etan tawa tabinni ayang gulzimki, "Em de Alap mo bose hap tahalha zisi mas gwibirida gwenkam, ahaksa Alap hap de aha syal maekam, zi mo nwenak bahem golada gwen- dekam de emsa gulblun hap, 'Zen dawemna.' Kirekam de syal gwenkam, ki hwëna ngatan zi mo langnak de Bian molya syala in hap de dawemna ebe hap golblaka. ² Zep em de tahalha zisi Bian mo bose hap mas gwibiridankam, bahem aha zisi hamal hap gu-gubiridan- tagal maekam de emsa hla tan hap. Bahem but srêm golak ahaksa étagal gwen maenak anakan gubiridan, 'Êe kimê mas gwibiridan hap hata'ak, em dekam terya ban asa hut lu ane guk- dekakim zi beya asa hla dak, "Zen man angkam mas gwibiridan hap hata'ara." Men zen êk enkam Alap mo nwenak dikim êsam gwesin hip de syala nol gwenan, zen kirekam êgwê gwenan. Hwëna eiwa denakaê emsa gubirida'an: Sap desa mes zêre mae mo tahalha zisi de mas gwibirida gwen nakon boltere da gwibik, zep zêbe mae hap Bian Alap molya lamkam zêre mae mo syala in hap de dawemna golzimki. ³ Hwëna em de tahalha zisi mas gwibirida gwenkam, sowëkam emki mas gwibiridan- aha zi de emsa tawa gweblan srêmkam. ⁴ Aningkim em aha zi hip dawemna gol gwizimdin. Sap nëno mae mo ngatan zi mo langnak de Bianna, Zen zi mo aning gun syala man hlaul gwizimnira, hen Zen sa hwëna ebe mae hap dawemna gol gwizimdi."

⁵ "Em de Alapsa gu sone gweblankam, zi mo nwenak bahem- zi de emsa hla tan hapye. Men zen kire enlala naban nen sone gweblanan, zen zi beya mo ngürin nikon nen sone gweblanan- sap but srêm golak, hen sap étagal gwen maenak. Men zen êk enkam Alap mo nwenak dikim êsam gwesin hip de syala nol gwenan, zen kirekam êsam gwesik gwenan. Hwëna

eiwa denakaë emsa gubirida'an: Sap desa mes zère mae mo Biansa de gu sone gweblan nakon boltere da gwibik, zep Bian Alap molya lamkam kire syal hap de dawemna golzimki. ⁶ Hwëna em de Alapsa gu soneblankam, gol mwanak em tin, hen lilikinni em solhlasin. Dekon em aningkim gu soneblan. Sap nëno mae mo Bian, hla ta gwen srëm Zini Alap, Zen zi mo aning gun syala man hlaul gwizimnira, hen Zen dekam sa hwëna ebe mae hap dawemna gol gwizimdi."

Yesus kim kirekam de Biansa gu sone gweblan hap tawa tabirkike:

(Luk. 11:2-4)

⁷ "Em de Alapsa gu soneblankam, bahem aha-ere abena etan gollwa halasen gwenmen kirekam Alapsa de tame tan srëm wenya ëgwë gwenanye. Sap zen man ëkil gil gwenan, 'Abesa de mam blalkam gollwa hala serankam, ki sa ano abena dokwak gulu.' ⁸ Hwëna kirekam waba hap. Zep em zëno mae mo kim bahem. Sap Bian Zen mes eno dwam gwibinni tame gulku- em de nama abe tan srëmnak.

⁹ "Zep em a kirekam em gu sone gweblan:

Bian, ngatan zi mo langnak de Zini, dikire eno bosena teip nulsuk gwëk.

¹⁰ Diki okamanak awe Em hen irik gin- in kirekam hen ngatan zi mo langnak irik gi'irake.

¹¹ Namen dep de tembanena ap golzim.

¹² Ano mae mo karek-karekna ap tap gulsuk gwizim-

ëe men kirekamën hen aha zi mo karekna eititi ei gwibirin, men desa ap nol gwizimninke.

¹³ Asa de akasibirida gwennak bahem nwe enkam asa kara ta gwibin.

Hwëna dowal mo kigi mo taha nakon asa alal gul gwe." *

¹⁴ Etan ki zep gubiridaka, "Men nara wal bose zik mo zëbe hap de karek golblansa eititi gwibir-blinkam, ki ngatan zi mo langnak de Bian sa hen zëno karekna eititi gwibir-blira. ¹⁵ Hwëna em de wal bose uk mo ebe hap de karek golblansa eititi gwibin srëmkam, ki Bian hen molya eno karek-karekna ep tap gulsubluka."

Bian hap de tembanesa ëlwa gwen hap de ol:

¹⁶ "Em de Biansa dikim enlala zon tasiblin naban abe ta gwen hap tembanesa ëlwa gwenkam, nwe-masena bahem ëdowe hana gwen. Sap men zen ëk enkam Alap mo nwenak dikim ësäm

gwesin hip de syala nol gwenan, zen kirekam ëgwë gwenan. Zen son maesa nawa gwibirin- dekam de zi anakan tawa gwibiridan hap, 'Zen an Alap hap tembanesa ëlwa'an.' Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Sap desa mes zère mae mo tembane lwan nakon boltere da gwibik, zep Bian Alap molya lamkam kire syal hap de dawemna golzimki. ¹⁷ Hwëna em de Biansa dikim abe tan hap tembanesa lwankam, nwe-masena em ngan tasik gwibin hen nol alana em sisir ta gwibin. ¹⁸ Bap zen aha zi emsa anakan tame tabin, 'Zen Biansa dikim dawemkam abe tan hap tembanesa ëlwa'an.' Sap nëno mae mo Bian, hla ta gwen srëm Zini Alap, Zen zi mo aning gun syala man hlaul gwizimnira, hen Zen dekam sa hwëna ebe mae hap dawemna gol gwizimdi."

Ngatan zi mo langnak de kire-kiresa lam gun hup de ol:

(Luk. 12:33-34)

¹⁹ "Auhu-kama ennak awe bahem kirekirena ëbeya gwen. Awe hwëna sa ëkalse gwer hen winim sa blom da gwibir, hen sowë zi sa dekam de kap tan hap eno gola insa dre dal. ²⁰ Diki dawem tanganna ngatan zi mo langnak em kang ta gwen. Zëwe molya ëkalse gwëk, hen winimni molya zë blom dabik, hen sowë zini banakan molya kap dak. ²¹ Sap men zëwe eno kire-kirena ërlwa gwenna, eno enlalana hen zëwe sa lwa gwera."

Enho nakon de ngatan gwen hap de ol:

(Luk. 11:34-36)

²² "Nwena zen tim hip de lilikin- enho dikim ngatan gwen hap. Nwe nik de lalak nënna, dekam enhona hen ngatanna. Eno gwë hanna dekam, san de ngatan san de song gwenna. ²³ Hwëna em de nwekam men-san an-sankam hir-hir gwe naserankam, dekam bute hala seran makan esa gwë gwera. Hen eno nwe nik de hai nënkam, dekam kawesin tangannak esa gwë gwera."*

Enlala beya gwen srëmkam de lowehe gwen hap de ol:

(Luk. 16:13; 12:22-31)

²⁴ "Zini bëjen dare teipsin zisi dawemkam babu gwizimdin. Zen hwëna aha-en naka sa dawemkam kwasang gwegweblala hen blikip gwesik gweblala. Aha zini insa molya. Zep em hen kirekam: Em bëjen em syala dan son- Alap mo syala ban, te-ala beya gwen hap de syala banye.

²⁵ "Zen in zep, em bahem anakan ëngalap gwe-gwen, 'Eë banakan asa

* **6:13** 6:13 Dekon aha zi man lun mas gulku- men kirekam gerejanak aumwa topnak ëgu sone gwenanye. Zen a kirekam mo: "Sap Em en sosonna hen teipsinni. Zep dikire eno bosena hëndep denaban teip nulsuk gweblak. Amin."

* **6:23** 6:23 Tit. 1:15

gwër? Ëe basa asa twin gwibir hen otde gwibir? Hen ëe basa asa ala so gwer?' Emki ëenlala gwen: Eno gwënna zen tembane en nakon hom lwa gwenan, hen timni ala so gwen hap de en nakon hom lwa gwenan. ²⁶ Em ba hap de kirekam ëngalap gwe-gwen hap? Emki mawasa enlala gwibiridan. Zen hom ba maena eiyas nil gwenan, hen hom dan gwenan, hen zëno mae mo gudangna hom- zëwe de tarankam ba maesa kang ta gwen hapye. Hwëna zen mes ki tame nuk, 'Ngatan zi mo langnak de Bianna ki tembanena ap gol gwizimnira.' Zep emki hen dam gulsuk gwen, 'Ëe Bian mo nwenak mawa betek mo kim hom.' ²⁷ Em de ere mo gwën hap ngalap gwenkam, san ha em emaka ere mo gwënna insa engka en mae langa gulsu'ura? Bëjen.

²⁸ "Zep em ba hap de anakare hap enlana ëbeyam-bya gwen hap, 'Ëe basa asa ala so gwer?' Emki sap sona ok ei'i enlala gwibiridan. Zen hom syal ta gwenan, hen pakeanna hom dayal gwibirin. ²⁹ Hwëna Ëe ama emsa gubirida'an: Sap teipsin zini Salomo Bak, zen hwëna hom ok eis nwe-awes makare pakeanna akeka- desa de zëre mo te-ala beyakam teisyan hapye. ³⁰ Em in Biansa de taïbliblanna tawa naka hom! Ok eis mo ëhultunnu tihis tanganna, sap zen namen de ënwe-awes gwenkam, hwëna ka'an de ëjek-jak gwen. Zen sap eiwa kirekam, hwëna Alap ki desa kara ta gwibirida. Zep emki Biansa anakan taïbli gweblan, 'Zen molya asa ala so gwen hap denakim da tasiki.'

³¹ "Zep em bahem anakare hap ëngalap gwe-gwen, 'Ëe basa asa twin gwibir hen otde gwibir? Hen ëe basa asa ala so gwer?' ³² Sap Alapsa de tame tan srëm zini zen kirekam ëngalap gwe-gwenan. Hwëna nëno mae mo ngatan zi mo langnak de Bianna, Zen anakan tawana, 'Ano walasna an kiresa tahalha gwibi'ira.' ³³ Hwëna kitak ere mo tahalha gwibinni insa esa hla kul gwer- anakare enlala de eno mae mo enhonak bol-zaun gwenkamye, 'Diki Bian Zen nabakam nësa irik gëlzin, hen ëe anik zëno dwam gwibin en san ang tak.' ³⁴ Bahem ka'an dep dena kip anakan ëngalap gwe-gwen, 'Ëe ka'an basa asa jogwahaer gul?' Sap namen de tahalha hap dena, zen srën. Ka'an de tahalha hap dena, zen hen srën. Bahem ka'an de tahalha hap dena namen enlala gwibin. Dikire eno enlalana namen en dep dena kip lwak. Ngein sin dep de tahalha hap bahem ëngalap gwe-gwen."

7

Wal bose wal uk mo kareksa de hlau

gwizimdin srëm hap de ol:

(Luk. 6:37-38,41-42)

¹ Yesus dekam zep etan tawa tabinni ayang gulzimki, "Wal bose wal omka bahem gubirida gwen, 'Zen karek tan hap man dakasti'ira.' Ki hwëna Alap sa hen emsa gublula, 'Zëna hen karek tan hap man dakasti'ira.' ² Sap em men kire enkame wal bose omka karek tan hap gublu'anika, ki hwëna Alap hen kire enkam de emsa karek tan hap maka gublu'ara. Sap eme aha zisi gublu'anam, 'Zen kirekam ngip gulku,' Alap dekam sa hen emsa karatda tala- eno gwënna de anakan hlauhlun hap, 'San ha zëna hen kirekam ngip gul gwenda?' ³ Hen em ba habe wal bose uk mo ngip gun betek tolsa hla kul gwizimnin? Hwëna ere mo ngip gun yawala em desa de oto gulsun hup ema baes ta gwenan. ⁴ Kirekam insa ëgwë gwenan, zen men kiye: Zi de wal bose zemka gublunna, 'Anik eno nwenak de te klana insa gulsuk,' hwëna zëre mo nwenak hen balok tek yawala ki lwa'an. Desa maka nonol gulsu'ura- dekam de dawemkam wal bose zik moka hlaun hupye. ⁵ Em in Alapsa ëk enkame ang ë gweblanan. Diki nonol enaka emaka oto lasik gwibi'in. Ki esa dawemkam kara gwera- dekam de wal bose omka halen ora san zerwet son hapye."

Dawem enkam de Alap mo irik gin hip denaka tawa ta gwibin hip de ol:

⁶ "Alap onakore ol dawemna bahem lwa makare enlala zi hip waha hap tonbirida gwen. Zen sa hwëna jala ban ja-ja nul gwer hen emsa sa naptabirida gwer. Hen Alap onakore ol dawemna bahem gwe makare enlala zi hip gol gwizimdin. Ki hwëna zen sa zalta dep tanakam nyaubir."

Kirekam de Alapsa abe ta gwen hap de ol:

(Luk. 11:9-13)

⁷ "Men kiresa ena dwam gwibinni, Alapsa em abe ta tine gwen. Ki Zen sa hëndep kiresa ep gol gwizimdi. Em teibir tine gwen, dekam esa hëndep Zëbon onakon hla kul gwer. Hen orasa em tëbla tine gwen. Zen dekam sa ep zertrëblala. ⁸ Sap zini men zen abe ta gwenna, zen gul irinkim. Men zen tei gwibinni, zen hlaunkum. Hen men zen orana të gwe-blanna, zëbe hap zertrëblankam. ⁹ Ebon mae onakon san ha ki bi zem walas zikhip kasona golblaka?- zen de roti hap abe tankamye. ¹⁰ Ahaksa wanyana san ha ki golblaka?- zen de hogwe hap abe tankamye. ¹¹ Em sap jal-jala, hwëna eno anakare kwasang enlalana hen ki, 'Ëe anik dawem naka ëre mo walas hap golblak.' Nëno mae mo Bian, ngatan zi mo langnak

de Zini, Zen hwëna dawem tangankam nësa kwasang gwëbirida gwenda. Zep Zen hen Desa de abe ta gwenkam dawem kirekiresa nëp gol gwizimnira.”

Tingare Alap mo tütü tabin ola kon, bol-zaun wenyä an zen tangan:

¹² “Men kirekam ena dwam gwe'ara, zi de kirekam emsa gwë gweblan hap, em hen ahasa kirekam em gweibirida gwen. Sap kirekam de enaka golëlowehe gwen hap dena, zen zen ausuna- Musa mo tütü tabin olak hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo olakye.”

Mae hap de ol: Ngatan zi mo lang san dep de orana eiwa klakatna.

(Luk. 13:24)

¹³ “Hëndep de ëngaya gwen hap de ëdwam gwenna, lilikin klakat san em bitü gwen. Sap lilikin yakna hen ora dakdakna, zen syauk bla san dep dena. Zen in zep zini desan beyakam ëgwahal gwenan. ¹⁴ Hwëna eiwa klakat tanganna- hëndep de ëngaya gwen hap de lilikinni hen oranaye. Zep zini beyakam hom orana insa dam dasik gwenan.”

Nësa de yasik tabin hip de zisi de kire nakon dam tasibin hip de ol:

(Mat. 12:33-35; Luk. 6:43-44)

¹⁵ “Bira! Botonkam de tawa ta gwibin zini sa ebon mae yaing gwe-gwezal. Ol toran nakon esa kil li gwibir, ‘An hen nëban mae apdenak- Alap mo hanan tabin walas.’ Hwëna zen in gwe tihü jal-jal makarena. Zen sa emsa hit di gwibir. ¹⁶ Em zëre mae mo lowehen nakon hen syala kon esa ki dam lasik gwibir. Kwiwe dansa bëjen lemo timnik taran. Hen dokot të ngi-ngina bëjen rambutankam dankam tën. ¹⁷⁻¹⁸ Men kiye hen tenya: Zen zëre mo dan enkam ëtë gwenan. Tenya men zen twin gwibin srëm tetan dankam ëtë gwenan, zen bëjen twin gwibin tetan dankam tën. Hen tenya men zen twin gwibin tetan dankam ëtë gwenan, zen bëjen twinbin srëm tetan dankam tën. ¹⁹ Tingare tenya men zen twinbin tetan dankam ëtë srëm gwe-gwenan, zen lu tan en hap dena- desa de syauk blanak tru tasen hap. ²⁰ Zen kirekam hen- botonkam de tawa ta gwibin zini inye. Em zëre mae mo syala kon hen lowehen nakon esa ki tame la gwibir.”

Mae hap de ol: Zini men zen botonkam ëgu gwenan, “Ëe an Yesussu de ang gweblan zi,” hwëna Alap sa desa karek tabiri.

(Luk. 6:46; 13:25-27)

²¹ “Tingan men zen Asa anakan daken gweblanan, ‘Bian, Bian,’ hwëna zen molya

kitak Alap mo irik ginnik bitü gwëk. Diki men zen zëre mo dwam gwibin sin syal ta gwenan, zen zen en sa zëre mo irik ginnik bitü gwer. ²² Aumwa hap de zisi klis gunnuk, zini beya tangan nik sa Asa daken gweblal, ‘Bian, Bian, ëe ere mo bosekamë hamal hap de ola ayang ul gwizimk. Hen ëe eno bosekamë dowal-dowala olëalsa sone gwibik. Hen owas-owasna eno bosekamë syal ei gwibik.’ ²³ Hwëna Ëe asa ding gulzim, ‘Em Abon dep denaka hom. An kon em hëndep sek gwen, sap em an zene karekna ol gwëk.’”

Enlala blala ban de lowehe gwen hap de ol:

(Luk. 6:47-49)

²⁴ “Zen in zep, zini men zen ano ola ësane gwe-gwenan hen desan ang ta gwenan, zen men kiye- enlala blala bare zini men zen gola moko dawem naban taukuke. ²⁵ Kim o dil gwëk, ho namwa yawala dekam zep sap desan tilzik, hen asese yala dekam zep sap akabla zaka, sap zëno mokona olk san de hul-hul tanna.

²⁶ Hwëna zini men zen ano ola sap ësane gwe-gwenan hwëna desan de ang tan srëmkan, zen men kiye- enlala joblotop zini men zen moko srëmkan gola taukuke. ²⁷ Hwëna kim o dil gwëk, hen ho namwa yala kim desan tilzik, hen asese yala kim taiki, dekam zep hëndep gola in mal heka, hëndep karek tangankam dreweka.”

²⁸ Yesus kim kirekam tawa tasibirki, zi beyam-byana in zen zë sane da'ak man tangan dengwanblak. ²⁹ Sap zëno tawa tabinni sosen tanganna- san de teipsin zi mo tawa tabinni kiye. Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi mo tawa tabin niban apdenak hom.

8

Yesus kim sop sang-sang karek nabare zini dawem takake:

(Mrk. 1:40-45; Luk. 5:12-16)

¹ Yesus kim kwatap tek nakon ati gwe zaka, zini beya tangan nik zep ang nëblazak. ² Zao zep hen sop sang-sang karek nabare zini Yesus onak dep hata zaka, boklesa zep Yesus mo nwenak kom so zaka. Dekon zep abe ta seka, “Bian, Eme dwam gwe'anam, Em emaka asa dawem ta'ara.”

³ Yesus ki zep towanblan naban ding gulbluka, * “Ëe ama dwam gwe'an. Em dawem gwen.” Dekam zep hëndep sop sang-sangna in kon dawem gwëka. ⁴ Zao

* **8:3** 8:3 Musa mo tütü tabin olak, sop sang-sang karek zini bëjen ënak gwën, hen but srëm golak bëjen tün, hen aha zi bëjen desa golek de tan, ahaksa towanblan. Hwëna ayatnak awe Yesus man towanblaka.

zep etan gubluka, "Insa emsa dawem tanan, bahem mae ahasa tonbiridan. Diki nonol Alap mo golak de syal tan zi hip ahana kip enaka zertrëbla. Zao gublu, 'Emki asa hla tan. Èe san ha mesë dawem gwer?' Musa Bak mo titi tabin olak men kirekam sop sang-sang karek zi de dawem gwennak dep dena lwakke, zen kirekam em syal gwibin.* Zen dekam sa tingan emsa anakan tame dal, 'Zen eiwa mes tangan dawem gweka.' "

Yesus kim Kapernaumk jana nabare zi hon de babu gwen zini dawem takake:

(Luk. 7:1-10; Yoh. 4:43-54)

⁵ Yesus kim Kapernaumk hata onka, ki zep zë Roma mo jana zi mo mamna Zëbon onak dep hata zaka, zao zep Yesusu mas gweblan hap abe ta gwe'anaka. ⁶ Man zë gubluka, "Bian, abon de babu gwe-gwen zini golak sang-sang sabak nik gwë'ara. Zen ni ensa ta gwe'ara. Luwen maena banakan dep."

⁷ Yesus ki zep ding gubluka, "Èe asa desan dawem tan hap song gwer."

⁸ Hwëna jana zi mo mamna in ki zep ding gubluka, "Bahem, Bian. Èe dawem naka hom, zep èe ama saher gwe'an-em de ano golak hatan hapye. Hwëna anakan-en Em gun, 'Zi sang-sangna in zen dawem gwen,' dekam sa dawem gwera. ⁹ Sap èe mesë Emsa taiblëblak, 'Eno ol-gunnu bëjen kirekam lwa srëm gwen.' Sap abon onakon de teipsin zini ki. Ano otdenak dena hen ki. Èyë ère mo otdenak denaka gublu'anam, 'Em song gwen,' zen dekam maka song gwe'ara. Hen ahanakaë gublu'anam, 'Haen,' zen hen dekam maka song gwe'an zala. Èyë ère hon de babu gwen zisi gublu'anam, 'A desa syal gwibir,' zen dekam maka hëndep syal gwibi'ira. Èe sap teipsin tola, zep ano ol san kirekam ang ta gwenan. Hwëna Em in teipsin tanganna, zep eno ol san sa ki kirekam lwal."

¹⁰ Yesus man tangan tenggwanblaka-zëbon onakore olsa de kirekam sane gwenkam. Dekam zep zi trana in zen ang nëblan da'ak desa lero gwibiridaka hen gubiridaka, "Eiwa, zini in man Asa taiblëbla'ara. Èe homë mae Israelk kirekam de sërkam Asa taiblëblan zini zertowek. ¹¹ In zebë emsa gubirida'an: Yakla hata sezan nakon hen nikin anen nakon, Yahudi srëm zini beya tangan nik sa tagal gwer- Alap mo irik gin kon gwisibir hanan tembane yawalak de apdekam èsrip-sri gwen hapye, Abraham, Isak, hen Yakob mae han. ¹² Hwëna Yahudi zini, zen diki zen tangan- Alap mo irik ginnik

de sap bëti gwen hap de wenyaye. Desa hwëna beyakam sa kawesin sin dep yal nulin- men dekon zi mo angna yusyustin niban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap èkna ngalk-ngalk da gwibirinke."

¹³ Hwëna Yesus ki zep etan jana zi mo mamna insa gubluka, "Angkam sap esa song gwera. In kirekam ena Asa taiblëblala, in zep sa ki kirekam lwal." Zëre hon de babu gwe-gwen zini in hëndep dekam zep ki dawem gweka.

Yesus kim zi beyam-byana dawem tabirkike:

(Mrk. 1:29-34; Luk. 4:38-41)

¹⁴ Yesus ki zep Petrus mo gol san song gweka. Zëwe zep Petrus mo we marena hlau'un zaka. Ewen naban nisi ta'ak. ¹⁵ Zao zep wenyasa insa tahanak towanbir ineka. Ewenna in kon dekam zep hëndep sër gwek. Dekam zep hëndep luwek, hen dekam zep tembanekam mas gweblak.

¹⁶ Yaklana kim dum gwe heka, dekam zep zini dowal de tilbiridan zi sang-sang beyam-bya naban Yesus onak dep nolëyaing gwezak. Yesus ol-gun enkam zep dowal-dowala insa golëalsa sone gwe'anaka, hen tinging zi sang-sang beyana insa dawem ta gwibi'inka. ¹⁷ In kim kirekam syal gwibirki, dekam zep zauk- zëre hap dena mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya Bak orep ayang gulzimkiye,

"Zen sa nëno mae mo karek-karekna hen sang-sangna mensa nihin makan wei kulsuk gwenan tonzim iri."*

Mae hap de ol: Yesusu de ang gwe-gweblanna, zen dam-dam naka hom.

(Luk. 9:57-62)

¹⁸ Yesus kim zi beyam-byana insa anakan hlauludaka, "Zen mes Asa dot dasin'in," dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, "Nen ho gutuna an mo men eihya san tablan gwe kin'in."

¹⁹ Hwëna ki zep zë Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini Yesus hon dep hata zaka. Zao zep gublu zaka, "Bian Guru, men desane ki të gwe'anaka, èe asa Emsa ang gweblanda gwer."

²⁰ Ki zep hwëna ding gubluka, "Gwenya witr zem ki. Hen mulwana zol zem

* 8:4 8:4 Im. 14:1-32 * 8:17 8:17 Yes. 53:4

ki. Hwëna ngatan zi mo lang nakore Zi Tangana ano ni ta gwen gola hom." †

²¹ Zi beyana in zen dekam ang nëblanda gwe'ak, etan ahanik zep hwëna gubluka, "Bian, ëe asa lamkam Emsa ang gwe-blanda gwer, hwëna nonol ë san anik lwahak. Ère mo bian de tin hyanak asa Ebon dep hatazal."

²² Hwëna Yesus ki zep ding gulbuka, "Em angkam emki hëndep Asa ang gwe-blani. Eno bian de tinkim, dikire tok bose zik lo dasik."

Yesus kim ho ngëp naban asese naban jalse gwizimkike:

(Mrk. 4:35-41; Luk. 8:22-25)

²³ Dekam zep hëndep Yesus zëre hon de ang ta gwen wenyu ban bulcum men eiha san dep golësek gweka. ²⁴ Mumuk ennak zep hwëna ho gutuna in mam enkam ngëp-ngep gweka, hëndep bulu in dekam sek gwe'ak sop gun hup zep alp gwe'si'ik. Hwëna Yesus Zëna dekam nama nisi mumukkum ta'anaka. ²⁵ Hwëna dekam zep anakare ola ban li dak, "Bian, nënaka Em ngaya tabin! Nen an em-am angkam juwe'an!"

²⁶ Ki zep ding gulzimki, "Em ba habe ëäiri'an? Em an eiwa home Asa laiblihla'an." Ki zep hëndep luweka, dekam zep asese naban ho ngëp naban jalse gwizimki. Dekam zep tangan hëndep së nëhek. ²⁷ Zëre hon de ang ta gwen wenyu in dekam zep tenggwaran naban ëguk, "Eiwa, zini an wehasa hom! Ba hap tangan asese naban ho ngëp naban betek nëblanan!"

Yesus kim dowa-dowa mo bi gwizimdin zi darena dawem sokake:

(Mrk. 5:1-20; Luk. 8:26-39)

²⁸ Ho gutu men eihtanak kim golëyaing gwe naka, Gadara mo langnak, zao zep dowa beyam-bya mo bi gwizimdin zi darena Yesus onak dep apta zaka. Zi darena in zi tok lo tasik gwibin kaso-hul kaso-hulak ënda gweka. Zen sërkam de jal-jal darena, zep zini desan ëgwahal srëm gwe-gwek. ²⁹ Zen dowa beyam-bya in mo hërhen ola ban wet oso zaka, "Alap mo Tane, Em aban mae toton banakan de syal tan hap? Em san ere mo yakla yawalak de zaun srëmnak de asa karek tabin hibe hata'ara?" ³⁰ Zëno mae mo nwe kara gwen san zaho beyam-bya tembane hap kwatap tini san ëhaka'ak. ³¹ Dowa-dowala in ki zep Yesusu aberbe

da gwe'ak, "Em de zi darena an kon wet so gwen hap asa gubiridankam, Em wëhë asa zaho trana wakuwe de bit'i gwen hap gubirida'an?"

³² Yesus ki zep gubiridaka, "Em sek gwen." Dowal-dowala in dekam zep hëndep zi darena in kon wet so gwek, dekam zep hwëna zaho trana iwe bit'i gwek. Zahona in dekam zep hëndep heyahya gwenkam li san syalk ta tinek, hëndep ho gutunak zep ëkei-king gwek. ³³ Zahona in zen kara da gwibik, dekam zep ë san dep heyahya gwek, hen ëäisil gwenak-tingan in zen ki zë owasna lwakke, zahonak hen dowa mo tilzimdin zi darenak. ³⁴ Dekam zep ëna iwe de zini kitak sek gwek-Yesusu de zertowen hap. Kim zë hla dak, zao zep blikip gwe'siblin naban abe dak-Zen de nabakam zëno mae mo langna in kon song gwen hap.

9

Yesus kim taha-tana teisya inen srëm zi sang-sangna dawem takake:

(Mrk. 2:1-12; Luk. 5:17-26)

¹ Ki zep Yesus bulcum lwahal zaka-zëre mo gwë gwen ëna Kapernaum sun dep. Zao zep etan zi beyam-bya tagam nëblazak. ² Dekam zep hen zi sang-sangna taha-tana teisya ine gwen srëm naka beryak de ziredan naka nërhatazak. Yesus kim anakan tame tabirki, "Eiwa, zen man tangan Asa daiblihla'an," dekam zep zi sang-sangna insa gubluka, "Tane tol, bahem ngalap gwen. Eno karek-karekna mesë ep tap gulsublunan."

³ Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini kim zë Yesusu kirekam sane da'ak, dekam zep enlala ennak don-sublu'ak, "Zi bose zik mo karekna insa tap gulsublun hap gunda, zen man kil gi'ira, 'Èe an Alap han apdenak.' Kirekam insa gunda, zen Alapsa lamang tanda."

⁴ Yesus hwëna mes zëno mae mo enlalana tame tazimki, ki zep gubiridaka, "Em in kirekame enlala ennak Asa lon-sublu'an, zen ere mae mo enhosae kim karek la'an!" ⁵ Em ema ano ola husus eibir-anakan insa gublulye, 'Eno karek-karekna mesë ep tap gulsublunan.' Hwëna anakan de gublunkam, 'Em luwen, hëndep song gwe,' san esa hen etan husus eibir? Sap ol-gun darena in apdenak- Alap mo sosenkam de gublun ol. ⁶ Hwëna angkam Èe ama ebe mae hap goltreizim'in- em

† 8:20 8:20 Yesus kim okamanak gwë gweka, Zen man Zënaka "Anak Manusia" kam gu gweblaka. Hwëna walaskam de enlalana zëwe hom. Ibrani olkam zëno enlalana "zi tangan." Yesus mae hap kirekam Zënaka bose taka: Sap Zen man enlala gweka- mensa Daniel Bak zëbe hap dena hamal hap Dan. 7:13-14nak ale gulkuke. Sap Daniel man nwe nik de lirisin nëblankam "zi tangan" makan Yesusu ngatan zi mo langnak hla ta seka- Alap kim Desa Zen de kitak teipsibiridan hap gublukake.

dikim Asa anakan tame tan hap, 'Alap mes ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap sosonna golblaka- okamanak awe dikim zi mo karek-kareksa tap gulsuk gwizimdin hip denaye.' "

Ki zep hwëna etan zi sang-sangna insa gubluka, "Em luwen. Ere mo berya insa teisya, ki gol san song gwe."

⁷ Zi lekna in dekam zep hëndep luweka, ki zep hëndep zëre mo gol san dep song gweka. ⁸ Zi beyam-byana in kim owasna insa hla nuk, dekam zep airin niban Alap mo bosena teip nulsuk gwebla'ak, sap Zen dekam zëre mo sosen yawalsa Yesus osan okamanak de zi hip golzim'inka.

Yesus kim Matiu'u kwang ta kinikake:

⁹ Yesus kim dekon song gwe'anka, dekam zep Roma mo irik ginnik dep de pajak te-ala alal ta gwizimdin zini asa hla ta'anka. Ano bosena Matius. Èe ère mo syal gwe-gwen teksonnakë nikin'ik. Zao zep asa gublu zaka, "Haen. Asa em ang gweblan." Èe ki zebë luwek, ki zebë hëndep ang gweblak. *

¹⁰ Yesus kim ano golak golëtembane ta'anka, dekam zep hen ahakore pajak te-ala alal tanda gwen wenyä beya enkam yaing gwezak. Hen ahakore karek-karek gulin halasen gwen wenyä man zë hen beyakam yaing gwezak. Ki zep hëndep apdekam Yesus mae han tembane ta'ak-hen zëre hon de ang ta gwen wenyä ban. ¹¹ Farisikam de gubirida gwen zini kim zë hla nulidazak, dekam zep Yesus hon de ang ta gwen wenyä insa nenbiridazak, "Eno mae mo guruna in ba hap tangan pajak te-ala alal tanda gwen zi niban apdekam golëtembane ta'ara?- hen ahakore karek-kareksa de gulin halasen gwen wenyä banye! Zen in kwae nabanke!"

¹² Yesus kim kirekam salbiridaka, ki zep ding gulzimki, "Zini, sang-sang srëm wenyä, zen hom doktersa dwam në gweblanan. Zen diki zi sang-sang en dwam në gweblanan. ¹³ Ano syalda de dam gulsun hup, diki dawemna Alap mo ola ansa emaka klis u'in, Zen kim anakan Israelsa gubiridakake,

'Èe a kirekam de lowehe gwen habë mo emsa dwam gwibirida'anye: Bol-zaun tanganna, aha zi mo karek-kareksa kwasang naban em eititi gwe-gwibin. Ere mae mo karek-karek hap de kire-kiresa abe hap

tru tasik gweblansa, zen abe hap bol-zaun tangan naka hom.'*

Zep Èe ansa okamanak hatazak, Èe karek-karek gulin halasen gwen wenyä de kwang guludan habë hatazak. Men zen zënaka tim di gwibirin, 'Èe an dawem-dawemna,' Èe desa de kwang guludan hap homë hatazak."

Mae hap de ol: Yesus hon de ang ta gwen wenyä kire hap tembanena ëlwa srëm gwe-gwek.

(Mrk. 2:18-22; Luk. 5:33-39)

¹⁴ Zao kim lwa se'ak, ki zep baptis ta gwibin zini Yohanis hon de ang ta gwen wenyä Yesus hon yaing gwezak, ki zep zë dakensiblik, "Èe ama Alapsa dikim enlala zon tasiblin naban abe ta gwen hap etan-etankam tembanena ëlwa gwenan. Farisikam de zini hen kirekam ëgwë gwenan. Hwëna ebon de ang ta gwen wenyä ba hap kirekam syal neibir srëm gwe-gwenan?"

¹⁵ Yesus ki zep ding gulzimki, "Abon de ang ta gwen wenyä kip man dakastilzim'in- an kirekam tembanesa de ëlwan srëmkam lowehe gwe'anye. Sap zen angkam teipsin zisi de zergwën makan Asa nërgwë gwe'an. Hwëna jal zini kim de Asa jek-jak da'ak, Abon de ang ta gwen wenyä dekam molya tembane tak. Embwan hap sa baes tal." †

¹⁶ Etan ki zep kire hap gulk sun de ol blaonziminni dan mas sozimki, "Zi mo baju kwang de hul nënkam, zen bëjen deyol sop ësekam makan tazimdin. Kirekam bëjen dakastin. Sap ngan sounkum deyol ësena in de yok gwe'ak, dekam sa baju ëpba hula in mam enkam etan kalk nër. ¹⁷ Hen kirekam, anggur ho ësesa bëjen kambing sopkam de botol ëpbanak yuren. Kirekam hom dakasti'in. Sap anggur ho ësesa de kambing sop botol ëpbanak yurenkam, anggur hona in kim de nopna tail gi'ik, kambing sopkam de botola in dekam sa kalk nër, hen anggur hona in dekam sa zalta dep hlëweher. Anggur ho ësesa zen diki kambing sop botol ësenak de yurenkam dakasti'in- apdenak dikim dawemkam nolan hapye. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyä de etan ëpba lowehen san abarenak ang tan hap hom dakasti'in."

* 9:9 9:9 Matius Yunani olkam hom anakan ale gulku, "Ano bosena Matius." Zen hwëna anakan ale gulku, "Zëno bosena Matius." Zen man zëre mo bosena bukunak awe golzabe gweka- san de aha zi hip de ale gullblunna kiye, men kirekam hen Yohanis zëre mo Ol Dawem ale gunnuk zëre mo bosena ale gul srëm gwe-gwekake. Hwëna Orya ol zi de anakan tame gun hup, "Men zen ale gulku, zen hen zëwe ang gwe-gweka," zep damkam zënaka de kira tan makan awe li nul sonok. * 9:13 9:13 Hos. 6:6 † 9:15 9:15 Mensa "teipsin zisi de zergwën" kam awe li nul sonok, Yesus gulk sun de ol blaorankam "we ëse gon zisi de iye zik zergwën" kam aisil gwibiridaka. Dam gulsunnu apdenak: Zen dekam bëjen tembane srëmkam lowehen.

Yesus kim but srēm golak de mam zi mo wenam tol tokna ngaya gulkuke, hen aura gwe-gwen wenya kim dawem gulkuke:

(Mrk. 5:21-43; Luk. 8:40-56)

¹⁸ Yesus kim nama baptis ta gwibin zini Yohanis hon de ang ta gwen wenya ban ola golëton'anka, ki zep zë Yahudi mo but srēm golak de aha mamma hata zaka. Zao zep Yesus mo nwenak boklena kom so zaka, dekon zep gu seblaka, "Ano wenam tola nër hom tangan tiling. Hwëna nen ki song ën. Em de tahasa tehabir anenkam, zen sa etan ngaya gwer." ¹⁹ Yesus ki zep hëndep luweka, dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenya aban mae zini insa ziang gweblaka.

²⁰⁻²¹ In kimë sek gwe'ak, wenya ki zep Yesusu tahan nakon golek de tazak. Wenya in man aura gwe-gwek. Tahunna mes dua-blas enkam altilsibik- sangsangna in han de gollwa gwennakye. Zen man enlala gwe'ak, "Baju mae ennakë towanbla'ak, ëe dekam asa dawem gwer." Ki zep hëndep baju silih top nakon olk ta sonek. * ²² Yesus ki zep hëndep tahan san lero gweka, dekam zep wenya insa hlauku, zao zep gubirki, "Anyan, bahem ngalap gwen. Em ema Asa taibliblala, zebe dawem gwenda." Wenya in hëndep dekam zep ki aurana in tewesibik.

²³ But srēm golak de mam zini in mo golak kim asa golëyaing gwe'anka, anakan zebë hla kulida'ak, "Zini beya nik ol mamkam gosa dabi'in, hen ahakon sulingkim sei go terya da'an." ²⁴ Yesus ki zep zë gubirida kinzika, "Em kitak wet so gwen. Wenam tola an hom til. Zen nisi am ta'an." Zen hwëna man swrë da gwe'ak. ²⁵ Eë kimë kitak olëalsa sonek, Zen ki zep hwëna teksonna in zao wenam tol tokna lwa'ak desan dep tilki. Taha nakon kim gul ineka, dekam zep hëndep wenam tol tokna in etan ngaya gwek, hëndep zauk. ²⁶ In desa zë owasna kirekam syal gwibirki, dekam zep ki hëndep tūngare langna iwe de ë-ë san nol haladak.

Yesus kim zi nwe dāmin darena dawem sokake:

²⁷ Yesus kim dekon etan asa golësek gweka, ora nakon zep zi nwe dimin darena értro kinzika. Ki zep kon laken soneblaka, "Daud Bak mo Auyan-tane, \$ asa Em kwasang gwizimdin." ²⁸ Eëna iwe de golak

kim asa golëbiti gwe zaka, zi nwe dimin darena in ki zep zë hen lil zika. Yesus ki zep zë takensizimki, "Em san ema Asa anakan laiblibla'ara?- 'Zëbon sosonna ki-asa dikim dawem son hap denaye.'" ²⁹ Ki zep ding ublika, "In kirekam, Bian."

²⁹ Ki zep nwenak anakare ola ban towanzimki, "In kirekam ena Asa laibliblala, in zep sa kirekam ebe nikip lwazim." ³⁰ Dekam zep ki hëndep nwenakara ëka. Zao zep guzimki, "Owasna an zen ki ebon nebon lwanan, bahem aha maesa lonbiridan." ³¹ Hwëna zen kim kon song ëka, dekam zep ki hëndep tūngare langna in san ol haladaka- Yesus insa owasna kirekam syal gwibir-zimkiye.

Yesus kim zi ol srēmna dawem takake:

³² Yesus kim asa etan dekon golësek gweka, dekam zep hen dowal mo bi gweblan zi ol srēmna Yesus onak dep nërhatatak. ³³ Yesus kim dowala insa zëbon onakon zeralsa soneka, dekam zep hëndep ola tonka. Zi beyam-byana in man tangan dengguanblak, hen man ëgu gwe'ak, "Nen homë mae Israeik awe kirekam de owasna aha-en mae hla kuk."

³⁴ Hwëna Farisikam de gubirida gwen wenya man ëguk, "Zen dowal mo kigi sosonna golblaka- dekam de aha dowal-dowalsa golëalsa sone gwen hap denaye."

Yesus kim zi beyam-byana hlalulu-dankam kwasang gwibiridakake:

³⁵ Yesus ki zep langna iwe de tūngare ë-ë san zëre hion de ang ta gwen wenya aban mae ziamjanbir song gweka, hen desan de but srēm gol-gol san tawa tabir song gweka. Zen Alap Zën de irik gin hip de ol dawemkam tawa tabir song gweka, hen men zen kirekam-kirekam sangsang karek naban nollwa gwek, desa man kitak dawem tabir song gweka. ³⁶ Yesus kim zi trana insa hlaluluda song gweka, Zen man tangan kwasang gwibirida gweka. Sap zen hom eiwa de orana tame da'ak, hen mes tangan ësin-sin gwek- men kiye, bi srēm zahona. ³⁷ Dekam zep abe mae en hap ola gulk sun blaonzimki, "Nga yala awe de obwagana mes mamkam bil gwer, hwëna men zen de taran hap dena dan en tangan. ³⁸ Zen in zep Nga Bi naka em abe ta gwen- Zen deka zisi nga yala awe de syal ta gwen hap lup gul sone gweka."

‡ **9:20-21** 9:20-21 Yahudi zini zen kitak bajuna silihlihi naka alala da gwek. Emki hlaun pasal 23 mo ayat 5 mo olk kore alenak. § **9:27** 9:27 Zi nwe dimin darena in kim Yesusu "Daud mo Auyan-tane" kam enblaka, zëno dam gulsunnu Yesus mo auyan-aza en hap denaka hom. Sap zëno hatan srēmna, tūngare Yahudi zini "Daud mo Auyan-tane" kam Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa nen gweblak. Sap Alap mo olsa de ayang gul gwen zini zen kirekam nonol nen guk gweblak, "Teipsin zini Daud Bak mo ausu nakon sa hatala- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye." Zen hen man Desa enlala në gweblak, "Zi sang-sang karekna sa hen dawem ta gwibiri, hen karekkan de lowehen nakon sa hil ti sone gwibiri." Zep zi nwe diminni in kirekam hen mes Yesusu dam lasiki.

10

Yesus hon de ang ta gwen wenyik mo bosem-sena an zen:

(Mrk. 3:13-19; Luk. 6:12-16)

¹ Zao kim lwa se'ak, Yesus dekam zep dua-blaskam de zère hon ang ta gwen wenyasa asa tagal gulsuku, zao zep sosonna abe mae hap golzimki- èe dikim dowal-dowalsa golèalsa sone gwen hap, hen kirekam-kirekam sang-sang karek gollwa gwen zisi dikim dawem ta gwibin hip.

² Dua-blaskam de dam tasibin zini, ano mae mo bosem-sena, nonol Simon- mensa hen "Petrus" kum nen gweblanan, oso zem Andreas han. Hen Zebedeus mo walas darena, Yakobus oso zem Yohannis hin.

³ Hen Pilipus ne Bartolomeus ne, Tomas, hen aena, Matius. Èe menkam Roma mo irik ginnik debè pajak te-alasa alal ta gwek.

Hen ahana Alpeus Bak mo tanena Yakobus, hen ahana Tadeus.

⁴ Hen ahana Simon- in zen nonol Israel dikim Roma mo irik gin nikon èzè-en gwen hap de èasas gwennak ang gwekake.

Hen ahana Kariot walya Yudas. In zen sa Yesussu zergulu.

Yesus kim zère hon de ang ta gwen wenyasa lup gul sonekake:

(Mrk. 6:7-13; Luk. 9:1-6)

⁵ Dua-blaskam de wenyasa asa dekam zep anakare ol zim-zim niban lup gul soneka, "Yahudi srèm zi mo è-è san bahem sek gwen. Samaria mo è-è san hen bahem.

⁶ Diki Israelk de zi ensa em amjanbin-sap zen san de bi srèm zahona kiye.

⁷ A kirekam lonbirida song gwèk: 'Alap man angkam Zèn de nèsa teipsinkim irik ginkim kon gwesibir hana'ara.' ⁸ Zi sang-sangna dawem la gwibik. Hen tinnì ngayala gwibik. Hen sop sang-sang karek nabare zini dawem la gwibik. Hen dowal-dowala olèalsa sone gwèk. Èe asa kire hap de sosonsa ebe mae hap totoresasa golzim, zep em hen kirekam totoresasa mas eibirida gwèk.

⁹ Te-alana bahem mae lop tan- sap yawala, sap hen betek maena. ¹⁰ Ora san dep de tembane taiblin honna bahem hen wèwèk tan, hen pakeanna timnik de enna kim sek gwèk. Hen sepatuna ala son enna kim emki sek gwen. Dutena hen bahem mae kap tan. Em in Alap mo syalsae o'an, zep em men desae tawa la gwibi'ik, zen zen sa ebe mae hap tembane maena nol gwizim- zao dikim lowehen hap denaye.

¹¹ "Em de ènak yaing gwe-gwennak, nonol mae hap em èhakalsik gwen, 'Nara

zi wèhè asa èna an kon zer in'inka?' Men zen emsa zer irrinni, zèbon en emki gwèn, hèndep dekon en emki etan song gwen.

¹² Golak de tin nikon, nonol anakan em ègu kini gwen, 'Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an.' ¹³ Zao de Alap osan dep de hohle gwen nik gwè'anka, ki eiwa zao esa Alap mo taha terenak dawemkam lowehe gwer. Kire nik de gwè srèm gwe'anka, ki emki enbirida gukhan, 'Èe mensa nonol emsa enbiridal, Alap mo taha terenak de sap lowehen hap dena, awe molya ki lwak.' ¹⁴ Hwèna men dekore è nakon emsa anakare ola ban zer irin srèmna, 'Em ba habe awe hata'an zala? Èe ama emsa de salblanna baes ta'an,' dekam em kon song gwen. Hen ere mo tana sosona em zè taik-tik so gukhan- zen dekanim anakan tame nuk, 'Zen sap Alap onakore ol dawem naban nèbe mae hap golhatazim zira, hwèna nen insa èr-in srèm gwenan nère mae hap de kareksae kim mam ulin.' ¹⁵ Eiwa denakaè emsa gubirida'an: Aumwa hap de zisi klis gunnuk, Alap èna insa anakan sa enlala gweblala, 'Zen orep de èna Sodomk de zisi èkarek gwennak man kwei-kwik nuk.' Zep men kirekam Alap orep Sodomk de zisi zère mae mo karek-karek hap heip gulku, hwèna ano lup gul sonen zini emsa de lup gul irin srèm zini, desa aumwa hap de klis gunnuk sèrkam tangan sa karek tabiri."

Yesus hon de ang ta gwen wenyik de terya- tyakam lowehe gwen hap de ol:

(Mrk. 13:9-13; Luk. 21:12-17)

¹⁶ "Emki ènlala gwen: Èe domba makare soson srèm nakaè emsa lup gul sone'an- gwe tihì jal-jal ngirin sin dep. Zen in zep terya-tyakam sek gwèk- men kiye, wanya de song gwenna. Hwèna saesae enlalakam em sek gwen- men kiye, mawana ohola mo enlalana. ¹⁷ Zep terya-tyakam lowehe gwèk, sap emsa sa Yahudi mo but srèm gol-gol san dep dahyohal gwer. Hen zèwe de teipsin-teipsin sa emsa de tangole gwibin hip nenbirida gwer. ¹⁸ Em an Asa de ang gwe-gweblanna, zep emsa sa pemerinta mo teipsin-teipsin zi sin dep kap nulhal gwer. Zen kirekam Alap mo dwam gwibin sin sa ki ebe mae hap lwa gwizim- em dikim zè Yahudi mo teipsin-teipsin nika hen Yahudi srèm zi mo teipsin-teipsin nika abe hap denaka tonbirida gwen hap. ¹⁹ Zep emsa de kap gulhal gwennak, em bahem anakare hap enlalana èbeya gwe-gwen, 'Èe banakarekam asa zè ding ul gwizim?' Sap men kirekam de ding gul gwizimdin hip dena, zen emsa de taken-taken gweblan ennak sa ki Alap ebe mae hap gol gwizimdi. ²⁰ Sap dekam em en molye ola lon

gwibik. Hwëna ngatan zi mo langnak de Bian mo Enho sa eno mae mo ëk tihî san ding gul gwizimdi.

²¹⁻²² "Emsa sa tîngare zini husus neibirida gwer, sap em an Asa de ang gwe-gweblan wenyâ. Zep a kirekam sa ebe mae hap lwa gwizim: Emsa ere mae mo aya-wal oso-wal tanganna sa tameran hap nolëgu gwer. Hen emsa ere mae mo bi walya sa tameran hap nolëgu gwer. Hen ere mae mo walasna sa emsa abe hap de jal hap nolëtobe gwe-gwer; hëndep tameran hap sa hen emsa nolëgu gwer. Hwëna em in zene Asa de taiblîblannak tatem ëzauk gwe'ak, hëndep aunwa hap denak de hata'ak, em esa ëngaya gwer. ²³ Zep emsa de aha ë maenak karek tabinkim, dekon aha ë san em heya-hya gwen. Sap eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em de tîngare Israel mo ë-ësâ amjanbiridankam sul sonen srëmna, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe dekam asa lwa halzal.

²⁴⁻²⁵ "Zep gul sun de ol blaoranna ansa emki enlala gwe-gwibin: Sekola walasna, zen mam naka hom- guru zem onakonye. Zep guru zemka de aha zi lamang ta gwenkam, sekola walas zem in sa hen sa kirekam lamang da gwibir. Sekola walasna in sa sam gwesili- zen de guru zemka tana wei san zertronkamye. Hen kirekam, zi mo tana ìltikinnik de babu gwe-gwen zini, zen hen mam naka hom-zëre mo zi bina in onakonye. Èe an sap gol bi nikë awe gwë'an, hwëna Asa man lamang da gwenan, 'In dowal mo kigi mo sosonkam syal gwe-gwe'ara.' Zep em Abon de ang ta gwen wenyâ, Asa de tana wei san zertronkam, emsa hen kirekam sa lamang da gwibir."

Alap ensa de airi gweblan hap de ol:
(Luk. 12:2-7)

²⁶ "Zen in zep, zi bose omka bahem airibirida gwen. Sap karekna mensa aningkim ebe mae hap nol gwizimnin, desa sa Alap lamkam golwet sola. Hen kalangna mensa Alap aning gul gwëka, desa sa hëndep tîngare zini hla nul. ²⁷ Èe mensa kam golak emsa tonbirida gwe'an, em hwëna desa yaklam neik tagal gwennak lonbirida gwëk. Men desaë në-erenak emsa tonbirida gwe'an, em hwëna desa ol mam-mamkam neik tagal gwennak lonbirida gwëk. ²⁸ Zi bose omka bahem airibirida gwen, sap zen auhu-kama tim en naka damera gwenan. Hwëna zëno mae mo sosonna hom tangan- ang naka de karek tan hap denaye. Diki Alap ensa em airi gweblan, sap Zen Zëbon en sosonna-

tim niban ang naban de syauk blanak karek son hap denaye.

²⁹ "Emki mawana taïnîm bes-be'a enlala gwibiridan. Desa zini hom te-alakam de kap gun hap dwam neibirida gwenan. Sap eiwa kirekam, hwëna zen hen aha-en mae molya kama san zanka- nëno mae mo Bian de kirekam dwam gweblan srëmkamye. ³⁰ Hen kirekam, eno mae mo nol alana, Bian mes desa anakan tawa gwibirki, 'Beyana ki en.' ³¹ In zep ere mae mo tim hip dena bahem ëngalap gwe-gwen, sap em Alap mo nwenak mawana taïnîm bes-bes naban apdenak hom."

Zi beyanak de Yesus hap denaka gol-luwe gwen hap de ol:

(Luk. 12:8-9; 12:51-53; 14:26-27; Mrk. 9:41)

³² "Zen in zep, zini men zen aha zi hon zënaka anakan kira ta gwenna, 'Èe an Yesusu de ang gwe-gweblanna,' kire zini Èe asa hen ngatan zi mo langnak de ère mo Bian hon anakan kira tal, 'Zen an hen eiwa Asa de ang gwe-gweblanna.' ³³ Hwëna men zen de Asa aha zi hon anakan nazabëbla'ak, 'Èe Yesusu de ang gwe-gweblan zisi hom,' ki Èe hen anakan asa desa kira tal, 'Zini an Asa de ang gwe-gweblan naka hom.'

³⁴ "Bahem anakan Asa kil ti gwen, 'Zen an umlaesa de okamanak awe golhatazan hap hata zaka.' Èe kire hap homë. Hwëna abe hap de jal hap Asa de tame tan srëm wenyâ sa emsa tameran hap gil-gil neibirida gwer. ³⁵ Èe ansa hatazak, zen dekam sa ebon mae onak anakarekam lwa gwer:

'Zi walasna zen bi wal zeban sa zënaka gil-gil neibirida gwer.

Wenam tol-tolkam dena, zen an wal zeban sa zënaka gil-gil neibirida gwer.

Hen we walya, zen aebo wal zeban sa zënaka gil-gil neibirida gwer.

³⁶ Dekam ere mae mo iyena, zen zen sa ebe mae hap de jal zi hip ëjower.*

³⁷ "Men zen bi zemka dawemkam enna nolabirida gwenan, hwëna zëno mae mo Asa de en lwablanna man lwala he'an, kirekam de zini zen hom ësam gwesî'in- Abon de ang ta gwen hapye. Hen kirekam, men zen an zemka, ahaksa walas zemka dawemkam enna nolabirida gwenan, hwëna zëno mae mo Asa de en lwablanna man lwala he'an, zen hen hom ëdakastî'in- Abon de ang ta gwen hapye.

³⁸ Hen zi de zënaka anakan sosok tan srëmna, 'Asa sap sa Yesus mo kim te-lidak sonnâk makan dain,' zen hen hom Abon de ang ta gwen hap ësam gwesî'in.

³⁹ Sap men zen zère mo auhu-kamanak de gwënsa anakan golaïri'anka, 'Èe babè Yesussu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,' ki zèno gwënna in sa jek-jak gweblal. Diki men zen Asa de ang gwe-gweblan hap zère mo gwënna sosok gu'unka, hëndep zao mae de tin hip, zen zen sa hëndep denaban ngaya gwera.

⁴⁰ "Men nara ano zer sonen zini emsa zer irinni, zen ki hen Ènaka zer in'ira. Hen men zen Ènaka zer irinni, zen hen Bian, men Zen Asa zer sone zaka, Desa hen zer in'ira. ⁴¹ Men nara Alap mo ol ayang gul gwen zisi zer irinni, anakare hap, 'Zen an Alap mo olsa ayang gul gwe'ara,' ki Alap sa hen enlala gweblala, 'Zen hen syal bose zem.' Zep Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de dawemna, desa sa hen Alap zèbe hap lamkam golblala, sap zen kire zisi mas gweblaka. Hen kirekam, men zen enlala dam-dam enkam de gwè gwen zisi zer irinni, anakare hap, 'Zen Alapsa betek gwe-gweblanda,' ki Alap sa hen zèbe hap dam-damkam de gwè gwen zi hip de dawemna golblala. ⁴² Eiwa denakaè emsa gubirida'an: Men nara aha-ere ho mok mae tolsa bose srèm zi hip golblanna, anakare enlala naban, 'Zini an hen Yesussu ang gwe-gweblanda,' ki Alap sa zèbe hap hen dawemna lamkam golblala. Zen molya gulin srèm gweka."

11

Baptis ta gwibin zini Yohanis kim zère hon de ang ta gwen zini Yesussu de tak-ensiblin hap lup gul sonekake:

(Luk. 7:18-35)

¹ Yesus kim dua-blaskam de ang ta gwen wenyasa en tawa tasibirki, ki zep asa lup gul soneka- Zènaka de ngeirbli song gwen hap. Zèna lun zep asa golètro song gweka, hen ol dawemkam è-è san tawa tabir song gweka.

² Baptis ta gwibin zini Yohanis kim bwi nakon anakan salka, "Nèsa de ngaya tabin hip de Zini men, Zen angkam man è-è san tawa tabirida gwe'ara," dekam zep zère hon de ang ta gwen zini lup gul soneka- Yesussu de anakan takensiblin hap, ³ "Bian, Em an san ha Zen tangan?-men Desa anakan nen guk gweblakye, 'Israelsa de oto gulsun hup de Zini sa hata zala.' San ha èe asa etan ahanaka kara èblal?"

⁴ Yesus ki zep ding gulzimki, "Sap esa etan Yohanis osan dep lwan dahal. Mensa ki ena hla kul hen èsane gwer, desa anakan lonblak,

⁵ 'Zi nwe diminni man èkara gwe-gwe'ak.

Lek-lek wenyasa hen man sek gwe-gwe'ak. Sop sang-sang karek nabare wenyasa man hen èdawem gwe-gwe'ak.

I mat wenyasa hen man èsane gwe-gwe'ak. Tok-tokna hen man èngaya gwe-gwe'ak.

Hen Alap onakore ol dawemkam man tahalha wenyaka tawa ta gwibi'ira.*

⁶ Hen anakan enblak, 'Abon onakon men zen èsyalhe srèm gwe-gwe'an, hè'ho gwib-inni zen zèbon mae lwa'an.' "

⁷ Baptis ta gwibin zini Yohanis mo zi lup gu' sonenna in kim nama ègwa ha'ak, Yesus dekam zep hwèna Yohanis hip dena zi beyam-byana in hap srip gulsuzim'inka. Man zè gubiridaka, "Yohanis kim zi ol srèm langnak tawa ta gwibirki, em ba habe desan sek gwe-gwek? Basa de zè hlaun hup? San ha ema ètim gul gwek?- 'Èe desan asyas habè sek gwe'an.' ⁸ Em ba habe desan sek gwe-gwek? San ha ema ètim gul gwek?- 'Èe pakean dawem ala son nabare zisi de zè hla tan habè sek gwe'an.' Kire hap desan bèjen. Sap kirekam de zini, zen diki teipsin zi mo è yawalak lowehe gwenan. Zi srèm langnak bèjen. ⁹ Zep em ba habe zi srèm lang san dep sek gwe-gwek? Em sap diki Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zisi de zè sane tan habe sek gwe-gwek. Hwèna baptis ta gwibin zini Yohanis Bak, zen Alap mo olsa de ayang gul gwen zi nikon man tangan taman kinika. ¹⁰ Sap Yohanis in zè-mensa Alap mo olak hamal hap nen guk gweblakye, Alap kim Tane zemka hamal hap anakan gu-gublukaye, 'Èe asa Emsa de ngeir gublun hap zisi zer soner-zen de nonol ère mo olsa ayang gul gwizimdin hip,

ebe hap dikim orasa sal ta gublun hap.*

¹¹ Eiwa denakaè emsa gubirida'an: Okamanak de zini, sap nonol lonesen nakon hëndep angkam em an zene lowe he'an, Alap mo nwenak de èdakastinni, hom tangan ahana- Yohanissi de kwè ta sone kinin naye. Hwèna sap kirekam, men zen angkam Alap mo irik ginnik Asa de taibliblan nakon biti gwe-gwe'an, sap bose srèm wenyasa, zen diki zen- Yohanissi de kwè ta sone kinin wenyaye.

¹² "In kim Yohanis syala kon gwesibir hanaka hëndep angkam, Alap zère mo irik gin hip de sosonna mamkam Abon onakon goltrei gwizim'ira. Hwèna nol drak-drak wenyasa zen man Alap mo irik ginni insa baes nei gwibi'in, zep hom gun hup èsas gwe-gwe'an. ¹³ Sap Yohanis de hatan srèmmak, tingare Alap mo èpba

* 11:5 11:5 Yes. 35:5-6; 29:18-19; 61:1 * 11:10 11:10 Mal. 3:1

ola mensa zini ano syal hap dena ayang nulzimmira gwék hen ale nul gwék, zen an dekam sa zêwe zaul. ¹⁴ Men kirekam Alap mo olak lwak,

'Elia Bak sa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa ngeirbli zala,'

hwëna baptis ta gwibin zini Yohanis, in zen- Elia mo weinak dep de zi niye. Hwëna zini hom kirekam dam dasik. ¹⁵ Em dwan i nibanke. Em êsal gwen!

¹⁶ "Zep angkam de zini, em in men kiye- walasna. Walas tane-ne de pasarak teinikirinni, dekon de asyas bose zemka gubiridanna, ¹⁷ 'Nen isrip-sri hap de tÿrya ban asyas tan.' Hwëna zen maka ding nulzim'in, 'Ëe ama baes ta'an.' Dekam de sap etan gubiridanna, 'Ki zi toksa de gwëblan makan nen asyas tan.' Hwëna dekam hen maka ding nulzim'in, 'Ëe ama kirekam hen baes ta'an.' Angkam de zini em hen kirekam. Em ema kitak Alap mo syala baes ei gwibirin. ¹⁸ Sap Alap kim baptis ta gwibin zini Yohanissi ebe mae hap zer sonezimki, zen Alap dikim sosonsa golblan hap man tembanena lwa gweka, hen angguru hom otdé gweka. Hwëna em ema baes ð gwëblak, hen anakane lonsuk gwëblak, 'Zen dowal bi gwëblaka.' ¹⁹ Ki zep hen ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa zer sone zaka. Ëe hwëna homë tembane naban angguru ban lwa gwenan. Hwëna Asa hen ema baes ð gwëbla'an, hen anakane Asa lonsuk gwëblanan, 'Zini insa emki hla tan! Tembane ngalap-ngalapna, hen anggur otden sosonna. Zëno wal bose walya Roma mo irik gïnnik dep te-alasa alal danda gwenan, hen ahakon enlala kwae naban!' Hwëna Alap kirekam zëre mo enlala blalkam srën-srënkam de syal ta gwen hap lup gul sone gwenda. Zep men zen de Alap mo enlala blal san kirekam ang ta'ak, zen zen sa eiwa de ora san êwet so kïni gwer."

Mae hap de ol: Ë-ëna men zen Yesussu daiblibla srëm gwe'ak, zëbon mae a kirekam sa lwal.

(Luk. 10:13-15)

²⁰ Yesus ki zep jala ban tonbiridaka-ë-ëna men zao sap Zëna owas-owasna beyakam syal gwe-gwibir-zimki. Sap zëwe de zini zëre mae mo karek-karek nakon de ëhalen hap man baes ta gwék. Zen in zep gubiridaka, ²¹ "Ëna Korazim hen Betsaidak de zi, em ëngalap gwen, sap Alap sa emsa sërkam karek tabiri. Ë darena Tirus hen Sidonk de zini insa Bian orep heip gulku, zen maka ëhalek- owas-owassa de hlaul gwenkamye, an kire owassaë eno mae mo ngïrinnik syal gwe-gwibi'inye. Tirus hen Sidonk de zini maka bunsu de

awabin niban kaen karonsa darak dak-dekam de zënaka anakan golëtrën hap, 'Ëe ama ëhale'an.' ²² Hwëna angkam de ë darena, Korazim hen Betsaidak de zini, em an bëjen em ëhalen! Zen in zep, Alap de aumwa hap zisi klis gunkum, eno mae mo angna sa tangan sërkam karek tabiri. Hwëna ëna Sidon hen Tirusk de zi mo angna, desa de etan karek tabin hip dena sa jahalha gwer, sap zëbe mae hap hom Alap golzimki- dekam de mo owas-owas syal gwibinsi hlaul gwen hap denaye. ²³ Kapernaumk de zini, em hen kirekam. Em ema ëkil gi'in, 'Yesus owas-owasna beyakam nëno mae mo ënak syal gwe-gwibirida, zep nësa sa Alap ngatan zi mo lang san dep dawemkam kang gul sera.' Bëjen. Emsa hen syauk blanak sa yal gul sera. Ëna Sodomk de zini insa Alap orep timbwas tabirki, zen maka ëhalek hen zëno mae mo auyantane walya nama maka zë lowe he'an-zen de dekam owas-owassa hla nulinamye, men kirekamë Kapernaumk eno mae mo ngïrinnik syal gwe-gwibi'inye. Hwëna em home mae halen hap ëdwam gwe-gwe'an. ²⁴ Zep aumwa hap de zisi klis gunkum, Kapernaumk de zini, eno mae mo angna Alap sa sërkam karek tabiri. Sap Alap hom ëna Sodomk de zi hip ano owas-owassa de hlaul gwen hap dena golzimki. Zep desa de etan karek tabin hip dena sa ebon mae onakon lwalaher. Emsa sërkam tangan sa karek tabiri."

Mae hap de ol: Yesus Zen Zen nëno mae mo nihinni hli tasik gwizimmira.

(Luk. 10:21-22)

²⁵ Yesus dekam zep Alap osan dep ola gu soneka, "Bian, Em in Zen ngli naban okama naban irik so'arake. Ëe ama ep dawemsa golbla'an, sap Em ema ere mo irik gïnsi de tame gun hup dena enlala blal wenyu kip hen sekola sul sonen wenyu kip aning gul gwizim'ira. Hwëna sekola srëm wenyu kip hen enlala betek wenyu kip ema goltrei gwizim'ira. ²⁶ In eiwa, Bian, zen kire tangankam ere mo dwam gwibin sin ki lwa'an."

²⁷ Ki zep hwëna in zenë zë lowe he'ak asa gubiridaka, "Tingare okamasa de bi gwibin hip de sosonna mes kitak Bian abe hap golblaka. Zini toton bëjen Tane zem Asa tame tan. Zen diki ëre mo Bian en Asa tame ta gwe'ara. Hen ano Biansa nara dep?- tame tan naye. Zen diki A-enë tame ta gwe'an. Hen zini men zëbe mae habë dekam de ano Biansa tame tan hap dena gol gwizim'in, zen zen en angkam tame da gwe'an."

²⁸ Ki zep etan asa gubiridaka, "Men nara sang-sangsa ahaksa tahalhasa nihin

dohon-hon yawal makan eisbinni, emki Abon onak golhatazan. Aban esa nihinni insa eirera. Em dekam esa jahalhana eisbiri. * ²⁹ Abon onak ang gwe-gwe-ekakim ano gwënsa tame gul. Sap Èe an sae-saena hen kwasang-kwasangna, hen Èe molyë nihin dohon-honnak emsa kara tak. Aban de ênkam, zen dekam esa nihin jahalhakam gwë gwer. ³⁰ Sap aban de ênkam, Èe asa nihin dohon-honnak emsa mas gwe-gweblal. Hëndep em molye tangan sabak gwe-gweka, hwëna em dekam esa jahalhana eisbiri."

12

Yesus kim Hari Sabat hap dena anakan gubiridakake, "Diki Èe an Zen tangan- Hari Sabat mo Nolaye."

(Mrk. 2:23-28; Luk. 6:1-5)

¹ Hom holo gwe'ak aha Hari Sabatkam Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenyä aban mae gamdum tra san golëtaman gwe'anika. Èe hwëna ama usak hap gandum danna insa kilk li-in kinî gwe'ak- desa de twenblandan hap. ² Hwëna Farisikam de gubirida gwen wenyä kim asa hla nulidak, dekam zep Yesussu nenblak, "Em san home ere hon de ang ta gwen wenyä insa hlauluda'ara? Zen in nère mae mo titi tabin olsa ngip nu'in- kirekam de Hari Sabatnak syal gwibinkimye." *

³ Yesus ki zep hwëna ding gulzimki, "Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?- men kim Daud Bak zëre hon de ang ta gwen wenyä ban golëusak gwe'ankaye.

⁴ Zen kim Alap mo golak til zika, zen dekam Alap hap de roti loneblansa gol kinika. Desa zep zëre hon de ang ta gwen wenyä ban zitwinbir song gwëka. Hwëna sap nëno mae mo titi tabin olak man lwak: Sap Daud zëna hen zëbon de ang ta gwen wenyä, zen bëjen Alap hap de rotina insa twinbin. Zen diki Alap mo golak de syal ta gwen zi en dwin gwibirin. Sap eiwa kirekam, hwëna Daud hom Alap mo nwenak karek gwëka- zen kim usak hap zitwinbirkiye. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyä an kim usak hap kilk di-in kinzil, zen hom êkarek gwer. ⁵ Hen em bawalkam esa Musa mo titi tabin ola an mo eini dam ulsul? Tingare Hari Sabat jamkam Alap mo golak de syal tan zini Bian mo golak

sap de syal ta gwen. Zen dekam man Hari Sabat hap de ol jalse gwëna insa syal gwenkam nulmun gwenan, hwëna dekam Alap bëjen desa husus gwibiridan, sap zen dekam zëre mo golak de syalsa kim su nul sone gwenan. ⁶ Zen in zebë emsa gubirida'an: Sap sa Abon de ang ta gwen wenyä an hen kirekam Hari Sabat hap dena nulmun gwer, sap Èe an Zen, bol zaun tangan Zini. Sap Alap mo gola in Abon onakon man lwala he'an. ⁷ Sap Alap mo olak man lwak,

"Èe a kirekam de lowehe gwen habë mo emsa dwam gwibirida'anye: Bol-zaun tanganna, aha zi mo karek-kareksa em kwasang tola ban eititi gwe-gwibin. Ere mae mo karek-karek hap de otweransa abe hap tru tasik gwëblanna, zen bol-zaun tangan naka hom."*

Eme kirekam de Alap mo ola insa dawemkam lik ei gwibi'inam, ki molye Abon de ang ta gwen wenyä ansa karek gon srëmnak jal eibiridananam. ⁸ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Èe an Zen tangan- Hari Sabat mo Nolaye. Zep anakarekam de klis gul gwizimdin hip dena, 'Desa sap esa Hari Sabatnak syal eibir,' ahaksa, 'Kirekam bahem,' zen ano dena."

Yesus kim zi taha sakna Hari Sabatkam dawem takake:

(Mrk. 3:1-6; Luk. 6:6-11)

⁹ Yesus kim dekon song gwëka, dekam zep hwëna Yahudi mo aha but srëm golak tilki. ¹⁰ Hwëna zini zao gwe'anika, eihiya tahana mes sak gwëblaka. Farisikam de zini men zen Yesus mo kareksa de hlaulblun hap ëalp gwe'ak, ki zep nenblak, "Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? Hari Sabatkam san ha zi sang-sangsa sap de dawem tabinkim? San ha bëjen?"

¹¹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Eno mae mo domba zaho de ahanki Hari Sabatkam kama dwraknak dum gwe he'anam, san ha em molye dekam ër ane'anam? ¹² Hwëna zini nen Alap mo nwenak domba naban apdenak hom. Zep nen sap esa zi sang-sangna Hari Sabatkam dawem la gwibir."

¹³ Ki zep hwëna Yesus zi taha sakna insa gubluka, "Tahana insa emki inin gilsin." Ki zep hëndep inin gilsiki, dekam zep hëndep dawem gwëblak- men kiye, eihiya tahana. ¹⁴ Farisikam de zini in dekam zep but srëm gola in kon wet so gwëk, hwëna

* **11:28** 11:28 Ayatna 28 hëndep 30nak ansa Yesus "nihin"kim enlala gwëblaka, zen zi mo kareksa hom enlala gwibiriki. Kirekam maka nihinsi de wë tankam li nul sonek. Hwëna Yesus mensa nihinkim enlala gwëblaka, tahalha, sang-sang, ahaksa hen Farisi zi mo tawa tabin donhon-honsa ki kirekam enlala gwibiriki. * **12:2** 12:2 Hwëna Musa sap hom jalse gwibiridaka- gandum dansa de kilk ti-in kinin hapye. Zen diki anakare enkam jalse gwibiridaka, "Ere mo gandum tranak bahem Hari Sabatkam syal ta gwen." (Ul. 23:25) * **12:7** 12:7 Hos. 6:6

dekam zep Yesusu de tan hap ola aha-en nu'ik.

Mae hap de ol: Yesus Zen Alap zère mo Dam Tasinni- men kirekam Yesaya Bak hamal hap ale gulblukake.

¹⁵ Yesus kim Farisikam de zini insa anakan tame tabirki, "Zen Asa de tan hap olsa aha-en nu'in," dekam zep kon song gweka. Hwëna zini beya tangan nik ang nèblak. Zi sang-sangna hen man ang nèblak, dekam zep zè kütak dawem tabirki. ¹⁶ Hwëna man zè jalse gwibiridaka, "Bahem aha maesa anakan gwibiridan, 'Asa Yesus dawem taka.'"

¹⁷ Zen dekam zep zauk- Alap mo ola mensa Yesaya Bak orep Yesus hup dena anakan ayang gulkuye,

¹⁸ "An Zen tangan- ère mo dam tasin Zini hen zer sonen Zi niye, ère mo dang üninak de tanganna.

Èe ama tangan sam gwesik gweblanan.

Ère mo Enhona zèbe hap asa kitak hlè ta soneblal.

Zen Zen sa tingare zi ausu hap anakan ayang gul gwizimdi,

'Alap dam-dam enkam sa tingan klis gulu.'

¹⁹ Zen molya darak ola gu gweka, hen ol al hap ola molya zèno èk tihì nakon te so gwek.

Hen ora bol san molya ol mam-mamkam ton nasen gweka.

²⁰ Zen enlala sae-sae enna, zep Zen molya aptyo sin-sin makare wenyua zalta dep gweibirida kinika.

Hen men zèno mae mo sosonna tap gwen hap golek de gwe'an, desa molya da tasik gwibirki.

Zen kirekam sa kara ta gwibiri, hèndep Zen sa ano ìrik ginni okamanak golhatala.

²¹ Tingare ìrik gin langnak de zi ausuna èngaya gwen hap dena Zèbon en onak sa èblol gwe-gwer."*

Farisikam de gwibirida gwen zini kim Yesusu nenblakke, "Zen dowal mo kigi mo sosonkam syal gwe-gwe'ara."

(Mrk. 3:20-30; Luk. 11:14-23; 12:10; Luk. 6:43-45)

²² Zao kim lwa se'ak, ki zep zini Yesus onak dep dowal mo bi gweblan zi ol srëmna nèrhatazak. Nwena hen man dimin nèblak. Yesus kim dawem taka, dekam zep ola tonka hen nwena kara gweka. ²³ Tingare zini man tangan dengwanblak. Zep ègu gwe'ak, "An san ha Zen?- Daud Bak mo Auyan-tane naye, mensa anakan nen guk gweblakye, 'Sa hatala.'" ²⁴ Hwëna Farisikam de zini kim

kirekam nasalbiridak, ki zep ding nulzimk, "Kirekam hom. Zèbe hap mes dowal mo kigi sosonna golblaka- dekam de aha dowal-dowalsa golèalsa sone gwen hap denaye."

²⁵ Hwëna Yesus man zèno mae mo enlalana insa tame tazimki, zep gwibiridaka, "Aha-ere ìrik gin nik de hlik-hlik gwe'anam, zèn de èeija'anam, zen molya ètatete gwe'anam. Nabakam maka zènaka timbwas nu'in. Hen zènaka de gil-gil gwibiridan nakon de aha-ere golak dinik hliw'e'anam, zen maka hèndep sekwak gwe'an. ²⁶ Zep hen kirekam-dowal mo kigi mo ìrik gin niye: Aha hlikna bèjen aha hlik naka golèalsa sonen. Zep man dam gwesinin: Dowal mo kigi bèjen abe hap sosonna golblan- dekam de zère mo ìrik ginnik de wenyaka karek tabin hipye. Ki hwëna zèno ìrik ginni in de hlik-hlik gwenkam, bèjen tatete gwen, hwëna nabakam sa timbwas gwer.

²⁷ Zep em insa Asa anakan enblal, 'Zen dowal mo kigi sosonna golblaka, dekam zep dowal-dowala golèalsa sone gwe'ara,' ki hwëna em ema dekam ere mae mo aha hlikna enbirida'an, 'Zen hen dowal mo sosonkam syal ta'an.' Sap zen hen man nakasik gwibirin- dekam de dowal-dowalsa golèalsa sone gwibin hipye. Zep ere mae mo ahakorena in maka emsa anakan nenbirida'an, 'Em ema èkarek gwer- kirekam de Yesusu tonblankamy.'

²⁸ Hwëna Èe Alap mo Enho mo sosonkamè dowal-dowala golèalsa sone gwenan. Zen dekon zep anakan dam gwesin, 'Alap Zèn de ìrik gilzin hap angkam man sap kon gwisibir hana'ara, hwëna em ema desan de ang tan hap baes ta'an!' ²⁹ Sap Èe dowal mo kigi mo bi gwibin kire-kire dawemsaè jal zi mo kim alal ta gwebla'an. Zi jal-jal de zère mo golsa kara ta'anam, zèbe hap de jal zini na-en molya ün zanam. Diki zini insa de nonol balk tankam hen tahalenkam, dekam zèno kirekirena maka alal tabla'ara.

³⁰ "Zini men zen Abon onakon srèn gwè hanna, zen ki Asa husus gwebla'ara. Hen zini men zen Asa mas gweblan srëmna, zen ki ano syalsa dri yu'ura. ³¹ Zen in zebè emsa gwibirida'an: Tingare nwe-masekam de karek-karekna mensa zini em ulin halasen gwenan- hen sap Alapsa de lamang tanna, desa maka Zèna tap gulsuk gwizim'ira. Hwëna zère mo Enhosa de lamang tankam, desa molya tangan tap gulsuzimki. ³² Hen ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa de ol lamangkam gwublunkam, desa maka Alap tap gulsuk gwizim'ira. Hwëna Alap mo Enhosa de

* 12:21 12:21 Yes. 42:1-4

lamang tankam, desa Alap molya tangan tap gulsuzimki- sap angkam de okamanak awe, hen sap lamkam de okama esenak.

³³ "Nen tenya tèn nakone tame ul gwenan. Tenya men zëno dan naka zini dwinbir srëm gwe-gwenan, zen bëjen twin gwibin tetan dankam tèn. Tenya zen zëre mo dan enkam ètë gwenan. ³⁴ Zep Farisikam de zini, em hen kirekam. Em in jal-jal tanganna- wanyana kiye! Zep eno mae mo ol toranna banakan dep²-dawem gwen naye. Men zen eno mae mo èk tihî nakon wet so gwenan, zen zen eno mae mo enhonak suwek. ³⁵ Enho dawem-dawem wenya, zëno mae mo èk tihî nakon dawem en nik wet so gwizimnin, sap zëno mae mo enhona mes dawem enlala enkam suweka. Hwëna enlala jal-jal wenya, zëno mae mo èk tihî nakon karek en nik zep wet so gwizimnin, sap zëno mae mo enhona mes jal-jal enlala enkam suweka. ³⁶ Zep emki èenlala gwen: Aumwa hap de yakla yawalak de Alap zisi klis gunnuk, tingare zini zen zëre mae mo ol toran nakon sa Alap klis gulu- sap zëno mae mo aha zisi de tonsubirida gwen ol maena hëndep kitak. ³⁷ Sap dekam ere mae mo ol toran nakon sa Alap anakan klis gul gwera, 'Zini an karekna,' ahaksa, 'An airis.' "

Yesussu kim owassa de syal gwibir-zimdin hip abe dakke:

(Mrk. 8:11-12; Luk. 11:29-32)

³⁸ Zao kim lwa se'ak, dekam zep Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban Farisikam de zi niban Yesussu abe dak, "Bian guru, emki abe mae hap owassa syal gwibir-zimdin- èe akakim emsa anakan dam lasik, 'An eiwa Alap zep soneka.' "

³⁹ Hwëna Yesus ki zep ding gulzimki, "Em angkam de zini eiwa jal-jal tanganna, hen Alapsa mese hli lak, hwëna Asae aberbe la gwe'an- owassa de ebe mae hap syal gwibir-zimdin hipye! Èe angkam aha-en mae molyë owasna ep syal gwibir-zimk. Hwëna ngein sin de yaklanak Èe asa owasna aha-en tangan ep syal gwibir-zim- men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini Yunus Bak hon lwakke. ⁴⁰ Men kirekam Yunus Bak hogwe yawal ungala mwanak yakdana dan-ahan gwëka, zen kirekam sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Abon lwal. Èe hwëna kama mwanak asa yaklana dan-ahan gwëon. ⁴¹ Alap de angkam de zini emsa klis gunnuk, dekam Niniwek de zi mo angna sa olsa de mas gun hup èzaul. Zen dekam sa emsa anakan swrë dabir, 'Yunus Bak kim èhalen hap de ola ban golhata zaka, èe dekam ama èhalek. Hwëna ebon mae onak kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna èhalen hap de ola ban golhata

zaka, em hwëna ema èhalen hap baes ta gwëk.' ⁴² Hen kirekam, Alap de emsa klis gunnuk, selatan kore teipsinkim de wenya in, zen sa hen olsa de mas gun hup zaulmen zen orep teipsin zini Salomo Baksa duwebla zakke. Zen dekam sa anakan emsa swrë tabir, 'Èe ama langa en nakon Salomo mo enlala blala kore olsa de sane gwen hap hatak. Hwëna ebon mae onak kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna hataka, em hwëna ema asalsik gwëblak.' "

Mae hap de ol: Bera! Aha-ere dowal de totoresas wet sonkam, zen hwëna beyakam etan bitî gwe-gwenanzal.

(Luk. 11:24-26)

⁴³ "Dowal de totoresas zi nikon wet sonna, dekam gwana-gwana san sa hakalada gwera- zao de aha zi maenak tîn hip. Hwëna aha maenak de tîn srëmkam, ⁴⁴ dekam sa dowala in enlala gwera, 'Èe asa etan ère mo gol hli tan san dep lwahal.' Kim de lwa ha'an zaka, gola insa anakan sa hla ta zala, 'Dan en tangan nik zau'ura. Gol bina in mes tangan oto tasikî hen ngan tasikî.' ⁴⁵ Dekam sa dowala in song gwera-aha dowalsas de zëre onakon de jal-jal taman kinin tangan naka tuju enkam kwang guluda halzan hap. Deban kim de zini iwe golëbitî gwe'an zaka, zini in mo gwëna dekam sa tangan karek gwëblanonol gwën nakonye. Zen hen kirekam zep angkam de zini eno mae mo jal-jala lwa gwe'an!"

Yesussu kim an zem oso wal zeban zitëblakke:

(Mrk. 3:31-35; Luk. 8:19-21)

⁴⁶ Yesus kim nama zi trana in han golëton'anaka, an zem dekam zep oso wal zeban golëyaing gwëzak. Zen è nakon èzau'uk. Man kon olsa de zertoran hap nësbla'ak. ⁴⁷ In deban mae golëton'anaka ahanik zep gwubluka, "Bian, emsa man eno anena oso wal oban è nakon ziësbla'anon-olsa de emsa zertoran hap."

⁴⁸ Yesus ki zep ding gwubluka, "Hwëna nonol Èe anik emsa gubiridak- ano anena hen oso-walya, zen diki a kirekam de zisi moye:" ⁴⁹ Hwëna ki zep tahakam zëre hon de ang ta gwen wenya asa zi beyana in han golëtrëka, deban guku, "Diki an zen lowe he'an, zen zen- ano anena hen oso walyaye!" ⁵⁰ Sap tingan men zen ano ngatan zi mo langnak de Bian mo dwam gwibin sin ang ta gwenan, zen diki zen tangan- ano anena, oso walya hen somol walyaye."

13

*Yesus kim gandum dan hling gilsinkim
ola gulk sun blaonzimkike:*

(Mrk. 4:1-9; Luk. 8:4-8)

¹ Yaklana inkam Yesus ki zep gola kon asa golëwet so gweka, ho gutu alpnak zep nikin aneka. ² Zao zep hwëna zi beyam-byana tagal nëblazak, hëndep man zë dot dasizik. Dekam zep buluk sewe seka- dekon de nikirinkim tawa tabin hip. Zi trana in hwëna ho alp san ki ëzaundak. ³ Zao zep Yesus gulk sun de ol blaon gwizimdinkim tawa ta gwibi'inka. Nonol man zë gubiridaka, "Zini man orep gandum dansa de hling gilsin hip song gweka. ⁴ Kim hling gilsiki, hwëna ahakon oranak altink. Mawana ki zep zë yaing gwezak, zen zep hwëna gandum danna insa dwensibindak. ⁵ Ahakon kasonak altink- kama bëbeknak. Gandum danna in nabakam zep sap ësip gwek, sap kamana in bëbek tanganna. ⁶ Hwëna yaklana kim sal-sal gweka, sipni in dekam zep ëboneng gwek, hëndep ësasan gwek, ki zep tol hëndep juwek. Sap sana ba san dep?- olk san de ëhas gwsin niye. ⁷ Hen ahakon dokot të ngi-ngi ausunak altink. Kim sap tol ësaltik, hwëna dokot të ngi-ngina in zep nabakam ëblal-blal gwek. Zen zep dahalebik, hëndep eini hom tëka. ⁸ Hwëna ahakon kama dawemnak altink. Zen en dawemkam zep ësip gwek, hëndep dawemkam zep hataka, hëndep dawemkam tëka. Aha-ere timni zëno dan beyana ahakon 30 enkam, 60 enkam, hen ahakon 100 enkam."

⁹ Ola insa kim tonsuku, ki zep gubiridaka, "Em dwan i nibanke. Em ësäl gwen!"

*Yesusu kim anakan dakensiblikke,
"Em ba habe ola gulk sun blaon gwizimnira?"*

(Mrk. 4:10-12; Luk. 8:9-10)

¹⁰ Èe zëre hon de ang ta gwen wenya ki zebë ë-erenak lakensiblik, "Bian, em ba habe kirekam zi beya hap gulk sun ola blaon gwizimnira?"

¹¹ Ki zep ap ding gulzimki, "Abon de ang ta gwen wenya ebe mae hap Alap mes golzimki- em dikim zëre mo irik gin hip denaka tame gul gwen hap denaye. Hwëna aha zi hip hom kirekam golzim'ira. ¹² Sap men zen Alap mo irik gin nika de tame gun hup ehohle gwe'an, zëbe mae en hap sa etan Alap dekam de tame gun hup de enlala blala sowe henkam ing ta sone gwizimdi. Hwëna men zen ehohle gwe srëm gwe'an, zëbon mae men zen sap tame gun hup de enlalana betek

enkam lwazim'ira, desa sa hwëna Alap al tazimdi. ¹³ Zen in zebë zi beyam-bya naban de golëtorankam ola gulk sun blaon gwizimnin, sap

'zen nwekam ki sap hla nul gwenan, hwëna man ëgwë gwenan- san de hlaun srëmna.

Hen zen sap man ësane gwe-gwenan, hwëna san de ësane gwen srëmna hen tame gun srëmna.'*

¹⁴ Zen in zep Alap mo olsa de ayang gul gwen zini Yesaya Bak orep ola anakan ayang gulzimki,

'Alap man guku, "Zen sap sa ësane gwe tine gwer,

hwëna molya tame nul gwek.

Hen sap sa karatda nul tine gwer,

hwëna anakan molya dam nulsuk gwek, 'Kirekam sa lwal.'

¹⁵ Sap zëno mae mo enlalana mes tangan joblo-top gweka.

Zëre mae mo ini mes tangan mat dasibik. Nwena hen mes dimin dabik.

Zen mae hap ki ëgwëk:

Dekam de nwekam hlalul gwen srëm hap, ikim de ësäl gwen srëm hap,

hen enlalakam de tame gul gwen srëm hap,

Abon osan dikim etan lwanda halzan srëm hap.

Diki zen de etan Abon osan dep lwanda ha'an zanam, ki Èe amaka ngaya tabi'in." ' '*

¹⁶ Yesus ki zep etan abe mae en hap ayang gulzimki, "Em an isrip-sri gwibin- nike lowe he'an. Sap emsa ama golëtë gwenan, zebe nwekam dawemkam hla kul gwenan hen ikim ësane gwe-gwenan.

¹⁷ Emki sap ëenlala gwen: Abare srëmna Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini hen Alapsa de betek gwe-gweblan zini beya nik sap hlaun hup sërkam ëdwam gwe-gwek- ano owas syal gwe-gwibinni ansa em angkam hlakul gwe'anye. Hwëna orep de zi dawemdawemna in zen hom tangan hla nuk. Èsane gwen hap hen sërkam sap ëdwam gwe-gwek- em ansa angkam ësane gwe-gwe'anye. Hwëna zen hom mae ësane gwek."

*Yesus kim gandum dan hling gilsin hip
de ola insa srip gulsuzimkike:*

(Mrk. 4:13-20; Luk. 8:11-15)

¹⁸ Yesus ki zep etan asa gubiridaka, "Emki ësane gwen: Angkam ama ebe mae hap gandum dan hling gilsinkim de ol blaonzimnini insa srip gulsuzim'in. ¹⁹ Oranak de gandum dan altrinini, zen zini men zen sap Alap Zën de irik gin hip

* 13:13 13:13 Yes. 6:9 * 13:15 13:15 Yes. 6:9-10

de ola ësane gwe-gwenan, hwëna ola in mo eini hom tame nul gwenan. Dowal mo kigina dekam zep hata gwenan zala, insa ësane gwenna, desa de zëno mae mo enhonak al gul gwizimdin hip. ²⁰ Men zen kaso-kasonak altirinni, zen ahakon men zen Alap mo ola insa ësane gwe-gwenan. Zen nabakam zep sap enlala isrip-sri naban nulin gwenan. ²¹ Hwëna ola in bëjen zëno mae mo enhonak sa gwen, zep bëjen zë holokam lwan. Zen kim de karek maena hla nu'ik, ahaksa ol dawemna in hap de jal hap karek dabi'ik, zen hëndep dekam sa Alapsa hli dal. ²² Men zen dokot të ngi-ngi ausunak altirinni, zen zini men zen sap Alap mo ola insa ësane gwe-gwenan, hwëna angkam de okamanak awe de anakare enlala naban siri nul gwenan, 'Èe babë tahalhakam gwë gwen,' hen anakan de hole-hle gwe-gwen naban, 'Diki te-ala beya naban amaka gwë gwe'an.' Kirekam de enlalana in zep Alap onakare ol dawemna insa zëno mae mo enhonak hule gwenan. Zep hëndep dawemkam eini ètë srëm gwe-gwenan. ²³ Hen men zen kama dawemnak altirinni, zen zini men zen Alap mo ola insa ësane gwe-gwenkam dawemkam lik nei gwibirin. Zen zen zep eini dawemkam ètë gwenan. Zëno ei beyana, ahakon 30 enkam, 60 enkam, hen ahakon 100 enkam." *

Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike-gandum nuban de endang naban aha-erenak nasaltin hip dena.

²⁴ Yesus in kim nama bulu kon tawa tabi'inka, zao zep etan zi beyam-byana in hap ola gulk sun blaonzimki, "Alap mo irik gin hip dena, zen san de zi de nganak gandum dan dawem-dawemsa hling gilsinni kiye. ²⁵ Hwëna zëno kam, tingare zi mo truwe guk hannak, dekam zep hwëna nganak iwe jal zi sowëkam endang dansa etan hling nilsik. ²⁶ Gandum danna in kim ësip gwe'ak, hëndep èeis gwe'ak, endang sipni in dekam zep hen èblal-blal gwëka. ²⁷ Zao zep hwëna nga bina in hon de syal ta gwen zini dakensiblizak, 'Bian, em dwan gandum dan dawem-dawem ensa em-am ap kap tazimki- nganak iwe de hling gilsin hipye. An hwëna ba hap zë endangna hataka?'

²⁸ "Nga bina in ki zep ding gulzimki, 'In jal zi zë sowëkam hling gilsik gik halka.' "Hwëna ki zep etan dakensiblik, 'Bian, èe wëhë endangna insa lamals'ik?'

²⁹ "Hwëna man ding gulzimki, 'Bëjen em tamalsin, ki hwëna gandumnu in han esa apdenak lamalsil. ³⁰ Sap sa endangna in han apdenak èsaltàl- hëndep gandumnu insa de taran hap denak de zau'uk. Èe asa taran hap de zini insa gubiridal, "Nonol endangna insa blom lasik, desa tagal tan naka tatak-tatak labik, desa de syauknuk tru tasin hip. Ki hwëna gandum danna insa gandum dan kang ta gwen golak tagal lasibik." " "

Gulk sun de ol blaonzimdinni an mae hap: Alap mo irik ginni, zen rica dan makan, hen ragi makan:

(Mrk. 4:30-32; Luk. 13:18-21)

³¹ Yesus ki zep etan zi beyam-byana in hap ola gulk sun blaonzimki, "Alap mo irik ginni an kirekamë ola ebe mae hap blaonzim'in: Zini man rica dansa nganak eiyas taka. ³² Rica danna in tingare tetan dan nakon, zen zen- betek tangan wenyaye. Hwëna kim èsaltàl gwenan, dekam zep tingare obwaga nakon èblal-blal gwe-gwenan, hëndep te makan èmam-mam gwe-gwenan. Mawana zao zep yaing gwe-gwenanzal- zëno hli-hlinak de golsa tauk gweblan hapye."

³³ Ki zep hen etan ahana mas gulzimki, "Alap mo irik ginni, zen a kirekam moye: Zen ragi makan. Weny man tepungna aha-ere sak naka mang-mang guk. Zao zep ragisa betekkam mas guk. Ragina in sap betek tanganna, hwëna dekam zep rotina in dawemkam hop gwëk."

Yesus mae hap gulk sun de ol blaonzim-dinkim tawa ta gwibirki:

(Mrk. 4:33-34)

³⁴ Yesus kirekam-kirekam gulk sun de ol blaonzim-dinkim tawa tabirida gwëka. Zëno tawa tabinni hom- gulk sun de blaon gwizimdin srëmkamye. ³⁵ Kirekam kim tawa ta gwibirki, zen dekam zep zauk-men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesus hup de ola hamal hap anakan ale gulkuye,

"Èe gulk sun de ol blaon gwizim-dinkim asa aïs'il gwibirida gwer.

Hen mensa auhu-kamana ansa de yang gulsun nukon tawa neibir srëm gwëk,

zen dekam asa tawa ta gwibir."*

Yesus kim gandum nuban endang naban de aha-erenak nasaltin hip dena insa srip gulsuzimkike:

* **13:23** 13:23 Yesus kim dansa de tën hap dena ol aïs'ilik awe gubiridaka, zen ei gwen, ahaksa Alapsa de taibliblan en hap hom enlala gwibirki. Dansa de tën mo dam gulsunnu, zen hen Alap mo ol san de dam-dam enkam lowehe gwen hap. (Mat. 5-7) Ahaksa nëno mae mo ol toran de Alap mo nwenak sam gwesik gwen hap. (Mat. 12:31-37) Ahana hen, zisi de halen ta gwibin hip. (Yoh. 15:16) Kirekam de lowe henna, zen zen Alap mo nwenak nwe-mase gwe-gwenan- san de dansa de tënna kiye. * **13:35** 13:35 Mzm. 78:2

³⁶ Yesus kim zi beyam-byana insa hli yu-ludaka, ki zep gol san song gweka. Hwëna ëe zëre hon de ang ta gwen wenya ki zebë zë du këblazak, zao zebë lakensiblizak, "Bian, abe mae hap emki srip gulsuz-imdin- insa gandum nuban de endang naban aha-erenak nasaltin hip dena ap gulk sun blaonzimdike."

³⁷ Yesus ki zep ding gulzimki, "Gandum dan dawemna men Zen hling gilsiki, Zen Èe an Zen- ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan naye. ³⁸ Hwëna ngana, zen auhu-kama yawala an zenke. Gandum dan dawem-dawemna, zen zini men zen Alap mo irik ginnik bitì gwe'anke. Hwëna endangna, zen zini men zen dowal mo kigi hon bitì gwe'anke. ³⁹ Jal zini men zen endangna insa sowëkam eiyas ta gwenda, zen dowal mo kigi. Taran hap de zaunnu, zen Bian mo klis gun hup de yaklanak de zau hup dena. Taran hap de zini, zen Alap mo dam taha nakore zi.

⁴⁰ "Zep in kirekam endangsa de tagal tan naka syauknuk tru ta senkam lwak, zen kirekam sa hen lwal- Bian mo klis gun hup de yaklanak de zaunkumye. ⁴¹ Dekam ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe asa ëre mo dam taha nakore zisi desa de tingan tagal gulsun hup gubiridalmen zen aha zisi karek san dep titi da gwibirin, hen men zen karekna syal nei gwibirinke. ⁴² Desa sa syauk bla hitinnik yal nulser- men dekon zi mo angna yusyustin niban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap ëkna ngalk-ngalk da gwibirinke. ⁴³ Hwëna zini men zen enlala dam-dam enkam lowehe gwenan, zen Alap mo irik gin kama ësenak sa zëre mae mo Bian hon lowehe gwer, hen zen zao sa yakla mo kim ezil ane gwer. Em dwan i nibanke. Em ësal gwen!"

Dawem yawalsa de goltowen hap kim ola gulk sun blaonzimdike:

⁴⁴ "Alap mo irik ginnik de tin hip dena, zen a kirekam moye: Zini man song gweka, zao zep aha zi mo kamanak emas yawalsa hlauku. Kama hulak lwa'ak, hen yawal tanganna. Zen zep hwëna kama hula insa ber-ber gulku. Zëna dekam zep isrip-sri naban zëre mo golak de kire-kirena kitak tangan te-ala hap lirak tabirki. Te-alana dekam zep kamana insa golka- hëndep emas aning gunnu in han.

⁴⁵ "Alap mo irik ginnik de tin hip dena, zen hen a kirekam moye: Kire-kire beya zini man gwë gweka. Zen te-alakam kire-kirena lirak ta gwibirki. Hwëna mensa tangan dwam-dwam gwe-gwibirki, zen kaso lilingtin yawalsa.† ⁴⁶ Zen kim sërkam

de dawem tangan wenyaka hlauku, zen dekam zep zëre mo golak de bi gwibin kire-kirena kitak te-ala hap lirak tabirki, dekam zep hwëna kaso lilingtin yala insa golka."

Hogwesa de klis gun hup kim ola gulk sun blaonzimdike:

⁴⁷ "Alap Zën de irik gin hip dena, zen hen a kirekam moye: Zini man hinak jaringkim kirekam-kirekam nwe-mase hogwesa dahyok. ⁴⁸ Hëndep kim jaringni in suwek, dekam zep zini in ho alp san dep il nilhak. Zao zep hwëna teinikirinkim hogwena insa hli nik- dan nabare hogwena srën, ei hogwena srën. Dawem-dawemna, zen honnak bitì dak. Karek-karekna, desa man yal dak. ⁴⁹ Zen kirekam sa hen lwal-Alap mo yakla yawalak de zaunkumye. Zëre mo dam taha nakore zini dekam sa hen yaing gwezal- dekam de dawem gol gwen zi nikon karek-karek gol gwen zisi hlil irin hipeye. ⁵⁰ Zen dekam sa karek-karek gol gwen wenya insa kals yalak de syauk blanak yal nulser- men dekon zi mo angna yusyustin niban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap ëkna ngalk-ngalk da gwibirinke."

⁵¹ Ki zep hwëna asa takensibiridaka, "Em san mese kitak dam usul?- ola insa gulk sun blaon gwizim sinye."

Èe dekam zebë ding ulblik, "Èe mesë, Bian."

⁵² Ki zep hwëna etan asa gubiridaka, "Zep Alap mo olsa de tawa tabin hip de zi dawemna, zen diki zen Alap mo irik gin hip de ëpba ola ban hen ano ol ësena an han tame son. Zëno tawa tabinni dekam sa lwa gwer- san de gol bi nik de gola kon zëre mo kire-kiresa aha zi hip golëtrei gwiziminni kiye, ëpba ërlwa gwen wenya ban, ëse kap tan wenya ban."

Yesussu kim Nazaret kon baes nëblakke:

(Mrk. 6:1-6; Luk. 4:16-30)

⁵³ Yesus kim kirekam de gulk sun ol blaon gwizimdinkim hya gwesibiridaka, dekam zep kon dua-blaskam de zini asa en golëlwanda halka- ⁵⁴ zëre mo ëna Nazaret san dep. Zëwe but srëm golak zep tawa tabi'inka. Zini men zen zë sane da'ak, man tangan dengguanbla'ak. Zep zë hwëna donsublu'ak, "Zini an endawe sekola gweka?- zep kil gi'ira, 'Èe asa tawa tabir.' Hen owas-owassa de syal gwe-gwibin hip de sosonna endawe sa gul iri? ⁵⁵ Zen dwan gol syal gwe-gweblan zini Yusup Swe mo tane sake! An zem Maria. Oso wal zem, zen Yakobus, Yusup, Simon, hen Yudas. Zen kitak awe de

† 13:45 13:45 Kaso lilingtinnì, desa "mutiara" kam Amber olkam li nul sone gwenan.

zi sike! ⁵⁶ Somol wal zem awe am hen tungan lowehe gwe'an. Zep zini an ba hap kil gi'ira?- 'Ee asa Nazaretsa tawa ta gwibir.' ⁵⁷ Sap zen mes kirekam tame dak, zep baes nëblak.

Ki zep hwëna gubiridaka, "Zini kirekam ëgwë gwenan: Men-kore men-kore ë nakon, Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini man blikip neisibirida gwenan. Hwëna zëre mo iye, ahaksa zëre mo ë nakore nik de kirekam ayang gul gwizim-dinkim, desa hom tangan blikip neisibirida gwenan."

⁵⁸ Zen in zep Yesus zëwe owas-owasna beyakam syal gwibir-zim srëm gweka, sap zen hom daibliblak.

14

Baptis ta gwibin zini Yohanis kim dakke:

(Mrk. 6:14-29; Luk. 9:7-9)

(Ayat 1-12)

¹ Dekam Galilea mo langnak Herodes Bak teipsinkim irik gilkä.

Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golzimkike:

(Mrk. 6:30-44; Luk. 9:10-17; Yoh. 6:1-14)

²⁻⁴ Herodes Bak kim zëre mo osona Pilipus mo wenyä Herodiana Baksa al gulbluka, dekam zep baptis ta gwibin zini Yohanis damnak anakan jalse gweblaka, "Musa mo titi tabin ola kon, em sap diki bëjen em oso uk mo wenyä gon." Herodes dekam zep hwëna Yohanissi de balk tan hap gubiridaka- tahalen naka de bwinak se tya irin hip. ⁵ Zen sap dekam de zë hëndep tan hap dwam gwebla'anka, hwëna zi beyam-byasa zë mae hap aäribirida'anka, "Zen sa hwëna asa jal nëblal." Sap dekam zi beyam-byana in man Yohanissi enlala në gwebla'ak, "Zen eiwa Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi."

⁶ Hwëna Herodes kim zënaka de jaha gweblan yaklanak tembane yawala zisyal gwibirki, Herodiana mo wenam seiwiri dekam zep zë Herodes mo nwenak zisyak-hen tūngare zini men zen zë tagal gwek, zëno mae mo nwenak. Herodes zëna man tangan sam gwesibirki, ⁷ zep wenam seiwiri insa anakan gu-guk gwibi'inka, "Men desae ki ena abe gwibi'inka, zen desa asa ki hëndep ebe hap golbir. Ngli naban kama naban mes asa nasalblanan."

⁸ Hwëna an zem Herodiana mes hen wenam zem insa hamal hap anakan gugubik, "Kire hap abe gwe." Zen in zep anakan ding gulbluk, "Ee baptis ta gwibin zini Yohanis mo nolakaë abe gwibi'ingkam de hëndep ap piring niban lonebir

anezan hap, dekam de ëe anakan taiblin hap, 'Eiwa mes tangan tili.' ⁹ Herodes kim kirekam zëno abena salka, enlalana man tangan dowebla hanaka. Hwëna zen mes ki kirekam zi beyam-bya mo inik etan-etankam gu-guk gwibi'inka, zep ki hëndep ein gubiridaka- Yohanis mo nolsa de golbin hip, zëre mo gu-gubinni insa dikim sul sonen hap. ¹⁰ Dekam zep hëndep zëre mo jana nabare zini bwinak Yohanis mo nola nablonblin hanak. ¹¹ Desa zep hëndep piring niban wenam seiwiri in hap nolbirzik. Wenam seiwiri in zep hwëna an zikhip golbirhak. ¹² Yohanis zëre hon de ang ta gwen wenyä ki zep hwëna tokna lo tasin hip nërhak. Lo tasin hyanak zep Yesus osan dep sek gwek- in zen ki zë lwak, desa de gublun happye.

[1b] Hwëna Herodes Bak kim otan Yesus mo owas syal gwe-gwibinni salka, [2] dekam zep zëre mo taha tri so gweblan zini gubiridaka, "An baptis ta gwibin zini Yohanis Swe mes yap etan ngaya gweka. Zen hwëna bosena Yesuskum li yul soneka. In zep zëbon owas-owassa dikim syal gwe-gwibin hip de sosonna lwa'an."

Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golzimkike:

(Mrk. 6:30-44; Luk. 9:10-17; Yoh. 6:1-14)

¹³ Yesus kim Yohanissi de tan ola insa asa golësalka, dekam zep asa bulcum zi srëm lang san dep golësesek gweka- zao de zë-en asa golëlowehen hap. Hwëna zi trana in kim kirekam nasalblak, dekam zep zëre mae mo ë-ëna hli dandak- Yesussu dikim eik ora san hles tyablan hap. ¹⁴ Bulu kon kim asa golëatiti gwe'anka, dekam zebë zi beyam-byana insa hla kulida kinik. Yesus hwëna man tangan zë kwasang gwibiridaka. Sang-sang nabare wenyä men zen zë lowe he'ak, dekam zep zë dawem tabirki.

¹⁵ Kim kam-en gwe'ak, dekam zebë enblak, "Bian, angkam man kam-en gwe'an, hen langna an tahalha tanganna. Diki dawemna zini an Emaka enbirida'an- zën de goleak de ë-ëna an san te-alakan tembane hap ëhakan hap."

¹⁶ Hwëna man ap ding gulzimki, "Zen ba hap de tembane hap sek gwen hap? Amki em tembanena zëbe mae hap hen olzimk."

¹⁷ Ee hwëna ama ding ulblik, "Kina ki zini an da-en! Nëno mae mo rotina ahare taha-tapkamke. Hen hogwena dan-dan en tolke. Molya sowehek."

¹⁸ Ki zep asa gubiridaka, "An san emki teisya halzan." ¹⁹ Ki zep hwëna zi beyam-byana insa gubiridaka- so trana iwe de teinikin niran hap. Zëna ki zep aha-ere taha-tapkam de rotina insa hogwe darena in han teisyaka, dekam zep ngli san de

kara gwesen naban Alap hap dawemna golblaka. Ki zep hwëna rotina insa ahap tabirki, desa zep abe mae hap kap tazimki-ëe de hwëna zi beyam-byana in hap kae gwebla-zimdin hipye. ²⁰ Kim dwenblan-dak, zen man tangan ëitri gwek. Ki zebë hwëna dua-blaskam de wenyä ëe tembane mosrona tagal lasik. Yuna dua-blas enkam zep ësuwek. ²¹ In zen dekam tembane tak, zëno beyana, zi ensa de aïtbinkim, san ha lima ribu enkam mes yap- we wal walassa de aïtbin srëmkamye.

Yesus kim weya tatek tahan san song gwe'an zakake:

(Mrk. 6:45-52; Yoh. 6:15-21)

²² Kimë tembane tasik, Yesus hëndep dekam zep dua-blaskam de wenyä asa bulkum de Zënaka Galilea mo men eihya san dep ngeir gublun hap gubiridaka. Ëe kimë sek gwek, ki zep hwëna zi beyam-byana insa gubiridaka- zen de hen sekwak gwen hapye. ²³ Zi beyam-byana in kim hen sekwak gwe'ak, Yesus Zëna dekam zep zë- en kwatap tek san hata seka- dekon de Alapsa gu soneblan hap. Hëndep zao zep zë-erenak kawesiblik.

²⁴ Dekam ëe in zenë bulkum teingir gwe guk, mesë bulu ban ho gutu ngirinnik olzau'uk. Hwëna ho ngëpna man bulu insa karekkam golwale gwe song gwe'ak, sap asesena bulu in mo ngein nikon tai'inka. ²⁵ Oho-bung gun nuban zep hwëna Yesus Zëna abon mae onak hata'an zaka- ho gutu tatek tahanna in san de song gwe zankam. ²⁶ Hwëna ëe kimë hla la guk, ausa zebë ohlo gubluk- anakan de ëherhen naban, "Hobwem dowala i!"

²⁷ Hwëna nabakam zep asa gubirida kinzika, "Em ësëwehen! Bahem ëairin. Ëe an Ëe."

²⁸ Petrus zep hwëna ding gulbluka, "Bian, sap Em eiwa Yesus, ki asa em gublun irin- ëe de emsa duweblazan hap, ho tatek tahan san de hen song gwe zankam."

²⁹ Yesus ki zep ding gulbluka, "Haen. Emki song gwezan."

Petrus dekam zep bulu kon ati gweka, ki zep hëndep Yesus osan dep ho gutu tahan san song gwe'anaka. ³⁰ Hwëna ho gutu yawala insa kim asesena mamkam ngëp- ngep ta'anaka, desa kim hlauku, dekam zep zë airin hip keing gwe'anaka. Dekon zep Yesus hërheblaka, "Bian, asa Em ngaya tan!"

³¹ Yesus hëndep dekam zep tahakam zer aneka, ki zep zë gubluka, "Eno eini mam naka hom. Em ba habe Asa taïblibla srëm gwera?"

³² Buluk kim zersewe seka, dekam zep hëndep asesena in sëwe heka. ³³ Ëe dekam zebë zë boklena kom lablak, hen anakanë enblak, "Bian, Em an eiwa tangan Alap mo Tane."

Yesus kim zi sang-sang beyam-byana Genesaret dawem tabirkike:

(Mrk. 6:53-56)

³⁴ Ho gutu men eihyanak kimë yaing gwek, ëna Genesaret zep bulu insa lei kuk.

³⁵ Zëwe de zini kim anakan hla dak, "An Yesus am hatanda," dekam zep Yesus mo hatan ola insa nol haladak- tingare ëna in mo golek de ë-ë san dep. Dekam zep tingare zi sang-sangna Yesus onak dep nolëyaing gwe-gwe'anzak. ³⁶ Zao zep abe da gwe'ak, "Bian, zi sang-sangna an wëhë baju top en mae nakon Emsa olk ta'anaka?- dekakim tol dawem gweka." Tingan men zen olk da gwe'ak, zen dekam zep hëndep ëdawem gwe-gwe'ak. *

15

Mae hap de ol: Auyan-aza mo titi ta gwibin ola ban Alap mo ola ban man ilman në gwenan.

(Mrk. 7:1-13)

¹ Aha yaklakam Farisikam de gubirida gwen wenyä Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyä ban Yerusalem kon Yesus onak dep yaing gwezak. Zao zep dak- ensiblizak, ² "Ebon de ang ta gwen wenyä ba hap nëno mae mo auyan-aza mo ëpba ola nulmun gwe'an?- tembane dëre ta gunnuk de nonol tahasa hokam hlë tazimdin srëmkam de tembane ta gwenkamye."

³ Ki zep ding gulzimki, "Ki em hen ba habe Alap mo ol tanganna ulmun gwe'an?- hwëna auyan-aza mo ëpba ol en sane ang ta gwe'an. * ⁴ Sap Alap man guku,

'Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.' Hen anakan mas gulku,

'Men nara an-bi zemka lamang sonna, zen hëndep tok hap em karek tan.*'

⁵ Hwëna em an ema anakan tawa la gwibirin, 'Ane-bia mo ol san sap esa ang ta srëm gwe-gwer- anakan mae de lwankamye: Ane-bia de tahalha

* **14:36** 14:36 "Baju top," desa Matius "baju siji" kam ale gulku, sap Yahudi zini silihli nabare baju ensa alala da gwek. Emki pasal 23 mo ayat 5nak de olk kore alesa hen karatda gun. * **15:3** 15:3 "Alap mo ol tanganna" mensa Yesus awe enlala gwibirki, zen Musa mo titi tabin ol, sap Musa Bak desa Alap onakon gul inki. Hwëna Yahudi mo auyan-azana man etan dekon titi tabin ola mas-mas nul gwek, hen Yesus man awe anakan tawa tabirki, "Ere mae mo auyan-aza mo titi tabin ol mas-mas gulzimdin in, ahakon man Alap mo nonol ol tanganna in kon ngip gu'un."

* **15:4** 15:4 Kel. 20:12; Ul. 5:16; Kel. 21:17; Im. 20:9

ënnak, em sap esa anakan enbirida gwer, "Angkam ëe molyë emsa mas gwizimk, sap ano te-alana an lamkam de Alap hap kap tablan habë lam ta'an." ⁶ Ebon mae onakon, kirekam de an-bi zemka blikip gwizimdin srëm zini man sam gwesii'ira. Zep ere mae mo auyan-aza mo ëpba tawa tabinni in, zen hwëna ebe mae hap lwazim'in- san de Alap mo ol. Hwëna dekam ema Alap mo ol tanganna insa hli ku'in. ⁷ Em an eiwa ëk enkame ëgu gwenan, 'Ëe an Alapsa de betek gweblanna.' Eiwa, Yesaya Bak mo ola man ebe mae hap dakastilzim'in- zen insa Alap mo ola anakan ayang gulkuye, ⁸ 'Zini in ëk enkam Asa betek në gweblanan, hwëna zëno mae mo enhona Abon onakon langa tangannak. ⁹ Zen waba hap Asa boklena kom da gweblanan, sap zen zi zëre mae mo titi tabin olkam tawa da gwibirin- san de ano olkam de tawa tabinni kiye.' ^{**}

Mae hap de ol: Zini an dekon Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan.

(Mrk. 7:14-23)

¹⁰ Hwëna ki zep Yesus zi trana tagal gwen hap gubiridaka. Kim tagal gwëk, zao zep gubiridaka, "Emki ësane gwen ekakim tame uk. ¹¹ Mensa ëk tihî san zini ing nul gwenan, dekon hom Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan. Diki men zen zi mo ëk tihî nakon wet so gwenan, zen diki dekon Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan."

¹² Ëe zëre hon de ang ta gwen wenyia ki zebë hwëna hyanak lakensiblik, "Bian, em san home Farisikam de zini insa tame tabiri? Zen man eno ola insa husus neibirsin- em kim kirekam srip gulsuzim siraye."

¹³ Hwëna man ap ding gulzimki, "Tingare nganak de otanena, ngatan zi mo langnak de Bian de eiyas gin srëm wenyia, zen kitak tamalsin en hap dena. ¹⁴ Farisikam de gubirida gwen wenyia insa nwe enkam emki kara ta gwibin. Zen in nwe dimin nik tawa da gwibi'in- nwe dimin nik de nwe dimin bose zemka irik ta han makan. Zi nwe dimin de nwe dimin bose zemka irik ta hanna, zen apdekam sa ho dwrak san laman anera."

¹⁵ Petrus ki zep gubluka, "Bian, kun gwen hap de ola insa gulk sun blaonnara, emki abe mae hap srip gulsuzimdin."

¹⁶ Ki zep hwëna kitak asa gubiridaka, "Ki san em hen nama home tangan tame

u'in? ¹⁷ Em san home tame ul gwenan? Men desa ëk san olgwen gwibirin, zen hëndep ulpnuk hata gwenan. Hwëna ki zebe etan ukum ana gwibirin. ¹⁸ Hwëna men zen ëk tihî nakon wet so gwenan, zen enho nakon hatase gwenan. Zen diki dekon zini Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan. ¹⁹ Sap zen enho nakon anakare enlala karekna hatase gwenda:

Zisi de tan hap dena,
zi nibare nik de kahalo gwen hap dena,
hen seiwirik de kahalo gwen hap dena,
sowë hap dena,
boton olsa de gol hala seran hap dena,
hen ol lamang hap denaye.

²⁰ Kirekam-kirekam enlala karekna in, zen diki dekon zini ëkun gwe-gwenan. Taha hlë tazimdin srëmkam de tembane gwen nakon hom."

Yesus kim Yahudi srëm we mo eini hlaulbirkike:

(Mrk. 7:24-30)

²¹ Yesus kim langna in kon asa golësek gwëka, dekam zep ë darena Tirus hen Sidon mo langnak asa golëyaing gwëka. ²² Dekam zep hwëna langna iwe de Yahudi srëm wenyia Yesus onak dep hatazak. † Lure nakon zep anakan taken sone gwebla'ak, "Bian, Daud Bak mo Auyan-tane, asa Em kwasang gwibin. Ano wenam tola dowal bi gwibirki. Man tangan karek gul gwe'ara."

²³ Hwëna Yesus hom mae zëno ola ding gul gwibi'inka. Ëe zëre hon de ang ta gwen wenyia ki zebë enblak, "Bian, wenyia insa em jalse gwibin- dekamim song gwëk. Nëno mae mo lure nakon hwëna ena gwen da'an."

²⁴ Yesus ki zep wenyia insa hëndep aban mae ding gulzimki, "Asa Alap Israel zi en hap zer soneka, sap zen san de bi srëm domba zahona kiye."

²⁵ Hwëna wenyia in dekam tangan zep Yesus mo nwenak utuk gwehen naban boklena kom soblazak, dekon zep etan abe tak, "Bian, asa mas gwibir."

²⁶ Hwëna man ding gwibirki, "Hom sam gwesii'in- walas zikhip de tembanesa de lwa hap yal tazimdin niye."

²⁷ Wenyia in ki zep hwëna ding gulbluk, "Bian, sap eiwa kirekam. Hwëna lwa bi nik mo meja nakon de tembane lau altirinni, desa hen ki am lwana dwenblanda gwenan."

²⁸ Yesus dekam zep ding gwibirki, "Anyan, eiwa em ema tangan Asa

* 15:9 15:9 Yes. 29:13 † 15:22 15:22 Yunani olkam Matius anakan ale gulku, langna "Kanaan we" kam. Zëno dam gulsunnu- zi ausuna men zen orep Israel mo langnak lowehe gwëkke. Israel kim nolëeija gwëk, dekam zep ahakore Kanaan zini in ëna Tirus hen Sidon mo lang san dep ëheya-hya gwëzak. Zep wenyia in Yahudi srëm we.

taïbli'bla'ara. In kire habe dwam gwe'ara, sap sa kirekam hëndep angkam lwal."

Dekam zep ki hëndep wenya in mo wenamna in dawem gwek.

Yesus kim zi sang-sang beyam-byana dawem tabirkike:

²⁹ Yesus dekon kim asa golësek gweka, Ho Gutuna Galilea mo alp en san zep asa golëtine gweka. Dekon zebë hwëna kwatap tek tolak yaïng gwesek, zao zebë teinikin'ik. ³⁰ Hwëna ki zep zi beyam-byana zi sang-sangna Zëbon dep nolëyaïng gwe-gwe'anzak- lek-lekna, nwe diminni, taha-tana ësak gwenna, hen ol srëm mae naka. Aha sang-sang nabarena hen beya tanganna. Zen zi sang-sangna insa Yesus mo dang gwën nakon kang nul gwe'anzak. Zao zep Yesus dawem ta gwibi'inka. ³¹ Zi trana in man tangan ètenggan gwe'ak- anakan kim zë hla nulida gwe'akye, "Ol srëm wenya zen mes ola donbirin. Taha-tana ësak gwen wenya, zen mes èdawem gwenan. Lek-lek wenya zen man ètë nasen'an. Hen nwe dimin wenya, zen mes ëkara gwenan." Dekam zep Israelsa de bi gwibin Zini Alapsa boltere da'ak.

Yesus kim empat ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golzimkike:

(Mrk. 8:1-10)

³² Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenya asa tagal gulsuku, zao zep asa gubiridaka, "Èe ama zi trana ansa dawemkam kwasang gwibirida'an, sap zen mes dan-ahare yaklakam awe Asa nërgwëk, hëndep angkam zëno mae mo tembanena mes tangan tap gwizimdi. Èe homë ki dwam gwe'an- zen de usak naban sek gwen happye. Ki zen sa hwëna usak hap ora san ètëlsik song gwer."

³³ Dekam hwëna ama lakensiblik, "Nen endawe esa tembanena kap lal?- kirekam de zi beyam-byana an happye. Langna an dwan tahalha tangan nakake."

³⁴ Ki zep hwëna asa takensibiridaka, "Eno mae mo rotina banaka'en?"

Ki zebë ding ulblik, "Tuju enkam. Hogwe tane-nena hen ki tol."

³⁵ Yesus ki zep zi beyam-byana insa teinikin niran hap gubiridaka. ³⁶ Ki zep tujukam de rotina insa kap takahogwe tane-nena in han, ki zep Alap hap dawemna golblaka. Dekam zep rotina insa ahap tabirki, hen hogwena insa kwakwak tabirki. Desa zep dua-blaskam de zini abe mae hap etan-etankam kap ta

gwizim'inka. Èe dekam zebë zi beyam-byana in hap kae èblazimk.

³⁷ Zi trana in kim dwenblandak, kitak man tangan èitri gwek. Èe dua-blaskam de wenya ama dekam tembane mosrona insa tagam lak. Yu yawal-yawala tuju enkam zep èsuwek. ³⁸ In zen tembane tak, zi ensa de aïtbinni, zëno beyana empat ribu enkam- we wal walassa de aïtbin srëmkamye. ³⁹ Hyanak Yesus ki zep hwëna zi beyam-byana insa sekwak gwen hap gubiridaka. Zëna ki zep bulkum asa ho gutu men eihya san dep ngeirbiridakalangna Magadan san dep.

16

Yesussu kim owassa de syal gwibir-zimdin hip abe dakke:

(Mrk. 8:11-13; Luk. 12:54-56; Mrk. 8:14-21)

¹ Dekam zep Farisikam de zi niban Sadukikam de zi niban Yesus onak dep yaïng gwezak- zao de akasiblin hap. Ki zep zë nenblak, "Emki abe mae hap ngli nakore owassa syal gwibir-zimdin- èe akakim emsa anakan dam lasik, 'An eiwa Alap onak hata zaka.' "

² Ki zep ding gulzimki, "Yaklana nikin anennak de kal-kal gwenkam, dekam anakane ègu gwenan, 'Langna sa sasa gwer.' ³ Hen kirekam, kaknak de okawen kakaksa hla tankam, dekam ema dam ulsuk gwenan, 'Namen sa ona il tila.' O de il ti gwen hap dena hen sasa gwen hap dena, em desa en ema dam ulsuk gwenan, hwëna owas-owasna men kirekam angkam jowe gwe'an, desa home dam ulsuk gwe'an. ⁴ Em an eiwa angkam de zini jal-jal tanganna, hen Alapsa mese hli lak, in zebe Asa abe lal- ebe mae hap de owassa syal gwibir-zimdin hipye. Hwëna Èe molyë owasna ebe mae hap syal gwibir-zimk. Diki ngein sin de yaklanak asa ahaen syal gwibir-zim: Men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini Yunus Bak hon lwakke, kirekam sa etan lwal."* Kirekam kim gubiridaka, zao zep hli yuludaka.

Yesus kim gubiridakake, "Dawem. Farisi hen Sadukikam de zi mo ragisa ema ulinnink."

(Mrk. 8:14-21)

⁵ Èe zëre hon de ang ta gwen wenya kimë hen men eihyanak yaïng gwenak, èe ama hwëna rotisa de lop tanna èeititi

* 16:4 16:4 Mat. 12:39-40; Luk. 11:29-30 * 16:6 16:6 Yahudi zi mo gulk sun de ol blaon gwizimdinkim, zen ragisa anakan enlala nei gwibik, "Zen san de zi mo karek-karekna kiye." Sap ragina roti mang-mang gunnu man hop gul gwenan. Zep zen san de zi mo karek-karek de aha zi sin dep hlimin song gwe-gwenna kiye. Emki hlaun 1Kor. 5:6-8, hen Gal. 5:9nak.

gwek. ⁶ Hwëna dekam zep asa gubirida'anaka, "Dawem. Terya-tyakam lowehék. Farisi hen Sadukikam de zi mo ragisa ema ing ulink."*

⁷ Hwëna ëe kimë kirekam asalblak, dekam zebë ënaka lonbirida'ak, "Ragi hap in mae hap ki nësa gubiridala: Rotina insa bitì laza srëm gwerke!"

⁸ Hwëna Yesus mes asa tawa gwibiridaka- ëe insa ëton'akye, ki zep asa gubiridaka, "Em ba habe roti bitì tazan srëm hap enaka lonbirida'an? Em an home eiwakam Asa laibli gwebla'an! ⁹ Em ba hap tangane dam ulsuk srëm gwer? Em san home enlala eibi'in?- limakam de rotina mensaë lima ribukam de zi hip ahap tabir-zimkye. Dekam mosrona mensa ena tagal lak, yuna banaka'en ësuwek? ¹⁰ Hen kirekam, men dekamë tujukam de rotina empat ribukam de zi hip ahap tabir-zimk, zëwe hen tembane mosrona yu yawal-yawala banaka'en ësuwek? ¹¹ Diki em emaka dam ulsul, 'Zen roti bitì tazan srëm hap hom ki nësa gubiridala.' Hwëna Èe mae habë ki emsa gubiridal, 'Dawem. Farisi hen Sadukikam de zi mo ragisa ema ing ulink.' "

¹² Dekam zebë anakan dam ulsuk, "Hare Zen ragi tangan hap hom am ki nësa gubiridala- mensa rotisa de syal gwibinnik mas ul gwenanke. Zen diki Farisi hen Sadukikam de zi mo tawa tabin karek san de ang ta gwen srëm hap am ki nësa gubiridala."

Petrus kim Yesussu anakan kira takake, "Em in Zen- Israelsa de gaya tabin hip de Teipsin niye, Gaya Zini Alap mo Tane."
(Mrk. 8:27-30; Luk. 9:18-21)

¹³ Yesus kim ë bosenka Kaesarea-Pilipi golek denak asa golëyaing gweka, zao zep asa takensibiridaka, "Zi mo dam tasinkim, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe an nara mo weinak debë hatazak?"

¹⁴ Èe ki zebë ding ulblik, "Ahakon man emsa nen gweblanan, 'In baptis ta gwibin zini Yohanis Swe ün nikon etan gaya gweka. In zen hwëna Yesuskum bosenka li yul soneka.' Hen ahakon man emsa nen gweblanan, 'In Elia Bak mo weinak Alap mo olsa ayang gul gwizim'ira.' Hen ahakon man emsa nen gweblanan, 'In Yermia Bak mo weinak dep dena.' Hen ahakon man emsa enlala në gweblanan, 'Zen diki ahanik mo weinak dep jowe zaka- orep men zen Alap mo ola ayang nul gwekke.' "

† **16:18** 16:18 Petrus mo aha bosenka, zëno aukuna man golek de në'an- Yunani olkam de ol-gunnu "petra" naban. Zëno enlalana "kaso. ‡ **16:21** 16:21 Yesus Yahudi mo aibinkim "yaklana dan-ahan" kam guku. Nëno mae mo aibinkim, Zen "zëno ka'an" kam maka guku, ahaksa, "yaklana dan-dan" kam. Sap Yesus Jumatkam ülki, hwëna Minggukam zep gaya gweka.

¹⁵ Ki zep etan asa takensibiridaka, "Hwëna ere mae mo Asa de dam tasinkim, Èe an diki nara mo weinak dep dena?"

¹⁶ Simon Bak, aha bosenka Petrus, ki zep ding gulbluka, "Bian, Em in Zen- Israelsa de gaya tabin hip de Teipsin niye, Gaya Zini Alap mo Tane."

¹⁷ Dekam zep ding gulbluka, "Simon, Yohanis Bak mo tane, em isrip-sri gwibin-nike gwë gwe'ara. Sap em in zi mo dam gulsun nukore naka home kirekam kira gwenda. Hwëna ngatan zi mo langnak de Bian Zën ki emsa enlala soblala- kirekam de dam gulsun hupye. ¹⁸ Zep Èe ama emsa gublu'an: Em in Petrus- kaso drak-drak makare zini. † Ebon onak sa ano jematna tatem ëzauk gwer- kaso yawalak de golsa tauk anen makan. Ano jematna in sap sa Juwen Zi Bak dri yulsun hup akabiri. ¹⁹ Èe asa ebe hap Alap mo irik ginnik dep de kuncina zerblal. Em esa Bian Alap mo enlala san ngatan zi mo lang san dep de lilikinni okamanak de zi hip gulhlusuk gwizimdi hen talusuk gwizimdi."

²⁰ Ki zep hwëna asa jalse gwibiridaka, "Asa insa kirekam dam lasinin, aha maesa hwëna bahem anakan gubiridan, 'In Zen tangan- Israelsa de gaya tabin hip de Teipsin niye.' "

Yesus kim nonol tanganna Zën de kareksa goltowen hap dena hamal hap gubiridakake:

(Mrk. 8:31-9:1; Luk. 9:22-27)

²¹ Yaklana in dekam zep Yesus kon gwibir hanaka- zëre hon de ang ta gwen wenyasa de darnak anakan gubiridaka gwen naye, "Alap mo dwam gwibin sin de syal gwibin hip, Èe asa Yerusalem san song gwer. Zao Yahudi mo nol-nola, Alap mo golak de mam-mamna, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini sa Asa sérkam karek da gwer. Zen sa hëndep Asa dal. Hwëna yaklana dan-ahan, ki sa Bian ün nikon etan Asa gaya tala." ‡

²² Petrus ki zep hwëna Yesussu gubluaka ora nakon de asyal hehan hap, zao zep anakan jalse gwebla'anaka, "Em bap kirekam gulu! Diki Alap Zen langa gulsun-kirekam de emsa gwëblan hap dena in saye. Bian, diki Ebon bap zen kirekam lwan."

²³ Yesus hwëna ki zep Petrusu lero gweblaka, zao zep gubluaka, "Em in dowal mo kigi! Ki lun em gwën! Em ba habe Asa tru-tru gulblu'ara? Eno kirekam de

enlalana in, Alap mo dwam gwibin sin denaka hom. Zen auhu-kama zi mo dena.”

²⁴ Ki zep hwëna tîngare zëre hon de ang ta gwen wenya asa gubiridaka, “Men nara Abon de ang gwe-gwen hap dwam gwenna, zen diki zëre mo gwëna zen eititi gwibin- dekam de zëre hap de telidak son wë son naban Asa zertronda gwen hapye, anakere enlala naban, ‘Èe sap asa Yesus hun apdenak lil.’ ²⁵ Sap men zen de zëre mae mo auhu-kamanak de gwëna anakan nolairi gwe'ak, ‘Èe babë Yesusu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,’ ki zëno mae mo gwëna in sa jek-jak gwer. Diki men zen de zëre mae mo gwëna Asa de ang gwe-gweblan hap sosok nul gwe'ak, hëndep zao mae de tîñ hip, zen zen sa hëndep denaban ëngaya gwer. ²⁶ San ha dawemna?- em de sërkam te-ala beya gwenkam hëndep kitak de okamana ansa bi gwibinkim, hwëna dekam de ere mo gwënsa tîhis gin hip. Kirekam dawem naka hom! Tînkim san ha emaka Alap hap ba maesa golbla'ara?- dekam de etan ngaya gwen hapye. Kina ki bëjen. ²⁷ Sap molya holo gwek, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe dekam asa apdekam ère mo dam taha nakore zi niban Bian mo sosonna zigolhatazal. Zen diki dekam asa hwëna tîngare zi hip aha-en aha-enkam klis gul gwizim- dekam de zëre mae mo syal eisi golzimdin hip. ²⁸ Èe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene awe lowe he'an, em molye ahakon na-en juwek, ki esa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa hla lase gul- Èe kimë teipsinkim de irik gînkim kon gwesik hana'akye.”

17

Yesus kim aha nwe-mase gwekake:
(Mrk. 9:2-13; Luk. 9:28-36)

¹ Yaklana kim enam enkam damank, Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenya Petrus, Yakobus, hen zëno osona Yohanis mae en han zë-en kwatap yawal san dep golësek gweka. ² Hwëna danahare zini in mo nwenak zep timni liwe heblak. Zëno nwe-masena yakla ngatan mo kim ngatan gweblaka. Pakeanna man tangan sërkam ngap-ngap nëblak hen man nalilingtîlbli'ak. ³ Mumuk ennak zep zë Musa Bak ne Elia Bak ne jo kë zaka, hen Yesus hon de ang tan dan-ahare zini in ki zep nakek- zen kim Yesus hun ëraisis gwe'anka. ⁴ Petrus ki zep hwëna Yesusu gubluka, “Bian, man tangan sam gwesii'n-nen de awe lowehe gwen hapye. Zep Bian, Em de dwam gwenkam, ki èe asa gol kluxa dan-ahan syal gweblandal- ahana

Bian ere hap, ahana Musa Bak hap, hen ahana Elia Bak hap.”

⁵ Petrus in kim nama kirekam tonbla'anka, hwëna ngatan nabare butna ki zep ati gwezak, hëndep zao zep wale tabirzik. Hwëna butna iwe zep ola anakan ësak,

“An ano Tane- ère mo dang tîñnak de tanganna. Ama tangan sam gwesik gweblanan. Desa em sal gweblan.”

⁶ Dan-ahare zini in kim ola insa kirekam ësalek, dekam zep airin hip ëik gwehek.

⁷ Hwëna Yesus kim zë hata zaka, anakere ola ban zep towanbirida ine zaka, “Em ëluk tan. Bahem ëairin.” ⁸ Zen kim nola kap da inek, dekam hwëna Yesus Zëna en naka zep zë hla dak. Aha maena hom zao gwë'anka.

⁹ Kwatapna in kon kim etan golëtinja gwe'anka, zao zep gubiridaka, “In desa ki ena hla kul, etan aha maesa bahem gubiridan- ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe de nama tîñ nikon ngaya gwen srëmnakye.”

¹⁰ Dekam zep hwëna dan-ahare zini in dakensiblik, “Elia Bak mes-am lwa hala. Èe hwëna ama tim ul, ‘Zen sa Emsa ngeirbli zala.’ Sap Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zini kirekam am ëgu gwenan, ‘Zen diki nonol Elia Bak sa etan lwahal zankam ngeirbli zala, ki sa hwëna nësa de ngaya tabin hip de Zini hata zala.’”*

¹¹ Yesus ki zep hwëna ding gulzimki, “In sap eiwa kirekamke. Elia zen sap kirekam-kirekamsa de nonol sul sone gun hup de zini- Israelsa de ngaya tabin hip de Zini Èe de hwëna kirenak hatazan hap. ¹² Hwëna Èe ama emsa gubirida'an: Elia zen sap mes eiwa Asa ngeirbli zaka, hwëna zini hom desa tame dak. Zep hwëna zëre mae mo dwam gwibin sin kirekam-kirekam karek-karek ensa nol gweblak. Hen molya holo gwek, ki sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa kirekam hen nëblal.”

¹³ Dan-ahare zini in dekam zep anakan dam nulsuk, “O hare Yohanis Swe am Elia mo weinak syal gweka.”

Yesus kim dowal mo tîlblin wal seiwir tola dawem takake:

(Mrk. 9:14-29; Luk. 9:37-43)

¹⁴ Yesus kim etan zëre hon de ang ta gwen zi dan-aharena in han zi tranak hëndep abon mae onak golëyaing gwe'an zaka, zini hen ki zep zë hata zaka, zao zep Yesusu boklena kom sobla zaka. ¹⁵ Dekon zep abe ta seka, “Bian, ano walasna kwasang gwebla. Zen karekkan tîlsik-tîlsik gwe-gwenda, hen sang-sangna sabak

* 17:10 17:10 Mal. 4:5

tanganna. Zen etan-etankam syauk bla mae san zannara gwenda, hen ho maenak keing gwenda-gwenda. ¹⁶ Ëe mesë sap ere hon de ang ta gwen zi sin dep zersong gwezal. Hwëna man sap nakablabl."

¹⁷ Yesus ki zep gubiridaka, "Eiwa, angkam de zini em ei nibarena hom tang-an! Em in nol drak-drak enna. Ëe san ëse nakaë sap emsa golëlowehe gwek! Ëe ama bae- eban mae de holokam golëlowehe gwen naye. An san emki walasna insa zerhalzan." ¹⁸ Yesus dekam zep dowala insa jala ban zëbon onakon de wet son hap gubluka. Hëndep dowala in dekam zep kon wet soka. Walas tola in dekam zep hëndep dawem gweka.

¹⁹ Ëe zëre hon de ang ta gwen wenya ki zebë hwëna zë-erenak du këblazak, zao zebë lakensiblik, "Bian, ëe ba hap tanganë dowala insa ëralsa sone srëm gwer?"

²⁰⁻²¹ Ki zep asa ding gulzimki, "Sap em home dawemkam Asa laïblïbla'an. Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eno mae mo Asa de taïblïblan de betek mae nik lwa'anam- sap rica dan betek makare nik, dekam eme kwatapsa anakan enbla'anam, 'Wakin san dep em al gwen,' zen dekam maka ki hëndep al gwe'ara. Dekam banakare maena hom- em de desa syal gwibin srëm hap denaye." *

Yesus kim etan Zënaka de karek tan hap dena tawa tabirkike:

(Mrk. 9:30-32; Luk. 9:43-45)

²² Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenya asa Galileak golëlowe he'anka, zao zep etan asa gubiridaka, "Molya holo gwek ki sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa jal zi mo tahanak dep tapbla dazim. ²³ Zen sa Asa dal, hwëna yaklana dan-ahan, ki sa Bian Alap etan Asa nyata tala." Ëe kimë kirekam asalblak, ano mae mo enlalana man tang-an ëdowe hanak.

Yesus kim anakarekam Petrus hup goltrëblakake, "Men zen Yesus zëre hon ang ta gwenan, zen Alap mo walaskam de enlala gwibiridan."

²⁴ Yesus kim aban Kapernaumk golëyaing gweka, hwëna Alap mo golak dep de te-ala alal ta gwen zini ki zep Petrus hon yaing gwezak, zao zep dakensiblizak, "Eno mae mo guruna in wëhë Alap mo golak dep de te-alana tahun jamkam gol gwizimnira? San ha hom?" †

²⁵ Petrus ki zep ding gulzimki, "In kike."

* **17:20-21** 17:20-21 In kim orep Matius mo alena ansa etan ale nul gwek, aha zi lun ayat 21na mas gulku. Zen zëwe Markus mo Ol Dawem nakore naka (Mrk. 9:29) anakan mas gulku: "Kirekam de dowala, toton banakare aha maekam bëjen zeralsa sonen. Zen tembane lwan naban de Alapsa abe ta gwen enkam de zeralsa sonen." † **17:24** 17:24 Musa man Israel mo zi aususa gubiridaka- te-alana insa de Alap mo golak de syal hap ing gul gwen hap. (Kel. 30:12-16)

Zen kim etan lwahal zaka- Yesus men zao gola gwë'anka, zen de nama ol toran srëmnak Yesus zep nonol takensiblika, "Simon, eno tame gun nukon banakan? Auhu-kamanak awe de teipsin-teipsin wenya, zen san ha iye zem onakon pajak te-alana alal danda gwenan? San ha aha zi en nakon alal danda gwenan?"

²⁶ Petrus ki zep ding gulbluka, "Zen dwan aha zi en nakon am alal danda gwenan."

Yesus ki zep ding gulbluka, "Zep Bian Alap mo walasna, nen sap esa Alap hap dena insa ing ul srëm gwe-gwer. ²⁷ Hwëna nene te-alasa olzim srëm gwe'anka, zen sa nësa husus neizim. Zep emki ho gutu san yal ta nubin hip song gwen. Högwen mensa nonol gul ine'anka, zëno ëk mwannak esa te-ala kasona sowe henkam hlaulu- nen de desa olzimdin hip denaye. Desa emki zëbe mae hap nëre nik mo bose hap golzimdin."

18

Walas betek mo kim de ëliwehen hap de ol, hen karek san dep de zertoran srëm hap de ol:

(Mrk. 9:33-37; Luk. 9:46-48; Mrk. 9:42-48; Luk. 17:1-7)

¹ Zao kim Yesus asa golëlowe he'anka, ëe dua-blaskam de wenya dekam zebë zë lakensiblizak, "Alap mo irik ginnik, abon mae onakon nara sa teipsilï?"

² Yesus dekam zep walas tola haen gwe-blaka, ki zep ano mae mo nwenak de zaun hup gubluka, ³ ki zep hwëna asa gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em de ere mae mo gwënsa wet gulsun srëmkam dekam de walas betetek mo kim lowehen hap, em molye Alap mo irik ginnik bëti gwek. ⁴ Zini men zen zëre mo enlalana walas betekna an mo kim betek ta'anka, zen zen sa Alap mo irik ginnik teipsilï. ⁵ Hen zini men zen de ano bose hap aha zisi mas gwebla'ankasap anakare walas tol maesa, Ëe asa desa enlala gweblal, 'Zen Asa mas gwebla'ara.'

⁶ "Men nara Asa de taïblïblan zisi, sap hen anakare walas betek maesa, karek san dep zertoranna, zen dikim hwëna Asa hli tan hap, kire zini Alap sërkam tangan sa karek tala. Diki dawemna, zen maka zertoran srëmnak karekkam de tinsi hlaulku. Kaso dohon-honsa de holenak hule soneblan naban de hi tateknak keing gwen maekam, ki Alap molya karek

ta'anam. ⁷ Kareksa de gon hap de enlalana eiwa ki okamanak awe hata gwizimnira, hen zini zep Asa de taibliblan nakon äaltil gwenan. Zen zep sa lamkam tingare zi mo karek-karek hap okamana ansa Alap olo gulu. Hwëna zini men zen zi bose zemka Asa dikim hli tan hap nolëton gwenan, zen zen sa sërkam de karekna noltower.

⁸ "Emsa de ere mo aha taha ahaksa tana anakan titi da gwe'anam, 'Haen, karekna ansa nen on,' diki dawemna em blansin nika hiri son. Sap eme dare taha nabab ahaksa tana nabab zigwë'anaka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk dep sa emsa hiri daser. Blansinkim ki emaka sam gwesii'ira- aha-ere taha nabab ahaksa tana nabab de Alap onak gwë gwen hapye. ⁹ Hen kirekam, emsa de ere mo aha nwe titi ta gwenna, 'Haen, nen karekna wakinsa karatda un,' ki em wvena insa alsin nika hiri son. Sap eme dare nwe nabab zigwë'anaka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk esa hëndep denaban gwë gwera. Alsinkim emaka sam gwesii'ira- aha-ere nwe nabab de Alap onak gwë gwen hapye.

¹⁰⁻¹¹ "Bahem Asa de taibliblan anakare walas bete-tekna anakan enlala gwibirida gwen, 'Zen aban apdenak hom.' Emki sap èenlala gwen: Alap mo dam taha nakore zini man kire walasna aha-en aha-enkam kara da gwibirin, hen walas zem in de kareksa goltowenkam, dekam man Alapsa dang nitil gweblanan. *

¹² "Zep ansa emki èsane gwen. Em wëhë dam ulsu'uk? Ebon mae onakon, ahanik mo domba zahö de 100 enkam lowe he'anam, hwëna aha tolik de jek-jak gwebla'anam, zen banakan maka gwë'ara? Zen 99kam dena insa kwatapnak maka sonak hli yuluda'ara- dekam de jek-jak gwen zini insa tëblan hap. ¹³ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zen kim de dom-bana insa hla ta'anaka, zëno zëbe hap de isrip-srina sa tangan taman kinil. 99kam de wanya in hap de isrip-srina sa lwalaher. ¹⁴ Zen hen kirekam- ere mae mo ngatan zi mo langnak de Bian naye. Zen hom dwam gwe'ara- aha mae nik de hëndep de ègwë gwen san dep de ora nakon syalhen hapye, sap anakare walas betek."

Wal bose uk de emsa karek tankam de kirekam syal gwibin hip de ol:

(Luk. 17:3)

¹⁵ "Asa de taibliblan zi bose uk de ebe hap kareksa golblanna, emki zëbon osan

song gwen- dekam de zë-erenak anakan gublun hap, 'Em ema anakan asa karek taka.' Sowëkam em e-en tap ulsun- aha de emsa tawa gwizimdin srëm kam. Zen de emsa salblankam, anakan de emsa gublun nabab, 'Bahem ano karekna insa enlala gwibin,' ki mese etan umlae ënda- san de ere mo iyena kiye. ¹⁶ Hwëna zen de kirekam emsa salban srëmna, emki ahanaka kwang tan, ahaksa dan kwang son- deban mae de tap gulsun hup. Sap Alap mo olak man lwak:

'Bahem zini na-en karek tan- aha-ere zi de anakan gublunkamye, "Zen man karek gweka." Diki zini dan, ahaksa dan-ahare zi de kirekam gublunkam, "Zen man eiwa karek gweka," dekam karek gwen zini insa em karek tan.*

Zep aha zisi em kwang son- zen de tap gunnuk ang ën hap hen eno olsa sosen un hip. ¹⁷ Hwëna emsa de karek tan zini in de nama eno mae mo olsa san srëm kam, dekam jemmatnak de tagal gwennak em zëno karekna insa kira gulblun. Hen zini in de etan jemat mo dwam gwibin sin ang gwen srëm kam, dekam tangan tingare jemmatna em zini insa langa tasin- men kirekam Israel zini Alapsa de tame tan srëm zini neibirida gwenanke. Dekam sap esa zini insa langa lasil- men kirekam Israel zini pajak te-ala alal ta gwen zisi neibirida gwenanke.

¹⁸ "Èe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em Abon de bitii gwen wanya, em esa ngatan zi mo langnak de Bian mo dwam gwibin sin okamanak de zi hip anakarekam klis ul gwizim, 'Kirekam de ègwëna zen Alap mo nwenak karek,' hen 'Kirekam de ègwëna zen Alap mo nwenak kareksa hom.*

¹⁹ "Hen Èe ama etan emsa gubirida'an: Ebon mae onakon de aha dare nik okamanak awe olsa anakan aha-en u'inam, 'Nen kirekam esa Alapsa abe la gwera,' ano Bian sa kirekam de abena dokwak gul gwera, hen sa kirekam syal gwe-gwibir-zimdi. ²⁰ Sap em men zëwe ano bose hap dan-dan, ahaksa dan-ahare zi mae tagal gwenna, Èe dekam hen asa eno mae mo ngirin klesnak dum gwehe gwezal."

Wal bose zik mo kareksa de eititi gwibir-blin srëm hap de gulk sun de ol blaoran:

²¹ Petrus ki zep Yesusu takensibli zaka, "Bian, ano wal bose de abe hap etan-etankam kareksa gol gwebla'anam,

* **18:10-11** 18:10-11 Orepan tangan, in kim Matius mo ola ansa etan ale nul gwëk, aha zi man Lukas 19:10 nakore naka awe mas gulku. Desa zep lun ayat seblaskam naif gwibik. Zen anakan: "Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe kire zisi de hakalbiridan habë hatazak- men zen ora dawem nakon èsyal hekke, desa dikim gaya tabin hip."

* **18:16** 18:16 Ul. 19:15 * **18:18** 18:18 Yoh. 20:23

beyana banakare ennak de zaunnuak amaka eitiiti gwibir-bli zahe'an? San ha tuju ennak amaka golzausu'un? Dekorena molyé eitiiti gwibir-blik."

²² Yesus ki zep ding gulbluka, "Tuju ennak bahem. Diki 700 ennak zen héndep zaun- emsa de karek ta tine gwen naye. † ²³ Sap Alap zère mo irik ginni zen gulk sun de ol blaoranna an kiye: Teipsin zini man zère mo te-alana aïtblika. Dekam te-alana mensa zère mo taha tri so gweblan zi hip bohè tazimnira gweka, desa man etan dwam gweblaka. Ki zep gubiridaka, 'Ap etan kap lablak.' ²⁴ Dekam zep jana zi zem ahanaka nér halzak- men zèno bonna miliar-miliarkam lwablakake. ²⁵ Hwèna zen man teipsin zini insa gubluka, 'Ano te-alana hom sowe he'ara- desa de etan sowe henkam ebe hap zerblan hapye.' Dekam zep hwèna teipsin zini in jana zi zemka gubiridaka, 'Dekam balk lak. We wal walas zemka hen lah yok. Te-ala hap zèno mae mo timsi lirak labik. Zen dikire aha zi mo tana iltikinnik èbabu gwe-gwek. Hen zèno gola hen zèwe de kire-kirena kitak te-ala hap lirak labik. Te-alana desa abe hap kap lablak- zèno bon yala insa dikim ber-ber gun hupye.'

²⁶ "Zini in kim kirekam salblaka, dekam zep teipsin zini in mo nwenak ik gwehe zaka, dekon zep anakan abe ta seka, 'Bian, sap ki asa eissibli. Èe asa kitak héndep ep golblal.' ²⁷ Teipsin zini in dekam zep dawemkam kwasang gweblaka. Dekam zep jana zi zemka gubiridaka, 'Bahem banakan mae gwèblan.' Hen anakan gubluka, 'Èe mesè kitak eno bon yala insa ep eitiiti gwibir-blinan.'

²⁸ "Hwèna teipsin zini in mo gola kon kim te soka, zen hwèna dekam zep wal bose zemka zertowe'anka. Zini in hen teipsin zini in hon de syal gwe-gwenna. Zen hwèna mes zèbon 900 ribu enkam bohè taka. Zen hwèna man tol wal bose zem insa balk taka, hen holenak jak tasiki, deban zep gulbluka, 'Mensa abon te-alana bohè taka, angkam em héndep ap zerblan.' ²⁹ Wal bose zem in sap ki zèno nwenak anakare ola ban ik gwe heka, 'Sap ki asa eissibli. Èe asa kitak héndep ep golblal.' ³⁰ Hwèna wal bose zem in man eissinkim dep baes gweka. Zen zep hwèna jana zinik klak taka. Zen zep bwinak tak daink, hen anakan zèno ola ayang nulblik, 'Kim de te-alana etan zèbe hap golbla'anka, yaklana dekam esa wet sola.'

³¹ "Teipsin tangan zini in hon de syal ta gwen bose wal zem kim kirekam

èsak, zen man tangan enlana èdowe hanak. Dekam zep zen teipsin tangan zini insa anakan nenblak, 'Wal bose zik desa kirekam karek ta'ara.' ³² Teipsin zini in dekam zep gubiridaka- zère mo taha tri son zi jal-jala insa de etan kwang ta halzan hap, wal bose zem insa klak takake. Kim nér halzak, zao zep gulbluka, 'Em an jal-jal tanganna! Em kime eissin hip asa abe taka, èe ama hwèna eno bon yawal tanganna insa kitak ep ngan gulsubluk. ³³ Ki em san ha bèjen em wal bose omka kirekam kwasang gweblan?- men kirekamè èe emsa kwasang gweblakye.' ³⁴ Teipsin zini in man tangan jal gweblaka, zep jana zi zemka bwinak de tak ta irin hip anakare ola ban gubiridaka, 'Emki mwin-mwankam lek-lek ta gwen- héndep de ano te-alana mensa bohè taka ap kitak zerblak.'"

³⁵ Yesus dekam zep aisili insa anakan ap waulsuzimki: "Ngatan zi mo langnak de ano Bianna hen kirekam sa emsa karek tabiri- em de wal bose wal uk mo kareksa enho nakon eitiiti gwe-gwibir-zimdin srèmkamye."

19

*Yesus kim wesya de baes gwibin srèm hap dena tawa tabirkike:
(Mrk. 10:1-12)*

¹ Yesus kim tawa tabinni insa hya gwe-sibiridaka, dekam zep asa langna Galilea kon Yerusalem mo aha lang tek san dep golègwè halka- weyana Yordan mo men eihya san dep. ² Zini hen beya tangan nik ang nèblak, hen zao zep sang-sang nabare wenyaka dawem ta gwibirki.

³ Hwèna Farisikam de zini ki zep zè hen Yesusu de akasiblin hap yaing gwezak. Zen man zè dakensiblizak, "Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? San ha zini sap de we zemka baes gwibinkim?- banakare mae nakonye. San ha bèjen?"

⁴ Yesus ki zep ding gulzimki, "Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?- men zen anakarekam lwakye,

'Alap nonol tanganna zi niban wenyakan yang sosuku.*

⁵ Hen Zen dekam anakan guku,

'Zini an-bi zemka hli sonkam- dekam de we zeban aha-en èn hapye. We-zi darena in dekam Alap mo nwenak san de aha-ere timni kiye.*

⁶ In zebè emsa gubirida'an: Alap mo nwenak we-zi darena zen dan hom. Zen

† 18:22 18:22 Yunani olkam Yesus man anakan ding gulbluka, "70 kali 7kam de eitiiti gwe-gwibir-blin." Zèno beyana diki 490 enkam. Hwèna enlana diki "Bahem aïtblin- wal bose uk mo ebe hap de karek gol gweblanna in saye."

* 19:4 19:4 Kej. 1:27; 5:2 * 19:5 19:5 Kej. 2:24

hwëna aha-en. Zen in zep, Alap mensa aha-en sonna, zi bap zen etan kles son.”

⁷ Farisikam de zini in ki zep etan dakensiblik, “Ki Musa Bak ba hap anakan titi tabirki?”

‘Zini we zemka sap de baes gwibinkim, hwëna nonol baes gwibin hip de suratsa de anakan ale gunkum, “Èe mesë kire hap baes gwibik.” ’ ”*

⁸ Ki zep hwëna ding gulzimki, “Musa Bak in mae hap kirekam ein emsa gwibiridaka: Sap em in kitak kwasang enlalana tawa naka hom. Hwëna nonol lonesen nakon, Alap sap hom kirekam dwam gwëka. ⁹ Hwëna Èe ama emsa gwibirida’an: Men nara we zemka zen de kahalo gwen srëmnak baes gwibinni, hwëna ahanaka de etan gonkam, ki zini in Alap mo nwenak kahalonak gwë gwe’ara. Kahalo gwennak de baes gwibinni, desa Èe homë jalse gwibirida’an.”

¹⁰ Hwëna èe zëre hon de ang ta gwen wenya dekam zebë hen Yesussu enblak, “Hare orana aha-enke- Alap mo dwam gwibin sin de we zemka baes gwibin hip denaye. Kirekam de lwankam, ki zini bap zen wenya kap ta gwen.”

¹¹ Yesus ki zep asa ding gulzimki, “Hwëna kirekam de we gon srëmkam lowehe gwen hap dena, kitak de zini molya desa dwam neibik. Diki men zëbe mae en hap Alap golzim’inika, zen en sa desan ang ta gwer. ¹² Sap zini ahakon mae hap we walya kap da srëm gwe-gwenan: Timni mes ki jaha gwen nakon karek gweblak. Ahakon hwëna aha zi zëno mae mo timni eirim karek nul gwizimnin, kire nakon kap da srëm gwe-gwenan. * Ahakon hwëna Alap mo dwam gwibin sin de syal gwen hap sa we gon srëmkam lowehe gwer. Zen in zep, men nara anakan eisbinni, ‘Alap mes ki kirekam asa gubluka,’ zen dikire we gon srëmkam lowehe gwëk.”

Yesus kim walas tane-ne hap dawemna goltimkike:

(Mrk. 10:13-16; Luk. 18:15-17)

¹³ Zini ki zep walas tane-nena Yesus onak dep kap nulhal gwe’anzak- Zen de taha tehabirida inen naban Alapsa anakan gu soneblan hap, “Emki walasna an hap dawemsa gol gwizimdin.” Hwëna zëre hon de ang tan wenya èyë anakan jalse eibirida gwe’ak, “Bahem Gurusu blos

tablan.” ¹⁴ Hwëna Zën zep asa gwibiridaka, “Dikire Abon nolëyaing gwe-gwezak. Bahem jalse gwibiridan. Sap walasna an makare wenya, zen zen Alap mo irik ginni bi neibi’in.” ¹⁵ Dekam zep hëndep Alapsa de gu sone gweblan naban tahana tehabirida ine gwe’anka. Kim hya gwe-sibiridaka, ki zep kon etan asa golësek gwëka.

Te-ala beya nabare zini kim Yesus hon hata zakake:

(Mrk. 10:17-31; Luk. 18:18-30)

¹⁶ Aha yaklakam ki zep zini- zise gwen srëm nik, Yesussu takensibli zaka, “Bian Guru, èe banakare syal dawemsa asa gol?-dekam de Alap mo nwenak srëkam sam gwesin hip, Zen dekamim hëndep de gwën hap denaka abe hap golblaka.”

¹⁷ Yesus ki zep ding gulbluka, “Em dwan ene maka dam gulsu’ura- Alap mo nwenak dikim ‘sam gwesin hip’ denaye. Hëndep de ngaya gwen hap de sam gwesin Zini, Zen diki aha-en- Alap Zë-en. Hwëna em de hëndep de ngaya gwen hap dwam gwenna, Musa mo titi tabin ol san em ang gwe-gwen.”

¹⁸ Zini in ki zep etan takensiblika, “Ki banakare wenyak asa ang gwe-gwer?”

Yesus ki zep ding gulbluka, “Zen dwan anakanke,

‘Zini bahem tan.

Bahem kahalo gwen.

Bahem sowë gwen.

Zisi bahem boton hap klak tan hen boton olsa bahem gol hala seran.

¹⁹ Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.’ Hen,

‘Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen- san de enaka de kwasang gwëblanna kiye.’ ”*

²⁰ Hwëna zini in ki zep ding gulbluka, “Èe mesë kitak desan ang gwëk. Hwëna aha syala san ha ki?- desa de syal gwibinkim de èe ngaya gwen hap denaye?”

²¹ Yesus ki zep gulbluka, “Em de dwam gwenna dawemkam tangan de Alap mo nwenak sam gwesin hip, em song gwen, ere mo kire-kirena kitak tangan te-ala hap lirak tabir. Te-alana desa tahalha zi hip kae gwëbla-zim. Kirekame syal gwibi’inika, ki ngatan zi mo langnake hëndep de te- alasa beyakam lam ta’ara. Ena dekam etan hataza- Asa dikim ang gwëblan hapye.”

²² Kirekam kim salblaka, dekam zep kon

* 19:7 19:7 Ul. 24:1; Mat. 5:31

* 19:12 19:12 Mensa Yesus zi mo timsi de eirim karek gulzimdin hip dena ayatnak awe enlala gwibiriki, zen men kirekam teipsin zini dekam zëre mo tana iltikinnik de zisi neibirida gwëkke. Dekam teipsin zi de dwam gwenkam, zëre mo tana iltikinnik de zi walasna, desa sap de bol sikni ek sosublun- men kirekam gwe zahona neibirida gwenanke. Kire zini zep wenya kap da srëm gwe-gwëk, hen zep aha-ere enlalakam zi bina insa babu neibirida gwëk. * 19:19 19:19 Kel. 20:12-16; Im. 19:18; Ul. 5:16-20

enlala dowe hanan naban song gweka-mae hap: Sap zëno kire-kirena beya tanganna.

²³ Ki zep hwëna asa gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eiwa, damdam naka hom- te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik hatan hapye. ²⁴ Ama etan emsa gubirida'an: Te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik tin hip dena, zen men kiye- unta yawal de jaron hul betek san tinni. Kire otweran yawala toton bëjen tin.”

²⁵ Èe kimë kirekam asalblak, èe ama tangan këteggwank. Ki zebë èguk, “Hare eiwa kire tangankamke! Ki hwëna endan nik sa èngaya gwer? Toton nara molya.”

²⁶ Hwëna Yesus ki zep nwekam de amjanbin niban asa gubiridaka, “Eiwa, auhukama zini zëre mae mo sosonkam bëjen zënaka ngaya tabin. Hwëna Alap de zi hip syal gwibir-zimdin srëm hap dena, aha-en mae hom tanganke.”

²⁷ Petrus ki zep gubluka, “Ki hwëna abe mae hap dena bankarekam sa lwal? Sap èe mesë ère mae mo tingare bi gwibinni Emsa de ang gweblanda gwen hap hli kulidak. Zep èe basa asa lamkam ulin?”

²⁸ Ki zep hwëna ding gulbluka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe kimë okama èsenak Alap onakore ngatan nabare komal tumnak teipsinkim nikin'ik, em Abon de ang ta gwen wenya dekam esa hen ere mae hap de dua-blaskam de komal tumnak teinikin- dekon de dua-blaskam de Israel Bak onakore zi aususa irik gin hipye. ²⁹ Hen zini men zen Asa de ang gwegweblan hap hli nulida gwe'ak- gol zem, aya-wal oso-wal zem, somol wal zem, anbi zem, walas zem, ahaksa nga zem- zëbe mae hap hwëna Alap sabak tangankam sa etan kiresa kap gul gwizimdi- sap iyekam de gubirida gwen wenya, gol, hen nga maena. Hen zen hëndep de èngaya gwen hap denaka sa nulin. † ³⁰ Hwëna beyana men zen sap angkam bose naban lowehe gwe'an, zen zen sa hwëna lamkam lure san ègwër. Hen men zen angkam bose srëm wenya lowehe gwe'an, zen zen sa hwëna lamkam ngein sin ègwër.”

20

Anggur nganak de syal tan zi hip de gulk sun de ol blaoran:

¹ “Sap lamkam dep dena in sa emsa gubiridan, * Alap kim de kitak irik gi'inka, zen mae makan: Nga yawal mo bi nik de kak tangannak zi hip hakanna kiye- zëre mo anggur ngasa de syal gweblan hap.

² Kim ola anakan ziaha-en gulku, ‘Aha-ere yakla blalkam de syal hap, èe asa te-alana aha-ere-ala aha-ere-ala enkam ebe mae hap lop tazim,’ dekam zep syal tan hap sek gwëk. ³ Jam sembilangkam zep nga bina in etan song gwëka, dekam zep ahakore zini syal srëm naka etan hlauluda'anka. Pasarak èwal-wale gwe'ak. ⁴ Zao zep gubiridaka, ‘Em ano anggur nganak de syal tan hap sek gwen. Èe asa ebe mae hap te-alasa ere mo syal jam enkam golzim.’ ⁵ Zen hen dekam zep hëndep sek gwëk. Yakla bolak denaban hen jam tigakam nga bina in kire enkam ahakore naka hen kwang guluda gwe'anka. ⁶ Jam limakam kim etan song gwëka, etan dekam zep zini syal srëm naka hlauluda'anka, nama èsa nyaublu'ak. Zao zep takensibiridaka, ‘Em ba habe yakla blala an yaublu tiner- ba maesa de syal gwibin srëmkamye?’

⁷ “Zini in ki zep ding nulblik, ‘Abe mae hap hom am mae zini syal maena nolzim-zao de syal tan hapye.’

“Nga bina in ki zep gubiridaka, ‘Ki ano anggur nganak de syal tan hap em sek gwen.’

⁸ “Nga bina in dapse gwesin niban zep zëre mo irgwa tahana kore zini gubluka, ‘Dekam syal zini in sa tagam gul. Zao te-alana kae gwebla-zim. Nonol aumwa hap de syal tan wenya kon kon gwesibir hana, hëndep aumwa hap nonol syal tan wenya kip golzim.’ ⁹ Dekam zep jam limakam de syal tan wenyik nonol yaing gwezak. Zëbe mae hap te-alana aha-ere ala enkam zep kae gwebla-zimki. ¹⁰ Aumwa hap zep hwëna kak tangannak de syal tan wenya yaing gwezak. Zen man èkil gi'ik, ‘Abe mae hap mam tolkam sa kae gwebla-zimdi,’ hwëna zëbe mae hap hen kire enkam kae gwebla-zimki. ¹¹ Kim ki te-alana in sa kap daink, dekam zep nga bina in sa jala ban donbla'ak, ¹² ‘Aumwanak in zen syal tal, zen aha-ere jam enkam syal tal. Èe hwëna yakla langasaë syal ta tiner. Em hwëna apde enkam te-alana abe mae hap golzimdi, hwëna èe yakla sal-sal yawalakë waba hap syal ta tiner!’

¹³ “Nga bina in ki zep ahanaka ding gulbluka, ‘Ano wal bose, èe homë emsa karek tabir. Ki san ha nen home ola aha-en ul?- te-alana ebe mae hap aha-ere ala enkam de golzimdin hipye, aha-ere yaklakam de syal hapye. ¹⁴ Zep ebe mae hap dena in desa emki kap ta irin, deban sek gwëk. Sap emsa èe kirekamë dwam gwibirida'an- aumwanak in zen hen mas tal zëbe mae hap hen kire enkam de kap tazimdin hip. ¹⁵ San ha ebon mae onakon

† 19:29 19:29 “Sabak tangankam,” zen Yunani olkam “seratus kali lipatkam.” * 20:1 20:1 Ol gulk sun de blaoranna an, Yesus dekam man srip gulsuzimki- in sa nër hom gubiridaka, Mat. 19:30nak.

ëe kirekam babè ère mo enlakam syal gwen- ère mo te-alakamye? San ha èe de aha zi hip kirekam kae-kae gwen hap em ema asa husus èbla'an?" "

¹⁶ Yesus ki zep etan asa gubiridaka, "Zen lamkam kirekam sa hen lwal: Men zen angkam bose srèm wenya ègwè'an, zen zen sa hwèna lamkam ngein sin loweher. Hwèna men zen angkam bose naban lowehe gwe'an, zen hwèna lamkam zen sa lure san ègwèr."

Yesus kim etan anakan gubiridakake, "Asa sa dal."

(Mrk. 10:32-34; Luk. 18:31-34)

¹⁷ Yesus kim zi beyam-bya naban Yerusalem san asa golèsek gwe'anka, oranak zep dua-blaskam de zini asa en srèn tagal gulsuku, zao zep asa gubiridaka, ¹⁸ "Ola ansa emki èsan: Nen an angkam Yerusalemk debe yaing gwe se'an. Zèwe ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa tapbla dazim- Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam wenya kip, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya kip. Zen sa hwèna Asa de tan hap ola aha-en nul, ¹⁹ hèndep Asa sa Yahudi srèm zi mo tahanak dep tapbla dazim. Zen sa hwèna Asa lamang da gwer, hen dangole gwer. Hèndep te-lidak sonnak sa Asa makan dain. Hwèna yaklana dan-ahan, ki sa etan Alap tìn nikon Asa ngaya tala."

Yakobus ne Yohanis nik mo anena kim Yesusu abe ta zakke:

(Mrk. 10:35-45)

²⁰ Zebedeus Bak mo wenya ki zep walas dare zem Yakobus ne Yohanis neban Yesus onak zihatatak. Yesus mo nwenak zep boklena kom sozak- dekam de abe tan srèmnak blikip gwesiblin hap. ²¹ Yesus ki zep zè takensibirki, "Em basae dwam gwibi'ira?- desa de ebe hap golbin hipye."

Wenya in ki zep ding gulbluk, "Èe mae habè dwam gwe'an: Em kime teipsinkim irik gi'inka, ano walas darena an dikire hen teipsinkim eno alp nakon inikink-ahana eno dam taha nakon, ahana irgwa taha nakon."

²² Yesus ki zep gubiridaka, "Hwèna ena home tame u'in- in zebe èabe gwenanye." Ki zep hwèna walas dare zem insa guzimki, "Karek yawala men desae goltowe'ak, em wèhè desa de oltowen hap hen hohle è'ara?"

Ki zep ding ulblika, "Èe ama hen hohle è'an."

²³ Zao zep etan guzimki, "Eiwa, em hen esa tol oltowera- Èe men kiresaè goltowe'akye. Hwèna men zen de ano irgwa taha nakon hen dam taha nakon inikin'inka, desa Èe bèjènè dam sosun.

Zèwe de inikiran hip dena, zen diki ano Bian Zèna mensa dam sosuku, zen diki zen sa zè inikiri."

²⁴ Hwèna èe dare taha-tapakam de ahakore ang ta gwen wenya kimè zèno nik mo abe lan ola insa èsak, èe dekam zebè mae hap sisngin eizim'ik, "Zen hap zen de mam èn hap abe lala!" ²⁵ Dekam zep Yesus asa kitak tagal gulsuku, zao zep asa gubiridaka, "Ena dwan tawa nakake: Alapsa de tame tan srèm lang-langnak men zen teipsin-teipsinkim teinikin gwenan, zen man zère kore naka jap nul sonenda gwenan hen nyaubirida gwenan. ²⁶ Hwèna em zèno mae mo kim bahem. Ebon mae onakon men zen mam gwen hap dwam gwe'ara, zen diki tingare zi mo babu gwen zi makan zen gwèn. ²⁷ Hen ebon mae onakon men zen teipsin hip dwam gwe'ara, zen diki tingare zi mo tana iltikinnik zen nikirin. ²⁸ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Èe an zi de Asa babu gwèblan hap homè hatazak. Zep em hen ano tana wei san emki Asa zertro gwen. Sap Èe tingare zi mo tana iltikinnik de nikirin hibè hatazak- hèndep ère mo ansa de tingare zisi dikim hil ti sonebin hip sosok tazimdin hip."

Yesus kim zi nwe dîmin darena dawem sokake:

(Mrk. 10:46-52; Luk. 18:35-43)

²⁹ Yesus kim è yala Yerikosa asa zihli ta'anka, zini beyam-bya tangan nik zep ang nèblak. ³⁰ Hwèna zi nwe dîmin darena ora alpnak inikin'inka. Kim anakan asalka, "In Yesus man-am taman'an zala," ki zep ahèrhe hana gwe'anka, "Daud Bak mo Auyan-tane, ano nik mo Teipsinni, asa Em kwasang gwizimdin." ³¹ Zi beyam-byana in zep jalse neizimk, "Balkkam!" Hwèna zen dekam tangan zep mam tangankam ahèrhe hana gwe'anka, "Daud Bak mo Auyan-tane, ano nik mo Teipsinni, asa tol Emki kwasang gwizimdin!"

³² Yesus ki zep zausuku, ki zep takenzimki, "Em basae dwam eibi'ira- Èe de desa ebe nikip syal gwibir-zimdin hipye?"

³³ Ki zep ding ulblika, "Bian, èe nwesa de kara èn habè dwam è'an."

³⁴ Yesus zao zep dawemkam kwasang gwizimki, ki zep zèno nik mo nwena insa olk sozimki. Hèndep dekam zep ki nwena kara èka. Dekon hèndep Yesusu zep ang èblaka.

21

Yesusu kim teipsin zi mo kim Yerusalem kon hut du ane gukke:

(Mrk. 11:1-11; Luk. 19:28-38; Yoh. 12:12-19)

¹ Yesus kim asa Yerusalemk golëgolek de gwe'anika, dekam zebè ëna Betfagek yaing gwek- zaitun tra nabare kwatap tekna. Dekon zep dua-blaskam de zini abon mae onakon dan-dan guzimki- zen de angir gun hup. ² Zao zep aïsîl soka, "Em ëna wakin san song ën. È topnak kime li'inka, zao esa keledai wenyu da tabin nika tane zeban akera. Desa abe hap leisyabla halza. ³ Zi de emsa takensizimkim, 'Em ba habe leisya ha'ara?'- a kirekam ding ulzim, 'Bian dwam gwizim'ira. Zen sa etan nabakam teisya sone zala.' "

⁴ Zen mae hap ki kirekam lwak: Zakaria Bak mensa Alap mo ola orep ayang gulkuke- zëwe dikim zaun hup. Zen man ale gulku,

⁵ "Èna Yerusalemk de zini enbiridak, 'Eno mae mo teipsinnî man angkam ebon mae onak dep hata'ara.

Zen enlala sae-sae enna.

Zen in zep keledai tane tahannak nikin ane'ha'an zala.' " *

⁶ Zëre hon de ang ta gwen zi darena in ki zep hëndep song ëka. Hëndep Yesus men kirekam aïsîl soka, kirekam zep ki hëndep syal ëka. ⁷ Hëndep keledaina insa tane zem in han zep isong gwe zaka. Kim abon mae ihata zaka, keledai tanena in mo tahan dannak ère mae mo tahan bajusa zebè kang lasek. Yesus zao zep hwëna sewe seka. ⁸ Zi trana men zen nangirblin da'ak, zëre mae mo tahan bajusa zep ora san dère dahal gwe'ak- desan de keledaina in zersong gwen hap. Hen ahakon yera ala makare naka nublun gwe'ak, desa zep hen ora san dère dahal gwe'ak. ⁹ Zini beya tangan nik lure nakon ang nèblan da'ak, hen beya tangan nik nangirblin da'ak. Zen zep ètaken gwe'ak,

"Hè'ho, hè'ho! Are Daud Bak mo Auyan-tane!

An Bian mo bosekam nësa dikim otogulsun hup hata se'ara.

Hè'ho! Diki Alap Zen zëbe hap dawemsa golblan!

Hè'ho! Nen kitak teipsin tangan Zini Alapsa boltere tan!" †

¹⁰ Yerusalemk kim hëndep Yesus hata haka, zi beyam-byana men zen ang nèblazak mam enkam zep èsrip-sri gwek, hëndep tingare ë yala iwe de zini

dekam zep èsaladak. Ki zep ètakensik gwe'anzak, "Zen nara hata'ara?"

¹¹ In zen ang nèblan da'ak zen zep ding nul gwizim'ik, "An Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesus suke- langna Galilea mo ëna Nazaret wal." Kirekam de èton gwen ol aukuna in zep mam gwek.

Yesus kim pasar zini Alap mo gol tëm nakon golëalsa sonekake:

(Mrk. 11:15-19; Luk. 19:45-48; Yoh. 2:13-22)

¹² Yesus kim Alap mo golak tîl zika, dekam zep kon golëalsa soneka- men zen te-ala hap Alap hap de golblan kirekirena lirak da gwibik. Meja-mejana men zao te-alana lirak da gwibik, hen komaltum komal-tum maena men dekon mawa oholana lirak da gwibik, desa man yal tazimki. ¹³ Ki zep hwëna gubiridaka, "Alap mo olak man lwak,

'Ano gola sa nen gwibir, "An Biansa dekon gu sone gweblan hap de gol."'

Em an hwëna

'sowè zi mo aning gol habe li kul sone gwe'an.' " *

¹⁴ Hwëna ki zep zë hen zi nwe dîmînnî hen lekna Alap mo gola iwe Yesus onak dep yaing gwezak. Zao zep dawem tabirki.

¹⁵ Hwëna Alap mo golak de mam-mam wenyu hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyu, zen dekam zep èjal tak- mae hap: Zen kim Yesus mo owas syal gwibinni insa hla nuk, hen walas tanenena insa anakan Alap mo gola kon ètaken gwe'akke, "Hè'ho, hè'ho! Daud Bak mo Auyan-tane!" ‡

¹⁶ Mam-mam wenyu in dekam zep hwëna Yesusu dakensiblik, "Em wëhë walasna insa salbirida gwe'ara? Em balk tasin hip gubiridan."

Ki zep hwëna ding gulzimki, "Èe kië salbirida gwe'an. Hwëna em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?- Daud Bak kim anakan Alapsa gublukake: 'Walas tane-ne hap hen wal baizil hip

Em mese Enaka de boltere tan hap de terya zëbe mae hap hamal tazimki.' " §

¹⁷ Yesus ki zep zë hli yuludaka. È yala in kon ki zep hëndep dua-blaskam de zini asa golësek gweka. Èna Betaniak zep asa golëtruweka.

* **21:5** 21:5 Zakaria man Yerusalem mo aha bosena "Sion" kam ale gulku. Israel zi mo dam gulsunkum, teipsin zi de keledai tahannak nikin ane'hal zankam, zëno enlalana, "Zen umlae enlala naban hata'ara." Hwëna kuda tahannak de nikin ane'hal zankam, zëno dam gulsunnu, "Zen eijan hap hata'ara." (Yes. 62:11; Zak. 9:9) † **21:9** 21:9 Mensa awe "Hè'ho" kam li nul sonek, Matius "Hosana" kam ale gulku. Ibrani olkam zëno enlalana, "Emki asa gaya tabin." Hwëna holo gwennak zëno enlalana man liwehek, zep zëno aha enlalana anakan, "Alapsa nen isrip-sri gweblan." Zëno enlalana zep "hè'ho" naban golek de gwe'an. (Mzm. 118:25-26) * **21:13** 21:13 Yes. 56:7; Yer. 7:11 ‡ **21:15** 21:15 Yesus de hatan srëmnak, Yahudi zini kirekam Israelsa de gaya tabin hip de Zisi anakan nen guk gweblak, "Daud mo Auyan-tane" kam. § **21:16** 21:16 Yunani olkam de Mzm. 8:3 kirekam lwak.

*Yesus kim tenya arana heip gulkuke:
(Mrk. 11:12-14,20-24)*

¹⁸ Ka'an kim kak tangannak zère hon de ang tan wanya asa etan Yerusalem san dep golélwanda ha'an zaka, oranak zep usak gwe'anaka. ¹⁹ Ki zep hwèna tenya arana hlauku. Ora alpnak zau'uk. Ki zep zèno ei nika de oran hap syal hebirki. Hwèna eini aha-en mae hom hlauku. Ala enna. Dekam zep arana insa gubirki, "Em molye eini angkam hèndep tèka." Arana in dekam zep ki hèndep boneng gwek.

²⁰ Èe kimè owasna insa hla kuk, èe ama tangan ètenggwan, hèndep èe ki zebè èguk, "Hare, tenya ara yala an mes-am kitak tangan boneng gwenan!"

²¹⁻²² Yesus ki zep asa ding gulzimki, "Èe eiwa denakaè emsa gubirida'an: Eme Alap ensa tångare enho naban anakan laibli gwebla'ak, 'Zen sa kirekam abe hap syal gwibir-blira,' ki em hen esa sèrkam de owasna syal ei gwibir- an kirekamè tenya arana ansa gwebirinye. Kire enkam denaka molye syal ei gwibik, hwèna em esa ano syala insa kwei kul gwer. Eme dekam Alapsa abe la gwe'ak, 'Kwatap tekna an zen hinak zènaka ter sonen,' zen hèndep kirekam maka Alap ebe mae hap syal gwibir-bli'ara- em de taibliblankamyè. Dekam em de ba mae hap abe tankam, em esa ulin gwer."

*Yesusu kim anakan dakensiblikke,
"Emsa an nara tri ta se'ara?"*

(Mrk. 11:27-33; Luk. 20:1-8)

²³ Yesus kim etan Alap mo gol san dep lwahal zaka, kim zè tawa tabi'inka, Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna Yahudi mo nol-nola ban ki zep hen yaing gwezak. Zao zep dakensiblik, "Emsa an nara gubluka, hen nara emsa tri tase gwe'ara?- dekam de kirekam-kirekamna insa syal gwe-gwibin hipye."

²⁴⁻²⁵ Ki zep ding gulzimki, "Ki Èe asa hen nonol emsa takensibiridal. Baptis ta gwibin zini Yohanis Swesa san ha Alap tri ta seka? San ha zen zère en mo sonokam ki syal gwe-gweka? Eme nonol ap ding ulbli'ak, ki Èe asa hen emsa gubiridal, 'Asa Zen tri ta se'ara, zebè kirekam syal gwe-gwe'an.' "

Dekam zep zè-en anakan donbi'ik, "Bèjen nen anakan ding gulblun, 'Alap tri ta seka,' ki hwèna zen sa nèsa gubiridala, 'Ki em ba habe desa laiblibla srèm gwek?'

²⁶ Hwèna anakane ding ulbli'ak, 'Yohanis zen zère en mo sonokam syal gweka,' ki hwèna zi trana an sa nèsa karek dabir, sap zen Yohanissi mes-am anakan daibliblak, 'Zen eiwa Alap mo olsa ayang gul gwizimki.' "

²⁷ Anakan zep hèndep ding nulblik, "Èe homè dam ulsu'un, 'Yohanissi zen tri tase gweka.' "

Ki zep hwèna ding gulzimki, "Ki Èe hen molyè emsa gubiridak, 'Èe an zèno syalsàè gol gwe'an, hen Zen Asa tri tase gwe'ara.' "

Yesus kim Yahudi mo mam-mam wanya kip ola gulk sun anakan blaonzimkike "Em in walas de bi zik mo ol san ang gwen srèmna kiye."

²⁸ Yesus ki zep etan Yahudi mo mam-mamna in hap ayang gulzimki, "Hwèna ena banakan wèhè ola ansa dam ulsu'uk? Zini ki, zèno zi walasna dan-dan. Bi zem in ki zep oso zemka gublu zaka, 'Ano walas, em namen anggur nga syal gweblan hap em song gwen.' ²⁹ Hwèna tane zem in man ding gulbluka, 'Èe ama baes gwe'an.' Hwèna hyanak zep enlalana wet tyasiki, ki zep hèndep anggur ngana iwe de syal gwen hap song gweka. ³⁰ Hwèna bi zem in dekam zep hen aya zebon dep song gweka. Desa hen zèwe de syal hap gubluka. Zen hwèna man sap ding gulbluka, 'Èe asa.' Hwèna zen hom song gweka.

³¹ "Zep eno mae mo dam gulsunkum, walas dare zem in, nara bi zik mo ol san ang gweka?"

Mam-mam wanya in ki zep ding nulblik, "oso zik."

Yesus ki zep hwèna gubiridaka, "Zep eiwa denakaè emsa gubirida'an: Anakare karek gol gwen wanya- sap pajak te-ala alal tanda gwen wanya, hen swi golak de lowehe gwen we walya, zen en hwèna man Alap mo irik ginrik angkam bitè gwe-gwe'an. Em hwèna home. Lilikin en nakone aha emsa bitè gwennak kara la sone gwibi'in. ³² Sap baptis ta gwibin zini Yohanis in zen nonol hata zaka, zen sap Bian mo dwam gwibin sin de lowehen hap denaka ebe mae hap goltrei gwizimki. Hwèna em home zèno ol san ang tak. Hwèna karek gol gwen wanya in, zen en man owas hap Yohanis mo ol san ang tak, hèndep èhalek. Hwèna em kime kirekam hla kulidak, em dekam home mae enlalana wet yasik- dekam mae de hen Yohanis osan ang tan hapye."

*Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike-
Zènaka de Yahudi zi baes gweblan hap dena:*

(Mrk. 12:1-12; Luk. 20:9-19)

³³ "Gulk sun de ol blaoranna ansa emki ahana etan èsane gwen: Zini kama bina, zen anggur ngasa eiyas tablaka. Alp san kolkam wale tablaka. Zao zep hen kasona hul gulku- anggur danna insa de zè tanakam it ta sone gwen hap. Hen gut de gola zao zep hen tauku- dekon de

ngana insa kara ta ine gwen hap. Ki zep hwëna ngana insa te-alakam nga syal gwe-gweblan zi hip bohë ta guzim halka. Zëna dekam zep aha lang san holokam de zë gwën hap song gweka. ³⁴ Anggur dan bil gwen tamlenak kim zauk, dekam zep nga bina in zëre hon de babu gwen zini dan-ahan lup gul soneka- in zen nga zem insa te-alakam bohë dak, zëbon mae osan dep, ngana in kore te-ala hliksa de zëre hap zer soneblan hap. ³⁵ Hwëna zini in zen ngana insa bohë dak, zen hwëna man nga bi nik mo zi lup gul sonenna insa dahyok. Ahana man dangolek, ahana man tol dak, hen ahana kasokam tok hap nürïblak. ³⁶ Nga bina in ki zep ahakore babu gwen zini beyakam etan kap gul soneka. Nonol lup gul sonen nakon man taman kinik. Hwëna desa kirekam tol hen neibiridak. ³⁷ Nga bina in dekam zep enlala gweka, 'Ère mo walas tangansa anak ki zer sonek. Desa sa blikip neisïblil.' ³⁸ Hwëna nga bohë tan zini in kim hla da guk, dekam zep anakan ëguk, 'Wakin angkam zëre mo walas tangan hata'ara. Bi zik de tinkim, an zen sa hwëna ngana ansa bi gweblala. Nen tan, ekakim nën bi ëblak!' ³⁹ Dekam zep hen tane zem insa balk dak. Ngana in kon ë san zep hiri dak, zao zep tol hëndep dak."

⁴⁰ Yesus ki zep takensibiridak, "Zep anggur nga bina in de lwahal zankam, zen banakan sa gweibirida zala- nga bohë tan zini in saye?"

⁴¹ Zi trana in ki zep Yahudi mo mam-mamna in han ding nulblik, "Zen sa zi jal-jala insa timbwas tabir zira. Ki sa hwëna zëre mo taïblïbiridan wenyä kip anggur ngana insa bohë tazimdi- zen de bil gwen tamlenak ngana in kore te-ala hliksa zëre hap zer gweblan hap."

⁴²⁻⁴³ Yesus ki zep hwëna ding gulzimki, "In sap eiwa. Zen in zebë hwëna emsa gubirida'an: Hë'ho gwibin langna men zëwe dep sap Alap nonol emsa kalang gwibiridak, hwëna zëre mo taïblïbiridan zi hip sa li yul sonezimdi- men zen diki zëre mo syal eini nol gweblananke. Hwëna em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?-

'Gol tauk gweblan wenyä mensa gol tenyã baes neibik, hwëna Bian Alap zep desa bolak ik gïlki. Zen diki Bian zëre mo syal, hen nëno mae mo nwenak zen owas tangan.

[⁴⁴ Zep zini men zen de gol tenyã iwe ëtisik gwe'anzak,

zao sa hëndep ëtimbwas gwe-gwer.

Hen gol tenyã in men zëbon mae de zan ine'ak,

zen sa hëndep ëils gwer.]' " *

⁴⁵ Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna hen Farisikam de wenyã in kim kirekam Yesus mo gulk sun de ol blaoranna insa ësane gwe'ak, dekam zep anakan dam nulsuk, "O zëno ola an nëbon mae am ti'in." ⁴⁶ Dekam zep sap balk tan hap dwam nëbla'ak, hwëna zi beyam-byana insa nairïbiridak. Sap zi beyam-byana in Yesussu man enlala në gwebla'ak, "An Alap mo ol ayang gul gwen zi sike."

22

Gulk sun de ol blaoranna an, Alap mo ïrik gin kon gwesibir hanannak de tembane yawalak de yaing gwen hap dena:

(Luk. 14:15-24)

¹ Yesus ki zep etan Yahudi mo mam-mamna zini insa gulk sun de ol blaonzimdinkim aïsïl gwibiridak, ² "Alap zëre mo ïrik gïnni, zen gulk sun de ol blaonzimdinni an kiye: Zen san de teipsin zi de tane zikhip de we oto gulblunnak tembane yawalsa syal gwibinni. ³ Teipsin zini in hamal hap mes nonol gubirida guku- men desa zëna dwam gwibiridakaye, tembane yawala iwe de ang tan hap. Tembanena kim sowe heka, ki zep zëre hon de ëbabu gwe-gwen zini lup gul sonen daka- zen de zini insa kwang guluda naseran hap. Hwëna hamal hap de gubiridan wenyã in man yaing gwen hap baes tak. ⁴ Teipsin zini in ki zep ahakore naka etan lup gul soneka. Zen man gubiridak, "Zini insa anakan enbiridak, "Tembanena mes dë danan. Sapi zirya hen tane-nena hanapna tangan naka mes beyakam taïblin dabir. Kitak mes hohle danan. Angkam dekam de tembane yala awe dep yaing gwezak." "

⁵ Hwëna men desa sap kwang nulidak, zen man nasalsibiridak. Zen hwëna zëre mae mo syal san dep sekwak gwendak-ahakon nga san, ahakon hen zëre mae mo syal bete-tek san. ⁶ Hen ahakorena teipsin zini in hon de ëbabu gwe-gwen zini insa dahyok, zao zep ol lamang ngan dangolebik, hëndep damerak. ⁷ Teipsin zini in kim kirekam salka, zen man tangan jal gweka. Dekam zep zëre mo jana nabare zini lup gul soneka- zen de hwëna desa

* **21:44** 21:44 Yahudi zini kasokam gola dauk gweblak, zep mensa Yesus awe buku Mazmuru kon guku (Mzm. 118:22-23), zen nonol lonen kaso hap dena. Hwëna Orya ol zi hip, ngirin gol tenyã ban enlalana anakan apde në'an, "Bol-zaun tangan wenyã," zep kirekam li nul sonek. Tingare Alap mo ol tatakna awe, anakare kurungsu de hlaunnu [], zëno dam gulsunnu anakan, "Orep kim Alap mo ola ansa etan ale nul gwëk, ahakon hom ayatna ansa ale nul gwëk."

tameran hap, in zen damerakke, hen zëno mae mo ësa de ang tan hap.

⁸ “Dekam zep etan ëbabu gwe-gwen zini insa tagal gulsuku, zao zep gubiridaka, ‘We oto gublun tembane yawala an mes hohle danan. Hwëna mensa sap gu sonebiridak, zen hom ang tan hap ëdakastik. ⁹ Zep emki angkam sek gwen- ora bol yawal-yawal san. Mensa ki olëtowe gwëk, zen desa kitak tembane yawala awe dep kwang ulidahal gwezak.’ ¹⁰ Babu zem in ki zep hëndep sek gwëk- ora-bol ora-bol san. Zini men desa ki nolëtowe gwe’ak, desa zep tingan kwang nulida halzak. Ahakon dawem-dawem naka, ahakon karek-karek naka. Hëndep tembane yawal hap de teksonna in dekam zep zikim sowehek.

¹¹ “Hwëna teipsin zini in ki zep tül zika- in zen yaing gwëk, desa de hlauludan hap. Hwëna dekam zep ahana hla taka. Zen hom tembane yawala iwe dikim ang gwen hap de bajuna ala so’anka, hwëna totore bajusa ala soka.* ¹² Zao zep takensiblika, ‘Wal bosyan, em banakan tangane awe tül zila?- tembane yawala awe dikim ang tan hap de baju ala son srëmkamye.’ Zini in hwëna hom mae banakan mae ding gulbluka. ¹³ Teipsin zini in dekam zep zëre mo irgwa taha nakore zini gubiridaka, ‘Dekam taha-tana tahalebir-blin naka kawesin sin dep hiri lak- men dekon zi mo angna yusyustin niban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap ëkna ngalkngalk da gwibirinke.’”

¹⁴ Zao zep Yesus gulk sun de ol blaonz- imdinni insa anakare ola ban golzausuku, “Sap eiwa, kitak de kwang gulu dankam, hwëna eiwakam de hlil irin wenyä kitak hom.”

Yesus hon kim anakan de u siweblan hap yaing gwe zakke, “Roma mo irik ginni wëhë ol lamangkam gubi’inka?”

(Mrk. 12:13-17; Luk. 20:18-26)

¹⁵ Dekam zep Farisikam de gubirida gwen zini zë-en nonol ola anakan ahan nuk, “Nen banakare u siwen olkam esa taken-taken ëblal?- dekam de zëno karekkam de ding gun nukon karek tan happye.” ¹⁶ Ki zep zëre mae hon de ang ta gwen zisi hen teipsin zini Herodes mo hliknak de bitü gwen zi niban Yesus osan dep lup nul sonëk. Zen zep Yesussu nenblak, “Bian Guru, ëe mesë emsa tawa ëblak: Em in dam-dam enkame gwë gwenda. Alap mo dwam gwibinni dam-dam enkame tawa ta gwibirida, sap zi mo husu gwibin maena damnake gollëwen srëmkam tonbirida gwenda. Sap em zi mo bosesa home kara gul gwizimnira. ¹⁷ Zen

in zëbë emsa lakensibli’an: Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu’ura? San ha nen sap esa Roma mo irik ginnik dep pajak te-alana ol gwizim? San ha hap nen?”

¹⁸ Hwëna Yesus mes zëno mae mo enlala jal-jal aning tanna insa tame tazimki. Zep gubiridaka, “Em in eiwa de ora nakon mese tangan syan nahlak, zebe u siweblan hap de enlala naban kirekam Asa lakensiblinanzal. ¹⁹ Abe hap emki pajak hap de te-ala kasona insa ahanaka goltrëblan.” Dekam zep ahanaka nolblak. ²⁰ Ki zep zë takensibiridaka, “Te-ala kasonak, an nara mo nwe-masesa zë yang dasik? Hen nara mo bosesa zë ale nuk?”

²¹ Ki zep ding nulblik, “Roma mo teipsin zi mo denakake.”

Ki zep hwëna ding gulzimki, “Ki Roma mo teipsin zini in mo bi gwibin kire-kirena amki zëbe hap etan lop la gweblak. Hen kirekam, Alap mo bi gwibin kire-kirena, amki Alap hap lop la gweblak.”

²² Kirekam de srip gulsizimdnik kim sane da’ak, zen man tangan dengguan-blak, ki zep hëndep hli dak.

Sadukikam de gubirida gwen zini kim Yesussu tin nikon de etan ëngaya gwen hap dena dakensiblikke:

(Mrk. 12:18-27; Luk. 20:27-40)

²³ Yaklana dekam zep Sadukikam de gubirida gwen zini u siwen ola ban hen Yesus onak dep yaing gwëzak. Zen Yahudi mo aha hliknak- men zen anakan tawa da gwibirinke, “Zini bëjen tin nikon etan ngaya gwen.” ²⁴ Zen ki zep hen dakensiblik, “Bian Guru, Musa Bak mo titi tabin olak a kirekam mo lwakye,

“Zi de we zemka walas wë lan srëmnak tünkim hli yunnu, zen oso zik de etan gonkam- zen de zë walassa aya zik mo weinak dep wë tan hap. Hen kirekam, oso zik de tünkim, aya zik de hwëna we semna insa gonkam.*”

²⁵ Orepe awe zini ki, beyana tuju enkam, aha-ere ane-bianna. Zëna zi nik zep nonol wenyä golka, hwëna walas wë lan srëmnak zep tilki. We nal zem insa hwëna oso zik zep etan golka. ²⁶ Zen hen walas wë lan srëmnak zep tilki. Zao hen etan dan-ahan nik etan golka. Zen hen walas wë lan srëmnak tilki. Hëndep tujukam de aya-wal oso-walya in kire enkam zep sap nol gwëk, hwëna walas ën srëm ennak zep juwe gwëk. ²⁷ Wenyä in hwëna aumwa hap zep tik. ²⁸ Zep zen de etan ëngaya gwe’anam, men kirekam ahakon tawa da gwibirin, wenyä insa nara mo wekam

* 22:11 22:11 Why. 19:7-8 * 22:24 22:24 Ul. 25:5-6

maka nenbi'in? Sap tujukam de zini in mes des kitak nol gwek."

²⁹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Em in ema ebute gwe'an, sap em home Alap mo ola ban zëno soson naban tame oso'an. ³⁰ Sap tin nikon de etan ëngaya gwenkam, dekam molya etan zënaka kap da gwek- men kirekam hen Alap mo dam taha nakore zini zënaka de kap tan srëmkam lowehe gwenanke. ³¹ Hwëna em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?- tin nikon de ngaya gwen hap dena mensa gukuye. Zen man-am Yahudi zini emsa gubiridaka,

³² "Ee an eno auyan wal mo Alap- Abraham, Isak, hen Yakob Bak mo.* Zep Zen tin zi mo Alapsa hom. Zen ngaya wenyik mo Alap."

³³ Zi trana in kim Yesussu kirekam de srip gulsuzimdninnik sane da'ak, zen man tangan dengwanblak.

Yesus kim Alap mo titi tabin ola, bol-zaun tangan wenyi, gubiridakake:
(Mrk. 12:28-34; Luk. 10:25-28)

³⁴ Farisikam de gubirida gwen zini kim anakan ësak, "Sadukikam de gubirida gwen zini etan banakarekam dep?- Yesus mo olsa de ding gulblun naye," dekam zep hen yaing gwezak. ³⁵ Zëno mae mo ahana, zen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibinni. Zen zep Yesussu de akasiblin hap takensiblika, ³⁶ "Bian Guru, nëno mae mo titi tabin ola kon, bol-zaun tanganna enda zen moye?- desan de nen dawemkam ang ta gwen hapye."

³⁷ Ki zep ding gulbuka, "Zen a zen moye: 'Bian Alapsa em esa lwa gweblan-tüngare enho naban, enlala naban, hen tim niban.*"

³⁸ Zen zen- nonol wenyi hen bol-zaun tangan wenyaye. ³⁹ Ahana hen ki- deban de apde nën makare naye. Zen a kirekam moye:

'Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen- san de enaka de kwasang gweblanna kiye.*"

⁴⁰ Tingare titi tabin ola mensa Musa Bak ayang gul gwizimki, hen Alap mo ola mensa aha zi ayang nul gwizimk, zen ausuna kitak dare titi tabin ola in zëwe."

Yesus kim Zënaka dikim sap dam tasin hip dena goltreizimkike:
(Mrk. 12:35-37; Luk. 20:41-44)

⁴¹ Farisikam de zini in kim zë nama lowe he'ak, Yesus ki zep takensibiridaka, ⁴² "Eno mae mo tame gun nukon, Israelsa de ngaya tabin hip de Zi hip dena banakan? Zen nara mo auyan-tanekam sa hata zala?"

Ki zep ding nulblik, "Zen Daud Bak mo auyan-tanekam sa hata zala."

⁴³ Ki zep hwëna ding gulzimki, "Ki hwëna Daud Bak zëna ba hap Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa 'Teipsin Zi'kim gubluka?- Alap mo Enhona kim bi gweblakaye. Sap zen dekam anakan am guku,

⁴⁴ 'Bian Alap man ano Teipsinni gubluka, "Ere mo dam taha nakon emki nikirin-dekon de hen teipsinkim irik gin hip.

Ki asa hwëna ebe hap de jal zini ere mo tana iltikinnik sisik gulin."*,*

⁴⁵ Zep Daud insa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa 'Teipsin Zi'kim gubluka, ki Zen banakan sa zëno auyan-tanekam hata zala?"

⁴⁶ Hwëna Yesussu de ding gulblun hap man topse nëblak. Dekam etan hom mae Yesus hon takensiblin mae hap yaing gwek. Saher hap baes tak.

23

Yesus kim jalse gwibiridakake- men zen ëk enkam Alap hap de syalsa nol gwekke:
(Mrk. 12:38-40; Luk. 11:37-52; Luk. 20:45-47)

¹ Yesus ki zep zi beyam-byana in han zëre hon de ang ta gwen wenyi aban mae gubiridaka, ² "Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban Farisikam de gubirida gwen zi niban, zen sap Musa mo weinak zëno ol san de lowehen hap emsa titi da gwibirin. ³ Zen in zep zëno mae mo ola in san emki ang ta gwen. Hwëna zëno mae mo lowehen san bahem ang ta gwen. Sap zen in dekam tawa da gwibirin, deban hom apde në gwenan. ⁴ Zep zëno mae mo emsa de titi ta gwibinni man nwe-mase gwe-gwenan- san de zi de aha zi hon nihin dohon-honsa mam enkam wëwek ta sone gwizimdninni kiye. Sap zen in dekam tawa da gwibirin, zen hwëna Musa mo titi tabin olak etan zën aha titi tabinsi mas-mas nul gwenan, zep tangan hëndep dohon-hon gwe-gwenan. Hwëna zëna hom desan ang ta gwenan.

⁵ "Zëno mae mo Alap hap de syala, zen hwëna kitak zi dikim hlauludan en hap syal ta gwenan. Zen in zep hen Alap mo ola bare kertas dak-dakna zëre mae mo mirenak hen tahanak bubuk dasik gwenan, hen bajuna zep blal-blalkam sihilhi da gwibirin- desa de alala ta gwen hapye.

* 22:32 22:32 Kel. 3:6

* 22:37 22:37 UL 6:5

* 22:39 22:39 Im. 19:18

* 22:44 22:44 Mzm. 110:1

* ⁶ Zen zep tembane yawal-yawalak hen but srēm gol-golak ngeinnik de komal tum dawemnak de teinikirin hip ēdwam gwe-gwenan. ⁷ Zen hen zi de tagal gwen maenak anakan de gubiridan hap ēdwam gwe-gwenan, 'Dawem, bian guru.'

⁸ "Hwēna emsa bap zen gubirida gwen 'bian guru'kam. Sap eno mae mo Guru tanganna, Zen sap diki aha-en. Hen em diki aya-wal oso-wal makane lowehe gwenan. ⁹ Bahem auhu-kamanak awe zini 'bian'kam gubirida gwen. Sap eno mae mo Bianna aha-en- in Zen ngatan zi mo langnak gwē gwendaye. ¹⁰ Hen bap zen emsa 'teipsin zi'kim gubirida gwen. Sap eno mae mo Teipsinni Zen aha-en. Israelsa de ngaya tabin hip de Zini Ēe an Zen. ¹¹ Hen zini men zen ebon mae onakon mam gwenna, zen diki zen gwē gwen- san de eno mae mo tana iltikinnik de babu gwe-gwen zi. ¹² Sap tingare zini men zen mam gwen hap ēdwam gwe-gwenan, Alap sa hwēna otdē tangannak kang gulu. Hwēna men zen otdē tangannak lowehe gwenan, desa hwēna gut de tangannak sa kang gul sera.

¹³⁻¹⁴ "Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya hen Farisikam de gubirida gwen wenya, em ēngalap gwen! Em karekna mam naka esa hla kul. Em in ēk enkame Bian Alapsa ang ē gweblanan. Men zen sap Alap mo nwenak dikim ēsam gwesin hip ēalp gwe-gwenan, hwēna eme zēbe mae hap orana layalsik gwizimnin-ere mae mo aha titi tabin olsa de mas-mas gul gwizimdinkim. Ena mese sap orana dam lasik, hwēna desan home ang ta gwenan. Hen men zen sap ang tan hap ēhohle gwe-gwe'an, eme hwēna zēbe mae hap layalsik gwizimnin. † ¹⁵ Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya hen Farisikam de wenya, em ēngalap gwen! Em in ēk enkame Alapsa ang ē gweblanan. Em ema anakan ēgwē gwenan: Ere mae mo hliknak dep de zisi kwang guludan hap em ema men-san ansankam ēhakalada gwenan- sap hi san,

hen eik sin. Sap ebon mae osan de ang tan hap man sap baes ta gwenan. Hwēna zao de langanak aha-en aha-enkam hlauluda gwenkam, desa zebe hwēna dowal mo kigi mo walas hap li la sone gwibirin. Zen zep hēndep zēno mae mo jal-jala ere mae onakon sērkam tangan taman kini gwenan.

¹⁶⁻²² "Kwasang tol, em in zene Musa mo ola tawa la gwibirinke, em ēngalap gwen! Em karekna mam naka esa hla kul. Em in nwe dīminni, hwēna ema tim ul gwenan, 'Ēe asa aha zisi dawem san dep olēsek gwe-gwer.† Em in zebe zisi anakan titi la gwibirin, 'Nen sap esa nēre mae mo ol gu-gunsu anakan sosen ul gwer, "Ngli, mese ki asa salblanda." ' Hwēna Ēe ama emsa gubirida'an: Bahem nglisa, ahaksa ngatan zi mo langsa de gublun naban ere mae mo ola sosen gul gwen. Sap Alap Zen dekon nēsa kitak irik gi'ira. Hen kirekam de gunkum, zen apdenak- anakan de gun nubanye, 'Alap, mese ki asa salblanda.' Zep em de Alap mo bosesa de gollēwen hap ngli maesa kirekam gublunna, Alap dekon sa lamkam emsa anakare hap karek tala, 'Em dekam ba habe Asa blikip gwesibli srēm gweka.' ²¹ Hen anakan bahem ēgu gwen, 'Alap mo gol, mese ki asa salblanda,' sap zen apdenak- anakan de gun nubanye, 'Alap, mese ki asa salblanda.' Sap zēre mo gola, Zen zao Zēna gwē gwenda. ^{16b} Em zebe hen karekna tawa la gwibirin, 'Nēre mae mo olsa de sosen gul gwen hap, bap nen anakan ēgu gwen, "Alap mo golak de emas, mese ki asa salblanda," hwēna sap esa Alap mo gol ensa kirekam en gwibir.' ¹⁷ Em in enlala joblo-topna hen nwe dīminni! Em emaka dam usluk: Alap zēre mo nwenak bol-zaun tangan wenya diki zēre mo gol. Sap zini kim emassa Alap mo golak nonne gwenan, dekam man nwe-mase gwe-gwenan, 'An Alap zēre en hap dena.' ¹⁸ Anakan hen ema tawa la gwibirin, 'Bap nen anakan ēgu gwen, "Alap hap de tweran nin ang gulsulun, mese ki asa salblanda," hwēna sap esa

* **23:5** 23:5 Yahudi zini dekam Musa mo ol san ale nabare mire sigi makare naka mirenak hen tahanak bubuk dasik gwēk- Musa mo titi tabin ola bare naka. (Kel. 13:9; Ul. 6:6-9; 11:18) Zen hen Musa mo ol san bajuna sīhilhi da gwibik. (Bil. 15:37-40; Ul. 22:12) Yesus hen kirekam de bajusa ala so gweka. (Mat. 9:20; 14:36) Hwēna Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zini hen Farisikam de zini sērkam tangan sīhilhi da gwibik, hen kertasna insa dak-dak naka alala da gwēk- dekam de anakan zēnaka boltere ta gwibin hip, "Ēe an sērkamē Musa mo ol san ang ta gwenan." Hwēna kirekam karek. (Mat. 6:1) † **23:13-14** 23:13-14 In kim orep Matius mo ola ansa etan ale nul gwēk, dekam aha zi Markus 12:40 nakore naka awe mas gulku. Desa zep ayat 14kam lun nait gwibik. Zen anakan: "Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya hen Farisikam de wenya! Em in ēk enkame Bian Alapsa ang ē gweblanan. Em ema hen we sem-semna boton la gwibirin, 'Ēe asa tol eno zi swe mo kire-kire hli tandanna ebe hap tagal tasibir.' Hwēna dekam zebe zēno mae mo kire-kirena sowēkam hli la-in gwenan, hēndep ema tap lasik gwizimnin. Hwēna karekna insa dikim ber-ber gun hup, em ema Alapsa but srēm gola kon mam blalkam en sone gweblanan- dekam de emsa zi kil tībin hip, 'Zini an aīris.' Hwēna zen zep esa lamkam karekna mam tangan wenya Alap onakon hla kul." † **23:16-22** 23:16-22 Ayat 16-22na ansa de dawemkam tame gun hup, emki nonol Mat 5:33-37 naka baca gun.

Bian mo golak de kals ensa kirekam em gwibir.' 19 Em in eiwa nwe dimin tanganna! Em emaka dam ulsuk: Bian zère mo nwenak bol-zaun tangan wenyu diki zèbe hap de kals. Sap tweran ninni insa de kalsnak iwe tru tasin hip kang ta senkam, zen dekam zep nwe-mase gwe-gwenan, 'An Alap zère en hap dena.' 20 Zen in zep, zi de anakan zère mo olsa sosen gunnu, 'Alap mo golak de kals, mese ki asa salblanda,' zen apdenak- anakan de gun nubanye, 'Alap mo kalsnak de tweran nin, mese ki asa salblanda.' Hen zen apdenak- anakan de gun nubanye, 'Alap, mese ki asa salblanda.' Alap dekon sa lamkam emsa anakare hap karek tala, 'Em dekam ba habe Asa blikip gwesibli srém gweka.'

23 "Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyu hen Farisikam de wenyu, em éngalap gwen! Em karekna mam naka esa hla kul. Em in èk enkame Bian Alapsa ang è gweblanan. Alap mo olak men zen tangan bol-zaun gwék, desa de syal gwibin hip em ema baes ta gwenan. Hwèna banakare Alap hap de syal bete-tek enna, desa en ema syal ei gwibirin. Zep em anakane égwé gwenan: Banakare nganak de obwaga betek maesa de gola danna- sap kumli ala maesa, em desa sap ema Bian Alap hap de hlikna ol gweblanan. § Hwèna Alap mo olak men zen tangan bol-zaun gwék, desa home syal ei gwibirin- anakare saye:

Zisi bahem totoresa karek tan.

Wal bosyansa em kwasang gwibirida gwen.

Hen mensa anakan zi bosyansa gugublunna, 'Èe asa kirekam syal gwibir,' desa em héndep sul sonen.

Zen diki bol-zaun tangan wenyu zen- desa de nonol syal gwe-gwibin hip denaye. Hwèna syal bete-tekna insa lun em mas gul gwen. 24 Em an nwe haina, hwèna ema tim ul gwenan, 'Èe asa aha zisi dawem san dep olèsek gwe-gwer.' Eno mae mo syala in man nwe-mase gwe-gwenan- san de mok honak de ailsikan tok ing gwe henna kiye. Desa em ema eirsik gwenan. Hwèna wanya yawal de zè ing gwe henkam, deban hwèna ema otde gwibirin. *

25 "Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyu hen Farisikam

de wenyu, em éngalap gwen! Em in èk enkame Alapsa ang è gweblanan. Eno mae mo lowe henna a kirekam mo nwe-mase gwe'anye: San de zi de piring-moksa è-en nakon ngan tasik gwibinni, hwèna olk san bèjen. Ere mae mo timni hen kirekam: Em sap ema tahan sopna ngan lasik gwibirin, hwèna olk kon eno mae mo enhona mes beya gweka- kire-kire beya gwen hap de enlalakam, hen ere mae en mo timsi de ngalap gwe-gwibin hip de enlalakam. Em ema desa de hen ngan tasin hip baes ta'an! 26 Farisi zi nwe hai! Em nonol ere mae mo enhosa em olk san ngan tasibin. Dekam esa tangan tim niban enho naban éngan gweher.

27 "Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyu hen Farisikam de wenyu, em éngalap gwen! Em in èk enkame Bian Alapsa ang è gweblanan. Em in san de zi tok drè nwanun golsa de nwe awes tangankam taunnu kiye. Hwèna olk kon zi tok hanan ase nabarena zèwe. 28 Zep em in hen kirena. Zi de emsa hlaludankam, em dawem-dawem tanganna. Hwèna enhonak kirekam-kirekam karek enlalasaè enne gwenan, zen in zebe zi tok ase karek makan èju gwe'an.

29-31 "Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyu hen Farisikam de wenyu, em éngalap gwen! Em in èk enkame Alapsa ang è gweblanan. Em in zi tamera gwen zi mo wei-wik gun walas! Eno auyan-azana Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini man damera gwék. Em hwèna angkam desa de lo tasik gwibin golsae sam-sam la gwibir-zim'in, hen èk enkame anakan ègu gwe'an, 'Kwasang tol! Èyè dekam hen lowe henanam, èe molyè ère mae mo auyan-azana insa mas eibiridananam-zen kim zi dawem-dawemna insa damera gwekye.' Hwèna kirekam de ègunkum, ema kim anakan èkira gwe-gwe'an, 'Èe an zen- zi tamera gwen zini in mo walas naye.' 32 Kirekam de lwankam, ki amki ere mae mo auyan-aza mo zi tamera gwen syala insa ayang uk! 33 Em jal-jal tanganna, zi tamera gwen zi mo wei-wik gun walas! Zep em toton banakan molye Alap mo jal hil gin nikon èasendak.

34 "Zep emki èsane gwen: Sap em kirekame ère mo olsa de ayang gul gwen

§ 23:23 23:23 Yahudi zini man Musa mo titi tabinni Imamta 27:30nak ang ta gwék. Zen zep Alap hap "sepersepu" kam nol gwéblak. Zep 10 ribusa de gul irinni, seribu ensa de Alap hap golblan. 100 ribusa de gul irinni, dekam 10 ribusa de Alap hap golblan. Aha kire-kirena hen man Alap hap aha hlikna nol gwéblak- sap nga nakore kire-kire betek. * 23:24 23:24 Wanya hap dena, Yesus "unta" kam anakan gubiridaka, "Em unta mo tim niban otde gwibirin." Untana hen sap wanyana bèjen ala gwibin, hen kire otweran nabare hona bèjen otdebien. Zep Yesus mo enlalana, "Em Alap mo bol-zaunkum de olsae eititi ei gwibirin- san de unta yawalsa de hla tan srémna kiye. Hwèna ol bete-tek ensae syal ei gwibirin- men kiye, kumli alasa de Alap hap golblanna." Zep ayat 24 mo enlalana man ayat 23 naban apde nè'an.

zisi lamera gwenan, Ëe in zep asa ebon mae osan dep etan ahakorena lup gul sone gwer. Enlala blal wenya hen ëre mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya, desa asa hen ebon mae osan dep lup gul sone gwer. Hwëna em esa hen desa lamera gwer; hen ahakorena esa te-lidak sonnak makan labirin gwer; hen ahakorena esa but srëm gol-golak langole gwibir; hen ahakorena ë-ë san esa olëgwa halada gwer. ³⁵ Zen in zep sa Alap angkam de zini ebe mae hap karekna sérkam golzimdi- kítak de zëno ol ayang gul gwen zisi de tamera gwen hap de karekna, nonol lonesen nakon hëndep angkam dena. Nonol lonesen nakon kim Kaen Bak Habelsa karek gon srëmnak taka, dekon hëndep eno auyan-azana Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini damera gwék, hëndep aumwa hap kim Berekia Bak mo tanena Zakaria Baksa dak. Zen Alapsa de aïriblan srëmkam Alap hap de tweran nin ang gulsuk gweblan kals alpnak dak.† ³⁶ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Kítak de zi tamera gwen karekna insa Alap mes lam gulku- dekam de otan ere mae hap ngëro gulzimdin hip!

³⁷ "Yerusalemk de zi, em mese Alap mo ol ayang gul gwen zini beyakam lamera gwék, hen Alap mo lup gul sonen zini kasokame tok hap i libirida gwék. Ëe ama sap emsa kwasang gwibirida gwék, zebë sap emsa Ëre osan dep de tagal gulsun hup akabirida gwék- san de we ayang de tane- ne zemka si alakam obon gun makan de gweibiridan hap. Hwëna em ema baes ta gwék. ³⁸ Yerusalemk de zi, zen in zep Alap angkam emsa da tasibi'ira. ³⁹ Zep angkam em molye etan Asa hla la gwék. Hwëna em kime lamkam Asa hut lu ane gu'uk, zen dekam en esa Asa hla lal. Dekam hwëna anakare ola ban esa Asa hut lu ane gul, 'Hë'ho! An Bian mo bosekam nësa dikim oto gulsun hup hata se'ara. Diki Alap Zen zëbe hap dawemsa gol- blan!' "*
24

Yesus kim anakan hamal hap gubiri- dakake, "Aumwa hap denak, a kirekam sa lwa song gwer."

(Mrk. 13:1-27; Luk. 21:5-28)

¹ Yesus kim Alap mo gola kon wet soka, ëe zëre hon de ang ta gwen wenya ki zebë ërtro kinik. Zao zebë enblaonk, "Alap mo gol yala an wehasa hom dawem tangankam dauk! Man tangan kwa nuk."

² Ki zep asa ding gulzimki, "Eiwa, emki gol yala ansa kara gun. Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zëno kaso kong ta zahenna aha-en mae molya lwak. Zen tingan tangan sa dri nulsul."

³ Yerusalem kon kim wet soka, zaitun tra nabare kwatp teknak zep nikin'inka. Ëe zëre hon de ang ta gwen wenya ki zebë zë du këblahak- zao de ë-erenak anakan takensiblin hap, "Asa en emki gubiridan: Alap mo gola insa dri yulsun hup gubiri, zen bawalkam sa ki lwal? Hen banakare owassa asa hla kul gwer?- dekam de anakan dam gulsun hupye, 'Aumwa hap de yaklana, Em de lwa halzan hap dena, angkam man tangan golek de gwe'an.' "

⁴ Yesus ki zep asa ding gulzimki, "Salok- salokkam lowehe gwék. Emsa mana yasik da gwibirink. ⁵ Sap zini beya nik sa ebon mae onak anakan ëboton gwe-gwezal, 'Ëe an Zen- Yesusyë, emsa de ngaya tabin hip de Zi niye.' Hëndep zen sa zini beya tangankam yasik da gwibir. ⁶ Em anakare olsa esa ësane gwe-gwer, 'Zëwe man ëeija'an,' hen anakan, 'Awe hen sa ëeijazal,' hwëna em dekam bahem ëaïri gwen. Sap zen nonol kirekam sa Alap mo dwam gwibin sin lwa gwer. Hwëna dekam bahem ëkil gil gwen, 'An aumwa hap denak mes zaul, zep ki lwa'an.' ⁷ Aha zi ausu nakorena aha zi ausu naban sa ëeija gwer; hen aha irik ginini aha irik gin niban sa ëeija gwer. Lang yala an san usak yala sa hatanda gwer; hen jingili mam enkam sa taïlida gwer. ⁸ Zen kirekam sa karekna nonol lone sennak lwa gwer. Zen men kiye: We de jaha gwen hap eisbir anensa sëwehe kininna. Zen dekon sa ki hëndep sang-sangna dohonse gwe song gwer.

⁹ "Emsa sa ahakon dahyo gwer; hëndep emsa sa karek da gwibir; hëndep emsa hen sa damera gwer. Tingare langnak de zini sa emsa husus neibirida gwer; sap em an Asa de ang gwe-gweblan wenya. ¹⁰ Dekam Asa de taïbliblan nakon beya nik sa etan lwan dahal gwer; hen zen sa hwëna nama de taïbliblan wenyaka husus neibirida gwer; hëndep tameran hap sa nolëgu gwer. ¹¹ Dekam yasik ta gwibin hip zini beya nik sa anakare ola ban yaing gwe-gwezal, 'Ëe an Alap mo olsaë ebe mae hap ayang gulzim'in.' Hen zen zen sa boton san dep zini beyakam sil dibirhal gwer. ¹² Dekam jal-jal enkam sa lowehe gwer; hëndep beya nik sa

† **23:35** 23:35 Zakaria mensa Yesus awe enlala gweblaka, zen baptis ta gwibin zini Yohanis mo biasa hom. Zen apde bose zemka- men zen Alap mo ola de ayang gul gwizimkike. Zen diki desa orep Alap mo golak de kals alpnak dak. Yahudi zi mo Ibrani olkam de Alkitabnak, nonol tangan Habelsa aya zik taka (Kej. 4:8), hwëna zëno mae mo aumwa hap de bukunak Zakaria in desa dak. (2Taw. 24:20-22) * **23:39** 23:39 Mzm. 118:26

kwasang enlalana eititi neibir. ¹³ Hwëna men zen de Asa de taibliblannak tatem ëzauk gwe'ak, hëndep aumwa hap de yaklanak de zau'uk, zen zen sa ëngaya gwer. ¹⁴ Hwëna Alap Zën de irik gin hip de ol dawemna insa kim de tingare lang san nolhala da'ak, tingare zi ausu dikim ësane gwen hap, zen dekam tangan sa aumwa hap denak zaul.

¹⁵ "Èe ol tan-tanna ansaë ebe mae hap golzim'in: Em esa teipsin zisi hla lal- Alapsa de lamang tan hap de karek yawalsa de Alap mo golak goltin zinnak, men kirekam orep Alap mo ol ayang gul gwen zini Daniel Bak gubiridakake. Zen dekam esa anakan tame ul, 'Angkam aumwa hap de yaklanak man zau'un.' ^{*}

Hwëna ëe, Matius, ama Yesus mo ola in hap emsa gubirida'an: Em in zen bukuna ansa aha zi hip baca ul gwizimk, dawem enkam srip ulsuk gwizimk. Yesus dekon anakan ayang gulku,

¹⁶ "Dekam Yerusalem mo langnak de zini em kwatap san dep ëheya-hya gwëk.

¹⁷ Dekam zini men zen de gol homan nakon lowe he'ak, zen bap zen etan gol mwa san ba maesa de gon hap bitï gwehan. ¹⁸ Hen nganak de syal tandan wenyä, zen bap zen etan gol san dep lwan dahan- baju sal-sal maesa de teisyan hapye. ¹⁹ Kwasang tol, we walya u nubare wenyä, hen nama de walassa momkam taizi gwibin wenyä. Zen tol banakan molya easendak. ²⁰ Zep Alapsa emki anakan abe ta gwen, 'Karek yala in bap zen o dil gwennak ahaksa Hari Sabatnak jowen.'

²¹ Kirekam abe la gwëk, sap Alap kim lang yawala ansa syal gwibirki, hëndep sërkam de karek yala an de jowenkam, kirekam de lang dohon-hon gwenna hom mae jowek. Hen zëno hyanak etan molya kirekam okamanak jowek. ^{*} ²² Hwëna sap Alap man zëre mo hlil irin zisi kwasang gwibiridaka, Zen zep anakan hamal hap guku, 'Karek yawala in bap zen tangan holo gwen. Ki hwëna zini kitak tangan sa juwer.'

²³ "Dekam zi de anakan emsa gubiridanna, 'Nësa de ngaya tabin hip de Zini men angkam awe gwë'ara,' ahaksa, 'Zëwe gwë'ara,' em bahem taiblibirida gwen. ²⁴ Sap dekam yasik ta gwibin hip de zini beyakam sa yaing gwe-gwer, hen zen owas-owasna sërkam de tenggwanbin tangan naka sa syal nei gwibir- anakan

dikim emsa boton ta gwibin hip, 'Èe an Zen- emsa de ngaya tabin hip de Zi niye.' Ahaksa anakan de emsa boton ta gwibin hip, 'Èe an Alap mo olsaë ep ayang gulzim'in.' Zep hëndep Alap mo hlil irin zini hen desa de taiblibiridan hap sa hen ëalp gwesil. ²⁵ Zen in zebë kirekam de lwan srëmnak hamal hap emsa tawa ta gubirin- em de desa enlala gwe-gwibin hip. ²⁶ Zep emsa de zi anakan gubirida gwenkam, 'Nen ki hla tan. Zen zi ol srëm langna zëwe gwë'ara,' em bahem dekam desan sek gwe-gwen. Ahaksa anakan de emsa gubiridankam, 'Zen awe aning gwe'ara,' em bahem taiblibirida gwen. ²⁷ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, ano hata zanna, kitak ngatansa sa hla nulser- men kirekam ngli ang yala hla nulse gwenanke. ²⁸ Zep ano hatan hap dena, kitak de zini sa dam nulsul- men kirekam hen hi agohe de ëwale gwezän hap dena dam nulsuk gwenanke." ^{*}

Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan de etan lwa halzan hap de ol:

(Luk. 21:25-28; Mrk. 13:24-27)

²⁹ "Lang dohon-honna in kim de hya gwesi'ik, zen hëndep dekam sa 'yakla nwenä kawesili.

Benna hen molya ngatan gwëk.

Hen keisni sa ngli nakon ëlan nahlala.

Hen nglinak de teipsin-teipsin dowladowala sërkam sa ëilman gwe nasen gwer." ^{*}

³⁰ Hëndep dekam zep sa tingare langnak de zini nglinak de owasna hla nulserngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ènaka de enlala gweblan hap de tantanna. Dekam tingare zi ausuna ngalap gosa sa tal- zen kim butnak Asa hla dase gu'ukye, Ère mo soson naban ngatan yawala ban de ziati gwe zannak. ^{*} ³¹ Zen dekam sa sramin auku yawalsa nasalbir- Èe kimë ère mo dam taha nakore zini lup gul sone'ak, zen de ère mo hlil irin zisi üngan en tangan de tagal gulsun hupye, sap yakla hata sezan nakorena, hëndep nikin anen nakorena, hëndep eiha-lip eiha-lip nakorena."

Aumwa hap de yaklasa de kirekam dam gulsun hup de ol:

(Mrk. 13:28-31; Luk. 21:29-33)

³² "Zep aumwa hap de yaklasa de dam gulsunnu, zen tenya dëren nakon de

^{*} **24:15** 24:15 Dan. 9:27; 11:31; 12:11 ^{*} **24:21** 24:21 Dan. 12:1 ^{*} **24:28** 24:28 Hi agohesa de aha-erenak de wale gwe-gwennak hla tanna, zen dekam zini dam nulsuk gwenan, "Tweran tokna man zë lwa'ara. Desa de twenblan hap zë wale gwe'ara." Zep Yesus gulk sun de ol blaorankam hi agohesa gubluka- dekam de anakan dam gulsun hup, "Yesus mo hatazan hap dena, zen hen aningkim molya lwak. Hwëna kitak sa zëno ngatanna hla nulser"- men kirekam ayat 27nak lwakke. (Luk. 17:37) ^{*} **24:29** 24:29 Yes. 13:10; 34:4; Yl. 2:10 ^{*} **24:30** 24:30 Dan. 7:13; Zak. 12:10-14; Why. 1:7

langsa dam gulsun makan. Em kime tenya dèrenna anakan hla kul gwenan, 'Man alsik, hen angkam man etan ala gwe'an,' zen dekame anakan tame ul gwenan, 'Angkam sasa gwen hap ki lwa'an.'³³ Zen hen kirekam: Tingare kirekam-kirekam karek yala insa kime hla kul gwe'ak, zen dekam esa anakan dam ulsuk gwer, 'Angkam Alap Zèn de kitak irik gilzin hap denak man zau'un!'³⁴ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene angkam okamanak lowe he'an, molye kitak juwek, zen dekam sa ki tingan lwal. †³⁵ Ngli naban kama naban sa jek-jak nër. Hwëna ano ola, zen hëndep denaban sa lwa gwer."

Mae hap de ol: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan mo lwa halzan hap de yaklana, zen sowë zi mo kim sa lwal.

(Mrk. 13:32-37; Luk. 17:26-30,34-36; 12:35-48)

³⁶⁻³⁷ "Hwëna zini molya ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano lwa halzan hap dena anakan tame nuk, 'Yaklana' ahaksa 'Jamna dekam sa hata zala.' Alap mo dam taha nakore zini hen molya. Tane zem Aena hen homë tame gu'un. Zen diki tawana Bian Zë-en. Sap ano lwa halzan hap dena, zen men kirekam orep lwak, Nuh Bak kim golëlowehe gwekake, zen kirekam sa etan lwal. ³⁸ Sap dekam ho namwa yawala in kim hata srëm gwe'ak, zini dekam tembanekam ëmenman gwenda gwëk, hen we wal zi zënaka kap da gwëk. Zen kire enkam ki mumukkum lowe henda gwëk, hëndep yaklana in dekam Nuh Bak bul yawala iwe we wal walas zeban golësesek gwe seka. ³⁹ Hwëna ho namwa yala in kim mumuk ennak lup gulsuk kinzi'ak, dekam zep auna ëhlok, 'Eiyë, an kirekam am lwa'an!' Èe de etan lwahal zannak zen kirekam sa hen auna ëhloh. ⁴⁰ Dekam zi dare de nganak syal ë'anaka, aha-en naka sa ëre mo dam taha nakore zini neir inehal. Hwëna aha tola zëwe sa hli dal. ⁴¹ Hen we dare de lënsa ale'ak, aha-en naka sa nul inehal, hwëna aha tola zëwe sa hli nul. ⁴² Zep salok-salokkam Asa kara ë gwëblak. Sap em molye anakan Asa tawa ëblak, 'Ano mae mo Teipsinni dekam sa etan lwahal zala.'

⁴³ "Emki sap ëenlala gwen: Gol bi nik de anakan tawa gwe'anam, 'Ano golak sowë zini namen mo kam sa til zila,' zen dekam molya nini ta'anam. Sowë zini in de tilzin srëm hap maka sale'ara. ⁴⁴ Zen in zep, em hen kirekam salok-salokkam lowehe gwëk,

sap em home tame u'in- ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe de lwa halzan hap denaye.

⁴⁵ "Ano lwa halzan hap dena, zen mae makan: Teipsin nik de holokam langa san song gwe'anam. Zëre hon de babu gwe-gwen zini men zen de enlala blalkam gwë'anam hen taiblïblan nik, zen zëbe hap maka syala anakan wei yul sone gublu ha'ara, 'Ano tim bwanak babu gwe-gwen bose omka em irik gil gwe. Zëbe mae hap tembanena hen sowe henkam gol gwizim.' ⁴⁶ Teipsin zini in de mumuk ennak lwahal zankam- zen de anakan hla ta'an zanam, 'Zen dawemkam ano tim bwanak irik gil gwëka,' ki zen sa zëbe hap isrip-sri gwibin nika golblala. ⁴⁷ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Teipsin zini in dekam sa zëno bosena esek gul seblala, hen zëre mo kire-kiresa de kitak kara ta gwibin hip sa gublula.

⁴⁸ "Hwëna zini in de enlala nik karek gwe'anam, zen maka enlala gwe'ara, 'Ano teipsinni in na-en molya lwahal zaka.' ⁴⁹ Zen sa hwëna ahakore babu gwen bose zemka tangole gwibiri, hen teipsin zini in mo te-alakam sa ho mamaksa ote gwibin soson zi bose zeban ziotdeblanda gwera hen golëtembane ta gwera. ⁵⁰ Ki sa hwëna mumuk ennak babu gwe-gwen zi karekna in mo tame gun srëmna teipsin zini in hata zala. ⁵¹ Dekam sa tok hap zip so zala. Hen zëno angna dekam sa syauk blanak tak ta sera- men dekon ëk enkam de Biansa ang gwe-gweblan zi mo angna yusyustin niban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap ëkna ngalk-ngalk da gwibirinke."

25

Gul sun de ol blaoranna an, sepulukam de kwalbasa hap dena:

¹ "Zep Èe kimë Alap Zèn de irik gin hip denaban golhata'anzak, zen gul sun de ol blaoranna an kirekam sa lwal: San de sepulukam de kwalbasa de we oto gulblun hap de zisi pelita ngatan naban hut tu ane gun hup de ëhohle gwenna. Zen pelitana srën-srënkam deirensik. ² Hwëna sepulukam de kwalbasana in, aha-ere taha-tapakm enlala joblo-topna, hen aha-ere taha-tapakm enlala blala. ³ Sap enlala joblo-top wenyä in, zen pelita dang ennak dena kim sek gwëk. Tap gwennak de etan yuren hap dena hom kap dak. ⁴ Enlala blal wenyä in zen en man minyakna hen kap dak- pelita dangnak dinik de

† 24:34 24:34 Yesus mo ola an, san ha mae hap?- Zënaka de taiblïblan wenyaka de karek ta gwibin hip dena hen Yerusalemä de dre tan hap dena. (Mat. 24:4-22; Mrk. 13:5-20; Luk. 21:5-24) Yerusalemä tahunna tuju-pulukam dre dak. Dekam men zen Yesussu sane da'ak, hom ahakon juwe'ak. Zep zëno ola an, Zën de etan lwa halzan hap hom.

tap gwennak de etan yuren hap denaye.
⁵ Hwëna we oto gulblun hap de zini in na-en hom hata zaka. Kwalbasana in zen nësblak zep hëndep nwe-alk hap truwek.
⁶ Hwëna ngirîn tatem zep takeranna te sok, 'Angkam man hata'ara- we oto gulblun hap de zi niye! Haen, nen angkam hut tu ane gun.'

⁷ "Sepulukam de kwalbasana in ki zep luk tak, hëndep pelita-pelita zemka ki zep ototo dabi'ik, hen ki zep tom-tom dak.
⁸ Hwëna enlala joblo-top wenyä in ki zep enlala blal wenyä insa nenbiridak, 'Abe mae hap em tol minyaksa betek enkam hlë-hle tazimdin, sap ano mae mo pelita-pelitana tinsin hip ëalp gwesin.'

⁹ "Zen hwëna man ding nulzimk, 'Bëjënë, ki hwëna ëre mae mo hen molya ësowehek. Amki toko san sek gwek- te- alakam de zë teyisîn hip.'

¹⁰ "Hwëna enlala joblo-top wenyä in kim toko san minyak teyisîn hip sek gwe'ak, we oto gulblun hap de zini in ki zep hata zaka. Enlala blal wenyä in zen ëhohle gwek, desa en dekam zep we oto gulblun hap de zini in tembane yawala iwe dep golëbiti gweka. Lilikinni hen dekam zep nayalsikink.
¹¹ Enlala joblo-top wenyä in kim etan yaing gwezak, dekam zep sap ëtaken gwe'ak, 'Bian, bian, abe mae hap em lilikinsi talusuzimdin.'

¹² "Hwëna zen man ding gulzimki, 'Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Èe homë emsa tame tabi'in.'

¹³ "Èe in zebë hwëna emsa gubirida'an: Salok-salokkam em lowehe gwen. Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano etan de lwa halzan hap de yaklana em molye tawa ëblak."

Dan-ahare babu gwen zi hip de gulk sun de ol blaoran:

(Luk. 19:11-27)

¹⁴ "Zep ano lwa halzan hap dena, zen hen gulk sun de ol blaoranna an kirekam sa lwal: Te-ala beya zini man aha lang san dep holokam de zë gwën hap song gweka. Nonol zëre hon de babu gwen zisi zep gu sonebiridaka- zëbe mae hap de zëre mo kire-kiresa hli tanda guzimhan hap, zen de dekam zëre mo timbwanak te-alasa mam tablan hap syal tan hap.
¹⁵ Te-ala beya zini in hon men zen ëbabu gwek, zëbon mae onakon dan-ahan en anakan dam tasibirki, 'An syal-syal tanganna zen,' ahaksa, 'An hen kire tola.' Zen zep srën-srënkam zëbe mae hap kap ta guzim halka. Ahana kip emaskam de te-ala yuna aha-ere taha-tap enkam kap tablaka. Ahana kip yuna dandan teisyablaka. Hen ahana kip aha-ere yukam zerblaka. Zëna ki zep song gweka.

¹⁶ "In zëbe hap emaskam de te-alana aha-ere taha-tapkam de yukam kap tablaka, zen hëndep dekam zep te-alana inkam kire-kiresa lirak ta gwibirki, hëndep dekam aha-ere taha-tap yukam zep etan mas soka.
¹⁷ In zëbe hap dare yukam hen teisyablaka, zen hen kirekam kim syal gweka, dekam etan dare yukam zep mas soka.
¹⁸ Hwëna in zëbe hap aha-ere yukam zerblaka, zen kamasa hul gulku, zao zep te-alana insa aning taka.

¹⁹ "Lamkam kim zi yala in etan lwahal zaka, dekam zep etan te-alana insa de apdenak ziaitblin hap gu sonebiridaka.
²⁰ Aha-ere taha-tapkam de yukam men zëbe hap hli tablaka, zen ki zep sepulukam de yukam kap tabla zaka. Zao zep gubluka, 'Bian, em sap aha-ere taha-tap yukame abe hap hli tablaka. Hwëna emki hla tan. Èe kimë dekam syal gwe-gwek, etan yuna aha-ere taha-tapkamë mas sok.'
²¹ Zi yala in ki zep ding gulbluka, 'In airis tangan! Em an abon de babu gwen zini dawem tanganna hen taibliblanna. Em mese betekkam de zerblanna insa dawemkam irik taka, zep ëe asa etan ebe hap mam tangankam zerblal. Zep ano irik gilzin hap de tembane yawalak awe emki tilzin- ano alp nakon de hen isrip-sri gwe-gwen hap.'

²² "Ki zep hen in zëbe hap dare yukam teisyablaka hen hata zaka. Ki zep gubluka, 'Bian, em sap abe hap dare yukame hli soblaka. Hwëna emki sap aken. Èe hwëna dekam dare yukamë etan mas sok.'
²³ Zi yala in dekam zep ding gulbluka, 'In airis tangan! Em an abon de babu gwen zini dawem tanganna hen taibliblanna. Em mese betekkam de zerblanna insa dawemkam irik taka, zep ëe asa etan ebe hap mam tangankam zerblal. Zep ano irik gilzin hap de tembane yawalak awe emki tilzin- ano alp nakon de hen isrip-sri gwe-gwen hap.'

²⁴ "Ki zep hen men zëbe hap aha-ere yukam hli tablaka hen hata zaka. Ki zep gubluka, 'Bian, ëe mesë emsa tame tak. Em in jal-jal enkame irik gil gwenda. Sap em in ere en mo eiyas gin nikore ei nika home tan gwenda, hwëna hen ebon de syal ta gwen wenyik mo irse gwen nakore nakae mamkam ere hap gulin gwenda.
²⁵ Èe zebë emsa airi gweblak, zebë eno te-alana kamanak lo tasik. Te-alana in an dë.'

²⁶ "Ki zep ding gulbluka, 'Em in abon de babu gwen zini jal-jal tanganna hen asang tamna! Ema eiwakam asa anakan tame taka: Èe homë ëre en mo eiyas gin nukore ei nika tan gwenan, hwëna aha mo irse gwen nakore ei nikaë gulin gwenan.
²⁷ Em de kirekam asa tame

tankam, ki emaka ano te-alana insa te-ala lam ta gwen golak drë neka- aen de etan lwahal zankam de dekon ap engka en mas gulblun happye.' ²⁸ Dekam zep ahakore babu zemka gubiridaka, 'Emki zëbon onak de te-alana insa al tablan. Hwëna men zëno yuna dare taha-tapkam lwa'ara, zëbe hap hwëna ërblak. ²⁹ Sap zini men zen ano kap tablanna kim syal-syal gwenna, zëbe hap etan beya en tangankam asa kap ta gweblal- dekam de hëndep taha-taha gweblan hap. Hwëna men zen ano kap tablan naka asang gweblanna, men zen betek en maekam nama lwabla'anka, desa asa etan al tablal. ³⁰ Babu gwen zi karekna insa em lang kawesin sïn dep hiri tan-zini men dekon yusyustïn niban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap ëkna ngalkngalk da gwibirinke.' "

Aumwa hap de zisi klis gun hup de ol:

³¹ "Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe de teipsinkim hata zankam, ère mo dam taha nakore zini sa tingan Asa ngirin da halzal, hëndep dekam Alap onakore ngatan nabare komal tumnak asa nikinzir. ³² Ère mo dam taha nakore zini dekam sa tigare langnak de zini ère onak dep tagal nulsul. Èe dekam asa hlil- san de otweran zaho ta gwibin zi de zaho zemka hlinni kiye, kamingni srën de kang gun, dombana hen srën. ³³ Dekam dombakam de wenya asa ère mo dam taha san de ëzaun hup gubiridal. Kamingkim de wenya, desa irgwa taha san de ëzaun hup asa gubiridal. ³⁴ Ki asa hwëna dam taha san dekam de ëzaun wenya insa gubiridal, 'Haen, nère mae mo Bian dekamim zë dawemsa ebe mae hap golzimki. Dekam bitï gwezak- ere mae hap de ëhamal tazimdinni awe dep, mensa orep okamana ansa de yang gulsun srëm nakon Bian ebe mae hap hamal tazimkike. ³⁵ Sap Èe kimë usak naban gwë gwek, eme tembanena ap ol gweblak. Kimë ho-hole gwe-gwek, eme ap hona ol gweblak. Èe kimë aha lang nakon hata gwezak, eme Asa gola kon eirin gwek. ³⁶ Èe kimë irkan gwë gwek, eme abe hap pakeanna kap la gweblak. Hen Èe kimë sang-sang gwe-gwek, eme Asa sam lasik gwek. Hen bwinak kim Asa se dyain gwek, eme zë Asa du kè gweblak.'

³⁷ "Hwëna enlala dam-damkam de lowehe gwen zini in sa anakan Asa ding nulblir, 'Bian, èe bawalkamë usak naban Emsa hla lak?- in dekamë tembanena ebe hap olblakye. Hen bawalkamë ho-hole gwennak Emsa hla lak?- in dekamë hona

ebe hap olblakye. ³⁸ Hen èe bawalkamë Emsa aha langna kore zi mo kim hla lak?- in dekamë gola kon Emsa eirinkye. Hen Bian, èe bawalkamë irkan Emsa hla lak?- in dekamë pakeanna ebe hap kap lablakye. ³⁹ Hen èe bawalkamë Emsa sang-sang naban hla lak?- hen bwinak de se tya irinnikye, in dekamë Emsa du këblakye.'

⁴⁰ "Èe dekam asa hwëna ding gulzim, 'Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em kime kirekam syal ei gwibik, sap Asa de taibliblan walas kwasap mae hap, zen dekam Asae mas è gweblak.'

⁴¹ "Èe dekam hwëna irgwa taha san dekam de ëzaun wenyaka asa gubiridal, 'An kon em sek gwen. Em an zen- Alap onakore jalsa de hlaun hup de wenya. Tinsin srëm syauk bla yala wakuwe em bitï gwen- mensa Alap dowal mo kigi hap zëre mo taha tri so gweblan wenya ban dep hamal tazimkike. ⁴² Sap Èe kimë usak naban gwë gwek, em home abe hap tembanena olblak. Hen Èe kimë ho-hole naban gwë gwek, em home hona abe hap olblak. ⁴³ Èe kimë aha lang nakon hata gwezak, em home gola kon Asa eirink. Èe kimë irkan gwë gwek, em home abe hap pakeanna kap lablak. Hen Èe kimë sang-sang gwe-gwek, hen bwinak kim Asa se dyain gwek, em home dekam Asa mas ëblak.'

⁴⁴ "Zen sa hwëna Asa ding nulblir, 'Bian, èe bawalkamë usak naban emsa hla lak?- hen ho-hole gwennakye, hen aha lang nakon de hata zannak, hen irkan de gwënnak, hen sang-sang gwennak, ahaksa bwinak de gwënnakye, in dekamë Emsa mas ëbla srëm gwekye.'

⁴⁵ "Hwëna Èe dekam asa ding gulzim, 'Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Asa de taibliblan walas kwasap maena men desae mas eibirida srëm gwe-gwek, zen dekam Asae mas ëbla srëm gwek.' ⁴⁶ Zini in dekam sa syauk bla hi-hitinnik bitï gwer- hëndep denaban de zë lowehe gwen happye. Hwëna enlala dam-dam enkam men zen lowehe gwek, zen zen sa hëndep de ëngaya gwen hap dena hla nul."

26

Yesussu de balk tan hap kim ëkalang gwekke:

(Mrk. 14:1-2; Luk. 22:1-2; Yoh. 11:45-53)

¹ Yesus kim kirekam tawa tasibirki, ki zep zëre hon de ang ta gwen wenya insa gubiridaka, ² "Em tawana: Angkam yaklana dan- yakla yala Paskanak depye.

* 26:2 26:2 Yakla yala Paska hap de ola, emki ayat 17 mo olk kore alenak hlaun.

Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa dekam sa nêrgul- te-lidak sonnâk dikim Asa makan ta irin hipye.”*

³ Hwëna Yesus in kim kirekam gubiridaka, dekam Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola Alap mo golak de teipsin tangan zini Kayafas Bak mo golak tagal gwe'ak. ⁴ Zen Yesusu de sowëkam balk tan hap de olsa zë aha-en nu'ik- dekam de tan hap. ⁵ Hwëna zen man ëgu gwe'ak, “Yakla yalak awe bap nen balk tan, sap zini beya tangan nik dwam nêbla'an. Ki deban mae esa zë hwëna mamkam ëilman gwer.”

Yesusu kim wenyâ minyak irase dawemkam nola kon hlë tablakke:

(Mrk. 14:3-9; Yoh. 12:1-8)

⁶⁻⁷ Yesus dekam zep Betaniak tembane tan hap Simon Bak mo golak asa golëbiti gwëake. Simon Bak in, men zen orep kusta gwëkake. Hwëna wenyâ dekam Yesus hup de kwasangsa goltrëblan hap hatazak. Zep te-ala mamkam de gon minyak, sêrkam de irase dawem nabarena, golhatazak. Yesus kim zë asa golëtembane ta'anka, wenyâ in dekam zep minyakna inkam Yesusu nola kon hlë tablazak. † ⁸ Èe zëre hon de ang ta gwen wenyâ kimë kirekam wenyâ insa hla kuk, ëe dekam zebë jakal eibik, hen anakanë zë lonsubi'ik, “Asya, zen ba hap kirekam tingan tangan hlei yul soneblanan?! ⁹ Dawemna diki minyakna in te-ala hap de lirak gulunam, te-alana mam tangan naka maka nêp zerzimmnin. Desa emaka tahalha zi hip kae ë gwebla-zim'in.”

¹⁰ Yesus hwëna mes ano mae mo ola insa salka, dekam zep asa gubiridaka, “Em ba habe wenyâ ansa lonsubi'in? Zen man tangan sam gwesil- kirekam de Asa gwëblankamye. ¹¹ Sap tahalha wenyâ em desa nama esa olëlowehe tine gwer. Hwëna Asa em molye dakal hap ërgwë gwëk. ¹² Insa minyak irase dawemkam Asa hlë tablanan, zen hamal hap ki Asa gwëblanan- deban de kaso hulak Asa drë nwanun hap. ¹³ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Tingare lang san kim Alap onakore ol dawemna nol halada gwe'ak, wenyâ ansa kirekam abe hap syal gwibir-blinan, desa hen sa aïsîl nei gwibir. Hëndep wenyâ ansa zep sa eititi nei bir srëm gwer.”

† 26:6-7 26:6-7 Minyak nabare botola mensa golhatazak, zen hen kaso nwe-aweskam de syal gwibinni. (Mrk. 14:3)

* 26:15 26:15 Zak. 11:12 † 26:17 26:17 Paskana zen Yahudi mo olkam enlalana “tamaran.” Zen dekam de enlala gwibin hip- in kim Alap mo dam taha nakore zini Israel mo gol-gola tamankake, Mesir mo gol-gol san de tîlidan hap. Mesir mo nonol walasna dekam zep juwek. Owasna insa de hlaukum, dekam zep Mesir mo teipsinnî Israel mo zi ausu nakore zini insa gubiridaka, “Dikire sek gwëk.” (Kel. 12:1-51) Ragina zen rotisa de syal gwibinnik mas nul gwenan- dekam de hop gwen hap. Musa man Yahudi zisi gubiridaka, “Paska yaklanak hen zao de minggunak, rotina dekam rasi srëm kam tru la gwëk.” (Ul. 16:1-8)

Yudas kim Yesusu zergukuke:

(Mrk. 14:10-11; Luk. 22:3-6)

¹⁴ Dua-blaskam de wenyâ ano mae mo ahana, ëna Kariot walya Yudas Bak dekam zep Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam san dep song gwëka, ¹⁵ zao zep gubiridaka, “Èe de ebe mae hap zerguz- imdinkim, em te-alana banaka'en esa abe hap ërblal?” Dekam zep te-ala kasona tiga-pulu enkam nêrblak.* ¹⁶ Dekam zep hëndep Yudas Bak in orana tēbla'an-ka- Yesusu dikim sowëkam balk tan hap de- naye.

Yesus kim Paskanak dep de tembanena zëre hon de ang ta gwen wenyâ ban golëtembane takake:

(Mrk. 14:12-21; Luk. 22:7-14,21-23; Yoh. 13:21-30)

¹⁷ Dekam yakla yala Paskanak dep man golek de gwe'ak- Alap men dekam Mesir kon Israelsa gwis gwe sonëkake. Paska yaklanak kim zauk, zen dekam zep hen êkon gwesik hanak- aha-ere minggukam de rasi srëm kam rotisa tru ta gwen naye. Dekam Yesus hon de ang ta gwen wenyâ ëe ki zebë anakan lakensiblîzak, “Bian, endawe esa Paskanak dep de tembanena aban mae zitwenblala?- ëe akakim zao hamal uk.” ‡

¹⁸ Ki zep asa ding gulzimki, “Yerusalem walya, zëbon osan dep em sek gwen. Zao anakan enblak, 'Bian Guru man emsa gublula, “Ano tîn hip de yaklanak mes zaul. Èe zebë dwam gwe'an- eno golak de ëre hon de ang ta gwen wenyâ ban Paskanak dep de tembanesa zitwenblan hap.” ”

¹⁹ Èe dekam zebë hëndep zëwe hamal ul guk.

²⁰⁻²¹ Kim kawesik, dekam kim Yesus asa golëtembane ta'anka, zao zep asa gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ebon mae onakon ahanik sa Asa zertrëra- zao de Asa balk tan hapye.”

²² Kirekam kimë asalblak, dekam zebë tangan enlalana ëdowe hanak. Èe dekam zebë aha-en aha-enkam lakensik gwë- bla'ak, “Bian, san ha asa tol home yap ki gublunda?”

²³ Ki zep ap ding gulzimki, “Nen an zene apdenak roti apna kolho honak os-os la ine gwe'an, ahana sa Asa zertrëra- zao de Asa balk tan hapye. ²⁴ Men kirekam Alap mo

olak ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap dena lwak, zen hëndep kirekam asa til. Hwëna kwasang tol, zini men zen Asa dikim zê balk tan hap zertrê'ara, zen karekna mam tangan wenyaka sa Alap onakon hlalulu. Zen an zik de jaha gweblan srëmkam maka sam gwesiki, sap dekam zen molya karekna mam tangan wenyaka insa goltowe'anam."

²⁵ Kariot walya Yudas in zen zertreiz-imdin hip ola ziaha-en gulku ki zep gubluka, "Guru, san ha asa tol home yap ki gublula?"

Ki zep ding gubluka, "Eno ola sap eiwa kirekam."

Yesus kim zëre mo timsi de enlala gwe-gwibin hip de tembanena nonola golz-inkike:

(Mrk. 14:22-26; Luk. 22:14-23; 1Kor. 11:23-25)

²⁶ Kimë tembane ta'ak, Yesus ki zep rotina ahanaka gul ineka, dekam zep dawemsa Alap hap rotina in hap golblaka, ki zep ahap gul goku. Desa zep abe mae hap anakare ola ban kap tazimki, "Em twenblandan. An ano timni."

²⁷ Ki zep hwëna anggur ho nabare mokna zer ineka, dekam zep etan Alap hap dawemna golblaka, ki zep hwëna abe mae hap anakare ola ban zezimki, "Emki kitak otdebini." ²⁸ Sap an ano kala zen. Zen sa ano tim nikon wet sol- Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësesa dikim sul sonen hapye. Zep zini beya tangankam sa ano kala kon Alap mo nwenak ëdakastil gwer. ²⁹ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eë molyë na-en etan anakare anggur hona otdek. Hwëna ano Bian mo irik ginnik kim de hata'ak, zen diki dekam asa etan eban mae apdenak ziotdebir."

³⁰ Ki zebë hwëna Alap hap de terya apdekam lak. Kimë lasik, ki zep asa zaitun tra nabare kwatap tek san dep golësek gweka.

Petrussu kim damnak gublukake, "Em esa Asa zabeblala."

(Mrk. 14:27-31; Luk. 22:31-34; Yoh. 13:36-38)

³¹ Zao zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka asa gubiridaka, "Em namen Asa de karek tannak hla tankam kitak esa airin hip Asa hli la gukhal. Sap Alap mo olak man lwak,

'Eë asa zaho ta gwibin zini insa karek tal. Zaho zem dekam sa men-san an-sankam heya-hya gwer.*

³² Hwëna Bian kim de etan Asa ngaya ta'anaka, Eë asa dekam emsa Galilea san dep ngeirbiridal."

³³ Hwëna Petrus ki zep ding gubluka, "Bian, ahakore wenyaka an sap sa Emsa hli dasil. Aena tangan molyë Emsa hli tak!"

³⁴ Yesus ki zep ding gubluka, "Eiwa denakaë emsa gublu'an: Namen nonol ayang de gun srëmnak, em dekam esa anakane de Asa zabeblanna dan-ahan soblala, 'Zini in eë homë tame ta'an.' "

³⁵ Petrus ki zep etan ding gubluka, "Bian, eë apdenak asa Eban lil. Eë molyë tangan Emsa zabeblak." Eë kitak kirekam zebë sap ëgu anek.

Yesus kim Getsemani kon Alapsa gu soneblakake:

(Mrk. 14:32-42; Luk. 22:39-46)

³⁶ Yesus kim asa Getsemanik golëyaing gweka, zao zep asa gubiridaka, "An zao teinikin guk. Eë Alapsa ë-ere nakon gu sonebla'an." ³⁷ Hwëna Petrus hen Zebedeus mo walas darena, desa en zep gubiridaka- zen de ang gweblan hap. Hwëna zao zep enlalana dowebla hanaka, hëndep hlik gwebla hanan hap alp gwesiblika. ³⁸ Dekam zep zëre hon de dan-ahare ang ta gwen wenyaka insa gubiridaka, "Ano enlalana sërkam tangan dowe hananda, hëndep tin hibë alp gwesin. Em awe Asa ërgwëk, hen enlala naban esa loweher-Alapsa de abe ta tinen naban."

³⁹ Zëbon mae onakon kim engka en langa gwe halka, zao zep kamanak ik gwe heka, dekon zep Alapsa gu soneblaka, "Bian, karek yawala ansa Eë goltowe'an, diki Em Abon onakon langa gulsun. Hwëna ano dwam gwibin sin hap zen lwan. Diki ere mo dwam gwibin sin zen lwan." ⁴⁰ Kim Alapsa de abe ta gwenna hya gwesiki, dekam zep etan dan-ahare zini in osan dep lwahal zaka. Hwëna ni truwennak zep hlaluluda'an zaka. Petrussu zep zë gublu zaka, "Em san bëjen-em engka en mae Asa zersalen! ⁴¹ Enlalakam lowehék. Alapsa e-en e-enkam abe la tinek. Kareknak ema altilink. Sap eno mae mo enho enna dawemsa de sap syal gwibin hip dwam gwe-gwenda, hwëna eno mae mo timni in tatete naka hom."

⁴² Etan ki zep song gweka- dekon de etan Alapsa abe tan hap. Ki zep kon gu soneblaka, "Bian, Em san ha home ki dwam gwe'ara- karek yala ansa de Abon onakon langa gulsun hapye? Ki sap asa goltower. Hwëna diki ere mo dwam gwibin en san zen lwan."

⁴³ Kim hya gwesiki, dekam etan ni truwennak zep hlaluluda'an zaka. Sap zëno mae mo nwenan man tangan nwe-alk hap ëdohon-hon gwëk.

* 26:31 26:31 Zak. 13:7

⁴⁴ Dekam hen ki zep etan dan-ahan naka hli yuludaka. Etan ki zep kire enkam Alapsa gu soneblaka. ⁴⁵ Etan kim lwahal zaka, dekam zep gubirida zaka, "Em san namae ni truwen hap ëdwm gwe tine'an? Emki sap ëkara gwen. Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa angkam man karek-karek gol gwen zi mo tahanak dep tapbla dazim'in." ⁴⁶ Dekam luk tak. Nen sek gwen. Emki hla tan. Asa de zergun hup de zini angkam man hata'ara."

Yesussu kim balk dakke:

(Mrk. 14:43-50; Luk. 22:47-53; Yoh. 18:3-12)

⁴⁷ Yesus in kim nama ton'anaka, dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyä ano mae mo ahana Yudas Bak dekam zep zi beyam-bya naban golëyaing gwe'an-änëbok te tek teiredan naban, mensa Alap mo golak de mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola nenbirdakke, Yesussu de balk tan hap. ⁴⁸ Zen mes anakan ola ziaha-en gulku, "Ëe kirekam asa ebe mae hap zertreizim: Men desäe babang ta'ak, zën zen- zini inye. Zen dekam zë hëndep balk lak." ⁴⁹ Yudas kim golëyaing gwe'an zaka, ki zep hëndep Yesussu babang tan naban gublu zaka, "Dawem, bian guru."

⁵⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, "Wal bosyan, men kire hap hatanan zala, angkam dekam syal gwibir." §

Zi beyam-byana in hëndep dekam zep balk dazak. ⁵¹ Hwëna ano mae mo wal bosena, men zenë ang ë gweblak, dekam zep nëbokna mol ineka. Dekam zep Alap mo golak de teipsin tangan zi nik de babu gwe-gwen zini sap zip soka. Hwëna ing ala en naka zep blansibli kinika.

⁵² Hwëna Yesus ki zep zëre hon de ang gwe-gwen zini insa jalse gweblaka, "Nëbokna insa em etan lil sonen. Sap men nara nëboksa darak hap gwire danna, desa nëbokkam sa damera gwer. ⁵³ Emki ëenlala gwen: Ëe ëre mo Biansa abe ta'anam, Zen maka zëre mo dam taha nakore jana zisi dua-blas batalyonkam lup gul sone'ara. ⁵⁴ Hwëna kirekam de lwa'anam, ki hwëna mensa Alap mo olsa de ayang gul gwen zini abe hap dena ale nul gwek molya kirekam lwa'anam."

⁵⁵ Ki zep hwëna Yesus zi beyam-byana insa gubiridaka, "Em san Asa jal zisie hla lal?- zebe Asa de balk tan hap nëbok te tek teiredan naban yaing gwenan zalye! Ëe men yakla jamkam Alap mo golak emsa tawa ta gwibik! Dekam ba habe zë Asa balk la srëm gwek?" ⁵⁶ Hwëna an desae angkam syal eibi'in, zen men desa orep

Alap mo ol ayang gul gwen zini abe hap dena ale nukke. Zao dikim zaun hube kirekam syal eibi'in. Ena hwëna home tame u'in."

Ëe zëre hon de ang ta gwen wenyä dekam zebë kitak heya-hya gwenkam hli lak.

Yahudi mo teipsin sinodenak kim nërtrëkke:

(Mrk. 14:53-65; Luk. 22:54-55,63-71; Yoh. 18:13-14,19-24)

⁵⁷ Yesussu in zen balk dak, ki zep nërhak- Alap mo golak de teipsin tangan zini Kayafas Bak mo golak dep. Zëwe Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyä hen Yahudi mo nol-nola mes tagal gwesik gik. ⁵⁸ Petrus zen lun sap-sap gwen dankam Yesussu ang gwebla song gweka, hëndep zen hen hata zaka- teipsin tangan zini in mo gol tëmnak. Kol sonna iwe kim til zika, zao zep teipsin zini insa de kara ta gwen hap de jana nabare zini hlaluda'anaka. Zao zep hen nikin'in zaka. Zen man anakan de tawa gwëblan hap dwam gwe'anaka, "Banakan wëhë nëbla'ak?"

⁵⁹ Alap mo golak de mam-mam wenyä hen tngare teipsin sinodenak de wenyä zen orasa dëbla'ak- dekam de Yesus hup boton ol blo-blosa mam gulblun hap, dekam de tan hap. ⁶⁰ Beya nik blo-blo tan ola ban sap nolluwe gwë'ak, hwëna zëno mae mo ola in hom mae apde nëk, zep bëjen dekon karek tan. Aumwa hap zep etan zi darena anakan olluweka, ⁶¹ "Zini an man guku, 'Ëe asa Alap mo gol yawala ansa dri yulsul, hwëna yaklana dan-ahan ki asa hwëna owas hap etan syal gwibinkim sul soner.'" "

⁶² Alap mo golak de teipsin tangan zini in ki zep luweka, ki zep Yesussu gubluka, "Em san ha molye mae ding gulzimki?- insa eno karekna kira nul gwe'an zalye."

⁶³ Yesus hwëna balk enkam salsiblika. Ki zep etan gubluka, "Ngaya Zini Alap mo bose gubin niban emki asa gubiridan: Em san ha eiwa Zen tangan?- Alap mo Tanena, Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye."

⁶⁴ Yesus ki zep ding gulbluka, "In kirekame gunda, zen kirekamke. Hwëna Ëe hen ama emsa gubirida'an: Em esa nabakam ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa hla laser- Teipsin Zini Alap mo dam taha nakon de nikirinnik. Hen dekon kimë etan lwa ha'anzak butnak esa Asa hla laser."*

⁶⁵ Alap mo golak de teipsin tangan zini in, kirekam de gunnuk kim salblaka,

§ 26:50 26:50 Yunani olkam, mensa Yesus Yudassa gubluka, aha dam gulsunnu hen anakarekam: "Wal bosyan, em ba habe awe hatanan zala?" * 26:64 26:64 Mzm. 110:1; Dan. 7:13; Mat. 24:30

dekam zep baju ala son zemka Yesus hup de u sinngin hip kalk-kalk soka, deban zep guku, "Zen Alapsa lamang tanda. Nen ba hap de etan zëno kareksa de kira gulblun hap zini teibiridan hap? Nën mes em-am kitak Alapsa de lamang tannak asal-blanan! ⁶⁶ Zep angkam ebon mae onakon banakan?" *

Ki zep ding nulblik, "An tok hap de karek tan hap man sam gweš'ira!"

⁶⁷ Dekam zep oltepkam nwe-masena hol-hol da gwe'ak, hen deban zep dangole gwe'ak. Ahakon taha dak-dakkam itranak lek dya gwe'ak, ⁶⁸ deban dakensik gwe-bla'ak, "Em wëhë tame tanda? Nara emsa lek tyanda? Eme eiwa Alap mo zer sonen zi gwë'anam- Israelsa de ngaya tabin hip, ki emaka asa gubirida gwe'ara, 'Zi bosena zen asa lek tyanda.' "

Petrus kim Yesusu zabeklake:

(Mrk. 14:66-72; Luk. 22:56-62; Yoh. 18:15-18,25-27)

⁶⁹ In kim kirekam lwa se'ak, Petrus dekam gol tëmnak nikin'inka. Zëwe de babu gwe-gwen wanya ki zep zë hata'anzak, zao zep Petrusu gubluzak, "Em an hen zenke- men zen Galilea walya Yesus mae han apdenak ètë gwekye."

⁷⁰ Petrus hwëna man zabeka- in zen zë lowe he'ak, zëno mae mo inik. Zep wanya insa anakan ding gulbirki, "Èe homë tame gu'un- insa em gundaye."

⁷¹ Dekon hwëna kol son lilikin alpna zep zau'un naka. Zëwe zep etan ahanik zëwe de babu gwe-gwen wanya hla tazak. Dekam zep zëwe in zen lowe he'ak desa gubiridak, "Zini an hen menkam Nazaret walya Yesus hun apdekam è gweka."

⁷² Petrus ki zep etan ding gulbirki, "Èe eiwa hom tanganë zini insa tame ta'an. Nglinak de Zini, mese asa salblanda."

⁷³ Zëwe hom holo gwe'ak, dekam zep zini men zen zë èzau'uk etan Petrusu nenblazak, "Em an hen zëno mae mo ahanakake, sap eno ola in Galilea wal mo ol hanu."

⁷⁴ Petrus dekam zep ol drakkam gu ane gwe'anaka, "Èe hom tangan am zini insa tame tak. Nglinak de Zini Alap, mese ki asa salblanda!"

Kirekam kim gu gwe'anaka, ayangna ahana hen dekam zep gu aneka. ⁷⁵ Hwëna Petrus dekam zep enlala gwibirki- Yesus mo ola mensa anakan gu-gublukaye, "Ayang de gun srëmnak, em dan-ahan sonkam esa Asa zabeklala." Dekam zep

hëndep wet soka. Gosa zep kon yusyustinn niban gwë song gweka.

27

Pilatus Bak hap kim nërtrëblakke:

(Mrk. 15:1; Luk. 23:1-2; Yoh. 18:28-32)

¹ Kak tangannak zep tūngare Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola ban etan tagal gwešik, hen dekam zep ola Yesusu de tan hap dena zim-zim nūk. ² Dekam zep tahalen naka Roma mo bosekam de gubernor gwen zini Pilatus Bak osan dep nërhak.

Yudas kim zënaka tok hap buk tusuk sonekake:

(Kis. 1:18-19)

³ Yudas in zen zerguku, kim anakan sane gweka, "Hare ano zergun nukon sa dal," dekam zep tangan enlalana dowebala hanaka. Dekam zep 30kam de te-ala kasona men dekam zerguzimki, desa Alap mo golak de mam-mam wanya kip hen Yahudi mo nol-nola kip etan zezim halka. ⁴ Zao zep gubiridaka, "Èe mesë karek gwëk- karek gon srëm zini insa zergukye. Zep hëndep da'an."

Hwëna zen man ding nulblik, "Asa ba habe desa etan gubiridala? Zen ere en mo syal sake."

⁵ Yudas dekam zep te-alana insa Alap mo gol mwa san dep hiri ta inki. Zëna ki zep song gweka, dekam zep zënaka tenya kon holenak buk tusuk soneka.

⁶ Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna in ki zep te-alana insa tagal dasik, ki zep èguk, "Te-alana an, zisi de tan hap zergun te-ala, zep bëjen Alap hap ing tablan. Sap Musa mo titi tabin olak man anakan lwak, "Kire te-alasa bëjen Alap hap zerblan." ⁷ Zen kim te-alana in hap ola aha-en nuk, dekam zep te-alana inkam kama ngatdarak syal gwe-gwibin zi mo ngana nèk- aha lang nakon de yaing gwe-gwezan zi tok-toksa de zë kang gulne gwen hap. ⁸ In zep hëndep angkam kamana insa nen gwibirin, "Zi Kal Kama." * ⁹ Zen dekam zep zauk- mensa orep Yermia Bak hamal hap Alap mo ola anakan ayang gulkuye,

"Zen sa 30kam de te-ala kasosa nulin-Israel zi zëre mae mo ol aha-en gum sun de zergun te-alana in saye. ¹⁰ Dekam sa hwëna kama ngatdarak syal gwe-gwibin zi mo ngasa nër- men kirekam Alap hamal hap asa gwublukake."*

* 26:66 26:66 Musa mo titi tabin ola kon, Alapsa de lamang tan zini desa tankam. Emki Im. 24:16nak hlaun. * 27:8

27:8 Zen mae hap "Zi Kal Kama" kam kamana insa bose nuk: Insa "zergun te-ala" na Yudas onakon neirink (ayat 6), zëre mae mo olkam man kirekam de te-alana nen gwëblak "zi kal te-ala." Zen zep kamana insa bose nuk "Zi Kal

Kama" kamyë. * 27:10 27:10 Zak. 11:12-13

Pilatus Bak hap kim tapbla dablakke:

(Mrk. 15:2-5; Luk. 23:3-5; Yoh. 18:33-38)

¹¹ Roma mo bosekam de gubernor gwen zini Pilatus Bak onak kim nêrhatazak, zao zep takensiblika, "Em an san ha eiwa zen-Yahudi mo teipsin niye?"

Ki zep ding gulbluka, "In kirekame gunda, zen kirekamke."

¹² Hwëna Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola in dekam zep Yesus mo karekna Pilatus hup kira nul gwebla'ak, hwëna Yesus hom mae ding gul gwizim'inka. ¹³ Dekam zep Pilatus takensiblika, "Em san ini hom?-zebe ding gul gwizim srêm gwe'araye. Zëno mae mo eno kareksa de kira gul gweblanna mes-am beya gwenan." ¹⁴ Hwëna Yesus man tangan ding gulzimdin hip baes gweka. Hëndep Pilatus man tangan tenggwanblaka.

Anakan kim éasas gwekke, "Te-lidak sonnak makan laink!"

(Mrk. 15:6-15; Luk. 23:13-25; Yoh. 18:39-19:16)

¹⁵ Yakla yala Paska jamkam kim Israelk de zini étagal gwe-gwek, dekam man zëno mae mo gubernora bwinak de zini aha-en aha-enkam nêser sone gwizimk- tingare zi tra mo anakan de gun sun, "Desa ap zeser sonezim." ¹⁶ Dekam zëwe bwinak zini ki, bose teipsiblinna, Roma mo irik gin nikon dikim wet so gwen hap de asas gwe-gwen zi, bosena Barabas Bak. Zëno aha bosena hen ki Yesus mo bose naban apdenak. ¹⁷ Zep zi beyam-byana in kim Pilatus mo gol homannak tagal gwesizik, dekam zep Pilatus takensibiridaka, "Em narasae namen dwam ëbla'an?- desa de ëe ebe mae hap tapbla tazimdin hipye. San ha Barabas Baksa? Tan ha Yesusu?-mensa hen nen gweblananke, Israelsa de ngaya tabin hip de Zini." ¹⁸ Zen mae hap ki kirekam takensibiridaka: Sap zen mes anakan tame gulku, "Zi beyam-byana man Yesusu menkam ang nê gweblak, zep Yahudi mo mam-mamna husus nê gweblak, hëndep zep angkam tan hap asas nêbla'an."

¹⁹ Pilatus dekam teipsin zi hip de komal tum yalak nikin'inka- zisi dekon klis gul gwen hap de komal tumnak. Zi beyana insa kim kirekam takensibiridaka, hwëna dekam zep we zik mo ola nolhatablazak. We zem man anakan gu soneblak, "Em bahem mas gwen- karek gon srêm zini insa de karek tannakye, sap ëe eisiri namen husus gwibin tangan nakaë tal- zëbe hap denaye."

²⁰ Hwëna Pilatus kim we zik mo ola insa sane gwe'anaka, hwëna dekam Alap mo

golak de mam-mam wenyha hen Yahudi mo nol-nola in zi beyam-byana insa nolëton gwe'ak- zen de anakan abe ta gwen hap, "Barabassa ap hil ti sonezim. Yesusu lak."

²¹ Zep kim Pilatus etan takensibiridaka, "Zi darena an kon, em narasae dwam ëbla'an?- desa de ebe mae hap zeser sonezimdin hipye."

Dekam zep ding nulblik, "Barabassa."

²² Hwëna dekam zep etan takensibiridaka, "Ki hwëna ëe banakan asa Yesusu gwëblal?- insa ahakon ena en gweblananaye, Israelsa de ngaya tabin hip de Zi'kim."

Ki zep ding nulblik, "Desa te-lidak sonnak makan laink."

²³ Dekam zep hwëna takensibiridaka, "Hwëna zen banakan karek gweka?"

Hwëna dekam tangan zep mam en tangankam ëgu ane gwe'ak, "Desa te-lidak sonnak makan laink!"

²⁴ Pilatus dekam zep enlalana anakan tope gwibirida'anaka, "Ëe an etan banakan asa zi trana ansa gweibiridal?" Hen anakan tame tabirki, "Zen ëilman gwen hap ëalp gwesin'." Dekam zep zëre hon de ëbabu gwe-gwen zisi gubiridaka-hosa de golbla halzan hap. Zao zep zi beyam-byana in mo nwenak tahana ngan sosu'unaka. Dekon zep gubiridaka, "Ëe homë zini ansa de tan hap de ola mas gu'un. Alap molya zëno kala abe hap ngëro gulbluka. Sap an e-ene la'an."

²⁵ Dekam zep tingare zi beyam-byana in ding nulblik, "Zëno kala zen sap sa abon mae onak ngëro gwer- hen ano mae mo auyan-aza onakye."

²⁶ Dekam zep Pilatus Barabassa zeser sonezimki. Hwëna Yesusu zep jana nabare zi hip tapbla tazimki- zen de hwëna tangolen naka te-lidak sonnak makan ta irin hip.

Pilatus mo jana nabare zini kim Yesusu lamang da gwe'akke:

(Mrk. 15:16-21; Luk. 23:26-43; Yoh. 19:2-3)

²⁷ Dekam zep Pilatus mo jana nabare zini Yesusu nêrtizik- zëre mae mo batalyonak de gol yalak. Zen zëre mae mo ahakorena kitak de tagal gulsun hup nenbiridak, hëndep Yesusu man dot dasizik. ²⁸ Ki zep hëndep irkare dak, hwëna teipsin zi hip de baju kwang kal-kalsa zep ala nosoblak-teipsin zi makan zau de swrë tan hap. ²⁹ Hen nolak de ala gulblun hap, dokot tē ngi-ngisa mlin-mlin nuk- teipsin zi hip de emaskam weir gulsublun makan. Ki zep

hen dutena dam tahanak nolblak. † Zëna dekam zep botonkam zëno nwenak boklana kom da gwebla'anzak- anakan dikim zë lamang tan hap, "Dawem, bian. Em in zen- Yahudi mo teipsin niye." ³⁰ Zao zep olupkam hol-hol da gwe'ak, hen dutena insa zëno tahanak etan nulink, dekam zep nolak lek dya gwe'ak. ³¹ Lamang tanna kim hya neisiblik, dekam zep etan baju kal-kala insa nalsiblik, dekam zep etan zëre mo bajuna ala nosoblak. Ki zep hwëna nërwet sok- dekam de te-lidak sonnak makan ta irin hip.

Te-lidak sonnak kim makan da inkke:

(Mrk. 15:22-32; Luk. 23:26-43; Yoh. 19:17-27)

³² In kim Yesussu te-lidak sonnak de makan ta irin hip nërsong gwe'ak, oranak Kirene walya Simonsa zep nërtowe'ak. Zao zep Yesus hup de te-lidak soblanna insa de wë soblahan hap tik-tik dak. ³³ Ki zep hëndep kwatap tek bosena Golgotak yaing gwesek. Bosena in mo enlalana, "zi nol swra." ³⁴ Zëwe zep Yesus hup anggur ho enenna nolblak- desa de otden hap. Hwëna kim sap akasibirki, dekam zep baes gwibirki.* ³⁵ Te-lidak sonnak kim makan daink, dekam zep zëno pakeanna zëre mae hap dobe abu mo kim de zënaka dam tasik gwibinkim kae nëblandak.* ³⁶ Zëna zao zep teinikin'ik- dekon de kara tan hap. ³⁷ Nol bol tahan nakon ol ales a zë makan nulink- dekam de tingare zi anakan tame gun hup, "Zen kire jal hap da'an." Zep anakan ale nuk, "An Yesus- Yahudi mo teipsinni."

³⁸ Zen sowë zi dare naban Yesus mae han apdekam te-lidak sonnak makan dabirink- ahana Yesus mo dam taha san dekam, ahana irgwa taha san dekam. ³⁹ Zini men zen desan taman gwe-gwe'anzak, zen nol ëwak gun nuban ol mamkam anakan lamang da kini nasen gwe'ak,* ⁴⁰ "Em an zen eme guku, 'Alap mo gola asa dri yulsul, hwëna dan-ahare yaklakam asa etan syal gwibin kim sul soner.' Ki em san Alap mo Tanesa hom?! Te-lidak sonna in kon em enaka de gaya tan hap ati gwezan."*

⁴¹ Hen Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mam weny a hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de weny a hen Yahudi mo nol-nolkam de weny a, zen hen man Yesussu anakan lamang da gwe'ak, ⁴² "Zen aha zi ensa man gaya ta gwibirki, hwëna zënaka hom tol gaya ta'ara! Zen

de eiwa Israel mo teipsinkim gwë'anam, dikire te-lidak sonna in kon ati gwezak. Ki amaka laiblibla'an. ⁴³ Zen Alapsa taibliblaka hen man zënaka gu gweblaka, 'Èe an Alap mo Tane.' Ki Alap de eiwa dwam gweblankam, dikire gaya tak."* ⁴⁴ Sowë zi darena insa Yesus mae han makan dabirink, zen hen kirekam lamang laka.

Yesus kim tilsikike:

(Mrk. 15:33-41; Luk. 23:44-49; Yoh. 19:28-30)

⁴⁵ Yaklana kim bolak zauku, dekam zep tingare langna owas hap kawesik. Hëndep yakla nwen a kim dan-ahannak zauku, dekam zep etan hleng gwek. ⁴⁶ Yesus dekam zep Ibrani olkam ol mamkam hërheka, "Eli, Eli, lama sabaktani?" Nëre mae mo olkam Zen anakan hërheka, "Are ano Alap, ano Alap, Em ba habe Asa da tasira?"*

⁴⁷ Hwëna in zen zë kara da'ak, ahakon hom dawemkam nasalblak, zep zënaka nenbiridak, "In Elia Baksa hërheblanda." ⁴⁸ Dekam zep ahanik nabalba enkam hluweka, yer a jaubum makare naka zep gol hanaka, desa zep anggur ho enennak os gul ineka. Desa zep te tek gwënnak de kyaon sonen naka mipnak goltrë seblaka- desa de kwlem gun hup.*

⁴⁹ Hwëna ahakon man nenblak, "Dikire gwëk. Elia Bak wëhë yap gaya ta'an zaka?"

⁵⁰ Yesus ki zep etan ol mamkam hërhe hanaka. Dekam zep hëndep tilsiki. ⁵¹ Alap mo gol mwanak de kaen lilikin glaing- gliing yawala dekam zep owas hap kalk neisik sonok. Jingil yawala hen dekam zep gwëka. Hen zëwe de kaso nabare kwatap-tek kwatap-tekna ahakon hëndep man ëhlang-hlang gwek. ⁵² Zi tok- tok kang gulne gwen kaso lilikinni man ëtalusundak, hen Alap mo hlil irin weny a men zen orep juwe gwek man beyakam ëngaya gwendak. ⁵³ Yesus kim tin nikon gaya gweka, dekam zep zen hen zi lo tasibin kamana in kon sek gwek, hëndep dekam zep Yerusalemk bit i gwezak. Zëwe zini beya nik nolëtowe gwe'ak.

⁵⁴ Jana nabare zi mo mamna in zen apdenak zëre mo ahakore naban zikara ta'anka, dekam tangan zep sërkam golëairi'anka- jingil yala in kim gwëka, hen tingare owas-owasna insa kim hla

† **27:29** 27:29 Teipsin tangan zini dekam emaskam de mlin makare naka nolak ala nul gwek, hen teipsin zi hip de dutesa nuresnik gwek. Zen zep jana nabare zini in kiresa etan botonkam syal neizimk- dekam de Yesussu swrë tan hap. * **27:34** 27:34 Mzm. 69:22 * **27:35** 27:35 Mzm. 22:19 * **27:39** 27:39 Mzm. 22:8; 109:25 * **27:40** 27:40 Mat. 26:61; Yoh. 2:19 * **27:43** 27:43 Mzm. 22:9 * **27:46** 27:46 Mzm. 22:2 * **27:48** 27:48 Mzm. 69:22

nukke. Dekam zep eguk, "Zini an eiwa Alap mo Tanel!"

⁵⁵ We walya hen beya nik langa nakon kara da'ak. Zen men zen hēndep Galilea kon mas gwe-gweblan hap ang nēbla song gwe zakke. ⁵⁶ Ahana Yakobus ne Yusup nik mo anena Maria- men zen hen zēno nik mo ayana Yesussu wē takke, ahana bose apde zem Magdala kore wenyā Maria, hen ahana Zebedeus Bak mo we.*

Yesussu kim lo dasikke:

(Mrk. 15:42-47; Luk. 23:50-56; Yoh. 19:38-42)

⁵⁷ Kim kam-en gwe'ak, dekam zep te-ala beya zini Arimatea walya Yusup hata zaka. Zen hen Yesussu de ang gwe-gweblanna. ⁵⁸ Zen dekam zep Pilatus Bak osan dep song gweka- Yesus mo tok naka dikim lo tasin hip de abe tan hap. Pilatus dekam zep jana nabare zisi gubiridaka- Yesus mo tok naka de Yusup hup zergublun hap.

⁵⁹ Yusup dekam zep hēndep Yesus mo tokna insa zizeryahe halka. Kaen ēse ngap-ngapkam zep zitahaleka. ⁶⁰ Dekam zep Yusup zēre hap de hamal gulblun kaso hulak Yesus mo tokna insa zidrē neka. Lilikinni kaso yawalkam zep nul-lusukink. Zēna ki zep sek gwek. ⁶¹ In kim Yusup golēsyal ta'anaka, Magdala kore wenyā Maria apde bose zem Maria han dekam zao hen inikin'ik. Dangna kim kaso hula in san ēk.

Pilatus Baksa kim Yesussu de drēnen kaso hulsa de jana nabare zi kara gun hup abe dakke:

⁶² Zao de yaklana dekam Hari Sabat yawal- Paska hap de yakla tangannak. Dekam zep Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna hen Farisikam de zi niban apdekam Pilatus osan dep sek gwek. ⁶³ Zao zep nenblak, "Bian, ēe ama ēenlala gwer, zisi de yasik ta gwibin zini Yesus in kim nama gwē'anaka, zen man anakan gu gweka, 'Yaklana kim de dan-ahannak zau'uk, dekam asa etan tīn nikon ngaya gwer.'" ⁶⁴ Zen in zebē emsa abe la'an: Emki ere mo jana nabare zisi gubiridan-zen deka dawem enkam kara nuk, in zao ir lo dasikke. Zēre hon de ang ta gwen wenyik mana zēno tok naka sowēkam nēr halank. Hwēna zen dekam sa zisi ahap da gwibir; 'Zen mes etan ngaya gweka.' Hwēna kirekam de ēboton gwenkam, zen dekam tangan sa botonna mam nulsuk song gwer."

⁶⁵ Pilatus ki zep ding gulzimki, "Jana nabare zini ansa ama ebe mae hap lup gulzim'in. Emki desan dep zon guludan-dawem en tangankam deka kara nuk."

⁶⁶ Desan kim sek gwek, dawemkam zep Yesussu de drēnen kaso lilikinni insa sip dabik. Jana zini in zēwe zep kara nul gwe'ak- zi de zēwe mae ēgolek de gwezan srēm hap.

28

Yesus kim ngaya gwekake:

(Mrk. 16:1-8; Luk. 24:1-12; Yoh. 20:1-10)

¹ Hari Sabat hyanak, kak tangannak zep we darena song ēk- Magdala kore wenyā Maria bose apde zem Maria han, Yesussu de drēnen kaso hula insa de etan hla kun hip. ² Hwēna Alap mo dam taha nakore zini kim ngatan zi mo lang nakon ati gwe zaka, jingil yala dekam zep hēndep gwēka. Hwēna dam taha nakore zini in zep drēnen kaso lilikinni insa irhi gul zuka. Zēna hwēna zao zep nikin ane'anaka. ³ Zēno nwe-masena san de ngli angna kiye, hen zēno bajuna ngap-ngap tanganna- but ngap-ngapna kiye. ⁴ Jana nabare zini in zen kaso hula insa kara nu'ik, karekkam aīrin hip ēyal-yal gwek, hēndep tok-tok makan zep zē altink.

⁵ Hwēna Alap mo dam taha nakore zini in ki zep wenyā insa guzimki, "Bahem aīrin. Em an Yesussue lēbla'an zala- telidak sonnā insa makan da inkke. ⁶ Zen awe hom. Bian Alap mes tīn nikon ngaya tala- men kirekam Yesus Zēna hamal hap emsa gubirida guk gwekake. Haen, emki sap hla kulzin- men zao sap nēn nekke. ⁷ Nabakam emki olahan. Zēbon de ang ta gwen wenyā anakan enbirida, 'Zen mes ngaya gwer. Angkam Zen mes emsa Galilea san dep ngeirbiridala. Em zao esa ērtower.' In sya. Asa Alap zer sone zala-ebe mae hap de kirekam ayang gulzimdin hip."

⁸ Dekam zep we darena in nabalba enkam olahak. Zen man sap aīr'ak, hwēna dawemkam hen isrip-sri ē'ak. Hlu kēnkam zep song ē'ak- dekam de nabakam Yesus zēre hon de ang ta gwen wenyā insa enbiridan hap. ⁹ Hwēna kim song ē'ak, zao zep mumuk ennak Yesus Zēnaka zertreizimki. Zen kim anakan guzimki, "Dawem," dekam zep hēndep golek de lazak. Zao zep hēndep bokle kom osoblan naban tanana babang osoblazak, deban isrip-sri ēbla'ak. ¹⁰ Hwēna man guzimki, "Bahem aīrin. Hwēna ano oso walkam de gubirida gwen wenyā em anakan enbiridan-zen deka Galilea san sek gwek. Zen zao sa Asa nērtower."

* 27:56 27:56 Mat. 13:55; Yoh. 19:25

Jana nabare zini in kim Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna insa anakan nenbiridakke, "Yesus mes ngaya gwera."

¹¹ We darena in kim song ë'ak, hwëna jana nabare zini in zen drënen kaso hula insa kara nu'ik, zëbon mae onakon ahakore nik zep lwan dahak- zen de Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna insa gubiridan hap, kitak in zen ki zë jowekke. ¹² Alap mo golak de mam-mamwenya in dekam zep Yahudi mo nol-nolan ban ola aha-en nuk- dekam de jana nabare zini in hap te-alasa mam enkam zerzimdin hip. ¹³ Zao zep nenbiridak, "Em anakan ëgu gwek: 'Zen zëre hon de ang ta gwen wenyik Yesus mo tokna sowëkam nërhak-ëe kimë truwe guk hakke.'" ¹⁴ Hwëna gubernor de emsa ni truwenkam salbirdankam, zen ëe asa deban dawem enkam ëraïsïl gwer- emsa de kire hap karek tabin srëm hapye." ¹⁵ Hëndep jana nabare zini in zep Yesus mo ngaya gwen ola insa dikim ber-ber gun hup de te-alana insa neirink. Hëndep Yahudi zini anakare olsa zep nol halasenk, "Zen eiwa zëre hon de ang ta gwen wenyik kam sowëkam nërhak." Hëndep angkam mae kirekam zep ëgu gwenan.

Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenyia kip Zënaka zertreizimkike:

(Mrk. 16:14-18; Luk. 24:36-49; Yoh. 20:19-23; Kis. 1:6-8)

¹⁶ Seblaskam de zëre hon de ang ta gwen wenyia ëe dekam zebë Galileak de kwat-apna in san dep sek gwek- men kirekam Yesus Zëna asa gubirida gwekake. ¹⁷ Zao kimë Yesussu hla la'ak, zao zebë bokle kom tablan naban isrip-sri ëblak. Hwëna abon mae onakon aha korenak anakare enlala hatazimki, "An san ha auna?" ¹⁸ Hwëna Yesus dekam zep asa golek de tabir zika, zao zep asa gubiridaka, "Tingare sosonna ngatan zi mo langnak dena hen auhukamanak dena, Bian mes abe hap kitak tapbla gulbluka. ¹⁹ Zen in zep tingare lang san em sek gwen, zëwe kitak de zi ausuna Asa de ang gweblan hap titi labir song gwek, deban baptis la gwibik- ëre mo Bian mo bosekam, Tane zem ano bosekam, hen Alap mo Enho mo bosekam. ²⁰ Men desaë emsa desan de ang tan hap titi ta gwibik, em hen desan de kitak ang tan hap tawa la gwibik. Hen emki ansa enlala gwe-gwibin: Aena asa emsa yakla jamkam kara tabirida gwer- hëndep aumwa hap de yaklanak de zau'uk."

Yesus hup de Ol Dawemna mensa Markus ale gulkuke

Baptis ta gwibin zini Yohanis kim Yesus hup orana hamal ta gublukake:

(Mat. 3:1-12; Luk. 3:1-18; Yoh. 1:19-28)

¹ Ol Dawemna an Alap mo Tanena Kristus Yesus hup dena. ² Zëno ausuna, men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya Bak Alap mo ola orep ale gulkuke. Zen mae hap denaka ale gulku: Alap kim Tane zemka hamal hap anakan gublukake,

“Èe asa Emsa de ngeir gublun hap zisi zer soner-

zen de nonol ère mo olsa ayang gul gwiz-
imdin hip,

ebe hap dikim orasa sal ta gublun hap.*

³ Zi zer sonenna in, zen zi srëm lang nakon sa anakan taken gwera,

‘Haen, nère mae mo Teipsin Zi hip nen orasa hamal ta gublun!

Hen nen dam-dam ta gublun!’ ”*

⁴ Yesaya in kirekam ale gulku, kirekam zep ki hëndep holo gwesik hannak Alap mo zer sonen zini in zi srëm langnak hata zaka. Zëno bosena Yohanis. Zen zëwe zini baptis ta gwibirki, hen anakan titi ta gwibirki, “Ere mae mo karek-karek nakon em èhalen. Alap dekam sa eno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi. Em dikim enaka anakan golètrè gwen hap, ‘Èe ama angkam Alapsa ang gwebla’an, èe ki asa hwèna emsa baptis tabir.” ⁵ Dekam zini beya tangaran nik Yohanis onak dep tingare Yerusalem mo lang nakon weyana Yordan san dep sek gwe-gwek. Zëwe zep zère mae mo kirekam karek-karekna damna èkira-kla gwe-gwek. Ki zep hwèna baptis ta gwibirki.

⁶ Yohanis in Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak mo kim hen gwè gweka, zep unta ala nakore bajuna zëno kim hen ala so gweka. Takna hen Elia mo kim tweran sopkam denaka daul gweka. Tembanena hen zëno kim tembane gwe-gweka, zep èkasna twenblanda gweka, hen sobwal hona otdè gweka. ⁷ Zen hen man zè anakan tonbirida gweka, “Ano lure nakon sa ahana hata zala- abon onakon de Teipsin Tangan Zi niye. Èe dawem naka hom- Zëbon onak de babu gwen hap, hen sap zëno tana maesa de ngan sosublun hapye. ⁸ Èe weyakamè emsa baptis ta

gwibi’in. Zen hwèna Alap mo Enhokam sa emsa baptis ta gwibiri.”

Yohanis kim Yesusu baptis takake:

(Mat. 3:13-17; Luk. 3:21-22)

⁹ Zao kim lwa se’ak, Yesus hen dekam zep Galilea mo langna Nazaret kon hata zaka. Desa hen dekam zep Yohanis weyana Yordankam baptis taka. ¹⁰ Ho nakon kim etan zil he’an zaka, ki zep gulk sun ake seka. Nglina dekam zep hëndep hlang nè hanak. Alap mo Enhona dekam zep hen mawana ohola mo kim Yesus onak dep ati gwe ine zaka. ¹¹ Ki zep hwèna Alap mo ola èsalsek,

“Em in ère mo Tane- ère mo dang tininak de tanganna. Èe ama tangan Emsa sam gwesik gweblanan.”

Dawal mo kigina kim Yesusu akasik gwebla’ankake:

(Mat. 4:1-11; Luk. 4:1-13)

¹² Alap mo Enhona dekam zep hëndep Yesusu zi srëm lang san dep zersong gweka. ¹³ Orapna empat-pulu enkam zè zè-en gwè gweka, hwèna dowal mo kigina zao zep akasik gwebla zaka. Langna iwe hen kirekam-kirekam otweran jal-jala beya tanganna. Hwèna Alap mo dam taha nakore zi zè mas nè gweblak.

Yesus kim Galileak syala kon gwesibir hanakake:

(Mat. 4:12-22; Luk. 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ Yohanissi kim bwinak tak daink, Yesus dekam zep langna Galilea san song gweka. Desan zep Alap onakore ol dawemkam tonbirida song gweka. ¹⁵ Zen man gubirida gweka, “Alap Zën de irik gin hip dena mensa kara èi gwibik angkam mes hatal! Zen angkam man kon gwesik hana’ara-teipsinkim de nèsa irik ginkimye! Zep ere mae mo karek-karek nakon em èhalen, hen Alap onakore ol dawemna ansa em taiblibin.”

¹⁶ Yesus kim Ho Gutuna Galilea mo alp san song gweka, zao zep hogwe tahyo gwen zi darena ake’anka- Simon Baksa oso zem Andreas han. Jalakam hogwesa lahyo’anka. ¹⁷ Yesus ki zep zè guzim zika, “Asa em ang èblan. Èe asa emsa zisi de hwèna lahyo gwen hap tawa sol.” ¹⁸ Dekam zep hëndep jalana insa hli koso guk halka- Yesusu dikim hwèna ang èblan hap.

¹⁹ Dekon kim deban engka en zisong gwe’anka, zao zep etan zi darena ake’anka- Zebedeus mo walas darena, Yakobus ne Yohanis neka. Bul mwanak zère nik mo jalasa sam ososu’unka. ²⁰ Yesus zao zep hen desa kirekam guzim zika. Zen hen dekam zep Yesusu de ang

* 1:2 1:2 Mal. 3:1 * 1:3 1:3 Yes. 40:3

ëblan hap bi zem Zebedeussu bul mwanak hli laka- hëndep zëbon de te-ala hap syal ta gwen zi niban.

Yesus kim zi nikon dowala zeralsa sonekake:

(Luk. 4:31-37)

²¹ Yesus ki zep zère hon de ang ta gwen wenya ban Kapernaumk golëyaing gweka. Hari Sabatnak kim hatak, dekam zëve de but srëm golak zep golëbiti gweka. Dekam Zen zep kitak tawa tabirki. ²² In desa tawa tabi'inka, man tangan dengguanbla'ak. Sap zëno ola sosen tanganna- san de teipsin zi mo tawa tabinni kiye. Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi mo tawa tabin niban apdenak hom.

²³ Hwëna dowal mo bi gweblan zini ki zep hen zè tül zika, zao zep hërhe zaka, ²⁴ "Wëo, Nazaret walya Yesus! Em aban mae ba olsa de ëtoran hap? Em san asa de tameran habe hata zala? Èe mesë emsa tame tal! Em in Alap mo zer sonen Zi Lalakna."

²⁵ Yesus ki zep zëbon de dowala insa jala ban gubluka, "Balkkam! Zini in kon em wet son!"

²⁶ Hwëna dowala in ki zep zini insa nonol mam en tangankam tütikin taka, ki zep hwëna mam enkam de hërhen naban zini in kon wet soka. ²⁷ Tingare zini sérkam tangan dengguanblak, zep zënaka anakan donbirida nasen'ak, "Ha! Zëno ola wehasa hom! Orep hom- kirekam de tawa tabin niye. Zëno ola sosen tanganna- san de teipsin zi mo ola kiye. Zëno dowal-dowalsa de golëalsa sonenna, hëndep dekam de wet so gwenkam!"

²⁸ Hëndep dekam zep nabakam Yesus hup de ola tingare Galilea mo lang san nol haladak.

Yesus kim etan zi beyam-byana dawem tabirkike:

(Mat. 8:14-17; Luk. 4:38-41)

²⁹ Yesus kim zère hon de nonol ang ta gwen wenya in han but srëm gola in kon golëwet so gwe'anaka, ki zep hëndep Simon ne Andreas nik mo golak golëbiti gweka. Yakobus ne Yohanis ne hen man ang ëka. ³⁰ Yesus in kim golëbiti gwe zaka, ki zep zè nenblak, "Simon mo we marena ewen naban tumnak nisi ta'an." ³¹ Ki zep hëndep desan dep song gwe zaka, ki zep Simon mo marena insa taha nakon gul ineka. Ewenna in kon dekam zep hëndep sër gwék. Wenya in dekam zep hen tembanekam mas gwibiridak.

³² Yaklana kim dum gwe he'anaka, dekam zep Yesus onak dep tingare kirekam-kirekam zi sang-sangna nolëyaing gwezak, hen dowal mo tilbiridan mae naka. ³³ Èna iwe de zini tingan tangan zep Simon mo gol sinak tagal gwesik. ³⁴ Zao zep kirekam-kirekam sang-sang nabare zi beyam-byana insa dawem tabirki, hen dowal-dowala beya naka zeralsa sonebirki. Zen man dowal-dowala insa zen de olsa ëtoran hap jalse gwibiridaka, sap dowal-dowala in mes tame dak.

Yesus kim Galilea mo lang san tawa tabir song gwékake:

(Luk. 4:42-44)

³⁵ Ka'anakam hom tangan liti'ik, Yesus dekam zep luweka, hëndep ki zep gola kon zi srëm san dep song gwék. Dekon zep Biansa gu soneblaka. ³⁶ Hwëna kim nohwensiblik, Simon Bak dekam zep wal bose wal zeban lun zitëbla song gwék. ³⁷ Kim zihla taka, zao zep nenblak, "Haen. Tingare zini man emsa dëbla'an."

³⁸ Hwëna man ding gulzimki, "Bëjen. Nen hëndep langna an mo aha ë-ë san dep sek gwe song gwen. Sap Èe an kire habë hatazak- desan de hen Alap mo olsa tawa tabir song gwen hap."

³⁹ Zen in zep Yesus tingare Galilea mo lang san ziamjanbir song gwék- desan de hen zëve de Yahudi mo but srëm gol-gol san tawa tabir song gwen hap. Zen dekam hen dowal-dowalsa zeralsa sone gwibirki.

Yesus kim sop sang-sang karek nabare zini dawem takake:

(Mat. 8:1-4; Luk. 5:12-16)

⁴⁰ Dekam zep hen sop sang-sang karek mo hla tan zini Yesus onak dep hata zaka, zao zep zëno nwenak boklena kom so zaka. Dekon zep abe ta seka, "Eme dwam gwe'anam, Em emaka asa dawem ta'ara."

⁴¹ Yesus hwëna man tangan zini insa dawemkam embwan gweblaka. Dekam zep towanblan naban ding gubluka, "Èe ama dwam gwe'an. Em dawem gwen."

* ⁴² Dekam zep hëndep sop sang-sang karekna in hli tak. ⁴³ Yesus ki zep ol drakkam anakan gubluka, "Dekam song gwe. ⁴⁴ Insa emsa dawem tanan, bahem mae ahasa tonbiridan. Diki nonol Alap mo golak de syal tan zi hip ahana kip enaka zertrëbla. Zao gublu, 'Emki asa hla tan. Èe san ha mesë dawem gwer?' Musa Bak mo titi tabin olak men kirekam sop sang-sang karek zi de dawem gwennak dep dena lwakke, zen kirekam em syal gwibin. Zen

* **1:41** 1:41 Musa mo titi tabin olak, sop sang-sang karek zini bëjen ënak gwën, hen but srëm golak bëjen ün, hen aha zi bëjen desa golek de tan, ahaksa towanblan. Hwëna ayatnak awe Yesus man towanblaka. * **1:44** 1:44 Im. 14:1-32

dekam sa tingan emsa anakan tame dal, 'Zen eiwa mes tangan dawem gweka.' "*

⁴⁵ Hwëna zini in man men-san an-sankam tonbirida song gweka. Yesus zep hëndep langna iwe de è-ènak damkam hata srëm gweka. Eiknik zep zi srëm langnak zère hon de ang tan wenyu ban golëgwë gweka. Hwëna zini man zë tingham è-è nakon Zëbon onak dep yaing gwe-gwezak.

2

Yesus kim taha-tana teisya inen srëm zi sang-sangna dawem takake:

(Mat. 9:1-8; Luk. 5:17-26)

¹ Zao hom tangan holo gwe'ak, Yesus ki zep Kapernaum sun dep lwa halka. Dekam zep hëndep ola anakan nol haladak, "Yesus mes etan hatanda." ² Zi beyam-byana dekam zep Zëbon onak dep tagal gwesizik, hëndep man kyang gwesik. Lilikin mae san èzaundak. Yesus zao zep Alap mo olkam tawa tabirki. ³ In kim tonbirida'anaka, dan-nër dan-nërkam de zini dekam zep taha-tana teisya ine gwen srëm zi sang-sangna Yesus onak dep neiren halzak. ⁴ Hwëna zëwe zini beya tangan nik zë lowe he'ak, zep Yesusu ba nakon dep?– golek de tan naye. Zep hëndep gola insa gulk kon dre dasik ane-hak– men dekon en Yesus gwë'ankake. Desan zep berya ban nër dwanuk. ⁵ Yesus kim anakan tame tabirki, "Eiwa, zen man tangan Asa daiblibla'an," dekam zep zi sang-sangna insa gubluka, "Tane tol, eno karek-karekna mesë ep tap gulsublunan."

⁶ Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin wenyu men zen zë teinikin'ik, dekam zep enlala ennak donsublu'ak, ⁷ "Zini an zëno ola bolte-bolte tanganna! Zen bap kirekam Alapsa lamang tanda! Zi bëjen zi bose zik mo karek-karekna tap gulsublun. Diki Bian Alap bap."

⁸ Yesus hwëna dekam zep hëndep zëno mae mo enlalana insa tame tazimki, dekam zep jalse gwibiridaka, "Em bap kirekam enlala ennak Asa lonsublu'an!" ⁹ Em ema ano ola husus eibir– anakan

insa gublulye, 'Eno karek-karekna mesë ep tap gulsublunan.' Hwëna anakan de gublunkam, 'Em luwen. Ere mo berya insa teisyahal,' san esa hen etan husus eibir? Sap ol-gun darena in apdenak– Alap mo sostonkam de gublun ol. ¹⁰ Hwëna angkam Èe ama ebe mae hap goltreizim'in– em dikim Asa anakan tame tan hap, 'Alap mes ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap sosonna golblaka– okamanak awe dikim zi mo karek-karekna tap gulsuk gwizimdin hip denaye.'" * Ki zep hwëna etan zi sang-sangna insa gubluka, ¹¹ "Èe ama emsa gublu'an: Em luwen. Ere mo berya insa teisya, ki gol san song gwe."

¹² Dekam zep hëndep luweka, ki zep hëndep ber zem insa teisyaka, ki zep hëndep tingham zi mo nwenak song gweka. Zi trana in man tangan ètenggwanak. Dekam zep Alap mo bosena teip nulsuk gwebla'ak, hen man ègu gwe'ak, "Hom tangane kirekam de owasna hla kuk– an kirekam lwananye!"

Yesus kim Lewisa kwang ta kinikake:

(Mat. 9:9-13; Luk. 5:27-32)

¹³ Yesus kim etan Ho Gutuna Galilea mo alp san dep lwa ha'an zaka, zi beyam-byana zao zep Zëbon onak dep yaing gwezak. Zao zep tawa tabirki. ¹⁴ Dekon kim song gwe'anaka, dekam zep Roma mo irik ginnik dep de pajak te-ala alal ta gwizimdin hip de zini Alpeus mo tanena Lewi Baksa hla ta'anaka. Zen zère mo syal gwe-gwen teksonnak nikin'inka. Zao zep gublu zaka, "Haen. Asa em ang gweblan." Lewi dekam zep luweka, dekam zep hëndep ang gweblaka. †

¹⁵ Yesus kim Lewi mo golak golëtembane ta'anaka, dekam zep hen ahakore pajak te-ala alal tanda gwen wenyu beyakam yaing gwezak. Hen ahakore karek-karek gulin halasen gwen wenyu, zen hen beyakam yaing gwezak. Dekam kirekam de enlala karek-karek nabare zini Yesusu beya nik sap ang nè gwebla'ak. Deban mae zep apdekam golëtembane ta'anaka, hen zère hon de ang ta gwen wenyu ban. ¹⁶ Hwëna Musa

* **2:10** 2:10 Yesus kim okamanak gwë gweka, Zen man Zënaka "Anak Manusia" kam gu gweblaka. Hwëna walaskam de enlalana zëwe hom. Ibrani olkam zëno enlalana "zi tangan." Yesus mae hap kirekam Zënaka bose taka: Sap Zen man enlala gweka– mensa Daniel Bak zëbe hap dena hamal hap Dan. 7:13-14nak ale gulkuke. Sap Daniel man nwe nik de lirisin nèblankam "zi tangan" makan Yesusu ngatan zi mo langnak hla ta seka– Alap kim Desa Zen de kitak teipsibiridin hap gublukake. † **2:14** 2:14 Lewi mo aha bosena Matius. ‡ **2:16** 2:16 Farisikam de gubirida gwen zini, zen Yahudi zi mo aha hlikna, hen zen Yahudi mo jalse gwen olsa anakan tatete nul gwëk, "Bahem gulmurun." Zen hen man anakan èbolamda gwe-gwëk, "Èe en ama dawemkam Alap hon ètal gwesin." Zep zen hen man Yesusu baes nè gweblak– kim anakan hla da gwëk, "Desa en beyakam ang nè gwebla'an." Sap Yesus Zen Farisi walsya hom. Tingham Yahudi zini man Roma hap de pajak te-ala alal ta gwizimdin hip de zini husus neibirida gwëk, sap zen mamkam abe da gwibik– dekam de aha hlik naka zère mae hap kap ta-in gwen hap. Hen Roma mo irik ginni insa hom dwam nei gwibik, zep tingham men zen Roma hon syal ta gwëk desa husus neibirida gwëk.

mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin weny men zen hen Farisi hon bitı gwek, † zen kim anakan hla nulidak, "Yesus Roma hap de pajak te-ala alal ta gwizimdin zi niban apdenak golëtembane ta'ara, hen ahakore karek-karek gulın halasen gwen weny ban," zen dekam zep husus nëbla'ak. Dekam zep zere hon de ang ta gwen wenyaka nenbiridak, "Yesus in ba hap tangan pajak te-ala alal tanda gwen weny ban apdenak golëtembane ta'ara, hen karek-karek gulın halasen gwen zi nibanyae! Zen in kwae nabanke!"

¹⁷ Yesus kim kirekam salbiridaka ki zep ding gulzimki, "Zini, sang-sang srēm weny, zen hom doktersa dwam nē gweblanan. Zen diki zi sang-sang en dwam nē gweblanan. Ēe an dokter makanē hatazak- zi enlala karek-kareksa de dawem san dep kwang guludan hap. Hwēna men zen zēnaka tim di gwibirin, 'Ēe an dawem-dawemna,' Ēe desa de kwang guludan hap homē hatazak."

Mae hap de ol: Yesus hon de ang ta gwen weny kire hap tembanena elwa srēm gwe-gwek.

(Mat. 9:14-17; Luk. 5:33-39)

¹⁸ Aha yaklanak kim zauk, baptis ta gwibin zini Yohannis hon de ang ta gwen weny man tembanesa elwak-men kirekam Yahudi zi mo auyan-azana egwē gwekke, Alapsa dikim enlala zon tasiblinkam abe ta gwen hap. Hen Farisikam de gubirida gwen weny dekam zep hen kire hap elwak. Ki zep hwēna zini Yesusu dakensiblizak, "Yohannis hon de ang ta gwen weny hen Farisikam de gubirida gwen weny, zen man tembanena elwa gwenan, hwēna ebon de ang ta gwen weny ba hap elwa srēm gwe-gwenan?"

¹⁹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Abon de ang ta gwen weny kip man dakastulzim'in- an kirekam tembanesa de elwan srēm kam lowehe gwe'anye. Sap zen angkam teipsin zisi de zergwēn makan Asa nergwē gwe'an. Zep Ēe kimē nama golēlowehe gwe'an, zen bējen tembanesa elwan. § ²⁰ Hwēna jal zini kim de Asa jek-jak da'ak, Abon de ang ta gwen weny yaklana dekam molya tembane tak. Embwan hap sa baes tal."

²¹ Etan ki zep kire hap gulk sun de ol blaonzimdinni dan mas sozimki, "Zep hen kirekam, zi mo baju kwang de hul

nēnkam, zen bējen deyol sop ēsekam makan tazimdin. Kirekam bējen dakastin. Sap ngan sosunkum deyol ēsena in de yok gwe'ak, dekam sa baju epba hula in mam enkam etan kalk nēr. ²² Hen kirekam, anggur ho ēsena bējen kambing sopkam de botol epbanak yuren. Kirekam hom dakasti'in. Sap anggur ho ēsena de kambing sop botol epbanak yurenkam, anggur hona in kim de nopna tail gī'ik, kambing sopkam de botola in dekam sa kalk nēr. Hēndep anggur ho naban kambing sop botola ban sa karek nēr. Anggur ho ēsena zen diki kambing sop botol ēsenak de yurenkam dakasti'in. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyik de etan epba lowehen san abarenak ang tan hap hom dakasti'in."

Yesus kim Hari Sabat hap dena anakan gubiridakake, "Diki Ēe an Zen tangan- Hari Sabat mo Nolaye."

(Mat. 12:1-8; Luk. 6:1-5)

²³ Aha Hari Sabatnak kim zauk- Israelk de zi mo syal tan srēm yaklanak, Yesus ki zep zere hon de ang ta gwen weny ban gandum tra san golētaman gwe'anaka. Hwēna zere hon de ang ta gwen weny dekam zep usak hap gandum danna insa kilk di-in kinī gwē'ak. * ²⁴ Hwēna Farisikam de gubirida gwen weny kim hla nulidak, dekam zep Yesusu nenblak, "Em san home ere hon de ang ta gwen weny insa hlaluluda'ara? Zen in nēre mae mo titi tabin olsa ngip nu'in- kirekam de Hari Sabatnak syal gwibinkimye."

²⁵ Yesus ki zep hwēna ding gulzimki, "Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?- men kim Daud Bak zere hon de ang ta gwen weny ban golēusak gwe'ankaye. ²⁶ Abayatar Bak men dekam Alap mo golak teipsinkim irik gilkiike, Daud Bak dekam Alap mo golak tilki, zao zep Abayatar Baksa abe taka- Alap hap de roti loneblanna insa de golblan hap. Kim golblaka, desa zep zere hon de ang ta gwen weny ban zitwinbir song gwēka. Hwēna sap nēno mae mo titi tabin olak man lwak: Sap Daud zēna hen zēbon de ang ta gwen weny, zen bējen Alap hap de rotina insa twinbin. Zen diki Alap mo golak de syal ta gwen zi en dwin gwibirin. Sap eiwa kirekam, hwēna Daud hom Alap mo nwenak karek gwēka- zen kim usak hap zitwinbirkiye. Zep hen kirekam, Abon de

§ 2:19 Mensa ayat 19 naban 20 naban "teipsin zisi de zergwēn" kam awe li nul sonek, Yesus gulk sun de ol blaorankam "we ēse gon zisi de iye zik zergwēn" kam aisil gwibiridaka. Dam gulsunnu apdenak: Zen dekam bējen tembane srēm kam lowehen. * 2:23 2:23 Tahakam de gandum dansa kilk ti-in kininna, zen sowēsa hom. Nēbokkam de gandum dansa taranna, zen diki zen sowē naye. Musa hom jalse gwibiridaka- gandum dansa de kilk ti-in kinin hapye, hwēna zen man anakan jalse gwibiridaka, "Ere mo gandum tranak bahem Hari Sabatkam syal ta gwen." (Ul. 23:25)

* 2:26 2:26 Im. 24:9; 1Sam. 21:1-6

ang ta gwen wenya an, zen kim usak hap kikk di-in kinzil, zen hom êkarek gwer.”*

²⁷ Yesus ki zep Hari Sabat hap dena insa waulsuzimki, “Alap zini Hari Sabatsa de blikip gwibin hip hom yang tabirki. Alap mo nwenak bol-zaun tanganna, zen diki zi. Hari Sabatna in hwëna zini emsa dikim oto tasik gwibin hip mas gulzimki. ²⁸ Zep ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Êe an Zen tangan- Hari Sabat mo Nolaye. Zep anakarekam de klis gul gwizimdin hip dena, ‘Desa sap esa Hari Sabatnak syal eibir,’ ahaksa, ‘Kirekam bahem,’ zen ano dena.”

3

Yesus kim Hari Sabatkam zi taha sakna dawem takake:

(Mat. 12:9-14; Luk. 6:6-11)

¹ Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenya ban etan but srëm golak golëbiti gwe zaka, hwëna zini hen zao gwë'anka. Aha tahana mes sak gweblaka. ² Hwëna Yesus mo kareksa de hlaulblun hap de zini hen zëwe lowe he'ak. Zep kara da'ak, “Zen wëhë nëno mae mo syal tan srëm yaklana an hap dena ngip gu'unka- zisi de dawem tankamye?” ³ Yesus ki zep taha sak zini insa gubluka, “Haen, ano mae mo dang gwënna a dekon emki zauzun.” ⁴ Ki zep hwëna takensibiridaka, “Musa mo titi tabin olak, nen basa de Hari Sabatkam gol gwen? Hari Sabatkam san ha nen kareksa zi hip gol gwizimdin? San ha dawemsa nen gol gwizimdin? Hari Sabatkam san ha nen zisi ngaya ta gwibin? San ha nen tamera gwen?”

Hwëna zen man nasalsiblik. ⁵ Yesus ki zep jala ban nwekam amjanbirki, hwëna man hen kwasang gwibiridaka, sap zen nol drak-drak enna. Ki zep hwëna zi taha sakna insa gubluka, “Tahana insa emki inin gilsin.” Ki zep hëndep inin gilsiki, dekam zep hëndep tahana in etan dawem gweblak. ⁶ Farisikam de gubirida gwen zini in ki zep hëndep but srëm gola in kon te so gwek, hëndep dekam zep Raja Herodes hon de bitu gwen zi niban tagal gwesik. Man zë olsa aha'en nu'ik- Yesussu de tan hap denaka.

Yesus kim zi trana ho gutu alpnak dawem tabirkike:

⁷⁻⁸ Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenya ban Ho Gutuna Galilea san golësek gweka, zi trana lun kon zep nërtrozak-langna Galilea kore zini hen tingare Yerusalem mo lang nakore zini. Ahakon Idumea mo lang nakon, hen weyana Yordan mo yakla hatase gwezan nakon, hen ë darena Tirus hen Sidon mo lang nakon. Zen kitak Yesus onak dep yaing gwezak,

sap zen mes zëbe hap dena ësane gwe-gwek- Zen mensa syal gwe-gwekaye. ⁹ Zini in beya tanganna. Yesus zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, “Ap bulu hamal ulblik- zëwe aka sewesek, dekon aka tawa tabik. Kama nakon Asa sa klasam dasil.” ¹⁰ Sap yaklana inkam Zen mes zi sang-sangna beyakam dawem tabirki, zen in zep hwëna ahakore zi sang-sangna atata da gwibi'inzak- dekam de Yesussu golek de tan hap hen olk tan hap. ¹¹ Hen dowal-dowal mo tilbiridan wenya Yesussu de hla tankam zep ëik gwehe gwe'anzak, dekon zep anakan ëhërhese gwe'ak, “Em in Alap mo Tane.” ¹² Hwëna Yesus ki zep jala ban dowal-dowala insa gubiridaka, “Asa bahem kira tan. Balkkam em sek gwen.”

Yesus kim zini dua-blas enkam zëre hon de ang ta gwen hap dam tasibirikike:

(Mat. 10:1-4; Luk. 6:12-16)

¹³⁻¹⁴ Yesus ki zep kwatap teknak hata seka, dekon zep hwëna zini mensa dua-blas enkam Zëna dwam gwibiridaka, desa en gu sonebiridaka. Kim yaing gwezak, zao zep zëre hon de ang ta gwen hap anakare ola ban gubiridaka, “Êe ansa emsa gu sonebiridal, em eka Asa ang ë gweblak, hen emsa aka gubirida gwek- ano olsa de gol halada gwen hap. ¹⁵ Hen Êe asa ebe mae hap ëre mo sosonsa golzim- em ekakim dowal-dowalsa olëalsa sone gwibik.”

¹⁶ Dua-blas enkam de zini in mo bosesena an zen:

Simon- mensa hen Yesus “Petrus”kum bose taka.

¹⁷ Hen Zebedeus mo walas darena Yakobus ne Yohanis ne. Desa hen Yesus zëre mae mo olkam “Boanerges”kam bose soka. Zëno enlalana, zëno nik mo ola jal ënkam yawala- ngli glung makan.

¹⁸ Ahana Andreas, Pilipus, Bartolomeus, Matus, Tomas, Yakobus- zen Alpeus mo tane, Tadeus,

hen ahana Simon Bak- men zen nonol Israel dikim Roma mo irik gin nikon ëzë-en gwen hap de ëasas gwennak ang gwekake,

¹⁹ hen Kariot walya Yudas Bak- men zen hëndep Yesussu zergukuke.

Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini kim Yesussu nenblakke, “Zen dowal mo kigi mo sosonkam syal gwe-gwe'ara.”

(Mat. 12:22-32; Luk. 11:14-23; 12:10)

²⁰ Yesus ki zep zère mo gwè gwen san dep lwa halka, hwèna zi trana ki zep etan yaing gwezak, zep Yesus hèndep zère hon de ang ta gwen wenya ban bawalkam dep?— golètembane tan naye. ²¹ Hen ahakon dekam man Yesussu nen gwebla'ak, "Zen mes mamak gwer." Iye zem kim kirekam èsak, dekam zep yaing gwezak— kwang tahan hap.

²² Hwèna Musa mo tîti tabin olsa de tawa ta gwibin zini mes hen Yerusalem kon yaing gwezak, hen zen man anakan nen gwebla'ak, "In dowal mo kigina Beelzebul Bak bi gweblaka. In zep zèno sostonkam syal gwe-gwe'ara— dekam de aha dowal-dowalsa zeralsa sone gwibin hipye."

²³ In zep Yesus zi beyam-byana insa kwang guludan hap gubiridaka, dekam zep anakan ola gulk sun blaonzimki, "San ha dowal mo kigi mo aha hlikna maka dowal bose zemka nolèalsa sone gwibi'in? Kina ki bëjen. ²⁴ Hen kirekam, aha irik gin nik de hliwe'anam, etan zèn de eijan hap, dekam irik ginni in molya etan ètatete gwe'anam. Maka hèndep èsekwak gwe'an. ²⁵ Hen kirekam, zèna de gil-gil gwibiridan nakon de aha-ere golak dinik hliwe'anam, zen maka hèndep sekwak gwe'an. ²⁶ Zep hen kirekam, dowal mo kigi mo irik gin nik de hliwe'anam, etan zèna de golèeijan hap, zen molya èholo gwe'anam. Nabakam maka hèndep denaban alti'in. Zep dowal mo kigi mo aha hlikna, zen molya zèna nolèalsa sone gwibi'inam.

²⁷ "Sap Èe dowal mo kigi mo bi gwibin kire-kire dawemsaè jal zi mo kim alal ta gwebla'an. Zi jal-jal de zère mo golsa kara ta'anam, zèbe hap de jal zini na-en molya tî'in zanam. Diki zini insa de nonol balk tankam hen tahalenkam, dekam zèno kire-kirena maka alal tabla'ara.

²⁸ "Eiwa denakaè emsa gubirida'an: Alap maka zi mo kirekam-kirekam karekna tingan tap gulsuk gwizim'ira, hen sap Zèna de lamang tanna, desa hen maka tap gulsuk gwizim'ira. Diki aha-en: ²⁹ Zi de Alap mo Enhosa lamang tankam, desa Alap bëjen tangan tap gulsublun. Kirekam de karekna zen mes hèndep denaban makan gweblanan."

³⁰ Yesus mae hap ki kirekam gubiridaka: Insa Zèna nenblakke, "In dowal tilblika."

Yesussu kim an zem oso wal zeban zitèbla'akke:

(Mat. 12:46-50; Luk. 8:19-21)

³¹ Yesus mo anena ki zep oso wal zeban Yesussu de zertoran hap golèyaing gwezak. Zisi zep nenbiridak— zen de Yesussu gublun hap. Zèna è nakon

nèsbla'ak. ³² Hwèna Zen zi ngirinnik nikin'inka. Zao zep nenblak, "Bian, eno anena oso wal oban è nakon emsa zièsbla'anon. Zen man èdwwam gwe'an- emsa de zertowen hap."

³³ Yesus ki zep ding gulzimki, "Hwèna nonol Èe anik emsa gubiridak, ano anena hen oso-walya, zen diki a kirekam de zisi moye." ³⁴ Ki zep hwèna zini men zen zère mo alp nakon teinikin'ik, desa nwekam amjanbirki, ki zep hwèna gubiridaka, "Diki an zen lowe he'an, zen zen- ano anena hen oso walyaye! ³⁵ Sap Alap mo ol san men zen ang ta gwenan, zen diki zen tangan— ano anena, oso walya hen somol walyaye."

4

Yesus kim gandum dan hling gilsinkim ola gulk sun blaonzimkike:

(Mat. 13:1-9; Luk. 8:4-8)

¹ Yesus kim etan Ho Gutuna Galileak tawa tabirki, zini beya tangankam tagal nèblak, hèndep man tangan dot dasik. Yesus hèndep buluk zep sewe seka, zao zep nikinki— dekon de tawa tabin hip. Bulu in engka en weya ngirin sin dep esek nul kinik, hwèna zi beyam-byana in ho gutu alp san teinikin sonek. ² Zao zep Yesus gulk sun de ol blaon gwizim'dinkim tawa ta gwibi'inka. Nonol man zè gubiridaka, ³ "Ansa emki èsane gwen! Zini man orep gandum dansa de hling gilsin hip song gweka. ⁴ Kim hling gilsiki, hwèna ahakon oranak altink. Mawana ki zep zè yaing gwezak, zen zep hwèna gandum danna insa dwensiblindak. ⁵ Ahakon kasonak altink— kama bèbeknak. Gandum danna in nabakam zep sap èsip gwek, sap kamana in bèbek tanganna. ⁶ Hwèna yaklana kim sal-sal gweka, sipni in dekam zep èboneng gwek, hèndep èsasan gwek, ki zep tol hèndep juwek. Sap sana ba san dep?— olk san de èhas gwesin niye. ⁷ Hen ahakon dokot tè ngi-ngi ausunak altink. Kim sap tol èsaltik, hwèna dokot tè ngi-ngina in zep nabakam èblal-blal gwek. Zen zep dahalebik, hèndep eini hom tèka. ⁸ Hwèna ahakon kama dawemnak altink. Zen en dawemkam zep èsip gwek, hèndep dawemkam zep hataka, hèndep dawemkam tèka. Aha-ere timni zèno dan beyana ahakon 30 enkam, 60 enkam, hen ahakon 100 enkam."

⁹ Ola insa kim tonsuku, ki zep gubiridaka, "Em dwan i nibanke. Em èsal gwen!"

Yesussu kim anakan dakensiblikke, "Bian, em insa gulk sun ola blaon gwizim sira, èe homè dam usul."

(Mat. 13:10-17; Luk. 8:9-10)

¹⁰ Yesus kim zë-en gwë'anaka, dekam zep ahakon in zen zëno tawa tabinni insa ésane gwek, dua-blaskam de ang ta gwen wenyu ban dakensiblizak, "Bian, em insa gulk sun ola blaon gwizim sira, ëe homë dam ulsul." ¹¹ Ki zep ding gulzimki, "Abon de ang ta gwen wenyu ebe mae hap Alap mes golzimki- em dikim zëre mo irik gin hip denaka tame gul gwen hap denaye. Hwëna aha zi hip hom kirekam golzim'ira. Èe in zebë zëbe mae hap gulk en san ola blaon gwizimnin. ¹² Sap Alap man desa dwam gwibirida'ara- men kirekam zëre mo olak lwakke, kirekam de hëndep zëbe mae hap anakan lwa gwizimdin hip, 'Zen sap sa hla nul gwer, hwëna san de hlaun srëmma. Hen sap sa ésane gwe-gwer, hwëna zen molya tol dam nulsuk gwek. Diki zen de etan Abon osan dep lwanda ha'an zanam, ki Èe amaka zëno mae mo karek-karekna tap gulsuzim'in.' ¹³ *"

Yesus kim gandum dan hling gilsin hip de ola insa srip gulsuzimkike:
(Mat. 13:18-23; Luk. 8:11-15)

¹³ Yesus ki zep gubiridaka, "Em ba hap tangane tame ul srëm gwer? Ki hen ahanakaë gulk sun blaonzim'ik, desa hen molye tame uk. ¹⁴ Zini men zen gandum danna hling gilsiki, zen san de men kiye- men zen Alap mo ola tawa da gwibirinke. ¹⁵ Gandum dan de oranak altirinni, zen zini men zen Alap mo ola ésane gwe-gwenan. Hwëna dowal mo kigina dekam zep desa de al gul gwizimdin hip zëno mae mo enhonak hata gwenan zala. ¹⁶ Hen men zen kaso-kasonak altirinni, zen ahakon men zen Alap mo ola insa ésane gwe-gwenan. Zen nabakam zep sap enlala isrip-sri naban nulin gwenan. ¹⁷ Hwëna ola in bëjen zëno mae mo enhonak sa gwen, zep bëjen zë holokam lwan. Sap zen kim de karek maena hla nu'ik, ahaksa ol dawemna in hap de jal hap karek dabi'ik, zen hëndep dekam sa Alapsa hli dal. ¹⁸ Hen kirekam, men zen dokot të ngi-ngi ausunak altirinni, zen zini men zen Alap mo ola insa sap ésane gwe-gwenan. ¹⁹ Hwëna angkam de okamanak awe de kirekam-kirekam enlala ngalap naban zë zëre mae mo enhonak siri nul gwenan- anakarekamye, 'Èe babë tahalha gwen,' hen anakan de hole-hle gwe-gwen naban, 'Diki te-ala beya

naban amaka gwë gwe'an.' Kirekam de enlalana in zep Alap onakare ol dawemna insa zëno mae mo enhonak hule gwenan. Zep hëndep dawemkam eini ètë srëm gwe-gwenan. ²⁰ Hwëna men zen kama dawemnak altirinni, zen zini men zen Alap mo ola insa ésane gwe-gwenkam dawem enkam enhonak ing nul gwenan. Zen zep dawemkam eini ètë gwenan. Zëno mae mo ei beyana, ahakon 30 enkam, 60 enkam, hen ahakon 100 enkam." *

Yesus mo olsa dikim tame gun hup de ehohle gwen hap de ol:
(Mat. 13:12; Luk. 8:16-18)

²¹ Etan ki zep Yesus gubiridaka, "Ano ola zen pelita makan. Zini hom pelita ngatannak yuna utuk nul sone gwenan- dekam de ngatanna insa aning gun hupye. Hen pelitana hom tum iltikinnik si nulin gwenan. Zen diki meja maenak de lone-sen. ²² Hen kirekam, ola mensaë gulk sun de blaonziminkim zi beya hap aning gul gwizim'in, zen sa lamkam hataser. Hen ano enlala aning tanna, zen dekam sa ngatan gwer. Zen diki dekam sa zini dam nulsuk gwer. ²³ Èe in zebë emsa anakan gubiridala, 'Em dwan i nibanke. Em èsal gwen!' "

²⁴ Etan ki zep Yesus gubiridaka, "Zen in zep ano ola mensa ena ésane gwe-gwe'an, dawem enkam emki enhonak lone gwen. Sap ena men kire enkame tame gun hup ehohle gwe'an, zen kire enkam sa hen Alap ebe mae hap dekam de tame gun hup de enlala blala ing ta sone gwizimdi, hen zao sa etan mam ta gwizimdi. ²⁵ Sap men zen Alap mo irik gin nika de tame gun hup ehohle gwe'an, zëbe mae en hap sa etan Alap dekam de tame gun hup de enlala blala sowe henkam ing ta sone gwizimdi. Hwëna men zen ehohle gwe srëm gwe'an, zëbon mae men zen sap tame gun hup de enlalana betek enkam lwazim'ira, desa sa hwëna Alap al tazimdi."

Gulk sun de ol blaonzimdinni an mae hap: Alap mo irik gin hip dena, zen zi mo tame gun srëmkam zi mo enhonak saltil gwenan.

²⁶ Yesus in kim nama bulu kon tawa tabi'inka, zao zep etan zi beyam-byana in hap ola gulk sun blaonzimki, "Alap mo irik gin hip dena, zen san de zi de nghanak gandum dansa hling gilsinni kiye. ²⁷ Zëna

* **4:12** 4:12 Yes. 6:9-10 * **4:20** 4:20 Yesus kim dansa de tèn hap dena ol aisilik awe gubiridaka, zen ei gwen, ahaksa Alapsa de taibliblan en hap hom enlala gwibirki. Dansa de tèn mo dam gulsunnu, zen hen Alap mo ol san de dam-dam enkam lowehe gwen hap. (Mat. 5-7) Ahaksa nëno mae mo ol toran de Alap mo nwenak sam gwesik gwen hap. (Mat. 12:31-37) Ahana hen, zisi de halen ta gwibin hip. (Yoh. 15:16) Kirekam de lowe henna, zen zen Alap mo nwenak nwe-mase gwe-gwenan- san de dansa de tënna kiye.

dekam totoresia de gwë gwen, hwëna gandum danna in dekam sa totoresia sip gwen, hëndep saltili. Zini in sap de anakan tame gun, 'Mes saltili,' hwëna anakan bëjen dam gulsun, 'Ba hap kirekam saltil gwenda?'²⁸ Sap kama mwanak de gandum dan lwanna, zen totoresia dekam ësip gwe-gwenda, hëndep ëtim gwe-gwenda, dekam zep hëndep ëwenam gwe-gwenda, hëndep danna dekam zep ëbeya gwe-gwenda.²⁹ Hwëna kim de bil gwe'anaka, hëndep dekam sa hwëna zini in nëbokkam blom tasili. Sap dekam taran hap denak mes zaunun."

Gulk sun de ol blaonziminni an mae hap: Alap mo irik ginni, zen rica dan makan.

(Mat. 13:31-32,34; Luk. 13:18-19)

³⁰ Yesus ki zep etan gubiridaka, "Ba naban esa apde osol?— dekam de Alap mo irik gin hip denaka gulk sun blaonzimdin hipye. Alap mo irik gin niban ba naban esa enlala eizim?— dekam de srip gulsuzimdin hipye.³¹ Alap mo irik ginni zen rica dan makan. Sap tingare tetan dan nakon, rica danna, zen zen— betek tangan wenyaye.³² Hwëna kim ësaltil gwenan, dekam zep tingare obwaga nakon ëblal-blal gwe-gwenan— hëndep hli-hli naban. Mawana zao zep yaing gwe-gwenanzal— zëno hli-hlinak de golsa tauk gweblan hapye."

³³ Yesus kirekam-kirekam gulk sun de blaonzimdin olkam tawa tabirida gweka. Men zao en zëno mae mo ësane gwen hap de sosonna zausuk gwizimk, dekon hom etan ayang gul gwizimki.³⁴ Zi beyana kim tawa ta gwibirki, Zen gulk sun de blaonzimdin enkam tawa ta gwibirki. Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyaka de zë-erenak tawa tabinkim, Zen man tingan srip gulsuk gwizimki.

Yesus kim asese yawala jalse gwe-blakake:

(Mat. 8:23-27; Luk. 8:22-25)

³⁵ Kam-en tangan zep Yesus zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, "Haen, nen ho gutu men eihsa san gweyo gwen."³⁶ Dekam zep hëndep zëre hon de ang ta gwen wenyaya in, bulu men dekon tawa tabi'inka, zëwe sesek gwe sezak. Zi beyana insa ho gutu alpna iwe zep hli nulidak. Ahakore bulu hen lun ang ta kinik.³⁷ Hwëna asese yala ki zep mumuk ennak hataka. Ho gutuna in dekam zep mam enkam ngëp-ngëp gweka, hëndep buluk iwe suwehe kinì gwe'anzak, hëndep beya gwesen hap alp gwesi'ik.³⁸ Yesus Zëna bul ohwa nakon nisi ta'anaka. Nola

nol tri-trinak dreini neka. Zëre hon de ang ta gwen wenyaya ki zep li dak, zao zep nenblak, "Guru, em san nen de kitak juwen hap ema dwam gwe'ara?"

³⁹ Yesus ki zep luweka, ki zep asesena insa gubluka, "Em zausun!" Hen ho gutuna insa gubluka, "Em hen em sëwehen!"

Asesena dekam zep tap gweka. Ho gutuna in hen dekam zep tangan sëwe heka.⁴⁰ Ki zep hwëna gubiridaka, "Em bap ëairil! Em san ki nama home Asa laiblibla'an?"

⁴¹ Zen dekam zep sërkam ëairi'ak, ki zep zënaka nenbiridak, "Eiwa, zini an wehasa hom! Ba hap tangan asese naban ho ngëp naban betek nëblanan!"

5

Yesus kim dowal-dowal mo bi gweblan zini dawem takake:

(Mat. 8:28-34; Luk. 8:26-39)

¹ Hëndep kim Ho Gutuna Galilea mo men eihsanak golëyaing gwe naka, Gerasa mo langnak,²⁻³ Yesus kim bulu kon ati gwe'anaka, dekam zep hen dowal-dowal mo bi gweblan zini Zëbon osan dep song gwe'an zaka. Zen zi tok lo tasik gwibin kaso-hul kaso-hulak gwënda gweka. Dekon te so'an zaka. Tahale gwenna mes topse nëblak. Besi dokot maekam sap naka gweblak.⁴ Zen kim sap besikam de dokotkam taha-tanana tatak noso gweblak, zen hwëna nonol tahanak denaka blom ta sone gweka. Hen tananak dena, tanana kim ziheir gweka, dekam zep ësom gwe hana gwek. Sosonna sërkam tangan dowal-dowala in zëbe hap nol gweblak, zep hëndep toton nara dep?— balk tan naye.⁵ Yaklam denaban kam denaban zen zi lo tasik gwibin kaso-hul kaso-hul san gwënda gweka, hen kwatap bete-teksa hërhendana naban wale tanda gweka. Zëre mo timni kaso ben-benkam kalk-kalk guluda gweka.

⁶ Zen kim langa nakon Yesussu hla takin zika, ki zep hluwe zaka, zëno nwenak zep boklena kom so zaka.⁷⁻⁸ Yesus ki zep zëbon de dowal-dowala insa gubiridaka, "Dowal-dowal, em zëbon onakon wet so gwen!" Zini in dekam zep mam enkam hërheka, "Yesus, Teipsin Zini Alap mo Tane, Em aban toton banakan de syal ën hap? Alap mo nwenak Emki anakan asa gublun, 'Ee molyë emsa karek tak.'"

⁹ Yesus ki zep takensiblika, "Eno bosena nara?"

Dowal-dowala in ki zep ding nulblik, "Zëno bosena Jal Zi Tra Bak, sap ëe an tra

* 5:9 5:9 Zëno bosena Yunani mo olkam "Legion." Amber olkam zëno enlalana "batalion." Roma mo jana nabare zi mo "legion" kam de gubinni, zen zini beyana empat ribu enkam. Dekon hen beyana man esek gwe kinì gwek.

tangan niké zëbon lowe he'an."* 10 Zen man Yesussu aberbe da gwe'ak, "Asa bahem langna an kon golëalsa sonendan."

11 Zëno mae mo nwe kara gwen san zahona beyam-bya tangan nik kwatap tini san tembane hap ëhaka'ak. 12 Dowal-dowala in ki zep Yesussu aberbe da'ak, "Em wëhë tol asa zaho trana wakuwe de biti gwen hap gubirida'anaka?"

13 Yesus ki zep gubiridaka, "Dekam biti gwek." Dekam zep dowal-dowala in zini in kon wet so gwek, dekam zep hwëna zahona iwe biti gwek. Zaho trana in dekam zep heyahya gwek, li san zep syalk ta tinek, hëndep ho gutunak zep ëkei-king gwek. Zahona in zëno beyana tungan dua ribu enkam.

14 Zahona insa men zen kara da gwibik dekam zep zaho bi naka de gubiridan hap ë san dep hen ëna in mo golek denak de gol-gol san dep ëhlu-hluk gwek. Zëwe de zini in kim ësak, dekam zep hëndep nolësal kinik. 15 Yesus onak kim yaing gwezak, zao zep hen dowala in desa bi nëblak desa hen hla dazak. Pakean naban zë nikin'inka. Enlalana hen mes sëwe heblaka. Dekam zep zë ëairi'ak. 16 Owasna insa men zen hla nuk, zen zep hwëna ahakore wenyana insa donbiridak. 17 Kirekam kim ësak dekam zep Yesussu Zen de nabakam zëno mae mo langna in kon song gwen hap aberbe da gwe'ak.

18 Yesus kim buluk sewe seka, zini in desa dowal-dowala bi nëblak ki zep aberbe ta'anaka, "Ëe wëhë tol Emsa ang gwebla'ak?"

19 Yesus hwëna man gubluka, "Bahem. Em gol san song gwen. Ere mo iyesa tonbirida- mensa Bian Alap dawemna ebe hap mamkam golblalake. Anakan gubirida, 'Zen man tangan asa kwasang gweblaka.'"

20 Zini in dekam zep song gweka, hëndep Yesus insa zëre hap syal gwibir-blika desa tonbirida song gweka- langna mensa anakan bose nukke, "Ëna Dare Taha-tap" kam. Kim sane da gwek, tingare zini man tangan ëtenggan gwek.

Yesus kim Yairus Bak mo wenam tol tokna ngaya gulkuke, hen aura gwe-gwen wenyana kim dawem gulkuke:

(Mat. 9:18-26; Luk. 8:40-56)

21 Yesus kim etan bulukmo ho gutu an eihya san dep lwahal zaka, zao zep zi beyam-byana ho gutu alpnak tagal nëblak.

22 Zao zep hen zi bosena Yairus hata zaka. Zen Yahudi mo zëwe de but srëm golak de aha mamna. Zen kim Yesussu hla ta zaka, ki zep zëno nwenak ik gwehe zaka, 23 dekon zep dawem enkam aberbe ta seka, "Bian, ano wenam tola tin hip alp gwesi'in.

Em wëhë zë hata'anaka?- tahasa eka zë tehabir ane, zen dekakim tol dawem gwek. Mana tol ap tilblinank."

24 Dekam zep zëno gol san dep song ëka. Zini beya tangan nik ngirinnik nëblahak, hëndep man tangan ngiltitik gwenkam kyang dasik.

25 Dua-blas tahunkam de karekkam aura gwe-gwe wenyana dekam zep hen ang gwese ha'ak. 26 Zëno te-alana mes tol tap gweka-dokter-dokter hap de sap kap ta gwiz-imdinkim. Hwëna hom tol kim dawem gwe-gwek, hwëna sang-sangna man kim tangan sabak gwe-gwek. 27 Wenyana in mes beyakam Yesus hup dena sane gwe-gwek, zep zi tra ngirinnik tahan nakon golek de tazak, zao zep hëndep baju ennak olk ta sonek. 28 Sap wenyana in mes anakan taiblilblak, "Baju mae ennakë towanbla'ak, ëe dekam asa dawem gwer."

29 Zen kim olk tak, hëndep dekam zep zëno kala in tewesibik. Dekam zep zëre mo timni anakan eisbik, "Ëe mesë dawem gwenan." 30 Yesus dekam zep hëndep anakan eisbirki, "Zi sang-sangna mes Asa de olk tankam dawem gwenda." Dekam zep zi tra mo ngirin nikon lure san lero gweka, hen takensibirida gwe'anaka, "Asa nara bajunak olk ta sonera?"

31 Zëre hon de ang ta gwen wenyana dekam zep nenblak, "Bian, zini an beya tangan nakake- an zen emsa dot dasilye! Ba hap de waba hap takensibirida gwen hap, 'Nara asa olk tala?'"

32 Hwëna Yesus nama ki nwekam tëblaka- men zen olk takake, desa de tawa gweblan hap. 33 Hwëna wenyana in mes zënaka anakan eisbik, "Ëe mesë dawem gwenan." Dekam zep airin hip yal-yala ban Yesus mo nwenak ik gwe hezak, dekon zep zëre mo sang-sang hap dena kitak ton seblak. 34 Yesus ki zep kwasang tola ban gubirki, "Anyan, em ema Asa taiblilblala, in zebe dawem gwenda. Ah-ere enlalakam song gwe. In eiwa, mese tangan dawem gwera."

35 Yesus in kim nama ola ton'anaka, zini dekam zep Yairus mo gola kon yaing gwezak, ki zep zë nenblazak, "Eno wenamna mes tol tilsinin. Bian Gurusa ba hap de waba hap blos tablan hap?"

36 Yesus man salsibiridaka in zen Yairus Baksa nenblazak, ki zep hwëna Yairu'u gubluka, "Bahem airin. Asa em taiblilblan."

37 Yesus dekam hom aha zi de ang gweblan hap gubiridaka- diki Petrus, Yakobus, oso zem Yohanis hin. 38 Yairus mo golak kim yaing gwek, anakan zep hla nulida'ak, "Karekkam ena ta'an hen gona dabi'in."

39 Yesus kim golak til zika, ki zep gubirida

zaka, "Em ba hap ena tal hen gona tal? Wenam tola in hom tül. Zen nisi am ta'an."

⁴⁰ Zen hwëna man Yesussu swrë da'ak. Yesus ki zep wet so gwen hap gubiridaka. Kim wet so gwëk, dekam zep zëre hon de ang ta gwen zi dan-aharena in han hen wenam tola in mo ane-bia mae en naban golëbiti gwëka- teksonna men zao wenam tol tokna in lwa'akke. ⁴¹ Ki zep wenam tol tokna insa taha nakon gul ineka, ki zep zë zëre mae mo olkam anakan gubirki, "Talita kum." Nëre mae mo olkam zëno enlalana anakan, "Timë, em luwen."

⁴² Wenam tola in dekam zep hëndep luwek, hëndep të nasen'ak. Zëno tahunna dua-blas enkam. Dekam zep sërkam tangan ëtenggwan. ⁴³ Hwëna Yesus man tangan jalse gwibiridaka, "Owasna an zen ki lwanan, bahem ahasa tonbiridan." Anbi zemka ki zep hen guzimki, "Tembanesa em olbin."

6

Yesussu kim Nazaret kon baes nëblakke:

(Mat. 13:53-58; Luk. 4:16-30)

¹ Yesus dekam zep dekon zëre hon de ang ta gwen wenyä ban zëre mo ëna Nazaret san dep golëlwanda halka. ² Hari Sabatnak kim zauk, Yesus zep zëwe de but srëm golak tawa tabirki. Zi beyam-byana men zen sane da'ak man tangan dengganwanbla'ak. Zep zë hwëna donsublu'ak, "Zini an endawe sekola gwëka?- zep kil gi'ira, 'Ëe asa tawa tabir.' Hen owasowassa de syal gwe-gwibin hip de sosonna endawe sa gul iri? ³ An dwan zenke-gol syal gwe-gweblan zi niye, Maria mo tane sake. Zëno oso walya Yakobus, Yoses, Yudas, hen Simon. Hen zëno somol walya awe am hen lowe he'an." Sap zen mes kirekam tame dak, zep baes nëblak.

⁴ Hwëna man ding gulzimki, "Zini kirekam ëgwë gwenan: Men-kore menkore ë nakon, Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini man blikip neisibirida gwenan. Hwëna zëre mo iye, ahaksa zëre mo ë nakore nik de kirekam ayang gul gwizimkindim, desa hom tangan blikip neisibirida gwenan." ⁵ Zen in zep Yesus zëwe owasowassa beyakam syal gwibirzim srëm gwëka, sap zen hom daibliblak. Hwëna zi sang-sang ensa zë dan en dawem tabirki- tahasa de tehabirida ine gwenkam. ⁶ Sap zëre mo ënak de zini kirekam daiblibla srëm gwëk, zep tangan tengganwiridaka.

Yesus kim dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyä lup gul sonekake:

(Mat. 10:5-15; Luk. 9:1-6)

Ki zep hwëna ë-ë san amjanbir song gwëka hen desan tawa tabirida gwëka. ⁷ Ki zep hwëna dua-blaskam in zen ang në gwëblak, desa kwang guludaka, zao zep gubiridaka, "Em dan-dan dan-dankam ë-ë san sek gwen. Ëe asa ëre mo sosona ebe mae hap golzim- dowal-dowalsa ekakim olëalsa sone gwibik. ⁸ Bahem ba maena ora san dep lop tan. Dute ensa leirenk. Tembanena hen bahem lop tan. Honna bahem wëwek tan, hen te-ala maena bahem kap tan. ⁹ Sepatu enna amki alala lak, hen bajuna tim ennak dena kim sek gwëk. ¹⁰ Gol karek mae nakon de emsa teisyä irinni, 'Haen, awe se këza,' zen zëwe en emki ën. Bahem dekon etan gol dawem san dep al ëhan. ¹¹ Hwëna men dekore ë nakon emsa anakore ola ban teisyä irin srëmna, 'Em ba habe awe aptanan zala? Ëe ama emsa de salzimdinni baes ta'an,' zen dekam em hëndep dekon song ën. Ë topnak em tana sonsa taik-tik oso guk kinin- dekim anakan tame nuk, 'Zen sap Alap onakore ol dawem naban nëbe mae hap olhatazim zira, hwëna nen insa lesyän srëm gwenan nëre mae hap de kareksae kim mam ulin.' "

¹² Zen dekam zep dan-dan dan-dankam sek gwëk, hen anakan tawa dabir-song gwëk, "Ere mae mo karek-karek nakon em ëhalen." ¹³ Hen dowal-dowala beya tangan naka nolëalsa sone gwibik, hen zi sang-sangna Yesus mo bosekam de minyak zaitunkum dra tabinkim beyakam dawem da gwibik.

Baptis ta gwibin zini Yohanissi kim dakke:

(Mat. 14:1-12; Luk. 9:7-9)

(Ayat 14-29)

Yesus kim lima ribukam de zi beyabya hap tembanena golzimkike:

(Mrk. 6:30-44; Luk. 9:10-17; Yoh. 6:1-14)

¹⁴⁻¹⁸ Galileak de teipsin zini Herodes Bak kim zëre mo osona Pilipus mo wenyä Herodiana Baksa al gulbluka, hwëna baptis ta gwibin zini Yohanis zep damnak anakan jalse gwëblaka, "Musa mo titi tabin ola kon, em sap diki bëjen em oso uk mo wenyä gon." Hwëna Herodes dekam zep zëre mo jana nabare zisi Yohanissi de bwinak tahalen naka tak ta irin hip gubiridaka. ¹⁹ We zem in, Herodiana Bak, zen hen man enlala ennak Yohanissi taill gik gwëblak. Zen man sap Yohanissi de tan hap enlala gwe-gwëk, hwëna Herodes de gubiridan srëmkam bëjen tan. ²⁰ Sap Herodes hen man Yohanissi airi gwëblaka, sap zen man enlala gwe-gwëblaka, "Yohanis zen zini dawemna. Alap zer soneka."

In zep tan hap jalse gwibirida gweka. Herodes hen man zëno olsa de sane gwen hap dwam gwe-gweka, hwëna hyanak zep etan zëno enlalana anakan dowebila hana gweka, "Èe banakan asa gwëblal? Zini an Alap mo zer sonen nakake."

²¹ Hwëna Herodes zënaka de jaha gweblan yaklanak kim hatak, tembane yawalsa zep syal neibik. Tingare irik ginnik de mam-mamna hen jana nabare zi mo mam-mamna, hen Galilea kore nola, zen man zë yaing gwezak, zao zep apdekam tembane tak. Zen dekam zep zauk- Herodiana mo baptis ta gwibin zini Yohanis de tail gik gweblanna in dikim jowen hap denakye. ²² Tembane tanna iwe, Herodiana mo wenam seiwiri man hen tilzik, zao zep tingare zi mo nwenak zisya gwe'ak. Herodes man tangan sam gwesibirki, hen tingare zi trana in man tangan sam neisibik. Herodes ki zep wenam seiwiri insa gu-gubirki, "Men desae ki ena abe gwibi'inka, zen desa asa ki hëndep ebe hap golbir." ²³ Zen kirekam wenam seiwiri insa tingare zi mo inik gu-guk gwibi'inka, "Ngli naban kama naban mes asa nasablanan: Èe asa eno abe gwibinni insa ebe hap sul sonebir, hëndep ère mo irik gin maena asa ep hlilbir!"

²⁴ Wenam seiwiri in dekam zep an zem Herodianasa de anakan takensibin hip te sok, "Èe basa asa dawem kire-kirena abe gwibir?"

Dekam zep ding gulbik, "Baptis ta gwibin zini Yohanis mo nolsa de blaonin halzan hap em abe gwen- èe akakim anakan tawa gwek, 'Zen eiwa mes tangan tili.'"

²⁵ Wenam seiwiri in ki zep nabakam Herodes osan dep lwa halzak, ki zep gubluzak, "Èe baptis ta gwibin zini Yohanis mo nolakaè abe gwibi'in- angkam de hëndep ap piring niban awe lonebir anezan hap."

²⁶ Herodes kim zëno abena insa salka dekam enlalana man tangan dowebila hanaka. Hwëna etan bëjen zëno abena insa wet gulsubin, sap zen mes ki zën zi tra mo inik kirekam etan-etankam gu-guk gwibi'inka. ²⁷ Dekam zep hëndep zëre mo jana nabare zini gubluka, "Em bwinak Yohanis mo nolsa ap blaonlin halzan." Jana nabare zini in dekam zep hëndep blaonlinhal zaka. ²⁸ Piring niban zep golhal zaka, ki zep hëndep wenam seiwiri in hap golbir zika. Zen zep hwëna an zikhip golbirhak. ²⁹ Yohanis hon de ang ta gwen wenyanya kim èsak, dekam zep tok naka de zerhan hap yaing gwezak. Ki zep hëndep kaso hulak nënek.

¹⁴ Hwëna zao kim lwa se'ak, dekam zep hen etan Yesus hup de ola Herodes hon hatak, sap dekam mes Yesus mo syal hap dena è-è san ètawa gwendak. Zep ahakon man ègu gwek, "In eiwa, Yohanis Su Tabin Swe mes yap etan ngaya gweka. In zen hwëna bosena Yesuskum li yul soneka. In zep zëbon owas-owa'a dikim syal gwe-gwibin hip de sosonna lwa'an."

¹⁵ Hwëna ahakon man ègu gwek, "In orep de Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak mes yap- men zen Alap osan dep sewe sekake. Zen hom tilki, in zep Yesuskum hwëna jowe zaka." Ahakon hwëna man ègu gwek, "Ki hom. Zen Alap èse naka zer soneka- orep men kirekam hen lup gul sone gwekake."

¹⁶ Hwëna Herodes kim salka, dekam zep guku, "Aha hom. An Yohanis Su Tabin Swe. Èe mes-am sap zëno nolsa de blaonsublun hap gubiridak. Hwëna in zen mes yap etan ngaya gweka!"

Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golzimkike:

(Mat. 14:13-21; Luk. 9:10-17; Yoh. 6:1-14)

³⁰ Dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyanya- mensa zëna lup gul soneka, ki zep etan Yesus onak dep lwanda halzak. Zao zep donblazak- mensa zëna syal tandak hen tawa dabiridakye. ³¹ Hwëna zini hen beya tangan nik yaing gwe-gwe'anzak, hëndep Yesus zep zëre hon de ang ta gwen wenyanya ban golëhir-hir gwe'anaka- hëndep golëtembane tan maena ba kon dep? Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenyanya insa gubiridaka, "Haen, awe bëjen nen teinikirin. Nen në-en zi srëmnak de teinikirin hip sek gwen." ³² Ki zep hëndep bulkum ègwahak- zao de zë-en lowehen hap.

³³ Hwëna zi beyam-byana in mes ègwa hannak hla nulida soneka, hen zen mes anakan tame dabik, "O an Yesus maeke!" Zep è-è nakon beya enkam eik ora san èhlu-hluk gwek, hëndep zen zep nonol yaing gwek. ³⁴ Yesus kim bulu kon ati gwe'anaka, ki zep zi beyam-byana insa hlauluda kinika. Zen sèrkam zë kwasang gwibiridaka, sap zen bi srëm zahomakan zë lowe he'ak. Zep zë mamkam tawa tabirki. ³⁵ In kim tawa tabi'inka, zao zep hëndep kawè'ak. Dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenyanya Yesussu nenblazak, "Angkam man kawè'an, hen langna an tahalha tanganna. ³⁶ Diki dawemna zini an emaka zen de langna awe de golek de è-è san te-alakam tembane hap èhakan hap enbirida'an."

³⁷ Hwëna Yesus ki zep ding gulzimki, "Amki em tembanena zëbe mae hap hen olzimk."

Dekam zep ding nulblik, "Asya! Nen an san te-ala beya zi! * Èe banakan de tembanena zëbe mae hap golzimdin hip?!"

³⁸ Yesus ki zep etan takensibiridaka, "Eno mae mo rotina banaka'en? Emki hla tandan."

Kim hla dandak, ki zep nenblak, "Rotina aha-ere taha-tap enkam. Hogwena dandan."

³⁹ Ki zep hwëna zi beyam-byana insa so trana iwe de hlik-hlikkam teinikirin hip gubiridaka. ⁴⁰ Dekam zep kirekam èteinikin nirak. Ahakore hlik-hliikna 100-100kum. Ahakorena 50-50kam. ⁴¹ Yesus ki zep aha-ere taha-tapakam de rotina insa hogwe darena in han teisyaka, dekam zep ngli san de kara gwesen naban Alap hap dawemna golblaka. Ki zep hwëna rotina insa ahap tabirki, hen hogwe darena insa kwa-kwak soka. Desa zep dua-blaskam de zini in hap etan-etankam kap ta gwizim'inka- zen de hwëna zi trana in hap kae gwebla-zimdin hip. ⁴² Zi trana in kim dwenblandak, man tangan èitri gwek. ⁴³ Ki zep hwëna dua-blaskam de wenyu in tembane mosrona insa tagam dak. Hëndep yuna dua-blas enkam zep èsuwek. ⁴⁴ In zen rotina insa dwenblandak, zi ensa de aïtbinkim, beyana lima ribu enkam- we wal walassa de aïtbin srëmkamyè.

Yesus kim ho gutu tahan san song gwe'an zakake:

(Mat. 14:22-33; Yoh. 6:15-21)

⁴⁵ Kim tembane tasik, dekam zep hëndep dua-blaskam de ang ta gwen wenyu insa bulkum de ho gutu men eihya san sek gwen hap gubiridaka- Zënaka de èna Betsaida san dep ngeir gublun hap. Ki zep hen zi beyam-byana insa sekwak gwen hap gubiridaka. ⁴⁶ Yesus kim zi beyam-byana insa hli yuludaka, ki zep zën kwatap tek san hata seka- dekon de Alapsa gu soneblan hap. ⁴⁷ Kim kawesik, zère hon de ang ta gwen wenyu bare bulu mes ho gutu ngirinnik zauk, hwëna Yesus Zëna nama kwatapnak gwè'anka. ⁴⁸ Dekon zep anakan kara tabir ane'anka, "Asesena ngein nikon mamkam tailbiridara, zep karekkam ho ngèpna insa bulu inkam sap nakabi'in." Zëna hwëna oho-bung gun nuban zep ho gutu tahan san de song gwe zankam gulmun nuran makan gweibiridaka. ⁴⁹⁻⁵⁰ Zen kim hla da sonek

weya tahan san de song gwennak, ki zep au hloblankam èhèrhek, sap zen man kil dik, "Hobwem dowal!"

Hwëna ki zep gubirida kinzika, "Em èsèwehen! Bahem èairin. Èe an Èe." ⁵¹ Ki zep hëndep zëno mae mo buluk iwe sewese zaka. Asesena in dekam zep hëndep sèwe heka. Zère hon de ang ta gwen wenyu in man tangan srëkam denggwyanblak. ⁵² Sap zen aha-ere taha-tapakam de rotina mensa ahap tabir-zimki lima ribu enkam de zi hip, zen hom owasna desa tame nuk. Zëno mae mo nola dekam nama drak-drakna, zep zëbe mae hap man tangan gwa-gwa gwizimk- desa de tame gun hupyè.

Yesus kim zi sang-sang beyam-byana Genesaret dawem ta gwibirikike:

(Mat. 14:34-36)

⁵³ Genesaret kim bulkum yaing gwek, ho gutu men eihyanak, ⁵⁴ kim atiti gwek, zèwe de zini hëndep dekam zep Yesusu tame dazak, "O an zenke." ⁵⁵ Zen dekam zep tingare langna iwe de è-è san gubiridan hap èhlu-hluk gwe gu nusenk. Zen kim anakan nasal gwebla'ak, "Angkam Yesus zao gwè'ara," dekam zep zi sang-sangna zato naban desan dep kap nulhal gwe'anzak. ⁵⁶ Yesus men desan ki tëndà gwèka zi sang-sangna hen zèwe nolèyaing gwenda gwek- sap è yalak, sap è betetknak, hen sap ora san de gol-gol mae san. Hen pasar maenak kang nul gwek, dekon zep Yesusu abe da gwek, "Bian, zi sang-sangna an wèhè baju top en mae nakon Emsa olk ta'anaka?- dekakim tol dawem gwèka." Tingan men zen olk da gwek, zen dekam zep hëndep èdawem gwe-gwek.

7

Mae hap de ol: Auyan-aza mo titi ta gwibin ola ban man Alap mo ola ban ilman nè gwenan.

(Mat. 15:1-9)

¹ Aha yaklakam Farisikam de gubirida gwen wenyu Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyu ban Yerusalem kon Yesus onak dep yaing gwezak. ² Hwëna zen man Yesus hon de ang ta gwen wenyaka hla nulidak- auyan-aza zik mo èpba ol san de taha hlè tazimdin srëmkam tembane tannak. Zen man dekam enlala neibiridak, "Zen an mes Alap mo nwenak èkun gwenan." ³ Yahudi zini zen kirekam zère mae mo orep de auyan-aza mo èpba ol san ang ta gwenan, hwëna Farisikam de gubirida

* 6:37 6:37 "Te-ala beya" kam, Markus man ale gulku "200 dinar." Dinaru zen zëno mae mo perak tangankam de te-ala kaso. Zen dekam anakarekam: Zi de aha-ere yakla blalkam syal gwenna, zëno gajina dekam aha-ere perakkam de te-ala kasokam. Zep 200 dinara, zen te-alana mam tanganna- san de dua-ratuskum de zi mo aha-ere yaklakam de syal tan gajina kiye.

gwen wenyä, zen zen tangan sërkam desa kyang-kyang nulsuk gwenan. Zen bëjen mae tembane tan- zère mae mo auyan-aza mo ëpba ol san de kire enkam tahasa hlë tazimdin srëmkamye. ⁴ Ba maesa de pasarak gonna, zen bëjen hokam de su tabin srëmkam twinbin. Hen beya tanganna zère mae mo ëpba ola- zen men desa tangan kyang-kyang nulsuk gwenan, mok, blang, cerek, [hen tum] maesa de su tablanda gwen naye.

⁵ Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini in Farisikam de gubirida gwen wenyä ban dekam zep Yesusu dakensiblik, "Ebon de ang ta gwen wenyä ba hap nëno mae mo auyan-aza mo ëpba ola nulumun gwe'an?-tembane dère ta gunnk de tahasa nonol hokam hlë tazimdin srëmkam de tembane ta gwenkamye. Zen mes Alap mo nwenak ëkun gwenan."

⁶ Ki zep ding gulzimki, "Em an eiwa ëk enkame ëgu gwenan, 'Ëe an Alapsa de betek gweblanna.' Eiwa, Yesaya Bak mo ola man ebe mae hap dakastilzim'in- zen insa Alap mo ola anakan ayang gulkuye,

'Zini in ëk enkam Asa betek në gweblanan, hwëna zëno mae mo enhona Abon onakon langa tangannak.

⁷ Zen waba hap Asa boklena kom da gweblanan, sap zen zi zère mae mo tütü tabin olkam tawa da gwibirin- san de ano olkam de tawa tabinni kiye.' ^{*}

⁸ Anakan zep waulsuzimki, "Em Alap mo ola ema eibir kinî gwenan, hwëna zi mo olsae kyang-kyang ulsuk gwenan."

⁹ Etan ki zep gubiridaka, "Em an eiwa tewesin tanganna, zebe Alap mo ola eibir kinî gwenan, hwëna auyan-aza mo ëpba olsae kyang-kyang ulsuk gwenan. ¹⁰ Sap Alap mes Musa Bak hap ola ansa golblaka: 'Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.' Hen anakan mas gulku,

'Men nara an-bi zemka lamang sonna, zen hëndep tok hap em karek tan.' ^{*}

¹¹ Hwëna em an ema anakan tawa la gwibirin, 'Ane-bia mo ol san sap esa ang ta srëm gwe-gwer- anakan mae de lwankamye: Ane-bia de tahalha ënnak, em sap esa anakan enbirida gwer, "Angkam ëe molyë emsa mas gwizimki, sap ano te-alana an lamkam de Alap hap kap tablan habë lam ta'an.'" ¹² Eno mae mo tawa tabinkim, kirekam de an bi zemka blikip gwizimdin srëm zini man sam gwesî'ira. Zep eno mae mo tawa tabinni ema kim enbirida gwenan, 'Bahem ane-biasa mas gwe-gwizimdin.' ¹³ Zep ere mae mo auyan-aza mo ëpba tawa

tabinni insa de kyang-kyang gulsunkum, zen hwëna dekam Alap mo ol tanganna insae kim hli ku'in. Hen beya tanganna- em mensa kirekam ulin halasen gwenanye."

Mae hap de ol: Zini an dekon Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan.

(Mat. 15:10-20)

¹⁴ Yesus ki zep etan zi beyana insa tagal gwen hap gubiridaka. Kim tagal gwëk zao zep gubiridaka, "Kitak Asa sane lak-ekakim tame uk. ¹⁵⁻¹⁶ Mensa ëk tihî san zini ing nul gwenan, dekon hom Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan. Diki men zen zi mo ëk tihî nakon wet so gwenan, zen diki dekon Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan." ^{*}

¹⁷ Yesus ki zep zi beyana insa hli yuludaka, ki zep golak tilki. Zère hon de ang ta gwen wenyä ki zep du nëblazak, zao zep dakensiblik, "Bian, kun gwen hap de ola insa gulk sun blaonnara, emki abe mae hap srip gulsuzimdin."

¹⁸ Ki zep ding gulzimki, "Em san hen home tame ul? Ki em san hen zi trana in han apdenak?- enlala joblo-topna. Men desa ëk san olgwen gwibirin, zini dekon bëjen Alap mo nwenak kun gwen. ¹⁹ Sap zen hom enhonak til gwenan. Zen ulpnuk hata gwenan, hëndep ukum zebe ana gwibirin."

Ëe an Markus. Ëe ama ola ansa ebe mae hap srip gulsuzim'in: Kirekam kim Yesus tawa tabirki, zëno dam gulsunna a kirekam mo: Tingare tembanena zen Alap mo nwenak dawemna. Tembane nakon bëjen Alap mo nwenak kun gwen. Dekam zep etan ayang gulzimki,

²⁰ "Diki men zen zi mo enho nakon hatase gwenan, zen diki zini dekon Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan. ²¹ Sap zen zi mo enho nakon anakare kareksa de gon hap de enlala jal-jala hatase gwenda: kahalo gwen hap dena,

sowë hap dena,

zisi de tan hap dena,

²² hen wesya de lirak oson hap dena,

te-alasa de hole-hle gwibin hip dena,

aha zisi de tail giblin hap dena,

hen ahak-ahak tan hap dena,

zi bosyansa de tonsublun hap dena,

bola-bola gwen hap dena,

nol drak-drak gwen hap dena,

saher srëmkam de gwë gwen hap dena,

hen zi bose zemka de anakare hap

husus gweblan hap dena, 'Zen en dawemsa gul iri.'

²³ Tingare kirekam-kirekam karek enlana in, zen enho nakon wet so gwenan.

^{*} 7:7 7:7 Yes. 29:13 ^{*} 7:10 7:10 Kel. 20:12; 21:17; Im. 20:9; Ul. 5:16 ^{*} 7:15-16 7:15-16 Ahakon men zen orep Markus mo ola ansa etan ale nul gwëk, ayat enam-blasna man mas nuk. Markus 4:23 nakore naka etan zao mas nuk.

Zini zen diki dekon Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan."

Yesus kim Yahudi srëm we mo eini hlaulbirkike:

(Mat. 15:21-28)

²⁴ Yesus dekam zep langna in kon zëre hon de ang tan wenya ban golësek gweka-ë darena Tirus hen Sidon mo lang san dep. Zëwe zi mo golak zep sowë enkam golëbiti gweka- zi beya de anakan tawa gweblan srëm hap, "Zen mes awe hata zala." Hwëna Zen toton banakan dep?-tawa gweblan srëmkam de hatan naye. ²⁵⁻²⁶ Zep Yesus hom zëwe holo gwe'anaka, dekam zep hëndep wenya Zëbon hatatak. Wenya in Yahudi wesya hom. Zen Tirus mo lang nakorena, hen Yunani olsa de ton gwibinni. Zëno wenam tola mes dowal bi gwibirki, zep zen kim Yesussu anakan salblak, "Zen mes hatanda," dekam zep hëndep zëno nwenak ik gwe hezak. Dekon zep abe tasek, "Ano wenam tolsa emki dawem gun. Dowal mes tol bi gwibirki."

²⁷ Ki zep ding gwibirki, "Em Yahudi wesya hom! Èe de emsa mas gwibinkim dekam sa hwëna nwe-mase gwer- san de Yahudi zi mo walas hap de tembanesa de lwa hap yal tazimdinni kiye."

²⁸ Ki zep hwëna ding gulbluk, "In eiwa, Bian. Dikire Yahudi walas tembane tak. Lwana hwëna meja iltikinnik sa teinikinser. Men zen walas ëk nakon alti'ik, zen desa sa hwëna dwenblandal. Zep em de asa mas gwibinkim, ki Yahudi walasna molya ëusak gwëk."

²⁹ Yesus ki zep ding gwibirki, "Sap kirekame dawemkam asa ding gulblunda, dowala in mes eno wenam tola kon wet sonda. Sap esa song gwer."

³⁰ Wenya in dekam zep gol san dep song gwëk. Golak wenam zep insa anakan zep hlau'unzak, "Deyol dërenak sëwehen nik glang-glang gwe'an, hen eiwa dowala in mes tangan zëbon onakon wet sola."

Yesus kim dawemkam de ol ton gwen srëm hen i srëm zini dawem takake:

³¹ Yesus kim etan Tirus mo langna in kon zëre hon de ang ta gwen wenya ban golësek gweka, dekam Sidon mo lang san zep tamanka, hëndep Ho Gutuna Galilea san tineka, hëndep lang bosena Èna Dare Taha-tap hataka. ³² Zao zep zi i srëmna hen dawemkam de ol ton gwen srëmna Yesus onak dep nërhatatak, zao zep Yesussu abe dazak, "Bian, emki tahasa de tehabla inenkam dawem tan." ³³ Yesus dekam zep zini insa zi beyana in kon zëere san dep zer halka, zao zep zëre mo taha bolsa zini in mo inik se soblan daka. Hen zëre mo tahanak ol tepsa tipsiki. Ol

tepna inkam zep zini in mo mahala dra tablaka. ³⁴ Ki zep hwëna ngli san kara gwe seka, depan ensasana langa tasiki, ki zep zini insa Ibrani zëre mae mo olkam gubluka, "Efata." Efata mo enlalana, "Em yak nën."

³⁵ Zini in mo ini hëndep dekam zep yak nëblak. Mahala hen dekam zep jahalha gweblaka. Ola dekam zep hëndep dawemkam tonka. ³⁶ Etan kim zi beyana in osan dep zon ta zaka, zao zep jalse gwibiridaka, "Èe ansa zini dawem tanan, etan bahem mae ëton naseran." Hwëna kirekam sap jalse gwibirida gweka, zen hwëna man kim tangan sërkam ëton nasen gwëk. ³⁷ Tingan men zen ësane gwëk, man tangan sërkam dengganblak. Zen man ëgu gwe'ak, "Eiwa, zini an wehasa hom, in zep ki kirekam dawem tabirida gwenda. Sap i matna, zen hëndep dekam sa ki ësane gwer. Sap ol srëmna, zen hëndep dekam sa ola ëton!"

8

*Yesus kim empat ribukam de zi beyan-
bya hap tembanena golzimkike:*

(Mat. 15:32-39)

¹ Zao hom tangan holo gwe'ak, ki zep zi beyam-byana Yesus onak dep tagal gwezak. Tembanena kim tap gwizimki, Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka haen gwibiridaka, zao zep gubiridaka, ² "Èe ama zi trana ansa dawemkam kwasang gwibirida'an, sap zen mes dan-ahare yaklakam awe Asa nërgwëk, hëndep angkam zëno mae mo tembanena mes tangan tap gwizimdi. ³ Èe de usak naban de sek gwen hap gubiridankam, zen sa hwëna ora san ëtilsik song gwer, sap ahakon an langa nakon yaing gwezak."

⁴ Zëre hon de ang ta gwen wenya in ki zep ding nulblik, "Zi srëm langna awe, tembanena endawe esa ol?- dekam de zi beyam-byana ansa sul sonen happye."

⁵ Ki zep hwëna takensibiridaka, "Eno mae mo rotina banaka'en?"

Ki zep ding nulblik, "Tuju enkam."

⁶ Yesus ki zep zi beyam-byana insa teinikin niran hap gubiridaka. Ki zep tujukam de rotina insa kap taka, dekam zep Alap hap dawemna golblaka, ki zep hwëna ahap tabirki. Desa zep zëre hon de ang ta gwen wenya kip etan-etankam kap ta gwizim'inika- zen dikim kae gwibin hip. ⁷ Hogwe bete-tekna hen da-en zë nola'ak. Yesus etan hogwena in hap dawemsa Alap hap golblaka, ki zep hen gubiridaka- dekam de hen kae gwibiridan hap. ⁸ Kim dwenblandak, zen man tangan ëitri gwëk. Mosrona kim tagam dak, yu

yawal-yawala tuju enkam zep èsuwek.⁹ In zen tembane tak beyana san ha empat ribu enkam mes yap. Yesus ki zep sek-wak gwen hap gubiridaka.¹⁰ Zèna zère hon de ang ta gwen wenya ban dekam zep hèndep Dalmanuta mo lang san dep bulkum golèsek gweka.

Yesussu kim owassa de syal gwibir-zimdin hip abe dakke:

(Mat. 16:1-4)

¹¹ Farisikam de gubirida gwen zini ki zep Yesus hun de ol zerkeisa-keisa gwen hap yaing gwezak. Zen dekam de akasiblin hap anakan abe dak, "Emki ngli nakore owassa ap syal gwibir-zimdin. Zen dekam asa emsa anakan laibliblal, 'Zen eiwa Alap onakon hata zaka.'"¹² Yesus nonol enlala dowe hanan naban zep ensasana langa tasiki, ki zep gubiridaka, "Em bap auhukama enlala zini ngli nakore owassa de ebe mae hap syal gwibir-zimdin hip Asa abe lal. Eiwa denakaè emsa gubirida'an: Em makare zi hip Èe bëjënë owassa syal gwibir-zimdin."

¹³ Kirekam kim gubiridaka, ki zep zè hèndep hli yuluda guk halka. Bulkum zep zère hon de ang ta gwen wenya ban men eiha san dep golètablan gwe kinika.

Yesus kim gubiridakake, "Dawem. Farisi hen Sadukikam de zi mo ragisa ema ulinnink."

(Mat. 16:5-12)

¹⁴ In kim bulkum sek gwek, Yesus hon de ang ta gwen wenya hwèna hom tembanena sowe henkam kap dak. Rotina hwèna aha-en tol ing nuk.¹⁵ Yesus ki zep ola guk sun blaonzimki, "Dawem. Teryatyakam lowehék. Farisi zi mo ragisa ema ing ulink. Hen Herodes moka ema hen ing ulink." *

¹⁶ Zère hon de ang ta gwen zini in hom anakan dam nulsuk, "Kire hap ki asa gubiridala," zep hwèna zènaka donbirida'ak, "Nen home rotina bitì lazal. In zep ki nesa gubiridala."

¹⁷ Yesus hwèna mes tawa gwibiridaka-insa zènaka donbirida'ak, ki zep gubiridaka, "Em ba habe roti bitì tazan srèm hap enaka lonbirida'an? Em ba hap tangane tame ul srèm gwe-gwe'an?! Em in eiwa enlala joblo-topna.¹⁸ Em dwan nwenya kike. Em ba habe hla kul srèm gwe-gwe'an? Em dwan ini kike. Ba habe ègwè gwe'an?— san de èsan srèmna.* Em san home enlala eibi'in? ¹⁹ Mensa aha-ere taha-tapkam

de rotina lima ribukam de zi hip ahap tabir-zimk, dekam tembane mosrona kime tagam lasik, yuna banaka'en èsuwek?"

Ki zep ding nulblik, "Dua-blas enkam."

²⁰ "Hen mensa empat ribukam de zi hip tuju enkam de rotina ahap tabir-zimk, dekam tembane mosrona kime tagam lasik, yu yawal-yawala banaka'en èsuwek?"

Etan ki zep ding nulblik, "Tuju enkamke."

²¹ Dekam zep gubiridaka, "Ki em ba habe tame ul srèm gwer? Èe san rotisa de bitì tazan srèm habè emsa gubiridal." †

Yesus kim Betsaidak zi nwe òiminnì dawem takake:

²² Betsaidak kim yaing gwek, zi nwe òiminnì ki zep Yesus onak dep nër halzak, zao zep abe dazak, "Bian, emki zi nwe òiminnì ansa tahasa tehabla inen-dekakim tol etan nweka kara gweka."

²³ Yesus ki zep èna in kon tahakam irik ta halka, zao zep oltepkam nwenya insa dra soblaka, ki zep tahana nwenak tehabla ineka. Tahana insa kim teisyasiki, ki zep hwèna takensiblika, "Em wèhè dawemkam hlaluda'ara?"

²⁴ Zini in dekam zep kara gweka, ki zep ding gulbluka, "Kiè. Èe kiè zini kara tabi'in, hwèna san de te de ètè naseranna kiye."

²⁵ Yesus ki zep etan nwenak tahana tehabla ineka. Dekam tangan zep dawemkam kara gwen hap alp gweka. Dekam zep hèndep nwenya in etan sèrkam tangan dawem nèblak, hèndep lalak tangankam kitak kara gweka— men kiye, òiminn nèblan srèmnak kim gwèkake.²⁶ Yesus dekam zep gulbluka, "Dekam gol san song gwe. Hwèna è san bahem tamaran, ki sa anakan ètawa gwer, 'Zen mes dawem tala.'"

Petrus kim Yesussu anakan kira takake, "Bian, Em an Zen— Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye."

(Mat. 16:13-20; Luk. 9:18-21; Yoh. 6:66-71)

²⁷ Yesus ki zep zère hon de ang tan wenya ban è bosena Kaesarea-Pilipi mo golek de san de è-è san golèsek gweka. Oranak zep takensibiridaka, "Zi mo Asa de dam tasinkim, Èe an nara mo weinak debè hatazak?"

²⁸ Ki zep ding nulblik, "Ahakon man emsa nen gweblanan, 'In baptis ta gwibin

* **8:15** 8:15 Yahudi zi mo guk sun de ol blaon gwizimdinkim, zen ragisa enlala nei gwibik— zen san de zi mo karek-karekna kiye. Sap ragina, roti mang-mang gunnu man hop gul gwenan. Zep zen san de zi mo karek-karek de aha zi sin dep hlimin song gwe-gwenya kiye. Emki hlaun 1Kor. 5:6-8, hen Gal. 5:9nak. * **8:18** 8:18 Yer. 5:21; Yeh. 12:2 † **8:21** 8:21 Ayatnak awe Yesus mo olsa de dam gulsun hup, emki Mat. 16:12nak hlaun.

zini Yohanis Swe tin nikon etan gaya gweka. In zen hwëna Yesuskum bosenali yul soneka.' Hen ahakon man emsamen gweblanan, 'In Elia Bak mo weinak Alap mo olsa ayang gul gwizim'ira.' Hen ahakon man emsa enlala nê gweblanan, 'Zen diki ahanik mo weinak dep jowe zaka-men zen orep Alap mo ola ayang nul gwেকে.' "

²⁹ Ki zep etan takensibiridaka, "Hwëna ere mae mo Asa de dam tasinkim, Ëe an diki nara mo weinak dep dena?"

Petrus zep ding gulbluka, "Bian, Em in Zen-Israelsa de gaya tabin hip de Teipsin niye."

³⁰ Ki zep hwëna jalse gwibiridaka, "Asa insa kirekam dam lasinin, aha maesa hwëna bahem gubiridan."

Yesus kim nonol tanganna Zën de kareksa goltowen hap dena hamal hap gubiridakake:

(Mat. 16:21-28; Luk. 9:22-27)

³¹ Yesus ki zep kon gwisibir hana'ankazêre hon de ang ta gwen wenyaka de anakan tawa tabinkim, "Alap mo dwam gwibinni abe hap dena a kirekam sa lwal: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe karekna mam tangan naka asa goltower. Yahudi mo nol-nola ban, Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin zi niban sa Asa baes nëblal. Ki sa hëndep Asa dal. Hwëna yaklana dan-ahan, ki asa etan tin nikon gaya gwer." † ³² Zen damdam enakam kirekam gubiridaka- zen de karekkam dam gulsun srêm hap. Petrus ki zep hwëna Yesusu ora nakon de asyal hehan hap gulbluka, zao zep anakan jalse gwelba'anka, "Em bap kirekam gulu! Kina ki bëjen kirekam lwan."

³³ Hwëna Yesus ki zep lure san ahakore zêre hon de ang ta gwen wenyaka lero gwibiridaka, ki zep zëno mae mo inik Petrusu anakan jalse gwelblaka, "Em in dowal mo kigi! Ki lun em gwën. Eno kirekam de enlalana in Alap mo dwam gwibin sin denaka hom. Zen auhu-kama zi mo dena."

³⁴ Dekam zep Yesus zi trana insa hëndep zêre hon de ang ta gwen wenyaka ban haen gwibiridaka, ki zep zê gubiridaka, "Men nara Abon de ang gwe-gwen hap dwam gwëna, zen diki zêre mo gwëna zen eititi gwibin- dekam de zêre hap de telidak son wë son naban Asa zertronda gwen hapye, anakare enlala naban, 'Ëe sap asa Yesus hun apdenak lil.' ³⁵ Sap men zen de zêre mae mo auhu-kamanak de

gwëna anakan nolairi gwe'ak, 'Ëe babë Yesusu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,' ki zëno mae gwëna in sa jek-jak gwer. Diki men zen Asa de ang gwe-gweblan hap hen abe hap de ol dawemsa de gol halada gwen hap zêre mae mo gwëna sosok nul gwe'ak, hëndep zao mae de tin hip, zen zen sa hëndep denaban ëngaya gwer. ³⁶ San ha dawemna?- em de sêrkam te-ala beya gwenkam kitak de okamana ansa bi gwibinni, dekam de hwëna ere mo gwënsa tihis gin hip. Kirekam dawem naka hom! ³⁷ Tinkim san ha emaka te-ala beyana inkam ba maesa Alap hap golbla'ara?- dekam de etan gaya gwen hapye. Kina ki bëjen.

³⁸ "Auhu-kamanak de zini man Alapsa hli da gwenan- dekam de dowal-dowalsa ang gwibirida nasen gwen hap, hen kirekam-kirekam kareksa dikim gulin halasen gwen hap. Hwëna Abon de ang gwe-gwen zini em de zëno mae mo ngirin nikon anakan de gunsu saher gwëna, 'Ëe Yesusu de ang gwe-gweblan zi,' ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe kimë Bian mo ngatan naban hen soson naban zëno dam taha nakore zi niban golëyaing gwe'anzak, Ëe molyë hen emsa anakan kira tak, 'Zini an eiwa Asa de ang gwe-gweblanna.' "

9

¹ Ki zep etan gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene awe lowe he'an, em molye ahakon na-en juwek-Alap mo yakla yalak de zaun srëmnakye. Em esa Asa hla lal- Ëe kimë zêre mo soson yawala ban zêre mo bosekam de irik gin hip hata'an zakye."

Yesus kim aha nwe-mase gwekake:

(Mat. 17:1-13; Luk. 9:28-36)

² Yaklana kim enam enakam damank, Yesus dekam zep zêre hon de ang ta gwen wenyaka Petrus, Yakobus, hen Yohanis mae en han zë-en kwatap yawal san dep golësek gweka. Hwëna dan-ahare zini in mo nwenak zep Yesus mo timni liwe heblak. ³ Zëno pakeanna man tangansêrkam ngap-ngap nëblak hen man nalilingtilbl'ak. Okamanak de ngap-ngap kire-kirena, men ki ogom ngap-ngapna, zen man kitak lwala he'an- zëno ngap-ngap nakonye. ⁴ Ki zep hwëna Musa Bak ne Elia Bak ne mumuk ennak jo kë zaka, hen Yesus hon de ang tan dan-ahare zini in ki zep zê nakek- zen kim Yesus hun ëraësil gwe'anka. ⁵ Petrus ki zep

† 8:31 8:31 Yesus Yahudi mo aïtbinkim "yaklana dan-ahan" kam guku. Nëno mae mo aïtbinkim, Zen "zëno ka'an" kam maka guku, ahaksa, "yaklana dan-dan" kam. Sap Yesus Jumatkam tilki, hwëna Minggukam zep gaya gweka.

hwëna Yesussu totoresana gubluka, "Bian, dawem tanganna- nen de awe lowehe gwen hapye. Zep ëe asa gol kluksa dan-ahan syal ëhlandal- ahana Bian ere hap, ahana Musa Bak hap, hen ahana Elia Bak hap." ⁶ Hwëna Petrus insa kirekam gubluka, hyanak zëna man saher gwibi'inka, "O ëe an ba habë kirekam gublul!" Sap zen wal bose dare zem in han man sërkam ziairi'anka.

⁷ Hwëna butna ki zep zë wale tabirzik, hen butna iwe zep ola ësak, "An ano Tane-ëre mo dang tininak de tanganna. Desa em sal gweblan." ⁸ Zen nabal-bakam zep sap men-san an-sankam ëkaratda gwendak, hwëna zi maena hom zë hla dak. Hwëna Yesus Zëna en naka zë hla dak.

⁹ Kwatapna in kon kim etan golëtine gwe'anka, zao zep gubiridaka, "In desa ki ena hla kul, etan aha maesa bahem gubiridan- ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe de nama tin nikon ngaya gwen srëmnakye."

¹⁰ Zen man Yesus mo ol jalse gwibiridanna in san ang tak, hwëna zë-erenak zep zë-en anakan don gwibik, "Tin nikon de etan ngaya gwenna," zen banakarekam sa lwal? Nen home dam ulsu'un."

¹¹ Dan-ahare zini in dekam zep hwëna dakensiblik, "Elia Bak mes-am lwa hala. Èe hwëna ama tim ul, 'Zen sa Emsa ngeirbli zala.' Sap Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zini kirekam am ëgu gwenan, 'Zen diki nonol Elia Bak sa etan lwahal zankam ngeirbli zala, ki sa hwëna nësa de ngaya tabin hip de Zini hata zala.'"

¹² Yesus ki zep hwëna ding gulzimki, "In sap eiwa kirekamke. Elia zen sap kirekam-kirekamsa de nonol sul sone gun hup de zini zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Zini Èe de hwëna kirenak hatazan hap. Hwëna Alap mo ola ahana hen ki, kirekam de hen Abon jowen hap dena- men zen anakan lwakye,

'Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna sa baes nëblal, hen karekna mam tangan naka sa goltowe gwera.'"

¹³ Hwëna ëe ama emsa gubirida'an, Elia zen sap mes eiwa Asa ngeirbli zaka, hwëna zini zëre mae mo dwam gwibin sin kirekam-kirekam karek-karek ensa nol gweblak- men kirekam hen zëbe hap dena Alap mo olak hamal hap lwakke."

Yesus kim dowal mo tilblin walas tola dawem takake:

(Mat. 17:14-21; Luk. 9:37-43)

¹⁴ Yesus kim etan zëre hon de ang ta gwen zi dan aharena in han

golëlwandahal zaka- ahakore zëre hon de ang ta gwen wesyan dep, hwëna zi beyambya naban zep zë hla nulida'ak. Musa mo ol tawa ta gwibin wenyik zë Yesus hon de ang ta gwen wenyi in han nolëol tetek gwe'ak. ¹⁵ Hwëna Yesus Zëna kim hla da guk, ausa zep anakare hap nohlo gubluk, "Zëna man hata'ara." Dekam zep hut tu ane gun hup ëhlu-hluk gwezak. ¹⁶ Yesus ki zep takensibiridaka, "Em ba habe ëol tetek gwesana?"

¹⁷ Hwëna zini ki zep zi trana in kon ding gubluka, "Bian, ëe ëre mo walassä ebon dep zer halzal. Dowal til gweblanda, zep tol ol srëm gweka. ¹⁸ Dowala in kim til gweblanda, dekam zep ëk tutum nuban kamanak zënaka zerheir isen gwenda. Èkna dekam zep hen ngalk-ngalk so gwenda, hëndep dekam zep tüngare timni kyangkyang gwe-gwenda. Èe mesë sap ere hon de ang ta gwen wenyi zeralsa sonen hap gubiridal. Hwëna man sap nakablal."

¹⁹ Yesus ki zep gubiridaka, "Eiwa, angkam de zini em ei nibarena hom tangan! Èe san ëse nakaë sap emsa golëlowehe gwek?! Èe ama bae- eban mae de holokam golëlowehe gwen naye. An san emki walasna insa zerhalzan."

²⁰ Ki zep nër halzak. Dowala in kim Yesussu hla taka, dekam zep walasna insa yal-yal taka, ki zep hëndep kamanak zerheirki, zao zep ëk tutum nuban lololo gwe'anka. ²¹ Yesus ki zep bi zemka takensiblika, "Dowala in bawalkam kon gwesibli hanaka- kirekam de gwë gweblan naye?"

Ki zep ding gulbluka, "In beteknak ki hëndep til gweblaka. ²² Dowala in syauknuk de zerheir gwenna mes beya taka- hen honak de keing ta gwen naye. Zen kire tangankam tan hap am ki gwëbla'ara. Hwëna eno sosen de kirekam lwablankam, emki tol asa kwasang gwizimdin hen mas gwizimdin."

²³ Yesus ki zep hwëna jalse gweblaka, "Ha! Em bap kirekam Asa gublula, 'eno sosen de kirekam lwablan'kamye? Ki em home Asa taiblilbla'ara. Em de Asa taiblilblankam kina ki banakare maena man?- Èe de ebe hap syal gwibir-blin srëm hap denaye!"

²⁴ Bi zem in dekam zep hëndep ol mamkam gu aneka, "Èe sap ama Emsa taiblilbla'an, hwëna sowehen tangankam homë. Emki ano Emsa de taiblilblansa ap esek gul seblan!"

²⁵ Yesus kim hlauludaka, "Zini angkam man hlu-hluk gwe-gwe zankam Asa dot dasi'in," ki zep dowala insa gubluka, "I

srëm hen ol srëm dowal, waslasna an kon em wet son. Bahem etan tilblin.”

²⁶ Dowala in ki zep hêrheka, etan ki zep waslasna insa karek tangankam yal-yal taka, ki zep hêndep zëbon onakon wet soka. Waslasna in tok makan zep zê lwa'anaka. Zi beyam-byana in dekam zep nenblak, “In mes tilida.” ²⁷ Hwëna Yesus ki zep taha nakon de zer inenka li taka. Dekam zep hêndep dawem gweka.

²⁸ Yesus kim zë-en golak gwë'anaka, zëre hon de ang ta gwen wenya dekam zep zë-en du nëblazak. Zao zep dakensiblik, “Bian, êe ba hap tanganê dowala insa êralsa sone srëm gwer?”

²⁹ Ki zep ding gulzimki, “Kirekam de dowala, toton banakare aha maekam bëjen zeralsa sonen. Zen aha-en diki Alapsa de abe ta gwen enka de zeralsa sonen.”

Yesus kim etan Zën de tîn hîp dena tonbiridakake:

(Mat. 17:22-23; Luk. 9:43b-45)

³⁰ Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenya langna in kon golësek gweka, Galilea san zep golëtaman gweka. Zen hom dwam gweka zi de anakan tawa gwelban hap, “Yesus zëwe gwe'ara.” ³¹ Sap Zen dekam dua-blaskam de wenya in ensa tawa ta gwibi'inka. Zen anakan tawa ta gwibi'inka, “Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa jal zi mo tahanak dep tapbla dazim. Zen sa hêndep Asa dal, hwëna yaklana dan-ahan ki asa etan tîn nikon गया gwer.”

³² Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenya hom tame nul gwe'ak- insa kirekam tawa ta gwibi'inkaye. Hwëna takensiblin hap man nairiblak.

Dua-blaskam de wenya kim mae hap ëol gwekke, “Diki êe amaka nêre mae onakon mam gwe'an.”

(Mat. 18:1-9; Luk. 9:46-50; 17:1-2)

³³ Kapernaumk kim dua-blaskam de zini insa golëyaing gweka, golak kim golëbiti gweka, zao zep takensibiridaka, “Em oranak basae ol eibir sinzal?”

³⁴ Zen hwëna man nasalsiblik, sap oranak zen eiwa man mae hap ëol gwezak, “Diki êe amaka nêre mae onakon mam gwe'an.” ³⁵ Yesus ki zep tagal gwesin hîp gubiridaka. Zëna dekam zep nikin aneka- dekon de tawa tabin hip. Ki zep gubiridaka, “Kitak êsane gwek. Zi de Alap mo irik ginnik mam gwen hap dwam gwenna, zen diki tingare zi mo babu gwen zi makan zen gwën. Zen dekam sa Alap mo nwenak mam gwer.” ³⁶ Ki zep hwëna

walas tola haen gweblaka, dekam zep zëno mae mo nwenak de zaun hup gubluka, zao zep babang tan naban gubiridaka, ³⁷ “Zini men zen de ano bose hap aha zisi mas gwebla'anaka- sap anakare walas tol maesa, Êe asa desa enlala gweblal, ‘Zen Asa mas gwebla'ara.’ Hen zi de Asa mas gweblanna, Alap men Zen Asa zer soneka, Zen sa desa hen enlala gweblala, ‘Zen hen Asa dekam mas gwebla'ara.’ ”

³⁸ Ki zep hwëna Yohanis gubluka, “Bian Guru, êe zisiê hla lak- eno bosekam de dowalsa golëalsa sone gwennak. Êe zebê jalse ëblak, sap zen nêbon mae de ang gwe-gwen naka hom.”

³⁹ Ki zep hwëna gubiridaka, “Em hap jalse ëblak, sap zi de ano bosekam owassa syal gwibinni, kirekam de zini bëjen nabakam Asa lamang tan. ⁴⁰ Sap zini men zen nêsa baes neibirida srëm gwe'an, zen zen- nêbon mae onak dep denaye. ⁴¹ Eiwa denakaê emsa gubirida'an: Zi de ano bose hap emsa mas gwibiridanna-aha-ere ho mok mae tolsa de anakare enlala naban golblankam, ‘Zen Kristussu de ang gwe-gweblanna,’ ki Alap sa zêbe hap hen dawemna lamkam golblala. Zen molya golbla srëm gweka.

⁴² “Men nara Asa de taiblilban zisi, sap hen anakare walas betek maesa, karek san dep zertoranna, zen dikim hwëna Asa hli tan hap, kire zini Alap sêrkam tangan sa karek tala. Diki dawemna, zen maka zertoran srëmnak karekkam de tinsi hlauku. Kaso dohon-honsa de holenak hule soneblan naban de hi tateknak hiri tan maekam, ki zen molya karek san dep zertontanam, hen Alap molya karek ta'anam.

⁴³⁻⁴⁴ “Emsa de ere mo aha taha anakan titi da gwe'anam, ‘Haen, karekna ansa nen on,’ diki dawemna em blansin. Sap eme dare taha naban zigwë'anaka, ki esa hêndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk esa hêndep denaban gwë' gwer. Blansinkim ki emaka sam gwesira- aha-ere taha naban de Alap onak gwë gwen hapye. * ⁴⁵⁻⁴⁶ Hen kirekam, emsa de ere mo aha taha anakan titi da gwe'anam, ‘Kareksa de gon hap nen song ên,’ diki dawemna em blansin. Sap eme dare taha naban zigwë'anaka, ki esa hêndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk dep sa emsa hiri daser. Blansinkim ki emaka sam gwesira- aha-ere taha naban de Alap onak gwë gwen hapye. ⁴⁷⁻⁴⁸ Hen kirekam, emsa de ere mo aha nwe titi da gwe'anam, ‘Haen, nen karekna wakinsa karatda un,’ ki nwna insa em alsin. Sap eme dare nwe

* **9:43-44** 9:43-44 Ahakorena men zen orep Markus mo ola ansa etan ale nul gwek, ayat 44na hen 46na man mas nuk. 48naka zê etan mas nuk. 48na, zen Yesaya 66:24 naban apdenak.

naban zigwë'anika, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk dep sa emsa hiri daser. Men zëwe kirekam de zini yal nulse gwenan,

'zao blëna hëndep denaban zëno mae mo timni hlok dasik gwibirin, hen zen man hëndep denaban syauk sal-sal ngirin nikon sang-sangna neis gwibirin.* Alsinkim emaka sam gwesira- aha-ere nwe naban de Alap onak gwë gwen hap, Zen kim de kitak irik gi'inkaye."

⁴⁹ Yesus ki zep gulksun de ol blaonz-imdinni dan mas sozimki: "Zep zini tungan syauk sal-sala sa neis gwibir. Ahakon okama ennak sa neis gwibir. Hwëna ahakon, zen hëndep de tangan naban sa neis gwibir.

⁵⁰ "Em an zene Abon onak ang ta gwe'an, em okamanak san de hina kiye. Hina zen sap tembanesa de dërek gun hup dawemna. Hwëna blëble gwenkam, dekam tembanesa dikim dërek gun hup dena man hom gwe-gwenan. Hwëna em bahem hi mo kim dërekna ëhom gwen. Ki hwëna em molye aha-ere enlalakam lowehe gwëk."

10

Yesus kim wesya de baes gwibin srëm hap dena tawa tabirkike:

(Mat. 19:1-12; Luk. 16:18)

¹ Yesus dekon Yerusalem mo lang san zep zëre hon de ang ta gwen wenyu ban golësek gweka, hen weyana Yordan mo men eiha san de lang san dep golëtablan kinika. Zi beyam-byana zao zep etan Zëbon dep yaing gwe-gwezak, zao zep etan tawa ta gwibiriki- men kirekam gwë gwëkake.

² Farisikam de gubirida gwen zini hen man Yesusu de akasiblin hap yaing gwezak. Ki zep dakensiblik, "Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? San ha zini we zemka sap de baes gwibinkim? San ha bëjen?"

³ Ki zep ding gulzimki, "Musa ki banakan kire hap nësa titi tabiriki?"

⁴ Ki zep ding nulblik, "Zen anakan titi tabiriki,

'Zini we zemka sap de baes gwibinkim, hwëna nonol baes gwibin hip de suratsa de anakan ale gunkum, "Ëe mesë kire hap baes gwibik." ' ' '*"

⁵ Ki zep hwëna gubiridaka, "Em in kitak kwasang enlalana tawa naka hom, in zep Musa kirekam ein ebe mae hap ale gulzimki. ⁶ Hwëna diki Alap mo dwam gwibin

tanganna, zen diki men kirekam okamana ansa de yang gulsun nukon lwakke,

'Alap nonol tanganna zi niban wenyu ban yang sosuku.*

Hen Zen dekam anakan guku,

⁷ 'Zini an-bi zemka hli sonkam- dekam de we zeban aha-en ën hapye. ⁸ We-zi darena in dekam Alap mo nwenak san de aha-ere timni kiye.*

In zebë emsa gubirida'an: Alap mo nwenak we-zi darena zen dan hom. Zen hwëna aha-en. ⁹ Zen in zep, Alap mensa aha-en sonna, zi bap zen etan kles son."

¹⁰ Golak kim golëbiti gweka, zëre hon de ang ta gwen wenyu zao zep etan we baes gwibin hip dena insa dakensiblik. ¹¹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Zi de we zemka baes gwibinni, hwëna ahanaka de etan gonkam, dekam Alap mo nwenak zen mes nonol we zemka yane-ne gulku, hen zëna kahalonak gwë gwe'ara. ¹² Hen kirekam, we de zi zemka baes gweblanna, hwëna ahanaka de etan zenkam, zen hen dekam Alap mo nwenak mes zi zemka yane-ne tak. Zëna kahalonak gwë gwe'an."

Yesus kim anakan goltreizimkike, "Walasna an makare zini, zen zen Alap mo irik ginnik bitu gwe'an."

(Mat. 19:13-15; Luk. 18:15-17)

¹³ Zini dekam man walas zemka Yesus onak dep kap nulhal gwe'anzak- Zen de tahasa tehabirida ine gwen hap. Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyu anakan jalse neibirida gwe'ak, "Walasna bahem an san kap gulhal gwezan. Bahem Gurusa blostaban."

¹⁴ Hwëna Zëna kim hlaluludaka, ki zep anakare ola ban jal gwibirida'anika, "Em bap jalse eibiridal. Dikire walasna Abon nolëyaing gwe-gwezak. Bahem jalse gwibiridan. Sap walasna an makare wenyu, zen zen Alap mo irik ginni bi neibi'in. ¹⁵ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen de walas bete-tekna an mo kim Alapsa anakan daiblibla'ak, 'Zen eiwa ano teipsinni,' zen zen Alap mo irik ginnik bitu gwe'an. Men zen de kirekam daiblibla srëm gwe'ak, zen molya Alap mo irik ginnik bitu gwëk." ¹⁶ Ki zep hwëna walas tane-nena insa babang tabin niban tahana tehabirida ine gwe'anika- anakan de Biansa abe ta gwen naban, "Bian, walasna an hap dawemna gol gwizim."

Te-ala beya nabare zini kim Yesus hon hatakake:

(Mat. 19:16-30; Luk. 18:18-30)

¹⁷ Yesus kim etan dekon song gwe'anika, zini ki zep hwëna Zëbon osan dep hluwe

* 9:47-48 9:47-48 Yes. 66:24 * 10:4 10:4 Ul. 24:1; Mat. 5:31-32 * 10:6 10:6 Kej. 1:27; 5:2 * 10:8 10:8 Kej.

zaka, zao zep zëno nwenak boklena kom so zaka, ki zep kon gu seblaka, "Bian Guru, em airis. Èe basa asa syal gwibir?– èe dikim hëndep de gwën hap denaka gul irin hipye."

¹⁸ Ki zep ding gulbluka, "Diki airis aha-en tangan Alap Zë-en. Zep em Asa banakane enlala gwebla'ara?" ¹⁹ Em dwan mes-eme sap Musa mo titi tabin ola tawa gwibirki- men zen anakan lwakye: "Zini bahem tan.

Bahem kahalo gwen.

Bahem sowé gwen.

Zisi bahem boton hap klak tan hen boton olsa bahem gol hala seran.

Zisi bahem lwa tasin.'

Hen,

'Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.' „*"

²⁰ Zini in ki zep ding gulbluka, "Guru, èe beteknaké ki hëndep desan ang gwe-gwek, hëndep angkam namaë desan ang gwe-gwe'an."

²¹ Yesus hwëna embwan naban zep hla taka, deban zep gubluka, "Hwëna aha-en tangan lwa kini'an- em de desan ang gwen hap denaye: Em song gwen, ere mo kire-kirena kitak tangan te-ala hap lirak tabir. Te-alana desa tahalha zi hip kae gwebla-zim. Kirekame syal gwibi'inka, ki ngatan zi mo langnake hëndep de te-alasa beyakam lam ta'ara. Ena dekam etan hataza- Asa dikim ang gweblan hapye."

²² Kirekam kim salblaka, dekam zep kon enlala dowe hanan naban song gweka-mae hap: Sap zëno kire-kirena beya tanganna.

²³ Yesus ki zep hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyä insa nwekam amjanbirki, ki zep zë gubiridaka, "Eiwa, gwa-gwa tanganna- te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik hatan hapye!"

²⁴ Zëre hon de ang ta gwen wenyä in man tangan Yesus mo ola insa dengganwanbi'ik. Dekam zep hwëna etan gubiridaka, "Ano walas, eiwa dam-dam naka hom- Alap mo irik ginnik de hatan hapye. ²⁵ Te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik ün hip dena, zen men kiye- unta yawal de jaron hul betek san tinni. Kire otweran yawala toton bëjen ün."

²⁶ Kirekam de èsane gwenkam, zen man etan sèrkam ètenggwank, dekam zep zënaka dakensibiridak, "Hare eiwa kire tangankamke! Ki hwëna endan nik sa èngaya gwer? Toton nara molya."

²⁷ Yesus ki zep hwëna nwekam de amjanbin niban ding gulzimki, "Eiwa, auhukama zini zëre mae mo sosonkam bëjen

zënaka ngaya tabin. Hwëna Alap de zi hip syal gwibir-zimdin srëm hap dena, aha-en mae hom tanganke."

²⁸ Petrus zep hwëna takensiblika, "Ki hwëna abe mae hap dena bankarekam sa lwal? Sap èe mesé ère mae mo tingare bi gwibinni Emsa de ang gweblanda gwen hap hli kulidak. Zep èe basa asa lamkam ulin?"

²⁹ Ki zep ding gulbluka, "Eiwa de tangan nakaë emsa gubirida'an: Zini men zen Asa de ang gwe-gweblan hap hen Alap mo ol dawemsa de gol halada gwen hap zëre mae mo bi gwibin kire-kirena hli nulida gwe'ak, zëbe mae hap sa Alap mam en tangankam kap ta gwizimdi. Zen mensa hli tandan naye- sap gol zem, aya-wal oso-wal zem, an-bi zem, walas zem, hen sap nga maena, ³⁰ zëbe mae hap sa Alap nama de okamanak lowehe gwennak sèrkam de beya tangankam hen hë'ho gwibin tangan wenyäka etan lup gul gwizimdi- sap aya-wal oso-walkam de gubiridan wenyä, ane-biakam dena, walaskam dena, sap gola, hen nga maena. Hwëna kire zisi, zini hen sa abe hap de jal hap karek da gwibir. Hwëna Alap kim de kitak irik ginkim kon gwesibir hana'anka, Zen dekam sa hen zëbe mae hap hëndep de èngaya gwen hap dena golzimdi. * ³¹ Hwëna beyana men zen sap angkam bose naban lowehe gwe'an, zen zen sa hwëna lamkam lure san ègwër. Hen men zen angkam bose srëm wenyä lowehe gwe'an, zen zen sa hwëna lamkam ngein sin ègwër."

Yesus kim etan anakan gubiridakake, "Asa sa dal."

(Mat. 20:17-19; Luk. 18:31-34)

³² Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenyä ban Yerusalem san dep golëyaing gwe se'anka, Zëna man ngeirki. Dualaskam de zëre hon ang ta gwen wenyä airin hip enlala nik èbeya gwen da'ak-mae hap, "An banakan wëhë Yesus hup de jal hap Yerusalemk lwa'ak?" Lun kon men zen hen ang tan da'ak, zen hen airin niban ang tan da'ak. Yesus ki zep dua-blaskam de wenyä in ensa engka en golësyalhe halka, zao zep zëre hap dena hamal hap anakan tonbirida'anka, ³³ "Ola ansa emki èsan: Nen angkam Yerusalem san debe yaing gwe se'an. Zësa zen ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa tapbla dazim- Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam wenyä kip, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyä kip. Zen sa hwëna Asa de tan hap ola aha-en nul, hëndep Asa sa Yahudi srëm zi mo tahanak dep tapbla dazim. ³⁴ Zen sa hwëna Asa lamang da

* **10:19** 10:19 Kel. 20:12-16; Ul. 5:16-20 * **10:30** 10:30 "Sèrkam de beya tangankam," zen Yunani olkam "seratus kali lipatkam."

gwer, hen oltepkam hol-hol da gwer, hen sa Asa dangole gwer. Ki sa hëndep Asa dal. Hwëna yaklana dan-ahan, ki asa tìn nikon etan ngaya gwer.”

Yakobus ne Yohanis ne kim Yesussu abe lakake:

(Mat. 20:20-28)

³⁵ Ki zep Zebedeus mo walas darena Yakobus ne Yohanis ne Yesus hon apta zaka, ki zep zë enblaka, “Bian Guru, ano nik mo enlalana man lwa'ara- em de kirekam abe nikip syal gwibir-zimdin hip.”

³⁶ Ki zep takensizimki, “Em basae dwam eibi'ira?- Èe de desa ep syal gwibir-zimdin hipye?”

³⁷ Ki zep ding ulblika, “Em kime teipsinkim irik gi'inka, èe ama dwam è'an- eno dam-taha irgwa-taha nakon de hen teipsinkim inikiran hip.”

³⁸ Yesus ki zep ding gulzimki, “Hwëna ena home tame u'ira- in zebe abe èndaye. Karek yawala men desa Èe goltowe'ak, em wëhë desa de hen oltowen hap hohle è'ara? Èe men kire dohon-hon nakaë wei yu'uk, em wëhë hen desa de hen wei kun hip hohle è'ara?”

³⁹ Ki zep ding ulblika, “Èe ama hen hohle è'an.”

Zao zep etan guzimki, “Eiwa, em hen esa tol oltowera- Èe men kiresaë goltowe'akye. Hen Èe men kire dohon-hon nakaë wei yu'uk, em hen kire naka esa lamkam wei kuli. ⁴⁰ Hwëna men zen de ano irgwa taha nakon hen dam taha nakon inikin'inka, desa Èe bëjënë dam sosun. Zëwe de inikiran hip dena, zen diki ano Bian Zëna mensa dam sosuku, zen diki zen sa zë inikiri.”

⁴¹ Hwëna dare taha-tapkam de ahakore ang ta gwen wenyha in kim zëno nik mo abe lan ola inesa èsak, zen man tangan sisngin neizim'ik- mae hap, “Zen bap zen de mam èn hap abe lala!” ⁴² Yesus ki zep tingan tagal gulsuku, zao zep gwibiridaka, “Ena dwan tawa nakake, Alapsa de tame tan srëm lang-langnak men zen anakan zënaka tim di gwibirin, ‘Èe an teipsinnì, ’ zen man zëre kore naka jap nul sonenda gwenan hen nyaubirida gwenan. ⁴³ Hwëna em zëno mae mo kim bahem. Ebon mae onakon men zen mam gwen hap dwam gwe'ara, zen diki tingare zi mo babu gwen zi makan zen gwën. ⁴⁴ Hen

ebon mae onakon men zen teipsin hip dwam gwe'ara, zen diki tingare zi mo tana iltikinnik zen nikiran. ⁴⁵ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Èe an zi de Asa babu gweblan hap homë hatazak. Zep em hen ano tana wei san emki Asa zertro gwen. Sap Èe tingare zi mo tana iltikinnik de nikiran hibë hatazak- hëndep ère mo angsa de tingare zisi dikim hil ti sonebin hip sosok tazimdin hip.”

Yesus kim Bartimeus Bak, nwe òiminsi, dawem takake:

(Mat. 20:29-34; Luk. 18:35-43)

⁴⁶ Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenyha ban Yerikok golëyaing gweka, hen ahakore zi tra naban, dekon kim etan ègwa ha'ak, hwëna zi nwe òiminnì ora alpnak nikin'inka. Zëno bosena Bartimeus, Timeus Bak mo tane. Zen te-ala hap kon aberbe ta sone gwibirki. ⁴⁷ Zen kim salka, “In Nazaret walya men Yesus taman'ara,” dekam zep taken soneblaka, “Yesus, Daud Bak mo Auyan-tane, asa tol kwasang gwebla.” †

⁴⁸ Hwëna zi beyana in jalse nëblak, “Balkkam.” Hwëna zen mam tangankam kim taken sone gwe'anka, “Daud Bak mo Auyan-tane, asa kwasang gwebla!”

⁴⁹ Yesus dekam zep zausuku, ki zep gwibiridaka, “Em kwang tan.”

Kim kwang da'ak, zao zep nenblak, “Em luwen, hen emki sëwehen! Yesus man emsa gublunda- zëbon osan de song gwen hap.”

⁵⁰ Zi nwe òiminnì in dekam zep nabalbakam de luwesik ane kininkam deyol utuknu hiri gulin guk halka- Yesus osan dikim song gwen hap. ⁵¹ Yesus ki zep takensiblika, “Em basae dwam gwibi'ira?- Èe de desa ebe hap syal gwibir-blin hapye.”

Ki zep ding gulblika, “Bian guru, èe ama tangan nwea de kara gwen hap dwam gwe'an.”

⁵² Ki zep ding gulblika, “Angkam sap esa song gwer. Em mese Asa taiblilala, in zebe dawem gwenda.”

Dekam zep ki hëndep nwena kara gweka, dekam zep ora san Yesussu ang gwe sebla halka.

† 10:47 10:47 Bartimeus in kim Yesussu “Daud Bak mo Auyan-tane”kam taken soneblaka, zëno dam gulsunnu Yesus mo auyan-aza en hap denaka hom. Sap zëno hatan srëmnak, tingare Yahudi zini “Daud mo Auyan-tane”kam Israelsa de ngaya tabin hip de Zini nen guk gweblak. Sap Alap mo olsa de ayang gul gwen zini zen kirekam nonol nen gweblak, “Teipsin zini Daud Bak mo ausu nakon sa hatala- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye.” Zen hen man Desa enlala në gweblak, “Zi sang-sang karekna sa hen dawem ta gwibri, hen karekkam de lowehen nakon sa hil ti sone gwibri.” Zep zi nwe òiminnì in kirekam hen mes Yesussu dam tasiki.

11

Yesusu kim teipsin zi mo kim Yerusalem kon hut du ane gukke:

(Mat. 21:1-11; Luk. 19:28-40; Yoh. 12:12-19)

¹ Yesus kim Yerusemsa zigolek de ta'anaka, nonol zaitun tra nabare kwatap teknak de ë darena Betania hen Betfagek zep golëyaing gwe'anaka. Dekon zep zère hon de ang ta gwen wenyaka dan-dan guzimki, ² "Em ëna wakin san song ën. Kime apta'an haka, zao esa hëndep keledai tanena da tablan naka hla lala- zi mo zersong gwen srëm naka. Desa hil li-in halza. ³ Zi de emsa takensizimkim, 'Em ba habe hil li'ara?' - a kirekam ding ulzim, 'Bian dwam gwebla'ara. Zen sa etan nabakam zer sone zala.'"

⁴ Kim song ëka, ki zep hëndep keledai tanena in sa hla laka- ora alpnak da dablak, lilikin golek denak. Zao zep hëndep hil li inki. ⁵ Zini men zen zao ëzau'uk ki zep dakensizimki, "Em ba habe hil li'ara?" ⁶ Yesus men kirekam guzimki, kire enkam zep ding ulzimki. Dekam zep nenzimki, "Amki." ⁷ Ki zep hëndep ërlwa halka. Kim ërhataka, keledai mo tahan dannak zère mae mo tahan bajusa zep kang dasek. Ki zep zè hwëna Yesus sewe seka. ⁸ Hen zi beyam-byana in baju zemka ora san dère dahak- desan de keledai tanena in Yesusu zersong gwen hap. Hen ahakon yera ala makare naka ora alp san nubun gwe'ak, desa zep hen ora san dère dahal gwe'ak. ⁹ Zini men zen nangeirblin da'ak hen lun ang nëblan da'ak dekam zep ëtaken gwe'ak, "Hë'ho, hë'ho!

An Bian mo bosekam nësa dikim oto gulsun hup hata se'ara.

Hë'ho! Diki Alap Zen zèbe hap dawemsa golblan.

¹⁰ Diki Alap Zen teipsin zini Daud Bak mo Auyan-tanena ansa mas gweblan- Zen dekakim tatetekam irik gilki.

Hë'ho! Nen kitak teipsin tangan Zini Alapsa boltere tan!"

¹¹ Yesus kim hëndep Yerusalem hata seka, Alap mo golak zep hëndep tilki. Zao kim amjanbiri sen'anaka, hwëna man zè nabakam kawë'ak. Dekam zep kon etan dua-blaskam de ang ta gwen wenyana ban Betania san dep golësek gweka.

Yesus kim tenya arana heip gulkuke:
(Mat. 21:18-19)

¹² Zao de yaklanak kim Betania kon etan Yerusalem san dep golëwanda ha'an zaka, Yesus dekam zep usak gwe'anaka. ¹³ Langa nakon zep tenya arana hlau inki.

Alana bu-bung tangan nik zau'uk. Dekam zep mae hap syal hebirki, "Eini wëhë." Hwëna eini aha-en mae hom hlauku. Ala enna, sap tenya ara mo tèn tamlenak hom dekam zau'uk. ¹⁴ Ki zep arana in sa anakan gubirki, "Eno eini angkam hëndep molya dwinbik." Zère hon de ang ta gwen wenyana dekam zep nasalblak.

Yesus kim pasar zini Alap mo gol tèm nakon golëalsa sonekake:

(Mat. 21:12-17; Luk. 19:45-48; Yoh. 2:13-22)

¹⁵ Yerusalemk kim etan yaing gwëk, Yesus Zëna dekam zep etan Alap mo golak til zika. Dekam zep kon men zen Alap mo gol tèmna Alap hap de golblan kire-kirena te-ala hap lirak da gwibik, desa golëalsa soneka. Meja-mejana men zao te-alana lirak da gwibik, hen komal-tum komal-tum maena men dekon mawa oholana lirak da gwibik, desa man kitak yal tazimki. ¹⁶ Tingare zini dekam zep jalse gwibiridaka, "An orasa hom! Alap mo gola an san bahem ba maesa de teiredan naban taman gwe-gwezana!" ¹⁷ Ki zep zè hwëna tawa tabirki, "Alap mo olak man lwak:

'Ano gola sa nen gwibir, "An tingare zi ausu dekon Biansa gu sone gweblan hap de gol.'"

Em an hwëna

'sowë zi mo aning gol habe li kul sone gwe'an.' *"

¹⁸ Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyana kim Yesus mo kirekam de gwebiridanna in sa ësak, dekam zep tan hap orana dëbla'ak. Hwëna mae hap zè bung neisiblik, "Zi trana an sa hwëna zerzaunkum nësa karek dabir." Sap zi trana in man tangan Yesus mo tawa tabinni in sa sam neisibir-blik, hen man tangan dengwanbik.

¹⁹ Kim kawë'ak, Yesus dekam zep zère hon de ang ta gwen wenyana ban Yerusalem kon etan golësek gweka.

Yesus kim zère mo tenya ara heip gunnu in hap dena tawa tabirkike:

(Mat. 21:20-22)

²⁰ Ka'ankam kim etan kak tangannak ara ausuna in san golëtaman gwe'anaka, dekam zep hla nuk, "Zen mes tangan hëndep sa nakon sasan gwesikser."

²¹ Petrus dekam zep enlala gwibirki- in zen ki ir jowëk, dekam zep Yesusu gubluka, "Bian, emki hlau! Em mensa arana ir heip gulku, zen mes tangan hëndep sasan gwer."

* 11:17 11:17 Yes. 56:7; Yer. 7:11

²² Ki zep ding gulzimki, "Alapsa em taiblīblan. ²³ Eiwa denakaē emsa gubirida'an: Eme Alap ensa tūngare enho naban anakan laiblī gwebla'ak, 'Zen sa kirekam abe hap syal gwibir-blira,' ki em hen esa sērkam de owasna syal ei gwibir. Eme dekam Alapsa abe la gwe'ak, 'Kwatap tekna an zen hinak zēnaka ter sonen,' zen hēndep kirekam maka Alap ebe mae hap syal gwibir-zim'ira- em de taiblīblankamyē. ²⁴ Zen in zebē emsa gubirida'an: Em de ba mae hap Biansa abe ta gwenkam, anakan em taiblī gweblan, 'Zen mes ap golblanda.' Zen dekam sa hēndep ep golblala. ²⁵⁻²⁶ Hen em de Alapsa abe tan hap enlala gwenkam, zi bose omka de taīl gīblīn naban bahem. Nonol em zi bose uk mo ep de karek golblanna insa eititi gwibir-blin. Ki ere mo ngatan zi mo langnak de Bian dekam sa hen eno karek-karekna ep tap gulsublula." *

Yesussu kim anakan dakensīblikke, "Emsa an nara trī ta se'ara?"

(Mat. 21:23-27; Luk. 20:1-8)

²⁷ Yesus ki zep etan Yerusalem san dep golēlwanda halka. Alap mo gol tēmnak kim tē nasen'anaka, dekam zep hen Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna, Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya, hen Yahudi mo nol-nola ban Zēbon onak dep yaing gwezak. ²⁸ Zao zep dakensīblik, "Emsa an nara gubluka, hen nara emsa trī tase gwe'ara?-- dekam de kirekam-kirekamna insa syal gwe-gwibin hipye."

²⁹⁻³⁰ Ki zep ding gulzimki, "Ki Ēe asa hen nonol emsa takensībiridal: baptis ta gwibin zini Yohanis Swesa san ha Alap trī ta seka? San ha zen zēre en mo sasonkam ki syal gwe-gweka? Eme nonol ap ding ulbli'ak, ki Ēe asa hen emsa gubiridal, 'Asa Zen trī ta se'ara, zebē kirekam syal gwe-gwe'an.' "

³¹ Dekam zep zē-en anakan donbi'ik, "Bējen nen anakan ding gulblun, 'Alap trī ta seka,' ki hwēna zen sa nēsa gubiridala, 'Ki em ba habe desa laiblībla srēm gwek?'

³² Hwēna anakane ding ulbli'ak, 'Yohanis zen zēre en mo sasonkam syal gweka,' ki hwēna zi trana an sa nēsa karek dabir, sap zen Yohanissi mes-am anakan daiblīblak, 'Zen eiwa Alap mo olsa ayang gul gwizimki.' "

³³ Anakan zep hēndep ding nulblik, "Ēe homē dam ulsu'un, 'Yohanissi zen trī tase gweka.' "

Ki zep hwēna ding gulzimki, "Ki Ēe hen molyē emsa gubiridak, 'Ēe an zēno syalsaē gol gwe'an, hen Zen Asa trī tase gwe'ara.' "

12

Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike-Zēnaka de Yahudi zi baes gweblan hap dena:

(Mat. 21:33-46; Luk. 20:9-19)

¹ Yesus ki zep gulk sun de blaonzim-dinkim Yahudi mo mam-mamna insa tonbiridaka, "Zini man anggur ngasa eiyas tablaka. Alp san kolkam wale tablaka. Zao zep hen kasona hul gulku- anggur dannā insa de zē tanakam it ta sone gwen hap. Hen gut de gola zao zep hen tauku- dekon de ngana insa kara ta ine gwen hap. Ki zep hwēna ngana insa te-alakam nga syal gwe-gweblan zi hip bohē ta guzim halka. Zēna dekam zep aha lang san holokam de zē gwēn hap song gweka. ² Angguru in kim tēka, dekam zep zēre hon de babu gwen zisi zer soneka- zen de anggur dan te-ala hliksa zēre hap zerbla halzan hap. ³ Hwēna zini in zen ngana insa bohē dak, ki zep karekkam dangolek, hēndep ki zep nenblak, 'Wake, ki en lwahal!' ⁴ Anggur nga bina in ki zep etan ahanaka zer soneka. Desa hwēna man dēsek, kire naka zep ol lamang naban nēralsa sonek. ⁵ Nga bina in dekam zep etan ahanaka zer soneka. Desa hwēna man nga bohē tan wenya in dak. Dekam zep hwēna ahakore babu gwen zini beyakam etan lup gul sone gweka, hwēna zini in kire enkam neibirida gwek. Ahakorena man dangole gwibik. Ahakorena man damera gwek. ⁶ Dekam etan nga bina in ba zisi dep?- zer sonen naye. Dekam zep guku, 'An angkam ēre en mo dang tīninak de tane en am gwē'ara.' Hwēna man enlala gweka, 'Ēe sap asa ēre mo tane tanganna ansa zer soner. Desa sa blikip neisībil.' Desa zep aumwa hap ein tangan zer soneka. ⁷ Hwēna desa kim hla da guk, ki zep nga bohē tan zini in zēnaka nenbiridak, 'Wakin angkam zēre mo walas tangan hata'ara. Bi zik de tīnkīm, an zen sa hwēna ngana ansa bi gweblala. Nen tan, ekakim nēn bi ēblak!' ⁸ Dekam zep hēndep balk dak, zao zep tol hēndep dak. Tokna dekam zep ngana in kon ēsan dep hiri dak.

⁹ "Zep nga bi nik mo zi lup gul sonenna insa kirekam neibirida gwek, zep zen banakan sa gweibirida zala? Zen sa zini insa tamera zala. Ngana insa dekam sa hwēna aha zi hip bohē tazimdi- dekam de

* 11:25-26 11:25-26 Ayatna 26na Markus hom ale gulku. Hwēna aha zi Matius 6:15sa etan hyanak mas gulku. Zen a kirekam moye, "Em de aha zi mo karek-kareksa eititi gwibir-blin srēmkam, ki ere mo ngatan zi mo langnak de Bian hen molya eno karek-karekna ep tap gulsubluka."

zen anggur dan te-ala hliksa zère hap zep gweblan hap.

¹⁰ “Èe in zebè emsa gubirida'an: Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?—

‘Gol tauk gweblan wenya mensa gol tenya baes neibik,

hwèna Bian Alap zep desa bolak ik gilki.

¹¹ Zen diki Bian zère mo syal,

hen nèno mae mo nwenak zen owas tan-gan.’ ” *

¹² Yahudi mo mam-mamna in kim kirekam Yesus mo gulk sun de ol blaoranna insa èsane gwe'ak, dekam zep anakan tame nuk, “O zèno ola an nèbon mae am ti'in.” Dekam zep sap Yesusu de balk tan hap dwam nèbla'ak, hwèna zi beyam-byana insa na'ribiridak, zep zè hli dak.

Yesus hon kim anakan de u siweblan hap yaing gwe zakke, “Roma mo irik ginni wèhè ol lamangkam gubi'inka?”

(Mat. 22:15-22; Luk. 20:18-26)

¹³ Yahudi mo mam-mamna in dekam zep Farisi zini teipsin zini Herodes hon de bit'i gwen zi niban Yesus osan dep lup nul sonek— zen de Yesusu u nuka siweblan hap. Zen mes anakan ola aha-en nuk, “Yesus de anakan jalse gwenkam, ‘Bahem Roma mo irik ginnik dep pajak te-alana kap ta gwizimdin,’ zen dekam esa Roma mo mam-mamnak klak lal.” ¹⁴ Zini in dekam zep Yesus onak yaing gwezak, ki zep nenblak, “Bian Guru, èe mesè emsa tawa èblak: Em in dam-dam enkame gwè gwenda. Em Alap mo dwam gwib-inni dam-dam enkame tawa ta gwibirida, sap ema hen zi mo husus gwibin maena damnake gollèwen srèmkam tonbirida gwenda. Sap em zi mo bolesa home kara gul gwizimnira. Zen in zebè emsa lakensibli'an: Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? San ha nen sap esa Roma mo irik ginnik dep pajak te-alana ol gwizim? San ha bap nen?”

¹⁵ Hwèna Yesus mes tame tabirki, “An u siwen olkam ki Asa dakensiblinan.” Ki zep ding gulzimki, “Em ba habe Asa balk la'an? Abe hap emki pajak hap de te-ala kasona insa ahanaka goltrèblan— Èe aka ki hlauk.”

¹⁶ Dekam zep ahanaka nolblak. Ki zep hwèna gubiridaka, “Te-ala kasonak awe, an nara mo nwe-masesa zè yang dasik? Hen nara mo bolesa zè ale nuk?”

Dekam zep ding nulblik, “Roma mo teipsin zi mo denakake.”

¹⁷ Dekam zep hwèna ding gulzimki, “Ki Roma mo teipsin zini in mo bi gwibin kirekirena amki zèbe hap etan lop la gweblak. Hen kirekam, Alap mo bi gwibin kirekirena, amki Alap hap lop la gweblak.”

Zao zep dengggwanbla'ak.

Sadukikam de gubirida gwen zini kim Yesusu tin nikon de etan èngaya gwen hap dena dakensiblikke:

(Mat. 22:23-33; Luk. 20:27-40)

¹⁸ Ki zep hen Sadukikam de gubirida gwen zini Yesus onak u siweblan ola ban yaing gwezak. Zen Yahudi mo aha hliknamen zen anakan tawa da gwibirinke, “Zini bèjen tin nikon etan ngaya gwen.” ¹⁹ Zen ki zep hen dakensiblik, “Bian Guru, Musa Bak mo titi tabin olak a kirekam mo lwakye,

‘Zi de we zemka walas wè lan srèmnak tinkim hli yunnu, zen oso zik de etan gonkam— zen de zè walassa aya zik mo weinak dep wè tan hap. Hen kirekam, oso zik de tinkim, aya zik de hwèna we semna insa gonkam.’*

²⁰ Orep awe zini ki, beyana tuju enkam, aha-ere ane-bianna. Zèna zi nik zep nonol wenya golka, hwèna walas wè lan srèmnak zep tilki. ²¹ We nal zem insa hwèna oso zik zep etan golka. Zen hen walas wè lan srèmnak zep tilki. Zao hen etan dan-ahan nik etan golka. Zen hen walas wè lan srèmnak tilki. ²² Hèndep tujukam de aya-wal oso-walya in kire enkam zep sap nol gwek, hwèna walas èn srèm ennak zep juwe gwek. Wenya in hwèna aumwa hap zep tik. ²³ Zep zen de etan èngaya gwe'anam, men kirekam ahakon tawa da gwibirin, wenya insa nara mo wekam maka nenbi'in? Sap tujukam de zini in mes desa kitak nol gwek.”

²⁴ Yesus ki zep ding gulzimki, “Em in ema èbute gwe'an, sap em home Alap mo ola ban zèno sosen naban tame oso'an.

²⁵ Sap tin nikon de etan èngaya gwenkam, dekam molya etan zènaka kap da gwekmen kirekam hen Alap mo dam taha nakore zini zènaka de kap tan srèmkam lowehe gwenanke. ²⁶ Hwèna angkam tin nikon de ngaya gwen hap dena insaè emsa gubirida'an: Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?— Musa kim syauk nubare te tyum-tyumnu insa hlaukuke. Zao Alap man-am Musasa gubluka,

‘Èe an eno auyan wal mo Alap— Abraham, Isak, hen Yakob Bak mo.’*

* **12:11** 12:11 Yahudi zini kasokam gola dauk gweblak, zep mensa Yesus awe buku Mazmuru kon guku (Mzm. 118:22-23), zen nonol lonen kaso hap dena. Hwèna Orya ol zi hip, ngi'rin gol tenya ban enlalana anakan apde nè'an, “Bol-zaun tangan wenya,” zep kirekam li nul sonek. * **12:19** 12:19 Ul. 25:5-6 * **12:26** 12:26 Kel. 3:6

²⁷ Zep Zen tīn zi mo Alapsa hom. Zen ngayā wenyik mo Alap! Em in eiwa ema tangan ēbute gwe'an."

Yesus kim Alap mo tītī tabin ola bol-zaun tangan wenyā gubiridakake:
(Mat. 22:34-40; Luk. 10:25-28)

²⁸ Yesus kim Sadukikam de gubirida gwen zi niban kirekam golēkeisa-keisa gwe'anika, hwēna Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini ahana dekam zep hen salbla zaka. Zen kim anakan dam gulsuku, "Yesus dawem tangankam zēno mae mo ola ding gulzimmira," zen dekam zep hen anakan takensiblika, "Tingare Musa mo tītī tabin ola kon, bol-zaun tangan wenyā enda zen moye?— desan de nen dawemkam ang ta gwen hapye."

²⁹ Yesus ki zep ding gulbluka, "Musa mo tītī tabin ola kon, a zen tangan mo bol-zaun gwe'anye:

'Israel Bak mo ausu nakore zi, em ēsane gwen:
Nēno mae mo Teipsinnī Bian Alap Zē-en.
Ahana hom.

³⁰ Bian Alapsa em ensa lwa gweblan-tingare enho naban, enlala naban, soston naban, hen tim niban.*

³¹ Ahana zen a kirekam moye:
'Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen— san de enaka de kwasang gweblanna kiye.'

Ahana etan hom tangan— tītī tabin ol darena insa de kwē son naye.*

³² Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini in dekam zep ding gulbluka, "In eiwa tangan, bian guru!— in kirekame anakan gundaye, 'Bian Alap Zen Zen en. Ahana hom.' ³³ Hen anakan insa gunda, 'Alapsa de ensa lwa gweblanna, zen diki tingare enho naban, enlala naban, hen tingare soston naban. Hen zi bosyansa nen kwasang gwibirida gwen— san de nēnaka de kwasang gweblanna kiye.' Eiwa, Alap mo tītī tabin ol darena in, zen tingare nēno mae mo aha tītī tabin ola man tangan kwei-kwik gu'un. Sap anakarekam dena, dombasa de Alap hap tru tase gweblanna, hen aha kirekire maesa de lop ta gweblanna, zen kitak lwala henna.*"

³⁴ Yesus kim anakan salblaka, "Zen dawem tangankam enlala blala ban Asa ding gulblunda," dekam zep hwēna ding gulbluka, "Em an angkam ema tangan Alap mo irik ginnik de tīn hip golek de gwe'ara."

Dekam etan hom mae Yesus hon takensiblin mae hap yaing gwek. Saher hap baes tak.

Yesus kim Zēnaka dikim sap dam tasin hip dena goltreizimkike:

(Mat. 22:41-46; Luk. 20:41-44)

³⁵ Yesus in kim nama Alap mo gol tēmnak tawa tabi'inka, zao zep hen takensibiridaka, "Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini ba hap anakan tawa da gwibirin, 'Israelsa de ngayā tabin hip de Zini, Zen teipsin zini Daud mo auyantane kam sa hata zala?' ³⁶ Hwēna Alap mo Enhona kim Daud Baksa bi gweblaka, zen dekam man-am guku,

'Bian Alap man ano Teipsinnī gubluka,
"Ère mo dam taha nakon emki nikirin— dekon de hen teipsinkim irik gin hip.
Ki asa hwēna ebe hap de jal zini ere mo tana iltikinnik sisik gulin." ,*"

³⁷ Zep Daud insa Israelsa de ngayā tabin hip de Zini insa 'Teipsin Zi'kim gubluka, ki Zen banakan sa zēno auyan-tane kam hata zala?"

Zi trana in zen Yesussu sane dak man tangan zēno ola isrip-sri neibik.

Yesus kim anakan tawa tabirkike, "Bera, Musa mo ol tawa tabin zini in enlala kwae naban!"

(Mat. 23:1-36; Luk. 20:45-47)

³⁸ Yesus in kim zē nama tawa tabi'inka, ki zep gubiridaka, "Bera, Musa mo ol tawa ta gwibin zini in enlala kwae naban! Zēno mae mo kwaena in mana ebon mae hliminnik. Zen baju dawem-dawem alala tan naban zi nwe san zēnaka nolētrēnda gwenan— zi dikim blikip gwesibirida gwen hap. Zen hen man ēdwam gwe-gwenan-dekam de aha zi tagal gwen maenak anakan gubirida gwen hap, 'Dawem, bian guru.' ³⁹ Zen hen but srēm golak ngeinik de komal tumnak de teinikirin hip ēdwam gwe-gwenan— hen tembane yawal maenakye. ⁴⁰ We wal sem-semna zen hen man anakan ahap da gwibirin, 'Èe asa to eno zi swe mo kire-kire hli tandanna ebe hap tagal tasibir.' Hwēna zen sowē enlala naban mas neibirida gwenan— dekam de zēre hap mamkam hli tū irin hip. Hwēna zēre mae mo karekna insa dikim aha zi hlaulzimdin srēm hap, zep but srēm gola kon zi nwenak Alapsa mam blalkam nen sone gweblanan— dekam de zi kil tībin hip, 'Zini an airis.' Hwēna dekam zēnaka de karek tabin hip denaka kim mam nulsuk gwenan."

We sem tahalhana kim te-ala wasngena Alap hap ing so sonebla zakke:

(Luk. 21:1-4)

⁴¹ Yesus kim nama Alap mo gol tëmnak nikin'inka, dangna kim Alap hap de te-ala kang ta gweblan peti san gwëka. Zen man kon kara tabi'inka- zi beyana men zen te-ala petina iwe Alap hap bitì da sone gwebla'an zakke. Te-ala beya wenyä dekam beyakam Alap hap bitì da gwebla'ak. ⁴² Ki zep hwëna we sem tahalhana hen hatak. Zen dekam zep hen te-ala kaso dare tolsa ing so sonezak- sepulu rupia makare naka. ⁴³ Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyäka haen gwibiridaka, zao zep gwibiridaka, "Eiwa denakaë emsa gwibirida'an: We sem tahalhana an mes tingare ahakore zini kwei-kwik gulunmen zen sap te-ala mam-mamna bitì da sone gwesän zalye. ⁴⁴ Sap ahakon in zen bitì da gwe sanzäl, zëre mae hap de hlikna nama beya nik ërlwazim'in. Hwëna we sem tahalhana an mes tingän ing gulun- zën dikim tol sap gwën hap denaka. Angkam zëre hap dena hom tangan."

13

Yesus kim anakan hamal hap gwibiridake, "Aumwa hap denak, a kirekam sa lwa song gwer:"

(Mat. 24:1-44; Luk. 21:5-33)

¹ Yesus kim Alap mo gola kon te soka, zëre hon de ang ta gwen wenyik zep ahanik gubluka, "Bian Guru, emki sap hlaun. Alap mo gol yala an wehasa hom. Man tangan kwa nuk. Hen zëno kaso kong ta zahenna nwe awes tanganna!"

² Ki zep ding gwubluka, "Eiwa, emki gol yala ansa kara gun. Zëno kaso kong ta zahenna aha-en mae molya lwak. Zen tingän tangan sa dri nulsul."

³ Yesus ki zep kon zëre hon de ang ta gwen wenyä ban zaitun tra nabare kwatäp tek san dep golëyaing gwe seka. Zëna nikirinkim Alap mo gola in san zep dangna gwë ine haka. Hwëna dekam zep Petrus, Yakobus, Yohanis, hen Andreas mae golek de dazak- olsa de zë zë-en takensiblin hap. ⁴ Zao zep dakensiblik, "Asa en emki gwibiridan: Alap mo gola insa dri yulsun hup gwibiri, zen bawalkam sa ki lwal? Hen banakare owassa asa hla kul gwer?-dekam de anakan dam gulsun hupye, 'Aumwa hap de yaklanak dep angkam man golek de gwe song gwe'an.'"

⁵ Yesus ki zep ding gwizimki, "Saloksalokkam lowehe gwëk. Emsa mana yasik da gwibirink. ⁶ Sap zini beya nik sa ebon mae onak anakan ëboton gwe-gwezal, 'Ëe an Zen- Yesusye.' Hëndep zen sa zini beya tangankam yasik da gwibir. ⁷ Em de anakan ësane gwe-gwenkam, 'Zëwe

man ëeija'an,' hen anakan, 'Awe hen sa ëeijazal,' hwëna em dekam bahem ëaïri gwen. Sap zen nonol kirekam sa Alap mo dwam gwibin sin lwa gwer. Hwëna dekam bahem ëkil zil gwen, 'An aumwa hap denak mes zaul, zep ki lwa'an.' ⁸ Aha zi ausu nakorena aha zi ausu naban sa ëeija gwer, hen aha irik ginni aha irik gin niban sa ëeija gwer. Lang yala an san jingili mam enkam sa taillida gwerä, hen usak yala sa hatanda gwer. Zen kirekam sa karekna nonol lone sennak lwa gwer. Zen men kiye: We de jaha gwen hap eisbir anensa sëwehe kininna. Zen dekon sa ki hëndep sang-sangna dohonse gwe song gwer.

⁹ "Em terya-tyakam lowehe gwëk. Sap emsa sa dahyo gwer, hen but srëm golgol san sa emsa lup nulhal gwer. Zao sa emsa dangole gwibir. Hen emsa sa pemerinta mo teipsin-teipsin wenyä kip anakan nolëtrei gwizim, 'An hen ahana Yesus hon de ang gwe-gwenna.' Hwëna zen kirekam Alap mo dwam gwibin sin sa ki ebe mae hap lwa gwizim- em dikim zë abe hap denaka ëton gwen hap. ¹⁰ An na-en molya tap gwëk. Diki nonol tingare zi ausu hap sa ëngaya gwen hap de ol dawemsa nolzim halada gwer. Zen diki dekam sa aumwa hap denak zaul. ¹¹ Men dekam de emsa dahyo gwe'ak hen lup nulhal gwe'ak, em bahem anakare hap enlalana ëbeya gwe-gwen, 'Ëe banakarekam asa zë ding gwizim?' Sap men kirekam de ding gwizimdin hip dena, zen emsa de taken-taken gweblan ennak sa ki Alap mo Enho ebe mae hap gol gwizimdi. Zen dekam em ding gwizimdin. Sap dekam Zen Alap mo Enho sa eno ëk tihì san ding gwizimdi. ¹²⁻¹³ Emsa sa tingare zini husus neibirida gwer, sap em an Asa de ang gwe-gweblan wenyä. Zep a kirekam sa ebe mae hap lwa gwizim: Emsa ere mae mo aya-wal oso-wal tanganna sa tameran hap nolëgu gwer. Hen emsa ere mae mo bi walya sa tameran hap nolëgu gwer. Hen ere mae mo walasna sa emsa abe hap de jal hap nolëtoke gwe-gwer, hëndep tameran hap sa hen emsa nolëgu gwer. Hwëna em in zene Asa de taibliblannak tatem ëzauk gwe'ak, hëndep aumwa hap denak de hata'ak, em esa ëngaya gwer.

¹⁴ "Ëe ol tan-tanna ansaë ebe mae hap golzim'in: Em esa teipsin zisi hla lal- Alapsa de lamang tan hap de karek yawalsa de Alap mo golak goltil zinnak, men kirekam orep Alap mo ol ayang gwizim zini Daniel Bak gwibiridake. Zen dekam esa anakan tame ul, 'Angkam aumwa hap de yaklanak man zau'un.'

* 13:14 13:14 Dan. 9:27; 11:31; 12:11

Dekam Yerusalem mo langnak de zini em kwatap san dep ehëya-hya gwëk.”*

Hwëna ëe, Markus, ama Yesus mo ola in hap emsa gubirida'an: Em in zen bukuna ansa aha zi hip baca ul gwizimk, dawem enkam srip ulsuk gwizimk. Yesus dekon anakan ayang gulku,

¹⁵ “Dekam zini men zen de gol homan nakon lowe he'ak, zen bap zen etan gol mwa san ba maesa de gon hap bitì gwehan. ¹⁶ Hen nganak de syal tandan wenya, zen bap zen etan gol sandep lwan dahan- baju sal-sal maesa de teisyan hapye. ¹⁷ Kwasang tol, we walya u nubare wenya, hen nama de walasa momkam taizi gwibin wenya. Zen tol banakan molya easendak. ¹⁸ Zep Alapsa anakan abe la gwëk, 'Karek yala in bap zen o dil gwennak jowen.' ¹⁹ Kirekam abe la gwëk, sap Alap kim ngli naban okama naban yang sosuku, hëndep sërkam de karek yala an de jowenkam, kirekam de lang dohon-hon gwenna hom mae jowek. Hen zëno hyanak etan molya kirekam okamanak jowek.* ²⁰ Hwëna Alap man zëre mo hlil irin zisi kwasang gwibiridaka, Zen zep anakan hamal hap guku, 'Karek yawala in bap zen tangan holo gwen. Ki hwëna zini kitak tangan sa juwer.'

²¹ “Dekam zi de anakan emsa gubiridanna, 'Nësa de ngaya tabin hip de Zini men angkam awe gwë'ara,' ahaksa, 'Zëwe gwë'ara,' em bahem taiblibirida gwen. ²² Sap dekam yasik ta gwibin hip de zini beyakam sa yaing gwe-gwer, hen zen sërkam de owas-owasna sa syal nei gwibir- anakan dikim emsa boton ta gwibin hip, 'Ee an Zen, emsa de ngaya tabin hip de Zi niye.' Ahaksa anakan de emsa boton ta gwibin hip, 'Ee an Alap mo olsaë ep ayang gulzim'in.' Zep hëndep Alap mo hlil irin zini hen desa de taiblibiridan hap sa hen ëalp gwesil. ²³ Zep em terya-tyakam lowehe gwëk. Zen in zebë kirekam de lwan srëmnak hamal hap emsa tawa ta gubirin.”

Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan de etan lwa halzan hap de ol:

(Mat. 24:29-31; Luk. 21:25-28)

²⁴ “Lang dohon-honna in kim de hya gwesilik, zen hëndep dekam sa 'yakla nwenka kawesili.

Benna hen molya ngatan gwëk.

²⁵ Hen keisni sa ngli nakon ëlan nahla gwera,

hen nglinak de teipsin-teipsin dowladowala sërkam sa ëilman gwe nasen gwer.”*

²⁶ Zen diki dekam sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa but de zerati gwe zannak hla dase gul. Zen dekam asa ëre mo soson naban ngatan yawala ban ziati gwezal.* ²⁷ Ki asa hwëna ëre mo dam taha nakore zini lup gul soner- zen de ëre mo hlil irin zisi tingan en tangan tagal gulsun hup, sap yakla hata sezana nakorena, hëndep nikin anen nakorena, hëndep eihya-lip eihya-lip nakorena.

²⁸ “Zep aumwa hap de yaklasa de dam gulsunnu, zen tenya dëren nakon de langsa dam gulsun makan. Em kime tenya dërenna anakan hla kul gwenan, 'Man alsik, hen angkam man etan ala gwe'an,' zen dekame anakan tame ul gwenan, 'Angkam sasa gwen hap ki lwa'an.' ²⁹ Zen hen kirekam, kirekam-kirekam karek yala insa kime hla kul gwe'ak, zen dekam esa anakan dam ulsuk gwer, 'Angkam Alap Zën de kitak irik gilzin hap denak man zau'un!' ³⁰ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zen okamanak lowe he'an, molye kitak juwek, zen dekam sa ki tingan lwal.* ³¹ Ngli naban kama naban sa jek-jak nër. Hwëna ano ola, zen hëndep denaban sa lwa gwer.

³² “Hwëna zini molya ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano lwa halzan hap dena anakan tame nuk, 'Yaklana' ahaksa 'Jamna dekam sa hata zala.' Alap mo dam taha nakore zini hen molya. Tane zem Aena homë hen tame gu'un. Zen diki tawana Bian Zë-en. ³³ Zen in zep salok-salokkam terya-tya naban Asa kara ë gweblak. Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano etan de lwa halzan hap de yaklana em molye tawa ëblak. ³⁴ Zep zen mae mo kim lwa'an: San de kama bi nik de aha lang san holokam song gwenna. Zëre hon de ëbabu gwe-gwen zi hip maka syalsa anakan wei yul sone guzim ha'ara, 'Em ano tim bwanak ansa syal gwe-gwibir.' 'Em wakinsa syal gwe-gwibir.' Ora top san de kara gwe-gwen hap de zini, desa sa anakan gublula, 'Em dawem enkam salok-salokkam asa kara gwe-gwebla.' ³⁵ Zep em hen kirekam salok-salokkam Asa kara ë gweblak. Sap em molye anakan Asa tawa ëblak, 'Ano mae mo Teipsinni dekam sa etan hata zala. San ha kam-en? San ha ngirin tatem? San ha oho-bunggun nuban sa, ahaksa

* 13:19 13:19 Dan. 12:1 * 13:25 13:25 Yes. 13:10; 34:14; Yeh. 32:7; Yl. 2:10; 2:31; 3:15 * 13:26 13:26 Dan. 7:13

* 13:30 13:30 Yesus mo ola an, san ha mae hap?– Zënaka de taibliblan wenyaka de karek ta gwibin hip dena hen Yerusalem de dre tan hap dena (Mat. 24:4-22; Mrk. 13:5-20; Luk. 21:5-24). Yerusalem sa tahunna tuju-pulukam dre dak. Dekam men zen Yesusu sane da'ak, hom ahakon juwe'ak. Zep zëno ola an, Zën de etan lwa halzan hap hom.

kak tangannak?’³⁶ Anakan em äalp gwe-gwen, ‘Bap Zen asa ni truwennak hlaludazan!’³⁷ Zep angkam en de Asa salblan wenyä, em ensa homë ki gubirida’an. An hwëna tingare zisî hamal hap gubirida’an: Salok-salokkam em terya-tya nabän Asa kara gwe-gweblan!’

14

Yesussu de tan hap kim aningkim ola aha-en nukke:

(*Mat. 26:1-5; Luk. 22:1-2; Yoh. 11:45-53*)

¹ Yaklana dekam dan nola kîni’ak-Paskanak dikim zaun hupye. Paska yaklanak kim zauk, zen dekam zep hen êkon gwesik hanak- aha-ere minggukam de ragi srëmkam rotisa tru ta gwen naye. * Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyä, zen hen dekam zep anakan orana dëbla’ak, “An banakarekam esa aningkim Yesussu tan hap dokwak lal?”² Hwëna man hen ëguk, “Yakla yalak awe bap nen balk tan, sap zini beya tangan nik dwam nëbla’an. Ki debän mae esa mamkam ëilman gwer.”

Yesussu kim wenyä irase dawem nabare minyakkam nola kon hlë tablakke:

(*Mat. 26:6-13; Yoh. 12:1-8*)

³ Yesus ki zep Betania san dep zëre hon de ang tan wenyä ban golësek gweka. Zëwe Simon mo golak zep golëbiti gweka. Simon in, men zen orep kusta gwekake. Yesus kim golëtembane ta’anka, hwëna wenyä dekam zep zëbe hap de kwasangsa goltrëblan hap hatazak. Zep te-ala mamkam de gon minyak, sërkam de irase dawem nabarena, golhatazak. Kirekam de kaso botola bëjen mat-matna ulsun. † Zep kim golek de ta’anzak, dekam zep botola insa êk tihî nakon kam sok, dekam zep minyakna inkam Yesussu nola kon hlë tablak. ⁴ Hwëna ahakon men zen zë lowe he’ak, dekam zep husus neibi’ik, hen dekam zep donsubi’ik, “Zen ba hap minyakna insa kitak tangan zalta dep hlei yul soneblan? ⁵ Dawemna diki minyakna in te-ala hap de lirak gulunam,

te-alana mam tangan naka maka nöp zerp-imnin. ‡ Desa emaka tahalha zi hip kae ë gwebla-zim’in.” Kirekam zep wenyä insa jakal neibi’ik.

⁶ Hwëna Yesus dekam zep gubiridaka, “Dikire gwëk. Em ba habe wenyä ansa lonsubi’in? Zen man tangan sam gwesil- kirekam de Asa gwëblankamye. ⁷ Sap tahalha wenyä em desa nama esa olëlowehe tine gwer. Em de mas gwibirida gwen hap ëdwam gwe-gwenkam, em sap esa dekam mas eibirida gwer. Hwëna Asa em molye dakal hap ërgwë gwëk.* ⁸ Insa irase dawem nabare minyakkam Asa hlë tablanan, zen hamal hap ki Asa gwëblanan- debän de Asa drë nwanun hap. Zen dekon etan banakan dep?- aha syal maesa de abe hap syal gwibir-blin hapye. ⁹ Eiwa denakaë emsa gubirida’an: Tingare lang san kim Alap onakore ol dawemna nol halada gwe’ak, wenyä ansa kirekam abe hap syal gwibir-blinan, desa hen sa aisil nei gwibir. Hëndep wenyä ansa zep sa eititi neibir srëm gwer.”

Yudas kim Yesussu zergukuke:
(*Mat. 26:14-16; Luk. 22:3-6*)

¹⁰ Dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyik mo ahana, ëna Kariot walya Yudas Bak dekam zep Alap mo golak de syal tan wenyik mo nol-nol san dep song gweka-Yesussu de zëbe mae hap zerguzimdin hip. ¹¹ Salblankam man tangan sam neisiblik. Dekam zep nenblak, “Te-alasa asa ebe hap ërblal.” Dekam zep hëndep Yudas Bak in orana tëbla’anka- Yesussu dikim sowëkam balk tan hap denaye.

Yesus kim Paskanak dep de tembanena zëre hon de ang ta gwen wenyä ban golëtembane takake:

(*Mat. 26:17-25; Luk. 22:7-14,21-23; Yoh. 13:21-30*)

¹² Rotisa de ragi mas gun srëmkam tru tan hap de minggu mo nonol yaklanak kim zauk- yaklana men dekam Paskanak dep de tembane yawalak dep domba zahona Alap hap blom da gwibir-blikke, zëre hon de ang ta gwen wenyä in dekam zep Yesussu dakensiblik, “Bian, endawe esa

* **14:1** 14:1 Paskana zen Yahudi mo olkam enlalana “tamaran.” Zen dekam de enlala gwibin hip- in kim Alap mo dam taha nakore zini Israel mo gol-gola tamankake, Mesir mo gol-gol san de tiliidan hap. Mesir mo nonol walasna dekam zep juwek. Owasna insa de hlaukum, dekam zep Mesir mo teipsinni Israel mo zi ausu nakore zini insa gubiridaka, “Dikire sek gwëk.” (Kel. 12:1-51) Ragina zen rotisa de syal gwibinnik mas nul gwenan- dekam de hop gwen hap. Musa man Yahudi zisi gubiridaka, “Paska yaklanak hen zao de minggunak, rotina ragi srëmkam tru la gwëk.” (Ul. 16:1-8). † **14:3** 14:3 Minyak nabare botola mensa golhatazak, zen hen kaso nwe-aweskam de syal gwibinni. ‡ **14:5** 14:5 Mensa Yohanis “te-alana mam tangan”kam ale gulku, desa Yunani olkam “300 dinar”kam ale gulku. Te-alana dinara zen zëno mae mo perak tangankam de te-ala kaso, hen zen dekam anakarekam de äitbin: Zi de aha-ere yakla blalkam syal gwenna, zëno gajina dekam aha-ere dinarkam. Zep 300 dinara, zen te-alana mam tanganna- san de tiga-ratuskum de zi mo aha-ere yaklakam de syal tan gajina kiye. * **14:7** 14:7 Ul. 15:11

Paskanak dep de tembanena aban mae zitwenblala?– èe akakim zao hamal uk.”

¹³ Dekam zep dan-dan guzimki, “Em Yerusalem san song èn. Zèwe esa zini èrtowera– kama ngatdarakkam de weya blome gwiren halzan naban. Zen desa ang èbla. ¹⁴ Gola men zao de tik, em hen zao lîl. Zao gol bi naka enbla, ‘Bian Yesus man emsa takensiblîla, “Èe teksonna enda zao asa ère hon de ang ta gwen wenya ban Paskanak de tembanena zitwenblal?”’ ¹⁵ Zen sa ebe nikip gulk de tekson yawalsa zertreizimdi. Zèwe kirekirena mes ototo da guk, hen komal tum maena sowe henna. Zao hamal ul guku.”

¹⁶ Zi darena in dekam zep hêndep song èka, zao zep hêndep oltoweka– men kirekam Yesus guzimkiye. Zèwe zep hêndep tembanena hamal ul guku.

¹⁷ Kim kawesik, Yesus Zèna dekam zep sepulukam de ahakore zère hon ang ta gwen wenya ban golèyaing gwe zaka. ¹⁸ Kim golètembane ta'anka, zao zep gubiridaka, “Eiwa denakaè emsa gubirida'an: Em an zene aban èrtembane gwe'an, ahantik sa Asa zertrèra– zao de Asa balk tan hapye.”*

¹⁹ Kirekam de gubiridannak kim nasal-blak, dekam zep enlalana èdowe hanak. Dekam zep aha-en aha-enkam dakensik gwebla'ak, “San ha asa tol home yap ki gulblunda?”

²⁰ Ki zep ding gulzimki, “Nen an zene apdenak roti apna kolho honak os-os la ine gwe'an, ahana sa Asa zertrèra– zao de Asa balk tan hapye. ²¹ Men kirekam Alap mo olak ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap dena lwak, zen hêndep kirekam asa lîl. Hwèna kwasang tol, zini men zen Asa dikim zè balk tan hap zertrè'ara, zen sa karekna mam tangan naka Alap onakon hlauulu. Zen an zik de jaha gweblan srèmkam maka sam gwesiki, sap dekam zen molya karekna mam tangan wenya insa goltowe'anam.”

*Yesus kim zère mo timsi de enlala gwe-gwibin hip de tembanena nonola golz-
imkike:*

(*Mat. 26:26-30; Luk. 22:15-20; 1Kor. 11:23-25*)

²² Kim tembane ta'ak Yesus ki zep rotina gul ineka, ki zep Alap hap rotina in hap dawemna golblaka, ki zep ahap gul guku. Dekam zep zère hon de ang ta gwen wenya in hap anakare ola ban kap tazimki, “Em twenblandan. An ano timni.”

²³⁻²⁴ Ki zep hwèna anggur ho nabare mokna zer ineka, dekam zep etan Alap hap dawemna golblaka, ki zep hwèna zèbe

mae hap anakare ola ban zertzimki, “An ano kala zen. Zen sa ano tim nikon wet sol– Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun èsesa dikim sul sonen hapye. Zep zini beya tangankam sa ano kala kon Alap mo nwenak èdakastil gwer.”* Dekam zep tingan notdebik. ²⁵ Ki zep gubiridaka, “Eiwa denakaè emsa gubirida'an: Èe angkam na-en molyè anakare anggur hona etan otek. Hwèna ano Bian mo irik ginnik kim de hata'ak, zen diki dekam asa anggur èsesa ziotdebir.”

²⁶ Ki zep hwèna Alap hap de tèrya dak. Kim dasik, dekam zep hwèna zaitun tra nabare kwatap tek san dep golèsek gweka.

*Yesus kim Petrussu damnak gulbukake:
“Em esa Asa zabeblala.”*

(*Mat. 26:31-35; Luk. 22:31-34; Yoh. 13:36-38*)

²⁷ Ki zep zère hon de ang ta gwen wenya insa gubiridaka, “Em namen kitak esa àirîn hip Asa hli la gukhal. Sap Alap mo olak man lwak,

‘Èe asa zaho ta gwibin zini insa karek tal. Zaho zem dekam sa men-san an-sankam heya-hya gwer.’*

²⁸ Hwèna Bian kim de etan Asa ngaya ta'anka, Èe asa dekam emsa Galilea san dep ngeirbiridal.”

²⁹ Petrus dekam zep ding gulbluka, “Ahakorena an sap sa heya-hya gwenkam Emsa hli dasil. Aena tangan molyè Emsa hli tak!”

³⁰ Yesus ki zep hwèna ding gulbluka, “Eiwa denakaè emsa gublu'an: Namen ayang de gunsu dan son srèmnak, em dekam esa anakan de Asa zabeblanna dan-ahan soblala, ‘Zini in èe homè tame ta'an.’”

³¹ Petrus dekam zep udobe naban ding gulbluka, “Bian, èe apdenak asa Eban lîl. Èe molyè tangan Emsa zabeblak.” Ahakore wenya kirekam zep sap hen ègu anek.

Yesus kim Getsemani kon Biansa gu soneblakake:

(*Mat. 26:36-46; Luk. 22:39-46*)

³² Getsemanik kim golèyaing gwe naka, zao zep gubiridaka, “Awe teinikin guk. Èe ama è-en Biansa gu sonebla'an.”

³³ Hwèna Petrus, Yakobus, hen Yohanis mae emsa zep gubiridaka– zen en de ang gweblan hap. Hwèna zao zep enlalana sèrkam tangan dowebila hanaka, hêndep hlik gwebla hanan hap alp gwesiblika.

³⁴ Dekam zep gubiridaka, “Ano enlalana sèrkam tangan dowe hananda, hêndep tin hibè alp gwesin. Em awe Asa èrgwèk,

* 14:18 14:18 Mzm. 41:10

* 14:23-24 14:23-24 Kel. 24:8; Yer. 31:31-34

* 14:27 14:27 Zak. 13:7

hen enlala naban esa loweher- Alapsa de abe ta tinen naban."

³⁵ Zëbon mae onakon kim engka en langa gwe halka, zao zep kamanak ik gwe heka. Dekon zep sap karek yala insa de wei yun srëm hap Alapsa anakan abe taka, ³⁶ "Bian, toton banakare maena hom-eno syal gwibin srëm hap denaye. Karek yawala ansa Èe goltowe'an, diki Em Abon onakon langa gulsun. Hwëna ano dwam gwibin sin bap zen lwan. Diki ere mo dwam gwibin sin zen lwan."

³⁷ Alapsa de abe ta gwenna kim hya gwesiki, dekam zep etan zi dan-aharena in osan dep lwa halka. Hwëna ni truwennak zep hlauluda zaka. Petrussu zep zë gublu zaka, "Simon, em san ema ta'ara? Em san bëjen em engka em mae Asa zersalen!"

³⁸ Ki zep etan gubiridaka, "Enlalakam lowehek. Alapsa e-en e-enkam abe la tinek. Kareknak ema atülink. Sap eno mae mo enho enna dawemsa de sap syal gwibin hip dwam gwe-gwenda, hwëna eno mae mo timni in tatete naka hom."

³⁹ Zëna dekam zep etan gweyoka- men dekon Alapsa gu soneblaka, desan dep. Dekon zep men kirekam nonol abe taka, kirekam etan abe taka. ⁴⁰ Kim hya gwesiki, dekam etan ni truwennak zep hlauluda'an zaka. Sap zëno mae mo nwena man tangan nwe-alk hap ëdohon-hon gwek. Kim zë jalse gwibirida zaka, balk enkam zep nasalsiblik. Banakan dep?- ding gulblun naye.

⁴¹ Dan-ahanna kim etan zëbon mae osan dep lwahal zaka, dekam zep gubirida zaka, "Em san namae ni truwen hap ëdwam gwe tine'an? In syake! Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa angkam man karek-karek gol gwen zi mo tahanak dep tapbla dazim'in. ⁴² Dekam luk tak! Nen sek gwen. Emki hla tan. Asa de zergun hup de zini angkam man hata'ara!"

Yesussu kim balk dakke:

(Mat. 26:47-53; Luk. 22:47-53; Yoh. 18:3-12)

⁴³ Yesus in kim nama ton'anaka, Yudas, dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyik mo ahana in, dekam zep zi beyam-bya naban Yesussu de balk tan hap golëyaing gwe'anaka- nëbok te tek teiredan naban, mensa Alap mo golak de mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola nenbiridakke. ⁴⁴ Zen mes hamal hap anakan gubiridaka, "Men desaë babang ta'ak, zen zen- zini inye. Zen desa balk lahak, hen dawemkam kara lak."

⁴⁵ Yudas kim golëyaing gwe'an zaka, ki zep hëndep Yesussu babang tan naban gublu zaka, "Guru." ⁴⁶ Dekam zep hëndep balk dazak. ⁴⁷ Hwëna ahana men zen

zëwe zau'unaka, dekam zep nëbokna mol ineka, dekam zep Alap mo golak de teipsin tangan zi nik de babu gwe-gwen zini sap zip soka. Hwëna ing ala en naka zep blansibli kinika. ⁴⁸ Dekam zep Yesussu gubiridaka, "Em san Asa jal zisie hla lal?-zebe Asa de balk tan hap nëbok te tek teiredan naban yaing gwenan zalaye! ⁴⁹ Èe men yakla jamkam Alap mo golak emsa tawa ta gwibik! Dekam ba habe zë Asa balk la srëm gwek? Hwëna an desae angkam syal eibi'in, zen men desa orep Alap mo ol ayang gul gwen zini abe hap dena ale nukke. Zao dikim zaun hube kirekam syal eibi'in. Ena hwëna home tame u'in."

⁵⁰ Zëre hon de ang ta gwen wenya in dekam zep kitak heya-hya gwenkam hli dak.

⁵¹ Èe an Markus dekam walyak. Èe kaen ala gun en nabanë sap ang gwebla song gwe'ak. Hwëna asa hen maka balk dak. ⁵² Hwëna kaen enna in kon zep sap asa irik dasik. Zao zebë hëndep hli yuk. Dekon irkan zebë heya gwek.

Yahudi mo teipsin sinodenak kim nërhatakke:

(Mat. 26:57-68; Luk. 22:54-55,63-71; Yoh. 18:13-14,19-24)

⁵³ Yesussu ki zep nërsong gwek- Alap mo golak de teipsin tangan nik mo gol san dep. Zëwe mes Yahudi zi mo teipsin sinodenak dena kitak ëtagal gwesik gik. Zen ahakon Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna, hen ahakon Yahudi mo nol-nola, hen ahakon Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya. ⁵⁴ Petrus zen lun sap-sap gwen dankam Yesussu ang gwebla song gweka, hëndep zen hen teipsin tangan zini in mo gol tëmna hata zaka. Kol sonna iwe kim zi ka, zao zep teipsin zini insa de kara ta gwen hap de jana nabare zini syauk tuwirinnik hlauluda'anaka. Zen zao zep hen nikin'in zaka.

⁵⁵⁻⁵⁶ Alap mo golak de mam-mam wenya hen tingare teipsin sinodenak de wenya zen orasa dëbla'ak- dekam de Yesus hup boton ol blo-blosa mam gulblun hap, dekam de tan hap. Hwëna sap beya nik blo-blo tan ola ban nolluwe gwe'ak, hwëna zëno mae mo ola in hom mae apde nëk, zep dekon de karek tan hap dena hom dam nulsuk.

⁵⁷ Dekam zep etan ahakore nik kire ola ban nolluwek, ⁵⁸ "Zini an ëe kië asalblak. Zen man guku, 'Alap mo gola an mensa zini dauk, ëe asa dri yulsul. Hwëna yaklana dan-ahan ki asa hwëna owas hap syal gwibinkim etan sul soner- zi mo syal gwibin srëm naka." ⁵⁹ Hwëna dekam hen

nama bëjen karek tan, sap zëno mae mo ëkira-kla gwenna in hom ahanik mo han apde në gwe'ak. Kitak man ësren-srën gwe-gwizim'ik.

⁶⁰ Alap mo golak de teipsin tangan zini in ki zep zëno mae mo ngirinnik luweka, ki zep Yesussu gubluka, "Em san ha molye mae ding gulzimki?- in sa eno karekna kira nul gwe'an zalye."

⁶¹ Yesus hwëna balk enkam salsiblika.

Ki zep etan takensiblika, "Em san ha eiwa Zen tangan?- Teipsin Zini Alap mo Tane naye, Israelsa de ngaya tabin hip de Zini."

⁶² Dekam zep ding gubluka, "Èe an Zenke. Hwëna Èe hen ama emsa gubirida'an: Em esa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa hla laser- Teipsin Zini Alap mo dam taha nakon de nikirinik. Hen dekon kimë etan lwa ha'anzak, butnak esa Asa hla laser."*

⁶³ Dekam zep teipsin tangan zini in Yesus hup de u sisngin hip zëre mo timnik de bajuna kalk-kalk so'anaka, dekon zep gubiridaka, "Nen ba hap de etan zëno kareksa de kira gublun hap zini teibiridan hap?" ⁶⁴ Nën mes em-am kitak Alapsa de lamang tannak asalblanan! Zep angkam ebon mae onakon banakan?" §

Dekam zep kitak ding nullblik, "An tok hap de karek tan hap man sam gwesi'ira!"

⁶⁵ Dekam zep oltepkam nwe-masenak hol-hol da gwe'ak, hen nwena dekam zep nahaleblak. Kire naka zep lek-lek da gwe'ak, deban nen gwebla'ak, "Eme eiwa Alap mo zer sonen zi gwë'anam, emaka anakan asa gubirida gwe'ara, "Zi bosena zen asa lek tyanda.'" Teipsin zini in sa de kara ta gwen wenya in dekam zep itra lwa soblan naka ë san dep irik dahak.

Petrus kim Yesussu zabeklakake:

(Mat. 26:69-75; Luk. 22:56-62; Yoh. 18:25-27)

⁶⁶ Petrus in kim nama teipsin tangan zini in mo gol tëmnaek syauknu zituwin'inka, hwëna ki zep zë teipsin zini in mo golak de babu gwe-gwen wenya hata'anzak. ⁶⁷ Syauk ngatannak kim Petrusu dawemkam nwe-masenak hla tak, ki zep zë gubluk, "Em an hen zenmen zen Nazaret walya Yesus mae han apdenak ëtë gwëkye."

⁶⁸ Hwëna Petrus ki zep ding gulbirk, "Èe homë mae tame gu'un- in sa em gundaye." Dekam hwëna kol son lilikin alpnak zep zau'un naka. [Dekam hom hleng gwe'ak, hwëna ayangna ki zep hëndep nonola gu aneka.]

⁶⁹ Wenya in zao zep etan Petrusu hla ta'anzak, ki zep zë etan ahakore naka gubiridak, "Zini an hen zen- men zen Yesussu ang nëblanda gwëkye." ⁷⁰ Hwëna Petrus man etan ding gulbirk, "Èe hom."

Zao hom holo gwe'ak, ki zep etan men deban mae apdekam golëzau'unka nenblak, "Em an hen zëno mae mo ahanakake, sap em an hen Galilea wal."

⁷¹ Dekam zep Alap mo bose gubin niban anakan guku, "Èe hom tangan am zini in sa tame tak- in sa en gwebla'anye."

⁷² Kirekam kim guku dekam zep ayangna dan sonna gu aneka. Petrus dekam zep ola mensa Yesus anakan hamal hap gubluka enlala gwibirk, "Ayang de gunsu dan son srëmnak, em dekam danahan sonkam esa Asa zabeklala!" Dekam zep gona yusyustinkim mam enkam gwëka.

15

Pilatus Bak hap kim tapbla dablakke:

(Mat. 27:1-2; Luk. 23:1-5; Yoh. 18:28-38)

¹ Kak tangannak zep nabal-bakam kitak de teipsin sinodenak dena tagal gwesik, ki zep ola aha-en nuk. Dekam zep tahalen naka teipsin zini Pilatus osan dep nërhakzen de hwëna karek tan hap. ² Pilatus ki zep takensiblika, "Em an san ha eiwa zen-Yahudi mo teipsin niye?"

Ki zep ding gubluka, "In kirekame gunda, zen kirekamke."

³ Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna dekam zep Pilatus hup Yesus mo karek-karekna deiri nul guk gwebla'ak. ⁴ Dekam zep Pilatus gubluka, "Em san bëjen em ding gulzimdin? Zëno mae em mo eno kareksa de deiri gul gu zunna mesam beya gwenan."

⁵ Hwëna Yesus man tangan ding gulzimdin hip baes gwëka. Hëndep Pilatus man tangan tenggwanblaka.

Pilatus kim Yesussu tan hap zerguzimkike:

(Mat. 27:15-26; Luk. 23:13-25; Yoh. 18:39-19:16)

⁶ Dekam tahun jamkam Paska yaklanak de zaunnuk, Israel mo gubernora man bwinak de zini aha-en aha-enkam tingare zi mo ol-gun sun nëser sone gwizimk- dekam de sam gwesik gweblan hap. ⁷ Dekam bwinak zini ki ëgwë'ak- men zen Israel de Roma mo irik gin nikon dikim wet so gwen hap ëilman gwenkam zini dakke. Men zen golëilman gwëka, ahana

* 14:62 14:62 Mzm. 110:1; Dan. 7:13 § 14:64 14:64 Musa mo titi tabin ola kon, Alapsa de lamang tan zini, desa tankam. Emki Im. 24:16nak hlaun.

bosena Barabas Bak. ⁸ Yesussu mes Pilatus mo golak nêrhatazak, ki zep hwëna zi beyana ahakore hlikna yaing gwezak. Zen hom anakan tame nuk, "Yesussu mes hen nêrhatazal." Zen hwëna Pilatussu de anakan abe tan hap yaing gwezak, "Em wêhë etan yakla yala awe zini zeser sone'anka- men kirekam ena aha-en ahanekam gwiswe sone gwendaye?"

⁹ Dekam zep ding gulzimki, "San ha zini an zen zënaka tim ti'ara, 'Èe an Yahudi mo teipsinni,' san ha desa asa ebe mae hap zeser sonezim?" ¹⁰ Zen mae hap ki kirekam takensibiridaka: Sap zen mes anakan tame gulku, "Zi beyam-byana man Yesussu menkam ang nê gweblak, zep Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna husus nê gweblak- hêndep angkam zep tan hap asas nêbla'an."

¹¹ Hwëna Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna in dekam zep zi trana insa anakan nolêtonk, "Nen kitak Barabassa de zeser sonezimdin hip nen abe tan! Yesus hup bahem."

¹² Dekam zep Pilatus gubiridaka, "Ki hwëna ansa ahakon ena 'Yahudi mo teipsin zi'kim en gweblanan, èe banakan asa desa gwëblal?"

¹³ Zen hwëna dekam zep ètakan gwe'ak, "Desa te-lidak sonnak makan laink!"

¹⁴ Pilatus dekam zep etan gubiridaka, "Hwëna zen banakan karek gweka?"

Hwëna dekam tangan zep mam en tangankam ègu ane gwe'ak, "Desa te-lidak sonnak makan laink! Te-lidak sonnak makan laink!"

¹⁵ Pilatus man zi trana in de zënaka sam gwesiblin hap dwam gwe'anka, in zep hêndep zère mae mo ol-gun sun Barabassa zeser sonezimki. Hwëna Yesussu zep jana nabare zi hip tapbla tazimki- zen de hwëna tangolen naka te-lidak sonnak makan ta irin hip.

Pilatus mo jana nabare zini kim Yesussu lamang da gwe'akke:

(Mat. 27:27-31; Yoh. 19:2-3)

¹⁶ Dekam zep Pilatus mo jana nabare zini Yesussu zère mae mo batalyonnak de gol yalak dep nêrtilzik. Hen dekam zep zère mae mo ahakorena kitak tagal nulsuk- apdekam de zè swrê tan hap. ¹⁷ Ki zep hwëna teipsin zi hip de baju kwangna ala nosoblak- sam dan kil makare naka. Hen nolak de ala gul soneblan hap dokot tè ngi-ngisa mlin-mlin nuk- teipsin zi hip de emaskam de weir sosublun makare naka. ¹⁸⁻¹⁹ Deban zep hwëna lamang tan

hap bokle kom tablan naban botonkam blikip neisik gwebla'ak anakare ola ban, "Dawem, bian. Em in zen- Yahudi mo teipsin niye." Dekam zep ahakon dutekam nolak lek dya gwe'ak, hen ahakon ol tepkam hol-hol da gwe'ak. ²⁰ Kim lamang tanna hya neisiblik, bajuna insa ki zep etan nalsiblik, dekam zep zère mo bajuna etan ala nosoblak. Ki zep hwëna nêrwet sok- te-lidak sonnak dikim makan ta irin hipye.

Te-lidak sonnak kim makan da inkke:

(Mat. 27:32-44; Luk. 23:26-43; Yoh. 19:17-27)

²¹ Yesussu in kim te-lidak sonnak de makan ta irin hip nêrsong gwe'ak, hwëna oranak zep Kirene walya Simonsa nêrtowe'ak. Zen Aleksander ne Rufus nik mo bian. Yerusalem san dep etan lwa ha'an zaka. Jana nabare zini in zao zep desa tik-tik dak- Yesus hup de te-lidak soblanna insa de wê soblahan hap. ²² Yesussu in desan dep nêrsong gwe'ak, bosena Golgota. Bosena in mo enlalana, "zi nol swra." ²³ Zao zep te bosena mur kil ban de blusun anggur ho enenna nolblak. Hwëna man baes gwibiriki. ²⁴ Ki zep hwëna te-lidak sonnak makan daink, hen dekam zep

"zèno pakeanna zère mae hap dobe abu mo kim de zënaka dam tasik gwibinkim kae nêblandak"-

men kirekam Alap mo olak hamal hap Yesus hup dena lwakke.* ²⁵ Zen kaknak yakla nwna sembilannak te-lidak sonnak makan daink. ²⁶ Te-lidak sonna iwe nol bol tahan nakon man ol alena makan nulink-tingare zi dekon anakan tame gun hup, "Zen kire jal hap da'an." Ola in a kirekam mo ale nukye, "An zen- Yahudi mo teipsin niye." ²⁷ Zen sowë zi dare naban Yesus mae han apdekam te-lidak sonnak makan dabirink- ahana Yesus mo dam taha san dekam, ahana irgwa taha san dekam. [²⁸ Zen dekam zep zauk- Alap mo olak men kirekam Yesus hup dena hamal hap ale nukye,

"Zen sa kil dil, 'An hen jal zi ahana.' "] *

²⁹ Zini men zen desan taman gwe-gwe'anzak, zen ol èwak gun nuban ol mamkam anakan lamang da kini nasen gwe'ak, "Wëo, em an zen eme guku, 'Alap mo gola asa dri yulsul, hwëna dan-ahare yaklakam asa etan syal gwibinkim sul soner.*" ³⁰ Ki emki enaka de ngaya tan hap te-lidak sonna in kon ati gwezan!"

* 15:24 15:24 Mzm. 22:19 * 15:28 15:28 Tingare Alap mo ol tataknaq awe, anakare kurungsu de hlaunnu [], zèno dam gulsunnu anakan, "Orep kim Alap mo ola ansa etan ale nul gwëk, ahakon hom ayatna ansa ale nul gwëk." Ayatna ansa aha zi mes yap orep tangan Yesaya 53:12 nakore naka de enlala gwibin niban mas gulku. * 15:29 15:29 Mzm. 22:8; 109:25

³¹ Zen kirekam hen Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna Musa mo ol tawa ta gwibin zi niban hen lamang da gwe'ak. Zen anakan zënaka ol wehakam nenbirida gwe'ak, "Aha zi ensa man gaya ta gwibiriki, hwëna zënaka hom tol gaya ta'ara!" ³² Zen de tangan eiwa Israel mo teipsinkim gwë'anam, zen maka te-lidak sonna in kon ati gwe'an zala. Kirekam de hla tankam, ki emaka anakan laïbli'bla'an, 'An eiwa Zen tangan- nësa de gaya tabin hip de Zi niye.' "

Zi darena in desa hen Yesus mae han makan dabirink, zen hen man lamang laka.

Yesus kim tilsikike:

(Mat. 27:45-56; Luk. 23:44-49; Yoh. 19:28-30)

³³⁻³⁴ Yaklana kim bolak zauku, dekam zep tingare langna owas hap kawesik. Hëndep yakla nwna kim dan-ahannak zauku, dekam zep etan hleng gwék. Yesus dekam zep lbrani olkam mamkam hërheka, "Eloi, Eloi, lama sabakhtani?" Nëre mae mo olkam Zen anakan hërheka, "Are ano Alap, ano Alap, Em ba habe Asa da tasi'ira?"*

³⁵ Hwëna in zen zë kara da'ak, ahakon hom dawemkam nasalblak, zep zënaka nenbiridak, "Emki sane tan. Zen Elia Baksa hërheblanda!" ³⁶ Dekam zep ahanik nabalba enkam hluweka, yera jaubum makare naka zep nabal-bakam gol hanaka. Desa zep anggur ho enennak de os gul inen naka te tek gwënnak kyaon soneka, desa zep Yesus hup mipnak goltrë seblaka- desa de kwlem gun hup. Ki zep hwëna gubiridaka, "Nen ki kara tan. Elia Bak wëhë yap ati gwe'an zaka?- zen de te-lidak sonna an kon terahen hap."*

³⁷ Yesus ki zep etan ol mamkam hërhe hanaka, ki zep hëndep tilsiki.

³⁸ Alap mo gol mwanak de kaen lilikin glaing-gling yawala dekam zep owas hap kalk neisik sonek.*

³⁹ Jana nabare zi mo mamna in zen apdenak zëre mo ahakore naban zikara ta'anka, dekam dangkam talsunubla'anka. Zen kim anakan Yesusu hla taka, "Zen kirekam mo tilidaye," dekam zep gubiridaka, "Zini an eiwa Alap mo Tane."

⁴⁰ We walya hen beya nik langa nakon kara da'ak. Zëno mae mo bosem-sena Salome, Magdala kore wenyä Maria, hen bose apde zem Yakobus Betek ne Yoses nik mo anena Maria- men zen hen zëno nik mo ayana Yesusu wë takke. ⁴¹ Zen

men zen Yesusu Galileak de gwënnak mas në gweblakke. Hen ahakore we walya beyanik zë ëgwë'ak- men deban mae Yesus mae han apdenak Yerusalemk yaing gwe zakke.

Yesusu kim lo dasikke:

(Mat. 27:57-61; Yoh. 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Kim kam-en gwe'ak, Arimatea walya Yusup ki zep hata zaka. Zen hen Yahudi mo teipsin sinodenak de aha mamna, hen zen man tangan Alap de kitak nabakam irik gilzin hap hohle gwe'anka. Yesus in kim tilki, dekam Hari Jumat, yaklana men dekam Yahudi zini ka'an dep de Sabat hap ëtamal gwe-gwekke.

† Hwëna Sabat hap de orapna dekam man tangan golek de gwe'ak. Zen in zep Yusup enlala tatete naban nabakam Pilatus osan dep song gwëka- Yesus mo tok naka dikim lo tasin hip abe tan hapye. ⁴⁴ Pilatus kim anakan salka, "Yesus mes tili," man tangan tenggwanka. Sap zen mes-am tawa gwëka, "Te-lidak sonnak de makan ta irin zini na-en hom juwe gwenan." Dekam zep gubiridaka, "Jana nabare zi mo mamna men zen zikara ta sara emki desa kwang tan." Kim hata zaka, dekam zep takensiblika, "San ha eiwa mes tangan tili?" ⁴⁵ Zëbon kim salka, "In eiwa mes tili," dekam zep Yusupsu gubluka, "Amki zerhal." ⁴⁶ Yusup dekam zep kaen ngap-ngap blala te-alakam golka. Ki zep hwëna Yesus mo tokna te-lidak sonna iwe zizeryahe halka. Kaen ngap-ngapna inkam zep zitahaleka. Ki zep hwëna kaso hul gun hamalak zidré neka. Lilikinni kaso yawalkam zep zigulhu inki. ⁴⁷ In kim ki zë golësyal ta'anka, Magdala kore wenyä Maria, apde bose zem Yoses mo anena Maria han man zë kara labi'ik- in kim zidréne ankaye.

16

Yesus kim gaya gwëkake:

(Mat. 28:1-8; Luk. 24:1-12; Yoh. 20:1-10)

¹⁻² Hari Sabatna kim tamank, we walya Yesusu de drënen kaso hula in san dep sek gwëk- Magdala kore wenyä Maria, apde bose zem Yakobus mo anena Maria, hen Salome. Zen mes irase dawem nabare minyakna te-alakam lop dak. In zep Minggukam orap tola ban Yesus mo tok naka de minyakna inkam hlë tablandan hap sek gwëk. ³ Hwëna ora san zep zënaka dakensibirida song gwe'ak, "Nara sa lilikin gulhlu irin kaso yawala insa nëp

* 15:33-34 15:33-34 Mzm. 22:2 * 15:36 15:36 Mzm. 69:22 * 15:38 15:38 Kel. 26:31-33 † 15:42-43 15:42-43 Yahudi mo Hari Sabatna, Jumat mo yakla dum gwehen nakon naït gwibik, hëndep Sabtu mo yakla dum gwe hennak zausuk gwëk.

irhi gulzimdi?" ⁴ Hwëna kim zë yaing gwe'ak, dekam zep hla nul kinik, "Lilikin kaso yala in mes irhi nul kinil." ⁵ Ki zep hëndep kaso hula iwe bitü gwëk. Hwëna wal seiwirsi zep zë hla da'ak. Baju ngapngap ala son naban dam taha san dekam nikin'inka. Ausa zep zë nohloblak.

⁶ Hwëna wal sewiri in zep gubiridaka, "Bahem ëairin! Em an Nazaret walya Yesussue lëbla'an- te-lidak sonnäk in sa makan da inkke. Bian Alap mes tin nikon ngaya tala! Zen awe hom. Emki sap hlaun- an zao sap nën nekye. ⁷ Dekam sek gwëk. Ola ansa zëre hon de ang ta gwen wenyä kip olzimhak- hen nonol tanganna Petrus hup, 'Yesus mes emsa Galilea san dep ngeirbiridala. Em zao esa ërtowermen kirekam Zëna emsa hamal hap gu-gubirida gwëkake.' "

⁸ We walya in dekam zep au hlon hap hen airin hip yal-yala ban heya-hya gwëk. Zep hëndep oranäk men desa zini nolëtowe'ak, desa donbirida srëm gwëk.

MARKUS MO OLA ZAO-EN ZAUSUNUN*

Yesus kim zënaka zertrei gwizim'inkake:
(Mat. 28:9-10; Yoh. 20:11-18; Luk. 24:13-35)

[⁹ Yesus in kim tülki, hwëna zëno ka'ankam, Minggukam, zep etan ngaya gwëka. Dekam zep kak tangannäk nonol tanganna Magdala kore wenyä Maria onäk Zënaka zertrëka. Maria in, zen men zëbon onakon Yesus orep tujukam de dowala golëalsa sonekake. ¹⁰ Yesus kim hli yulku, Maria dekam zep song gwëk- men zen Yesus hun nërgwë gwëkke, desa de tonbiridan hap. Zen hwëna kwasang hap nama sei gosa dabra'ak. ¹¹ Zen kim anakan ësak, "Yesus mes ngaya gwera. Èe kië hla tal," hwëna zen hom daïblibik.

¹² Zao hom holo gwe'ak, dekam zep etan aha nwe-masekam hwëna zi dare hap Zënaka zertreizimki. Zi darena in Yerusalem kon Yesus zëre hon de se-blaskam ang ta gwen wenyä ban de lowehen nakon aha ësan dep song ë'anaka. Hwëna oranäk zep Yesussu ërtowe'anaka. ¹³ Zi darena in dekon zep etan ola halka-anakan de lonbiridan hap, "Èe mese hen ërtowenan!" Hwëna Yesus hon de ang ta gwen wenyä in desa hen hom daïblizimk.

¹⁴ Zao hom holo gwe'ak, ki zep etan seblaskam de zëre hon ang ta gwen wenyäk tembane tannäk Zënaka zertreizimki. Dekam zep nol drak-drak hap jal gwibiridaka, sap men zen tin hyanak hla

da gwe'ak, desa de salbiridankam hom mae daïblibirida gwe'ak.

¹⁵ Ki zep hwëna gubiridaka, "Dekam sek gwëk. Abe hap de ol dawemna tångare lang san kitäk de zi ausu hap olzim halada gwëk. ¹⁶ Tångare zini men zen de Asa daïbli gwëbla'ak, hen zëre mae mo Asa de taïbliplanna in sa de baptis gwenkam noltrë gwe'ak, zen zen sa ëngaya gwëk. Hwëna Asa de taïbliplän srëm wenyä, desa Alap sa karek tabiri. ¹⁷ Men zen de Asa daïbli gwëbla'ak, zen zen sa hwëna owas-owasna aha zi dikim Asa taïbli gwëblän hap dena syal neibir-zimnira gwëk. Zen zep sa dowal-dowala ano bosekam nolëalsa sone gwibir. Hen zëre mae mo tame gun srëm olkam sa owas hap ëton gwëk. ¹⁸ Zen hen sap sa wanya jal-jala tahakam deirensik gwibir. Hen zen sap sa hasom nabare hona notde gwibir. Zen molya kim juwe gwëk. Zen de zi sang-sang hap tahasa tehabirida ine gwenkam, zen dekam sa ëdawem gwe-gwëk."

Yesus kim ngatan zi mo lang san dep sewe sekake:

(Luk. 24:50-53; Kis. 1:9-11)

¹⁹ Bian Yesus in kim kirekam tonbiridasiki, ki zep hwëna Alap ngatan zi mo lang san dep zer ine halka- zao de zëre mo dam taha nakon teipsinkim nikirin hip. ²⁰ Zëre hon de ang ta gwen wenyä in dekam zep hwëna ol dawemna in sa tångare lang san dep nol halada gwëk. In desan ki nol halada gwëk, Bian Zëna man zë mas gwibirida gwëka, hen sosonna owas-owassa dikim syal gwëgwibir-zimdin hip dena man mam gul gwizimki- zëno mae mo olsa dikim taïbli gwibin hip.]

*

16:8 16:9-19 Markus mo Ol Dawemna an, zëno aumwa topnak de ola, zen zën hom ale gulku. Hwëna aha zi hyanak dekam de Markus mo ola in sa sul sonen hap mas nuk.

Yesus hup de Ol Dawemna mensa Lukas ale gulkuke

1-2 Dawem Bian Teopilus Bak, *
Lukas onakon:

Alap mensa orep nësa gu-gubirida gweka- zère mo Walassa de nöp zer sonezimdin hip dena, Zen mes ki hëndep nër hom nëno mae mo ngirinnik kirekam syal gwibirki. Zëno awe de gwën hap dena angkam aïsili an desaë kon gwisibir hana'an. Zini men zen nonol kon gwisibir hanan nakon zère mae mo nwekam hla nul gwek, zen zep aïsili ansa zi-ë zi-ë san dep nol halada gwek. Dekam zini beya nik sap dawem enkam de aïsili ansa ale gun hup êakasik gwek. ³ Èe hwëna men zen nonola kon hla nul gwek, èe ama desa dawem enkam takensibirida gwek. Hen zen men desa ale nul gwek, èe ama desa baca gul gwek. Zen zebë hëndep anakan enlala gwibik, "Aïsili an èe asa Bian Teopilus hup dam-dam enkam ale gulblul- aha-en mae de hli yul guk kinin srëmkam." ⁴ Èe mae habë ansa ebe hap ale gulbluk: Em ekakim anakan tawa gwe, "Nonol men desa emsa tawa da gwek, zen eiwa de tanganna."

Alap mo dam taha nakore zini kim baptis ta gwibin zini Yohanissi de jaha gwen hap dena gubiridakake:

⁵ Herodes in kim teipsinkim Yerusalem mo langnak irik gilki, Alap mo golak de syal gwe-gwen zini bosena Zakaria, zen hen dekam zëwe. Zakaria, orep de Alap mo golak de syal gwe-gwen zini Abia Swe mo hliknak hen syal gwe-gweka. We zem bosena Elisabet. We zik mo auyan-azana hen Alap mo golak de syal ta gwen zi. ⁶ We-zi darena in man tangan Alap mo nwenak oto eisik. Hen zen aha-ere enlalakam tångare Alap mo ol san hen titi tabin sin ang è gwek. ⁷ Zen hwëna hom walasna wë lak. Zen Alap ki kirekam Elisabetsa enlala gwibirki. Zep hëndep walas srëmkam bogol êk.

⁸ Abia mo hliknak dinik dikim Alap mo golak syal tan hap denak kim zauk, zao de yaklanak dekam zep Zakariasa zen de syal gwen hap dam dasik. ⁹ Men kirekam Alap mo golak de syal ta gwen zini zisi dam dasik gwibirin, zen kirekam Zakariasa dam dasik. Zen mae hap dam dasik: Zen

de zë-en Alap zère en hap de teksonnak tîn hip- irase dawem nabare te kilsi de zë Alap hap ang gulsublun hap. ¹⁰ In kim ki kiresa de syal gwibin hip denak zau'uk, zi beyana dekam zep eiha lip nakore tekson nakon Biansa nen sonebla'ak.

¹¹ Kim zëwe irase dawem nabare te kilsi insa ang gulsu'unka, ki zep hwëna Alap mo dam taha nakore zini ang gul gwen hap de meja alpnak zau'un zaka- Zakaria mo dam taha san dekam. ¹² Zakaria kim hla taka, ki zep auna hloblaka, hëndep man zë airiblaka. ¹³ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini in ki zep gubluka, "Zakaria, bahem asa airiblan. Alap mes eno ol gu sonenna salka. We om Elisabet zi walassa sa ebe hap wë tablal. Yohaniskim bose ta. ¹⁴ Kim de jaha gwe'ak, em dekam esa tangan sam gwesik gweblala, hëndep esa isrip-sri gwe-gweblala. Aha zi hen beya nik sa isrip-sri në gweblal. ¹⁵ Zen Bian mo nwenak zi yawal hap sa jowera. Alap mo Enhona jaha gwen nakon sa ki hëndep bi gweblala. Zep angguru ban ho jal-jala ban bap zen otde gwen. ¹⁶ Zen Zen sa Israelk de zini beyakam Bian osan dep kwang guludahal zala- zère mae mo Alap hon depye. ¹⁷ Hen Zen Zen sa Biansa ngeirbli zala. Zëno tahana Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak mo kim sa soson nëblal, hen zëno enhona zëno kim sa lwablala. Hen Israelk de zini men zen iye zeban zënaka gil-gil neibirida gwenan, zen zen sa desa siri gulsulu. Hen srë de ora san de ëgwahan wenyä, zen zen sa desa eiwa de ora san dep kwang guludahal zala. Zen kirekam sa zi beyana Bian de hata zannak dep hamal gulu."*

¹⁸ Zakaria ki zep takensiblika, "Baknakarekam asa tawa gwer?- eiwa diki lwankam. Sap èe mesë bogol gwek, hen ano wenyä mes-am tangan bogol gwek."

¹⁹ Ki zep ding gubluka, "Èe an Gabriel. Bian mo dang nakonë zauk gwenan. Zen zep asa emsa de ol dawemna ansa tawa tan hap zer sonera. ²⁰ Insa ki emsa gublunan, Alap sa ki hëndep kirekam ebe hap syal gwibir-blira. Hwëna em home asa taibliblanda. Zep hëndep angkam em molye ola tonka. Em esa ol srëm gwera, hëndep mes ki lwanan."

²¹ Kim nësbla tinek, ki zep hëndep dengwanbla'ak, "Zen ba hap kire tangankam holo gwe'an ora?" ²² Kim kon wet so zaka, zen banakan dep?- ol tonbiridanna. Taha enkam zep akan-akan gwibirida'anaka, sap zen mes ol srëm gweka. Zi beyana in

* 1:1-2 1:1-2 Teopilus Bak mo bosena in enlala naban. Enlalana, "Alapsa de emsa lwa gweblan zi." San ha Lukas kire bose nabare zi hip ale gulbluka? San ha tångare zini men zen Alapsa emna nola gweblanankan, zëbe mae hap ale gulzimki? Nen angkam tawa naka hom. * 1:17 1:17 Mal. 4:5-6; Mat. 11:14; 17:11-13

dekam zep anakan tame dak, "O an nwe nik zè lirisin nèblaon."

²³ Zakaria Bak mo Alap mo golak de syala kim tap gweblak, dekam zep zère mo gol san dep song gweka. ²⁴ Hom holo gwe'ak, dekam zep hēndep we zem Elisabet u gwe'ak. Dekam zep saher hap gol ennak gwè gwek- holona benna ahare taha-tap enkam. ²⁵ Zen man enlala gwe-gwek, "Na-en babè tawa tabin. Dikire tingan anakan asa tame nuk, 'In Bian kwasang gwibirki.' Èe an sap bogola, hwēna ano walas wè tan srēm hap de sahera zi nwenak Bian Zèn ap ngan gul-subi'ira."

Mariasa kim Yesussu de jaha gwen hap dena hamil hap tawa gulkuke:

²⁶ Elisabet kim benna enam enkam u nuban gwè'ak, Alap ki zep zère mo dam taha nakore zini Gabrielsa etan Galilea mo langnak de èna Nazaret san dep zer soneka. ²⁷ Gabriel ki zep kwalbasa lam gunnu Maria osan dep song gweka. Zen Yusup hup de golgu gweblanna. Yusup mo auyan-azana teipsin zini Daud onakon. ²⁸ Alap mo dam taha nakore zini in ki zep Maria hon hataka, zao zep gubir zika, "Dawem! Em Alap mo kwasang-kwasangnake gwè'ara! Bian man emsa dawem tangankam kara gul gwenda!"

²⁹ Zèno ola insa de sankam, Maria ki zep auna hlok, dekam zep zènaka enlala ennak mae hap takensibik, "An ba hap ki kirekam asa gubirida?"

³⁰ Hwēna ki zep etan gubirki, "Bahem airin, Maria, sap em ema Alap mo nwenak sam gwesi'ira. ³¹ Em esa u gwera. Zi walassa esa jaha gwera. Yesuskum bosa ta. † ³² Zen sa teipsili, hēndep dekam sa nen gweblal, 'Alap Teipsin Zi nik mo Tane.' Bian Alap sa Desa gublula- Zen de Israelsa bi gwibin hip, zère mo auyanna Daud Bak mo kim. ³³ Zen Zen sa hēndep denaban kitak Yakob mo auyan-azana irik gili. Zèno irik ginni in molya tap gwek."*

³⁴ Maria ki zep gubluk, "Hwēna èe an homè zi mae naban gaing è'an. Èe bannakan asa walas gwer?"

³⁵ Ki zep ding gubirki, "Alap mo Enho sa ebon ing gwehe zala, hen Alap mo sosen sa emsa bi gwibiri. Zen zep sa walas tola insa nen gweblal, 'Zen Alap mo Tane-enho lalak enna.' ³⁶ An kirekamè emsa gubirin, zen mes ki iye om Elisabet hon kirekam lwak. Zen mes u gwek- benna angkam enam enkam. Zen sap bogola, hen zini mes anakan nenbik, 'An Alap ki walas srēm gulku.' ³⁷ Hwēna zen angkam

u nuban gwè'an. Sap Alap hap hom-banakare maena, Zen de syal gwibin srēm hap denaye."

³⁸ Maria ki zep ding gubluk, "Èe an Bian mo tana iltikinnik de gwè gwen wesya. Sap sa ki kirekam abon onak lwal- in kirekam em asa gubiridaye." Alap mo dam taha nakore zini in ki zep hli yulku.

Maria kim Elisabetsa zini gikke:

³⁹ Alap mo dam taha nakore zini in kim hli yulku, holo gwehan srēmna Maria dekam zep hen sosen tola ban Yerusalem mo kwatap lang san dep song gwek-Zakaria ne Elisabet nik mo è san dep. ⁴⁰ Zakaria mo golak kim hatak, ki zep Elisabetsa dawem gul kinik. ⁴¹ Elisabet kim Maria mo dawemna insa salbik, ungala mwanak de walasna in dekam zep sosen gweka. Alap mo Enhona dekam zep Elisabetsa ing gwe hebirki, ⁴² ki zep Mariasa ol mamkam gubik, "Em ene tingare we walya kon dawemna hlau'ura! Hen Alap eno walasna in hap dawemsa sa golblala. ⁴³ Èe an betekna, hwēna em in Teipsin Zini Bian mo anee ano golak hatanda! ⁴⁴ Èe kimè eno dawemna sal, ano ungala mwanak de walasna dekam zep isrip-sri naban sosen gwera. ⁴⁵ Ebe hap Bian hē'ho gwibin tangan naka golbi'ira, sap men zen ebon onak Bian mo ola hatak, em ema taiblibirki, hen zen kirekam sa ki lwal!"

Maria kim Alapsa terya ban isrip-sri gweblakke:

(1Sam. 2:1-10)

⁴⁶ Maria ki zep guk,

"Èe ama Bian Alapsa boltere ta'an,

⁴⁷ hen ano enhona man isrip-sri gweblala'ara,

sap Zen Zen sa asa ngaya gulu.

⁴⁸ Zen man asa enlala gwibirki, hwēna èe an Zèbon de babu gwe-gwen we- bosa srēm tola.

Hwēna angkam tingare zi ausuna hēndep denaban sa asa nen gwibir,

'Hè'ho gwibin tanganna zen zen hlauk.'

⁴⁹ Sap sosen Zini Alap, Zen eiwa lalak tanganna,

hwēna Zen man kirekam-kirekam yawala abe hap syal gwe-gwibir-bi'ira.

⁵⁰ Auyan-aza nakon hēndep auyan-azana, Zènaka de airiblan zi hip

Zen man zère mo kwasangna gol gwizimnira.*

⁵¹ Bian men kirekam orep zère mo sosonna goltrei gwizimki,

Zen kirekam etan angkam goltreizim'ira:

† 1:31 1:31 "Yesus" kum de bosena, zen enlala naban. Zèno enlalana, "Zisi de ngaya tabin hip de Zi." (Mat. 1:21)

* 1:33 1:33 2Sam. 7:12-16; Yes. 7:14; 9:6-7 * 1:50 1:50 Mzm. 103:17

Zen orep zi zëna-zënana man sekwak gulsuk gweka,
hen zëno mae mo kalang karekna man blaonsuk gwizimki.

⁵² Zen hen orep teipsin-teipsin wenyaka zère mae mo teinikin gwen nakon man yal gul sone gweka,

hwëna bose srëm wenyaka zep kang gulse gweka.

⁵³ Usak nabare wenyaka desa man dërek-dërekna kim itri ta gwibirki.

Hwëna men zen nonol tahalha srëmkam lowehe gwék,

desa man gubirida gweka, 'Usak naban sekwak gwék.*

Hwëna angkam Alap etan kirekam nèbe mae hap syal gwibir-zim'ira.

⁵⁴⁻⁵⁵ Nëno mae mo auyanna Abrahamsa hen zëno auyan-tane walya men kirekam gu-gubirida gweka,

Zen angkam kirekam Israelsa mas gwibirida'ara.

Zen man anakan gu-gubirida gweka, 'Ano ebe mae hap de kwasang-kwasangna hëndep denaban sa lwa gwer.

Èe molyë golzausuk gwék.*

Zen desa angkam enlala gwibi'ira."

⁵⁶ Maria Elisabet han san ha dan-ahare benkam èk, ki zep etan zère mo è san dep lwahak.

Baptis ta gwibin zini Yohanissi kim jaha gwekke:

⁵⁷ Elisabet de jaha gwen hap denak kim zauk, zi walassa zep jaha gwék. ⁵⁸ Gol golek dena hen iye zem kim anakan èsak, "Bian mes Elisabet hap kwasangna mamkam golbiri," dekam zep tagal neisibirzik, hen dekam zep zè apdekam èsirip-sri gwék.

⁵⁹ Walasna in kim mingguna aha-en gwéblak, ki zep etan tagal nèblak- to mip naka dikim blaonsublun hap.* Zen man èkil gi'ik, "An zère mo Bian mo bosekam esa bose lal- 'Zakaria'kam." ⁶⁰ Hwëna an zik zep gubiridak, "Kirekam bëjen nen bose tan! An 'Yohanis'kim esa bosa lal."

⁶¹ Dekam zep dengganbi'ik, "Iye wal om hom tanganke- kire bosa naye!"

⁶² Ki zep tahakam Zakariasa akan-akan nèblak- anakan de takensiblîn hap, "Ena banakan de bosa tan habe dwam gwébla'ara?" ⁶³ Zakaria hom nama dekam ola ton'anka. Ki zep te hlang hap abe gweka, dekam zep zè ale gulku, "An

bosena Yohanis." Dekam zep tungan deng-gwanblak. ⁶⁴ Dekam zep hëndep ola etan tonka. Alap mo bosa ensa zep ilman gul tineka. ⁶⁵ Zëno gol golek denak dena dekam zep srëkam dengganbla'ak, hen tîngare Yerusalem mo kwatap lang san de lowe hendan wenyaka desa man donbirida gwék. ⁶⁶ Tîngare zini men zen èsak, ki zep enlala ennak èenlala gwe-gwe'ak, "Walasna in banakare zi hip wèhè yap jowe'anka?" Zen mae hap ki kirekam ègu gwék: Sap Bian mo sosonna man Zëbon lwa gwe'ak.

Zakaria kim hamal hap de ola tonbiridakake:

⁶⁷ Walas zemka in kim "Yohanis"kim bosa dak, dekam zep Alap mo Enhona Zakariasa bi gwéblaka, dekam zep Alap onakore hamal hap de ola tonbiridaka,

⁶⁸ "Bian en hap nen dawemsa golbla tîne gwen-

Israel mo Alap hap.

Zen mes hatala-

zère kore naka de kwasang gwibiridan hap,

hen dekam de dowal mo kiçi mo irik gin nikon gwiswe sonen hap.

⁶⁹ Zen mes nèbe mae hap Zi sosonna zer sonezimki-

nësa de ngaya tabin hip de Zi niye, teipsin zini Daud Bak, men zen Alap mo dwam gwibin sin ang gwe-gwekake, zëno auyan-aza nakore naka. †

⁷⁰ Alap mo ol ayang gul gwen zini orep tangan mes anakan ègu-guk gwék,

⁷¹ 'Nësa de ngaya tabin hip de Zini sa hatala-

Zen de nësa jal zi mo taha nakon alal gul gwen hap.'

⁷² Hen anakan mes gu-gubirida gweka,

'Èe asa Ère mo ebe mae hap de ol gu-gubiridanna enlala gwibir, zep asa hëndep emsa kwasang gwibiridal.'

⁷³ Alap mes nëno mae mo auyanna Abrahamsa anakan gu-gubluka,

⁷⁴ 'Emsa de tamera gwen zi mo taha nakon Èe asa emsa al gul halzal.

Zen dekam esa aïrîn srëmkam Asa betek è gwéblal.*

⁷⁵ Zep nen enho lalakkam esa Alap en hon ètal gwesil,

hen zëno nwe kara gwennak esa hëndep denaban lowehe gwer."

⁷⁶ Zakaria ki zep hwëna tane zikhip dena aïsil gwenkam ayang gulku,

"Em, ano walas, emsa sa nen gwéblal,

* **1:53** 1:53 Mzm. 107:9 * **1:54-55** 1:54-55 Kej. 17:7; 22:17; Mzm. 111:9 * **1:59** 1:59 Kej. 17:12; Im. 12:3

† **1:69** 1:69 Zakaria mo ola an, zen Yohani'i de enlala gwéblan hap hom. Zen hwëna Yesusu enlala gwéblaka, sap Yesus Zen Zen- Raja Daud mo auyan-aza nakore naye. Sap Zakaria zëna tane zem Yohanis hin, zen Harun Bak mo ausu nakorena. * **1:74** 1:74 Kej. 17:7; 22:16-17; Mzm. 105:8-11 * **1:76** 1:76 Yes. 40:3; Mal. 3:1

'Alap Teipsin Zi nik mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini.'

Em esa Biansa ngeirblira- zèbe hap de orasa sal tablan hap,*

⁷⁷ hen Bian mo hlil irin wenyaka esa anakan tawa ta gwibiri,

'Alap sa emsa eno mae mo karek-kareksa de tap gulsuzimdkim ngaya tabiri.'

⁷⁸ Sap nëno mae mo Alapna Zen kae-kaena hen kwasang-kwasang enna.

Zen zep sa nësa de ngatan tabin hip de Zini insa zer sonera.

Zen ngatan zi mo lang nakon kaknak de yakla hata sezan mo kim sa zilsila.

⁷⁹ Zen dekam sa tūngare zi ausuna ngatan tabir zira hen ngaya tabiri,

sap zen tūngan kawesinnik lowe he'an, hen tin hip ëairi gwenan.

Zen Zëbon onakon esa Alap han ërumlae gwer, hen zi bosyan naban ëumlae gwer."*

⁸⁰ Zakaria mo tanena Yohanis in kim mam gwe'anaka, Alap osan dep de enlalana hen dekam zep mam gwebla'anaka. Zen zi srëm langnak gwë gweka- hēndep yaklana mensa Bian Alap dam tasiblika. Zao kim hatak, zen dekam zep tūngare Israelk de zi hip zënaka zertreizimki.

2

Yesusu kim jaha gwekke:
(Mat. 1:18-25)

¹ Dekam teipsin tangan zini ki, zen langna beya en tangan naka Roma kon irik gilki. Zen dekam zep tūngare zisi de zëre mo irik gin nika aitbin hip gubiridaka.

* ² An nonol aitbinni- Kirenius men kim Siria mo langnak gubernor gwekake. †

³ Tūngare zini dekam zep zëre mae mo auyan-aza mo ë-ë san dep sek gwendak-zëno mae mo bosem-sesa dikim zë ale tabir-zimdin hip.

⁴⁻⁵ Yusup ne Maria ne dekam zep hen kire hap Galilea ne langnak de ëna Nazaret kon Yerusalem mo langnak de aha ëna Betlehem san dep song ëk- teipsin zini Daudsa men zao orep jaha gwekke. Sap Yusup mo auyan-azana Daud onakon. Zëbe hap de golgu gweblan weny Maria in dekam u nuban gwë'ak. ⁶⁻⁷ Betlehemk hom tangan holo ë'ak, Maria ki zep zi walassa jaha gwek-nonol walassa. Kaen hak-haknak zep tahalek, desa zep domba-sapi mo tembane ta gwen kolho makarenak drënek. Sap

kitak de gol-gola mes zi enkam ëbeya gwek.

Domba zaho ta gwibin zinik kim Alap mo dam tahana kore zini ëjowe zakke:

⁸ Langna iwe dekam domba zaho ta gwibin weny man kam domba zaho zemka sonak kara dabi'ik. ⁹ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini ki zep zëbon mae onak jowe ane zaka, hen Bian mo ngatanna man zë zilbirida anezak. Karekkam zep zë ëairi'ak. ¹⁰ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini in ki zep gubiridaka, "Bahem ëairin, sap ëe an ol dawemsaë ebe mae hap golhatazimmnzal. Ola ansa de ësankam, tūngare zini sërkan tangan sa ëisrip-sri gwer. ¹¹ Namen, Daud mo ënak, weny man jaha gwer- emsa de ngaya tabin hip de Teipsin nika, Alap mensa dam tasikike. ¹² Ol tan-tansaë ebe mae hap golzim'in: Em esa walas tolsa deyol hak-hakkam de tahalen naka hla lal. Domba mo tembane ta gwennak ta'ara. Zen dekam esa anakan dam lasil, 'An Zen.' "

¹³ Ki zep hwëna mumuk ennak ahakore Alap mo dam taha nakore zini beya en tangankam ëjowezak, ki zep zë Alapsa isrip-sri nëbla'ak,

¹⁴ "Alap Em eiwa teipsin tanganna!

Eno bosena dikire kitak teip nulsuk gweblak.

Sap angkam ema okamanak de zi niban golësësek gwe'ara- ere mo nwenak men zen oto gwesi'inye."

¹⁵ Alap mo dam taha nakore zini in kim etan ngatan zi mo lang san dep sesek gwesek, zini in dekam zep ëguk, "Nen ki nabakam Betlehem san dep gweyo gweneka ki zë hla kuk, in desa Bian nësa gubiridandake."

¹⁶ Ki zep hēndep sek gwek. Dekam zep hēndep Yusup ne Maria neka nakek, hen walas tola insa dekam zep hla dak- domba mo tembane ta gwen kolho makarenak de tannak. ¹⁷ In kim hla dak, dekam zep kitak donbiridak- walas tola in hap dena, men desa Alap mo dam tahana kore zini in tonbiridakaye. ¹⁸ Ola insa de ësane gwenkam, tūngare zini man tangan ëtenggwanak. ¹⁹ Hwëna Maria zëna, in zen ki zë lwa gwe'ak, desa kitak enlala ennak lam gul gwe'ak hen enlala gwe-gwibi'ik. ²⁰ Zini in ki zep etan Alapsa de tërya ban boltere tan naban lwan dahak. Sap tūngan mensa ësane gwek hen hla

* **1:79** 1:79 Yes. 9:2; 60:1-2 * **2:1** 2:1 Mae hap zënaka naïtbik: Pajak te-alasa dikim Roma mo irik ginni kip sowe henkam gol gwizimdin hip. Romak de teipsinni maekam nen gweblak. "Kaesar Agustus" kum, hwëna zen zëno bose tangansa hom. Men zen dekam irik gilki, zëno bosena Gaius Oktafius. "Kaesar" kam de gublunna, zen syal bose. Enlalana, "Teipsin zini." † **2:2** 2:2 Siriasa hen Roma irik nik.

nuk, zen hëndep men kirekam Alap mo dam tahana kore zini in gubiridakake.

Yesussu kim bose dakke, hen Alap mo golak kim értrëkke:

²¹ Walas tola insa kim mingguna aha-en tap gweblak, dekam zep to mipna nablonsubluk, hen dekam zep "Yesus" kum bose dak- men kirekam Alap mo dam taha nakore zini Mariasa u gwen srëmnak gubirkike.

²² Musa Bak men desa nonol zi walas wë tan hap dena zëre mo titi tabin olak ale gulku, Maria ne Yusup ne man desan ang ëk. Zen nonol Maria de sasa gwesinnik dep orapna empat-pulu enkam eissik, dekam zep walas tola insa Yerusalem san ërzahek- Alap hap dikim értrëblan hap.*

²³ Mae hap értrëblak: Sap Musa mes ki zëre mo titi tabin olak anakan ale gulku,

"Tingare nonol zi walas wë tanna, zen Alap zëre hap dena. Zep emki zëre hap zertrë gweblan."*

²⁴ Zen hen man ang ëk- mawasa de dandan Alap hap teisyablanna, desa de Alap mo golak de syal tan zi ang sosublun hap. Sap Musa mo titi tabin olak nonol walas wë tansa de Alap hap zertrëblan hap dena kirekam hen lwak.*

²⁵ Dekam Yerusalemk, zini bosena Simeon. Zini in enho dam-damkam gwë gweka hen Alap hon mes tangan tal gwesiki. Zen man Alapsa Israelsa de dawem gun hup kara ta gweka, hen Alap mo Enho zergwë gweka. ²⁶ Alap mo Enhona mes hamal hap gu-gubluka, "Em molye na-en tilki- Teipsin Zini insa de hla tan srëmnakye, Èe Mensa Israelsa de ngaya tabin hip dam tasikye." ²⁷ Dekam zep hen Simeonsa Alap mo Enhona anakan gubluka, "Emki Alap mo golak de teksonna iwe ün." Hwëna Maria ne Yusup ne dekam zep hen Yesussu Alap hap de zertrëblan hap érti'inzak- Musa mo ola in san de ang ën hap. ²⁸ Simeon dekam zep hëndep walas tola insa zer inki, ki zep dawemna Alap hap golblaka,

²⁹ "Teipsin Zini Bian, angkam Eno asa de gu-guk gweblanna mese eiwa de guluda.

Ema asa sam tanda. Zep ere hon de babu gwen zini ëe angkam mesë auhu-kamana ansa de hli yun hup hohle gwenan.

³⁰ Sap angkam ëe mesë ëre mo nwekam hla tanan- ere mo zisi de ngaya tabin hip de Zi zer sonen naye,

³¹ men Desa Ena tingare zi dikim tame tan hap hamal takaye.

³² Zen Zen sa ngatanna golzimdi- tingare zi ausu mo enlalasa dikim ngatan tazimdin hipye.

Hen zen Zëbon onakon sa Israel mo bosena dawem gwer."*

³³ An-bi zem man tangan lenggwan'ak- Simeon mo ola insa kim zëre nik mo walasna in hap dena sane ë'akye.

³⁴ Simeon ki zep guzimki, "Bian sa ep dawemna golzimdi." Hen Mariasa ki zep gubirki, "Walas tola an mes Alap dam tasiki- Zen de Israellk de zisi klis gun hup. Dawem gol gwen wenyä, desa Alap zëre hap sa kang gul seblala. Hwëna karek gol gwen wenyä, desa hëndep kareknak sa kang gulu. Sap An Alap mo dam tasin Zi, zep sa hen zini beya nik lamang da gwer.* ³⁵ Alap insa kirekam syal gwibi'ira, zini zen dekam sa zëre mae mo enlala aning tanna nërtrë gwer. Hwëna Maria, eno enhonak enlwan yawal sa hen nëbok ben-ben makan tisisl."

³⁶ We sem bogola Hana Bak dekam zao hen gwë'ak. Zen Alap mo hamal hap de olsa de ayang gul gwen hap de we. Zëno biana Panuel- Asyer Bak mo auyan-aza nakorena. Wenyä in zi zeban tuju tahun enkam ëk, ³⁷ dekam hwëna sem nik zep zë-en holokam gwë gwëk. Hëndep in kim Yesussu értilzik, zëno tahuna dekam 84 enkam. Zen hom tangan Alap mo gola langa gulsuk gwëk. Yaklam denaban kam denaban zen dekon Alapsa isrip-sri gwebla tine gwëk hen gu sonebla tine gwëk- tembane lwa gwen naban. ³⁸ Zen dekam zep hen hatazak, dekam zep Alap hap dawemsa golblak. Hen men zen zë lowe he'ak, dekam zep desa anakan tonbirida'ak, "Walasna an Zen Zen sa jal zi mo irik gin nikon nësa gwiswe sonera." ‡

³⁹ Yusup ne Maria ne in kim zë Musa mo titi tabin ola insa syal eisibik- nonol walas wë tan hap dena, dekam zep etan zëre nik mo ëna Nazaret san dep ërlwahak- Galilea mo langnak dep.* ⁴⁰ Walas tola in ki zep hëndep mam gwe'anka, hen sosonna mam gwebla'ak, hen enlala blala dekam zep tangan mam gwebla'anka. Hen Alap mo kwasang-kwasangna Zëbon lwa gwë'ak.

Yesus kim Alap mo golak gwëkake:

⁴¹ Tahunna men kiye, Yesus mo anebiana man yakla yala Paskanak dep

* 2:22 2:22 Im. 12:1-8 * 2:23 2:23 Kel. 13:2; 13:11-15

* 2:24 2:24 Im. 12:6-8 * 2:32 2:32 Yes. 42:6; 49:6;

52:10; Yoh. 8:12 * 2:34 2:34 Yes. 8:14; 1Kor. 1:23; 1Ptr. 2:7-8 ‡ 2:38 2:38 Yunani olkam Lukas Yerusalemna de gwiswe sonen hap awe ale gulku. Yerusalem zen Israel mo ë yawal. Zep enlalana awe, tingare Israelsa de gwiswe sonen hap. * 2:39 2:39 Mat. 2:23

Yerusalem san dep yahe gwék. ⁴² Yesus mo tahunna kim dua-blas gwék, ki zep etan kire san dep sek gwék- men kirekam Israel de zini égwè gwékke. ⁴³ Kim éhya gwesik, ki zep etan lwan dahak, hwèna Yesus man Yerusalem gwéka. Hwèna an-bi zem hom anakan tawa éblak, "Zen man gwèra." ⁴⁴ Zen zi beya hap tim uk, "Zen hen mes ang gwe zala." Hwèna hom. In kim song èk, truwe guk gwennak kim kamen yaing gwék, dekam zep ohwensiblik. Dekam zep iye zem osan hen wal bose wal zem osan léblak. ⁴⁵ Hwèna hom hla lak. Ka'an zep kaknak etan Yerusalem san dep olahak- zèwe de léblan hap. ⁴⁶ Yaklana dan-ahanna kim zep hla lak. Zen Alap mo golak nikin'inka, Alap mo olsa de tawa ta gwibin wenyaka sane tabi'inka, hen man takensibirida gwe'anka. ⁴⁷ Tingare zini men zen sane da gwe'ak, zèno enlala blala man anakan dengguan gwebla'ak, "Owas, zen en ba hap dam gulsuk gwe'ara?" ⁴⁸ An-bi zem hen man tangan zao de hla lankam lenggwanblak. An zem ki zep gubluk, "Temlan, em ba habe kirekam asa gwezimki? Èe bia han ngalap nabané emsa ahakalblal!"

⁴⁹ Ki zep ding gulbirkiki, "Em ba habe srèn san Asa ahakalblaka? Zen emaka enlala éka, 'Zen Bi zik mo golak gwè'ara.' " ⁵⁰ Hwèna zen hom zèno ding gulzimdinni insa tame ulblik.

⁵¹ Dekam zep etan Nazaret san dep ang gwizimki, hen dekam man zè betek gwezizimki. Maria kirekam-kirekamna insa tane zikhip dena hlaul gwék, desa enlala ennak lam gul gwék. ⁵² Yesus kim mam gwe'anka, enlala blala dekam zep hen mam gwebla'anka. Zen man tangan Alap mo nwenak hen tingare zi mo nwenak oto gwesiki.

3

*Baptis ta gwibin zini Yohanis mo ol:
(Mat. 3:1-12; Mrk. 1:1-8; Yoh. 1:19-28)*

¹ Roma mo teipsin tangan zini Tiberius Bak, zèno irik gin tahunna kim lima-blas gwék, Alap dekam zep syala Yohanis hip wei yul soneblaka. Dekam men zen Roma mo teipsin tangan zini in mo alp nakon irik nik,

Pontius Pilatus Bak dekam Yerusalem mo langnak irik gilki,

Herodes dekam Galileak irik gilki.

Herodes mo ayana Pilipus Bak dekam Itureak hen Trakonitisk irik gilki,

hen Lisanas Bak dekam Abilenek irik gilki.

² Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni dekam Hanas han Kayafas han. Hwèna dekam zep zi srèm langnak Alap mo ola Zakaria mo tanena Yohanis hon hatak.

³ Yohanis dekam zep Alap onakore olkam Yordan mo lang san kitak titi tabir song gwéka, "Ere mae mo karek-karek nakon em éhalen. Alap dekam sa eno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi. Em dikim enaka anakan golètrèn hap, 'Èe ama angkam Alapsa ang gwebla'an,' èe ki asa hwèna emsa baptis tabir." ⁴ Yohanis zen orasa de sal tablan hap de zini men zèbe hap Yesaya Bak Alap mo olak hamal hap anakan ale gulblukake,

"Zini sa zi srèm lang nakon taken gwera, 'Haen, nère mae mo Teipsin Zi hip nen orasa hamal ta gublun! Hen nen dam-dam ta gublun!"

⁵ Tingare dwrak-dwraknak kamasa nen bwang gun,

hen tingare kwatapna betekna hen yawala nen talen- dekam de sèsek gwen hap.

Ora gwa-gwana nen dam-dam tasin.

Tung-tungna hen nen sèsek tandan.

⁶ Tingare auhu-kamanak de zini esa hla lal-

Alap onakore emsa de ngaya tabin hip de Zi niye.' **

⁷ Zini beya tangan nik zep Yohanis hon baptis tabin hip yaing gwe-gwék. Hwèna Yohanis zao zep gubirida gwéka, "Em an gwe makare enlalana! Em ema èenlala gwe'an, 'Asa de baptis tankam Alap molya asa karek tabiriki.' Hwèna em home éhale'an. Alap mo jala kon molye éheyahya gwék. ⁸ Zen in zep, em de Alap mo jala insa goltowen srèm hap, emsa de baptis tan srèmnak em nonol ere mae mo lowehen karekna insa wet gulsun- dekam de emsa anakan tame tabin hip, 'Zen mes éhaler.' Em bahem anakan èkil gil gwen, 'Èe an Abraham mo auyan-aza nakore nakake. Zep asa molya Alap karek tabiriki.' Sap Alap maka eno mae mo weinak dep kaso-kasona ansa Abraham mo auyan-aza hap yang tabi'ira. ⁹ Sap Alap mo zer sonen Zini in Zen ano lure nakon hata'an zala, Zen mes hlala hohle gulu- dekam de tesya lu ta gwen happye. Tenya men zen de eini ètè srèm gwe'ak, desa sa ausu ennak lu tala, hèndep ki sa tinsik gwen srèm syauk hi-hitinnik yal ta sera."

§ 2:41 2:41 Paskana zen Yahudi mo olkam enlalana "tamaran." Zen dekam de enlala gwibin hip- in kim Alap mo dam taha nakore zini Israel mo gol-gola tamankake, Mesir mo gol-gol san de tilidan hap. Mesir mo nonol walasna dekam zep juwek. Owasna insa de hlaukum, dekam zep Mesir mo teipsinni Israel mo zi ausu nakore zini insa gubiridaka, "Dikire sek gwék." (Kel. 12:1-51; Ul. 16:1-8)

* 3:3 3:3 Kis. 13:24-25; 19:4

* 3:6 3:6 Yes. 40:3-5

¹⁰ Zen hwëna man dakensik gweblak, “Ki ëe basa asa syal eibir- ëe dikim Alap mo jala insa goltowen srëm hapye?”

¹¹ Anakan zep ding gul gwizimki, “Eno baju de dan nënna, ahana kip em teisyablan- baju srëmna kip. Eno tembane de lwanna, em tahalha wenyu kip kae gwebla-zimdin.”

¹² Roma mo irik ginnik dep de pajak te-ala alal ta gwizimdin hip de zini hen man baptis tabin hip yaing gwe-gwezak. Zen man dakensik gweblak, “Bian, ëe basa asa syal eibir?”

¹³ Desa man ding gul gwizimki, “Te-alana bahem mamkam alal ta gwizimdin-aha hlik naka dikim ere mae hap kap ta-in gwen hapye. Diki Roma mo teipsin zini men kire enkam de alal ta gwen hap emsa gubiridaka, zen kire enkam em alal ta gwizimdin.”

¹⁴ Jana nabare wenyu man hen dakensik gweblak, “Zep abe mae hap hen banakan? Èe hen banakan asa syal eibir?”

Yohanis man ding gul gwizimki, “Em bahem jala ban tik-tik ta gwibin- te-alasa dikim alal tazimdin hipye. Hen anakan bahem gubirida gwen, ‘Èe asa emsa klak tal’- ep dikim te-alasa zezimdin hipye. Ere en mo te-alakam em lowehe gwen.”

¹⁵ Yohanis hon de ësane gwenkam, zep zënaka nenbirida gwe'ak, “Eiwa, nësa de ngaya tabin hip Dinik bae ki hata'an zala! San ha diki an Zen mes yap?”

¹⁶ Hwëna ki zep gubiridaka, “Èe weyakamë emsa baptis ta gwibi'in. Hwëna abon onakon de Teipsin Zini sa hata zala. Èe dawem naka hom- dekam de Zëbon onak babu gwen mae hapye. Sap zëno tana maesa de ngan sosublun hap, ëe bëjënë. Zen diki Zen sa Alap mo Enhokam emsa baptis ta gwibiri, hen syaukkum.*

¹⁷ Zen joksä zirensi'ira- dekam de lënsa lën hap. Dangnak dena, desa yunak sa bitü tala. Hwëna syaena men zen dang alp san alti'ik, desa tünsin srëm syauk bla san dep sa yal ta sera.” †

¹⁸ Zen kirekam-kirekam ol zim-zimsi zë mas gul gwizimki- dekam de Alap onakore ol dawem san dep titi tabin hip. ¹⁹ Hwëna zen hen Galilea mo teipsin, Herode'a, damnak anakan jalse gweblaka, “Em bap ere mo oso mo wenyu Herodianasa al

gulbluka! Hen eno aha karek-karek gulin hala seranna hen beyana!” ²⁰ Hwëna Herodes dekam zep jal gweblaka. Zen dekam zep Alap mo nwenak zëre hap de karekna etan mam gulsuku- Yohanissi kim bwinak tak ta inkiye.

Yohanis kim Yesusu baptis takake:

(Mat. 3:13-17; Mrk. 1:9-11; Luk. 9:35; Yoh. 1:32-34)

²¹ Hwëna bwinak kim nama dayalsik srëm gwe'ak, zi beyana insa kim baptis tabirida'anka, Yesusu hen dekam zep baptis taka. Yesus kim kon ola gu sone'anka, nglina dekam zep hlang në hanak. ²² Alap mo Enhona dekam zep mawana ohola mo nwe-masekam Zëbon onak dep ati gwe ine zaka. Ngatan zi mo lang nakon dekam zep hen ola anakan wet sohak,

“Em in ëre mo Tane- ëre mo dang tüninak de tanganna. Èe ama tangan Emsa sam gwesik gweblanan.”

An Yesus mo auyan-aza äitbinni:

(Mat. 1:1-17)

²³ Yesus kim syala kon gwisibir hana'anka, zëno gwën tahunna san ha tiga-pulukam mes yap. Zini dekam man tim di gwëk, “Zëno biana Yusup,” zep zëno auyan-aza mo bosem-sena, diki an zen:

Yesus mo auyanna Eli, ‡ ²⁴ Eli mo biana Matat,

Matat mo biana Lewi, Lewi mo biana Malki,

Malki mo biana Yanai, Yanai mo biana Yusup,

²⁵ Yusup mo biana Matica, Matica mo biana Amos,

Amos mo biana Nahum, Nahum mo biana Hesli,

Hesli mo biana Nagai, ²⁶ Nagai mo biana Maat,

Maat mo biana Matica, Matica mo biana Simeï,

Simeï mo biana Yosek, Yosek mo biana Yoda,

²⁷ Yoda mo biana Yohanen, Yohanen mo biana Resa,

Resa mo biana Zerubabel,

Zerubabel mo biana Sealtiel, Sealtiel mo biana Neri,

²⁸ Neri mo biana Malki, Malki mo biana Adi,

* **3:16** 3:16 Yohanis mo ola awe srën-srënkam dam nulsuk gwenan. Syauknu, san ha men kirekam nol bol tahannak mawa mo kim ëzauk ine gwe'anzak?- in kim Alap mo Enhona nonol tanganna Kristen zisi bi gwibiridakake. (Kis. 2) San ha dam gulsunnu anakan?- “Zen sa ahakon ebe mae hap Alap mo Enhosa hlë ta sone gwizimdi, hwëna ahakon syauknuk sa yal gulse gwera.” Dekam enlalana man ayat 17 naban apde në'an. † **3:17** 3:17 Yohanis gandum nuban nyiru naban ol gulk sun blaonziminkim gubiridaka. Zëno enlalana apdenak- lënsa de lën hap hen joksä de zirensin nibanye. ‡ **3:23** 3:23 Yesus mo auyan-aza äitbinni ansa srën-srënkam dam nulsuk gwenan. San ha Lukas Maria mo auyan-azasa ale gulku? San ha Yusup moka? Sap bosem-sena hom apde në'an- Matus mo ale naban. (Mat. 1:1-17)

Adi mo biana Kosam, Kosam mo biana Elmadam,
 Elmadam mo biana Er, ²⁹ Er mo biana Yesua,
 Yesua mo biana Eliezer, Eliezer mo biana Yorim,
 Yorim mo biana Matat, Matat mo biana Lewi,
³⁰ Lewi mo biana Simeon, Simeon mo biana Yehuda,
 Yehuda mo biana Yusup, Yusup mo biana Yonam,
 Yonam mo biana Elyakim,
³¹ Elyakim mo biana Melea, Melea mo biana Mina,
 Mina mo biana Matata, Matata mo biana Natan,
 Natan mo biana Daud, ³² Daud mo biana Isai,
 Isai mo biana Obed, Obed mo biana Boas,
 Boas mo biana Salmon, Salmon mo biana Nahason,
³³ Nahason mo biana Aminadab,
 Aminadab mo biana Admin, Admin mo biana Arni,
 Arni mo biana Hezron, Hezron mo biana Peres,
 Peres mo biana Yehuda, ³⁴ Yehuda mo biana Yakob,
 Yakob mo biana Isak, Isak mo biana Abraham,
 Abraham mo biana Tera, Tera mo biana Nahor,
³⁵ Nahor mo biana Serug, Serug mo biana Rehu,
 Rehu mo biana Peleg, Peleg mo biana Eber,
 Eber mo biana Salmon, ³⁶ Salmon mo biana Kenan,
 Kenan mo biana Arpaksad, Arpaksad mo biana Sem,
 Sem mo biana Nuh, Nuh mo biana Lamek,
³⁷ Lamek mo biana Metusalah,
 Metusalah mo biana Hanok, Hanok mo biana Yared,
 Yared mo biana Mahalalel,
 Mahalalel mo biana Kenan, ³⁸ Kenan mo biana Enos,
 Enos mo biana Set, Set mo biana Adam,
 hen Adam mo biana Alap.

4

Yesussu kim dowal mo kīgina akasiblikake:

(*Mat. 4:1-11; Mrk. 1:12-13*)

¹ Yesus in kim Yordan kon lwahal zaka, Alap mo Enhona dekam mes bi gweblaka. Dekam zep zi srēm lang san dep zersong gweka. ² Zēwe zep dowal mo kīgina akasik

gwebla zaka- hēndep orapna man empat-pulu gwek. In kim zē gwē gweka, Zen tembanesa lwa gweka. Hēndep aumwa hap denak usakna mes sabak gweka.

³ Zao zep dowal mo kīgina in gublu zaka, "Em san Alap mo Tanesa hom?- zebe usak naban gwē'araye. Kasona ansa emki gubin- roti hap de jowen hap."

⁴ Yesus ki zep hwēna ding gulbluka, "Alap mo olak man lwak, 'Zini tembane en nakon hom lowehe gwenan.' " *

⁵ Dowal mo kīgina in ki zep kon kwatap yawal san dep zersong gweka, ki zep tūngare auhu-kamanak de irik ginnī ansa hluwesik kinzinnak goltrēblaka. ⁶⁻⁷ Ki zep gulbluka, "Alap mes tūngare irik ginnī insa abe hap golblaka, hen zēwe de kire-kire dawemna hēndep kitak- ēe de hwēna ahana kip golblan hap, mensa Aena enlala gwebla'ake. Hwēna eme bokle kom soblan naban asa boltere ta'anika, ki ebe hap asa kitak golblal."

⁸ Yesus ki zep ding gulbluka, "Alap mo olak man lwak, 'Bian Alap ansa em boklena kom so gweblan,

hen Desa en em blikip gwesik gweblan.' " *

⁹ Hwēna ki zep kon etan owaskam Yerusalem san zersong gweka, Alap mo gol bolak zep drēne seka. Ki zep zē gulbluka, "Em san Alap mo Tanesa hom?- ki emki heya gwe inen. ¹⁰ Sap Alap mo olak ebe hap dēna anakan lwak,

'Alap zēre mo dam taha nakore wenyaka sa emsa de dawem enkam kara ta gwen hap gubiridala.

¹¹ Zēno mae mo taha tere san esa tēnda gwera, zep em molye ba karek maena goltoweka.' *

Zep em san ema Alap mo ola insa taiblībi'ira? Ki emki heya gwe inen."

¹² Yesus ki zep ding gulbluka, "Alap mo olak man hen ale nuk,

'Bian Alapsa totoresa bahem anakare hap akasiblin, "Wēhē asa mas gwebla'anika?" ' " *

¹³ Dowal mo kīgina in kim akasik gweblanna hya gwesiblika, ki zep zē hli taka, hwēna dekam zep etan de akasiblin hap eissiblika. *

Yesus kim Galileak syala kon gwisibir hanakake:

(*Mat. 4:12-17; Mrk. 1:14-15*)

¹⁴ Yesus ki zep langna Galilea san dep lwa halka, hen Alap mo Enho nakore sosonna Zēbon lwa gwek, hēndep ki zep

* 4:4 4:4 Buku Ulangan nakore ayatna in mo ayang gunnu: "Hwēna tūngare Alap mo ola mensa ēsane gwe-gwenan, zen dekon hen ki lowehe gwenan." (Ul. 8:3; Mat. 4:4) *

4:12 Ul. 6:16; Kel. 17:1-7 * 4:13 4:13 Ibr. 2:18; 4:15

4:8 4:8 Ul. 6:13-14 * 4:11 4:11 Mzm. 91:11-12 * 4:12

zèbe hap de ola tūngare ë-ë san ëtawa gwendak. ¹⁵ Zen dekam zep but srēm gol-gol san tawa tabirida gweka. Tūngare zini man nen gweblak, "Zini in dawem tanganna."

Yesussu kim Nazaret kon baes nēblakke:

(Mat. 13:53-58; Mrk. 6:1-6)

¹⁶ Yesus ki zep etan Nazaret san dep lwa halka- men zēwe Zēna mam gwekake. Hari Sabatkam ki zep but srēm gol san dep song gweka- men kirekam Zēna gwē gwekake. † Ki zep zē Desa dam dasik- Zen de ngein nikon Alap mo olsa baca gulzimdin hip. ¹⁷ Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya Bak mo ol tataksa zep nolblak, ki zep er gulsuku, hēndep hlauku- men desa baca gulzimdin hip dwam gwibirkike. Ki zep hēndep anakan baca gulzimki,

¹⁸ "Bian mo Enhona man asa bi gweblaka, sap Zen mes asa dam tasiki- ol dawemsa de tahalha wenyu kip gol gwizimdin hip,

hen bwinak de wenyaka dikim anakan tonbirida gwen hap, 'Bian sa emsa gwis gwe sonera,'

hen zi nwe dīmīn dikim nwe nik ëkara gwen hap,

jap gul sonen wenyik dikim luk tan hap,

¹⁹ hen ol dawemna ansa dikim anakan tonbirida gwen hap, 'Angkam mes hatanan- Bian de nēsa dawem gun hup denaye.' **

²⁰ Yesus ki zep etan bukuna insa obon gul kinika, ki zep etan, men zen zēwe syal gwe-gweka, zēbe hap golblaka. Zēna ki zep nikin aneka. Dekam tūngare zini nwena Zēbon en lwazim'inka- dekam de dawem enkam zēno tawa tabinni insa ēsane gwen hap. ‡ ²¹ Zen dekam zep gubiridaka, "Alap mo ola insa ēsane gwenan mes ki abe hap dakastilblinan."

²² Zen man zēnaka don sonebirida gwe'ak, "O zēno ola dawem tanganna, hen zini in dawem tanganna." Dekam zep tenggwanblan hap ēguk, "O san ha man zēnaka kil tī'ara, 'Ēe an Alap mo dam tasin zi?' An Yusup mo tane sake!"

²³ Hwēna Yesus mes zēno mae mo enlalana tame tazimki, ki zep gubiridaka, "Ēe tawana: Ēpba gulk sun de ol blaoranna em anakan esa Asa enblal, 'Eme eiwa dokter gwe'anam, ere mo timni emaka dawem gu'ura.' Zep esa Asa anakan jakal ēblal, 'Ēe an ere mo tim makan am lowe he'an. Bahem asa da tasibin.'

Zep anakan esa Asa en gweblal, 'Ēe ama ēsak- em Kapernaumk owas-owassae syal gwe-gwibir-zimki. Aha zi mo lang ennak bahem kirekam syal gwe-gwibin. Diki ere mo ēna awe em hen ap syal gwe-gwibir-zimdin.' ²⁴ Hwēna Ēe eiwa denakae emsa gubirida'an: Zini hom zēre kore wal de Alap mo olsa ayang gul gwizimdin hip de zini nasal gweblanan. Zep em molye Asa asal gweblak. ²⁵ Emki ēsan: Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak hen kirekam gwēka. Zen kim gwē gweka, ona hom il ti gweka- holona tahunna danahan, ahana ngīrin ngam sonnakk zauk. Tūngare Israel mo langna dekam sasan gwēk, dekam zep mamkam ēusak gwēk. Dekam we wal sem-semna beya tangan nik Israelk awe ētahalha gwēk.* ²⁶ Hwēna Alap hom Eliasa zer soneka- awe de aha we sem maesa de mas gwibin hip. Hwēna aha zi mo langnak Sarfat de we sem san dep zer soneka- Sidon mo langnak. ²⁷ Hen kirekam- Alap mo ol ayang gul gwen zini Elisa Bak kim gwēkaye. Dekam Israelk awe de zini beya nik sop sang-sang karek naban nollwa gwēk, hwēna hom aha- en mae dawem taka. Hwēna aha zi ausu nakore wal ensa dawem taka- Siria walya Naaman Bak ensa.**

²⁸ Kim anakan zēno ola kon dam nulsuk, "Zen molya nēbe mae hap owasna syal gwibir-zimki," dekam zep but srēm golak de zini in sērkam jal nēblak. ²⁹ Dekam zep luk tak, ki zep hēndep Yesussu ēna in kon irik ta hankam nērwet sok. Ēna in kwatapnak, in zep li san de ak tasik irin hip irik da ha'ak. ³⁰ Hwēna Yesus ki zep zēno mae mo ngīrin kles san song gweka.

Yesus kim zi nikon dowala zeralsa sonekake:
(Mrk. 1:21-28)

³¹ Ki zep Yesus tineka Galilea mo langnak de ēna Kapernaum sun dep. Hari Sabatkam zao zep tawa tabirki. ³² In desa tawa tabi'inka, man tangan denggwanbla'ak. Sap zēno ola sosen tanganna- san de teipsin zi mo tawa tabinni kiye. ³³ But srēm golak iwe zini hen ki gwē'ankadawal mo bi gweblanna. Zen ki zep mam enkam hērhe hanaka, ³⁴ "Wēo, Nazaret walya Yesus! Em aban mae ba olsa de ētoran hap? Em san asa de tameran habe hata zala? Ēe mesē emsa tame tal! Em in Alap mo zer sonen Zi Lalakna."

³⁵ Yesus ki zep zēbon de dowala insa jala ban gubluka, "Balkkam! Zini in kon

† 4:16 4:16 Yahudi mo Hari Sabatna, Jumat mo yakla dum gwehen nakon nait gwibik, hēndep Sabtu mo yakla dum gwe hennak zausuk gwēk. * 4:19 4:19 Yes. 61:1-2 ‡ 4:20 4:20 Yesus mae hap nikin aneka: Sap Yahudi zini nikirinkim but srēm golak srip nulsuk gwizimki. In zep Zēbon en nwena lwazim'inka. * 4:25 4:25 1Raj. 17:1-18:1

* 4:27 4:27 2Raj. 5:1-15

em wet son!" Dowala in dekam zep zini insa zëno mae mo ngirinnik zerheir guk halka. Hëndep sang-sang maena hom hli yulbluka.

³⁶ Tingare zini sërkam tangan dengganwanblak, dekam zep zënaka donbirida nasen'ak, "Ha! Zëno ola wehasa hom-soson tanganna, san de teipsin zi mo ola kiye! Zëno dowal-dowalsa de golëalsa sonenna, hëndep dekam de wet so gwenkam!" ³⁷ Hëndep dekam zep nabakam Yesus hup de ola tingare zëwe de langna in san nol haladak.

Yesus kim zi beyam-byana dawem tabirkike:

(Mat. 8:14-17; Mrk. 1:29-34)

³⁸ Yesus kim but srëm gola in kon wet soka, ki zep Simon mo golak golëbiti gweka. Simon mo we marena man sërkam ewek, zep Yesusu dawem gun hup abe dak. ³⁹ Tum alp nakon zep zau'un zaka, dekon zep ewenna insa gubirki, "Wenya ansa em hli yun." Ewenna in dekam zep tapbla guk-Simon mo marena insa. Dekam zep hëndep luwek, hen tembanekam mas gwibiridak.

⁴⁰ Hwëna yaklana kim dum gwe heka, dekam zep Yesus hon dep kitak men zen kirekam-kirekam sang-sang naban nolgwëk desa nolëyaing gwezak. Yesus ki zep tahasa de tehabirida ane gwenkam kitak dawem tabirki. ⁴¹ Hen dowal-dowala dekam zep zini in kon anakare hërhen naban wet so gwe-gwe'ak, "Em in Alap mo Tane!"

Hwëna Yesus ki zep jala ban jalse gwibiridaka, ki zep zë hëndep ol srëm tabirki. Sap zen mes tame dak, "An Zen-Alap mo dam tasin Zi niye, zisi de ngaya tabin hip Denaye."

Yesus kim tawa tabir song gwekake:
(Mrk. 1:35-39)

⁴² Yaklana kim hata se'an zaka, Yesus ki zep ëna insa hli taka, dekam zep zi srëm san dep song gweka. Kim nohwensiblik, dekam zep hëndep dëblak, hëndep ki zep hla dak. Zao zep desa de hli yuludan srëm hap nërtonk. ⁴³ Ki zep hwëna ding gulzimki, "Alap Zën de tingan irik gëlzin hap de ol dawemna an, zen tingare ë-ë san de tawa tabirida gwen hap dena. Asa Zen kire hap zer soneka." ⁴⁴ Yesus dekam zep hwëna tingare Yahudi mo langnak de but srëm gol-gol san tawa tabir song gweka.

5

Yesus kim nonol tanganna zëre hon de ang ta gwen wenya tagal gulkuke:

(Mat. 4:18-22; Mrk. 1:16-20)

¹ Aha yaklanak kim zauk, Yesus Ho Gutuna Galilea mo alpnak zau'unka. * Zi beyana ki zep zë dot dasik-Alap mo olsa dikim ësane gwen hap. ² Yesus ki zep zëwe hisglimnik bul darena akeka, hwëna buluk iwe de syal ta gwen wenya in mes atiti gwek. Zëre mae mo jaringnik men zen desyana ëtëhekke, desa kap dasi'ik. ³ Yesus ki zep aha buluk sewe seka-Simon mo buluk. Ki zep gubluka, "Simon, bulu ansa em ata gun- engka en deka esek gwihak. Man asa dot dasi'in." Bul mwanak zep Yesus nikinki, dekon zep zi beyana insa tawa tabirki- men zen ho alp san teinikin sonekye.

⁴ Kim tawa tasibirki, Zën hom bulu in kon ati gweka, hwëna ki zep Simonsa gubluka, "Emki tatek san dep golsong gwen. Em jaringsi ahakore naban zitol sonen- hogwesa ekakim lahyok."

⁵ Simon ki zep ding gulbluka, "Bian, kam blal ëe ama syal ta tiner, hwëna hogwe maena homë balk ul. Hwëna mese ki asa gublunda, ëe asa ki etan otol soner."

⁶ Kim notol sonek, beya en tangankam zep ëtëhek, hëndep jaringni in kalk-kalk gwen hap alp gwesik. ⁷ Dekam zep aha buluk de wenya kip tahana walap nulsibirida gwe'ak- zen de mas gwibiridazan hap. Kim yaing gwezak, dekam zep apdekam nul inek. Bul darena insa kim hogwena inkam bitï dazimk, hëndep man su nëk, hëndep keing nën hap alp neisi'ik.

⁸ Simon Petrus kim kirekam hlauku, ki zep Yesus mo nwenak utuk gwehe zaka, ki zep kon gu seblaka, "Asa hli ta, Bian, sap ëe an kirekam-kirekam karek naban."

⁹ Simon in mae hap ki gubluka, sap zen hen tingare wal bese wal zeban man sërkam dengganwanblak- insa kirekam beya tangankam dahyokke. ¹⁰ Hen kirekam-Simon mo syal bosena, Zebedeus mo walas darena Yakobus ne Yohanis ne.

Yesus ki zep Simon maesa gubiridaka, "Bahem ëairin. Angkam hwëna zisi esa lahyo gwer." ¹¹ Ki zep bulu insa hisglim sin dep ata nosok, zao zep hëndep tingan hli dandak. Hwëna Yesusu zep kon ang nëblak.

Yesus kim sop sang-sang karek nabare zini dawem takake:

(Mat. 8:1-4; Mrk. 1:40-45)

¹² Aha yaklanak Yesus man aha ënak gwë'anaka. Zao zini ki- sop sang-sang karek

* 5:1 5:1 Lukas Ho Gutuna Galilea mo aha bosekam ale gulku- "Genesaret" kam. Ho gutunak de ëna hen ki "Genesaret" kam de bese naye- ho gutuna in mo yakla dum gwehen san dekam.

de tingare tim sin hla tanna. Zini in kim Yesussu hla taka, ki zep zëno nwenak ik gwehe zaka, dekon zep abe ta seka, "Bian, Eme dwam gwe'anam, Em emaka asa dawem ta'ara."

¹³ Yesus ki zep towanblan naban ding gulbluka, † "Èe ama dwam gwe'an. Em dawem gwen!" Dekam zep hëndep sop sang-sang karekna in hli tak. ¹⁴ Zao zep gulbluka, "Insa emsa dawem tanan, bahem mae ahasa tonbiridan. Diki nonol Alap mo golak de syal tan zi hip ahana kip enaka zetrëbla. Zao gublu, 'Emki asa hla tan. Èe san ha mesë dawem gwer?' Musa Bak mo titi tabin olak men kirekam sop sang-sang karek zi de dawem gwennak dep dena lwakke, zen kirekam em syal gwibin. Zen dekam sa tungan emsa anakan tame dal, 'Zen eiwa mes tangan dawem gweka.' " *

¹⁵ Sap man Yesus tonbiridan hap jalse gwibirida gweka, hwëna zëre hap de ola man etan langa gwesik haladak. Ki zep zini etan beya tangan nik yaing gwe-gwezak- sane tan hap, hen sang-sang nakon de dawem ta gwibin hip.

¹⁶ Yesus dekam otan-otankam zi srëm san dep song gwe-gweka- dekon de zë-ere nakon Biansa gu sone gweblan hap.

Yesus kim taha-tana teisya inen srëm zi sang-sangna dawem takake:

(Mat. 9:1-8; Mrk. 2:1-12)

¹⁷ Aha yaklakam, Yesus man zi beyasa tawa tabi'inka. Hwëna Farisikam de gubirida gwen zi niban, Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban zao hen lowe he'ak. ‡ Zen tingare è-è nakon mes étagal gwek- Galilea mo lang nakon, hen tingare Yerusalem mo lang nakon. Dekam Bian onakore sosonna, zi sang-sangsa dikim dawem ta gwibin hip dena, Yesus hon lwa'ak. ¹⁸ Dekam zep hen taha-tana teisya ine gwen srëm zi sang-sangna berya ban neiren halzak. Zen sap Yesus osan dep nër halzak, ¹⁹ hwëna ba san dep?- Zëbon osan dep de zertülzin naye. Sap zini mes tangan kyang gwesik. Gol bol san zep nërsewek, dekon zep dre dasik anehak, desan zep berya ban Yesus osan dep nër dwanuk. ²⁰ Yesus

kim anakan tame tabirki, "Eiwa, zen man tangan Asa daiblibla'an," ki zep zi sang-sangna insa gulbluka, "Tane tol, eno karek-karekna mesë ep tap gulsublunan."

²¹ Musa mo olsa de tawa ta gwibin zi niban Farisikam de gubirida gwen zi niban enlala ennak zep anakan donsublu'ak, "Zini an zëno ola bolte-bolte tanganna! Zen bap kirekam Alapsa lamang tanda! Zi bëjen zi bose zik mo karek-karekna tap gulsublun. Diki Bian Alap bap."

²² Hwëna Yesus mes zëno mae mo enlalana insa tame tazimki, dekam zep gubiridaka, "Em bap kirekam enlala ennak Asa lonsublu'an! ²³ Em ema ano ola husus eibir- anakan insa gulbuluye, 'Eno karek-karekna mesë ep tap gulsublunan.' Hwëna anakan de gublunkam, 'Em luwen, hëndep song gwe,' san esa hen etan husus eibir? Sap ol-gun darena in apdenak- Alap mo sosonkam de gublun ol. ²⁴ Hwëna angkam Èe ama ebe mae hap goltreizim'in- em dikim Asa anakan tame tan hap, 'Alap mes ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap sosonna golblaka- okamanak awe dikim zi mo karek-karekna tap gulsuk gwizimdin hip denaye.'" § Ki zep hwëna etan zi sang-sangna insa gulbluka, "Èe ama emsa gulbu'an: Em luwen. Ere mo berya insa teisya, ki gol san song gwe."

²⁵ Hëndep ki zep zëno mae mo nwenak luweka, berya insa man einki, ki zep song gweka. Dekam Alapsa man isrip-sri gwebla song gweka. ²⁶ Tingare zini sërkam ètenggwank, dekam zep Alap mo bosena teip nulsuk gwebla'ak, hen aïrïn niban ègu gwe'ak, "Namen eiwa owas hap ki kirekam lwanan!"

Yesus kim Lewisa kwang ta kinikake:

(Mat. 9:9-13; Mrk. 2:13-17)

²⁷ Yesus kim hyanak gola in kon wet so zaka, dekam zep Roma mo irik ginnik dep de pajak te-ala alal ta gwizimdin hip de zini hla ta'anka, bosena Lewi. Zen zëre mo syal gwe-gwen teksonnak nikin'inka. Yesus ki zep zë gublu zaka, "Haen. Asa em ang gweblan." ²⁸ Lewi ki zep hëndep luweka, zao zep zëre mo teksonnak de

† 5:13 5:13 Musa mo titi tabin olak, sop sang-sang karek zini bëjen ènak gwën, hen but srëm golak bëjen tïn, hen aha zi bëjen desa golek de tan, ahaksa towanblan. Hwëna ayatnak awe Yesus man towanblaka. * 5:14 5:14 Im. 14:1-32 ‡ 5:17 5:17 Farisikam de gubirida gwen zini, zen Yahudi zi mo aha hlikna, hen zen Yahudi mo auyan-aza mo jalse gwen olsa anakan tatete nul gwek, "Bahem gulmurun." Zen hen man anakan èbolamda gwe-gwek, "Èe en ama dawemkam Alap hon étal gwesin." Zep zen hen man Yesussu baes nèblak- kim anakan hla dak, "Desa beyakam ang nèbla'an." Sap Yesus Zen Farisi walsya hom. § 5:24 5:24 Yesus kim okamanak gwë gweka, Zen man Zënaka "Anak Manusia" kam gu gweblaka. Hwëna walaskam de enlalana zëwe hom. Ibrani olkam zëno enlalana "zi tangan." Yesus mae hap kirekam Zënaka bose taka: Sap Zen man enlala gweka- mensa Daniel Bak zëbe hap dena hamal hap Dan. 7:13-14nak ale gulkuke. Sap Daniel man nwe nik de lirisin nèblankam "zi tangan" makan Yesussu ngatan zi mo langnak hla ta seka- Alap kim Desa Zen de kitak teipsibiridan hap gulbukake. * 5:28 5:28 Lewi mo aha bosena Matius.

kire-kirena tinging hli tan daka, ki zep Yesussu ang gweblaka.*

²⁹ Dekam zep Lewi zère mo golak tembane yawalsa golzimki- zao de Yesussu zertreizimdin hip. Zini beya tangan nik yaing gwezak. Ahakore pajak te-ala alal tanda gwen zini man hen yaing gwezak. ³⁰ Farisikam de gubirida gwen zini man zè hen hla nulidazak. Zen è-en nakon èzau'uk. Hom bitì gwék. Ahakore Farisikam de zini in, Musa mo titì tabin olsa de tawa tabin hip dena. Zen Yesus hon de ang ta gwen wenyaka anakan jal neibirida'ak, "Em ba hap tangan tembane tal- pajak te-ala alal tanda gwen zi nibanye, hen aha zi enlala karek-karek naban! Zen in kwae nabanke!"

³¹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Zini, sang-sang srèm wenyaya, zen hom doktersa dwam nè gweblanan. Zen diki zi sang-sang en dwam nè gweblanan. ³² Èe an dokter makanè hatazak- zi enlala karek-kareksa de dawem san dep kwang guludan hap, zen dekakim èhalek. Hwèna men zen zènaka tim di gwibirin, 'Èe an dawem-dawemna,' Èe desa de kwang guludan hap homè hatazak."

Mae hap de ol: Yesus hon de ang ta gwen wenyaya kire hap tembanena èlwa srèm gwék.

(Mat. 9:14-17; Mrk. 2:18-22)

³³ Zini ki zep Yesussu dakensiblik, "Yohannis hon de ang ta gwen wenyaya zen etan-etankam tembanesa èlwa gwenan- Biansa dikim enlala zon tasiblin naban abe ta gwen happye. Farisikam de gubirida gwen wenyaya hen kirekam. Hwèna ebon de ang ta gwen wenyaya, zen hwèna tembanena sèrkam dwenblanda gwenan, hen hona notdeblanda gwenan."

³⁴ Yesus ki zep ding gulzimki, "Abon de ang ta gwen wenyaya kip man dakastilzim'in- an kirekam tembanesa de èlwan srèmkam lowehe gwe'anye. Sap zen angram teipsin zisi de zergwèn makan Asa nèrgwè gwe'an. † ³⁵ Hwèna jal zini kim de Asa jek-jak da'ak, Abon de ang ta gwen wenyaya dekam molya tembane tak. Embwan hap sa baes tal."

³⁶ Etan ki zep kire hap gulk sun de ol blaonzimdin dan mas sozimki, "Baju èsena bëjen kalk so irin- baju èpba kalknak de yal irin happye. Zini hom kirekam nei gwizimnin, sap zen dekam de hwèna baju èsena insa kalk son, hen èpba wenyaya

in han èse kalk naban bëjen nadakastin. ³⁷ Hen kirekam, anggur ho èsena bëjen kambing sopkam de botol èpbanak yuren. Kirekam hom dakastin. Sap anggur ho èsena de kambing sop botol èpbanak yurenkam, anggur hona in kim de nopna taìl gi'ik, kambing sopkam de botola in dekam sa kalk nèr. Anggur hona in dekam sa hen hlèweher. ³⁸ Anggur ho èsena zen diki kambing sop botol èsena de yurenkam dakastin. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyaya de etan èpba lowehen san abarenak ang tan hap hom dakastin."

³⁹ Aumwa hap ki zep etan gulk sun ola blaonzimki: "Zi de anggur èpbasa otdenna, zen bëjen èsena dwam gwibin. Zen sa gulu, 'Èpba wenyaya, zen zen- dawem tangan wenyaya. Zen zen tangan abe hap sam gwesiblin'an.' "

6

Yesus kim Hari Sabat hap dena anakan gubiridakake, "Diki Èe an Zen tangan- Hari Sabat mo Nolaye."

(Mat. 12:1-8; Mrk. 2:23-28)

¹ Aha Hari Sabatnak kim zauk- Israelk de zi mo syal tan srèm yaklanak, Yesus ki zep gandum tra san golètaman gwe'anka. Hwèna zère hon de ang ta gwen wenyaya zen gandum dansa kilik di-in kinì gwe'ak, ki zep tahakam legek da gwibi'ik- dekam de sop nik èbatralhen hap, ki zep dwenblandak.* ² Farisikam de zini kim hla nulidak, ki zep jalse neibiridak, "Em ba habe Musa mo titì tabin ola ngip u'in? Kirekam em ema hwèna Hari Sabatnak syal ta'an!"

³ Yesus ki zep hwèna ding gulzimki, "Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?- men kim Daud Bak zère hon de ang ta gwen wenyaya ban golèusak gwe'ankaye.

⁴ Zen kim Alap mo golak til zika, zen dekam Alap hap de roti loneblansa gol kinika. Desa zep zère hon de ang ta gwen wenyaya ban zitwinbir song gweka. Hwèna sap nèno mae mo titì tabin olak man lwak: Sap Daud zèna hen zèbon de ang ta gwen wenyaya, zen bëjen Alap hap de rutina insa twinbin. Zen diki Alap mo golak de syal ta gwen zi en dwin gwibirin. Sap eiwa kirekam, hwèna Daud hom Alap mo nwenak karek gweka- zen kim usak hap zitwinbirkiye. Zep hen kirekam, Abon

† 5:34 5:34 Mensa ayat 34 naban 35 naban "teipsin zisi de zergwèn" kam awe li nul sonek, Yesus gulk sun de ol blaorankam "we èse gon zisi de iye zik zergwèn" kam aìsil gwibiridaka. Dam gulsunnu apdenak: Zen dekam bëjen tembane srèmkam lowehen. * 6:1 6:1 Musa Bak sap hom jalse gwibiridaka- gandum dansa de kilik ti-in kinin happye. Zen diki anakare enkam jalse gwibiridaka, "Ere mo gandum tranak bahem Hari Sabatkam syal ta gwen." (Ul.

23:25) * 6:4 6:4 1Sam. 21:1-6; Im. 24:9

de ang ta gwen wenya an kim usak hap kilk di-in kinzil, zen hom êkarek gwer.”*

⁵ Ki zep Yesus waulsuzimki, “Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Êe an Zen tangan- Hari Sabat mo Nolaye. Zep anakarekam de klis gul gwizimdin hip dena, ‘Desa sap esa Hari Sabatnak syal eibir,’ ahaksa, ‘Kirekam bahem,’ zen ano dena.”

Yesus kim zi taha sakna Hari Sabatkam dawem takake:

(Mat. 12:9-14; Mrk. 3:1-6)

⁶ Aha Hari Sabatnak kim hatak, Yesus dekam etan but srêm golak tawa tabirki. Hwëna zao zini ki. Dam taha nik sak gweblaka. ⁷ Hwëna Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban Farisikam de gubirida gwen zi niban man Yesus mo kareksa de hlaulblun hap êalp gwe'ak. Zep kara da'ak, “Zen wêhê nëno mae mo syal tan srêm yaklana an hap dena ngip gu'unka- zisi de dawem tankamye?”

⁸ Hwëna Yesus mes zëno mae mo enlalana tame tazimki, ki zep hëndep zini in zen tahana sak gweblaka desa gubluka, “Haen, ano mae mo dang gwëna a dekon emki zauzun.”

Zini in dekam zep zë zau zuka. ⁹ Ki zep Yesus takensibiridaka, “Musa mo titi tabin olak, nen basa de Hari Sabatkam gol gwen? Hari Sabatkam san ha nen kareksa zi hip gol gwizimdin? San ha dawemsa nen gol gwizimdin? Hari Sabatkam san ha nen zisi ngaya ta gwibin? San ha nen tamera gwen?”

¹⁰ Yesus ki zep tingan nwekam amjanbirki, ki zep hwëna zi taha sakna insa gubluka, “Tahana insa emki inin gilsin.” Ki zep hëndep inin gilsiki, dekam zep hëndep tahana in etan dawem gweblak.

¹¹ Hwëna Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini Farisikam de zi niban man tangan Yesusu daïl gibli'ak. Dekam zep enlalasa dëbla'ak, “An banakan esa ëblal?”

Yesus kim zini dua-blas enkam zëre hon de ang ta gwen hap dam tasibiriki:

(Mat. 10:1-4; Mrk. 3:13-19)

¹² Zao kim lwa se'ak, Yesus ki zep kwatap tekna hata seka, dekon zep kam blal Alapsa gu sone gwebla'anka. ¹³ Kim litik, ki zep zëre hon men zen beyakam ang ta gwek, desa gu sonebiridaka, zao zep hwëna dua-blas enkam dam tasibiriki- zen de zëre mo olsa gol halada gwen hap.

¹⁴ Ahana Simon- men desa hen Yesus “Petrus”kum bose takake, hen oso zem, Andreas.

Ahana Yakobus, Yohanis, Pilipus, Bartolomeus,

¹⁵ Matius, Tomas,

hen Alpeus mo tanena Yakobus,

hen Simon- men zen nonol Israel dikim Roma mo irik gin nikon zëzë-en gwen hap de êasas gwennak ang gwekake.

¹⁶ Ahana Yakobus mo tanena Yudas,

hen aha zini Yudas- ëna Kariot wal. Zen men zen hëndep Yesusu zergukuke.

Yesus kim zini tawa tabirki hen dawem tabiriki:

(Mat. 4:23-25)

¹⁷ Yesus ki zep dua-blaskam de zini in han etan golëhut gwehe tinjaka, ki zep hëndep sëseknak golëzau zuka. Zëre hon de ang ta gwen wenya aha hlikna zëwe beya nik êtagal gwe'ak, hen ahakore zini beya tangan nik mes yaing gwezak- sap Yerusalem kon, hen tingare Yahudi mo lang nakon, hëndep hi alpna de ë darena Tirus hen Sidon kon. ¹⁸ Zen Yesusu de sane tan hap hen zëre mae mo sang-sang nakon dikim êdawem gwen hap yaing gwezak. Dowal mo tilbiritan wenya dekam zep êdawem gwek. ¹⁹ Dekam tingare zini man sap Yesusu de olk tan hap êakasik gwe'ak. Sap zëno tim nikon man sosonna wet so gwe'ak, zep zi sang-sangna dekam kitak êdawem gwe-gwe'ak.

Anakare hap de ol: “Enda zen sa hë'ho gwibinni nulin? Hen enda zen sa karekna nulin?”

(Mat. 5:1-12)

²⁰ Yesus ki zep zi beyana in zen zëre hon ang ta gwek karatda tabi'inka, ki zep zë gubiridaka,

“Tahalha wenya,

hë'ho gwrbinni ebon mae onak lwa'an,

sap em makare zini, zen zen Alap mo irik ginni bi neibi'in.

²¹ Angkam em in zene usak naban lowe he'an,

hë'ho gwibinni ebon mae onak lwa'an,

sap em esa lamkam êitri gwer.

Angkam em in zene go naban lowe he'an,

hë'ho gwibinni ebon mae onak lwa'an,

sap em esa lamkam ënga-ngol gwer.*

²² Hen emsa kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap de jal hap daïl gibirida gwe'ak, hen baes neibirida gwe'ak, hen lamang da gwibi'ik, ahaksa bosena gwa-tek gwa-tek da gwibi'ik, dekam hë'ho gwibinni ebon mae onak mamkam lwa'an.*

* 6:21 6:21 Why. 7:16-17; Mzm. 126:5-6; Yes. 61:3

* 6:22 6:22 Yoh. 15:19; 16:2; 1Ptr. 4:14

23 Kirekam de emsa gweibirida gwenna, em dekam isrip-sri naban étasya gwék, sap ebe mae hap de dawemna ngatan zi mo langnak yawal tangaan nik lwazim'in. Sap zini men zen angkam emsa kirekam neibirida gwe'an, auyan-aza zem hen kirekam orep Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini neibirida gwék.

24 "Hwëna kwasang tol, em in zene angkam

te-ala naban lowehe gwe'an, em éngalap gwen, sap eno hë'ho gwibinni mes lwak.

25 Kwasang tol, em in zene angkam itri naban lowehe gwe'an,

em éngalap gwen, sap em in zen esa lamkam ëusak gwer. Kwasang tol, em in zene angkam nga-ngola ban lowehe gwe'an, em éngalap gwen, sap em in zen esa lamkam gona ta tine gwer.

26 Kwasang tol, em in zene angkam bose dawem naban lowehe gwe'an, em éngalap gwen.

Zini men zen angkam eno bosena nurensi'in, auyan-aza zem kirekam hen orep yasik tabin hip de zi mo bosem-sena nurensik gwizimk, men zen dekam anakan ëboton gwegwék, 'Ee an Alap mo olsa de ebe mae hap ayang gul gwizimdin hip de zi.' "

Ere mo jal zi hip de kwasangsa gol gwizimdin hip de ol:

(Mat. 5:38-48; 7:12a)

27 "Hwëna angkam em an zene asa sane la'an, an desaë ep golzim'in: Ere mae hap de jal zini em kwasang gwibirida gwen. Zen de emsa tail gik gweblanna, zëbe mae hap hwëna dawemsa em goltrei gwizimdin. 28 Zen de emsa lamang tanna, ahaksa karek tanna, em hwëna Biansa em zëbe mae hap gu sone gweblan- Zen deka dawemsa golzimki. 29 Zi de emsa itranak tahakam lek tyanna, eihya itrasa em zitrëblan- zao de hen emsa lek tyan hap. Zi de eno tahan bajusa al sonna, etan de eno olk de bajusa al soblan hap bahem jalse gweblan. Em zëbe hap alblan.*

30 Ebon de ahanik ba maesa abe gwibinni, em hëndep golblan. Ahanik de eno ba maesa al gunnu, etan bahem ebe hap de golblan hap abe tan.*

31 "Men kirekam ena dwam gwe'ara, zi de kirekam emsa gwë gweblan hap, em hen ahasa kirekam em gwibirida gwen.

32 "Em de enaka de kwasang gwe-gweblan zi emsa etan kwasang gwibirida gwenkam, ki hwëna anakan bahem ëkil g'il gwen, 'Alap sa dekam asa sam gwesibiridala.' Sap kareksa de gol gwen zini hen ki kire enkam kwasang neibirida gwen- zini men zen zënaka kwasang neibirida gwenanye. 33 Hen em de dawemsa goltrei gwizimdinni men zen en ebe hap hen dawemna noltrë gweblanan, hwëna aha zi hip hom, dekam toton bahem ëkil g'il gwen, 'Ano bosena dekam sa Alap mo nwenak dawem gwer.' Sap kareksa de gol gwen zini hen ki kire enkam ëgwë gwenan. 34 Hen em de te-alasa bohë gul gwizimdinni men zen en ebe hap etan lop da gweblanan, hwëna aha zi hip hom, dekam toton bahem ëkil g'il gwen, 'Ano bosena dekam sa Alap mo nwenak dawem gwer.' Sap kareksa de gol gwen zini hen ki bohë nulzimmira gwenan- karek gol gwen bose zikhippe, men zen hen kire enkam etan lop dazimmira gwenanye. 35 Hwëna em jal zi omka em kwasang gwibirida gwen, hen dawemsa em goltrei gwizimdin. Em totoresna bohë gul gwizimdin, hwëna bahem lun kon etan anakan ëenlala gwegwen, 'Etan sa ap golblala.' Dekam sa eno bosena ngatan zi mo langnak dawem gwer, hen Teipsin Zini Alap sa emsa gublula, 'An ano bi gweblan walas ahana.' Sap Alap mo kwasangna zen zi dawem en hap hom. Hwëna Zen man hen kwasang gwibirida gwenda- kareksa de gol gwen zini, hen zini men zen dawemna zëbe hap nolbla srëm gwe-gwenanye. 36 In zep, men kirekam Bian om zi karek-karekna enlwan gwibirida gwenda, em hen kirekam em zi bose omka enna lwabirida gwen."

Zi bose uk en mo kareksa de hlaul gwen srëm hap de ol:

(Mat. 7:1-5)

37 "Bahem zi bose omka enlala gwibirida gwen, 'Zini in karekna.' Ki hwëna Alap hen sa kirekam emsa enlala gweblala, 'Zëna hen karekna.' Bahem gwibirida gwen, 'Zini in karek tan hap man dakasti'ira,' ki hwëna Alap sa kirekam hen emsa gublula. Karekna mensa aha zi ebe hap nol gwizimmin, desa em eitti gwibirizimdin. Ki sa Alap hen eno karek-karekna ep tap gulsublula. 38 Em aha zi hip dawemsa gol gwizimdin, dekam sa Alap ebe hap hen dawemna gol gweblala. Dekam taha dohon naban sa ebe hap lop ta gweblala. Lau-lau kire-kirena, Zen sa etan ebe hap inik gul sone gweblala, sa ebe hap taik-tik gilsik sone gweblala. Ho nabare kire-kirena zen sa hëndep ësuwehe kini gwer. Aha kire-kirena zen esa taha-taha

gweblala, hëndep esa dangnak yaing tahal gwer. Em de yunak aha zi hip bitî tablanna, ki Alap sa etan yunak ebe hap beya enkam bitî tablala.”

³⁹ Zêwe zep Yesus ola gulk sun de blaonzimdinni dan-dan mas sozimki: “Zi nwe haina bëjen nwe hai bose zemka irik tahan. Ki hwëna apdenak sa ho dwrak san laman anera.

⁴⁰ “Zi mo nwenak mam-mamna nara? San ha guru? San ha sekola walas? Zen diki guruke. Hwëna walasna in, sekola zemka kim sul sonenna, zen diki dekam sa guru zeban apde ëra.*

⁴¹ “Hen em ba habe wal bose uk mo ngip gun betek tolsa hla kul gwizimnin? Hwëna ere mo ngip gun yawala em desa de oto gulsun hup ema baes ta gwenan. ⁴² Kirekam de lwankam, em kitak men kiye: Zi de wal bose zemka gublunna, ‘Anik eno nwenak de te klana insa gulsuk,’ hwëna zëre mo nwenak balok tek yawala hen ki lwa’an. Zen maka desa nonol mulsu’ura- dekam de wal bose zik moka hlaun hupye. Em in Alapsa ëk enkame ang ë gweblanan. Diki nonol emaka aha- eno- enkam ere mae mo karek yala insa ngan ulsu’un. Ki esa dawemkam nwekam ëkara gwer- dekam de betekkam de ngip gun wal bose wal omka halen ora san golwëtet so gwen hapye.”

Zisi de zëre mo gwën nakon kirekam dam tasik gwibin hip de ol:

(Mat. 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ “Men kiye hen tenya: Zen zëre mo dan enkam ëtë gwenan. Tenya men zen twin gwibin srëm tetan dankam ëtë gwenan, zen bëjen twin gwibin tetan dankam tën. Hen tenya men zen twin gwibin tetan dankam ëtë gwenan, zen bëjen twinbin srëm tetan dankam tën. ⁴⁴ Tingare tenya zen tën nakon tame nul gwenan. Kwiwe dansa bëjen lemo timnik taran. Hen dokot të ngi-ngina bëjen rambutan dankam tën. ⁴⁵ Hen kirekam, zi enlala dawemna, zen enhonak dawemsa ing nul gwenan. Zen desa zep aha zi hip noltrei gwizimnin. Zi enlala karekna, zen enhonak kareksa ing nul gwenan. Zen hen desa zep noltrei gwizimnin. Zep men zen zi mo enhonak beya gwe-gwenan, zen zep nopna sewe gwenan- ëk tihî san de wet son hapye.”

Dawemkam de i-san i-san gwen hap de ol:

(Mat. 7:24-27)

⁴⁶ “Em ba habe waba hap Asa laken gweblanan- ‘Bian, Bian’, hwëna em home

ano ol san ang ta gwenan. ⁴⁷ Hwëna men zen eiwakam Abon yaing gwe-gwenanzal, hen ano ola ësal gwenan hen desan ang ta gwenan, zen men kiye- ⁴⁸ zi de golsa moko dawem naban taunnu. Zen nonola kamasa de olk en san hul-hul gun, kire drak-drak tenya eiyas tan. † Ho namwa gwenkam, gola in san de ho namwa til zinna, gola in bëjen ëwak gwen, sap zen dawemkam de moko tanna.

⁴⁹ “Hwëna men zen ano ola sap ësane gwe-gwenan, hwëna desan hom ang ta gwenan, zen men kiye- zi de golsa moko srëm kam taunnu. Ho namwa de desan til zinna, zen sa nabakam mirsik kinila, hëndep karekkam sa drewera.”

7

Yesus kim jana nabare zi hon de babu gwen zini dawem takake:

(Mat. 8:5-13; Yoh. 4:46-53)

¹ Yesus kim tawa tasibirki, ki zep Kapernaum sun dep song gweka. ² Zao Roma mo jana nabare zi mo mamna ki. Zëbon de babu gwen zini man srëkam sang-sang gweka, hëndep tîn hip alp gwe-i’inka. Jana nabare zini in man tangan anakarekam ngalap gwebla’anka, “Bap zen tol tîn.” ³ Zen kim salblaka, “Yesus awe gwë’ara,” zen dekam zep Yahudi zi mo mam-mam naka gubiridaka- zen de Yesussu abe tan hap, Yesus de zi sang-sangna insa dawem tazan hap. ⁴ Zini in kim zëno abe naban Yesus hon yaing gwezak, dawem enkam zep anakan abe dak, “Jana nabare zi mo mamna in dawemna. Emki mas gweblan. ⁵ Zen sap aha zi wal, hwëna zen man nère korena ansa kwasang gwibirida gwenda, hen zen mes te-alana zertzimki- nëno mae mo but srëm golsa dikim taun hupye.”

⁶ Yesus ki zep zëbon mae onak ang gweka. Golak dep kim golëgolek de gwe’anka, jana nabare zi mo mamna in ki zep ahakore naka gubiridaka- Yesus hup dikim zëno olsa anakan ayang gulblun hap, “Zen man emsa gublula, ‘Bian, Em bahem Enaka karek tan- ano golak de hatankamye. Èe ama Em de ano golak sewen hap saher gwe’an. ⁷ In zebë baes gwer- aen de Ebon hatazan naye. Hwëna anakan-en Em gun, “Zi sang-sangna in zen dawem gwen,” dekam sa dawem gwera. ⁸ Sap ëe mesë Emsa taüblablak, “Eno ol-gunnu bëjen kirekam lwa srëm gwen.” Sap abon onakon de teipsin zini ki. Ano otdenak dena hen ki. Èyë ëre

* 6:40 6:40 Mat. 10:24-25; Yoh. 13:16; 15:20 † 6:48 6:48 Awe de zini, gola te drak-drakkam moko da gwibirin, zep kirekam ansa li nul sonek. Yesus mo gulk sun de ol blaonzimdinni an, Zen kasokam de moko tan hap aasil gwibiridaka, sap Israëlk de zini kirekam gola dauk gweblak.

mo otdenak denaka gublu'anam, "Em song gwen," zen dekam maka song gwe'ara. Hen ahanakaë gublu'anam, "Haen," zen hen dekam maka song gwe'an zala. Ëyë ère hon de babu gwen zisi gublu'anam, "A desa syal gwibir," zen dekam maka hëndep syal gwibi'ira. Èe sap teipsin tola, zep ano ol san kirekam ang ta gwenan. Hwëna Em in teipsin tanganna, zep eno ol san sa ki kirekam lwal."

⁹ Yesus man tangan tenggwanblaka-zëbon onakore olsa de kirekam sane gwenkam. Dekam zep zi trana in zen ang nëblan da'ak, desa lero gwibiridaka hen gubiridaka, "Eiwa, zini in man Asa taiblibla'ara. Èe homë mae Israelk kirekam de sërkam Asa taibliblan zini zertowek." ¹⁰ Zen kim etan jana nabare zini in mo golak dep lwanda halzak, dekam zep babu gwen zini insa hla dak, "Eiwa, zen mes tangan dawem gwenda."

Yesus kim we sem mo tanena ngaya takake:

¹¹ Zao hom holo gwe'ak, Yesus ki zep èna Naen san dep song gweka. Zère hon de ang ta gwen wenyha hen aha zini beya nik ang nëblak. ¹² Yesus kim è top wet so kininnak golek de gwe'anka, zao zep golètowe'anka- zi beyana kim wal seiwir tokna berya ban dré nwanun hap nërte so'anzak. Wal seiwiri in zen tilki, zëno anena semna, hen zëno walasna ahana hom. ¹³ Bian Yesus kim we semna insa hlauku, Zen man tangan kwasang gwibirki, ki zep gubirki, "Anyan, bahem gona gwëblan!"

¹⁴ Ki zep berya insa golek de so zaka, ki zep olk soka. Men zen neiren ha'anzak dekam zep nërzausuk. Yesus dekam zep walas tokna insa gubluka, "Tane tol, Èe ama emsa gublu'an, em luwen!" ¹⁵ Wal seiwir tokna in ki zep luweka, hëndep nikin'inka, dekam zep hëndep ola ton'anka. Yesus ki zep an zemka gubirki, "An dë- eno walas naye."

¹⁶ Dekam zep tingare zinik aïrinni hatazimzik, hen dekam zep anakan Alapsa boltere da'ak, "Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi yawala an mes nëno mae mo ngirinnik hata zala! Alap angkam man kon gwisibir hana'ara- zère mo hlil irin zisi de oto gulsunkumye!"

¹⁷ Yesus hup de ola dekam zep etan langa gwesik haladak- tingare Yahudi mo lang san hen zëno alpnak de lang san.

Yesus hon kim baptis ta gwibin zini Yohanis hon de ang ta gwen zi darena apta takake:

(Mat. 11:2-19)

¹⁸ Tingan in desa ki Yesus syal gwe-gwibirki Yohanis hon de ang ta gwen wenyha dekam zep Yohanissi bwinak nen gublu hana gwék. Dekam zep hëndep etan dan-dan de aptazan hap gu soneka. ¹⁹ Desa zep guzimki- Yesusu de anakan lakensiblin hap, "Bian, Em an san ha Zen tangan?- men Desa anakan nen guk gweblakye, 'Israelsa de oto gulsun hup de Zini sa hata zala.' San ha èe asa etan ahanaka kara èblal?"

²⁰ Yesus hon kim apta zaka, ki zep enblaka, "Asa baptis ta gwibin zini Yohanis emsa de anakan lakensiblin hap guzimki, 'Em an san ha Zen tangane ki hata zaka? San ha èe asa ahanaka kara èblal?' "

²¹ Dekam Yesus zi sang-sangna beya naka dawem ta gwibi'inka. Sap dowal de tilblinna, hen nwe dïminni, Zen tingan dawem ta gwibi'inka. ²² Yesus ki zep ding gulzimki, "Sap esa etan Yohanis osan dep olahala. Mensa ki ena sane èra hen hla kuli, desa anakan enbla,

'Zi nwe dïminni man èkara gwe-gwe'ak. Lek-lek wenyha hen man sek gwe-gwe'ak. Sop sang-sang karek nabare wenyha man hen èdawem gwe-gwe'ak.

I mat wenyha hen man èsane gwe-gwe'ak. Tok-tokna hen man èngaya gwe-gwe'ak. Hen Alap onakore ol dawemkam man tahalha wenyaka tawa ta gwibi'ira.*

²³ Hen anakan enbla, 'Abon onakon men zen èsyalhe srëm gwe-gwe'an, zen hë'ho gwibinni zëbon mae lwa'an.' "

²⁴ Baptis ta gwibin zini Yohanis hon de ang è gwen zi darena in kim nama èha'anka, Yesus dekam zep hwëna Yohanis hip dena zi beyam-byana in hap srip gulsuzim'inka. Man zë gubiridaka, "Yohanis kim zi ol srëm langnak tawa ta gwibirki, em ba habe desan sek gwe-gwek? Basa de zë hlaun hup? San ha ema ètim gul gwék?- 'Èe desan asyas habë sek gwe'an.' ²⁵ Em ba habe desan sek gwe-gwek? San ha ema ètim gul gwék?- 'Èe pakean dawem ala son nabare zisi de zë hla tan habë sek gwe'an.'

Kire hap desan bëjen. Sap kirekam de zini- men zen tahalha srëmkam lowehe gwenan, zen zi srëm langnak hom. Zen diki teipsin zi mo è yawalak lowehe gwenan. Zi srëm langnak bëjen. ²⁶ Zep em ba habe zi srëm lang san dep sek gwe-gwek? Em sap diki Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zisi de zë sane tan habe sek gwe-gwek. Hwëna baptis ta gwibin zini Yohanis in, zen Alap mo olsa de ayang gul gwen zi nikon man tangan taman kinika. ²⁷ Sap Yohanis in zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Zisi de ngeirblizan zi

* 7:22 7:22 Yes. 35:5-6; 61:1-2

niye. Sap Alap man ngaya tabin hip de Zini insa hamal hap anakan gu-gubluka, 'Èe asa Emsa de ngeir gublun hap zisi zer soner-zen de nonol ère mo olsa ayang gul gwizimdin hip,

ebe hap dikim orasa sal ta gublun hap.' " *

²⁸ Etan ki zep gubiridaka, "Eiwa, okamanak de zini, sap nonol lonesen nakon hēndep angkam em an zene lowe he'an, Alap mo nwenak de ēdakastinnī, hom tangan ahana- Yohanissi de kwē ta sone kinīn naye. Hwēna sap kirekam, men zen angkam Alap mo irik ginnik Asa de taibliblan nakon bitī gwe-gwe'an, sap bōse srēm wenyā, zen diki zen- Yohanissi de kwē ta sone kinīn wenyaye."

²⁹ Yesus mo ola insa de ēsankam, tūngare zini, hen sap Roma mo irik ginnik dep de pajak te-ala alal tanda gwen wenyā, man ēsrip-sri gwēk, "O hare Alap eiwa zēre mo dwam gwibin sin am kirekam Yohanis hon syal gwēka." Sap zen man Alap mo zēbe mae hap de dwam gwibin sin ang tak- zen kim Yohanis mo baptis tabinnik ang takye. ³⁰ Hwēna Farisikam de zini hen Musa mo tūti tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zini, zen man Alap mo zēbe mae hap de dwam gwibinni baes neibik, sap zen man Yohanis mo baptis tabinni ja nuk.

³¹ Etan ki zep Yesus ola gulk sun blaonzimki, "Angkam de zini, em in men kiye-walasnā. ³² Walas tane-ne de pasarak teinikirinni, dekon de asyas bōse zemka gubiridanna, 'Nen isrip-sri hap de tērya ban asyas tan.' Hwēna zen maka ding nulzim'in, 'Èe ama baes ta'an.' Dekam de sap etan gubiridanna, 'Ki zi toksa de gwēblan makan nen asyas tan.' Hwēna dekam hen maka ding nulzim'in, 'Èe ama kirekam hen baes ta'an.' Angkam de zini em hen kirekam. Em ema kitak Alap mo syala baes ei gwibirin. ³³ Sap Alap kim baptis ta gwibin zini Yohanissi ebe mae hap zer sonezimki, zen Alap dikim sosonsa golblan hap man tembanena lwa gwēka, hen angguru hom otdē gwēka. Hwēna em ema baes ē gwēblak, hen anakane lonsuk gwēblak, 'Zen dowal bi gwēblaka.' ³⁴ Ki zep hen ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa zer sone zaka. Èe hwēna homē tembane naban angguru ban lwa gwenan. Hwēna Asa hen ema baes ē gwēbla'an, hen anakane Asa lonsuk gwēblanan, 'Zini insa

emki hla tan! Tembane ngalap-ngalapna hen anggur otdebin sosonna. Zēno wal bōse walya Roma mo irik ginnik dep te- alasa alal danda gwenan, hen ahakon enlala kwae naban!' ³⁵ Hwēna Alap kirekam zēre mo enlala blalkam srēm-srēkam de syal ta gwen hap lup gul sone gwenda. Zep men zen de Alap mo enlala blal san kirekam ang ta'ak, zen zen sa eiwa de ora san ēwet so kinī gwēr."

Karek gol gwen wenyā kim irase dawem nabare minyakkam Yesus mo tanana hlē tazim-blikke:

³⁶ Farisi walya bosena Simon, zen man Yesussu zēno golak de golētembane tan hap gubluka. Yesus ki zep zē golēteinikin'inka. ³⁷ Hwēna ēna iwe, kahalo sosen wenyā hen ki. Zen kim sak, "Yesus zēno golak tembane gwe'ara," zen dekam zep sērkam de irase dawem nabare minyak botol aban golhatazak- Yesussu dikim hlē tablan hap. * ³⁸ Zen sērkam tangan Yesus hup kwasangna goltrēblak. Nonol zen zēno tana gwē sonen nakon zau'unzak. Dekon gosa gwē'ak. Hēndep nwe go-hokam Yesus mo tanasa blēble so'ak. Zēre mo nol ala blal-blalkam zep etan sasa soblak, deban bolk-bolk soblak, dekam zep zē hwēna minyakna inkam hlē tazim-blik. † ³⁹ Simon kim hlaulku, zen ki zep enlala ennak Yesussu tonsublū'anka, "Zini an eiwa de Alap zer sonenanam, zen maka anakan tawa gwibi'ira, 'Wenyā an zen asa olk ta'an, zen kahalo sosonna.' Maka anakan jalē gwibi'ira, 'Bahem asa olk tan.' "

⁴⁰ Yesus ki zep Simonsa gubluka, "Simon, ola sap ki- Èe de desa emsa gublun hap denaye."

Simon ki zep ding gulbluka, "In aürs, bian, sap esa asa gublula."

⁴¹ Yesus ki zep gubluka, "Zini dan te-ala beya nabare zi nik man te- alasa bohē laka, ahana lima-pulu jutakam, ahana lima jutakam. ‡ ⁴² Hwēna zi darena in etan bējen mae olblan. Te-ala beya zini in ki zep guzimki, 'Èe homē eno nik mo te-ala bohē unni insa enlala gwibi'in.' Hwēna zi darena in kon, nara wēhē te-ala beya zini insa mamkam kwasang gwēbla'anka? San ha betekkam de bohē tan zini? San ha mamkam de bohē tan zini?"

⁴³ Simon ki zep ding gulbluka, "Èe ama enlala gwe'an, men zēbe hap te-alana

* **7:27** 7:27 Mal. 3:1; Luk. 3:2-6 * **7:37** 7:37 Minyak nabare botola mensa golhatazak, zen hen kaso nwe-aweskam de syal gwibinni. (Mrk. 14:3) † **7:38** 7:38 Yesus kim gwēka, zini ēglang gwe kininkam tembane ta gwēk- irgwa tahasa de ik so sonenkam. Zep wenyā in Yesus mo tahan nakon zauk. ‡ **7:41** 7:41 Awe "lima-pulu juta" hen "lima juta" kam, Yesus Yahudi zi mo te-ala kaso hap guku- "500 dinar" hen "50 dinar" kamyē. "Dinara" zen perak tangankam de te-ala kaso. Zen aha-ere syal tan zi mo gaji makan- aha-ere yakla blalkam de syal gwen hap denaka.

mamkam tap tasiblika, zen zen sa sèrkam kwasang gweblala.”

Dekam zep Yesus gubluka, “In eiwa.”
⁴⁴ Ki zep hwèna wenyà in sa lero gwibirki, ki zep hen Simonsa gubluka, “Wenyà ansa wèhè hlalulu? Èe sap eno golakè hatal, hwèna em home hona hamal gulu- ano tanasa dikim ngan sosun hupye. Hwèna wenyà an mes zère mo nwe go hokam ano tanana ngan sosul, deban mes zère mo nol alakam sasa sol. ⁴⁵ Em home asa babang tala- èe kimè awe tìl zilye. Hwèna wenyà an, Èe kimè awe hatagal, zen man ano tanana bolk-bolk so tiner. ⁴⁶ Em home ano nola minyak zaitunkam draulu- Asa de dokwak ta gun hupye. Hwèna wenyà an mes irase nabare minyakkam ano tanana hlè tazim. ⁴⁷ Zebè emsa gublu'an: Wenyà an mae hap kwasangna mamkam abe hap goltrèblal: Sap zen mes anakan tame gul, 'Ano karek-karek beyana mes namen ap tap gulsubirida.' Hwèna zini men zèno mae mo betekkam de ngip gul gwensa tap gulsuziminni, zen betek enkam sa ap kwasangna noltrè gweblal.”

⁴⁸ Yesus dekam zep wenyà in sa gwibirki, “Eno karek-karekna mesè ep tap gulsubin.”

⁴⁹ Ahakon men zen zèwe teinikin'ik dekam zep enlala ennak Yesusu donsublu'ak, “Zèno karekna in sa tap gulsubin hip gunda, zen man kil gi'ira, 'Èe an Alap han apdenak.' Kirekam in sa gunda, zen Alapsa lamang tanda.”

⁵⁰ Hwèna Yesus ki zep wenyà in sa gwibirki, “Em mese Asa taiblilanda, em zebe ngaya gwenda. Wake, amki aha-ere enlalakam song gwe.”

8

An we wal bosem-sena men zen Yesusu mas nè gweblakke:

¹ Zao hom holo gwe'ak, Yesus ki zep è-è san amjanbir song gweka. Desan Alap Zèn de irik gin hip de ol dawemna goltèn daka. Dua-blas enkam de zère hon ang ta gwen wenyà man ang nèblanda gwék. ² Hen we walya mensa dowal de tilbiritan nakon hen sang-sang nakon dawem tabirki man hen ang tanda gwék. Ahana Maria- mensa nen gwibik Magdala kore we. Zèbon onakon dowala tuju enkam mes golèalsa soneka. ³ Ahana Kuza Bak mo wenyà Yohana. Kuza zen teipsin zini Herodes mo golak de aha mamna. Ahana Sosana, hen ahakore we walya beya nik ang ta gwék. We walya in hen man Yesus maesa zère hon de ang ta gwen wenyà ban zère mae mo te-alakam mas neibirida gwék.

Yesus kim gandum dan hling gilsinkim ola gulk sun blaonzimkike:

(Mat. 13:1-9; Mrk. 4:1-9)

⁴ Zi beyana ki zep etan Yesus hon dep zi-è zi-è nakon yaing gwe-gwe'anzak. Yesus ki zep zè ola gulk sun blaonzimki, ⁵ “Zini man orep gandum dansa de hling gilsin hip song gweka. Kim hling gilsiki, hwèna ahakon oranak altink. Zi zep zè nyaublunda gwék, hen ahakon mawa zè dwensiblindak. ⁶ Hen ahakon kasonak altink. Kim sap èsip gwék, hwèna ki zep tol èboneng gwék, sap kasona in sal-sala. ⁷ Hen ahakon dokot tè ngi-ngi ausunak altink. Kim sap tol èsaltik, hwèna dokot tè ngi-ngina in zep nabakam èblal-blal gwék. Zen zep dahalebik, hèndep eini hom tèka. ⁸ Hwèna ahakon hen kama dawemnak altink. Zen dawemkam zep èsip gwék, hèndep dawemkam zep hataka, hèndep dawemkam tèka. Aha-ere timni, zèno dan beyana seratus maenak zep hata gwe'ak.”

Ola in sa kim tonsuku, ki zep hwèna ol mamkam gubiridaka, “Em dwan i ni-banke. Em èsal gwen!”

Yesusu kim anakan nenblakke, “Bian, gulk sun de ol blaoranna in sa emki ap srip gulsuzimdin.”

(Mat. 13:10-17; Mrk. 4:10-12)

⁹ Dua-blaskam de zère hon ang ta gwen wenyà in ki zep nenblak, “Bian, gulk sun de ol blaoranna in sa emki ap srip gulsuzimdin.”

¹⁰ Yesus ki zep ding gulzimki, “Abon de ang ta gwen wenyà ebe mae hap Alap mes golzimki- em dikim zère mo irik gin hip denaka tame gul gwen hap denaye. Hwèna aha zi hip hom kirekam golzim'ira. Èe in zebè zèbe mae hap gulk in san ola blaon gwizimnin. Sap Alap man desa dwam gwibirida'ara- men kirekam zère mo olak lwakke, kirekam de hèndep zèbe mae hap anakan lwa gwizimdin hip, 'Zen sap sa hla nul gwer, hwèna san de hlaun srèmna. Hen sap sa èsane gwe-gwer, hwèna zen molya tol dam nulsuk gwék.' ”*

Yesus kim gandum dan hling gilsin hip de ola in sa srip gulsuzimkike:

(Mat. 13:18-23; Mrk. 4:13-20)

¹¹ “Ola in sa gulk sun blaonzim, dam gulsunnu a kirekam moye: Gandum danna, zen Alap mo ol. ¹² Gandum dan de oranak altirinni, zen men kiye: Zini men zen Alap mo ola in sa èsane gwe-gwenan, hwèna dowal mo kigina dekam zep hata gwenan zala- ola in sa de zèno mae mo enhonak alal gul gwizimdin hip. Mae

* 8:10 8:10 Yes. 6:9-10

hap ki kirekam gweibirida gwenda: Zen dikim ãei gwen srēm hap, hen ãngaya gwen srēm hap. ¹³ Gandum danna men zen kaso-kasonak altirīnni, zen men kiye-zini men zen sap ãsane gwenkam isrip-sri naban dokwak nul gwenanke. Hwēna ola in bējen zēno mae mo enhonak sa gwen. Zen dekam en de sap ãei gwen, hwēna kim karekna noltowe gwenan, zen dekam zep Alapsa hli da gwenan. ¹⁴ Gandum danna men zen dokot tē ngi-ngi ausunak altirīnni, zen men kiye- zini men zen sap ola insa ãsane gwe-gwenan, hwēna enlala ngalapna man zēno mae mo enhonak ãbeya gwe-gwenan- te-ala beya gwen hap dena, hen syan-syan en hap dena. Kirekam de enlalana in zep Alap onakare ol dawemna insa zēno mae mo enhonak hule gwenan, hēndep eini bējen dawemkam bil gwen. ¹⁵ Gandum danna men zen kama dawemnak altirīnni, zen san de men kiye- zi enlala dam-damna hen enho dawemna. Zen kim ola insa ãsane gwe-gwenan, zen dawemkam ing nul gwenan, hen tatem zēwe ãzauk gwenan, hēndep dawemkam eini ãtē gwenan.” *

Yesus mo olsa dikim tame gun hup de ãhohle gwen hap de ol:

(Mat. 13:12; Mrk. 4:21-25)

¹⁶ “Zini hom pelita ngatannak yuna utuk nul sone gwenan- dekam de ngatanna insa aning gun hupye. Hen pelitana hom tum ãltikinnik si nulin gwenan. Zen diki meja maenak nonne gwenan- dekam de ngatannak zini zi niban golēteinikirin hipye. ¹⁷ Hen kirekam, ola mensaē gulk sun de blaonzimdinkim zi beya hap aning gul gwizim'in, zen sa lamkam wet sol. Hen ano enlala aning tanna dekam sa tawa nēblal. Zen diki dekam sa zini dam nulsuk gwer. ¹⁸ Zen in zep ano ola mensa ena ãsane gwe-gwe'an, dawem enkam emki enhonak lone gwen. Sap men zen Alap mo irik gin nika de tame gun hup ãhohle gwe'an, zēbe mae en hap sa etan Alap dekam de tame gun hup de enlala blala sowe henkam ing ta sone gwizimdi. Hwēna men zen ãhohle gwe srēm gwe'an, tame gun hup de enlalana men zen betek enkam nama lwazim'ira, mensa zēna enlala nē gweblanan, 'Abon ki lwa'ara,' desa sa hwēna Alap al tazimdi.”*

* **8:15** 8:15 Yesus kim dansa de tēn hap dena ol aīsilik awe gubiridaka, zen ei gwen, ahaksa Alapsa de taībliiban en hap hom enlala gwibiriki. Dansa de tēn mo dam gulsunnu, zen hen Alap mo ol san de dam-dam enkam lowehe gwen hap. (Mat. 5-7) Ahaksa nēno mae mo ol toran de Alap mo nwenak sam gwesik gwen hap. (Mat. 12:31-37) Ahana hen, zisi de halen ta gwibin hip. (Yoh. 15:16) Kirekam de lowe henna, zen zen Alap mo nwenak nwe-mase gwe-gwenan- san de dansa de tēna kiye. * **8:18** 8:18 Mat. 25:20-29 * **8:21** 8:21 Luk. 11:27-28; Yoh. 1:11-13

Yesussu kim an zem oso wal zeban zitēblakke:

(Mat. 12:46-50; Mrk. 3:31-35)

¹⁹ Yesus mo anena ki zep oso wal zeban Yesussu de zertoran hap golēyaing gwezak. Hwēna golek de tanna ba kon dep? Sap zi trana dekam mes ãkyang gwesik. ²⁰ Dekam zep ahanik Yesussu gubluka, “Bian, eno anena oso wal oban ã nakon emsa ziēsbla'anon. Man eban de zertowen hap ãdwwam gwe'an.”

²¹ Yesus ki zep ding gulzimki, “Tingan men zen Alap mo ola ãsane gwe-gwenan hen desan ang ta gwenan, zen diki zen- ano anena hen oso walaye.”*

Yesus kim asese yawala sē ta sonekake:
(Mat. 8:23-27; Mrk. 4:35-41)

²² Aha yaklakam, ki zep Yesus zēre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, “Nen ho gutu men eiha san gweyo gwen.” Dekam zep hēndep bulkum sek gwēk. ²³ Yesus hwēna nisi zē taka. Mumuk ennak zep asese yawala hataka. Hona dekam zep buluk hlēwehe kinzi gwe'ak, hēndep bulu in keing gwen hap alp gwe's'ik. ²⁴ Dekam zep li dak, ki zep nenblak, “Bian, Bian, nen an em-am angkam juwe'an!”

Yesus kim luweka, ki zep asesena insa sērkam de ho ngēpna in han jalse gwizimki. Dekam zep tangan hēndep sē nēhek. ²⁵ Yesus ki zep gubiridaka, “Ki san em home Asa laīblibla'an?”

Dekam zep aīrin niban dengguanbla'ak. Ki zep zēnaka nenbiridak, “Eiwa, zini an wehasa hom! Ba hap tangan zēno jalse gwizimdin enkam asepe naban ho ngēp naban nyausunun?!”

Yesus kim dowal-dowal mo bi gweblan zini dawem takake:

(Mat. 8:28-34; Mrk. 5:1-20)

²⁶ Dekon zep hēndep bulkum sek gwēk- hēndep Gerasa mo langnak, Ho Gutuna Galilea mo men eiha san. ²⁷ Yesus kim ho alpnak ati gwe ineka, zao zep dowal mo bi gweblan zi niban zertowe'anka. Zen sap orep ãnak gwē gwēka, hwēna dowal-dowala kim bi nēblak, dekam zep irkan gwē gwēka. Hen golak de gwē gwen hap man baes gwe-gwēka. Hwēna zi lo tasik gwibin kaso-hul kaso-hul en san gwēnda gwēka. Zini in mes tangan holo gwēka- kirekam de gwēnda gwenna. ²⁸⁻²⁹ Bwi maenak sap taha-tana naka besi

dokotkam de tatak soblan naka tak da-in gwek. Hwëna dowala in hen-henkam napta gweblak, zep sosen gwenkam besi dokotna insa blom tabir inhal gweka. Dekam zep dowala in zi srëm lang san dep nërhal gwek. Zen kim Yesusu hla taka, ki zep hërheka, deban Yesus mo nwenak ik gwehe zaka. Yesus ki zep dowala insa gubluka, "Dowal, em zëbon onakon wet son!"

Ki zep etan mamkam hërheka, "Yesus, Teipsin Zini Alap mo Tane! Em aban toton banakan de syal ën hap? Èe ama Emsa abe ta'an: Bahem asa karek tan!"

³⁰ Yesus ki zep takensiblika, "Eno bosena nara?"

Ki zep ding gulbluka, "Ano bosena Jal Zi Tra Bak." † Zen mae hap ki kirekam ding gulbluka: Sap zëbon dowal-dowala tra tangan nik lowehe gwek. ³¹ Dowal-dowala in ki zep Yesusu etan-etankam aberbe da'ak, "Asa bahem gubiridan-juwen zi mo bwi kawesinnik dep de atiti gwe inen hapye." ³² Zëno mae mo nwe kara gwen san zahona beya tangan nik tembane hap kwatap tñi san ëhaka'ak. Dowal-dowala in man aberbe da'ak, "Em wëhë tol asa gubirida'an-ka?— zaho trana wakuwe de bitì gwen hapye."

Yesus ki zep gubiridaka, "Dekam bitì gwek." ³³ Dowal-dowala in kim zini in kon wet so gwek, dekam zep hwëna zahona iwe bitì gwek. Zaho trana in dekam zep heya-hya gwek, li san zep hëndep ësyalk tak, hëndep ho gutunak zep ëkei-king gwek.

³⁴ Zahona insa men zen dekam kara dabi'ik, kirekam kim hla nulidak, dekam zep zaho bi naka de gubiridan hap ë san dep hen ëna in mo golek denak de golgol san dep ëhlu-hluk gwek. ³⁵ Zëwe de zini kim ësak, dekam zep hëndep nolësal kinik. Yesus hon kim yaing gwezak, zao zep hla dazak— zini insa dowal-dowala tapbla dakye. Zen Yesus mo tana alp nakon pakean naban nikin'inka, hen enlalana mes sëwe heblaka. Dekam zep zë ëairi'ak. ³⁶ In zen hla nuk, zen zep ë nakon in zen yaing gwezak desa donbirida'ak, "Zini ansa kirekam dawem tala." ³⁷ Dekam zep tangan sërkam ëairik, dekam zep tingan Yesusu abe dak— Zen de nabakam dekon song gwen hap.

³⁸ Zini in desa dowal-dowala tapbla dak ki zep Yesusu aberbe ta'an-ka, "Èe wëhë tol Emsa ang gwebla'ak?"

Hwëna man gubluka, ³⁹ "Em gol san song gwe hen tawa tabir— mensa Alap dawemna ebe hap mamkam golblalake." Dekam zep Yesus hli yuludaka.

Zini in ki zep song gweka, ë yala iwe de zini kitak tangan tonbirida gweka— Yesus mensa zëbe hap dawemna mamkam golblalake.

Yesus kim Yairus Bak mo wenam tol tokna ngaya gulkuke, hen aura gwe-gwen wenyu kim dawem gulkuke:

(Mat. 9:18-26; Mrk. 5:21-43)

⁴⁰ Yesus kim etan lwahal zaka— Ho Gutuna Galilea mo an eihya san dep, dekam zep zi trana dawem enkam dokwak dak, sap zen man nësbla'ak. ⁴¹ Zao zep hen zi bosena Yairus hata zaka. Zen Yahudi mo zëwe de but srëm golak de aha mamna. Zen ki zep Yesus mo nwenak ik gwehe zaka, dekon zep aberbe ta seka— zëno golak de hatan hap. ⁴² Sap zëno wenam tol aha-arena man tin hip alp gwesi'tk— duablas tahun nik.

Yairus mo gol san kim song gwe'an-ka, zi trana in man ngürinnik nëblahak, hëndep man ënglitiik gwe-gwe'ak. ⁴³ Wenyu hen dekam man ang gwese ha'ak. Zen duablas tahunkam karekkam aura gwe-gwek. Zini man sap dawem gun hup naka gwibik, hwëna hom kim mae dawem gwe-gwek. ⁴⁴ Wenyu in ki zep Yesusu tahan nakon golek de tazak, zao zep baju sihi top nakon olk ta sonek. Dekam zep hëndep kala in tewesibik. ⁴⁵ Yesus ki zep takensibiridaka, "Asa an nara olk tanda?"

Tingan man ëguk, "Èe homë." Petrus ki zep ding gulbluka, "Bian, zini an beya tangan nakake! Man-am emsa dot dasil."

⁴⁶ Hwëna Yesus ki zep gubiridaka, "Hwëna ahana man asa olk tala, sap Èe ama anakan eisbirin, 'Zini man Asa de olk tankam dawem gwenda.'"

⁴⁷ Wenyu in dekam zep enlala gwek, "O hare mes-am asa dam gulsunda!" Zen dekam zep yal-yala ban Yesus mo nwenak ik gwe hezak, dekon zep tngare zi mo ngürinnik iwe ton seblak, "Èe dawem gwen habë dwam gwer, zebë Emsa olk tal. Ano kala dekam zep hëndep tewesinin."

⁴⁸ Yesus ki zep kwasang tola ban gubiriki, "Anyan, em ema Asa taiblilala, in zebe dawem gwenda. Aha-ere enlalakam song gwe."

⁴⁹ Yesus in kim nama ola ton'an-ka, Yairus mo gola kon ki zep zini hata zaka, ki zep Yairu'u gulbu zaka, "Eno wenamna mes tol tilsinin. Bahem etan Bian Gurusa blostablan."

† 8:30 8:30 Zëno bosena Yunani mo olkam "Legion." Amber olkam zëno enlalana "batalion." Roma mo jana nabare zi mo "legion" kam de gubinni, zen zini beyana 4.000 enkam. Dekon hen beyana man esek gwe kinì gwek.

⁵⁰ Hwëna Yesus kim kirekam salka, dekam zep Yairu'u gubluka, "Bahem airin. Asa em taibliblan, zen dekam sa eno wenamna ngaya gwer."

⁵¹ Golak kim golëyaing gweka, Yesus dekam hom aha zi niban de golëbiti gwen hap gubiridaka, diki Petrus, Yohanis, Yakobus, hen wenam tola in mo ane-bia ensa. ⁵² Zëwe tingare zini wenam tola insa gosa dabi'ik, hwëna Yesus zep gubiridaka, "Gona olzausuk. Wenam tola in hom til. Zen nisi am ta'an."

⁵³ Hwëna man swrë da'ak, sap zen mes wenam tola insa tame nuk, "An mes-am tangan tilke." ⁵⁴ Hwëna Yesus wenam tola in mo aha taha naka zep teisyabir ineka, deban zep gubirki, "Timë, em luwen!" ⁵⁵ Wenam tola in mo maumnu dekam zep etan hata zaka, hëndep dekam zep luwek. An-bi zemka dekam zep tembanesa de olbin hip guzimki. ⁵⁶ Zëno ane-biana man tangan lengwanblak. Hwëna Yesus man jalse gwizimki, "Owasna an zen ki lwanan, bahem ahasa lonbiridan."

9

Yesus kim dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyu lup gul sonekake:

(Mat. 10:5-15; Mrk. 6:7-13)

¹ Yesus ki zep dua-blas enkam in zen zëre hon ang ta gwek tagal gulsuku, ki zep zë gubiridaka, "Èe asa ère mo sosonsa ebe mae hap golzim- em ekakim kitak de dowal-dowalsa olëalsa sone gwibik, hen zi sang-sangsa ekakim dawem labir song gwek." ² Ki zep zë etan gubiridaka, "Dekam sek gwek. Zi sang-sangsa dawem labir song gwek, hen deban anakare ola ol haladak, 'Alap Zën de nësa irik gin hip denak angkam man golek de gwe'an.' ³ Bahem ba maena ora san dep lop tan- sap dutena hen hon maena bahem. Tembanena bahem hen lop tan, hen te-ala maena. Timnik de baju ala son enkam emki sek gwen. ⁴ Gol karek mae nakon de emsa zer irinni, zen zëwe en emki gwën. Bahem dekon gol dawem san dep al gwehan. ⁵ Hwëna men dekore ë nakon emsa zer irin srëmna, ki zao em tana sonna taik-tik so gukhan- zen dekakim anakan tame nuk, 'Zen sap Alap onakore ol dawem naban nëbe mae hap golhatazim zira, hwëna nen insa èr-in srëm gwenan nëre mae hap de kareksae kim mam ulin.'" ⁶ Dua-blaskam de zini in ki zep è-è san zë-en zë-enkam sek gwendak. Zen Alap onakore ol dawemsa nolhaladak, hen zi sang-sangsa dawem dabilir song gwek.

Herodes mo enlalana kim topse gwe-blakake:

(Mat. 14:1-12; Mrk. 6:14-29)

⁷ Dekam teipsin zini Herodes Galilea mo langnak irik gi'inka. Zen kim tingare owas-owasna in hap dena salka, dekam zep tangan enlalana topse gwebla'anka. Sap ahakon anakan ègu gwe'ak, "Baptis ta gwibin zini Yohanis Swe mes etan ngaya gweka. In zen hwëna bosena Yesuskum li yul soneka." ⁸ Hen ahakon man ègu gwe'ak, "Elia Bak Swe mes yap etan ngatan zi mo lang nakon jowe zaka." Hen ahakon ègu gwe'ak, "In orep men zen Alap mo ola ayang nul gwekke, zen mes yap ahantik etan tin nikon de ngaya gwenkam bosena Yesuskum li yul sone zaka." ⁹ Herodes dekam zep hwëna guku, "Èe mes-am gubiridak- Yohanis mo nolsa de blaonsublun hapye. Zep an hwëna nara zi zë etan jowe'an zala? Èe mesë zini in hap de ola beyakam sane gwe-gwek." Zen dekam zep sap dwam gwe-gwe'anka- Yesussu de hen hla tan hapye.

Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golzimkike:

(Mat. 14:13-21; Mrk. 6:30-44; Yoh. 6:1-14)

¹⁰ Dua-blaskam de zini in kim etan lwanda halzak, ki zep Yesussu donblazak-tingan mensa ki zëna syal tan dakke. Dekam zep kon hwëna Zën etan golësek gweka- ëna Betsaida mo lang san dep, zao de zë-en golëgwë inendan hap. ¹¹ Hwëna zini kim èsak, "Yesus desan song gwenda," lun kon zep nërtrok. Yesus kim hlaludaka, ki zep haen gwibiridaka. Zao zep Alap Zën de irik gin hip denaka tawa tabirki, hen zi sang-sangsa zë dawem ta gwibi'inka. ¹² Zao zep hëndep dapse gwes'i'ik. Dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyu in ki zep nenblazak, "Bian, langna an dwan tahalha tangan nakake. Dawemna zi beyam-byana ansa Em gwibiridan- dekakim tembane hap hen ni tan golgol hap èhakalsindak."

¹³ Yesus hwëna man ding gulzimki, "Amki em tembanena zëbe mae hap hen olzimk."

Ki zep ding nulblik, "Nëno mae mo rotina aha-ere taha-tap enkamke, hen hogwena dan-dan en. Kina ki nëno mae mo te-alana man- dekam de tokonak tembanesa zi trana an hap lop tazimdin hipye!" ¹⁴ Sap dekam in zen zë lowe he'ak, zi enna san ha lima ribu enkam mes yap- we wal walassa de aïtbin srëmkamye.

Yesus ki zep gubiridaka, "Em gwibiridan-hlik-hlikkam de teinikirin hip. Aha-ere hlikna 50-50kam de teinikink." ¹⁵ Kirekam de teinikirin hip zep nenbiridak. ¹⁶ Ki zep roti aha-ere taha-tapna insa hogwe darena in han teisyaka, dekam zep ngli san de kara gwesen naban Alap hap dawemna

golblaka. Ki zep hwëna rotina insa ahap tabirki, hen hogwe darena insa kwa-kwak soka. Dekam zep dua-blaskam de zini in hap etan-etankam kap ta gwizim'inka-zen dikim hwëna zi beyam-byana in hap kae gwebla-zimdin hip. ¹⁷ Kim dwen-blandak, hëndep kitak man ëitri gwek. Dua-blaskam de zini in dekam zep etan tembane mosrona insa tagam dasik. Yuna dua-blas enkam zep ësuwek.

Petrus kim Yesussu anakan kira takake, "Bian, Em an Zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye."

(Mat. 16:13-20; Mrk. 8:27-30)

¹⁸ Aha yaklanak, Yesus zë-en de gwën nakan Biansa abe ta'anka, hen zëre hon de ang ta gwen wenya zëwe lowe he'ak. Zao zep takensibiridaka, "Zi mo Asa de dam tasinkim, Èe an nara mo weinak debë hatazak?"

¹⁹ Ki zep ding nulblik, "Ahakon man emsa nen gweblanan, 'In baptis ta gwibin zini Yohanis Swe etan tin nikon ngaya gweka. In zen hwëna Yesuskum bosena li yul soneka.' Hen ahakon man emsa nen gweblanan, 'In Elia Bak mo weinak Alap mo olsa ayang gul gwizim'ira.' Hen ahakon man emsa enlala në gweblanan, 'Zen diki ahakon men zen orep Alap mo ola ayang nul gwek, zen mes yap ahanik etan ngaya gweka. Zen hwëna bosena Yesuskum li yul soneka.' "

²⁰ Ki zep etan takensibiridaka, "Hwëna ere mae mo Asa de dam tasinkim, Èe an diki nara mo weinak dep dena?"

Petrus zep ding gulbluka, "Bian, Em an Zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye, Alap men Desa dam tasikiye."

²¹ Ki zep hwëna gubiridaka, "Insa kirekam Asa dam lasinin, aha maesa hwëna bahem gubiridan."

Yesus kim nonol tanganna Zën de kareksa goltowen hap dena hamal hap gu-gubiridakake:

(Mat. 16:21-28; Mrk. 8:31-9:1)

²² Etan ki zep gubiridaka, "Alap mo dwam gwibinni abe hap dena a kirekam sa lwal: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe karekna mam tangan naka asa goltowe gwer. Hen Yahudi mo nol-nola, Alap mo golak de mam-mam wenya, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya sa Asa baes nëblal, hëndep sa Asa dal. Hwëna yaklana dan-ahan, ki sa Bian tin nikon etan Asa ngaya tala." *

²³ Yesus hen man zi beyasa gubirida gweka, "Men nara Abon de ang gwe-gwen hap dwam gwenna, zen diki zëre mo gwëna zen eititi gwibin- dekam de zëre hap de te-lidak son wë son naban Asa zertronda gwen hapye, anakare enlala naban, 'Èe sap asa Yesus hun apdenak lil.' ²⁴ Sap men zen de zëre mae mo auhu-kamanak de gwëna anakan nolairi gwe'ak, 'Èe babë Yesussu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,' ki zëno mae gwëna in sa jek-jak gwer. Diki men zen Asa de ang gwe-gweblan hap zëre mae mo gwëna sosok nul gwe'ak, hëndep zao mae de tin hip, zen zen sa hëndep denaban ëngaya gwer. ²⁵ San ha dawemna?- em de sërkam te-ala beya gwenkam hëndep kitak de okamana ansa bi gwibinkim, hwëna dekam de ere mo gwënsa tihis ginkim. Kirekam dawem naka hom! ²⁶ Zi de anakan de gungsu saher gwenna, 'Èe Yesussu de ang gwe-gweblan zi,' ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe kimë Bian mo ngatan naban hen soson naban zëno dam taaha nakore zi niban golëyaing gwe'anzak, Èe molyë hen desa anakan kira tak, 'Zini an eiwa Asa de ang gwe-gweblanna.' ²⁷ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene awe lowe he'an, em molye ahakon na-en juwek-Alap mo yakla yalak de zaun srëmnakye. Em esa Asa hla lal- Èe kimë zëre mo bose hap de irik gin hip hata'an zakye."

Yesus kim aha nwe-mase gwekake:

(Mat. 17:1-8; Mrk. 9:2-8)

²⁸ Zënaka de karek tan hap dena in kim tawa tabirki, zao san ha mingguna aha-en tamank, ki zep kwatap san dep golësek gweka- Petrus, Yohanis, hen Yakobus mae en han, Alapsa de dekon gu soneblan hap. ²⁹ Kim kon ola gu sone'anka, nwe-masena dekam zep hwëna liwe heblaka, hen pakean zem man tangan sërkam ngap-ngap nëblak hen ngli ang makan nalilingtülbl'ak. ³⁰⁻³¹ Mumuk ennak zep Musa ne Elia ne ngatan zi mo lang nakore ngatan naban oljowe zaka. Ki zep zë Yesus hun ërtan'anka- Zën de Yerusalemk tin hip denaka, men kirekam Alap gu-gublukake.

³² Petrus dekam wal bose wal zeban to-tokkam nisi golëtruwe'anka. Mumuk ennak zep luk ta'anzak, dekam zep Yesussu hla dak- ngatan zi mo lang nakore ngatan-nak kim zi darena in ërzau'unka. ³³ Zi darena in kim Yesussu hli la'anka, Petrus ki zep totoresa gulbluka, "Bian, dawem

* 9:22 9:22 Yesus Yahudi mo aйтbinkim "yaklana dan-ahan" kam guku. Nëno mae mo aйтbinkim, Zen "zëno ka'an" kam maka guku, ahaksa, "yaklana dan-dan" kam. Sap Yesus Jumatkam tilki, hwëna Minggukam zep ngaya gweka.

tanggana- nen de awe lowehe gwen naye. Zep ëe asa gol kluksa dan-ahan syal ëblandal- ahana Bian ere hap, ahana Musa Bak hap, hen ahana Elia Bak hap." Hwëna Petrus insa kirekam gubluka, hyanak zëna man saher gwibi'inka, "O ëe an ba habë kirekam gublul!"

³⁴ Petrus kim nama kirekam ola tonbla'anka, butna ki zep ati gwezak, hëndep man zë wale tabirzik. Dekam zep ëäiri'ak.

³⁵ Ki zep hwëna butna iwe ola ësak,

"An ano Tane, ëre mo Dam Tasinnï. Desa em sal gweblan."

³⁶ Ola in kim zausuk, dekam hwëna Yesus ensa zë hla dak. Owasna insa ki zë hla nuk, zen hom mae aha maesa donbiridak- Yesus kim nama golëlowe he'ankaye.

Dowal mo tïlblin walasna kim dawem takake:

(Mat. 17:14-21; Mrk. 9:14-29)

³⁷ Kaknak zep Yesus zëre hon de ang ta gwen zi dan-aharena in han kwatapna in kon golëtine gweka. Hwëna ki zep zë zi beyam-byana hla nulida'anonk. Man kon nësbla'ak. ³⁸ Ki zep kon ahantik ol mamkam gu hanaka, "Bian, ëe ama emsa abe ta'an: Ano walassa emki mas gweblan, sap ano walasna ahana hom. ³⁹ Dowala kim til gweblanda, hëndep dekam zep hërhen naban zënaka zerheirisen gwenda- ëk tutum nuban. Kire enkam ki karek tanda gwenda. Hom holokam hli ta sehal gwenda. ⁴⁰ Mesë sap ere hon de ang ta gwen wenyaka zen de dowala insa zeralsa sonen hap gubiridal. Hwëna man sap nakablal."

⁴¹ Yesus ki zep gubiridaka, "Eiwa, angkam de zini em ei nibarena hom tanggan! Em in nol drak-drak enna. Ëe san ëse nakaë sap emsa golëlowehe gwek! Ëe ama bae- eban mae de holokam golëlowehe gwen naye. An san emki walasna insa zer halzan."

⁴² Walas tola in kim song gwe'an zaka, zao zep dowala in karekkam zerheirki, dekon zep yal-yal gwe se'anka. Yesus ki zep jala ban zëbon onakon de wet son hap gubluka, dekam zep hëndep dawem gweka. Ki zep hwëna bi zem insa gubluka, "An dë- eno walas naye. Mes dawem gwenda." ⁴³ Zi trana in man tanggan ëtenggwan, hen man ëguk, "Eiwa, Alap mo sosonna mam tanganna!"

Yesus kim etan Zën de tïn hip dena tonbiridakake:

(Mat. 17:22-23; Mrk. 9:30-32)

In kim zini nama Yesus mo owas syal gwe-gwibin hip ëtenggwan tine'ak, ki zep hwëna dua-blaskam de zini insa gubiridaka, ⁴⁴ "Ola an ing uk. Bahem awe hli yun: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa jal zi mo tahanak dep tapbla dazim." ⁴⁵ Hwëna zëre hon de ang ta gwen weny in hom tame nuk. Banakan mes yap zë gweibiridaka, zep tame nul srëm gwek. Man sap tame gun hup dei gwibik, hwëna takensiblin hap man nairiblak.

Dua-blaskam de weny kim mae hap ëol gwekke, "Diki ëe amaka nëre mae onakon mam gwe'an."

(Mat. 18:1-5; Mrk. 9:33-37)

⁴⁶ Dua-blaskam de weny ki zep zën mae hap ëol tetek gwe'ak, "Diki ëe amaka nëre mae onakon mam gwe'an." ⁴⁷ Hwëna Yesus mes zëno mae mo ëol gwenna insa tame gulku, zep walas tola zerhal zaka. Ki zep zëre mo alp nakon zaun hup gubluka. ⁴⁸ Ki zep hwëna gubiridaka, "Zini men zen de ano bose hap aha zisi mas gwebla'anaka- sap anakare walas tol maesa, Ëe asa desa enlala gweblal, 'Zen Asa mas gwebla'ara.' Hen zi de Asa mas gweblanna, Alap men Zen Asa zer soneka, Zen sa zini insa enlala gweblala, 'Zen hen Asa mas gwebla'ara.' Zep zini men zen ebon mae onakon babu gwen zi mo kim lowehe gwenan, ki zen zen Alap mo nwenak ëmam gwe'an."

⁴⁹ Ki zep hwëna Yohanis gubluka, "Bian, ëe ama zisi hla lak- eno bosekam de dowalsa golëalsa sone gwennak. Ëe zebë jalse ëblak, sap zen nëbon mae de ang gwe-gwen naka hom."

⁵⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, "Em hap jalse ëblak, sap zini men zen emsa baes gwibiridan srëmna, zen zen- ebon mae onak dep denaye."*

Yesusu kim langna Samaria mo ë nakon baes nëblakke:

⁵¹ Mes golek de gwe'ak- Yesus dikim okamana ansa hli yun hup, dekam zep Yerusalem san dep golësek gwe'anaka. Zini sap zë tru-tru nul gwebla'ak, "Yerusalem san bahem song gwen." Hwëna hom salbiridaka. ⁵² Dekam zep zini lup gul soneka- Zënaka de langna Samaria mo ë san dep ngeirblin hap, zao de zisi de takensibiridan hap, "Nara wëhë gola kon Yesusu zer in'inka?" ⁵³ Hwëna ëna iwe de zini Yesusu de zer irin hip man baes tak, sap zen mes anakan tawa nëblak, "An Yerusalem san dep song gwe'ara." † ⁵⁴ Kirekam kim ësak, Yakobus ne Yohanis

* 9:50 9:50 Mrk. 9:38-40 † 9:53 9:53 Samariak de zini, zen Yahudi tangansa hom. Zen men zen orep aha zi ausu naban ësiriri gwekke, zep Yahudi tangan han man zënaka ngil-ngil neibirida gwek. (Yoh. 4:9) Yesus Yerusalem san dep golësek gwe'anaka, zep man dam dasik, "An Yahudi wal."

ne ki zep enblaka, "Bian, em wëhë dwam gwe'ara?- nen syauksu ngli nakon de ati gwezan hap abe gwibin- zao deka zini in ehwasdek."* ⁵⁵ Hwëna Yesus dekam zep lero gwizimki, ki zep jal gwizimki. ⁵⁶ Dekam zep kon aha è san dep sek gwek.

Anakare hap de ol: Zini kire hap Yesusu ang nëbla srëm gwek.

(Mat. 8:19-22)

⁵⁷ In kim nama golëtën da'anaka, zini ki zep Yesusu gublu zaka, "Bian, men desane ki të gwe'anaka, èe asa Emsa ang gweblanda gwer."

⁵⁸ Ki zep ding gulbluka, "Gwenya witir zem ki. Hen mawana zol zem ki. Hwëna ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano ni ta gwen gola hom."

⁵⁹ Hwëna ahanaka zep sap gulbuka, "Em Asa ang gwebla."

Hwëna zini in man ding gulbluka, "Bian, èe asa hëndep. Ki ano bian de tinkim, nara molya drë nwanuka."

⁶⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, "Zen zi tokna dikire zi tok bose zik kang nulne gwek. Em hwëna dekam ola ansa anakan gol halada, 'Angkam Alap man nësa de irik ginkim kon gwisibir hana'ara.' "

⁶¹ Ahana hen zini ki zep Yesusu gublu zaka, "Bian, èe ama Emsa de ang gwegweblan hap dwam gwe'an. Hwëna nonol ère mo iye osan dep anik song gwek-aumwa olsa de hli yulzimdin hip."

⁶² Ki zep ding gulbluka, "Zi de Alap mo nganak syalsa kon gwesibir hananna, hwëna zen de lure san denaka lero gwe-sibir kini gwenna, zen hom dakasti'ira-Alap mo irik ginnik de syalak de mas gwen hapye."

10

Yesus kim zini tuju-pulu enkam dam tasibirkiye:

(Mat. 10:1-14; Mrk. 6:7-11; Luk. 9:1-5)

¹ Bian Yesus ki zep etan ahakore zisi dam tasibirki- tuju-pulu enkam, ki zep gubiridaka- dan-dan dan-dankam de è-è san Zënaka ngeirblindan hap, Zëna men desan amjanbiridan hap kalang gwekake. ² Ki zep ola gulk sun blaonzimki, "Nga yala awe de obwagana mes mamkam bil gwera, hwëna men zen de taran hap dena dan en tangan. In zep Nga Bi naka em abe ta gwen- Zen deka zisi ngana awe de syal ta gwen hap lup gul sone gweka. ³ Dekam sek gwek. Emki èenlala gwen: Èe domba makare sosen srëm nakaè emsa lup gul sone'an- gwe tihî jal-jal ngirîn sîn dep. ⁴ Dompetna bahem bitî tan. Honna hen

bahem wëwek tan. Sepatuna ala son enna kim em sek gwen. Aha maena bahem kap tan. Men zao debë emsa teysya sone'an, bahem oranak yausuk song gwen- aha zi maesa de zertowenkamye.

⁵ "Men zao gola li'inka, nonol em en kinin, 'Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an.' ⁶ Zao de Alap osan dep de hohle gwen nik gwë'anaka, ki eiwa zao esa Alap mo taha terenak dawemkam lowehe gwer. Kire nik de gwën srëmkam, ki emki enbirida gukhan, 'Èe mensa nonol emsa enbiridan, Alap mo taha terenak de sap lowehen hap dena, ki awe molya ki lwak.' ⁷ Men zao gola linni, zao en em èn. Tembanena mensa ep golzimdinni, desa en emki olgwenblandan. Sap tembanena in, zen eno nik mo tawa tabin hip de tembane. Èna iwe de nama ènnak, dekon bahem etan aha zi mo gol dawem san dep al èhan. ⁸ Em de ènak aptankam, dekon de emsa dawemkam teysya irinni, mensa ep tembanena taiblîn gilzimdinni, emki olgwenblandan.* ⁹ Hen zëwe de zi sang-sang ègwëna, emki dawem labin. Deban hen emki anakan aisil eibiridan, 'Alap angkam man kon gwesik hana'ara- teipsinkim de nësa irik ginkimye.' ¹⁰ Hwëna aha ènak de aptanna, zao de zi de emsa baes gwizimdinni, ora bol san em wet oson, dekon em enbirida gukhan, ¹¹ 'Eno mae mo èna awe de sonna men zen ano nik mo tana ulpnuk makan gwer, èe ama desa etan taik-tik oso guk halan- em dikim anakan tame gun hup, 'Alap angkam man sap kon gwesik hana'ara- teipsinkim de nësa irik ginkimye. Hwëna em ema desan de ang tan hap baes ta'an!' " ¹² Yesus ki zep waulsuzimki, "Èe ama emsa gubirida'an: Aumwa hap de zisi klis gunnuk, Alap èna insa anakan sa enlala gweblala, 'Zen orep de èna Sodomk de zisi èkarek gwenkam man kwei-kwik nuk.' Zep men kirekam Alap orep Sodomk de zisi zëre mae mo karek-karek hap heip gulku, hwëna ano lup gul sonen zini emsa de lup gul irin srëm zini, desa aumwa hap de klis gunnuk sèrkam tangan sa karek tabiri."*

Mae hap de ol: È-èna men zen Yesusu daiblibla srëm gwe'ak, zëbon mae a kirekam sa lwal.

(Mat. 11:20-24)

¹³ "Èna Korazim hen Betsaidak de zi, em èngalap gwen, sap Alap sa emsa sèrkam karek tabiri. È darena Tirus hen Sidonk de zini insa Bian orep heip gulku, zen maka èhalek- owas-owassa de hlaul gwenkamye, an kire owa'aè eno mae mo

* 9:54 9:54 2Raj. 1:9-15

* 10:8 10:7-8 1Kor. 9:7-9; 9:14; 10:25-27; 1Tim. 4:3-5; 5:18

* 10:12 10:12 Kej. 19:24-28

ngirinnik syal gwe-gwibi'inye. Tirus hen Sidonk de zini maka bunsu de awabin niban kaen karonsa darak dak- dekam de zënaka anakan golêtrên hap, 'Èe ama èhale'an.*¹⁴ Hwëna angkam de è darena, Korazim hen Betsaidak de zini, em an bëjen em èhalen! Zen in zep, Alap de aumwa hap zisi klis gunkum, eno mae mo angna sa tangan sêrkam karek tabiri. Hwëna èna Sidon hen Tirusk de zi mo angna, desa de etan karek tabin hip dena sa jahalha gwer, sap zêbe mae hap hom Alap golzimki- dekam de ano owas-owas syal gwibinsi hlau gwen hap denaye.¹⁵ Kapernaumk de zini, em hen kirekam. Em ema èkil gi'in, 'Sap Yesus owas-owasna beyakam nëno mae mo ènak syal gwe-gwibirida, zep nësa sa Alap ngatan zi mo lang san dep dawemkam kang gul sera.' Bëjen. Emsa hen syauk blanak sa yal gul sera, sap em home Asa laiblibla'an."

¹⁶ Ki zep zère hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, "Zini men zen emsa salbiridanna, zen hen dekam Asa nasalbla'an. Zini men zen emsa baes gwibiridanna, zen hen dekam Asa baes nèbla'an. Hen zini men zen Asa baes gweblanna, zen hen Bian Alap, men Zen Asa zer sone zaka, Desa hen baes nèbla'an."*

Tuju-pulukam de lup gul sonen zini in kim etan lwan dahal zakke:

¹⁷ Tuju-pulukam insa zini lup gul soneka isrip-sri tangan naban lwanda halzak, ki zep Yesusu nenblazak, "Bian, sap dowaldowal maena, eno bosekamè olèalsa sone gwibik!"¹⁸ Ki zep ding gulzimki, "Em kime kirekam syal ta'ak, Èe ama dowal mo kigisa hla tak. Alap desa man kama san dep hiri ta ineka, dekam zep ngli ang tasik kinin makan zan zaka.*¹⁹ Emki èsane gwen! Èe mesè ebe mae hap sosonna golzimki- em dikim wanyasa zaubin hip hen dare-èksa. Èe hen mesè ebe mae hap sosonna golzimki- em dikim nëno mae mo jal zini dowal mo kigisa zauk gublu kinin hap. Zep angkam bana hom- emsa de zen karek tabin hip denaye.*²⁰ Hwëna bahem anakan èisrip-sri gwen, 'Dowaldowala man asa betek neibirida'an.' Diki mae hap em èisrip-sri gwen: Eno mae mo bosem-sena mes ngatan zi mo langnak ale nuk."*

Yesus kim isrip-sri gwekake:
(Mat. 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Dekam zep Alap mo Enhona Yesusu isrip-srikam ing gwe heblaka, ki zep Alapsa gu soneblaka, "Bian, Em in Zen ngli naban okama naban irik so'arake. Èe ama ep dawemsa golbla'an, sap Em ema ere mo irik ginsi de tame gun hup dena enlala blal wenyua kip hen sekola sul sonen wenyua kip aning gul gwizim'ira. Hwëna sekola srêm wenyua kip hen enlala betek wenyua kip ema goltrei gwizim'ira. In eiwa, Bian, zen kire tangankam ere mo dwam gwizim sin ki lwa'an."

²² Bian Yesus Zen hen dekam dualaskam de zini anakan tawa tabirki, "Tingare okamasa de bi gwibin hip de sosonna mes kitak Bian abe hap golblaka. Zini toton bëjen Tane zem Asa tame tan. Zen diki ère mo Bian en Asa tame ta gwe'ara. Hen ano Biansa nara dep?-tame tan naye. Zen diki A enè tame ta gwe'an. Hen zini men zêbe mae habè dekam de ano Biansa tame tan hap dena gol gwizim'in, zen zen en angkam tame da gwe'an."

²³ Aha yaklakam kim zi beya naban golèlowe he'anka, dekam zep dua-blas enkam de zini lero gwibiridaka, ki zep desa en gubiridaka, "Em hê'ho gwibinnike lowehe gwe'an, sap em ema ano syala ansa hla kul gwenan.²⁴ Èe ama emsa gubirida'an: Abare srëmnak Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini hen orep de teipsin-teipsin wenyua beya nik sap hlaun hup èdwam gwe-gwek- em an desae hla kul gwe'anye. Hwëna zen hom tol hla nul gwëk. Zen man sap èsane gwen hap èdwam gwe-gwek- em an desae èsane gwe-gwe'anye. Hwëna zen hom tol èsane gwe-gwek. Zep em hê'ho gwibinnike lowehe gwe'an."*

Gulk sun de ol blaanzimdinni an, Samaria walya in zen wal bose zemka kwasang gweblakake:

(Mat. 22:35-40; Mrk. 12:28-34)

²⁵ Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini ki zep Yesusu de akasiblin hap hata zaka, ki zep takensiblika, "Bian, èe basa asa syal gwibir?- èe dikim hëndep de gwên hap denaka gul irin hipye."

²⁶ Yesus ki zep hwëna takensiblika, "Mensa Musa zère mo titi tabin olak ale gulku, em banakarekame desa dam gulsu'ura?"

²⁷ Zini in ki zep ding gulbluka, "Bian Alapsa em ensa lwa gweblan-tingare enho naban, enlala naban, soson naban, hen tim niban."

* **10:13** 10:13 Yes. 23:1-18; Yeh. 26:1-28:26; Yl. 3:4-8; Am. 1:9-10; Zak. 9:2-4 * **10:16** 10:16 Mat. 10:40; Mrk. 9:37; Luk. 9:48; Yoh. 13:20 * **10:18** 10:18 Yes. 14:12; Why. 12:7-9 * **10:19** 10:19 Mzm. 91:13; Yoh. 10:27-28; Rom. 8:28-39 * **10:20** 10:20 Why. 3:5; 20:12 * **10:24** 10:24 1Ptr. 1:10-12 * **10:27** 10:27 Ul. 6:5; Im. 19:18

Ahana hen,
'Zi bose omka em kwasang gwibirida
gwen- san de enaka de kwasang
gweblanna kiye.'^{*"}

²⁸ Yesus ki zep ding gulbluka, "In ei-wakame ding guluda. Zen kire enkam syal gwe-gwe, dekam esa hēndep denaban gwē gwera."^{*}

²⁹ Hwēna zini in man dwam gwe'an-ka-dekam de aha zi gublun hap, "Zini in eiwa airis." In zep etan Yesusu takensiblika, "Ki ano wal bose walya endanna- ēe de desa en ensa lwabirida gwen hapye?"

³⁰ Yesus dekam zep desa de goltrēblan hap ola gulk sun blaonblaka, "Yahudi walya man Yerusalem kon Yeriko san dep tine'an-ka, hwēna oranak zep te-ala hap de ēasas-asas gwe-gwen zi karek dak. Kire-kirena man kitak alal dablak- hēndep pakean mae naban, zao zep dangolek, hēndep sap-sap naka zep zē hli dak.

³¹ Hwēna ki zep hen Alap mo golak de syal gwe-gwen zini orana in san taman'an zaka. Zao zep zini insa hla ta zaka, hwēna alp san lē tabla ine kinika. ³² Etan ahana zini orana in desan song gwe'an zaka- Lewi Bak mo ausu nakorena. Zi ausuna in sap hen Alap mo golak de syalak mas ta gwenan, hwēna kim zini insa hla ta zaka, ki zep hen alp san lē tabla ine kinika. ³³ Hwēna Samaria walya ki zep hen desan taman'an zaka. Zen sap Yahudi walsya hom,^{*} hwēna kim zē zini insa hla ta'an zaka, mam tangankam kwasang gweblaka. ³⁴ Ki zep golek de ta zaka, wei-weina anggur hokam ngan tasibir-blin daka, hen minyakkam dra tan daka. Ki zep tahalebir-blika. Dekam zep zēre mo keledainak drēne seka, ki zep te-alakam de bohē ta gwen ni tan gol san dep zersong gweka- zēwe de etan mas gweblan hap.

³⁵ Ka'ankam zep gol bina in hap te-alana seratus ribu enkam golblaka, hen deban gubluka, 'An dekam mas gwebla. Hen an de sowehen srēmkan, ēe asa lwahal zankam ep mas gulblul.'["]

³⁶ Yesus ki zep Musa mo olsa de tawa ta gwihin zini insa takensiblika, "Eno dam gulsunkum, zi dan-aharena in kon, nara wal bose zem makan enna lwablaka- zini in zen oranak karekna goltowekaye?"

³⁷ Ki zep ding gulbluka, "Zini in zen kwasang tola ban mas gweblaka, zen zen."

Yesus ki zep ding gulbluka, "In eiwa. Zep em hen kirekam syal gwe-gwe."

Yesus kim Marta ne Maria nebon zini gwekake:

³⁸⁻³⁹ Yesus dekon kim zēre hon de ang ta gwen wenyana ban golēsek gweka, ēnak zep

yaing gwek. Zao wenyana bosena Marta oso zem Maria han Yesusu zēre nik mo gola kon eirink. Maria zen Yesus mo alp nakon nikin'ik- dekon de zēno tawa tabinsi sane gwen hap. ⁴⁰ Hwēna aya zem Marta man tangan syala taha-taha gwibi'ik- tembana maesa de syal gwibir-zimdinkim. Ki zep Yesusu gulbluzak, "Bian, em ba habe zē Mariasa kara gu'ura? Ēe an zebē a-en hwēna syala taha-taha gwibi'in. Em gubin- asa deka mas gwibirzik."

⁴¹ Bian ki zep ding gulbirki, "Marta, Marta, em ema enlalana men-san an-sankam beya gwe'ara. ⁴² Hwēna sap dwam gwihin tanganna aha-en. Maria mes zēn dawem wenyaka iti-ti gilsil, zep Ēe molyē gubik- desa de hli yun hupye."

11

Yesus kim ol gu sonenna tawa tabirkike:
(Mat. 6:9-13; 7:7-11)

¹ Aha yaklakam Yesus Biansa gu soneblaka. Kim hya gwesiki, ki zep hwēna zēre hon de ang ta gwen wenyana in ahanik gwubluka, "Bian, asa Emki hen ol gu sonensa tawa tabin- men kirekam baptis ta gwihin zini Yohanis Swe zēre hon de ang ta gwen wenyana tawa ta gwibirkiye."

² Yesus ki zep ding gulzimki, "A kirekam em ēgu sone gwen:

Bian, dikire eno bosena teip nulsuk gwek. Diki okamana awe Em hen irik gilzin.

³ Abe mae hap tembanena mwin-mwankam gol gwizim.

⁴ Ano mae mo karek-karekna ap tap gul-suzim,

sap karek-karekna mensa aha zi abe mae hap nol gwizimnin, ēe ama desa eititi ei gwibirin.

Hen asa de akasibiridannak bahem nwe enkam asa kara ta gwihin."

⁵ Ki zep etan Yesus ayang gulzimki, "Hwēna emki ēenlala gwen: Eme ki ahanik wal bose uk mo gol san ngirin tatem song gwe'anam- zao de abe tan hap, 'Wal bose, abe hap tol tembanena golbla. ⁶ Ano aha ē nakore wal bosena nēr hom ano golak tilin zala, hwēna ano tembanena hom- zēbe hap de desa golblan hapye.' ⁷ Hwēna wal bose om in maka ep ding gulblu'ara, 'Bahem asa blostaban. Lilikinni mesē solhasindal, hen ēe ama walas naban nisi golētruwe'an. Ēe molyē luwek- ebe hap de tembanesa golblan hapye.'

⁸ "Ēe ama emsa gubirida'an: Zini in sap hom anakan dwam gwe'ara, 'Zen ano dokot. Ēe anik mas gweblak,' hwēna eme saher ing gul sonen srēmkan aberbe

* 10:28 10:28 Im. 18:5

* 10:33 10:33 Emki Luk. 9:52-53nak hlaun, hen zēwe de otde ale naban.

ta tine'anam, zen hēndep dekam maka luwe'ara. Em men desae zēbon dwam gwibi'inam, hēndep dekam maka ebe hap golbla'ara. ⁹ Zen in zebē emsa gubirida'an: Em Alapsa aberbe ta tine gwen, dekam sa ep golzimdi. Em teibir tine gwen, dekam esa hēndep hla kul. Lilikinsi em ga'ga so tine gwen, dekam sa ebe hap lilikinni talusuk gwizimdi. ¹⁰ Sap zini men zen abe gwe-gwenna, zen gul irinkim. Men zen tei gwibinni, zen hlaunkum. Hen men zen lilikinni ga'ga so gwenna, zēbe hap talusublunkam. ¹¹ Ere mo tane de emsa hogwe hap abe ta'anam, san ha emaka wanyana golbla'ara? ¹² Ayang sik hip de emsa abe ta'anam, san ha emaka dare ēksa golbla'ara? ¹³ Em sap jal-jala, hwēna eno anakare kwasang enlalana hen ki, 'Ēe anik dawem naka ēre mo walas hap golblak.' Hen kirekam- nēre mae mo Bianna ngatan zi mo langnak de Zini: Desa de abe tankam Zen dawem naka gol gwizimnira, hēndep zēre mo Enhosa hen hlē ta sone gwizimnira."

Farisikam de gubirida gwen zini kim Yesussu zi tra mo inik anakan donsublu'akke, "In dowal mo sosonkam syal gwe-gwe'ara."

(Mat. 12:22-30; Mrk. 3:22-27)

¹⁴ Aha yaklakam, Yesus ol ton gwen srēm zi nikon dowalsa zeralsa soneka. Dowala in kim wet soka, zini in dekam zep ola tonka. Zi trana in zen zao lowe he'ak man tangan dengguanbla'ak. ¹⁵ Hwēna Farisikam de zini ki zep zi trana in mo inik ēton'anzak, "Zēbe hap mes dowal mo kigiina Beelzebul Bak sosonna golblaka, in zep zēno sosonkam aha dowal-dowala zeralsa sone gwibi'ira." ¹⁶ Hen ahakon, men zen Yesussu saher tan hap dwam nēbla'ak, zao hen lowe he'ak. Zen zep abe dak, "Emki ngli nakore owassa ap syal gwibir-zimdin- ēe akakim emsa dam lasik, 'An eiwa Alap zer soneka.'"

¹⁷ Hwēna Yesus mes zēno mae mo enlalana tame tazimki, ki zep ola gulk sun blaonzimki, "Aha-ere irik gin nik de hlik-hlik gwe'anam, zēn de ēeija'anam, zen molya ētatete gwe'anam. Nabakam maka zēnaka timbwas nu'in. Hen zēnaka de gil-gil gwibiridan nakon de aha-ere golak dinik hliwe'anam, zen maka hēndep sekwak gwe'an. ¹⁸ Zep hen kirekam, dowal mo kigi mo irik gin nik de hliwe'anam, etan zēnaka de golēeijan hap, zen molya ēholo gwe'anam. Zep Ēe dowal mo sosonkam homē dowal-dowala zeralsa sone gwibi'in- in kirekame asa lonsublu sanye. ¹⁹ Ki ahakore Farisikam de zini zen hwēna nara mo sosonkam nakasik gwibirin?- dekam de

dowal-dowalsa golēalsa sonebin hipye. Zep ere mae mo ahakorena in maka emsa anakan nenbirida'an, 'Em ema ēkarek gwer- kirekam de Yesussu tonsublunkamyē.' ²⁰ Hwēna Ēe dowala Alap mo sosonkamē zeralsa sone gwibi'in. Zen dekon zep anakan dam gwe'si'in, 'Alap Zēn de irik gilz'in hap angkam man sap kon gwisibir hana'ara, hwēna em ema desan de ang tan hap baes ta'an!'

²¹ 'Sap Ēe dowal mo kigi mo bi gwibin kire-kire dawemsaē jal zi mo kim alal ta gwebla'an. Zi jal-jal de zēre mo golsa kara ta'anam- gwetap tangal inen naban, zēbe hap de jal zini na-en molya ti'in zanam. ²² Zini in dekam maka zēnaka anakan enlala gwebla'ara, 'Jana ngi ben-ben hap sa asa airiblala.' Hwēna zēno jal zi mo sosen de taman kini'anam, zen maka golak tilbli'an zala, hen maka zēno jana tanena insa alal tabla'ara. Dekam sa jal zini in zēno kire-kirena alal tablala, hen dekam sa zēre korena kip kae gwebla-zimdi. Ēe hen kirekamē jal zi mo kim awe gwē'an, zebē dowal mo kigi mo irik gin nikon zisi alal gul gwe'an. ²³ Hwēna em de Asa zerzaun srēmkam, em ema aban ērdarak gwe'an. Hen em de Asa mas gweblan srēmkam, em ema ano syala tru-tru u'in."

Dowal de etan lwa halzan hap de ol:

(Mat. 12:43-45)

²⁴ Yesus ki zep tawa tabirki, "Dowal de totoresia zi nikon wet sonna, dekam gwana-gwana san sa hakalada gwera- zao de aha zi maenak tin hip. Hwēna aha maenak de tin srēmkam, dekam sa dowala in enlala gwera, 'Ēe asa etan ēre mo gol hli tan san dep lwahal.' ²⁵ Kim de lwa ha'an zaka, gola insa anakan sa hla ta zala, 'O ano ēpba gol gwē gwenna mes tangan gol bina oto tasiki hen ngan tasiki.' ²⁶ Dekam sa dowala in song gwera- aha dowalsa de zēre onakon de jal-jal taman kinin tangan naka tuju enkam kwang guluda halzan hap. Deban kim de zini iwe golēbiti gwe'an zaka, zini in mo gwēnna dekam tangan sa karek gweblal- nonol gwēn nakonye."

Mae hap de ol: An zen hē'ho gwibinnik lowehe gwenan.

²⁷ Yesus kim kirekam gubiridaka, wenyā ki zep mamkam gu anak, "Wenyā men zen emsa jaha gwēk hen momkam taizi gwēk, zen eiwa hē'ho gwibin nika hlauk. ²⁸ Ki zep ding gulbirki, "Sap eiwa, hwēna diki zini men zen Alap mo ola ēsane gwe-gwenan hen syal nei gwibirin, zen zen hē'ho gwibinnik lowehe gwenan!"

Mae hap de ol jalse gwen: Sap Yesussu mes owassa de syal gwibir-zimdin hip abe dak.

(Mat. 12:38-42; 16:4; Mrk. 8:12)

²⁹ Zi trana kim etan emas-mas gwe-gwe'anzak, ki zep etan ayang gulzimki, "Angkam de zini em eiwa jal-jal tanganna. Em hwëna owassa de ebe mae hap syal gwibir-zimdin hibe Asa aberbe la gwenan. Hwëna angkam bëjënë syal gwibir-zimdin. Diki ngein sin de yaklanak asa aha-en syal gwibir-zim: Men kirekam Yunus hon lwakke. ³⁰ In kirekam owasna ë yala Niniwek de zi hip Yunus Bak hon lwakke, orapna dan-ahan de hogwe ungala mwanak gwënkam, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Abon hen kirekam sa owasna lwal- angkam de zini em de hen hlaun hupye. ³¹ Alap de aumwa hap angkam de zini emsa klis gunnuk, selatan kore teipsinkim de wenyä in, zen sa hen olsa de mas gun hup zaul- men zen orep teipsin zini Salomo Baksä duwebla zakke. Zen dekam sa anakan emsa swrë tabir, 'Ëe ama langa en nakon Salomo mo enlala blala kore olsa de sane gwen hap hatak. Hwëna ebon mae onak kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna hataka, em hwëna ema asalsik gweblak.' ³² Hen kirekam, Alap de aumwa hap angkam de zini emsa klis gunnuk, dekam Niniwek de zi mo angna sa olsa de mas gun hup ëzaul. Zen dekam sa emsa anakan swë dabir, 'Yunus Bak kim ëhalen hap de ola ban abon mae golhataka, ëe dekam ama ëhalek. Hwëna ebon mae onak kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ëhalen hap de ola ban golhata zaka, em hwëna ema ëhalen hap baes tak.' "

Enho nik de kawesik gwen srëm hap kim ola gulk sun blaonzimkike:

³³ Yesus Zen kirekam ola gulk sun blaon gwizimki, "Zini hom pelita ngatannak yuna utuk nul sone gwenan- dekam de ngatanna insa aning gun hupye. Zen diki meja maenak nonne gwenan- dekam de ngatannak zini zi niban golëteinikirin hupye. ³⁴ Nwena zen tim hip de lilikin- enho dikim ngatan gwen hap. Nwe nik de lalak nënna, dekam enhona hen ngatanna. Hwëna nwe nik de haï nënna, enhona hen kawesin tanganna. ³⁵ In zep nwekam dawem enakem em ëkara gwe-gwen. Eno mae mo ngatanna in mana kawesin hip jowenank. ³⁶ Enlala kawesin srëmkam de enho ngatan gwenna, eno gwëhan san dekam ngatan en sa lwa gwer- lampu de zil inen makan."

Farisikam de zi hip de ol jalse gwen: (Mat. 23:1-36)

³⁷ Yesus kim aisil tonbiridanna golzausuku, Farisi walya ki zep zëno golak de golëtembane tan hap abe taka. Yesus ki zep golëbiti gweka- zao de tembane tan hap. ³⁸ Farisi walya in man zë Yesussu tenggwanbla'anaka, sap Zen hom tembane gwen hap de nonol tahasa su tazimdin sin ang gwe'anaka- men kirekam Yahudi mo auyan-aza mo ëpba olak lwakye.*

³⁹ Hwëna Bian Yesus zep ding gulbluka, "Eiwa, em an Farisikam de zini eno mae mo lowe henna mae makan: San de zi de piring-moksa ë-en nakon ngan tasik gwibinni, hwëna olk san bëjen. Ere mae mo timni hen kirekam. Em sap ema tahan sopna ngan lasik gwibirin, hwëna olk kon eno mae mo enhona mes beya gweka- kire-kire beya gwen hap de holehle enlalakam hen jal-jal enlalakam. Em ema desa de hen ngan tasin hip baes ta'an! ⁴⁰ Em an eiwa enlala joblo-top tanganna! Alap mes ki syal gwibirki- tahan nakon dep dena insaye. Hen olk kon dep dena mes syal gwibirki. Desa hen man kara gulzim'ira. ⁴¹ In zen eno mae mo enhonak kire-kire beya gwen hap dena lwa'an, desa eititi eibik. Dekam ere mae mo kire-kirena tahalha wenyaka kim kae eibiridak. Zen dekam sa eno mae mo timni hëndep enho naban Alap mo nwenak ëngan gweher.

⁴² "Farisi zi, kwasang tol! Em ëngalap gwen, sap em karekna mam wenyaka esa oltower. Em sap ema nganak de kire-kire betekna Alap hap de hlikna ol gweblanan, hwëna Alapsa de ensa lwablanna hen zi bose omka de dawemkam golëlowe henna, desa ema eititi ei gwibirin. Zen diki zenbol-zaun tangan wenyaye. Zen diki nonol desa emaka syal ei gwibirin. Zao etan nganak de kire-kirena insa lun em hen mas gul gweblan.* ⁴³ Farisi zi, kwasang tol! Em ëngalap gwen, sap em karekna mam naka esa hla kul. Em but srëm golgolak ngeinnik de komal tum dawemnak de teinikirin hibe ëdwam gwe-gwenan. Hen em ema ëdwam gwe-gwenan- zi de tagal gwen maenak anakan emsa gubirida gwen hap, 'Dawem, bian guru.' ⁴⁴ Em karekna mam naka esa hla kul. Em in men kiye- gol taublun srëmkam de zi tok drë nwanunna. Desan de zi song wenna, dekam bëjen tame gun, 'Ëe zi tok tahan sanë zauk ane kinil.' Zep em hen kirekam. Zini man emsa tim di gwibirin, 'Zini an dawemna,' hwëna enhona ase naban."

Musa mo olsa de tawa ta gwibin zi hip

* 11:38 11:38 Mrk. 7:2-4 * 11:42 11:42 Im. 27:30

de ol jalse gwen:

(*Mat. 23:1-36; Mrk. 12:38-40; Luk. 20:45-47*)

⁴⁵ Dekam zep hwëna Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini gubluka, "Bian, insa kirekam Farisikam de wenya jalse gwibiridala, in asae hen lamang tabirida!"

⁴⁶ Yesus ki zep hwëna ding gulbuka, "Kwasang tol, em hen Musa mo titi tabin ol tawa ta gwibin zini! Em ëngalap gwen, sap em hen karekna mam naka esa oltower. Eno mae mo tawa tabinni man nwe-mase gwe-gwenan- san de zi de aha zi hip nihin dohon-honsa mam enkam wëwek ta sone gwiziminni kiye. Sap em ema Musa mo titi tabin olak etan ere mae mo aha titi tabinsi mas-mas ul zahe gwenan, zep tangane hëndep dohon-hon la gwibirin. Ena hwëna home desan ang ta gwenan.

⁴⁷ Em ëngalap gwen, sap em karekna mam naka esa hla kul. Sap em in zi tamera gwen zi mo wei-wik gun walas! Eno auyan-azana Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini man damera gwëk. Em hwëna angkam desa de lo tasik gwibin golsae sam-sam la gwibir-zim'in. ⁴⁸ Hwëna em insa kirekam syal ta gwe'an, zen man nwe-mase gwe-gwe'an- san de auyan-aza oban de anakan enlalasa siri tanna kiye, 'Em sap esa lamera gwer. Èe asa hwëna lo lasik gwibir.' ⁴⁹ Zen in zep Alap zère mo enlala blalkam guku, 'Èe asa ère mo olsa de ayang gul gwen hap de zisi lup gul sone gwizim. Ahakon sa karek da gwibir, hen ahakorena sa damera gwer.' ⁵⁰⁻⁵¹ Zen in zep sa Alap angkam de zini ebe mae hap karekna sèrkam golzimdi-kitak de zëno ol ayang gul gwen zisi de tamera gwen hap de karekna, nonol lonesen nakon hëndep angkam dena. Nonol lonesen nakon kim Kaen Bak Habelsa taka, dekon hëndep eno auyan-azana Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini man damera gwëk, hëndep aumwa hap Zakaria Baksa Alap mo gol mwanak dak. Zen Alapsa de airiblan srëmkam Alap hap de tweran nin ang gulsuk gweblan kals alpnak dak. Èe ama emsa gubirida'an: Kitak de zi tamera gwen karekna insa Alap mes lam

gulku- dekam de otan ere mae hap ngëro gwizimdin hip! *

⁵² "Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini, em ëngalap gwen, sap em karekna mam naka esa hla kul! Em sap Alap mo nwenak dikim ësam gwesin hip de orana tawana, hwëna em home desan ang ta gwenan. Hen zini men zen sap desan de ang tan hap ëdwam gwe-gwenan, hwëna eme zëbe mae hap orana layalsik gwizimnin." †

⁵³ Hëndep dekon, in kim lwasek, dekam zep Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban Farisikam de gubirida gwen zi niban zi tra mo inik Yesusu sèrkam donsuk gwëbla'ak. Hen dekam zep u siweblan hap dakensibli tine gwëk-⁵⁴ anakare enlala naban, "Zëno ol-gun mae de karek gwe'ak, dekam esa klak lal."

12

Èk enkam de syal gwe-gwen srëm hap de ol:

(*Mat. 10:26,27*)

¹ Dekam zini mes ribu-ribukam Yesusu tagal nëblazak hen ngir'in da'ak, hëndep man zè zënaka nyaubirida gwe'ak. Dekam zep nonol zère hon de ang ta gwen zi ensa gubiridaka, "Dawem. Ema Farisi zi mo èk enkam de tawa tabin sin ang tanank. Zëno mae mo karekna in, zen ragi makan mam gwe-gwenan. * ² Mensa zini ber-ber nul gwenan, zen sa lamkam wet sol. Mensa enlalana aning da gwenan, zen sa lamkam tame dal. ³ Em mensa angkam kawesinnik lon gwibi'in, zen hwëna lamkam yaklam sa ësane gwe-gwer. Hen mensa gol mwanak i mwa ennak lon sonebirida gwe'an, zen hwëna lamkam ënak sa ol mam-mamkam donbirisen gwer."

Mae hap de ol: Alap ensa em airi gweblan.

(*Mat. 10:28-31*)

⁴ "Wal bose wal, zi bose omka bahem airibirida gwen, sap zen auhu-kama tim en naka damera gwenan. Hwëna tan hyanak bëjen emsa etan karek tan. ⁵ Hwëna Èe ama emsa gubirida'an: Diki Alap ensa em airi gweblan. Sap zen zëno dena- tan hyanak de syak blanak emsa tak ta irin hip denaye. Zep eiwa, zen diki Desa en em airi gweblan. ⁶ Emki mawana

* **11:50-51** 11:50-51 Zakariasa men desa Yesus awe gubluka, zen baptis ta gwibin zini Yohanis mo biasa hom enlala gweblaka. Zen hwëna apde bose zem- Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi. Zen diki desa orep Alap mo golak de kals alpnak dak. Yahudi zi mo Ibrani olkam de Alkitabnak, nonol tangan Habelsa aya zik taka (Kej. 4:8), hwëna zëno mae mo aumwa hap de bukunak Zakariasa dak. (2Taw. 24:20-22) † **11:52** 11:52 Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini maekam Bian osan dep de orana dayalsik gwizimk: Zen auyan-aza zik mo titi tabin ola mamkam aha zi hip wei nul sone gwizimk, hen zère mae mo enlala nakore naka mas nul gwizimk- men kirekam ayat 46nak Yesus jalse gwibiridakake. * **12:1** 12:1 Ragina desa man betekkam rotisa de syal gwibinnik mas nul gwenan, hwëna dekam zep mamkam hop gwe-gwenan hen bwap-bwap gwe-gwenan. Rotina ragi srëmkam bëjen hop gwen. Dekam drak-drakna.

tainim bes-bessa enlala gwibiridan. Desa zini hom te-alamak de kap tan hap dwam neibirida gwenan. Sap eiwa kirekam, hwëna Alap bëjen aha-en mae desa hen eiti gwibiridan. ⁷ Hen kirekam, eno mae mo nöl alana, Bian Alap mes desa anakan tawa gwibirki, 'Beyana ki en.' In zep ere mae mo tim hip dena bahem ëngalap gwe-gwen, sap em Alap mo nwenak mawana tainim bes-bes naban apdenak hom."

Kristussu de aha zi hon kira tan hap de ol:

(Mat. 10:32-33; 12:32; 10:19-20; Mrk. 3:29)

⁸ "Èe ama emsa gubirida'an: Zini men zen aha zi hon zënaka anakan kira ta gwenna, 'Èe an Yesussu de ang gwe-gweblanna,' kire zini Èe asa hen Alap mo dam taha nakore zinik anakan kira tal, 'Zen an hen eiwa Asa de ang gwe-gweblanna.' ⁹ Hwëna zi de aha zi hon Asa anakan nazabebela'ak, 'Èe Yesussu de ang gwe-gweblan zisi hom,' ki Èe asa desa hen aumwa hap de zisi klis gunnuk Alap mo dam taha nakore zinik anakan kira tal, 'Zini an Asa de ang gwe-gweblan zisi hom.' ¹⁰ Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa de zi lamang ta'anaka, karekna insa Alap maka zëbe hap tap gulsubl'u'ara. Hwëna zi de Alap mo Enhosa lamang tankam, desa Alap bëjen tangan tap gulsublun.

¹¹ "Emsa sa dahyo gwer- Yahudi mo but srëm golak de mam-mam wenya kip de golëtrei gwizimdin hip, hen auhu-kamanak de teipsin-teipsin wenya kip. Anakan sa emsa nolëtrei gwizim, 'An Yesus hon de ang ta gwen zi.' Kirekam de ebon mae lwankam, dekam bahem anakare hap enlalana ëbeya gwe-gwen, 'Èe banakarekam asa zë ton hen ding gulzim?' ¹² Sap emsa de taken-taken gweblan ennak sa ki Alap mo Enho ebe mae hap gol gwizimdi- em de kirekam ëton gwen hap denaye."*

Yesus kim te-ala beya zi enlala joblo-top hap ola gulk sun blaonzimkike:

¹³ Ki zep zi beyana in kon ahanik Yesussu gubluka, "Bian, emki ano ayasa gublun-zen de bian swe mo kire-kire hli tan dansa abe hap hli tablan hap."

¹⁴ Yesus ki zep ding gulbluka, "Asa hom ki nenblak- mam zi mo kim de bian swe uk mo kire-kiresa ep klis gulzimdin hipye." ¹⁵ Ki zep etan tingare zi hip ayang gulzimki, "Dawem. Banakare kire-kiresa de hole gwibinni, zen zen sa emsa karek

tabir. Sap eno mae mo lowe henna, zen kire-kire beya ennak hom lwa gwenan."*

¹⁶ Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimki, "Orep ki zini gwë gweka. Zëno kire-kirena beya tanganna. Zëno kamanak mulkwan maena dawemkam hata gweka. ¹⁷ Ki zep zëre en hap enlala gweka, 'Ano nga nakore kire-kire kang ta gwen gol-gola an yak-yak naka hom- dekam de ère mo mulkwan maesa zë kang ta gwen hapye. Èe banakan asa syal gwibir?' ¹⁸ Ki zep etan enlala gweka, 'O angkam mesë dam gulsun. Èe asa ère hon de syal ta gwen wenyaka gubiridal- kire-kire kang ta gwen gol-gola ansa de wet tyasibin hip. Dekam ahasa sa mam-mamkam daublul- zëwe de kang ta gwen hap.' ¹⁹ Zen dekam asa enlala gwer, 'Èe an hë'ho gwibin nika de goitowe gwen zi. Èe dekam na-en molyë talhalha gwek. Angkam sap asa sëwe henkam gwë gwer. Tembane dërek-dëreksa asa twin gwibir, hen ho dëreksa asa otdé gwer, hen ère mo gwëna asa nga-ngol gwibir.'

²⁰ "Hwëna Alap dekam zep gubluka, 'Em enlala joblo-topna! Namen mo kam dekam Èe asa hwëna eno angna zersil. Hwëna dekam eno kire-kirena mensa ere en hap lam taka, aha zi sa bi nëblandal.' "

²¹ Ki zep etan Yesus aumwa hap gwibiridaka, "In kirekam sa lwa gwer- zini men zen auhu-kamanak zëre en hap kire-kirena kang da gwenanye, hwëna zen hom hëndep de gwën hap de kire-kire dikim Alap mo nwenak ëbeya gwen hap syal ta gwenan."*

Alap en hon de yaing gwe kinì gwen hap de ol:

(Mat. 6:25-34; 6:19-21)

²² Yesus ki zep hwëna dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenya in en hap ayang gulzimki, "Zen in zebë emsa gwibirida'an: Bahem anakan ëngalap gwe-gwen, 'Èe banakan asa gwër? Èe basa asa twin gwibir? Hen èe basa asa ala so gwer?' ²³ Sap eno gwëna zen tembane en nakon hom lwa gwenan, hen timni ala so gwen hap de en nakon hom lwa gwenan. ²⁴ Emki mawana blensa enlala gwibiridan. Zen hom ba maena eiyas nil gwenan, hen hom dan gwenan. Hen zëno mae mo tembane kang gul gwen gola hom. Hwëna Alap ki zëbe mae hap tembanena gol gwizimnira! Zep em bahem ëngalap gwe-gwen, sap em Alap mo nwenak mawa mo kim hom. ²⁵ Em de ere mo gwën hap ngalap gwenkam, san ha em emaka ere mo gwëna insa engka en mae langa gulsu'ura? Bëjen.

* 12:12 12:12 Mat. 10:19-20; Mrk. 13:11; Luk. 21:14-15
Mat. 6:19-21

* 12:15 12:15 1Tim. 6:9-10 * 12:21 12:21 Yak. 4:13-15;

²⁶ Em de enlala nik ëbeya gwe-gwenkam molye ere mo gwënna betek en maekam ayang ul ine gwek. Ki ba hap de enlalana beyam-bya gwen hap?— ala son hap de kire-kire hap, hen tembane mae hapye. ²⁷ Emki sap sona ok eissi enlala gwibiridan. Zen hom syal ta gwenan, hen pakeanna hom dayal gwibirin. Hwëna Ëe ama emsa gubirida'an: Sap teipsin zini Salomo Bak, zen hwëna hom ok eis nwe-awes makare pakeanna akeka— desa de zëre mo te-ala beyakam teisyan hapye. ²⁸ Em in Biansa de taïbliblanna tawa naka hom! Ok eis mo ëhultunnu tihis tangganna, sap zen namen de ënwe-awes gwenkam, hwëna ka'an de ëjek-jak gwen. Zen sap eiwa kirekam, hwëna Alap ki desa kara ta gwibirida. Zep emki Biansa anakan taïbli gweblan, 'Zen molya asa ala so gwen hap denakim da tasiki.'

²⁹ "Zep bahem anakan enlalana ëbeya gwe-gwen, 'Ëe basa asa twin gwibir hen otde gwibir?' Bahem banakare mae hap ëngalap gwe-gwen. ³⁰ Sap Alapsa de tame tan srëm zini zen kirekam ëngalap gwe-gwenan. Hwëna nëno mae mo Bianna Zen anakan tawana, 'Ano walasna kire hap ëtahalha gwe'an.' ³¹ Hwëna em Alap de nabakam irik gïlzin hap denaka em syal gwe-gwibin, ki Zen sa hen ebe mae hap eno tahalha gwibinni gol gwizimidi.

³² "Em in zen dan en Abon ang ta gwe'an, bahem ëairin, sap eno mae mo Bianna man emsa sam gwesibirida'ara— em de zëno irik ginnik bitü gwen hapye. ³³ Ere mo bi gwibin kire-kirena te-ala hap em lirak tabin. Te-alana desa tahalha zi hip em kae gwebla-zimdin. Dekam em dokal hap de kire-kiresae lam ta'ara, hen kire-kirena in molya ep ëjek-jak gweblak. Ngatan zi mo langnak em lam tan, sap zëwe sowë zi molya kap dak, hen winimni molya dwenblandak. ³⁴ Sap men zëwe eno kire-kirena ërlwa gwenna, eno enlalana hen zëwe sa lwa gwera."

Salok-salokkam de lowehe gwen hap de ol, sap Yesus sa etan lwahal zala:

(Mat. 25:1-13; Mrk. 13:34-36; Mat. 24:43-51)

³⁵ "Em salok-salokkam em lowehe gwen— Asa de hut tu ane gun hupye. Em zep em pakean alala tan naban hen syauk ngatan naban Asa kara gwe-gweblan. ³⁶ Men kirekam babu gwen zini mam zemka kara në gweblananke, zen de we-zi daresa de oto son nakon lwahal zannak, em hen kirekam em lowehe gwen. Mam zini in kim de hata'an zaka, lilikinsi sa ga-ga so zala. Dekam sa hëndep dalusublul. ³⁷ Zen de babu zem insa nama de salok-salokkam de ës gweblannak hlaluluda

zankam, dekam sa tangan sam gwesibiridala. Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Mam zini in dekam sa babu gwen zi makan zënaka gwëblala. Dekam sa zën zëbe mae hap tembane dëreksa syal gwibir-zimdi. Ki sa teinikirin hip gubiridala— zao de golzimdin hip. ³⁸ Zen de ngirin anen mae hatankam, nama de salok-salokkam de ësblannak hlaluluda zankam, ki zëre hon de babu gwen zini in hë'ho gwibin tangan naka sa hla nul. ³⁹ Emki sap ëenlala gwen: Gol bi nik de anakan tawa gwe'anam, 'Ano golak sowë zini namen mo kam sa til zila,' zen dekam molya nini ta'anam. Sowë zini in de tilzin srëm hap maka sale'ara. ⁴⁰ Zen in zep, em hen kirekam salok-salokkam lowehe gwek, sap em home tame u'in— ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe de lwa halzan hap denaye."

⁴¹ Petrus ki zep takensiblika, "Bian, ola insa gulk sun blaonzimdi, san ha abe mae en hap? San ha hen tingare zi hip?"

⁴² Ki zep ding gulbluka, "Ebe mae hap dena, zen aisili a kirekam sa lwal: Teipsin zi nik de holokam langa san song gwe'anam, zëre hon de babu gwe-gwen zini men zen de enlala blalkam gwë'anam hen taïbliblan nik, zen zëbe hap maka syala anakan wei yul sone gulbu ha'ara, 'Ano tim bwanak babu gwe-gwen bose omka em irik gil gwe. Zëbe mae hap tembanena hen sowe henkam gol gwizim.' ⁴³ Teipsin zini in de mumuk ennak lwahal zankam, zen de anakan hla ta'an zanam, 'Zen dawemkam ano tim bwanak irik gil gweka,' ki zen sa zëbe hap isrip-sri gwibin nika golblala. ⁴⁴ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Teipsin zini in dekam sa zëno bosena esek gul seblala, hen zëre mo kire-kiresa de kitak kara ta gwibin hip sa gulblala.

⁴⁵ "Hwëna babu gwen zini in de anakan enlala gwe'anam, 'Ano teipsinni in na-en molya lwahal zaka,' zen sa hwëna ahakore babu gwen bose zemka tangole gwibirisap zi, sap we. Hen zi bina in mo telakam zë-en sa tembane gwe-gwera, hen ho mamaksa sa kim otdeblanda gwera, dekam sa hëndep mamak gwera. ⁴⁶ Ki sa hwëna mumuk ennak babu gwe-gwen zi karekna in mo tame gun srëmna teipsin zini in hata zala. Dekam sa tok hap zip so zala. Hen zëno angna dekam sa tak ta iri— men zëwe Biansa de taïbliblan srëm wenyik mo angna lowehe gwe'anke.

⁴⁷ "Babu gwe-gwen zini men zen mam zik mo dwam gwibin sin anakan tame gunnu, 'An ano syala zen,' hwëna zen de zënaka hohle tan srëmna hen syal gwibin srëmna, ki mam zini in de

hatankam desa sa mamkam de lek-lek tan hap gubiridala. ⁴⁸ Hwëna babu gwegwen zini men zen mam zik mo dwam gwibinsi tame gun srëmna, desa betekkam de lek-lek tan hap sa gubiridala. Ebe hap de mamkam hli tablankam, zen hen aumwa hap mamkam de goltrëblan hap sa emsa gublula. Ep de beyakam hli tablan dankam, ki hen beyakam de goltrëblan hap sa emsa gublula.”

Yesus kim anakan tawa tabirkike, “Abon onakon esa enaka gïl-gïl eibirida gwer.”

(Mat. 10:34-36)

⁴⁹ “Èe an okamanak de zisi de klis gun hubë hatazak. Ano klis gunnu zen syauk makan sa tingare zini neisbir. Hen Èe ama dwam gwe'an, nabakam bae ki syauknu in hiti'inam! ⁵⁰ Hwëna nonol Aen asa karek yawala goltower. Èe dohon tangan nakaë eis gwibi'in- desa de goltowen hapye. ⁵¹ Bahem anakan Asa kil ti gwen, 'Zen an umlaesa de okamanak awe golhatazan hap hata zaka.' Èe kire hap homë. Hwëna abe hap de jal hap Asa de tame tan srëm wenyasa sa emsa gïl-gïl neibirida gwer. ⁵² Zep angkam ebon mae a kirekam sa lwa song gwer: Aha-ere golak de zi aha-ere taha-tapakam lowe he'anam, hwëna Abon onakon esa enaka gïl-gïl eibirida gwer. Anakarekam sa lwa song gwer: Dan-ahan men zen Abon ang ta srëm gwe-gwe'an, zen hwëna dan-dan dena emsa sa gïl-gïl nei gwizim. ⁵³ Ebon mae onakon, abe hap de jal hap walas oban esa enaka gïl-gïl eibirida gwer- sap zikim dena hen wekam dena, hen sap aebo wal maekam dena.”

Mae hap de ol jalse gwen: Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tangansa hom tame dak.

(Mat. 16:2-3; 5:25-26)

⁵⁴ Yesus ki zep gubiridaka, “Yakla de kaknak sal-sal gwe zanna, dekam ema dam ulsuk gwenan, 'Sa o dil gwer.' Hëndep kirekam sa ki lwal. ⁵⁵ Yakla de but-som but-som gwe zanna, dekam ema dam ulsuk gwenan, 'Sa sasa gwer.' Hëndep kirekam sa ki lwal. ⁵⁶ O de il ti gwen hap dena hen sasa gwen hap dena, em desa en ema dam ulsuk gwenan. Zep em ba habe ano owas-owas syal gwe-gwibinni dam ulsuk srëm gwe-gwe'an? Em in eiwa enlala joblo-top tanganna.

⁵⁷ “Em ba habe anakan dam ulsuk srëm gwe'an?- 'Diki angkam èe amaka kirekam syal eibi'in.' ⁵⁸ Eme mamkam te-ala beya zi nik bon gwe'anam, hwëna otan de desa ber-ber gun srëmkam, zen

hwëna emsa de balk tahan hap maka jana nabare wenyak zergu'ura- zen de teipsin zi sin dep emsa zerhan hap. Diki dawemna, zen de nama emsa teipsin zinik zerhatan srëmna, emki anakan de zersësek gwen hap akasiblin, 'Bahem na-en asa zertrëblan. Èe basa asa ep golblal?- dekam de eban sësek èn hapye.' Kire srëmna, ki zen sa hëndep teipsin zini in hap emsa zertrëblala. Hen teipsin zini in sa zère mo jana nabare zi hip emsa zerzimdi- zen de hwëna bwinak emsa tayalsin hip. ⁵⁹ Èe ama emsa gubirida'an: Em bëjen em dekon wet son- bona in sa de tingan ber-ber gun srëmna.”

13

Halen hap de ol:

¹ Zao kim nama lowe he'ak, ki zep Yesusu donbla'ak, “Teipsin zini Pilatus man zère mo jana nabare zisi gubiridaka-Galilea kore zisi de tameran hap. Hëndep Alap mo golak zep damerak. Maenak damerak: Zen kim dombana Alap hap blom dabir-bli'akke. Hëndep zèno mae mo kala domba kala in han zep siri nèk.” ² Yesus ki zep ding gulzimki, “Sap Galilea kore zini in kirekam karek yawala noltowek, em san ema kil libi'in?- 'Zèno mae mo karekna man tangan taman kinik- ahakore Galilea kore zi nikonye. In zep Alap kirekam de karek tabin hip gubiridaka.' ³ Hwëna kirekam hom. Èe ama emsa gubirida'an: Em de èhalen srëmna, em hen zèno mae mo kim de juwensa esa hla kul. ⁴ Hen kirekam, in kim delapan-blakam de zini klibu nabare gola Siloamk kei-king gulku, em san ema desa hen kil libik?- 'Zèno mae mo karekna man tangan taman kinik-tingare ahakore Yerusalemk de lowehe gwen wenyasa konye. In zep Alap kirekam de karek tabin hip gubiridaka.' ⁵ Hwëna kirekam hom. Em de èhalen srëmna, em hen zèno mae mo kim de juwensa esa hla kul.”

Yesus kim ola gulk sun blaonzimkiketenya kwiwe de tèn srëm hap dena:

⁶ Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimki, “Zini zèno anggur ngana ki. Zao hen kwiwena man saltik. Ki zep song gweka-kwiwe dansa de taran hap. Hwëna eini aha-en mae hom hlaulku. † ⁷ Ki zep nga syal gwe-gweblan zini in sa gubluka, 'Èe mesë tahunna dan-ahan gwek- sap de duwe gwibir zinna. Hwëna homë mae ei niban hlaulzuk. Em lwin. Waba hap bap zen zè zaun. Ahasa neik zè etan ik ik.' ⁸ Hwëna ki zep nga syal gwe-gweblan

* 13:4 13:4 Siloam, zen Yerusalemk de aili ho bosa. † 13:6 13:6 Kwiwena, Lukas man ale gulku tenya “ara”kam.

zini in ding gulbluka, 'Dikire tahunna an ensa zauk. Ëe asa zëno alp nakon kamasa tri yul, zao asa te bitriskim yaing tabir. ⁹ Dekam wëhë ngein sin de tahunkam të'ak. Tën srëmkam dekam neik ulek.' "

Yesus kim Hari Sabatkam we tahan tikna dawem gulkuke:

¹⁰ Aha Hari Sabatnak kim zauk, dekam zep Yesus Yahudi mo aha but srëm golak tawa tabirki. ¹¹ Zao wenya ki, dowal mes sang-sangna golbirki- tahunna delapan-blas enkam. Dam-damkam bëjen zaun. Tahanna mes tiwehek. ¹² Yesus kim hlaulku ki zep takenbirki, "Anyan, haen. Ëe ama emsa sang-sangna in kon hil gil sone'an." ¹³ Ki zep tahana tehabir aneka, hëndep dekam zep dam-dam gwe-sek, dekam zep Alap hap dawemna golbla tine'ak.

¹⁴ Zëwe de but srëm golak de mamna ki zep jal gweblaka, sap Zen Hari Sabatkam dawem gulku. Ki zep gubiridaka, "Yak-lana enam enkam- syal tan hap denaye. Zen dekam yaing gwe-gwezak- zi sang-sangs dikim dawem ta gwibin hipye. Hari Sabatkam bahem."

¹⁵ Bian Yesus ki zep hwëna ding gul-bluka, "Em Alap mo bosena ëk enkame zig-wiren gwe'ara! Em kitak Hari Sabatkam sapi zahona kie hil li sone gwibirin-weyasa dikim otdebin hipye. Keledai zahona hen kirekame eibirida gwenan. ¹⁶ An hwëna zahosa hom. An hwëna Abraham mo auyan-tane sake. Desa mes delapan-blas tahunkam dowal mo kigina huleka. Ëe sap asa Hari Sabatkam hil gil soner!"

¹⁷ Yesus insa kirekam ding gulbluka, men zen Zënaka jal nëbla'ak dekam zep tangan ësa her gwek. Hwëna tingare ahakore zini man tangan ëisrip-sri gwek-insa kirekam owas-owasna syal gwe-gwibirkike.

Gulk sun de ol blaonzimdinni an mae hap: Alap mo irik ginni, zen rica dan makan, hen ragi makan:

(Mat. 13:31-33; Mrk. 4:30-32)

¹⁸ Yesus a kirekam mo ola gulk sun blaon gwizimki, "Ba naban esa apde osol?-dekam de Alap mo irik gin hip denaka gulk sun blaonzimdin hipye. Alap mo irik gin niban ba naban esa enlala eizim?- dekam de srip gulsuzimdin hipye. ¹⁹ Alap mo irik gin nika de srip gulsuzimdin hip, zen a kirekam moye: Zen rica dan makan. Zen sap betek tanganna, hwëna zini kim desa nganak ik nil gwenan, dekon zep ësaltil gwenan, hëndep te makan zep ëmam-mam gwe-gwenan. Mawana zao zep zëno hli-hlinak gola dauk gweblanan."

²⁰⁻²¹ Aha gulk sun de ol blaonzimdinni hen anakan, "Alap mo irik ginni, zen ragi makan. Wenya man tepungna ah-ere sak naka mang-mang gulk. Zao zep ragisa betekkam mas gulk. Ragina in sap betek tanganna, hwëna dekam zep rotina in dawemkam hop gwek."

Lilikin klakat hap de ol:
(Mat. 7:13-14,21-23)

²² Yesus kim Yerusalem san song gwe'anka, Zen man ë-ë san tawa tabir song gweka. ²³ Kim zë tawa tabi'inka, ahanik zep takensiblika, "Bian, san ha zini dan en sa ëngaya gwer?"

Yesus ki zep ding gulbluka, ²⁴ "Emki lilikin klakat san de biti gwen hap ëalp gwen, sap zen zen- ëngaya gwen hap de ora naye. Yak zini zen desan dep denaka hom. Ëe ama emsa gubirida'an: Zini beya nik sa sap Alap mo irik gin kon gwisibir hanan tembane yala iwe dep ora yakna in san ëalp gwe-gwer. Hwëna desan molya zëwe dep biti gwek. ²⁵ Ang tan wenya kim de sowe he'ak, Gol Bina in dekam sa lilikinini sohlasik iri. Ë en nakon esa tol ëzaul. Sap esa ga'ga oso gwer- anakare ola ban, 'Gol Bina, abe mae hap tol Emki lilikinini ansa talusuzimdin.' Hwëna Zen sa emsa gubiridala, 'Ëe homë emsa tame tabi'in. Em in enda kore zisi mes yap?'

²⁶ "Hwëna em esa ding ulblir, 'Hwëna ëe mesë eban értembane gwe-gwek hen em mes em-am ano mae mo ënak tawa ta gwibirki.'

²⁷ "Hwëna Gol Bina in sa etan ding gulz-imdi, 'Ëe homë emsa tawa gwibirida'an- em enda kone yaing gwezal. Em sek gwen. Em in zene karekna ol gwenan.'

²⁸ "Em kime anakan hla kulida'ak- Abraham, Isak, Yakob, hen tingare Alap mo olsa de ayang gul gwen zini, 'Zen Alap mo irik ginnik lowe he'an, hwëna asa mes ë san yal nulin,- em dekam esa yusyustin niban gona tal, hen ëkna dekam esa ngalap hap ngalk-ngalk la gwibir. ²⁹ Sap dekam zini yakla hata sezan nakon sa yaing gwer- hen nikin anen nakon, hen eihya-lip eihya-lip nakon, Alap mo irik gin kon gwisibir hanan tembane yawalak de apdekam ëisrip-sri gwen hap. ³⁰ Hwëna emki ëenlala gwe-gwen: Men zen angkam bose srëm wenya ëgwë'an, zen zen sa hwëna lamkam ngein sin loweher. Hwëna men zen angkam bose naban lowehe gwe'an, zen hwëna lamkam zen sa lure san ëgwër."

Yesus kim Yerusalem sa kwasang gwe-blakake:

(Mat. 23:37-39)

³¹ In kim lwa se'ak, ki zep Farisikam de zini Yesusu nenblazak, "An kon song gwe. Herodes man emsa tan hap dwam gwelbla'ara."

³² Yesus ki zep ding gulzimki, "Em sek gwen. Hap wanya jal-jala insa en-blak, 'Zen man guku, "Èe nama dowalsa golèalsa sone gwe'an, hen zi sang-sangsa dawem ta gwibi'in. Hwëna molya holo gwek, ki asa ère mo syala ansa tap gul soner." ' ³³ Sap Èe molyè awe holo gwek. Sap hom dakast'i'in Asa de aha ènak tankamyè, sap Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini zen Yerusalemk en damera gwenan."

³⁴ Yesus hen anakan guku, "Yerusalemk de zi, em mese Alap mo ol ayang gul gwen zini beyakam lamera gwek, hen Alap mo lup gul sonen zini kasokame i libirida gwék- hëndep tok hap. Èe ama sap emsa kwasang gwibirida gwék, zebè sap emsa Ère osan dep de tagal gulsun hup akabirida gwék- san de we ayang de tane- nezma si alakam obon gun makan de gweibiridan hap. Hwëna em ema baes ta gwék. ³⁵ Yerusalemk de zi, zen in zep Alap angkam emsa da tasibi'ira. Èe ama emsa gubirida'an: Em molye na-en Asa tame lak. Hwëna kime Asa hut lu ane gu'uk, zen dekam en esa sap Asa tame lal. Dekam sap anakare ola ban esa Asa hut lu ane gul, 'Hè'ho! An Bian mo bosekam nèsa dikim oto gulsun hup hata se'ara. Diki Alap Zen zèbe hap dawemsa golblan."

14

Yesus kim sèrkam de tese-tese gwen zini dawem takake:

¹ Aha Hari Sabatnak kim zauk, ki zep Farisi walya teipsin tolík Yesusu gubluka-zèno golak de golètembane tan hap. Hwëna zen mes ahakore Farisi zi niban hen Musa mo ol tawa ta gwibin zi niban ola ziaha-en gulku- zao de dawemkam Yesusu anakan karatda tan hap, "Zen wèhè nèno mae mo Hari Sabat hap denaka gulmun'unka?" ² Zen in zep sèrkam de tese-tese nabare zini hen nenblak- zen de hen ang gwen hap. Hëndep zen Yesus mo dang gwèn nakon zep nikin'inka. ³ Yesus ki zep hwëna kitak takensibiridaka, "Em banakane Musa mo titi tabin ola dam ulsu'un? Hari Sabatkam san ha zi sang-sangsa sap de dawem tabinkim? San ha bëjen?" ⁴ Hwëna man nasalsiblik. Ki zep hwëna tese-tese nabare zini insa irik tasiki, hëndep ki zep zè dawem taka. Zao zep gubluka, "Sap esa angkam song gwera."

⁵ Ki zep hwëna gubiridaka, "Eno walas ahaksa sapi zaho de Hari Sabatkam aili honak dum gwe he'anam, em san ha molye dekam èr ane'anam?" ⁶ Zini in sap man Yesus mo ola insa husus neibi'ik, hwëna hom dam nulsuk- kirekam de ding gublun hapye.

Bosesa de betek gun hup de ol:

⁷ Nama kim tembane yala iwe lowe he'ak, Yesus ki zep hlauludaka, ahakon bose bete-tek nik ngein nikore komal tum dawemsa teinikirinkim alt dasibik. Ki zep zèbe mae hap ola gulk sun blaonzimki, ⁸ "Zi de we-zi daresa de oto sonnak de tembane yawala kon emsa ang gwen hap gublunkam, em bahem na-en ngeinnik de komal tum dawemna al sosun. San ha zen mes yap hen aha zisi, ebon onakon de bose nik teipsiblin naka, ang gwen hap gublula?" ⁹ Ki hwëna zen de hatankam, gol bina in sa emsa gublula, 'Em aes gwesiblin.' Hwëna em dekam saher tola ban esa lun tangan nikiri. ¹⁰ Diki em de hatankam, nonol lure tangannak em nikirin. Zen diki gol bi nik sa emsa gublula, 'Haen, ano wal bose, ngeinni an kon em hen nikirin.' Dekam eno bosena sa dawem gwer- tingare zi mo nwenakye.* ¹¹ Sap tingare zini men zen mam gwen hap èdwam gwe-gwenan, Alap sa hwëna otde tangannak kang gulu. Hwëna men zen otde tangannak lowehe gwenan, desa hwëna gut de tangannak sa kang gul sera."

¹² Ki zep gol bina insa gubluka, "Em de tembane yawalsa syal gwe-gwibinni, bahem dekon zi dawem emsa gubirida gwen- men kiye, wal bose wal om, iye om, oso wal om, hen sowe tane wal om, ahaksa gol gole denak de te-ala beya zisi. Ki zen sa emsa nèrhwè-hwè gwer. Dekam mensae golzim'inka, kiresa sa hwëna ebe hap nol gwelblal. ¹³ Diki em de tembane yawalsa syal gwe-gwibinni, zen tahalha zisi em kon gubirida gwen- sap zi tim karek, sap zi lek, hen zi nwe dimin maesa. ¹⁴ Kirekam Alap sa ebe hap hè'ho gwibin nika golblala. Sap kirekam de zini bëjen emsa zerhwè-hwè gwen. Alap hwëna sa ebe hap dawemsa golblala- yaklana in dekam zi dawem-dawemna tin nikon luk ta'akye."

Gulk sun de ol blaoranna an, Alap mo irik gin kon gwisibir hanannak de tembane yawalak de yaing gwen hap dena:

(Mat. 22:1-10)

¹⁵ Yesus kim tonsuku, dekam zep ahanik gu aneka, "Alap mo irik gin kon gwisibir hanan tembane yawalak men zen ang

* 14:10 14:10 Ams. 25:6-7

ta'ak, zen hē'ho gwibin tangan naka sa hla nul!"

¹⁶ Yesus ki zep zēno ola insa de ding gulblun hap gulk sun ola blaonzimki, "Zini ki tembanesa yawal tangankam syal gwibirki, hen zini beya tangankam hamal hap gubirida guku- tembane tanna iwe de ang tan hapye. ¹⁷ Tembanena insa kim taiblin nīlsik, ki zep babu zemka ahanaka gubluka, 'Em anakan taken naseran, "Haen. Tembanena angkam mes dē danan!"'

¹⁸ "Hwēna men desa sap hamal hap gubiridaka, zen kitak man hwēna babu zem insa anakan nen gwebla'ak, 'Ēe molyē hatak.' Ahana man gubluka, 'Ēe mesē ngasa zer. Ēe zebē karatda tan hap song gwe'an. Anakan gublu, "Bap zen asa jakal gweblan."

¹⁹ "Ahana hen man gubluka, 'Ēe nēr homē sapisa dare taha-tap enkam kap guk. Ēe zebē song gwe'an- anakan de akasibiridan hap, "Wēhē apdekam syal ta'ak?" Anakan gublu, "Zen molya hataka. Man gulu, Bap zen asa jakal gweblan."

²⁰ "Ahana hen man gubluka, 'Ēe nēr homē wenya gok, zep ēe molyē hatak.'

²¹ "Babu zem in ki zep zē-en lwa halka, ki zep tonbla zaka- men kirekam ding nul gwebla'ake. Gol bina in dekam man tangan jal gwibiridaka. Ki zep gubluka, 'Em hēndep nabakam etan song gwen- ē yala awe de ora-ora san. Dekam kwang guluda halza- sap te-ala srēm zi, sap zi karek, zi lek, hen nwe dimin mae naka.' Ki zep kwang guludahal zaka.

²² "Kim lwa halka, ki zep gublu zaka, 'Mesē kire naka kwang guluda halanzal, hwēna komal tum jam en hom.'

²³ "Ki zep etan gubluka, 'Em etan song gwen- sap eik sin de ora bete-tek mae san. Desan ang tan hap wan-wan tabir song gwe- hēndep ano golak awe de ēbeyā gwezak. ²⁴ Ēe ama emsa gublu'an: Mensa sap nongka hamal hap gwibiridak, zen molya lun etan yaing gwezak- tembanena ansa de akasiblīndan mae hapye.' "

Anakare hap de ol: "Ēe wēhē Yesussu de ang gweblan hap dakastī'in?"

²⁵ In kim sap zini beya tangan nik Yesus hon ang ta'ak, ki zep lero gwibiridan naban gubiridaka, ²⁶ "Zini men zen an-bi zemka dawemkam enna nolabirida gwenan, hwēna zēno mae mo Asa de en lwablanna lwala henna, kirekam de zini zen bap zen Asa ang gweblan. Hen kirekam, men zen we zemka, walas zemka, ahaksa aya-wal oso-wal zemka dawemkam enna

nolabirida gwenan, hwēna zēno mae mo Asa de en lwablanna lwala henna, zen hen bap zen Asa ang gweblan. Hen kirekam, zi de Abon onakon zēre mo gwēnsa dawemkam ensa lwabinni, zen hen bap zen Asa ang gweblan.* ²⁷ Hen zi de zēnaka anakan sosok tan srēmna, 'Asa sap sa Yesus mo kim te-lidak sonnakk makan dain,' zen bap zen hen Asa ang gweblan.*

²⁸ "Ebon mae onakon ahanik de klibu nabare gol syal gweblan hap enlala gwe'anam, zen nongka maka nikin'ira-zēre mo te-alasa de aitblin hap, mae hap, 'Wēhē sowe he'anaka?- gola ansa dikim so ta sonen hapye.' ²⁹ Sap sowehen srēmkam, ki hwēna ei-te en naka de eiyas tannak sa te-alana topse gwerā. Dekam tingan men zen gol ik sosunnu insa hla da'ak anakan sa swrē dal, ³⁰ 'Zen man tim gulku, "Ēe asa tap ta soner," hwēna hom tol!'

³¹ "Hen kirekam, teipsin zi de zēno jana nabare zi sepulu ribu enkam lowe heblanna, hwēna zen de sane gwe'anaka, 'Aha teipsinnī zēno jana nabare zini duapulu ribu enkam man emsa de hatabin hip sek gwe'anzal,' zen maka enlala gwe'ara, 'Ano an wēhē sowe he'ak?- deban mae de eijan hapye.' ³² Anakan de enlala gwe'anaka, 'Ano molya sowehēk,' dekam ahanaka maka zer sone'ara- zen de nama ēgolek de gwezan srēmna, anakare ola ban, 'Ēe basa asa ebe hap golblal- dekam de nen ēeijan srēm hapye?'

³³ "Zen in zep, em hen kirekam. Em de ere mo gwēnsa kitak tapla gun srēmka, em molye Abon osan ang gweka.

³⁴⁻³⁵ "Em an zene Abon onak ang ta gwe'an, em okamanak san de hina kiye. Hina zen sap tembanesa de dērek gun hup dawemna. Hwēna blēble gwenkam, dekam tembanesa dikim dērek gun hup dena man hom gwe-gwenan. Dērekna in de hom gwenkam, dekam zini bējen ba mae hap dwam gwibin. Dekam zalta dep de kama san hiri gun en hap dena.* Zen in zep, em dwan i nibanke! Emki ēsal gwen."

15

Gulk sun de ol blaoranna an, domba zaho de jek-jak gwen hap dena:

(Mat. 18:12-14)

¹ Dekam karek gol gwen zini henhenkam yaing gwe-gwezak- Yesussu de hen sane ta gwen hap. Zen ahakon Roma mo irik ginnik dep de te-ala alal tanda gwen zi. ² Hwēna Farisikam de zi niban Musa mo ol tawa ta gwibin zi niban man

* 14:26 14:26 Mat. 10:37-38

* 14:27 14:27 Mat. 16:24; Mrk. 8:34; Luk. 9:23

* 14:34-35 14:34-35 Mat. 5:13;

anakan ètonsuk gwe'ak, "Wëo, zini an ba hap enlala karek-karek zi niban golèsiri gwe-gwe'ara? Hëndep man golètembane ta gwe'ara!"

³ Dekam zep Yesus ola gulk sun blaonz-
imki, ⁴ "Zi de ebon mae onakon zëno
domba zaho 100 enkam lowe he'anam,
hwëna ahanik de jek-jak gwebla'anam,
zen banakan maka gwë'ara? Zen maka
99kam dena insa so tranak hli yuluda'ara,
ki maka jek-jak gwen zini insa tëbla'ara.
Hla tan srëmkam molya tëblanna baes
gwe'anam. ⁵ Kim de hla ta'anam,
dekam isrip-sri naban maka ngairinak
ziren ha'an zala. ⁶ Golak, wal bose
wal zemka maka tagal gu'ura, hen gol
golek de bose zemka- anakare ola ban,
'Nen èisrip-sri gwen! Ano domba zahona
men zen jek-jak gwera, mesë etan hla
tanani!' ⁷ Hen kirekam, ngatan zi mo
langnak isrip-srina mam tanganna- aha-
ere zi de zëre mo karek gol gwen nakon
halenkamye. Hwëna men zen 99kam de
zini èenlala gwenna, 'Èe homë halen hap
dwam gwe'an. Abon hom- karek naye,'
kirekam de zi hip ngatan zi mo langnak
isrip-srina betek tanganna."

*Gulk sun de ol blaoranna an, te-ala de
jek-jak gwen hap dena:*

⁸ "Hen kirekam- we de zëno te-ala dare
taha-tap enkam lwabi'inam. Hwëna aha
ala nik de jek-jak gwe'anam, zen dekam
banakan maka gwë'an? Zen maka pelitasa
tum gu'un, ki maka gola insa teibiri seran
hap jilk gils'i'in- hëndep de hlau'unam.
⁹ In kim hlaunnu, dekam maka we wal
bose zemka tagal gulu sen'an- hen gol
golek de bose zemka, anakare ola ban,
'Nen apdekam èisrip-sri gwen. Èe mesë
ère mo te-ala jek-jak gwenna hlalun.'

¹⁰ "Zen kirekam hen Alap zëre mo dam
taha nakore zi niban golèsrip-sri gwe-
gwenda- aha-ere zi de zëre mo karek gol
gwen nakon halen naye."

*Gulk sun de ol blaoranna an, walas de
jek-jak gwen hap dena:*

¹¹ Yesus ki zep etan ayang gulzimki, "Zini
ki, zëno zi walasna dan-dan. ¹² Oso zik zep
bi zemka gubluka, 'Bian, eno kire-kirena
mensa em de tinkim èe de hli lan hap
dena, abe hap de hli'na angam ap kap
tabla- em de tin srëmnak.' Dekam zep
walas dare zem in hap hli tazimki.

¹³ "Hom holo gwe'ak, oso zem in ki zep
zëre hap de hli'na insa te-ala hap lirak
tabirki. Te-alana deban zep aha zi mo lang
san zerhas gwesiki. Zao zep twensiblika-
totore kirekam karek-kareknak. ¹⁴ Kim
te-alana insa tap tasiki, ki zep hwëna
usak yala langna iwe hatak. Dekam zep

tangan tahalha gwe'anaka. ¹⁵ Ki zep syal
hap hakal gweka, hëndep ahanik zep
zëwe de zi gubluka, 'Ano gwe zahosa neik
nganak taizi gwibir.' ¹⁶ Hwëna man tan-
gan usakna sabak gwe'anaka, sap tembane
maena hom nol gweblak. Ki zep zë hole
gwibi'inka- zaho hap de tembanena insa
de twinbin hip.

¹⁷ "Ki zep enlala dawemna hatablaka,
'O ano bian hon de babu gwen zini, zëno
tembanena dawemkam. Èe hwëna aweë
usak hap ti'in! ¹⁸ Èe anik bian osan dep
lwahak. Hatankam asa gublul, 'Bian, èe
mesë karek gwek- Alap mo nwenak hen
eno nwenakye. ¹⁹ Èe angam dawem naka
hom- eno tanekam de gublun hapye. Asa
em gwëblan- men kiye, ebon de babu
gwen zini.' "

²⁰ "Dekam zep bi zem osan dep lwa
halka. Golak hom golek de gwe'anaka, bi
zem ki zep langa ennak hla ta guku. Zao
zep dawemkam kwasang gwëblaka, ki zep
hluweblaka. Zao zep babang taka.

²¹ "Tane zem in ki zep gubluka, 'Bian, èe
mesë karek gwek- Alap mo nwenak hen
eno nwenakye. Èe angam dawem naka
hom- eno tanekam de gublun hapye.'

²² "Hwëna bi zem in ki zep zëre hon
de babu gwen zini takenbiridaka, 'Emki
nabakam ère mo pakean sam-samsa ala
soblan, hen tahanak cincinsi ala lablak,
hen sepatusa ala osoblak. ²³ Sapi lam
tanna insa em tan. Namen tembane
yawalsa esa syal eibir, hen esa isrip-sri
èblal! ²⁴ Sap walasna an mes tin makan
gwëka, hwëna angam mes gaya gwera.
Zen mes jek-jak gweka, hwëna namene hla
lanan.' Ki zep hëndep tembane yawala
syal neibik.

²⁵ "In kim zë kirekam lwa'ak, aya zem
dekam nganak gwë'anaka. Kim golak golek
de gwe'an zaka, dekon zep tërya sane
gwe'an zaka. Dekam zep enlala gweka, 'Ba
hap sya'an?' ²⁶ Ki zep bi zebon de babu
gwen zisi ahanaka takensiblika, 'In ba hap
ki lwa'an?'

²⁷ "Ki zep ding gulbluka, 'Oso om mes
hatala. Bia om man asa gubiridala- sapi
lam tansa de tan hap. Sap zen mes etan
tane zemka dawemkam zertowera.'

²⁸ "Aya zem in dekam sërkan jal
gwe'anaka, hëndep golak de tilzin hap
man baes gweka. Dekam zep bi zem te
sobla zaka, ki zep tilzin hap wan-wan
taka. ²⁹ Hwëna zen jala ban ding gulbluka,
'Èe mesë tahunna beya gwek- ebon de
syal gwe tine gwenna, hen homë mae
ebon onakon drak gwe inehak. Hwëna
em home ba maena abe hap golblaka.
Sap kambing maena home tol abe hap
zerblaka- ère mo wal bose walya ban

dikim tembane yawalsa zisyal gwibin mae hapye. ³⁰Hwëna eno walas karekna in zen eno kire-kirena swi golak tap tasiki, zen kim hata zala, em hwëna sapi lam tansae tablanda!'

³¹'Bi zem in ki zep ding gulbluka, 'Emsa awe dwan-am apdenak zergwë gwenan, hen ano kire-kirena kitak ebe hap denakake. ³²Hwëna diki namen de yaklana an, zen tembane yawalsa de syal gwibin hip dena. Sap eno osona ün makan gwëka, hwëna zen mes ngaya gwer. Zen mes jek-jak gwëka, hwëna namen tole ertowera.' "

16

Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike-te-ala beya zi mo irgwa taha nakore zi enlala ahak-ahak hap dena:

¹Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, "Zini ki, zëno te-alana beya tanganna. Zëno irgwa taha nakore zini hen ki. Zen zen zëno kire-kirena kara ta gwibir-blika. Hwëna te-ala beya zini insa man aha zi anakan nenblak, 'Eno irgwa taha nakore zini in man eno te-alana twen gwëbla'ara.' ²Dekam zep kwang taka, zao zep gulbuka, 'Zini man eno karekna asa don gwëblanan. Em mensa ano kire-kirena kara ta gwe'ara, bukuna men zao aïtbinkim ale gul gwenda, desa em ap golblan. Em molye etan kara ta gwëka. Em esa syala in kon wet sola.'

³"Kim nama bon aït gwibin bukuna insa golbla srëm gwë'anka, ki zep enlala gwëka, 'Èe an banakan asa gwër? Èe asa ère mo syal dawemna an kon wet sol. Hwëna èe sosen naka hom- dekam de kamasa lwi gwen hapye. Hen wagam hap de hakalassen gwenna, zen saherak asa kim ënaka drëne gwer. ⁴O èe mesë dam gulsunun! Èe asa aha te-ala beya zi niban golëdokot gwer. Èe de wet sonkam, zen sa asa zëre mae mo gola kon kwang da gwer.'

⁵"Dekam zep irgwa taha nakore zi ahak-ahakna in sowëkam kwang guluda gwëka-zini men zen te-ala beya zini in hon ëbon gwëkke. Nonol zen hata zaka, ki zep desa takensiblika, 'Em banaka'ene bon gwëka-ano mam mo kire-kirena kim kap takaye?'

⁶"Ki zep ding gulbluka, 'Tembane taïblin gin hip de minyak dremna dua-pulu enkam.'

"Dekam zep irgwa taha nakore zini in gulbuka, 'Dokot, emki nabakam ere mo bon alena ansa wet gulsun. Anakan hwëna ale gul, "Sepulu enkamë lop tak."

⁷"Ki zep etan aha zini hata zaka, desa ki zep takensiblika, 'Em banaka'ene bon gwëka- ano mam mo gandumnu kim lop takaye?'

"Ki zep ding gulbluka, 'Gandum sakna 1.000 enkam.'

"Ki zep hwëna ding gulbluka, 'An dë-kire hap de suratna, men zao ere mo bosena ale gulkuye. Dokot, 800 enkam wet gulsuk.' Hwëna mam zem in hom anakan tame gulku, 'Zen abon de bonna totoresa wet gulsuk gwe'ara.'

⁸"Aumwa hap kim te-ala beya zini in tame gulku, 'O zen man etan asa sërkam ahak-ahak taka,' dekam zep guku, 'Eiwa, zen nwe hleng gwen tanganna.' "

Ki zep Yesus ayang gulzimki, "Men zen auhu-kama ennak dep de enlala naban lowehe gwenan, zen hwëna dawemkam ngein sin dep anakan ëkalang gwe-gwe'an, 'Èe kirekam asa golëdokot gwer-te-ala beya zi nibanye.' Men zen ngatan zi mo lang nakore ngatan naban lowehe gwenan, zen hom kirekam ëtewesik gwenan. ⁹Zep Èe ama emsa gubirida'an: Auhukamanak de te-alakam diki Alap han em zerdokot gwen. Eno auhu-kamanak de te-alana insa kime tinkim hli ta'anka, Alap Zen Zen sa emsa kwang tala- hëndep de gwën hap de gola kon.

¹⁰"Teipsin zi de babu zikhip banakare beteksa bohë gulblunna- zen de jek-jak gun srëmkan, ki hen yawal kire-kirena maka zëbe hap bohë gulblu'ara. Dekam mes taïblihlaka, 'Zen airis.' Hwëna zen de banakare betek maesa jek-jak gu'unam, ki yawal kire-kirena maka hen jek-jak gu'ura. ¹¹Zep emsa de auhu-kamanak de kire-kire hap taïblihlan srëmkan, ki hen molya Alap wakuwe emsa taïblihlaka- dakal hap de ëlwa gwen kire-kire hapye. ¹²Hen bohë gulblun kire-kire hap de emsa taïblihlan srëmkan, ki hen Alap molya wakuwe ebe hap lop tablaka- dakal hap de ëlwa gwen kire-kire naye, mensa sap menkam ebe hap hamal gulblukaye."

¹³Ki zep ola gulk sun blaonzimki, "Zini bëjen dare teipsin zisi dawemkam babu gwizimdin. Zen hwëna aha-en naka sa dawemkam kwasang gwe-gweblala hen blikip gwesik gweblala. Aha zini insa molya. Zep em hen kirekam: Em bëjen em syala dan son- Alap mo syala ban, te-ala beya gwen hap de syala banye."

¹⁴Farisikam de zini in kim Yesussu kirekam sane da'ak, dekam zep swrë da'ak, sap zen te-alasa emsa nola gwëblak. ¹⁵Yesus ki zep gubiridaka, "Em in zene ere mae mo bosena teip ulsuk gwenan- aha zi dikim emsa kil tïbin hip, 'An eiwa Alap mo nwenak dawem-dawemna.' Hwëna Alap tawana eno mae mo enhona. Men desa auhu-kama zini teip nulsuk gwenan, zen Alap mo nwenak san de blë nabare kire-kirena kiye."

Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwen hap de ol:

¹⁶ Yesus hen dekam anakan tawa tabirki, "Musa mo titi tabin ola, hen hamal hap de ola mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini ale nul gwek, desan em de ang ta gwen hap dena, zen mes Yohanis hon zausuk. Hwëna angkam Èe an desaë Ère hon de ang ta gwen wenyu ban zigol halada gwe'an, zen Alap Zën de irik gin hüp de ol dawem saye. Zep Èe ama emsa gubirida'an: Zen desan em kitak ang tan. ¹⁷ Ngli naban kama naban zen maka jek-jak nè'an, hwëna Musa mo titi tabin ola, sap aha-ere huruf mae, molya jek-jak gwek. ¹⁸ Zi de wesya baes gwibinni, hwëna ahanaka de etan gonkam, zen kahalo. Hen kirekam, zi de gonna zi mo we baes gwibinsi, zen hen kahalo."*

Gulk sun de ol blaonziminni an, te-ala beya zi niban tahalha zini Lazarus nikip dena:

¹⁹ Yesus anakarekam ola gulk sun blaonzimki, "Orep ki zini, zëno kire-kirena beya tanganna. Zëno pakeanna sèrkam de dawem-dawem tanganna, hen mwin-mwankam tembane dèrek-dèreksa twin gwibirki. ²⁰ Zëwe hen ki zini, bosena Lazarus. Zen tahalha tanganna, hen kwatyal-kwatyala man timni sul soneblak. Desa man te-ala beya zini in mo te so kini gwennak dëra guk gwezak- ²¹ tembane lausa de dekon twenblanda gwen hap, in zen te-ala beya zini in mo meja nakon altil gwেকে. Hen lwana man yaing gwe-gwezak- dekam de zëno kwatyal süssu kwlem gul gweblan hap. ²² Tahalha zini in ki zep tol tilki, dekam zep Alap mo dam taha nakore zini neir inehak- Abraham Bak mo dang gwën nakon de hë'ho gwib-innik drënen hap.

"Hwëna dekam zep te-ala beya zini in hen tilki, ki zep nër dwanuk. ²³ Zen hwëna syauk bla sal-salak karekkam de sang-sangsa golgwë onka. Dekon zep Abrahamsa langa ennak kara ta se'anika. Lazarus zëno alp nakon nikin'inka. ²⁴ Ki zep hërhe seblaka, 'Auyan Abraham, asa kwasang gwebla. Lazarussu gublü- zen deka honak taha bolsa os taka, dekam de ano mahalsa blëble tazan hap. Sap èe an syauk bla sal-sal kareknakë gwë'an."

²⁵ "Hwëna Abraham man ding gulbluka, 'Ano walas, emki enlala gwen: Em kime auhu-kamanak gwëka, em dawem ensae goltowe gweka. Hwëna Lazarus an karek ensa goltowe gweka. Zep zen mes angkam awe sam gwesili, hwëna em sang-sang nabane kareknak gwë gwe'ara. ²⁶ Zen toton

molya hata zaka, sap ngirënnik dwrakna mam tanganna. An kon bëjen in san dep ati gwe inezan, hen in kon bëjen an san dep ta gwe sezan."

²⁷ "Te-ala beya zini in ki zep gulbluka, 'Auyan Abraham, ki emki Lazarussu ano bian mo gol san dep zer sonen. ²⁸ Ano oso walya zao aha-ere taha-tapkam lowe he'an- zen deka zëbe mae hap ol zim-zimsi golzimki. Zen mana hen sang-sang kareksa awe ère mo kim hla nul inzak."

²⁹ "Hwëna Abraham ki zep ding gulbluka, 'Zëbon mae onak ki- Musa mo ol ale gunnu, hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo alena. Zen dikire desan ang tak."

³⁰ "Hwëna ki zep ding gulbluka, 'Auyan Abraham, kirekam hom sowe he'an. Diki zi zen tin nikon ngaya gwen- zen de zëbon mae hatan hap. Dekam maka èhale'an- zëre mae mo karek-karek nakonye."

³¹ "Hwëna ki zep ding gulbluka, 'Zen de Musa mo olsa hen Alap mo ol ayang gul gwen hap de zi mo olsa i-san i-san gwe-gwibin srëmkam, zen hen molya ètaiblik- zi de tin nikon ngaya gwen maekamye.'"

17

Karek san dep de zertoran srëm hap de ol:

(Mat. 18:6,7; Mrk. 9:42)

¹ Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyuka gubiridaka, "Okamanak awe de lowe henkam, banakare jal-jal hen holehle enlalana sa hata gwera. Hwëna zi de Asa de taibliblan walassa karek san dep zertoranna, zen dikim Asa hli tan hap, kire zini zen ngalap gwe-gwen. Sap Alap sa desa sèrkam karek tala. ² Zen maka sam gwesiki- wal bose zemka de zertoran srëmnak de tinni, karekkam de tinsi de goltowen maekam. Kaso dohonhonsa de holenak hule soneblan naban de hi tateknak hiri tan maekam, ki molya wal bose zemka zertontanam, hen Alap molya kire hap karek ta'anam. Eiwa, bap zen Asa de taibliblan walassa karek san dep zertoran- sap walas betek! ³ Zen in zep, bahem kirekam ègwë gwen."

Zi bose uk mo kareksa de eititi gwe-gwibir-blin hap de ol:

(Mat. 18:15-22)

"Zi bose uk de ep kareksa golblanna, emki jalse gweblan. Zen de halenkam, zëno karekna insa emki eititi gwibir-blin. ⁴ Zen de emsa aha-ere yaklanak beyana tuju enkam karek ta gwenna, hwëna zen de etan emsa tuju enkam gu gwebla zanna, 'Bahem enlala gwibin. Angkam mesë halenan,' em hen dekam em hëndep eititi

* 16:18 16:18 Mat. 5:32; 1Kor. 7:10-11 * 17:4 17:4 Mat. 18:21-35

gwibir-blin. Bahem etan enlananak lam gun.”*

Alapsa de mamkam taiblīblan hap de ol:

⁵ Ki zep zère hon de ang ta gwen wenyā abe dak, “Asa Em mas gwibiridan- ēe akakim sèrkam Alapsa laiblīblak.”

⁶ Ki zep ding gulzimki, “Eno mae mo Biansa de taiblīblan de betek mae nik lwa'anam, sap rica dan betek makare nik, dekam eme tenya jowenna ansa gubi'inam, 'Hinak em zaunun,' dekam hēndep maka zè zau'unnal.”

Nen de babu gwen zi mo kim enlala betekkam lowehen hap de ol:

⁷ An ahana Yesus mo tawa tabin: “Ebon de babu gwen zi gwè'anam, zen ebe hap maka ngasa deng tya gwebla'ara, hen domba zahosa maka kara ta gwibir-bli'ara. Zen de syala kon lwahal zankam, em molye gublu'anam, 'Haen, em nongka tembane gwe.’” ⁸ Zen emaka gublu'ara, 'Abe hap tembanesa nongka hamal gulblu, ki pakean dawemna ala so- dekam de tembanesa ap dère ta gubluzan hapye. Ena lun kon neik tembane gwe.’” ⁹ Sap esa gublu srēm gwera, 'Em asa sam tanda,' sap zen ere hon de babu gwe-gwen zi. ¹⁰ Em hen kirekam. Em de Alap mo ere hap de syalsā sul sonenkam, dekam emki enaka enlala betekkam gublun, 'Ba hap de ano syala kon abe hap dawemsa golblan hap? Sap ēe an Zēbon de babu gwen zi sike.’”

Yesus kim dare taha-tapakam de sop sang-sang karek nabare zi sang-sangna dawem tabirkike:

¹¹ Yesus kim Yerusalem san dep golēsek gwe'anka, kim langna Galilea hen Samaria mo lang hlik sonnāk yaing gwēk, ¹² ki zep ē beteknak golēyaing gwe'anka. Zao zep zini dare taha-tap enkam golētowe'anaka-sop sang-sang karek de hlauludan naka. Zen langa nakon ētaken gwe'ak,* ¹³ “Bian Yesus, asa kwasang gwibirida.”

¹⁴ Kim hlauludaka, ki zep gubiridaka, “Em Alap mo golak de syal ta gwen zi sin dep sek gwen- zēbe mae hap de enaka golētreizimdin hip.” Kim kire hap sek gwe'ak, dekam zep kītak ēdawem gwēk.*

¹⁵ Aha-enna kim zēnaka tame taka, “O hare ēe mes-am dawem gwenan,” zen dekam zep etan Yesus osan dep lwahal zaka. Ol mamkam zep Alap hap dawemna golbla song gwe'an zaka. ¹⁶ Yesus onak

kim hata zaka, zēno nwenak zep ik gwehe zaka, dekon zep dawemna golblaka. Zini in sap Yahudi walsya hom. Zen Samaria wal.

¹⁷ Yesus dekam zep guku, “San ha dare taha-tapakam homē dawem tabir? An hwēna aha-ere tolik lwa halan zala. ¹⁸ Aha lang nakore zi en lwahal zala- Alap hap de dawemsa golblan hapye.” ¹⁹ Yesus ki zep zini insa gubluka, “Em luwen. Sap esa song gwera. Em ema Asa taiblīblala, zebe dawem gwenda.”

Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan de lwa halzan hap de ol:

(Mat. 24:23-28,37-41)

²⁰ Aha yaklakam, ki zep Farisikam de gubirida gwen zini Yesusu dakensībliik, “Alap bawalkam sa Israel nēsa irik gīnkim kon gwesibir hanala?”

Ki zep ding gulzimki, “Zēno emsa de irik gīnni, em molye nwekam hla kuk.*” ²¹ Em molye anakan ēsane gwe-gwēk, ‘Zen zēwe irik gī'ira,’ ahaksa, ‘Zen awe irik gī'ira.’ Sap zēno irik gīnni, zen angkam ki eno mae mo ngīrīnnik lwa'an.”

²² Ki zep hwēna zère hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, “Em esa ngein sin anakan dwam ei gwibir, ‘Diki namen de ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan lwa ha'an zanam hap.’ Hwēna em molye nāen Asa hla lak. ²³ Zini sa emsa boton da gwibir, ‘Zen hale san gwē'ara,’ ahaksa, ‘Zen ana san gwē'ara.’ Hwēna bahem zēbon mae osan ang ta gwen- Asa de waba hap hakalblan hapye. ²⁴ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ēe kimē hata'ak, dekam ano tim nikon sa ngatanna wet so gwer- men kiye, ngli de mamkam ang tasik kīni gwenna. Desa kītak man hla nulse gwenan. Zen kirekam sa hen lwāl- ēe de hatankamye. Molye Asa hla la srēm gwēk. ²⁵ Hwēna nongka angkam de zini sa Asa baes nēblal, hēndep ki asa sèrkam de karek yawala goltower.

²⁶ “Yaklana men dekam ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ēe hata'ak, zen orep men kirekam lwak, Nuh Bak kim golēlowehe gwēkake, zen kirekam sa etan lwāl.*” ²⁷ Sap zen dekam tembanekam man ēmen-man gwenda gwēk, hen we-zi daresa zēnaka oto da gwibik. Zen kire enkam ki totoresā mumukkum lowe henda gwēk, hēndep ki zep yaklana in dekam Nuh Bak bul yawala iwe we wal walas zeban golēsesek gwe seka. Zen ki zep

* 17:12 17:12 Im. 13:45-46 * 17:14 17:14 Yesus kirekam zini insa gubiridaka, sap Musa mo olak man lwak, “Sop sang-sang karek mo hla tan zi de dawem gwenna, zen diki Alap mo golak de syal tan zi nik de zēnaka zertrēn, hen Alap hap de zen otweransa teisyablan.” (Im. 14:1-32) * 17:20 17:20 Yoh. 3:3; 18:36 * 17:26 17:26 Kej. 6:5-8

hwëna ho namwa yala insa auna nohlo gubik. Zen zep kitak timbwas tabik.

²⁸ “Lot kim gwëka hen kirekam egwë gwëk: Zen dekam tembanekam hen ëmenman gwe-gwëk, banakare maesa lirak da gwibik, ngasa deng dya gwëk, hen golsa daublunda gwëk. ²⁹ Hwëna ki zep yaklanak hatak, Lot dekam Sodom kon heya gwëka, dekam zep auna ëhlok- Alap kim sërkam de syauk sal-sala insa hiri gulzim ineka. Hëndep tingan tangan zep ëtimbwas gwëk.* ³⁰ Zen kirekam sa hen auna ëhlol- yaklana men dekamë Ènaka zertrë'akye.

³¹ “Dekam zini men zen de gol homan nakon lowe he'ak, zen bap zen etan gol mwa san ba maesa de gon hap bitï gwehan. Hen nganak de syal tandan wenyu, zen bap zen etan gol san dep lwan dahan. ³² Emki enlala gwibin: Lot mo wenyu zen banakan gwëk?!* ”

³³ “Sap zini men zen zëre mo auhukamanak de gwënsa anakan golairi'anka, ‘Èe babë Yesusu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,’ ki zëno gwënsa in sa jek-jak gweblal. Diki men zen Asa de ang gwe-gweblan hap zëre mo gwënsa sosok gu'unka, hëndep zao mae de tïn hip, zen zen sa hëndep denaban ngaya gwera.* ”

³⁴ Emki ëenlala gwen: Ano hata zannak, dekam a kirekam sa lwal: Zi de dan-dan aha-ere tumnak la'anka, aha-en naka sa ëre mo dam taha nakore zini neir inehal. Hwëna aha tola sa hli dal. ³⁵⁻³⁶ Hen we dare de lënsa ale'ak, desa hen aha-en naka sa nul inehal. Aha tola sa hli nul.” †

³⁷ Ki zep hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyu in dakensiblik, “Bian, kirekam de zisi de klis gun hup dena in, endawe sa ki lwal?”

Ki zep ding gulzimki, “Men kirekam zini nen gwibirin, ‘Men zao tweran tokna lwanna, mawana hi agohena zao sa ëwale gwe-gwezal.’ Zep hen kirekam, em de owas-owasa insa hlaunnu, dekam esa dam ulsuk gwer, ‘Aumwa hap de yaklanak angkam man tangan golek de gwe'an.’ ”

18

Gulk sun de ol blaonziminni an, nen dikim enlala nik de ëtopse gwen srëmkam Alapsa abe ta gwen hap dena:

¹ Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimikinen de enlala nik ëtopse gwen srëmkam Alapsa abe ta gwen hap: ² “Orep ë yalak

zini ki, teipsinni. Zen hom Alapsa airi gweblaka, hen aha zisi hom blikip gwesibirida gwëka. ³ Zao hen we nala ki. Zen mwinmwan enkam teipsin zini insa anakan abe ta gwezak, ‘Asa tol mas gwibir. Zini man asa karek gul gwe'ara.’

⁴ “Teipsin zini in sap hom mas gwibin hip dwam gwëka. Hwëna etan-etankam hata gwëk. Ki zep hëndep enlala gwëka, ‘Èe sap homë Alapsa airi gweblanan, hen aha zisi homë blikip gwesibirida gwenan, ⁵ hwëna wenyu an man tangan asa blostaba tine gwe'an, hëndep asa tangan blalen gwer. Diki anik mas gwibizini insa de gublunkam, “Bahem kirekam karek gul gwen”, abon de hata gwensa dekamim zausuk.’ ”

⁶ Ki zep Bian srip gulsuzimki, “Mese ki ësane gwenan- insa ki teipsin zi karekna in enlala gwekaye. ⁷ San ha Alap maka teipsin zi karek mo kim salsibirida'ara?- zëre mo hlil irin walasna men zen kam denaban yaklam denaban nen sonebla tine gwenanye. San ha Zen maka esek gul gwe'ara?- dekam de mas gwibiridan hapye. Zen kirekam bëjen. ⁸ Èe ama emsa gubirida'an: Zen dekam nabakam mas gwibirida gwenda. Hwëna sap kirekam, Èe ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan de etan lwahal zankam, Èe anakare enlala naban asa hatazal, ‘Asa de taibliblan wenyu san ha nama tol? San ha hom tangan?’ ”

Gulk sun de ol blaonziminni an, zi dare de Alapsa abe lan hap dena:

⁹ Aha yaklakam Yesus ki zep gulk sun de ol blaorankam tonbiridaka- zi de anakan zënaka boltere ta gwibin srëm hap denaka, “Èe ama sërkam Alap mo nwenak dakasti'in.” Sap zen kire nakon zënaka anakan husus neibirida gwenan, “Zen aban apdenak hom.” Zen in zep gulk sun ola anakan blaonzimki, ¹⁰ “Farisi walya man Alap mo gol san song gwëka- dekon de Alapsa gu soneblan hap. Hwëna zao kim gwë'anka, Roma mo irik ginnik dep de pajak te-ala alal tanda gwen zini dekam zep hen kire hap hata zaka. ¹¹ Farisi walya in dekam zep zëbon onakon langa gwesik hankam zau'unka, hen zëre in mo bosesa de mam gun hup denaka Alapsa anakan gu sonebla'anka, ‘Alap, ëe ep dawemsa golbla'an, sap ëe aha zi niban apdenak hom, hen zi karekna wakïn mo kim hom. Èe te-ala hole gwibinni tawa naka hom,

* **17:29** 17:29 Kej. 18:20-19:26 * **17:32** 17:32 Kej. 19:26 * **17:33** 17:33 Mat. 10:39; 16:25; Mrk. 8:35; Luk. 9:24; Yoh. 12:25 † **17:35-36** 17:35-36 Ayat 36na awe, Lukas hom ale gulku. Zen aha zi lun mas gulku- Matus mo ale nakore naka. (Mat. 24:40) Matus man zëwe ale gulku: “Dekam zi dare de nganak syal ë'anka, aha-en naka sa ëre mo dam taha nakore zini neir inehal. Hwëna aha tola zëwe sa hli dal.” (Mat. 25:1-13; 1Tes. 4:17; Why. 14:17-20)

ahak-ahakna tawa naka hom, hen kahal gwenna- men kirekam ahakore zini kitak egwë gwenanye. ¹² Ëe minggu-jamkam dare yaklakamë tembanena lwa gweblanan- Emsa dikim gu sonebla tine gwen hap. Hen ëe de dare taha-tapkam ba maesa gul irinni, ëe homë Emsa te tya sone gwenan. Ahana ama ebe hap gol gweblanan.*

¹³ "Hwëna Roma mo irik ginnik dep de te-ala alal tanda gwen hap de zini in langa nakon zau'unka. Dekon zep ngli san de kara gwesen srëmkam huwe henkam nwe go-ho naban gu sonebla'anka, 'Are Alap, asa tol kwasang gwebla. Sap ëe an karek gulin hana gwen zi.' " *

¹⁴ Yesus ki zep etan gubiridaka, "Ëe ama emsa gubirida'an: Kim ola halka, te-ala alal tanda gwen zini in, zen zen en Alap mo nwenak sam gwesiki. Farisi walya in hom. Sap tingare zini men zen mam gwen hap ëalp gwe-gwenan, Alap sa hwëna otde tangannak kang gulu. Hwëna men zen otde tangannak lowehe gwenan, desa hwëna gut denak sa kang gul sera."

Yesus kim walas tane-ne hap dawemna golzimkike:

(Mat. 19:13-15; Mrk. 10:13-16)

¹⁵ Aha yaklakam ki zep zini walas tane-nena hen wal baizili Yesus onak dep kap nulhal gwe'anzak- Zen de tahasa tehabirida ine gwen hap. Hwëna du-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyia in kim hla nulidak, zen zep hwëna anakan jalse neibirida gwe'ak, "Bahem walasna an san kap gulhal gwezan. Bahem Gurusu blostablan." ¹⁶ Yesus hwëna ki zep walas tane-nena insa haen gwibiridaka, ki zep zë gubiridaka, "Dikire walasna Abon nolëyaing gwe-gwezak. Bahem jalse gwibiridan. Sap walasna an makare wenyia, zen zen Alap mo irik ginni bi neibi'in. ¹⁷ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men nara walas betek mo kim Alapsa anakan daiblibla'ak, 'Zen eiwa ano teipsinni,' zen zen Alap mo irik ginnik bitü gwe'an. Men zen de kirekam daiblibla srëm gwe'ak, zen molya Alap mo irik ginnik biti gwëk."

Te-ala beya nabare zini kim Yesus hon hata zakake:

(Mat. 19:16-30; Mrk. 10:17-31)

¹⁸ Aha yaklakam, ki zep Yahudi kore teipsin tola Yesus hon hata zaka, zao zep gublul zaka, "Bian Guru, em airis. Ëe

basa asa syal gwibir?- ëe dikim hëndep de gwën hap denaka gul irin hipye."

¹⁹ Ki zep ding gulbluka, "Diki airis aha-en tangan, Alap Zë-en. Zep em Asa banakane enlala gwebla'ara? ²⁰ Em dwan mes-eme sap Musa mo titi tabin oia tawa gwibirki- men zen anakan lwakye:

'Bahem kahalo gwen.

Zisi bahem tan.

Bahem sowë gwen.

Zisi bahem boton hap klak tan.'

Hen,

'Ane-biasa em blikip gwesik gwiz-imdin.' " *

²¹ Ki zep ding gulbluka, "Kitak insae aïtbirida, ëe betek nakonë ki hëndep desan ang gwëk, hëndep angkam nama."

²² Kirekam kim salblaka ki zep ding gulbluka, "Hwëna aha-en tangan lwa kini'an-em de desan ang gwen hap denaye: Em song gwen, ere mo kire-kirena kitak tangan te-ala hap lirak tabir. Te-alana desa tahalha zi hip kae gwebla-zim. Kirekame syal gwibi'inka, ki ngatan zi mo langnake hëndep de te-alasa beyakam lam ta'ara. Ena dekam etan hataza- Asa dikim ang gweblan hapye."

²³ Zini in kim kirekam Yesusu salblaka, dekam zep tangan enlalana dowebla hanaka, sap zëno kire-kirena beya tanganna. ²⁴ Yesus hwëna man zë karatda taka, deban guku, "Eiwa, dam-dam naka hom- te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik hatan hapye. ²⁵ Te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik hatan hap dena, zen men kiyunta yawal de jaron hul betek san tinni. Kire otweran yawala toton bëjen tin."

²⁶ Men zen Yesusu kirekam sane da'ak, man dengguanblak, dekam zep daksiblik, "Hare eiwa kire tangankamke! Ki hwëna endan nik sa ëngaya gwer? Toton nara molya."

²⁷ Ki zep hwëna ding gulzimki, "Eiwa, auhu-kama zini zëre mae mo sostonkam bëjen zënaka ngaya tabin. Hwëna Alap de zi hip syal gwibir-zimdin srëm hap dena, aha-en mae hom tangankan."

²⁸ Hwëna Petrus ki zep ding gulbluka, "Ki hwëna abe mae hap dena bankarekam sa lwal? Sap ëe mesë ëre mae mo tingare bi gwibinni Emsa de ang gweblanda gwen hap hli kulidak. Zep ëe basa asa lamkam ulin?"

²⁹ Yesus ki zep gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen de Alap mo irik gin hip de syal hap hli nulida gwe'ak- we wal walas zem, ayawal oso-wal zem, an-bi zem, hen gol zem-

* 18:12 18:12 Mat. 23:23-28

* 18:13 18:13 Yahudi zini zen Alapsa ngli san de kara gwesen naban abe da gwëk-

taha teisya inen naban. Hwëna te-ala alal tanda gwen zini in saher hap kirekam gwë srëm gwëka. * 18:20 18:20 Kel. 20:12-16; Ul. 5:16-20

³⁰ zêbe mae hap Alap sa mamkam kap gul gwizimdi. Men kiresa hli yuludanna, desa sa angkam okamanak sabakkam kap ta gwizimdi. Hwëna Zën kim de kitak irik ginkim kon gwesibir hana'anka, Zen dekam sa hen zêbe mae hap hêndep de ëngaya gwen hap dena golzimdi."

Yesus kim etan anakan gubiridakake, "Asa sa dal."

(Mat. 20:17-19; Mrk. 10:32-34)

³¹ Yesus ki zep dua-blaskam de ang ta gwen wenyä insa tagal gulsuku, ki zep zê gubiridaka, "Emki ësane gwen. Nen an angkam Yerusalem san debe yaing gwe se'an. Zêwe kitak men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini ale nul gwëk, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap dena, zen kire enkam sa ki hêndep lwal. ³² Asa sa Yahudi srëm zi mo tahanak dep tapbla dazim. Zen sa hwëna Asa lamang tan naban swrë da gwer, hen oltepkam sa Asa hol-hol da gwer, ³³ hen zen sa Asa dangole gwer. Ki sa hêndep Asa dal. Hwëna yaklana dan-ahan, ki asa etan tin nikon ngaya gwer."

³⁴ Hwëna dua-blaskam de zini in, hom mae engka en mae tame nuk. Banakan mes yap zê gweibiridaka, zep anakan hom dam nulsuk, "An kire hap ki gulu."

Yesus kim zi nwe dïminni dawem takake:

(Mat. 20:29-34; Mrk. 10:46-52)

³⁵ Yesus kim Yerikok golëyaing gwe se'an zaka, zi nwe dïminni ora alpnak nikin'inka. Zen te-ala hap kon aberbe ta sone gwibiriki. ³⁶ Zen kim Yesus maesa sasak-sasakna sane ta gubi'inka, ki zep tame gulku, "O an zi beyam-bya am taman gwe'an." Dekam zep takensik soneka, "Em ba hap?"

³⁷ Ki zep nenblak, "In Yesus taman'ara-Nazaret walya men."

³⁸ Dekam zep taken sone gwebla'anka, "Yesus, Daud Bak mo Auyan-tane, asa tol kwasang gwebla!" †

³⁹ Men zen teingiri da'ak ki zep jalse nëblak, "Balkkam!" Hwëna zen dekam mam enkam etan taken sone gwebla'anka, "Daud Bak mo Auyan-tane, asa tol kwasang gwebla!"

⁴⁰ Yesus dekam zep zausuku, ki zep waulblu halzan hap gubiridaka. Kim nërhatatak, zao zep takensiblika, ⁴¹ "Em basae dwam gwibi'ira?- Èe de desa ebe hap syal gwibir-blin hapye."

Ki zep ding gulbluka, "Bian, ëe ama nwsa de kara gwen hap dwam gwe'an."

⁴² Yesus ki zep gubluka, "Ki em kara gwen. Em mese asa taiblilala, zebe dawem gwenda." ⁴³ Dekam zep ki hêndep kara gwëka, dekam zep Yesusu ang gwe sebla halka- Alap hap de dawemsa gol gweblan naban. Zi trana in kim owasna insa hla nuk, dekam zep kitak Alap mo bosena teip nulsublu'ak.

19

Zakeus Bak kim halekake:

¹ Yesus kim nama Yerusalem san dep golësek gwe'anka, ki zep Yerikosa golëtaman gwe'anka. ² Hwëna Roma mo irik ginnik dep te-ala alal tanda gwen nik mo nola zêwe gwë gwëka, bosena Zakeus. Zëno kire-kirena beya tanganna. ³ Zen man tangan Yesusu de hla tan hap dwam gwe'anka, hwëna zini beya tanganna. Zep zen ba kon dep?- hla tan naye. Sap zini in tihis tanganna. ⁴ Ngein sin zep tenya aranak de sewen hap hles tyaka- dekon de tamarannak hla ta sonen hap.

⁵ Yesus kim te ausuna iwe hata zaka, ki zep gulku sun kara gwe seka, zao zep gu seblaka, "Zakeus Bak, em nabakam ati gwezan, sap Alap mo abe hap de dwam gwibir-blinna, Èe namen aha golak molya tak. Èe eno golak asa tal." ⁶ Zakeus ki zep nabal-bakam ati gwe zaka, ki zep hêndep Yesusu zëre mo gol san dep isrip-sri naban ngeirblina halka.

⁷ Tingare zini kim kirekam Yesusu hla dak, dekam zep jakal nëbla'ak. Man ëguk, "Wëo, zen ba hap zi karek mo golak de tan hap gunda?"

⁸ Golak kim lowe he'ak, Zakeus ki zep luweka, ki zep Yesusu gubluka, "Bian, ëe ama angkam hale'an. Ano kire-kirena 50 persenkam ëe asa tahalha zi hip kae gwebla-zim. Hen men zëno mae mo pajak-saë aen dikim aha hlik naka twenblan hap mamkam de ing gun hup gubirida gwëk, ëe asa hwëna angkam etan mamkam kap tazim: 100 ribukam de ahap tan zi hip, ëe asa hwëna 400 ribukam golblal. 10 ribukam de ahap tan zi hip, 40 ribukam asa golblal.*"

⁹ Ki zep hwëna zëno ola insa ding gulku, "Namen de yaklana awe, zini an hêndep we wal walas zeban, Alap mes ngaya tabin hip denaka golhatazimnira, sap zen hen Abraham Bak mo auyan-tane wal. ¹⁰ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe kire zisi de hakalbiridan habë hatatak-men zen ora dawem nakon ësyal hekke, desa dikim ngaya tabin hip."

† **18:38** 18:38 Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, desa "Daud mo Auyan-tane" kam nen gweblak, sap Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini kirekam nen gubirida gwëk, "Zen teipsin zini Daud mo ausu nakon sa saltili." * **19:8** 19:8 Kel. 22:1; Bil. 5:6-7

Yesus kim Zënaka de baes gweblan hap de ola gulk sun blaonzimkike, hen aumwa hap de zisi klis gunnuk de zère mae mo syal ei nika goltrëblan hap dena:

(Mat. 25:14-30)

¹¹ Yesus kim nama kirekam tonbirida'anka, Zen gulk sun de ol blaonzimkim ayang gulzim'inka. Sap dekam Zen mes Yerusalemk golëgolek de gwe'anka, hen dekam zini man kil di gwe'ak, "Yerusalemk kim golëyaing gwe'anka, Zen dekam sa nësa Alap mo bosekam irik gili, hen nen dekam esa Roma mo irik gin nen wet so gwer."

¹² Ki zep gubiridaka, "Orep zini ki, bose teipsiblinna. Ki zep hwëna teipsin tangan zi nik aha lang nakon gu soneblaka- zao de bose naka etan esek gul seblan hap, lwahal zankam de zen langna iwe irik gilzin hap. ¹³ Hwëna kim teipsin tol zini in song gwe srëm gwe'anka, zen zère hon de babu gwen zisi dare taha-tapakm kwang guludaka. Zao zep te-alana kae gweblazimki- seratus-juta seratus-jutakam. Zao zep gubiridaka, 'Te-alana an ano tim bwanak em dekam kire-kirena lirak la gwibik.'

¹⁴ "Hwëna zao de zini ahakon man tangan husus nëblak- zen de teipsin hipye. Zep zëna kim song gwëka, dekam zep zisi kap nul sonek- zen de teipsin tangan zini insa anakan gublun hap, 'Zini in ëe homë ki dwam ëbla'an- zen de asa teipsibiridan hapye.'

¹⁵ "Nonol zen hata zaka, ki zep gwëka. Zen hwëna desa teipsin taka. Ki zep hëndep zère mo lang san dep lwahal zaka. Hëndep dekam zep zère hon de ëbabu gwe-gwen zini insa tagal gulsuku- dekam de zë anakan tawa gwibiridan hap, 'Zëno mae mo te-alakam de eini angkam banaka'en?'

¹⁶ "Nonol zen hata zaka, ki zep gubluka, 'Bian, seratus jutakam mensa ap zerblaka, angkam mes satu meliarak hataka. An zen- te-alana inye.'

¹⁷ "Ki zep gubluka, 'Airis! Em abon de babu gwen zini dawem tanganna! Em mese betekkam de zerblan naka dawemkam irik taka, zebë angkam mam naka ep we yul sonebla'an. Zep angkam em sepulukam de ësa esa irik gili.'

¹⁸ "Zao zen hata zaka ki zep gubluka, 'Bian, seratus jutakam mensa ap zerblaka, angkam mes lima-ratus jutanak zaulu.'

¹⁹ "Desa hen ki zep gubluka, 'Em ëna lima enkam esa irik gili.'

²⁰ "Ahana zen hata zaka, zen hen ki zep gublu zaka, 'Bian, eno te-alana men, a. Èe ama kaen haknak de tahalen naka ep aning tablak. ²¹ Èe ama emsa airi gweblak,

sap em in jal-jal enkame irik gil gwënda. Sap em ere en mo eiyas gin nikore ei nika home tan gwënda, hwëna hen ebon de syal ta gwen wenyik mo irse gwen nakore nakae mamkam ere hap gulin gwënda.'

²² "Ki zep ding gubluka, 'Em abon de babu gwen zini karek tanganna! Em eiwakam asa anakan tame taka: Èe jal-jalkamë irik gil gwenan, hen ère en mo eiyas gin nikore ei nika homë tan gwenan, hwëna aha mo irse gwen nakore ei nikaë gulin gwenan. In zep ere mo ol toranna in kon asa emsa karek tal. ²³ Zep em ba habe ano te-alana insa te-ala lam ta gwen golak drëne srëm gwëka? Ki zao maka etan lwahal zannak betek maekam ap mas nulblik.'

²⁴ "Zini men zen zë lowe he'ak desa zep gubiridaka, 'Te-alana insa em al tablan. Satu meliarkam men zen ap zertrëblala, zëbe hap hwëna mas lablak.'

²⁵ "Hwëna zini man zë denggwänbla'ak, ki zep nenblak, 'Asya, Bian, zëno mes-am satu meliar gwëka!'

²⁶ "Ki zep ding gulzimki, 'Zini men zen ano kap tablan kim syal-syal gwëna, zëbe hap etan asa kap ta gweblal. Hwëna men zen ano kap tablan naka asang gweblanna, men zen betek en maekam nama lwabla'anka, desa asa etan al tablal. ²⁷ Hwëna men zen èe de teipsin hip baes tak, desa lahyo halzak- ère mo nwenak de tameran hap.' "

Yesusu kim teipsin zi mo kim Yerusalem kon hut du ane gukke:

(Mat. 21:1-9; Mrk. 11:1-11; Yoh. 12:12-19)

²⁸ In kim kirekam tonsuku, dekon kim Yerusalemk golëyaing gwe se'anka, Yesus Zëna ngeinnik gwëka. ²⁹ Zaitun tra nabare kwatap teknak de ë darena Betania hen Betfagek kim golëyaing gwe'anka, dekon zep zère hon de ang ta gwen wenyaka dandan guzimki, ³⁰ "Em ëna wakin san song ën. Kime apta'an haka, zao esa hëndep keledai tanena da tablan naka hla lala- zi mo zersong gwen srëm naka. Desa hil li-in halza. ³¹ Zi de emsa takensizimkim, 'Em ba habe hil li'ara?'- a kirekam ding ulzim, 'Bian dwam gwebla'ara.' "

³² Zi darena in ki zep song ëka. Men kire enkam tan-tan soka, kire enkam zep ki hëndep lwak. ³³ Kim hil li in'inka, keledai bina ki zep dakensizimk, "Em ba habe hil li'ara?"

³⁴ Ki zep ding ulzimki, "Bian dwam gwebla'ara."

³⁵ Hëndep ki zep ërlwa halka. Kim ërhataka, ki zep keledai tahan dannak zère mae mo tahan bajuna kang dasek, zao zep hwëna Yesusu zëwe de sewesen hap

mas nëblak. ³⁶ Kim zersong gwe'anaka, zi trana in dekam zep ngein sin zère mae mo tahan bajuna ora san dère dahak- desan de keledaina in zersong gwen hap. *

³⁷ Yerusalemk kim ègolek de gwe'ak-orana men dekon zaitun tra nabare kwatap tek nakon hut gwehe zaka, zi trana men zen ang nëblan da'ak dekon zep ol mamkam Alapsa isrip-sri nëbla song gwe'ak- mae hap, mensa owas-owasna zère mae mo nwekam hla nul gwekke.

³⁸ Man ètaken song gwe'ak, "Hè'ho!

An Bian mo bosekam nësa dikim tatetekam irik gin hip hata se'ara. Diki Alap Zen zèbe hap dawemsa golblan. An Zèbon onakon esa Alap han èrumlae gwer!

Hè'ho! Nen kitak teipsin tangan Zini Alapsa boltere tan!"

³⁹ Hwèna Farisikam de zini zi trana iwe man zè hen èdurum gwehek. Zen ki zep Yesusu nenblak, "Bian, emki sap ere hon de ang ta gwen wenyha insa gubiridan-dekakim balk tasik!"

⁴⁰ Ki zep ding gulzimki, "Èe ama emsa gubirida'an: Zen de èbalk tasi'ik, dekam hwèna kaso beyam-byana an zen sa hwèna kirekam ètaken gwer."

Yesus kim Yerusalemna nwe go-ho gwe-blakake:

⁴¹ Yesus kim Yerusalemna golek kon hla takin zika, dekam zep anakare ola ban nwe go-ho gwebla'anaka, ⁴² "Kwasang tol, Yerusalem. Namen bae ki anakam tame u'in, 'Alap han de zersèsek gwen hap de orana an desan.' Hwèna Alap mes ebe mae hap orana insa aning tazimki. * ⁴³ Zen in zep, sap em Yerusalemk de zini home Asa dam lasi'in, yaklanak sa hatal- men dekam de ebe mae hap de jal zini emsa dot nulsu'ukye. Em dekam toton ba san molye heya-hya gwek. Zen sa kamasa bwang nul- eno ènak de kol sonna ansa dikim tatak gwesik kinin hapye. Desan sa emsa bitì neibiridazal. ⁴⁴ Zen sa hèndep emsa kitak damerasil, hen eno mae mo gola sa lu da gwer. We wal wasalna zen sa keiking nul, hèndep gol te ik gin maena molya èlwak. Sap em home tame uk- Alap in kim sap emsa de ngaya tabin hip hata zakaye."

Yesus kim pasar zini Alap mo gol tèm nakon golèalsa sonekake:

(Mat. 21:12-17; Mrk. 11:15-19; Yoh. 2:13-22)

⁴⁵ Yesus ki zep Alap mo golak til zika. Dekon zep, men zen zè Alap hap de golblan

kire-kirena lirak da gwibik, desa golèalsa soneka. ⁴⁶ Zao zep gubiridaka, "Alap mo olak man lwak,

'Ano gola zen Ènaka dekon gu sone gweblan hap dena.'

Em an hwèna

'sowè zi mo aning gol habe li kul sone gwe'an.' **

⁴⁷ Hwèna Zèn zep zè yakla jamkam tawa ta gwibi'inka. Hwèna Alap mo golak de syal tan wenyik mo mam-mamna, Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyha, hen Yahudi mo nol-nola, zen dekam man Yesusu dikim tan hap orasa dèbla'ak. ⁴⁸ Hwèna hom dam dasi'ik, sap tingare ahakore zini man Yesus mo tawa tabinni sèrkam dwam neibi'ik.

20

Yesusu kim anakan dakensiblikke, "Emsa an nara tri ta se'ara?"

(Mat. 21:23-27; Mrk. 11:27-33)

¹ Aha yaklakam kim Yesus Alap mo golak tawa tabi'inka, dekam zep hen Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna, Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyha, hen Yahudi mo nol-nola ban yaing gwezak.

² Zao zep dakensiblik, "Emsa an nara gubluka, hen nara emsa tri tase gwe'ara?-dekam de kirekam-kirekamna insa syal gwe-gwibin hipye."

³⁻⁴ Ki zep ding gulzimki, "Ki Èe asa hen nonol emsa takensibiridal: Baptis ta gwibin zini Yohanis Swesa san ha Alap tri ta seka? San ha zen zère en mo ssonkam ki syal gwe-gweka? Eme nonol ap ding ulbli'ak, ki Èe asa hen emsa gubiridal, 'Asa Zen tri ta se'ara, zebè kirekam syal gwe-gwe'an.' "

⁵ Dekam zep zè-en anakan donbi'ik, "Bèjen nen anakan ding gulblun, 'Alap tri ta seka,' ki hwèna zen sa nësa gubiridala, 'Ki em ba habe desa laiblibla srèm gwek?' ⁶ Hwèna anakane ding ulbli'ak, 'Yohanis zen zère en mo ssonkam syal gweka,' ki hwèna zi trana an sa kasokam nësa niri'biridal, sap zen Yohanissi mesam anakan daibliblak, 'Zen eiwa Alap mo olsa ayang gul gwizimki.' "

⁷ Anakan zep hèndep ding nulblik, "Èe homè dam ulsu'un, 'Yohanissi zen tri tase gweka.' "

⁸ Ki zep hwèna ding gulzimki, "Zep Èe hen molyè emsa gubiridak, 'Èe an zèno syalsaè gol gwe'an, hen Zen Asa tri tase gwe'ara.' "

* **19:36** 19:36 Orep de zini kirekam ègwè gwek- teipsin zisi de hut tu ine gunkumye. Orep teipsin zi de kudakam song gwe zanna, zèno enlanlana, eijan hap. Keledaikam de song gwe zanna, zen umlae naban de hatazan hap. * **19:42**

19:42 Luk. 13:34-35 * **19:46** 19:46 Yes. 56:7; Yer. 7:11

Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike-Zënaka de Yahudi zi baes gweblan hap dena:

(Mat. 21:33-46; Mrk. 12:1-12)

⁹ Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimki, "Zini ki, zëno anggur ngana yawala. Zen hwëna ngana insa te-alakam bohë ta guzim halka. Zëna dekam zep aha lang san holokam de zë gwën hap song gweka. ¹⁰ Angguru in kim tèka, dekam zep zëre hon de babu gwen zisi zer soneka-zen de anggur dan te-ala hliksa zëre hap zerbla halzan hap. Hwëna zini in zen ngana insa bohë dak, zen hwëna man karekkam dangolek, deban zep nenblak, 'Wake, ki en lwahall!'^{*} ¹¹ Etan ki zep ahanaka zer soneka. Hwëna desa man nonol lamang dak, zao zep dangolek, ki zep etan ba maesa de golblan srëmkam nër sonek. ¹² Dekam etan ahanaka zep zer soneka. Desa hen man dangolek, hëndep man dësek, ki zep hëndep ngana in kon hiri dak.

¹³ "Dekam zep nga bina in enlala gweka, 'Èe banakan asa etan syal gwibir? Anik ki ère mo dang tüninak de wasasna ansa zer sonek. Desa wëhë yap blikip neisibli'ak.'

¹⁴ "Hwëna kim nga bohë tan zini in hla da guk, ki zep zënaka nenbiridak, 'Wakin angkam zëre mo walas tangan hata'ara. Bi zik de tinkim, an zen sa hwëna ngana ansa bi gweblala. Nen tan, ekakim nèn bi èblak!'¹⁵ Ki zep hëndep ngana in kon hiri dak, zao zep tol hëndep dak.

"Zep nga bi nik mo zi lup gul sonenna insa kirekam neibirida gwek, zep zen banakan sa gweibirida zala? ¹⁶ Zen sa tamera zala. Ngana insa dekam sa hwëna aha zi hip bohë tazimdi- dekam de zen anggur dan te-ala hliksa zëre hap zer gweblan hap."

Ola insa kim èsane gwek, dekam zep èguk, "Asya, kirekam bap zen lwan!"

¹⁷ Hwëna Yesus man kara tabi'inka hen sane tabi'inka. Ki zep hwëna gubiridaka, "Ki hwëna em banakane Alap mo ola ansa enlala eibi'in?-- men zen anakan lwak, 'Gol tauk gweblan wenyä mensa gol tenya baes neibik,

hwëna Bian Alap mes desa bolak ik gilki.'

*

¹⁸ Zep zini men zen de gol tenya iwe ètisik gwe'anzak, zao sa hëndep ètimbwas gwe-gwer. Hen gol tenya in men zëbon mae de zan ine'ak, zen sa hëndep èils gwer."^{*}

* 20:10 20:10 2Taw. 36:15-16

* 20:17 20:17 Yahudi zini kasokam gola dauk gweblak, zep mensa Yesus awe buku Mazmuru kon guku (Mzm. 118:22-23), zen nonol lonen kaso hap dena. Hwëna Orya ol zi hip, ngirin gol tenya ban enlalana anakan apde nè'an, "Bol-zaun tangan wenyä," zep kirekam li nul sonek.

* 20:18 20:18 Yes. 8:14-15

* 20:27 20:27 Kis. 23:6-8

Yesus hon kim anakan de u siweblan hap yaing gwe zakke, "Roma mo irik ginni wëhë ol lamangkam gubi'inka?"

(Mat. 22:15-22; Mrk. 12:13-17)

¹⁹ Yahudi mo mam-mamna in kim Yesus mo gulk sun de ol blaoranna insa sane da'ak, dekam zep dam nulsuk, "O zëno ola an nëbon mae am tünin." Ki zep sap dekam de zë hëndep balk tan hap èakasik. Hwëna zen zi beyam-byana insa hen nairibiridak, zep balk da srëm gwek. ²⁰ Dekam zep hwëna balk tan hap orana dëbla'ak. Zen in zep ahakorena lup nul sonek-zen de u siwen olkam takensik gweblan hap. Sap zen mes ola anakan niaha-en guk, "Roma mo irik gin nika de ol lamangkam gubi'inka, dekam asa enbiridazak. Zen dekam esa hwëna gubernor hon klak lal." ²¹ In zep Yesusu nenblazak, "Bian, èe mesë emsa tame lak. Em Alap mo dwam gwibinni dam-dam enkame tawa ta gwibirida, sap eno tawa tabinni home wet gulsuk gwenda- dekam de zi emsa husus gweblan srëm hapye, sap mamna, sap betekna. ²² Zen in zebë emsa lakensibli'an: Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? San ha nen sap esa Roma mo irik ginnik dep pajak te-alana ol gwizim? San ha bap nen?"

²³ Hwëna Yesus mes anakan tame tabiriki, "An u siwen olkam ki Asa dak-ensibli'an." Ki zep gubiridaka, ²⁴ "Abe hap emki pajak hap de te-ala kasona insa ahanaka goltrëblan." Kim nolblak, ki zep gubiridaka, "Te-ala kasonak awe, an nara mo nwe-masesa zë yang dasik? Hen nara mo bosesa zë ale nuk?"

Ki zep ding nulblik, "Roma mo teipsin zi mo denakake."

²⁵ Ki zep hwëna ding gulzimki, "Ki Roma mo teipsin zini in mo bi gwibin kire-kirena amki zëbe hap etan lop la gweblak. Hen kirekam, Alap mo bi gwibin kire-kirena, amki Alap hap lop la gweblak."

²⁶ Zi beya mo inik hëndep hom zëno karekkam de ol-gunnu nasalblak. Ki zep hëndep balk tasik, sap zen man zëno ding gulzimdinni insa denggwänbik.

Sadukikam de gubirida gwen zini kim Yesusu tin nikon de etan èngaya gwen hap dena dakensiblikke:

(Mat. 22:23-33; Mrk. 12:18-27)

²⁷ Sadukikam de gubirida gwen zini, zëno mae mo tawa tabinkim, "Zini bëjen tin nikon etan ngaya gwen." Zen ki zep hen Yesus hon yaing gwezak.* ²⁸ Dekam

zep u siwen enlala naban anakan dak-ensibli'ak, "Bian Guru, Musa Bak mo titi tabin olak a kirekam mo lwakye:

'Zi de we zemka walas wë lan srëmnak tînkîm hli yunnu, zen oso zik de etan gonkam- zen de zë walassa aya zik mo weinak dep wë tan hap. Hen kirekam, oso zik de tînkîm, aya zik de hwëna we semna insa gonkam.'*

²⁹ Orep awe zini ki, beyana tuju enkam, aha-ere ane-bianna. Zëna zi nik zep nonol wenyu golka, hwëna walas wë lan srëmnak zep tîlkî. ³⁰ Zao de zi nik zep etan golka- sowe nal zem in saye. Zen hen walas ën srëmnak zep tîlkî. ³¹ Zao hen etan dan-ahan nik golka. Zen hen walas wë lan srëmnak tîlkî. Hëndep tujukam de aya-wal oso-walya in kire enkam zep sap nol gwek, hwëna walas ën srëm ennak zep juwe gwek. ³² Wenyu in hwëna aunwa hap zep tîk. ³³ Zep zen de etan ëngaya gwe'anam, men kirekam ahakon tawa da gwibirin, wenyu insa nara mo wekam maka nemb'i'in? Sap tujukam de zini in mes desa kitak nol gwek."

³⁴ Yesus ki zep ding gulzimki, "Zini okamanak de lowehe gwenkam, zen man we-zi darena zënaka kap da gwenan. ³⁵ Hwëna zini men zen etan de ëngaya gwen hap ëdakasti'ik, zen molya etan zënaka kap da gwek. ³⁶ Zen dekam Alap mo dam taha nakore zi mo kim sa lowehe gwer, hen dekam molya etan juwe gwek. Zen Alap mo hanan tabin walaskam sa lowehe gwer, sap Zen mes desa tîn nikon ngaya tabiriki. ³⁷ Hwëna Musa hen mes damnak anakan goltreizimki, 'Zini tîn nikon ngaya gwenkam.' Sap zen kim syauk nubare te tyum-tyumnuk hata zaka, dekam Alap anakan am gubluka,

'Ëe an eno auyan wal mo Alap- Abraham, Isak, hen Yakob Bak mo.'*

³⁸ Zep Alap Zen tîn zi mo Alapsa hom. Zen ngaya wenyik mo Alap. Sap tîngan men zen juwek Zëbon onakon nama ngayana."

³⁹ Ki zep Musa mo ol tawa ta gwibin zini ahakore nik nenblak, "Bian, em dawemkame ding guluda." ⁴⁰ Dekam zep Yesusu de takensik gweblanna baes tak, sap zen mes ëshaher gwek.

Yesus kim Zënaka dikim sap dam tasîn hip dena goltreizimkike:

(Mat. 22:41-46; Mrk. 12:35-37)

⁴¹ Yesus ki zep takensibiridaka, "Zen ba hap ki zini anakan tawa da gwibirin?- 'Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, Zen teipsîn zini Daud mo auyan-tanekam sa

hata zala.' ⁴² Hwëna Daud zëna man-am 'Teipsîn Zi'kim gubluka- in kim buku Mazmuruk anakarekam ale gulkuye:

'Bian Alap man ano Teipsîn gubluka, "Ëre mo dam taha nakon emki nikirin- dekam de hen teipsîn kim irik gîn hip.

⁴³ Ki asa hwëna ebe hap de jal zini ere mo tana ïltikînnik sisik gulin." '*

⁴⁴ Zep Daud insa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa 'Teipsîn Zi'kim gubluka, ki Zen banakan sa zëno auyan-tanekam hata zala?"

Yesus kim anakan tawa tabirike, "Bera, Musa mo titi tabin ol tawa ta gwibin zini in enlala kwae naban!"

(Mat. 23:1-36; Mrk. 12:38-40)

⁴⁵ Zi beyam-byana in kim nama sane da'ak, ki zep dua-blaskam de wenyu insa gubiridaka, ⁴⁶ "Bera, Musa mo ol tawa ta gwibin zini in enlala kwae naban! Zëno mae mo kwaena in mana ebon mae hlim-innink. Zen baju dawem-dawem alala tan naban zi nwe san zënaka nolëtrënda gwenan- zi dikim blikip gwesibirida gwen hap. Zen hen man ëdwam gwe-gwenan- dekam de aha zi tagal gwen maenak anakan blikip gwesibirida gwen hap, 'Dawem, bian guru.' Zen hen but srëm golak ngeinnik de komal tumnak de teinikirin hip ëdwam gwe-gwenan- hen tembane yawal maenakye. ⁴⁷ We wal sem-semna hen anakan ahap da gwibirin, 'Ëe asa tol eno zi swe mo kire-kire hli tandanna ebe hap tagal tasibir.' Hwëna zen sowë enlala naban mas neibirida gwenan- dekam de zëre hap mamkam hli tî irin hip. Hwëna zëre mae mo karekna insa dikim aha zi hlaulzimdin srëm hap, zep but srëm gola kon zi nwenak Alapsa mam blakam nen sone gweblanan- dekam de zi kil tîbin hip, 'Zini an airis.' Hwëna zen zënaka de karek tabin hip denaka kim mam nulsuk gwenan."

21

We sem tahalhana kim te-ala wasngena Alap hap ing so sonebla zakke:

(Mrk. 12:41-44)

¹ Yesus kim nama Alap mo golak gwë'anka, ki zep kara tabi'inka- te-ala beya zini kim Alap hap te-alana bitî da sone gwebla'anzak. ² Dekam zep hen we sem tahalhana hlauku- zen kim hen te-alana dan tolaka Alap hap ing so sonebla'anzak. ³ Yesus dekam zep gwibiridaka, "Eiwa denakaë emsa gwibirida'an: We sem tahalhana an mes tîngare ahakore

zini kwei-kwik gulun.* ⁴ Sap ahakon in zen bit'i da gwe sanzal, zère mae hap de hlikna nama beya nik ërlwazim'in. Hwëna we sem tahalhana an mes tingan ing gulun-zën dikim tol sap gwën hap denaka."

Yesus kim anakan hamal hap gubiridakake, "Aumwa hap denak, a kirekam sa lwa song gwer."

(Mat. 24:1-14; Mrk. 13:1-13)

⁵ Yesus hon de ang ta gwen wenya ki zep Alap mo gola insa anakan donbi'ik, "Alap mo gola an man tangan weir gulsunkum kwa nuk, hen zëno kaso kong ta zahenna sërkam de nwe-awes tanganna. Hen mensa Alap hap kire-kirena nol gweblak, sërkam de dawem-dawem tanganna." Yesus ki zep gubiridaka, ⁶ "Yaklanak sa hatal, an desa namen kara u'in, sa dre nulsul. Hëndep zëno kaso kong ta zahenna aha-en mae molya lwak. Zen tingan tangan sa dri nulsul."

⁷ Ki zep Yesussu dakensiblik, "Bian, zen bawalkam sa ki lwal? Hen banakare owassa asa hla kul gwer?— dekam de anakan dam gulsun hup, 'Angkam man ki lwa'an- men kirekam hamal hap asa gubiridakaye.'"

⁸ Ki zep ding gulzimki, "Salok-salokkam lowehe gwëk. Emsa mana yasik da gwibirink. Sap zini beya nik sa ebon mae onak anakan ëboton gwe-gwezal, 'Ëe an Zen- Yesuse. Angkam mes zë zaunun!' Hwëna bahem salbirida gwen. ⁹ Em de anakan ësane gwe-gwenkam, 'Zëwe man ëeija'an,' hen anakan, 'Dekon pemerinta nakon de wet so gwen hap man ësoson gwe'an,' hwëna em dekam bahem ëäiri gwen. Sap zen nonol kirekam sa Alap mo dwam gwibin sin lwa gwer. Hwëna dekam bahem ëkil gil gwen, 'An aumwa hap denak mes zaul, zep ki lwa'an.'

¹⁰ "Aha zi ausu nakorena aha zi ausu naban sa ëeija gwer, hen aha irik ginni aha irik gin niban sa ëeija gwer. ¹¹ Lang yala an san jingili mam enkam sa tailida gwera. Usak yawala sa hatanda gwer. Hen sang-sang yawal sa hlaluluda song gwer. Nglinak esa owasna hla kulse gwer, dekam esa ëäiri gwer.

¹² "Hwëna kirekam de lwan srëmnak, emsa sa dahyo gwer hen karek da gwibir. But srëm golak de mam-mam wenya kip sa emsa kap nulzimhal gwer, ki sa hwëna pemerinta mo bwinak emsa yal nulne gwer. Hen emsa sa pemerinta mo teipsin-teipsin wenya kip anakan nolëtrei gwizim, 'An hen ahana- Yesus hon de ang gwe-gwenna.' ¹³ Hwëna zen kirekam Alap mo dwam gwibin sin sa ki ebe mae hap

lwa gwizim- em dikim zë abe hap denaka ëton gwen hap. ¹⁴⁻¹⁵ Aen asa ebe mae hap enlala blala ing ta sone gwizim, dekam hëndep eno mae mo jal zini molya eno mae mo ola insa nulsuk halasan gwëk. Zep emki hamal hap enlalasa anakan hohle ta gwen, 'Ëe ba hap de enlalana beya gwen hap? Zen sa zëwe de zaunkum enlala blala abe hap zerblala- ëe de kirekam ding gul gwizimdin hip denaye.' ¹⁶ Ere mae mo ane-bianna, aya-wal oso-wal om, iye wal om, hen wal bose wal om, zen sa emsa abe hap de jal hap karek tabin hip nolëgu gwer. Hëndep emsa sa ahakon damera gwer. ¹⁷ Emsa tigare zini sa husus neibirida gwer, sap em an Asa de ang gwe-gweblan wenya. ¹⁸ Em sap esa okamanak awe juwer, hwëna lamkam etan tim ëse naban esa luk tal. ¹⁹ Zep em Asa de taibliblannak em tatetekam ëzauk gwen. Zen dekam esa enaka ngaya labir!"

Yesus kim hamal hap gubiridakake, "Jal zini sa Yerusalem sa dre dazal."

(Mat. 24:15-21; Mrk. 13:14-19)

²⁰ "Em kime jana nabare zini Yerusalem sa dot tasinnik hla kulida'ak, zen dekam ëenlala gwëk, 'Yerusalem sa de dre tan hap de yaklanak mes zaunun.' ²¹ Em dekam, Yerusalem mo langnak de lowehen wenya, kwatap san dep em heyahya gwen. Yerusalemk de lowehen wenya, emki hli tasin. Hen ë alp san de lowe hendan wenya, bahem etan ë san dep lwanda halzan. ²² Dekam men kirekam hamal hap ale nul gwëkke, kire enkam sa Alap mo jala hatazim. ²³ Kwasang tol, we walya u nubare wenya, hen nama de walassa momkam taizi gwibin wenya. Zen tol banakan molya ëasendak. Dekam langna sa tangan dohon-hon gwer- Alap mo jal de awe de zi hip hatazimdinkimye. ²⁴ Ahakon nëbokkam sa blom da gwibir. Ahakon tigare lang san dep sa dahalebirhal gwer- zao de zi mo tana iltikinnik ëbabu gwe-gwen hap. Dekam Yerusalem sa Yahudi srëm zi en sa nyauk gweblal- hëndep yaklana de tap gwe'anaka, Bian mensa ki-en zëbe mae hap aïtbir-zimkike.*"

Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan de hatan hap de ol:

(Mat. 24:29-31; Mrk. 13:24-27)

²⁵ "Alap dekam sa tan-tanna benak, yaklanak, hen keisnik gol gwizimdi. Dekam hina sa mam en tangankam ngëngep gwe-gwer- auku mam naban. Okamanak de tigare langnak de zini zep sa anakare hap ëäiri gwer, 'Nen an molye

* 21:24 21:24 Rom. 11:25; Why. 11:2

* 21:25 21:25 Mzm. 46:1-3; Yes. 13:10; Yeh. 32:7; Yl. 2:31; 2Ptr. 3:10-12; Why. 6:12-13

lowehék.' * ²⁶ Zini héndep kim de lang olo gwen hap dena insa neisbi'ik, aïrïn hip sa ètïlsik gwer. Sap dekam nglinak de teipsïn-teipsïn dowal-dowala sêrkam sa èilman gwe nasen gwer. ²⁷ Zen diki dekam sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa but de zerati gwe zannak hla dase gul. Zen dekam asa ère mo sosen naban ngatan yawala ban ziati gwezal. ²⁸ Kirekam kim de lwa'ak, zen dekam em luk tan, ki gulk sun isrip-sri naban èkara gwesek, sap zen dekam emsa de ngaya tabin hip ki lwa'an."

Langsa de dam gulsun hup de ol:
(Mat. 24:32-35; Mrk. 13:28-31)

²⁹ Yesus ki zep gulk sun de ol blaonz-ïndinkim aïsïl gwibirida'anaka, "Emki èenlala gwen- dèren, ahaksa aha te. ³⁰ Zen de alsïn hyanak etan ala gwenkam, zen dekame tame ul gwenan, 'Angkam sasa gwen hap ki lwa'an.' ³¹ Hen kirekam, owas-owasna insa kime hla kul gwe'ak, zen dekam esa anakan ètawa gwer, 'Angkam Alap Zèn de kitak ïrïk gilzïn hap denak man zau'un!'"

³² "Eiwa denakaè emsa gwibirida'an: Em an zene angkam lowe he'an, molye kitak juwek, zen dekam sa ki tïngan lwal. † ³³ Ngïï naban kama naban sa jek-jak nêr. Hwèna ano ola, zen héndep denaban sa lwa gwer."

Salok-salokkam de lowehe gwen hap de ol:

³⁴ "Ere mo gwènsa em kara gul gwen-mae hap, mana eno enhona in beya gwen-nanka, syan-syan en hap de enlalakam, hen ho mamak otdè gwen en hap de enlalakam, hen ere mo gwènsa de ngalap gwibin hip de enlalakam. Ki hwèna aumwa hap de yaklanak zol makarenak esa èkyan nahlal. ³⁵ Sap yaklana dekam kirekam sa hatazim- tïngan men zen okamanak lowehe gwenan, zèbe mae hapye. ³⁶ Zen in zep salok-salokkam lowehe gwek-Alapsa de gu sonebla tine gwen naban, tatetekam ekakim èzauk. Karek yala in zen hata'an, kire hap em abe ta sone gwen- desa ekakim dawemkam yaubik, hen dawemkam ekakim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa etan de hata zannak èrtowek."*

³⁷ Zao kim lwa se'ak, Yesus dekam yaklam Alap mo golak tawa ta gwibirki. Kam-en zep hwèna zère hon de ang ta

gwen wenyu ban zaitun tra nabare kwatap tek san dep golèsek gwe-gweka- zao de golètruwe gwen hap. ³⁸ Zi beyam-byana kak tangannak zep Alap mo golak yaïng gwe-gwezak- Yesus mo tawa tabinni insa de èsane gwen hap.

22

Yudas kim Yesusu zergukuke:

(Mat. 26:1-5; 26:14-16; Mrk. 14:1-2; 14:10-11; Yoh. 11:45-53)

¹ Dekam yakla yala Paskanak dep man golek de gwe'ak- Alap men dekam Mesir kon Israelsa gwis gwe sonekake. * Paska yaklanak kim zauk, zen dekam zep hen èkon gwesik hanak- aha-ere minggukam de ragi srèmkam rotisa tru ta gwen naye. ² Dekam Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna Musa mo ol tawa ta gwibin zi niban, zen hwèna aningkim Yesusu dikim tan hap orasa dèbla'ak. Hwèna zi beyasa nairïbiridak, zep dekam balk da srèm gwek. ³ Dekam zep èna Kariot walya Yudas Baksa dowal mo kigina ing gwe heblaka. Zen sap zère hon de dua-blaskam ang ta gwen wenyik mo ahana. ⁴ Zen ki zep song gweka- Alap mo golak de syal tan wenyik mo nol-nola ban, hen zèwe de jana nabare zi mo mam-mam naban de olsa anakare hap ziaha-en gun hup, "Èe banakan asa ebe mae hap zao de balk tan hap zertreizim?" ⁵ Zen man tangan sam neisïblik, dekam zep nenblak, "Te-alasa asa ep èrblal." ⁶ Dekam zep ding gulzimki, "Èe asa orana tèblal- dekam de sowèkam ebe mae hap zertreizimdin hip."

Yesus kim zère mo timsi de enlala gwe-gwibin hip de tembanena nonola golz-ïmkike:

(Mat. 26:17-29; Mrk. 14:12-25; Yoh. 13:21-30; 1Kor. 11:23-25)

⁷ Rotisa de ragi mas gun srèmkam tru tan hap de mingguna iwe kim lwa se'ak- yaklana men dekam Paskanak dep de tembane yawalak dep domba zahona Alap hap blom da gwibir-blikke, ⁸ Yesus dekam zep hen Petrus ne Yohanis neka guzimki, "Em song è- Paskanak dep de tembane yawalsa eka hen nêp hamal ul."

⁹ Ki zep lakensiblika, "Endawe asa hamal ul?"

* **21:31** 21:31 Owas-owasna mensa enlala gwibiridaka, zen mensa ayat 25-26nak lwa'an. † **21:32** 21:32 Yesus mo ola an, san ha mae hap?- Zènaka de taïblïblan wenyaka de karek ta gwibin hip dena, hen Yerusalemna de dre tan hap dena. (Mat. 24:4-22; Mrk. 13:5-20; Luk. 21:5-24) Yerusalemna tahunna tuju-pulukam dre dak. Dekam men zen Yesusu sane da'ak, hom ahakon juwe'ak. Zep ayatnak awe zèno ola an, Zèn de etan lwa halzan hap denaka hom.

* **21:36** 21:36 Rom. 13:11-14; 1Tes. 5:3; Mrk. 13:33 * **22:1** 22:1 Paska mo enlalana, emki Lukas 2:41 mo otdè alenak hlaun. Ragina zen rotisa de syal gwibinik mas nul gwenan- dekam de hop gwen hap. (Ul. 16:1-8)

¹⁰ Ki zep ding gulzimki, "Em kime ëna iwe li'inka, dekam esa zini hla la sonera- kama ngatdarakkam de weya blome gwirehan naban. Zen desa em ërtro kinin- hëndep gola men zao de tik, em hen zao lil. ¹¹ Zao gol bi naka enbla, 'Bian Yesus man emsa takensiblila, "Ëe teksonna enda zao asa ëre hon de ang ta gwen wenyu ban Paskanak de tembanena zitwenblal?"' ¹² Zen sa ebe nikip gulk de tekson yawalsa zertreizimdi. Komal tum maena sowe henna. Zen zao hamal ul guk."

¹³ Ki zep hëndep song ëka, zao zep hëndep oltoweke- men kirekam Yesus guzimkiye. Zëwe zep hëndep tembanena hamal ul guku.

¹⁴ Kim kam-en gwek, Yesus dekam zep dua-blaskam de wenyu ban Paskanak dep de tembanena insa zitwenbla'anka. ¹⁵ Ki zep zë gubiridaka, "Ëe ama tangan dwam gwe-gwek- Paska tembanena ansa de eban mae zitwenblan hapye, Ëe de nama karek yawala insa srëmnak. ¹⁶ Sap Ëe ama emsa gubirida'an: Ëe na-en molyë etan auhu-kamanak Paska tembanena twinbik. Hwëna Alap kim de irik ginkim kon gwesibir hana'anka, zen diki dekam asa eiwa tangankam de Paska tembanena twinbir."

¹⁷ Yesus ki zep anggur ho nabare mokna zerka, deban Alap hap dawemsa golblaka. Zao zep gubiridaka, "An desa apdekam otdebik. ¹⁸ Ëe ama emsa gubirida'an: Ëe angkam na-en molyë anakare anggur hona etan otdek. Hwëna Alap mo irik ginnik kim de hata'ak, zen diki dekam asa etan ziotdebir."

¹⁹ Rotina ki zep hen gul ineka. Ki zep hen rutina in hap Alap hap dawemna golblaka, ki zep ahap gul guku. Desa zep anakare ola ban kap tazimki, "An ano timnimsaë ebe mae hap sosok gulzim'inke. An kirekam em ano timbwanak syal gwe-gwibin- Asa dikim enlala gwe-gweblan hapye."

²⁰ Kim tembane tasik, ki zep anggur ho mokna etan anakare ola ban zezimki, "An ano kala zen. Zen sa ano tim nikon wet sol- Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësesa dikim sul sonen hapye.* ²¹ Hwëna Ëe ama emsa gubirida'an: Zini men zen Asa dikim zë balk tan hap zertreizim'ira, zen hen awe nikin'ira. ²² Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe asa til- men kirekam ki Alap Asa gublukake. Hwëna kwasang tol, zini men zen Asa dikim zë balk tan hap zertreizim'ira, zen karekna mam tangan wenyaka sa goltowera!"

²³ Ki zep zë zënaka anakan dakensibirida nasen'ak, "Nëbon mae onakon in nara sa ki kirekam gwëblala?"

In kim anakare hap ëol gwekke, "Diki ëe amaka mam gwe'an!"

(Mat. 20:25-28; 23:11-12; Mrk. 9:35; 10:42-44; 1Ptr. 5:1-5; Yoh. 13:12-15)

²⁴ Hwëna dekam zep dua-blaskam de wenyu in ëol gwe'ak- mae hap, "Yesus de irik gi'inka, diki ëe amaka nëbon mae onakon teipsi'in." ²⁵ Ki zep zë gubiridaka, "Alapsa de tame tan srëm lang-langnak men zen teipsin-teipsinkim teinikin gwenan, zen man zëre kore naka jap nul sonenda gwenan. Hen zen man anakan de blikip gwesibirida gwen hap ëdwan gwegwenan, 'Bian, em in asa de sam gulsun hup de zi.' ²⁶ Hwëna em zëno mae mo kim bahem. Ebon mae onakon men zen teipsin hip dwam gwe'ara, zen diki walas betek mo kim zen gwën. Hen men zen mam gwen hap dwam gwe'ara, zen diki tingare zi mo babu gwen zi makan zen gwën. ²⁷ Ema tim ul gwenan, 'Mejanak de tembane gwen zini, zen mamna. Hwëna men zen zëbe hap tembanena hamal nul gweblanan, zen betekna.' Auhu-kamanak, eiwa, mejanak de nikirin zini zen mamna. Hwëna Ëe kirekam de mam gwen hap homë hatazak. Ëe hwëna babu gwen zi mo kim de mas gwibiridan habë hatazak. Zep em hen ano kim em lowehe gwen.

²⁸ "Em mese Asa ërgwënda gwek hen kara landa gwek- banakare karek maesa de goltowe gwennak. ²⁹ Zep men kirekam Bian abe hap golblaka, zëno alp nakon de irik gin hip, Ëe hen kirekam asa ebe mae hap golzim- em de hen ano alp nakon irik gin hip denaye. ³⁰ Em dekam ano alp nakon esa teinikin- ano irik gin kon gwisibir hanan tembane yawalakye. Hen em dekam esa ere mae hap de dua-blaskam de komal tumnak teinikin- dekon de dua-blaskam de Israel Bak onakore zi aususa irik gin hipye."

Yesus kim Petrussu gublukake, "Em esa Asa zabeblala."

(Mat. 26:31-35; Mrk. 14:27-31; Yoh. 13:36-38)

³¹ Yesus ki zep Simonsa gubluka, "Simon, Simon, dawem! Emki Asa sane tan. Dowal mo kigina mes emsa de sërkam akasibiridan hap Alapsa abe taka. ³² Hwëna Simon, Ëe mesë ebe en hap Alapsa abe tal- eno Asa de taiblilblan dikim topse gwe srëm gwen hapye. Em kime Abon osan dep etan lwa ha'an zaka, ere mo wal bose walya dekam tatete tabir."

* 22:20 22:20 Yer. 31:31-34

³³ Petrus ki zep ding gulbluka, "Bian, Ëe mesë tangan hohle gwenan- Eban de bwi san song ën hap, hëndep Emsa de zerzaunnuk de hwëna ün hüpye."

³⁴ Ki zep ding gulbluka, "Petrus, Ëe ama emsa gublu'an: Namen ayang de gun srëmnak, em esa anakan de Asa zabeblanna dan-ahan soblala, 'Zini in ëe homë tame ta'an.'" "

*Aumwa hap kim ol züm-zünni golz-
imkike:*

³⁵ Ki zep takensibiridaka, "Ëe kimë orep emsa lup gul sonek, hon hen te-ala srëmkam de sek gwen hap, timnik de alala tan en naban, dekam san ha ema ëtahalha gwëk?"

Ki zep ding nulblik, "Ëe homë ëtahalha gwëk."

³⁶ Dekam zep etan gubiridaka, "Hwëna angkam, eno mae mo hon hen te-ala de lwanna, emki kap tan. Eno nëbok de lwan srëmnna, emki tahan bajusa te-ala hap lirak tabin- te-alana dekam de nëboksa lop tan hap. Sap em Abone ang ta gwëk, emsa hen zep sa jal neibiridal." ³⁷ Sap Ëe ama emsa gubirida'an: Men zen Alap mo olak abe hap dena lwak, 'Zi jal-jal makan sa nëblal'- zen kitak nabakam sa ki jower."*

³⁸ Ki zep ding nulblik, "Bian, emki aken. Awe nëbokna dan."

Ki zep ding gulzimki, "Sya. Otan bahem ëgun." †

*Yesus kim zaitun tra nabare kwatap tek
nakan Alapsa gu soneblakake:*

(Mat. 26:36-46; Mrk. 14:32-42)

³⁹ Yesus ki zep Yerusalem kon zaitun tra nabare kwatap tek san dep golësek gwëka- men kirekam Zëna golëgwë gwëkake. ⁴⁰ Kim golëyaing gwe seka, zao zep gubiridaka, "Alapsa e-en e-enkam abe la tinek. Kareknak ema altülink." ⁴¹ Zëna kim engka en zëbon mae onakon langa gwe halka, zao zep boklena kom soka, dekon zep Alapsa gu sone gwëbla'anaka, ⁴² "Bian, Em de dwam gwenkam, Abon onakon langa gulsuk- karek yala in zen Abon onak dep golek de gwe'an zalye. Hwëna ano dwam gwibin sin hap zen lwan. Diki ere mo dwam gwibin sin zen lwan." [⁴³ Alap mo dam taha nakore zini ki zep zë hata zaka, zao zep sosonna golblaka. ⁴⁴ Hwëna enlalana man sërkam tangan dowebla hanaka, dekam zep etan enlala zon tasiblin naban ola gu sonebla'anaka, hëndep irse gwenna kal makare nik wet soblak.] ‡

⁴⁵ Alapsa de abe ta gwenna kim hya gwesiki, ki zep dan-ahare zini in osan dep lwahal zaka. Hwëna ni truwennak zep hlauluda'an zaka. Embwan zë mamkam hlauludak, zep truwe'ak. ⁴⁶ Zao zep gubirida zaka, "Em bap nini truver. Em luk tan. Kareknak dikim altüin srëm hap em Alapsa abe tan."

Yesusu kim balk dakke:

(Mat. 26:47-56; Mrk. 14:43-50; Yoh. 18:1-11)

(Ayat 47-53)

⁴⁷ Yesus kim nama ola ton'anaka, dua-blaskam de zini in mo ahana, Yudas, ki zep zi beyam-bya naban golëyaing gwe'an zaka. ^{52b} Ahakon Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna, hen zao de jana nabare zini, hen Yahudi mo nol-nola ban. ^{47b} Yudas ki zep zë Yesusu babang ta'an zaka. ⁴⁸ Yesus ki zep hwëna gubluka, "Yudas, em san babang tankame ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa zergu'ura?"

⁴⁹ Hwëna seblaskam de zëre hon ang ta gwen wenyu in, kim zë kirekam hla nu'ik, dekam zep dakensiblik, "Bian, san angkam nëbokkam nen tobe gwën?" ⁵⁰ Hwëna ahana dekam zep nëbokna mol ineka, dekam zep Alap mo golak de teipsin tangan zi nik de babu gwe-gwen zini sap zip soka. Hwëna dam san de ing ala en naka zep blansibli kinika.

⁵¹ Hwëna Yesus ki zep jalse gwëblaka, "Bahem! In sya!" Zëna ki zep ing alana insa dawem soblan hap towanzim-blika, dekam zep hëndep dawem nëblak.

⁵² Ki zep hwëna in zen Zënaka de balk tan hap yaing gwëzak gubiridaka, "Em san Asa jal zisie hla lal, zebe nëbok te tek teiredan naban yaing gwenan zalye?"

⁵³ Ëe men yakla jamkam Alap mo golak emsa tawa ta gwibik! Dekam ba habe zë Asa balk la srëm gwëk? Hwëna angkam lang kawesinnik awe ebe mae hap man dakastilzim'in, sap dowal mo kigi mo enlala kawesin emsa tri tasibi'ira."

Petrus kim Yesusu zabeblakake:

(Mat. 26:57-58; 26:69-75; Mrk. 14:53-54; 14:66-72; Yoh. 18:12-18; 18:25-27)

⁵⁴ Ki zep hëndep balk dahak- Alap mo golak de syal tan zi mo teipsin zi mo gol san dep. Petrus lun sap-sap gwen da'anaka. ⁵⁵ Dekam zëwe de syal ta gwen wenyu gol tëmna syauknu bla dasi'ik- desa de tuwirin hip. Petrus zao zep hen nikin'in zaka. ⁵⁶ Hwëna zëwe de babu gwe-gwen we zep syauk ngatannak de nikirinnik tame tazak. Zao zep lalak tasin hip karatda

* **22:37** 22:37 Yes. 53:12; Luk. 23:33 † **22:38** 22:38 Yesus insa kirekam gubiridaka, san ha nëbok tangansa de lop tan hap hom yap ki gubiridaka? San ha diki enlalasa de hohle tan hap ki gulk sun olsa blaonzimki? ‡ **22:44** 22:44 Ayat 43-44na an, tawa gwizidinni hom: San ha Lukas ale soka? San ha aha zi lun mas soka?

ta'ak, ki zep zë hëndep gubluk, "Zini an deban apdenak ë gweka!"

⁵⁷ Hwëna Petrus ki zep kon ding gulbirki, "Zini in ëe homë mae tame ta'an."

⁵⁸ Hom holo gwe'ak, ki zep etan ahanik tame ta zaka, zao zep gublu zaka, "Em an zen ahana!- desa de ang gwe-gweblan zi niye."

Petrus ki zep ding gulbluka, "Ëe an zen hom."

⁵⁹ Yakla nwna san ha aha-en tamanka, dekam zep ahanik ol drakkam gu ane gwe'anaka, "Eiwa, zini an desa de ang gwe-gweblanna, sap zen an hen Galilea wal!" §

⁶⁰ Petrus ki zep ding gulbluka, "Ëe homë tame gu'un- in zebe ki gu gwe'araye!" Hëndep in kim nama ton'anaka, ayangna ki zep gu aneka. ⁶¹ Yesus ki zep Petrussu de hla tan hap lero gweblaka. Petrus dekam zep hwëna etan enlala gweka- mensa anakan gu-gublukaye, "Namen ayang de gun srëmnak, em dan-ahan sonkam esa Asa zabelalala." ⁶² Dekam zep hëndep wet soka. Gosa zep kon yusyustün niban gwë song gweka.

Yesussu kim swrë dak hen dangolekke:
(Mat. 26:67-68; Mrk. 14:65)

⁶³ Zini in zen Yesussu kara da'ak, man swrë da gwe'ak hen dangole gwe'ak. ⁶⁴ Nwe hëreblan naka zep dakensik gwebla'ak, "Eme eiwa Alap mo zer sonen zi gwë'anam, emaka anakan asa gubirida gwe'ara, 'Zi bosena zen asa lek tyanda.'" ⁶⁵ Etan kirekam-kirekam ol lamang naban swrë da gwe'ak.

Yahudi mo teipsin sinodenak kim nërtrëkke:

(Mat. 26:59-66; Mrk. 14:55-64; Yoh. 18:19-24)

⁶⁶ Kim liti'ik, Yahudi mo nol-nola, Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna, hen Musa mo ol tawa ta gwibin zini dekam zep tagal gwesik, ki zep hwëna Yesussu zëbon mae onak dep nër halzak. ⁶⁷ Ki zep zë nenblak, "Dekam asa gubirida: Em an san ha eiwa Alap mo Dam Tasinni?-Israelsa de गया tabin hip Dena."

Ki zep ding gulzimki, "Ëe emsa gubirida'ak, em molye ëtaiblik.* ⁶⁸ Hen Ëe emsa takensibirida'ak, em molye ap ding ulblik. ⁶⁹ Hwëna molya holo gwëk, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe dekam asa Soson Zini Alap mo dam taha nakon nikin."

⁷⁰ Ki zep dakensiblik, "Ki, em san Alap mo Tane?"

Ki zep ding gulzimki, "In eiwa denakae ëgunun."

⁷¹ Dekam zep ëguk, "Nen ba hap de ahasa takensibiridan hap? Nën mes em-am kitak Alapsa de lamang tannak asalblanan!"

23

Pilatus Bak hap kim tapbla dablakke:

(Mat. 27:1-2; 27:11-14; Mrk. 15:1-5; Yoh. 18:28-38)

¹ Ki zep Yahudi mo sinodenak de teipsin-teipsin wnya ëzauk, dekam zep Yesussu teipsin zini Pilatus osan dep nërhak. ² Ki zep nenblak, "Zini an ëe mesë dam lasik: Karek san dep zen zini lup gulhal gwe'ara. Zen man tawa ta gwibirida, 'Romak de teipsin tangan zi mo dwam gwibin sin bahem ang ta gwen- pajak te-alasa de kap ta gwizimdinkimye.' Zen man hen zënaka gu gweblanda, 'Ëe an Emsa de गया tabin hip de Zini Zen- mensa ëgu-guk gwëkye. Ëe an Zen- eno mae mo Teipsin niye.'" ³ Pilatus ki zep takensiblika, "Em an san ha eiwa zen- Yahudi mo teipsin niye?"

Ki zep ding gulbluka, "In kirekam gunda, zen kirekamke."

⁴ Ki zep Pilatus Alap mo golak de mam-mam wnya hen tungare zi trana insa gubiridaka, "Ëe homë zini an mo karekna hlaublunan."

⁵ Hwëna zen dekam anakan ëasas gwesikhal gwe'ak, "Zëno tawa tabinni in dekon ëilman gwe song gwe-gwenan. Galilea kon ki kon gweka, hëndep Yerusalem mo langna mes sul sonoka, hëndep angkam mes awe hata zala."

⁶ Pilatus kim kirekam kalbiridaka, ki zep takensibiridaka, "An san Galilea wal?"

⁷ Ki zep ding nulblik, "In eiwa, Galilea wal." Dekam zep Herodes osan dep zer sonoka, sap Galilea, zen Herodes mo irik ginni. Herodes zëna dekam Yerusalemk gwë'anaka.*

Herodes hon kim nërtrëkke:

⁸ Herodes man tangan Yesussu de hla tankam sam gwesiki, sap zen orep mes zëbe hap dena sane gwe-gweka. Zep man sap hla tan hap dwam gwe-gweka- hen zëno owas syal gwibinsi de hlaun hup. ⁹ In zep sap Herodes beyakam taken-taken gwe-gwebla'anaka, hwëna Yesus hom tangan ding gul gwebla'anaka. ¹⁰ Hwëna Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna

§ 22:59 22:59 Mae nakon mes yap tame dak- ol hanu nakon. * 22:67 22:67 Yoh. 10:24-26 * 23:7 23:7 Roma kim irik nik, Israel mo langna dua propinsi makan enlala neibik. Pilatus Yerusalem mo langsa Roma mo bose hap irik gilki. Hwëna Roma mo teipsin tangan zini Herode'a dam tasiki- Galileasa de irik gin hipye. Pilatus zen sap Roma wal, hwëna Herodes, zen Galilea mo lang nakorena.

hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini men zen Yesussu nêrtîlzik dekam Yesus mo karek-karekna beya tangankam Herodes Bak hap ol drakkam deiri nul guk gwebla'ak. ¹¹ Dekam zep Herodes zêre mo jana nabare zi niban Yesussu ziswrê ta gwe'anika hen zilamang ta gwe'anika. Ki zep hwêna teipsin zi hip de baju dawemna ala nosoblak- deban de anakan swrê ta gwen hap, "Dawem, bian. Em in zen-Yahudi mo teipsin niye." Deban zep etan Pilatus osan dep nêr sonek. ¹² Yaklana dekam zep Herodes ne Pilatus ne, orep men zen zênaka gîl-gîl ei gwizimki, etan dokot êka.

Pilatus kim anakan tapbla tazimkike, "Amki lak."

(Mat. 27:15-26; Mrk. 15:6-15; Yoh. 18:38-19:16)

¹³ Pilatus ki zep tagal gulsuku- Alap mo golak de mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola, hen zi trana insa, ¹⁴ ki zep zê gubiridaka, "Em ansa zini abon onak dep anakare ola ban êrhalzal, 'Zen man zisi karek san dep lup gulhal gwe'ara,' eno mae mo nwenak êe mesê sap takensik gweblasan, hwêna êe homê mae zêno karekna hlaulblunan- men kirekam em enblalye. ¹⁵ Hen kirekam Herodes. Zen hen hom karekna hlaulblula, sap zen to-torea etan nêbon mae osan zer sonera. Eiwa, zen hom mae karekna golka- dekam de tan hapye. ¹⁶⁻¹⁷ Zep êe asa lek-lek tan en hap gubiridal, ki asa zêser soner." †

¹⁸ Kitak de zi beyam-byana in ki zep êgu anek, "In lak! Barabassa ap hîl tî sonezim!" ¹⁹ Barabas in Roma mo îrik gîn nîkon zisi hîlîl in'inka, dekam zep golêilman gwenkam zisi zitaka. In zep bwinak tak daink.

²⁰ Pilatus Yesussu de zêser sonen hap sap dwam gweka, in zep sap etan kirekam ol mamkam gubiridaka. ²¹ Hwêna dekam tangan zep ol nop-nopkam êgu ane gwe'ak, "Desa te-lidak sonnak makan laink! Te-lidak sonnak makan laink!" ‡

²² Ki zep etan dan-ahanna gubiridaka, "Hwêna zêno karekna homke!- dekam de tan hap denaye. Êe hom am aha-en mae hlaulblunan! Êe asa sap'nen lek-lek tan hap gubiridal, ki asa hîl tî soner."

²³ Hwêna zen ki zep ol nop-nopkam te-lidak sonnak de makan ta irin hip êgu ane gwe'ak, hêndep dekon Pilatus hom etan zêno mae mo ola esek gulzimki. ²⁴ Ki zep hêndep zêno mae mo gun sun tapbla tazimki. ²⁵ Dekam zep hwêna zini mensa zêna abe nêblak, desa zêser sonezimki- mensa golêilman gwenkam de zi tan hap bwinak tak da inkke. Hwêna Yesussu zep zêno mae mo dwam gwibin sin dikim syal gwibin hip tapbla tazimki.

Te-lidak sonnak kim makan da inkke:

(Mat. 27:32-44; Mrk. 15:21-32; Yoh. 19:17-27)

²⁶ Yesussu ki zep nêrhak. Oranak zep Kirene walya Simonsa nêrtowe'ak. Zen man Yerusalem san dep lwa ha'an zaka. Zao zep balk dak, ki zep tik-tik dak- Yesus hup de te-lidak sonna insa de hwêna Yesus zêre hon zikong gwe hendan hap. ²⁷ Zini beya nik hen ang tan da'ak. Ahakon we walya gosa dablân da'ak hen aîtîn-aîtîn nêbla'ak. ²⁸ Yesus ki zep we walya insa lero gwibiridaka, zao zep gubiridaka, "Yerusalem we wal, bahem Asa gona gwêblân. Diki ere mae mo timsi em gweibin, hen walas omka em gweibiridan. ²⁹ Sap yaklanak sa hatal- zi de anakan gun hup, 'Dawem tanganna, we wal de u gwensa akasin srêmna, hen êwalas gwen srêmna, hen momkam de walassa taizin srêmna. Sap Alap mo jala nabakam sa hatazal.' ³⁰ Dekam zini sa aîrin hîp kwatap-kwatapna nahêrhebirida gwer, 'Asa em kei-king gun! Asa em aning gun- êe de Alap mo jala ansa hlaun srêm hap.*' ³¹ Angkam de zini em an walas mo kime angkam jala tame u'in, hwêna kire nîkeki Asa êbla'an. Hwêna zi mo jal-jala sa ta gwese zaher, hêndep sa tangan taman kinîl. Hwêna zao sa Alap mo jala hatazimzir." §

³² Hen karek gol gwen zi darena man deisyak- apdekam de Yesus mae han tameran hap. ³³ Lang tek bosena Zi Nol Swrak kim yaing gwesek, zao zep jana nabare zini Yesussu te-lidak sonnak makan daink. Karek gol gwen zi darena insa hen man makan nosoink- ahana Yesus mo dam taha san dekam, ahana irgwa taha san dekam. [³⁴ Yesus ki zep ola gu soneka, "Bian, zini an zen Asa karek danan, zêno mae mo

† **23:16-17** 23:16-17 Orepan tangan kim Lukas mo alena ansa etan ale nul gwék, aha zi mes yap ayat 17na ansa mas gulku: Paska yaklana men kiye, Pilatus dekam man bwinak de zini gwis gwe sone gweka- fîngare zi mo ol-gun sun.

‡ **23:21** 23:21 Roma kim îrik nîl gwék, karek gol gwen zisi de tanna, desa man te-lidak sonnak makan dabirin gwék. Yesus ensa hom ki nêblak. * **23:30** 23:30 Hos. 10:8; Why. 6:16 § **23:31** 23:31 Yesus awe te êsesena hen sasanna gubiridaka, hwêna enlalana man apde nê'an- men kirekam Orya olkam nen gwibirin "jalsa de tame gun srêmna" hen "jalsa de tame gunnu."

* **23:34** 23:34 Yesus mo ola ansa emki Mzm. 22:19nak hlaun. Hwêna ola in zen Lukas zên hom yap ale gulku. Sap men zen orep zêno ola ansa etan ale nul gwék, ahakon hom ale nul gwék. In zep angkam enlala nei gwibirin, "San ha ahakore nik lun tangan mas nuk."

karekna ansa tap gulsuzim, sap zen hom tame nu'in- an desa zēna syal neibi'inye."]
* Jana nabare zini in ki zep hwēna zēno pakeanna dobe abu mo kim de zēnaka dam tasik gwibinkim kae nēblandak.

³⁵ In kim ki zē kirekam lwa'ak, zini beya nik zē hen kara dabi'ik. Yahudi mo mam-mamna hen man zē durum gwehek. Zen hen Yesussu anakan swrē da gwe'ak, "Zen aha zi ensa ngaya ta gwibirki. Zen de eiwa Alap mo Dam Tasinni, Israelsa de Zen ngaya tabin hip, ki Zen ki angkam Zēnaka ngaya tan!"*

³⁶ Ki zep hen jana nabare zini swrē da'ak. Zen anggur ho eteksa noltrē se-blazak.* ³⁷ deban zep zē nen seblak, "Eme eiwa Yahudi mo teipsin zisi, emki enaka ngaya tan!"

³⁸ Te-lidak sonna iwe nol bol tahan nakon man anakarekam de alena makan nulink, "An zen- Yahudi zi mo teipsin niye."

³⁹ Aha karek gol gwen zini mensa Yesus mae han makan dabirin, zen Yesussu anakan hen lamang ta'anaka, "Em san zisi de ngaya ta gwibin hip de Alap mo dam tasin Zisi hom?! Emki nēnaka ngaya tabin!"

⁴⁰ Aha zi nik zep jalse gweblaka, "Em san home Alapsa airibla'ara? Nēbe mae hap mes ki lwazimnin- tameran hap denaye. ⁴¹ Hwēna nēbe nikip dena, nēre nik mo karek-karek nakon ki lwazimnin. An hwēna hom tangan karekna golka."

⁴² Ki zep Yesussu gubluka, "Asa en-lala gwebla- Em de irik gin hip lwahal zankamye!"

⁴³ Ki zep ding gulbluka, "Ēe ama emsa gublu'an: Namen hē'ho gwibin langnak eban esa apdekam ēra."

Yesus kim tilsikike:

(Mat. 27:45-56; Mrk. 15:33-41; Yoh. 19:28-30)

⁴⁴ Yaklana kim bolak zauku, dekam zep tingare langna owas hap kawesik. Hēndep yakla nwna kim dan-ahannak zauku, dekam zep etan hleng gwek. †

⁴⁵ Alap mo gol mwanak de kaen lilikin glaing-gling yawala dekam zep owas hap kalk neisik sonke.* ⁴⁶ Yesus ki zep hwēna ol mamkam hērhe hanaka, "Bian, Ēe ēre mo angna eno tahanakē drē ne'an!" Kirekam kim gu aneka, ki zep hēndep tilsiki.*

⁴⁷ Jana nabare zi mo mamna in zen zē kara ta'anaka, dekam zep Alap mo bosena

anakare ola ban teip gulsubluka, "Zini an eiwa kareksa de gol gwen srēmna."

⁴⁸ Zi beyam-byana men zen kara tan hap yaing gwezak, kim zē kirekam hla nuk, dekam zep go naban anakare enlala naban lwan dahak, "O ēe ba habē ola mas gul- zi dawemna insa de tan hapye!" ⁴⁹ Ahakon men zen Yesussu nērgwē gwek, hen we walya men zen Galilea kon ang nēblazak, zen langa nakon ēzau'uk. Dekon zep hen kara nu'ik- in zen ki zē lwa'akye.

Yesussu kim nēr dwanukke:

(Mat. 27:57-61; Mrk. 15:42-47; Yoh. 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Yahudi mo aha ēna Arimatea walya Yusup, zen zini dawem tanganna, hen zini man desa blikip neisik gweblak. Zen man tangan Alap de kitak nabakam irik gilzin hap hohle gwe'anka. Zen sap Yahudi mo teipsin sinodenak de aha mamna, hwēna zen hom Yesussu de tan hap de ol aha- en gunnuk ola mas gulku. ⁵² Yusup ki zep Pilatus onak dep song gweka- Yesus mo tok naka dikim lo tasin hip de abe tan hap. Dekam zep gubluka, "Amki." ⁵³ Dekam zep zizeryahe halka. Kaen ngap- ngap blalkam zep zitahaleka, ki zep hwēna kaso hul hamal gun ēsenak zidrē neka- aha zisi de zē drēnen srēmna. ⁵⁴ Yaklana in Jumatkam, hen man kam-en gwe'ak, zep Hari Sabatnak dikim hatan hap aha-ere jam maekam hom lwa'ak. ‡

⁵⁵ We walya men zen Yesussu Galilea kon ang nēblazak, zen man Yusupsu nērtrok. Kaso hula insa man hla nuk, hen zidrē nennak man kara dabi'ik. ⁵⁶ Ki zep lwan dahak, hwēna dekam zep irase dawem nabare kire-kirena hamal nuk- Yesus mo tok naka dikim dra tandan hap, hen ahako- rena kaen mwa san de kang tanun hap.

Hari Sabatnak, syala dekam man nolzausuk- men kirekam Musa titi ta gwibirkiye.

24

Yesus kim tin nikon ngaya gwekake:

(Mat. 28:1-10; Mrk. 16:1-8; Yoh. 20:1-10)

¹ Hari Minggukam kak tangannak, ki zep we walya in sek gwek- Yesussu men zao nēn nekke, desan dep. Irase dawemna bare kire-kirena insa hamal nuk, desa man kap dak. ² Kim yaing gwek, ki zep hla nul kinik, "Lilikin hip de kaso yala insa mes irhi nul kinil." ³ Kim zē bitī gwek, hwēna Bian Yesus mo tokna hom zē hla daonk. ⁴ In kim zē ēzau'uk, dekam hom

* 23:35 23:35 Mzm. 22:7-8 * 23:36 23:36 Mzm. 69:22

36:35; Ibr. 9:2-8 * 23:46 23:46 Mzm. 31:6; Kis. 7:59

† 23:44 23:44 Amos 8:9 * 23:45 23:45 Kel. 26:31-33;

‡ 23:54 23:54 Yahudi mo Hari Sabatna, Jumat mo yakla dum gwehen nakon nait gwibik, hēndep Sabtu mo yakla dum gwe hennak zausuk gwek.

anakan dam nulsu'uk, "An banakarekam zè lwal?" Ki zep zè hwèna mumuk ennak zi darena zèno mae mo alpnak jo kè zaka. Zèno nik mo pakeanna angtan-angtannasan de ngli' angra kiye. ⁵ Ki zep zè mamkam èairi'ak, dekam zep kamanak ètuk gwehek. Zi darena in zao zep enbiridaka, "Em ba habe ngaya Zini in sa tin zi kang gul gwennak lèbla'an?" ⁶ Zen awe hom. Bian Alap mes tin nikon ngaya tala. Emki ènlala gwen- mensa Galileak anakan emsa tawa ta gwibirkike, ⁷ Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa karek gol gwen zi mo tahanak dep tapbla dazim. Zen sa Asa te-lidak sonnak makan dain. Hwèna yaklana dan-ahan, dekam asa etan tin nikon ngaya gwer.' ⁸ * We walya in dekam zep enlala neibik- Yesus mo tawa tabinni in sa.

⁹ Kim lwan dahak, dekam zep in zen seblaskam zère hon ang ta gwek, hen zèno mae mo ahakorena, desa kitak donbiridak. ¹⁰ In zen donbirida'ak, zèno mae mo bosem-sena, Magdala kore weny Maria, Yohana, hen Yakobus mo anena Maria. Ahakore we walya hen ki- in zen sek gwekye. ¹¹ Hwèna zère hon de ang ta gwen weny in hom daiblibiridak. Man enlala neibiridak, "An man èmamak gwe'an." ¹² Hwèna Petrus ki zep luweka, hèndep ki zep hluweka- men zao nènek, desan dep. Kim zè hata naka, ki zep huwe hanankam ake inki, hwèna kaen ngapngap enna in sa zep zè hlalul inki. Ki zep enlala topse gwen naban etan lwa halka.

Yesus kim zi dare naban Emaus san dep zisong gwekake:

(Mrk. 16:12-13)

¹³ Yaklana inkam, aha zi darena men zen hen seblaskam de Yesus hon ang ta gwen weny ban apdekam lowe he'ak ki zep song è'anaka- èna Emaus sun dep. Zen Yerusalem kon langana seblas kilometer enkam. ¹⁴⁻¹⁵ Zen man lonnara'anaka-tingan in zen ki zè jowekke. Hwèna Yesus Zèna dekam zep teisyalahe zaka, dekon zep apdekam zisong gweka. ¹⁶ Man sap hla laka, hwèna banakan mes yap zè gwezimki, zep tame la srèm gweka.

¹⁷ Ki zep Yesus takensizimki, "Em ba olsae lonnara sara?"

Dekam zep nwe-mase dowe hanan naban yausuku. ¹⁸ Zi darena in ahana bosena Kleopas. Zen zep takensiblika, "Em san an aha-en zen mes yap?- ola ansa de san srèm naye. Kitak Yerusalemk de lowehen weny mes ètawa gwek- in zen ki nèr hom jowekye."

¹⁹ Dekam zep ding gulbluka, "Ba zè jowek?"

Ki zep hwèna ding ulblika, "In zen Nazaret walya Yesus hon jowekke. Zen Alap mo olsa de ayang gul gwen zi. Zèno syala man tangan sosen gwe-gwek, hen zèno ola man sam gwesik gwek- Alap mo nwenak hen tingare zi mo nwenakye. ²⁰ Hwèna nèno mae mo sinodenak de teipsin-teipsinni, hen Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna dekam zep tan hap nenblak, in zep hèndep Roma mo jana nabare zini te-lidak sonnak makan daink. ²¹ Hwèna èe mesè enlala è gwelak, 'An zen sa Israelsa hül gül sonera!' Tan hyanak, namen yaklana mes dan-ahan nèr. ²² Hen namen kaknak èe we walsaè auna ohlobiridal- aban mae de Yesus hon ang ta gwen we walsya. Zen yakla hata sezan naban sek gwer- men zao nèr dwanukke, desan dep. ²³ Hwèna zen hom zè Yesus mo tokna hla dal. Zen zep asa nenbiridazal, 'Èe Alap mo dam taha nakore zisè nwe nik de èlirisin gwenkam aker. Zen man asa enbiridala, 'Yesus mes ngaya gwera.' ' ²⁴ Abon mae onakon ki zep zi hwèna nolèsal künil- zèn de hen hlauh hup. Ki zep zè hla nul- men kirekam we walya asa nenbirida zalye. Hwèna zen hen hom zè Yesussu hla dal."

²⁵ Yesus ki zep ding gulzimki, "Em in enlala joblo-topna! Em bèjen em nabakam laiblibin- mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini tawa da gwibikye. ²⁶ Zen man tawa da gwibik, 'Alap mo dam tasin Zini, zisi de ngaya tabin hip Dena, zen nonol kareksa de goltowen. Ki sa hwèna hyanak teipsinkim nikiri.' " ²⁷ Ki zep tingan srip gulsuzimki- ola mensa zère hap dena ale nul gwekye. Nonol Musa mo ol ale gun nukon kon gwisibir hanaka, hèndep Alap mo ol ayang gul gwen zi mo alesia srip gulsuzimki.*

²⁸ Èna men zao dep zi darena in song è'anaka, zèwe kim ègolek de gwe'ak, hwèna Yesus dekam zep èna in sa de tamaran makan sap gwezimki. ²⁹ Hwèna man titi laka, "Bahem tamaran. Aban mae neik truwék. Angkam man kawen hap golek de gwe'an." Zao zep ki hèndep seweka.

³⁰ Kim tembane hap teinikin anek, Yesus ki zep rotina gul ineka, ki zep Alap hap rotina in hap dawemna golblaka. Ki zep ahap gul guku, dekam zep zèbe nikip dena teisyazimki. ³¹ Hèndep dekam zep zèno nik mo nwna hleng neizimk, "O an Yesus sukel!" Hwèna Zen dekam zep zèno nik mo nwe nakon aya gweka. ³² Zao zep

* 24:7 24:7 Luk. 9:22; 18:31-33

* 24:27 24:27 Ul. 18:14-20; Mzm. 22; Yes. 53

zënaka enzimki, “Ëë ëre mo ennak benben nakaë eisbirzir- in kim Zen Alap mo ola nëp oranak srip gulsuzim song gwesan zalaye.”

³³ Ki zep hëndep lu këka dekam zep kam etan Yerusalem san dep ola halka. Zao zep etan hla kulida'anaka- seblas enkam de wenyä insa hen ahakore naban, men deban mae zë apdenak lowe he'akke. ³⁴ Ki zep zi darena insa nen guzimk, “In eiwa, Bian Alap mes tïn nïkon ngaya tala! Zen mes Simon hon Zënaka zertrëra!” ³⁵ Zi darena in ki zep hen äisil eibirida'anaka- men kirekam oranak zëbon nebon joweka, hen roti kwa-kwak gannuk kim anakan tame laka, “An Yesus suke!”

Yesus kim aumwa hap de ol zïm-zïmnï golzimkike:

(Mat. 28:16-20; Mrk. 16:14-18; Yoh. 20:19-23; Kis. 1:6-8)

³⁶ Zen kim nama kirekam lonbirida'anaka, dekam zep Yesus Zëna zëno mae mo ngirinnik etan jowe zaka. Zao zep gubiridaka, “Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an.”

³⁷ Ki zep auna ëhlok hen ëairi'ak. Man tim dik, “An zi au!” ³⁸ Hwëna ki zep gubiridaka, “Em ba habe ëairi'an? Bahem ëtäibli srëm gwen. ³⁹ Emki taha-tananak Asa hla tan- dekam de Asa tame tan hap, 'An Zen tangan.' Asa emki olk tan- dekam eka Asa tame lak. Zi auna hom eini hen danna- an kirekam Asa hla lanan.”

⁴⁰ In kim kirekam gubiridaka, ki zep zëre mo taha naban tana naban zitreizimki.

⁴¹ In kim isrip-sri hap ëtäibli srëm gwe'ak hen dengwanbla'ak, ki zep takensibiridaka, “Eno mae mo tembanena awe wëe?”

⁴² Ki zep hogwe ang gun kwakna nolblak.

⁴³ Ki zep gul inki, ki zep hëndep zëno mae mo nwenak twinbi'inka.

⁴⁴ Ki zep gubiridaka, “Ëë men kimë nama emsa golëlowehe gwëk, Ëë sap mesë dekam hamal hap emsa anakan gubirida gwëk, 'Abe hap dena mensa kitak ale nuk, Musa mo olak, hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo olak, hen Mazmuruk, zen kirekam sa ki hëndep lwal.' ” ⁴⁵ Kirekam kim gubiridaka, dekam zep zëno mae mo enlalana Alap mo olsa dikim tame gul gwen hap ngatan tazimki. ⁴⁶ Zao zep gubiridaka, “Alap mo olak man ale nuk, “Tingare zisi de ngaya tabin hip de Zini, Zen nonol kareksa sa goltowera, hwëna yaklana dan-ahan ki sa etan tïn nikon ngaya gwera.’ ⁴⁷ Hen man ale nuk, ‘Zëno bosekam sa tingare zi ausu hap ol dawemna nolzim halada gwer- zen dikim zëre mae mo karek-karek nakon

ëhalen hap, hen zëno mae mo karek-kareksa dikim tap gulsuk gwizimdin hipye. Nonol tangan Yerusalem kon sa kon neisibir hanal.’ ⁴⁸ Em an zen- nonol gol halada gwen hap de wenyaye. ⁴⁹ Ëë asa ep zer sonezim- mensa ano Bianna emsa gubirida gwëkake. Ëna an en kon ësblak- hëndep Alap onakore sosonna in de ebon mae onak ing gwe he'an zaka.”*

Yesus kim sewe sekake:

(Mrk. 16:19-20; Kis. 1:9-11)

⁵⁰ Aha yaklakam ki zep Yesus golësek gwëka- hëndep Betania. Zao zep tahana teisyä ineka, ki zep zë anakan dawemna golzimki, “Amki Alap onakore dawemna hla kul gwëk.” ⁵¹ In kim ki zë kirekam gweibirida'anaka, ki zep zë hëndep Alap zer ine halka. ⁵² Dekam zep bokle kom soblan naban bosena teip nulsuhlak. Dekon sërkam de isrip-sri naban zep Yerusalem san dep lwan dahak. ⁵³ Zao zep Alapsa de isrip-sri gwe-gweblan hap Alap mo golak hen-henkam lowehe gwëk.

* 24:49 24:49 Yoh. 14:16-17; 15:26; 16:7-10; Kis. 1:4-5

Yesus hup de Ol Dawemna mensa Yohanis ale gulkuke

- ¹ Ol aïsili an Kristus Yesus hup dena. Nonol lone sennak, okamana ansa de yang gulsun srëmnak, Zini in mes gwëka. Zen Alap han ë gweka, hen Alap han man apde ëka.
- Zëno bosena "Alap onakore ëngaya gwen hap de Ol."
- ² Zen nonol lonesen nakon Alap han ë gweka.
- ³ Zen Zen kitak Alap mo gun sun yang tasibirki, hen hom tangan- aha mo yang gulsun nuye.
- ⁴ Ëngaya gwen hap de ausuna zen Zëbon anak.
- Zep zini ëngaya gwen hap dena Zëbon en nulin gwenan, dekam zep enho nakon ëngatan gwe-gwenan.
- ⁵ Zëno ngatanna in okama kawesinnik awe zil ine gwenan.
- Kawesinni man sap ngatanna insa husus gwe-gwibirin, hwëna ber-ber gunnu banakan dep?*
- ⁶ Ki zep hwëna Alap zini zer soneka, bosena Yohanis.
- ⁷ Zen ngatan nabare Zini in hap de olsa tingare zi hip golngeir guzim zika-dekam de zëno ol toran nakon taibliblan hap.
- ⁸ Yohanis zen ngatansa de golzimdin hip de Zisi hom.
- Zen hwëna zëbe hap de olsa de zi hip ayang gul gwizimdin hip de zi.
- ⁹ Dekam tingare zi hip de ngatansa golzimdin hip de Zini man hatan hap goleak de gwe'anaka.
- ¹⁰ Zep ëngaya gwen hap de ola bare Zini in okamanak awe orep mes gwëka. Zen sap Zen okamanak de zisi yang tasibirki, hwëna hom tame dak.

- ¹¹ Zen zëre mo hlil irin zini Israel hon hata zaka, hwëna beya nik hom neirink.
- ¹² Hwëna men zen en daibliblak, zen en zep neirink.
- Zëbe mae en hap zep dekam de Alap mo walas hap ëjowen hap dena golzimki.
- ¹³ Zen auhu-kama zi mo wë tan en nakon hom Alap mo walas hap ëjowek, ahaksa zi zëre mae mo dwam gwibin nikon, ahaksa zi mo syal gwibin nikon.
- Hwëna Alap Zën zëre mo walaskam dikim ëliwehen hap kwang guludaka.
- ¹⁴ Zep ëngaya gwen hap de ola bare Zini in zi tangan hap jowe zaka, hëndep nëban mae golëgwë gweka. Èe ama Desa anakan kara la gwek, "Eiwa, zëno sosonna ngatan zi mo lang nakorena. Sosonna in Bi zem onakorena, sap Zen an Zen- zëre mo Tane aha-ere naye. Zen taibliblan tanganna hen kwasang-kwasang enna."

¹⁵ Yohanis kim hla taka, dekam zep zëbe hap dena ol mamkam anakan gubiridaka, "An Zen- asa de zertroz an Zi niye, mensaë anakan gubirida gwekke, 'Men Zen de asa zertro'an zaka, Zen mamna. Èe an betekna. Sap asa de jaha gwen srëmnak, Zen orep mes gwëka.' " Kirekam Yohanis ol mamkam gubiridaka.

¹⁶ Alap mo Tanena in, Zen kwasang-kwasang enna, zep Zen etan-etankam nëbe mae hap dawemna gol gwizimnira.

¹⁷ Sap Alap onakore titi tabin ola, zen Musa Bak nëp ayang gulzimki. Hwëna Alap de nësa totoresas kwasang gwibirida gwen hap de ol dawemna, zen Kristus Yesus nëp golhatazim zika. Ol dawemna in, zen eiwa de tangan naye. ¹⁸ Zini hom tangan Alapsa hla dak. Hwëna zëre mo dang tininak de Tanena, men Zen aha-en zëre mo alpnak gwë gwenda hen apde ëka, Zen mes Bi zikhip dena nëbe mae hap ayang gulzimki. Zen hen ki Alap.

*Yohanis kim orana sal ta gublu zakake:
(Mat. 3:1-12; Mrk. 1:1-8; Luk. 3:15-17)*

¹⁹ Yohanis kim hamal hap tonbirida gweka, dekam zep Yahudi mo mam-mamna Yerusalem kon zini lup nul sonek-

* **1:5** 1:5 1Yoh. 1:1-5 * **1:19** 1:19 Alap mo golak de syal ta gwen zini, desa Amber olkam "Imam" kam nenbirida gwenan. Zen zen Yerusalem de Alap mo golak Alap hap domba-sapina tru dasik gweblak. Israel zi mo ë-ënak de but srëm gol-golak, zao bëjen ba maena Alap hap tru tasik gweblan. Diki Yerusalem de Alap mo gol ennak, zao en dep zep lup nulhak gwezak. Hen totere zini bëjen tru ta seblan. Mensa Musa aha-ere zi ausuna dam tasibirki- Harun Bak mo auyan-tane walya, zen diki zen en tru dasik gweblak. Zen hen domba-sapina in mo kala Alap hap noltrë gweblak-men kirekam Musa mo titi tabin olak lwakke, dekam de zëno mae mo karek-kareksa Alap ngan gulsuk gwizimdin hip. Zep Alap mo golak de syal ta gwen zi mo syala, zen kitak de Yahudi zisi de mas gwibirida gwen hap dena- Alap dikim zëno mae mo karek-kareksa tap gulsuk gwizimdin hip. Lewi Bak mo ausu nakore zini, zen hen Yahudi zi mo aha zi ausu, hen zëno mae mo syala, Alap mo golak de syal tan zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip.

zen de Yohani'i takensiblin hap. Zen Alap mo golak de syal tan zisi hen Lewi Bak mo ausu nakore zisi lup nul sonek. * Kim yaing gwezak, ki zep dakensiblik, "Em san ha an Zen?- mensaë kara ë gweblananye."

²⁰ Yohanis dam-dam enkam zep zënaka kira taka, "Èe an nënaka de ngaya tabin hip de Zisi hom."

²¹ Ki zep etan dakensiblik, "Ki em nara mo weinak dep de zi? Em san ha diki Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini Elia Bak Swe? Hwëna angkam Yohanis mo bosekame etan hata'an zala." †

Ki zep ding gulzimki, "Èe an zëno weinak dep hom."

Ki zep etan dakensiblik, "Ki san ha em Musa mo weinak dep de Alap mo olsa ayang gul gwizimdin hip de zi?"*

Ki zep ding gulzimki, "Kirekam hom."

²² Ki zep dakensiblik, "Ki em an nara mo weinak dep dena? Em de enaka kira tan srëmkam, ki hwëna men zen asa lup nul sonek, ëe banakan asa enbiridal?"

²³ Yohanis dekam zep Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini Yesaya Bak Swe mo ngein sin dep de ol hli yulzimdin nikon ding gulzimki, "Èe an 'zi srëm lang nakon de anakan taken gwen hap de zi,

"Haen, nère mae mo Teipsinni kip nen orasa dam-dam tablan- desan deka hata zaka." *

Ano syala kirekam."

²⁴ In zen takensiblin hap yaing gwezak, ahakon hen Farisikam de gubirida gwen zi hon de bitì gwenna. ‡ ²⁵ Zen dekam zep dakensiblik, "Ki hwëna em ba habe baptis ta gwibi'ira?- sap em ngaya tabin hip de Zisi hom, hen Elia Bak Swe ne Musa Swe nik mo weinak dep de zisi hom."

²⁶ Ki zep ding gulzimki, "Èe an weyakamë baptis ta gwibi'in, hwëna eno mae mo ngirinnik ki gwë'ara- Mensa ena tame la srëm gwe'an. ²⁷ Zen asa zertro'an

zala. Hwëna ëe an dawem naka hom- Zëbon onak de babu gwen hapye. Sap zëno tana maesa de ngan sosublunna, ëe toton bëjënë."

²⁸ In kitak Betaniak ki lwak, weyana Yordan mo yakla hata sezan san de ënak. Yohanis zen zëwe baptis ta gwibirki.

Yohanis kim Yesussu hla ta gukuke:

²⁹ Ka'ankam, ki zep Yohanis Yesussu hla ta guku, ki zep gubiridaka, "Ère wakë emki hla tan. Zen in Zen- Alap mo Domba Tane naye. § Zen Zen sa Zënaka sosok tala- tingare okamanak de zi mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hipyë. ³⁰ Zen in Mensaë anakan emsa gubirida gwek, 'Asa de zertrozan Zini, Zen mamna. Èe an betekna. Sap asa de jaha gwen srëmnak, Zen orep mes gwë gweka.' ³¹ Èe homë menkam anakan tame ta'ak, 'An Zen- nësa de ngaya tabin hip de Zini inye.' Hwëna Alap asa baptis ta gwibin hip dam tasikì- dekam de Desa Israelk de zi hip zertreizimdin hip."

³² Hen Yohanis insa hlauku zen dam-dam enkam anakan tonbiridaka, "Èe ama Alap mo Enhosa hla taser. Mwana ohola mo kim ati gwesana zala, ki zep hëndep ing gwe heblan hap Zëbon zau zula. ³³ Hwëna Alap mes asa hamal hap anakan gub-luka, 'A dekon esa tame tala: Men Desae hla ta'anka ëre mo Enho de Zëbon dep ati gwennak hen ing gwe heblannak, Zen Zen sa hwëna ëre mo Enhona inkam baptis ta gwibiri.' ³⁴ Èe hwëna namen mesë ëre mo nwekam hla tal, zen in zebë damnak anakan kira gwe'an, 'In eiwa, Zen Zen- Alap mo Tane naye.' "

Yesussu kim zini nonol tanganna ang nëblakke:

³⁵ Ka'ankam etan baptis ta gwibin zini Yohanis zao gwë'anka. Èe hen zëre hon de ang ë gwen zi darena zaoë ë'ak. *

³⁶ Dekon zep Yesussu tamarannak kara

† **1:21** 1:21 Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini Maleaki Bak ngein sin dep denaka anakan ayang gulzimki, "Elia Bak Swe etan lamkam sa lwahal zala. Dekam Bian mo zisi de klis gun hup de yakla yawalak sa nabakam hatal." (Mal. 4:5-6) * **1:21** 1:21 Ul. 18:15-19 * **1:23** 1:23 Yes. 40:3 ‡ **1:24** 1:24 Farisikam de gubirida gwen zini, zen Yahudi zi mo aha hlikna, hen zen Yahudi mo auyan-aza mo jalse gwen olsa anakan tatete nul gwek, "Bahem gulmurun." Zen hen man anakan ëbolamda gwe-gwek, "Èe en ama dawemkam Alap hon étal gwesi'in." Zep zen hen man Yesussu baes nëblak- kim anakan hla dak, "Desa beyakam ang nëbla'an." Sap Yesus Zen Farisi walsya hom. Yohanis mo ola awe dam gulsunnu dan-dan: Ahana, "ahakon hen Farisikam de gubirida gwen zi hon de bitì gwenna," ahaksa, "In zen dakensiblik zen Farisikam de gubirida gwen zi lup nul sonek." § **1:29** 1:29 Yohanis kim Yesussu anakan gubluka, "Zen in Zen- Alap mo Domba Tane naye," dam gulsunnu zen a kirekam mo: Yahudi zini dombasa Alap hap tru dasik gweblak- dekam de zëno mae mo karek-kareksa Alap ngan gulsuzimdin hip. Zep kim Yohanis kirekam gubluka "Alap mo Domba Tane" kam, zen man dakasti'in, sap Alap man Yesussu zergukudomba tane makan de tingare zi mo karek-karek hap de tan hap. * **1:35** 1:35 Yohanis, men zen bukuna ansa syal gwibirki, hom damkam zëre mo bosena ayat 35-40nak awe ale gulku. Hwëna zi darena in kon ahana zën mes yap, sap Yohanis kirekam zëre mo surat ale gul gwennak zëre mo bosesa golzabe gweka. Mae hap mes yap bose zemka ale gul srëm gwe-gweka- dekam de aha zi zënaka enlala gweblan srëm hap, "Zen bolte-boltena."

ta sone'anka, dekam zep etan gubiridaka, "In Zen- Alap mo Domba Tane naye." ³⁷ Ëe kimë kirekam asalblak, dekam zebë Yesussu ang ëblak.

³⁸ Asa kim ake guku, ki zep lero gwizimdin niban asa takensizimki, "Em basae leibi'ira?"

Ki zebë ding ulblik, "Rabi Bak, eno gwë gwenna endawe?" "Rabi" kam de olgunnu, zen Ibrani olkam. Zëno enlalana "guru."

³⁹ Dekam zep asa ding gulzimki, "Haen. En esa ki zë hla kuli." Dekam zebë ang ëblak, hen ama zëno gwë gwenna hla kuk. Yakla nwna dekam san ha empat enkam, kam-en. Yaklana dekam zep asa zigwëka.

⁴⁰ Ëe in zen Yohanissi asalblak hëndep Yesussu ang ëblak, aha zini in mo bosena Andreas Bak. Andreas in, Simon, aha bosena Petrus mo oso. ⁴¹ Zen ki zep nabal-bakam aya zemka duweblaka, ki zep gubluka, "Ëe mesë Mesia'a ertowenan!" "Mesias" kam de olgunnu, zen hen Ibrani olkam. Yunani olkam enlalana "Kristus," hen zëno enlalana, "Alap mo zer sonenna- Israelsa de Zen ngaya tabin hip."

⁴² Andreas ki zep Yesus osan dep kwang tahal zaka. Kim zerhata zaka, Yesus ki zep zë nwekam srap tasiki, zao zep gubluka, "Em in Simon Bak, Yohanis mo tane. Hwëna Ëe ama emsa bose ta'an "Kefas" kam." "Kefas" kam de bosena in, Ibrani olkam enlalana apdenak- zëre mo Yunani olkam de bosena Petrus hunye. Zëno enlalana "kaso yawal."

Yesus kim Pilipus ne Natanael neka kwang sokake:

⁴³ Ka'ankam ki zep Yesus Galilea mo lang san dep de song gwen hap dwam gwe'anka, ki zep hëndep song gwëka. Zao zep Pilipus Baksa zertoweka, ki zep zë gubluka, "Em Asa ang gwebla."

⁴⁴ Pilipus in Betsaida wal, hen Andreas ne Petrus ne zao hen ë gwëka. ⁴⁵ Pilipus dekam zep hwëna Natanaelsa duweblaka, ki zep zë gubluka, "Ëe mesë ertowenan- Zini mensa Musa zëre mo titi tabin olak hamal hap zëbe hap dena ale gulblukaye, hen mensa Alap mo olsa de ayang gul gwen zini nen guk gweblakaye. Zen Nazaret wal, bosena Yesus, Yusup Bak mo tane."

⁴⁶ Ki zep Natanael weha ol makan ding gubluka, "Nazaret walya san ha ki?- dawem naye."

Ki zep ding gulbluka, "Haen, en neik ki zë hla ta."

⁴⁷ Yesus onak kim zerhata'an zaka, ki zep gu-gubluka, "An Israel wal tangan. Hwëna zëbon onak hom- zisi de yane-ne tan hap de enlana naye."

⁴⁸ Ki zep Natanael takensiblika, "Em banakane asa tame tala?"

Ki zep ding gulbluka, "Ëe mesë emsa hla tal- Pilipus de emsa kwang tan srëmnak. Tenya ara mo ausunake nikan sira."

⁴⁹ Ki zep ding gulbluka, "Guru, Em in Alap mo Tane! Em in Israel mo teipsinni!"

⁵⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, "Na-en tangan ba habe asa taiblibla'ara?- owas betek tola an en hapye. Sap Ëe anakare enkamë emsa gublul, 'Ëe ama emsa tenya ara ausunak hla tal.' Hwëna em etan mamkam de owassa esa kara gulusa gwer- dekam tangan de dawemkam Asa taibliblan hapye." ⁵¹ Ki zep hwëna gulk sun de ol blaorankam kitak asa gubiridaka, "Eiwa tangan nakaë emsa gubirida'an: Em esa nglisa talusun nuka hla laser, hen Alap mo dam taha nakore zini ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna † Abon osan sa tatak gwese gwer, hen Abon osan sa atiti gwe-gwezal."

2

Ëna Kanak de we-zi dare oto sonnak kim Yesus ang gwëkake:

¹ Yaklana dan-ahan, dekam zep langna Galilea mo aha ëna Kanak we-zi daresa oto noso'ak. Yesus mo anena man zë ang gwëk. ² Dekam zep Yesussu hen nenblak- Zen de hen zëre hon de ang ta gwen wenya asa golëang tan hap. ³ Anggur hona kim tap gwizimki, Yesussu ki zep an zem gubluk, "Anggur hona mes tap gwizimnira."

⁴ Ki zep ding gulbiriki, "Anyan, em hap kirekam Asa gublula. Sap Ëe dikim ëre mo sosonsa goltreizimdin hip denak hom am zau'un."

⁵ An zem ki zep gola iwe de babu gwen zisi gubiridak, "Ano tanena an de emsa ba mae hap gubiridanna, zen hëndep kire enkam syal eibik."

⁶ Gola iwe kasokam de drem yawal-yawala ki ërlwa'ak- enam enkam, seratus liter mo dena. Zen weyasa zë hamal da gwibik- tembane tankam dikim Yahudi mo auyan-aza mo ëpba ol san tahasa su tablanda gwen hap, hen piring-moksa de

† 1:51 1:51 Yesus kim okamanak gwë gwëka, Zen man Zënaka "Anak Manusia" kam gu gweblaka. Hwëna walaskam de enlalana zëwe hom. Ibrani olkam zëno enlalana "zi tangan." Yesus mae hap kirekam Zënaka bose taka: Sap Zen man enlala gwëka- mensa Daniel Bak zëbe hap dena hamal hap Dan. 7:13-14nak ale gulkuke. Sap Daniel man nwe nik de lirisin nëblankam "zi tangan" makan Yesussu ngatan zi mo langnak hla ta seka- Alap kim Desa Zen de kitak teipsibiridan hap gublukake.

zè os-os ta ine gwen hap. ⁷ Yesus ki zep gubiridaka, “Drem-dremna ansa hokam beya labik.” Dekam zep hona tutu dak, hêndep dremna in man êsuwehe kinik. ⁸ Ki zep etan gubiridaka, “Men zen tagal gwenna awe nol gwe'arake, emki zèbe hap zeisirbli hanan.” Ki zep hêndep nyeisirblihak.

⁹ Hwëna dremnak de weyana in mes anggur ho hap ëjowek. Tagal gwen hap de nol gwen zini in kim akasibirki, zen hom anakan tawa gwibi'inka, “An owas hap ki lwanan,” hwëna babu gwen zini in, zen en mes sap tame nuk. Ki zep we gon hap de zini insa kwang taka, ¹⁰ ki zep gubluka, “Tembane yawalsa de syal gwib-innik, diki anakan syal nei gwibirin: Nonol te-ala mamkam de anggur ho dèreksa de golzimdin. Hwëna kim dèrek wenya insa sowe henkam otdebinni, dekam sap de lun kon totore anggur hona golzimdin. Hwëna em an dèrek wenya ema lam gulu- lun kon de hwëna kae gwibir-zimdin hip!”

¹¹ Zen zen Yesus mo nonol owas syal gwibin niye- kim langna Galilea mo ëna Kanak nonola zère hap dena goltreizimki. Zen zèwe zère mo ngatan zi mo lang nakore sosonna nonola goltreizimki. Zen dekam zep zère hon de ang ta gwen wenya nonol sap daïblihlak. ¹² Kim hya gwesik, Yesus ki zep Kapernaum sun dep golétine gweka- an zem, oso wal zem, hen ëe zère hon de ang ta gwen wenya ban. Zao mingguna san ha aha-en mes yap asa golèlowe heka.

Yesus kim pasar zini Alap mo gol tëm nakon golëalsa sonekake:

(Mat. 21:12-13; Mrk. 11:15-17; Luk. 19:45,46)

¹³ In kim Yahudi mo yakla yala Paskanak* golek de gwe'ak, dekam zep Yesus Yerusalem san dep asa golëzahe gweka. ¹⁴ Alap mo gol mwanak de teksonnak ki zep zini hlauluda'an haka-men zen sapi-dombana, hen mawana te-ala hap lirak da gwibikke- dekam de aha zi desa Alap hap tru tasik gweblan hap. Hen men zen Roma mo te-ala hap Yahudi mo te-alasa lirak da gwibik, zen hen zao teinikin'ik. Meja-mejanak te-alasa naïtblin da'ak. † ¹⁵ Ki zep dokot hak-haksa siri

tasiki- dekam de sapi-dombana insa lek-lek tabin hip, dekam zep tingan golëalsa sonebirki. Te-ala lirak ta gwibin meja-mejana man yal tazimki, hêndep te-ala kasona man sekwak tabir-zimki. ¹⁶ In zen mawana lirak dabi'ik, desa ki zep gubiridaka, “Mawa om ansa dekam kap ul inehak. Ano Bian mo gola ansa bahem pasar hap li yul sone gwen.”

¹⁷ Èe zère hon de ang ta gwen wenya, ëe dekam zebè enlala eibik- mensa Alap mo olak anakarekam ale nukye,

“Èe Alap mo golsaë dawemkam anakan enna lwa gwibirin, 'Bap zen zini kun gun.’

Zen in zep de jal hap sa Asa karek dal.”*

¹⁸ Yahudi mo nol-nolik zep hwëna nen-blak, “Nara ebe hap golblaka?- dekam de Alap mo gola ansa wet gulsun hupye. Ki abe mae hap emki owassa syal gwibir-zimdin- ëe akakim anakan emsa tawa ëblak, 'Alap eiwa mes kirekam de syal gwe-gwibin hip dena ebe hap golblaka.’”

¹⁹ Ki zep ding gulzimki, “Em gola ansa dri kulsuk, hwëna Èe asa dan-ahare yaklakam etan taul.”

²⁰ Ki zep ding nulblik, “Alap mo gola ansa kim dauk, tahunna 46 enkam man-am altïsik, hwëna em ema gulu, 'Dan-ahare yaklakam asa etan taul!’”

²¹ Hwëna Yesus Alap mo gol tangansa de dri yulsun hup hom ki gubiridaka. Zen hwëna zère mo tim hip denaka gulk sun ola blaonzimki. ²² Zep Yesus kim tïn nikon ngaya gweka, ëe dekam zebè zère mo ola insa enlala eibik. Dekam zebè hen Alap mo hamal hap de ol ale gun nuban Yesus mo ola ban laïblizimk.

²³ Yerusalemk kim yakla yawala Paskanak gwë gwe'anka, zini beya nik daïblihlak, sap zen man zëno owas syal gwibinsi hla nul gwe'ak. ²⁴ Hwëna Yesus hom desa anakan taïlïbiridaka, “Zen eiwa Asa daïblibla'an.” Sap Zen mes kitak tame tabirki. ²⁵ Zen zi mo enlalasa Zen hla ta gwizimki, zep Desa ba hap de anakan gublun hap, “Zini in karekna,” ahaksa, “Zen dawemna.”

* **2:13** 2:13 Paskana zen Yahudi mo olkam enlalana “tamaran.” Zen dekam de enlala gwibin hip- in kim Alap mo dam taha nakore zini Israel mo gol-gola tamankake, Mesir mo gol-gol san de tïlidan hap. Mesir mo nonol walasna dekam zep juwek. Owassa insa de hlaukum, dekam zep Mesir mo teipsinnï Israel mo zi ausu nakore zini insa gubiridaka, “Dikire sek gwek.” (Kel. 12:1-51; Ul. 16:1-8) † **2:14** 2:14 Roma dekam Yahudi mo langnak irik nik, zep zëno mae mo mwïn-mwankam de te-alana, Roma mo te-ala. Hwëna Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna man jalse neibirida gwek, “Roma mo te-alasa bëjen Alap hap golblan.” Yahudi zini zep Roma mo te-alana lirak da gwibik- Alap mo golak de hatankanye. Hwëna zini men desa Yahudi mo ëpba te-ala hap lirak da gwibik, zen hwëna hargana man mam nul gwek- dekam de zère mae hap aha hlik naka kap ta-in gwen hap. Hen men zen aha kire-kirena Alap mo golak lirak da gwibik, zen hen man hargana mam nul gwek. * **2:17** 2:17 Mzm. 69:10

3

Nikodemus kim Yesussu zini takake:

¹ Aha yaklakam ki zep Farisi walya Yesussu zini ta zaka, bosena Nikodemus. Zen Yahudi zi mo aha mamna. ² Zen kam zini taka, ki zep zê gulbluka, "Guru, êe mesê emsa anakan tame lak, 'Emsa Alap zer soneka- asa de tawa ta gwibin hip.' Sap Alap de zisi zergwên srêmkam, zen bëjen owas-owassa syal gwe-gwibin- in kirekam em syal gwe-gwibi'iraye."

³ Yesus ki zep ding gulbluka, "Eiwa denakaê emsa gublu'an: Emsa de etan jaha gweblan srêmkam, em bëjen em Alap mo irik ginnik hatan." *

⁴ Ki zep ding gulbluka, "Zi mamna banakan de etan jaha gweblan hap? San ha maka ki bongna etan an zik mo sopnak ing gwe he'ara?!"

⁵ Yesus ki zep ding gulbluka, "Eiwa denakaê emsa gublu'an: Zini etan de jaha gwibiridan srêmkam, hokam de jaha gwibiridanna, hen Alap mo Enhokam dena, zen molya Alap mo irik ginnik yaing gwek. ⁶ Zi mo jaha gweblanna, zen tim en naka, hwëna Alap mo Enho nakore jaha gweblanna, zen ang hap dena. ⁷ Em ba hap de tenggwaran hap?- sap Êe ama emsa gublul, 'Etan de emsa jaha gwibiridan srêmkam, em kitak bëjen Alap mo irik ginnik yaing gwen.'" ⁸ Yesus ki zep ola gulk sun blaonblaka, "Asesena ki totoresa taïlisen gwenda. Auku enna kie asal gweblanan, hwëna anakare tame gunnu hom, 'Asesena in dekon jowe gwenda,' ahaksa, 'Desan dep song gwera.' Zen hen ki kirekam, Alap mo Enho nakore jaha gweblan naye."

⁹ Nikodemus ki zep takensiblika, "Êe homê tame gu'un. Zen kirekam banakan sa jower?"

¹⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, "Em dwan Israelk de zi mo aha guru yawal sake, zep em ba habe insa tame gul srêm gwera? ¹¹ Eiwa denakaê emsa gublu'an: Êe ère hon de ang ta gwen wenyu ban ère mae mo tame gun nuka hen nwekam de hlaun nukaê tawa la gwibirin. Hwëna em ere mae hon de ang ta gwen wenyu ban em molye ulink. ¹² Êe kimê ahu-kamanak denaka emsa tawa ta gwibirin, em hwëna dekam home ano ola laibli

gwibirin. Zep Êe de ngatan zi mo langnak denaka emsa tawa tabinkim, em banakan dep?- taïlibin niye. Ebe mae hap gwa-gwa tangaranna. ¹³ Sap zini hom ngatan zi mo lang san dep sesek gwesek, hen dekon hom atiti gwezak- zen de emsa tawa tabin hipye. Hwëna Êe ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Êe dekonê ati gwezak. ¹⁴ Men kirekam Musa Bak tembagakam de yang gulsun wanyana tenyak gulk makan gul inkiye, sasa langnak in kim golêlowehe gwekake, † zen kirekam sa hen ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa gulk makan dain- ¹⁵ dekakim tungan men zen Asa daibli gwebla'ak, hêndep de gwên hap denaka hla nuk."

An Yohanis, men zen bukuna ansa syal gwibirikike, zère mo srip gulsun ol:

¹⁶ Alap man okamanak de zisi sêrkam kwasang gwibirida gweka, hêndep zep zère mo Tane aha-erena zer sonezimki-dekakim tungan men zen Desa daibli gwebla'ak hêndep denaban juwe srêm gwek, hwëna hêndep de êngaya gwen hap denaka sa hla nul. ¹⁷ Alap zère mo Tanena in nêsa de karek tabin hip hom zer soneka, hwëna dekam de Zêbon onakon nêsa nyata tabin hip. ¹⁸ Zini men zen zère mo Tanena daïlibla'an, desa Alap hom karek tabin hip kalang gwibirida'ara. Hwëna men zen daïlibla srêm gwe'an, desa mes kareknak de kang gun hup kalang gwibiridaka, sap zen hom zère mo Tane aha-erena daïliblak. ¹⁹ Zep a kire nakon sa Alap klis gulu: Zère mo ngatansa de golzimdin hip de Zini mes sap okamanak hata zaka, hwëna okamanak de zini kawesinsi dwam nei gwibirin. Zen ngatan san dep de wet so gwe kinin hap man baes ta gwenan, sap zen karek-kareksa nol gwenan. ²⁰ Sap kareksa de gol gwen zini ngatansa man husus nei gwibirin. Zen bëjen ngatannak ewet so gwe kinin- zëno mae mo syal karekna insa de tame gulzimdin srêm hap. ²¹ Hwëna men zen Alap mo dwam gwibin sin ang ta gwenan, zen Alap mo ngatannak ewet so kinzi gwenan, dekam zep anakan noltrê gwenan, "Ano gwëna eiwa Alap mo dwam gwibin sin lwa'an."

Baptis ta gwibin zini Yohanis kim Yesus hup dena kira gwekake:

* 3:3 3:3 "Etan de jaha gweblan" hap de ola awe, desa de dam gulsunnu dan-dan, zep Nikodemus Bak dam gulsuk srêm gweka. Aha dam gulsunnu, etan de an zik jaha gweblan hap dena- men kirekam Nikodemus dam gulsukuye. Yunani olkam aha dam gulsunnu hen, gulk kon de jaha gweblan. Zëno dam gulsunnu, Alap mo Enho de ing gwe heblankam de wet gwesin, zep de zini in êse jaha gwen makan nwe-mase gwen. Yesus Zen diki kirekam enlala gwibiriki- ngatan zi mo lang nakon de jaha gweblansa. † 3:14 3:14 Israel mo ausu nakore zini kim wanya de hit ti gwibin nikon juwe gwe'ak, Alap dekam zep Musasa gubluka- dekam de yang gulsun wanyasa te ik ginnik gulk makan gul irin hip. Kim wanyana insa kara nulse gwek, dekam zep wanya mo hit tin sang-sang nakon êdawem gwe-gwek. Emki Bil. 21:4-9nakhlau.

²² Dekon aha yaklakam, Yesus zère hon de ang ta gwen weny a ban mae Yerusalem mo zi srèm lang san dep golèsek gweka. Zao holo tolkam asa golèlowehe gweka, hen zini dekam baptis ta gwibin hip yaing gwe-gwezak. ²³⁻²⁴ Dekam baptis ta gwibin zini Yohanis Swesa nama hom bwina tak da in'ik. Zen dekam Aenonk hen baptis ta gwibi'inka-è yala Salim golek denak, sap zèwe hona beyana. Zep zini nama zèbon dep yaing gwe-gwezak- zen de zè baptis ta gwibin hipye.

²⁵ Ki zep Yohanis hon de ang ta gwen weny Yahudi wal bose zeban auyan-aza zik mo èpba ola kon nërkeisa-keisa gwe'ak- mae hap: Diki a kire enkam nen taha maena su tablanda gwen- dekam de Alap mo nwenak èkun gwen srèm hapye.*

²⁶ Ki zep etan Yohanis osan dep lwan dahak, zao zep nenblak, "Guru, zini men zen weyana Yordan mo yakla hatase zannak eban è'anka, mensa em asa gubirida gwekake, 'Zen Zen tangan,' zen hwèna angkam zisi beyakam baptis ta gwibi'ira. Angkam zini zèbon en dep tingan gwe'an. Nèbon mae hwèna man dan-en gwe'an."

²⁷ Yohanis ki zep ding gulzimki, "Zini bèjen banakare syal maena gul irin- Alap de golblan srèmkamye. ²⁸ Ena kie asa sane la gwek- kimè anakan gu gwekye, 'Èe an Israelsa de ngaya tabin hip de Zisi hom, hwèna èe an Desa de ngeir gubluzan hap de zi.' ²⁹ Yesus Zen we gon hap de zini men kiye. Hwèna weny mensa Zen go'ara, zini men zen angkam Zèbon dep bitì gwe-gwe'an, zen zen. Èe hwèna men kiye- we gon hap de zini in mo wal bosena. Zep èe ama sam gwesinìn-anakan de akenkam, 'We-zi darena in dawemkam è gwe'an,' hen èe ama isrip-sri gwe-gwenan- ano wal bosena in mo olsa de sane gwe-gwenkamye. ³⁰ Zen diki Zen sa abon onakon teipsik zahera, hwèna èe asa dowehe tiner."

Angkon an, bukuna ansa men zen syal gwibirkike, zèno srip gulsunnu:

³¹ Zini in zen gulk kon ati gwe zaka, Zen teipsinnì. Hwèna okamanak de èsaltin zini, zèno mae mo enlalana hen ol toranna okama en hap dena. Ngatan zi mo lang nakore Zini in man tingan kwei-kwik gu'ura. ³² Zen mensa Zèna zèwe hlaul gweka hen sane gwe-gweka, desa zep nèsa tonbirida gwe'ara. Hwèna okamanak de zini zèno ola man hwa nulsuk gwe'an.

³³ Hwèna men zen en zèno ola nulin gwenan, zen en zep anakan eiwa nul gwenan, "Yesus Zen Alap mo Zer Sonenna." ³⁴ Alap mo zer sonen Zini, Zen eiwakam Alap mo olsa ayang gul gwenda, sap Alap zèbe hap zère mo Enhosa kítak zerblaka. ³⁵ Bian man Tane zemka dang tinì ta gwenda, in zep Zen de tingan bi gwibin hip gubluka. ³⁶ Men nara Tane zem insa taibliblanna, zen mes hèndep de èngaya gwen hap dena nulin. Hwèna Tane zemka men zen de betek nèbla srèm gwe'ak, zen molya èngaya gwek. Zen hwèna Alap mo jalak sa hèndep denaban lowehe gwer.

4

Yesus kim Samaria weny ban ola lon'akke:

¹ Farisikam de gubirida gwen weny ki zep anakan èsak, "Yesus hon angkam beyakam bitì gwe-gwe'an, hen zèbon beyakam baptis ta gwibin hip sek gwe-gwe'an. Yohanis hon angkam man dan-en gwe'an." ² Hwèna Yesus Zèna hom baptis ta gwibirki. Diki zère hon de ang ta gwen weny èyè baptis la gwibik.

³ Anakan kim salka, "Farisikam de zini mes kirekam emsa tawa nèblak," Zen dekam zep Yerusalem mo lang nakon asa etan Galilea mo lang san dep golèsek gweka. ⁴ Orana in desanè sek gwek langna Samaria mo ngirin kles san. ⁵ Ki zep Samaria mo èna Sikark asa golèyaing gweka. Dekon golek- ngana mensa Auyan Yakob Bak orep tangan tane zem Yusup hup zerblakaye.* ⁶ Èna Sikark iwe hen ki, Yakob Bak Swe mo aili hona. Yesus man oranak sin gwe zaka, zep kim hata zaka, hèndep dekam zep aili ho alprik nikin ane zaka. Yaklana dekam bolak mes zauku.

⁷⁻⁸ Èe zère hon de ang ta gwen weny mesè èna iwe yaing gwesek- tembanesa de zè lop tan hap. Ki zep hwèna Sikar weny blome naban hata'anzak- hona insa dikim zausul han hap. Yesus ki zep gwibirki, "Abe hap nonol zausulblu ine."

⁹ Weny in ki zep ding gulbluk, "Em in Yahudi wal syake, hen èe an langna Samaria kore we. Zep em ba habe asa kirekam abe gulu?" Zen mae hap ki ding gulbluk: Sap Yahudi zini bèjen Samaria zi niban tahana golèsèran-sèran gwen. *

¹⁰ Ki zep ding gwibirki, "Alap mensa angkam golzim'ira, em home tame gu'ura. Hen em home Asa tame tala. Ki emaka Asa abe tala- hèndep de ngaya gwen hap de

* 3:25 3:25 Mrk. 7:1-4 * 4:5 4:5 Kej. 33:19; 48:22; Yos. 24:32 * 4:9 4:9 Yahudi zini Samariak de zi niban mae hap tahana nolèsèran-sèran gwe srèm gwe-gwek: Sap Samariak de weny man aha zi ausu naban èsiri gwe-gwek, zep Yahudi tangan zini man anakan enlala neibirida gwek, "Zen Yahudi tangansa hom. Zen kwae naban."

hosa de ebe hap golbin hip. Hen Ëe amaka ebe hap golbi'in."

¹¹ Ki zep ding gulbluk, "Bian, eno blom-ena hom, hen aili hona an logok gwe henna. Em banakan molye zausulku-ngaya gwen hap de hona in saye. ¹² Auyan Yakob Bak tinkim aili hona ansa nebe mae hap hli tazimki, hen zëna, wasas zem hen zaho zem, zen dekore hosa notde gwibik. Em san ema enaka kil ti'ara? - 'Ëe an Yakob Bak anakon ama teipsi'in.' "

¹³ Ki zep ding gulbirki, "Zi de aili hona ansa otde gwibinkim, zen sa etan ëho-hole gwe-gwer. ¹⁴ Hwëna mensaë gol gwizim'in, zi de desa gul irinkim, dekam bëjen etan ëho-hole gwen. Hwëna hona in zëno mae mo enho nakon sa ana gwese gwer, hëndep zep sa hëndep denaban ëngaya gwer."

¹⁵ Wenya in ki zep ding gulbluk, "Bian, abe hap hona insa golbir- ëe akakim etan ho-hole gwe srëm gwek. Hen dekam ëe molyë awe hata gwezak- hona ansa de zausul gwen hapye."

¹⁶ Ki zep etan ding gulbirki, "Ki zi omka em kwang ta lahan."

¹⁷ Hwëna ki zep ding gulbluk, "Ano zini hom."

Etan ki zep ding gulbirki, "Em eiwakame ding guluda, ¹⁸ sap em mese aha-ere taha-tapakam zini zersik gweka. Hen mensa angkam zergwë'ara, home eiwakam ze'ara. Eno ding gunnu in eiwana."

¹⁹ Ki zep ding gulbluk, "Bian, angkam mesë emsa tame tanan: Em Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zi. ²⁰ Ano mae mo auyan-azana awe de kwatapnak yakla yawalak ëtagal gwe-gwek- dekon de Alap hap boklesa kom ta gweblan hap. Hwëna Yahudi zini, em ema anakon tawa la gwibirin, 'Yerusalemk de Alap mo gol ennak em yakla yawalkam ëtagal gwe-gwen- dekon de Alap hap boklesa kom ta gweblan hapye.' "

²¹ Ki zep hwëna ding gulbirki, "Ano ola an desa em taibliin: Yaklanak sa hatal, dekam kwatapna an en kon hen Yerusalemk en kon molya Alap hap boklona kom da gweblak. ²² Em Samariak de wenya, men zëbe hap boklona kom la gweblanan, home tame la gwe'an. Hwëna ëe, Yahudi zini, mesë tame lak- men zëbe habë boklona kom la gweblananye. Sap dekam de zisi ngaya tabin hip dena, zen Yahudi hon sa ki lwal. ²³ Sap zëno yaklanak sa hatal hen angkam man lwa'an, dekam zini sa tïngare enho naban hen Alap mo Enho de bi gwibiridankam Bian hap boklona kom da gweblal. Sap Bian Alap kirekam de zisi hakalbirida gwenda-

Zënaka de boklesa kom ta gweblan hapye, sap men-kore men-kore zi ausu. ²⁴ Alap Zen enho enna, zep zi de eiwakam boklesa kom ta gweblanna, zen diki tïngare zëre mo enho naban hen Alap mo Enho de sosona golblan naban."

²⁵ Wenya in ki zep ding gulbluk, "Ëe tawana: Nësa de ngaya tabin hip de Zini sa hata zala, hen kim de hata'an zaka, Zen sa kitak srip gulsuk gwizimdi."

²⁶ Ki zep ding gulbirki, "Ëe an Zen- an debane lon'araye."

²⁷ In kim zë lon'ak, ëe zëre hon de ang ta gwen wenya dekam zebë lwanda halzak. Zao zebë Yesusu anakon lenggwanbla'anzak, "Zen wenya ban am olsa lon'an." Hwëna wenya insa homë anakon lakensibik, "Em basae Zëbon dwam gwibi'ira?" Hen Yesusu homë lakensiblik, "Em ba habe wenya in han ola lon sara?"

²⁸ Hwëna wenya in kim Yesusu kirekam salblak, blomena insa zao zep eititi gwe gubirhak, ki zep ënak gubiridahak, ²⁹ "Haen! Zini wakinsa emki hla tan. Zen ano gwënsa kitak tawa gwibiri. San ha Zen tangan mes yap- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye?" ³⁰ Dekam zep ëna iwe de zini du nëblazak.

³¹ In kim ki zë kirekam lwak, ëe zëre hon de ang ta gwen wenya, ëe ama sap zë titi la gwe'ak, "Guru Bak, emki tembane gwen."

³² Hwëna Zen man ap ding gulzimki, "Ano tembanena ki- mensa em tawa eibir srëm gwe'anye."

³³ Ki zebë ënaka enbiridak, "San ha man yap aha zi tembanena nolblazal yap?"

³⁴ Ki zep ap ding gulzimki, "Ano tembanena a zen moye: Bian mo dwam gwibinsi dikim syal gwibin hip, hen syala men zep Asa zer sonেকে, hësa dikim sul sonen hap. Zen ano tembanena zen. ³⁵ Zini kirekam nen gwibirin, 'Eiyas tan nakon, etan benna dan-nër dan-nër, dekam sa taran hap denak zaul.' Hwëna Ëe ama emsa gubirida'an: Nga yala ansa emki ër tabla naseran. Gandumnu mes ngapngap gwer, zep taran hap denak mes zaul. Nen taran. ³⁶ Eiyas tan hap de zini, zen mes ëteingir gwe guk. Hwëna zini men zen angkam taran hap syal ta'an, zen hëndep de ëlwa gwen hap de gudangnak gandumnu insa kang da gwenan, hen zëbe mae hap Alap hëndep de ëlwa gwen hap de te-alasa gaji hap aïtbir gwizimnira. Zep zini men zen eiyas tanna hen men zen de taranna apdekam sa lamkam ëisrip-sri gwer. ³⁷ Zep man dakastilin- men kirekam anakon nen gwibirinye, 'Ahakorena eiyas tan hap de wenya. Ahakorena zen taran hap de wenya.' ³⁸ Hwëna Ëe mesë emsa

dam tasibik- em de hwëna aha zi mo eiyas tanna insa tan gwen hap. Zep em zëno mae mo irse gwen nakone dawemsa hla kul gwe'an."

³⁹⁻⁴⁰ In zen du nëblazak, zao zep abe da gwe'ak- deban mae de zëwe golëgweisin hip. Hëndep zëwe yaklana dan zep gweisiki. Langna Samaria mo ëna Sikark de zini dekam beya nik zep Yesusu daibliblak, sap wenya in anakan gubirida gwe'ak, "Zen ano gwënsa kitak tawa gwibiri." ⁴¹ Hwëna Zënaka de sane tan tangankam, zep etan beya tangan nik daibliblak. ⁴² Hyanak zep wenya insa nen gwibik, "Menkam eno ol en nakonë laiblibla'ak, hwëna angkam aena hen mesë sane lak, zep mesë dam lasil, 'Eiwa, Zen okamanak de zisi de nyata tabin hip de Zi.'"

Yesus kim mam zi mo walasna langa nakon sang-sangnak dawem takake:

(Mat. 8:5-13; Luk. 7:1-10)

⁴³ Samaria mo ëna iwe kim yaklana dan asa golëgweisiki, ki zep kon etan zëre mo langna Galilea san dep asa golësek gweka. ⁴⁴ Yesus dekam hamal hap mes asa gubiridaka, "Zini hom zëre kore wal de Alap mo olsa ayang gul gwizimdin hip de zini nasal gweblanan, zep Asa hen Galileak molya daibliblak."* ⁴⁵ Hwëna kim asa golëyaing gweka, Galileak de zini man ki sap neirink. Zen hen mes Yerusalemk yakla yala Paskanak ang tak, hen dekam zëno owas syal gwibinni kitak kara nul gwek, zep ki neirink.

⁴⁶ Yesus ki zep asa golëlwanda halka-Galilea mo ëna Kana san dep, men zëwe Zëna nonol ho tanganna anggur ho hap li yul sonekake. Langna Galileak de aha ëna Kapernaumk zao hen ki zini gwë'anka-teipsin zini Herodes mo taha tri so gweblan nik. Hwëna zëno tanena sang-sang nik gwë'anka. ⁴⁷ Zen kim salka, "Yesus Yerusalem mo lang nakon mes hata zala," dekam zep song gwebla zaka, zao zep abe ta zaka, "Em wëhë asa mas gwebla'anka? Kapernaum sun nen ingnen- ano tane tolsa eka dawem ta. Zen tin hip tol alp gwesira."

⁴⁸ Ki zep hwëna ding gulbluka, "Em awe de zini, karek tanganna. Em owas-owassa de syal gwibir-zimdin srëmkam bëjen em ëtaiblin."

⁴⁹ Hwëna man gulbluka, "Haen, Bian! Em de hla tan srëmkam ano tanena sa tol tili!"

⁵⁰ Ki zep hwëna ding gulbluka, "Emki song gwen. Eno tanena sa nyata gwera."

Zini in man Yesus mo ola insa taiblibirki, ki zep hëndep gwë halka. ⁵¹ Ora san kim nama tine'anka, dekam zep zëre hon de babu gwen zi niban golëtoweka. Zao zep nenblazak, "Eno tanena mes dawem gweka!"

⁵² Ki zep takensibiridaka, "Bawalkam dawem gweka?"

Ki zep ding nulblik, "Ir, yakla nwena aha-en, dekam ewenna tap gwekblak." ⁵³ Bi zem dekam zep enlala gweka, "O hare yakla nwena dekam am Yesus asa gubluka, 'Eno tanena sa nyata gwera.'" Zëna hëndep zëre mo golak dena kitak dekam zep Yesusu daibliblak. ⁵⁴ Zep in kim kirekam tane tola insa dawem taka, Zen dekam zep Yerusalem mo lang nakon de Galileak hata gwe zankam de owas syal gwibir-zimdin dan nëblak. †

5

Yesus kim Yerusalemk zi lekna dawem takake, hen zëre hap de syal we yul soneblanna kim srip gulsuzimkike:

¹ Aha yaklakam, ki zep Yesus Yerusalem san dep asa golësek gweka- Yahudi zi mo aha yakla yalak dep. ² È yala Yerusalemka in kasokam de kolkam orep mes ki wale dak, hen zëno aha lilikinni man bose nosok "Domba zaho hap de Lilikin." Til hannak zao ki aili ho yawala, zëno gol kluk-klukna aha-ere taha-tap enkam. Ibrani olkam aili hona insa man bose dak "Betesda" kam. * ³ Zëwe zi sang-sangna tra nik ëglang-glang gwe-gwek-sap nwe haïna, lekna, hen taha-tana teisya ine gwen srëm wenya. [Zen man zë ëkara gwe-gwek- aili hona insa dekon ngëp-ngep gwennak hla tan hap. ⁴ Sap menkam-en menkam-enkam Alap mo dam taha nakore zini man jowe ine gwe zaka, dekam zep hona insa ngëp-ngep ta gweka. Ngëp-ngep gwenkam, dekam men nara honak de talhenkam nonol gwenna, zen dekam de sang-sang nakon dawem gwen-sap banakare sang-sang mae nakon.] ⁵ Zao hen ki zini, zen 38 tahun enkam sang-sang naban gwë gweka. ⁶ Yesus kim tumnak zini insa hla ta zaka, zen man tame taka, "An mes holo tangankam sang-sang gweka," ki zep takensiblika, "Em wëhë dawem gwen hap dwam gwe'ara?"

⁷ Ki zep ding gulbluka, "Bian, ëe banakan de dawem gwen hap? Asa de mas gweblan hap de zini san ki? Zep hona an de ngëp-ngep gwenkam, ëe kimë nama song gwen hap sap akasik gwenan, dekam

* 4:44 4:44 Mat. 13:57; Mrk. 6:4; Luk. 4:24 † 4:54 4:54 Nonol owasna Galileak de hata zankam, emki hlaun Yoh. 2:1-12nak. * 5:2 5:2 Orepan men zen Yohanis mo ola etan ale nul gwek, ahakon aili ho bosena insa "Betzata" kam ale da gwek.

zep hwëna aha zi talhenkam ënonol gwe-gwenan."

⁸ Yesus ki zep gubluka, "Dekam luwe, hëndep ki ere mo ni ta gwen srë-srena insa gol san dep gul ine kini." ⁹ Hëndep dekam zep zini in dawem gweka, ki zep srë-srena insa gul ine kinika.

Yaklana in dekam Yesus zini insa dawem taka, dekam Hari Sabat- Yahudi zi mo syal tan srëm yaklakam. ¹⁰ Hwëna Yahudi zi mo mam-mamna kim zini insa hla da sonek, ki zep zë nen soneblak, "Nëno mae mo ol jalse gwennak, Hari Sabatkam srë-srena bëjen gwirehan."

¹¹ Hwëna man ding gulzimki, "Zini men zen asa dawem tala, zen man asa gublula, 'Ere mo srë-srena insa em gol san dep gwirehan.'"

¹² Dekam zep dakensiblik, "Zen nara zi ki emsa kirekam gublula?"

¹³ Hwëna zini in hom anakan tame taka, "Zini bosena Yesus asa dawem tala," sap Yesus zi beyanak iwe aya gwe ine halka.

¹⁴ Yesus ki zep zini insa etan Alap mo gol teksonnak zertowe'anka, zao zep gubluka, "Emki sane gwen: Emsa mesë dawem tak, hwëna kareksa de gol gwenna emki baes gwen. E-baes gwe srëm gwe'anka, ki hwëna sérkam de karek tangan wenyaka esa goltowera."

¹⁵ Kirekam kim salblaka, zini in dekam zep Yahudi zi mo mam-mam wenyaka gubiridaka, "Zini in zen asa dawem taka, zen bosena Yesus." ¹⁶ Zen dekam zep Yahudi zi mo mam-mamna Yesussu de sil-sil tanna kon neisibli hana'ak, sap Zen Hari Sabatkam zisi dawem ta gwibi'inka.

¹⁷ Hwëna Yesus ki zep gubiridaka, "Ano Bianna hom syala golzausuk gwenda. Èe hen zebë kirekam syal gwe tine gwenan."

¹⁸ Yahudi zi mo mam-mamna dekam tangan zep Yesussu de tan hap ola aha-en nuk- mae hap: Sap zëno mae mo dam gulsunkum, Zen Hari Sabat en hap denaka hom gulmun gweka. Zen hwëna Alapsa hen "Ano Bian" kam gu gweblaka. Dekam hwëna zëno ola man nwe-mase gwe-gwek, "Èe Alap han ki en."

¹⁹ Yesus ki zep Yahudi mo mam-mam wenya insa gubiridaka, "Èe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Èe bëjënë ère en mo enlalakam ba maesa syal gwibin. Hwëna mensaë ère mo Biansa anakan kara ta gwenan, 'Bian kirekam syal gwe-gwenda,' Èe hen zebë kire enkam syal gwe-gwenan. Men kirekam Bian syal gwe-gwenda, Èe hen desan zebë ang gwe-gwenan. ²⁰ Sap ano Bianna man sérkam Asa kwasang gwe-gweblanda, zep mensa Zëna syal gwe-gwibirida, tingan zep abe hap goltrë gwe-blanda. Hen Zen sa etan sérkam de

owassa dikim ebe mae hap syal gwe-gwibir-zimdin hip denaka abe hap gol gweblala, hëndep owasna in esa lenggwanbirida gwer. ²¹ Men kirekam ano Bian juwen zisi ngaya ta gwibirida, abe hap hen mes kire hap de sosonna golblaka- Èe de hen kirekam ngaya ta gwibin hip, men desa Aena dwam gwibirida'anke. ²² Hen ano Bian Zëna angkam bëjen zisi klis gun. Sap Zen mes klis gun hup dena kitak abe hap golblaka. ²³ Zen mae hap kirekam abe hap golblaka: Dekam de tingingare zi Asa blikip gwesik gweblan hap-san de men kiye, ère mo Bian Zëna de blikip gwesibliinna. Zep zini men zen Asa blikip gwesibliin srëmna, zen hen hom ano Bianna blikip neisik gweblanan- men zen Asa zer sonekaye.

²⁴ "Èe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zini men zen ano ol san ang ta gwe'ak, hen ano Bian, men Zen Asa zer soneka, Desa daiblibla'ak, zen ki mes hëndep de gwën hap dena nulin. Kire zisi bëjen aumwa hap de klis gunnuk karek tabin. Sap zen mes tïn hip de orana hli dak-dekam de ëngaya gwen hap de ora san ang tan hapye. ²⁵ Èe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Yaklanak sa hatal hen angkam man kirekam lwa'an, dekam men zen juwen zi mo kim lowehe gwenan, zen sa Alap mo Tanena ano kwang guludan ola ësal gwer, hen men zen de Asa ang nëbla'ak, zen zen sa ëngaya gwer. ²⁶ Sap ngaya gwen hap de ausuna Bian onak, hwëna Zen mes Tane zem abe hap golblaka- dekam de Abon onakon ëngaya gwe-gwen hap denaye. ²⁷ Hen Zen mes zisi dikim klis gul gwen hap de sosonna abe hap golblaka, sap Èe an Zen- ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna.

²⁸ "Ano tawa tabinni ansa bahem teng-gwanbin. Sap yaklanak sa hatal, dekam tingan men zen juwek ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano kwang guludahan hap de olsa sa ësane gweser. ²⁹ Zen dekam sa zënaka de kang gulne gwen nakon luk tal. Men zen dawemna nol gwek, desa asa ëngaya gwen hap tagal gulsul. Men zen karekna nol gwek, desa karek tabin hip asa tagal gulsul. ³⁰ Èe bëjënë A-en ba maesa syal gwibin. Èe de zisi klis gunkum, dekam Èe ama Bian mo Asa de gublun en san ang gwe-gwenan. Ano zisi de klis gunnu bëjen li tabin, sap Èe homë ère mo dwam gwibin sin ang gwe-gwenan, hwëna men Zen Asa zer sonekake, zëre mo dwam gwibin en sanë ang gwe-gwenan.

³¹ "Èe de anakan gubiridankam, 'Èe an Zen- mensa em kara ë gweblananye,' hwëna aha zi de ano olsa trilsen srëm kam,

dekam molye Asa laibliblak. ³² Hwëna ano olsa de trïlsen hap de Zini ki. Zen ère mo Bian. Hen èe tawana: Zëno Asa de trï tasen hap de ola eiwa tanganna. ³³ Em ema zini baptis ta gwibin zini Yohanis osan dep lup ul sonek, hen zen dekam zep eiwakam abe hap dena damnak kira gweka. ³⁴ Auhu-kama zi de Asa trï tasen srëmkam hen sap. Hwëna en dikim lamkam èngaya gwen habè ki emsa enlala sobiridal. ³⁵ Yohanis mo gwënna lampu makan lwa gwek- san de lampu de okama kawesinnik awe zil inenna kiye. Nonol lone sennak em ema sap zëno ngatanna insa isrip-sri eibik. ³⁶ Zep Yohanis hen man Asa trï ta seka, hwëna diki dawem tanganna, emki ano owas syal gwe-gwibinsi taibli gwibin. Bian Zen zep abe hap owas-owassa dikim syal gwe-gwibin hip de sosonna golblaka- em ekakim Asa anakan laibliblak, 'An eiwa Bian Alap zer soneka.' ³⁷ Ère mo Bianna men Zen Asa zer soneka, Zen man hen Asa trï ta se'ara. Hwëna em hom tangane zëno ol toranna èsane gwek, hen home zëno nwe-masena hla lablak. ³⁸ Alap mo ola man eno mae mo enhonak jawe guk hana gwenan, sap em home zëre mo zer sonen Zini Asa laiblibla'an.

³⁹ "Em sap Alap mo ol ale gunnu kie karatda ul gwenan, dekam zebe sap anakan èenlala gwe-gwenan, 'Èe asa dekon hëndep de gwën hap de orana dam lasil.' Hwëna ol ale gunnu in, zen sap abe hap dena- Asa dikim tame tan hap! ⁴⁰ Hwëna em ema baes ta gwenan- Asa de èngaya gwen hap dena kip abe tan hapye. Èe ki amaka ebe mae hap golzim'in.

⁴¹ "Èe zi dikim ano bosena mam gulblun hap homè awe hatazak. ⁴² Sap Èe mesè emsa tame tabik. Eno mae mo enhonak hom- Alapsa de ensa lwablan hap denaye. ⁴³ Èe ère mo Bian mo bosekamè hatazak, hwëna em home asa dokwak la'an. Hwëna auhu-kama zi de zëre en mo bosekam hata zankam, desa en ema dokwak la gwibirin. ⁴⁴ Em ema èsam gwesik gwenan- hwè-hwèkam de enaka bose naka anakan teip gulsuk gwizimdinni, 'Em zini dawemna.' Hwëna em home èalp gwe-gwenan- Aha-ere Zini Alap dikim emsa sam gwesibiridan hapye. Kirekam de zini em an banakan dep?- Asa de taibliblan naye.

⁴⁵ "Bahem Asa kil tin, 'Zen sa Bi zikhip ano mae mo karekna goltrëblala.' Hwëna eno mae mo kareksa de Bian hap goltrëblan hap de zini, zen Musa Bak-mensa ena kil li'an, 'Alap de klis gunnuk zen zen sa asa golèzauk sonera.' ⁴⁶ Em de eiwakam Musa mo olsa taiblibinkim, ki emaka hen Asa laiblibla'an, sap zen hen abe hap denaka ale gulku.* ⁴⁷ Hwëna em ema baes ta gwenan- Musa mo ola insa de taiblibin hipye. Zep kire zini banakan dep?- ano olsa de hen taiblibin niye!"

6

Yesus kim lima ribukam de zi beyambya hap tembanena golzimkike:

(Mat. 14:13-21; Mrk. 6:30-44; Luk. 9:10-17)

¹ Aha yaklakam, Yesus ki zep Ho Gutuna Galilea san asa bulkum golëblan kinika. Ho gutuna in mo aha bosena Tiberias. ² Hwëna zi beyana dekam zep tanakam bul lè ta gwen san dep hles dyablak, sap zen mes zëno owas-owas syal gwibinni hla nul gwek- zi sang-sangna kim dawem ta gwibirikike. ³ Zao zep Yesus kwatap teknaq asa golèsesek gwe seka, ki zep zè asa golèteinikin'inka. ⁴ Dekam Yahudi zi mo yakla yala Paskanak dep man golek de gwe'ak.

⁵ Yesus kim men-san an-sankam zi beyam-byana insa kara tabirida ine guk gwe'anaka, dekam zep Pilipussu takensiblika, "Endawe esa tembanena lop lal?- dekam de zi beyam-byana ansa sul sonen hapye." ⁶ Zen mae hap kirekam Pilipussu takensiblika- dekam de anakan akasiblin hap, "Zen banakan wèhè Asa ding gulblu'anaka?" Hwëna Yesus Zëna mes sap hamal hap anakan enlala gweka, "Èe kirekam de owassa asa syal gwibirzim."

⁷ Pilipus dekam zep ding gulbluka, "Nëno mae mo te-ala de mam tangankam lwa'anam, dekam de tembanesa kap tankam, dekam molya hen su kul sone'anam- sap betek maekam de golètembane tan hapye." *

⁸ Hwëna ki zep ère mae mo wal bosena, Petrus mo osona Andreas Bak Yesussu gulbluka, ⁹ "Awe ki walas tola. Zëno rotina sap ki- aha-ere taha-tap enkam, hen hogwena dan. Hwëna zen tol waba hap. An zini tra tangan nakake." †

* 5:46 5:46 Kej. 3:15; Ul. 18:14-22

* 6:7 6:7 "Te-ala de mam tangan" kam, Yohanis man ale gulku "dua-ratus dinar" kam. Te-alana dinara zen zëno mae mo perak tangankam de te-ala kaso, hen zen dekam anakarekam de aïtbin: Zi de aha-ere yakla blalkam syal gwenna, zëno gajina dekam aha-ere dinarkam de golblan. Zep dua-ratus dinara, zen te-alana mam tanganna- san de dua-ratuskam de zi mo aha-ere yaklakam de syal tan gajina kiye. † 6:9 6:9 Mensa awe "roti" kam li nul sonek, desa Yohanis "barli nakore roti" kam ale gulku. Kire rotina, zen gandum nukore naka hom. Gandum nukore rotina, zen aïris. Barli nakorena, zen tahalha zi mo tembane.

¹⁰ Ki zep Yesus asa gubiridaka, "Teinikirin hip enbiridak." Langna in so naban. Zao zep ki teinikink. Zi enna kim naïtbik, beyana san ha lima ribu enkam mes yap- we wal walassa de aïtbin srëmkam. ¹¹ Yesus ki zep rotina insa lop ta ineka, deban zep dawemsa Alap hap golblaka, ki zep hwëna zi beyana in hap dikim kae gwebla-zimdin hip asa gubiridaka. Hogwe darena insa hen kirekam. Kim dwenblanda gwe'ak, hëndep man tangan ëitri gwek.

¹² Kim tingan ëitri gwek, ki zep asa gubiridaka, "Dekam mosrona tagam lasik. Betek en maekam bap zen zalta dep ërlwa kinin." ¹³ Sap rotina dan en hen zini tra tanganna, hwëna mosrona kimë tagam lasik, yuna dua-blas enkam zep ësuwek.

¹⁴ Zi beyana in kim owasna insa hla nuk, ki zep ëguk, "An Zenke- Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zer sonen zini, mensa nen kara ë gweblananye." ¹⁵ Yesus kim tame gulku, "Zen angkam man Asa de tik-tik tan hap ëalp gwe'an- dekam de zëhon mae onak teipsin hip," dekam zep kon kwatap-tek kwatap-tek san dep zë-en ahulsuk halka.

Yesus kim ho gutu tahan san song gwe'an zakake:

(Mat. 14:22-33; Mrk. 6:45-52)

¹⁶ Kim kam-en gwe'ak, ki zep ëe zëre hon de ang ta gwen wenyu bul syap san tine gwek, ¹⁷ ki zebë kon hëndep Kapernaum sun dep etan lwan dahak. Zao zep hëndep Yesus mo hatazan srëmnak asa kawesibiridak. ¹⁸ Hwëna dekam zep asesena mamkam tai'inka. Ho gutuna in dekam zep mamkam ngëp-ngëp gweka. ¹⁹ Èe mesë dekam hoskam bulu insa ata ul song gwe'ak- langana san ha lima ahaksa enam kilometer enkam, hwëna ki zebë Yesus hla la guk. Ho gutu tahan san song gwe'an zaka, hëndep asa golek de tabi'in zaka. Ki zebë sërkam ëairi'ak.

²⁰ Hwëna ki zep asa gubirida kinzika, "Bahem ëairin! Èe an Èe." ²¹ Dekam zebë bulu in kon aha-ere enlala naban eirink. Hwëna hëndep dekam zep bulu in owas hap Kapernaumk hatak.

²² Ka'ankam, zi beyana in zen ho gutu men eihyanak lowehék dekam zep dam nulsuk, "Bulu ir aha-enke, hen Yesus hom am zëwe ang gweru- zëre hon de ang ta gwen wenyu kim bulu inkam sek gwerye. Yesusu man-am hli dal." ²³ Hwëna ahakore bulu, ëna Tiberias korena, dekam zep yaing gwezak- langna men zëwe ir Yesus golëtembane tan nakon dawemsa Alap hap rotina in hap golblakake. ²⁴ Kim

dam nulsuk, "Yesus hen zëre hon de ang ta gwen wenyu hom awe lowe he'an," dekam zep bulu inkam Kapernaum sun dep sek gwek- zao de Yesusu tëblan hap.

Yesus kim gubiridakake, "Èe an ngaya gwen hap de tembanena Zen."

²⁵ Zi beyana in kim Yesusu hla danak, zao zep dakensiblik, "Guru, em bawalkame awe hatala?"

²⁶ Ki zep ding gulzimki, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em tembane en habe asa lëbla'an, sap ir rotikame ëitri gwek. Eno mae mo anakare enlalana hom, 'Zëre mo owas-owas syal gwibin nikonë anakan dam lasi'in, 'Zen an Zen- mensaë kara ë gweblananye.'" ²⁷ Bahem angkam en dep de tembane hap syal ta gwen, sap zen ëbatrenkam. Diki hëndep de ëlwa gwen hap de tembane hap emki syal ta gwen. Èe, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Èe amaka kirekam de tembanena insa ebe mae hap golzim'in. Sap abe hap dena mes tangan dam gwesik: Alap kire hap Asa zer soneka."

²⁸ Dekam zep dakensiblik, "Ki hwëna ëe banakan asa syal tal?- Alap dikim asa sam gwesibiridan hap, hen dekam de hëndep de tembanena insa gul irin hipye."

²⁹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Syala in, a desa mo Alap ebe mae hap dwam gwibir-zim'ira: Asa em anakan taïblïblan, 'An Zen- nësa de ngaya tabin hip de Zini, mensa Bian zer sone zakaye.'"

³⁰ Dekam zep ding nulblik, "Ki banakare owassa esa abe mae hap goltreiz-imdi? Desa de hlaunkum amaka emsa laïblïbla'an. Banakarekam esa ap syal gwibir-zimdi?" ³¹ Musa kim sasa langnak golëgwë gweka, zen owaskam nëno mae mo auyan-aza hap tembanena bosena 'manna'sa gol gwizimki. Men kirekam Alap mo olak lwak,

'Zen ngatan zi mo lang nakore tembanena gol gwizimki.' '*"

³² Ki zep ding gulzimki, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Musa Bak ngatan zi mo lang nakore tembane tangansa hom gol gwizimki. Diki ano Bian, Zen angkam ngatan zi mo lang nakore tembane tangansa ebe mae hap golzim'ira. ³³ Sap Alap onakore tembane tanganna, zen diki Èe an Zen tangan. Sap Èe ngatan zi mo lang nakonë ati gwezak- dekam de ëngaya gwen hap denaka okamanak de zini ebe mae hap golzimdin hip."

³⁴ Ki zep nenblak, "Bian, tembanena in desa ap golzim tine gwe."

³⁵ Ki zep ding gulzimki, "Èe an Zen- ëngaya gwen hap de tembane naye.

Zini men zen Abon yaïng gwe-gwe'anzak molya etan ëusak gwe-gwek, hen men zen de Asa daïbli gwebla'ak zen molya etan ëho-hole gwe-gwek. ³⁶ Hwëna men kirekamë emsa gubirida gwek, em sap ema Asa hla la gwenan, hwëna home Asa laïbli'bla'an. ³⁷ Tingare zini mensa Bian abe hap lup gulblu'ara, zen sa Abon yaïng gwe-gwezal. Men zen Abon yaïng gwe-gwe'anzak, Èe molyë desa lup gulin srëm gwe-gwek. ³⁸ Sap Èe ëre mo dwam gwibin sin de syal gwen hap homë ngatan zi mo lang nakon hatazak. Hwëna diki Bian mo dwam gwibin en san dikim syal gwen habë hatazak. ³⁹ Bian men Zen asa zer soneka, zëno abe hap de dwam gwibir-blinna an zen: Men desa Zëna abe hap lup gulbluka, Èe babë desa aha-en mae syauk sun dep de ora san de gwë hannak kara ta sonen. Hwëna diki aumwa hap de yaklanak asa kitak tin nikon ngaya tabir. ⁴⁰ Zen zep tïngan men zen de Tane zem Asa hla da gwe'ak hen daïbli gwebla'ak, zen zen-hëndep de lowehen hap de wenyaye. Zen desa asa aumwa hap de yaklanak ngaya tabir. 'Ano Bian mo dwam gwibinni zen kirekam.'*

⁴¹ Yahudi zi mo mam-mamna men zen hen zi beyana iwe ang ta zak, zen dekam zep donsuk gwebla'ak- insa anakan gubiridakake, "Èe an Zen- ngatan zi mo lang nakore tembane naye." ⁴² Man ëgu gwe'ak, "Yesu an dwan Yusup Bak Swe mo tane sake. An-bi zemka ëe kië tawa eiz-imk. Zen ba hap anakan gu gwe'ara?- 'Èe ngatan zi mo lang nakonë ati gwezal.' "

⁴³ Dekam zep gubiridaka, "Asa de ton-sublunna in olzausuk. ⁴⁴ Sap zini bëjen Abon totoresa hatazan- ëre mo Bian de zon tazan srëmkamyë. Aumwa hap de yaklanak Èe asa desa en ngaya tabir. ⁴⁵ Sap Alap mo ol ayang gul gwen zini man ale nuk,

'Alap sa tingare zini tawa tabiri.*
Zen zep tïngan men zen Zëbon onak ësane gwe-gwenan hen dekon ëtawa gwe-gwe'ak, zen zen sa Abon yaïng gwe-gwezal.

⁴⁶ "Hwëna ano ola in bahem tim gun, 'Zini Biansa nwekam hla tankam.' Diki Èe an Zen aha-en- nwekam de hla ta gwen hap de Zini, Zëna men Desa zer sonekaye. ⁴⁷ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen de Asa daïbli'bla'ak, zen mes hëndep de ëngaya gwen hap dena nulin.

⁴⁸ "Èe an Zen- ëngaya gwen hap de tembane naye. ⁴⁹ Eno mae mo ayan-azana ki tembane bosena mannana sasa langnak dwenblanda gwek. Zen sap man

desa dwenblanda gwek, hwëna dekam nama juwe gwek. ⁵⁰ Hwëna awe ki gwë'ara- eiwakam de ngatan zi mo lang nakore tembane tangan naye. Desae ol-gwenbi'ik, dekam molye juwe gwek. ⁵¹ Èe an Zen- ëngaya gwen hap de tembanena in, ngatan zi mo lang nakon de ati gwezal Zi niye. Men zen de tembanena ansa dwenbla'ak, zen zen sa hëndep denaban ëngaya gwer. Tembanena in, an zen: Ano timni- men desaë okamanak de zisi dikim ngaya tabin hip sosok gu'ukye."

⁵² Yesusu kim kirekam nasalblak, dekam zep zën ëol tetek gwe'ak- mae hap, "Zini in banakan sa zëre mo timni nëp golzimdi?- nen de twinbin hipye."

⁵³ Etan ki zep gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eme ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano kalaka otdebir srëm gwe'ak, hen ano tim nika olgwenbir srëm gwe'ak, ki ngaya gwen hap dena hom ebon mae onakye. ⁵⁴ Zi de ano tim nika twinbinni hen ano kalsa otdebinni, ki zëbon onak ki lwa'an- ëngaya gwen hap denaye. Hen desa asa ngaya gwen hap luwen tabirzir- aumwa hap de yaklanakye. ⁵⁵ Sap ano timni zen eiwakam de tembane tangan. Hen ano kala zen eiwakam de hona zen- dekam de ëngaya gwen hap denaye. ⁵⁶ Men nara ano tim nika twinbinni hen ano kalaka otdebinni, zen aban zeraha-en gwe'ara, hen Èe dekam ama deban zeraha-en gwë'an.

⁵⁷ "Ano Bian, Zen ngaya gwen hap de ausuna Zen. Zen Asa zer soneka, hen Èe Zëbon onakonë ngaya gwe'an. Zen in zep hen kirekam, zini men zen de ano tim nika dwinbi'ik, zen sa Abon onakon ëngaya gwer. ⁵⁸ Zen in zep, ngatan zi mo lang nakore tembanena, zen auyan-aza mo twenblanda gwen tembane makan hom. Desa kim sap dwenblanda gwek, zen hwëna nama juwe gwek. Hwëna ngatan zi mo lang nakore tembane tangansa de twenblanna, dekam hëndep denaban esa lowehe gwer."

⁵⁹ Zen Kapernaumk de but srëm golak kirekam tawa tabirki. ⁶⁰ Zi beyana in zen nërtro nasen gwe'ak kim kirekam de tawa tabinnik sane dak, beya nij zep ëgu, "Ola an gwa-gwa tanganna. Bëjen dam gulsun. Èe

⁶¹ Yesu hwëna man kitak ano mae mo enlalana insa hla tazimki, ki zep asa kitak gubiridaka, "Em ema yap ano ola insa husus eibir. ⁶² Ki banakan esa ëenlala gwer?- em de Asa gulk sun de sewe sennak anakan kara ta sonenkam, 'Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna hare man-am angkam sewe se'ara- men zao nonol gwë gwekake, desan dep.' Ki dekam banakan

* 6:40 6:40 Yoh. 3:14-15 * 6:45 6:45 Yes. 54:13

esa Asa enlala ëblal? ⁶³ Alap mo Enhona, Zen Zen zi hip ëngaya gwen hap dena gol gwizimnira. Zi mo sosonna, zen waba hap. Ola insa emsa gubiridal, zen Alap mo Enho nakorena hen emsa dikim ngaya tabin hip dena. ⁶⁴ Hwëna Èe tawana: Em ahakon home Asa laiblibla'an." Yesus kirekam gubiridaka, sap Zen nonol lonesen nakon mes ki tawa gwibiridaka, "Zini an zen sa Asa daibliblal. An zen sa Asa daiblibla srëm gwer." Hen Zen mes aha zini insa tawa gwe gubluka, "An zen sa Asa zergulu." ⁶⁵ Yesus dekam zep etan mas gulzimki, "Zen in zebë hen emsa gubiridak, "Zini bëjen Abon hatazan- Bian de gublun srëmkamye.' "

Petrus kim damnak Yesussu anakan gublukake, "Em an Zen- Alap mo zer sonen Zi niye."

⁶⁶ Dekam zi beyana in zen nërtro nasen gwe'ak, beya nik zep hli dak. Hom etan ang nëblak. ⁶⁷ Yesus dekam zep dua-blaskam de ang ta gwen wenyasa taken-sibiridaka, "Em san ha hen emsa Asa de hli tan hap ëdwam gwe'an?"

⁶⁸ Simon insa hen nen gweblak "Petrus" kum ki zep ding gulbluka, "Èe etan nara hon dep de sek gwen hap? Sap hëndep de ëngaya gwen hap de ola, zen Ebon en am lwa'an. ⁶⁹ Hen ëe mesë Emsa anakan laibliblak, 'An Zen tangan- Alap mo zer sonen Zi Lalak naye.' "

⁷⁰ Yesus ki zep kitak ap ding gulzimki, "Aenë sap emsa dua-blaskam dam tasibik, hwëna ebon mae onakon ahana zen dowal mo bi gweblanna." ⁷¹ Yesus mensa enlala gweblaka, zen ëna Kariot walya Simon Bak mo tanena Yudassa. Zen sap dua-blaskam de zini ano mae mo ahana, hwëna zen ki hëndep Yesussu zerguku.

7

Yesussu kim oso wal zem daiblibla srëm gwekke:

¹ Zao kim hya gwesik, Yesus ki zep asa Galilea mo langnak de ë-ë san ziamjanbir song gweka. Zen hom Yerusalem mo langnak de ë-ë san dekam asa ziamjanbirkî, sap Yahudi mo mam-mamna dekam man tan hap orasa dëbla'ak. ² Dekam Yahudi mo yakla yalak dep man golek de gwe'ak- men dekam kluk-kluk golak lowehe gwenanke. * ³ Zep oso wal zem yasik tan ola anakan nenblak, "Em ba habe awe gwë'ara? Yerusalem mo lang san em song gwen- zao deka ere hon de ang ta gwen wenyasa in eno owas

syal gwibinni insa kara nul gwek. ⁴ Eme anakan enaka enlala gwebla'anam, 'Dikire kitak asa tawa nëblak,' ki bahem awe en aningkim syal gwe-gwen. Em in dekam de teipsin hibe syal gwe'ara, ki emki enaka tingare zi hip zertrei gwizimdin." ⁵ Zen sap oso wal zem, hwëna zen hom anakan daibliblak, "An Zen- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye." In zep kirekam yasik dak.

⁶ Hwëna man ding gulzimki, "Angkam abe hap de yaklanak hom zau'un- mensa Bian abe hap dam tasiblikaye, Èe dikim desan song gwen happye. Hwëna em totoresasa sap esa sek gwe-gwer. ⁷ Auhukama enlala zini zen molya emsa husus neibiridak. Hwëna Asa en man husus në gweblanan, sap Èe ama gubirida gwenan, 'Em in kareksae ol gwenan.' ⁸ Amki e-en Yerusalem san yakla yala iwe dep zahe gwek. Èe homë zahe'an, sap ano kire hap de yaklanak angkam hom zau'un." ⁹ Zep Zëna hom ang gweka. Zen man Galileak gwëka.

Yesus kim lun aningkim yakla yala iwe hatakake:

¹⁰ Oso wal zem in kim yakla yawala in san dep ëgwahak, hwëna Yesus Zëna lun kon zep sowëkam golëtroka- zi de tawa gweblan srëm hap. ¹¹ Yakla yawala iwe Yahudi mo mam-mamna man zë dë gwebla'ak, hen dakensiblibi nasen gwe'ak, "Zini in endawe gwë'ara?" ¹² Zi beyambyana in dekam man zënaka aningkim nulsuk halasen gwe'ak. Sap ahakon man anakan sam neisik gwebla'ak, "Zini in dawem nakake." Hwëna ahakon man ëgu gwe'ak, "Dawem naka hom. Zen nësa yasik ta gwibirida." ¹³ Hwëna men zen kirekam sam neisiblik zen hom damnak kirekam ëgu gwe'ak, sap zen Yahudi mo mam-mam naka näiribirida gwek.

¹⁴ Yakla yawala in holona aha-ere minggu. Ngir'in ngam sonnak kim zau'uk, Yesus ki zep Alap mo golak til zika, ki zep zë zi beyambyana insa tawa tabi'inka. ¹⁵ Yahudi mo mam-mamna dekam zep anakan dengganwbla'ak, "Zini an hom sekola gweka. Zen ba nakon kire tangankam tawa gweka?"

¹⁶ Yesus ki zep ding gulzimki, "Ola mensaë tawa ta gwibirin, zen ëre onakore naka hom. Zen Alap, men Zen Asa zer sonaka, Zëbon onakore naka. ¹⁷ Zini men zen Alap mo dwam gwibin sin de ang tan hap ëhohle gwe-gwenan, zen sa anakan dam nulsuk gwer, 'Tawa tabinni an eiwa Alap mo dwam gwibin sin,' ahaksa, 'Desan

* 7:2 7:2 Gol kluk-kluk hap de yakla yala, Yahudi zini dekam aha-ere minggukam gol kluk-kluknak lowehe gwek-dekam de auyan-aza zemka anakan enlala gwibiridan hap, "In kim Mesir kon sek gwezak, dekam anakare gol kluk-kluknak lowehe song gwezak." (Im. 23:34-36; Ul. 16:13-15)

hom.' 18 Zini men zen zère mo enlala gwibirinsi tawa da gwibirin, zen anakan ëdwam gwe-gwenan, 'Ano bosesa dekakim teip nulsuk gwëk.' Hwëna men zen anakan tawa da gwibirin, 'Asa bahem boltere tan. Diki men zen asa zer sonekake, desa en em boltere tan,' kire zini zen enlalana dam-damna hen zen bëjen yasik tabin. Zep Èe an hen kirena. 19 Eiwa, Musa Bak waba tangan hap titi tabin ola insa ebe mae hap golzimki, hwëna em ema kitak ngip ul gwenan. Em ba habe Asa tan hap kalang ëbla'an?"

20 Zi beyana in dekam zep ding nulblik, "Emsa in dowal tilblila! Nara emsa tan hap kalang gwebla'ara?"

21 Yesus ki zep ding gulzimki, "Èe aha-ere owassaë Hari Sabatnak syal gwibik, hen em dekam ema lenggwan gwibik.*

22 Hari Sabatna, zen sap nëno mae mo syal srëm hap de yakla, hwëna em dekam kie zi walas mo to mipna blom lasik gwibirin-men kirekam Musa Bak titi tabirkike. Hwëna sap to mip blom tasibin hip dena, diki ausuna Musa hon hom. Zen diki orep de auyan-aza kirekam titi da gwibik. †

23 Em zebe Hari Sabatnak zi walas mo to mipna blom lasik gwibirin- dekam de Musa mo titi tabin ola insa ngip gun srëm hap. Zen in zep bahem Asa jal gweblan, sap èe ama zi mo tingare timsi owaskam Hari Sabatkam oto gulsublik. 24 Asa de langa nakon kara tan enkam, bahem na-en Asa anakan ti yulsuk gweblan, 'Zen man Musa mo titi tabin olsa gulmun gwenda.' Diki enlala dam-dam enkam em abe hap dena anakan klis gul gweblan, 'Zëno syala in dawemna,' ahaksa, 'Karekna.' "

Zini kim zënaka dakensibirida nasen gwe'akke, "Yesus in diki san ha Zen mes yap? - Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye."

25 Ahakon Yerusalemk de zini dekam zep zënaka donbirida nasen gwe'ak, "Zini in zen- mensa nëno mae mo mam-mamna tan hap dëbla'anye. 26 Hwëna emki kara tan! Zen damnak zi beyanak tonbirida'ara, hen mam-mam wenya hom jalse nëbla'an. San ha zen mes anakan dam dasil? - 'Zen eiwa nësa de ngaya tabin hip de Zini Zen.' 27 Hwëna san ha diki Zen hom yap? Sap ngaya tabin hip de Zini in de ngatan zi mo lang nakon ati gwenan zanam, nen ki molye zëno ëna tawa ëbla'anam. Hwëna Yesus zen Nazaret wal syake."

28 Zen in zep Yesus kim Alap mo gol teksonnak tawa tabi'inka ol mam-mamkam tonbiridaka, "Em ema tim ul gwenan, 'Èe zini inasa ama tame la'an, hen zëno ëna kië tawa ëbla'an.' Hwëna Èe totoresa homë ère mo enlalakam hatazak. Men Zen Asa zer soneka, Zen eiwa taiblilblan tanganna. Hwëna em home Desa tame la gwe'an. 29 Hwëna Aena kië Desa tame tak, sap Èe Zëbon onakonë hatazak, hen Asa Zen zer soneka."

30 Dekam ahakon balk tan hap sap ëakasik, hwëna hom mae banakan mae nëblak. Sap dekam kirekam de gwëblan hap de yaklana mensa Bian dam tasiblika, zëwe hom zau'uk. Zen in zep dekam balk da srëm gwëk. 31 Hwëna zi beyana in kon hen beya nik daiblilblak. Zen man ëgu gwe'ak, "Nësa de ngaya tabin hip de Zi de ahanik hata'anaka, Zen banakan sa Yesus mo owas syal gwibinni ansa gulmunblula?"

32 Farisikam de gubirida gwen zini kim kirekam nasalbiridak, dekam zep apdekam Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam naban Alap mo golsa de kara gul gwen hap de jana nabare zini lup nul sonék- zen de Yesussu balk tan hap. 33 Hwëna zen hen hom dekam balk dak. Yesus dekam zep zi beyana inasa gubiridaka, "Èe molyë holokam eban mae golëlowehe gwëk. Nabakam asa etan lwahal- Zini men Zen Asa zer sonekake, Zëbon osan dep. 34 Em dekam esa asa lë gweblal, hwëna molye Asa hla la gwëk. Sap men zaoë dekam gwë gwe'ak, em molye desan Asa ërtrok."

35 Yahudi mo mam-mamna dekam zep zënaka dakensibirida gwe'ak, "Zini an endan lang san de song gwen hap ki gulu?- nen de zëwe hla tan srëm happye. San ha Yunani mo lang san de song gwen hap?- men desan ahakore Yahudi zini sekwak gwenkam lowehen da'anke, zao de Yahudi srëm zisi tawa ta gwibin hip. 36 Ba hap ki gulu?- 'Em dekam esa asa lë gweblal, hwëna molye asa hla lak. Sap men zaoë dekam gwë gwe'ak, em bëjen zao yaing gwen.' "

Èngaya gwen hap de ho hap de ol:

37 Yahudi mo aha-ere minggukam de yakla yala iwe, aumwa hap de yaklana, zen zen- mam tanganna. Yesus dekam zep Alap mo golak zauku, dekam zep ol mamkam tonbiridaka, "Zi de ho-hole

* 7:21 7:21 Yoh. 5:1-9 † 7:22 7:22 Musa mo titi tabin olak, zi walassa de jaha gwen hap dena man anakan lwak: "Aha-ere minggu de tamaran, dekam de to mipna blonsublikun." Zep Hari Sabatkam de jaha gwennak de walasna, desa hen zao de Hari Sabatnak de to mipna blonsublikun. Zen desa Musa mo ol san ki syal nei gwibik. Hwëna Musa mo aha titi tabin olak man sap jalse gwëk, "Hari Sabatnak bëjen ba maena toman maekam syal gwibin." Yahudi mo auyan-azana kim nonol Musa de gubiridan srëmna kirekam syal neibik, emki Kej 17:9-27nak hlaun.

gwenna, dikire Abon otden hap yaing gwe-gwezak. ³⁸ Men kirekam Alap mo olak lwak, zini men zen de Asa daibli gwebla'ak,

'zëno mae mo enho nakon sa गया gwen hap de hona ana gwe gwer.' ^{*†}

³⁹ Hona insa enlala gwibirki, Zen Alap mo Enhosa. Zi de Yesussu taibliblankam, dekam de zëbon ing gwe heblan. Hwëna in kim gubiridaka, dekam hom ing gwe hezim'inka, sap dekam Yesus hom ti'inka-Alap dikim teipsinkim drënen hapye. [‡]

Yesussu de taibliblan hap kim ëhliwëkke:

⁴⁰ Zi beyana in kim kirekam nasal-blak, ahakon dekam zep ëguk, "An diki Zen- Alap mo olsa de ayang gun hup de Zini, mensa Musa hamal hap gu-guk gweblakaye."

⁴¹ Ahakon hen man ëguk, "Zen an Zen-Israelsa de गया tabin hip de Zi niye."

Hwëna ahakon man ding nulzimk, "Bëjen. Hom anakan nen guk gweblak, 'Zen Galilea wal hap sa jowe zala.' ⁴² Sap Alap mo olak man-am lwak, 'Nësa de गया tabin hip de Zini, Zen Daud Bak mo ausa nakon sa saltili, hen Daudsa de jaha gweblan ëna Betlehemk sa hen Desa jaha gwer.'" [§]

⁴³ Zen kire nakon zep ëhliwëk.

⁴⁴ Ahakon sap dekam balk tan hap dwam nëbla'ak. Hwëna zen hom mae banakan mae nëblak.

⁴⁵ Alap mo golak de jana nabare zini in dekam zep etan lwanda halzak. Men zen lup nul sonëk* dekam zep dakensibiridak, "Em ba habe balk la halza srëm gwer?"

⁴⁶ Hwëna man ding nulzimk, "Kire zini san ki balk da gwenan? Zëno ola dawem tangganna. Aha zi mo ol toranna hom- kire naye."

⁴⁷ Dekam zep jala ban ding nulzimk, "Aya! Emsa in hen mes yasik tabiri! ⁴⁸ San ëe kië Yahudi mo mam-mamna hen Farisikam de gubirida gwen wënya aha-en mae laiblibla'an?! ⁴⁹ Hwëna zi beyana an Musa mo titi tabin ola hom tame nul gwenan, zep zen kitak syauk sun dep sa sek gwer!"

⁵⁰ Hwëna Farisi walya Nikodemus Bak zao hen gwë'anka- men zen Yesussu nonol zini takake. Zen dekam zep wal bosa wal zemka gubiridaka, ⁵¹ "Nëno mae mo titi

tabin olak Musa man nëp ale gulzimki: Nen bap nen totoresasa zisi gublun, 'Zen karekna.' Diki nonol taken-taken gwe-blankam. Karekna kim hlaublunna, zen dekam de karek tan."

⁵² Hwëna man ding nulblik, "Ki san em hen Galilea wal?! Emki Alap mo olak teibin. Zao hom anakan ale nuk, 'Alap mo olsa de ayang gun hup de zini Galilea mo lang nakon sa jowe zala.' "

Kahalo gwen wënya kim Yesus hon nolhata zakke:

[⁵³ Dekon kim ëhya gwesik, ki zep gol san dep sekwak gwek.

8

¹ Hwëna Yesus Zëna dekon zaitun tra nabare kwatap tek san zep asa golëzahe gweka. ² Ka'ankam orap tola ban zep etan Alap mo gol san dep asa golësek gweka. Zi trana kim etan tagal nëblazak, Yesus Zëna dekam zep nikin aneka- dekon de tawa tabin hip.

³ Farisikam de zini Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban ki zep hen wënya nolhatazak, ki zep tingare zi mo nwenak de zaun hup tik-tik nuk. Zen kahalo gwennak balk nuk. ⁴ Ki zep Yesussu nenblak, "Bian, wënya an kahalo gwennakë balk ul halanzak. ⁵ Nëno mae mo titi tabin olak Musa Bak man nësa gubiridaka, 'Kire wënya em kasokam tok hap i ti gëbin.'" ^{*†} Hwëna eno tawa tabin nikon, kirenak de balk gun wënya nen banakan esa eibir?"

⁶ Zen kirekam mae hap ki dakensiblik, sap zen mes aningkim ola aha-en nuk-Yesussu dikim anakan akasiblin hap, "Zëno tawa tabin nik de Musa mo titi tabin ola ban apde nën srëmkam, ki esa karek lal." Hwëna Yesus man huwe heka, ki zep kamanak de sonnak taha bolkam ale gul gwe'anka. ⁷ Hwëna zen dekam nama hen-henkam dakensik gwebla'ak, ki zep hëndep dam-dam gwe seka, dekam zep gubiridaka, "Men zen de zënaka enlala gweblak, 'Ëe homë aha-en mae karekna gok,' zen zen de nonol kasokam gwik."

⁸ Kim kirekam gubiridaka, ki zep etan sonnak de ale gun hup huwe heka. ⁹ Kirekam kim Yesussu nasalblak, ki zep aha-en aha-enkam teso gwe-gwe'ak-

* 7:38 7:38 Yes. 58:11 † 7:39 7:39 Orep, Yesus de hatazan srëmnak, Alap mo Enhona sap ki syal gwe-gweka. Hwëna dekam Zen hom holokam zisi bi gwibirida gweka. Alap kim Yesussu teipsinkim drë neka, dekam zep Alap mo Enhona kon gwesibirida hanaka- zisi de holokam ing gwe hebirida gwenkamye. § 7:42 7:42 Man sap Yesussu tame dak, "An Nazaret wal syake- Galilea mo lang nakore zi." Hwëna hom anakan tawa nëblak, "Desa Betlehemk jaha gwek." Ëna Betlehem in, zen hwëna Yerusalem mo langnak. Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini Mika mes ki hamal hap ale gulzimki- Desa de Betlehemk jaha gwen hap denaye. (Mik. 5:2; Mat. 2:4-6) * 7:45 7:45 Men zen lup nul sonëk, emki Yoh. 7:32nak hlaun. * 8:5 8:5 Ul. 22:23-24

hëndep kitak sekwak gwek. Bong-bongkam de wenyä, nonol zen tesö gwek. Hëndep Yesus ensa zep zë hli dak. We enna in nama zë zau'uk. ¹⁰ Ki zep etan dam-dam gwe seka, dekam zep gubirki, "Zini men endawe? San ha emsa de karek gun hup de wenyä in mes kitak sekwak gwer?"

¹¹ Ki zep ding gulbluk, "Mes, bian."

Ki zep hwëna gubirki, "Ëe hen homë emsa karek gu'un. Sap esa song gwerä, hwëna bahem etan karekna gon.]"

Yesus kim gubiridakake, "Ëe an okamana an hap de ngatanna Zen."

¹² Etan kim zi beyanak asa golëgwë'anika, ki zep zë gubiridaka, "Ëe an okamana an hap de ngatanna Zen. Zini men zen de Asa ang në gwebla'ak, zëbon mae onak sa ëngaya gwen hap de ngatanna zil ine gwer. Zen molya kawesinnik lowehe gwek."

¹³ Farisikam de zini in zen zë hen lowe he'ak, ki zep nenblak, "Em e-en tangane ki kirekam asa gubiridanda. Diki aha zi de eno olsa tril senkam bap, ki amaka emsa laiblibla'an."

¹⁴ Ki zep ding gulzimki, "Ëe, zi de Asa tri tasen srëmkam de kirekam gubiridanna, ano ola in nama eiwa dena. Sap Ëe tawana- men dekonë hatazak hen men zao debë lwa ha'ak. Hwëna em desa tawa naka hom. ¹⁵ Em in kirekame ëgwë gwenan: Zisi nabakame enbirida gwenan, 'Em mese karek gwerä.' Hwëna em in auhu-kama zi mo enlala en sane klis ul gwenan. Hwëna Ëe angkam zisi homë klis gu'un. ¹⁶ Hwëna Ëyë klis gu'unam, zen eiwakam sa ki lwal, sap Ëe A-en homë kirekam syal gwe-gwe'an. Bian men Zen Asa zer soneka, Zen aban zersyal gwe'ara. ¹⁷ Nëno mae mo titi tabin olak man lwak, 'Zi dare mo kira ën ol de apde nënna, amki laiblizimk.'* ¹⁸ Ëe an ëre hap denaka emsa gubirida'an. Ano Bianna men Zen Asa zer soneka, Zen hen man ano ola an trilsye gwe'ara. Zen Ëe Debanë dan ë gwe'an."

¹⁹ Ki zep dakensiblik, "Eno bianna in endawe?"

Ki zep ding gulzimki, "Em home Asa tame la'an hen home ano Biansa tame la'an. Asae tame la'anam, ki emaka hen ano Bianna tame la'an." ²⁰ Zen kirekam gubiridaka- Alap hap de te-ala ing gul gweblan teksonnak kim tawa tabi'inkaye. Dekam hen hom balk dak, sap kire hap de yaklanak hom dekam zau'uk.

Yesus kim etan gubiridakake, "Men zao debë song gwe'ak, em molye desan Asa ërtrok."

(Yoh. 7:34-36)

²¹ Etan ki zep Yesus gubiridaka, "Ëe asa song gwer. Em esa Asa lë gweblal, hëndep zao esa ere mae mo karek-karek naban oltil. Sap men zao debë song gwe'ak, em molye desan Asa ërtrok."

²² Yahudi mo mam-mam wenyä men zen ësane gwe'ak dekam zep zënaka dakensibirida'ak, "San ha zen man zënaka de tan hap enlala gwe'ara?- in zep ki gunda, 'Men zao debë song gwe'ak, em molye desan asa ërtrok.'"

²³ Yesus ki zep ayang gulzimki, "Em an auhu-kamana an kore zi. Ëe an gulk korena. Em in okamanak de ësaltin zi. Ëe dekore naka hom. ²⁴ Zen in zebë emsa gubiridanan, em esa ere mae mo karek-karek naban oltil. Zen kirekam sa ebe mae hap lwazim- eme Asa laiblibla srëm gwe'akye. Sap Ëe an Zen- mensa ena kara ë gweblakye."

²⁵ Dekam zep jala ban dakensiblik, "Zep ki em an nara mo weinak dep de zi?- zebë kirekam enaka gu gwebla'araye."

Ki zep ding gulzimki, "Men kirekamë nonol lonesen nakon emsa gubirida gwek, zen kirekamke. ²⁶ Ano ola ebe mae hap dena nama beya tanganna- dekam de eno mae mo karek-kareksa goltrei gwizimdin hip denaye. Ano Bianna Zen taibliblan tanganna, hen men desaë Zëbon onakon sane gwe-gwe'an, zen desaë okamanak de zini ebe mae hap ayang gul gwizim'in."

²⁷ Zen hwëna hom zëno ol-gunnu insa anakan dam nulsublik, "Zen ngatan zi mo langnak de Bian hap denaka ki gunda."

²⁸ Zen in zep ki Yesus anakan gubiridaka, "Em kime ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa gulk makan la in'ik, zen dekam esa anakan Asa dam lasil, 'An eiwa Zen- mensae kara ë gweblakye.' Em dekam esa Asa anakan tame lal, 'Zen hom zëre en mo bose hap ba maena syal gwibirki. Zëno tawa tabinni zen eiwa kitak Bian onakorena.' ²⁹ Bian men zen Asa zer soneka, Zen aban zersyal gwe-gwe'ara. Bian hom Asa da tasik gwenda, sap ano syala man sam gwesik gwibirida."

³⁰ Kirekam de torannak kim sane da'ak, dekam zini beya nik zep daibliblak.

Yesus kim gubiridakake, "Em kime eiwa dena tame u'ik, zen dekam esa aha mo emsa de jap gul sonendan nakon ëhil gwe hanal."

³¹ Men zen Yesussu daiblibla'ak, ki zep desa en gubiridaka, "Eme ano ol san enlala tatete naban ang ta gwe'ak, em ki eiwa Abon de ang ta gwen zi tangan. ³² Ki esa

* 8:17 8:17 Ul. 17:6; 19:15

eiwa dena tame ul gwer, hen dekam esa aha mo emsa de jap gul sonendan nakon ehil gwe hanal."

³³ Ki zep hwëna ahakore nik ding nulblik, "Nen an Abraham Bak mo ausu nakore zi sike. Nen home mae aha zi mo tana iltikinnik ëbabu gwëk. San ki man nësa dahale gwibik. Zep em ba habe kirekam gulu?- 'Em esa jap gul sonendan nakon ehil gwe hanal.'"

³⁴ Ki zep ding gulzimki, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen karekna nol gwenan, ki zen karekna in zëbon ëbabu gwe'an.* ³⁵ Zi mo tana iltikinnik de babu gwen zini, zen zi bina in mo iyesa hom. Zep zen molya hëndep zëwe gwë gwëka. Hwëna tane zem, zen zëwe en sa gwë gwera, sap zen tane tangan zem. ³⁶ Zen in zep, ngatan zi mo langnak de Bian mo Tane Tangan de emsa hil ti sonebinkim, dekam esa tangan ehil gwe hanal. ³⁷ Èe tawana: Em hen sap Abraham Bak mo auyan-tane wal. Hwëna em tan habe Asa dwam ëbla'an, sap ano ola ebon mae man jawe guk hana gwenan. ³⁸ Mensaë ère mo Bian hon hlaut gwëk, Èe desaë ebe mae hap ayang gul gwizimnin. Hwëna em ere mae mo bian mo ol sane syal ta gwenan."

³⁹ Ki zep ding nulblik, "Èe an Abraham Bak mo walas sake."

Ki zep ding gulzimki, "Hwëna Eme eiwa Abraham mo walas lowe he'anam, ki Abraham mo kim emaka lowehe gwe'an. ⁴⁰ Mensaë Alap hon sane gwe-gwëk, Èe desaë ebe mae hap ayang gul gwizim'in, hwëna em tan habe Asa dwam ëbla'an. Abraham hom kirekam gwë gwëka! ⁴¹ Em ere mae mo bian mo kime lowehe gwenan."

Ki zep hwëna ding nulblik, "Èe an malin walassa hom! Èe an tingan Alap mo wei-wik gun walas sake."

⁴² Hwëna dekam zep Yesus ding gulzimki, "Eme eiwa Alap mo wei-wik gun walas lowe he'anam, ki emaka Asa enna ola gwebla'an. Sap Èe an Alap onakonë hatazak, hëndep zebë angkam awe gwë'an. Èe ère mo enlalakam homë hatazak, hwëna Zen ki Asa zer soneka. ⁴³ Em an mae habe ano ola tame ul srëm gwe-gwenan: Sap em makare zini bëjen ano ola dokwak gun. ⁴⁴ Em an ere mae mo bianna dowal mo kigi mo wei-wik gun walas. Zen in zebe zëno dwam gwibin sin ang ta gwenan. Zen nonol lonesen nakon kirekam gwë gwëka- zi tan zi. Eiwa de ola hom tangan zëbon onak, sap eiwa de ola zëbon man jawe guk hana gwenan. Zen de

boton gwenna, zëbe hap man dakastülin, sap zëno enhonak boton en. Zen in zep ki gwëka, boton tam zi, hen zen tingham boton tam zi mo bian.

⁴⁵ "Hwëna Èe eiwa de en nakaë ayang gul gwizimnin, in zebe Asa laiblibla srëm gwe-gwenan. ⁴⁶ Ebon mae onakon, nara molya ano karek-kareksa anakan dam gul-subluka, 'Em kire kareksae golka.' Zen in zep, Èe de eiwa de en naka tawa tabinni, em ba habe Asa laiblibla srëm gwe-gwenan? ⁴⁷ Alap mo wei-wik gun walasna, zen man Alap mo ola i-san i-san nei gwibirin. Em hwëna bëjen, sap em in zëno walassa hom!"

Yesus kim anakan gubiridakake, "Ano bosenan apdenak Alap hanye."

⁴⁸ Yahudi mo mam-mamna men zen zëwe lowe he'ak dekam zep zë lamang da'ak, "Em in eiwa Samaria wal karek hen dowal de bi gweblanna!" *

⁴⁹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Èe dowala ban hom. Èe ama ère mo Bian mo bosesa de mam gulblun hap syal gwe-gwenan. Em hwëna ema Asa lamang la gwenan. ⁵⁰ Èe ère mo bosesa de mam gun hup homë syal gwe-gwe'an. Hwëna ano bosesa de mam gun hup de zini ki- Zen ngatan zi mo langnak gwë'ara. Zen man Asa zerzauk sone gwenda. ⁵¹ An eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen ano ol san enlala tatetekam ang ta gwe'ak, zen molya hëndep denaban juwe gwëk."

⁵² Ki zep nenblak, "Angkam eiwa mesë emsa dam lasinin: Em in dowal mo bi gweblan zi! Abraham Bak orep man tilki, hen Alap mo olsa de ayang gun hup de zini hen man juwe gwëk. Hwëna em ema gunda, 'Men zen ano ol san ang ta gwe'ak, zen molya juwe gwëk.' ⁵³ Auyan Abraham ki tilki. Em san ema enaka kil ti'ara?- 'Èe an Abraham onakon de teipsinni.' Alap mo olsa de ayang gun hup de zini san ki juwe srëm gwe-gwëk! Zep em banakane enaka kil ti'ara?"

⁵⁴ Ki zep ding gulzimki, "Aen de ère mo bosesa mam gunkum, dekam eiwa, bëjen Asa taibliblan. Hwëna men Zen ano bosenan mam gul gwe'ara, Zen ère mo Bian- men Desa em en gweblananke, 'Ano mae mo Alap'kam. ⁵⁵ Hwëna ena home tame la'an. Èe en kië tame ta'an. Èe de anakan gunkum, 'Èe homë Alapsa tame ta'an,' dekam ki hwëna Èe boton tam zi, men ki hen em! Hwëna Èe kië tame ta'an, deban zëno ol en sanë enlala tatetekam ang gwe-gwenan. ⁵⁶ Eno mae mo auyanna

* 8:34 8:34 2Ptr: 2:19 * 8:48 8:48 Zen insa lamang tan hap "Samaria wal karek'kam nenblak, desa de srip gulsun hup de ola, emki hlaun Yoh. 4:9nak, hen zao de otdë nakore alenak.

Abraham, zen man hë'ho gweka- hamal hap kim anakan salka, 'Èe asa ngatan zi mo lang nakore Zi Tangansa okama san dep de ati gwennak hla ta soner.' Kirekam kim Asa hla ta soneka, man tangan sam gwesiki."

⁵⁷ Ki zep ding nulblik, "Eno tahunna hom lima-pulunak hata'an. Em banakan de Abraham Baksa hla tan hap?"

⁵⁸ Dekam zep hwëna ding gulzimki, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Abraham de jaha gwen srëmnak, Èe an Zen Tangan- Alap han de bose apde naye." †

⁵⁹ Kirekam kim nasalblak, dekam zep zi beyam-byana in kasona lop da inek-dekam de i tiblan hap. Hwëna Zen dekam zep zëno mae mo nwe nakon aning gwe ine halka, ki zep kon hëndep song gweka.

9

Yesus kim zi nwe dìmìnni dawem takake:

¹ Aha yaklakam kim Yesus asa golësek gweka, ki zebë zi nwe dìmìnni hla la'ak. Zëno nwena jaha gwennak ki hëndep dìmìn nëblak. ² Èe zëre hon de ang ta gwen wenyä dekam zebë Yesussu lakensiblik, "Guru, nara karek gweka?- an zep ki zini an jaha gwennak hëndep nwe dìmìn gwekaye. San ha zën jaha gweblan srëmnak karek gweka? San ha an-bi zik mo karek nakon ki gwëka?"

³ Ki zep ap ding gulzimki, "Zen zi mo karek nakon hom ki gwëka. Zen an mae hap ki nwe dìmìn gweka- dekam de zi Alap mo sosonsa zëbon hlaun hup. ⁴ Nen nama ngatannake lowe he'an, zep angkam nama lwa'an- dekam de nen Alap mo salsal gol gwen happye, Asa men kirekam de syal gwen hap zer sonekaye. Hwëna kawesin hip de yaklanak sa hen hatal. Dekam zini toton bëjen syal gwen. ⁵ Èe de nama okamanak gwënkam, Èe an Zen- okamana an hap de ngatan naye."

⁶ Kirekam kim gubiridaka, ki zep ol tepna kamanak tipsiki, desa zep son naban siri gulku. Dekam zep zini in mo nwena dra soblaka. ⁷ Ki zep hwëna gubluka, "Wake, aili hona Siloamk ngan sosuk." Aili hona in mo bosena "Siloam"

zen enlala naban. Nëno mae mo olkam, "Zer Sonen." Kim zë ngan sosuku, dekam zep hëndep kara gweka, ki zep gol san dep song gweka.

⁸ Zëre mo gol golek denak de wenyä hen men zen mwìn-mwankam hla da gwëk dekam zep denggan gwebla'ak, "An san ha zen hom?- men zen ora alpnak de nikirin nikon te-ala hap nësa aberbe ta gwibirkiye."

⁹ Ahakon man ëgu gwe'ak, "An zen." Hwëna ahakon man ëgu gwe'ak, "Zen hom. An deban nwe-masena apdenak."

Hwëna Zën zep zënaka kira ta gwe'anka, "Èe an dwan zenke."

¹⁰ Ki zep dakensik gwebla'ak, "Em banakane kara gwera? Nara emsa dawem tala?"

¹¹ Ki zep ding gul gwizim'inka, "Zini bosena Yesus kama blëblesa syal gwibiri, dekam zep ano nwena ap dra soblala. Ki zep hwëna asa gublula, 'Aili hona Siloamk ngan sosuk.' Kimë zë ngan sosul, dekam zebë kara gwer."

¹² Dekam zep dakensiblik, "Zini in angkam endawe gwë'ara?"

Ki zep ding gulzimki, "Èe homë tawa gwebla'an."

Farisikam de zini kim taken-taken nëblakke, "Em banakane nwe dìmìn nikon dawem gweka?"

¹³ Dekam zep in zen nwe dìmìn nikon dawem gweka desa Farisikam de zi hip dikim zerteizimdin hip nërhak. ¹⁴ Yaklana in dekam Yesus kama blëblana syal gwibirki hen dawem taka, zen Hari Sabatkam. ¹⁵ Farisikam de zini zen hen man dakensik gwebla'ak, "Em banakane kara gweka?"

Desa hen man ding gulzimki, "Zen ano nwena kama blëblekam dra soka. Kimë ngan sosuk, dekam zebë kara gwëk."

¹⁶ Farisikam de zini in ahakon dekam zep ëgu gwe'ak, "Zini in Alap mo zer sonen naka hom, sap zen Hari Sabat hap denaka ngip gul gwenda." Hwëna ahakon man ëgu gwe'ak, "Hwëna kareksa de gol gwen zini, zen bëjen owas-owasna syal gwibinzen in kirekam syal gwe-gwibiridaye." Zen in zep ëhliwëk.

† **8:58** 8:58 Awe mensa li nul sonek, "ano bosena apdenak Alap han," zen mae hap: Sap Yunani olkam awe Yesus man anakan guku, "Saya adalah saya," ahaksa, "Èe an Zen Tangan." Hwëna dekam ola man golek de gwëk- Alap mo Ibrani olkam de bose naban. Alap orep man zëre mo bosena Musa Bak hon kira gulku- men kirekam Ibrani olkam nen gweblanake, "Yahwe" kam. Bosena in mo enlalana, "Èe an Zen Tangan." (Kel 3:13-15) Yahudi zini Alapsa de blikip gwesiblin hap bosena insa man nollëwe gwëk, zep "Lang Bina" enkam nen gweblak. Desa "Tuhan" kam Indonesia olkam li nul sone gwenan. Zen in zep, kim Yesus kirekam gubiridaka, "Èe an Zen Tangan," Yahudi zini in man tangan jal nëblak, hëndep dekam zep kasona lop da inek- dekam de i tiblan hap. Yohanis mo Ol Dawemnak awe, Yesus hen kirekam aha ayatnak Zënaka gu gweblaka: 4:26nak ("Èe an Zen"), 8:24nak hen 28nak, ("Èe an Zën-mensa ena kara ë gweblakye"), hen ahana 13:19 mo aumwa topnak.

¹⁷ Ki zep etan zini insa dakensiblik, "Zep ena banakane enlala gwebla'ara?- sap zen eno nwesa dawem soka."

Ki zep ding gulzimki, "Zen Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi sike."

¹⁸ Hwëna Yahudi mo mam-mamna in hom anakan daiblibla'ak, "Zen menkam eiwa nwe diminni," dekam zep an-bi zemka kwang nosok- desa de hen taken-sizimdin hip. ¹⁹ Ki zep dakensizimk, "Zen san eiwa eno nik mo tane? San eiwa nwe dimin nika ki hëndep jaha gweka? Zen ki angkam banakan kara gweka?"

²⁰ Ki zep ding ulzimk, "In eiwa, ano nik mo tane sake. Eiwa, zen nwe dimin nika ki jaha gwek. ²¹ Hwëna ëe tawa naka hom- zen banakarekam mes yap angkam kara gweka? Men zen dawem taka ëe hen homë tame la'an. Zen mes dwan-am zise gweka. Amki zëna en naka lakensik gweblak." ²² An-bi zem kirekam ding ulzimk, sap zen man Yahudi mo mam-mamna insa anakare hap aïribirida'ak, "Zen sa nësa karek nosol." Sap Yahudi mo mam-mamna anakan mes ola aha-en nuk, "Zi de anakan gunnu, 'Yesus zen eiwa Alap mo Zer Sonenna- nësa de ngaya tabin hip,' desa esa but srëm gola kon olëalsa sone gwibir." * ²³ In zep an-bi zem in anakan ding ulzimk, "Zen mes dwan-am zise gweka. Amki zëna en naka lakensik gweblak."

²⁴ Ki zep etan zini insa tilzin hap nen-blak, zao zep nenblak, "Emki nglinak de Zi mo nwe kara gwennak asa eiwakam gubiridan! Sap zini in zen emsa dawem taka, ëe mesë tawa ëblak: Zen kareksa de gol gwen zi."

²⁵ Ki zep ding gulzimki, "San ha eiwa kareksa de gol gwenna? San ha hom? Ëe homë desa tawa gwebla'an. Hwëna aha-enë tawa gwibi'in: Ëe menkam nwe diminni. Hwëna angkam ëe mesë kara gwek."

²⁶ Ki zep etan dakensiblik, "Zen banakarekam emsa gwëblaka? Banakan eno nwena dawem soka?"

²⁷ Ki zep ding gulzimki, "Ëe mesë desa emsa tonbiridal, hwëna em ema asa asalsibil. Em ba habe desa de etan ësane gwen hap ëdwan gwe'an? Ki san ema hen ëdwan gwe'an- zëbon de ang ta gwen hapye?"

²⁸ Dekam zep lamang tan naban nen-blak, "Em in zi karekna in hon de ang gwe-gwenna! Ëe an Musa Baksa de ang gwe-gweblanna. ²⁹ Nen mese ëtawa gwek:

Alap ki Musa Bak hap ola ton sone gwe-blaka. Hwëna Yesusu home anakan tawa ëbla'an, 'Zen tri ta se'ara.' "

³⁰ Ki zep ding gulzimki, "Hwëna an wehasa hom! Em home anakan tawa ëbla'an, 'Zen tri ta se'ara,' hwëna zen ano nwesa dimin nën naka dawem soka. ³¹ Nen mese ëtawa gwek: Alap karek gol gwen zisi bëjen salblan. Hwëna zi de Alapsa betek gweblanna, hen zëno dwam gwibin sin ang gwe-gwenna, desa man salbirida gwenda. ³² Okamana ansa de yang gulsun nukon hom tangane anakan ësak, 'Zini man nwe dimin nika de jaha gwen zi bose zemka dawem taka.' ³³ Zini in de Alap onakon hatazan srëmkam, zen molya banakare owas maena syal gwibirinam."

³⁴ Ki zep hwëna ding nulblik, "Em in karek gol gwen naka de jaha gwenna, hwëna angkam ema tim gu'ura, 'Ëe asa Yahudi mo mam-mamna ansa tawa tabir!' " Ki zep hëndep but srëm gola in kon nëralsa sonek.

Enho nakon de dimin gwen srëm hap de ol:

³⁵ Yesus kim salblaka, "Zini mensa mes nëralsa soner," ki zep tëblaka. Kim hla taka, zao zep takensiblika, "Em san ema ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna anakan taiblibla'ara?- 'Zen Alap mo Zer Sonenna.' "

³⁶ Ki zep ding gulbluka, "Aya Bak, Zen nara Zi? Tame tankam ëe amaka taiblibla'an."

³⁷ Ki zep zë gulbluka, "Em mese Desa hla tanda. Zen an Debane ola lon'nara."

³⁸ Ki zep ding gulbluka, "Bian, ëe ama Emsa taiblibla'an!" Dekam zep zë boklena kom soblaka.

³⁹ Yesus ki zep kitak asa gubiridaka, "Ëe kire habë okamanak hatazak- okamana awe de zisi de anakan klis gun hup: Nwe dimin wenya zen sa ëkara gwer. Hwëna ëkara gwen wenya, zen sa ënwe dimin gwer."

⁴⁰ Ahakon Farisikam de zini men zen zë dekam lowe he'ak hen sane da'ak, ki zep dakensiblik, "Eno ol gulk sun de blaoranna in, san ha ema asa hen gubiridala?- 'Em in nwe diminni.' "

⁴¹ Ki zep ding gulzimki, "Em de eiwakam ënwe dimin gwenkam, dekam molyë emsa gubirida'anam, 'Em ema ëkarek gwenan.' Hwëna em ema ëk enkam ëgunun, 'Ëe nwe dimin nika hom,' zen dekon zebe ëkarek gwenan."

* 9:22 9:22 Mae hap an-bi zem in airik: Sap but srëm gola kon de zialsa sonenkam, dekam bëjen etan aha Yahudi zi niban ba maesa lirak ta gwibin, hen aha Yahudi zisi bëjen mae golek de tabin.

10

Yesus kim gubiridakake, "Èe an domba zaho hap de liliikinni Zen."

¹ Yesus ki zep ola gulk sun ap blaonz-imki, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zini men zen domba zaho hap de kandangnak lilikin srëm san til zinna- zen sowë zi, ahaksa zère mo asaskam de alal gun hup de zi. ² Hwëna lilikin sin de tilzin zini, zen zaho ta gwibin hip de zini zen. ³ Liliikinsi de kara son hap de zini sa zaho ta gwibin zini in hap talusublula. Zère mo domba zahona hen zëno ola man tame nul gwenan. Zëno mae mo bosem-sena kim gubirida gwenda, dekam zep wet noso gweblanan. ⁴ Zère en mo dena kim golëwet so gwenda, zëna dekam zep ngeirbirida gwenda. Zère mo domba zahona man ang nè gweblanan, sap zëno ola anakan de tame gulblunkam, 'An zen ano mae mo bi naye.' ⁵ Aha zisi molya ang nèblak. Zen sa hwëna heya nèblal, sap zëno ola hom tame nulbli'an."

⁶ Yesus kim kirekam ola gulk sun blaonz-imki, èe hen homë dam ulsuk.

⁷ Ki zep etan ap srip gulsuzimki, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Èe an domba zaho hap de liliikinni Zen. ⁸ Nonol men zen anakare ola ban yaing gwe-gwezak, 'Èe an emsa de zaho ta gwibin hip de zi,' zen hwëna sowë zi hen zère mo asaskam de alal gun hup de zi. Hwëna domba zahona hom kire zisi nasalbirida gwëk. ⁹ Diki Èe an Zen tangan aha- en- lilikin nÿye. Men nara Abon osan til zinna, zen zen sa ëngaya gwer. Èe asa zëbe mae hap golzim- zen dikim aha- ere enlalakam tembane hap èhakal gwen hap denaye, banakare tësen lwa jal-jal srëm san. ¹⁰ Sowë zini zen mae hap yaing gwe-gwenanzal: Èesowë gwe-gwen hap, tamera gwen hap, hen timbwas gul gwen en hap. Hwëna Èe ngaya tabin hibë hatazak. Ano domba zahona zen dekam tangan sa tahalha srëmkam lowehe gwer."

Yesus kim gubiridakake, "Èe an domba zaho ta gwibin hip de Zi tangan."

¹¹ "Èe an domba zaho ta gwibin hip de Zi tangan. Èe zep asa ère mo angna ère mo dombasa dikim ngaya tabin hip sosok tazim. ¹² Hwëna men zen te-ala en hap zaho da gwibirin, zen zaho ta gwibin hip de zi tangansa hom, hen hom tangan bi neibirida'an. Tësen lwa jal-jalsa de hla ta gunkum, zen sa heya-hya gwenkam

dombana insa hli nulida gwer. Tësen lwana in ahanaka sa hit tisili, hen ahakon dekam sa men-san an-sankam èheya-hya gwer. ¹³ Te-ala en hap de zaho ta gwibin zini, zen kirekam neibirida gwenan, sap zen hom kwasang neibirida gwenan.

¹⁴⁻¹⁵ "Èe an domba zaho ta gwibin hip de Zi tangan. Èe zep asa ère mo angna sosok tazim- ère mo domba zahosa dikim ngaya tabin hipye. Men kirekam ère mo Bian Asa tame taka, Èe hen kirekamè ère mo domba zahona tame ta gwibirin. Hen men kirekamè Biansa tame tak, ère mo domba zahona hen kirekam Asa tame da gwenan. ¹⁶ Ano aha domba zahona hen ki- men zen Israel mo langnak awe lowehe srëm gwe-gwenanye. Èe asa des hen kwang guludal. Zen sa hen Asa nasalbla halzal. Hëndep aumwa hap denak aha- erenak asa ère mo zaho naban golëlowehe gwer. ¹⁷ Ère mo Bianna mae hap Asa kwasang gwe-gweblanda: Sap Èe mesè ère mo angsa de sosok tazimdin hip hohle gwëk, hwëna hyanak asa etan ngaya gwer. ¹⁸ Èe de Aen gun srëmkam, 'Diki Èe tin,' dekam bëjen Asa tan. Abe hap mes ère mo Bian sosonna golblaka- dekam de ère mo angsa gulblun hap, 'Angkam dekam timni hli yul. Angkam dekam etan gul ine.' Èe zebè ère mo angna ère mo dwam gwibin sin sosok tazim'in."

¹⁹ Yesus insa kirekam gubiridaka, Yahudi zini in dekam zep èol tetek gwëk. ²⁰ Zen ahakon man èguk, "Zini in dowal mes bi gweblaka hen mamakna. Ba hap de desa salblan hap?"

²¹ Hwëna ahakon man èguk, "Dowala bare zini hom am kirekam de ola don gwibirin! San ha dowala bare zini ki zi nwe diminni dawem da gwibirin?"

²²⁻²³ Aha yaklakam Yesus Alap mo gol teksonnak tè nasen gwe'anka. Teksonna in man bose nuk, "Salomo Bak mo Dena." Dekam bot-bot tamlenak, hen èe Yahudi zini dekam mesë Yerusalemk delapan- enkam de yakla yakal dep tagal gwëk. Yakla yawal-yawala in mae hap: Alap mo gola kim orep sam nulsukke- desa dikim enlala gwibin hip. * ²⁴ Zao zep Yahudi mo mam-mamna tagal nèblazak, ki zep zë dakensiblik, "Em bawalkam esa asa dam- dam enkam ding gulzimdi? Emki eiwa de tangan naka asa gubiridan: Em an san ha Zen tangan?- Alap mo zer sonen Zini,

* 10:22-23 10:22-23 Tahunna 161nak- Yesusu de jaha gwen srëmnak, dekam Siriak de teipsin zini zère mo jana nabare zi niban Alap mo golsa kun nulzik- dekam de Alapsa hen Yahudi zisi lamang tabin hip. Zao tahunna dan-ahan, dekam zep Yahudi zini gola insa etan Alap mo bose en hap sam nulsuk. Yahudi zini dekam zep tahun jamkam bot-bot tamlenak yakla yawal-yawalsa syal nei gwibik- desa dikim enlala gwe-gwibin hip.

Israelsa de ngaya tabin hip Denaye. San ha em hom?"

²⁵ Ki zep ding gulzimki, "Èe mesè sap emsa gubirida gwek, hwèna em home Asa laibli gweblak. Owas-owasna mensaè ère mo Bian mo bosekam syal gwe-gwibirin, zen dekon emaka anakan Asa tame la'an, 'An Zen tangan.' ²⁶ Em hwèna molye Asa laibli, sap em ano domba zahosa hom. ²⁷ Ère mo domba zahona zen man Asa nasal gweblanan. Èe hen ama kitak tame ta gwibirin. Zen ki Asa ang nè gweblanan. ²⁸ Èe ama zèbe mae hap hëndep denaban dikim lowehe gwen hap denaka gol gwizim'in- zen dikim hëndep denaban juwe srèm gwen hap. Toton nara molya ano taha nakon alal gulku. ²⁹ Ano Bian mo sosonna man taman kini'an- in zen domba zahona insa Tane zem abe hap kap gulblukaye. Desa toton nara dep?- ano nik mo taha nakon de alal gun nuye. ³⁰ Èe an Zen- Bian han de zeraha-en gwen Zi niye."

³¹ Ki zep mam-mam wenyha in kasona lop da ine'ak- dekam de i tìblan hap.

³² Ki zep hwèna Yesus gubiridaka, "Èe mesè eno mae mo nwenak owas-owasna beya gulzimk- men kirekam de syal gwe-gwibirin hip Bian abe hap golblakaye. San ha ano aha owas nakone Asa husus èbla'an?- in zebe Asa kasokam de i tìblan hap dwam èbla'anye."

³³ Ki zep ding nulblik, "Èe eno owas-owas nakon homè kasokam emsa i libla'an. Hwèna ere mo Alapsa de lamang tan nakonè emsa i libla'an. Em in totore zi tangan, hwèna ere mo gunkum em ema enaka gublula, 'Èe an Alap.' "

³⁴ Ki zep ding gulzimki, "Alap mo èpba olak, zao man-am emsa gubiridaka,

'Em in kitak ère mo wei-wik gun walas.'*

³⁵ Men kirekam Alap mo olak lwak, zen hëndep kirekam sa eiwa lwal. Dekam men zèbe mae hap Alap mo ola in hatazimzik, desa Alap man gubiridaka 'are mo wei-wik gun walas'kam. ³⁶ Zep ba hap de Asa waba hap jal gweblan hap?- sap Èe ama sap'nen ènaka gublunan, 'Èe an Alap mo Tane.' Sap Asa eiwa Bian Zèn ki dam tasiki hen zer soneka. ³⁷ Ano syal de ère mo Bian mo syalha ban apde nèn srèmkam, ki bahem Asa taibli. ³⁸ Hwèna Èe de ère mo

Bian mo kim syal gwe-gwenkam, ki ano syalha insa emki anakan taibli, 'Owas-owasna an eiwa Alap anakorena.' Asa de taibli, srèmkam, hwèna owas-owas in ensa emki kirekam taibli. Dekam esa hëndep anakan ètawa gwer; Bian eiwa Desa zergwè gwenda, hen Zen eiwa Bian han de zeraha-en gwen Zi.' "

³⁹ Dekam zep sap balk tan hap alp dasik, hwèna Yesus man zèbon mae onakon aya gwe ine halka.

⁴⁰ Yesus ki zep weyana Yordan mo men eiha san dep asa golèlwanda halka- men zèwe Yohanis Bak menkam baptis ta gwibi'inkake. Zao zep asa golèlowehe gweka. ⁴¹ Dekam zini beya nik zep Zèbon onak dep yaing gwe-gwezak. Zen dekam zep ègu gwe'ak, "Yohanis Bak sap hom owas-owasna syal gwe-gwibirki, hwèna kitak mensa hamal hap zini an hap dena ayang gul gwizimki, angkam an zep ki eiwa kirekam lwa'an." ⁴² Zen zao zep beya tangankam Yesusu anakan daibli, "An eiwa Zen tangan- nèsa de ngaya tabin hip de Zi niye."

11

Lazarussu kim tin nikon ngaya takake:

¹ Zini dekam ki, bosena Lazarus. Zen Yerusalem golek denak èna Betaniak somor dare zeban zigwè gweka- Maria ne Marta ne ban.* ² Maria in zen Yesus mo tanana irase dawem nabare minyakkam ngan sosubluk, hen zère mo nol ala blal-blalkam sasa soblak. Hwèna nama de ngan sosublun srèmnak, aya zem in dekam zep sang-sang gweka. ³ Dekam zep Yesusu anakan en soneblak, "Bian, eno dang tinin de wal bosena man sang-sangna sabak gwe'ara."

⁴ Yesus kim salka, ki zep asa zère hon de ang ta gwen wenyha gubiridaka, "Zèno sang-sangna in tin hip denaka hom. Zen hwèna mae hap hla tak: Dekam de zè Alap mo Tanena ano ngatan zi mo lang nakore sosonsa goltreizimdin hip, hen Alap mo bosena dekon teip gulsublun hap."

⁵ Yesus sap man Marta, Maria, hen eis zem Lazarus maesa dang tini tabirki, ⁶ hwèna kim Lazarussu kirekam salblaka, Zen hwèna man zè etan dare yaklakam asa golègweisiki. ⁷ Ki zep hwèna asa gubiridaka, "Angkam nen etan Yerusalem mo lang san dep lwan dahan."

* 10:33 10:33 Im. 24:16 * 10:34 10:34 Mzm. 82:6

* 11:1 11:1 Lazarus men zep Yohanis awe ale gulku, zen tahalha zini Lazarussu hom- men desa Yesus gul sun de ol blaorankam aisil gweblakake, in zen tinkim Abraham Bak hon ngatan zi mo langnak hatakake. (Luk. 16:19-31) An hwèna ahana Lazarus, Yesus mo wal bosa. Yunani olkam bèjen dam gulsun, san ha Lazarus zènana, san ha Marta zèna naye? Zini beyakam man enlala neibirida gwenan, "Marta zen Lazarus mo aya. Maria zen oso zem." Lazarus mo bosena hen enlala naban. Bosena in mo enlana, "Alap man nèsa mas gwibirida gwenda."

⁸ Hwëna ëe ama ding ulblik, "Bian guru, nër hom dekon am Emsa kasokam de ì tïblan hap alp dasik, hwëna angkam ema hohol gwe'ara- nabakam de etan desan lwahan hap!"

⁹ Hwëna dekam zep ap gulk sun de ol blaorankam ding gulzimki, "Aha-ere yaklakam yakla nwenä dua-blas jam enkam am zil gwenda. Zi de yaklam të naseranna, zen bëjen zaran, sap okamana ansa de ngatan gun hup dena dekam man zil ane gwenda. ¹⁰ Hwëna kawesinnik de të naserankam, dekam ki altil gwenan, sap dekam ngatanna hom."

¹¹ Kirekam kim asa gubiridaka, ki zep etan ola ap mas gulzimki, "Nëno mae mo wal bosena mes ta guk halka. Èe ama li tan hap song gwe'an."

¹² Èe hwëna dekam ama ding ulblik, "Bian, zen ba hap de duweblan hap? Sap zen de sang-sang hap nisi tankam, zen zën sa totoresä luwera." ¹³ Hwëna Yesus insa ki ola guk sun "ta guk han" kam blaonka, zëno enlalana, "Lazarus mes tilki." Hwëna ëe ama zëno ola tim uk, "Eiwa, nisi ta'ara."

¹⁴ Zën zep etan damnak asa gubiridaka, "Lazarus mes tilki. ¹⁵ Èe menkam mae habë tol ngaya tan hap duwebla srëm gwék: Sap zen dekam sa eno mae mo Asa de taïblablanna bil gwer. Zep haen, nen duweblan."

¹⁶ Èe, Yesus hon de ang ta gwen wenyä, ano mae mo ahana Tomas, men desaë asyäs olkam en gweblak "dan de wë son walas" kam, zen zep asa gubiridaka, "Haen, nen ang gweblan- zao eka Bian han apdekam ërtik."

Yesus kim gukuke, "Èe an Zen-juwen nakon de ngaya tabin hip de Zini."

¹⁷ Yesus kim ëna iwe asa golëyaing gwe'an zaka, zao zep nenblak, "Lazarus Bak mes tilki. Mes tol kaso hulak nënnek. Angkam zëwe yaklana mes dan-nër dan-nër nër." ¹⁸ Èna Betania zen Yerusalem kon golek. Zëno langana dan-ahare kilometer enkam. ¹⁹ Zen in zep zë Yahudi zini beyakam Marta ne Maria neka du neizimzik- dekam de zëno nik mo enlwansa së ta sonezimdin hipye. ²⁰ Marta kim anakan sak, "Yesus angkam man golek de gwe'an zala," dekam zep ala tablan hap song gwék. Maria hwëna hom ang gwibik. Zen man golak gwëk. ²¹ Marta kim hla ta guk, ki zep gu gubluk, "Bian, Eme awe gwënanam, ano eisni molyä tilinam. ²² Hwëna ëe tawana: Sap angkam mae de Em ba mae hap Alapsa abe ta'anam, Zen sa kirekam ebe hap golblala."

²³ Ki zep ding gulbirki, "Eno osona in sa etan ngaya gwera."

²⁴ Ki zep hwëna ding gubluk, "Èe tawana: Zen aumwa hap de yaklanak sa ngaya gwera- tingare ahakore wenyä ban."

²⁵ Yesus ki zep etan gubirki, "Èe an Zen-juwen nakon de ngaya tabin hip de Zini. Hen hëndep de ngaya tabin hip de Zini, Èe an Zen. Zini men zen Asa taïblablanna, zen sap sa juwe gwer, hwëna sa etan ëngaya gwe-gwer. ²⁶ Hen zini men zen nama de gwënnak Asa taïblablanna, zen molyä hëndep denaban juwek. Em san ema Asa kirekam taïblabla'ara?"

²⁷ Ki zep ding gubluk, "Eiwa, Bian, ëe mesë anakan Emsa taïblabak, 'Em in Alap mo zer sonen Zi tangan- okamanak de zisi de ngaya tabin hip Dena. Em an Alap mo Tane.'"

²⁸ Marta kim kirekam gubluk, zëna ki zep gol san dep lwahak, ki zep oso zem Mariasa i mwa ennak gubik, "Bian Guru mes golek de gwenan zala. Zen man emsa de goltowen hap dwam gwe'ara."

²⁹ Kirekam kim salbik, nabakam zep luwek, hëndep dekam zep ala tablak.

³⁰ Yesus hom dekam ënak hata'an naka. Zen nama dekon eizim'inka- men zëwe Martasa goltowekake. ³¹ Yahudi zi beyana in zen Maria mo enlwansa dikim së ta sonebin hip golak lowe he'ak, zen kim nabakam de luwe ine kininnak hla nuk, dekam zep enlala neibik, "Zen aya zemka de drënen kaso hulak de gosa gwën hap song gwe'an." Zep noltro kinik.

³² Hwëna Maria kim abon mae onak hatazak, Yesussu kim zë hla tak, ki zep zë zëno nwenak anakare ola ban ik gwe hezak, "Bian, Eme awe gwënanam, ano ayana molyä tilinam."

³³ Mariasa kim go gwënnak kara gu'unka, hen men zen ang neibirzik, desa de hen aitin-aitin go tannak kara tabinkim, enhona man tangan dowebala hanaka. ³⁴ Dekam zep takensibiridaka, "Em endawe ënnek?"

Ki zep ding nulblik, "Haen. En esa ki zë kaso hula insa hlalulu."

³⁵ Yesus ki zep hen gona gwë'anika.

³⁶ Yahudi zi beyana in dekam zep ëgu gwe'ak, "Emki hla tan. Zen man sap sërkam dang tini taka."

³⁷ Hwëna ahakon man ëguk, "Zen ki am zi nwe diminni dawem taka. Ba hap Lazarus Swesa nabakam dawem taza srëm gweka?"

³⁸ Ki zep hëndep Yesus kaso hulak iwe go gwëndan naban golëyaing gweka. Hula insa mes kaso yawalkam mat nulsuk. ³⁹ Ki zep gubiridaka, "Kasona insa em irhi gun."

Marta ki zep ding gubluk, "Hwëna angkam asena karek tangan nakake! Sap

angkam yaklana mes-am dan-nër dan-nër nër- drënen hyanakye.”

⁴⁰ Ki zep ding gulbirki, “Men kirekamë emsa gubir, em de Asa taiblblankam, em esa ki hlaulu- Alap kim de sosen zemka goltreizim'inkaye.”

⁴¹ Kasona insa kim irhi nuk, ki zep ngli san kara gwe seka, ki zep Alapsa gu soneblaka, “Bian, Em Asa sam ta'ara, sap ano abena ema sal gwenda. ⁴² Èe sap tawana: Em home Asa salsik gweblanda. Hwëna Èe mae habë kirekam dawemna ebe hap golblanan- zi beyana an dikim ësane gwen hap, hen zen dikim Asa anakan taiblblankam hap, ‘An eiwa Alap zer soneka.’”

⁴³ Kim kirekam gu sonesiki, ki zep ol mamkam takenblaka, “Lazarus, em wet sozan.” ⁴⁴ Dekam zep hëndep wet so zaka. Taha-tanana nama deyol ngapngapkam de tahalenna, hen aha deyola nwe-masenak. Ki zep Yesus gubiridaka, “Dekam hil-hil la soneblak.”

Yesusu de tan hap kim ola aha-en nukke:

(Mat. 26:1-5; Mrk. 14:1-2; Luk. 22:1-2)

⁴⁵ Zini men zen Maria mo enlwansa de së ta sonebin hip zao lowe he'ak, kim owasna insa hla nuk, dekam zep beyakam Yesusu daiblblankam. ⁴⁶ Hwëna ahakon kim lwan dahak, dekam zep Farisikam de gubirida gwen wenyaka nenbiridak- Yesus mo owas syal gwibinni insa. ⁴⁷ Zen zep Farisikam de zini hen Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna Yahudi zi mo teipsin sinodenak dena † kwang nulidak-dekam de ègolek de gwen hap. Zao zep ègu gwe'ak, “Nen banakan esa èblal? Zini in owas-owasna man beya gul gwe'ara! ⁴⁸ Nen de nwe enkam kara tankam, ki hwëna tingan desa sa daiblblankam. Dekam hwëna desa sa langna ansa de teipsinkim irik gin hip dam dasil. Dekam hwëna Roma mo mam-mamna sa nësa jal neibiridal. Ki hwëna Alap mo gol yala ansa dekam sa dri nulzir hen nëno kore naka sa damerazal.”

⁴⁹ Dekam zep zini bosena Kayafas Bak, men zen tahunna inkam Alap mo golak de syal tan zi nikon teipsiki, zen zep gubiridaka, “Em in enlala joblo-topna! ⁵⁰ Diki dawemna nëbe mae hap aha-ere zi de tinni airis- dekakim tingare Yahudi zi juwe srëm gwëk.”

⁵¹ Kayafas kim kirekam gubiridaka, zen zère en mo enlala nakon hom ki gubiridaka. Tahunna dekam Alap mo golak de

syal tan zi nikon zen teipsi'inka. Zen in zep, kim kirekam Yesusu de zersin hip sap gubiridaka, hwëna man nwe-mase gwëksan de Alap mo olsa de anakan hamal hap ayang gulzimdinni kiye, “Yesus sa tingare Yahudi zisi dikim ngaya tabin hip tili.”

⁵² Hwëna Yesus Zen Yahudi zi en hap hom tilki. Zen diki tingare Alap mo hlil irin zi hip, sap Yahudi srëm zi, men zen tingare lang san sekwak gwenkam lowe henda gwenanke, desa dikim aha-en gun hup tilki. Hwëna Kayafas Bak in kim kirekam guku, zëna gulk sun de enlalana hom dam gulsuku. ⁵³ Yaklana inkam zep Yesusu de tan hap ola zim-zim nik.

⁵⁴ Zen in zep dekam Yesus Yahudi zi mo nwe nakon langa gwesiki. Hwëna dua-blaskam de wenyasa en zep golësek gwëka- è bosena Efrayim san dep, zi srëm lang golek denak. Zao zep asa golëlowehe gwëka. ⁵⁵ Tahunna men kiye, kim Yahudi mo yakla yala Paskanak golek de gwëgwëk, dekam è-è san de wenyasa beyakam Yerusalemk tagal gwëgwëzak. Dekam yaklana iwe de hatan srëmnak nabakam ètagal gwëgwëzak- dekam de Alap mo golak otweran maesa de tru ta seblankam zère mae mo karek-kareksa Alap mo nwe-nak ber-ber gun hup, hen hokam de nola kon zënaka hlë tabirida gwen maekam. ⁵⁶ Zen zep zëno mae mo tagal gwen hap de yakla yala inkam Yesusu Yerusalemk dë gwëbla'ak. Hen kim Alap mo golak ètagal gwëgwëk, dekam man zënaka anakan dakensibirida gwë'ak, “San ha sa yakla yala an hap hata zala? San ha molya? Em banakane enlala èbla'an?” ⁵⁷ Hwëna Farisikam de zi niban Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna naban mes tingan anakan tawa dabiridak, “Yesusu de hla tankam, nabakam asa enbiridazak, akakim balk lak.”

12

Maria kim Yesus mo tanana irase dawem nabare minyakkam hlë tazimblikke:

(Mat. 26:6-13; Mrk. 14:3-9)

¹ Yakla yala Paskanak dikim zaun hup yaklana enam enkam lwa kini'ak, Yesus ki zep dua-blaskam de wenyasa asa Betania san dep golësek gwëka. Lazarus mensa nër hom tin nikon ngaya taka, zëno gwë gwenna hen zëwe. ² Zëwe de zini dekam zep tembane yawala syal neibik- Yesus hun de zë zertembane gwen hap. Marta hen man mas gwëk- tembanesa de dère ta guk gwizimdinnik. Lazarus

† 11:47 11:47 Yahudi zi mo teipsin sinodena, zen Yahudi mo nol-nola tuju-pulu enkam. Ahakon hen Farisi hon de biti gwen wenyasa, hen ahakon Saduki hon de biti gwen wenyasa, hen dare hlikna in kon ahakon hen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin wenyak biti gwëk.

Yesus hun apdenak inikin'inka. ³ Maria ki zep minyak narwastu botola ban gol-hatazak. Minyakna in stenga litera. Zëno irasena sërkam de dawem tanganna- aha minyak naban de siri gun srëmna. Zep desa de gonna te-alana mam tangaranna. Maria ki zep minyakna inkam Yesus mo tanana hlë tazim-blik, zëre mo nol ala blal-blalkam zep hwëna sasa soblak. Gola iwe minyakna in mo irase en zep ère guk. ⁴ Hwëna ëna Kariot walya Yudas Bak man husus gwibi'inka. Zen dua-blaskam de wenyä ano mae mo ahana- men zen Yesusu zergukuke. Zen ki zep guku, ⁵ "Zen ba hap wabakam hlë tazim? Minyakna in te-ala hap de lirak gulunam te-alana mam tangan naka maka nöp zerzimmnin. * Desa emaka tahalha zi hip kae ë gwebla-zim'in." ⁶ Yudas in hwëna tahalha zisi de kwasang gwibiridan hap hom ki guku. Zen in sowë tamna, zep ki kirekam guku. Te-alana mensa zini Yesus hup hen dua-blaskam de wenyä abe mae hap kap da gwizimk, zen Yudas zirensik gweka. Hwëna zen man aha hlikna twen gweblaka.

⁷ Hwëna Yesus man ding gulbluka, "Dikire gwëk. Zen man Asa sam tanan, sap Asa de drë nwanun hap de yaklanak mes golek de gwer. ⁸ Sap tahalha wenyä em desa nama esa olëlowehe tine gwer. Hwëna Asa em molye dakal hap ërgwë gwëk."

⁹ Kim ësak, "Yesus Betaniak gwë'ara," ki zep Yahudi zini beyakam Yesusu de hla tan hap yaing gwezak. Hen zen man Lazarussu de hla tan hap ëdwam gwëk- mensa tin nikon gaya takake. ¹⁰ Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna dekam zep Lazarussu de hen tan hap kalang nëbla'ak, ¹¹ sap zini beyakam Lazarussu de gaya gwennak hla tankam zëbon mae onakon wet so gwe'ak- Yesusu dikim hwëna taibliblan hapye.

Yerusalem kon kim Yesusu teipsin zi mo kim hut du ane gukke:

(Mat. 21:1-11; Mrk. 11:1-11; Luk. 19:28-40)

¹² Ka'ankam, ki zep zi beyana men zen yakla yala Paska hap Yerusalemk lowe he'ak, ki zep ësak, "Yesus angkam man hata'ara." ¹³ Dekam zep yera ala makare naka nublunk- men kirekam teipsin zisi de zerhatannak ëgwë gwëkke. Zen kirekam zep ë nakon hut tu ane gun hup wet so

gwek, hen te alana inkam wam da guk gwebla'ak- ol mamkam de anakan ëtaken song gwen naban, "Hë'ho, hë'ho!"

An Bian mo bosekam nësa dikim tatetekam irik gin hip hata se'ara. Diki Alap Zen zëbe hap dawemsa golblan."

¹⁴ Yesus ki zep keledai tane tahannak sewe seka, zao zep nikin ine halka. An kitak man apde nëk- men kirekam Alap mo ëpba olak lwakke,

¹⁵ "Ëna Yerusalemk de zi, bahem ëairin. Bira, eno mae mo teipsinni keledai tane-nak de nikinhal zankam hata'ara." †

¹⁶ In zen ki zë lwak, ëe zëre hon de ang ta gwen wenyä homë dekam dam ulsuk. Hwëna in kim Yesus zëre mo ngatan zi mo lang nakore sosonna goltreizimki- tin nikon de gaya gwenkam, zen dekam zebë dam ulsuk, "Eiyë, hare Alap mo olak kirekam am zëbe hap dena hamal hap ale nulblik. Hare ëe zep am kirekam syal eibir-blik."

¹⁷⁻¹⁸ Mae hap beyakam Yesusu de hut tu ane gun hup wet so gwek: Zini men zen Lazarussu de kaso hulak takenbla irinkim gaya tannak hla dak, zen beyakam owasna in hap de ola donbirida gwëk. Zen in zep beyakam ala da gubluk. ¹⁹ Farisikam de gubirida gwen zini dekam zep zënaka nenbiridak, "Nen waba habe anakan jalse eibirida gwenan, 'Zëbon osan bahem ang tan.' Hwëna emki sap hlauludan. Okamanak de zini angkam zëbon en ëtingan gwe'an!"

Yesus kim Zën de tin hip denaka tonbiridakake:

²⁰ Men zen Yerusalemk dekam lowe he'ak, yakla yala Paskanak de ang tan hap, ahakon hen Yahudi srëm zi. ²¹ Zen dekam zep ano mae mo ahana Pilipus onak yaing gwezak, ki zep nenblak, "Bian, ëe Yesusu de zertowen habë ëdwam gwe'an." Pilipus in, zen Betsaida wal, Galilea mo lang nakon. ²² Zen dekam zep Andrea'a gubluka, deban zep apdekam Yesusu enblaka.

²³ Yesus ki zep asa Yahudi srëm zini in han gubiridaka, "Angkam yaklanak mes tangan golek de gwer- ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano bosesa dikim Alap mam gun hup denakye. ²⁴ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Èe an gandum dan makan. Gandum danna kama hulak de

* **12:5** 12:5 Yohanis mensa "te-ala mam tangan" kam ale gulku, zen Yunani olkam "300 dinar" kam ale gulku. Te-alana dinara zen zëno mae mo perak tangankam de te-ala kaso, hen zen dekam anakarekam de aïtbin: Zi de aha-ere yakla blalkam syal gwenna, zëno ahëno gajina dekam aha-ere dinarkam. Zep 300 dinara, zen te-alana mam tanganna- san de 300kum de zi mo zëno-ere yaklakam de syal tan gajina kiye. † **12:15** 12:15 Alap mo ëpba ola in, Zakaria Bak ale gulku. (Zak. 9:9) Zen ëna Yerusalem mo aha bosenä "Sion" kam ale gulku. Orep de zini kirekam ëenlala gwe-gwek: Teipsin zi de kudakam song gwe zanna, zen eijan hap. Keledaikam de song gwe zanna, zen umlaekam de hatazan hap.

drè nwanun srèmkam, zen bëjen eini tèn. Tèn srèmkam sa lwala. Èe hen kirekam: Kama hulak de drè nwanunkam, dekam asa eini mamkam tèt. ²⁵ Hen kirekam, zini men zen zère mo okamanak de timsi anakan golinik gwenna, 'Èe babè tìn,' zen sa hëndep tım niban jek-jak gwera. Hwëna men zen zère mo okamanak de timsi Asa de ang gwe-gweblan hap nolairi srēm gwe-gwe'ak, zen hëndep denaban sa lowehe gwer.* ²⁶ Hen men zen abe hap de syala nol gwe'ak, zen diki tana wei san zen Asa zertro gwen. Hëndep lamkam Èe men zaoè gwè'ak, zen hen zèwe sa yaing gwer. Men zen kirekam abe hap de syala nol gwe'ak, ano Bian sa zèbe mae hap bose dawemna golzimdi."

²⁷ Ki zep ayang gulzimki, "Ano enhona man tangan dowe hana'ara. Zep Èe banakan asa Biansa gu soneblal? San ha anakanè gu soneblan?-'Bian, Abon onakon karek yala ansa langa gulsuk- in zen Abon onak dep golek de gwe'anye.' Hwëna kirekam bëjënë, sap Èe an kire habè hatazak- karek yala insa de goltowen hap. ²⁸ Zep Èe a kire enkam asa gu soneblal: 'Bian, diki tıngare zi mo nwenak ere en mo bosesa Emki mam gun.' "

Ki zebè hwëna kitak ngatan zi mo lang nakore ola anakan èsalsek, "Èe mesè Ebon onakon ère mo bosena mam guk, hen etan asa kirekam mam guk."

²⁹ Hwëna zi beyam-byana men zen zè èzau'uk ahakon man èguk, "In ngli tãdrenda." Hwëna ahakon man èguk, "Ki hom. In Alap mo dam taha nakore zi ki gublunda."

³⁰ Yesus ki zep gubiridaka, "Ola in zen wet sonahal, zen Èe de sane gwen hap hom. Zen hwëna em de èsane gwen hap. ³¹ Anò syala an dekam sa Alap okamanak de zi mo enlala aning tanna zerwet sozimdi- dekam de karek tabin hip. Hen angkam de irik gin zini dowal mo kigisa dekam sa tanakam holenak zaublu inera. ³² Hwëna Asa kim de okamana an kon neir ine ha'ak, zen dekam asa tıngare zi ausu dikim Abon onak yaing gwezan hap de orana kles tyasizim." ³³ Kim kirekam gubiridaka, Zen man kim anakan goltreizim'inka, "Èe an kirekam de tınsi asa hlau."

³⁴ Zi beyana in kon dekam zep ding nullblik, "Alap mo olak man lwak, 'Alap mo Zi zer sonenna, Israelsa de ngaya tabin hip Dena, Zen hëndep denaban sa gwè gwera.' Zep em ba habe anakan gulu?-'Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna

Asa sa okamana an kon neir inehal.' Em insa 'ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan'kam enaka zerlèwe gwenda, hwëna èe homè dam ulsuk gwenan, 'Em ba habe ki kirekam gu gwenda?'"

³⁵ Ki zep ding gulzimki, "Okamana an hap de ngatan nabare Zini, Èe an Zenè angkam kolengkam emsa golèlowe he'an. Hwëna kawesinni sa nabakam emsa jap guludal, hen dekam kawesinnik esa èbute halasen gwer.* ³⁶ Zep ngatansa de golzimdin hip de Zini Asa em taibliblan. Zen dekam esa enho nakon èngatan gwer-dekam de èbute halasen gwen srēm hapye."

Yahudi zini kim daiblibla srēm gwেকে:

Kirekam kim gubiridaka, ki zep dualaskam de wenyasa golèsek gweka, hen dekam zep zi beya mo ètawa gwen srēmna asa golèlowe gweka. ³⁷ Zen sap man owas-owasna beya gulzimki, hwëna zi beyana in hom daibliblak. ³⁸ An kitak Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya Bak mo olsa dikim sul sonen hap ki kirekam lwak. Sap Yesaya mo ola Yesus hup man dakastilbli'an- zen insa anakan Alapsa gu soneblakaye:

"Bian Alap, nëno nik mo ol ayang gulzimdinni hom am daiblibi'in!

Hen owas-owasna mensa Ena ere mo taha sosenkam syal gwe-gwibirida, desa hen hom tame nu'in."*

³⁹ Zen mae hap daiblibla srēm gwek: Sap Yesaya Bak hen man Alap mo ola anakan hamal hap ayang gulzimki:

⁴⁰ "Èe mesè zèno mae mo nwena dımın tabir-zimk,

hen zèno mae mo enhona mesè kawesin tazimk.

Dekam molya nwekam lalak dasik,

hen enhona molya èhleng gwizimk.

Dekam molya Abon osan dep etan lwanda halzak.

Lwan dahal zankam ki Èe amaka ngaya tabi'in."*

⁴¹ Yesaya mae hap kirekam Alap mo ola insa ale gulku, sap zen ngein sin Yesus mo ngatan zi mo lang nakore sosonsa hlauku.

⁴² Hwëna ahakon man sap daibliblak-sap Yahudi mo ahakore mam-mamna. Hwëna Farisikam de zini man Yesusu de ang gweblan hap jalse neibirida gwek, zen in zep dekam damnak èkira gwe srēm gwek. Mae hap kirekam ègwè gwek, sap man anakan èairi gwek, "Asa sa hwëna but srēm gola kon neralsa soner." ⁴³ Zen dawemkam zi bose zik de sam gwesibiridan hap denaka dwam nei gwibik. Zen

hom dekam anakan èenlala gwe-gwek, “Diki Alap Zèn de asa sam gwesiblînna airis.”

⁴⁴ Yesus anakan sap ki gubirida gweka, “Zini men zen Asa taiblîblanna, zen Asa en hom taiblîbla'ara, hwèna zen hen dekam ano Biansa taiblîbla'ara- men Zen Asa zer sonekake. ⁴⁵ Men zen Asa hla da gwe'an, zen ki hen, men Zen Asa zer soneka, Desa hen man hla da gwe'an.* ⁴⁶ Èe sap okamanak awe ngatansa de golzimdin hibè hatazak. Zep zini men zen Asa taiblîblanna, zen sa kawesin nikon wet so gwer.

⁴⁷⁻⁴⁸ “Èe okamanak awe karek tabin hip homè hatazak. Èe hwèna ngaya tabin hibè hatazak. Zep men zen de Asa baes nè gwebla'ak hen ano ol san de ang tan hap baes ta gwe'ak, Èe Aen molyè desa aumwa hap de yaklanak karek tabik. Hwèna ano ola men desa zèna baes nei gwibik, zen zep sa Alap anakare ola ban karek tabiri, ‘Em ba habe desan ang ta srèm gwek?’ ⁴⁹ Sap Èe ère mo enlala san denaka homè tonbirida gwenan. Hwèna Bian men Zen Asa zer soneka, Zen mensa ayang gul gwizimdin hip abe hap golblaka, Èe desa enè ayang gul gwizimnin. ⁵⁰ Hen Èe tawana: Tingan men zen Bian mo ol san ang ta gwe'ak, zen zen sa hèndep de lowehe gwen hap de oranak èwet so kinî gwer. Zen in zep, Bian men kire enkam ayang gul gwizimdin hip Asa gu gweblanda, Èe desa enè tawa ta gwibirin.”

13

Yesus kim zère hon de ang ta gwen zini ano mae mo tanana ngan tasibir-zimkike:

¹ Yaklana dekam aha-en lwa kinî'anaka-yakla yawala Paskanak dikim hatan hap. Yesus dekam mes anakan tame gu'unka, “Angkam mes hatal- Èe dikim okamana ansa hli yun hup, hen Bian osan dep dikim lwahan hap denakye.” Tingan men zenè ang è gweblak, asa man tangaan kwasang gwibirida gweka. Hèndep kim Bian osan dep etan lwa ha'anka, kire enkam ki hèndep asa kwasang gwibirida gwe'anka. ² Yaklana inkam, kim Yesus asa golètembane ta'anka, hwèna dekam dowal mo kigîna mes Yudas hap Yesusu de zergun hup de enlalana ing ta soneblaka. Yudas in Kariot walya Simon mo tane. ³ Yesus dekam mes anakan tame gulku, “Bian mes tingare sosonna abe hap golblaka. Èe sap zère onakonè hatazak, hen angkam zère osan debè etan lwa ha'an.” ⁴ Sap kirekam mes tame gulku, zep tembane tan nakon lweka, ki

zep tahan bajuna alsiki, hen dekam zep handuknu obun tihinak da taka. ⁵ Hen ki zep hona blomenak sul soneka, dekam zep ano mae mo tanana ngan tasibir-zim'inka. Handuknu inkam zep sasa ta gwibir-zim'inka. ⁶ Kim Simon aha bosena Petrus hon hata'an zaka, ki zep zè takensiblika, “Bian, Em ba hap de ano tanana ap ngan sosublun hap?”

⁷ Ki zep ding gulbluka, “An desaè angkam syal gwibi'in, em molye angkam tame gulku. Hwèna lamkam esa tame gulu.”

⁸ Petrus ki zep gubluka, “Bèjen! Em toton bèjen Em ano tanana ap ngan sosublun!”

Dekam zep ding gulbluka, “Èe de eno tanasa ngan sosun srèmkam, ki em ema Abon onakon wet so'ara.”

⁹ Ki zep ding gulbluka, “Bian, kirekam de lwankam, ki tana enna bahem ap ngan sosublun. Ki hèndep taha naban nola ban ap ngan sosublun!”

¹⁰ Yesus ki zep gubluka, “Ho awan zini hom èdwam gwe-gwenan- etan de tim niban awan hapye. Diki tanana, zen tè naserankam de son nènkam. Desa man ngan sosun hup dwam nei gwizimnin. Dekam kitak de timni mes ngan gwe henan. Em kitak mese èngan gwehek. Hwèna ebon mae onakon aha-en, zen hom ngan gwe he'ara.” ¹¹ Yesus mes anakan tame gulku, “An zen sa Asa dikim zè balk tan hap zertreizimdi,” zen in zep anakan asa gubiridaka, “Ebon mae onakon aha-en, zen hom ngan gwe he'ara.”

¹² Ano mae mo tanana kim ngan tasi-binkim so ta sonebirki, ki zep tahan baju zem etan ala soka, dekam zep zère mo nikin gwennak dep lwa halka. Dekon zep nonol asa takensibiridaka, “Mensaè ebe mae hap syal gwibir-zimnin, em wèhè tame u'in?” ¹³ Em Asa 'guru'kam hen 'bian'kame en gweblanan. Zen airis, sap Èe an eiwa eno mae mo kire. ¹⁴ Èe sap eiwa eno mae mo bian hen guru, hwèna Èe mesè eno mae mo tanana ngan tasibir-zim. Zep em hen diki kirekam de enaka gweibirida gwen- ere mae mo tanasa de hwè-hwèkam babu gwen zi mo kim ngan tasik gwibir-zimdinkimye. ¹⁵ Èe mesè Ènaka èrak makan drè nenan- em dikim hen kirekam enaka gweibirida gwen hap. ¹⁶ Eiwa denakaè emsa gubirida'an: Zi mo tana iltikinnik de babu gwen zini bèjen zère mo zi bina insa kwè tan. Hen zini men zen aha zi mo olsa golsong gwe-gwenna, zen betekna. Men zen zer sone gwenna, zen mamna. ¹⁷ Angkam em ema anakan tame u'in, ‘Èe an betekna,’ zep em

* 12:45 12:45 Yoh. 14:9

de kirekam enaka enlala betekkam mas gwibirida gwenkam, ki esa hë'ho gwibinni hla kul gwer.

¹⁸ "Ola in desa emsa gubiridanan, zen man ebe mae hap dakastilzim'in, diki aha'en. Ëe mesë kitak emsa tame tabik, hëndep zebë emsa dam tasibik. Hwëna sap kirekam, mensa orep abe hap dena Alap mo olak hamal hap ale nukke, zen kirekam sa ki hëndep lwal- anakan men zen lwak,

'Zini men debanë zertembane gwe-gwek, zen hwëna ano jal zi hip sa jowera.'*

¹⁹ An zebë desa hamal hap emsa gubiridanan: Sap in kim jowe'ak, zen dekam esa Asa anakan laibliblal, 'An Zen Tangan-Alap mo zer sonen Zi niye.' ²⁰ Hen Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zi de ano zer sonen zisi zer irinni, zen ki hen Ënaka zer in'ira. Hen zini men zen Ënaka zer irinni, zen hen Bian, men Zen Asa zer sone zaka, Desa hen zer innira."

Yesus kim hamal hap gubiridakake, "Ebon mae onakon ahanik sa Asa dikim zë balk tan hap zertreizimdi."

(Mat. 26:20-25; Mrk. 14:17-21; Luk. 22:21-23)

²¹ Yesus kim kirekam gubiridaka, dekam zep tangan enlalana dowebula hanaka, ki zep damnak asa gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ebon mae onakon ahanik sa Asa dikim zë balk tan hap zertreizimdi."

²² Ëe dua-blaskam de dam tasibin wenyä dekam zebë ënaka ngalap naban karatda labi'ik- mae hap: "An narasa ki gublunda?" ²³ Abon mae onakon, ahana men desa Yesus kwasang gwe-gweblaka, * zen dekam zëre mo dam taha nakon nikin'inka. ²⁴ Petrus dekam zep zëbe hap tahana wap gulsubluka, ki zep gubluka, "Emki takensiblin: Zen narasa ki kirekam gublunda?"

²⁵ Zini in ki zep golek de ta zaka, zao zep takensiblika, "Bian, narasae ki enlala gweblala?"

²⁶ Ki zep ding gulbluka, "Ëe kimë rotina ansa kolho honak os gul ane'ak, men zëbe habë golbla'ak, zen zen." Ki zep roti apna insa os gul ineka, desa zep Yudas Bak hap golblaka. ²⁷ Yudas kim roti apna insa twinbirki, dowal mo kigina dekam zep hwëna ing gwe heblaka. Yesus ki zep gubluka, "Mensa ena kalang gwe'ara, nabakam syal gwibir." ²⁸ Hwëna Yesus insa kirekam gubluka, ëe in zenë zë teinikin'ik ëe homë

dam ulsuk. ²⁹ Yudas zen zen Yesus mae han ano mae mo te-alana zirensik gweka,* zep ano wal bosa walya ahakon man tim nuk, "Yesus man yap gublula- tembane maesa de yakla yala awe dep lop tan hap." Hwëna ahakon man tim nuk, "Zen te-alasa de tahalha zi hip kae gwebla-zimdin hip mes yap gulblula." ³⁰ Yudas in kim roti apna insa twinbirki, ki zep hëndep gola in kon te soka. Dekam mes kawesik.

Yesus kim titi tabin ol ësena golz- imkike:

³¹ Yudas kim song gweka, Yesus ki zep asa gubiridaka, "Angkam mes zaulngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano bosesa dikim Alap mam gun hup denakye. Hen Abon onakon sa kitak Alap mo bosena teip nulsublunda gwer. ³² Abon onakon kim de zini Alap mo bosena teip nulsublu'ak, Zen dekam sa hwëna Alap ano bosena etan dawemkam mam gulsublula-zëre onak kimë hata'akye. An nabakam sa ki lwal. ³³ Em ano dang üninak de walas, Ëe molyë holokam eban mae golëlowehe gwek. Em esa Asa lë gweblal. Hwëna men kirekamë Yahudi zisi gubirida gwek, angkam Ëe hwëna emsa hen kirekamë gubirida'an: Men zao debë song gwe'an, em molye desan Asa ërtrok.

³⁴ "Zep angkam Ëe titi tabin ol ësena ansa ebe mae hap hli yulzim'in: Em enaka kwasang gwibirida gwen. Ëe men kirekamë emsa kwasang gwibirida gwekke, em hen kire enkam enaka kwasang eibirida gwek. ³⁵ Kirekame kwasang naban lowehe gwe'ak, dekam sa tingare zini anakan emsa tame da gwibir, 'Zen eiwa Bian zëre hon de ang ta gwen wenyä.'"

Yesus kim hamal hap Petrusu gublukake, "Em esa dan-ahan sonkam Asa zabelala."

(Mat. 26:31-35; Mrk. 14:27-31; Luk. 22:31-34)

³⁶ Simon mensa hen nen gweblak "Petrus" kum, zen dekam zep takensiblika, "Bian, Em endan san esa song gwera?"

Ki zep ding gulbluka, "Men zao debë song gwe'an, em molye angkam Asa desan zertroka. Hwëna lamkam esa ki Asa zertrola."

³⁷ Ki zep hwëna etan takensiblika, "Bian, hwëna ëe ba hap de angkam Emsa ang gwebla srëm gwen hap? Ëe mesë tangaan hohle gwenan- Emsa de zerzaunnuk de hwëna ün hüpye."

* **13:18** 13:18 Mzm. 41:10 * **13:23** 13:23 Yohanis man anakan ale gul gweka, "Dam tasibin zini men desa Yesus kwasang gwe-gweblaka." Zen Yohanis ki zëre mo bosena kirekam golzabe gweka. Zen mae hap mes yap zënaka kira ta srëm gweka- zi wnenak de zënaka bolamda tan srëm hap. * **13:29** 13:29 Yoh. 12:6

³⁸ Ki zep hwëna ding gulbluka, “Em san eiwa tangane kirekam hohle gwe'ara?-Asa de zerzaunnuk de hwëna tin hipye. Eiwa denakaë emsa gublu'an: Ayang de gun srëmnak, em dan-ahan sonkam esa anakan Asa zabeblala, 'Zini in ëe homë tame ta'an.' ”

14

Yesus kim gubiridake, “Ëe an Bian osan dep de orana Zen.”

¹ Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenya asa gubiridaka, “Bahem enlala nakon ëngalap gwen. Alapsa em taiblïblan, hen Asa emki taiblïblan. ² Ano Bian mo gol yala, teksona beyana. Hen Ëe desanë song gwe'an- em de zë lowehe gwen hap denaka dikim hamal gulzimdin hip. Kirekam de lwan srëmkam, Ëe molyë kirekam emsa gubiridananam. ³ Kimë kitak hohle gulzim'ik, dekam asa etan lwa halzal- emsa dikim zëwe dep kwang guludahan hapye, apdekam dikim emsa zëwe golëlowehe gwen hap. ⁴ Hen men zao debë song gwe'an, em orana tawana.”

⁵ Tomas ki zep takensïblika, “Bian, ëe homë anakan dam ulsu'un, 'Em desan debe song gwe'ara.' Ëe banakan de orana insa tawa gweblan hap?”

⁶ Yesus ki zep ding gulbluka, “Ëe an Zen tangan- eiwa de oranaye, em dikim hëndep de gwën hap denaka hlaun hap denaye. Em de Abon osan ang gwen srëmkam, em bëjen em Bian onak hatan. ⁷ Asa de tame tankam, ki ano Biansa hen ema tame la'an. Angkam tangan esa Asa dawemkam tame lal, zebe hen Biansa tame la'an, hen mese Desa hla la gwek.”

⁸ Pilipus ki zep gubluka, “Bian, ere mo Biansa abe mae hap zertreizim. Dekam asa ësäm gwesil.”

⁹ Ki zep ding gulbluka, “Ëe mesë sap holokam emsa golëlowehe gwek, zep Pilipus, em ba habe Asa tame ta srëm gwe'ara? Zini men zen Asa hla tanna, zen hen ano Biansa hla tanda. Zep em de Asa tame tankam, em ba hap de Asa gublun hap?- Ère mo Biansa de zertreizimdin hipye. ¹⁰ Em san home Asa taiblïbla'ara?- Ëe an Zen, Bian han de zeraha-en gwen Zi niye, hen Zen aban aha-en. Ola mensaë ebe mae hap ayang gul gwizimnin, zen ère en mo enlala nakore olsa hom. Hwëna Bian men Zen ano enhonak gwë gwenda, Zen Zen Asa zersyal gwe-gwenda. ¹¹ Ansa emsa gubirida'an, desa em taiblïbin: Ëe mesë Bian han zeraha-en gwek, hen Zen

mes aban zeraha-en gweka. Ano olsa de taiblïbin srëmkam, ki ano owas-owas syal gwe-gwibin ensa em taiblï gwibin. Zen dekam esa hëndep Asa laiblïblal. ¹² Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zini men zen Asa taiblïblanna, zen sa ano kim syal ta gwer- Ëe men kirekamë syal gwe-gwenanye. Asa de taiblïblan zini, zen sa hen ano syala kwei nul gwer-banakare owassa de mamkam syal gwe-gwibinkimye. Zen mae hap sa ki lwa gwer: Sap Ëe Soson Zini Bian osan debë song gwe'an- dekon de emsa mas gwibirida gwen hap. ¹³ Em de Alapsa banakare mae hap ano bosekam abe tanna, Ëe asa desa ep syal gwe-gwibir-zim. Dekam sa zini Bian mo sosonna hla nul gwer, hen zep sa Biansa boltere da gwer. ¹⁴ Asa de banakare mae hap ère mo bosekam abe tanna, Ëe asa ki desa ebe mae hap syal gwe-gwibir-zim.”

Alap mo Enho de golëlowehe gwen hap kim gu-gubiridake:

¹⁵ “Em de Asa ensa lwa gweblankam, ki esa ano ol san ang ta gwer. ¹⁶ Hen Ëe asa Biansa abe tal- Zen deka ebe hap Zisi Ahanaka zer sonezimki, Zen de emsa mas gwibirida gwen hap. Zen Zen sa hëndep denaban emsa golëlowehe gwera. ¹⁷ Zen Alap mo Enho. Zen Zen- eiwa de enlalasa de ing ta sone gwizimdin hip de Zi niye. Auhu-kama enlala zini, zen molya Desa neirin gwek, sap desa nwekam bëjen hla tan, hen zen bëjen Desa tame tan. Hwëna em en mese Desa tame lak, sap Zen emsa golëlowehe gwe'ara, hen Zen sa eno mae mo enhonak gwë gwera.

¹⁸ “Ëe molyë emsa kwasap walas mo kim da tasibik. Ëe asa etan emsa hlauluda gwezal. * ¹⁹ Molya holo gwek, okamanak de zini dekam etan molya Asa hla da gwek, hwëna em en esa Asa hla la gwer. Ëe asa etan tin nikon ngaya gwer. Zep em hen esa ëngaya gwer. ²⁰ Yaklana zëwe de hatankam, zen dekam esa abe hap dena anakan tame ul, 'Zen eiwa mes Bi zeban zeraha-en gweka. Hen eiwa nëban mae mes golëaha-en gweka.' ²¹ Men zen ano ol san enlala tatete naban ang ta gwenan, zen zen Asa enna nola gweblanan. Zen kire zisi sa ano Bian kwasang gwibirida gwera- men zen kirekam Asa enna nola gweblananye. Aena hen asa kwasang gwibirida gwer, hëndep zep asa Ënaka zëbe mae hap zertrei gwizim.”

²² Hwëna ëna Kariot walya Yudas Bak mo apde bosena Yudas, zen dekam zep

* **14:18** 14:18 Yesus insa “hlauluda gwezan” hap gubiridaka, zëno dam gulsunnu ahana, tin hyanak de zënaka zertrei gwizimdin hip dena. Ahana hen Alap mo Enho de hata zan hap dena. Hen ahana, Zën de etan lwa halzan hap dena.

takensiblika, "Em banakan esa abe mae en hap Enaka zertreizimdi- okamanak de zi de Emsa hla tan srëmkamye?"

²³ Ki zep ding gulbluka, "Zini men zen de Asa enna nola gwebla'ak, zen sa ano ol san enlala tatete naban ang ta gwer. Hen Bian sa desa kwasang gwibirida gwera, hen Èe asa Bian han zëno mae mo enho nakon olëlowehe gwer. ²⁴ Hwëna zini men zen Asa enna nolabla srëm gwe-gwenan, zen molya ano ol san ang ta gwek. Hwëna emki eenlala gwe-gwen: Ano ola, zen ère onakore naka hom. Zen Bian onakorenamen Zen Asa zer sonekake.

²⁵ "Èe mesë nama de emsa golëlowe hennak kirekam gubiridanan. ²⁶ Hwëna ano tim bwanak Bian sa emsa de mas gwibirida gwen hap de Zini insa ebe mae hap zer sonezimdi. Zen zëre mo Enho. Zen Zen sa hwëna emsa enlala sobirida gwera-Èe men desaë emsa tawa ta gwibikye. Hen Zen Zen sa eiwa de en naka ano weinak tawa tabir song gwera.

²⁷ "Angkam Èe ama ebe mae hap em dikim Alap mo taha terenak èngalap gwen srëmkam lowehe gwen hap denaka hli yulzim'in- Aena men kirekamë ngalap gwen srëmkam gwë gwenanke. Auhukamanak awe aha zi molya kiresa ebe mae hap nolzimk. Zep bahem enlala nakon èngalap gwen hen bahem èaïrïn. ²⁸ Em kie Asa asalblal kimë emsa gubiridal, 'Èe ama emsa hli yuluda'an, hwëna asa etan emsa hlauluda gwezal.' Em de dawemkam Asa kwasang gwelblankam, ki emaka èsam gwesil- anakan de Asa salblankamye, 'Èe Bian osan debë song gwe'an.' Sap ano Bianna Zen Abon onakon teipsinni. In zebë duwebla'an. ²⁹ An zebë hamal hap emsa gubiridanan. Sap in kim kirekam jowe'ak, dekam esa Asa laïblblal. ³⁰ Angkam Èe molyë holokam eban mae kire hap de ola ziton gwibik, sap okamana ansa de irik gin zini dowal mo kigi' angkam man hata'ara. Zen Asa bëjen irik tan. ³¹ Èe in zep asa Bian mo abe hap kitak de dwam gwibir-blin san ang gwer. Zen dekam sa okamanak de zini Asa anakan tame dal, 'Zen eiwa man zëre mo Biansa ensa lwa gwelblanda.' "

In kim kirekam asa tawa tabi'inka, ki zep etan asa gubiridaka, "Haen. Nen gola an kon sek gwen."

15

Yesus kim gubiridakake, "Èe an Zen anggurr te tangan naye."

¹ Yesus ki zep etan asa tawa tabirki, "Èe an Zen anggurr te tangan naye. Em in hwëna ano hli-hlina. Ano Bianna, Zen

hli-hli naka de tasyalsik gwibin hip de Zi. ² Ano hli-hli nik de ètën srëmna, desa man blum gulsuk gwenda. Men zen ètë gwenan, desa man ala naka hen mas-mas naka blum gulsuk gwenda- dekam de mamkam ètë gwen hap. ³ Emsa mes ère mo olkam tasyalsik gwibirki- dekam de dawemkam ètë gwen hap. ⁴ Abon onak em èmas gwirin, dekam Èe asa eban mae golëaha-en gwer. Hlina zë-en bëjen eini tën. Diki apdenak timnik de èsallil irinkim. Em hen kirekam. E-en molye eini ètëk- aban de zeraha-en gwen srëmkamye.

⁵ "Èe an anggurr te. Em in hli-hlina. Zi de Abon mas gwirinni, hen Èe de deban zeraha-en gwenna, dekam zëno danna beyana. Sap Èe srëmkam, em bëjen ba maesa syal gwibin. ⁶ Zi de Abon mas gwirin srëmna, zen men kiye- anggurr hlisa de tasyalsibinni. Zen èsasan gwenkam kire syauknuk yal tasenzëwe de èhwasden hap. ⁷ Em de aban zeraha-en gwenkam hen ano ol de ebon mae lwa gwenkam, dekam em basa de dwam gwibinkim, emki kire hap Alapsa abe ta gwen. Zen sa dekam ebe mae hap gol gwizimdi. ⁸ Em de dawemkam dan nik ètë gwenkam, dekam sa aha zi ano Bian mo sosonna ebon mae onak hla nul gwer. Dekam sa hen emsa tame da gwibir, 'Zen Abon de ang ta gwen wenyu.' ⁹ Men kirekam ano Bian Asa kwasang gwe-gwelblanda, Èe hen kirekamë emsa kwasang gwibirida gwenan. Ano kwasang-kwasangnak emki lowehe gwen. ¹⁰ Em de ano ol san enlala tatete naban ang ta gwenkam, dekam ano kwasang-kwasangnak esa lowehe gwer-Aena men kirekamë hen ère mo Bian mo ol san enlala tatete naban ang gwe-gwenanke. Zep Èe zëno kwasang-kwasangnakë gwë gwenan.

¹¹ "Èe mae habë kitak insa gubiridanan- Abon onakore isrip-sri dekamim eno mae mo enhonak lwa gwek. Dekam eno mae mo isrip-srina sa tangan taman kinï gwer. ¹² An zebë hen ola ansa hli yulzim'in: Enaka em kwasang gwibirida gwen- men kirekam Èe hen emsa kwasang gwibirida gwenanke, em hen kirekam enaka kwasang eibirida gwek. ¹³ Kwasangna taman kinin tangan wenyu an zen: Zi de wal bosyansa de ngaya tan hap zëre mo timsi sosok gunnu, hëndep zep de tinni. Zen zen- sërkam de mam tangan wenyaye. ¹⁴ Em de ano ol san enlala tatete naban ang ta gwenkam, em ki eiwa ano wal bose wal tangan. ¹⁵ Angkam Èe homë etan Abon de babu gwen zikim emsa gubirida'an. Sap kirekam ebe mae hap hom dakastilzim'in,

sap babu gwen zini hom zère mo zi bina in mo syala tame nul gwenan. In zebè hwèna angkam wal bose walkam emsa gubirida gwe'an. Sap mensaë Bian onak sane gwe-gwek, Èe desaë ebe mae hap ayang gul gwizimk. ¹⁶ Em home Asa dam lasik- Èe dikim emsa bi gwibiridan hapye. Diki Èyè emsa dam tasibik- dekam de ano olsa gol halada gwen hap, hen em dikim dan nik ètè gwen hapye. Em insa danna ètè gwe'an, zen hëndep de èlwa gwen hap dena. Zen zep sa Bian eno mae mo abena dokwak gul gwer- em de ano bosekam abe ta gwenkamye. ¹⁷ Zen in zebè ebe mae hap ola ansa hli yulzim'in: Enaka kwasang eibirida gwek."

Zère mo tim bwanak de zère hon de ang ta gwen wenyaka karek tabin hip de ol:

¹⁸ "Auhu-kama enlala zini sa emsa husus neibirida gwer. Kirekam kim de ebon mae jowe gwe'ak, zen dekam èenlala gwe-gwek, 'Ano teipsinni hen kirekam nè gweblak.' ¹⁹ Eme nama auhu-kama enlala zi niban enlala siri tankam lowehe gwe'anam, dekam zen maka emsa kwasang neibirida gwe'an. Hwèna Èe mesè emsa zèbon mae onakon hli inhak. Em mese zèbon mae onakon wet so gwek, zen zep emsa husus neibirida gwe'an. ²⁰ Anakan mensa emsa gubirida gwek, desa emki enlala gwe-gwibin: 'Zi bina, zen mamna. Zèbon de babu gwen zini, zen betekna.' Zep men kirekam ere mae mo mamna Asa nè gweblak, zen kirekam sa hen emsa neibirida gwer. Zen man Asa karek da gwek. Zep emsa hen kirekam sa karek da gwibir. Ano tawa tabin sin da-en ang ta gwek. Zep ebon mae osan kire enkam sa hen ang ta gwer. ²¹ Zen mae hap sa emsa karek da gwibir: Sap em Abon onak de weny, hen zen hom Bian, men zen Asa zer soneka, Desa tame da'an. ²² Èe de hatazan srèmkam hen tawa ta gwibin srèmkam, ki karekna molya zèbon mae onak mamkam lwa'anam. Hwèna angkam Èe mesè tawa ta gwibik. Zep aumwa hap de zisi klis gunnuk zen banakan molya anakan èguk, 'Èe homè anakan ètawa gwek, "Èe ama èkarek gwe'an." ' ²³ Men nara Asa husus gweblanna, zen ki hen ano Biansa husus gwebla'ara. ²⁴ Owas-owasna men desa Èe zèno mae mo nwenak syal gwe-gwibir-zimk, aha zi hom tangan orep kirekam de owasna syal neibik. Èe de kirekam syal gwibir-zimdin srèmkam, ki karekna zèbon mae onak molya mamkam lwa'anam. Hwèna angkam zen mes hla nul gwek, hwèna man Asa ère mo Bian naban husus nei gwizimk. ²⁵ Zen hwèna

kirekam de jowen hap mes ki lwak, sap men kirekam Alap mo olak anakan ale nukke,

'Zen man totoresa asa husus nè gwe-blak,'*

zen bëjen ki lwa srèm gwen.

²⁶ "Ano tim bwanak, dekam Èe asa emsa de mas gwibirida gwen hap de Zini insa zer sonezim. Zen Alap mo Ènho- eiwa de enlala de ing ta sone gwizimdin hip de Zini. Zen Zen sa hen abe hap de ola ebe mae hap ing gul sone gwizimdi. ²⁷ Em hen dekam esa abe hap dena ol halada gwer. Sap Èe kimè Alap mo ola nonol tawa tabinkim kon gwesibir hanak, eme Asa ang è gweblak."

16

¹ "Èe mae habè hamal hap kirekam emsa gubiridan- em ekakim Asa de taiblilan nakon èbutehal gwe srèm gwek. ² Abe hap de jal hap emsa sa but srèm gol-gola kon nolèalsa sone gwer, hen eno mae mo ahakorena sa damera gwer. Dekam in zen ki emsa neibirida gwe'ak anakan sa kil nil gwer, 'Alap man ano mae mo syala ansa sam gwesik gwibi'ira.' ³ Zen kirekam sa emsa neibirida gwer, sap zen Asa Bian han hom tame noso'an. ⁴ Hwèna an zebè ki hamal hap dena insa emsa gubiridan. Sap men dekam ki emsa kirekam neibirida gwe'ak, dekam esa èenlala gwe-gwer, 'Zen men desa hamal hap asa gubiridaka, angkam man ki lwa'an.'"

Alap mo Ènho hap dena kim tawa tabirkike:

(Yoh. 14:16-18; 14:26; 15:26)

"Èe homè menkam kirekam emsa tawa ta gwibik, sap Èe dekam namaë emsa golèlowehe gwe'ak. ⁵ Sap angkam Èe ama etan lwa ha'an- men Zen Asa zer sonekake, Zèbon osan dep. Hwèna em home Asa lakensibli'an, 'Em enda san debe song gwe'ara?' ⁶ Hwèna Èe ama emsa tame tabi'in: Asa de kirekam sane tankam, eno mae mo enlalana man tangan dowe hana'ara. ⁷ Hwèna eiwa denakaë emsa gubirida'an: Èe de emsa hli yuludanna, zen ebe mae hap man tangan sam gwesizim'in. Sap Èe de emsa hli yuludan srèmkam, ki emsa de mas gwibirida gwen hap de Zini in molya ebon mae hata zaka. Èe de emsa hli yuludankam, Èe asa zer sonezim. ⁸ Zen kim de hata'an zaka, Zen dekam sa tūngare okamanak de zi hip eiwa dena goltrei gwizimdi- kareksa de gol gwen srèm hap dena, dam-damkam de lowehen hap dena, hen Alap de klis gun

* 15:25 15:25 Mzm. 35:19; 69:5

hup dena. ⁹ Sap okamanak de zini Asa de taibliblan hap man baes ta gwenan, zep Alap mo Enhona sa zêbe mae hap anakan goltrei gwizimdi, 'Em ema dekam êkarek gwe-gwenan.' ¹⁰ Êe Bian osan debê song gwe'an, zep ano tim bwanak Zen sa damdamkam de lowehen hap denaka tawa ta gwibiri. ¹¹ Alap mes dowal mo kigina karek tan hap gu-gubluka. Zep Alap mo Enho de hata zankam, Zen sa hen Alap de tingan klis gun hup denaka tawa ta gwibiri.

¹² "Ano emsa de tawa tabin hip dena sap nama blala. Hwëna angkam em molye dokwak uk. ¹³ Hwëna Alap mo Enho, Zen Zen- eiwa denaka de ayang gul gwizimdin hip de Zi niye. Zen Zen sa eiwa de oranak dep emsa golêwet so gwer. Zen molya zêre en mo enlala san tawa ta gwibirki, hwëna men desa de Abon sane gwe-gwe'anka, Zen desa sa ebe mae hap ayang gul gwizimdi. Zen zep sa hen ngein sin dep dena hamal hap goltrei gwizimdi. ¹⁴⁻¹⁵ Tingan mensa Bian bi gwibi'ira, Êe desa apdenakê bi eibi'in. Zen in zebê emsa gubiridal, 'Alap mo Enhona men desa de Abon sane gwe-gwe'anka, Zen desa sa ebe mae hap ayang gul gwizimdi.' Zep zëno syala kon, zini sa ano bosena teip nulsunda gwer."

Yesus de etan ngaya gwen hap dena kim tame nul srêm gwek, hen ol gu sonensa de dokwak gun hup kim gu-gubiridakake:

¹⁶ "Molya holo gwek, em dekam molye etan Asa hla lak. Hwëna etan holo gwehan srëmnak esa Asa hla lal."

¹⁷ Zêre hon de ang ta gwen wenya, êe ahakon dekam zebê ênaka anakan laken-sibirida gwe'ak, "Zëno enlalanana banakan lwabla'ara? Nen home tame ul- in kim anakan gulu, 'Molya holo gwek, em dekam molye etan Asa hla lak. Hwëna etan holo gwehan srëmnak esa Asa hla lal.' Hen nen home tame ul- in kim anakan gulu, 'Sap Êe Bian osan debê song gwe'an.' " ¹⁸ Ama hen anakan ênaka lakensibirida gwe'ak, "In kim anakan gulu, 'Molya holo gwek,' dam gulsunnu banakan? Nen home dam ulsu'un."

¹⁹ Hwëna Yesus mes anakan asa tame tabirki, "Zen man Asa de takensiblin hap êdwam gwe'an," ki zep asa takensibiridaka, "Em san teibin hibe enaka lonbirida'an?- in sa anakan emsa gubiridalye, 'Molya holo gwek, em dekam molye etan Asa hla lak. Hwëna etan holo gwehan srëmnak esa Asa hla lal.' " ²⁰ Eiwa denaka emsa gubirida'an: Em esa aitin-aitin niban Asa gosa la gweblal, hwëna auhu-kama enlala zini sa dekam isrip-sri gwe-gwer. Em hwëna dekam enlalanana

esa êdowe hanal, hwëna enlala dowe hananna in isrip-sri hap sa etan liwe her-²¹ men kirekam hen, we de eisbir anenna. Zen dekam enlalanana man êdowe hana gwenan. Sap dekam mes zaunun- zëno hlësgwan-hlësgwan gwen hap denakye. Hwëna kim de jaha gwe'ak, zen dekam sa sang-sangna in sa eititi gwibir. Sap dekam walasna in sa isrip-sri gweblal. ²² Em hen kirekam esa êgwër: Angkam em enlala dowe hanan nabane lowe he'an. Hwëna em kime etan Asa hla la'ak, em dekam tangan esa Asa isrip-sri êblal. Isrip-srina in, zen hëndep dena. Zini bëjen kire isrip-srina ebon mae onakon gulsuzimdin. ²³ Dekam em etan molye êdwam gwek-Asa de srip gulsuzimdin hip takensiblin hapye.

"Eiwa denaka emsa gubirida'an: Ano bosekam de ba mae hap Biansa abe tanna, Zen sa ebe mae hap gol gwizimdi. ²⁴ Em home menkam ano bosekam ba mae hap Biansa abe la gwek. Hwëna angkam emki abe ta gwen. Dekam esa ulin gwer. Zen dekam tangan sa eno mae mo isrip-srina taman kin gwer.

²⁵ "Ano ola ebe mae hap gulk sun de blaonzimdin makan mes yap lwal. Hwëna yaklanak sa hatal, dekam molye etan gulk sun de blaonzimkim emsa tawa ta gwibik. Hwëna dam-dam enkam asa êre mo Bian hap dena ebe mae hap srip gulsuk gwizim. ²⁶ Yakлана iwe de hatankam, em dekam molye etan Asa en gweblak- eno mae mo abesa de Bian hap ayang gul gweblan hapye. Hwëna en esa Biansa ano bosekam abe la gwer. ²⁷ Sap Bian Zëna man emsa kwasang gwibirida gwe'ara, sap em ema Asa emsa ola gweblak, hen em ema Asa anakan laibliblak, 'Zen eiwa Alap onakon hataka.' ²⁸ Êe eiwa okamana awe dep Zëbon onakonê hatazak. In zebê etan Zëbon osan dep lwa ha'an."

²⁹ Êe zêre hon de ang ta gwen wenya dekam zebê enblak, "Angkame dam-dam enkam asa gubiridanda- gulk sun de blaonzimdin srëmkamye. ³⁰ Angkamê Emsa tame lanan: Em kitak tawana. Em zi mo enlalanana ema tame ta gwizimnira, zep Emsa de takensiblin srëmnake ap ding gul gwizimnira. Zen in zebê tangan Emsa laiblibla'an, 'Em eiwa Alap onakone hata zaka.' "

³¹ Dekam zep hwëna ap ding gulzimki, "San ha eiwa tangane Asa laiblibla'an? ³² Emki êsan: Angkam mes tangan goleki de gwer, em dekam esa ere mae mo golgol san dep êsyawer. Em dekam esa Asa hli la gukhal. Hwëna êre mo Bianna molya zë Asa da tasiki, sap Zen nama Asa zergwë gwe'ara. ³³ An kitak mesê emsa

gubiridanan- aban de zeraha-en gwenkam ekakim ëngalap gwen srëmkam lowehe gwëk. Auhu-kamanak awe karekna mam naka esa oltowe gwer. Zep enlala tatete naban lowehe gwëk- men kirekam hen Aena enlala tatetekam de zaunkum auhu-kama mo sosonna holenak zaubir anekke.”

17

Yesus kim Biansa zëre hon de ang ta gwen wenyä kip abe takake:

¹ Yesus kim kirekam gubiridaka, Zëna ki zep ngli san kara gwe seka, ki zep Biansa gu soneblaka, “Bian, angkam yak-lana mewe mes zaunun. Angkam dekam ere mo Tanena ano bosena tïngare zi mo nwenak ap teip gulsulu- Èe akakim hen ere mo bosena zëno mae mo ngirïnnik teip gulsuk gwëk. ² Sap Em mese tïngare zi ausasa de bi gwibiridan hap dena abe hap golblaka. Hen zen de ëngaya gwen hap dena mensa Ena abe hap lup gulbluka, Èe asa zëbe mae en hap hëndep de lowehen hap denaka gol gwizim.”

³ Èe, Yohanis, in zebë hen Alapsa anakan gu sonebla'an, “Bian, an diki zen- hëndep de lowehe gwen hap denaye: Eiwa de Zini Alap Emsa de tame tanna, hen ere mo zer sonen Zini Kristus Yesusu de tame tanna. Zen ëe dekonë ëngaya gwe'an.” * Yesus dekon anakan ayang gulku,

⁴ “Bian, Èe mesë eno bosena okamanak de zi mo nwenak teip gulsublunda gwëk, sap Èe zëno mae mo nwenak mesë syala sul sonek- mensa Ena abe hap wei yul soneblakaye. ⁵ Zep Bian, angkam Emki etan abe hap golblan- Èe dikim eno alp nakon teipsinkim nikirin hip, nonol men kirekame okamana ansa de yang gulsun srëmnak teipsinkim inikin gwëkake.

⁶ “Em mese okamana an kon abe hap zini hlilblink, hwëna zen bina ere tangan mo dena. Bian, Èe mesë ebe hap dena zëbe mae hap goltrei gwizimk, hen zen angkam mes ere mo ol san ang tal. ⁷ Zen mes angkam anakan tame nul: Ano syala hen ola, zen kitak Ebon onakorena- mensa Ena abe hap golblakake. ⁸ Sap ola mensa Ena abe hap golblaka, Èe mesë desa ayang gulzink, hen zen mes desa dokwak nuk, hen mes tame nuk. Zen mes Asa anakan daïblak, ‘Zen eiwa Alap onakon hata zaka, hen Zen zer soneka.’

⁹ “Èe tïngare okamanak de zi hip homë Emsa abe ta'an. Hwëna men desa en Ena abe hap lup gulblukake, zëbe mae en habë Emsa abe ta'an, sap zen zen-

ere mo denaye. ¹⁰ Ano bi gwibiridan wenyä, zen hen kitak ere mo dena. Hen ere mo bi gwibiridan wenyä, desa hen kitak apdekame bi eibirida'ara. Zen zep sa hen ano sosonna aha zi hip noltrëi gwizim, hëndep zen hen sa ano bosena teip nulsublunda gwer. ¹¹ Angkam Èe ama Ebon osan dep lwa ha'anzal. Èe homë etan okamanak awe deban mae golëlowe he'an, hwëna nëno nik mo bi eibiridan wenyä nama sa zao lowehe gwer. Zep Lalak Zini, Bian, nëno nik mo hlil irin zini insa emki tatetekam de Ebon en ëzauk gwen hap denaka gol gwizimdin. Zen dekam sa ëaha-en gwe-gwer- Nëna men kirekame hen aha-en ëkake. ¹² Èe kimë nama golëlowehe gwëk, Èe ama Ebon dikim tatem ëzauk gwen hap dena kim tatete ta gwibik. Hen Èe ama dawemkam golëzauk sone gwëk, zep aha-en mae homë syauk sun dep de ora san de gwë hannak kara ta sonek. Hwëna aha-en tangan syal heka. Hwëna zen insa kirekam gwëka, zen ere mo olsa dikim sul sonen hap ki lwak.*

¹³ “Bian, Èe angkam ama Ebon osan dep lwa ha'anzal, an zebë nama de okamanak gwën nakon zëno mae mo inik emsa gu sonebla'an- ano isrip-srisa dekakim zëre mae mo enhonak sowe henkam neis gwibik. ¹⁴ Ola mensa Ena abe hap golblaka mesë ayang gulzink. Hwëna auhu-kama enlala zini man Abon de ang ta gwen wenyä ansa husus neibirida gwenan, sap zen okamana awe dep denaka hom. Zen ngatan zi mo lang san dep dena. Ènaka hen kirekam husus në gweblanan, sap Èe hen awe dep denaka hom. ¹⁵ Bian, Èe Abon de ang ta gwen zini ansa, okamana an kon de lup gul inehan hap homë Emsa abe ta'an. Hwëna diki mae habë Emsa abe ta'an: Dowal mo kigi onakon Emki langa tasik gwibin. ¹⁶ Men kirekam Aena okamana awe dep denaka hom, zen hen kirekam. Zen zep auhu-kama enlala zi niban enlala siri tankam lowehe srëm gwe-gwenan. ¹⁷ Bian, eno ola zen eiwa de enna. Ere mo eiwa de ola inkam emki Abon de ang ta gwen wenyä ansa lalak tasibin- lalak nik dekakim ere en hon lowehe gwëk. ¹⁸ Men kirekame Asa okamana an san dep zer soneka, Èe hen kirekamë desa tïngare lang san dep lup gul sone'an. ¹⁹ Zen in zebë ère mo timni ebe hap sosok gulblu'an- desa dikim mas gwibiridan hap, zen dekakim tangan ere en hon ëtal gwesik.

²⁰ “Angkam an zen lowe he'an, zëbe mae

* 17:3 17:3 Ayat tigana ansa ahakon man dam nulsuk gwenan, “An Yesus mo ol.” Hwëna men zen ansa Orya olkam li nul sonek anakan dam nulsuk, “An Yohanis mo ol.” * 17:12 17:12 Mzm. 41:10; Yoh. 13:18

en hap homë Emsa abe ta'an. Hwëna men zen de zëno mae mo ola kon Asa daiblibla'ak, zëbe mae habë hen Emsa abe ta'an. ²¹ Dikire zen kitak äaha-en gwek. Dikire zen Nësa niaha-en gwek- Nëna men kirekame enho aha-erekam ë gwendake. Zen de kirekam äaha-en gwenkam, zen dekam tangan sa okamanak de zini Asa anakan daibliblal, 'Zen eiwa Eme Asa zer soneka.' ²² Ë mesë ëre mo ngatan zi mo lang nakore sosonna zëbe mae hap golz- imk- men desa Ena abe hap golblakaye. Zen zep sa hen äaha-en gwer- Nëna men kirekame hen aha-en ëkaye. ²³ Asa Eme enho nakon zergwë gwenda, hwëna Ëe asa desa enho nakon golëlowehe gwer. Zen zep sa tangan äaha-en gwer. Zen dekon zep sa hen okamanak de zini anakan tame nul gwer, 'Zen eiwa, Eme Asa zer soneka.' Zen zep sa hen anakan tame nul gwer, 'Em eiwa ema Abon de ang ta gwen wenyansa kwasang gwibirida gwenda- men kirekame hen Ena Asa kwasang gwe- gwelandake.'

²⁴ "Bian, zini men desa Ena abe hap lup gubluka, Ëe ama zen de Abon onak lowehe gwen hap dwam gwe'an- men zaoë Aena gwë gwe'akke. Zen dekam sa ano ngatan zi mo langnak de sosonna hla nul gwer- men desa Ena abe hap de kwasang hap okamana ansa de yang gulsun srëmnak golblakaye. ²⁵ Bian, Em dam-dam enkam de klis gul gwen hap de Zini. Okamanak de zini hom Emsa tame da'an, hwëna Ëe mesë Emsa tame tak. Hen Abon de ang ta gwen wenyansa an mes hen anakan tame nuk, 'Eme Asa zer soneka.' ²⁶ Ëe mesë ebe hap dena zëbe mae hap goltreizimk, hen nama asa kirekam goltrei gwizim. Zen zep sa Asa enna nola gweblal- men kirekam Ena hen Asa enna lwa gwelandaye. Ëe dekam asa deban mae apdekam golëaha-en gwer."

18

Yesusu kim balk dakke:

(Mat. 26:47-56; Mrk. 14:43-50; Luk. 22:47-53)

¹ Yesus in kim kirekam Alapsa gu soneblasikë, ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyansa asa golësek gweka- weya tanena Kidron mo men eiha san dep. Zao zaitun trana ki. Zao zep asa golëbiti gweka. ² Hwëna Yudas Bak in zen zerguku, zen mes zaitun trana insa tawa gweblaka, sap Yesus etan-etankam zao asa golëtagal gwe-gweka. ³ Ki zep zë Yudas jana nabare zini golëyaing gwe zaka. Ahakon Roma mo jana nabare zi, hen ahakon Alap mo golsa de kara gul gwen jana nabare zi-

mensa Farisikam de zi niban Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam naban lup nul sonekke. Zen jana, nëbok, hen te tek maesa deirenk, hen ahakon seipsi deirenk hen lampusa. ⁴ Hwëna Yesus mes kitak anakan tame gulku, "Asa kirekam sa nëblal," zep ala ta gubiridaka, ki zep zë takensibiridaka, "Em narasae lëbla'an?"

⁵ Ki zep ding nulblik, "Nazaret walya Yesusu."

Ki zep ding gulzimki, "Ëe an Zen."

Yudas in zen zer guku, zen zë golëzau'unka. ⁶ Yesus kim kirekam ding gulzimki, "Ëe an Zen," dekam zep jana nabare zini in tingan lure san ëesek gwehak, ki zep mumuk ennak owas hap boklena kom dablak. Hwëna zëna hom tame nuk- Alap insa kim kirekam gweibiridakaye. ⁷ Dekam zep etan takensibiridaka, "Em narasae lëbla'an?"

Ki zep etan ding nulblik, "Nazaret walya Yesusu."

⁸ Dekam zep ding gulzimki, "Ëe mes-am emsa anakan gubiridanana, 'Ëe an Zenke.' Asa en de tëblanna, dikire ahakore wenyansa an sek gwek." ⁹ Zen mae hap kirekam gubiridaka: Zëre mo nër hom de Biansa de gu soneblanna insa dikim sul sonen hap. Sap Zen anakan gu soneblaka, "Ëe ama dawemkam golëzauk sone gwek, zep aha- en mae homë syauk sun dep de ora san de gwë hannak kara ta sonek."*

¹⁰ Simon, aha bosena Petrus, ki zep nëbok zemka mol ineka, dekam zep Alap mo golak de teipsin zi nik de babu gwe- gwen zini Malkussu sap zip soka. Hwëna dam san de ing ala en naka zep blansibli kinika. ¹¹ Hwëna Yesus zë gubluka, "Nëbokna insa em etan lül sonen. Em san ema anakan Asa jalse gwebla'ara?- 'Mensa Bian syal dohon-honna ebe hap wei yul soneblaka, dikire lwak.' "

Yesusu kim Hanas Bak hap nërtrëblakke:

(Mat. 26:57-58; Mrk. 14:53-54; Luk. 22:54)

¹² Ki zep Roma mo jana nabare zi mo mamna walas zeban hen Yahudi kore jana nabare zi niban zibalk taka, hen tahana zitatak soblaka. ¹³ Zen nonol Hanas Bak osan dep nërhak, men zen nonola Alap mo golak de syal tan zi nikon teipsikike- Kayafas Bak men zëno wenamsa golkake. Hwëna Kayafas in, zen tahunna inkam Alap mo golak de syal tan zi nikon teipsikë. ¹⁴ Kayafas, zen in zen menkam Yahudi zi mo mam-mamna tame gun srëmkam anakan gubiridaka, "Diki dawemna nëbe

* 18:9 18:9 Yoh. 17:12; Yoh. 6:39 * 18:14 18:14 Yoh. 11:49-53

mae hap aha-ere zi de tinni aäris- dekakim tüngare Yahudi zi juwe srëm gwek.”*

Petrus kim nonol Yesussu zabeklakake:
(Mat. 26:69-70; Mrk. 14:66-68; Luk. 22:54-57)

¹⁵ Simon, aha bosenana Petrus, hen aha zini men zen Yesussu ang gwe-gweblaka* lun kon zep ertro kinika. Hwëna aha zini in zen ang gwe-gweblaka, zen Hanas Bak mo dokot ahana. Zep kim Yesussu Hanas Bak mo gol homannak de kol sonna iwe nerti'inzak, zen en zep dekam hen til zika. ¹⁶ Hwëna Petrus ënakon zep zau'un onka- lilikin golek denakon. Aha ang gwe-gweblan zini in dekam zep etan wet soka, ki zep lilikinsi de kara so gwen hap de babu gwen wenyana ban golton'anka, ki zep hwëna Petrus hun lil zika. ¹⁷ Lilikin kara so gwen hap de wenyana in dekam zep Petrusu takensiblik, "Em san hen ahana?- zini in hon de ang gwe-gwenana."

Ki zep ding gulbirk, "Ee an zen hom."

¹⁸ Langna dekam man bot-bot gwe'ak, zep zëve de babu gwen zi niban jana nabare zi niban mes syauknu bla dasik, † hen zëve tuwirin hip ezau'uk. Petrus dekam zep hen golek de tabir zika, zao zep hen tuwirin hip zau'un zaka.

Hanas Bak kim taken-taken gwe-blakake:

(Mat. 26:59-66; Mrk. 14:55-64; Luk. 22:66-71)

¹⁹ Alap mo golak de epba teipsin zini in dekam zep Yesussu mae hap denaka taken-taken gweblaka- Zëbon de ang ta gwen zi hip dena hen zëno tawa tabin hip denaka. ²⁰ Dekam zep ding gulbluka, "Ee ama damkam tüngare zi nwenak tawa ta gwibik. Ano tawa tabini kitak Alap mo golak hen but srëm gol-golak- men zëve en Yahudi zini etagal gwe-gwenanke. Ee homë aningkim ba ol maena tawa tabik. ²¹ Zep ba hap de kire hap Asa takensiblin hap? Diki men zen Asa sane da gwekke, desa emaka takensibirida'ara, sap zen tawana- mensaë tawa ta gwibikye."

²² Kirekam kim ding gulbluka, jana nabare zini ahani zep tahakam mipna lwa soblaka, deban gulbluka, "Alap mo golak de teipsin zini san ki kirekam ding nul gweblanan?"

²³ Hwëna Yesus ki zep ding gulbluka, "Eë botonkam ding gulunam, dekam hwëna emaka gubiridala, 'Zen kirekam

man boton gwe'ara.' Hwëna eiwakam insa ding gul, em ba habe Asa lek tyanda?"

²⁴ Hanas dekam zep gubiridaka- Alap mo golak de teipsin zini Kayafas Bak osan dep de zersong gwen hap. Yesus mo tahana dekam nama tatak soblanna.

Petrus kim etan zabeklakake:
(Mat. 26:71-75; Mrk. 14:69-72; Luk. 22:58-62)

²⁵ Petrus nama syauk alpna iwe zau'unika. Ki zep zë ahakore nik etan dakensiblik, "Em san ha zëbon de ang gwe-gwen naka hom?"

Ki zep ding gulzimki, "Ee zëbon de ang gwe-gwen naka hom."

²⁶ Hanas Bak hon de babu gwen zini ahana man hen zao gwë'anka. Zen Petrus insa ing alana blansibli kinika, zëno iye. Zen zep etan gulbluka, "Ee Yesus hun apdenakë emsa zaitun tranak aker."

²⁷ Desa hen man ding gulbluka, "Asya, aban home." Hëndep dekam zep ayangna guku.

Pilatus Bak kim taken-taken gwe-blakake:

(Mat. 27:1-2,11-26; Mrk. 15:1-15; Luk. 23:1-5)

²⁸ Kak tangannak, zep Kayafas mo gola kon Yesussu nersong gwek- gubernor Pilatus mo gol san dep. Zen zen dekam Roma mo bosekam gubernor gweka. Yahudi mo mam-mamna in hom dekam gola iwe bitü gwek, sap Yahudi mo auyan-azana mes anakan jalse neibiridak, "Yahudi srëm zi mo golak bahem tin. Ki esa ekun gwer." Zep hom Pilatus mo golak bitü gwek, sap zen man yaklana inkam Paskanak de tembane yawalak dep ehohle gwe'ak. ²⁹ Ki zep Pilatus Bak wet sobiridaka, ki zep zë takensibiridaka, "Zini an banakan karek gweka?"

³⁰ Ki zep ding nulblik, "Zen de karek gwe srëm gwenanam, ee molyë erhalan zanam."

³¹ Ki zep Pilatus ding gulzimki, "Ki amki ere mae mo titü tabin ola kon klis uk hen karek lak."

Hwëna ki zep ding nulblik, "Ee amaka, hwëna Roma mo irik ginni em mese asa anakan jalse eibirida gwek, 'Yahudi zini em e-en bëjen em zisi tok hap karek tan. Hwëna diki nonol Roma mo mam-mamna kip em zerguzimdin- zen de zëno kareksa hlaublunkam dekakim dak.' "

³² An mae hap ki jowek: Sap Yesus mes hamal hap anakan tawa ta gwibirk, "Ee

* **18:15** 18:15 Yohanis man anakan ale gul gweka, "Ahana men zen Yesussu ang gwe-gweblaka." Zen mes yap ayatna awe hen zëre mo bosesa golzabeka. Emki Yoh 13:23 mo otdë alenak hlaun. † **18:18** 18:18 Yohanis mo ale nakon man dam gwesik, syauknu insa bla dasik, zen hamal syauk debal bunsu. Desa te-alakam kap da gwek, sap kire syauknu sal-sal tanganna hen butna hom.

kirekam de tinsī asa hlaul." Zep zère mo ola insa de sul sonen hap, kirekam zep ki hēndep lwak.

³³ Pilatus ki zep etan gol mwa san dep til halka, ki zep jana nabare wenyaka gubiridaka- Yesusu de zertilzin hap. Zao zep takensiblika, "Em san ha eiwa Yahudi zi mo teipsinni?"

³⁴ Ki zep ding gulbluka, "San ha ere en mo enalakame ki kirekam Asa takensibli'ara? San ha aha zi man emsa nenblal- kirekam de Asa takensiblin hapye?"

³⁵ Ki zep ding gulbluka, "Èe san Yahudi wal! In dwan Yahudi bose uk am Alap mo golak de mam-mam wenyana ban abe hap emsa nērgublunanzal. Em banakane karek gweka?"

³⁶ Ki zep ding gulbluka, "Ano irik ginni zen auhu-kamanak awe dep hom. Èe de okamanak irik ginkim, dekam ano irik gin wenyana maka ēeija'an- Asa de Yahudi mo mam-mam mo tahanak zerguzimdin srēm hap. Hwēna ano irik ginni okamanak awe dep hom."

³⁷ Dekam zep Pilatus etan takensiblika, "Zep ki san ha em teipsinni?"

Ki zep ding gulbluka, "In kirekame gunda, zen kirekamke. Èe mae habē okamanak hatazak: Eiwa denaka de tawa ta gwibin hip. Eiwa de enlala nabare zini, zen man Asa i-san i-san nē gwēblanan."

³⁸ Dekam zep hwēna ding gulbluka, "Eiwa dena bējen em tawa tabin, sap eiwa dena toton nara dep?- klis gunnu."

Te-lidak sonnak de makan ta irin hip kim asas nēblakke:

(Mat. 27:15-31; Mrk. 15:6-20; Luk. 23:13-25)

Kim kirekam guku, ki zep etan Yahudi mo mam-mam osan dep wet soka, ki zep zē kitak zi trana in han gubiridaka, "Èe homē zini an mo karekna hlaulblunan. ³⁹ Hwēna eno mae mo gubernorgubernora, èe dwan yakla yala Paskanak am-am ēgwē gwenan- bwinak de zini men desa tan hap kalang neibirida gwenan, ahanaka de tingare zi mo gublun san wet son hap zeser sonezimdin. † Zep èe ama emsa takensibirida'an: Èe narasa asa namen ebe mae hap hīl ti sonezim? San ha zini an zen zēnaka tim ti'ara, 'Èe an Yahudi mo teipsinni,' san ha desa asa ebe mae hap zeser sonezim?"

⁴⁰ Ki zep ol mamkam ēgu ane gwe'ak, "Zini insa bējen! Barabassa ap hīl ti

sonezim." Barabas in zen asaskam de telalasa alal ta gwizimdin hip de zi.

19

Pilatus mo jana nabare zini kim Yesusu lamang da gwe'akke:

(Mat. 27:27-31; Mrk. 15:15)

¹ Pilatus ki zep jana zisi gubiridaka- Yesusu de zerhan hap, zao de mam enkam tangolen hap. ² Jana zini in dekam zep dokot tē ngī-ngīasa mlin-mlin nuk, desa zep nolak ala nul soneblak- teipsin zi hip de emaskam de weir sosublun makare naka. Zen hen teipsin zi hip de bajusa, sam dan kil makare naka, ala nosoblak. ³ Zēna zao zep botonkam blikip neisik gwēbla'anzak- anakare swrē tan ola ban, "Dawem, bian. Em in zen- Yahudi mo teipsin niye." Kire ola ban zep nwe-mase san lek-lek da gwe'ak.

⁴ Etan kim nēr halzak, Pilatus ki zep etan wet sobirida zaka, ki zep zē gubiridaka, "Emki hla tan. Èe ama etan ep zertreizim'in- em dikim anakan ètawa gwen hap, 'Èe homē zēno karekna hlaulblunan.' " ⁵ Yesusu kim nērwet so'anzak, dekam nama ngī nabare dokot tē weir sosun nuban hen teipsin zi hip de baju naban. Pilatus dekam zep gubiridaka, "An zen- zini inye."

⁶ Hwēna Alap mo golak de mam-mam wenyana hen Alap mo golak de jana nabare zi mo mam-mamna kim hla dak, dekam zep ol mamkam ēgu ane gwe'ak, "Desa te-lidak sonnak makan laink. Te-lidak sonnak makan laink."

Pilatus ki zep hwēna ding gulzimki, "Ki amki e-en te-lidak sonnak makan laink, sap èe homē mae karekna hlaulblul."

⁷ Hwēna Yahudi zini in dekam zep ding nulblik, "Are mae mo titi tabin olak zen eiwa tan hap dena, sap zen man zēnaka gubluka, 'Èe an Alap mo Tane.' "

⁸ Pilatus kim kirekam sane gwe'anaka, dekam zep dawemkam air'anaka. ⁹ Dekam zep etan gol zebon til halka, hen dekon zep etan Yesusu de zertilzin hap gubiridaka. Kim nērtilzik, zao zep takensiblika, "Em in enda kone hata zaka?" Hwēna hom ding gulbluka. ¹⁰ Dekam zep gulbluka, "Em san ema asa de ding gulblun hap baes gwe'ara? Ki san abon onak hom?- emsa de zeser sonen hap denaye, ahaksa emsa de te-lidak sonnak makan ta irin hip denaye."

¹¹ Dekam zep ding gulbluka, "Alap de ebe hap golblan srēmkan, dekam eno

† 18:39 18:39 Men zen Roma mo bosekam gubernorkam irik nil gwēk, zen hom mwin-mwankam totoresa bwinak de zini nuswe sone gwēk. Diki Yahudi mo yakla yawala Paska ennak ki kirekam lwa gwēk. Ahakon in zen bwinak lowehe gwēk, zen men zen Roma mo irik gin nikon de wet son hap ēasas gwe-gwēkke- Israel dikim èzē-en gwen hap. Zep gubernorgubernora mae hap nēsēr sone gwibik- Yahudi zi dikim engka en sam gweibirida gwen hap.

sosonna hom- dekam de Asa banakan mae gwëblan hap denaye. Zen zep, zini men zen Asa ebe hap nêrgublul, zêno mae mo karekna man ebon onakon taman kini'an."

¹² Pilatus kim kirekam salblaka, dekam zep wet soka, zao zep sap zi beyana insa etan gubiridaka- dekam de Yesusu zeser sonen hap. Hwëna Yahudi zi mo mam-mamna in man ol mamkam anakan êgu ane gwe'ak, "Ki san em hen Romak de teipsin tangan zi nik mo jal zi?! Yesus in man zënaka gu gweblaka, 'Êe an eno mae mo teipsinni.' Kirekam de gunnu, zen nêno mae mo Romak de teipsin tangan zi nik mo jal zi. Erme zeser sone'anaka, dekam man nwe-mase gwe'an: Em hen nêno mae mo Romak de teipsin tangan zi nik mo jal zi."

¹³ Kirekam kim salbiridaka, dekam zep Yesusu de zerwet son hap gubiridaka. Zëna dekam zep klis gun hup de komal tum yawalak nikin aneka. Homanna men zêwe nikinki, orep mes bose nuk "Kaso Homan" kam. Desa Ibrani olkam man nen gwibirin "Gabata" kam. ¹⁴ Yakla nwna dekam bolak mes zauku, hen yaklana in, Paska hap de yaklana enamna, kim Paskanak dep de kamingni damerak- dekam de ka'an aumwa hap tembane yawalsa hohle gun hup. Pilatus dekam zep gubiridaka, "An zen, eno mae mo teipsin niye."

¹⁵ Hwëna zi beyana in man etan mamkam êgu ane gwe'ak, "Jek-jak lak! Jek-jak lak. Te-lidak sonnak makan laink."

Pilatus dekam zep takensibiridaka, "San ki êe asa ere mae mo teipsin zini ansa te-lidak sonnak makan tain?"

Alap mo golak de mam-mam wenya dekam zep ding nulblik, "Ano mae mo teipsin zini aha-en- Romak de teipsin tangan zi niye. Ahana hom."

¹⁶ Hëndep ki zep Pilatus te-lidak sonnak de makan ta irin hip zerguzimki. Jana nabare zini dekam zep hëndep irik dahak.

Te-lidak sonnak kim makan da inkke:

(Mat. 27:31-44; Mrk. 15:20-32; Luk. 23:26-43)

¹⁷ Yesus hup dekam zep zêre hap de te-lidak soblanna wë noso soneblak. Ki zep hëndep wë so halka, hëndep kwatap tek bosena Zi Nol Swrak zihataka. Ibrani olkam man desa nen gweblanan "Golgota" kam. ¹⁸ Zao zep te-lidak sonna iwe makan daink. Zao aha darena hen man

makan nosoink- Yesus mo eihya-lip eihya-lipkam. Zënaka ngirinnik.

¹⁹ Pilatus man gubiridaka- dekam de Yesus mo te-lidak sonnak anakarekam de ol ale gungu makan gul irin hip, "An Nazaret walya Yesus- Yahudi zi mo teipsinni." ²⁰ Yahudi zini beyakam ol ale gunnu insa baca nul gwe'ak, sap men zêwe makan daink, zen Yerusalem kon langanak hom. Hen zen dan-ahare olkam ale nuk: Ibrani olkam, Roma mo olkam, hen Yunani olkam. ²¹ Alap mo golak de mam-mamna dekam zep Pilatusu nenblak, "Emki alena insa de wet gulsun hup gubiridan. Bap zen anakan lwan, 'Yahudi zi mo teipsinni.' Diki anakan de ale gun hup emaka gubiridala, 'Zini an man zënaka gu gweblaka, 'Êe an Yahudi zi mo teipsinni.' ' ' "

²² Hwëna Pilatus man ding gulzimki, "Men kirekamê ale gun hup gubiridal, mes ki kire enkam ale nul. Wet gulsun hup ama baes gwe'an."

²³ Dan-nêr dan-nêrkam de jana nabare zini kim Yesusu te-lidak sonnak makan da in'ik, dekam zep zëno pakeanna zêre mae hap hli-hli dak. Hwëna olk de baju blal zemka man neizim kinik. Zen dawem tanganna, yan wei maena hom, zep kalk son hap baes neizimk. ²⁴ Dekam zep zënaka nenbiridak, "Bap nen kalk son. Nen esa dobe abukam dam lasil- zen de teisyan hapye."

Zen dekam zep tame gun srëmkam syal neibik- mensa Alap mo olak orep hamal hap anakan ale nukye,

"Zen sa ano pakeanna hli-hli dal. Hen ano bajusa de teisyan hap de zini, dobe abukam sa dam dasil." *

Kirekam mes ki hamal hap dena Alap mo olak lwak, zen zep ki kirekam hëndep tame gun srëmkam syal neibik.

²⁵ Yesus mo te-lidak son golek denak wë walya hen man zë êzau'uk:

An zem Maria,

an zik mo osona,

hen Klopas Bak mo wenya- zen hen bosena Maria,

hen ëna Magdala kore wenya Maria.

²⁶ Yesus hon de ang ta gwen zini ahana zao hen golek zau'unka- mensa Zëna kwasang gwe-gweblakake. † Yesus kim an zemka hlauku, hen zêre hon de ang gwe-gwen zini insa hla taka, dekam zep an zemka gubirki, "Anyan, in zen, eno tanena. Zen zen sa hwëna ano tim bwanak emsa gol-gwë gwera." ²⁷ Zêre hon de ang gwe-gwen

* **19:24** 19:24 Alap mo hamal hap de ola in, emki hlaun Mzm. 22:19nak. Ayatna awe mes "dobe abu" kam Orya olkam li nul sonek, hwëna Israel mo langnak dobona hom. Hwëna men kire tangankam dam dasik, angkam nen tawa naka hom. Zep hom husus gwe'an- dobe abukam de li yul sonen naye. † **19:26** 19:26 Yohanis mensa ayatnak awe "zini mensa kwasang gwe-gweblaka" kam gubluk, zen zënaka ki zerlëweka. Emki Yoh. 13:23 mo otda alenak hlaun.

zini insa ki zep hen gubluka, "Eno anena in zen." Yaklana inkam zep hëndep nonola zère mo golak golgwëka.

Yesus kim tîlkike:

(*Mat. 27:45-56; Mrk. 15:33-41; Luk. 23:44-49*)

²⁸ Yesus kim tame gulku, "Ère mo syala kîtak mesê sul sonenan," dekam zep gu aneka- mensa hamal hap ale nukke Alap mo olak, Zën de anakan gun hup dena, "Èe ama ho-hole gwe'an."* Zen Alap mo ola insa dikim hen sul sonen hap ki kirekam gu aneka. ²⁹ Zao hen ki- kama ngatdarakkam de blome betekna, anggur ho enen naban. Jana nabare zini in dekam zep yera jaubum makare naka anggur hona iwe os nul inek, desa zep te bosena hisop tek gwënkam Yesus mo mipnak dep noltrê seblak. ³⁰ Kim akasibirki dekam zep gu aneka, "Ano syala angkam mes sowe henan." Dekam zep nola hondang gwebla hanaka, hëndep tîlsîki.

³¹ In kim Yesusu te-lidak sonnak makan daink, yaklana Jumatkam. Yahudi mo mam-mamna man anakan êdwam gwëk, "Te-lidak sonnak de zi dan-aharena in, bap zen Hari Sabatnak nama êtêhe sonen." Mae hap kirekam êdwam gwëk: Sap ka'an Hari Sabat yawal- Paska hap dena. Zep Yahudi zi mo mam-mamna Pilatussu abe dak, "Emki gubiridan- dekam de te-lidak sonnak de zi mo balaka tadrebir-zimdin hip, dekam de nabakam juwen hap, hen nabakam dikim lup guluhên hap." ³² Jana nabare zini dekam zep sek gwezak, dekam zep balaka kam nosoz- imk- zi darena mensa Yesus mo îrgwa taha nakon hen dam taha nakon makan noso inkye. ³³ Hwëna Yesus onak kim yaing gwezak, dekam zep hla dak, "Zen mes tîli." Zëno bala zep kam nosobla srêm gwëk. ³⁴ Hwëna ahanik zep za- banak toman nokwa tîyerkam dang gul- blula heka. Desan zep kala ban ho naban nabakam su në hezak.

³⁵ Èe an zenê bukuna ansa syal gwibi'in, èe ama ère mo nwekam kara tabi'ik, in zebê ebe mae hap eiwa gulzim'in: Èe tawana, in eiwa kire tangankam lwak. Èe mae habê ebe mae hap kirekam eiwa gulzim'in: Em dikim hen Yesusu taïblîblan hap. ³⁶ An kîtak mae hap ki kirekam lwak: Sap zep dena man Alap mo olak hamal hap ale nuk,

"Zère mo danna molya kam nosoblak."*

³⁷ Alap mo hamal hap de olak anakan ki hen lwak,

"Zini in desa dang nulbli'ak, zen sa kara dal."*

Yusup ne Nikodemus ne kim Yesusu kaso hulak ên nekake:

(*Mat. 27:57-61; Mrk. 15:42-47; Luk. 23:50-56*)

³⁸ Hyanak ki zep Arimatea walya Yusup Pilatus osan dep song gwëka, ki zep Yesus mo tok naka dikim lo tasîn hip abe taka. Yusup in sap Yesus hon de ang gwe-gwenna, hwëna zen aningkim ang gwe-gwëka, sap zen Yahudi mo mam- mam naka aïrîbirida gwëka. Pilatus kim gubluka, "Amki," dekam zep Yesus mo tokna zizeryahe halka. ³⁹ Nikodemus Bak man Yusupsu mas gweblaka. Nikodemus in, men zen orep Yesusu kam zîni takake. Zen deban de drënen hap de irase dawem nabare kire-kiresa golhal zaka- muru ban gaharu naban de siri gun nuka. Kire- kirena in, zëno dohonna tiga-pulu empat kilogram enkam. ⁴⁰ Drënen hap de kaso hulak kim nêrhatahak, zao zep kaen ngap- ngapkam itatak taka. Kim itatak ta'an- ka, irase dawem nabare kire-kirena insa man kaenna iwe nutul sone gwe'ak- deban de tahalen hap, Yahudi zini men kirekam zi tokna neibirida gwenanke. ⁴¹ Men zëwe Yesusu te-lidak sonnak makan daink, zëwe golek denak te tra nwe-awesna ki. Te trana iwe hwëna kaso hul gun èsena ki- mensa te-ala beya zi hip hamal nul gublukke. Hwëna men zêbe hap hamal nulblik, dekam nama hom tî'inka. ⁴² Kaso hul gunnu in golek, hen Hari Sabatnak dikim hatan hap aha-ere jam maekam hom lwa'ak. † Zep Hari Sabatnak de syal tan srêm hap nabal-bakam aha hap de kaso hul hamal gulblunnak bohëkam idrê neka.

20

Yesus mo tokna kim kaso hulak no- hwënblakke:

(*Mat. 28:1-8; Mrk. 16:1-8; Luk. 24:1-12*)

¹ Minggukam kak tangannak zep Mag- dala kore wenyâ Maria Yesusu de drënen kaso hul san dep song gwëk. Kim hlau- lû kinik, "Lîlîkin kaso yala in mes irhi nul kinil," ² dekam zep Petrus osan dep hluwezak. Aha zini, Yesus hon de ang gwe-gwenna hen zao gwê'an-ka- men desa Yesus Zëna kwasang gwe-gweblakake.* Maria dekam zep guzimk, "Bian mo tokna mes nêrhak, hen èe homê tame gu'un, 'Endawe nênek?' "

* 19:28 19:28 Mzm. 22:16; 69:22 * 19:36 19:36 Mzm. 34:21; Kel. 12:46; Bil. 9:12 * 19:37 19:37 Zak. 12:10; Why. 1:7 † 19:42 19:42 Yahudi mo Hari Sabatna, Jumat mo yakla dum gwehen nakon nait gwibik, hëndep Sabtu mo yakla dum gwe hennak zausuk gwëk. * 20:2 20:2 Yoh. 13:23

³ Dekam zep Petrus aha zini in han kaso hula in san dep hlu kēka. ⁴ Hwēna aha zini in nabakam hluweka, zep zen nonol hataka. ⁵ Zen ki zep ake irin hip huwe heka, hwēna kaen ngap-ngap enna insa zep zē hlaul inki. Hwēna zen hom tīl halka. ⁶ Hwēna Petrus kim lun kon hata zaka, zen hēndep ki zep tīl halka. Zen hen kaen ngap-ngap blala in ensa zep zē hlaul onka. ⁷ Hen kaenna men dekam nola tatak dablak, desa hen zē hlaulku. Zen lak gun nik srēn lwa'ak. ⁸ Ki zep hen aha zini men zen nonol hata zaka kaso hula iwe tīlkī. Zen dekam zep hen hlaulku, hēndep kim hyanak tame gulku, dekam zep Yesussu taīblīblaka. ⁹ Sap menkam zi darena in hom tame ulki, hwēna kim iwe līlkī, zen dekam zep dam ulsuku- mensa Alap mo hamal hap de olak zēbe hap dena anakan lwakye, "Zen tīn nikon sa ngaya gwera." ¹⁰ Zen dekam zep gol san dep ola halka.

Yesus kim Zēnaka Magdala wenyā Maria hap zertreibirkike:

(Mat. 28:9-10; Mrk. 16:9-11)

¹¹ Hwēna Magdala wenyā Maria nama kaso hulak iwe ē nakon gwē'ak, hen gosa kon gwē'ak. Zen ki zep go gwēn naban huwehek- kaso mwa san dikim ake irin hip. ¹² Hwēna dekam zep Alap mo dam taha nakore zi darena zē akeink. Zēno nik mo pakeanna ngap-ngapna. Men zēwe Yesus mo tokna nēnek, zao inikin'inka- ahana men desan nola kim nēn nekke, ahana tana san dekam. ¹³ Zen dekam zep lakensibirki, "Em ba habe gona gwē'ara?"

Dekam zep ding gulzimk, "Ano Bian mo tok naka nērhak, hen ēe homē tame gu'un, 'Endawe mes yap nēnek?' " ¹⁴ Kirekam kim guzimk, zēna ki zep tahan san lero gwek. Dekam zep hwēna Yesussu hla tak. Zen hwēna hom anakan tame tak, "An Yesus."

¹⁵ Hwēna Yesus ki zep takensibirki, "Em ba habe gona gwē'ara? Em narasae tēbla'ara?"

Zen hwēna man kīl tī'ak, "An te tra nwe awesna ansa de dam-en ta gweblan zi," zep ding gulbluk, "San eme zer halka? Ki emki asa gubin, 'Zaoē drēnek,' ēe aka etan zerhak."

¹⁶ Yesus dekam zep bosena kim gubirki, "Maria."

Maria ki zep etan lero gweblan naban Ibrani olkam takenblak, "Raboni." Zēno enlalana nēno mae mo olkam, "Bian guru."

¹⁷ Ki zep gubirki, "Bahem Asa babang tan, sap Ēe nama homē ēre mo Bian osan dep song gwe'an. Hwēna ano oso walkam de gubirida gwen wenyaka em gubiridan,

'Zen man gulu, "Ēe ēre mo Bian osan debē song gwe'an. Zen ano Bian, hen eno mae mo Bian. Zen ano Alap, hen eno mae mo Alap." ' Kirekam em gubiridan."

¹⁸ Zen dekam zep asa gubiridazak, "Ēe mesē Biansa ngaya naka hla tanan!" Hen dekam zep asa tonbirida'ak- ola mensa abe mae hap de ayang gulzimdin hip gubirkiye.

Yesus kim zēre hon de ang ta gwen wenyā kip Zēnaka zertreizimkike:

(Mat. 28:16-20; Mrk. 16:14-18; Luk. 24:36-49)

¹⁹ Mingguna in mo kam-en, ēe zēre hon de ang ta gwen wenyā aha-ere golakē lowe he'ak. Tingare līlīkinnī tayalsibin nik ērlwa'ak, sap ēe ama Yahudi zi mo mam-mam naka aīribiridak. Hwēna Yesus ki zep ano mae mo ngīrīnnik jowe zaka, ki zep zē asa gubirida zaka, "Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an."

²⁰ Zen dekam zep abe mae hap taha zemka zitreizimki, hen zabanak de weina goltreizimki. Hla tankam ēe ama tangan ēisrip-sri gwek.

²¹ Etan ki zep asa gubiridaka, "Em eiwa Alap mo taha terenake lowe he'an. Men kirekam Bian Asa zer soneka, Ēe hen kirekamē emsa lup gul sone'an."

²² Kirekam kim asa gubiridaka, ki zep asa aha-en aha-enkam zēre mo ensasakam hop ta sonebirida gwe'an- anakare ola ban, "Alap mo Enho Zen emsa ing gwe heblan." ²³ Zen hen Alap mo Enhona in hap man asa gubiridaka, "Em dekam esa Alap mo dwam gwibin sin tingare zi hip anakan klis ul gwizim, 'Kirekam de karek-karek nakon de halenkam, Alap sa karekna insa tap gulsuk gwizimdi. Hwēna aha karek-karekna ansa, desa bējen tap gulsuzimdin.' " *

Yesus kim Tomas Bak hap Zēnaka zertreīblakake:

²⁴ Yesus kim abon mae jowe zaka, Tomas Bak, mensa nen gweblanan "dan de wē son walas" kam, zen dekam zao hom gwē'an-ka. ²⁵ Hwēna kim hata zaka, ki zebē enblak, "Ēe Biansa ngaya nakaē hla lal!"

Hwēna Tomas man ap ding gulzimki, "Ēe aen de tahanan de paku weisa hlaulblun srēm kam hen towanzim-blin srēm kam, hen zabanak de weinak de towanblan srēm kam, ēe molyē na-en taīblīk."

²⁶ Aha mingguna kim tamank, ēe etan gola iwe lowe he'ak. Dekam Tomas hen zēwe gwē'an-ka. Tingare līlīkinnī tayalsibin nik ērlwa'ak, hwēna Yesus ki zep ano

mae mo ngirinnik jowe zaka. Dekon zep asa gubiridaka, "Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an." ²⁷ Ki zep zé Toma'a gubluka, "Emki taha bolkam ano tahanan de paku weisa towanzimdin, hen emki Asa zaba weinak towanblan. Bahem taibli srém gwen! Emki taiblin!"

²⁸ Tomas ki zep ding gulbluka, "Are ano Teipsinni, hen ano Alap!"

²⁹ Ki zep Yesus ding gulbluka, "Em in Enaka de hla tankame taiblin. Hwëna men zen Asa de hla tan srémkam étaiblin'an, zen hë'ho gwibinnik lowe he'an!"

Yohanis kim anakan srip gulsukuke, "Èe kire habë bukuna ansa syal gwibik."

³⁰ Yesus owas-owasna beya naka syal gwe-gwibirki- zère hon de ang ta gwen wenyana ano mae mo nwenak. Hwëna èe homë tingan bukuna awe ale guk. ³¹ Èe mae habë bukuna ansa ale gulzimk- em dikim anakan étaiblin hap, "Yesus Zen eiwa nésa de ngaya tabin hip de Teipsinni, hen Zen Alap mo Tane." Sap kirekam de Yesusu taibliblankam, zen dekam esa hëndep denaban engaya gwer.

21

Yesus kim tuju enkam de zère hon ang ta gwen wenyana kip Zënaka zertreizimkike:

¹ Zao kim lwa se'ak, Yesus ki zep etan abon mae Ho Gutuna Galileak jowe zaka. Ho gutuna in mo aha bosena Tiberias. A kirekam mo zé lwakye: ² Zao kim lwa se'ak, èe Yesus hon de ang ta gwen wenyana tuju enkamé lowe he'ak- anaka-en:

Petrus,

Tomas- mensa nen gweblanan "dan de wë son walas" kam,

hen Galilea mo ëna Kana walya Natanael, hen Zebedeus Bak mo walas darena,

hen ahana dan-dan- Yesus hon de ang è gwen wenyana.

³ Petrus ki zep asa gubiridaka, "Èe hogwe tahyon habë song gwe'an."

Ki zebë ding ulblik, "Èe asa ang tal." Ki zebë bulkum sek gwëk. Hwëna kam blalë sap jalana ho gutuna iwe os ul tinek. Hwëna hogwena hom mae tëhek.

⁴ Kim hlung gwëk, Yesus dekam zep ho gutu alpnaq zau'unka, hwëna èe homë anakan tame lak, "Wakin Yesus." ⁵ Zën zep asa gubiridaka, "Wal sei-siwir, em wëhë hogwena lahyol?"

Ki zebë ding ulblik, "Èe homë." ⁶ Ki zep asa gubiridaka, "Dam taha san de bul alp san emki os gun. Dekam esa lahyol." Ki zebë desan os uk, hwëna dekon zep hogwena beya enkam bitì gwëk. Etan gul inenna ama sap akabik.

⁷ Mensa Yesus kwasang gwe-gweblaka, zen zep Petrusu gubluka, "Wakin Bian!" Kirekam kim salblaka, ki zep tahan baju zemka ala soka. Ki zep honak heyana gwe ineka. ⁸ Èe ahakore wenyana sangankam zebë bulkum alp san dep èrtro kinik- hogwe beyam-bya nabare jalana insa de baìl song gwen naban, sap èe homë dekam alp nakon èlanga gwe ha'ak. San ha 100 meter enkam mes yap. ⁹ Kimë atiti gwe'ak, ki zebë zé hogwe auhlu gun berya akek. Syauk debala man zé auk gwe'anka. Hogwe naban roti naban zéwe nola ine'ak.

¹⁰ Yesus ki zep asa gubiridaka, "Hogwena insa lahyol emki da-en teisyana halzan."

¹¹ Petrus dekam zep buluk sewe seka, ki zep jalana insa alp san dep il gihlak zaka. Hogwena yawal-yawal en nik zé bitì gwëk, beyana 153 enkam. Sap man ki zé beyakam bitì gwëk, hwëna owas hap jalana in kalk nè srém gwëk. ¹² Yesus ki zep asa gubiridaka, "Haen, nen tembane tan." Èe hwëna ama anakan de takensiblin hap baes tak, "Bian, em nara?" Sap èe mesë tame lak, "An Bian sake." ¹³ Ki zep Yesus asa golek de tabir zika, hen rotina insa ap kae gwibir-zimki- hogwe taiblinni in han.

¹⁴ Zep ho gutu alpnaq iwe, zen dan- ahanna kim zère hon de ang ta gwen wenyana abe mae hap Zënaka zertreiz- imkike- tìn nikon de ngaya gwen hyanak.

Yesus kim Petrus hun ola lonkake:

¹⁵ Kim tembane tasik, Yesus ki zep Simon, aha bosena Petrusu, takensiblika, "Yohanis Bak mo tanena Simon, em san eiwa dawemkam Asa enna lwa gwebla'ara?- wal bosa wal om onakonye."

Ki zep ding gulbluka, "In kirekam, Bian, Ena tawana: Èe ama Emsa enna lwa gweblanan."

Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, "Ki amki ano domba zahosa kara ta gwibir."

¹⁶ Hom holo gwe'ak, etan ki zep takensiblika, "Yohanis Bak mo tanena Simon, em san eiwa Asa enna lwa gwebla'ara?"

Ki zep etan ding gulbluka, "In kirekam, Bian, Ena tawana: Èe ama Emsa enna lwa gweblanan."

Ki zep hwëna ding gulbluka, "Ki amki ano domba zahosa kara ta gwibir."

¹⁷ Etan ki zep dan-ahanna takensiblika, "Yohanis Bak mo tanena Simon, em san ema Asa enna lwa gwebla'ara?"

Dan-ahanna in kim kirekam takensiblika, enlalana dekam zep doweblihanaka. Dekam zep ding gulbluka, "Bian, Ena kitak tawana. Ena tawana: Èe ama Emsa enna lwa gwebla'an."

Ki zep hwëna ding gulbluka, "Ki amki ano domba zahosa kara ta gwibir. ¹⁸ Eiwa tangan nakaë emsa gublun'an: Em kime nama seiwirik gwëka, em ene pakeanna ala so gwëka, hen men desan dep ena enlala gwe-gwëka, em ene desan song gwe-gwëka. Hwëna bogolak, em ere mo tahana esa in sosulu, hen eno tahana sa nahaler, hëndep ere mo dwam gwibin srëm san dep sa emsa nërhal." ¹⁹ Yesus mo kirekam de gublunna in, Zen anakan kim goltrëblaka, "Em kirekam esa Alap mo bosesa dikim teip gulsublun hap tili."

Yesus ki zep etan gulbluka, "Asa em zertron."

Yesus kim zëre mo kwasang gwe-gweblan zini tonblakake:

²⁰ Petrus kim lero gwëka, ki zep wal bose zemka hwëna hla taka- mensa Yesus Zëna kwasang gwe-gweblakake. Zini in men zen aumwa hap de tembane tannak Yesus zëre mo golek denakon nikin'inkake, hen in zen anakan takensiblika, "Bian, nara sa emsa kirekam zergulu?"* ²¹ Petrus ki zep Yesusu takensiblika, "Bian, zini an zen nëno nik mo alp nakon nikin'ira, zëbe hap dena banakan sa lwal?"

²² Ki zep ding gulbluka, "Em ba hap de zëbe hap dena tawa gwen hap? Ëyë desa dwam gwebla'anam, ngaya naka de etan jap tazan hap, zen san eno syal?- kire hap denaye. Em diki Asa em zertron."

²³ Dekam zep Kristen zinik ola anakan nol halasenk, "Zini zen na-en molya tilki-Yesus de lwa halzan srëmnakye." Hwëna Yesus anakan hom guku, "Ëe ama desa kirekam dwam gwebla'an." Zen diki man gulbluka, "Ëyë desa dwam gwebla'anam, ngaya naka de etan jap tazan hap, zen san eno syal?- kire hap denaye."

²⁴ Ëe an zen- mensa Yesus kirekam gulbluka. Zen in zebë ebe mae hap bukuna ansa ale gulzimk. Ano ola an eiwa tangaranna, hen men zen aban mae lowehe gwenan, zen hen man ano ola ansa eiwa nul gwenan.

²⁵ Yesus mo syala nama beya tangankam lwa kini'an- ano ale gun srëmkam. Zëno syalsa de aha-en aha-enkam ale gunkum, dekam bukuna maka sërkam ëbeya gwe'an. Okamana an molya sowehek- bukuna insa de zë kang ta gwen hapye.

* 21:20 21:20 Yoh. 13:23

Yesus mo dua-blas enkam de dam tasibin zi hip de aisil

¹ Dawem, Bian Teopilus Bak,*

Lukas ona kon:

Nonol mensaë ebe hap ale gulbluk, zao mesë kitak emsa aisil gweblak- Yesus mensa syal gwe-gwibirki hen tawa ta gwibirkiye, men dekon nonol syal kon gwesibir hanaka, ² hëndep Alap ngatan zi mo lang san dep zer ine halka. Hwëna zer inehan srëmnak aumwa hap de ola kim zëre mo dam tasibin zini tonbirida gwe'anka, Alap mo Enhona dekam zep dekam de tame gun hup de sosonna golzimki.

³ Karek yala insa de goltowennak kim tilki, dekon kim etan ngaya gweka, Zen empat-pulu yaklakam etan-etankam zëre hon de ang ta gwen wenyä kip Zënaka zertrei gwizim'inka. Zen hen dekam owasowasna man syal gwe-gwibir-zim'inkadekam de anakan taibliblan hap, "Zen eiwa mes tangan ki etan ngaya gweka." Dekam hen Alap Zën de irik gin hip denaka tawa ta gwibi'inka. ⁴ Aha yaklakam kim golëtembane gwe'anka, dekam zep gwibiridaka, "Yerusalem an kon na-en bahem sek gwen. Men desaë emsa gwibirida gwek, Bian de kiresa ebe mae hap zer sonezimdin hip dena, desa em kon kara gweblan." ⁵ Sap Yohanis zen hokam baptis ta gwibirki, hwëna molya holo gwek, emsa hwëna Alap zëre mo Enhokam sa baptis ta gwibiri."

Alap kim Yesussu ngatan zi mo lang san dep zer ine halkake:

⁶ Zëre hon de ang ta gwen wenyä in kim zë nama tagam nëbla'ak, ki zep zë dakensik gwebla'ak, "Bian, Em san ha angkam tangan esa Israelsa teipsibiridala-Roma mo irik gin nikon dikim asa gwiswe sonen hapye?"

⁷ Ki zep ding gulzimki, "Ebe mae hap hom nëre mae mo Bianna golzim'ira- em dikim hamal hap anakan ètawä gwen hapye, 'Israel dekam sa èzë-en gwer.'

⁸ Hwëna Alap sa ebe mae hap sosonna golzimdi- zëre mo Enhona kim de ebon mae ing gwe'ankaye. Em dekam esa abe hap dena ol halada gwer- nonol tanganna Yerusalemk awe, hen awe de langna

an san, hëndep Samaria, hëndep okama topse gwenna."*

⁹ In kim ki zë kirekam tonbirida'anka, Alap ki zep zëno mae mo nwenak zer ine halka. Hëndep butna ki zep zëno mae mo nwe nakon aning ta inehak.

¹⁰ Yesus in kim sewe se'anka, zen nama ngli san èkara gwe se'ak. Hwëna mumuk ennak zep zi darena baju ngap-ngap ala oson naban jo kë ine zaka. Zëno mae mo alp nakon yau'unka, ¹¹ ki zep zë enbiridaka, "Galileak de zi, em ba habe gulk sun èkara gwe se'an? Yesussu in Desa zer ine hannak kara la soner, Zen in kirekam kara la sonenan, kirekam sa etan lwahal zala."

Yudas mo weinak dep kim zini dam dasikke:

¹² Zaitun tra nabare kwatap tekna in zao lowe he'ak, Yerusalem kon langana aha-ere kilometer enkam. Zen kim kon etan Yerusalem san dep lwanda halzak, ¹³ golak kim yaing gwezak, ki zep gulk de tekson san dep sesek gwek- men zëwe zëna lowehe gwekke. Zëno mae mo bosem-sena:

Petrus, Yohanis, Yakobus, Andreas,

Pilipus, Tomas,

Bartolomeus, Matius,

hen aha zini Yakobus- zen Alpeus mo tane, hen Simon. Zen men zen nonol Israel dikim Roma mo irik gin nikon èzë-en gwen hap de èsas gwennak ang gwekake.

Hen ahana, Yakobus mo tanena Yudas. *

¹⁴ In zen zë lowehe gwe'ak, we walya hen ki. Ahana Yesus mo anena Maria. Yesus mo oso walya hen zao lowe he'ak. Zen kitak aha-ere enlala naban Alapsa nen sonebla tine gwe'ak. ¹⁵⁻¹⁹ 18Yudas in zen Yesussu zerguku, te-alana mensa zëre mo syal karekna inkam nërblak, dekam zep ngana zerka. Hwëna ngana iwe zep karekkam zanka. Usis ahlena hëndep kitak tangan teiswen nahlablak. ¹⁹Yerusalemk de wenyä kim tingan nasal-blandak, zen dekam zep hwëna ngana insa zëre mae mo olkam bose dak, "Akel-dama" kam. Zëno enlalana "Zi Kal Kama."†

¹⁵In zen Yesussu de taibliblan wenyä gulk de teksonnak ètagal gwek, beyana 120 enkam. Petrus dekam zep zëno mae mo ngirin nikon luweka, 16-17ki zep gwibiridaka, "Aya-wal oso-wal, eiwa Alap mo hamal hap de ola, zen aha-en mae bëjen jowe srëm gwen. Zep Yudas Bak hap dena mensa Alap mo Enhona hamal hap Daud

* 1:1 1:1 Luk. 1:1 * 1:4 1:4 Luk. 24:49; Yoh. 14:16-17

* 1:8 1:8 Mat. 28:19; Mrk. 16:15; Luk. 24:47-48 * 1:13

† 1:13 Yakobus mo tanena Yudas, zen zen hom Yesussu zerguku. In zen zerguku, zen aha zini Yudas- èna Kariot wal.

† 1:15-19 1:19 Mat. 27:3-10 Bosenä "Zi Kal Kama" hap dena, emki Mat. 27:8 mo otde alenak hlaun.

Bak hap golblaka, zen mes ki kirekam lwak. Sap zen nëno mae mo apde syal bose- mensa Bian hen dam tasîki, hwëna zen ki zep Yesussu de balk tan hap zon guluda zaka.* ²⁰ Daud Bak mensa buku Mazmuruk ahana Yudas hap dena hamal hap ale gulku, zen a kirekam moye:

'Zëno gola dikire dan-en gwëk, hen hap zen zë aha zi gwën.'
Hen etan anakan mas gulku,

'Zëno syala dikire ahanik gulink.*

²¹⁻²² Zep nen esa ahanaka zisi zëno weinak dep dam lasîl, dekam eka etan ëdua-blas gwëk- Yesus hup denaka ekakim anakan ol halada gwëk, 'Zen mes tin nikon etan ngaya gwëka.' Hwëna anakare zisi nen dam tasin: Men zen nonol lonesen nakon ang ta gwëkke, in kim Yohanis Yesussu baptis taka, dekon Yesus mae han nëbon mae ang ta gwëk, hëndep yakla in dekam nëno mae mo ngîrin klesnak zer ine halka. Zen kire naka esa dam lasîl- men kiye hen nëna."

²³ Dekam zep men zen zë tagal gwëk zi darena dam nososuk. Ahana Matias. Aha zini Yusup. Zëno bosena dan-ahan. Zen zep hen "Barsabas" kam ahaksa "Yustus" kum nen gwëblak. ²⁴⁻²⁵ Dekam zep kitak Biansa nen soneblak, "Bian, Em tîngare zi mo enhona tawana. Yudas mes zëre mo syala hli yulku- dekam de song gwen hap, men kirekam Ena hamal hap dam tasîkike. Zep abe mae hap Em zi darena an kon anakan dam tasizimdin, 'An zen sa zëno weinak syal gwer.'" ²⁶ Kim ëgu sonesîk, ki zep dobe abu mo kim syal neibik. Matia'a zep dam dasîk.

2

Alap mo Enhona kim hatakake:

¹ Yahudi mo yakla yala Pentakostanak* kim zauk, dekam tîngare Yesussu de taîblîblan wënya aha-erenak lowe he'ak. ² Mumuk ennak zep ngli nakore asewe yala nasal gubluk. Gola men zëwe lowe he'ak, zao zep hëndep til zîka. Man zë wal-wale gwëka. ³ Dekam zep zi mahal makare syauk hitin beyam-byana hla nulidak. Syauknu in hëndep zëno mae mo nol bol tahannak zep mawa mo kim ëzauk ine gwe'anzak. ⁴ Alap mo Enhona dekam zep ing gwe hebiridaka, dekam zep Alap zëre onakore sasonkam owas ola donbi'ik- zëre mae mo tame gun srëm olkam.*

⁵ Dekam Yahudi zini, dawemkam de Alapsa betek gwe-gweblan wënya, zen mes

tîngare lang nakon yakla yala in hap Yerusalemk ëtagal gwesîk. ⁶⁻¹¹ 9 Lang bosem-sena in dekore zi ëtagal gwëk-

Partia, Media, Elam,
Mesopotamia, Kapadokia, Pontus, Asia,
10 Prigia, Pamfilia, Mesir,
hen langna Libia mo ë yala Kirene mo îrik gin ë-ë nakon,
hen ë yala Roma kon.
11a Ahakon hen lang tekna Kreta kon,
hen langna Arab kon.

Ahakon Yahudi mo ausu nakorena, hen ahakon men zen aha zi ausu nakore zini Yahudi hon bitî gwëkke.

⁶ Zini in kim asewe aukuna insa ësak, dekam zep anakare hap ëhlu-hluk gwëzak, "An ba owas zë lwa'an?" Zen dekam zep auna ëhlozak: Sap zen zëre mae mo ë-ë nakore olkam de ëtorannak Alap mo Enho nabare wënya insa sane dabi'inzak. ⁷ Ètenggwaran hap zep hëndep zëna nənbiridak, "Zini an zen ëton'an, zen sap tîngan Galilea kore zi. ⁸ Nen hwëna ba habe nëre mae mo olkam de tonbinnik sane labi'in? ^{11b} Zen hwëna owas tangan hap am nëno mae mo olkam Alap mo owas syal gwe-gwibinni donbi'in!" ¹² Zen man tangan sërkam de tenggwanbiridan hap enlala nik topse neibirida'ak, "An ba hap ki zë lwa'an?"

¹³ Ahakon hwëna man swrë dabik. Man nənbiridak, "In ho mamaksa de mamkam otdebin hip ki ëgwër."

Petrus kim zi trana in hap srip gulsuzimkike:

¹⁴ Petrus ki zep seblaskam de wal bose wal zem in han golëluk taka, zëna ki zep ol mam-mamkam zi trana insa tonbiridaka: "Aha lang nakore aya-wal oso-wal, hen tîngare Yerusalemk awe de lowehe gwen wënya, ëe anik srip gulsuzimk. Dawemkam ësane gwëk. ¹⁵ Zini an ho mamakna hom notdebir. Em hap kirekam kil libir! Sap an nama kaknak- yakla nwen a sembilannak. Kire jamnak ho mamakna hom notde gwibirin. ¹⁶ Hwëna an Alap mo ol ayang gul wëwen zini Yoel Bak mo ol gu-gun sun ki lwanan. Zen a kirekam mo gu-gukuye:

¹⁷ 'Alap man gu-gubirida'ara,

"Aumwa hap de yaklanak, Èe asa ëre mo Enhosa tîngare zi hip hlë ta sonezim.

Eno mae mo zi walasna hen wenam tol-tola hamal hap de olsa sa donbirida gwer.

* 1:15-19 1:16-17 Mzm. 41:10; 55:13-15; Yoh. 13:18 * 1:20 1:20 Mzm. 69:26; 109:8 * 2:1 2:1 Paska hyanak yaklana 50kam naît gwibik, dekam zep Pentakostanak zauk gwëk. Yahudi zini dekam gandum dansa de taran hyanak Alapsa man isrip-sri në gwëblak. (Im. 23:15-21) * 2:4 2:4 Kis. 4:31; 10:44-46; 19:6; Mrk. 16:17

Eno mae mo wal sei-siwiri nwena sa
ëlirisin gwe-gwizim.

Hen eno mae mo bong-bongna abe hap
dena eisirkim sa kara nul gwer.

¹⁸ Hen sap bose srëm wenya men zen zi
nik ëbabu gwe-gwenan, Èe asa zëbe
mae hap hen ère mo Enhosa hlë ta
sonezim-

sap wekam dena, hen sap zikim dena.

Zen hen dekam sa hamal hap de ola
donbirida gwer.

¹⁹ Èe asa owas-owassa syal gwe-gwibir-
nglinak hen kamanak, kalkam dena,
syaukkum dena, hen ahakon
butkam denaka.

²⁰ Yakla nwena sa kawesik gwera,
hen benna zi kal mo kim sa kal-kal gwe-
gwer.

Bian mo hatan yakla yala in de golek de
gwenkam, kirekam sa lwa gwer.

²¹ Dekam men zen de Biansa anakan dak-
enbla'ak, 'Asa Emki ngaya tan,'

zen zen sa ëngaya gwer.' '* '* *

²² Petrus ki zep etan ayang gulzimki,
"Israelk de zi, asa sane lak. Ena tawana:
Nazaret walya Yesus hup Alap man owas-
owasna syal gwe-gwibir-blika- em dikim
anakan tame tan hap, 'An Zen tangan-
Alap zëre mo zer sonen Zi niye.' ²³ Hwëna
Alap, zëre mo hamal hap de enlala gwibin
sin ki kirekam ebe mae hap tapbla tazimki.
Hëndep em dekam zebe karek gol gwen zi
niban apdenak te-lidak sonnak de makan
ta irinkim lak. ²⁴ Hwëna juwen zi mo
langnak kim sap ati gwe ineka, hwëna
Alap dekon etan zeser soneka, dekam zep
etan luwen taka. Sap Alap mo Tanena
in, Zen bëjen hëndep denaban zëwe gwë
gwen. ²⁵ Yesus hup dena Daud Bak mes ki
hen anakarekam guku,

'Èe ama Biansa anakan tame tak,

Zen sa asa zergwë gwera.

Zen man asa dam taha nakon zerzauk sone
gwe'ara,

ëe zep asa tatem zauk gwer.

²⁶ Ano enhona in zep sam gwesik gwenda,
hen mipkam tärkam asa Alapsa isrip-sri
gwe-gweblal.

Èe hen ama ère mo tim hip dena anakan
taïbli gwebla'an, "Zen sa ano timni
tin hyanak ap ëse gublula."

²⁷ Sap asa men zao nër dwanu'ak, Alap, Em
molye zë asa da tasiki.

Ere mo lalak Zini ano timni zëwe molya
batrek.

²⁸ Sap em mese ngaya gwen hap de orana
abe hap zertrëblaka.

Zep ëe kimë eno dang gwënnak hata'ak,
sërkam tangan asa isrip-sri gwe-gwer.' '* '* *

²⁹ Petrus ki zep ayang gulzimki, "Aya-
wal oso-wal, ëe damnak emsa nère mae
mo auyanna Daud Bak hap denaka gu-
birida'an: Zen mes tilki, ki zep nër
dwanuk. Men zao nër dwanuk, zen nama
hëndep angkam nère mae mo ngrinnik
lwa'an. Zep Daud mo ola in, batren srëm
hap dena, zen zëre hap hom ki guku. Zen
hwëna Auyan-tane zem Yesus hup ki gu-
guku. ³⁰ Daud in hen Alap mo olsa de
ayang gul gwen hap de zi, hen Alap mes
ki desa anakan gu-guk gweblaka, 'Eno irik
ginni ere mo auyan-tane hap asa golblal.' *

³¹ Zen ngein sin dep nësa de ngaya tabin
hip de Zi hip dena mes tame gulku, zep
zëbe hap dena anakan hamal hap gu-
guku, 'Alap molya Desa drë nwanunnak
da tasiki, hen zëno timni molya zëwe
batreblak.' ³² Zep eiwa mes tangan dam
gwesin: Yesus Zen Zen! Alap mes Desa
tin nikon etan ngaya taka. Aena mesë
kitak hla lak. ³³ Zen angkam Alap mo dam
taha nakon teipsinkim nikin'ira, hen Alap
mes zëre mo Enhona zëbe hap zerblaka.
Zen in zep hen Desa abe mae hap namen
an hlë ta sonezimmira- in kirekam ena asa
kara labi'in hen sane labi'inye. ³⁴⁻³⁵ Sap
Daud Bak zëna hom ngatan zi mo lang san
dep sewe seka. Hwëna zen man Teipsin
nika dan ake seka. Zep anakan guku,

'Bian Alap ano Teipsinni man gubluka,

"Ère mo dam taha nakon emki nikirin-
dekon de hen teipsinkim irik gin
hip.

Ki asa hwëna ebe hap de jal zini ere mo
tana iltikinnik sisik gulin." '* *

³⁶ Zen in zep, Israelk de zi, emki dam
taha nakon de nikirin Zini insa tame tan.
Yesussu, men Desa ena te-lidak sonnak
makan la inkke, Zen Desa Alap teipsinkim
drë neka. Zen in Zen- nësa de ngaya tabin
hip de Zi niye!"

³⁷ Petrussu in kim kirekam sane da'ak,
zëno ola in man tangan zëno mae mo
enhonak tisik. Dekam zep Petrussu zëre
mo wal bose walya in han dakensibiridak,
"Aya-wal oso-wal, ëe ki basa asa syal
eibir?- Alap dikim etan asa sam gwesibiri-
dan hapye."

³⁸ Petrus ki zep ding gulzimki, "Em
ëhalek! Dekam ëe asa emsa kitak Kristus
Yesus mo bosekam baptis labir. Dekam
sa Alap eno mae mo karek-karekna tap
gulsuzimdi. Zen dekam sa hen zëre
mo Enhona ebe mae hap hlë ta sonez-
imdi. ³⁹ Zëre mo Enhosa de hlë ta
sonezimdin hip dena mensa Alap gu-
gubiridaka, zen hwëna nëbe mae en hap

* 2:21 2:21 Yl. 2:28-32

* 2:28 2:28 Mzm. 16:8-11

* 2:30 2:30 2Sam. 7:12

* 2:34-35 2:34-35 Mzm. 110:1

hom. Hwëna tîngan men desa Alap Kris-tussu de taïbliëlan hap dam tasibi'inka, zen hen zëbe mae hap- sap eno mae mo walas, aza-tane wal, hen sap langanak de zi ausu, hëndep lang topse gwennak dena."

⁴⁰ Kirekam-kirekam ol zim-zîmkîm zë tonbirida gwe'anka. Hen dekam de ëhalen hap anakan titi ta gwibi'inka, "Ëngaya gwen hap de ëdwan gwenna, karek-karek gulin hana gwen zi nikon emki ëwet so gwen." ⁴¹ Men zen Petrus mo ola in kon ëhalek, desa dekam zep baptis dabik. Yaklana inkam in zen Yesussu daïbliëlak, beyana san ha tiga ribu enkam mes yap.

Yesussu de taïbliëlan wenya kim aha-ere enalakam lowehe gwekke:

⁴² Men zen Yesussu daïbliëlak, dekam dua-blaskam de zini in mo tawa tabinnik isrip-sri naban ëtagal gwe-gwek. Zen gol-gol san aha-ere enlala naban hen tagal gwenda gwek- dekon de Alapsa abe ta gwen hap, hen Bian Yesussu de enlala gweblan hap de rotisa twenblanda gwen hap, hen zep de anggursu otde gwibin hip. ⁴³ Dekam dua-blaskam de dam tasibin zini in owas-owasna beya tangankam syal neibirida gwek, zep dekam kitak man dengwanbirida gwek. ⁴⁴ Zen kitak aha-erenak lowehe gwek, hen zëre mae mo kire-kirena apdekam bi nëblanda gwek. ⁴⁵ Ahakon zëre mae mo kamana hen kire-kirena te-ala hap lirak da gwibik. Te-alana desa tahalha wenya kip kap da gwizimk. ⁴⁶ Hen dekam Alap mo golak mwin-mwankam ëtagal gwe-gwek- dekon de Alapsa gu sone gweblan hap. Zëre mae mo gol-gol san hen apdekam isrip-sri naban tembane tanda gwek. Zëno mae mo enlalana dekam Alap en mo bohesa de ⁴⁷ teip gulsublun en hap lwa gwizimki. Dekam tîngare zini man sam neisibirida gwek. Hen Bian mwin-mwankam zini zëbon mae de bitî gwen hap mas-mas gul gweka- Zëna men desa ëngaya gwen hap dam tasibirkike.*

3

Petrus ne Yohanis ne kim zi lekna dawem lakake:

¹ Aha yaklakam Petrus ne Yohanis ne hen man ang ëka- men kirekam Yahudi zini ëgwë gwenanek. Sap zen kam-en Alapsa nen sone gweblanan. Zen zep hen kam-en Alap mo gol san dep song ëka-dekon de hen en soneblan hap. ² Nonol lilikinni, bosena Nwe-Awesna, zëwe zi lekna yakla jamkam nënne gwezak- dekon

de zini, men zen Alap mo golak bitî gwe-gwek, desa te-ala hap aberbe ta gwibin hip. Zini in jaha gweblannak ki hëndep lek gweka. ³ Petrus ne Yohanis neka kim lil zinnak ake guku, ki zep abe soka, "Ap tol te-alasa olbla." ⁴ Ki zep zë karatda la'anka. Petrus zep hwëna gubluka, "Asa emki karatda son." ⁵ Ki zep anakare enlala naban karatda so'anka, "Basa wëhë ap olbla'anka?"

⁶ Petrus ki zep etan gubluka, "Ano nik mo te-ala kasona hom tangan. Hwëna ëe ama emsa enbla'an: Nazaret walya Kristus Yesus mo bosekam em luwen hen song gwen."

⁷ Ki zep Petrus dam taha nakon sap luwen tan hap mas gwebla'anka. Hwëna mumuk ennak zep zini in mo tanana hëndep dek dan naban soson nëblak. ⁸ Hetyak gwesik kininkam zep luwesik ane kinika. Ki zep hëndep Alap mo gol tekson san ërtilki. Hwëna zini in nama ki isrip-sri hap hetyak-hetyak gwe naserankam të nasen'anka- Alap mo bohesa de teip gulsublun naban. ⁹ Zi beyam-byana in zen Alapsa de gu soneblan hap teksonna iwe lowe he'ak, zen kim Alap mo bohesa de teip gulsublun naban de të naserannak hla dak, ¹⁰ ki zep zë tame dak, "O an zi lekna men sake!- men zen mwin-mwankam nonol lilikinnik nikin gwendake!" Zao zep sërkam tangan dengwanbla'ak, "An banakan tangan ki dawem gwenda?!"

Petrus kim zi lekna insa de dawem tan hap dena srip gulsuzimkike:

¹¹ Zini in Alap mo golak de tekson-tekson san Petrus ne Yohanis neka ki babang son naban ang gwizim nisen gwe'anka- hëndep teipsin zini Salomo Swe mo teksonnak ërtilki. Tîngan men zen zë lowe he'ak dekam zep tenggwaran naban hlu-hluk gwesak. ¹² Petrus ki zep gubiridaka, "Israëlk de zi, em basa lenggwanbir? Em san mae habe asa karatda labi'in?- 'Zini an zëre nik mo sosonkam ki dawem lala?' Ahaksa, san ha ema asa enlala eizim'in?- 'Zen Alap hon de tal eisin zi dare. Zep dawem lala.' ¹³ Hwëna kirekam hom. Zen nëre mae mo auyan walya Abraham, Isak, hen Yakob mo Alap, Zen nëp syal gwibir-zimdi- nen dikim Yesus mo bohesa mam gun hup. Hwëna em Desa zi tan zi hibe nër hom ërguzimk. Hëndep Pilatus mo ola ema blum ulblik- zen kim sap zeser sonen hap gublukaye. ¹⁴ Em karek gol gwen srëm enho lalak Zini Yesussu ema tan hap ërguk. Hwëna zi tan zini Barabas Baksa dikim zeser sonezimdin hibe Pilatusu asas lak. ¹⁵ Hwëna nëno mae mo ëngaya gwen hap dena men zëno tahanak

* 2:47 2:47 Kis. 4:32-35

lwa'an, hwëna Desa ema lak. Hwëna Alap mes Desa tïn nïkon etan ngaya taka. Èe mesë ère mae mo nwekam hla la gwek. ¹⁶ Zini an Yesus mo bosena kim salbiri, dekam zep taïblihlala. Hëndep dekam tangan zep dawem gwera- an kire naka ena hla lanan hen tame lananye.

¹⁷ "Hwëna aya-wal oso-wal, èe tawana: Em tame gun srëmkame kirekam syal eibik. Hen nëno mae mo nol-nola hom anakan tame nuk, 'Nen kire zisie karek la'an.'* ¹⁸ Hwëna orep Alap mo ol ayang gul gwen zini mes ki anakan ègu gwek, 'Israelsa de ngaya tabin hip de Zini sa karek dal.' Zep Alap mo ola iwe dikim zaun hup, em mese kirekam tame gun srëmkam syal eibik.* ¹⁹ Zen in zep, em èhalen, ki Alap osan lwan dahak. Zen dekam sa eno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi. ²⁰ Hen Alap dekam sa Yesus mo enhona hlë ta sone gwizimdi- dekam de eno mae mo enhosa tatete ta gwizimdin hipye. Hen Alap sa etan Yesusu nëp zer sonezimdi. Sap Zen Zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, Bian Alap mensa dam tasikiye. ²¹ Hwëna Zen ngatan zi mo langnak sa gwë gwera- hëndep Alap de tïngan oto gulsun hup de yaklanak kim de hata'ak, men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini ègu-guk gwekke. ²² Sap Musa man guku,

'Nëno mae mo Bian Alap sa ere mae onakon Ahanaka dam tasizimdi- men kirekam hen asa zère mo olsa de ayang gul gwizimdin hip dam tasikiye. Zëno ola kitak èsal gwek. ²³ Hwëna zini men zen de Desa nasalbla srëm gwe'ak, Alap sa desa zère mo hlil irin nikon golëalsa sone gwera.*

²⁴ Musa en hom kirekam guku, hwëna kitak de ahakore Alap mo ol ayang gul gwen zini hen kirekam ègu-guk gwek. Samuel Bak onakon ki lwasek. Zen an zen ki nër hom lwak, zen kitak zep denaka hamal hap nen gubirida gwek. ²⁵ Hen zëno mae mo ola man apde nëk- men kirekam Alap ola nëno mae mo auyan-aza naban hen ziaha-en gul gwekaye. Zen mes ki hëndep nër hom nëbon mae jowek- men kirekam Abrahamsa gu-gublikaye, 'Eno auyan nakon sa saltïli- kitak de okamanak de zi aususa de oto gulsun hup Denaye.*' ²⁶ Zen in zep nonol ebe mae hap zer sonezimki- ebe mae hap dikim dawemsa golzimdin hip, hen emsa dikim ere mae mo karek gulin hala seran nakon halen tabin

hip."

4

Petrus ne Yohanis neka kim Yahudi mo teipsin sinode san dep deitsya hakke:

¹ Petrus ne Yohanis ne in kim kirekam tawa labi'inka, ki zep hen Alap mo golak de syal tan zini, zëwe de jana nabare zi mo teipsinni, hen Sadukikam de gubirida gwen zini yaïng gwezak. * ² Zen zep zë jal neizim'ik, sap zen man tawa labi'inka, "Nen tïn nïkon esa èngaya gwer, sap Yesus ki nër hom tïn nïkon ngaya gweka." ³ Zao zep hëndep balk nosok, ki zep hëndep bwinak se nosoink- kaknak de hwëna taken-taken gwizimdin hip. Sap dekam man kaw'e'ak. ⁴ Hwëna men zen zëno nik mo tawa labinni insa èsane gwek, dekam beya tangankam Yesusu etan daïblihlak. Dekam Yesusu de taïblihlan wenyä, zi ensa de aïtbinkim, san ha lima ribunak mes yap hatak.

⁵ Ka'an kam zep hwëna Yahudi mo teipsin sinodenak dena Yerusalemk ètagam gwek. Teipsin sinodenak dena in, zen ahakon Yahudi mo nol-nolkam dena, bong-bongkam dena, hen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin wenyä. ⁶ Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni, Hanas Bak, man hen iye zemka tagal gulsuku-Kayafas, Yohanis, hen Aleksander maesa. ⁷ Ki zep hwëna Petrus ne Yohanis neka de teitsya halzan hap nenbiridak. Zao zep taken-taken nei gwizim'ik, "Em nara mo bosekam hen nara mo sosenkame zi lekna ansa dawem lala?"

⁸ Petrussu ki zep Alap mo Enhona ing gwe heblaka. Zen zep ding gulzimki, "Ano mae mo teipsin-teipsinni hen bong-bongkam dena, ⁹ zi lekna ansäe mo kwasang èblalke, em in zebe namen asa taken-taken eizim'in, 'Em banakane dawem lala?' ¹⁰ Angkam desaè ebe mae hap srip gulsuzim'in- hëndep kitak Israelk de lowe wenyä kip: Zen Nazaret walya Kristus Yesus mo sosenkam dawem gwera- mensa ena te-lidak sonnak makan la inkke. Hwëna Alap mes Desa tïn nïkon etan ngaya taka. Zen in zep tangan zini an zëno sosenkam dawem gwera. ¹¹ Yesus Zen Zen- ngirïn bol Tenyaye, men kirekam Alap mo olak lwakke,

'Gol tenya men desa em gol tauk gwen wenyä baes eibik,

hwëna Bian Alap zep desa bolak ik gïlki.*

* **3:17** 3:17 Luk. 23:34; 1Tim. 1:13 * **3:18** 3:18 Mzm. 22:1-21; Yes. 53 * **3:23** 3:23 Ul. 18:15,18-19 * **3:25**

3:25 Kej. 22:18 * **4:1** 4:1 Sadukikam de gubiridan wenyä, zen hen Yahudi mo aha hlïkna- men zen anakan tawa da gwibikke, "Zini bëjen tïn nïkon ngaya gwen." (Kis. 23:6-8) * **4:11** 4:11 Mzm. 118:22 * **4:12** 4:12 Yoh. 14:6; 1Tim. 2:5

12 Zen Zëbon en onakon esa ëngaya gwer. Sap Alap hom aha zisi dam tasi'ïra- zëno bosekam de okamanak de zi ëngaya gwen hap denaye.*

13 Kim zë nakek, ki zep zë tame nosok, "Zi darena an totore zi. Zen hom sekola ëka." Hwëna zen mae hap denggwanzim'ik, "Zen udobe naban aïsil ë'ara." Dekam zep zë tame nosok, "O an Yesus mae han zen am apdenak ëtë gwëk."

14 Hwëna zini in desa dawem laka, deban zë apdekam ërzau'unka. Zep ding nulzim srëm gwëk. 15 Ki zep ë nakon de eissili boran hap nenzimk- dekam de zë-en olsa aha-en gun hup. 16 Ki zep zë zënaka dakensibiridak, "Nen banakan esa zi darena in eizim? Sap tingare Yerusalemk de zini mes zëno nik mo sërkam de owas syal gwibinni inesa ëtawaw gwendal. Hen nen banakan molye anakan ulsuk, 'Owasna in hom jowek.' 17 Hwëna dekam de langa san gol haladan srëm hap, nen esa jalse eizim: Zen hap zen etan zëno bosekam tawaw la gwibin."

18 Ki zep etan lilzin hap nenzimk. Zao zep jalse neizimk, "Etan bahem Yesus hup dena lonbirida nasen gwen, hen zëno bosekam bahem tawaw la gwibin."

19 Hwëna Petrus ne Yohanis ne ki zep ding ulzimki, "Emki dam gulsun: San ha dawemna ëe asa eno mae mo dwam gwibin sin ang ër? San ha Alap mo dwam gwibin sin asa? 20 Sap in desaë Yesus hon sane ë gwëk hen kara landa gwëk, ëe molyë desa lonbirida srëm gwë-gwëk."

21 Kim zë etan anakan jalse neizimk, "Em de etan kirekam lonbirida naserankam, ki asa emsa karek osol," ki zep wet oson hap nenzimk. Zen mae hap kirekam nenzimk: Zen hom dam nulsuk, "Kirekam esa karek osol." Sap tingare zini zëno nik mo owas syal gwibinni in hap man Alap mo bosena teip nulsublu'ak. 22 Sap zi lekna inesa dawem laka, tahunna mes 40kam tamanblak.

Yesusu de taibliblan wenyaw kim Alapsa nen soneblakke:

23 Petrus ne Yohanis neka kim tapbla nosok, dekam zep wal bose wal zëbon osan dep ola halka. Zao zep lonbiridaka- in desa jalse neizimkye. 24 Zen kim ësak, dekam zep apdekam enlala zon tasiblin naban Alapsa anakan nen soneblak, "Bian, Em ano mae mo teipsinni. Nglina, kamana, hen hina Eme yang tabirki, hen tingare kirekam-kirekamna.* 25 Orep ano mae mo ayanna Daud, men zen ere mo ola ayang gul gwëkake, zëbon ere mo

Enhona man ing gwe heka, dekam zep anakan ayang gulzimki,

'Zen ba hap wabaw hap Alapsa de jal gwëblan hap ëilman gwë-gwenan, hen zi trana ba hap zereijan hap kalang në gwëblanan?

26 Okamanak de teipsin-teipsin wenyaw zen olsa aha-en nul gwë'an, hen mam-mam wenyaw man ëtagal gwë-gwë'an-

Bian, Ere han hen ere mo dam tasin Zini in han dikim ziejjan hap.*

27 Zen eiwaw mes ki kirekam nëno mae mo ngirinnik lwak! Sap Herodes ne Pontius Pilatus ne ëna awe mes Yahudi srëm zi niban hen Yahudi zi niban ola iaha-en ulki- dekam de ere mo dam tasin lalak Zini Yesusu tan hapye. 28 Hwëna zen dekam ere mo dwam gwibin sin ki syal neibikmen kirekam ena hamal hap kalang gwëgukuke. 29 Zep Bian, emki enlala gwibin- inesa anakan asa nenbiridalke, 'Ee asa emsa karek labir- em de zëno bosekam tawaw tabinkimye.' Hwëna sosonna E-en esa ki abe mae hap gol gwizimdi- ëe dikim ere mo olsa udobe naban tonbirida gwen hapye. 30 Zep Emki ere mo dam tasin lalak Zini Yesus mo bosekam zi sang-sangsa dawem ta gwibin, hen owas-owassa syal gwë-gwibir-zimdin- dekam deka tingan daibliblak."

31 Kim nen sonesiblik, Alap ki zep gola men zao tagal gwëk ëwak taka. Zëre mo Enhona dekam zep ing gwe hebiridaka. Zen dekam zep udobe naban Yesus hup de Alap mo ola donbirida gwëk.

Zëre mae mo kire-kirena kim apdekam bi nëblanda gwë'akke:

32 Tingare Yesusu de taibliblan wenyaw dekam enlala aha-erekam lowehe gwëk, hen enho aha-enkam. Zen hom zëre mae mo kire-kirena zëre en hap inik nëblanda gwëk, hwëna kitak apdekam bi nëblanda gwëk.* 33 Dua-blaskam de dam tasibin zinik dekam zep sosonna mam gwizimken dikim anakan gol halada gwen hap, "Yesus mes etan tin nikon ngayaw gwëka." Alap mo kwasang-kwasangna dekam kitak zëbon mae onak lwa gwizim'ik. 34 Dekam Yesusu de taibliblan wenyaw hom mae ëtahalha gwë-gwë'ak, sap dekam zini zëre mae mo kamasa ahaksa gol maesa te-ala hap lirak da gwibi'ik. 35 Te-alana desa zep dua-blaskam de wenyaw in hap kap da gwizimzik. Zen desa zep hwëna tahalha wenyaw kip kae nëblanda gwizimk. 36-37 Dekam zep hen lang tekna Siprus kore zini, Yusup, ngasaw te-ala hap lirak taka. Te-alana desa zep kitak dua-blaskam de wenyaw in hap

* 4:24 4:24 Mzm. 146:6

* 4:26 4:26 Mzm. 2:1-2

* 4:32 4:32 Kis. 2:44-47

zerzim zika. Zini in Lewi Bak mo ausu nakorena. Dua-blaskam de wenyä in man hen desa bose dak Barnabaskam. Bosena in mo enlalana, "Zi mo enlalasa de tatete ta gwizimdin hip de zi."

5

Anias ne Sapira ne kim Alap mo Enhona boton lakke:

¹ Ahana hen zini ki, bosena Anias Bak. We zem bosena Sapira. Zen hen kamasa te-ala hap lirak uk. ² Hwëna zen man te-alana zëre nikip hli lasik. Aha hlik en naka zep Anias dua-blaskam de wenyä kip anakare ola ban zerzimki, "An tinganë ep zerzim'in." Hwëna we zeban mes kirekam de ahap labin hip ola aha-en uk.

³ Ki zep Petrus gubluka, "Anias, em bap ere mo enhonak dowal mo kigisa kara ta'ara? Em zebe Alap mo Enhona boton tanda. Te-alana an erap ema hli tasili. ⁴ Kamana in lirak gun srëmnak, zen dwan ere nik mo denakake. Hen kime lirak gulku, te-alana zen dwan hen ere nik mo denakake. Diki emaka asa gubiridala, 'Èe aha hlik en tolakaë golzim'in.' Hwëna em an asa en home boton tabirida. Hwëna Alapsae boton tanda!"

⁵ Anias kim sane ta'anika, ki zep zë hëndep tokna zanka. Kitak men zen ësak, dekam zep sërkam ëairiak. ⁶ Wal sei-siwiri ki zep yaing gwezak- tok naka de tahalehan hap. Kire naka zep drë nwanun hap nërhak.

⁷ Yakla nwena san ha dan-ahan damank, ki zep hwëna we zem hatazak. Zen hom tame gu'uk- in zen ki zi zebon lwakye. ⁸ Petrus ki zep takensibirki, "Emki asa gublun: San ha eiwa te-alana an zen en?"

Ki zep ding gulbuk, "In eiwa, zen en."
⁹ Petrus dekam zep ding gulbirki, "Em bap ola aha-en ulki- Alap mo Enhosa dikim akasiblin hapye! Emki tana sasak-sasaka sane gwe gun. Zini men zen eno zi mo tokna nër dwanunan, zen lwanda ha'anzal. Zen hen kirekam sa eno tokna nolwet sol!"

¹⁰ Zen hen mumuk ennak zep tokna zank. Wal sei-siwiri in kim yaing gwe'anzak, ki zep zë we zik mo tokna hla nulzik. Desa ki zep hen zi zik mo alp nakon de lo nwanun hap nol inehak. ¹¹ Dekam tangan tingare Yesusu de taibliblan wenyä hen tingan men zen ësak dawemkam tangan ëairiak.

Dua-blaskam de dam tasibin wenyä kim zini beyakam dawem da gwibikke:

¹² Dua-blaskam de dam tasibin wenyä dekam zep owas-owasna beyakam zi trana in mo ngirinnik syal nei gwibik. Yesusu de taibliblan wenyä in dekam man Alap

mo golak ëtagal gwe-gwek- Salomo Bak mo teksonnak. ¹³ Yesusu de taibliblan srëm wenyä, zen hom zë ëgolek de gwe-gwek. Zen man naïribirida gwek, hwëna man tangan hen dawemkam blikip neisibirida gwek. ¹⁴ Hwëna zao kim lwa se'ak, zao zep etan Yesusu de taibliblankam ëmas-mas gwe zahe'ak- sap zi, sap we. ¹⁵ Hëndep dekam zep zi sang-sangna ora san zato naban hen deyol dëre naban kang nul zahe gwek. Man ëenlala gwe-gwek, "Petrus de desan taman zankam, zëno au-au en mae nik de kwë tabir zinkam, zen dekam sa ëdawem gwer." ¹⁶ Zini beyam-bya tangan nik Yerusalem mo golek de ë-ë nakon zi sang-sangna kap nulhal gwezaken dowal de tilbiridan mae naka. Zen dekam zep kitak ëdawem gwe-gwek.

Dua-blaskam de dam tasibin wenyä kim karek da gwibikke:

¹⁷ Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni dekam zep wal bose wal zeban zihusus gwibirida'anika. Zen kitak Saduki hon de bitï gwen wenyä. Zen mae hap zihusus gwibirida'anika: "Abon mae onakon kim hwëna beyakam wet so gwe'an." ¹⁸ Dekam zep dua-blaskam de dam tasibin wenyä insa dahyok. Ki zep bwinak yal nulnek. ¹⁹ Hwëna kam zep Alap mo dam taha nakore zi lilikinni talusuzim niraka. Desan zep golëwet so gweka. ²⁰ Man zë gubiridaka, "Em sek gwen. Alap mo gol teksonnak ëzauk. Dekon ëngaya gwen hap de ola insa kitak lonbiridak." ²¹ Kim litik, kirekam zep ki hëndep syal neibik.

Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni dekam zep hen wal bose wal zeban Alap mo gola iwe aha teksonnak golëyaing gwe zaka. Dekon zep Yahudi mo teipsin sinodenak dena nen sone-biridak- hëndep tingan. Zen kim yaing gwezak, dekam zep Alap mo golak de jana nabare zini nenbiridak- bwinak de zini insa de kap gul halzan hap. ²² Zen kim bwinak yaing gwek, hwëna hom zë hla nulidak. Kim lwan dahak, ki zep nenbiridak, ²³ "Èe kimë zë yaing gwenal, dekam lilikinni kitak tayalsibiri danna. Hen lilikin kara tabin hip dena, zao ëzaun dasan. Hwëna kimë lalusundal, ëe homë mae zë zini hla lal!" ²⁴ Kirekam kim nenbiridazak, dekam zep jana nabare zi mo mamna hen Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna in enlalana anakare hap ëtopse gwe'ak, "An ki banarekam sa lwal?"

²⁵ Hwëna ki zep zë zini gubirida zaka, "Emki ësan! Em mensa zini bwinak yal ulnek, zen angkam Alap mo gola an mo aha teksonnak zi beyam-byasa tawa dabi'in!" ²⁶ Jana nabare zi mo mamna in dekam zep desan de golësek gweka-

etan de zitahyo halzan hap. Hwëna sam-sam enkam kwang nulida halzak- mae hap, "Nene jala ban kwang ulida ha'ak, ki zi trana an sa nësa kasokam mos-mos da gubir." ²⁷ Ki zep etan nolëbiti gwezak-dekam de Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni in taken-taken gwibiridan hap, tingare teipsin-teipsin zi mo nwenak.

²⁸ Zen man gubiridaka, "Èe dwan mes-am ol drakkam emsa anakan jalse eibiridak, 'Em bahem zini in mo bosekam tawa ta gwibin.' Hwëna em mese kitak de Yerusalemk de zini tawa la gwibik. Hen em dekam ema ëkalang gwe'an- Yesussu de tan jal hap de zen hwëna asa tamerazan hap!"*

²⁹ Petrus ki zep wal bose wal zeban ziding gulku, "Nen diki Alap ensa nen betek gweblan. Zi bosyansa bap nen! ³⁰ Nëno mae mo auyan-aza mo Alap, Zen mes Yesussu tin nikon ngaya taka- mensa ena te-lidak sonnak makan la inkke. ³¹ Hwëna Alap mes Desa zère mo dam taha nakon de teipsin hip drëne seka- dekon de irik gin hip hen ngaya tabin hip, hen Israeik de zisi dikim halen ora san dep golëwet so gwen hap, hen zëno mae mo karek-kareksa dikim tap gulsuk gwizimdin hip. ³² Asa hen mes ki dam tasibirki- dekam de ola insa gol halada gwen hap. Hen owas-owasna mensa Alap mo Enhona abe mae hap gol gwizimnira, zen ola insa dikim eiwa gul gwen hap. Zep zini men zen Zënaka betek në gwebla'an, zëbe mae hap angkam man Alap zère mo Enhona zer gwizim'ira."

³³ Kirekam kim Petrussu nasalblak, dekam zep ëjal gwe'ak, hëndep tameran hap zep enlala neibirida'ak. ³⁴ Hwëna Farisi walya bosena Gamaliel Bak zao hen gwë'anika. Zen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zi, hen desa zini man blikip neisik gweblak. Zen ki zep luweka, ki zep gubiridaka- dua-blaskam de wenyä insa de ë nakon golëeissin dalaboran hap. ³⁵ Ki zep gubiridaka, "Israel mo ausu nakore zi, dawem enkam emki anakan ënlala gwen, 'Kirekam asa eibiridal.' ³⁶ Sap orep zini bosena Teyudas, zen man zënaka gu gweblaka, 'Èe mamna,' dekam zep zini 400 enkam ang nëblak. Hwëna kim dak, dekam zep zëbon de ang ta gwen wenyä in sekwak gwëk, hëndep dekon etan banakan mae hom lwak. ³⁷ Zëno hyanak kim sensus nuk, dekam etan Galilea walya Yudas man golëilman gwëka. Hwëna kim hen dak, zëbon de ang ta gwen wenyä dekam zep hen sekwak gwëk. ³⁸ Zen in zep, angkam

an zen ki lwa'an, èe ama emsa titi tabi'in: Bahem banakan mae gweibiridan. Nwe enkam emki kara tabin. Sap zëno mae mo syala hen tawa tabinni, zi mo enlala san de lwa'ak, sa topse gwizim. ³⁹ Hwëna Alap mo enlala gwibin sin diki syal ta'ak, esa topse eibiridal. Nene hwëna lamera'ak, ki hwëna sa nwe-mase gwer- san de Alap han de zerilman gwenna kiye."

Zëno ol san zep ang tak. ⁴⁰ Ki zep etan dua-blaskam de wenyä insa de golëbiti gwezan hap nenbiridak. Zao zep dangolebik. Ki zep nenbiridak, "Dekam sek gwëk. Hwëna Yesus mo bosekam bahem etan tawa ta gwibin."

⁴¹ Zen hwëna isrip-sri naban zep kon sek gwëk. Sap Alap mes desa anakan gubiridaka, "Zen mes ëdakastik- Yesus mo bose hap de kareksa goltowen hapye."* ⁴² Zen hwëna hom nolzausuk- anakarekam de tawa ta gwibin niye, "Yesus Zen Zen- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye, mensa Alap gu-guk gwëkaye." Zen yakla jamkam Alap mo gol teksonnak hen zi mo gol-gol san donbirida gwëk.

6

Kristen zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip kim zini tuju enkam dam dasibikke:

¹ Dekon kim lwa se'ak, Yesussu de taibliblan wenyä dekam zep ëbeya gwe song gwe'ak. Dekam Yahudi zi ausu nakore zini men zen Yunani zi mo langnak de lowehe gwenkam Ibrani ola eititi neibik, zen man jakal neibiridak- men zen nama Ibrani olkam don gwëkaye. Mae hap jakal neibiridak, "Em Ibrani ol tawa wenyä ano mae mo we sem-semna ema ti kul sonenda gwe'an- tembanena in kim kae eibirida gwenanye."

² Dekam zep dua-blaskam de zini in tagal nulsuk, ki zep zë nenbiridak, "Aya-wal oso-wal, èe de Alap mo olsa de tawa tabinsi golzausun hup hom dakasti'in- dekam de hwëna tembanesa kae gwëbirida gwen hapye. ³ Diki dawemna zisi emki ere mae mo ngirin nikon tuju enkam dam tasibin-ere mae mo anakan de tame tabin nika, 'An enlala blala hen Alap mo Enhona ki zëbon mae onak lwa'ara.' Zëbe mae hap aka syala insa wei kul sonezimk, ⁴ èe akakim aha syalak ëhir-hir gwe srëm gwëgwëk. Hwëna èe dekam anakare enlala en naban asa lowehe gwer: Biansa asa en sonebla tine gwer, hen ëngaya gwen hap de olsa asa tawa labir tine gwer."

⁵ Tingan desan zep ki ang tak. Dekam zep zini dam dasibik.

* 5:28 5:28 Kis. 4:18; Mat. 27:25

* 5:41 5:41 Mat. 5:10-12; Yak. 1:2; 1Ptr. 4:13

Ahana Stepanus. Zen dawemkam de Yesusu taíblíblan tanganna, hen Alap mo Enhona mes dawemkam ing gwe heblaka.

Ahana Pilipus, Prokorus, Nikanol, Timon, Parmenas,

hen Antiokia walya Nikolas. Zen nêr hom Yahudi hon tîl zika, hwêna dekam zep nabakam Yesusu taíblíblaka.

⁶ Tujukam de zini insa kim dua-blaskam de zini in hap nolêtreizimk, dekam zep Alapsa zêbe mae hap taha tehabirida inen naban abe dak.

⁷ Dekam zep hêndep Yesus hup de Alap mo ola Israelk nollanga gwesíkhál song gwék. Hen Yerusalemk dekam zep nabakam Yesusu de taíblíblankam êmasmas gwe-gwék. Hen Alap mo golak de syal tan zini dekam zep hen beya tangankam Yesusu daíblíblak.

Stepanussu kim balk dakke:

⁸ Dekam Alap Stepanus hup sosonna hen kwasang-kwasangna mam tangankam gol gweblaka. Zen in zep owas-owasna zi tra mo nwenak syal gwe-gwibirki. ⁹ Hwêna Yahudi mo aha but srêm golak de wenyik zep husus nêbla'ak. In zen husus nêbla'ak, zen men zen aha lang nakon Yerusalemk yaíng gwe zakke- êna Kirene kon, Aleksandria kon, langna Kilikia kon, hen Asia kon. Zêno mae mo but srêm gola, bosena, "zi mo tana íltikinnik de teinikirin srêm zi mo dena." * Zini in man Stepanus hun nêrol tetek gwe'ak, ¹⁰ hwêna zen bêjen zêno ola gulsublun. Sap Alap mo Enhona man zêbe hap enlala blala ing ta sone gweblaka.*

¹¹ In zep zen aha zi hip te-alasa nolzimk- dekam de zen boton ol blo-blokam Stepanussu anakan zergun hup, "Êe ama asalblak. Zen man Musa mo titi tabin ola ban Alap han lamang soka." ¹² Zen kire olkam zep Yahudi zi mo nol-nolik mo enlalana ben-ben dazim'ik- hen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zi mo, hen zi tra mo enlala naye. Dekam zep hêndep Stepanussu balk da halzak-Yahudi mo teipsin sinodenak de zertren hapye. ¹³ Zen hen man klak tan zini insa kwang nulida halzak. Zen zep êguk, "Zini an Alap mo gol dawemna an han Musa mo titi tabin ola ban man lamang so gwenda. ¹⁴ Êe ama anakan de torannak asalblak, 'Nazaret walya Yesus, zen sa Alap mo gola ansa dri yulsu zula. Hen Alap hap de

syala mensa Musa nêp hli yulzimki, desa sa kitak wet gulsulu.'"

¹⁵ Tingan in zen teipsin sinodenak teinikin'ik, Stepanussu man karatda da'ak. Zêno nwe-masena dekam man liwe heblaka- san de Alap mo dam taha nakore zi mo nwe-masena kiye.

7

Stepanus kim sap zêre mo timni golsri-wekake:

¹ Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni dekam zep takensiblika, "In san eiwa denaka ki êtonnan?"

² Stepanus ki zep ding gulku, "Aya-wal oso-wal hen biankam dena, emki asa sane tan. Nêno mae mo auyanna Abraham kim nama Mesopotamia mo langnak gwê'ankake, zen kim Haran san dep al gwe srêm gwe'anka, dekam Teipsin Zini Alap man Zênaka zertreblaka. ³ Ki zep zê gubluka,

'Em ere mo langna hen ere korena hli yuluda. Langna men desaê ep gotrêbla'ak, desan dep al gwe.*

⁴ "Abraham dekam zep langna Kasdim kon Haran san dep al gweka. Bi zem kim tîlki, Alap dekam zep etan langna awe dep zer sone zaka.* ⁵ Dekam Alap hom mae kama maena Abraham de desa bi gwibin hip golblaka, hwêna sap'nen guguk gweblaka, 'Langna an eno auyan-aza sa bi neibir.' Hwêna Abraham dekam hom walas gwe'anka.* ⁶ Zen man hen hamal hap gubluka,

'Eno auyan-azana sa zi mo lang san éal tal. Zêwe de zini sa desa tahuinna empatratus enkam jap nul sonenda gwer hen karek da gwibir. ⁷ Hwêna hyanak, Êe asa zêwe de zisi karek tabir. Dekam sa eno auyan-azana langna in kon wet so gwer. Dekam sa hwêna langna awe Asa betek nê gweblal, hen otweransa sa abe hap tru dasík gweblal.*

⁸ Dekam kim Alap Abraham hap ol gublun yala insa golblaka, dekam zep Abraham han ola zeraha-en gulku,

'Em de ola an san ang gwen hap, em ere mo auyan-tane walya ban to mipna ziblom tasik gwir.'

Ki zep hwêna Abraham Isaksa wê taka. Míngguna kim aha-en tamank, dekam zep to mipna blaonsubluka. Etan Isak Yakobsa

* **6:9** 6:9 Kirekam de but srêm gola insa bose gunkum, "zi mo tana íltikinnik de teinikirin srêm zi mo dena," dam gulsunnu, zini in nêr hom zi mo tana íltikinnik de babu gwen nakon wet so gwék. * **6:10** 6:10 Luk. 21:15 * **7:3** 7:3 Kej. 12:1 * **7:4** 7:4 Kej. 11:31; 12:4 * **7:5** 7:5 Kej. 12:7; 13:15; 15:18; 17:8 * **7:7** 7:7 Kej. 15:13-14; Kel. 3:12 * **7:8** 7:8 Kej. 17:9-14; 21:2-4; 25:26; 29:31-35:18

wê taka, hen Yakob dua-blas enkam wei-wik gulku- nêno mae mo zi ausu mo auyansa.*

⁹ “Hwëna Yakob mo wasalna in oso zem Yusupsu man husus nêblak. Desa zep zi mo tana îltikinnik de babu gwe-gwen hap Mesir hip te-alakam neirzimk. Hwëna Alap man zê kara ta gweka. ¹⁰ Zen zep jalom êk tihî nakon zeser sone gweka, hen enlala blalsa zer gweblaka, hen Mesirk de teipsîn zi mo nwenak dikim dawem gwen hap dena zep golblaka. Hêndep teipsîn zini in dekam zep zêno alp nakon de hen teipsîn hip gubluka.*

¹¹ “Hwëna dekam zep usak yala tîngare Mesir mo langnak hen Kanaank awe hatak. Dekam zep karekkam êtahalha gwék. Nêno mae mo auyanna dekam hen usak naban lowehe gwék. ¹² Yakob kim salka, ‘Mesirk gandumnu ki,’ dekam zep walas zemka lup gul soneka- dekam de zêwe te-alakam lop tan hap.* ¹³ Etan kim tap gweka, dekam zep etan lup gul soneka. Hwëna dekam zep Yusup gubiridaka, ‘Êe an zen- Yusupye.’ Mesirk de teipsîn zini in dekam zep tawa gwibiridaka, ‘Hare an Yusup mo iye sake.’ ¹⁴ Yusup dekam zep bi zemka gu soneblaka- we wal walas naban de kitak zêre osan dep al tazan hap. Dekam beyana 75 enkam zep al tak.* ¹⁵ Yakob Mesirk zep tilki. Hen nêno mae mo orep de auyan-azana zao zep juwe gwék- hen sap Yusup zêna. ¹⁶ Zêno mae mo tok-tokna man etan Sikem san dep nolêlwandahal gwezak- zêwe de lo tasik gwibin hip, men zao hen Abraham zênaka lo dasikke, zêna men desa ngana Sikemk walya Hemor Bak mo auyan-tane walyak te-alakam zerlake.*

¹⁷ “Abrahamsa mensa Alap gu-guk gwe-blaka- zao de zaun hup kim golek de gwe'ak, dekam nêno mae mo auyan-azana mes tangan Mesirk êbeya gwék.* ¹⁸ Dekam hwëna Mesirk aha zi teipsînkim îrik gîlki- Yusupsu de tame tan srêm nik.* ¹⁹ Zen nêno mae mo auyan-azana yane-ne ta gwibirki hen jap gul sonenda gweka, hêndep wal baizîlî de honak yal gulne gwen hap tik-tik ta gwibirki.*

²⁰ “Musasa dekam zep hen jaha gwék. Hwëna an-bi zem man tame lak, ‘An totore walassa hom.’ Zen zep golak dan-ahare ben enkam tol êrgwêk. ²¹ Embwan naban kim hêndep honak tak laink, hwëna teipsîn zini in mo wenam zep zer inek.

Zen zep zêre mo walas makan hanan tak.* ²² Mesir zêre mae mo enlala blalkam zep tawa dak. Zêno syala hen ol toranna dekam zep sosen gweblak.

²³ “Musa mo tahunna kim empat-pulukam altîlsiblik, dekam zep enlala gweka, ‘Êe anik êre kore naka hlaluludak.’ ²⁴ Zen kim hlaluluda'anka, dekam zep hwëna Mesir walya Yahudi walsya de tangolennak hla ta'anka. Dekam zep hwëna Yahudi bose zem insa de sap zerzannuk Mesir walya insa mos ta guku. ²⁵ Musa dekam man tim gu'unka, ‘Are korena sa asa anakan tame dal, ‘Alap an desa dam tasi'ira- nêsa dikim gwis gwe sonen hapye.’ ‘Hwëna zen hom kirekam tame dak. ²⁶ Ka'ankam, ki zep etan Yahudi bose zemka ake'anka. Man tobe ë'anka. Ki zep sap anakare ola ban kles so'anka, ‘Em an Yahudi bose omkake! Em ba habe enaka karek oso'ara?’

²⁷ “Hwëna men zen wal bose zem insa lek-lek ta'anka, zen zep Musasa anakare ola ban ata taka,

‘Emsa nara teipsîn hip gubluka- dekam de darak gwen zisi klis gul gwen hapye?’ ²⁸ Em san asa de tan habe hen dwam gwebla'ara- men kirekame Mesir walya ir takake?’

²⁹ Musa kim kirekam salblaka, dekam zep enlala gweka, ‘O ano zi tanna in mes-am tîngan êtawa gwendal,’ dekam zep langna Midian san dep heya gweka. Zao zep zi mo langnak gwê gweka. Wasalna zao zep dan wê soka.*

³⁰ “Zao kim tahunna empat-pulukam tamanblak, Alap mo dam taha nakore zini ki zep zi srêm langnak Musa hap zênaka zertreblaka- kwatapna Sinai golek denak. Man zê nwe-mase gweka- syauk nubare te tyum-tyumnu kiye. ³¹ Kim syauknu insa hlalul seka, ki zep tenggwanbi'inka. Dekam zep golek kon de hlaun hup song gwe'anka. Hwëna dekam zep Bian mo ola anakan salka,

³² ‘Êe an eno auyan wal mo Alap- Abraham, Isak, hen Yakob mo Alap.’ Musa dekam zep airin hip yal-yal gwe'anka, hen desan de kara gwen hap man airi'anka.

³³ “Dekam zep Bian etan gubluka,

‘Sepatuna alsik, sap kamana an zaoe zau'ura êre en hap dena. ³⁴ Ano zi bi gwibiridanna, mensa Mesir karekkam jap nul sonenda gwe'an, mesê hlaluludak. Hen zêno mae mo êsol-sol gwe-gwenna mesê sane gwék. An zebê dekam de hil ti

* 7:10 7:10 Kej. 37:11; 37:28; 39:2; 39:21-23; 41:37-44; Mzm. 105:20-22 * 7:12 7:12 Kej. 41:54; 42:1-5 * 7:14 7:14 Kej. 45:1-18; 46:1-7; 46:27; 49:33 * 7:16 7:16 Kej. 23:3-16; 50:7-13; Yos. 24:32 * 7:17 7:17 Kis. 7:7 * 7:18 7:18 Kel. 1:7-8 * 7:19 7:19 Kel. 1:10-22 * 7:21 7:21 Kel. 2:1-10; Ibr. 11:23-26 * 7:29 7:29 Kel. 2:11-15; 2:21-22; 18:3-4

sonebin hip ati gwenanzal. Zep angkam Èe ama etan Mesir sin dep emsa zer sone'an.'³⁵ Musa in men desa nonol anakare ola ban baes nëblakke, 'Emsa nara teipsin hip gubluka- dekam de darak gwen zisi klis gul gwen hapye?' Hwëna Alap Zen desa zer soneka- zen de teipsin hip, hen zen de zère mo bi gwibiridan zini insa hil ti sonebin hipye. Hen Alap mo dam taha nakore zini men zen syauk nubare te makan zënaka zertrëblaka, zen hen man mas gwe-gweblaka.*³⁶ Musa dekam zep Mesir kon gwiswe soneka. Dekam de taiblëblan hap owas-owassa syal gwe-gwibir-zimki- nonol Mesirk, hi bosena Kalkalak, hen sasa langnak kim empat-pulu tahunkam golëlowehe gwekake.³⁷ Zen Israel Bak mo ausu nakore zini insa hamal hap anakan gu-gubiridaka, 'Alap sa ahanaka ere mae mo ausu nakon dam tasizimdi- men kirekam hen asa dam tasikike, zère mo olsa de ayang gul gwizimdin hip.*³⁸ Zen in kim sasa langnak golëlowehe gweka, dekam Alap mo dam taha nakore zi niban kwatapna Sinaik aísil è gweka, hen zen dekam zep èngaya gwen hap de ola hamal hap salka. Zen desa zep nëbe mae hap hli yulzimki.*

³⁹ "Hwëna nëno mae mo auyan-azana man desa de betek gweblan hap baes ta gwek. Zen dekam èk enkam Musasa ang nè gwebla'ak, hwëna enhonak Mesir sin de etan lwan dahana hap de enlala en lwa gwizimki.*⁴⁰ Dekam zep Harunsu nenblak, 'Abe mae hap em yang tabin dowa-dowalsa yang tabir-zimdin-zen deka nësa etan Mesir sin dep nolëlwan dahak. Musa Bak in zen nësa sil tibirhal zaka, èe homë angkam anakan tame la'an, "Zao gwë'ara."'⁴¹ Dekam zep yang tasin dowala zisyal gweblaka- sapi tane nwe-mase makare naka. Ki zep otweranna dowala in hap tru da seblak, hen tembane yala zëno bose hap syal neibik. Hwëna dowala in sap zère mae mo tahakam de syal gweblanna.⁴² Alap Zen dekam zep tahanna gweisibiridaka, 'Amki dowa-dowalsa betek eibirida gwek- hen nglinak de keis maesa.' Zep Alap mo ol ayang gul gwen zini mensa anakan ale nul gwek man hen dakastï'in,

'Israel de zi, em kime sasa langnak empat-pulu tahunkam lowehe gwek, em abe en hap home otweranna hen aha kire-kire maena ol gweblak. Em ema yang tabin dowa-dowa hap hen ol gwizimk.

⁴³ Sap em dekam Molok Bak ne keis nibare zini Refan Bak nekae boklena kom oso gwizimk- ena mensae yang ososukke. Èe in zep asa emsa è yala Babel mo men eihya san dep yal gul.*

⁴⁴ "Hwëna angkam Alap mo gol hap denakaè emsa tonbirida'an: Musa kim sasa langnak golëgwëka Alap man gubluka, 'Abe hap em deyolkam de golsa syal gwibir-blin- men kirekamè ebe hap goltrëblakke.' Dekam zep gola insa zisyal gwibir-blika, hen gola insa man zère mae mo lowehe naseran san zial gulusen gweka. Sap Alap man dwam gwibiridaka- gola insa de hlaunkum de anakan dam gulsuk gwen hap, 'Alap man nësa golëlowe he'ara.*⁴⁵ Ki zep hëndep langna an san dep nolsong gwezak- Yosua Bak kim golëeja song gwe zakaye. Alap hen dekam man Zënaka de tame tan srëm zini insa golëalsa sone gwibirki. Gola in deban ki zè hëndep nolgwë gwek. Hëndep Daud kim teipsiki, gola insa man nama hlau zuka.*⁴⁶ Daud man tangan Alap mo nwenak sam gwesiki, ki zep auyan Yakob mo Alapna insa abe taka, 'Èe wëhë ebe hap gol dawemna taublu'ak?'⁴⁷ Hwëna zën hom taubluka. Hwëna tane zik taubluka-teipsin zini Salomo Bak.*

⁴⁸ "Hwëna Teipsin Zini Alap, Zen hom zi mo taublunnak gwë gwenda- men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini anakan gublakake,

⁴⁹ 'Nglina zen dekonè teipsinkim irik gi'in. Okamana zen zèwë tanana ik so sone gwenan.

Zep em bëjen em abe hap gola taublun- Èe dekon emsa golëlowehe gwen hapye.

⁵⁰ Ki san Èe homë ère mo tahakam kitak yang tabik?*

⁵¹ "Zep eiwa em in zi ausuna dawemkam de nol drak-drak tanganna! Em in, eiwa, nère mae mo auyan-aza naban apdenak- san de i srëmna! Eno mae mo enhona apdenak- Alapsa de tame tan srëm zi nibanye. Em in Alap mo Enhosae èreija tine gwenan!⁵² Emki èenlala gwen: San ha ki?- Alap mo ol ayang gul gwen zini, eno mae mo auyan-aza de karek tan srëm naye. Sap zen kitak karek tabin enna! Hëndep men zen hamal hap nenbirida gwek, 'Emsa de ngaya tabin hip de Zi lalakna sa hata zala'- desa man hen dam-era gwek. Zen hëndep enlalana in em debane nama èrgwë'an. In zebe nër hom lalak Zini insa tan hap èrguk, hëndep lak.*

* 7:35 7:35 Kel. 3:1-10; 2:14 * 7:37 7:37 Ul. 18:15-18

7:39 Bil. 14:3 * 7:43 7:43 Kel. 32:1-6; Am. 5:25-27

4:11; 18:1; 23:9 * 7:46 7:46 2Sam. 7:1-16; 1Taw. 17:1-14

Yes. 66:1-2 * 7:52 7:52 2Taw. 36:16; Mat. 23:31

* 7:38 7:38 Kel. 19:1-20:17; Ul. 5:1-33; 9:10 * 7:39

7:44 7:44 Kel. 25:9; 25:40 * 7:45 7:45 Yos. 3:14-17;

* 7:47 7:47 1Raj. 6:1-38; 2Taw. 3:1-17 * 7:50 7:50

⁵³ Em sap tawana- titi tabin ola mensa Alap mo dam taha nakore zini Musa hap ayang nul gweblakye. Hwëna em toton banakan dep?- desan de ang tan naye!"

Stepanussu kim kasokam tok hap niri'blakke:

⁵⁴ Desa de tonbiridannak kim sane da'ak, dekam tangan zep sêrkam u salsal nêbla'ak. ⁵⁵ Hwëna Alap mo Enhona dekam zep nwena lirisin soblaka, dekam zep ngli san kara gwe seka. Man dalusuhuk. Zao zep Teipsin Zini Alapsa hla ta seka. Tane Zem Yesus dam taha san dekam zau'unka. ⁵⁶ Ki zep hwëna gubiridaka, "Emki hlaun. Èe ngatan zi mo lang san kara gwe senan. Man dalusununhal. Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Alap mo dam taha nakon zau'ura."

⁵⁷ Kirekam kim nasalblak, dekam zep ini mat dasibik, hen dekam zep anakare ola ban ena ta'ak, "Zini an nen tan!" Ki zep zè hêndep nabakam dot dasik. ⁵⁸ Dekam zep hêndep ëna in kon il dihak, zao zep kasokam niri'blak. Men zen botonkam klak dak, dekam de zën nonol itiblan hap, zère mae mo tahan bajuna wal seiwiri Saulus mo tana alpnak kang dazak- zen de kara tabir-zimdin hip.*

⁵⁹ Kim niri'bla'ak, dekam zep Biansa gu soneblaka, "Bian Yesus, ano angsa emki zer irin." ⁶⁰ Dekam zep boklena kom soka, ki zep ol mamkam takenka, "Bian, ansa karekna syal neibi'in, emki tap gulsuzimdin." Kirekam kim guku, ki zep hêndep tilsiki.*

8

¹ Saulus man tannak kara tabi'inka, hen tan hap de ola man mas gulku.

Saulus kim Yesussu de taiblîblan zisi karek ta gwibirikike:

Stepanussu in kim dak, dekon zep ki hêndep kon gwesik hanak- Yesussu de taiblîblan zisi de karek ta gwibinkim. Dekam zep Yerusalem kon tingare zëve de lang san dep heya-hya gwek, hen ahakon Samaria san heya-hya gwek. Diki dua-blaskam de zini in, zen zëve en ki lowehék. ² Alap hon de étal gwesin wenya ki zep Stepanussu nêr dwanuk, hen gona dawemkam dablak. ³ Hwëna Saulus man Yesussu de taiblîblan zisi de timbwas tabin hip golêalp gwe-gwe'anka. Zen gol-gol san tahyondan hap golêhakal gweka, dekon zep bwinak dikim yal gulnen hap ziil tîbirhal gweka- sap zi, sap we.

Pilipus kim Samariak ol dawemna tonbirida gwekake:

⁴ Men desan ki heya-hya gwe song gwek, Yesus hup de ol dawemna desan zep ki tawa dabir song gwek. ⁵ Pilipus Bak * dekam zep Samaria mo aha è san tineka. Zao zep ol dawemkam anakan tawa ta gwibirki, "Yesus Zen Zen- nêsa de ngaya tabin hip de Zini, mensa Alap gu-guk gweblakaye." ⁶ Zëve de zi trana in kim sane da gwek, hen zëno owas-owas syal gwibinni kara nul gweblak, dekam zep tangan zëno tawa tabin sin aha-ere enlalakam ang tak. ⁷ Sap dowal-dowal mo bi gwibiridan zini zao beyana. Hwëna Pilipus kim zëbon mae onakon golêalsa sone gweka, hêrhen naban zep kon wet so gwe-gwek. Hen zi lekna hen sap taha-tana teisya inen srêm zi sang-sangna dekam beyakam Yesus mo bosekam dawem ta gwibirki. ⁸ Èna iwe de zi mo isrip-srina dekam tangan zep mam gwizimk.

⁹ Èna iwe hen ki zini bosena Simon. Zen meiyer golzauk gwen zi, hen tingare zini zëno syala man denggan gwibik. Zëna hen man zënaka anakan gu gweblaka, "Ano sosonna mam tanganna." ¹⁰ Hen tingare zini, sap mamna hen sap betekna, desa man nasal gweblak. Zen man nen gweblak, "Alap mes zëve hap sosen yawala golblaka." ¹¹ Pilipus de hatan srêmnan, zen desa en ang nè gweblak, sap zen man zëno owas syal gwibinni denggan gwibik. ¹² Hwëna Pilipus kim tonbirida gweka- Kristus Yesussu de taiblîblankam de Alap mo irik ginnik bitî gwen hap de ol dawemna insa, zen dekam zep Yesussu daiblîblak. Dekam zep hêndep baptis ta gwibirki- sap zi, sap we. ¹³ Simon zëna hen dekam zep Yesussu taiblîblaka. Desa hen dekam zep baptis taka. Zen dekam zep Pilipussu ang gwebla nasen gwe'anka, sap zen man tangan Pilipus mo owas-owas syal gwibinni tenggan gwibirki.

¹⁴⁻¹⁶ Yerusalem kon kim Yesus mo dam tasibin wenya anakan êsak, "Samariak de zini mes Alap onakore ol dawemna daiblîbik, hwëna Alap mo Enhona hom ing gwe hebirida'ara," dekam zep Petrus ne Yohanis neka etan desan dep deisya sonek. ¹⁵ Zen kim aptaka, dekam zep zëve mae hap Alapsa en soneblaka- zère mo Enho dikim hen ing gwe hebiridan hap. ¹⁶ Sap Pilipus kim Yesus mo bosekam baptis ta gwibirki, Alap mo Enhona hom dekam ing gwe hebirida'anka. ¹⁷ Hwëna Petrus

* 7:58 7:58 Bajuna in mae hap dalwesik: Dekam de sam hap i tîblan hap. * 7:60 7:60 Luk. 23:34; 23:46 * 8:5 8:5 Pilipus in, san ha dua-blaskam de wenya in mo ahana? (Kis. 1:13) San ha tujukam mensa Kristen zi mo tahasa de trî so gwizimdin hip dam dasibikke (Kis. 6:5), zëno mae mo ahana. Nen angkam home tame u'in.

ne Yohanis ne kim tahana lehabirida in-eka, dekam zep Alap mo Enhona ing gwe hebiridaka.

¹⁸ Meiyer hlaul gwen zini Simon in kim hlauludaka, "Zëno nik mo taha tehabirida inenkam Alap mo Enhona ing gwe hebiridanda," dekam zep abe soka, "Èe asa ep te-alasa golzim. ¹⁹ Abe hap sosonsa olblano taha tehabirida inenkam deka hen Alap mo Enho ing gwe hebirida gweka."

²⁰ Petrus ki zep hwëna ding gulbluka, "Ere mo te-ala naban esa syauk sun dep zersong gwera, sap em ema tim gu'ura, 'Alap mo sosonna te-alakam asa gol.' ²¹ Emsa hom Alap gulbluka- syala ansa de gon hapye. Sap eno enhona nama hom Alap mo nwenak dakastï'ira. ²² Karekna insa emki hli yun. Dekam Biansa abe ta gwe- Zen dekakim eno enlala jal-jala insa tap gulsubluka. ²³ Sap èe ama emsa tame ta'an: Eno enhona, sërkam de kil-kil tanganna, man emsa karek san dep da tablahal gwenda."

²⁴ Simon ki zep ding gulbluka, "Asa Biansa de abe tankam mas gwebla- karek goltowen hap dena mensa asa gublula, zen deka abon lwa srëm gwek."

²⁵ Petrus ne Yohanis ne kim ol dawemna insa ëna iwe lonsubiridaka, ki zep Yerusalem san dep etan ola halka, hen Samaria mo ora san de ë-ë san man lonbirida song gweka.

Pilipus kim Etiopia kore aha teipsin zisi tawa takake:

²⁶ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini ki zep Pilipussu gulbluka, "Selatan san dekam em song gwen- sasa lang san de orana in san, Yerusalem kon langna Gaza san dep de ora san." ²⁷ Ki zep hëndep song gweka. Hwëna orana in san teipsin zini lun kon hen man keretakam song gwe'an zaka- langna Etiopia mo irik ginnik de te-ala aït gweblan zi. Langna Etiopiasa dekam wenya bosena Kandake teipsinkim irik gik. Hwëna zini in zëno alp nakon mam gweka. Hwëna zen mes Alapsa taïbliblakka, zep Yahudi mo yakla yalak de ang gwen hap Yerusalem san song gweka. ²⁸ Hwëna zen man Yerusalem kon Etiopia san dep etan lwa ha'anaka. Zen zëre mo keretanak nikin ha'anaka, dekon Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya mo ol tatakasa baca gul song gwe'anaka. Keretana in zëre hon de babu gwe-gwen zi golsong gwe'anaka. ²⁹ Alap mo Enhona ki zep Pilipussu gulbluka, "Emki keretana in mo alp san ang gwe sehan."

³⁰ Dekam zep hluwenkam ang gwese halka, dekam zep zini insa sane ta'an zaka- Yesaya mo ol ale gungu de baca gul hannak. Ki zep takensiblika, "Insa baca gu'ura, ena wëhë dam gulsu'ura?"

³¹ Dekam zep ding gulbluka, "Èe banaan de dam gulsun hup?- zi de abe hap srip gulsublun srëmkamye." Dekam zep Pilipussu gulbluka, "Haen, em sewe sezan. Nen apdekam song ën."

³² Pilipus in kim sane ta'anaka, dekam anakan baca gu'unaka, "Men kirekam Alap hap de tru tasiblin hap dombana kap nulhal gwanan, zini insa hen kirekam sa nërhal. Dombana men kirekam ala blom tasinnik ëol srëm gwe-gwenan, zen hen kirekam sa karek tannak ol srëm gwera.

³³ Zen sap karek gon srëmna, hwëna dawemkam de takensiblin srëmna sa totores dal. Zen walas gwen srëmna sa tili, sap zëno gwëna nabakam sa nablon-sukin.*

³⁴ Ki zep teipsin zini in Pilipussu gulbluka, "Asa emki gublun: San ha Yesaya zëre hap ki ale gulku? San ha aha zi hip?" ³⁵ Dekam zep Yesaya mo ol ale gunnu in kon Yesus hup denaka de srip gulsublunkam kon gwesibir hanaka.

³⁶⁻³⁷ Oranak kim weya tanena hla kulki, ki zep teipsin zini in gulbluka, "Weyana de wakè! Angkam ba en lwa kin'an?- asa dikim baptis tan hapye."† ³⁸ Ki zep kereta golsong gwen zini insa golzausun hup gulbluka. Dekam zep ho san dep ati ëka. Zao zep Pilipus baptis taka. ³⁹ Ho nakon kim apta se'an zaka, Alap mo Enhona dekam zep zë Pilipussu zer ine halka. Teipsin zini in hom etan dekon hla taka, hwëna isrip-sri naban zep kon song gweka. ⁴⁰ Pilipus hwëna dekam zep ëna Asdod owaskam hataka. Dekon zep hwëna hi alp san de ë-ë san ëngaya gwen hap de ol dawemkam tonbirida song gweka, hëndep Kaesareak hataka.

9

Saulus kim halekake:

¹ Saulus dekam nama Yesussu de taïbliblan wenya gubirida gwe'anaka, "Èe asa tamerat." Dekam zep Alap mo golak de teipsin zi nik song gweka, ² zao zep surat hap abe gweka- Damsik de but srëm golak de mam-mam wenya kip de anakare hap goltreizimdin hip, "Saulus an, aha ora

* 8:33 8:33 Yes. 53:7-8 † 8:36-37 8:36-37 Ahakon men zen orep Lukas mo ola ansa etan ale nul gwék, ola ansa zen mas nuk: (Pilipus) ki zep ding gulbluka, "Em de tingare enho naban taïbliblan, amki." Ki zep ding gulbluka, "Èe ama Kristus Yesussu anakan taïblibla'an, 'Zen eiwa Alap mo Tane.'"

san de ang tan zisi de Yerusalem san etan tahyohan hap- sap zi, sap we.”³ Damsik kim golek de gwe'an zaka, mumuk ennak zep ngli nakore sêrkam de ngatanna wale tazak.⁴ Ki zep zê kama san zanka. Dekon zep hwëna ola sal seka, “Saulus, Saulus, em ba habe asa karek ta gwenda?”

⁵ Ki zep ding gulbluka, “Bian, Em an nara?”

Ki zep hwëna ding gulbluka, “Ëe an Yesus- insa em karek ta gwe'arake.⁶ Dekam luwe. Ënak hêndep hatase. Zao sa zini ano olsa ebe hap ayang gulblula-em de desan ang gwen hapye.”

⁷ In deban mae golëtê'anka, zen ëau-hlonkam balk tasin nïban hêndep ëzausuk. Zen hen sap man ola insa ësak, hwëna ba maena hom hla nuk.⁸ Saulus ki zep luweka, hwëna nwe kara gwen hap man sap akasiki. Dekon zep Damsik sin dep irik da song gwek.⁹ Yaklana dan-ahan nwena hom mae kara gweka, hen hom mae tembane gweka, hen ho maena hom otdeka.

¹⁰ Damsik, Yesussu de taïbliBlan zini ki, bosena Ananias. Desa zep nwe lirisin nëblannak Bian Yesus takenblaka, “Ananias!”

Ki zep ding gulbluka, “Ëe an dë, Bian!”

¹¹ Bian ki zep etan gulbluka, “Yudas mo gol san em song gwen- ora bosena Damdamna san. Tarsus walya Saulussu em zê duweblan. Zen dekon Asa gu sonebla'ara.¹² Zen hen mes hamal hap emsa nwe nik de lirisin nëblankam zëbon de hatannak hla tanda. Em kime tahana tehabla inera, dekam zep nwena kara gwera.”

¹³ Ananias ki zep ding gulbluka, “Bian, zini in ëe mesë beyakam sal gweblak. Zen Emsa de taïbliBlan zini man karek ta gwibirida. Yerusalemk mes ki gweibirida gweka,¹⁴ zep hêndep awe hen hata zaka. Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni mes zëbe hap suratna golblaka- dekam de Emsa de taïbliBlan zisi kitak tahyohan hap denaye.”

¹⁵ Hwëna Bian Yesus ki zep ding gulbluka, “Sap esa song gwera. Sap zini insa Ëe mesë dam tasik- Yahudi srëm zi mo ë- ë san de abe hap denaka golzim halada gwen hap, hen zëno mae mo teipsin-teipsin nika de zen abe hap denaka tonbirida gwen hap, hen sap Yahudi zisi.¹⁶ Ëe asa hen zëbe hap anakan goltrê gweblal, 'Ano bosesa dikim ap mam gulblun hap, em karekna mam tangan naka esa goltowe gwera.’”*

¹⁷ Ananias dekam zep gola in san dep song gweka, ki zep hêndep seweka. Taha

tehabla inen nakon zep gulbluka, “Oso Bak Saulus, Bian Yesus, men Zen oranak ebe hap Zënaka zertrëblakake, Zen asa ebon osan dep zer sone zala- em dikim etan nwesa kara gwen hap, hen Alap mo Enho dikim ebon ing gwehen hap.”¹⁸ Dekam zep mumuk ennak nwe nakon hogwe jingkir makare nik nanyanzak, dekam zep etan kara gweka. Hêndep dekam zep luweka. Ki zep hwëna Ananias Yesussu dikim ang gweblan hap baptis taka.¹⁹ Zen kim tembane gweka, dekam zep etan so-son gweka.

Saulus kim Damsik tawa ta gwibirikike:

Saulus dekam zep Damsik Yesussu de taïbliBlan wenyä ban golëgwë'ankam- mingguna san ha dan-dan.²⁰ Dekam zep nabakam Yahudi mo but srëm gol-gol san anakan tawa tabiri daka, “Yesus Zen eiwa Alap mo Tane.”²¹ Tingare zini man tangan anakan dengguan gweblak, “An san ha zen hom? Yerusalemk Yesussu de taïbliBlan zini zen dwan-am karek ta gwibiriki. An san ha zen hom yap hata zaka?- zisi de etan Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam san dep tahyohan hapye.”²² Saulus mo tawa tabinni, sosonna man esek gwese zahe gwë'ak. Zen Alap mo ëpba ol ale gun nukorena kim anakan tawa ta gwibiriki, “Yesus Zen eiwa nësa de ngaya tabin hip de Teipsinni Zen- mensa nen guk gweblakke.” Hêndep zëwe de Yahudi zini enlalana man tangan topse nëblak, sap zëno ola bëjen anakan gulsulun, “In boton.”

²³ Yaklana kim zë beya gwë'ak, Yahudi zini in dekam zep tan hap kalang nëbla'ak.²⁴ Ëna in, kasokam de kola ban. Yaklam denaban kam denaban zep ëna in mo wasnge te so kinin lilikin nikon dil gik gwebla'ak. Hwëna zëno mae mo tan hap de kalang gweblanna man ëtawa gwek.²⁵ Paulussu men zen ang në gwebla'ak zep dokotkam ë san dep yu yala ban sring di sonek.*

Saulus kim etan Yerusalemk hatakake:

²⁶ Yerusalemk kim hataka, ki zep sap akasiki- dua-blas enkam de zini in han de golësiri gwen hap. Hwëna man naïrëblak, sap zen hom anakan daïbli'ak, “Zen eiwa-eiwakam Yesussu taïbli'ara.”²⁷ Hwëna Barnabas zep zëbon mae onak zerhata zaka. Zen zep anakan tonbiridaka, “Saulus an oranak Yesussu hla taka, hen Bian dekam zep ola tonblaka. Zen kim Damsik gwë gweka, zen hen Yesus hup denaka zëwe udobe naban tonbirida gweka.” Dekam zep Barnabas mo ola kon dua-blaskam de wenyä in anakan

daïblihlak, "Zen eiwa mes hen Yesussu taïblihlaka." ²⁸ Dekam zep dawemkam Yerusalemk apdenak nêrgwê gwek. Zen hen dekam zep udobe naban Yesus hup dena tonbirida gweka. ²⁹ Hwêna Yesussu de taïblihlan srêm Yahudi zini kim nêrol tetek gwek, dekam zep tan hap alp dasik. Yahudi zini in, zen men zen Yunani mo langnak de lowe henkam Yahudi ola eititi neibikke, zen zen nêrol tetek gwek. ³⁰ Hwêna ahakore Yesussu de taïblihlan wenyâ kim êsak, dekam zep Kaesarea san dep zon dak. Hen dekon etan Tarsus sun dep zep bulkum nêr sonek.

³¹ Dekam zep kîtak de Yerusalem mo langnak de Yesussu taïblihlan wenyâ, Galileak, hen Samariak de wenyâ, um-laekam lowehe gwek. Hen zini Yesussu de taïblihlan kam êmas-mas gwek. Sap Alap mo Enhona man zêbe mae hap sosonsa gol gwizimki, hen Alapsa de blikip gwesiblin hap de enlâsa zer gwizimki- hen Yesus onak dikim tatem êzauk gwen hap denaka.

Petrus kim êna Lidak Einias Baksa dawem takake:

³² Petrus dekam zep tîngare langna in san tawa tabirida gweka. Ê bosena Lidak de Yesussu taïblihlan zini ki zep hen amjanbirki. ³³ Zao zep zini hla ta'anka, bosena Einias. Zêno taha-tanana orep mes juwehlak. Tahunna delapan enkam tum ennak lwa gweka. ³⁴ Dekam zep Petrus gubluka, "Einias, Kristus Yesus emsa dawem ta'ara! Em luwen. Ere mo tumna insa em wa tasin." Hêndep dekam zep luweka. ³⁵ Tîngare êna Lidak de zini, hen Saronk dena, desa de kirekam hla tankam zep Bian Yesussu hen daïblihlak.

Êna Yopek kim Petrus Dorka'a dawem gulkuke:

³⁶ Êna Yopek, wenyâ Yesussu de taïblihlanna dekam ki, bosena Tabita. Yunani olkam de gubinkim, Dorkas. Bosena Dorkas, zêno enlalana "rusa." Wenyâ in aha zi hip dawem ensa syal gwe-gwibir-zimk, hen tahalha zini man mas gwibirida gwek. ³⁷ Hwêna ki zep sang-sang gwek, hêndep tik. Tokna ngan nulsuk, ki zep gulk de teksonnak nonnek. ³⁸ Êna Lida kon, Yope golek. Yesussu de taïblihlan wenyâ kim êsak, "Petrus Lidak gwê'ara," dekam zep zi darena nenzimk, "Emki nabakam dangitûlbin. Anakan enbla, 'Êe an emsaê kwang la halan- naba tangankam dep!'"

³⁹ Hêndep kim apta zaka, ki zep hêndep zigwê halka. Kim zihataka, ki zep hêndep gulk de teksonna in san dep nêrsewek.

Tîngare we sem-semna dekam zep go naban anakare ola ban dot dasik, "Bajuna an zen tol ap tayalbir-zimk- nama kim gwê'akke."

⁴⁰ Ki zep gwibiridaka, "Dekam tîngan atiti gwek." Kim atiti gwek, dekam zep bokle kom soblan naban Alapsa gu soneblaka. Kim gu sonesikî, ki zep nwe-masenak de hlaun nuban gwibirki, "Tabita, em luwen." Dekam zep hêndep nwna kara gwek, hen Petrussu hla tak. Ki zep hêndep nikink. ⁴¹ Dekam zep zaun gun hup taha nakon gul ineka. Kim zauk, dekam zep kwang guludaka- Yesussu de taïblihlan wenyâ hen we sem-semna in saye. Ki zep gwibiridaka, "Zen mes ngaya gwenan." ⁴² Ola insa kim tîngare Yopek nolteisik, dekam zep beyakam Bian Yesussu daïblihlak. ⁴³ Zao Petrus holo tolkam zep gwêka- tweran sop sam tasik gwibin zini Simon Bak hon.

10

Kornelius mo nwna kim lirisin nêblakke:

¹ Kaesareak, jana nabare zi mo mamna ki gwê'anka- bosena Kornelius Bak. Zêno irîk gin walasna seratus enkam. Zen jana nabare zini mensa nen gwibik "Langna Italia korena," zêwe kîtak bitî gwek. ² Zen we wal walas zeban Alapsa dawemkam zibetek gwehlaka. Zini in hen tahalha zisi man mas gwibirida gweka, hen Alapsa man gu sonebla tine gweka. ³ Hwêna aha yaklakam, yakla nwna dan-ahan, ki zep nwna lirisin nêblak. Zen eiwa de makan Alap mo dam taha nakore zisi hla ta guku. "Kornelius" kum zê gublu zaka.

⁴ Airin niban zep karatda taka, dekam zep takensiblika, "Bian, em ba hap?"

Ki zep ding gulbluka, "Eno ol gu sone gwenna hen tahalha zisi de mas gwibirida gwenna mes Alap hon nwe-mase gwek- san de em de zêbe hap sapisa tru tase gwehlanna. ⁵ Dekam zini Yope san dep lup gul sone, zini bosena Simon, hen zêno aha bosena Petrus, desa deka kwang da halzak. ⁶ Zen hi alpnak tweran sop sam tasik gwibin zini Simon mo golak gwê'ara."

⁷ Alap mo dam taha nakore zini in kim hli taka, dekam zep zêre hon de babu gwen zi darena guzimki, hen zêre mo jana nabare zini, dawemkam de Alapsa tame tan naka gubluka- zen de yaing gwezan hap. ⁸ Zao zep aisil gwibirida'anka- in zen ki zêre hon lwakye. Ki zep hêndep Yope san dep lup gul soneka.

Petrus mo nwna kim lirisin nêblakke:

⁹ Zen kim Yopek êgolek de gwe'ak, Petrus dekam zep gol bol tahannak sewe

* 10:9 10:9 Zêno mae mo kasokam de gol-gola, gol bola dak-dakna, in zep zêwe zini sesek gwese gwek.

seka- dekon de Alapsa gu soneblan hap.

* ¹⁰ Ki zep zë hwëna usak gwe'anaka, dekam zep tembanesa de syal gwibir-blin hap abe gweka. Zen kim tembanena syal neibir-bli'ak, ki zep hwëna nwna lirisin nëblak. ¹¹ Ki zep hwëna ngli san kara gwe seka. Man dalusuhuk. Desan zep hwëna deyol ber-ber yawal makare naka sring nil sone'anhak. Top-topna man nurenshik. Ngirin en nik zep sring gwe hezak. ¹² Deyol mwana iwe zep hlaludaka- kirekam-kirekam golsriwen otwer-anna, tana dan-nër dan-nërkam dena, bik dankam de il gwehal gwenkam dena, hen mawana. ¹³ Ki zep hen ngatan zi mo lang nakore ola sal seka, "Petrus, em luwen. Emki tameran. Desa twenblanda."

¹⁴ Ki zep ding gulku, "Bian! Èe bëjënë. Èe homë mae golsriwen kire-kire kun nabarena twinbik." †

¹⁵ Dekam zep hwëna etan ola sal seka, "Mensa Bian ngan tasibirki, desa bahem gubin, 'Kun naban.'" * ¹⁶ Zen mes dan-ahan soka- kirekam de hlal gwenna. Ki zep etan mumuk ennak ngli nakon nul inehak.

¹⁷ Petrus kim nama dam gulsun hup teibi'inka, hwëna Kornelius mo zi lup gul sonenna in hap mes Simon mo gola tan-tan dazimk, hëndep gol teso kininnak ¹⁸ zep ètakensizik, "Awe wëhë Siminokam de zi bosena gwë'ara? Zëno aha bosena Petrus."

¹⁹ Petrus kim nama dam gulsun hup teibi'inka, Alap mo Enhona ki zep gubluka, "Simon Bak, zi dan-aharena man emsa dëbla'an." ²⁰ Em ati gwen. Bahem ang gwibiridan hap enlalana anakare hap beya gwen, 'Èe an Yahudi wal. Zen Yahudi zisi hom.' Sap zini in ano lup gul sonenna."

²¹ Dekam zep ati gwe zaka, zao zep gubiridaka, "Èe an zen- em in desa lëbla'anye. Em ba habe yaing gwezal?"

²² Ki zep ding nulblik, "Jana nabare zi mo mamna, Kornelius Bak, emsa de kwang tahan hap asa ir gubiridaka. Zen enho lalakna hen Alapsa de betek gweblanna, hen Yahudi zini man desa blikip neisik gweblanan. Alap mo dam taha nakore zini mes desa emsa de kwang tahan hap gubluka- zen dikim ebon onakore olsa sane gwen hap." ²³ Petrus ki zep zao de apdekam golëtruwen hap gubiridaka.

Petrus kim Kornelius mo golak hatakake:

Ka'ankam ki zep Petrus golësek gweka. Yope kon Yesusu de taibliblan zini man hen ang nëblak. ²⁴ Zëno ka'an kim

Kaesareak yaing gwek, Kornelius man iye zeban golëkara gwe'anaka- hen wal bose wal zeban, men desa tagal gulsukuke. ²⁵ Petrus kim gola iwe ti'in zaka, Kornelius ki zep zëno nwenak mae hap ik gwehe zaka, "Zini an Alap mo dam taha nakore zi makarena." ²⁶ Hwëna Petrus ki zep gubluka, "Em luwen. Èe an hen zi tangan sake." *

²⁷ Ola kim lon'anaka, Petrus ki zep gol mwa san tilki, ki zep zë hlaludaka'an zaka, "Zi beyam-byana mes zë ètagal gwesik."

²⁸ Ki zep zë gubiridaka, "Em mese kitak ètawo gwek: Yahudi zi mo ol jalse gwennak man ale nuk, 'Yahudi srëm zi niban bëjen golësiri gwen.' Hwëna Alap mes ap anakan goltrëblaka, 'Èe babë aha zi aususa gubiridan, "Zen in kun naban."'

²⁹ In kim asa kwang dak, èe zebë taken-sibiridan srëmkam ang gwibiridazak. Zep èe ama ki emsa takensibirida'an: Em ba habe asa en soneblak?"

³⁰ Kornelius zën zep ding gulbuka, "Yaklana an zen dan-ahan damank, yakla nwna an ki angkam dan-ahannak lwa'arake, èe dekam gola an kon Alapsa gu sonebla'ak. Mumuk ennak zep zini ano nwenak baju angtan-angtan naban zau'un zaka, ³¹ ki zep asa gubluka, 'Kornelius, Alap mes eno ol gu sonenna salka, hen man eno tahalha zisi de mas gwibirida gwenna enlala gwibi'ira. ³² Emki Yopek Simonsa gu soneblan. Zëno aha bosena hen Petrus. Zen hi alpnak tweran sop sam tasik gwibin zini Simon mo golak gwë'ara.' ³³ In zebë nabakam zini emsa de kwang tan hap lup gul sonek, hen ema asa sam tanda- hata zankamye. Angkam èe mesë awe Alap mo nwenak tagam gwenan-dekam de emsa sane tan hap, kitak mensa Bian Alap ebe hap golblakake, desa de asa tonbiridan hap."

Yahudi srëm zini kim nonol tanganna Yesusu daibliblakke:

³⁴ Petrus ki zep gubiridaka, "Èe angkamë tame gulun: Eiwa, Alap ahakore en naka hom nwekam golëake gwenda,* ³⁵ hwëna tingare zi ausuna man dok-wak guluda gwenda- men zen Zënika betek në gweblanan hen dawemna syal nei gwibirinye. ³⁶ Em mese èsal gwëk-Alap mensa ol dawemna Israel de zini anakan gu sonebiridaka, 'Tingare zi ausu mo Teipsinn Kristus Yesus mo bosekam em aban zerumlae gwen.' ³⁷ Hen em mese èsal gwëk- in zen baptis ta gwibin zini Yohanis Swe mo hyanak tingare

† **10:14** 10:14 Zen deyolal iwe Musa mo golsriwen otweran emsa zë hlaludaka. Desa man Yahudi zini nenbirida gwek, "Kun naban." In zep kirekam ding gulku. (Im. 11:1-47) * **10:15** 10:15 Mrk. 7:15; 7:19 * **10:26** 10:26 Kis.

14:13-15; Why. 19:10 * **10:34** 10:34 Ul. 10:17; Rom. 2:9-11

Yahudi mo langnak jowek, nonol tanganna Galileak. ³⁸ Alap dekam Nazaret walya Yesus hup zère mo Enhona hlè ta soneblaka, hen sosen zemka golblaka. Hen em mese zèbe hap dena anakan èsal gwék, "Zen men-san an-sankam dawemna golzimmira gwéka, hen dowal mo kigi mo hulen naka hil ti sonebirida gwéka, sap Alap man deban zersyal gwe-gwéka." ³⁹ Èe an zenè kara la gwék- tingan mensa Yahudi mo langnak hen Yerusalemk syal gwe-gwibirkiye. Hwèna Yahudi zini Desa te-lidak sonnak de makan ta irinkim dak. ⁴⁰ Hwèna yaklana dan-ahan, ki zep etan Alap tin nikon gaya taka, hen dekam zep etan abe mae hap zertrei gwizimki. ⁴¹ Èe ama deban etan tin hyanak èrtembane gwe-gwék. Dekam Alap tingare zi hip hom zertrei gwizimki. Hwèna men desa en Zèna Yesus hup denaka de gol halada gwen hap dam tasibirkiye, zèbe mae en hap zertrei gwizimki. ⁴² Yesus mes asa dam tasibirkiye- zère hap de ol dawemsa dikim anakan tonbirida gwen hap, 'Alap mes Yesusu dam tasiki- Zen de zisi klis gun hup, men zen nama lowe he'an, hen men zen èjuwékke.' ⁴³ Tingare Alap mo ol ayang gul gwen zini hen kirekam èton gwék, 'Tingan men zen Alap mo zer sonen Zini insa anakan daiblibla'ak, "Zen eiwa Zen- asa de gaya tan hap de Zi niye," ki Zen sa hen zèno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi.' ⁴⁴ *"

⁴⁴ Petrus kim nama kirekam tonbirida'anaka, Alap mo Enhona ki zep ing gwe hebirida zaka- tingare zini men zen èsane gwe'akye. ⁴⁵ In zen Yope kon Petrus hon ang tazak, zen Yahudi hon de bitì gwenna. Petrus dekam zep deban mae golètenggwanka, "Hare eiwa, Yahudi srèm zinik Alap mo Enhona hen ing gwe henkamke- men kirekam hen nèbon mae ing gwe hekaye!" ⁴⁶ Sap zen man owas olkam de Alap mo bosesa teip gulsublunnak sane dabi'ik- zère mae mo tame gun srèm olkam de tonbinnik.

Petrus dekam zep guku, ⁴⁷ "Angkam ba en zèbe mae hap lwa kini'an?- zini ansa de baptis tabin hipye. Zen dwan mes-am Alap mo Enhona neir innin- men ki hen nèna." ⁴⁸ Ki zep gubiridaka, "Èe asa emsa Bian Kristus Yesus mo bosekam baptis labir." Ki zep hwèna Petrussu abe dak- zao de golègwè inendan hap.*

11

Yerusalemk de zini kim anakan èsakke, "Yahudi srèm zini mes hen Yesusu

daibliblal."

¹ Seblas enkam de Petrus mo wal Bose walya hen Yerusalem mo langnak de Yesusu taibliblan wenyà ki zep anakan èsak, "Yahudi srèm zini mes hen Alap onakore ol dawemna nulink." ² Zep Petrus kim Yerusalemk zaheka, dekam zep zao de Yesusu taibliblan wenyà anakan jakal nèblak, ³ "Em ba habe Yahudi srèm zi mo gol san song gwéka hen golètembane taka?"

⁴ Petrus dekam zep nonola kon hèndep dawem enkam anakan srip gulsuzimki, ⁵ "Èe èna Yope kon Alapsa gu sonebla'ak, dekam zep zè hwèna nwenà ap lirisin nèblak. Deyol yawal makare nakaè hlauk, ngli nakon sring nil sone'anzak, hèndep abon onak zep zausuzuk. ⁶ Kimè zè olk san karatda gu'uk, zao zebè hlalulad- kirekam-kirekam golsriwen otwer-anna, eik nik dena, bik dankam de il gwehal gwenkam dena, hen mawa maena. ⁷ Ki zebè ola salsek, 'Petrus, em luwen. Emki tameran, desa twenblanda.'

⁸ "Hwèna èe ama ding guk, 'Èe bèjènè, Bian! Èe homè mae golsriwen kire-kire kun nabarena twinbik.'

⁹ "Ki zep ngli nakore ola in asa etan ding gulbluka, 'Mensa Bian ngan tasibirkiye, desa bahem gubin, "Kun naban."' ¹⁰ Hèndep ama dan-ahan sok- kirekam de hlalul gwen naye. Ki zep etan baì nil inehak.

¹¹ "Hèndep dekam zep Kaesarea kore lup gul sonen zi dan-aharena abon yaing gwezak. ¹² Alap mo Enhona dekam zep asa gulbluka, 'Bahem ang gwibiridan hap enlalana beya gwen.' Zini an zen hen enamkam teinikin'in, zen hen man asa ang nèblak, hen gola iwe man hen bitì gwék. ¹³ Dekam zep Yahudi srèm zini in asa gubiridaka, 'Alap mo dam taha nakore zini gola awe jowe zaka, ki zep asa gulbluka,

"Emki Yope san dep zisi lup gul sonen-zi bosena Simonsa de kwang tan hap. Zèno aha bosena hen Petrus. ¹⁴ Zen zen sa ebe mae hap ola ayang gulzimdi-ena hen tingare ere mo golak de wenyà kipye. Desa kime laiblibi'ik, zen dekam esa golèngaya gwera."'

¹⁵ Zen kirekam asa gubiridaka. Dekam kimè ol dawemkam de tonbiridankam kon gweibirida hana'ak, Alap mo Enhona ki zep hèndep ing gwe hebirida zaka- men kirekam nonolak nènaka hen ing gwe hebiridakake. ¹⁶ Dekam zebè enlala gwék- Bian Yesus men desa anakan gu-gubirida gwékaye,

* 10:40 10:40 1Kor. 15:4-7

* 10:43 10:43 Yes. 33:24; 53:5-6; Yer. 31:34

* 10:48 10:48 Kis. 2:38

* 11:16

‘Yohanis zen hokam baptis ta gwibirki, hwëna Alap zère mo Enhokam sa emsa baptis ta gwibiri.*

¹⁷ Zep Alap man dekam zère mo Enhosa hlê ta sonezimki- men kirekam hen nèbe mae hap hlê ta sonezimki, nen in kim nonol Bian Yesusu laïblihlakke. Zep êe banakan de Alapsa anakan jalse gweblan hap, ‘Zêbe mae hap bahem hlê ta sonezimdin!’ ”

¹⁸ Kirekam kim sane da'ak, dekam zep jakal gweblanna in tap gwizimk. Dekam zep hwëna Alap mo bosena anakan teip nulsu'ak, “Hare eiwake! Sap Yahudi srêm zi, Em hen zêbe mae hap mese golzimki- dekam de ëhalen hap hen ëngaya gwen hap denaye.”

Antiokiak de zini kim Yesusu daïblihlakke:

¹⁹ In kim Yesusu de taïbliblan wenya Stepanu'u de tan hyanak karek da gwibik, dekam zep heya-hya gwendak- ahakon langna Penisia san, ahakon lang tekna Siprus sun, hen ahakon ëna Antiokia san. Zen ol dawemsa kim hëndep nol haladak-hwëna Yahudi zi en hap.* ²⁰ Hwëna ahakon hen Siprus hen Kirene kore zi. Zen kim Antiokiak yaïng gwëk, dekam zep Yahudi srêm zini hen Bian Yesus hup de ol dawemna insa donbirida'ak. ²¹ Dekam Alap mo sosonna zëbon mae lwa gwe'ak, zep zëno mae mo tawa tabin nikon zini beya tangankam zère mae mo boton alapalapsa hli nulidak- dekam de hwëna Bian Yesusu taïbliblan hap.

²² Yesusu de taïbliblan wenya kim Yerusalem kon kirekam ësak, dekam zep Barnaba'a Antiokia san dep nër sonek. ²³ Zen kim zê hataka, anakan zep hlauluda zaka, “Eiwa, Alap mo kwasang-kwasangna zëbon mae onak dawemkam lwa'an.” Dekam man tangan isrip-sri gwibiridaka, zep hen ol zim-zimnî anakan golzimki, “Em tingare enho naban Bian Yesus onak tatem ëzauk gwen.” ²⁴ Barnabas zen zini dawem tanganna. Alap mo Enhona mes desa sërkam bi gweblaka, hen zen Bian Yesusu mes tangan taïblihlaka. In zep, zen kim titi ta gwibirki, beyakam etan Yesusu daïbli gweblak.

²⁵ Dekon ki zep etan Tarsus sun song gwëka- Saulussu de zê tëblan hap. ²⁶ Zao kim gaïng ëka, dekam zep Antiokia san dep kwang tahal zaka. Zêwe aha-ere tahunkam zep Alap mo olkam de tawa la gwibin hip olëtagal gwenda gwëka. Dekam zep Kristussu de taïbliblankam sërkam ëbeya gwëk. Hëndep dekam zep Antiokiak de taïbliblan srêm wenya

taïbliblan wenya insa “Kristen zi” kim bose dabik. Wenkam hom kirekam nenbirida gwëk.

²⁷ Zao kim lwa se'ak, dekam zep Alap mo Enho nakore ol ayang gul gwen hap de zini Yerusalem kon Antiokiak yaïng gwëzak. ²⁸ Ahana bosena Agabus Bak. Zëbon dekam zep Alap mo Enhona ngein sin dep de ola ing gul soneblaka. Dekam zep luweka, desa zep anakan ayang gulzimki, “Tingare Roma mo irik ginnik sa usak yawala hatal.” Hëndep kirekam zep ki lwak- in kim Klaudius Bak Roma irik gilkiye. ²⁹ Hwëna Antiokiak de Kristen zini in kim kirekam nasalblak, dekam zep ola aha-en nuk- Yerusalem mo langnak de Kristen bose zikhip de te-alasa tagal ta gwizimdin hipye. Anakan aha-en nuk, “Men nara te-alasa beyakam gulin gwenna, zen beyakam ing ul gwëk. Betekkam de gulin gwenna, zen betekkam ing ul gwëk.” ³⁰ Hëndep kim sowe heka, dekam zep Barnabas ne Saulus nebon onak neir sonezimk. Zen zep hwëna Yerusalem mo langnak de Kristen zi mo nol-nol hap eirzimki.

12

Herodes kim dawemkam Kristen zini karek ta gwibirki:

¹ Zao kim lwa se'ak, dekam zep teipsin zini Herodes zère mo jana nabare zini Kristen zisi de tahyon hap gubiridakazao de karek tabin hip. ² Zao zep hen Yohanis mo ayana Yakobus mo nolsa de nèbökkam blaonsublun hap gubiridaka. ³ Zen kim anakan hlauludaka, “Yahudi zini man tangan ësam gwesil- desa de tankamyë,” dekam zep etan Petrusu de balk tan hap gubiridaka. Zen yakla yawala Paska golek denak balk dak. ⁴ Bwinak zep tak daink. Hen Herodes man jana nabare zini enam-blas enkam zen de kara ta gwen hap gubiridaka. Sap zen man kalang gwebla'anka, “Paska hyanak asa zi tra mo nwenak taken-taken gweblal.”

⁵ Hwëna Petrus in kim bwinak gwë'anka, hwëna Kristen zini dekam zep enlala zon tasiblin naban Alapsa zêbe hap abe da gwe'ak.

Petrussu kim bwi nakon Alap mo dam taha nakore zini zerwet sokake:

⁶ Yaklana in dekam de taken-taken gweblan hap Herodes dwam gwebla'anka, zëno kam Petrus man jana zi dare mo ngirinnik nisi ta'anka- besi dokotkam de da tablandan nik. Eihya topna aha jana nabare zinik bu nulsuk, aha topna aha jana nabare zinik. Lilikinnî ahakore nik

* 11:19 11:19 Kis. 8:1-4

kara noso'ak. ⁷ Mumuk ennak zep bwina iwe Alap mo dam taha nakore zini jowe zaka, hen ngatanna dekam zep zè zilsik. Ki zep Petrusu li tan hap zaba nakon towanbla ine zaka. Ki zep zè gubluka, "Nabakam luwe!" Dekam zep hëndep Petrus mo taha nakon besikam de dokotna in som nèbla hanak. ⁸ Etan ki zep gubluka, "Bajuna dekam ala so, hen sepatuna." Ki zep ala soka. Ki zep etan gubluka, "Tahan bajuna dekam hen ala so. Dekam asa ang gwebla."

⁹ Ki zep kon zerwet soka. Petrus hwèna man tim gulku, "Eisirsjë ki tanan. Eiwakam homë wet sonan." ¹⁰ Nonol lilikîn kara son wenyha kim ulmun nuraka, etan zao de wenyha ulmun nuraka, ki zep besikam de aumwa lilikîn yawalak aptaka. Hwèna zen zèn totoresa kitak kles neisik. Desan zep wet osoka. Bwina in kon kim engka en langa eisiki, zao zep Alap mo dam taha nakore zini in aya gweka.

¹¹ Petrus dekam zep tame gulku, "Hare èe eiwakam am-am wet sonan. Hare Bian eiwa am zère mo dam taha nakore zisi zer sonera- asa de Herodes mo jana ngi benben nakon hen Yahudi zi mo jala kon zeser sonen hapye."

¹² Kirekam kim tame gulku, ki zep Yohanis mo anena Maria mo gol san dep song gweka. Yohanis in zèno aha bosena Markus. Zao zini mes beyakam Alapsa dekon abe tan hap ètagal gwék. ¹³ È nakore lilikînsi zep ga'ga so'an zaka. Zèwe de babu gwe-gwen wenyha bosena Rode, zen zep te sozak. ¹⁴ Hwèna zao kim Petrus mo ola tame gulzok, dekam zep isripri hap lilikîn talusun srèmkam lwahak-dekam de gubiridan hap, "Petrus lilikinnik zau'un ora!"

¹⁵ Hwèna man ding nulbik, "Em san ema mamak gwe'ara?" Hwèna ol drakkam kim gubirida gwe'ak, dekam zep ding nulbik, "In desa de kara ta gwen hap de Alap mo dam taha nakore zisi mes yap."

¹⁶ Hwèna Petrus nama ki ga'ga so tineka. Hëndep kim talusublunkam hla dak, zao zep sèrkam dengguanbla'ak. ¹⁷ Petrus dekam zep tahakam anakare hap akabiridaka, "Em balk tasîn." Ki zep zè aísil gwibirida'anaka- men kirekam Bian zerwet sokake. Ki zep hen gubiridaka, "Ola an Yakobu'u enblak, hen nère mae mo Kristen aya-wal oso-walya enbiridak." Zèna ki zep kon aha è san dep song gweka. *

¹⁸ Kaknak zep Petrus hup de jal hap bwinak de jana nabare zini in zènaka nol kîni'ak. ¹⁹ Herodes dekam zep aha jana

nabare zini gubiridaka, "Dawem enkam lèblak." Hwèna hom hla dak. Dekam zep jana nabare zini in zen kara da'ak, desa taken-taken gwibiridaka, "Zen banakan de wet son hap? An ene èser soner." Dekam zep aha jana nabare zisi gubiridaka- Petrusu de kara tan wenyha insa de tameran hap.

Herodes kim tilkike:

Herodes zèna ki zep Yerusalem mo lang nakon Kaesarea san dep song gweka- zao de hwèna gwè inendan hap. ²⁰ Dekam èna Tirusk de zi niban hen Sidonk de zi niban Herodes man golègil-gil gwe-gwe'anaka. Dekam zep zini in Herodes han dikim etan zersèsek gwen hap ola aha-en nuk. Sap zèbe mae hap de tembanena Herodes mo irik gin lang nakon wet so gwizimki. Zen dekam hen Kaesarea san sek gwék, zèwe zep Herodes mo taha trî soblan zini Blastus Bak hap te-alasa nèrblak. Zen zep gubiridaka, "Èe asa emsa mas gwibiridal." Dekam zep zè Herodes han dikim etan zergolek de gwen hap èabe gwék.

²¹ Yaklana dekam de zergolek de gwen hap denak kim hatak, Herodes dekam zep teipsin zi hip de bajusa ala soka, hen teipsin zi hip de komal tumnak nikinki. Dekon zep zi trana insa aísil gwibiridaka. ²² Dekam zep Herodes mo bosena de teip gulsublun hap ètaken gwe'ak, "An zi mo olsa home èsane gwe'an! An aha alap mo ol!" ²³ Hwèna mumuk ennak zep zè Herode'a Alap mo dam taha nakore zi ta zaka, sap zen hom Alapsa blikip gwesiblika. Diki anakan maka sane tabinkim gwibiridaka, "Èe an ahana alapsa hom." In zep ungala nekan auhuna dwenblak, zep hëndep tilki.*

²⁴ Alap onakore èngaya gwen hap de ol dawemna dekam zep esek nul kîni song gwe'ak.

²⁵ Barnabas ne Saulus ne kim Antiokia kore te-ala zer sonenna insa Yerusalemk eirzimki, zèna ki zep etan ola halka. Yohanis, zèno aha bosena Markus, dekon zep ang gwizimki.

13

Alap mo Enhona kim Barnabas ne Saulus neka dam sosukuke:

¹ Antiokiak de Kristen zinik, zao hen kimen zen Alap mo Enho nakore sostonkam hamal hap de olsa ayang nul gwizimkiye. Zen hen Alap mo olkam tawa da gwibik. Zèno mae mo bosem-sena,

* **12:17** 12:17 Petrus in desa Yakobu'u gubluka, zen Yesus mo ososa, in zen hen suratna Kristen zi hip ale gulzimkike. Zen hen dekam Kristen zisi Yerusalemk nol gwibiridaka. Herodes insa taka, zen Yesus hon de ang gwe-gwen zini Yakobu'u- Yohanis mo ayasa. * **12:23** 12:23 Dan. 5:20

Saulus, Barnabas,
Simeon- in desa asyaskam bose dak "Zi
Kakak" kam,
hen Kirene walya Lukius,
hen Menahem. Menahem in, zen teipsin
zini Herodes han beteknak asyas
bose zem.

² Zen kim apdenak tembane Iwan naban
Bian mo bosena teip nulsu'ak, Alap
mo Enhona zao zep gubiridaka, "Barn-
abas ne Saulus neka em dam sosun- ano
syalsa dekakim ol halada gweka." ³ Etan
kim tingare Kristen zini in tembane Iwan
naban Alapsa nen sone gwelak, dekam
zep tahana dehazim anek. Ki zep hwëna
deisy a sonok.

Siprusk kim aptakake:

⁴ Sap zen Alap mo Enho teisy soneka,
ki zep Seleukia san in neka, dekon zep
bulkum lang tekna Siprus sun dep ablan
kinika. ⁵ Siprus mo ëna Salamisk kim ap-
taka, zëwe dekam zep Yahudi mo but srëm
gol-gol san ëngaya gwen hap de Alap on-
akore ol dawenkam lonbirida gwe'anka.
Yohanis zëno aha bosena Markus zen man
Antiokia kon ang gwizimki- zëno nik mo
tahasa de tri so gwizimdin hip.

⁶ Zen man hëndep tingare lang tekna
insa ëramjanbir song gweka, hëndep
Pafosk ërhataka. Zao zep Yahudi walya
Bar-Yesussu nörtowek. Yunani olkam
zëno aha bosena Elimas. Zen meiyer
golzauk gwenna, hen zini man anakan
yasik ta gwibirki, "Ëe an Alap mo olsaë
ayang gul gwizimnin." ⁷ Zini in hen
lang tekna iwe de gubernor hon de syal
gwe-gwenna. Gubernora in enlala blala.
Zëno bosena Sergius-Paulus. Zen ki zep
Barnabas ne Saulus neka gu sonezimki-
zen de Alap mo olsa lonblan hap. ⁸ Hwëna
Elimas Bak zep tru-tru gulzim'inika, hen
man gubernorsa alp gwel'anka- zen
de Alap mo olsa taïbliin srëm hap.
Zep anakan gubluka, "Bahem salzimdin."
⁹ Hwëna Saulus, insa hen nen gwelak
"Paulus" kum, desa dekam zep Alap mo
Enhona bi gwelaka. Dekam zep Elima'a
karatda ta'anka, ki zep hëndep anakan
jalse gwelaka, ¹⁰ "Em an dowal mo kigi
mo walas, hen tingare enlala dawem mo
jal zi! Em san molye golzaukus?- Bian
osan dep de orasa de aning ta gwizimdin
hip de syala in saye. Eno enhonak enlala
dawemna hom, hwëna boton ta gwibin
en hap dena hen yasik ta gwibin en hap
dena. ¹¹ Angkam man Bian emsa karek
ta'ara- em dikim nwe nik dimin gwen
hap. Hëndep em molye yakla ngatanna
hla taka. Hwëna esa etan kara gwera."

Hëndep dekam zep Elimas eisbi'inika-
but kakak makare naka zëno nwe san de
ati gwe zannak. Dekon zep bute halka, hen
zisi zen de irik ta han hap takenbiridaka.
¹² Gubernuror kim kirekam Elima'a hla taka,
dekam zep Yesus hup de tawa tabinni insa
sërkam tengganbirki, hëndep dekam zep
Yesussu taïbli'blaka.

*Paulus kim Pisidia mo langnak tawa
tabirkike:*

¹³ Paulus kim lang tekna Siprus mo ëna
in kon bulkum zisong gweka, ki zep Pam-
filia mo langnak yaing gwek- ëna Pergak.
Zao zep Yohanis, aha bosena Markus, hli
so guk halka. Zen Yerusalem san dep etan
heya gweka. ¹⁴ Perga kon tanakam zep
song ëka- Pisidia mo langnak de aha An-
tiokia san dep. Zao Hari Sabatkam Yahudi
mo but srëm golak hen lilki. ¹⁵ Musa
mo titi tabin ola hen Alap mo ol ayang
gul gwen zi mo ola kim baca nulsuk, ki
zep zëwe de but srëm golak de mam-mam
wenya zini nenblak, "Emki sap zi darena
insa anakan takensizimdin, 'Eno nik mo ol
zim-zim enlala gwibinni wëhë?- desa de
lonbiridan hapye.' "

¹⁶ Dekam zep Paulus luweka, ki
zep tahakam anakare hap akabiridaka,
"Angkam ama emsa tonbirida'an," ki
zep gubiridaka, "Israel kore zi, hen
Yahudi srëm zi men zene Alapsa betek
ë gwelblananke, asa sane lak! ¹⁷ Israel Bak
mo zi ausu mo Alapna, Zen nëno mae mo
auyan-azasa hlil inki hen dawemsa gol
gwizimki- in kim Mesirik lowehwe gwekye.
Hëndep zen man tangan ëbeya gwek hen
ësoson gwek. Ki zep hwëna dekon zëre
mo soson yawalkam golëwet so gweka.
¹⁸ Dekam kim sasa langnak lowehwe gwek,
zen dekam kareksa etan nulin hana song
gwe-gwek. Bian dekam oto gulsun hup
man sap akabirida gweka.* ¹⁹ Dekam
zep Kanaan mo tujukam de zi ausuna
timbwas tabirki- men zen ë beyam-byana
iwe lowehen dakke. Langna insa dekam
zep hwëna nëno mae mo auyan-aza hap
golzimki- zen de hëndep denaban bi
gwibin hip.* ²⁰ An tingan kirekam de syal
gwibinni, holona 450 tahunkam.

"Alap ki zep hwëna Israelsa de golëzauk
gwen hap de zini aha-en aha-enkam kap
gul gwizimki, hëndep zauk- zëre mo ol
ayang gul gwen hap de zini Samuel Bak
onak.* ²¹ Dekam zep Samuelsa abe dak,
'Abe mae hap em teipsin zisi dam ta-
sizimdin- men kirekam hen aha langnak
dena lowehwe gwenanke.' Alap dekam

* 13:18 13:18 Bil. 14:34; Ul. 1:31

* 13:19 13:19 Ul. 7:1; Yos. 14:1

* 13:20 13:20 Hak. 2:16; 1Sam. 3:20

* 13:21 13:21 1Sam. 8:5; 10:17-21

zep Kis mo tanena Saulsa dam tasiz-
imki- Benyamin mo auyan-aza nakore
naka. Zen holona empat-pulu tahun
enkam teipsinkim irik gilki.* ²² Desa kim
ati gwen taka, dekam zep hwëna Daudsa
drëne seka- zen de hwëna zëno weinak
teipsinkim nikirin hip. Zen man Daudsa
gubluka, 'Èe mesë Isai mo tanena Daud
onak ère mo enho makare naka hla tablal.
Zen sa ère mo dwam gwibin sin tingan
syal gwibiri.*

²³ "Hwëna angkam Alap mes Daud mo
auyan-aza nakore naka Israelsa de ngaya
tabin hip de Teipsinni zerzimdi- men
kirekam Zëna gu-guk gwekake. Bosena
Yesus. ²⁴ Yesus de hatan srëmnak, Yohanis
Bak man tinging Israelsa gubirida gweka,
'Emki ëbaptis gwen- dekam de enaka Alap
hap anakan golëtrë gweblan hapye, "Èe
ama ëhale'an." ' ²⁵ Yohanis kim zëre mo
syalsa de hli yun hup golek de gwe'anaka,
zen man aumwa hap gubiridaka, 'Eno
mae mo Asa de dam tasinkim, Èe an ba
habë awe syal gwe'an? Èe an mensa ës
gwebla'an, Zen hom. Zen hwëna man
asa zertro'an zala. Èe dawem naka hom-
Zëbon de babu gwen hapye, hen zëno
tanasa de ngan sosublun maena èe hen
bëjënë.*

²⁶ "Aya-wal oso-wal, Abraham mo
auyan-aza nakore wenya, hen aha zi
ausu nakore Alapsa de betek gwe-gweblan
wenya, ëngaya gwen hap de ol dawemna
an, zen kitak nëbe mae hap Alap gol
sonezimki- an desaë emsa tonbirida'anye.
²⁷ Hwëna Yerusalemk de zini, zëre mae mo
teipsin-teipsin niban hom anakan tame
dak, 'An Zen- nësa de ngaya tabin hip de
Zi niye.' Zen Alap mo hamal hap de ol
ayang gul gwen zi mo ola hom tame nuk-
mensa Hari Sabatnak zëna baca nul tine
gwenanye. Hwëna zao dikim zaun hup ki
tan hap nenblak. ²⁸ Men kirekam ahana
zëbe hap dena ale gulku,

'Zen hom sap karekna hla nubluk-
dekam de tan hap denaye.*

Hwëna Pilatusu tan hap abe da gwe'ak.
²⁹ Tingan kim hamal hap de ola insa tame
gun srëmkam syal neisibik, ki zep te-lidak
son nakon hil di lahek, dekam zep zi
tok drënen hap de kaso hulak nënek.
³⁰ Hwëna Alap ki zep zë tin nikon etan
ngaya taka. ³¹ Dekam Desa de zertowe
gwenna yaklana man beya gwëk- zini
men deban mae Galilea kon tin srëmnak
Yerusalem san dep golësek gwe zakake.
Zen angkam zen nëre korena Yahudi mo

langnak zëbe hap de ol dawemna nol
halada gwe'an.*

³² "Zep ol dawemna mensa Alap
nëno mae mo auyan-azana gu-gubirida
gwekake, èe an desaë angkam emsa
tonbirida'an. ³³ Desa mes ki Alap syal
gwibiriki- Tane zen Yesusu de tin nikon
nëbe mae hap ngaya taziminkimye. Sap
Mazmur dan-dannak Daud Bak man Alap
mo ola Yesus hup dena anakan hamal hap
ale gulku,

'Em in ano Tane,
Èe mesë namen damnak Ènaka anakan
kira tanan, "Èe an eno Bian."*

³⁴ Zen mes ki hen zëre mo Tanena in hap
dena hamal hap gubluka- tin nikon de
ngaya tan hap dena, hen drë nwanunnak
de batren srëm hap denaye, men kirekam
zëre mo olak lwakke,

'Èe men kirekamë Daud Baksa hamal
hap gu-gubluk- ebe hap de dawemsa gol-
blan hap dena, Èe asa ki hëndep ebe hap
golblal.*

³⁵ Zep a kirekam mo Daud Buku Mazmu-
ruk Alapsa gublukaye,

'Em molye ere mo lalak Zini insa da
tasiki-
drë nwanunnak de batren hapye.*

³⁶ "Drë nwanunnak de batren srëm hap
de ola in, zen Daud zëre hap hom. Sap zen
kim Alap mo dwam gwibinni nëno mae mo
auyan-aza hap sul sonezimki, zen dekam
zep tilki. Hen zëre mo iyena men zao kang
nulne gwëk, zëno tokna hen zao nënek.
Zao zep batreka. ³⁷ Hwëna batren srëm
hap de Zini, Zen diki Auyan-tane zem
Yesus- mensa Alap tin nikon ngaya takake!
³⁸⁻³⁹ Zen in zep, aya-wal oso-wal, èe ama
emsa gubirida'an: Yesus Zen Zen- nëno
mae mo kareksa de tap gulsuzimdin hip
de Zi niye. Sap Musa mo titi tabin ol en
san de ang ta gwenkam, dekam bëjen nen
karek-karek nakon ëhil gwe hanan. Diki
Yesusu de anakan taibliblankam, 'Zen
eiwa Zen tangan- nësa de ngaya tabin hip
de Zi niye,' zen diki dekam esa karek-
karek nakon ëhil gwe hanal. Hen Alap mo
nwenak zen dekam esa ëdakastil. ⁴⁰ Zen
in zep, emki enaka dawemkam kara ta
gwibin. Ebon mae mana jowenank- men
kirekam Alap mo ol ayang gul gwen hap
de zini Yahudi zini hamal hap anakan nen
gubirida gwëkke,

⁴¹ 'Em in zen Alap mo hamal hap de ol
gu-guk gwenna anakan swrei kul
gwenan, "Molya ki lwak,"

hwëna hlaunkum ausa esa ëhlol,
hëndep esa ëjek-jak gwer.

* **13:22** 13:22 1Sam. 13:14; 16:12; Mzm. 89:3-4; 89:19-37

* **13:25** 13:25 Yoh. 1:20,27

* **13:28** 13:28 Yes. 53;

Luk. 23:4; 23:14-15 * **13:31** 13:31 Kis. 1:3

* **13:33** 13:33 Mzm. 2:7

* **13:34** 13:34 Yes. 55:3

* **13:35** 13:35

Mzm. 16:10

Emsa sap sa hamal hap tawa da gwibir, hwëna bëjen em taïbli-bin-men desaë sap eno mae mo ngirinnik angkam syal gwibi'inye.' *"

⁴² Paulus ne Barnabas ne kim but srëm gola insa hli ku'inka, ki zep nenzimk, "Ngein sin de Hari Sabatnak, etan kire hap denaka asa lonbirida." ⁴³ Kim kon sekwak gwëk, dekam zep Yahudi zini, hen Alapsa de betek gweblan weny men zen Yahudi hon bitï gwëk, beya nik zep lun kon nitrok. Zao zep etan desa anakan titï labirki, "Em mese Kristussu de taïbli-blän nakon Alap mo kwasang gwibiridannak bitï gwer. Zep zen zao en emki tatem ëzaun."

⁴⁴ Zao de Hari Sabatnak, dekam ëna iwe de zini tungan tangan de tagal gwen hap ëalp gwesik- Alap hap de ola insa dikim ësane gwen hap. ⁴⁵ Hwëna Yesussu de taïbli-blän srëm Yahudi zini kim hla nulidak, "O desa beya tangankam tagal neizim'in," dekam zep husus neizim'ik. Hen dekam zep Paulus mo tawa tabinni insa lamang nu'ik.

⁴⁶ Hwëna Paulus ne Barnabas ne dekam zep udobe naban ding ulzimki, "Alap onakore ol dawemna an, zen diki nonol emsa de tawa tabin hip dakastï'in. Hwëna em ansa baes eibi'in, em dekam hen hëndep de gwën hap denakae baes eibi'in. Èe in zebë Yahudi srëm zi sin dep emsa hli yuluda'an! * ⁴⁷ Sap Alap mes syala ansa abe mae hap wei yul sonezimki. Zep zëre mo olak anakan lwak,

'Èe mesë ebe mae hap Yahudi srëm zisi dikim ngatan tabin hip de syala golzimk, hen ëngaya gwen hap de olsa dikim okama topse gwen san golzim halada gwen hap denaye.' *"

⁴⁸ Yahudi srëm zini kim kirekam ësak, zen dekam zep isrip-sri naban Alap mo ola insa dokwak nuk, hëndep dekam zep tungan men desa Alap dam tasibirki, zen de hëndep de ëgwë gwen hap denaka gul irin hip, zen dekam zep hëndep daïbli-blak.

⁴⁹ Hëndep dekam zep Alap hap de ol dawemna insa tungan langna in san nolteisik. ⁵⁰ Hwëna Yahudi zini in zen husus neizim'ik, zen dekam zep Yahudi srëm bose nabare zi sin dep sek gwëk- hen bose nabare we walya in zen but srëm gola iwe bitï gwe-gwëkke, zëbon mae osan dep. Dekam zep zëno mae mo enlalana ben dyasizim'ik- dekam de zen karek son hap. Langna in kon dekam zep hëndep nialsa sonek. ⁵¹ Zen dekam zep zëno mae mo nwenak tana sonna taik-tik oso guk halka.

Ki zep ëna Ikonium sun dep song ëka.* ⁵² Hwëna Antiokiak de Yesussu taïbli-blän weny mensa hli kulidaka, zen nama Alap mo Enho nakore isrip-sri naban lowehe gwëk.

14

Ikoniumk kim aptakake:

¹ Ikoniumk hen kirekam lwak. Paulus ne Barnabas ne etan Yahudi mo but srëm gol san song ëka. Zëwe zëno nik mo tawa tabinni man tangan soson gwëk, dekam zep tangan beyakam Yesussu daïbli-blak-sap Yahudi zi, hen sap Yahudi srëm zi. ² Hwëna ahakore Yahudi zini- men zen Yesussu de taïbli-blän hap baes tak, zen dekam zep Yahudi srëm zi mo enlalana ben dyasizimk- dekam de zen Yesussu de taïbli-blän weny insa u sal-sal gwibiridan hap. ³ Hwëna Paulus ne Barnabas ne holokam zë ëka, hen udobe naban Bian mo nësa de kwasang gwibiridan hap de ola lonbirida gwëka. Zen Bian en hon yaing ë kinï gwëka, zep Bian man zëbe nikip owas-owassa dikim syal ei gwibin hip dena gol gwizimki- zëno nik mo ola insa dikim soson gul gwizimdin hip. ⁴ Zëwe de zini dekam zep ëhliwëk. Ahakon Yahudi zi nik ang tak. Ahakon Paulus nebon ang tak. ⁵ Dekam zep sap Yahudi zini hen Yahudi srëm zini zëre mae mo ëna iwe de nol-nola ban ola niah-en guk- dekam de Paulus neka karek son hap, hen zao de kasokam i tizimdin hip. ⁶ Hwëna kim tame ulki, dekam zep Ikonium kon heya ëka- Likonia mo lang san dep. Zao zep hwëna ëna Listra hen Derbe mo langnak ⁷ ëngaya gwen hap de ol dawemna inkam tawa labirida gwëka.

Listrak hen Derbek kim ë gwëkake:

⁸ Listrak zi lekna ki. An zem lek naka ki hëndep jaha gwëk. ⁹ Zen kim Paulus mo tawa tabinnik ang gwëka, Paulus ki zep karatda taka, dekam zep tame taka, "Zini an angkam man Yesussu taïbli-blä'ara. Zen sa zëno bosekam dawem gwer." ¹⁰ Ki zep ol mamkam takenblaka, "Emki zaun!" Dekam zep hëndep hetyak gwësik kininkam luwesik ane kinika, hëndep të nasen'anika.

¹¹ Zi trana in kim hla dak, ki zep zëre mae mo olkam ëtaken gwe'ak, "An aha alap dare zi nwe-masekam nëbon mae onak ati ë ine zaka!" ¹² Dekam zep zëre mae mo yang tasin alap mo bosekam bose nosok. Barnaba'a "Zeus" kum bose dak. Paulussu "Hermes" kam bose dak, sap zëno mae mo alap-alap hap de ëpba

* 13:41 13:41 Hab. 1:5

* 13:46 13:46 Kis. 18:6; 28:28

* 13:47 13:47 Yes. 42:6; 49:6

* 13:51 13:51 Mat.

10:14; Luk. 9:5; Kis. 18:6

olak Hermes zen aha alap-alap mo olsa zi hipayang gul gwizimki. ¹³ Zëno mae mo yang tasin alapna Zeus, zëbe hap de gola ki- è alpnak iwe. Gola iwe de syal gwe-gwen zini ki zep sapi zirya teisyahal zaka-dekam de zi tra mo nwenak Barnabas ne Paulus nikip hlik sozimdin hip. Nolak de ala sozimdin hip de desan-san weir sosunnu hen man teisyahal zaka- zëno nik mo nolak de ala so sonezimdin hip. Sap zen man tim nosok, "An ano mae mo yang sosun alap eiwakam ati è ine zaka."

¹⁴ Hwëna anakan kim tame ulki, "An hare kirekam am asa neizim'in!"- dekam zep zëre nik mo tahan bajusa kalk-kalk oson daka, anakan dikim goltreizimdin hip, "Èe ama eno mae mo syala insa husus eibi'in." Ki zep zi trana in mo ngir'in s'in hlu kè zaka, dekam zep ol mamkam laken zaka, ¹⁵ "Em ba habe kirekam asa eizim'in? Èe an hen zi tangan sake-in ki hen em. Èe an ebon mae onak èngaya gwen hap de ol dawemsa de tawa labin hibè aptazak- em dikim boton alapsa de betek gwibirida gwensa baes tan hap, eiwa de Alap ensa dikim hwëna betek gwe-gweblan hap, men Zen ngli naban, kama naban yang sosukuke, hina, hen tingare ensasa gwen kire-kirena men zen zëwe lowehe gwenanke. ¹⁶ Menkam Alap nwe enkam emsa anakan kara ta gwibirki, 'Dikire zëre mae mo boton alap-alapsa betek neibirida gwek.' ¹⁷ Hwëna Zen hen dekam ki dawemna ebe mae hap gol gwizimki- em dikim sap anakan tame tan hap, 'O hare eiwa de Alapna kike.' Zen zep ona il ti gwenda- eno mae mo obwaga dikim dawemkam hatan hap. Hen tembana sowe henkam ep gol gwizimnira- em dikim isrip-sri naban lowehe gwen hap." ¹⁸ Kirekam sap lonbiridaka, hwëna dekam tangan man alp neizim'ik- sapi darena insa de hlik sozimdin hipye.

¹⁹ Hwëna Yahudi zini kim Antiokia hen Ikonium kon Listrak iwe yaing gwezak, dekam zep zi trana in mo enlalana wet dyasizimzik. Paulussu dekam zep kaskokam nürüblak. Èna in kon ki zep il dihak. Man kil dik, "Mes tilida." ²⁰ Hwëna zao de Yesussu taiblilblan weny kim tagam neisiblik, dekam zep luweka, dekam zep etan nertilzik. Ka'anankam zep hwëna Derbe san dep etan Barnabas han song èka.

Nonola kim etan Antiokia san dep ola halkake:

²¹ Derbek zep hwëna èngaya gwen hap de ol dawemkam lonbirida gweka. Zëwe beya nik zep Yesussu daiblilblak. Dekon ki zep etan amjanbiridaka- è-èna men

desan zëna song è zakake, Listra, Ikonium, hen Pisidiak de Antiokia san. ²² Zen dekam èKristen gwen weny insa etan titi labir song gweka- dekam de Yesussu de taiblilblan ennak tatem èzauk gwen hap. Anakan tawa labir song gweka, "Men zen kareksa de goltowe gwennak tatem èzauk gwe'ak, zen zen sa Alap mo irik ginnik biti gwer." ²³ Zao hen man enbirida song gweka, "Tembanesa esa èlwa gwer, dekam eka eno mae mo nol-nolaka dam lasik gwibik." Kim dam dasik gwibik, dekam zep Paulus ne Barnabas ne taha tehabirida inen naban Biansa anakan en sone gweblaka "Bian, zini an man Ebon èyaing gwe kin'an. Èe ere mo tahanakè hli kulida'an." ²⁴ Pisidia mo langna kim lamanka, dekam zep Pamfilia mo langnak aptaka. ²⁵ Pergak kim ol dawemna inkam tawa lasibirki, ki zep hwëna Atalia san dep song èka.

²⁶ Zen mes zëre nik mo syala su kul soneka, zep Atalia kon bulkum Siria mo langnak de Antiokia san dep song èka- men zëwe nonol zëre nikip anakare ola ban tahana dehazim anekke, "Bian, dikire ere mo kwasang-kwasangna zëbon nebon lwa gwek."* ²⁷ Antiokiak kim aptaka, ki zep zëwe de èKristen gwen zini tagal ulsuku, zao zep lonbiridaka- tingan mensa Alap syal gwe-gwibir-zimki, Alap men kirekam orana Yahudi srëm zi hip dam tasik gwizimkike, zen dikim hen Yesussu taiblilblan hap. ²⁸ Zao holokam zep zëwe de Kristen zi niban olèlowehe gweka.

15

Yerusalemk kim ègolek de gwekke:

¹ Ki zep zini Yahudi mo lang nakon Antiokiak yaing gwezak, zao zep hwëna èKristen gwen weny insa anakan tawa dabi'inzak, "Em de to mipsa blom tasibin srëmkam- men kirekam Yahudi zini Musa mo ol san ang ta gwenan, em molye èngaya gwek." ² Paulus ne Barnabas ne kim kirekam asalbiridaka, dekam zep zë mamkam olèol tetek gweka. Dekam zep zëwe de Kristen zini Barnabas ne Paulus neka, hëndep zëwe de ahakore Kristen zi niban dam dasibik- zen de Yerusalemk Yesus mo dua-blaskam de dam tasibin weny ban hen Kristen zi mo nol-nola ban anakan klis gun hup, "Èe Yahudi srëm weny wëhè to mipna blom lasibi'ik? San ha babè?" ³ Dekam zep Antiokia kon lup nul sonek, hen in kim Penisia hen Samaria mo lang san olètaman gweka, zen man Kristen zisi anakan lonbirida song gweka, "Yahudi srëm zini hen mes beyakam

ëhalek." Ola in man tangan isrip-sri neibik. ⁴ Kim Yerusalemk olëyaing gweka, zao de Kristen zini, hen dua-blaskam de dam tasibin wenya in, hen zëwe de Kristen zi mo nol-nola, dawem enkam zep dokwa-kwak nuk. Zao zep lonbiridaka- tingan mensa zëbe nikip Alap syal gwe-gwibir-zimkiye.

⁵ Farisikam de gubirida gwen wenya men zen ahakon Yesusu daïblihlak ki zep luk tak, ki zep ëguk, "Yahudi srëm zini, zen diki hen Musa mo ol san de ang gwenkam zen to mipsa blom tasibin. Kire srëmkam bëjen ëngaya gwen."

⁶ Dekam zep dua-blaskam de wenya in hen Kristen zi mo nol-nola ban ëgolek de gwek- dekam de aïsil gwibin hip. ⁷ Ola kim zë beya nul song gwe'ak, Petrus ki zep luweka, ki zep gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, ena tawana: Alap nonol ebon mae onakon asa dam tasiki- dekam de nonol Yahudi srëm zisi Kornelius Bak mo golak halen tabin hipye. Zen dekam zep Yahudi srëm zini nonol Yesus hup de ol dawemna ëtawa gwek, hëndep ano ol toran nakon zep Yesusu daïblihlak.* ⁸ Dekam zep anakan dam gwesik, 'Alap man zini ansa dokwa-kwak guluda.' Sap dekam man zëre mo Enhona hlë ta sonezimki- in kirekam hen nonol nëbe mae hap hlë ta sonezimkike. Sap Zen Zen zi mo enhona tame ta gwizimnira. ⁹ Zep Zen ahakore zi ausu ensa hom nwekam golëake gwenda. Yahudi srëm zini in, zen sap to mip blom tasibin srëmna. Hwëna zen kim Yesusu daïblihlak, Alap dekam zep zëno mae mo enhona ngan tasibir-zimki- men kirekam hen nère mae mo ngan tasibirkike. ¹⁰ Zep em ba habe angkam ëalp gwe'an?- Musa mo titi tabin olsa de nihin dohon-hon makan zëno mae mo holenak wei yul sonezimdin hipye. Nëna hen nëno mae mo auyan-azana man tangan nihin dohon-honna insa de wë-wek tan hap sap ëakasik gwek. Hwëna banakan dep? ¹¹ Zep hap nen kirekam gweibirida gwen! Sap Yahudi zini nen Kristus mo kwasang-kwasang en nakone ëngaya gwe'an. Yahudi srëm zini hen kirekam."*

¹² Dekam zep ëbalk tasik. Ki zep hwëna Barnabas ne Paulus ne lonbiridaka- Alap men kirekam owas-owasna zëno nik mo taha san Yahudi srëm zi hip syal gwe-gwibir-zimkiye.

¹³ Kim lonsuku, ki zep hwëna Yesus mo osona Yakobus gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, emki asa sane tan. ¹⁴ Petrus

Bak mes nësa aïsil gwibiridala- Alap kim nonol tangan kwasangna Yahudi srëm zi hip goltreizimki, men dekam Alap nonol tanganna desa zëre hon dep lup gul inkiye.

¹⁵ Yahudi srëm zi de nëbon mae bëti gwenna, zen man tangan dakasti'in- men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini ale nukke,

¹⁶ 'Ëe asa lamkam etan Yahudi zisi amjan-birzin hap lwa halzal- ë yala men zao Daud orep irik gilkiye.

Men kirekam zini gol swranak etan gola dauk gwenan, zen kirekam asa zi ausuna insa etan oto tasibirzir.

Zen dekam sa etan ano irik ginnik lowehe gwer.

¹⁷ Ëe kirekam asa syal gwibir- tingare zi ausu dekam hen Asa de dam tasin hip dëhlak.

Dekam sap Yahudi srëm zi, Ëe asa desa hen hlilin-

Aena men desa en dam tasibikye.

Ëe an Bian Zënë ki kirekam gu'un,

¹⁸ hen orep mesë ki kirekam gu-guk gwek.' " *

¹⁹ Yakobus ki zep gubiridaka, "Ano tame gun nukon, nen bap nen zëbe mae hap orana gwa-gwa ta gwizimdin- to mip blom tasibin srëm wenya in zen angkam Alapsa tame da'anye. ²⁰ Hwëna surat ensa nen ale gul sonezimdin- anakan dikim titi tabin hip:

Yang tabin dowal hap de otweran blom ta gwibir-zimdinni bahem twenblanda gwen.

Hole naka de blwap-blwap tan tweran ninni bahem twenblanda gwen.

Otweran kalsa bahem otde gwibin.

Hen kahalo-kahalosa baes tak.

Kire enkam esa suratkam titi labir. *

²¹ Sap Musa mo titi tabin ola Hari Sabat jamkam man tingare langnak de Yahudi mo but srëm gol-golak donbirida gwek, hëndep angkam hen nama donbirida gwe'an. Zep Yahudi srëm Kristen zini in de ahakore ol jalse gwensa ësane gwen hap ëdwam gwe-gwenna, zen sap sa Yahudi mo but srëm gol-gol san sek gwe-gwer."

Yahudi srëm Kristen zi hip in kim suratna ale nulzimkke:

²² Dekam zep dua-blaskam de Yesus mo dam tasibin zini in, zao de Kristen zi mo nol-nola ban, hen zao de tingare Kristen zi niban zini dam nososuk- zen de Paulus ne Barnabas neka Antiokia san dep ang eizimdin hip. Zen Silas ne Yudas neka

* 15:7 15:7 Kis. 10 * 15:11 15:11 Gal. 2:16 * 15:18 15:18 Am. 9:11-12; Yes. 45:21 * 15:20 15:20 Orya ol zini hom kirekam tweransa damera gwenan- hole naka de blwap-blwap gulblunkamye. Hwëna aha zi ki kirekam orep damera gwek, zep Alap man kirekam dep jalse gweka, sap dekam kala bëjen wet son. (Kej. 9:4; Kel. 34:15-17; Im. 17:10-16; 18:6-23)

dam nososuk. Yudas, zëno aha bosena Barsabas. Zi darena in hen zëwe de Kristen zi mo nol dare. ²³ Suratna in zëbon mae zep anakare ola ban nol sonezimk,

“Suratna an Yahudi srëm Kristen zini ebe mae hap- Antiokiak de wenyä, Siriak dena, hen Kilikiak de wenyä kip,

dua-blaskam de Yesus mo dam tasibin wenyä, hen Yerusalemk de Kristen zi mo nol-nola, hen tingare awe de Kristen zini, abon mae onakon:

Dawem.

²⁴ Èe ama ësak: Zini man abon mae onakon ebon mae osan dep sek gwezak. Hwëna zen kim emsa tawa da gwibik, em hwëna enlala nike anakare hap ètopse gwëk, ‘San ha èe an Kristussu karekkamë ang èbla’an?’ Hwëna zini in èe homë lup ul sonek, hen èe homë emsa de tawa tabin hip enbiridak. ²⁵ Zen in zebë zi darena dam ososuk- nëno mae mo wal bose dawem darena Barnabas ne Paulus nebon onak de ang èzan hapye. ²⁶ Barnabas ne Paulus ne in, zen mes tangan zëre nik mo angna Bian Yesus mo bose hap sosok osoka, zep maka hëndep zëbe hap de ol gol haladannak lilki. ²⁷ Zini insa karekkam emsa tawa da gwibik, zen in zebë Yudas ne Silas neka suratna an han ebon mae osan dep leisyä sonek- dekam de zen suratnak awe de ola ansa eiwa un hip. ²⁸ Sap Alap mo Enhona mes abe mae hap anakan goltreizimki, ‘Bahem Bian osan dep de orana gwa-gwa ta gwizimdin-titi tabin olsa de beyakam wei yul sone gwizimdinkimye.’ Zen in zebë jalse gwen ola da-en emsa en sonebirida’an:

²⁹ Yang tabin dowal hap de otweran blom ta gwibir-zimdinni emki baes tan. Otweran kalsa bahem otde gwibin, hen hole naka de blwap-blwap tan otweran ninni bahem twenblanda gwen. Hen bahem èkahalo gwe-gwen. Eme desa langa ulsu’uk, em esa Alap mo nwenak ësäm gwesil.

Zao en zausunun. Dawem.”

³⁰ Dan-nër dan-nër zini in ki zep hëndep Yerusalem kon Antiokia san dep ègwahak. Kim zë yaing gwëk, dekam zep tingare èKristen gwen zini tagal nulsuk, zao zep suratna insa baca nulzimk. ³¹ Zen man tangan suratna iwe de ol tan-tanna insa sam neisibik. ³² Yudas ne Silas ne in, zen Alap mo Enho mo sosonkam de hamal hap de ol lonbirida gwenna. Zen zep tatem dikim èzaun hup ol zim-zimkim sërkam lonbirida gwe’anka. ³³⁻³⁴ Zao hom holo èka, dekam zep etan Yerusalem san dep

anakare ola ban deisyä sonek, “Dikire Alap onakore dawemna ebon nebon lwa gwëk.”† ³⁵ Hwëna Paulus ne Barnabas ne man zë holo èka. Bian Yesus hup de ol dawemkam zë etan tawa la gwibirki. Aha zi man zë hen tawa da gwibik.

Paulus ne Barnabas ne kim ol tetek èkake:

³⁶ Hom holo gwe’ak, Paulus ki zep Barnaba’a gubluka, “Nen ki etan amjanbin-men zen nëno nik mo tawa labiri dankam Bian Yesussu daibliblakke, eka ki hla kulida song gwe, ‘Zen angkam banakan lowehen da’an?’ ”

³⁷ Barnabas man dwam gwëka- Yohanis, aha bosena Markus, de hen etan ang gwizimdin hip. ³⁸ Hwëna Paulus man zen de ang gwizimdin hip baes gwëka, sap zen mes nonol Pamfilia kon heya gwëka. Dekam etan hom mae ang gwe-gwizimki-aha langnak de zini kim etan tawa labir song gwëkaye. ³⁹ Zen dekon zep mamkam ol tetek èka. Ki zep kon hëndep sya këka. Barnabas Markus hun bulkum lang tekna Siprus sun dep zersong gwëka. ⁴⁰ Paulus Silassa zep dam tasiki- deban de dan èn hap. Tingare Antiokiak de Kristen zini dekam zep zëbe nikip Alapsa abe dak, “Bian, dikire ere onakore kwasang-kwasangna zëbon nebon lwa gwëk.” Ki zep kon zersong gwëka. ⁴¹ Zen Siria mo lang naban Kilikia mo lang naban zeramjanbir song gwëka, hen zëwe de Kristen zisi tatete labir song gwëka.

16

Timotius kim Paulus ne Silas neka ang gwizimkike:

¹ Paulus dekam zep Silas han Derbe san dep song èka. Derbe kon etan Lистра san dep zep ayang ulki. Zao Kristen zini ki, bosena Timotius. An zem Yahudi we. Zen hen mes Kristen gwëk. Bi zem Yunani wal. ² Listrak de tingare Kristen zini hen Ikoni-umk de wenyä Timotiussu man nen gwe-blak, “Waldasna in airis.” ³ Paulus dekam zep zëbon de ang gwe-gwen hap dwam gwëblaka. To mipna ki zep blaonsubluka. Zen mae hap blaonsubluka- dekam de langna iwe de Yahudi zi anakare hap husus gwëblan srëm hap, “Zen hom nèbon mae tilki, sap zëno bianna Yunani wal.” ⁴ È-è san kim namjan gwibik, zen man Yesussu de taibliblan wenyäka donbirida gwëk- mensa dua-blaskam de zi niban Kristen zi mo nol-nolaban Yerusalemk aha-en nukye, zen dikim hen suratnak de jalse gwibiridan ola in san ang ta gwen

† 15:33-34 15:33-34 Lukas kim ola ansa ale gulku, hwëna ayat 34na ansa lun kon mes yap aha zi mas nuk. Zen a kirekam mo mas nukye: “Hwëna Silas man dam gulsuku, Èe asa an san al gwezal.” * 16:4 16:4 Kis. 15:29

hap.*⁵ Zêwe de Kristen zini Yesussu de taïblblankam zep êtatete gwe zahek, hen dekam yakla jamkam zep zini etan taïblblankam êmas-mas gwe-gwek.

Paulus kim Makedonia walya nwe lirisin nêblankam hla takake:

⁶ Paulus ki zep Galatia hen Prigia mo langna ziamjanbirki. Hwëna dekam Alap mo Enhona man gubiridaka, "Asia mo langna bahem amjanbin."⁷ Misia han de lang zip sonnak kim yaing gwek, dekam zep sap êakasik- Bitinia mo lang san de amjanbin hip. Hwëna Yesus mo Enhona man etan gubiridaka, "Desan hen bahem amjanbin."⁸ Dekam zep hwëna Misia mo lang san taman gwek, hêndep hi alpnak de ëna Troas san dep zep tine gwek.⁹ Zao zep hwëna Paulus mo nwenalirisin nêblak. Zen eiwa de makan Makedonia walsya hla taka. Zen man zaunkum Paulussu anakan abe ta'anka, "Haen, emki Makedonia san song gwezan- asa de mas gwibiridan hap."¹⁰ Hêndep dekam zebê êhohle gwek- Makedonia san de sek gwen hap. Sap êe mesê dam ulsuk, "An Alap Zên ki nêsa gubiridanda- zêre mo ol dawemsa dikim zêwe hen tonbirida gwen hap." Êe an zen ola ansa ale guk, Lukas, êe ama hen dekam ang gwibiridak.

Ëna Pilipik kim wenyala Lidia Yesussu taïblblakke:

¹¹ Troas kon bulkum zebê dam-dam enkam Samotrake mo lang san dep sek gwek. Ka'ankam zebê hwëna Makedonia mo hi alpnak de ê bosena Neapolisk yaing gwek.¹² Dekon tanakam zebê hwëna Pilipi san dep sek gwek. Propinsina Makedonia in, zen Roma mo irik gin lang ahana, hen Pilipi in, zen Makedonia mo aha ê yawal. Zao holo tolkamê lowehék.

¹³ Hari Sabatkam, êe dekam ëna in mo ho alp nakore lilikin sinê wet so gwek, sap êe ama tim uk, "Ho alpnak man yap Yahudi zini Alapsa dekon abe ta gwen hap êtagal gwe-gwenan." Sap zen dekam nama hom but srêm gola dau'uk. Zao kimê teinikin'ik, we walya zen zê tagal gwek, deban mae en zebê ola olêton'ak.¹⁴ Ahana zen zê sane gwe'ak, ëna Tiatora kore we, bosena Lidia. Zen sam dan kil makare kaensa de te-alakam lirak ta gwibin hip de we- men kire kaenkam teipsin zi mo bajuna dayal gwibir-zimninke. Wenyala in Alapsa de betek gwelanna. Bian zep enhona naka talusubirki- dekam de Paulus mo ola kon Yesussu taïblblan hap.¹⁵ Dekam kimê Lidiasa hen zêno golak de wenyala ban kitak baptis labik, dekam zep asa gubiridak, "Em de asa anakan tame gunnu, 'Zen eiwa-eiwakam Yesussu taïblblanan,'

ki ano golak emki bitî gwen." Zêno ol san zebê ki hêndep ang tak.

Paulus ne Silas neka kim Pilipik bwinak se noso inkkê:

¹⁶ Aha yaklakam kimê etan ho alpnak de ol êgu sone gwenna in san dep sek gwek, ki zebê zê hwëna oranak wenyala ban oltowe'ak. Wenyala in zi mo tana îltikinnik de babu gwe-gwenna, hen dowala mes îlbirki, zep hlaul-hlalkum syal gwe-gwek. Zêbon zini beyakam yaing gwe-gwezak- dekam de hamal hap de ol hap taken-taken gwe-gwibin hip. Nonol in zêno mae mo tana îltikinnik babu gwe-gwek, desa abe da gwibik, "Êe zêbon de hamal hap de olsa sane gwen habê hatanzal. An dê te-ala naye." Wenyala insa men zen bi neibik, zen dekon zep te-alana beyakam lop da-in gwek.¹⁷ Hwëna wenyala in dekam zep Paulus mae han asa golêtro nasen gwe'ak. Anakarekam ola mamkam gu gwe'ak, "Zini an, Teipsin Zini Alap mo lup gul sonenna- zen de nêbe mae hap êngaya gwen hap de orasa dam tasik gwizimdin hip."¹⁸ Yakлана man beya gwek- kirekam de gweibirida gwenna. Hêndep Paulussu kim jalak zerzauk, ki zep lero gwibin niban zêbon de dowala insa gubluka, "Kristus Yesus mo bosesam êe ama emsa gublu'an: Em zêbon onakon wet son!" Dekam zep hêndep wet soka.

¹⁹ Zini in zen wenyala insa bi neibik, kim tame nuk, "O zen de dowal srêmkam gwê'ak, nen molye te-alana zêbon onakon ulin gwek," dekam zep Paulus ne Silas neka teipsin-teipsin wenyak dikim zitrin hap pasar san dep il nosohak.²⁰⁻²¹ Teipsin-teipsin wenyala kip kim nitreizimk, zen dekam zep nenbiridak, "An Yahudi wal dare. Zêno nik mo tawa tabinni nêno mae mo êpba lowe hensa dikim wet gulsuzimdin hip. Hwëna hom dakastilin-Roma mo irik gin zini nen de zêno ol san ang tan hapye. In zep zêno nik mo tawa tabin nikon ëna awe de zini êllman gwe-gwe'an."

²² Zi beyam-byana dekam zep hen êgu anek, "In eiwa!" Teipsin-teipsin wenyala in dekam zep baju talwesizimdin nika de lek-lek son hap nenbiridak.²³ Mam enkam kim lek-lek nososuk, ki zep hwëna bwinak se nosoink. Bwinak de nol gwen zi nika zep nenblak, "An dawem en tangankam kara so."²⁴ Kirekam insa nenblak, olk de tekson tangannak zep se so inki. Zêno nik mo tanana te hlangnak zep bat nosozim anek.

²⁵ Hwëna ngürin tatem zep Alapsa abe la'anka hen terya ban isrip-sri ê gwelabla'anka. Ahakore bwinak de zini man sane noso'ak.²⁶ Mumuk ennak zep jingil

yala taillki, hëndep bwina in mo moko hap de kasona man ëewak gwek. Hëndep dekam zep bwi lilikinni in ëtalwesik. Hen mensa bwinak de zini besikam de dokotkam dahalebik, man hëndep ësomsom gwe hanak. ²⁷ Bwinak de nola in ni tan nakon zep auna hlo zaka. Kim hlauku, "Lilikinni tingan talusundan nik ërlwa'an," dekam zep sap nëbok zemka mol ineka- zënaka dikim dang gulblun hap. Sap zen man tim gulku, "Mes ëheya-hya gwenan. Hare an ki hwëna asa sa dal!"* ²⁸ Hwëna Paulus ki zep ol mamkam takenblaka, "Bahem enaka tan! Ëe tingan namaë lowe he'an!"

²⁹ Dekam zep zëre hon de ëbabu gwegwen zisi syauk ngatan naban de golëhlulhuk gwezan hap takenbiridaka. Zëna ki zep yal-yala ban Paulus ne Silas nik mo nwenak boklena kom sozim zika. ³⁰ Kim kon ziwet soka, dekam zep takensizimki, "Bian ne bian ne, ëe basa asa syal gwibir?-ëe dikim ngaya gwen hapye."

³¹ Ki zep ding ublika, "Bian Yesussu em anakan taibliblan, 'Zen Zen- asa de ngaya tan hap de Zi niye,' dekam esa ngaya gwer. Hen kirekam, eno golak de wenyaye."* ³² Dekam zep Bian Yesus hup de ol dawemna zëno golak lonbiridaka. ³³ Hëndep dekam zep kam zëno nik mo wei-weina ngan tasibir-zimki. Hëndep kam zep ki hëndep zëna hen zëre mo golak denaban tingan baptis labirki. ³⁴ Tembanena ki zep hwëna golzimki. Zëna dekam zep zëre mo golak de wenyu ban golëisrip-sri gweka, sap zen mes Alapsa daibliblak.

³⁵ Kim litik, ki zep teipsin-teipsin wenyu in zëre mae mo jana nabare zini bwi gol san dep lup nul sonek- zao de nol gwen zini insa de gublun hap, "Paulus ne Silas ne dikire song ëk." ³⁶ Ki zep bwinak de nola in guzimki, "Asa man nenblanzal: Em sap esa song ëra. Dawem enkam song ë."

³⁷ Hwëna Paulus ki zep jana nabare zini insa gubiridaka, "Ëe an Roma mo irik ginnik de zi dare sake. Zen hwëna takensizimdin srëmkam totoresa zi nwenak asa lek-lek nosok! Ki zep hen takensizimdin srëmkam bwinak asa se nosoin. Hwëna angkam man ëdwam gwe'an- sowëkam de asa guzimdin hip, 'Dikire song ëk.' Kirekam ëe ama baes ë'an. Dikire zën yaing gwezak- dekam de asa hil so sonen hapye."

³⁸ Jana nabare zini in kim teipsin-teipsin wenyu insa kirekam nenbiridak, dekam kim anakan tame nuk, "O Paulus ne Silas

ne, an hare Roma mo irik ginnik denakake," dekam zep ëairi'ak. Sap Roma mo irik gin zisi bëjen totoresa karek tan. Sap zen man tim nosok, "An Yahudi en kore zi dare." ³⁹ Dekam zep zëno nik mo enalasa de së ta sonezimdin hip yaing gwezak, ki zep anakare ola ban hil noso sonek, "Bahem asa jal eibiridan. Hwëna emki ëna an kon song ën." ⁴⁰ Kim wet osoka, ki zep Lidia mo gol san dep song ëka. Zao kim Yesussu de taibliblan wenyu tagal ulsuku, zao zep aumwa hap ol zim-zimni lonbiridaka. Zëna ki zep kon ëhalka.

17

Tesalonikak kim aptakake:

¹ Timotius hun kim Makedonia mo ë darena Amfipolis ne Apolonia neka ërtamanka, ki zep Tesalonikak ërhataka. Zëwe hen Yahudi mo but srëm gola ki. ² Paulus ki zep but srëm gola in san dep song gweka- men kirekam zëna gwë gwekake. Dekam dan-ahare Hari Sabatnak Alap mo ëpba ola kore naka zep klis gul gwizim'inka. ³ Zen anakan zë srip gulsuk gwizim'inka, "Alap mo ëpba olak man dam gwesik, 'Nësa de ngaya tabin hip de zëre mo zer sonen Zini, Zen nonol kareksa sa goltowera, ki sa hwëna tin nikon etan ngaya gwer.' Ëe in zebë emsa Yesus hup dena ansa anakan tawa tabi'in: Zen eiwa Zen tangan- nësa de ngaya tabin hip de zer sonen Zi niye." ⁴ Dekam zep Paulus ne Silas neka Yahudi zini in ahakon daiblizimk hen ang neizimk. Beyakam Yunani kore zi ang neizimk- Alapsa men zen betek në gwelakke. Ahakon hen bose nabare we wal.

⁵ Hwëna ahakon mae hap husus neizim'ik, "Ano mae mo but srëm gola kon kim hli nil in'in." Dekam zep pasarak ë-ensa de zauk gweblan zi hip te-alasa neirzimk- zen dikim ëilman gwennak mas gwibiridan hap. In kim ëilman gwe'ak, dekam zep Yason mo gola dot dasizik- Paulus ne Silas neka dikim zi tra mo nwenak ziwet son hap. ⁶ Hwëna kim zë nohwënzimzik, Yason zënaka zep il dihak, hen ahakore Yesussu de taibliblan zi niban ëna iwe de teipsin-teipsin zi sin dep il dibirhak. Anakan zep zë boton ol bloblokam nenbiridak, "Tingare okamanak men zen zini yasik da gwibi'in, zen mes angkam awe yaing gwezal. ⁷ Hwëna Yason an mes zini insa zëre mo gola kon lup gul inki. Zëno mae mo tawa tabinni, zen Roma mo irik gin nikon dikim wet so gwen hap titi da gwibirin, sap zen anakan tawa da gwibirin, 'Aha teipsinni ki- bosena

* 16:27 16:27 Kis. 12:18-19 * 16:31 16:31 Rom. 10:9-10 * 17:7 17:7 Luk. 23:2; Yoh. 19:12

Yesus.' " * 8 Kirekam kim nasalbiridak, dekam zep zi trana in teipsin-teipsin wenyha in mae han ëjal gwëk. 9 Dekam zep Yason maesa wal bõse wal zeban nenbiridak, "Te-alasa nongka ap olzimk, ki neik sek gwëk." Kim nolzimk, dekam zep nenbiridak, "Angkam sap esa sek gwer."

Ëna Bereyak kim aptakake:

¹⁰ Orapna kim tî'inzak, dekam zep Paulus ne Silas neka Timotius mae han ëna Bereya san dep lup nul sonek. Kim zë yaing gwëk, dekam zep Yahudi mo but srëm gol san dep sek gwëk. ¹¹ Zëwe de zini enlala ngatanna. Zen Tesalonikak de zi mo kim hom. Zen zep aha-ere enlalakam Paulus mo mo tawa tabinni insa nulim gwëk, hen zen dekam mwîn-mwankam Alap mo ëpba olsa anakare hap karatda nul gwëk, "San ha eiwa denaka nësa tonbirida gwë'ara?" ¹² Zen zep beyakam Yesusu daïblëblak. Zen ahakon Yunani kore zi, hen Yunani kore bõse nabare we wal.

¹³ Hwëna Tesalonikak de Yahudi zini in zen Yesusu daïblëbla srëm gwëk, Zen kim Paulussu anakan nasalblak, "Zen angkam Bereyak tawa ta gwibi'ira," zen dekam zep yaing gwëzak, dekam zep zë hwëna zëwe de zisi olkam se dyabiridazak. ¹⁴ Dekam zep, Bereyak de zini men zen Yesusu daïblëblak nabakam Paulussu hi san dep zon dak. Hwëna Silas ne Timotius ne zen nama ki zë ëka. ¹⁵ Men zen zon dak, hëndep Atenak nërhatatak. Zen kim lwan dahak, zëbon mae zep Silas ne Timotius neka anakan gu sonezimki, "Nabakam de asa ërtrozak."

Paulus kim Atenak gwë gwëkake:

¹⁶ Atena kon kim nama Silas ne Timotius neka eizim'inka, enlalana man tangan anakare hap dowëbla hanaka, "An ba hap ëna ansa yang tabin dowal-dowal enkam al dasik?" ¹⁷ Zen in zep Yahudi mo but srëm gol san song gwe-gweka- zao dikim Yesus hup denaka Alap mo ëpba ola kon ziklis gul gwen hap. But srëm gola iwe, Yahudi srëm zi niban siri gwe-gwëk. Paulus mwîn-mwankam hen pasar san song gwe-gweka. Men zen zëwe ba mae hap yaing gwe-gwëzak, desa zëwe zep Yesus hup de ol dawëmkam tawa ta gwibirki. ¹⁸ Ëna iwe de zini ahakon Epikuros Bak mo tawa tabin sin de ang ta gwëna, hen ahakon Stoakam de gubirida

gwen wenyha. Zen dekam zep Paulus hun nërkeisa-keisa gwëk. Ahakon man nenblak, "Ol beyam-bya zini an man zënaka tim ti'ara, 'Ano tawa tabinni an aïris!' " Hwëna ahakon man nenblak, "Zini an san ha ëse yang tabin alap san de ang ta gwen hap nësa tütü tabi'ira?" Zen mae hap ki ëguk: Sap zen Yesus de tin nikon ngaya gwen hap denaka tawa ta gwibi'inka. * ¹⁹ Dekam zep Paulussu zëre mae mo ëgolek de gwe-gwen kwatap san dep nërsong gwëk. Kwatapna in "Areopagus" kum nen gwëblak. Zao zep nenblak, "Ëe ama ëdwam gwë'an- eno tawa tabin ësena insa de asa tonbiridan hap. ²⁰ Sap eno tawa tabinni ano mae mo inik au hlobin makan tangan lwa'an, zëbë dawëmkam de emsa sane tan hap ëdwam gwë'an." ²¹ Sap tîngare Atenak de zini hen aha lang nakore zini men zen zëwe lowehe gwëk man ësam gwësik gwëk- ol ësesa de ësane gwe-gwen hap, hen kire hap de ëkeisa-keisa gwe-gwen happye.

²² Paulus ki zep luwëka, ki zep gubiridaka, "Atenak de zi, ëe ama emsa tame tabirin, 'Em in alap-alapsa dawëmkame blikip eisibirida gwenan.' ²³ Ëe kimë eno mae mo ënak tã nasen gwë'ak, dekam zëbë eno mae mo yang tabin alap-alap hap de kire-kirena kara ta gwibi'ik. Dekam zëbë hen tweran nin tru tasik gwëblan hap de kalsna hlauk. Zëwe ema ale uk, 'An nëno mae mo tame tan srëm alap hap dena.' Zep men zëbe hap tame tan srëmkam tru lasik gwëblanan, ëe ama Desa emsa tonbirida'an.

²⁴ "Alap men zen okamana ansa yang gulsuku, hen tîngare kirekam-kirekamna yang tabirki, Zen Zen ngli naban kama naban bi gwizim'ira. Zen zi mo gol taublun dannak hom gwë gwënda. ²⁵ Hen Zen hom zi de banakare maesa golblan hap dwam gwe-gwënda, sap Zen tahalha naka hom. Sap Zen kitak zi hip gol gwizimnira-angna, ensasana, hen tîngare kirekam-kirekam naye.* ²⁶ Nonol lone sennak Zen aha-ere zi nikon tîngare zi ausuna yang tabirki. Hen dekam zep zëbe mae hap okamasa de bi gwibin hip dena golzimki. Zen Zen kitak okama tek-tekna kae gwibirzim niraka, hen Zen Zen auhu-kamanak de teipsin-teipsinni anakan dam tasik gwibirida, 'Angkam em teipsik. Angkam em ati gwen.' ²⁷ Alap mes kirekam syal gwibirki- Zënaka dikim tã gwëblan hap,

* **17:18** 17:18 Epikuros Bak, zen sap zëwe de walsya hom, hwëna zëno tawa tabin ola mes Atenak hatak. Zen man tawa ta gwibirki, "Nen isrip-sri enkam nen lowehe gwen- banakare jalë gwen ol mae san de ang ta gwen srëmkam." Stoakam de gubiridan wenyha, zen zini bõsena Zeno Bak mo tawa tabin sin ang tak. Zen man tawa ta gwibirki, "Nen diki enhõ tatetekam nen lowehe gwen. Anakan de enlala gwibinni aïris, 'Ëe a-en asa dawëmkam gwer. Aha zi mo tütü tabin sin ba hap de ang gwen hap?'" * **17:25** 17:25 1Raj. 8:27; Yes. 42:5; Kis. 7:48-50

mae hap, 'Wèhë asa nêrtowe'ak?' Hwèna Zen sap nèbon mae onakon langanak hom-²⁸ men kirekam ègu gwenanke, 'Nen an zèno taha terenake lowehe gwenan hen ètè nasen gwenan. Ensasana hen Zèbon onak.' Ebon mae onakon men zen tèrya ale dabik, zen hen ki anakan ègu gwék, 'Nen an kitak zèno walas.'

²⁹ "Zen in zep, nen de Alap mo walas gwenkam, nen bap nen anakan tim tin, 'Alap mo nwe-masena zen zi mo tahakam de yang tasin makarena'- men kirekam zi mo enlalakam emas nakon, ahaksa perak nakon, hen kaso nakon yang da gwibirinke. ³⁰ Orep Alap nwe enkam zè kara ta gwibirki- kirekam de Zènaka tèblannakye. Hwèna angkam zep okamanak de tingare zini gubirida'ara, 'Angkam dekam èhalek.' ³¹ Zen mes yaklana dam tasiki- dekam de tingare zisi zère mae mo enlalasa de hla tazim dinkim klis gun hup denaye. Men Zen de klis gun hup dena, Desa hen mes dam tasiki. Hen dekam de tingare zi taiblilblan hap, Alap mes tin nikon ngaya taka."

³² Hwèna tin nikon de ngaya gwen hap dena insa kim sane da'ak, ahakon dekam zep swrè da'ak. Hwèna ahakon man nenblak, "Neik etan aha yaklakam kire hap dena asa tonbirida." ³³ Paulus ki zep kon song gwéka. ³⁴ Hwèna dekam ahakon man zèno ola kon Yesussu daiblilblak. Zen dekam zep zèbon ang ta gwék. Ahana bosena Dionisius. Men zen kwatapna iwe ègolek de gwe-gwék, zen zèno mae mo aha mamna. Ahana we, zèno bosena Damaris. Ahakorena hen ki.

18

Paulus kim Akaya mo langnak de èna Korintusk hatakake:

¹ Atena kon, ki zep Korintus sun dep song gwéka. ² Zao zep Yahudi walya Akwilasa zertoweka. Zèno auyan-azana orep Pontus sun dep èal tak, zep zèwe de wal hap joweka. We zem bosena Priskila. Zen anakarenak ake'anka, "Nèr hom Italia kon aptazak." Sap Roma mo teipsinni Klaudius Bak nèr hom anakan golèalsa soneka, "Yahudi zini kitak de Italia mo langna an kon sek gwék." Paulus èse apta zannak zep duwezimki, ³ sap zèno nik mo syala apdenak- tenda gol syal gwe-gweblan hap de zi dare. Zao zep apdekam lowehe gwék hen syal ta gwék. ⁴ Hari Sabat jamkam zep Paulus Alap mo èpba ola kore naka Yahudi mo but srèm golak ziklis gul gwéka- zen dikim hen Yesussu taiblilblan hap, sap Yahudi zi, hen

sap Yunani kore zi. ⁵ Silas ne Timotius ne kim langna Makedonia kon apta zaka, Paulus dekam zep tenda gol syala insa golzausuku. Dekam yakla jamkam zep Alap mo olkam Yahudi zi ensa anakan tawa ta gwibirki, "Yesus Zen Zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye, Alap mensa gu-gubirida gwékaye." ⁶ Hwèna ahakore Yahudi zini kim nèrol gwék hen lamang dak, Paulus dekam zep bajuna anakare ola ban hlaik-hlik so guk halka, "Ano ola ansa baes eibirin, ki em hen ema èngaya gwen hap dena baes eibi'in! Èe ama sap emsa de ngaya tabin hip alp gwibiridak, zep Alap molya eno mae mo kala abe hap ngèro gulbluka. Zep èe ama angkam song gwe'an- Yahudi srèm zisi de hwèna tawa tabin hip." *

⁷ Paulus ki zep but srèm gola in kon golèwet so gwéka, dekam zep hwèna zèno golek denak de golak golèbiti gwéka. Gol bina in bosena Titius. Zèno aha bosena hen Yustus. Zen Yahudi srèm zi, hwèna Alapsa mes betek gwéblaka. Zèno golak zep hwèna golèbiti gwe-gwéka. ⁸ But srèm gola iwe de mamna, bosena Krispus Bak, zen we wal walas zeban zep Yesussu zitaiblilblaka. Hen ahakore Korintusk de lowehen wenya beya nik hen Paulus mo ola kon Yesussu daiblilblak, dekam zep desa hen baptis dabik.*

⁹ Aha orapkam, Bian Yesus nwe lirisin soblannak Paulussu gubluka, "Bahem airin. Sap esa tonbirida gwera. Balkkam bahem gwè gwen. ¹⁰ Sap Èe ama emsa zergwè gwe'an, hen zini molya emsa karek dak. Sap èna awe de zini beyakam sa Abon onak bitit gwer." ¹¹ Paulus dekam zep zèwe Alap mo olsa de tonbirida gwen hap holokam gwéka. Tahunna aha-en tamanblak, ahana ngirin ngam sonnakk.

¹² Dekam Akayak Galio Bak gubernorkam irik gilki. Yahudi zini dekam zep ola aha-en nuk- Paulussu de Galio Bak osan dep balk tahan hap. Kim balk dahak, ¹³ anakare ola ban zep nèrtrèblak, "Zini an zisi yasik ta gwibirida- nen dikim Musa mo titi tabin olsa gweibir kinin hap, dekam de hwèna zèbon osan ang tan hap. Hwèna dekam Alapsa molye dawekam betek è gwéblak."

¹⁴ Paulus kim sap nama ding gun hup enlala gwe'anka, Galio ki zep hwèna ding gulzimki, "Em san asa Yahudi walsae hla lal! Roma mo jalse gwen olsa de gweibir kinin habe klak lanan zanam, èe amaka emsa salbirida'an. ¹⁵ Hwèna ere mae mo èpba olak de ol-gunnu hen bosem-sena,

* 18:6 18:6 Bajuna in mae hap hlaik-hlik so guk halka: Anakan dikim enlala sobiridan hap, "Eno mae mo karekna in dikire ere mae onak lwak." * 18:8 18:8 1Kor. 1:14-17

zep ene ki klak lananzal. Zen e-en emaka tap uk. Èe ama baes gwe'an- kiresa de ep klis gulzimdin hipye." ¹⁶ Ki zep zère mo jana nabare zini golèalsa sonen hap gubiridaka. ¹⁷ Hwèna Yahudi srèm zini men zen zè beyakam èzau'uk, dekam zep Yahudi mo but srèm golak de mam zini Sostenes Baksa dot dasik, zao zep hëndep dangolek. Hwèna Galio Bak nwe enkam zè kara tabi'inka.

Paulus kim langna Siriak de Antiokia san dep lwa halkake:

¹⁸ Dekam Paulus Korintusk iwe holo tolkam gwèka. Ki zep hwèna Siria mo lang san de etan lwahan hap dwam gweka. Dekam kim zèwe de Yesusu taiblîblan zini hli yuludaka, Akwila we zem Priskila han man ang èblak. Song gwen hap kim golek de gwe'anka, dekam zep zèwe de hi alpna de èna Kengkreyak nol alana lunsuku. Mae hap lunsuku: Sap Yahudi zini kirekam ègwè gwèk- Alap hap de anakan goltrèblan hap, "Mensa èe emsa gu-gubluk, 'Èe kiresa asa Eno bose hap syal gwibir,' mesè sul sonenan." † ¹⁹⁻²¹ Asia mo langnak de èna Efesus kim bulkum zihataka, Paulus zèna ki zep Yahudi mo but srèm gol san dep song gweka. Zèwe Alap mo èpba ola kore naka zep ziklis gulku. Zao zep abe dak, "Em wèhè holo tolkam awe gwè'anka?" Hwèna man ding gulzimki, "Angkam molyè awe holokam gwèk. Alap mo dwam gwibin sin de kirekam lwankam, ki asa lwa halzal." Zèna ki zep kon etan bulkum gwè halka. Akwila ne Priskila neka zao zep hli soka.

²² Kaesareak zep ati gweka. Dekon zep Yerusalem san dep tanakam zaheka-zèwe de Yesusu taiblîblan wenyaka de hlauluda guluhan hap. Zèna ki zep kon Antiokia san dep hwèna lwa halka. ²³ Zao holo tolkam gwèka, ki zep Galatia hen Prigia mo langnak de è-è san amjanbir song gweka- dekam de etan zèwe de Kristen zisi tatete tabin hip.

Apolos kim Efesusk hen Korintusk tawa ta gwibirkiye:

²⁴ Zao kim lwa se'ak, ki zep Yahudi walya Apolos Efesusk hata zaka. Zèno auyan-azana Mesir mo èna Aleksandria san dep al tak, zep zèwe de wal hap joweka. Zen mes sekolana sul sone song gweka, zep sérkam tangan Alap mo èpba ola tawa gwibirki. ²⁵ Zen mes beyakam Bian Yesus hup dena tame gulku, hen udobe naban anakan tawa ta gwibirki, "Nèsa de ngaya tabin hip de Zini angkam hatan hap man

golek de gwe'ara." Hwèna zen hom dekam Yesus mo bosena tawa gwibi'inka, hwèna anakare ol ensa salka, "Yahudi mo langnak baptis ta gwibin zini Yohanis Swe mes zisi zèbe hap de hohle tabir-blin hap baptis ta gwibirki." ²⁶ Zen kim udobe naban kire hap denaka but srèm golak tonbirida'anka, Priskila ne Akwila ne man zè sane la'ak. Dekam zep enblak, "Ano nik mo gol san emki ang gwen." Zao zep dawemkam Yesus hup denaka anakan lonblak, "Yesus Zen Zen- nèsa de ngaya tabin hip de Zi niye." Dekam zep dawemkam taiblîblaka.

²⁷ Akaya san de song gwen hap kim dwam gwe'anka, dekam zep Efesusk de Yesusu taiblîblan wenyaka nenblak, "In aïris." Dekam zèwe de Kristen zi hip anakare hap de suratna ale nulzimk, "Zini an amki dawemkam eirink. Zèno tawa tabinni aïris." Zao kim hataka, zen dawemkam zep zè mas gwibirida gwekamen zen Alap mo kwasang-kwasang nakon Yesusu daiblîblakye. ²⁸ Sap zèwe zi beya mo nwenak, Apolos Yahudi zi niban dawemkam Yesus hup dena golèkeisa-keisa gwe-gwèka, hëndep man topse nè gweblak. Sap Apolos zen Alap mo èpba olak denaka dawemkam anakan klis gul gwizimki, "Yesus Zen Zen- nèsa de ngaya tabin hip de Zi niye, mensa Alap orep nèsa gu-gubirida gwekaye."

19

Paulus kim Efesusk gwè gwèkake:

¹ Apolos kim nama Korintusk gwè'anka, Paulus dekam zep Prigia mo langna tamun song gweka, ki zep hëndep Efesusk hataka. Zao zep Apolos mo kim de Yohanis Swe mo olsa taiblîbin zini golètoweka. ² Ki zep zè takensibiridaka, "Em kime èei gwèk, emsa wèhè Alap mo Enhona ing gwe hebiridaka?"

Ki zep ding nulblik, "Hom. Èe homè anakan èsak, 'Alap mo Enhona ki.' "*"

³ Ki zep etan takensibiridaka, "Em banakare baptis sine ang tak?"

Ki zep ding nulblik, "Èe Yohanis mo baptis tabin sinè ang tak."

⁴ Dekam zep gubiridaka, "Baptis ta gwibin zini Yohanis, zen mae hap baptis ta gwibirki: Zi dikim Alap hap zènaka anakan golètrè gweblan hap, 'Èe ama angkam hale'an.' Zen dekam man hen gubirida gweka, 'In Zen asa zertro'an zala, em Desa taiblîblan.' Desa de zertrozan Zini mes hata zaka. Zèno bosena Yesus."

⁵ Kirekam kim nasalblak, dekam zep Bian

† 18:18 18:18 Yahudi zini kim Alapsa nen guk gweblak, "Èe asa ebe hap de syalsa gol," dekam kim nama syal nei gwibik, nol alana man lam da gwibik. Kim su nul sone gwèk, dekam zep dalansik gwibik. Yahudi zi mo Alap hap de ol gu-guk gweblan ola emki hlaun Bil. 6:1-21nak. * 19:2 19:2 Kis. 2:38; Rom. 8:9

Yesus mo bosekam de etan baptis tabin hip abe dak. ⁶ Paulus kim baptis tabin hyanak tahana tehabirida ineka, dekam zep Alap mo Enhona ing gwe hebiridaka, dekam zep hen owas hap zère mae mo tame gun srëm ola donbi'ik, hen Alap mo Enho nakore hamal hap de ola donbi'ik. ⁷ Zini in tingan san ha dua-blas enkam mes yap.

⁸ Paulus zao dan-ahare benkam gwëka, dekam Yahudi mo but srëm golak til gwëka. Zao zep udobe naban Alap mo ëpba ola kore naka klis gul gwizimki- anakan dikim titi tabin hip, "Em de Yesusu taibliblankam, zen dekam esa Alap mo irik ginnik biti gwer." ⁹ Hwëna ahakon man ënol drak-drak gwëk, hen Yesusu de taibliblan hap man baes tak. Hen Yesus hup de ol dawemna insa man damnak lamang nul gwëk. Paulus dekam zep, men zen Yesusu daibliblak, desa en hlilin halka. Balai desa makare gola, bosena Tiranus, zao zep hwëna mwïn-mwan enkam golëbiti gwe-gwëka. Zao zep apdekam ola kizlis gul gwëka. ¹⁰ Kirekam de golëlowehe gwen-nak hëndep tahuuna dan-dan damank, hëndep propinsi Asiak dena ol dawemna insa kitak man ësaladak- sap Yahudi zi, hen sap Yunani zi.

Skewa Bak mo walasna kim sap dowalsa de golëalsa sonen hap ëalp gwëkke:

¹¹ Alap sërkam de owas-owassa Paulus mo taha san de aren zankam gol gwizimki. ¹² Da so gwen kaenna ahaksa kaen hak maena, Paulus kim desa sap'nen towan-blanda gwëka, desa kim zi sang-sangnak de lonebla inen hap kap dahal gwëk, dekam zep ëdawem gwe-gwëk. Hen dowal mo tilblin maena, dekam zep dowala in wet so gwe-gwëk.

¹³ Hwëna Yesusu de taibliblan srëm Yahudi zini dekam zep sap hen dowal-dowalsa de Bian Yesus mo bosekam golëalsa sone gwen hap ëalp gwe-gwëk. Zen man dowal-dowala insa anakan nenbirida gwëk, "Paulus men zëno bosekam tonbirida gwe'arake, Yesus, zëno bosekamë emsa enbla'an: Em zini an kon wet son." ¹⁴ Men zen kirekam ëgwë gwe'ak, zen Yahudi zi mo aha mam nik mo walas tuju enkam. Mam zini in mo bosena Skewa Bak. Zen hen Yerusalemk de Alap mo golak de syal ta gwen zi mo aha mamna. ¹⁵ Hwëna dowal de tilblin

zisi zep ahanaka etan nakasibli'ak, hwëna zëbon de dowala in man ding gulzimki, "Ëe Yesus ne Paulus neka kië tame oso'an. Hwëna em an enda korena?" ¹⁶ Zini men desa tilblika hetyak gwesik kinzinkam zep tahyo zaka, zao zep tangolebirki, hëndep man irkare tabirki. Dekam zep gola in kon irkan wei-wei naban heya-hya gwëk.

¹⁷ Efesusk de lowehe gwen wenyu kim ësak, sap Yahudi zi, sap hen Yunani zi, dekam tangan zep dawemkam ëairik. Dekam Bian Yesus mo bosena man tangan blikip neisibik. ¹⁸ Men zen Yesusu daibliblak, dekam zep tame nuk, "O ëe namaë ol karekna lam gul gwe'an. Ëe anik kira-kla gwëk." Dekam zep zi beya mo nwenak zère mae mo karek-karekna ëkira-kla gwëk. ¹⁹ Hen beyana men zen ol karekna syal nei gwibik, dekam zep ol karek nabare ol tatakna kap da halzak. Zao zep tingare zi mo nwenak tru dasik. Ol tatakna insa kap da halzak, te-alakam de lirak tabinkim, dua meliarak maka hatak.* ²⁰ Kirekam zep ki hëndep Bian hap de ol dawemna insa esek nul haladak, hen sosonna Alap mam gul gwizimki.

Ëna Efesusk de zini kim ëilman gwëkke:

²¹ Hyanak kim Paulus Yerusalem san de song gwen hap kalang gwëka, zen man enlala gwëka, "Makedonia hen Akaya mo lang san asa amjanbir." Man gu gwëka, "Yerusalem kon asa Roma san dep song gwer." ²² Ki zep zère mo taha tri soblan zi darena, Timotius ne Erastus neka guzimki, "Ëe an kim Asiak awe nama gwë'an, em Makedonia san em song ën- zëwe de Kristen zisi de mas eibirida gwen hap." Ki zep hëndep song ëka.

²³ In kim lwa se'ak, dekam zep zini men zen Yesus hup de ol dawem san de ang tan hap baes tak Efesusk ëilman gwëk. ²⁴ Sap zëwe de zini yang gulsun we dowal bosena Artimi'i betek nei gwibirin. Efesusk zëbe hap de gol yala hen ki. Zao de zini Artimis mo nwe-masekam dowal bete-teksa yang da gwibirin, hen gol bete-teksa syal nëblanda gwenan- zao de dowal betekna insa zaun ta gwibin hip. Men zen desa syal nëblanda gwenan, te-alana mamkam nulin gwenan. † Perak nakon de yang ta gwibin syala iwe de aha mamna, bosena Demitrius. ²⁵ Zen dekam zep men zen kire-kirena dowala in hap syal nëblanda gwenan, desa tagam

* **19:19** 19:19 "Dua meliarak" awe, Lukas man ale gulku "lima-pulu ribu perakkam de te-ala kaso" kam. Aha-ere perakkam de te-ala kasona dekam, zen mae mo kim: Aha-ere zi mo gaji aha-ere yakla blalkam de syal gwenna.

† **19:24** 19:24 Mae hap dekon te-alana mamkam nulin gwëk, sap zini man zëbon mae onakon dowal bete-teksa insa hëndep gol zeban zère mae mo golak de lonen hap kap da gwëk. Sap zen man we dowala insa blikip neisik gwibik, hen man tim nul gwëk, "Desa de ëre mo golak lonenkan, ëe asa dawemsa hlaul gwer."

gulsuku. Zao zep gubiridaka, "Wal bose wal, Artimis Bak hap de syala an nen dwan dekon am te-alana mamkam ulin gwenan. ²⁶ Hwëna angkam, ena hen mese asalblak hen hla lak- zi bosena Paulussu. Zen man tawa ta gwibi'ira, 'Zi mo yang tabin alapna, zen eiwa de alapsa hom.' Hëndep kirekam de tawa ta gwibinkim, nèbon mae onakon mes mamkam hlilin halka. Awe de en naka hom kirekam hlil in'ira, hwëna tūngare Asia mo langnak denaka. ²⁷ Zen de kirekam kitak sul sone'anka, nëno mae mo syala an dekam sa gutu gwer. Dekam hen Artimis Bak mo gol yawala ansa anakan sa enlala nëblal, 'An boton alap mo gol.' Hwëna angkam sap teipsin alapna Artimissi man betek nei gwibi'in- tingare Asia mo langnak de zini hen tūngare okamanak de zi niye. Hwëna zini in mo tawa tabin nikon, zëno bose dawemsa kim karek gu'ura."

²⁸ Kirekam de torannak kim sane da'ak, dekam zep sèrkam èjal gwek. Dekam zep ol mamkam ètaken gwe'ak, "Nëno mae mo alapna Artimis zen teipsin tanganna!" ²⁹ Dekam zep hëndep èna iwe de zini kitak èilman gwek. Gayus ne Aristarkus neka dekam zep balk nosok- men zen Makedonia kon Paulussu ang èbla zakaye. Ki zep hëndep èna iwe de tagal gwe-gwen gol yawal san dep apdekam hlu-hluk gwenkam il nosohak.

³⁰ Paulus zi tra mo nwenak de tonbiridan hap sap dwam gwe'anka, hwëna Yesussu de taiblīblan wenyik jalse nè gwebla'ak, "Bahem! Emsa sa zè dal." ³¹ Langna iwe de teipsin-teipsin zini, ahakon mes Paulus hun nêrdokot gwek. In zep hen nen soneblak, "Èe ama emsa en sonebla'an: Em bahem ètagal gwe-gwen gola iwe hatan."

³² Ahakon tame gun srèmkam ol èkwahen san enkam hlu-hluk gwe-gwe'anzak. Ahakon aha jal hīl gīn hīp ènop-nop gwe'ak, hen eiha nakon aha jal hīl gīn hīp ènop-nop gwe'ak. Hëndep zi beyana in zao hom zënaka tame nuk, "Èe an kire habè tagam gwer." ³³ Yahudi zini man zè hen èdurum gwe hezak. Zen dekam zep zëno mae mo mamna Aleksander Baksa ngein sin nëblak. Dekam zep zi tra ngīrīn nīkon ahakore nik daken gwebla'ak. San ha anakan mes yap daken gwebla'ak, "Emki anakan gubiridan, 'Bahem Yahudi zini asa jal gwibiridan. Diki Paulussu em karek tan-hëndep zèbon de ang ta gwen wenyu ban!' " Dekam zep sap tahakam dekam de balk tasīn hīp akabiridaka. ³⁴ Hwëna zen hom ola gubiridaka, sap zëwe de zini mes anakan tame da'ak, "An Artimi'i

de betek gwibin zisi hom. An Yahudi wal!" Dekam zep apde ennak ol mamkam ètaken gwe'ak, "Nëno mae mo alapna Artimis, zen teipsin tanganna! Nëno mae mo alapna Artimis zen teipsin tanganna!" Kirekam de ètaken gwennak hëndep yakla nwena dan-dan damank.

³⁵ Èna iwe de teipsinnī ahana dekam zep luweka, ki zep tahakam dekam de balk tasīn hīp akabiridaka. Ki zep zè gubiridaka, "Efesusk de zi, em ba habe kirekam èena tal? Sap tūngare okamanak de zini mes anakan tame nuk, 'Efesusk de zini, zen teipsin alapna Artimi'i zao gol yawalak kara nul gwenan- Artimis mo nwe-mase nabare kasona men zao ngli nakon zan zakye.' ³⁶ Kirekam dena zini bëjen anakan gulsun, 'In boton.' Zep kirekam de lwanna, em ba habe èilman gwe song gwer? Zep bahem banakare maena jala ban syal gwibin. ³⁷ Zini an em waba tol habe balk oso halzal. Zen hom nëno mae mo alap mo golak banakare maena sowèkam olka, hen hom mae lamang ulki. ³⁸ Demitrius Bak de syal bose zeban zisi jal gwibiridanna, zen kiresa de tap gun hup de zini kike- mensa Romak de teipsinnī nèbe mae hap dam tasibir-zimki, zëno mae mo nwenak de taken-taken gwibirida gwen hapye. Zen zao emaka olson gwe'an. ³⁹ Aha jal mae de nama lwazimdinni, zen diki nëno mae mo nolik de nësa tagam gunkum bap-zao de tap gulsun hupye. ⁴⁰ Sap an zen ki namen jower, jana nabare zini maka nësa anakare hap karek dabi'in, 'Em ba habe kirekam èilman gwer?' Hwëna zen de nësa takensibiridankam, molye anakan ding ulinam, 'Èe kire habè èilman gwer.' "⁴¹ Kirekam kim tonbiridaka, ki zep sekwak gwen hap gubiridaka. Dekam zep hëndep sekwak gwek.

20

Paulus kim Makedoniak hen Akayak de Kristen zini amjanbirkike:

¹ In kim èilman gwešik, Paulus dekam zep Yesussu de taiblīblan wenyaka tagal gulsuku. Zao zep aumwa hap de ol zim-zimni golzimki. Zëna dekam zep Makedonia mo lang san dep song gweka. ² Holokam zep Makedonia mo lang san tèn daka- zëna men desan Alap mo ol dawemkam tawa tabirida gwekake. Zen etan desan ol zim-zimkim Kristen zisi tatete tabirida gweka, hëndep Korintus mo langna Akayak hataka. Langna in aha bosena Yunani. ³ Zao dan-ahare benkam gwëka. Siria mo lang san de bulkm song gwen hap kim hohle gwe'anka, ki zep hwëna nenbla'ak, "Yahudi zini man emsa

tan hap ora nakon dil gibli'an." Dekam zep enlala gweka, "Tanakam asa etan Makedonia san dep lwahal." ⁴⁻⁵ Hwëna dekam zini mes jemat-jemat nakon tuju enkam dam dasibik- zen de Siria hen Yerusalem san ang gweblan hap. Èe, Lukas, Paulus hun zebë tanakam Makedonia san song ëk. Tujukam de zini in, zen en bulkum asa nangirzimk- Troask de hwëna olëgaing gwen hap. Zëno mae mo bosem-sena- ëna Bereya walya Pirus mo tanena Sopa- ter;

Tesalonika wal darena, Aristarkus hun Sekundus hun,

Derbe walya Gayus, hen Timotius,

hen Asia mo lang nakore zi darena, Tikikus hun Trofimus hun.

⁶ Yahudi mo minggu yala kim tamank, rotisa dikim ragi srëmkam taiblin gil gwen hap dena, dekam zebë Pilipi kon buluk Troas san dep ang ëk. Bulkum de song ëna, yaklana aha-ere taha-tapkam, ki zebë Troask olëgaing gwëk. Zao aha-ere minggukam zebë olëlowehëk.

Paulus kim aumwa hap Troask ol zim- zimni hli yulzimkike:

⁷ Minggu mo kam, dekam zep Yesusu de taibliblan wenyä tagal gwëk- Yesu mo timsi dikim enlala gwibin hip de rotisa dikim twinbin hip, hen zep de anggur hosa dikim otdebin hip. Èe Lukas ama hen ang gwëk. Paulus dekam mam blalkam tonbiridaka, hëndep zao zep ngir'in tatem gwëk. Sap zen man ka'an de hli yuludan hap kalang gwe'anka. ⁸ Gulk de teksonna men zaoë tagal gwëk, syauk ngatanna beyana. ⁹ Gola in, zëno klibuna dan- ahan. Aumwa hap de klibuna, zen zaoë tagal gwëhak. Wal seiwiri bosena Yutekus, zen jendela tahannak nikinki. Paulus kim tonbirida tine'anka, wal seiwiri in zao zep hëndep ta guk halka. Kim kon balep gwesiki, dekam zep kon kama san dep zan tineka. Kim zë neir ine'ak, anakan zep hla da'ak, "Mes tili." ¹⁰ Paulus kim ati gwëka, zao zep nabakam bik dan tahan- nak glang gwëbla ineka, hëndep kyang- kyang tasiki. Ki zep gubiridaka, "Ba- hem enlalana ëdowe hanan. Zëno angna mes etan lwabla halan zala!" ¹¹ Ki zep etan golësesek gwëka. Zao zep Yesusu de enlala gweblan hap de rotina ina zitwenblaka, hen kire hap de anggur hona ziotdebirki. Zao kim etan ola zitonbirki, zao zep hëndep golëhleng gwëk. Kaknak zep hwëna Paulus zëre hon de ang ta gwen wenyä aban mae golësek gwëka. ¹² Zëwe de zini in ki zep wal seiwiri insa gol san dep nga-ngola ban nërsong gwëk- anakare hap, "Zen mes ngaya gwera!"

Paulus kim aumwa hap ola Efesusk de Kristen zi mo mam-mam wenyä kip hli yulzimkike:

¹³ Èe hen Lukas Troas kon bulkumë Paulussu angirblik- Asos kon de ësblan hap. Èe mesë ola kirekam aha-en uk, sap Paulus man Asos san tanakam de song gwen hap dwam gwe'anka. ¹⁴ Kimë ëna Asos kon bulkum eirink, dekam zebë hwëna Mitilene san dep sek gwëk. Èna in lang tekna Lesbosnak. ¹⁵ Ka'ankam zebë kon hwëna lang tekna Kiossa lamank. Zëno ka'ankam zebë hwëna lang tekna Samos san dep tablan gwe kinik. Zao de yaklanak, ki zebë hëndep Efesus mo golek denak de ëna Miletusk yaing gwëk. ¹⁶ Paulus mes ki Efesu'u de talmaran hap kalang gwëka, sap zen man nabakam de Yerusalemk hatan hap dwam gwëka. Sap zen man enlala gwe'anka, "Èe wëhë Pentakostana jap so'ak?" In zep Asia mo lang san de ëgweisik song gwen hap baes gwëka.

¹⁷ Miletus kon zep Efesusk de Kristen zi mo nol-nola gu sonebiridaka- zen de yaing gwezän hap. ¹⁸ Kim yaing gwezak, zao zep aumwa hap de ola anakan gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, ena tawana: Èe kimë Asia mo langna awe emsa golëlowehë gwëk, nonol hata zankam hëndep angkam, ¹⁹ ëe Alap hon de babu gwen zi mo kimë syal gwe-gwëk- enlala betekkam hen nwe go-ho naban. Èe karekna mam nakaë goltowe gwëk- Yahudi zini kim sap tan hap asa dil gik gweblak. Hwëna ëe homë kim golzausuk. ²⁰ Ena tawana: Èe anakan de titik gwibin enlala naban homë emsa tawa ta gwibik, 'Ansa babë tawa tabin. Aha zi sa husus neibir.' Hwëna ëe mensa ena dwam ei gwibik, Kristus hon dikim ëtal gwesin hip dena, ëe desa sul sonenkamë zi tra mo inik emsa tawa ta gwibik- hen gol-gol san. ²¹ Sap Yahudi zi, sap Yunani zi, ëe damnak tonbirida gwëk- zen dikim ëhalen hap, hen Alap osan dep dikim lwanda halzan hap, hen zen dikim Bian Yesusu taibliblan hap.

²² "Hwëna angkam, Alap mo Enhona man asa titi ta'ara- ëe dikim Yerusalem san song gwen hap. Hen ëe homë tame gu'un, 'Basa wëhë zë goltowe'ak?' ²³ Hwëna Alap mo Enhona aha-en mes ap anakan goltrëblaka, 'Èna men zëwe emsa hata gwe'anka, zao bwinak sa emsa se dyain gwer, hen kareksa esa zë goltowe gwera.' ²⁴ Hwëna ëe ëre mo gwënsa de langa gulsun hup homë enlala gwe'an. Hwëna diki abe hap insa Bian Yesu syala we yul soneblakake, desa de sul sonen habë tangan dwam gwe'an. Ano syala in zen: Tingare zisi de titi ta gwibin hip, zen

dikim Alap mo kwasang hap de ol dawem san ang ta gwen hap denaye.

²⁵ “Angkam ëe tawana: Ëe men desaë Alap mo irik gïn hip dena emsa tonbirida gwëk, em molye etan asa hla lak. ²⁶ In zebë emsa gubirida'an: Alap molya eno mae mo kala abe hap ngëro gulbluka. ²⁷ Sap ëe homë ëre mo tawa tabinni wet gulsuk gwëk- em dikim asa husus gwëblan srëm hap. Ëe hwëna Alap mo dwam gwibin en san dena kimë sowe henkam emsa tawa ta gwibik. ²⁸ Dawem enkam enaka kara la gwibik- tatete enkam eka ëzauk gwëk. Sap Alap mo Enhona mes emsa dam tasibirki- dekam de Yesusu de taïblïblan wenyä insa taizï gwibin hipye. Zep desa dawem enkam kara la gwibik. Em in men kiye- zahosa de kara ta gwibin zini. Eno mae mo zahona in, zen Alap mo hlil irin wenyä- men desa Tane Zem Yesu mo kalkam lup gul inkike.* ²⁹ Ëe tawana: Ano tim bwanak tËsen lwa jal- jala sa bitï gwezal- eno mae mo zahona insa de tamerazan hapye. ³⁰ Ere mae onakon sa hen ëjower- dekam de eiwa de ol aïsili insa men-man gun hup de ziniye, dekam de hwëna zisi zëre mae mo bosesa dikim mam gun hup hlil inhal gwen hap. ³¹ Zen in zep terya-tyakam lowehe gwëk. Emki ëenlala gwe-gwen: Ëe dan- ahare tahunkamë nwe go-ho naban emsa tïti tabir tine gwëk- yaklam denaban kam denaban.

³² “Angkam ëe Alap zëre mo tahanakë emsa tapbla gulun! Alap zëre mo kwasang-kwasang hap de ol dawemna in, zen desa en em enlala gwe-gwibin. Desan de ang ta gwenkam zen dekam esa ëtatete gwer, hen dekam esa ulin- Alap mensa tingare lalak wenyä nëbe mae hap hamal gulzimkiye. ³³ Ëe homë zi mo kire-kire dawemna hole-hle gwe-gwibik- sap te-ala, sap hen pakean maekam denaye. ³⁴ Ena tawana: Ëe ëre mo tahakamë ëre mo tahalha hap syal gwe-gwëk- hen abon de ang ta gwen wenyik mo tahalha hapye. ³⁵ Tingare ano syala in, zen ërak makanë ebe mae hap ënaka anakan drëne gwiz- imk, ‘A kirekam nen sosen srëm zisi mas gwibirida gwen.’ Sap ëe Bian Yesu mo olsaë anakan enlala gwe-gwibik, ‘Isrip-sri gwibin tanganna, em em zi hip gol gwizimdin.

Zen de ebe hap gol gwëblankam, zen isrip- sri gwibin tangan naka hom.’ ” *

³⁶ Kim tonsubiridaka, ki zep bok- lena golëkom taka, ki zep Alapsa zigu

soneblaka. ³⁷ Aumwa hap sërkam zep go naban babang da gwe'ak. ³⁸ Zen mae hap gona dablak: Sap zen man gubiridaka, “Em molye etan asa hla lak.” Hëndep ki zep bul sun dep zon dak.

21

Paulus kim Yerusalem san dep song gwëkake:

¹ Ëe kimë Paulus mae han eire tangan naka ënaka lapblal-birinhak, ëe dekam zebë bulkum dam-dam enkam lang tekna Kos san dep sek gwëk. Ka'anankam zebë hwëna lang tekna Rodosk yaïng gwëk, dekon zebë etan bulu inkam ëna Patara san dep sek gwëk. ² Zao zebë hwëna langna Penisia san dep de bulu oltowek. Ëe zao zebë hwëna sesek gwesek. Dekon kimë sek gwëk, ³ dekam zebë irgwa taha san dekam lang tekna Sipru'u hla la-in guk kinik. Ëe dekam zebë Siria san dep taman gwëk. Hwëna ëna Tiruskë atiti gwëk, sap bulu in zaoë ang tak, zëwe dep de kire- kirena hen man- desa de zë teiswesik gik kinin hap. ⁴ Ëna zëwe de Yesusu taïblïblan zi niban kimë olëgaïng gwëk, dekam zebë deban mae aha-ere ming- gukam zëwe lowehek. Zen dekam zep Alap mo Enho mo sosenkam hamal hap de ola Paulus hup ayang nulblik, “Yerusalem san bahem song gwen.” ⁵ Hwëna dekon de etan sek gwen hap denak kim hatak, ki zebë kon hëndep sek gwëk. Tingare zao de Yesusu taïblïblan wenyä hëndep we wal walas zeban bul sun dep asa ap nul sonendak. Dekam zebë hi alpnak aumwa hap boklena kom lak, dekon zebë Biansa en soneblak. ⁶ Aumwa hap kimë zë ënaka babang labik, ëe ki zebë hëndep buluk sesek gwesek. Zen hen dekam zep gol san dep lwan dahak.

⁷ Ëe kimë dekon sek gwëk, dekam zebë ëna Tolemais yaïng gwëk. Zao kimë Yesusu de taïblïblan wenyä ban ënaka tame labik, ki zep asa gol san dep kwang nulidahak. Orapna aha-en zebë zë truwëk. ⁸ Ka'anankam kimë kon sek gwëk, dekam zebë Kaesareak yaïng gwëk. Zao Pilipus mo golak zebë lowe- hek. Pilipus in, zen Yesu hup de ol dawemsa de tawa ta gwibin zi. Zen ahana- Yerusalemk mensa tuju enkam Kristen zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip dam da- sibikkë.* ⁹ Wenam sei-siwir zem dan-nër dan-nërkam. Hwëna Alap mo Enhona mes zëbe mae hap sosonna golzimki- hamal

* **20:28** 20:28 1Tim. 4:16; 1Ptr. 5:2-4 * **20:35** 20:35 Yesu mo ola in aha bukunak hom ale nuk. Hwëna enlalana man Mat. 10:8b naban engka en apde në'an. Ahaksa san ha Luk. 14:12-14sa enlala gwibiriki? * **21:8** 21:8 Kis. 6:5; 8:5

hap de olsa dikim ayang gul gwizimdin hip denaye.

¹⁰ Zao kimē lowe he'ak, ki zep Yerusalem mo lang nakon zini hata zaka, bosena Agabus. Zēbe hap hen Alap mo Enhona mes sosona golblaka- hamal hap de olsa dikim ayang gul gwizimdin hip dena.*
¹¹ Zen ki zep Paulus hun asa golek de so zaka, ki zep Paulus mo takna golka, dekam zep zēre mo taha-tanana tahalebirki. Ki zep asa gubiridaka, "Alap mo Enhona man gunda, "Tak bina ansa kirekam sa Yerusalemk de Yahudi zini dahaler, ki sa Yahudi srēm zi hip tapbla dazim." "

¹² Kirekam kimē asalblak, ēe ki zebē zēwe de zi niban Paulussu en gwebla'ak, "Bahem Yerusalem san song gwen."
¹³ Hwēna zen man asa ding gulzimki, "Em ba habe nwe go-hokam eno enlalana ap dowe hanan labla'an? Eē tahalen en hap homē hohle gwe'an, hwēna Bian Yesu mo bose hap de Yerusalemk tūn hibē hen hohle gwe'an." ¹⁴ Eē kimē anakan tame uk, "Nen molye zēno enlalana wet yasiblik," dekam zebē ēguk, "Dikire Bian Alap mo dwam gwibin sin lwak."

¹⁵ Ki zebē ēototo gwek, hēndep ki zebē Yerusalem san sek gwek. ¹⁶ Kaesarea kore Kristen zini hen man asa ang neibiridak, hēndep Manason mo golak yaing gwekmen zēbon de lowehen hap ēkalang gwekke. Manason in Siprus wal. Zen men zen nonol tanganna Yesussu daibliblakke, zēno mae mo ahana.

Paulus kim Yakobus osan dep song gwekake:

¹⁷ Yerusalemk kimē yaing gwek, zēwe Yesussu de taibliblan zini dawemkam asa lup nulink. ¹⁸ Ka'anankim ki zep Paulus asa Yakobus osan dep golēsek gweka.* Zēwe dekam mes hen Kristen zi mo nola tagal gwesik. ¹⁹ Zēwe kim Paulus dawemkam golēgaing gweka, dekam zep kitak aisil gwibiridaka- mensa Yahudi srēm zi mo lang san de tēn dannak Alap zēno syala soson gul gweblakaye.

²⁰ Kim ēsane gwe'ak, dekam zep Alap mo bosena teip nulsuk gwebla'ak. Ki zep Paulussu nenblak, "Aya Bak, ena mese tame gulku: Yahudi zini hen mes ribu-ribukam Yesussu daibliblak, hen zen nama Musa mo titi tabin ol san enlala zon tasinkim ang ta gwe'an." ²¹ Hwēna angkam zen mes boton ola anakan ēsak, 'Paulus zen Yahudi zini, men zen Yahudi srēm zi mo lang san lowe henda gwe'an, desa

anakan tawa ta gwibi'ira, "Musa mo titi tabin olsa emki tapbla gun." ' Hen anakan mes eno tawa tabinni ēsak, 'Walas tane-ne mo to mipna bahem blom tasik gwibin, hen Yahudi mo ēpba lowe hensa emki baes gwibin.' ²² Zep nen banakan esa ebe hap dena syal eibir? Sap zen sa anakan ēsal, 'Paulus angkam mes hata zala.' ²³ Ano mae mo ol san emki ang gwen- zēno mae mo enlalasa dikim sē ta sonezimdin hipye. Abon mae onakon zini dan-nēr dan-nērkan. Zen mes ki Alapsa anakan nen gubluk, 'Eē kirekam de salsae eno bose hap o'an.' Syala desa zen hen mes su nul sonek. ²⁴ Emki deban mae Alap mo gol san golēsek gwen. Ere mo te-alakam emki desa hen mas gwibiridan. Zao Alap mo golak emki te-alana insa ing ta sonen-Alap hap de syal sul sonen hap de te-alana insaye, ere hap hen zēbe mae hap. Kire hwēna emsa hokam hlē dabiridak,[†] ki nola zitalansibir. Zen dekam sa tūngare zini anakan emsa tame dal, 'In man ki ahap nēblak. Paulus an nama Musa mo titi tabin ol san ang gwe-gwenda.' ²⁵ Hwēna ena tawana: Nen mese Yahudi srēm Kristen zi hip suratna ale ulzimk- dekam de yang tabin dowal hap de otweran blom tabir-zimdinsi baes tan hap denaye, hen otweran kal otdebinsi, hen hole naka de blwap-blwap tan tweran ninsi de twin gwibinsi,

hen kahalo-kahalosa."*

²⁶ Ka'anankim ki zep Paulus Alap mo gol san golēsek gweka, dekam zep Alap mo golak de syal gwe-gwen zi ahanik hokam hlē tabiridaka. Ki zep zao ahakore zēwe de syal tan zisi gubiridaka, "Ano mae mo Alapsa de golek de tan hap de mingguna yaklana dekam sa tap gwer. Dekam asa otweranna zilup gul halzal- em de Alap hap desa tru ta seblan hapye."*

Paulussu kim Alap mo golak balk dakke:

²⁷ Mingguna in mo yaklana kim tap gwen hap golek de gwe'ak, dekam zep Asia kore Yahudi zi Paulussu Alap mo golak hla da'ak. Zen zep zē hēndep irik dasizik, hen tūngare zi trana in mo enlalasa anakare olkam ben dyasizimk, ²⁸ "Israelk de zi, zini ansa nen karek tan! Zini an zen tūngare lang san anakan yasik tabirida gwenda, 'Musa mo titi tabin ol san bahem ang tan. Yahudi zi mo lowe henna zen karekna, hen Yerusalemk de Alap mo gola in waba hap.' Zen hen mes Alap mo gol dawemna ansa kun gulku- Yahudi srēm Yunani kore zini

* 21:10 21:10 Kis. 11:28 * 21:18 21:18 Yakobus in, zen Yesu mo oso. Zen Yerusalemk Kristen zisi nol gwibiridaka.

† 21:24 21:24 Yahudi zini hen ki su tabiridan makan Alap mo golak syal nei gwibik- dekam de Alap mo nwenak ēngan gwehen hap. (Bil. 6:13-21) * 21:25 21:25 Kis. 15:29 * 21:26 21:26 1Kor. 9:20

kim golëbíti gwe zakake.”²⁹ Zen kun gun hup dena in mae hap ki eguk: Sap zen mes zën hla dak- Efesus walya Trofímus Bak han de éna iwe lë naserannak. Zep kil dik, “Zen mes Alap mo golak awe zertil zika.” Hwëna sap hom.

³⁰ Dekam zep hëndep Yerusalemk de zini kítak ëilman gwe song gwék. Zini dekam zep beyakam ëhlu-hluk gwezak. Dekam zep hëndep Paulussu Alap mo gola in kon il dihak. Lilikinni ki zep nasohlasik. †³¹ Tan hap kim sap nëmë'ak, ki zep hwëna ola nabakam Roma mo jana nabare zi mo mamnak anakan nol hatak, “Tingare éna awe de zini man ëilman gwe'an!”³² Dekam zep nabakam zëre mo irgwa taha nakore naban golëhlu-hluk gwe zaka- ahakon bose nabarena, hen sap kire srëm wenya ban. Zi trana in kim hla nulida guk, dekam zep Paulussu tangolenna nërzausuk.

³³ Jana nabare nik mo mamna in dekam zep zëre mo jana nabare zini insa gubiridaka- Paulussu de besi dokotkam eihyataha eihyatatak darak tablan hap. Ki zep hwëna zini insa takensibiridaka, “Zini an nara? Banakan karek gwera?”³⁴ Zi trana in hwëna ahakon srën jal olkam ding nulblik. Ahakon hen srën ding nulblik. Sap kirekam de ëilman gwennak bëjen eiwa dena dam gulsun, in zep jana nabare zini in mo mamna Paulussu de zëre mae mo gol san zerhan hap gubiridaka.³⁵ Tembökkam de blaberak kim nërhatatak, zao zep men zen tan hap soson nëbla'ak deban mae ëngiltitük gwe'ak, hëndep zao zep tan hap alp dasi'ik. Hwëna jana nabare zini in zep guk kon nabakam neir inehak.³⁶ Zi trana in zen sap tan hap dëra nëbla ha'anzak, dekam zep ënop-nop gwe se'ak, “In em tan! Bahem zë lam tan!”

Paulus kim zi trana insa tonbiridakake:

³⁷ Gol mwanak de zertin hü kim nergolek de gwe'ak, Paulus ki zep mam zini insa Yunani olkam gubluka, “Èe wëhë eban ola lon'ak?”

Ki zep ding gulbluka, “Em hare Yunani ola tawa nakake!”³⁸ Em san ki Mesir walya insa hom yap?- men zen nër hom golëilman gwenkam empat ribukam de zini sasa lang san dep golëheya-hya gwekake.”

³⁹ Ki zep ding gulbluka, “Èe sap Yahudi wal. Hwëna ano auyan-azana ë yala Tarsus sun al tak. Zep ëe hen Roma mo propinsina Kilikia wal. Èe wëhë ère kore naka tonbirida'ak?”

⁴⁰ Ki zep ding gulbluka, “Sap esa.” Paulus ki zep tembökkam de blabera in

kon dekam de balk tasin hip tahakam akabiridaka, ki zep hwëna Ibrani olkam tonbiridaka,

22

¹ “Aya-wal oso-wal, hen bi-walkam dena, èe anik emsa ère mo timsi dikim golsriwen hap denaka tonbiridak.”

² Zen kim anakan sane da'ak, “Zen nère mae mo olkam am nësa tonbirida'ara,” dekam zep tangan balk tasik.

Zao zep tonbiridaka,³ “Èe an Yahudi wal. Asa anyan Kilikia mo langna Tarsusk jaha gwék. Hwëna èe aweë mam gwék. Èe zebë Farisi walya Gamaliel Bak hon tawa gwék- kire enkam de nëno mae mo auyan-aza mo titi tabin ol san ang gwe-gwen hap denaye. Èe hen ama dawem tangankam de Alapsa betek gweblan hap alp gwe-gwek- ena in kirekam hen angkam lowehe gwe'anke.”⁴ Yesus hup de tawa tabin sin men zen ang ta gwék, èe zebë desa karek ta gwibik, hen bwinak sesek gulin gwék-sap we, sap zi. Hen ahakon tameran habë golëgu gwék.⁵ Alap mo golak de teipsinni hen tingare Yahudi mo teipsin sinodenak dena, debarenak maka emsa nenbirida'an, ‘In eiwa. Hom boton gwe'ara.’ Sap zen zen abe hap suratna nolblak- desa de Damsik mo but srëm golak de mam-mam wenya kip goltreizimdin hipye. Zen sap dekam de Yesussu de taiblilan zisi an san dep tahyo halzan hap- awe de hwëna karek tabin hip.

⁶ “Yakla bolak denaban kimë Damsik golek de gwe'ak, mumuk ennak zep ngli nakore sërkam de ngatanna asa wale tazak.”⁷ Dekam zebë kamanak zank. Dekon zebë ola salsek, ‘Saulus, Saulus, em ba habe Asa karek ta gwe'ara?’

⁸ “Ki zebë ding guk, ‘Bian, em nara?’

“Dekam zep ano ola insa ding gulku, ‘Èe an Nazaret walya Yesus- insa em karek ta gwe'arake.’⁹ Mensaë golëtë'ak, zen ngatan enna insa man hla nuk. Hwëna ola in desa asa tonbla'anaka, zen hom anakan tame nuk, ‘Kirekam tonblala.’

¹⁰ “Ki zebë taken seblak, ‘Bian, èe basa asa syal gwibir?’

“Ki zep asa ding gulbluka, ‘Em luwen, ki hëndep Damsik hatana. Zen zao asa emsa gublul- syala mensaë ep wei yul sonebla'anye.’

¹¹ “Dekon zep asa Damsik sin dep irik da song gwék, sap ano nwna mes dawemkam de ngatanna in hap dimin nëk.”¹² Zini bosena Ananias zen zep asa duwebla zaka. Zini in enho zon tasiblinkam Musa mo titi tabin ol san ang

† 21:30 21:30 Anakare enlala naban mes yap nasohlasik, “Paulus mo kal de desan bles-bles gwenkam, ki sa gola an kun gwer.”

gwe-gweka, hen tîngare Damsik de Yahudi zini man blikip neisik gweblak. ¹³ Zen ano alp nakon zau'un zaka, dekon zep asa gubluka, 'Ano oso Saulus, emki etan kara gwen!' Hêndep ki zebê zini insa hla tak.

¹⁴ "Ki zep asa gubluka, 'Nêno mae mo auyan-aza mo Alapna mes emsa dam tasîki- dekam de zêno dwam gwibin sin denaka tawa gwibin hip, hen dekam de zêre mo zer sonen lalak Zini insa hla tan hap, hen zêno ol-gunsu de salblan hapye. ¹⁵ Mensa ena oranak hlaul zuka hen sane gweka, desa esa tîngare zi hip golzim halada gwer. ¹⁶ Zep angkam em basae etan eissibi'ira? Em luwen. Êe asa emsa baptis tal, hen em kime Alapsa Yesus mo bosekam abe ta'anka, Zen dekam sa eno karek-karekna ep ngan gulsublula.'

¹⁷ "Dekon kimê etan an san dep lwa halzak, dekam kimê Alap mo gola kon gu sonebla'ak, dekam zep ano nwena ap lirisin nêblak. ¹⁸ Bian Yesussuê hla tak. Man asa gubluka, 'Nabakam! Angkam hêndep Yerusalem sa hli ta. Sap awe de Asa taîblîblan srêm zini an molya eno abe hap de aísili dokwak nuk.'

¹⁹ "Ki zebê ding gulbluk, 'Bian, awe de zini an mes-am asa tawa nêblak: Êe ama but srêm gol-gol san song gwe-gwek- dekam de Emsa de taîblîblan zisi tangole gwibin hip, hen bwi san dep tahyohal gwen hap. ²⁰ Hen Stepanu'u kim ere mo bose hap de jal hap dak, êe hen dekam ama anakan ola mas guk, "Em ema sam lanan." Hen men zen da'ak, zêno mae mo tahan bajuna êyê teirensizim'ik. Zep Bian, Emsa de taîblîblan srêm weny sa ano ola dokwak nul.'

²¹ "Ki zep Bian asa ding gulbluka, 'Molya. Em song gwen. Sap Êyê emsa Yahudi srêm zi mo lang san dep zer sone'an- zêwe de zisi de tawa tabir song gwen hap.' "

²² Nongka sap dawemkam sane da'ak, hwêna anakan kim guku, "Yahudi srêm zisi ekakim tawa tabir song gwe," dekam zep ol alhapkam êgu inek, "Zini an okamana an kon emki jek-jak tan! Zen de gwên hap hom dakastî'ira!"

²³ In kim ol nop-nopkam êgu anek, dekam zep hêndep zêre mae mo tahan bajuna dalwesi'ik- kasokam dikim i tîblan hap. Ahakon sonsa gulk sun yal dase gwebla'ak. ²⁴ Dekam zep jana nabare zi mo mamna in Paulussu de zêre mae mo gol mwa san zertîn hip gubiridaka-

zao de dawemkam tangolen naban taken-taken gweblan hap, mae hap, "Zen ba hap kire tangankam emsa jal nêbla'an?" ²⁵ Hwêna kim kire naka de tangolen hap dahale'ak, Paulus dekam zep Yunani olkam jana nabare zi mo mamna in mo irgwa taha nakore naka takensiblika, "San ha dawemna?- em de Roma mo îrik ginnik de zisi takensiblîn srêmkam tangolen naye."

²⁶ Kirekam kim salblaka, dekam zep mam zem insa gublu hanaka, "Em basae go'ara? Zini an Roma mo îrik gîn nîkore nakake."

²⁷ Mam zem in ki zep song gwe zaka, zao zep takensibli zaka, "Emki asa gublun: Em san ha eiwa Roma mo îrik gîn nîkorena?"

Ki zep ding gulbluka, "In eiwa."

²⁸ Dekam ki zep etan ding gulbluka, "Em an sap Roma mo îrik ginnik de zisi hom yap. Hwêna Roma mo îrik ginnik de syal ta gwen zi hip mes yabe te-alasa mamkam golzimki- dekam de Roma mo îrik ginnik de tîn hip de suratsa ebe hap golblan hap."

Paulus ki zep hwêna ding gulbluka, "Kirekam hom. Ano bian swena hen Roma mo îrik ginnik denakake."

²⁹ Men zen sap taken-taken gweblan hap golek de da'anzak, dekam zep nabakam sekwak gwék. Hen mam zini in zêna dekam zep aîri'anka, sap zen mes gubiridaka- Roma mo îrik ginnik de zisi de totoresa tahalen hap. *

Paulussu kim Yahudi mo teipsin sinodenak nêrtrêkke:

³⁰ Ka'ankam ki zep jana nabare zi mo mamna in dekam de anakan tawa gweblan hap dwam gwe'anka, "Yahudi zini in ba hap Paulussu de tan hap asas nêbla'an?" Dekam zep gubiridaka- Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Yahudi zi mo teipsin sinodenak denaka de tagal gulsun hup- zen de hwêna taken-taken gweblan hap. Desan dep zep Paulussu tahalen srêm naka zerhal zaka.

23

¹ Paulus ki zep teipsin sinodenak dena insa karatda tabirki, ki zep gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, êe enho kles gwesin srêmkamê Alap mo dwam gwibin sin syal gwe-gwek- hêndep namen de yaklana awe." ² Alap mo golak de teipsin zini Ananias Bak kim kirekam de torannak salblaka, dekam zep Paulus mo alp nakon men zen êzau'uk desa mip naka de lwa soblan hap gubiridaka. Dekam zep ahank

* **22:29** 22:29 Roma mo teipsin tangan zini dekam mes anakan jalse gwibiridaka, "Roma mo îrik ginnik de zisi bahem totoresa tahalen." Yahudisa sap dekam Roma hen îrik nîk, hwêna desa man anakan enlala neibirida gwék, "Zen hom eiwa tangankam Roma mo îrik ginnik bitî gwe'an." Zep Yahudi walsya sap de totoresa tahalen hen tangolen. * **23:2** 23:2 Yoh. 18:22-23

mipna lwa soblaka.* ³ Paulus ki zep gubluka, "Alap sa hen emsa mip naka lwa tala! Zi mo nwenak em dawemna, hwëna eno enhona karekna. Em insa iwe nikin'ira- ano kareksa de dekon anakan teibin hip, 'Zen kirekam mo Musa mo titi tabin olsa gulmunku,' hwëna ena hen ema gulmun nura- asa de karek gwen srëmnak lek tyan hap insa gubiridandaye."

⁴ Men zen zëno alp nakon èzau'uk, ki zep ding nulblik, "Em in Alap mo golak de teipsin zisie lamang ta'ara!"

⁵ Paulus ki zep ding gulzimki, "Aya-wal oso-wal, èe homë anakan tame tal, 'Zen zen- Alap mo golak de teipsin niye.' Sap Alap mo olak Musa man titi tabirki, 'Ere mae mo teipsin-teipsinni bahem lamang ta gwibin.' ".*

⁶ Paulus kim zë anakan tame tabirki, "An ahakon Farisi hon de bitï gwen zi, hen ahakon Saduki hon de bitï gwen zi," dekam zep ol mamkam gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, èe an hen Farisi wal. Ano bianna hen Farisi wal. Asa an mae habe namen taken-taken èbla'an: Sap èe ama anakan taiblik, 'Zini tin nikon ngaya gwenkam.'" ⁷ Kirekam kim nasalblak, ki zep zë zën èol gwe'ak. Dekam zep èkles gwëk. Farisi srën tewehak, Saduki hen srën tewehak. ⁸ Zen mae hap èkles gwëk: Sap Saduki zini man èenlala gwëk, "Zini bëjen tin nikon etan ngaya gwen. Alap mo dam taha nakore zini hen hom. Zi mo angna hen hom."

Hwëna Farisikam de gubirida gwen zini, zen man anakan ètaiblik, "Ki."

⁹ Zao zep sërkam èol-tetek gwëk. Dekam zep Musa mo olsa de tawa ta gwibin Farisikam de zini ahakore nik èzauk. Zen zep ol mamkam ahakore wenyik mo olsa anakare olkam nablonsuzimk, "Èe homë zini an mo karekna hla kulbli'an! San ha diki zi-au ahaksa Alap mo dam taha nakore zi mes yap aïsil gweblaka? Kirekam de lwankam, ki bana hom." ¹⁰ Sërkam tangan kim ènop-nop gwe'ak, jana nabare zi mo mamna in dekam zep mae hap airi'anka, "Paulussu an namen sa bai-bi dal!" Dekam zep zëre mo irgwa taha nakore wenyaka gubiridaka- Paulussu de zëno mae mo ngirinnik sosonkam al tazimdi boran hap, hen dekam de zëre mae mo lowehe gwen san dep etan zerhan hap.

¹¹ Dekam zep kam Bian Yesus Paulus mo alp nakon zau'un zaka, zao zep gubluka, "Enlala tatetekam gwë! Men kirekame namen abe hap dena Yerusalemk tonbiridala, zen kirekam esa hen Romak tonbirida gwëra."

Yahudi zini kim anakan ègukke, 'Dikire nglinak de Zini asa hlauludak- èe de Paulussu tan srëmnak tembane tanna, hen ho maesa otdebin niye.'

¹² Ka'ankam kaknak, Yahudi zini beya nik zep Paulussu de tan hap ola aha-en nuk. Dekam zep apdekam anakan èguk, "Dikire nglinak de Zini asa hlauludak- èe de Paulussu tan srëmnak tembane tanna, hen ho maesa otdebin niye." ¹³ Zini in zen ki ègu-guk, beyana empat-pulu nakon man tamank. ¹⁴ Zen ki zep Alap mo golak de mam-mam wenyak dep hen Yahudi mo nol-nol san dep sek gwëk, ki zep zë nenbiridak, "Èe mesë Alap mo nwenak apdekam anakan ègunun, 'Dikire nglinak de Zini asa hlauludak- èe de Paulussu tan srëmnak tembane tanna, hen ho maesa otdebin niye.'" ¹⁵ Zep angkam em hen teipsin sinodenak dena janana bare zi mo mamna insa en soneblak. Anakan abe lak, 'Paulussu emki abe mae hap zer sonezimdin- èe aka etan dawemkam taken-taken èblak.' Hwëna zen molya awe hata zaka, sap èe ora nakon asa tan hap lil giblil."

¹⁶ Hwëna naïmlï zem man zë sane tabi'inka, dekam zep jana nabare nik mo gol san song gwëka, zao zep Paulussu gubluka.

¹⁷ Paulus dekam zep jana nabare zi mo mamna in mo irgwa taha nakore naka gu soneblaka. Kim hata zaka, zao zep gubluka, "Wal seiwiri an emki ere mo mam osan dep zersong gwen, sap zëno ol aïsili ki- zëbe hap denaye." ¹⁸ Dekam zep mam zem osan dep zersong gwëka.

Irgwa taha nakore zini in ki zep mam zem insa gubluka, "Bwinak de zini Paulus man asa gu soneblala- èe de walansa ansa ebon osan dep zer halzan hap. Zen man olsa eban de loran hap golsong gwe zala."

¹⁹ Mam zem in ki zep taha nakon il ti-in kinika- tewehë kininkam de zertoran hap. Ki zep zë takensiblika, "Em ba ola bane abe hap golsong gwebla zala?"

²⁰ Ki zep ding gulbluka, "Yahudi zini mes ola aha-en nul- emsa de anakan ahap tan hap, 'Paulussu ka'an ap zer sonezim- èe aka etan teipsin sinodenak dawemkam taken-taken èblak.' Hwëna in boton. ²¹ Bahem zëno mae mo ol san ang gwen, sap zini ora nakon zao de tan hap dil gibli'an. Beyana mes empat-pulu nakon taman. Zen mes Alap mo nwenak anakan ègu-gul, 'Dikire nglinak de Zini asa hlauludak- èe de Paulussu tan srëmnak tembane tanna, hen ho maesa otdebin niye.' Angkam zen mes èhohle gwer. Ebon onakon de ol ensa neisbi'in."

²² Mam zini in ki zep gubluka, "Angkam sap esa song gwerá. Hwëna bahem aha maesa gubiridan- in desae asa gublun-daye."

Paulussu kim Kaesarea san dep nër sonekke:

²³ Jana nabare nik mo mamna in ki zep aha mam dare naka guzimki, "Emki 470kam jana nabare zisi hohle labin- nëbökkam de ëeija gwen wenyá 200 enkam, janakam dep de wenyá hen 200kum, kuda tahan nakon de ëeijan hap dena 70 enkam. Emki gubiridan-kam de sek gwen hap deka ëhohle gwék. Yakla nwna sembilankam esa ëgwahal-Paulussu de Kaesarea san dep zon tan hap. ²⁴ Kudana hen ahana Paulus hup de hohle dablak- zen deka zë nikin halka, dawem enkam de nërsong gwék, hëndep gubernor Peliks Bak hon de zon dak."

²⁵ Zëna ki zep suratna anakan ale gul-bluka,

²⁶ "Gubernor Peliks Bak hap, mensaë blikip eisik gwéblananke, Klaudius Lisias onakon: Dawem.

²⁷ Zini insa ep zer soneblak, mes Yahudi balk dak. Zen man sap tan hap alp nëbla'ak. Hwëna ëyë nabakam ëre mo walas naban zial tak, sap ëe mesë salblak, 'Zen Roma mo ñrik ginnik dena.' ²⁸ Ëe ama sap zëno kareksa de hlauhlun hap dwam gwék- in dekon ki karek tan hap asas në gwébla'akke. Ëe zebë Yahudi mo teipsin sinode san dep sap zerhak. ²⁹ Hwëna zëno karekna in zep ki në gwébla'ak, zen Roma mo ol jalse gwen hap hom. Hwëna Yahudi zëre mae mo ol jalse gwen en hap. Zëno karekna hom- dekam de tan hap denaye, ahaksa bwinak de se tyá irin hip denaye. ³⁰ Hwëna anakan kim asa nenblak, 'Man tan hap dil gibli'an,' dekam zebë nabakam ebon osan dep zer sonek. Hen in zen jal në gwébla'an, ëe ama desa gubiridak, 'Amki neik zëno karekna gubernor hap oltrëblak.'

³¹ In desa dam tasibirki, zen zep Paulussu kam nërsong gwék, hëndep Antipatrisk nërhaták. ³² Dekon kak-nak 70kam de kuda nabare en nik zep kon nërsong gwék. 400kum de tanakam de wenyá dekon zep lwan dahak.

³³ Kaesareak kim nërhaták, ki zep suratna insa gubernor hap nolblak. Paulussu hen zao zep tapbla dablak. ³⁴ Gubernor kim suratna insa karatda gulku, dekam zep Paulussu takensiblika, "Eno auyan-azana endan kon?" Ki zep ding gulbluka, "Kilikia konke." ³⁵ Dekam zep gubluka, "Zep eno kareksa de ap goltrëblan hap de wenyá

kim de yaing gwe'anzak, zen dekam asa zëno mae mo nwenak emsa taken-taken gwéblal." Dekam zep pemerinta mo gol yalak de kara ta gwen hap gubiridakamensa teipsin zini Herodes Swe gubernor hen jana zi de zao lowehe gwen hap taubluzimkike.

24

Teipsin zini Peliks hip kim Paulus mo karekna noltrëblakke:

¹ Yaklana kim aha-ere taha-tapkam damank, Alap mo golak de teipsin zini Ananias hen Yahudi mo nol-nola dekam zep Kaesarea san tine gwék. Roma mo ol jalse gwen klis gul gwen hap de zini hen man ang gwibiridaka. Zëno bosena Tertulus Bak. Yahudi mo mam-mamna mes desa nenblak- zen de Paulus mo kareksa gubernor hap goltrëblan hap. ²⁻³ Paulussu kim nër halzak, dekam zep Tertulus Peliks Baksa anakan tonblaka, "Ano mae mo teipsinni, bian gubernor- men desaë blikip eisik gwébla'anke: Eno asa de ñrik ginkim, ëe mesë holokam umlae enkam lowehe gwék. Em mese ere mo enlala blalkam asa oto gulsuk gweka. In zebë tingare langna awe dawemna mwin-mwankam ep ol gwéblanan. ⁴ Hwëna holokam de desa loran srëm hap, ëe ama emsa blikip gwesiblin naban abe ta'an- ano mae mo ola ansa de sane gwen hap. ⁵ Zini an ëe mesë dam lasik: Zen zisi karek tabirida gwenda. Hen zëno yasik tabin nikon Yahudi zini tingare okamanak de wenyá man ëilman gwenda gwenan. An hen men zen Nazaret walya men mo bosekam tawa dabirida gwe'anke, zëno mae mo mamna ahana. ⁶⁻⁷ Zen kim sap Alap mo golsa de kun gun hup akasiki, hwëna ama zë nabakam balk lak. ["Ëe sap ëre mae mo ol jalse gwen san de karek tan habë ki enlala ëbla'ak. Hwëna jana nabare zi mo mamna Lisias Bak, zen zep zëre mo walas naban asas tangankam zial ta halka. Dekam zep asa gubiridaka- ëe de zëno kareksa ebe hap goltrëblan hap.]" ⁸ Em de hen taken-taken gwéblankam, esa ki zëre mo ola kon anakan dam tasili, 'Eiwa, zëno karek-karekna beya tanganna, in zep ki në gwébla'an.'"

⁹ Yahudi zini men zen ang tazak, dekam zep zëno ola insa anakan tri nülblik, "In eiwa tangan."

Paulus kim zëre mo tim golsriwen hap de ola tonkake:

¹⁰ Gubernor kim Paulussu tahakam anakare hap akablaka, "Emki hwëna toran," Paulus dekam zep ding gulku, "Ëe tawana: Em mese langna awe zi mo karek-karekna holokam klis gul gweka. Zep ëe ama tangan isrip-sri gwenan- emsa de

ère mo tim golsriwen hap denaka tonblan hapye. ¹¹ Em de ano olsa taiblibin hip, em emaka hen aha zisi takensibirida'ara. Èe mae habè Yerusalem san song gwek: Dekon de Alapsa zère hap de gola kon gu sone gweblan hap. Yaklana tuju enkamè zè gwèk, ki zep an san dep asa nër halzak. Zep èe bawalkam de zè karekna mam gun hup? Angkam hwèna awe yaklana aha-ere taha-tapkamè gwè'an. ¹² Men zen ano kareksa de ebe hap goltrèblan hap yaing gwezak, zen hom asa hla dak- zi mo olsa de keisa gunnuk, ahaksa zi tra mo enlasasa de ben tyasizimdinnik, sap Alap mo golak, sap but srèm golak, hen sap èna iweye. ¹³ Men desa boton ol blo-blona emsa donblanan, zen hwèna basa molya emsa anakan donblak, 'Èe kirekam de karek gwennakè hla lak.' ¹⁴ Hwèna èe ebon damnakè kira gwe'an: Èe ama ère mae mo auyan-aza mo Alapsa betek gwe-gweblanan- Nazaret walya Yesusu de ang gweblankam. Men zen Desa daiblibla'an, desa man Yahudi mo mam-mamna anakan husus neibirida gwe'an, 'In yasik tabin sin ang ta'an.' Hwèna tingan mensa Musa mo titi tabin olak hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ola ale nuk, èe nama desa kitak taiblibi'in. ¹⁵ Èe ama Alapsa taiblibla'an- in kirekam hen zen lowe he'an, anakan, 'Zini tin nikon sa èngaya gwer- sap dawem gol gwen zi, sap hen karek gol gwen zi.*' ¹⁶ Èe in zebè alp gwe-gwenan- enho kles gwesin srèmkam de Alap mo nwenak gwèn hap, sap hen zi bosyan mo nwenak.

¹⁷ "Èe kimè zi mo lang san tahun beyakam gwèndak, ki zebè etan Yerusalem san dep lwa halzak- zao de tahalha zisi te-alakam mas gwibiridan hap, hen Alap hap de domba maesa kap ta gweblan hap. ¹⁸ Zen in kim kiresa de syal gwibinnik Alap mo gol teksonnak asa hla dak, èe dekam kun naban homè zè gwè'ak. Hen zi tra naban homè mae zè golèkeisa-keisa gwek. Hen homè mae zè golèilman gwek. ¹⁹ Hwèna Yahudi zini men zen Asia mo lang nakon yaing gwezak, zen zen en zè asa anakan tame dak, 'An men zen nëno mae mo lang san tènda gwekake.' Diki zen de awe yaing gwe'an zanam, zen de eno nwenak asa taken-taken gweblan hap, ki maka sam gweš'i'in- zen de asa ba mae hap jal gweblankamye. ²⁰ Ahaksa bong-bongna an zen teinikin'in, zen maka emsa nenbla'an- ano karekna men zen ap hla nulblik, in kim Yerusalemk teipsin

sinodenak asa taken-taken nëblakye. ²¹ Zèno mae mo nwenak èe ama sap'nen ol mamkam anakan guk, 'Asa ansa namen taken-taken èbla'an, zen mae hap: Sap èe ama anakan taiblik, "Zini tin nikon ngaya gwenkam." ' ' ' *

²² Peliks Bak orep mes anakan tawa gwibiridaka, "Ahakon Nazaret walya Yesus Swesa ang nè gwebla'an." Zep gwibiridaka, "Angkam dekam sekwak gwèk. Jana nabare nik mo mamna Lisias Bak de hata zankam asa klis gul." ²³ Dekam zep zèwe de jana nabare nik mo mam naka gubluka- zen de zère mae mo lowehe gwennak Paulussu kara ta gwen hap. † Peliks man desa gubluka, "Dikire gol mwa ennak tè nasen gwèk, hen wal bose wal zem dikire tahalhanak mas nè gweblak."

Paulus kim dare tahunkam bwinak gwèkake:

²⁴ Yaklana hom beya gwe'ak, ki zep Peliks we zem Drusila han aptazak. We zem in Yahudi we, hwèna zèna Roma wal. Ki zep Peliks Paulussu de kwang ta halzan hap gwibiridaka. Dekam zep we zeban apdenak sane la'ak- Kristussu de taibliblan hap dena kim klis gulzim'inkaye. ²⁵ Insa klis gulzim'inka,

Alap hon dikim tal gwesin hip denaka, zènak dikim zerinik gwen hap denaka, hen Alap de lamkam klis gun hup denaka. Peliks dekam zep airi'anka, dekam zep gubluka, "Zao en golzauk. Amki asa hli so. Èe de hir-hir gwen srèmkam, asa etan emsa gu soneblal." ²⁶ Hwèna zen man hen Paulussu anakan gu gweblaka, "Eme te-alasa mamkam ap golbla'anam, ki amaka emsa zeser sone'an." Zep etan-etankam kire hap de olsa de loran hap gu sone gweblaka.

²⁷ Tahunna kim dan damank, Peliks dekam zep gubernora kon ati gwèka. Hwèna Yahudi zi dikim sam gwesiblin hap zep Paulussu bwinak hli taka. Hwèna dekam zep zèno weinak Perkius Pestus gubernorkam irik giki.

25

Pestus hup kim Paulus mo karekna noltrèblakke:

¹ Gubernur Pestus mo hata zannak kim yaklana dan-ahan damank, dekam zep Kaesarea kon Yerusalem sa amjanbirki.

² Zao zep Pestus mo nwenak Alap mo golak de mam-mam wenya hen Yahudi

* **24:15** 24:15 Yoh. 5:28-29 * **24:21** 24:21 Paulus kim kirekam ol mamkam gwibiridaka, dekam zep zèn èol gwèk hen èhliwèk. Mae hap èhliwèk, "San ha zini tin nikon etan ngaya gwenkam?" (Kis. 23:6-10) † **24:23** 24:23 Yunani ola kon de dam gulsunkum, jana nabare zini in, zèno irik gin walasna beyana 100 enkam.

mo nol-nola Paulus mo karekna botonkam noltrëblak. Zen man Pestussu anakan aberbe da gwe'ak, ³ "Èe de emsa sam gwesiblin hap, emki gubiridan- Paulussu de etan an san dep zer sonen hap." Sap zen mes aningkim de ora nakon til giblin hap èhohle gwék. ⁴ Hwëna man ding gulzimki, "Paulussu zen Kaesareak am kara da'an, hen èe desan asa etan nabakam lwahal. ⁵ Zen de eiwa karek gwenkam, ki dikire eno mae mo nol-nol ahakore nik asa ang nèblak- zao deka zëno kareksa abe hap noltrëblak."

⁶ Yerusalemk yaklana san ha dare taha-tapakam mes yap zë gwëka, ki zep kon etan Kaesarea san dep lwa halka. Ka'ankam zep klis gul gwen hap de teksonnak Paulussu dikim zë taken-taken gweblan hap tagal gulsuku. Ki zep Paulussu de zerhatazan hap gubiridaka. ⁷ Paulussu kim nêrhatazak, Yahudi zini in zen Yerusalem kon yaing gwezak, dekam zep dot dasizik. Zao zep olkam men-kon ankonkam nèbla'ak. Boton ol blo-blona insa kim dohon-hon nulbli'ak, hwëna anakan de ègunnu hom, "Èe ère mo nwekamë kirekam de kareksa gonnak hla lak."

⁸ Paulus dekam zep zëre mo tim golsriwen hap de ola anakan guku, "Èe homë Yahudi zi mo titi tabin olsa gulmunk, hen Alap mo gola homë kun guk. Roma mo teipsin zi mo jalse gwenna homë hen gulmunk."

⁹ Hwëna Pestus man Yahudi zi de zënaka sam gwesiblin hap dwam gwe'anaka, zep Paulussu takensiblika, "Em wëhë dwam gwe'ara?- èe de etan Yerusalemk emsa taken-taken gweblan hapye, eno karekna insa ap noltrëblanake."

¹⁰ Ki zep ding gulbluka, "Èe an Roma mo teipsin zi mo dam taha nakore zini eno nwenakë zau'un. Zep diki em de awe asa taken-taken gweblan hap man dakasti'in. Ena dwan mes-eme tawa gwera: Èe homë Yahudi zi hip karekna golzimki. ¹¹ Tan hap de kareksa de ap hlaulblunkam, èe homë asa de tan hap jalse gwe'an. Hwëna Yahudi zi mo boton ol blo-blo enna in hap de asa tapbla tazimdin hip hom dakasti'in. Èe ama abe gwe'an- Romak de teipsin tangan zi de ap tap gulblun hap!"

¹² Zëno ola insa kim Pestus Bak zëre mo irgwa taha nakore zi niban ziklis gulku, dekam zep gulbluka, "En mese ki gulu. Emsa desan sa nêrhal!"

Teipsin zini Agripa Baksa kim somol zeban zëre mo tim golsriwen ola tonzimkike:

¹³ Hom holo gwe'ak, ki zep teipsin zini Herodes Swe mo tanena Agripa somol zeban Kaesareak Pestussu zini lazak. Agripa, zen hen teipsinnë. Somol zem in bosena

Bernike. ¹⁴ Zao kim èrgwë gwe'ak, Pestus dekam zep Paulus hup dena Agripa Baksa anakan tonbla'anaka, "Zini awe man bwinak Peliks Bak hli taka. ¹⁵ Èe kimë nêr hom Yerusalemka amjanbik, Alap mo golak de mam-mam wenyha hen Yahudi mo nol-nola zëno kareksa ap noltrëblak. Zen man sap tan hap asa aberbe da gwe'ak. ¹⁶ Hwëna èe anakanë ding gulzimki, 'Roma ano mae mo jalse gwen olak man lwak, "Zisi bëjen totoresa jal zi hip tapbla tazimdin. Diki nonol jal zi mo nwenak de taken-taken gweblankam- zao de zen hen zëre mo tim golsriwen hap de olsa tonbiridan hap." ¹⁷ Zep zen kim abon yaing gwezak, èe homë eissik. Ka'ankam zebë hëndep tagam gulsuk. Dekam zebë zini insa de zer halzan hap gubiridak. ¹⁸ Zëno jal zini in kim ap zëno karekna noltrëblak, hwëna tan hap de karekna zen hom ap noltrëblak- men kirekamë tim gu'ukye. ¹⁹ Zen hwëna Yahudi mo tawa tabin nikon ki nèblak, hen mae en nakon ki zini insa husus nèblak: Anakan mo gu gwendake, 'Zi bosena Yesus, zen man tin nikon etan ngaya gwëka.' ²⁰ Èe mesë zë anakan topse gwibiridak, "Èe banakarekam de kire hap dena takensibirida gwen hap?" In zebë sap zini insa takensiblik, 'Em wëhë dwam gwe'ara- èe de etan Yerusalemk emsa taken-taken gweblan hapye?- eno karekna insa ap noltrëblanake.' ²¹ Hwëna zen Romak de teipsin tangan zi de tap gulblun hap abe gwëka. Dekam zebë jana zisi gubiridak, 'Ki amki awe kara lak. Roma san dep de bulu kim de song gwe'ak, dekam neik desan dep èr sonek.'"

²² Agripa ki zep ding gulbluka, "Èe hen ama dwam gwe'an- zini in mo aísilsi de sane gwen hap."

Pestus ki zep ding gulbluka, "Ka'an neik."

²³ Ka'ankam zep Agripa Bak somol zem Bernike neka teipsin zi hip de terya ban dawem enkam nitilzik- ol ton gwibin hip de teksonnak iwe dep. Jana nabare nik mo mam-mamna hen èna iwe de bosa nabare wenyha mes zë hen yaing gwezak. Pestus dekam zep jana nabare wenyha Paulussu de zerhalzan hap gubiridaka. ²⁴ Kim nêrhatazak, Pestus ki zep guku, "Teipsin zini Agripa Bak, hen tangan an zene tagal gwenanke, zini an ena mese hla lanan. Tingare Yerusalemk de Yahudi zini hen Kaesareak awe dena, zen mes asa aberbe da gwék- ol nop-nopakam de anakan ègu gwenkamye, 'Zini an hom dakasti'ira- zen de okamanak gwën hapye.' ²⁵ Hwëna èe homë tan hap de karekna hlaulbluk. Hwëna zën kim abe gwëka, Romak de teipsin tangan zi de tap gulblun hap, èe

dekam zebè desan de zer sonen hap klis guk. ²⁶ Hwèna èe nëno mae mo mamna insa ba olsa de suratkam anakan tawa tan hap?– ‘Zèno karekna an dè kirekam moye,’ deban de zer sonen hapye. In zebè eno mae mo nwenak de zer halzan hap gubiridanan– nonol tanganna teipsin zini Agripa Bak ere onak, dekam eka apdenak dawemkam anakan dam ulsuk, ‘A kirekam neik nère mae mo teipsin tanganna kip suratna ale ulblik.’ ²⁷ Sap ano enlalakam, zèno kareksa de dam gulsublun srèmkam, nen bèjen nen Roma mo teipsin tangan zi sin dep zer sonen.”

26

¹ Agripa ki zep Paulussu gubluka, “Èe ama ebe hap golbla’an– em dikim ere mo tim golsriwen hap denaka toran hap.”

Paulus ki zep tahakam akabiridaka– dekam de kon gwisibir hanan hap. Ki zep gu ineka, ² “Teipsin zini Agripa, èe ama tangan sam gwesinin– ère mo tim golsriwen olsa de namen emsa tonblan hap, mensa Yahudi zini ap ola blo-blo nul gweblakke. ³ Èe ama tangan sam gwesinin, sap em mese tangan Yahudi zi mo kirekam de lowe henna tawa gwibiridaka– hen zèno mae mo Alap hap de ol gulsuk halasen gwenna. In zebè emsa dawemkam de asa sane tan hap abe ta’an.

⁴ “Tingare Yahudi zini ano gwèna tawana– walasnak kimè ère mo langnak gwèk, hèndep Yerusalemk awe kimè gwè gwèk. ⁵ Zen mes holokam asa kara da gwèk. Zep zen de èdwam gwe’anam, zen maka emsa anakan nenbla’an, ‘Zen Farisi mo tawa tabin sin ang gwèka.’ Tingare Yahudi nère mae mo hlik-hlik nakon, Farisikam de zini, zen in zen tingare Yahudi mo tütü tabin sin tatetekam ang ta gwenan. ⁶ Zep èe mae habè angkam awe zau’un– zao de asa taken-taken gwèblan hap: Sap èe ama Yahudi nère mae mo auyan-aza hap de Alap mo ol gu-guk gwensa taiblibik. ⁷ Ol gu-guk gwenna iwe de zaun hup dena insa, Israel mo dua-blas enkam de zi ausuna man tangan kara nei gwibi’in. Zen in zep Alapsa betek nè gwèblanan– yaklam denaban kam denabanye. Hwèna teipsin zini Agripa Bak, ol gu-guk gwenna insaè taiblibik, in zep’nen ki hwèna Yahudi zini ol blo-blona ap mam nulblik. ⁸ Hwèna zini ba hap anakan èkil gil gwe’an?– ‘Alap bèjen zini ün nikon ngaya tan.’

⁹ “Aena hen orep anakanè kil gi’ik, ‘Dawemna, nen Nazaret walya Yesussu de taibliblan wenyà esa karek la gwibir.’ ¹⁰ Èe zebè kirekam Yerusalemk gwèbirida

gwèk. Alap mo golak de mam-mam wenyik mo bosekam, èe ama Yesussu de taibliblan wenyà bwinak sesek gulin gwèk, hen tameran hap kim nenbirida gwèk, èe ama hen ola anakan mas gul gwèk, ‘Amki lak.’ ¹¹ Èe mesè beya gwèk– but srèm golgol san de zisi karek tabin hip hakalbirida gwenna. Hen dekam ama akasibirida gwèk, ‘Zen wèhè tik-tik tabinkim Yesussu lamang da’ak?’ Èe ama sèrkam u sal-sal gwèbirida gwèk, zebè hèndep aha lang san teibirida gwèk.

¹²⁻¹³ “Zep ano teipsinnì Agripa Bak, èe kimè kire enlala naban Damsik sin song gwèk, Alap mo golak de mam-mam wenyik mo bosekam de surat naban, yakla bolak denaban dekam zep ngatanna ngli nakon ati gwezak, zao zep asa wale tabirzik. Yakla nwe mo ngatanna man lwala he’ara. In sèrkam de ngatan tanganna. ¹⁴ Èe tingan kamanakè altik, ki zebè hwèna ola salsek– Ibrani olkam de anakan asa takenblanna, ‘Saulus, Saulus, em ba habe asa karek ta gwenda? Zen hwèna enakae kim karek ta gwe’ara.’

¹⁵ “Ki zebè takensiblik, ‘Bian, Em nara?’ “Ki zep asa ding gubluka, ‘Èe an Yesus– em insa karek ta gwe’arake. ¹⁶ Em luwen. Èe mesè ebe hap Ènaka zertrèblanan– em dikim abe hap de syalsa gol gwen hap, hen dekam de abe hap denaka gol halada gwen hap, in desa hlaluda, hen men desaè ebe hap goltrè gwèbla’akye. ¹⁷ Èe asa emsa Yahudi kore jal zi mo taha nakon al ta gwer– hen Yahudi srèm jal zi mo taha nakonye. Sap èe ama emsa Yahudi srèm zi sin dep zer sone’an– ¹⁸ kawesinnik de èbute gwen zisi ekakim ngatannak dep golèwet so gwe-gwe, hen dowal mo kigi mo tahalebin zisi ekakim hil ti sone gwibir. Zen kim de Asa daibli gwèbla’ak, zen dekam asa zèno mae mo karek-karekna tap gulsuk gwizim. Zen dekam sa hen Alap mo hlil irin lalak wenyak bitì gwer.’

¹⁹ “Zen in zep, teipsin zini Agripa Bak, Alap insa nwenan ap lirisin soblaka, èe zebè desan ang gwèk. ²⁰ In zebè tonbirida gwèk– nonol tanganna Damsik, Yerusalemk, tingare Yahudi mo langnak, hèndep Yahudi srèm zi mo lang-lang san. Èe anakanè tonbirida gwèk, ‘Em èhalen, ki Alap osan dep lwan dahak. Aha zi hip em dawemsa goltrè gwizimdin– dekam de emsa anakan tame tan hapye, “Zen mes halera.”’ ²¹ Kirekam insa gol halada gwèk, in zep Yahudi zini Alap mo golak asa balk dak, hèndep tan hap asa alp dasik. ²² Hwèna Alap man asa il gwehe gwèbla’ara. In zebè hèndep angkam an nama zau’un hen emsa tonbirida’an– sap mam-mam wenyà hen bete-tek wenyà. Èe

ansa emsa gubirida'an, zen hom Musa mo ola kon srèn gwe'an- hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ola konye. ²³ Sap zen anakan hamal hap ègu-guk gwek,

'Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, Zen sa kareksa goltowera. Hen Zen sa ün nikon de ngaya gwenkam nonol gwera-dekam de èngaya gwen hap de ngatannak dep golèwet so gwen happye, sap Yahudi zi, sap hen Yahudi srèm zi.' ^{**}

²⁴ Kirekam kim guku, dekam zep Pestus zèno ola insa ol drakkam blaonsublu kìnika, "Paulus, em in ema mamak gweka! Em insa kirekam mamkam tawa gwibirki, in zebe hèndep mamak gweka."

²⁵ Paulus ki zep hwèna ding gulbluka, "Teipsin zini Pestus Bak, èe homè mamak gwek. Èe in eiwa de tangannakè tonnan, hen enlala dawemkamè tonnan. ²⁶ Teipsin zini Agripa, zen hal-halaka hom. Hen èe tawana: Zen mes orep anakan tawa gweka, 'Yesus kirekam gwèka, hen Yahudi kirekam nèblak.' Sap in kim ki jowek, zen damnak ki lwak. Zep zèno nwenak èe sap asa beyakam kire hap dena ton. ²⁷ Teipsin zini Agripa, em san ema anakan taìbli'ira?- 'Mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini ale nuk, zen eiwana.' Èe ama emsa tame ta'an: Em mese desa taìlibirki."

²⁸ Agripa ki zep hen zèno ola blaonsublu kìnika, "Em san ema asa tim ti'ara?- 'Nabakam asa desa halen tal, hèndep zen sa angkam Kristen gwera.' "

²⁹ Paulus ki zep ding gulbluka, "Èe ama Alapsa ebe hap abe ta gwe'an- sap angkam dep, ahaksa lamkam dep. Hwèna ebe en hap hom. Èe anakanè abe ta gwenan, 'Bian, an zen asa sane da gwenan, zen dikire tingan ère makan èliwehek.' Hwèna èe emsa de hen besi dokotkam de tahalebin hip homè abe ta gwe'an- aena an kire nikè zau'unke."

³⁰ Teipsin zini Agripa, dekam zep somol zeban, hen gubernor Pestus mae han èzauk. ³¹ Ki zep wet so gwek. Zao kim apdekam zènaka donbirida'ak, zao zep èton'ak, "Zini an hom karekna golka-dekam de tan hap dena, ahaksa bwinak de se tya irin hip denaye."

³² Agripa ki zep Pestussu gulbluka, "Zini an menkam emaka zeser soneka. Hwèna zèn mes abe gweka- Roma mo teipsin tangannak de tap gulblun hap."

27

Paulussu kim Roma san dep nër sonekke:

¹ Kim zauk- Paulussu dikim è yala Roma san Italia mo lang san dep zer sonen hap, dekam zep Paulussu jana nabare zi mo mam hap tapbla dablak- hèndep ahakore bwinak de wenyu ban. Jana nabare zini in, bosena Yulius. Zèno irgwa taha nakore walasna seratus enkam. Zen in kitak Roma mo teipsin tangan zi mo ol golhauulu gwen wenyu. ² Bwinak de zini insa zen Adramitium kore buluk nolèsesek gwesek. Bulu in langna Asia mo hi alp san de è-è san de zausuk song gwen hap. Makedonia mo langnak de èna Tesalonika walya Aristarkus, zen hen man ang gweka. Èe Lukas ama hen ang gwek.

³ Ka'ankam zebè èna Sidonk yaing gwek. Yulius ki zep Paulussu kwasang gwèblaka, ki zep irgwa taha nakore zemka gulbluka, "Emki Paulus hun zerati gwen- wal bose wal zik deka zèno tahalhasa hla nulblak." ⁴ Dekon kimè ègwahak, hwèna asese yawalsaè èrtowek. Ngein nikon taìlkì. Dekam zebè bulu in han asese airin hip olwale gwe song gwek. Lang tekna Siprus sun dep zebè olwale kìnìk. ⁵ Dekon zebè Kilikia hen Pamfilia mo langnak de hi yal san tamun gwek, hèndep ki zebè Likia mo langnak de èna Mirak atiti gwek. ⁶ Zao zep jana nabare nik mo mamna in Mesir mo èna Aleksandria kore bulu goltoweka. Zen Italia mo lang san dep song gwe'ak. Zao zep hwèna asa golèsesek gwe seka. ⁷ Dekon kimè sek gwek, hwèna asese habè èdakil gwe song gwek. Yakdana hèndep man beya gwek. Ki zebè karek tangankam Asia mo langnak de èna Nidusk yaing gwek. Dekon yakla nìkin anen san dep de sek gwenna bananak dep? Sap asesena man tangan mam gweka. Dekam zebè lang tekna Kreta san dep ègwa gwe kìnìk. Men zèwe Kretasa de talmarannak langna teipsik kìnìk, lang bosena Salmonek, desan zebè asese airin hip bulu ban olaning gwèhak. ⁸ Dekon karekkam zebè eik gole de san olsong gwek, hèndep hi alpnan de è beteknak zebè yaing gwek. È betekna in mo bosena, Bul Golzausuk Gwen Nwe Awes. Dekon èna Lasea langanak hom.

⁹ Hwèna yakdana mes oranak beyakam altìlsik, sap benna September mes ngìrinnik zauk. Dekam hi ngèp tamle. Paulus ki zep sap ol zim-zimni anakan golzimki, ¹⁰ "Wal bose wal, èe ama tame gu'un: Nen de an kon na-en sek gwenkam, nen karekna mam naka esa oltower. Nèno mae mo kire-kirena hen bulu an sa èjek-jak gwer- hèndep zi niban." ¹¹ Hwèna jana nabare nik mo mamna in hom Paulus mo ol san ang gweka. Zen hwèna bul bi naban bul golsong gwe-gwen zi niban

* 26:23 26:23 Yes. 42:6; 49:6; Luk. 24:44-47; 1Kor. 15:20

taïblizimki. ¹² Sap langna in dawem naka hom- zao de bot-bot tamlenak ben naban lowehen hapye. Dekam zep beya nik èguk, "Nen hëndep ayang gun." Zen man èdwm gwe'ak- lang tekna Kreta mo eihya nakon de lowehen hap, èna Peniks. Sap dekon hina hom mamkam ngèp gwe-gwenan.

Hi ngèpna kim mam gwekke:

¹³ Asesena kim utara san liwe heka, hen betekkam kim tai'inka, dekam zep kil nik, "Mes sèwe henda. Sap esa sek gwer." Dekam zep Kreta mo alp san nolsong gwek. ¹⁴ Hwèna hom holo gwe'ak, ki zep sèrkam de asese yala taiiki- mensa nen gweblananke, "yakla hata sezan nakore asese." Zen zep è tekna in kon asa golèhas gwesiki. ¹⁵ Dekam asesena in hap bulu insa banakan dep?- lwan dahan hap de etan lero gunnu. Zao zebè ki ein asesena insa anakan kara lak, "Dikire zen bulu an golsong gwek." ¹⁶ Hëndep kimè lang tek betekna Kauda golek denak asese àirìn hip èaning gwehak, zao zebè bul yala in mo bul betekna karek tangankam ol ane'ak- mae hap, "Asese mana golhas gwesininka." ¹⁷ Bul betekna insa kim gulk nuhule anek, ki zep hen bul yala insa dokotkam nuhulek- mae hap, "Kamanak de tisiik anenkam mana hi ngèp hlang sonank." Sap dekam hina men dekon lolong gwek man zao dep golek de gwe'ak- men dekon hisglimni hata sendakye. Desa "Sirtis" kim bose nuk. Layara dekam zep betek enkam sring nil sonek- dekam de hisglim hata senna in kon asese bulu insa gollèwen hap. ¹⁸ Hwèna dekam tangan zep asesena men-kon an-konkam sèrkam asa taiibirida nasenka, hëndep ka'ankam ki zep bulsu dikim jahalaha gun hup kire-kirena yal danuk. ¹⁹ Etan zao de yaklanak hen kirekam, hëndep etan bulu in mo koma tum maena hen dekam zep yal danuk- anakare enlala naban, "Kire-kirena sap sa èjek-jak gwer. Diki zi nen èngaya gwen." ²⁰ Hëndep yaklana man beya gwek- keis niban yakla nwe naban de aken srèmkam. Hen asesena nama ki taii tinekna. Dekam zebè èenlala gwek, "Nen an molye èngaya gwek."

²¹ Èe tingan dekam àirìn hip mesè tembane tan srèmkam èholo gwek. Paulus ki zep ano mae mo ngirìn nikon zauku, zao zep kitak asa tonbiridaka, "Wal bose wal, ano ol sane ang tananam, nen molye anakare karekna oltowenanam- èe mensa sap Kretak emsa gubiridakye. ²² Hwèna angkam èe ama emsa enlala tatetekam de lowehen hap titi tabi'in, sap nèbon mae onakon aha-en mae molya tilki. Hwèna bul enna an sa keing gwer. ²³ Èe mensa

Alapsa betek gwe-gweblanan, zèno dam taha nakore zini kam ano alp nakon zausun zala, ²⁴ ki zep asa gublula,

'Paulus, bahem àirìn. Emsa sa Roma mo teipsin tangan zi mo nwenak taken-taken nèblal. Alap mes eno abena sala. Zep tingan em an zene buluk awe lowe he'an esa èngaya gwer.'

²⁵ Zep wal bose wal, enlala tatete enkam lowehék, sap èe ama Alap mo abe hap de ola insa taiiibi'in. ²⁶ Hwèna bul enna an han esa aha lang tekna olkanyanher. Zao sa hëndep karek gwer."

²⁷ Orapna kim empat-blasnak zauk, asesena in nama bulu ban asa golèhas gvesi'inka- hi bosena Hi Ngirìn san dep. Bul golsong gwen wenyà in dekam zep tame nuk, "Nen angkam ema eikni golek de u'in." ²⁸ Dekam zep kaso nabare dokotna tak nulink- dekam de tatek naka akasibin hip. Dekam zep hla nuk, zèno tatekna empat-pulu meterak man golek de gwek. Hom holo gwe'ak, ki zep etan tak nulink. Dekon kim hla nuk, tatekna tiga-pulu meterak golek de gwek. ²⁹ Zen mae hap èairi'ak, "Bul mana kaso yawal-yawalak tisiik anenank." Dekam zep bul ohwa nakon kaso dohon nabare dokotna dan-nèr dan-nèrkam yal danuk- dekam de asese asa sangankam golèsek gwen hap. Dekam zep anakan èenlala gwe'ak, "Nabakam litil!" ³⁰ Bul golsong gwe-gwen wenyà in dekam zep ahap dabik, "Èe ama bul betekna ankam ngein nikon aha kaso dohon-honsa bul us'u'un." Zen dekam bul betekna insa sap nol dwanu'ak, hwèna zèno mae mo enlalana, dekam de zè-en heya-hya gwen hap. ³¹ Paulus dekam zep jana nabare nik mo mamna insa walas zeban anakan gubiridaka, "Bul golsong gwe-gwen wenyà an de buluk awe lowehen srèmkam, em molye golèngaya gweka." ³² Jana nabare wenyà in dekam zep bul betekna in mo dokotna nablon sonek, dekam zep hi ngèp golhas gwesik.

³³ Litin hip kim golek de gwe'ak, Paulus ki zep kitak de tembane tan hap titi tabirki. Man gubiridaka, "Yaklana angkam mes empat-blas gwer, em dekam àirìn enkame lowehe gwek. Dekam tembane tan hap ema baes tak. ³⁴ Èe ama emsa titi tabi'in: Betek en maekam em tembane tan- ekakim ètatete gwek. Em molye aha-en mae jek-jak gweka." ³⁵ Kirekam kim gubiridaka, zèna ki zep rotina golka, ki zep zèno mae mo nwenak Alap hap dawemna golblaka. Ki zep ap gul inki, hëndep twinbi'inka. ³⁶ Desa kim kirekam hla dak, dekam zep tingan enlalana ètatete gwek, hen dekam zep tembane ta'ak. ³⁷ Buluk iwe, èe tingan beyana 276 enkamé lowe

he'ak. ³⁸ Sowe henkam kimé tembane ta'ak, dekam zep etan gandum karonna yal danuk- bulsu dikim etan jahalha gun hup.

³⁹ Kim liti'ik, lang tekna insa hom anakan dam nulsuk, "An bosena zen." Zéwe zep kama gwaeha gwe hanna hisglim niban hla nuk. Dekam zep ola aha-en nuk, "Nen ki sap éalp gwen. Wéhé zéwe lei ku'ik?" ⁴⁰ Dekam zep kaso dohon bulsun nubare dokotna dan-nér dan-néra insa blom da sonek- dekam de bulu in nabakam hluwen hap. Dekam mensa bulsu de dam gulsun hup de te hlangna nuhulek, ki zep hil nil sonek- dekam de bulu insa kama gwaeha gwe hanna in san dep dam gulsun hup. Layara ki zep gulk sun er nulsukse. ⁴¹ Hwéna bulu in mase-nola kim zep hi ngirinnik de hisglimnik tisik anek, hwéna ohwa nakon nama hisglim srémnak. Ho ngépna in kim ohwa nakon éwak gulusen gwe'ak, ki zep héndep klasak gwesik.

⁴² Jana nabare zini in dekam zep bwinak de zini insa de tameran hap éenlala gwe'ak, sap zen anakan éenlala gwék, "Zen de eik sin dep ta'ak, dekon sa héndep heya-hya gwer." ⁴³ Hwéna mam zem in Paulussu de ngaya tan hap dwam gwe'anka, zep jalse gwibiridaka. Dekam zep gwibiridaka, "Al gwen tawa weny, nonol zen de éheya-hya gwe inek. ⁴⁴ Al gwen tawa srém weny, zen te hlang ahaksa bul hlang mae naban." Kirekam zep ki héndep kitak alpnak yaing gwe senak.

28

Maltak kim lowe hekke:

¹ Eiknik kimé yaing gwék, dekam zep zéwe de zi asa nenbiridak, "Lang tek bosena an Malta." ² Lang tekna iwe de zini in man tangan asa kwasang neibiridak. Zen syauksu ap i dazim nirak, hen dawem enkam asa lup nulink, sap ona man il ti'anka hen langna in bot-bot tanganna. ³ Paulus hwéna tesya tagam ta'anka, hwéna wanya jal-jala ban kap ta inehal zaka. Desa kim syauknuk kang ta se'anka, wanyana in dekam zep syauk sal-sal aírín hip tahanak hit tik. ⁴ Zéwe de zini kim hla dak, "Paulus mo tahanak wanya të sone'an," dekam zep zénaka nenbiridak, "Zini an zi-ta gwen zisi mes yap. Zen sap mes hinak de karek nakon ngaya gwera, hwéna nëno mae mo yang tasin dowala ahana, zi mo karek-kareksa de hlaulblun hap de zini, hom ki zen de ngaya gwen hap gublula." ⁵ Hwéna Paulus ki zep wanyana insa syauknuk dep myak gulsuku. Hwéna sang-sangna hom

mae engka en mae eisbirkí.* ⁶ Zéwe de zini man tim di'ak, "Zen sa hanala. Ki sa mumuk ennak tokna zara." Hwéna kim sap zé holokam anakan kara da'ak, "Banakan mae hom gwé'ara," dekam zep enalana anakan wet dyasik, "O zini an hen aha alapsa mes yap."

⁷ Lang tekna iwe de gubernora, bosena Publius. Zéno lang bi gwibinni dekon golek. Dawem enkam zep kon asa kwang guluda halka. Zen zére mo golak dan-ahare yaklakam dawem enkam asa golélowe heka. ⁸ Bi zem dekam u sya nabare ewen naban tumnak ta'anka. Paulus ki zep zé duwebla zaka, ki zep Alapsa zébe hap abe taka. Tahana kim tehabela ineka, dekam zep héndep dawem gwéka. ⁹ Kirekam kim hla dak, dekam zep lang tekna iwe de zi sang-sangna Paulus osan dep kap nulhal gwezak, zao zep kitak dawem ta gwibirkí. ¹⁰ Dekam dawem enkam zep asa blikip neisibirida gwék. Dekon kimé etan sek gwe'ak, zen man ano mae mo tahalhana ap hla nulzimk.

Malta kon kimé Roma san dep sek gwekke:

¹¹ Dan-ahare benkam kimé zé lowehék, ki zebé kon hwéna Aleksandria kore buluk ang tak. Bul golsong gwe-gwe zini in Malta kon bot-bot tamle hap de dan-ahare ben de tamarannak dep neissibik. Bulu in zéno mase-nolak zére mae mo yang tabin dowal dare mo nwe-masesa zé yang nososuk. Dowala in ahana, Kastor Bak mo nwe-masekam, ahana Poluks mo nwe-masekam. ¹² Italia mo lang tekna Silisik de éna Sirakusak kimé yaing gwék, zéwe dan-ahare yaklakam zebé lowehék. ¹³ Dekon kimé sek gwék, dekam zebé éna Regiumk yaing gwék. Ka'ankam dekam zep asesena selatan nakon tai'inika. Zéno ka'ankam zebé nabakam Putiolik yaing gwék. ¹⁴ Zéwe zebé Yesussu de taibliblan zini ban olétowek. Zen zep asa ahare minggukam de zéwe lowehen hap nenbiridak. Dekon hwéna tanakam zebé é yala Roma san dep sek gwék. ¹⁵ Romak de Yesussu taibliblan weny kim asa nasal-biridak, dekam zep oranak de é betek dare nakon asa kara neibirida'ak. Éna in ahana bosena Pasar Apius, ahana bosena Dan-ahare Ni Truwe Gun Gol. Paulus kim zé hlauluda kinzika, ki zep Alap hap dawemna golblaka, hen enlalana dekam zep tatete gweblaka.

Paulus kim Romak tonbirida gwekake:

¹⁶ Romak kimé yaing gwék, Paulussu ki zep nenblak, "Sap esa e-en aha golak

* 28:5 28:5 Luk. 10:19; Mrk. 16:18

gwë gwera. Jana nabare zini aha-en aha-enkam sa emsa kara da gwer.”

¹⁷ Yaklana kim dan-ahan damank, Paulus ki zep Yahudi mo nol-nola, men zen Romak lowehe gwëk, desa tagal gulsun hup gu sonebiridaka. Zao zep gubiridaka, “Aya-wal oso-wal, êe homë mae karekna nère korena kip golzimk, hen nère mae mo auyan-aza mo kirekam de lowe henna homë mae gulumk. Sap kirekam, hwëna asa Yerusalemk balk dak, ki zep Roma hap asa tapbla dazimk. ¹⁸ Yahudi mo langnak men zen Roma mo bose hap teipsin-teipsinkim teinkink, zen kim asa taken-taken nè gwëblak, dekam zep sap zeser sonen hap asa enlala nè gwëblak. Sap zen hom tan hap de karekna ap hla nul gwëblak. ¹⁹ Hwëna Yahudi zini kim asa de zeser sonen hap jalse neibiridak, dekam zebë ein anakan abe gwëk, ‘Asa Roma mo teipsin tangan san dep èr sonek-zen deka ap tap gulbluka.’ Hwëna êe anakare enlala naban homë kirekam abe gwëk, ‘Teipsin tangan zini in dekakim ano kore naka karek tabirki.’ ²⁰ Zen in zebë emsa tagal gulsun hup gubiridak- eban mae de golëtoran hap. Asa an mae hap besikam de dokotkam dahalek: Sap êe ama Israel mo auyan-aza hap de Alap mo gu-gubiridan ola taiblibik.”

²¹ Ki zep ding nullbik, “Êe homë mae nère mae mo lang nakore suratna ebe hap dena ulink. Hen nèr hom mae zini hom mae dekon ebe hap dena êtonzak. ²² Hwëna êe ama emsa de sane tan hap êdwam gwë'an, sap tingare langnak zini man êgu gwenan, ‘Kristen zi mo tawa tabinni karekna.’”

²³ Dekam zep ola anakan aha-en nuk, “Yaklana dekam esa Paulussu sane lal.” Dekam beya tangankam zep Paulus mo gol gwë gwennak yaing gwëzak. Kaknak zep aísil gwibiridankam kon gwesik hanaka, hëndep zao golëkam-en gwëk. Zen Yesus de Alap mo irik ginsí golhatazan hap denaka tonbiridaka,

hen Musa mo titi tabin ola kore naka, hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ale gun nukore naka klis gulzimki-zen dikim hen Yesusu anakan taibliblan hap, “Zen eiwa Alap mo zer sonenna- Israelsa de gaya tabin hip Dena.” ²⁴ Ahakon man Paulus mo ola daiblibik. Ahakon man hwa nulsuk. ²⁵⁻²⁹ Paulus ki zep aumwa hap gubiridaka, “Eiwa, Yesaya Bak hon Alap mo Enhona ebe mae hap de olsa hamal hap ing gul soneblaka, in zep Yesayasa anakan gulbluka, ²⁶ ‘Ola ansa emki nol drak-drak zi ausuna in hap anakan ayang gulzimdin,

“Em sap esa êsane gwë tine gwer, hwëna molye tame ul gwëk. Em sap esa nwekam karatda ul tine gwer, hwëna molye dam ulsuk gwëk.” ²⁷ Sap zi ausuna an mo enlalana mes êtop-top gwëk, in hen mes êmat-mat gwëk, hen nwen mes êdimin gwëk. Kire srëmkam, ki maka nwekam hla nul gwë'an, hen ikim maka êsal gwë'an, hen enhona maka êhleng gwë-gwë'an. Ki maka Abon osan dep etan lwanda ha'anzal,

hen Êe dekam amaka dawem tabi'in.' ”*

²⁸ Paulus ki zep waulsuzimki, “Zen in zebë emsa gubirida'an: Sap em kire tangankame ênol drak-drak gwëk, Alap mes Kristen zini asa gubiridaka- êngaya gwen hap de ol dawemna insa de Yahudi srëm zi hip golzim halada gwen hapye. Hen zen sa desa nulin gwer!” ^{25a} Men zen êsane gwë'ak, zao zep zënaka keisa-keisa dabi'ik, hëndep ki zep kon sekwak gwëk.

³⁰ Paulus Romak dare tahunkam gwëka-te-alakam de bohë tan golak. Zini men zen du nè gwëblak, zen man kon lup gulin gwëka. ³¹ Zëwe udobe naban hen tru-tru gulblun srëmkam Bian Kristus Yesussu de taibliblankam de Alap mo irik ginnik bitü gwen hap denaka tonbirida gwëka.

* 28:25-29 28:27 Yes. 6:9-10

Paulus mo surat Romak de Kristen zi hip

[(1-7) 7a] Suratna an tūngare Romak de Kristen zi hip. Alap mes emsa kwasang gwibiridaka, dekam zep hen emsa kwang guludaka- dekam de zère mo irik ginnik bitī gwen hapye.

¹ Kristus Yesus mo nganak de syal gwe-gwen zini Paulus onakon. Asa hen Alap zao dep kwang taka, dekam zep hen asa dam tasiki- zère onakore ol dawemsa dikim gol halada gwen hapye.

² Ol dawemna an Alap mes orep zère mo olsa de ayang gul gwen zini anakan gu-gubirida gweka, "Èe asa lamkam ol dawemna ebe mae hap golzim." Zen dekam zep kirekam Alap mo epba olak ale nuk. ³⁻⁴ Ol dawemna an, zen Alap zère mo Tanena, nēno mae mo Teipsinnī Kristus Yesus hup dena. Auhu-kamanak de jaha gweblan nakon, Desa man enlala nēblak, "Daud Bak mo auyan-aza nakorena." Hwēna Alap kim zère mo sosonkam tīn nikon ngaya taka, Zen dekam zep anakan tūngare zi hip zertreizimki, "An ère mo Tane- ère han de enho apde nēna." ⁵ Hēndep Alap hen Kristus onakon asa kwasang gweblaka, zep abe hap sosonna golblaka hen asa dam tasiki- dekam de Kristus zère hap denaka Yahudi srēm zi sin dep gol halada gwen hap denaye, zen dikim hen Yesussu taiblīblan hap hen blikip gwesiblin hap. ⁶ Zep Romak de zini emsa hen Alap man kwang guluda'ara- dekam de Kristus mo bi gwibinnik bitī gwen hap.

⁷ Dawem! Zen in zebē ep ale gulzim'in. Nère mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Paulus man tangan dwam gwe'anaka Romak de Kristen zisi de amjanbin hip.

⁸ Zep nonol tanganna, èe Kristus Yesus onakon Bian Alap hap dawemsaē gol gwelā'an, sap Romak de zini, eno mae mo Yesussu de taiblīblanna mes tūngare okamanak de è-è san nol haladak. ⁹ Zep Alapsa de gu sone gweblankam èe homē emsa eititi gwibirida gwenan. Alap men Zēbonē tūngare enho naban syal gwe-gwe'an, zère mo Tane hap de olsa de gol halada gwenkam, dikire Zen asa hla tak- èe de ahap gwenkamye. ¹⁰ Zen in zebē

etan-etankam Alapsa anakan abe ta gwenan, "Bian, Em wēhē angkam orana abe hap kles tyasibli'anaka?- èe dikim Romak de Kristen zisi amjanbiridan hapye." ¹¹ Èe orep mesē sap dwam gwe-gwek- eban mae de golēgaing gwen hapye, dekam de Alap mo Enho nakore sosonkam eno mae mo eisi tatete gulzimdin hip. ¹² Zen dekam esa apdekam nēnaka tatete la gwibir, sap nen mese apdekam Yesussu laiblīblak.

¹³ Zep aya-wal oso-wal, èe mesē sap beyakam kalang gwe-gwek- emsa de amjanbiridan hapye. Hwēna ama sap akasik gwek. Sap èe ama enlala gwe-gwek- ebon mae onak de hen ano syal ei lwan hap, men kirekam hen aha Yahudi srēm zi mo langnak de è-ènak lwakke. ¹⁴ Sap abe hap mes Alap syala wei yul soneblaka- tūngare zisi de Yesus hup de olkam tonbirida gwen hap, sap nēno mae mo Yunani olsa de tame gun wenya, hen desa de tame gun srēm wenya, sap sekola ha gwen wenya, hen sap sekola gwen srēm wenya. ¹⁵ Sap Alap kirekam de syalsa abe hap wei yul soneblaka, èe in zebē tangan dwam gwe-gwe'an- ol dawemna insa de Romak de zini emsa hen tonbirida gwen hap.

Mae hap de ol: Yesus hup de ol dawemna an, Alap mo sosonna zēwe- zisi dikim ngaya tabin hip denaye.

¹⁶ Sap èe homē saher gwe'an- zisi de Yesus hup de ola inkam tonbirida gwen hapye. Sap nen men zene ol dawemna insa laiblībi'in, nēno mae mo èngaya gwen hap de sosonna zēwe lwa'an- nonol tangan Yahudi zini abe mae hap dena, hen sap tūngare Yahudi srēm zi hip dena. ¹⁷ Sap ol dawemna in dekam Alap zi hip goltreizim'ira, "A kirekam esa ano nwenak èdakastīl." Sap zère mo nwenak de èdakastīn hip dena, zen diki Kristussu de taiblīblan en nakon nēbe mae hap hata gwizimnin. Aha orana hom tangan. Zen man dakastī'in- men kirekam Alap mo olak lwakye,

"Men zen ère mo nwenak èdakastī'in, zen kitak Asa de taiblīblan en nakon."*

Mae hap de ol: Alap kire karek-karek hap zini jal gwibirida gwenda.

¹⁸ Alap mes ngatan zi mo lang nakon zère mo jala goltrei gwizimki- men zen Zēnaka eititi nē gweblananke, zēbe mae hap. Sap zère mae mo kirekam-kirekam karek-karekna, zen dekam zēn eiwa dena ber-ber nul gwenan, zep hēndep Alapsa tame da srēm gwe-gwenan. ¹⁹ Sap Alapsa de tame tan hap dena mes tangan dam gwesik, sap Zen mes nēno mae mo enhonak Zēnaka de tame tan hap dena ing

* 1:17 1:17 Hab. 2:4

ta soneka. ²⁰ Sap Alap kim okamana ansa yang gulsuku, Zënaka de tame tan hap dena mes zëwe anakan tame nul gwëk, "Alapsa bëjen nwekam hla tan, hwëna Zen hëndep denaban de soson tangan Zini Zen. Hen Alap Zen zi mo kim hom." Zen in zep, zini nen bëjen nen anakan ëgun, "Ëe homë Alapsa tame tak." ²¹ Zep zini mes sap Alapsa tame dak, hwëna hom blikip neisik gweblanan, hen dawemna hom nol gweblanan. Hwëna zen asyas makan enlala në gweblanan, zep hëndep enho nakon ëkawesik. ²² Zen man zënaka tim di gwibirin, "Ëe an enlala blala." Hwëna sap diki enlala joblo-topna. ²³ Zen zep hëndep de gwë gwen Teipsin tangan Zini Alapsa hom boklena kom da gweblanan. Zen hwëna yang tabin alap-alapsa boklena kom dabirida gwenan- zi nwe-masekam de wenyä, mawa mo nwe-masekam de wenyä, hen sapi mo nwe-masekam de wenyä, hen sap wanya mae mo nwe-masekam de wenyä.

²⁴ Zen zep Alap nwe enkam kara ta gwibirida, "Dikire zëre mae mo hole-hle san ang tak." Zen zep ëkahalo gwe-gwenkam zëre mae mo timni kun da gwibirin hen zënaka saherak kang nul gwenan. ²⁵ Zen dekam zep eiwa de Alapsa hli da gwenan- dekam de boton san ang ta gwen hap. Hwëna yang tabin kire-kire hap zep boklena kom da gwizimnin, hen zëbe mae hap de syalsa nol gwenan. Hwëna sap diki tangan okamana ansa Zen yang gulsuku, Desa en emaka boklena kom la gweblanan. Dikire hëndep denaban Zëna en naka boltere da gwëk. In eiwa tangan.

²⁶ Zen zep Alap nwe enkam kara ta gwibirida, "Dikire zëre mae mo dwam-dwam san ang tak- saherak dekakim zënaka kang nul gwëk." In zep we walya zi niban de swi ën hap baes ta gwenan- men kirekam sap diki Alap gubiridakaye. Hwëna we wal bose zeban de swi ën hap ëhole-hle gwe-gwenan. ²⁷ Zep zini hen kirekam. Zen hen wenyä ban de swi ën hap man baes ta gwenan- men kirekam sap Alap gubiridakaye. Zen hwëna zi bose zeban de swi ën hap ëhole-hle gwe-gwenan. Zen dekam zep zënaka saherak kang nul gwenan. Zen dekon Alap mo jala hla nul gwenan- zëre mae mo karek gol gwen jam enkamyë.

²⁸ Zep zini anakan de ëenlala gwenna man baes tak, "Anik Alapsa tame tak." Alap hen zep nwe enkam kara ta gwibirki, "Dikire enlala kawesinnik lowehe gwëk." Zen zep hëndep Alap mo dwam gwibin srëm san karek-karek enna syal nei gwibirin. ²⁹ Zen in zep zëno mae mo

enhona tïngare karek-kareksa de gon hap de enlalakam beya gwëka- men kiye, totore swi hap dena, te-ala beya gwen hap dena, zi bosityana de husus gweblan hap dena, hen aha zi mo kire-kire dawemsa de dwam gwibin hip dena, wal bose zemka de tan hap dena, ëdarak gwen hap dena, hen wal bose zemka de lwa tasïn hip dena, hen tail gik gweblan hap dena, hen ahasa de tonsubirida gwen hap dena. ³⁰ Hen ahakore karek-karekna mensa nulin halasen gwenan men kiye, Alapsa de husus gweblan, wal bose zemka de lamang tan, zënaka de boltere tan, hen zëna-zëna gwen, hen bolte-bolte gwen. Zen hen mes ëtewesik banakare karek ësesa de enlala gwibinni, hen an-bi zemka de betek gwizimdinni tawa naka hom.

³¹ Zep hëndep enlalana ëjoblo-top gwëk. Kire zisi bëjen taiblibiridan, hen kire zi nik kwasang enlalana hom. Zen jal enlala enkam lowehe gwenan.

³² Zen sap mes anakan tame nuk, "Alap kirekam de karek-karek syal gwe-gwibin zini sa kareknak kang gulu." Sap eiwa kirekam, hwëna zëna mwin-mwankam kire karekna syal nei gwibirin. Hen karek gol gwen bose zemka, zen man anakan tïti da gwibirin, "Sap esa kirekam ol tine gwer."

2

Mae hap de ol: Nen bap nen ëtim gul gwen, "Alap molya nësa klis gulku."

¹ Zen in zep, aya-wal oso-wal, em bëjen em anakan ëgun, "Ëe homë anakan tame uk, 'Kirekam de syal gwibinni, zen kareknak tï'in.'" Sap em ema aha zisi enbirida gwenan, "Kirekam de kareksa gon zini, nen emaka karek la'an." Hwëna em de hen kire kareksa gonkam, dekam em mese Alap mo nwenak enaka kareknak de drënen hap zergunda. Sap ena hen kirena, hwëna aha mo karek ensaë hlal gwizim'ira. ² Zep ena hen mese tame uk, "Alap de kire zisi karek tabin hip man tangan dakastï'in." ³ Hwëna em de hen zëno mae mo kim kirekam de kareksa gonkam, em san ema ëkil gi'in?- "Alap aha zi ensa sa kire hap karek tabiri. Asa molya." ⁴ Em san ema hen Alapsa asyas makan kil li gwe'an?- "Alap man sërkam nësa kwasang gwibirida gwenda, hen Zen holokam nëno mae mo karek-karekna nwe enkam nëp kara gul gwizimnira, zep ëe sap asa karekna ol tine gwer." Hwëna

Zen mae hap holokam emsa kwasang gwibirida gwenda: Emsa dikim halen ora san dam tasik gwibin hip.

⁵ Hwëna em in nol drak-drakna hen ëhalen hap ema baes ta'an! Em in zebe ere mae hap de jala mam ulsuk gwenan. Zep aumwa hap de klis gunnuk, emsa tangan sa sërkam karek tabiri, sap Zen enlala dam-dam enkam sa tingan nësa klis gulu. ⁶ Sap zen kirekam Alap mo ola ban dakasti'in- men zen anakan lwakye,

"Alap tingare zi hip zëre mae mo syal ei jam enkam sa golzimdi- sap dawemsa de gol gwen zi hip dena, hen kareksa de gol gwen zi hip denaye."*

⁷ Dekam dawemsa de syal gwibinnik men zen tatetekam anakare enlala naban ëzauk gwenan, "Eë akakim hëndep denaban zëre mo ngatannak bose dawem naban gwë gwëk," zëbe mae hap hëndep de ëngaya gwen hap denaka sa golzimdi. ⁸ Hwëna men zen zëre mae mo tim enna ngalap nei gwibirin, hen eiwa dena dokwak nul srëm gwe-gwenan, hen jal-jal ensa syal nei gwibirin, kirekam de zini Alap sërkam tangan sa karek tabiri. ⁹ Tingare zini men zen kareksa syal nei gwibirin, desa Alap sërkam de kareknak sa kang gulu. Zao sa hëndep denaban go naban lowehe gwer- sap Yahudi zi, hen sap Yahudi srëm zi. ¹⁰ Hwëna men zen dawemna syal nei gwibirin, zëbe mae hap bose dawemsa sa golzimdi, hen Alap mo ngatannak sa hë'ho naban hëndep denaban lowehe gwer- sap Yahudi zi, hen sap Yahudi srëm zi. ¹¹ Sap Alap kim de klis gu'unka, Zen molya ahakore zi ausu ensa nwekam golëakeka.

¹² Zen in zep, Yahudi srëm zi ausuna, Alap Musa mo titi tabin olsa de enlala gwibin srëmkam sa zëre mae mo karek-karek hap karek tabiri, sap zen hom desa tame nuk. Hwëna Yahudi zi ausuna, Musa mo titi tabin olsa de enlala gwibinkim sa zëre mae mo karek-karek hap karek tabiri, sap zen mes desan de ang ta gwen hap Alapsa nen guk gweblak. ¹³ Sap Yahudi zini nen Musa mo titi tabin ola insa de ësane gwe-gwen en nakon bëjen nen Alap mo nwenak ëdakastin. Zen diki men zen desa kitak syal neibir tine gwenan, zen zen ëdakasti'in. ¹⁴ Hwëna Yahudi srëm zini, zen hom sap Musa mo titi tabin ola insa tame nul gwenan. Hwëna zen kim totoresana desan ang ta gwenan, dekam mes dam gwesinin, "Alap onakore titi tabin ola in ki- zëno mae mo enhonakye." Sap zëbon mae hom- Musa mo titi tabin ol ale gunnu inye, ¹⁵ hwëna zëno mae mo syala kon man dam gwesinin, "Alap

mes desa zëno mae mo enhonak ing gul sonezimki." Sap zëno mae mo enhonak ki anakare enlala naye, "Kiresa de gonkam ëe mesë karek gwenan," ahaksa, "Kiresa de gonkam ëe dawemsaë syal gwibi'in." ¹⁶ Zep lamkam Alap kim de klis gu'unka, tingare zini nëbe mae hap Alap sa nëre mae mo enhonak de enlalana insa zerwet sozimdi- kire enkam de nësa klis gun hupye. Hwëna ëe men kirekamë Kristus hup de ol dawemna ol halada gwenan, zen kirekam sa lwal: Tingare zisi de klis gun hup de Zini, Zen diki Yesus, sap Alap mes zëbe hap desa de syal gwibin hip dena golblaka.

Mae hap de ol: Yahudi zini nëbon mae onakon Yahudi srëm zini Alapsa lamang da gwenan, sap nen Musa mo titi tabin ola insa ëk enkame urensik gwenan.

¹⁷ Angkam Yahudi zini, nëre mae en habë ale gulzim'in: Sap nen ema anakan ëgu gwenan, "Nen an Yahudi zi sike. Nen Musa mo titi tabin olsa am urensik gwenan. Zep nësa man-am Alap sam gwesibirida gwenda." ¹⁸ Zep nen ema Alap mo dwam gwibinni tame ul gwenan, hen ora dawemna mese dam lasik. Sap Musa mo titi tabin ola in zen nësa tan-tan ta gwibirin- nen dikim dawem naban karek naban kles so gwen hapye. ¹⁹ Nen ema nënaka enbirida gwenan, "Nen an nwe dimin zisi de ora dawem san zon guluda gwen hap de wenyana zen, hen kawesinnik de lowehe gwen wenyaka de ngatannak golëwet so gwen hap de wenyaye." ²⁰ Hen ema nënaka enlala eibirida gwenan, "Nen an Alap mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyana zen. Ahakore zi ausuna, zen kitak enlala joblo-topna- walas betetek makarena, nen de tawa ta gwibin en hap dena." Nen kirekame nënaka boltere la gwibirin, sap nen Alap mo olsa urensik gwenan. Hen eiwa, okamanak awe kitak de tame gun hup dena, ausuna zëwe. ²¹ Zep nen Yahudi zini aha ensae titi la gwibirin, hwëna nëna hen ba habe desan ang ta srëm gwe-gwenan? Sap nen anakane tawa la gwibirin, "Bahem ësowë gwen." Hwëna nëna hen ba habe ësowë gwe-gwenan? ²² Hen nen ema titi la gwibirin, "Bahem ëkahalo gwen." Hwëna nëna hen ba habe ëkahalo gwe-gwenan? Anakan hen ema titi la gwibirin, "Yang tabin alapna bahem ang gwibirida gwen." Hwëna nëna hen ba habe zi mo yang tabin alap hap de kire-kirena sowëkam kap la gwenan? ²³ Zep nen an Musa mo titi tabin ola insa ëk enkame boltere ul gwenan, hwëna karekna insa ulin hana gwenan,

* 2:6 2:6 Mzm. 62:12; Ams. 24:12

zen Alapsae kim lamang la gwenan. ²⁴ Zen in zep Alap mo olak anakarekam lwak,

“Yahudi zini eno mae mo karek-karek gulin hana gwenna, zen dekon hen aha zi Alapsa lamang da gwenan.”*

²⁵ Zen in zep, nen dwan Yahudi zini to mip blonsublun en nik em-am lowe he'an, sap Musa mo olak nèbe mae hap dena kirekam am lwak. Hwëna nen de Musa mo aha titi tabin ol san ang ta gwen srëm kam, ki Alap sa nësa enlala gwibiridala, “Zen san de to mip blom tasibin srëm wenya.” ²⁶ Zep hen kirekam, Yahudi srëm zini men zen sowe henkam Musa mo titi tabin ol san ang ta gwenan, desa sa Alap enlala gwibiridala, “Zen sap to mip blom tasibin srëmna, hwëna zen san de Yahudi zi tangan.” ²⁷ Zep Yahudi zini nen de Musa mo ol san èk enkam ang ta gwenkam, hwëna Yahudi srëm zini in de dawemkam ang ta gwenkam, ki zen sa hwëna aumwa hap de klis gunnuk nësa anakan swrë dabil, “Zëna waba hap to mip blom tasibin nik lowehe gwëk, hwëna hom Musa mo titi tabin ola in san ang ta gwëk. Hwëna èe sap to mip blom tasibin srëm nikè lowehek, hwëna èe Musa mo titi tabin ol san sowe henkamè ang ta gwëk.” ²⁸ Sap tim en nik de Yahudi wal gwenna, zen waba tangan hap. Sap eiwakam de to mip blonsublunna, zen tim en nakon bëjen. ²⁹ Zen diki enho nakon de liwe henkam bap. Zep kirekam de ëliwehen wenya, zen zen ënwe-mase gwe'an- san de Yahudi zi tangan. Hen kirekam de ëliwe henna, zen Alap mo Enho mo syala kon ki lwa gwenan. Nère mae mo sosen enkam de Musa mo ol ale gun sun ang tankam toton bëjen. Enho nakon de ëliwehe gwen wenya auhu-kama zini hom desa sam neisibirida gwenan. Hwëna Alap Zëna enna man sam gwesibirida gwenda.

3

Mae hap de ol: Mensa Alap Yahudi zi ausuna gu-gubiridaka, Zen molya desa ettiti gwibiriki. Zen sa hëndep sul sonezimdi.

¹ Hwëna ano ola insa, Yahudi zini sa husus neibir- mae hap, “Ki san Yahudi zikim de lowe henna hen to mip blom tasibinni zen waba hap?” ² Hwëna èe ama kirekam de ègun wenya insa ding gulzim'in, “Zen sap waba hap hom. Zen sap dawem tanganna.” Sap Alap Yahudi zini nèbe mae en hap zère mo èpba ola golzimki.

³ Hen ahakon sa asa dakensiblil, “Yahudi zini nen Alapsa anakane en guk gwe-blak, ‘Èe asa Musa mo titi tabin ola insa

kitak syal ei gwibir.’ Hwëna nen home sowe henkam desan ang tak. Zep san ha Alap hen molya zère mo nësa de gu-gubiridanna nèbe mae hap sul sonezimki?” ⁴ Zen molya sul sonezim srëm gwëka. Sap mes dam gwesik, Alap bëjen boton gwen. Hwëna tìngare zini zen boton tamna. Zen zep hen Daud Bak Alapsa anakan gubluka,

“Em eiwakame zisi klis gul gwenda, hëndep tìngare zini hen kirekam sa Emsa nenblal. Men nara eno klis gunnu in kon ègunnu, ‘Èe homè kirekam èkarek gwëk,’ hwëna Em dekam esa zëno mae mo karek-karekna tìngare zi hip goltreizimdi. Zen dekam sa èsaher gwer.”*

Zep Alap taiblìblan tanganna, zep Zen bëjen sul sonezim srëm gwen- mensa gu-gubiridan naye.

⁵⁻⁸ Hwëna Yahudi zini em bahem Alap mo ebe mae hap de gu-gubiridanna insa kareksa dikim hwëna syal gwibin hip li yul sone gwen. ^{5,7}Sap ahakore Kristen gwen srëm Yahudi zini auhu-kama enlala naban anakan yasik da gwibirin, “Èe sap kiè karekna ol gwenan, hwëna Yahudi zini abe mae hap sap. Sap ano mae mo karek gol gwenna, zen dekon aha zi Alapsa anakan tame da'an, ‘Zëno ola Yahudi zi hip dena botonsa hom.’ Zep ano mae mo karek nakon Alap molya asa karek tabiriki, sap zini dekon Zënaka tame da gwenan, ‘Zen taiblìblan tanganna.’” ⁸Hwëna kirekam bahem èenlala gwe-gwen. Sap kirekam man nwe-mase gwe'an- san de anakan de ègu gwenna kiye, “Nen kareksa gulin hana gwen- Alap dekakim dawemsa mankam nèp gol gwizimki.” Ahakon hen anakan asa lamang da gwëk, “Paulus in man kirekam yasik ta gwibi'ira.” Kirekam de asa lamang ta gwen wenya, Alap de karek tabin hip man tangan èdakasti'in. ⁶Zep Alap eiwa taiblìblan tanganna, hwëna bahem dekon anakan èkil g'il gwen, “Alap Yahudi zini ano mae en mo karek-karekna nwe-enkam sa kara gul gwizimdi.” Kirekam hom tangan Alap hap sam gwesibl'an, sap Zen eiwa kitak de okamanak de zisi sa klis gulu.

Mae hap de ol: Tìngare zini Alap mo wwenak dawemna hom.

⁹ Zep san ha Yahudi zi en hap sa Alap dawemna golzimdi?- hwëna aha zi ausu ensa sa zère mae mo karek-karek nakon karek tabiri. Kina ki kirekam bëjen. Diki men kirekamè nonol emsa gubiridal, zen kirekam sa lwal: Sap Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi, zère mae mo karek-karek nakon

* 2:24 2:24 Yes. 52:5; Yeh. 36:22 * 3:4 3:4 Mzm. 51:6

tingan mes kareknak de kang gun hup édakastik. ¹⁰ Zep zen man Alap mo ol ale gun nuban dakastî'in- anakan men zen lwan dake,

"Auhu-kama zini Alap mo nwenak de dakastînni aha-en mae hom tangan.

¹¹ Sap aha-en mae hom- Alap mo dwam gwibinsi de tame gun nuye, hen Desa de tèblan hap de enlala nabare zi niye.

¹² Tingare zini mes Alapsa hli dak. Kire zini Alap mo nwenak ase naban.

Hen dawensa de gol gwen zini aha-en mae hom. Eiwa, hom tangan."*

¹³ "Zèno mae mo ol torankam men zen nopna èk tihi nakon wet so gwenan, zen san de zi tok asena kiye.

Hen ol boton-botonkam man zènaka hit di gwibirin."

"Hen zèno mae mo èk tihi nakon in zen wet so gwenan- san de wanya mo zisi de hit tinnak de sosonna kiye."*

¹⁴ "Zèno mae mo èk tihi nakon men zen wet so gwenan, zen zisi de karek tabin en hap dena hen lamang ta gwibin en hap dena."*

¹⁵ "Zen man tangan zisi de tamera gwen hap èsyal-syal gwe-gwenan."

¹⁶ "Zini men desan ètènda gwenan, zen karek ensa zi bose zikhip nolz-immira gwenan, hèndep zep enlalana èdowe hana gwenan."

¹⁷ "Zen hom aha zi niban de umlaekam golèlowehen hap de orana tame dak."*

¹⁸ Hen "Alapsa de blikip gwesiblinna mes kitak baes tak."*

¹⁹ Zep zi de kitak Alap mo nwenak èkarek gwen hap de Alap mo ola in, zen Yahudi zini nen hen zèwe bitî gwe'an. Nen hwèna ema èkil gîl gwek, "Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwenkam esa Alap mo nwenak édakastîl." Hwèna Alap mo aha ola in kon man tangan dam gwesinin, "Hom tangan zini- Alap mo nwenak de zère mo syala kon dakastîn niye." Zen hwèna mae hap titi tabin ola in sa nèp golzimki: Tingare zisi dikim saherak kang gun hup- Zen kim de nèsa klis gu'unkeye, sap Yahudi zi, sap Yahudi srèm zi. Dekam toton nara dep?- Alapsa de anakan gublunna, "Ano karekna hom."

²⁰ Zep zini toton bèjen Alap mo nwenak édakastîn- Musa mo titi tabin ola in sa de syal gwe-gwibin nikonye. Sap titi tabin ola in, zen man nèsa anakan hleng sosubirida gwenan, "Em in kitak kareksae ol gwenan."

Mae hap de ol: Nen Yesussu de taiblîblan en nakone Alap mo nwenak édakastîl gwenan.

²¹ Zep nen de Alap mo nwenak édakastîn hip dena, zen Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwenkam bèjen. Hwèna angkam Alap zère mo nwenak de édakastîn hip de ora èsena mes nèbe mae hap sal tazimki. Hen ora èsena in hap dena Musa mo titi tabin olak hen Alap mo olsa de ayang gul gwen zi mo olak mes hamal hap ale nuk. ²² Zep angkam Alap mo nwenak de édakastîn hip dena, zen diki Bian Yesussu de taiblîblan en nakon. Kitak men zen de Yesussu daiblîbla'ak, sap Yahudi zi, hen Yahudi srèm zi, zen zen sa Alap zère mo nwenak édakastîl. Sap zère mo nwenak, zi ausuna srèn-srènkam hom, ²³ hwèna kitak kareksa nulin halasen gwenan, hèndep zep Alap zère onakon mes èlanga gwesik hen kawesinnik lowehe gwenan.

²⁴ Sap eiwa kirekam, hwèna angkam Alap zère mo kwasang-kwasang en nakon nèsa zère mo ngatan san dep golèwet so gwe'ara- ba maesa de zèbe hap syal gwibir-blin srèmkam. Zep Kristus onakon nèsa gubirida'ara, "Angkam em mese édakastîl- ère mo nwenakeyè." ²⁵ Sap Alap mes Yesussu zer soneka- dekam de orasa nèbe mae hap kles tyasizimdin hip, nen dikim zèno kala kon zère mo nwenak èngan gwehen hap denaye. Zep nen de kirekam Yesussu taiblîblankam, dekam nèno mae mo karek-karekna man nèp tap gulsuk gwizimmira, hen hom etan nèsa jal gwibirida'ara. Zen Alap mae hap ki kirekam syal gwibirki: Dekam de zi Zènaka anakan tame tan hap, "Zen eiwa enlala dam-dam enkam klis gul gwenda." Sap menkam Alap holokam zi mo karek-karekna nwe enkam kara gul gwizimki. ²⁶ Hwèna angkam Kristus onakon zep Alap anakan klis gul gwizim'ira, "Men zen Yesussu daibli gwebela'an, zen zen ère mo nwenak édakastîl gwe'an. Men zen daiblîbla srèm gwe'an, zen hom." Kirekam de Alap klis gulzimdinni aïris, sap Zen Zèn zère mo nwenak dikim édakastîn hip de orana in sa zerzimki.

²⁷ Zep angkam nen bèjen nen nènaka anakan boltere ta gwibin, "Èe mes-am ère mo syala kon Alap mo nwenak dakastik." Diki tangan Alap mo nwenak de édakastîn hip dena zen Yesussu de taiblîblan en nakon. ²⁸ Sap nen Kristussu de taiblîblan en nakone édakastî'in. Musa mo titi tabin olsa de syal gwe-gwibin nikon hom. Zep nen bèjen nen nènaka anakan boltere ta

* 3:12 3:12 Mzm. 14:1-3; 53:1-3

* 3:13 3:13 Mzm. 5:10; 140:4

* 3:14 3:14 Mzm. 10:7

* 3:17 3:17 Yes.

59:7-8 * 3:18 3:18 Mzm. 36:2

gwibin, “Èe ère mo syala konè dakastii’in.”²⁹ Zep Yahudi zini nen bap nen èkil gıl gwen, “Alap, Zen ano mae en mo. Aha zi ausu mo Alapsa hom.” Zen hen aha zi ausu mo Alap sake!³⁰ Sap nëno mae mo Alapna aha-en. Zen Zen Yahudi zini nëbe mae hap zère mo nwenak dikim èdakastin hip dena Kristussu de taibliblan nakon gol gwizim'ira. Hen Yahudi srèm zi hip Zen hen kire hap dena Kristussu de taibliblan nakon gol gwizim'ira.³¹ Hwèna kirekam de lwankam, zini sa asa anakan dakensiblib, “Ki san em mese Musa mo titi tabin ola insa zalta dep tahan san gwei gubir kinila?” Kirekam bëjen. Hwèna nen mese titi tabin ola insa eiwa de uk, sap nen de Kristus onakon èngaya gwen hap dena mes zèwe hamal hap ale nuk.

4

Mae hap de ol: Abraham Bak zen hen Alapsa de taibliblan en nakon Alap mo nwenak dakastilki.

¹ Zep Yahudi zini, nëno mae mo auyanna Abraham Baksa de enlala gweblankam, zen banakan gwèka?- zep Alap mo nwenak dakastilkiye. * ² Zen de zère mo syala kon Alap mo nwenak dakastinkim, zen maka anakan zènaka boltere taka, “Èe mesè aha zisi beya tangankam kwei-kwik guk.” Hwèna zen bëjen Alap mo nwenak kirekam zènaka boltere tan. ³ Sap zèbe hap dena Alap mo olak anakan lwak,

“Abraham zen Alapsa taibliblaka, zep Alap anakan gubluka, ‘Em mese ère mo nwenak dakastili.’”*

⁴ Zep anakarekam lwa'an: Zi de te-ala hap syal gwenkam, mam zik de telana insa golblankam, zen bëjen anakan enlala gweblan, “Zen totoresa ap golblala.” Hwèna zen sa anakan enlala gwera, “An ère mo syala kon ap golblala.” Zep hen kirekam, zi de Alap de dawemsa zèbe hap golblan hap syal gwenna, zen bëjen anakan enlala gwen, “Zen totoresa abe hap golblaka.”⁵ Hwèna zini men zen èsyal gwen srèmkam Alap ensa anakan daiblibla'an, “Karek gol gwen zi hip Zen Zèn ngaya gwen hap dena totoresa Kristus onakon gol gwizimnira,” zen eiwa kire zisi Alap gubirida'ara, “Zen zen ano nwenak èdakastii'in.”⁶ Zen in zep Daud Bak hen kirekam enlala gweka- isrip-sri gwibinik de lowehen wenyu kim hamal hap hlauluda gukuye, men desa Alap zère hap

de ba maesa syal gwibir-blin srèmkam anakan gubirida'araye, “Em ema ano nwenak èdakastii'in.” Daud anakan gubiridaka,

⁷ “Zini men zèno mae mo karek-kareksa Alap ngan gulsuk gwizim'ira hen tap gulsuk gwizim'ira, zen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an.

⁸ Hen men zèno mae mo karek-kareksa Alap aitbir-zim srèm gwe'ara, zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an.”*

⁹ Men zen de kirekam isrip-sri gwibinik lowe he'ak, zen Yahudi zi en molya. Hwèna zen hen Yahudi srèm zi niban esa apdenak. Sap nen mese Abraham hap dena insa anakan tame uk, “Zen Alapsa taibliblaka, dekon en zep Alap mo nwenak dakastilki.”¹⁰ Zep Alap kim Abrahamsa kirekam gubluka, san ha to mip blonsublun naka? San ha kire srèm naka? Zen eiwa dekam to mip blonsublun srèm nik gwè'anka- Alap in kim kirekam gublukaye!¹¹ Zen hwèna hyanak to mip blonsun hup gubluka- dekam de zènaka anakan zertrèn hap, “Èe mesè Alapsa taibliblak- men dekam asa anakan gublukaye, ‘Em mese ère mo nwenak dakastili.’” Zen in zep Abraham Bak nwe-mase gwe'ara, zen hen to mip blonsublun srèm nik mo bian- tingan men zen Alapsa de taibliblan nakon zère mo nwenak èdakastil gwenanye.¹² Hen kirekam Abraham Bak zen tingare to mip blom tasibir-zimdin nik mo Bian- men zen en Alapsa zère mo kim daiblibla'anke, men kirekam Abraham zèna to mip blonsublun srèmna taibliblakake.

Mae hap de ol: Alap mensa Abrahamsa gu-gubluka, dawemsa de auyan-aza zikhip golzindin hip dena, zen hwèna Alapsa de taibliblan enkam esa ulin.

¹³ Alap mensa Abrahamsa gu-gubluka, auyan-aza zeban de okamasa zibi gwibin hip, zen dwan Musa mo titi tabin ol de hatan srèmna kirekam gu-gubluka. Zep Abraham dekam hom desan ang gweka-dekam de Alap mo nwenak dakastin hip, hen dekam de dawemna insa golblan hapye. Zen hwèna Alapsa de taibliblan en nakon ki zèbe hap kirekam lwablak.¹⁴ Sap anakan de lwa'anam, “Titi tabin ol en san de ang tankam esa Abraham mo walas hap èliweher,” ki Alap menkam waba hap Abrahamsa gu-gubluka- zère mo nwenak de dakastin hip. Hen nëbe mae hap

* **4:1** 4:1 Alap zère mo nwenak de dakastin hip dena insa gubluka, zen in kim Abrahamsa hamal hap auyan-aza zeban de hë'ho gwibin tangan naka zihlaun hup dena gu-gublukake. Hwèna dekam Abraham bogolik walas srèmkam gwè'anka. Sap kirekam hwèna zen Alap mo gu-gublun ola insa man taiblibirki. Zen zep Alap anakan gubluka, ‘Em mese ère mo nwenak dakastili.’ (Kej. 15:1-16; Rom. 4:13; Gal. 3:6) * **4:3** 4:3 Kej. 15:6 * **4:8** 4:8 Mzm. 32:1-2

Abraham mo kim de Alapsa taibliblanna waba hap maka lwa'an. ¹⁵ Eiwa, nen bëjen nen titi tabin ol san de ang ta gwen en nakon ëdakastin. Sap zini men zen desan de ang tan hap ëalp gwe-gwenan, hwëna sul sonenna toton banakan dep? Zen in zep Alap mo jal ennak lowehe tine gwenan. Diki titi tabin ola in de lwan srëmkam bap. Dekam basa molye ulmun gwe'anam!

¹⁶ Zen in zep, Alapsa de taibliblanna kunci makan nëbe mae hap lwazim'in! Sap Alap man nësa anakan dwam gwibirida gwe'ara, "Èe mensaë Abrahamsa orep gu-gubluk, zen dikire totoresna Yesusu de taibliblan en nakon nulin gwëk." Zen eiwa nen esa ulin- sap Yahudi zini men zen Musa mo ola nama enlala nei gwibirin, hen sap Yahudi srëm zini men zen desa enlala neibir srëm gwe-gwenanye. Sap nen ema Abraham mo kim Alapsa laiblibla'an. Zen in zep Abraham Bak anakan nwe-mase gwëka, "Zen tingare Alapsa de taibliblan zini nëno mae mo bian." ¹⁷ Zen zep Alap Abrahamsa anakan gu-gubluka,

"Èe ama emsa gublu'an- zi ausu beya mo bian hap de jowen hap."*

Zep Alap mo ola in kon, Abraham man nwe-mase gwe'ara, "Zen nëno mae mo bian." Sap zen Alapsa anakan taibliblaka, "Zen Zen juwen zisi ngaya ta gwibirida, hen Zen Zen ba maena totoresna de jowen hap ol gu anen enkam gu gwibirida."

¹⁸ Diki Abraham maka anakan enlala gwëka, "An molya kirekam lwak, sap èe we walya ban mesë tangan bogol ëk. Zep èe banakan dep?- walas èn naye." Hwëna zen nama Alapsa taibliblakama-anakan gu-gublukake,

"Zi ausu beyana emsa 'bian'kam sa nen gweblal."

Sap Alap mes hen anakan gu-gubluka,

"Eno auyan-aza tane walya sa beya gwe song gwer- san de nglinak de keis mo beyana kiye."*

¹⁹ Abraham dekam hom mae anakan enlala gwëka, "Èe banakan asa walas èr?- sap èe an tin hip mes-am tangan golek de gwer. Sap ano gwën tahunna seratusnuk dep man-am golek de gwe'an. Hen Sara Bak mo wal gola mes-am yok gwibik." ²⁰ Sap eiwa kirekam, hwëna Abraham mo Alapsa de taibliblanna hom mae sin gweblak. Hwëna man tangan tatete gweblak. Zen zep tangan Alapsa anakarekam boltere taka, "Bian, Ema

asa sam taka, sap men kirekam asa gu-gubluka, Em esa kirekam ap syal gwibir-blira." ²¹ Hen zen man tangan Alapsa anakan taibliblaka, "Men desa asa guguk gweblaka, zëno sosonna ki- kirekam de owas-owassa dikim abe hap syal gwe-gwibir-blin hap denaye." ²² Zen sërkam tangan Alapsa taibliblaka, zen in zep zëbe hap dena Alap mo olak anakan lwak,

"Em mese ère mo nwenak dakastili."

²³ Alap mo nwenak de dakastin hip dena insa ale nuk, zen Abraham en hap hom.

²⁴ Zen hwëna kitak nëbe mae hap- men zene Alapsa anakan laiblibla'anke, "Zen eiwa mes Bian Yesusu tin nikon ngaya taka." Kirekam de taibliblanna in, nen dekone Alap mo nwenak ëdakasti'in. ²⁵ Sap Alap Zen nëno mae mo karek-karek hap Yesusu tin hip sosok taka, hwëna ki zep etan ngaya taka- dekam de nen anakan tame gun hup, "Nen an zene Desa laiblibla'an, nen ema Alap mo nwenak ëdakasti'in."

5

Mae hap de ol: Nen mese Alap han ërumlae gwëk, zebe isrip-sri naban lowehe gwe'an.

¹ Zen in zep, sap nen mese Kristussu de taibliblan nakon Alap mo nwenak ëdakastik, zen in zebe Alap han ërumlae gwe'an. Zen kitak Bian Yesus mo syala kon ki kirekam lwak. ² Sap nen mese Yesusu kirekam laibliblak, zen in zebe hen Alap mo kwasang-kwasangnak lowehe gwe'an. Nen in zebe ëisrip-sri gwe-gwe'an, sap nen ema hen Alapsa anakan laiblibla'an, "Zen sa eiwa zëre mo ngatannak de lowe- hen hap dena nëbe mae hap golzimdi."

³ Hen kareksa de goltowe gwen nakon zebe ëisrip-sri gwe-gwenan, sap nen mese anakan tame uk, "Kareksa de goltowe gwenkam, zen dekam tangan esa Yesusu de taibliblannak de tatem ëzauk gwen hap dena tame ul."

⁴ Kareksa de goltowe gwen- nake tatem ëzauk gwe'ak, zen dekam esa Alapsa de taibliblannak ëzise gwer. Hen kirekam de ëzise gwenkam, zen dekam tangan esa Alapsa de anakan taibliblanna esek ulse gwer, "Eiwa, nen esa tangan ulin- mensa Alap zëre mo walas hap de golzimdin hip gu-gubirida gwëkaye." ⁵ Sap nen mese tangan Alap mo gu-gubiridanna insa de gul irin hip laiblibik, zen zebe enlalana ëdowe hana srëm gwe-gwenan. Sap nen ema nëre mae mo enhonak anakan eis gwibirin, "Eiwa, Alap mo nëbe mae hap de kwasangna mam tanganna." Kire enlalana in, zen Alap zëre mo Enho nëp

* 4:17 4:17 Kej. 17:5 * 4:18 4:18 Kej. 17:5; 15:5

ing ta sone gwizimnira, sap nen eiwa zère mo Enho nabane èrgwè gwenan.

⁶ Nen kime anakarenak lowe he'ak, "Toton banakan dep?- nènaka de ngaya tabin niye," hwèna kirenak zep Kristus hataka-Alapsa de tame tan srèm zini nèbe mae hap de tìn hipye. ⁷ Zen owaskam ki lwak. Sap zini nen home nabakam nènaka tìn hip sosok la gwibirin- dekam de aha zisi ngaya tabin hipye, sap zi dawem mae hap. Hwèna san ha emaka hen nère mae mo timni olgu'un?- wal bose dawem mae hap de tìn hipye. ⁸ Sap eiwa zini nen kirekam. Hwèna Alap zère mo kwasanga sèrkam tangan nèbe mae hap goltreizimki, zep hèndep karek-karek gol gwen zini nèbe mae hap Kristus tilki. ⁹ Zen in zep, mes tangan dam gwesinìn: Sap nen mese Kristus mo kala kon Alap mo nwenak èdakastil, Kristus hen sa nèsà Alap mo jala kon il gwe hebiridala. ¹⁰ Sap nen kime Alap mo gíl-gil gwibiridan zi mo kim lowe he'ak, hwèna Tane zem Yesus dekam zep nèbe mae hap tilki- nèsà dikim Alap golèumlae gwen happye. Zep angkam mes tangan dam gwesinìn: Kristus sa nèsà Alap mo jal hül gín nikon il gwe hebiridala. Sap Zen mes eiwa tìn nikon ngaya gweka, hen Zen nama nèsà de mas gwibirida gwen hap gwè'ara.* ¹¹ Sap eiwa nen mese kirekam Alap han èrumlae gwèk, zen in zebe tangan èsrip-sri gwe-gwe'an. Zen kitak Bian Yesus onakon ki kirekam nèbe mae hap lwazimk.

Mae hap de ol: Adam Bak zen tìn hip de orana zen nèbe mae hap kles tyasizimki, hwèna Kristus Zen Zen èngaya gwen hap de orana kles tyasizimki.

¹² Zep a kirekam mo lwakye: Adam Bak kim kareknak zanka, zen dekam zep kareksa de gol gwen hap de sosonna hen kire hap de hole-hlena okamanak de zinik kitak ing gwe hebiridak, hèndep angkam zep tìngare zini karekna nolada gwenan. Hèndep Adam Bak mo karekna in kon zep hen tìn hip de sosonna tìngare zi hip hata gwizimnin. Zen in zebe hèndep angkam juwe gwe'an, sap kitak de zini nen Adam mo kime kareksa ol gwenan. ¹³ Dekam hwèna Adam Bak mo hyanak, zini dekam sap karekna nol gwèk- Musa de hatan srèmnakye. Hwèna desa bëjen anakan gubiridan, "Zen Musa mo titi tabin olsa nulumun gwèk," sap dekam Musa mo titi tabin ola hom okamanak hata'ak. ¹⁴ Sap eiwa kirekam, hwèna Adam Bak mo hyanak hèndep in kim Musa Bak hataka, dekam tìn hip de sosonna nama okamana ansa bi gwibik. Hwèna dekam de zini sap hom Adam Bak mo kim Alap mo jalse gwen

ola nulumun gwèk, hwèna ki juwe gwèk. Zen in zep Adam han Kristus hun, zen apdenak hom, hwèna tìngare zini zèbon nebon onakon nulin gwenan.

¹⁵ Zen in zebe nen srèn-srènkam ulin gwenan: Adam onakon zen kareksa de gol gwen hap denaka. Hwèna Yesus onakon, zen Alap onakore kwasang-kwasangsae ulin gwenan. Aha-ere zini Adam kim Alap mo jalse gwen ola gulumunku, dekon zep hèndep tìngare zini juwen hap dena insa nulink. Hwèna angkam man tangan dam gwesinìn: Aha-ere Zini Kristus onakon beya tangan nik esa hen hèndep de ègwèn hap dena ulin gwer, sap Alap mo nèbe mae hap de kwasang-kwasangna Zèbon onakon man tangan taman kinì gwenan. ¹⁶ Aha zini Adam Bak mo karek gon nakon, kitak de zini dekam zep Yesus mo jalak de kang gun hup èdakasti'in. Hwèna mensa Alap angkam syal gwibir-zim'ira, zen wehasa hom! Sap zi mo karekna kim tangan mam gwe song gwèk, dekam zep hwèna Alap Kristus onakon zère mo nwenak dikim èdakastin hip de orana totoresà kles tyasizimki. ¹⁷ Zep aha-ere zi mo karek nakon, zep tìngare zini juwe gwenan. Hwèna tìngan men zen Alap mo sèrkam de kwasang-kwasang nakon zère mo nwenak èdakastil gwenan, zen zen zep karek gol gwen hap de sosonna in kon hen juwen hap de soson nakon wet so gwe-gwenan. Zen kitak aha-ere Zini Kristus Yesus onakon- men Zen sa hèndep denaban nèsà golèlowehe gweraye.

¹⁸ Zep Alap aha-ere zi mo karek nakon zep tìngare zini karek tabin hip gubiridaka. Hen kirekam, kim aha Zini in Alap mo dwam gwibin sin Zènaka zerguku, zep tìngan men zen de Desa ang nè gwèbla'ak, zen sa Alap mo nwenak èdakastil, hèndep zep sa èngaya gwer. ¹⁹ Hen kirekam, aha-ere zini kim Alap mo jalse gwen ola insa gulumunku, zen dekam zep tìngare zini Alap gubiridaka, "Zen kitak kareksa de gol gwenna." Hwèna aha Zini kim nèr hom Alap mo dwam gwibin tanganna syal gwibirki, zen dekam zep Alap zère mo nwenak dikim èdakastin hip de orana zi beyana nèbe mae hap kles tyasizimki.

²⁰ Zep Alap mae hap titi tabin ola insa Musa hap golblaka: Dekam de zè zi zère mae mo karek-kareksa anakan tame gun hup, "Nen eiwa beyakame karekna ol gwenan." Hwèna karekna kim tangan mam nul song gwèk, hwèna Alap mo nèbe mae hap de kwasang-kwasangna dekam hen man tangan taman kinik. ²¹ Zen in zep, men kirekam kareksa de gol gwen hap de sosonna tìngare zini nèsà bi gwibiridak,

* 5:10 5:10 Ibr. 4:14-16; 7:23-28

hëndep dekon zebe juwe gwenan, hwëna angkam Alap mo kwasang-kwasang mo soston nësa bi gwibirida'an. Zen dekon zebe hwëna Alap mo nwenak ëdakastil gwe'an, hen hëndep de lowehe gwen hap dena dekam zebe Bian Kristus Yesus onakon ulin gwe'an.

6

Kristen zini nen de anakan ëenlala gwen hap de ol: "Yesus hun Zen abanë lik, hen kim ngaya gweka, Zen abanë ngaya ëk."

¹ Hwëna em ahakon anakan esa asa enblal, "Alap man-am nëbe mae hap Kristus onakon kwasangna mam gulsuk gwizimnira, zep nen sap esa karekna ol tine gwer." ² Hwëna kirekam bëjen! Nen mese kareksa de gol gwen hap de soston nakon juwek, zep angkam bap nen etan zëwe lowehen. ³ Em san home ansa tame u'in? Nen kime baptis tabin sin ang ta gwek, dekam zebe nënaka Alap hap anakan olëtrë gweblak, "Ëe ama Bian Yesus hun de zeraha-en gwen hap dwam gwe'an." Zep Zen kim tilki, zen san de nëban mae de golëjuwenna kiye. ⁴ Zep nen kime baptis tabin sin ang ta gwek, zen dekam zebe ënwe-mase gwek- san de Kristus mae han de apdenak kama hulak kang gul nenna kiye. Hen kirekam, Alap kim zëre mo ngatan zi mo lang nakore sostonkam Kristussu tin nikon ngaya taka, zen dekam zebe anakan hen eisbi'in- san de juwen nakon de ëngaya gwenna kiye. Nëno mae mo lowe henna dekam zep lowehen ëse san dep liwehe gwenan.

⁵ Zep insa Yesus kirekam nësa golëjuweka, zen dekon zep dam gwesinän: Nen esa Deban etan ërngaya gwer. ⁶ Zep angkam tangan mes anakan dam gwesil, "Nëno mae mo auhu-kama zi mo holehlena mes Kristus te-lidak sonnakk goltilki." Zep nen angkam mese kareksa de gol gwen hap de soston nakon wet so gwer- men zen sap nësa bi gwibiridake, okamanak de timni an de tin makan. ⁷ Sap nen kime juwe gwenan, zen dekame kareksa de gol gwen hap de soston nakon wet so gwe-gwenan. Zep hen kirekam- nësa kim Kristus golëjuwekaye.

⁸ Nësa eiwa mes Kristus golëjuweka. Zen in zebe angkam anakan laiblibla'an, "Zen Zen sa asa golëlowehe gwer." ⁹ Sap nen mese anakan tame uk, "Kristussu mes Alap tin nikon ngaya taka, zep Zen molya etan tilki." Angkam tin hip de sostonna molya etan Desa dot soblak. ¹⁰ Zen kim aha-rok'nen tilki, dekam zep kareksa de gol gwen hap de sostonna men zen tingare zini nësa bi gwibiridak, desa goltilki. Zep Zen molya etan kire hap Zënaka sosok

taka, hwëna angkam Alap en mo bosesa de mam gulblun hap gwë gwe'ara.

¹¹ Nen hen kirekam nen nënaka enlala gwibirida gwen, "Ëe mesë angkam kareksa de gol gwen nakon tik, hen angkam Kristus hun de zeraha-en gwenkam Alap en mo bosesa de mam gulblun en habë gwë'an."

¹² Etan bap zen kareksa de gol gwen hap de sostonna nëno mae mo auhu-kama timni bi gwibin- dekam de zëno holehle san ang ta gwen hapye. ¹³ Nen bap nen nëre mae mo timnik de hli-hlina aha-en mae dowal mo kigi mo syal san dikim ang gwen hap sosok gul gwen. Diki Alap en hap nen sosok gul gweblan. Sap nen menkam tok-tok makare nike lowehe gwek, hwëna angkam Zen mes nësa ngaya tabirki. Zep nëno mae mo timnik de hli-hlina diki Alap en mo dwam gwibin sin dikim ang ta gwen hap nen sosok gul gwen. ¹⁴ Zen in zep, kareksa de gol gwen hap de sostonna bap zen etan nësa bi gwibiridan. Sap nen home angkam Musa mo titi tabin ola anakare enlala naban blol eibi'in, "Ëe dekon asa Alap mo nwenak ëdakastil." Hwëna angkam Kristus hun de zeraha-en gwenkame zëre onakore kwasang-kwasang ensa blol eibi'in. Zep nen mese kareksa de gol gwen hap de soston nakon ëhil gwe hanal.

Mae hap de ol: Sap nen kareksa de gol gwen hap de soston nakon mese ëhil gwe hanal, nen esa nëre mae mo timsi Alap hap sosok ulblir.

¹⁵ Hwëna kirekam insa lwa'an, ahakon anakan esa ëgul, "Nen home angkam Musa mo titi tabin olsa de syal gwe-gwibinkim Alap mo nwenak de ëdakastin hip ëalp gwe-gwenan, sap nen mese Kristus mo kwasang-kwasang nakon ba maesa de syal gwibir-blin srëmkam ëdakastik. Zep sap esa karekna ol gwer." Hwëna kirekam bëjen. ¹⁶ Diki anakan emaka dam ulsu'un, "Eyë ëre mo timsi aha zisi de ang gweblan hap sosok gu'uk, dekam ëe san de zëbon de babu gwenna kiye." Zep hen kirekam, eme ere mo timsi kareksa de gol gwen hap sosok u'ik, dekam Alapsa ema syauk bla san dep hli la'an. Diki Alap habe sosok ulbli'ak, dekam esa enho nakon ëliwehe gwer- zëre mo dwam gwibinsi dikim syal gwibin hipye. ¹⁷ Hwëna dawemsa nen Alap hap gol gweblan! Sap menkam nësa kareksa de gol gwen hap de soston bi gwibiridak. Hwëna angkam nen mese tingare enho naban ang tal- ëngaya gwen hap de ol dawemna ansa Alap nëbe mae hap golzimkiye. ¹⁸ Zep nen angkam mese Kristus onakon kareksa de gol gwen hap de soston nakon ëhil gwe hanal. Zep

angkam men Zen nësa irik gi'ira, Zen Alap. Zebe enho nakon zère mo dwam gwibinsi dikim syal gwibin hip ëdwwam gwe-gwe'an.

¹⁹ Èe anik dam-dam enkam srip gul-suzimk- dekam deka auhu-kama enlala zi ano ola ansa karekkam tame nul srëm gwëk: Nen menkam nère mae mo timni kirekam-kirekam jal-jal hen hole-hle san dikim ang ta gwen habe sosok ul tine gwëk. Hwëna angkam nère mae mo timni Alap mo dwam gwibin en san dikim lowehen hap nen sosok gul gwen- ekakim Alap mo nwenak ëtal gwesik. ²⁰ Nësa kim kareksa de gol gwen hap dena bi gwibiridak, Kristus dekam hom nëban mae enho nakon golëgwë gwëka- dekam de nësa ora dawem san dep dam tasik gwibin hipye. ²¹ Hwëna nen waba tangan habe zëwë ëbabu gwe-gwëk! Zen in zebe angkam ësaher gwe-gwe'an- nère mae mo lowehen ëpbana insa de enlala gwe-gwibinkimye. Sap nen dekam juwen hap de ora sane ang ta'ak. ²² Hwëna angkam nen mese kareksa de gol gwen hap de sosonna in kon ëhil gwe hanal, dekam zebe hwëna Alap hon ëbabu gwe-gwe'an. Hen zen waba hap hom. Zen zebe angkam Alap hon de ëtal gwesinkim ëliwehe gwe'an, hen hëndep de gwën hap dena zen dekon esa ulin. ²³ Sap kareksa de gol gwenkam, dekam hwëna tin hip de ora san esa ang tal. Hwëna Bian Kristus Yesus hun de zeraha-en gwenkam, dekam Alap hëndep de gwën hap dena totoresana nëbe mae hap gol gwizimnira.

7

Mae hap de ol: Nen mese Musa mo titi tabin ola kon ëhil gwe hanak.

¹ Aya-wal oso-wal, em mese Musa mo titi tabin ola tame uk. Zen in zebë emsa enlala sobirida'an: Titi tabin ola in, nen kim nama okamanak lowehe gwenan, zen dekam en dep dena. Tinkim Musa mo titi tabin ola insa ema hli kul gwenan. ² Zen san de we-zi dare de zënaka leisyanna kiye. Titi tabin ola kon, zini in de nama gwënnak, weny in bap zen aha zisi zen. Hwëna zi zik de tinkim, dekam titi tabin ola in hom tru-tru gulbi'in- zen de aha zisi zen hapye. ³ Weny in de nonol zi zeban nama ënnak aha zisi zenkam, dekam emaka enbi'in, "Zen mes kahalo gwëk." Hwëna zi zik de tinkim de aha zisi zenkam, dekam bëjen anakan enlala gwibin, "Zen man kahalo gwëk." Sap dekam zen mes titi tabin ola in kon hil gwe hanak.

⁴ Zen in zep hen angkam nëbe mae hap kirekam lwa'an: Sap nësa mes Kristus tidak sonnakk golëjuwëka, zep nen angkam

mese Musa mo titi tabin ola kon ëhil gwe hanak. Hen angkam nen mese tin nikon de ngaya gwen Zini Kristus hun ëraha-en gwer. Zep nen an angkam mese Kristus mo bi gwibiridan zi hip ëliweher- Alap mo boresa dikim mam gun hup ekakim dawemsa syal ei gwibik. ⁵ Nen kime auhu-kama ennak de enlalakam lowehe gwëk, dekam auhu-kama tim nikore hole-hlena man tangan nësa kyang gulsuk gwëk. Dekam kim Musa mo titi tabin ola in san de ang tan hap sap ëalp gwe-gwëk, dekam tangan zep hwëna auhu-kama tim nikore hole-hlena mam gwe song gwëk. Hëndep dekam zebe ein juwen ora san ang ta gwëk. ⁶ Hwëna angkam nen mese titi tabin ola in kon ëhil gwe hanal- nen kime Kristus mae han apdekam juwëkke. Zep angkam Alap zère mo Enho nësa enho nakon titi ta gwibi'ira, zebe tingare enho naban Bian mo dwam gwibin sin ang ta gwe'an- Musa mo olsa de enlala gwibin srëmkamye.

Paulus kim kareksa de gol gwen hap de sosen naban goleja gwëkake:

⁷ Hwëna bahem ano ola kon ëkil gin, "Titi tabin ola mensa Alap Musa Bak hap golblaka, zen karekna." Zen sap karek naka hom. Hwëna ëe dekonë ëre mo karek-karekna tame guk. Zëwe kimë anakarekam sane gwe-gwëk, "Zi mo bi gwibin kire-kirena bahem dwam gwëgwibin," dekon zebë tame guk, "Hare ano dwam-dwam enlalana an kareknak am ti'in!" ⁸ Hwëna dekam zep kareksa de gol gwen hap de sosonna in ano enhonak kirekam-kirekam dwam-dwam enlalasa ap beya gul gwëblak. Sap kareksa de gol gwen hap de sosonna in, enho nakon anakan asa titi ta gwëk, "Em sap esa jalse gwen ola insa ngip gul gwer." Hwëna jalse gwen ola in de lwan srëmkam, ki molya ngip gun hup kirekam asa titi ta gwe'anam. ⁹ Èe kimë orep Musa mo jalse gwen ola insa tame gul srëm gwe'ak, ëe dekam ëre mo gwënnana ama eis gwibik, "Èe dawemkamë gwë gwenan." Hwëna jalse gwen ola insa kimë tame guk, dekam zebë anakan eisbik, "Èe an hare kareksa de gol gwen zi sike, zep ëe hen syauk sun dep am-am gwë ha'an." ¹⁰ Zep Musa mo titi tabin ola in sap airis. Hwëna ëe ama menkam desa hen kil gi'ik, "Èe dekon asa ngaya gwer." Hwëna ëe desan kimë sap alp gwe'ak, dekam zebë tame guk, "Hare ëe an kareksa am gol gwe'an, zep ëe an hen tin hip de ora san am ang gwe-gwe'an." ¹¹ Hen kareksa de gol gwen hap de sosonna in zen abon lwa gwëk, zen man anakan asa boton ta gwëk, "Em sap esa titi tabin ola ansa ngip gulu. Ebe hap man sam gwësiibli'an." Zen in zep hëndep

ano dwam-dwamna mam gwe song gwek, hëndep holo gwennak zebë anakan tame guk, “Èe makare karek gol gwen zini toton molyë ngaya gwek.”¹² Hwëna sap tingare titi tabin ola insa Alap nëbe mae hap golzimki, zen airis, hen nen dikim damdam enkam lowehe gwen hap dena. Zen Alap zëre mo dwam gwibinsi kim sap nëbe mae hap goltreizimki.

¹³ Hwëna Musa mo ola in kim asa ngip gun hup dena insa tawa tak, zen dekam san ha asa karek san de titi tan makan gwëblak? Sap kirekam bëjen. Titi tabin ola in sap airis. Diki kareksa de gol gwen hap de sosonna men zen abon lwa gwëk, zen zen titi tabin ola insa ap lero gulbluk-asa dikim karek san dep titi tan makan gwë gweblan hapye, hëndep dekon de asa syauk blanak tak ta irin hip. Zep mes tangan dam gwesik: Titi tabin ola in sap airis, hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna in, zen zen tangan nësa karek ta gwibirin.

¹⁴ Zen in zep, Musa mo titi tabin ola in sap airis. Desa Alap zi hip golzimki, hen èe ama sap enho en nakon sam gwesik gwibirin. Hwëna èe de Kristussu eititi gwesibli kininkam, ano timni nama auhu-kama zi mo hole-hle enlala naban. Dekam hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna in etan karek san dep asa tik-tik ta gwenan- san de èe zëbon de babu gwen zini kiye. ¹⁵ Èe dekam ère mo gwëna ama topse gwe-gwibirin. Sap men desan de ang gwen habë sap dwam gwe-gwenan, hwëna bëjënë desan ang gwen. Hwëna men desaë sap dwam gwibir srëm gwe-gwenan, zen hwëna desanë ein ang gwe-gwenan. ¹⁶ Zep èe kimë anakan

dam gulsuk gwenan, “Èe an kareksaë gol gwenan,” dekam èe hen ama sap anakan eiwa de gul gwenan, “Musa mo titi tabin ola in sap airis- nësa de dawem san dep titi tabin hip dena.” ¹⁷ Zep Kristussu de eititi gweblankam, èe aen homë karekna insa gol gwenan. Hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna in zen ano timnik lwa gwenan, zen zen asa tik-tik ta gwenan- dekam de zëno dwam gwibin sin ang gwen hapye. ¹⁸ Zep èe kimë Kristus onakore sosonsa blol gwibir srëm gwe-gwenan, dekam zebë ènaka dam tasik gwenan, “Ano auhu-kama timni an, zëno sosonna hom- dawemsa dikim syal gwibin hipye. Èe sap ama akasik gwenan, hwëna banakan dep?” Dekam hwëna ère mo dwam gwibin srëm sanë karek ensa syal gwe-gwibirin. ¹⁹ Dekam èe ère mo dwam gwibin sin banakan dep?- dawemsa de syal gwibin niye. Sap kië akasik gwenan, hwëna dekam ère mo dwam gwibin srëm

sanë karek ensa syal gwe-gwibirin. ²⁰ Zep èe de kirekam ère mo dwam gwibin srëm san syal gwe-gwibinkim, zen eirim homë syal gwe-gwibirin. Zen hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna men zen abon nama lwa gwenan, zen zen asa kire hap tik-tik ta gwenan, zebë kirekam ein syal gwe-gwibirin.

²¹ Zep èe Kristussu de eititi gwe-blankam, ama anakan dam gulsuk gwenan: Dawemsa de syal gwibin hip sap de dwam gwibin, hwëna dekam kareksaë syal gwe-gwibirin. ²² Hwëna ano enhona man tangan sap Alap onakore titi tabin ola in san de ang gwen hap syal-syal gwe-gwenda. ²³ Hwëna Kristus onakore sosonsa de blol gwibin srëmkan, dekam zep hwëna kareksa de gol gwen hap de sason naban ilman në gwenan. Hwëna kareksa de gol gwen hap dinik zep sason gwe-gwenan, hëndep zëbon de babu gwen makan zebë gwë gwenan. ²⁴⁻²⁵ Zep Kristussu de eititi gweblankam, dekam ama ènaka anakan dam tasik gwenan: Ano enlalana sap ki- Alap onakore titi tabin sin de ang gwe-gwen hap denaye. Hwëna auhu-kama hole-hlena hen ki ano timnik deban zep ilman në gwenan. Èe zebë hwëna ère mo dwam gwibin srëm san karekna gol tine gwenan. Zen in zebë ènaka topse gwe-gweblanan, “Èe makare zi karekna, juwen ora san de ang gwe-gwenna, nara sa asa zeser sonera?- kareksa de gol gwen hap de sason nakonye.” Hwëna èe ama dawemsa Alap hap gol gweblanan! Sap Zen mes Kristus Yesussu zer soneka- asa de Zen kareksa de gol gwen hap de sosonna in kon zeser sonen hapye!

8

Mae hap de ol: Nen kareksa de gol gwen hap de sason nakon mese Alap mo Enho mo sasonkam wet so gwëk.

¹ Zep angkam nen men zene Kristus hun èraha-en gwe'an, Alap molya nësa anakan gubiridaka, “Zen an kareknak de kang gun hup dena.” ² Sap Kristus hun kime èraha-en gwëk, dekam zep Alap mo Enho mo sosonna nësa kareksa de gol gwen hap de sason nakon gwiswe soneka- men zen sap juwen ora san dep nësa titi ta gwibikye. Zep Alap mo Enhona in mes nësa li ta sonebirki, nen zep esa hëndep èngaya gwer. ³ Zep mensa sap menkam nen alp ei gwibik, Musa mo titi tabin ol san de ang tankam de Alap mo nwenak èdakastin hip dena, hwëna angkam mes desa Alap Zën nëbe mae hap syal gwibir-zimki. Sap menkam nësa auhu-kama tim mo hole-hle tru-tru gul gwizimk. Zen in zep hëndep Alap zëre mo Tane tanganna auhu-kama zi

mo timkim zer sone zaka- Zen de kareksa de gol gwen hap de sosonna insa te-lidak sonnakk de tñnkim timbwas gun hup. ⁴ Zen mae hap ki Alap kirekam syal gwibirki: Mensa sap Musa mo tñti tabin ol san de ang tankam alp ei gwibikke, Alap mo dwam gwibin sin dikim sap ang tan hap, hwëna angkam desa zëre mo Enho mo sosonkam esa syal ei gwibir. Sap nen angkam mese kareksa de gol gwen hap de hole-hlena in kon ëhil gwe hanal.

⁵ Sap men zen auhu-kama zi mo hole-hle san ang ta gwenan, zëno mae mo enlalana nama kareksa de gol gwen hap de sosonna bi gwebla'an. Hwëna men zen Alap mo Enho naban nërgwë gwe'an, zëno mae mo enlalana man Alap mo Enho mo dwam gwibin sin dep liwehe gwenda. ⁶ Nëno enlalasa de auhu-kama enlala hole-hle bi gweblankam, dekam juwen ora sane ang ta gwenan. Hwëna Alap mo Enho de bi gweblankam, dekam nen mese Alap han ërumlae gwer, hen dekam ëngaya gwen hap de ora sane ang ta'an. ⁷ Eiwa, auhu-kama enlala en de nësa bi gwibiridankam, dekam nen eiwa Alap mo jal zikime ënwemase gwe-gwenan. Sap auhu-kama enlala hole-hle san de ang ta gwen zini, zen toton bëjen Alap mo tñti tabin sin ang tan. ⁸ Hen zen bëjen Alap mo nwenak ëdakastin.

⁹ Hwëna Kristen zini emsa hom auhu-kama enlala hole-hlena bi gwibirida'an. Em de eiwa Alap mo Enho naban zergwënkam, ki eiwa emsa Alap mo Enho bi gwibirida'ara. Sap men nara Alap mo Enho naban zergwën srëmna, ki zen hom nama Kristen gwe'ara. ¹⁰ Hwëna Kristus de kirekam eno enhonak gwënkam, eno karek gol gwen timni in sap sa tñl. Hwëna eno angna sa ngaya gwera, sap zen mes Kristus onakon Alap mo nwenak dakastilki. ¹¹ Zen in zep, nëno mae mo timni an eiwa juwen hap dena. Hwëna Alap mo Enhona, men Zen Kristussu tñ nikon ngaya taka, Zen de hen eno enhonak gwënkam, ki emsa sa hen Zen tim ëse naban ngaya tala.

¹² Zen in zep, aya-wal oso-wal, auhu-kama hole-hlena in nësa angkam hom tiktik ta gwibi'in. Zep nen ba hap de zëno dwam gwibin sin ang ta gwen hap? ¹³ Em de zëno emsa de tñti tabin sin nama ang ta tine gwënkam, ki em etan juwen ora sane ang ta'an. Hwëna Alap mo Enho mo sosonkame desa anakare enlala naban baes eibi'ik, "Ano auhu-kama zi mo hole-hlena in mes Yesus goltilki," ki esa ëngaya gwer. ¹⁴ Sap tingan men zene Alap mo Enho mo tñti tabin sin ang ta gwe'an, nen eiwa Alap mo hanan tabin walas!

¹⁵ Zep nen ansa Alap mo Enho naban ërgwë gwe'an, nen hap nen zi hon de

ëbabu gwen zi mo kim Alapsa anakan aïri gweblan, "Asa sa husus gweblankam wet son hap gublula." Sap Alap zëre mo Enho mes nësa zëre mo walas hap li ta sonebirki. Zen in zebe Alap Zënaka enho nakon kwasang tola ban en gwebla'an "Ano Bian" kam. Nen zebe hen anakan dam ulsuk gwenan, "Alap mo walasna nen ba hap de aïriblan hap."

¹⁶ Sap angkam Alap mo Enhona anakan enhonak nësa gubirida'ara, "Em in eiwa ëre mo walas." ¹⁷ Hen sap nen angkam zëre mo walaskame lowehe gwe'an, zep nen esa lamkam dawemna apdekam bi eibir- mensa zëre mo walas hap lam gulzim'iraye. Desa Kristus mae han esa apdekam bi eibir. Sap mes dam gwesinin: Nen de Kristus hup de jal hap kareksa goltowe gwënkam, ki dawemna hen esa zëno kim lamkam oltower.

Mae hap de ol: Nen eiwa Alap mo ngatannak esa hëndep denaban lowehe gwer.

¹⁸ Hwëna karekna mensa angkam oltowe gwe'an, ano dam gulsunkum, zen mam naka hom- nen de anakan ëenlala gwe-gwënkamye, "Ëe Alap mo walaskam dena, asa sa Zën lamkam zëre mo ngatannak hëndep denaban golëlowehe gwera- san de teipsin-teipsinni kiye."

¹⁹ Hwëna nësa de ngatanna iwe golëbiti gwen hap de yakla yala insa, nen en home ës gwebla'an. Tingare okamana awe de kirekam-kirekamna man tangan yaklana insa nës gwebla'an- sap otwerankam dena, hen sap te maekam dena. ²⁰ Sap tñngare okamana ansa Alap mes heip gulku- in kim Adam ne Hawa ne kareknak anyankke. Zen in zep hen okamana awe de tñngare kirekam-kirekamna zëre mae mo dwam gwibin srëm san karekna noltowe gwenan- sap te, sap otweran. ²¹ Hen zen zep yakla yala insa angkam nës gwebla'an- dekam de hen desa gwiswe sonen hap, sap juwe gwen nakon hen ëbatre gwen mae nakon, in kim de Alap mo walas naban apdekam zëre mo ngatannak lowehe gwe'akye.

²² Nen tawana, tñngare Alap mo yang tabin kire-kirena angkam man sangsangna sërkam neis gwibi'in- men kiye, we de jaha gwen hap eisbir anenna. ²³ Hen zen en hom neis gwibi'in, hwëna Kristen zini nen hen ema enhonak anakan sërkam eis gwibi'in, "Diki Alap mo yaklana in nabakam zen hatan!" Sap nen Alap mo dawem golzimdinni, nonol okamanak dep dena mese ulink- insa zëre mo Enhona nëbe mae hap ing ta sonezimkiye. Hwëna angkam namae hen sang-sangna insa eis

gwibi'in. Zen in zebe yaklana insa isripri nri enlala naban kara ë gweblanan, sap zen dekam tangan esa Alap zëre mo walas hap de hamal gulzimdinni insa bi eibir. Zen dekam sa nëno mae mo auhukama tim karekna insa tim ëse hap li ta sonebiri. ²⁴ Men dekame ëKristen gwek, zen hëndep dekon zebe yaklana insa de anakan kara gweblanna ëkon gwesik hanak, "Nen Alap mo walasna tim ëse naban esa hë'ho gwibin langnak lowehe gwer." Zep hëndep angkam nama kirekame kara ei gwibi'in. Yaklana in de hatankam, zen dekam esa ëkara gwe-gwenna insa ëzausul. Sap dekam etan basa dep?— kara gwe-gwibin niye! ²⁵ Hwëna nama de kara gweblannak, dekam nama esa enlala tatete naban ëkara gwe-gwer— anakare enlala naban, "Sap sa holo gwer, hwëna diki ëe gul irin."

²⁶ Nen kim nama embwan naban yaklana insa ës gwebla'an hen ba maesa de tahalha gwibinni, dekam Alap mo Enhona man nësa mas gwibirida gwenda. Sap nen home anakan dam ulsuk gwenan, "Ëe kirekam asa Alapsa abe tal." Hwëna nama de abe tan srëmnak Alap mo Enhona dekam zep Zën nëno mae mo enhonak de abena insa sërkam de embwan naban Alap zëre hon golhata gwenda. ²⁷ Zen dekam Alap zëre mo dwam gwibin en san nëbe mae hap abe ta gwenda. Hen Alap, men zen tingare zi mo enhona tame ta gwizimmira, Zen man zëre mo Enho mo nëbe mae hap de embwan nabare abena dokwak gul gwenda.

²⁸ Zep angkam mese tangan anakan tame ul: Nen mensa oltowe gwenan, dawamna ahaksa karekna, Alap hwëna desa dawem en hap nëbe mae hap li yul sone gwizimmira— nësa men desa Zëna kwang guludakake, hen Zënaka men zene embwan ë gweblananke. ²⁹ Sap Alap zëre mo hlil irin wenyä nësa orep mes tame tabirki, hëndep nësa zep hamal hap kalang gwibiridaka— nen dikim zëre mo Tanena Yesus makan ëliwehen happye. Hëndep lamkam Yesus Zën sa nësa golëlowehe gwera— san de nonol wë tan walas de oso wal zeban golëlowehe gwenna kiye. ³⁰ Zep Alap eiwa orep mes nësa hlil inki, zep nësa kwang guludaka. Zen in zep zëre mo kwang guludan wenyä nëbe mae hap syal gwibir-zimki— dekam de zëre mo nwenak ëdakastin hip denaye. Zep nen eiwa esa zëre mo ngatannak yaing gwer.

Mae hap de ol: Toton banakan molya Alap mo kwasang nakon nësa kap nulsuk.

³¹ Zep Alap insa kirekam nëp syal gwibir-zimki, nen banakarekam esa enlala eibir? A kirekam esa: Alap de nësa kwasang gwibiridankam, toton nara molya nësa dot sobiridaka. ³² Sap Alap Tane zemka hom anakan kwasang gweblaka, "Bap Zen karekna goltowen." Hwëna nëbe mae hap de dawem hap sosok taka. Zep Zen banakan molya nëbe mae hap de hamal gulzimdinni insa sul sonezim srëm gweka. ³³ Zep Alap mo hlil irin wenyä nësa toton nara molya anakan gubiridaka, "Zen an kareknak de kang gun hup dena." Ki san ha Alap Zëna maka kirekam nësa gubirida'ara? Zen bëjen! Sap Zen Zen nëbe mae hap syal gwibir-zimki— nen dikim zëre mo nwenak ëdakastin hip denaye. ³⁴ San ha ahaken hen ki?— nësa de anakan gubiridan hap denaye, "Zen an kareknak de kang gun hup dena." San ha Kristus Zëna maka kirekam nësa gubirida'ara? Bëjen! Sap Zen Zen nëbe mae hap tilki, hen nëbe mae hap tin nikon ngaya gweka. Hen Zen Zen angkam Alap mo dam taha nakon teipsin tangankam nikin'ira— men dekon nëbe mae hap Alapsa abe ta gwe'araye. Zep Zen bëjen nësa karek tabin hip gubiridan. ³⁵ Zep Kristus mo kwasang nakon, nara maka nësa kap gulsu'ura? San ha nen de kareksa goltowe gwenkam zëno dam gulsunnu?— "Kristus hom nësa kwasang gwibirida'ara." Kirekam bëjen. Zi de nësa Yesus hup de jal hap karek ta gwibinkim, dekam hen bëjen kirekam dam gulsun— ahaksa tahalha yawalsa de goltowenkam, ahaksa usak yawal, hen lang de sërkam bot-hot gwen, ahaksa tin hip de alp gwesin. Sap sa hen nësa damera gwer. Hwëna kitak desa de goltowe gwenkam, dekam hen anakan bëjen dam gulsun, "Kristus hom nësa kwasang gwibirida'ara." ³⁶ Eiwa, nen Kristen zini kirekam de kareksae oltowe gwenan. Zen in zep Alap mo olak zini Alapsa anakan gubluka, "Ëe yakla jamkamë ere mo bose hap jalom ëk tühinak lowehe gwenan.

Ëe an san de domba zahona kiye— tamera gwen en hap dena."*

³⁷ Eiwa, sap nen kareksae kirekam oltowe gwenan, hwëna Kristus, men Zen nësa kwasang gwibiridaka, zëno sostonkame tatem tangan ëzauk gwenan. ³⁸ Sap ëe ama tangan taibli'an: Nësa toton nara molya kap gulsuku— Kristus mo kwasang nakonye. Sap nen de juwenkam ahaksa nama de ngaya nik lowe henkam, Zen nama nësa kwasang gwibirida'ara. Alap mo dam taha nakore zini bëjen nësa zëno kwasang nakon kap gulsun. Dowal-dowala

hen bëjen. Nen sap esa angkam karekna oltowe gwer- hen lamkam mae. Hen dowal mo kigina sap sa nësa karek ta gwibiri. Hwëna Alap mo nëbe mae hap de kwasangna molya dekam tap gwëk.³⁹ Sap Alap mo tingare yang tabin nikon, sap ngli bolak de lowehen wenyha hen hi mwanak de lowehen wenyha, zen toton bëjen nësa Alap mo kwasang nakon kap gulsun. Sap Alap mes Bian Kristus Yesus onakon sërkam zëre mo kwasangna nëbe mae hap goltreizimki.

9

Mae hap de ol: Yahudi zini, zen sap Alap mo hlil irin zi, hwëna zen hom kitak Yesussu daiblibla'an.

¹ Èe an Kristus zëre mo nwenakë eiwa tangan naka emsa gubirida'an, hen Alap mo Enho naban ère mo enho naban man asa anakan trî la se'ara, "Èe eiwa homë emsa boton tabi'in." ² Èe ama sërkam enho nakon dowe hana gwenan, ³ sap ère mo ausu nakore zini, Yahudi, zen hom beyakam Kristussu daiblibla'an. Zep Kristus dikire asa hla tak, èe de emsa boton tabinkimye: Èe eiwa amaka syauk blanak ènaka drëne se'an- hëndep denaban dikim Kristus onakon langa gwen hapye, ère mo ausu nakore zini insa dikim ngaya tabin hapye. ⁴ Zen sap Alap mo hlil irin zi- Israel Bak mo auyan-tane wal, mensa sap nonol Alap zëre mo hanan tabin walaskam gubirida gwëkake. Sap Alap nonol zëre mo ngatan zi mo lang nakore ngatanna zëbe mae hap goltrei gwizimki.* Hen Alap mo nonol zi niban de ol ziaha-en gunnu, zen dokwak nul gwëk.* Hëndep zao kim lwa se'ak, Musa Bak dekam zep hen titi tabin ola insa ayang gulzimki. Sap Alap nonol zëbe mae en hap anakan goltreizimki, "Syala an desa em gol gwen- Asa dikim blikip gwesik gweblan hapye." Hen nonol tangan zëbe mae hap zëre mo gu-gubiridan ola gol gwizimki.†
⁵ Zëno mae mo auyan-azana Abraham, Isak, hen Yakob mae man tangan sap Alap mo nwenak èdakastik, hëndep Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, auhu-kama zi mo enlala gweblankam, zëno mae mo ausu nakon saltilkî. Zep zen ba hap daiblibla srëm gwe'an?

Sap eiwa dena, Kristus Zen hen Alap. Hen Zen kitak teipsibirida'ara- hëndep denaban. In eiwa tangan!

Mae hap de ol: Alap mo hanan tabin walasnak de bitî gwen hap dena, zen kitak Alap mo dam tasibin nikon.

⁶ Hwëna anakan bahem èenlala gwe-gwen, "Alap mensa Israelk de zini gu-gubirida gwëka, zëre mo hanan tabin walas mo kim de lamkam golëlowehe gwen hap dena, Zen molya desa zëbe mae hap goltzimki, sap zen mes Kristussu de taibliblan hap baes tak." Kirekam bëjen. Hwëna ansa emki enlala gwibin: Kitak mensa auhu-kama zi mo wei-wik gun nukon Yahudikam nenbirida gwenan, hwëna Alap mo nwenak zen kitak Yahudi tangansa hom. ⁷ Hen kirekam, auhu-kama zi mo aïtbinkim, Abraham mo auyan-tane walkam de gubiridanna, zen hom kitak Alap mo aïtbinkim Abraham mo auyan-tane walyak bitî gwe'an. Sap Alap anakan Abrahamsa gubluka,

"Eno auyan-tanena, zen Isak onakon sa naïtbir song gwer."*

⁸ Zep zëno dam gulsunnu, Abraham mo tingare auyan-tane walya, zen hom Alap mo nwenak Abraham mo auyan-tane walkam ènwe-mase gwe'an. Hwëna èe Yahudi zini ama èkil gil gwenan, "Èe an tingan Abraham mo auyan-tane wal, zep èe kitak Alap mo hanan tabin walas." Hwëna diki Alap mensa zëre mo hanan tabin walasnak de bitî gwen hap gubirida'ara, zen zen en bitî gwe'an- men kirekam hen Abraham mo tanena Isaksa dam tasikike. ⁹ Sap Alap anakan Abrahamsa gu-gubluka,

"Ngein sin de tahunkam Èe asa lwa halzal, dekam walas naban asa Sara Baksa hlaulzul."*

¹⁰ Walasna insa gu-gubluka, zen ano mae mo auyanna Isak Baksa. Zëna zini Ismael, zen hom Alap mo gu-gublunnak ti'ira. Zep Yahudi zini angkam, zen sap kitak Isak Bak mo auyan-aza nakorena, hwëna ahakore en nik Alap mo dam tasibin nik bitî gwe'an. Ahakon hwëna Ismael Bak mo kim ègwei kini'an.

Hwëna Isak Bak kim Ripka Baksa golka, zen zep zi walasna dan-dan wë sok. ¹¹⁻¹² Hwëna walas èn srëmnak, Alap mes Ripka Baksa hamal hap anakan gu-gubirki, "Em desa zi walas darena wë so'anka, oso zik mo auyan-tane walya, zen zen sa èteipsil. Hwëna aya zik mo dena, zen zëno mae mo tana ìltikinnik sa lowehe gwer." Zep Alap man nen dikim anakan dam gulsun hup dwam gwëka, "Zen zëre mo kalang gwen san dawemna zi hip

* 9:4 9:4 Kel. 16:10; 33:22; 40:34; 1Raj. 8:10-11 * 9:4 9:4 Alap zini an han olsa ziaha-en gul gwëka: Nuh (Kej. 9:9), Abraham (Kej. 17:2), Musa (Kel. 24:8), hen Daud (2Sam. 23:5). † 9:4 9:4 Israelsa de ngaya tabin hip de Zi hip dena kim nonol damkam gu-gubiridaka, zen UL 18:14-20nak lwa'an. * 9:7 9:7 Kej. 21:12 * 9:9 9:9 Kej. 18:10,14

gol gwizimnira, hen sap karekna. Zi mo dawem nakon hom gol gwizimnira." Sap Ripka in kim Alap mo ola in sa sane gwek, ungalanak de walas darena in hom banakare karek maena syal eibirki. ¹³ Zep Alap mo olak zëno walas darena in hap dena anakan lwak,

"Ëe asa Yakobsa kwasang gwe-gweblal. Esausa asa husus gwe-gweblal."*

¹⁴ Zep angkam dam gulsunnu banakan? San ha Alap man karek gweka?– kirekam zep ba maesa de syal eibin srëmnak kles sokaye. Sap diki Alap bëjen karek gwen! ¹⁵ Hwëna Zen in sa kirekam hamal hap gu-guzimki, zen man hen dakasti'in– men kirekam hen Musa Baksa gublukaye,

"Aen asa ëre mo dwam gwibin sin dam tasik gwibir– men desaë kwasang gwibirida'akye. Hen dawemsa de gol gwizimdin hip de wenyä, zen hen Aen asa dam tasik gwibir."*

¹⁶ Zep Alap mo hlil irinnik de bitï gwen hap dena, zen zi nëre mae mo dwam gwibin sin hom, hen zen zi nëre mae mo syal gwibinkim bëjen. Zen diki Alap zëre mo kwasang-kwasang en nakon– men desa en Zëna dam tasibirkike. ¹⁷ Zen in zep hen Mesir mo teipsin zi hip dena Alap mo olak anakan lwak,

"Ëe mae en habë emsa Mesirsi de irik gin hip dam tasik: Dekam de tngare okamanak de zi ano sosonsa tame gun hup. Ëe kimë emsa de karek tan hap de owasna syal gwe-gwibi'ik, zen dekam sa tngare okamanak de zini Asa tawa nëbandal."*

¹⁸ Zep man dam gwesinin: Men desa Alap dam tasik gwibirida, Zen desa en kwasang gwibirida gwenda. Hen men desa Mesir mo teipsin zini in mo kim dam tasik gwibirida, zëbe mae hap ënol drak-drak gwen hap denaka gol gwizimnira.

¹⁹ Zep em ahakon anakan esa asa lak-ensiblil, "Ki Alap ba hap de zini ënol drak-drak gwen hap karek tabin hip?– sap Zen Zën am kirekam de ënol drak-drak gwen hap gubiridaka! Hen zini nen bëjen jalse gweblan!" ²⁰ Hwëna bahem kirekam Alapsa gublun! Sap em in zëno yang tabin nikake! Zep em ba hap de zëno kareksa hlaulblun hap? San ha yuna maka?– men zen ik guk, desa gubi'in, "Em bap asa yu hap ik guku? Diki blome hap emaka." †

²¹ Men zen ik guk, san ha zënoka hom?– anakan de kles son hap, "An yu hap asa

ik gul– mwin-mwankam de wei yul gwen hap. Ahana an blome tol hap asa ik gul."

²² Zep zen Alap zëre mokake– kirekam de nësa klis gun hup denaye, dekam de zi lamkam zëre mo sërkam de sosen naban jala ban tame son hapye. Hwëna Zen na-en hom desa zitreizim'ira. Hwëna nonol, men desa kareknak de kang gun hup hamal gulku, Zen desa nwe enkam de holokam kara ta gwibin hip dwam gwibirida'ara. Hyanak sa hwëna sërkam karek tabiri. ²³ Hen kirekam, kwasang gwibiridan hap dena mensa nësa hamal gulku, nësa sap sa hen holokam kara ta gwibiri– dekam de lamkam zëre mo ngatansa mam tangankam gol gwizimdin hip, ²⁴ men desa kiresa de golzimdin hip kalang gwibiridaka hëndep kwang guludaka, sap Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi. ²⁵ Sap Yahudi srëm zi hip dena, Hosea Bak man Alap mo ola anakan ayang gulzimki, "Men zen ano hlil irin zinik bitï gwe srëm gwek,

hwëna angkam Ëe asa desa hen gubiridal, 'Em in hen ano hlil irin wenyä.'

Men desaë menkam kwasang gwibirida srëm gwek,

hwëna Ëe asa angkam kwasang gwibirdal.

²⁶ Ë-ënak de zini men desaë gubiridak, 'Zen in ano hlil irin zisi hom,'

hwëna desa Ëe asa gubiridal, 'Em in Ngaya

Zini Alap ëre mo walas tangan.'*

²⁷ Hwëna Yahudi zi hip dena, Yesaya Bak anakan Alap mo ola tenggwaran naban ayang gulku,

"Sap eiwa, Israel Bak mo ausu nakore zini zëno beyana san de hinak de hisglimni kiye,

hwëna da-en tangan sa ëngaya gwer.

²⁸ Sap Bian Alap nabakam sa okamana ansa olo gulu."*

²⁹ Etan Yahudi zi hip Yesaya Bak man ale gulku,

"Sosen Zini Bian Alap de nësa anakan gubiridan srëmkam, 'Dikire da-en ëngaya gwek,' ki emaka kitak tangan ëna Sodom hen Gomorak de zi mo kim juwek."*

Mae hap de ol: Yahudi zini hom Alap zëre onak dikim ëdakastin hip de ora ësena dam das'in.

³⁰ Zep nen banakarekam esa Alap mo ola in sa srip ulsul? A kirekam esa: Yahudi srëm zini, zen sap hom Alapsa de ð gwelak. Zen hwëna Alapsa de taiblilan nakon ki zëre mo nwenak ëdakasti'in– Kristus hup de ol dawemna in sa kim daibli

* 9:13 9:13 Mal. 1:2-3 * 9:15 9:15 Kel. 33:19 * 9:17 9:17 Kel. 9:16; 11:9-10 † 9:20 9:20 Yes. 29:16; 45:9 Blome hen yu hap dena, Paulus kama ngatdarak nakore syal gwibin kire-kire hap ale gulku, hwëna enlalana apdenak– men kirekam Orya ol zini yu-blomena syal nei gwibirinke. *

* 9:26 9:26 Hos. 1:10; 2:22-23 * 9:28 9:28 Yes. 10:22-23

* 9:29 9:29 Yes. 1:9

gwibi'inke. ³¹ Hwëna Yahudi zini, zen sérkam sap zère mae mo sostonkam Musa mo titi tabin ol san de ang tankam alp nei gwibirin- dekam de Alap mo nwenak ëdakastin hipye. Hwëna waba tolkam! ³² Ba hap waba hap? Zen sap zère mae mo sostonkam ëalp gwe-gwenan- hwëna Alapsa de taibliblan srëmkam. Zen in zep gol tenya iwe de tanasa tang ta zankam altil gwenan- ³³ men kirekam Alap mo olak lwakke,

"Èe ama gol te dawemna Yerusalemk ngirinnik ik gi'in, zi deka zèwe tana bol tang ta gwe zankam èaltil gwëk.

Zen zep sa gol tenya insa husus nei gwibir. Hwëna men zen de gol tenya insa daiblibi gwibi'ik,

zen molya anakan èenlala gwe-gwëk, 'Èe an waba habë taiblibik.' "§

10

¹ Zep aya-wal oso-wal, èe ama tangan dwam gwe'an- ano zi ausu nakore zini kitak de sap èngaya gwen hap. Zen in zebë enlala zon tasiblin naban Alapsa aberbe ta tine gwenan. ² Èe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Yahudi zini in sap eiwa Alap mo syal hap syal-syal tanganna. Hwëna zëno mae mo syala in, men kirekam angkam Alap goltreizim'ira, zen diki desan maka ang ta'an. ³ Sap zen hom Alap zère onak dikim ëdakastin hip de ora èsena dam dasi'in. Zen hwëna zère mae mo enlala san èpba titi tabin ol enna insa kyangkyang nulsuk tine gwenan. Zen in zep Alap mo ora èse zertreizimdin sin de ang tan hap baes ta gwe'an. ⁴ Sap Kristus mes nèbe mae hap Musa mo titi tabin ola insa sul sonezimki. Zep tingan men zene angkam Kristus ensa laiblibla'an, zen dekam zebe Alap mo nwenak ëdakasti'in- titi tabin ola insa de enlala gwibin srëmkam.

Mae hap de ol: Tingare zi ausu nakore zini, men zen en de Kristussu daiblibla'ak, zen zen sa èngaya gwer.

⁵ Hwëna Alap mo nwenak de ëdakastin hip dena Musa mo olak man lwak,

"Men zen de ano titi tabin ola an san sul sonenkam ang ta gwe'ak, zen zen en sa hëndep denaban èngaya gwer."*

⁶⁻⁷ Hwëna Alap mo olak, Zënaka de taibliblankam de zère mo nwenak ëdakastin hip dena man hen lwak,

"Em home auhu-kama tim niban de ngatan zi mo lang san de tëblan hap ëdwam gwe'an.

Hen juwen zi mo lang san de tëblan hap hen home ëdwam gwe'an."*

Alap mo olak de gulk sun ol blaoranna in mo dam gulsunnu a kirekam moye: Em home ëdwam gwe'an- Kristussu de ngatan zi mo lang nakon zerati gwezan hap, ahaksa juwen zi mo lang nakon de zerta gwe sezan hap, Zen dikim èngaya gwen hap emsa mas gwibiridan hapye. Sap Kristus ebon mae onakon langanak hom. ⁸ Sap em dikim èngaya gwen hap dena, zen Kristussu de taibliblan en nakon- èe men kirekamë ol dawemna ol halada gwenanke. Zen zep Alap mo olak anakan lwak,

"Ol dawemna in, ba hap de langa san teibin hip? Zen ere mae mo èk tihinak hen enhonak am lwa'an."*

⁹ Sap em de ere mo enho nakore taibliblanna insa zi mo inik anakan kira gunnu, "Yesus Zen ano Teipsinni," hen enho nakon de anakan taibliblanna, "Desa eiwa mes Alap tin nikon ngaya taka," ki em hen esa ngaya gwer. ¹⁰ Sap em de enho nakon taibliblankam, dekam em mese Alap mo nwenak dakastilida. Hen ere mo taibliblanna insa de zi mo inik kira gunnu, dekam em mese ngaya gwenda. ¹¹ Sap Alap mo olak man lwak,

"Men zen de Biansa daiblibi gwëbla'ak, zen molya anakan èenlala gwe-gwëk, 'Èe an waba habë taibliblak.' "*

¹² Alap mo kirekam de gu-gubiridanna in, zen kitak de zi hip dena- sap Yahudi zi, sap hen Yahudi srëm zi. Sap zëno mae mo Bianna aha-en, hen men zen Desa abe da gwenan, zèbe mae hap man dawemna mamkam gol gwizimnira. ¹³ Sap Alap mo olak anakan lwak,

"Men zen Biansa anakan abe da'ak, 'Asa em ngaya tan,' zen zen sa èngaya gwer."*

¹⁴ Hwëna zini banakan sa abe da gwer?- zen de nama taibliblan srëmkamye. Hen banakan sa daiblibi gwëbla?- zen de nama zèbe hap denaka èsane gwen srëmkamye. Hen zen banakan sa zèbe hap dena èsane gwe-gwer?- zi de tonbiridan srëmkamye. ¹⁵ Hen zini banakan sa ol dawemna insa zëbon mae osan dep nolsong gwe-gwer?- Alap de zisi zëbon mae osan dep lup gul sonen srëmkamye. Zen zep Alap mo olak anakan lwak,

§ 9:33 9:33 Paulus man Yerusalema mo aha bosena "Sion" kam ale gulku. Paulus man Yesaya 28:16na awe ale gulku, hen zen man Yes. 8:14 naban siri gulku. Yesaya Bak "kaso moko" kam ale gulku, sap Yahudi zini kasokam gola dauk gwëblak. Hwëna Orya ol zi hip, ngirin gol tenya ban enlalana man anakan apde nèk, "Bol-zaun tangan weny." Zep "gol te" kam li nul sonek. Ngirin gol tenya insa de dam gulsunnu, Zen Kristus. * 10:5 10:5 Im. 18:5 * 10:6-7 10:6-7 Ul. 30:11-13 * 10:8 10:8 Ul. 30:14 * 10:11 10:11 Yes. 28:16 * 10:13 10:13 Yl. 2:32

"Zini men zen Alap mo ol dawemna golhata zanna, zen isrip-sri gweblan tan-ganna."*

¹⁶ Hwëna ol dawemna insa nolhalada gwenan tingare zini hom dokwak nul gwenan. Sërkam tangan Yahudi zi. Sap zen kire hap dena Yesaya Bak mo olak man dakasti'in anakan in zen lwak,

"Bian, ëe insa eno ola ayang gul gwenan, hom dokwak nul gwenan."*

¹⁷ Sap Kristussu men zen daibli gwebla'an, zen diki men zen zëbe hap de ol dawemna insa ësane gwe-gwenanke. ¹⁸ Hwëna Yahudi zi de ësane gwen hap dena banakarekam Alap mo olak lwak? San zen maka anakan ëgu gwe'an?-"Alap, bahem asa karek tan, sap ëe homë ol dawemna insa sak." Hwëna zen diki zen maka enlala hohle tan naban lowehe gwe'an, sap Alap mo olak anakan am lwak,

"Alap de kitak yang tabin hip de ola mes tingan ëtawa gwendal.

Sap keis maesa de hlaludankam zen dekam maka Alapsa tame da'an."*

Kirekam de dam gulsunkum, ki zen maka hen Alap mo Kristus hup de hamal hap de ola insa dawemkam daiblibik. ¹⁹ Hwëna san ha Yahudi zini Kristus hup de ol dawemna hom yap tame nu'in? Zen diki nonol zen maka tame nuk, sap nonol tangan Musa Bak zëbe mae hap Alap mo ola anakan ayang gulzimki,

"Ëe asa syal gwibir- em dikim Yahudi srëm zisi sisngin gwibirida gwen hap denaye, sap Ëe asa zëbe mae hap dawemsa golzim.

Hëndep em esa Asa de tame tan srëm zi ausuna insa jal eibirida gwer."*

²⁰ Hen Musa mo hyanak etan Alap mo ola ansa Yesaya Bak Yahudi srëm zi hip dena damnak anakan ayang gulzimki,

"Zi ausuna men zen Asa dëbla srëm gwëk, zen sa hwëna Asa dam dasil.

Hen men zen Asa tame da srëm gwëk,

Ëe asa zëbe mae hap Ënaka zertreizim."*

²¹ Hwëna Yahudi zini abe mae hap dena Yesaya Bak sap anakan ayang gulku,

"Ëe holo tangankamë sap ëre mo tahana Yahudi zisi de haen gwibiridan hap inin sosuk tine gwëk,

hwëna nol drak-drak zi ausuna in hom mae Asa nasalblak."*

11

Mae hap de ol: Alap mo kalangna ki-Yahudi zi hip de etan dawemsa golzimdin hip denaye.

¹ Zep san ha Alap eiwa mes zëre mo nonol hlil irin zi ausuna Yahudisa gweibirida kinika? Sap kirekam bëjen. Ëe dwan hen dekore wal syake- Abraham Bak mo auyan-tane ahana. Ëe an hen Benyamin Bak mo ausu nakon de saltin nikake. ² Alap bëjen ano ausu nakore zini insa gweibirida kinin- mensa sap nonol hlil inkiye. Em san ema Alap mo ola ansa eititi eibi'in?- men kim Elia Bak Yahudi zi aususa de husus gwibiridan hap dena Alapsa tawa takaye:

³ "Bian, zen mes ere mo olsa de ayang gul gwen hap de zini damerasik. Hen ere hap de otweran tru tase gweblan kals maena mes dre dasibir. Ëe angkam ë-en tanganë gwë'an, hen asa angkam tan hap alp dasi'in."*

⁴ Hen em wëhë enlala eibi'in?- Alap men kirekam ding gulblukaye. Zen man ding gulbluka,

"Em e-en home gwë'ara. Ëe mesë zini da-en, tuju ribu en tolkam, ëre onak dep dam tasibik- yang tasin alapna Ba'al Bak hap de bokle kom so gweblan srëm wenyaka."*

⁵ Zep angkam hen kirekam. Alap mes da-en zëre hap Yahudi zi ausu nakon dam tasibirki- men zen Alap zëre mo kwasang-kwasang nakon Kristussu de taibliblankam ëngaya gwe'anke. ⁶ Hen man tangan dam gwesinin: Zen de Alap mo kwasang-kwasang en nakon ëngaya gwe'ak, ki zen ba maena hom syal neibik-dekam de ëngaya gwen hap denaye. Sap zi zëre mo syala kon de ëngaya gwenkam, desa bëjen anakan gubin, "Zen Alap mo kwasang-kwasang nakon ëngaya gwëk."

⁷ Zen in zep Yahudi zi hip dena anakan lwa'an: Alap mo nwenak dikim ëdakastin hip dena mensa sap dei gwibik, hwëna beya nik hom hla nuk. Hwëna men desa en Alap nonol dam tasibirki, zen zen en hla nuk. Hwëna beya weny kip, ënol drak-drak gwen hap denaka golzimki. ⁸ Zen man dakasti'in- Alap mo olak men zen anakan lwakye, "Alap mes desa totokkam de truwen hap gubiridaka.

* **10:15** 10:15 Yes. 52:7; Nah. 1:1 * **10:16** 10:16 Yes. 53:1 * **10:18** 10:18 Mzm. 19:5 * **10:19** 10:19 Ul. 32:21

* **10:20** 10:20 Yes. 65:1 * **10:21** 10:21 Yes. 65:2 * **11:3** 11:3 Elia Bak kim Alap mo ola ayang gul gwëka, dekam Israelk men zen teipsinkim irik gilki, bosena Ahab Bak. We zem bosena Izebel Bak. Zen yang tasin alapna Baal Bak osan dep sil libirhal gwëk- hen aha yang tasibin dowal-dowal san dep. Israelk de zini zep hëndep eiwa de Alapsa hli da gwëk, hen zëbe hap de otweran tru tase gweblan kals maena dre da gwibik. Ahakore weny men zen sap Alap mo olsa ayang nul gwizimki, desa hen man damerasik gwëk. (1Raj. 19:10-14) * **11:4** 11:4 1Raj. 19:18

Hëndep angkam zëno mae mo nwenä mes
dimin tabir-zimki,

hen ini mes mat tasibir-zimki.”*

⁹ Hen Daud Bak kire zi hip anakan Biansa
gubluka,

“Bian, dikire tahalha srëmkam lowehe
gwek- Emsa dekakim hwëna eititi
në gweblak.

Hen dikire sowe henkam lowehe gwek-
dekakim anakan tame nul srëm
gwek, ‘Èe an juwen hap de ora sanë
ang ta’an.’

¹⁰ Hen dikire zëno mae mo nwenä ëdimin
gwek- dekakim ëkara gwe srëm
gwe-gwek.

Dikire nihin dohon-hon naban hëndep
denaban lowehe gwek.”*

¹¹⁻¹² Zep ahakon sa asa dakensiblil, “San
ha Alap zëre mo nonol hlil irin zini in
hëndep denaban mes juwen orana in san
ang tak?” Kirekam hen bëjen. Zen
mae hap ki Alap zëre mo nonol hlil irin
zini, Yahudisa, kirekam gweibirida kinika:
Dekam de zen Yahudi srëm zisi anakan
hlauludan hap hen sisngin gwibiridan
hap, “Zen en ba hap Alap onakore isrip-
sri naban lowehe gwenan? Diki nen
hen emaka Kristussu zëno mae mo kim
laiblibla’an.” Zep angkam Yahudi srëm
zi Alap mo kwasang-kwasangnak lowehe
gwe’an, sap Yahudi zini man Kristussu
de kirekam taibliblan hap baes ta’an.
Hwëna lamkam kim de etan Alap kwang
guluda’an- dekam de zen hen etan zëre
mo kwasang-kwasangnak kitak lowehen
hap, zen dekam sa zen hen Kristussu
daibliblal, hen zen dekam tangan sa
tingare zi mo isrip-srina taman kinil, sap
zen hen dekam sa Alap onakon hë’ho
gwibin nika nulin gwer.

*Mae hap de ol: Yahudi srëm zini
men zen angkam ëngaya gwe’an, bap zen
ëbolte-bolte gwe-gwen.*

¹³ Hwëna ëe Yahudi srëm zini ebe mae
habë ale gulzim’in, sap Alap mes asa dam
tasiki- dekam de Yahudi srëm zini ebe mae
hap ol dawemna ansa golzim halada gwen
hap. Hwëna syala insa Alap abe hap wei
yul soneblaka, ëe mae habë desa syal-syal
gwe-gwibirin hen golluwe gwenan: ¹⁴ Sap
ëe ama dwam gwe-gwe’an- ëre mo zi ausu
de emsa hlauludankam anakan sisngin
gwibiridan hap, “Zen en ba hap Alap
onakore isrip-sri naban lowehe gwenan.

Hwëna nen home.” Kirekam zen hen
maka dam nulsu’un, “Diki nen hen emaka
Kristussu zëno mae mo kim laiblibla’an.”
Kirekam de lwankam, zen hen maka
ëngaya gwe’an. ¹⁵ Sap Alap kim Yahudi
zini baes gwibiridan makan gweibiridaka,
dekam zep hwëna zëre han de zerumlae
gwen hap de orana tingare okamanak
de aha zi ausu hap kles tyasizimki. Zep
isrip-sri gwibin tangan nik sa lwal- Alap
kim de Yahudi zi niban etan golëumlae
gwe’ankaye. Dekam zen sa ënwe-mase
gwer- san de juwen nakon de etan ëngaya
gwenna kiye. ¹⁶ Eiwa, kirekam sa lwal, sap
auyan-aza wal zem mes Alap mo nwenak
ëdakastik. Zep hen auyan-tane wal zem
an sa hen hëndep ëdakastil. † Sap
Yahudi zini, zen Alap mo ik gin zaitun
makan ënwe-mase gwe’an. Zaitunna in
mo ausuna, zen Abraham mae. Zen man
tangan Alap mo nwenak ëdakastik, zep
hli-hlina in sa hen lamkam ëdakastil.

¹⁷ Hwëna Alap zëre mo ik gin zaitunna
insa, ahakore hli-hlina mes blom gulsuku-
zao de hwëna zën de saltin zaitun hli-
hlisa zëno tihinak eiyas gil inen hap. Zen
Yahudi srëm zini emsa kirekam eiyas gil
ineka. Zep Alap mensa Abrahamsa walas
zeban gu-gubiridaka, hë’ho gwibin nika de
golzimdin hip dena, zen hwëna angkam
eme mamkam ulin gwe’an. ¹⁸ Zep Yahudi
srëm zini em bahem anakan ëbolte-bolte
gwe-gwen, “Nonol hli-hlina mes Alap blom
gulsuku, hwëna asa zë eiyas gil ineka.”
Emki anakan ëenlala gwe-gwen, “Èe an
dwan hli-hli en nakake. Èe ausu naka
hom.” ¹⁹ Hwëna em emaka asa ding
ullbli’an, “Sap eiwa. Hwëna Alap mes
nonol hli-hlina insa blom gulsuku, zao zep
hwëna asa zëno tihinak eiyas gil ineka.”

²⁰ In sap eiwa kirekam. Hwëna desa
Yesussu de taibliblan srëm hap kirekam
gweibirida kinika. Em hwëna em
laibliblak. Zep kire hap bahem tangan
ëbola-bola gwen. Diki em anakan emaka
ëairi gwe’an, “Èe babë hen zëno mae mo
kim taiblibla srëm gwen.” ²¹ Sap Alap
insa nonol hli-hlina Zënaka de taibliblan
srëm hap blom gulsuku, ki Zen hen sa etan
emsa blom tasibiri- em de hen zëno mae
mo kim taibliblan srëmkamye. Molya em
emsa kwasang gwibiridaka.

²² Zep man dam gwešinin: Alap Zen
man zi hip kwasangna hen jala gol gwiz-

* **11:8** 11:8 Ul. 29:4; Yes. 29:10 * **11:10** 11:10 Mzm. 69:23-24 † **11:16** 11:16 Awe “auyan-tane wal zik de ëdakastin” hip dena, Paulus gulk sun de ol blaonziminni dan-dan ale soka: Ahana Alap hap de rotisa de syal gwibir-blin hap dena, ahana ik gin zaitun ausu hap dena. Roti mang-mang gunsu de akasibin hip ap gul irinni, zen de dërek gwenkam, ki kitak dërek enna. Zep mensa Paulus roti mang-mang gun hup dena ale gulku, zëno enlalana apdenak- ik gin zaitun hup de ola in hanye. Zen a kirekam moye: Yahudi mo auyan-azana Alap mo nwenak man ëdakastik, zep sa auyan-tane wal zem hen lamkam ëdakastil.

innira. Men zen zëno ora ëse zertreiz-
imdin sin de ang tan hap baes tak, zëbe
mae hap mes jala goltreizimki, zep hëndep
gweibirida kinika. Hwëna em in zene
angkam Kristussu blol ë gwebla'an, Alap
zep emsa zëre mo walas makan kwasang
gwibirida gwe'ara. Hwëna em de hen
täibliblanna insa golzausunkum, emsa
hen sa gweibirida kinila. ²³ Hen kirekam,
Yahudi zi de etan täibliblan hap lwanda
ha'anzak, Alap sa etan eiyas g'il inera. Sap
Alap mo sosonna ki- kirekam de etan syal
gwibin hip denaye. ²⁴ Sap Alap, eiwa,
owas tangankam emsa syal gwibiridaka,
zep emsa ik g'in srëm zaitun hli-hli mo
kim zëre mo ik g'in zaitun mo hli blom
gulsunnuk eiyas g'il ineka. Zep mes tangan
dam gwesin'in: Zëre mo ik g'in hli-hlina
insa blom gulsuku, desa de etan eiyas g'il
inen hap gwa-gwa naka hom. Zëre mo
weinak de etan eiyas g'il inen hap maka
tangan sam gwesin'in.

*Mae hap de ol: Alap tingare zi ausu
nakan zini man kwasang gwibirida gwenda.*

²⁵ Yahudi srëm aya-wal oso-wal, em de
ëbolte-bolte gwe-gwen srëm hap, ansa
emki ësane gwen! Alap mo aha kalangna
mensa orep aning gul gwizimki, hwëna
abe hap mes desa goltrëblaka, hwëna
angkam ëe ama ebe mae hap srip gul-
suzim'in: Emsa angkam en de ëKristen
gwen hap Alap gwibirida'ara. Sap Yahudi
zini zen hen angkam en Alap mo kalang
gwe gun sun ënol drak-drak gwe-gwe'an.
Hwëna Yahudi srëm zini em kime Yesussu
de täibliblankam kitak tangan sowe he'ak,
Alap men ki-en beyana dam gulsuku, zen
dekam sa Alap Yahudi zini insa etan
kwang guludala. ²⁶ Zen dekam sa Alap
tingare Israel Bak mo ausu nakore zini in
ëngaya gwen hap de ora san dep kwang
guludahal zala. Sap Alap mo olak man
lwak,

“Ëna Yerusalem kon sa ngaya tabin hip de
Zini hata zala,
Zen Zen sa Israel Bak mo ausu nakore zini
insa etan Alap osan dep golëlwan
dahal zala.

²⁷ Hen Ëe dekam asa ëre mo zi niban de ol
ziaha-en gunnu insa sul soner-
kimë zëno mae mo karek-karekna tap
gulsuzim'ikye.”*

²⁸ Zep angkam Yahudi zini mes Alap
gweibiridaka- san de zëre mo jal zini
kiye. Hwëna em Yahudi srëm zini em
zebe angkam Kristus hup de ol dawemna
ulin gwe'an. Hwëna Yahudi zini in nama
Alap mo hlil irin nik hen lowe he'an, zep
Alap mo zëbe mae hap de kwasangna

nama. Sap Zen nama zëre mo ol gu-
gunnu insa enlala gwe-gwibi'ira- mensa
orep auyan-aza zem Abraham, Isak, hen
Jakob maesa gu-gubirida gwekaye. ²⁹ Sap
Alap mensa ëngaya gwen hap zini dam
tasibirki, zëbe mae hap de enlalana insa
bëjen wet tyasin. Hen zëre mo zi hip de
golzimdinni, Zen bëjen etan al gulzimdin.
³⁰ Zep Yahudi zi niban Yahudi srëm zi
niban, em mese Alap mo nwenak ëlirak
gwek. Orep Yahudi srëm zini em hen
Alap mo jal zi mo kime lowehe gwek.
Hwëna Yahudi zini in kim Kristussu de
täibliblan hap baes tak, zen dekam zep
hwëna emsa kwasang gwibiridaka. ³¹ Zep
angkam Yahudi zi hwëna eno mae mo
weinak Alap mo jal zi kim lowe he'an, sap
Alap emsa hwëna kwasang gwibiridaka.
Zen kirekam Alap Zën ki eirim ënol drak-
drak gwen hap gwibiridaka- dekam de
etan kwang guluda halzan hapye. ³² Sap
Alap mes ki gwibiridaka, “Dikire tingare zi
ausuna nonol ënol drak-drak gwe-gwek, ki
asa hwëna etan kwasang gwibirida gwer.”

³³ Eiwa, nëno mae mo Alapna sërkam de
dawem tanganna!

Zëno enlalana blal tanganna, hen zëno
tame gunnu.

Zini nen toton banakan dep?-
zëno klis gunsu de tame gun hupye,
hen zëno nëbe mae hap de syalaye.

³⁴ Zen in zep Alap mo olak man lwak,
“Zini toton banakan dep?-

Bian mo enlalasa de tame tan naye.

Hen Bian Zënaka toton nara dep?- titi tan
naye!”

³⁵ “Hen Alap nara zi hon ba maena bohë
gulku?-

zep de hwëna Alap etan golblan hapye.”*

³⁶ Sap tingare yang tabinni, ausuna kitak
Alap en honke.

Zen kitak Alap mo sosen en nakon ki lwa
gwenan,

hen tingan Alap zëre mo bose ensa de
teip gulsuk gweblan en hap ki lwa
gwenan.

Dikire kitak hëndep denaban boltere da
gwek! In eiwa.

12

*Kristen zi de Alap mo nwenak kirekam
lowehe gwen hap de ol:*

¹ Zen in zep, aya-wal oso-wal, ëe ama
emsa titi tabi'in: Nen nëre mae mo timni
Alap en hap nen sosok gul gweblan-
otweran ninsi de Alap hap de kalsnak lone
seblan makan. Sap Alap tweran tangansa
de tru ta seblan hap hom dwam gwe'ara.
Zen diki nëno mae mo timsi dwam

gwibi'ira. Nen mese anakan tame uk, "Alap mes zère mo sèrkam de kwasang-kwasang nakon Yesusu nèbe mae hap sosok tazimki," zep nen hen nen nère mae mo timni zèbe hap sosok gul gweblan-dekam de zèno bosesa mam gulblun hap, hen dawemsa gol gweblan hap. ² Auhukama enlala enkam bap nen lowehe gwen. Hwèna Alap dikim nèno mae mo enhosa li ta sone gwizimdin hip nen nènaka Zèbon onak sosok ta gwibin. Zen dekam esa èliwehe gwer- san de zi èsena kiye. Dekam esa Alap mo nèbe mae hap de dwam gwibir-zimdinni anakan dam ulsuk gwer, "An kirekam de lowe henna, zen tangan Alap zère mo nwenak dakasti'in."

³ Aya-wal oso-wal, Alap man sèrkam asa kwasang gweblaka, zep asa dam tasiki- Kristus hup de olsa de golzim halada gwen happye. Zen in zebè emsa kitak titi tabi'in: Sosonna mensa Alap zère mo syal hap nèbe mae hap srèn-srènkam gol gwizim'ira, dawem enkam nen gwirensin. Bap nen nènaka anakan boltere ta gwibin, "Abon Alap onakore sosonna mamna." Diki anakare enlala betek naban nen nènaka enlala gwibirida gwen, "Ba hap tangan Alap kirekam de sosonna abe hap golblaka?- sap èe an hen orep karek gol gwen nakake." Zep men kirekam ena aha-en aha-enkam Alapsa anakan laibli gwebla'an, "Abe hap kire sosonsa golblaka," zen kire enkam emki syal gwe-gwibin- hwèna enaka de boltere ta gwibin srèmkam. ⁴⁻⁵ Zep nen Kristussu de taiblilblan weny, nen mese Deban èraha-en gwek- san de aha-ere timni kiye. Zi mo timni zèno hli-hlina beyana, hen hlina in mo syala srèn-srènna- men ki tanana, tahana, hen ing ala maena. Zep nen hen beyana, hen zère mo syal hap de sosonna mensa Kristus nèbe mae hap wei yul sonezimki srèn-srènna. Hwèna nen an aha-ere tim nikorena, zen in zebe nènaka mas eibirida gwenan hen kwasang eibirida gwenan.

⁶ Zep Alap mes nèbe mae hap zère mo sèrkam de kwasang-kwasang nakon srèn-srènkam sosonna golzimki. Zep ebe mae hap de zère mo Enho nakore hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip denaka gol gwizimdinkim, men kire enkam ena anakan taiblilbl'ara, "An Bian desa de ayang gwizimdin hip abe hap golblala," ki emki hèndep ayang gulzimidin. ⁷ Hen kirekam, ebe mae hap de aha zisi dikim mas gwibirida gwen hap de sosonsa gol gwizimdinkim, emki hèndep mas gwibirida gwen. Ahaksa aha zisi de Alap mo olkam tawa ta gwibin hip de sosonsa de gol gwizimdinkim, ki emki hèndep tawa ta gwibin. ⁸ Hen

aha zisi dikim tatete ta gwibin hip denaka de gol gwizimdinkim, emki tatete ta gwibin. Tahalha zisi de te-alakam mas gwibirida gwen hap denaka de gol gwizimdinkim, emki isrip-sri naban mas gwibirida gwen. Hen Kristen zisi dikim nol gwibiridan hap de sosonsa de ebe mae hap gol gwizimdinkim, emki syal-syalkam nol gwibirida gwen. Hen aha zisi de kwasang gwibirida gwen hap denaka de gol gwizimdinkim, emki isrip-sri enlala naban kwasang gwibirida gwen.

⁹ Botonkam bahem aha zisi kwasang gwibirida gwen. Diki eiwa-eiwa tangankam em kwasang gwibirida gwen. Enlala jal-jalsa emki ja-ja ta gwen. Dawemsa de syal gwibin hip de enlalasa emki kyangkyang tasik gwen. ¹⁰ Ere mo Kristen bose walya emki dawemkam kwasang gwibirida gwen- men kiye, ere mo iye tangansa de kwasang gwibiridanna. Eno bosesa de aha zi teip gulsublun hap bahem èdwam gwe-gwen. Hwèna diki hwè-hwèkam em enaka blikip gwesibirida gwen. ¹¹ Eno mae mo enho nakon Alap hap de isrip-srina bap zen betek gwen. Hwèna Alap mo Enho nakore isrip-sri naban emki Bian hap de syalak èsyal-syal gwe-gwen. ¹² Isrip-sri naban emki anakare enlala naban lowehe gwen, "Mensa Bian nèbe mae hap hamal gulzimki eiwa nen esa ulin." Zep kareksa de goltowennak, tatem em èzauk gwen. Alapsa em gu sonebla tine gwen. ¹³ Kristen bose wal uk de ètahalha gwenna, emki mas gwibirida gwen. Hen eno mae mo tame tabin srèm zi de eno mae mo ènak yaing gwe-gwe zankam, emki isrip-sri naban ere mae mo gola kon lup gulin gwen.

¹⁴ Zi de emsa Kristus mo bose hap karek tabinkim, Alapsa em gu sone gweblan- Zen de zèbe mae hap dawemsa golzimidin hip. Hwèna Alap de karek tabin hip bahem abe tan. ¹⁵ Em de Kristen bose omka anakan salbiridankam, "Zen isrip-sri naban lowe he'an," emki hen zèno mae mo isrip-srina insa enhonak eisbin. Banakare kareksa de goltowen nakon de enlala dowe hanan naka salbiridanna, emki hen zèno mae mo enlala dowe hananna insa ere mae mo enhonak eisbin- em de hen gol town makan. ¹⁶ Aha-ere enlalakam em lowehe gwen. Bahem anakan èboltebolte gwe-gwen, "Èe wal bosyanna wakin han apdenak hom." Hwèna bose srèm zi niban emki apdekam isrip-sri naban golèapde gwe-gwen. Bahem enaka anakan enlala gwibirida gwen, "Èe an mes tanganè tewesik."

¹⁷ Zi de ebe mae hap kareksa golzimdinkim, em hwèna bahem zèbe mae

hap karekna gol gwizimdin. Em hwëna tingare zi mo nwenak dikim dam-dam enkam lowehe gwen hap em ëalp gwe-gwen. ¹⁸ Diki dawemna ere mae mo soston jam en em ëalp gwe-gwen- dekam de tingare aha zi niban enlala sësek enkam lowehe gwen hapye. ¹⁹ Hen aya-wal oso-wal, bahem tangan aha zi niban enaka hwë-hwëkam karek ta gwibin. Diki Alap Zën sa karek ta gwibiri. Em bahem. Sap Alap mo olak man lwak,

“Èe ama emsa gu-gubirida'an: Emsa de zi bose uk karek tabinni, Èe asa hwëna desa karek ta gwibir. Em bahem.”*

²⁰ Zep men kirekam Alap mo aha olak lwa'an, kirekam em gweibirida gwen, “Eno jal zi de usak gwenna, tembanesa em golblan.

Hen ho-hole gwenkam, hosa em golblan. Sap em de kirekam gwë gweblankam, dekam saherak esa drënera.”*

²¹ Dowal mo kigï naban de zereijannak, bahem ësin gwe hana gwen. Hwëna dawemsa de gol gwen ennak em tatem ëzauk gwen. Zen dekam sa karek san dep de titi tan hap emsa topse gweblala.

13

Kristen zi de kirekam pemerinta mo nwenak lowehe gwen hap de ol:

¹ Pemerinta nakon men zen nësa irik nil gwenan, desa tingan nen blikip gweibirida gwen. Sap tingare auhu-kamanak de teipsin-teipsin wenya, zen Alap dam tasik gwibirida. Zen de dam tasibin srëmkam, hom ëteipsik gwenan. ² Zen in zep, pemerinta mo titi tabin olsa de gulumurunkum, zen man nwe-mase gwe'an- Alap mo olsa de gulumurunnu kiye. Alap Zën sa hen nësa kire hap karek ta gwibiri. ³ Men zen dawemna syal nei gwibirin, zen hom pemerinta mo mam-mamna nairibirida gwenan. Diki men zen karekna syal nei gwibirin, zen man nairibirida gwenan. Zep em de dawem ensa syal gwe-gwibinkim, emsa sa sam neisik gweblal, hen airin srëmkam esa gwë gwer. ⁴ Sap pemerintanak de mam-mam wenya, zen desa mes Alap nëbe mae hap de dawem hap dam tasibirki. Hwëna nen de zëno mae mo nwenak kareksa syal gwe-gwibinkim, ki nen airin niban esa lowehe gwer. Ki hwëna Alap sa desa nësa de karek tabin hip gubiridala. Sap desa mes Alap kire syal hap dam tasibirki. ⁵ Zen in zep, pemerintanak de mam-mam wenya nen blikip gweibirida gwen. Zen nësa dikim karek tabin srëm en hap hom,

hwëna nëna hen nëre mae mo enhonak kirekame Alap mo dwam gwibinni eis gwibi'in.

⁶ Zen in zep, pemerinta hap em pajak hap de te-alana gol gwizimdin. Sap men zen pemerintanak irik ni'in, zen san de Alap hon de ëbabu gwe-gwen zini kiye, hen zen kitak pajak te-alana in dekon gajina nulin gwenan. ⁷⁻⁸ Zep men kirekam dakasti'in, kire enkam em gol gwizimdin. Emsa de pajak hap de te-alasa de golzimidin hip gubiridankam, emki golzimidin. Hen men zen blikip gweibirida gwen hap ëdakasti'in, emki desa blikip gweibirida gwen. Hen te-ala maesa de bohë gunnu, emki etan sul sonenkam gol gwizimdin.

Mae hap de ol: Kristen zini, nen nënaka kwasang gwibirida gwen, sap Yesus mo lwa halzan hap de yaklanak dep angkam man golek de gwe'an.

Angkam kwasang hap denakaë gulk sun blaonzim'in: Zini kim te-ala yawalsa zini bohë nul gwenan, zen dekam ben jamkam etan nul gwizimnin. Kim su nul sone gwenan, dekam zep gol gweblanna nolzausuk gwenan. Hwëna ëe ama emsa gubirida'an: Zi bosyansa de kwasang gwibirida gwenna desa bëjen golzausun. Sap men zen zi bosyansa kwasang neibirida gwenan, zen dekam tingare Musa mo titi tabin olsa su nul sone gwenan. ⁹ Sap tingare Musa mo titi tabin ola, zëno ausuna zen kwasang-nak lwa'an. Sap zi bosyansa de kwasang gweblankam, dekam wal bosyansa de karek ta gwen srëm hap de titi tabin ola insa bëjen gulumurun. Zep kwasang gweblankam bëjen kahalo tan hen sowë tan. Kwasang gweblankam hen bëjen zëno bi gwibin kire-kiresa dwam gwibin, hen bëjen tan. Zep Musa mo jalse gwen ola in, zi bosyansa de karek ta gwen srëm hap dena, zëno ausuna aha-en- men zen hen anakan lwakye,

“Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen- san de enaka de kwasang gwe-blanna kiye.”*

¹⁰ Zep nen de aha zisi kwasang gwibirida gwenkam, nen dekam bëjen desa karek tabin. Zep dekam man nwe-mase gwe-gwenan, nen hen kwasangsa de syal gwibinkim tingare Musa mo titi tabin olsa kim su kul sone gwenan.

¹¹ Kirekam de lowe henna zen hen mae hap: Sap Bian mo lwa halzan hap de yaklana angkam man tangan golek de gwe'an. Zep ni truwen makan hap nen lowehe gwen. Sap nësa dikim hëndep denaban ngaya tabin hip de yaklanak angkam mes tangan golek de gwer. Men

* **12:19** 12:19 Ul. 32:35 * **12:20** 12:20 Ams. 25:21-22
19:18

* **13:9** 13:9 Kel. 20:13-15; 20:17; Ul. 5:17-19; 5:21; Im.

kime Biansa läibliblak, dekam nama langanak. ¹² Sap kawesinni an zen angkam lwa'an, tap gwen hap man golek de gwe'an. Hwëna nen dikim ngatan tangannak lowehen hap de yaklana angkam man zils'i'in zala. Zep kawesinnik hap nen lowehe gwen. Kawesinnik de lowehe gwen zi mo syala hap nen gol gwen. Diki ngatannak de lowehe gwen zi mo syal ensa nen gol gwen- dowl mo kigisa dikim zereija gwen hapye. ¹³ Zep nen Kristus mo nwenak dam-dam enkam nen lowehe gwen- dekam de kitak nësa anakan tame tabin hip, "Zen eiwa ngatannak lowehe gwenan." Syan-syan enlala enkam hap nen lowehe gwen. Hen ho mamakna hap nen mamkam otdeblanda gwen. Bap nen ëkahalo gwe-gwen. Hen nère mae mo hole-hle san hap nen ang ta gwen. Hen hap nen ëdarak gwe-gwen. Hen aha zi de banakare dawem maesa gul irinnik hla tankam, hap nen kire hap husus gwibirida gwen. ¹⁴ Diki Bian Kristus Yesus en hon nen nënaka sosok ta gwibin- Zen dekakim enho nakon nësa golëlowehe gweka. Hen hap nen enho nakon ëkalang gwe-gwen- dekam de nère mae mo auhu-kama hole-hle san ang ta gwen hapye.

14

Mae hap de ol: Kristen zini nëno mae mo taiblibin hip dena man engka en srën-srën në'an, zep kire nakon bahem enaka husus gwibirida gwen.

¹ Ere mae mo Kristen bosena men zen nama Kristussu de taibliblannak ëtatete gwe srëm gwe'an, deban mae sap esa olësi ri gwe-gwer. Hwëna bahem enaka anakare hap klis gul gwen hen husus gwibirida gwen, "Zen ba hap nama ëpba titi tabin ola in san ang ta gwe'an?" Ahaksa, "Zen ba hap ang ta srëm gwe-gwe'an?" ² Zep anakarekam lwa gwenan: Biansa de taibliblannak men zen ëtatete gwek, zen tingare tembanena man dwin gwibirin. Hwëna men zen ëtatete gwe srëm gwe'an, zen bëjen tweran ninkim dena twinbin. Zen mae hap dwinbir srëm gwe-gwe'an: Sap zère mae mo enhona man anakan jalse neibirida gwenan, "Em de twinbinkim, em esa Alap mo nwenak karek gwera." * ³ Zep em men zene tingare tembanena olgwen gwibirin, em bahem, men zen dwinbir srëm gwe-gwenan, desa husus gwibirida gwen. Hen emsa men desa ere mae mo enhona jalse

gwibirida gwenda, em hen bahem tweran nin twin gwibin wenyä insa anakan jalse gwibirida gwen, "Em ema tweran nin twinbinkim Alap mo nwenak ëkarek gwe-gwenan." Sap Alap mes desa hen kap gul inki. ⁴ Sap Alap hom emsa gwibirida'ara-em de ere mae mo Kristen bose wal mo kareksa klis gul gwizimdin hipye. Zen diki Bian zère mo dena- anakan de klis gul gwen hap denaye, "Em ema ano nwenak husus gwe'ara," ahaksa, "Em ema sam gwe'si'ira." Hen Bian mo sosonna kidekam de eno mae mo Kristen bosena insa eiwa de ora san dep golëwet so gwen hap denaye.

⁵ Hen kirekam, ahakon man yaklana näitblinda zahe gwenan, "Bian hap dena, an diki zen tangan." Hwëna ahakon man ëgu gwenan, "Kitak de yaklana, zen Bian en hap dena." Zen diki srën-srënkam emki ere mae mo dam gulsun sun ang ta gwen. ⁶ Men zen yaklasa näit gweblanan, zen hen Biansa dikim blikip gwe'siblin hap kirekam syal ta gwenan. Men zen hen näitbli srëm gwe-gwenan, zen hen Biansa kirekam blikip neisik gweblanan. Hen men zen tweran ninni dwin gwibirin, zen hen dekam Biansa blikip neisik gweblanan, sap zen tembanena in hap Bian hap dawemsa nol gweblanan. Hen men zen tweran ninni dwinbir srëm gwe-gwenan, zen hen Biansa dikim blikip gwe'siblin hap kirekam ëgwë gwenan. Zep zen hen Bian hap zère mae mo tembanena in hap dawemna nol gweblanan. ⁷ Zep dare hlikna in, zen Biansa dikim blikip gwe'siblin hap kirekam srën-srënkam syal ta gwenan. Zen aäris. Sap nen nën home nère mae mo auhu-kamanak de lowe henna bi eibi'in- dekam de nën dam gulsun hupye, "Ee asa holokam gwër," ahaksa, "Nabakam asa til." ⁸ Zep nen de holokam lowehen hap dena, zen diki Bian mo tahanak lwa gwenan. Tin hip dena hen kirekam. Zep nen diki Bian de nësa sam gwe'sibiridan en hap nen lowehe gwen. ⁹ Sap Kristus kire hap tilki hen tin nikon etan ngaya gweka: Dekam de nësa bi gwibiridan hap- sap nama men zene lowe he'an, hen men zen juwenkam teingir gwe gukke.

¹⁰ Zep em ema ëkarek gwe-gwenan- ere mae mo Kristen bose walsya de anakan jalse gwibirida gwenkamye, "Em ema kirekam Bian mo nwenak ëkarek gwe-gwenan." Hen em ba habe Kristen

* **14:2** 14:2 Dekam ahakore Kristen zini mae hap tweran ninni dwinbir srëm gwe-gwek: Sap Kristen srëm zini dekam yang tasibin dowl-dowl hap de blom tabir-zimdin otweran nin mosrosa pasarak lirak da gwibik. Zen zep ahakore Kristen zini kire naka de li tabin srëm hap tweran nin twinbinni baes ta gwek. Hen ahakon, men zen Yahudi zi ausu nakon ëKristen gwek, zen hom Yahudi mo golsriwen tweran ninni dwin gwibik- men ki gwe ninni.

bose omka husus eibirida gwenan? Emki éenlala gwen: Lamkam de Bian nësa kítak klis gul zunkam, Zen sa nësa anakan takensibirida gwer, “Em ba habe kirekam enaka karek la gwibik?” ¹¹ Sap Alap mo olak anakan lwak,

“Èe, Ngaya Zini Alap, ama emsa gwibirida'an:

Eiwa, tingare zini boklesa sa ap kom da gweblal,

hen anakan sa Asa nen gweblal,

‘Em in, eiwa, Alap.’ ”*

¹² Zen in zep, Zen diki Alap Zën sa nësa nëre mae mo auhu-kamanak de gwën hap takensibiridala, hen Zen diki Zen sa nëno mae mo karek-karekna anakan nêp klis gulzimdi, “Em kirekame karek gweka.”

Mae hap de ol: Bahem ere mae mo Kristen bose walya karek san dep de titi tan makan gweibirida gwen.

¹³ Sap nësa Bian kirekam sa klis gulu, zep nen bap nen nënaka anakan klis gul gwen, “Em ema kirekam êkarek gwe-gwenan.” Diki anakan nen nënaka alp gwibirida gwen, “Èe babê ère mo Kristen bosena karek san dep de titi tan makan gwëblan. Ki zen sa tol kareknak zara.”

¹⁴ Ansaë an kon ebe mae hap ayang gulzim'in, desa Bian Yesus Zën abe hap gol-blaka: Tembanena hom tangan- dekam de Bian mo nwenak êkun gwen hap denaye. Hwëna zi de anakan eisbinni, “Èe asa tembanena an kon Bian mo nwenak kun gwer,” ki zen bap zen twinbin. Hen Kristen bose zem bap zen twinbin hip titi tan. Sap zêbe hap eiwa man nwe-mase gwe'an-golsriwen tembane. ¹⁵ Sap em de Kristen bose uk mo nwenak zëno golsriwen tembanesa twinbinkim, zen dekam sa zëre mo enhonak anakan eisbiri, “Abe hap sap kire tembanesa de twinbinni karek, hwëna anik ki akasibik.” Hwëna zëno enhona sa hyanak dowebla hanala. Zep em de zëno nwenak kiresa twinbinkim, em ema karek san dep de titi tan makan gwëbla'ara, hen ki home kwasang gwebla'ara. Sap Kristus zêbe hap hen tilki. Zep bahem zëno enho nik dikim dowebla hanan hap titi tan makan gwëblan- zëno nwenak de twinbinkimye. Zen mana tol syauk sun de ora san ang gwenanka. ¹⁶ Zëno nwe srëmnak sap esa. Sap em mese tame gulku, “Kiresa de twinbinkim èe homê karek gwe'an.” Sap zini in Alap mo dwam gwibinsi srën tame gu'ura, zep bahem zëno nwenak twinbin. Ki hwëna em insa Alap mo dwam gwibinni srën tame gulku, dekon sa hwëna emsa anakan enlala gwe-blala, “Zen man kirekam karek gwe'ara.”

¹⁷ Sap tembanena hen ba maesa de otdebin hip dena, zen Alap mo nwenak bol-zaun nuka hom. Diki nen men zene Alap mo irik ginnik lowehe gwe'an, an diki zen nèbe mae hap bol-zaun tangan wenyaye: Zëre mo Enho nakore isrip-sri naban nen nëre mae mo Kristen bose walya ban aha-ere enlalakam Alap mo dwam gwibin en san lowehe gwen. ¹⁸ Tingan men zene kirekam Kristussu ang è gweblanan, Alap man nësa sam gwesibirida gwe'ara, hen zi bosyanna sa hen nësa sam neisibirida gwer.

¹⁹ Zen in zep, Kristen zini nen nen ëalp gwe-gwen- dekam de aha-ere enlalakam lowehe gwen hap, ekakim nënaka Kristus en hon dikim tatem èzauk zahan hap dena kim titi la gwibik. ²⁰ Zep em bahem Alap mo zi syal gwibinsi karek ta gwibin-zëno mae mo nwenak de zëno mae mo golsriwen tembanesa twinbinkimye. Sap eiwa tingare tembanena Alap hom golsriwe'ara. Hwëna em de Kristen bose uk mo nwenak twinbinkim, hen zen de emsa de hla tankam ein mas gwenkam, ki em mese desa kareknak drê nenda. Zep em hen dekam mese karek gwenda- kirekam de gwëblankamye. ²¹ Zep tweran ninsi bahem kire nik mo nwenak twenblanda gwen. Anggur hona hen bahem desa de otdeblanda gwen srëm zi mo nwenak otdeblanda gwen. Hen ahakore nik mo golsriwen syalsa zëno mae mo nwenak bahem mae gol gwen. Ki hwëna desa esa kim karek san dep de titi tabin makan eibirida gwer. ²² Zep men kirekame Biansa tembane mae hap dena laiblibla'an, zen diki ere mae en mo enhonak em lone gwen-Alap en de emsa tawa gwibirida gwen hap. Zep men zene anakan eis gwibirin, “Èe kirekam de gwënkam, kareksa homê go'an,” em isrip-sri gwibinnike lowehe gwe'an. ²³ Hwëna zi de enlala nik anakan beya gwenkam, “San ha èe twinbin? San ha babê?”- kire zini bap zen twinbin. Sap zen de twinbinkim, ki zen sa Alap mo nwenak karek gwer, sap zen hom anakan taibli'ara, “Èe de desa twinbinkim, èe homê dekam karek gwe'an.”

Zep em de ba maesa anakare enlala naban syal gwibinni, “Alap hom dekam asa sam gwe-sibli'ara,” ki em eiwa zëre mo nwenak mese karek gwenda. Sap em home ere mo syala insa anakan taibli'ira, “Alap man kire syala sam gwesibi'ira.”*

15

Men zen Kristussu de taibli'lannak

* 14:11 14:11 Yes. 45:23 * 14:23 14:23 Yak. 4:17

étatete gwe srēm gwe'an, desa de kirekam mas gwibirida gwen hap de ol.

¹⁻² Nen men zene Kristussu de taibliblannak étatete gwek, nen hap nen nē-en de nēnaka sam gwesibirida gwen hap syal ta gwen. Hwēna men zen étatete gwen srēm nakon anakan nama neis gwibi'in, "Tembanena an sanē twinbin? San babē?"- zen de hen nēsa sam gwesibirida gwen hap nen hen syal ta gwen. Hen nen mas gwibirida gwen- zen dikim hen Bian Yesussu de taibliblannak tatem ēzauk zahen hapye. ³ Sap Kristus Zen hom zē-en dikim sam gwesin hip syal gweka- men kirekam zēbe hap dena Alap mo olak lwakke, Zen kim Alapsa anakan gublukaye,

"Alap, zini men kim Emsa lamang da gwek, Èe hwēna dekam ama eisbik- san de Asa de lamang tanna kiye."*

⁴ Tingan men zen kirekam Alap mo ēpba olak ale nul gwek, zen nēsa dikim tawa ta gwibin hip, hen enlala tatetesa dikim nēbe mae hap zer gwizimdin hip. Nen dekam anakare enlala naban esa tatem ēzauk gwer, "Nen an Alap mo taha terenake lowehe gwe'an, hen Zen sa zēre mo ol gu-gunsu nēbe mae hap kitak sul sonezimdi." ⁵⁻⁶ Sap Zen Alap Zēn kirekam de enlala tatetena zer gwizimnira, nen zebe enlalana ēdowe hana srēm gwe-gwenan. Dikire Alap ebe mae hap aha-ere enlalakam dikim lowehen hap dena etan mas gul gwizimk- apdekam ekakim aha-ere enlalakam Bian Kristus Yesus mo Bian Alapsa boltere la gwek, men kirekam Kristus Yesus nēsa dwam gwibirida'arake.

Mae hap de ol: Yesus Zen Yahudi zi en hap hom hata zaka, zep hap nen kire hap nēnaka klis gul gwen.

⁷ Zen in zep, aya-wal oso-wal, Kristus hom nēsa anakan klis gulku, "An Yahudi zi. An Yahudi srēm zi." Zep nen hen hap nen nēnaka kire hap klis gul gwen. Hwēna Alap mo bose dikim teipsin hip nen nēnaka anakan enlala gwibirida gwen, "Zen ano Kristen bose." ⁸ Emki ēenlala gwen: Kristus Yahudi zisi de babu gwibiridan makan hata zaka- Alap mo ngayatabin hip de kalangna mensa auyan-aza zemka gu-gubirida gwekake, desa dikim sul sonezimdin hip. Zen dekon zep tangam dam gwesinin, "Alap eiwa taibliblan tanganna." ⁹ Hwēna Kristus hen Yahudi srēm zi hip hata zaka- zen dikim hen Alap zēre mo kwasang-kwasang nakon Zēnaka boltere ta gwen hap. Sap Alap mo olak

Kristus mes hamal hap Alapsa anakan gubluka,

"Èe asa Yahudi srēm zi niban eno bosena ziteip gulsuk gweblal, hen tērya ban asa eno bosena ziboltere gul gweblal."*

¹⁰ Hen Musa Alap mo olak kire hap hen ale gulku,

"Yahudi srēm zi, em Alap mo nonol hlil irin zi niban em apdekam Alapsa isrip-sri gwe-gweblan."*

¹¹ Etan ahana Yahudi srēm zi hip dena buku Mazmuruk anakan ale nuk,

"Tingare zi ausuna Alapsa em isrip-sri gwe-gweblan.

Hen tingare okamanak de zini Desa en boltere la gwek."*

¹² Hen Yesaya Bak Alap mo ola anakan ale gulku,

"Daud Bak mo weinak de irik gin hip de Zini men Zen de hata'an zaka,

Zen Zen sa hen Yahudi srēm zi ausuna irik gili.

Hen zen Desa en sa ēngaya gwen hap blol nē gweblal."*

¹³ Zen in zep, sap em hen mese Bian Yesussu laibliblak, Èe in zebē Alapsa ebe mae hap abe ta gwenan- Zen de isrip-sri enlalasa ebe mae hap mamkam ing ta sone gwizimdin hip, anakare enlala naban, "Nen an eiwa Alap mo taha terenake lowehe gwenan." Dekam Alap mo Enhona sa emsa golēlowe gwera, hen dekam esa anakan de tame gunnu esek ulse gwer, "Alap mensa nēsa gu-gubiridaka, nen eiwa esa ulin."

Mae hap de ol: Paulus kire hap Romak de Kristen zi hip udobe naban ale gul sonezimki.

¹⁴ Zep aya-wal oso-wal, èe anakare enlala nabanē suratna ansa ebe mae hap ale gul sonezimk, "Romak de Kristen zini in dawem-dawem tanganna. Zen hen dawemsa aha zi hip hen-henkam noltrei gwizimnin. Zen hen mes Alap mo dwam gwibinni tame nuk, hen dekam aha zisi desan dep titi da gwibirin." ¹⁵ Sap èe mesē kirekam emsa taiblibiridak, in zebē anakan enlala gwek, "Èe anik etan udobe naban suratkam enlala sobiridak, sap Alap mes ki zēre mo kwasang-kwasang nakon syala ansa abe hap wei yul soneblaka." ¹⁶ Sap Zen eiwa mes asa dam tasiki- Kristus hup de ol dawemsa de Yahudi srēm zi mo lang-lang san golzim halada gwen hapye. Zen kim Kristussu daibli

* 15:3 15:3 Mzm. 69:8-10 * 15:9 15:9 2Sam. 22:50; Mzm. 18:50 * 15:10 15:10 Ul. 32:43 * 15:11 15:11

Mzm. 117:1 * 15:12 15:12 Yunani olkam, Paulus man anakan Yesaya mo ola insa ale gulku, "Isai Bak mo ausu nakon sa hata'an zaka..." Isai, zen teipsin zini Daud Bak mo Bian. (Yes. 11:10)

gwebla'an, Alap dekam zep zère mo Enhokam ngan tasik gwibi'ira. Yahudi zini in dekam zep zère mae mo timni Alap en hap sosok nul gwebla'an- otweran ninsi de Alap hap de kalsnak lone seblan makanye. Alap man tangan dekam sam gwesibirida gwe'ara. Ano syala zep nwe-mase gwe'an- san de Alap mo golak de syal gwe-gwen zi de otweransa tru tase gwe-blanna kiye. Hwëna ano syala otweran tangan hap hom. Zen hwëna dekam zini zère mae mo timni Alap hap sosok nul gwebla'an. ¹⁷ Zep zen in zebè Alap mo nganak de ère mo syala insa Kristus onakon sam gwesik gwibi'in ¹⁸ hen boltere gul gwe'an. Sap zen ano syala hom. Zen Kristus ap wei yul soneblaka- Yahudi srëm zini emsa dikim Alap osan dep zon guluda gwen hap, sap ano ola kon de Biansa taïbliblankam, hen ano banakare syal mae nakon de taïbliblankam. ¹⁹ Sap Alap mo Enhona man abe hap sosonna gol gweblanda, zen in zebè Yahudi srëm zi mo ngirinnik sèrkam de owas-owasna syal gwe-gwibirin- dekam de zen hen Kristussu taïbli gweblan hapye. Kirekam de sosonna in, dekam zebè Yesus hup de ol dawemna insa è-è san sowe henkam anakan gol halada gwék, "Zen Zen- nësa de ngaya tabin hip de Teipsin Zi niye." Nonol tanganna Yerusalem konè kon gwesik hanak, hëndep langna Ilirikumk golhatak. ²⁰ Sap èe ama anakan dwam gwe-gwenan: Men zèwe Kristus mo bosena nasalbir srëm gwe'an, desan de tawa tabirida gwen hap. Sap èe ama baes gwék- aha mo nga syal gweblannak de otanesa eiyas gin hüpye. ²¹ Zep ano kirekam de syala in, zen man dakasti'in- Alap mo olak men kirekam ale nukye, "Zini men zen Alap mo zer sonen Zi hip de ola nulin srëm gwe'an, zen sa nulin gwer.

Hen men zen èsane gwe srëm gwe'an, zen sa èsane gwenkam hëndep tame nul."*

Paulus mo Romak de Kristen zisi de amjanbin hip de kalang ol:

²² Kirekam de langa san golzim halada gwen srëm kam, ki amaka Romak de zini emsa nabakam amjanbik. Hwëna ama hir-hir gwék. ²³ Hwëna angkam mesè an san de langna beyakam amjanbinkim sul soner. In zebè hwëna ebon mae osan dep isrip-sri naban kalang gwe'an, sap orep mesè emsa de amjanbin hip kalang gwe-gwék. ²⁴ Sap èe angkam Espanyol san debè hen kalang gwe'an. Zen dekam asa hen emsa amjanbir kinzil. Dekam asa isrip-sri naban apdenak emsa golèlowehe

inendal. Dekon em neik hwëna asa Espanyol san dep de song gwennak mas èblak. ²⁵ Hwëna angkam nonol Yerusalem san debè song gwe'an- zèwe de Kristen zi tahalha hap de te-alasa zertzimhan hap. ²⁶ Sap Makedoniak de Kristen zini hen Akayak de wenya zen mes zère mae mo kwasang-kwasang nakon te-alana tagam dak- Yerusalemk de Kristen zi tahalhasa dikim mas gwibiridan hapye. ²⁷ Zen zère mae mo enlala enkam ki Yerusalemk de Kristen bose zemka de te-alakam mas gwibiridan hap ola aha-en nuk. Sap kirekam man tangan zèbe mae hap sam gwezim'in. Sap Yerusalemk de zini mes nonol zèbe mae hap hëndep dikim lowehe gwen hap de te-alana nër sonezimk. Zep man tangan sam gwesin'in- Yahudi srëm zi de okama ennak dep de te-ala enkam mas gwibirida gwenkamye. ²⁸ Zep èe kimè syala ansa sul sonesi'ik, te-alana insa de zertzim hankam, zen dekam asa Espanyol san dep emsa amjanbir kinzil. ²⁹ Hen èe ama Kristussu blol gwebla'an, èe de ebon mae onak hata zankam, Zen sa abe hap hè'ho gwibin nika golblala- desan de hwëna ebe mae hap kae gwibir-zimdin hip.

³⁰ Aya-wal oso-wal, nen angkam mese apdekam Bian Yesusu eirink, hen Alap man zère mo Enhona nen dikim nënaka hwè-hwèkam kwasang gwibirida gwen hap dena ing ta sone gwizimnira, zen in zep emki hen abe hap enlala zon tasiblin naban Alapsa abe ta gwen. ³¹ Mae hap em Alapsa abe ta gwen: Yahudi mo langnak de Bian Yesusu taïbliblankam srëm zi mo taha nakon deka asa hil ti sone gwéka, hen dekakim zèwe de Kristen zini in ano syala ansa isrip-sri naban nulin. ³² Kirekam de Alap mo dwam gwibin sin lwankam, èe isrip-sri enlala naban asa ebon mae onak hatazal, hen eban mae de lowe henkam èe asa tangan sam gwesil.

³³ Alap men Zen zère mo tahana nèbe mae hap deisu guzim'ira, dikire Zen emsa kitak kara ta gwibik. In eiwa tangan!

16

Paulus mo dawem gol sonen ol:

¹ An kon an, em dikim nère mae mo somola Pebe Baksa tame gun hubè ale gulzim'in: Zen Kengkreyak de jemmatnak de zi mo tahasa tri so gwizimnin. Zep emki desa dawemkam gul irin, ² sap em mese apdenak deban mae Bian Yesus hun èraha-en gwék. Emki zèno tahalhasa sul sonebin, sap zen hen mes Kristen zini beyakam mas gwibirida gwék. Asa hen ki mas gwe-gweblak.

³ Ano dawem gol sonen ola ansa ëre mo wal bose darena Priskila ne Akwila nikip ayang ulzimk. Zen aban mae apdekam Kristus mo nganak syal ta gwenan. * ⁴ Hen Kristus hup de jal hap kim sap asa da'ak, zen zen hwëna asa de ërzaunnuk lin hip alp eisik. Hen zen dekam asa en hom kirekam mas ëblak, hwëna tïngare Kristen zisi mas eibiridak. Sap asa de ngaya la srëm gwenanam, ki ahakon molya ëKristen gwe'anam. Zen zep Yahudi srëm zini men zen abon onakon ëngaya gwen hap de ol dawemna nulin gwenan, zen hen zëbe nikip dawemsa nolzim'in. ⁵ Hen ano dawem gol soneziminni emki hen gubiridan- jematna men zen zëno nik mo golak tagal gwe-gwenanke, zëbe mae hap.

Hen ano dang tïninak de wal bosena Epenetus Baksa enblak, "Paulus dawem ensa ep gol soneblaka." Sap Asia mo lang nakon, zen zen nonol Kristussu taïblïblaka. ⁶ Hen kirekam Maria Baksa enbik, "Zen dawem ensa ep gol sonebirki." Zen ebe mae hap de dawem hap mes syala dohon-hon naka gol gwëk. ⁷ Hen Andronikus ne Yunia neka enzïmk, "Zen dawem ensa ebe nikip gol sonezimki." Zen ano Yahudi bose, hen zen apdekam asa bwinak ërgwë gwëk. Zen Kristus mo dam sosun we-zi dare, hen ahakore dam tasibin wenyu man sam neisik gwizimnin. Hen zen zen nonol abon onakon Kristussu laïblïblak. Èe hwëna zëno nik mo lure nakonë taïblïblak. ⁸ Ano dang tïninak de wal bosena Ampliatussu hen enblak, "Paulus dawem ensa ep gol soneblaka." Sap ëe deban mesë apdenak Bian han ëraha-en gwëk. ⁹ Urbanu'u hen enblak, "Paulus dawem ensa ep gol soneblaka." Sap ëe deban mae apdenak Kristus mo nganak syal ta gwenan. Ano dang tïninak de wal bosena Stakis Baksa hen kirekam enblak. ¹⁰ Hen kirekam Apelles Bak hap ano dawem ola ayang ulblik. Sap desa kim Kristus hup de jal hap karek dak, zen hom dekam Kristussu hli taka. Zen hëndep ankam nama tatem zau'ura. Hen Aristobulus Swe hon de syal ta gwen zini enbiridak, "Paulus dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki." † ¹¹ Ano Yahudi bosena Herodion Baksa hen enblak, "Zen dawem ensa ebe hap gol soneblaka." Hen Narkisus Swe hon de syal ta gwen Kristen aya-wal oso-walya enbiridak, "Zen dawem

ensa ebe mae hap gol sonezimki." ¹² Hen ano dawem gol sonen ola we darena Tripena ne Triposa neka enzïmk, men zen hen Kristus hup de syal dohon-honna ol gwenanke. Hen ano dang tïninak de somola Persis Baksa hen kirekam enbik, sap zen hen kirekam de syal dohon-honsa gol gwëk. ¹³ Hen ano dawem gol sonenna Rufus neka an zeban enzïmk. Kristus man tangan sam gwëka- Zen kim desa zëre mo syalsa de gol gwen hap dam tasikïye. Hen an zem insa, ëe ama tangan gweibik- san de ano ane tanganna kiye. ¹⁴ Hen ano dawem ol gol sonenna enbiridak- Asinkritus, Plegon, Hermes, Patrobas, hen Hermas Baksa, hen tïngare aya-wal oso-walya men zen deban mae lowehe gwenan. Desa kitak enbiridak. ¹⁵ Hen ano dawem ol gol sonenna enbiridak- Pilologus Baksa, Yulia, Nereus, hen zëno somola, hen Olimpás Baksa, hen tïngare Kristen gwen wenyu men zen deban mae lowehe gwenan. Desa hen kitak anakan enbiridak, "Paulus ebe mae hap dawem ensa gol sonezimki." ¹⁶ Men kirekam Kristen zini ëtagal gwenak ëgwë gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golëtowaran. Tïngare awe de aya-wal oso-walya zen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimki.

Aumwa hap de ol zim-zim:

¹⁷ Aya-wal oso-wal, ëe etan aumwa hap ol zim-zimsi ebe mae hap mas gulzim'in: Men zen ëhliwen hap emsa tïti da gwibirin, desa bahem salbirida gwen. Sap zëno mae mo tawa tabinni in hom apde në'an- men kirekam nonol emsa tawa da gwibikye. Sap zëno mae mo yasik tabinni in, dekam zep zini Kristussu de taïblïblan nakon ëaltïl gwenan. Zep kirekam de zini langa lasik gwibik. ¹⁸ Sap kirekam de zini, zen nëno mae mo Teipsin Zini Kristus mo syalsa hom no'an. Zen hwëna zëre mae mo dwam-dwam enlalasa dikim sul sonen hap kirekam syal ta gwenan. Zen yasik tabin hip ol dërek-dërekkan ba tame gun srëm wenyaka nolëton gwenan, hëndep desan zep ang ta gwenan. ¹⁹ Hwëna emsa tïngare Kristen zini mes anakan tame dabik, "Romak de Kristen zini, zen eiwa tangankam Bian osan ang ta gwe'an." Zep kirekam de emsa sane ta gwibinkim, ëe ama tangan emsa isrip-sri gwibirida gwenan. Èe in

* **16:3** 16:3 Priskila, zen we bose. Akwila, zen zi zem. (Kis 18:2-3; 18:18; 18:26) † **16:10** 16:10 "Aristobulus Swe hon de syal ta gwen zi" hip dena awe, Paulus man Yunani olkam anakan ale gulku, "Aristobulus hon de wenyu." Dekam man nwe-mase gwe'an, Paulus Aristobulus zëre hap hom dawemna gol soneblaka. San ha zen dekam mes yap tïlki- men kirekam hen orep tangan de Kristen zini ale nulblikke, hen san ha dekam Kristenkam de babu zem man yap tïnkim hli yuludaka? Ahaksa, san ha zëno golak de lowehe gwen wenyu kip gol sonezimki?- men zen en ëKristen gwëkke. Ayat 11nak Narkisus Bak hap dena hen kirekam lwa'an.

zebë emsa titi tabi'in: Enlala blala ban em dawem ensa gol tine gwen. Hwëna karek gol gwensa em hwalebin. ²⁰ Alap men zen tahana nëbe mae hap deisu guzim'ira, Zen sa nabakam dowal mo kigisa nëno mae mo tana iltikinnik drënera- nen dikim zë zaublu inen hapye. Dikire Bian Yesus onakore kwasang-kwasangna eno mae mo enhonak lwa gwek.

²¹ Kristus mo nganak de syal bosena Timotius hen dawemsa ebe mae hap gol sonezimki. Hen kirekam ano Yahudi bose walya Lukius, Yason, hen Sosipater Bak, zen hen dawem ensa ep nol sonezimk.

²² Ëe, Tertius, men zenë suratna ansa Paulus mo ol san ale guk, dawem ensaë hen ebe mae hap gol sonezim'in, sap ëe an hen eno mae mo Kristen bose. ²³ Gayus Bak hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezim'ira. Ëe, Paulus, angkam zëno golakë gwë'an, hen awe de jematna zëno golak tagal gwe-gwenan. Ë yala awe de pemerinta mo te-ala aït gweblan zini Erastus Bak hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki. Nëno mae mo Kristen bosena Kwartus Bak hen kirekam.

[²⁴ Dikire Bian Kristus Yesus mo kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwek. In eiwa.] ²⁵ Men kirekamë Kristus hup de ol dawemna gol halada gwenan, nëno mae mo Alapna Zen sa emsa Yesussu de taïbli-blannak dikim tatem ëzaun hup tatete ta gwibiri. Orep Alap mo kire hap de kalangna zi hip man aning gul gwizimki.*

²⁶ Hwëna ëe zebë angkam zëno orep de ol aning gunnu insa Yahudi srëm zi sin dep golzim halada gwe'an- men kirekam hëndep de gwë gwen Zini Alap Zëna abe hap syala wei yul soneblakake, hen men kirekam orep zëre mo olsa de ayang gul gwen zini hamal hap ëgu-guk gwekke. Hëndep em Yahudi srëm zi ausuna zebe angkam Kristussu laïbli gwebla'an hen ang ë gwebla'an. ²⁷ Dikire Kristus Yesus onakon Alap mo bosena hëndep denaban teip nulsuk gweblak, sap Alap Zen Zen aha-en tangan- enlala blal Zi niye. Amin.

* 16:25 16:25 Ef. 1:9-10

Paulus mo surat Korintusk de Kristen zi hip

1-2 Korintusk de Alap mo hlil irin zi hip, Paulus onakon, hen nère mae mo wal bosena Sostenes onakon:

Dawem! Èe, Paulus, mae habè ep ale gul sonezim'in: Sap Alap zère mo dwam gwibin sin mes asa dam tasiki- Kristus hup de olsa de gol halada gwen hapye. Hen emsa mes Alap kwang guludaka- Zèn dikim emsa bi gwibiridan hap. Zep em kime Kristus hun èraha-en gwek, Zen dekam zep emsa lalak tasibirki. Zep men zen Bian Yesus hup tingare lang nakon boklena kom dabra tine gwenan, em hen mese deban mae siri gwek. Sap Yesus in kitak nèno mae mo Teipsinni.

³ Zen diki Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

Paulus kim Alap hap dawemna gol-blakake, sap Alap mes zèno tawa tabin nikon Korintusk de zi hip hè'ho gwibin nika gol gwizimki.

⁴ Èe ama Bian Alap hap dawemsa golbla tine gwenan- mae hap: Sap em ano tawa tabin nikon mese Kristus hun èraha-en gwek, zen in zep Bian Alap sosonna zère mo kwasang-kwasang nakon ebe mae hap sowenkam gol gwizim'ira. ⁵ Sap em kime Kristus hun èraha-en gwek, em dekam zebe ere mae mo enhonak sowehen tangankam eisbik- sap ol toran hap dena, hen enlala blal hap dena. ⁶ Zen dekam zebe anakan dam ulsuk, "Paulus mensa Kristus hup de ola golhata zaka, zen eiwa de tanganna." ⁷ Zep angkam sosonna mensa Alap mo Enhona nèbe mae hap gol gwizimnira, em home aha-en mae tahalha eibi'in. Em in zebe isrip-sri naban Bian Yesusu ès gwebla'an- Zènaka de etan zertrè zannak depye. Èe in zebè Alap hap dawemna anakan gol gweblanan, "Ema asa sam ta gwe'ara." ⁸ Zèn sa emsa tatete ta gwibiri, hèndep zère mo lwa halzan hap de yaklanak de zaunnuk zep esa enhokles gwesin srèm nik èzaul. ⁹ Alap sa kirekam ebe mae hap syal gwibir-zimdi, sap Zen zère mo ol gu-gunnu man sul sone gwenda. Zen bëjen emsa eititi gwibiridan, sap Zèn emsa kwang guludaka- zère mo Tanena Bian Yesus hun dikim zergolek de gwen hapye.

Mae hap de ol jalse gwen: Em ba habe èhliwe gwenan?

¹⁰ Aya-wal oso-wal, èe Bian Yesus mo bosekamè emsa gubirida'an: Enlalasa em aha-en ta gwen- dekam de èhliwe gwen srèm hapye. Bahem enaka jakal gwibirida gwen, hwèna banakare maesa de dwam gwibinni ahaksa kalang gwibinni, nonol em enlalasa dawemkam aha-en ta gwen. ¹¹ Sap Kloè mo iyena man asa nenblazak, "Korintusk de Kristen zini man èdarak gwe-gwenan." ¹² Insa darak gwen hap dena emsa gubiridal, zen anakan de ègwè gwensa: Ahakon ema ègu gwenan, "Èe an Paulussu de ang gweblan zi." Ahakon ègu gwenan, "Èe Apolo'a de ang gweblan zi." Ahakon ègu gwenan, "Èe Petrusu de ang gweblanna." Hen ahakon ègu gwenan, "Èe Kristussu de ang gweblanna." ¹³ Hwèna kirekam de lwankam, ki san Kristus mo timni esa blum ul?- deban de srèn-srènkam lowe hendan hapye. Ahaksa san ha te-lidak sonnak ebe mae hap èyè tik? Ki san emsa ano bosekam baptis dabik? ¹⁴ Angkam èe ama sam gwesin'in— mae hap: Èe homè emsa baptis tabik. Èe diki Krispus ne Gayus en nekaè baptis sok. ¹⁵ Zep ebon mae onakon ahana bëjen anakan gun, "Paulus zère mo bosekam asa baptis taka." ¹⁶ O ahakon mesè hen enlala gwibiridan: Stepanus Baksa hen zèno golak de weny, zen hen èyè baptis tabik. Hwèna dekon ahakorena, èe homè enlala gwe'an. ¹⁷ Sap Kristus asa zisi de baptis ta gwibin hip hom dam tasiki. Zen diki zère hap de ol dawemsa de gol halada gwen hap asa dam tasiki. Hen Zen anakan asa gubluka, "Auhu-kama zi mo enlala blala bahem ère hap de ol dawem naban siri gun. Ère hap de te-lidak soblan hap de ola, diki zen zen bolzaun gwen." Zen mae hap ki kirekam asa gubluka: Sap zi mo èhalen hap de sosonna, zen kitak zère hap de te-lidak soblan ennak lwa'an.

Mae hap de ol: Kristus hup de te-lidak soblanna, zen zèwe Alap zère mo enlala blala nèp zertreizimki.

¹⁸ Sap men zen juwen hap de ora san ang ta'an, zèbe mae hap Kristus mo te-lidak sonnak de tinnì, zen asyas ol makan lwazim'in. Hwèna nen èngaya gwen hap de ora san de ang tan weny, nen ema anakan tame ul gwenan, "Alap mo sosonna, zisi de ngaya tabin hip dena, zen zèwe." ¹⁹ Sap Alap mo olak man lwak, "Auhu-kama zi mo enlala blala Èe asa hom tazim.

* 1:19 1:19 Yes. 29:14

Nwe hlung gwen wenyik mo tame gunnu

Èe asa jek-jak gulzim.”*

²⁰ Zep auhu-kama nakore enlala blalsa de tawa tabin hip de wenya, hen sekolasa de sul sonen wenya, hen ol gulsun-gulsun hup de ètewesin wenya, zèno mae mo auhu-kama en nakore tame gunnu in Alap mes joblo-top gulzimki. ²¹ Sap Alap zère mo enlala blalkam mes tungare zini gubiridaka, “Em bëjen em ere mae mo enlala blala kon Asa tame tan.” Zen hom kirekam dep dwam gweka. Hwëna Zen a kirekam mo nësa angkam gubirida'ara: “Ola mensa ena ‘asyas ol makan’ enlala ei gwibirin, hwëna zen dekon asa emsa ngaya tabir-em de desa taiblibinkimye.”

²² Hwëna Yahudi zini, zen nonol owassa de goltreizimdin hip èabe gwe-gwenan-dekam de taiblibin hipye. Hwëna Yahudi srëm zini, zen zère mae mo enlala blal en san de ang tan hap èdwam gwe-gwenan. ²³ Zep nëno mae mo tawa tabinni, Kristussu de te-lidak sonnak makan ta irin hip dena, Yahudi zinik man jawe guk hana gwenan. Hen Yahudi srëm zini, zen man asyas ol makan enlala nei gwibirin. ²⁴ Hwëna nësa men desa Alap Zëna kwang guludaka, sap Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi, nëbe mae hap Kristus hup de ola in man nwe-mase gwizim'in, “Alap mo sosonna hen enlala blala zen zèwe.” ²⁵ Zep Alap onakore enlala joblo-top makare ola in, zen hwëna auhu-kama zi mo enlala blalsa man gulmun'un. Hen Alap onakore asyas makare ola in, zèno sosonna man taman kini'an- auhu-kama zi mo sosen nakonye.

²⁶ Aya-wal oso-wal, emki èenlala gwenmen kim Alap emsa kwang guludakake. Dekam em auhu-kama zi mo nwenak, bose nabarena beya naka hom. Em in totore lowehen zi- sosen srëmna hen enlala joblo-topna, auhu-kama zi mo nwenakye. ²⁷ Hwëna Alap enlala joblo-top wenya emsa kwang guludaka- dekam de enlala blal wenyik èsaher gwe-gwen hap. Hen Alap sosen srëm wenya emsa mes hlil inki- dekam de sosen wenyik èsaher gwe-gwen hap. ²⁸ Mensa bose nabare wenya anakan lamang da gwibirin, “Wakin totore zi- ba maesa de tame gun srëmna,” hwëna desa mes Alap dam tasibirki- desa de bose nabare wenya in hap lamkan anakan goltreizimdin hip, “An zen ano nwenak de èdakastin wenyaye. Em hom.” ²⁹ Mae hap ki kirekam syal gwibirki: Auhu-kama zi dikim Alap zère mo nwenak zënaka bolte-bolte ta gwibin srëm hap. ³⁰ Sap nen Alap zère mo syal en nakone ki Kristus hun èraha-en gwek. Zen zep nëbe mae hap de ausu hap Desa en drë neka. Zep

nëno mae mo enlala blal hap dena Zëbon. Dam-damkam hen lalakkam de Alap mo nwenak gwën hap dena hen Zëbon. Hen èngaya gwen hap dena Zëbon en. ³¹ Zen in zep Alap mo olak anakan lwak,

“Zini diki Bian ensa zen boltere ta gwen.

Zënaka hap zen.”*

2

¹ Aya-wal oso-wal, èe kimë ebon mae hatak- Alap onakore ol dawemkam dikim emsa tawa tabin hip, èe homë ère mo ola sam-sam gul gwek- dekam de em asa enlala gweblan hap, “Zini an zèno enlalana blala.” ² Sap èe mesè enlalana anakan hohle ta guk, “Èe de zëbon mae gwënkam, èe Kristus Yesus de zèbe mae hap te-lidak sonnak tin en hap denaka asa tawa ta gwibir.” ³ Èe kimë eban mae golèlowehe gwek, èe dekam sin-sinni, hen airin hip ama yal-yal gwe-gwek. ⁴ Ano tawa tabinni dekam, èe homë ola sam-sam gul gwek-dekam de em asa enlala gweblan hap, “Zini an zèno ola sosen tanganna- enlala blala ban.” Hwëna èe Alap mo Enhonakë yaing gwe kini gwek- anakare enlala naban, “Zen Zen sa zèbe mae hap zère mo sosonna goltrei gwizimdi- banakare owas maesa de syal gwibir-zimdinkim.” Hëndep em zebe zèno sosonna hla kuk. ⁵ Èe mae habë kirekam gwëk- em dikim auhu-kama nakore enlala blalsa abon hla tan srëm hap, hen desa de em taiblibin srëm hap. Hwëna aena diki anakaresa de hlaulblun habë sam gwesik, “Zen Alap mo sosen nakon syal gwe-gwenda.”

⁶ Hwëna Kristen zini nëno mae mo tawa tabinni, Kristus de nëbe mae hap te-lidak sonnak tin hip dena, zen sap enlala blala ban. Hwëna auhu-kama ennak de enlala èlwa gwen zini bëjen enlala blala insa tame tan, sap zen Alap onakorena. Diki men zen Kristus hun de zeraha-en gwennak èzise gwe'an, zen en sa enlala blala insa tame da gwer. Sap enlala blala men dekam tawa la gwibirin, zen auhu-kamana an kore naka hom, hen men angkam teipsinkim irik nil gwe'an, zen hen dekore naka hom. Zèno mae mo irik ginni in nabakam sa jek-jak gwer. ⁷ Hwëna enlala blala men deka tawa la gwibirin, zen Alap zère onakorena- mensa menkam zi hip aning ta gwizimkike. Hwëna Zen sap orep mes okamana ansa de yang gulsun srëmna nësa anakan kalang gwibiridaka, “Enlala blala bare ol dawemna in san de ang tankam, zen zen sa ère mo ngatannak yaing gwer.” ⁸ Okamana awe de teipsin-teipsin wenya hom Alap mo enlala blal

* 1:31 1:31 Yer. 9:24

3

aning tanna insa tame dak. Sap zen de tame dananam, ki molya ngatan zi mo lang nakore Teipsin Zini Yesussu te-lidak sonnakk makan da inninam. ⁹ Hwëna enlala blala insa de tame tan hap dena, desa mes Alap nëbe mae hap golzimki-men kirekam zère mo olak lwakke, "Zi mo hlaun srëmna, hen sane gwen srëmna,

hen enlala gwibin srëmna, desa mes Alap hamal gulzimki-men zen Zënaka enna nola gweblananke, zen en de desa tame gul gwen hap."*

¹⁰ Hwëna zen in zebe nen angkam Alap mo enlala blal aning tanna insa tame la gwenan, sap nen zère mo Enho nabane lowehe gwenan. Sap zère mo Enhona Zen kitak hëndep olk en san denaka tame gul gwen- sap Alap zère mo enlala aning tanna hëndep kitak. ¹¹ Men kirekam hen zi mo enlalana, zen diki zini in zën en de tawa gweblan. In zep hen kirekam Alap mo enlalana zen diki Alap zère mo Enho en de tawa gweblan. ¹² Nen auhu-kamana an kore enhosa home eirink. Nen hwëna Alap zère mo Enhosae eirink. Zen in zebe tame ul gwe'an- dawemna mensa Alap totoresna nëbe mae hap gol gwizim'ira, Kristus hun de zeraha-en gwenkam.

¹³ Zep nen in dekame tawa la gwibirin, zen auhu-kama zi mo enlala blala korena kim hom. Zen Alap zère mo Enho nakore enlala blalkame tawa la gwibirin. Zen in zep Alap zère mo Enho naban de zergwën zi enna dam nulsuk gwenan. ¹⁴ Alap mo Enho naban de zergwën srëm zini, zen bëjen Alap mo Enho nakore enlala blala insa dokwak tan. Zèbe mae hap man nwe-mase gwe-gwizimnin- san de asyas ol. Tame gun hup ki sap ëalp gwe-gwenan, hwëna Alap mo Enho naban de zergwën srëm kam, toton bëjen tame gun. ¹⁵ Hwëna Alap mo Enho naban de zergwën zini, nen ema tngare tawa tabinni anakan klis ul gwenan, "An eiwa Alap mo Enho nakorena. An dekore naka hom." Hwëna auhu-kama enlala zi bëjen nësa anakan tame tabin, "Alap man zëno mae mo tawa tabinni sam gwesik gwibi'ira," ahaksa, "Zen hom sam gwesik gwibi'ira." Zen diki Bian Zën sa kirekam klis gulu.* ¹⁶ Zep Alap mo olak man anakan lwak,

"Zini toton banakan dep?- Bian Alap mo enlalasa de tame tan naye.

Zep nen toton bëjen nen ol zim-zimsi zèbe hap golblan."*

Sap eiwa kirekam lwak, hwëna angkam Kristus mo enlalana nëbon mae onak lwa'ara!

Mae hap de ol: "Asa Apolos han Alap mo nganak de syal ën zi darekam em enlala gwe-gwizimdin."

¹ Aya-wal oso-wal, ëe kimë emsa golëlowehe gwek, ëe homë dekam emsa anakan enlala gwibirida gwek, "An kitak Alap mo Enho naban nergwë'an. Anik olk san denaka tawa ta gwibik." Hwëna ëe ama emsa enlala gwibirida gwek, "An nama okama naban noldokot gwe'an. Kristussu de taiblublannak nama wal baizil makan lowe he'an." ² Ano emsa de tawa tabinni dekam wal baizilsi de momkam taizibin makan lwa gwek. Bong hap de tembanena bëjen em twinbin. Hwëna angkam hen kire nike nama lowe he'an! ³ Sap em namae auhu-kama nakore hole-hle en san ang ta gwenan. Em namae wal bose wal oban enaka enlala eibirida gwenan, "Zëno bosena bap zen abon onakon teipsiblin." Zen in zebe enaka husus eibirida gwenan hen ëdarak-darak gwe-gwenan. Zen in zep man dam gwesik gwenan: Eno mae mo auhu-kama nakore hole-hlena man emsa irik tabirida nasen gwenan- san de em ëKristen gwen srëm zi! ⁴ Sap anakare nakon de enaka jakal gwibirida gwenna, "Ëe an Paulussu de ang gweblan wenya," ahaksa, "Ëe an Apolo'a," dekam man dam gwesik gwe'an: Em in nama auhu-kama enlala nabane lowehe gwe'an.

⁵ Ëe dwan Apolos han apdenak- Alap mo nganak de syal ë gwen zi dare sake. Alap mes srën-srënkam abe nikip syala wei yul sonezimki, hen em dekon zebe ëei gwek. ⁶ Ëe an eiyas ta gwen hap de zini. Apolos zen hokam de hlë tablanda gwen hap de zini. Hwëna Alap Zën zep sipni insa gubirida gwenda, "Em ësaltin, hëndep eisi em ëtën." ⁷ Zep ëe eiyas tan hap de zini hen sap hlë tablanda gwen hap de zini, ëe mam dare naka hom. Diki mamna Bian Zë-en, sap Zen Zen syal gwe-gwibirida-dekam de eisi ëtën hap denaye. ⁸ Zep eiyas tan hap de zi niban hlë tablanda gwen hap de zi niban apdenak- teipsin niye. Alap sa zëno mae mo syal hap de dawemna lamkam golzimdi- zère mae mo syal jam enkam. ⁹ Zep ëe apdekam ëre mo syal bosyan naban Bian mo syalsae o'an. Em in san de Alap mo nga. Ahaksa em in san de Alap hap de golsa de ëe syal gweblanna.

¹⁰ Sap Alap zère mo kwasang-kwasang nakon asa zer inki, ëe zebë zère mo gola in mo mokona eiyas tak- san de ëe gol syal gwe-gweblan hap de tewesin zi. Angkam hwëna aha zi ayang da ine

* 2:9 2:9 Yes. 64:4 * 2:15 2:15 1Kor. 4:1-5 * 2:16 2:16 Yes. 40:13

gwe'an. Men zen kirekam angkam syal ta gwe'an, zen dawem enkam zen syal gwe-weblan. ¹¹ Sap ano tawa tabin nikon, em zebe tame uk, "Nëno mae mo ngirin bol te makare Zini, Zen Kristus." Zep zini toton bëjen aha tesya bolak etan ik gin- aha tawa tabinsi de zë mas gunkumye. ¹² Zep angkam zini man gol yala insa de ayang-ayang tan hap srën-srënkam ëalp gwe-gwe'an. Ahakon emaskam de syal gweblan hap, ahakon perakkam dep, hen ahakon kaso lilingtinkim dep. Hwëna ahakon hen te olsoskam de syal gweblan hap ëalp gwe-gwe'an, hen ahakon jaba alakam dep, hen ahakon endang ala sasankam dep. ¹³ Hwëna ano mae mo syal gweblan gol yala in Bian sa zëre mo klis gun hup de yakla yaklak de zaunnuk akasibli zala. Zen syaukkum de ang tankam sa akasiblibliladekam de zë hla tan hap, "San ha zëno mae mo abe hap de gol syal gweblanna an nama sa zaulu?" ¹⁴ Men zëno syal gweblan nakon de taibli srëm gwe'anaka, zen zen sa dawemna nulin. ¹⁵ Hen men zëno mae mo syal gweblan nakon de syauknu in hap taibli'anaka, zen mola ba maena nulin. Zëna enna sa ëngaya gwer, hwëna zëno mae mo nwe-masena san de gol zik de taiblin nakon de heya gwenna- ba maesa de golheya gwen srëmkam.

¹⁶ Em san home tame uk? Nen an dwan Alapsa dekon boklesa kom so gweblan hap de gol makanke. Alap mo Enhona kitak nëbon mae am gwë gwenda. ¹⁷ Zi de Alap mo gola insa karek gunkum, Alap sa hwëna desa karek tala. Sap gola in zen Alap Zëre en hap dena- lalakna. Hen kitak de Kristen zini nen an zen- gola inye.

¹⁸ Bahem enaka boton ta gwibin. Zi de ebon mae onakon zëre mo auhu-kama enlalasa anakan enlala gweblanna, "Ano enlalana blala," dawemna zen diki nonol okama nakore enlala blala insa zen tihis tan- dekam de hwëna eiwa de enlala blalsa zer irin hipye. ¹⁹ Sap mensa auhu-kama enlala wenyä 'enlala blal'kam nen gweblanan, zen hwëna Alap mo nwenak joblo-topna. Men kirekam zëre mo olak lwak,

"Zini men zen tim nul gwenan,

'Ëe asa ëre mo nwe hleng gwen nakon dawem gwer,'

kire zi hip man Alap zëre mae mo nwe hleng gwenna insa li yul sone gwiz-
imnira-

zen de zëre mae hap hëp makan lwaz-
imdin hip."*

²⁰ Hen ahana man lwak,

"Okamanak mensa nenbirida gwenan,

'Zini in enlala blala,'

hwëna Alap man desa enlala gwibirida
gwenda,

'Zëno mae mo enlala blala in waba hap.' **

²¹ Zep nen hap nen Kristen bosyansa anakarekam boltere ta gwibin, "Ëe zëbon de ang tanna." Sap nen men zen Kristus hun ëraha-en gwek, Alap mes nëbe mae hap golzimki- nen de kitak teipsin-teipsinkim lowehen hap denaye. ²² Sap ëe, Apolos, hen Petrus, ëe hen teipsin-teipsin nika hom, hwëna ëe ama Alap hon de babu gwen zi makan emsa mas eibirida gwe'an. Angkam em hen mese Kristus hun ëraha-en gwek, zep nen angkam kitak teipsin zi mo kime bi eibi'in- sap angkam de okamana ansa, hen ngein sin dep dena, hen sap juwen hap dena, hen ëngaya gwen hap dena. ²³ Zen mae hap ki lwa'an: Sap nen mese Kristus hun ëraha-en gwek, hen Zen mes Bian Alap han aha-en ëka.

4

Mae hap de ol: Yesus mo dam tasibin zi mo syala a kirekam mo jematnak nwe-mase gwe-gwe'anye.

¹ Zep asa Apolos han a kirekam em enlala gwe-gwizimdin, "Zen an Alap hon de babu ën zi dare," hen ano nik mo syala, a kirekam em enlala gwe-gwibin, "Ola mensa Alap orep aning gul gweka, zen in desa hwëna angkam ol halada gwe'ara."

² Bol-zaun tanganna abe nikip dena, zen syala insa de golsyalhen srëmkam ol gwen hap- dekam de Bian Zën asa anakan aken hap, "Zen taiblizimdin tanganna."

³ Zep em ahaksa aha zi de asa anakan kara ta gwenna, "Zëno syala dawemna," ahaksa "Karekna," zen abe hap bana hom. Aena hen homë ënaka anakan enlala gwe-gweblanan, "Ano syala dawemna," ahaksa "Karekna."

⁴ Ëre mo ënaka de enlala gwelblankam, ëe ama Bian mo dwam gwibin sin syal gwe-gwe'an. Hwëna kirekam de ëe ënaka enlala gwelblankam, dekon en bëjen anakan asa dam tasin, "Bian mo nwenak ëe eiwa dawemkamë syal gwe-gwe'an." Zen diki Bian Zën sa ano syala ap klis gulblula. ⁵ Zen in zep, bahem na-en aha zisi gubirida gwen, "Zëno syala karekna," ahaksa, "Zëno dawemna." Zen diki Bian Zën de lwahal zankam sa kirekam klis gulzimdi. Karek-karekna mensa zini aning nul gwenan, desa sa golwet sozimdi. Hen men desa enhonak kalang ei gwibirin, zen dekam sa kitak Zën goltreizimdi. Men zëno mae mo syal zëre mo nwenak sam gwesi'in, zëno mae mo bosena dekam sa hen mam gulzimdi.

⁶ Aya-wal oso-wal, ëe ansa ale gulzim-Apolos han ëre nikip dena, hwëna zen em dikim abe nikip de en naka dam gulsun hup hom. Zen em dikim kitak anakan dam gulsun hup, "Kristen zini sap bëjen Alap mo ol tatak nakon golsyalhen." ⁷ Zep bap nen ahakore en naka anakan boltere ta gwibin, "Zen dawem-dawemna," hwëna dekam ahakore nakae enbirida'an, "Zen dawem-dawemna tangan naka hom." ⁷ Zen nara ki emsa gubiridaka?- em de teipsin zi mo kim aha zisi klis gul gwen hapye. San ki ebe mae hap ere mae mo syal en nakon Alap dawemna gol gwizimnira?- zep de kirekam ëbola-bola gwe-gwen hapye. Zen syala kon hom. Zen Zën totoresa zëre mo kwasang-kwasang nakon gol gwizimnira, zep bap nen nënaka anakan bolte-bolte ta gwibin, "Ëe ëre mo dawem nakonë gulink."

⁸ Em ema bolte-boltekam ëtim gul gwe'an, "Ëe mesë tangan Alapsa hli-hli lasik. Asa ba hap de aha zi tawa tabin hip? Ëe an teipsin-teipsin nikake." Em zebe asa enlala eibirida gwenan, "Ba hap de Paulus maesa etan salbiridan hap?" Hwëna eiwa eme ëteipsin-teipsin gwe'anam, airis, sap dekam ëe ëre mo syal bose walya ban amaka hen eno mae mo ngirin klesnak ëteipsi'in! ⁹ Hwëna, eiwa, ano dam gulsunkum, Alap men Zen Yesus hup de olsa dikim gol halada gwen hap asa dam tasibirki, Zen ëmam-mam gwen hap hom asa gubiridaka. Hwëna Zen otde tanggannak de teinikirin hip asa gubiridaka. Ëe in zebë lowehe gwenan- san de bwina de lowehen zi, tameran en hap de kalang gwibiridanna. Zep tungan asa nga-ngola ban kara da gwibirin- sap okamanak de wenyha, hen Alap mo dam taha nakore zini. ¹⁰ Zep Kristus mo bose hap tingare zini man asa nenbirida gwenan, "Enlala joblo-topna hen sin-sinni." Hwëna em ema enaka bolte-bolte la gwibirin, "Ëe an enlala blala hen sosen tanganna." Em ema enaka kil li gwibirin, "Aha zi man asa blikip neisibirida gwenan," hwëna kirekam de lwankam, ki hwëna asa ba hap lamang da gwibirin? ¹¹ Zep hëndep angkam ëe usak nabanë lowehe gwenan- hen ho-hole naban. Hen ano mae mo pakeanna kalk-kalk tola. Asa man dangole gwibirin. Hëndep zep angkam dawemkam de lowe henna banak dep? ¹² Ëe ëre mae mo tahalhasa dikim sul sonen hap aenë sosen tokna dei kul guk gwenan. Asa kim lamang da gwibirin, ëe hwëna dekam Alapsa abe la gwenan- Zen de zëbe mae hap dawemsa golzimdin hip. Zen kim asa karek da gwibirin, ëe hwëna ama ëenlala gwe-gwenan, "Dikire zen en

nësa karek da gwibik." ¹³ Kim asa wak-wak da gwibirin, ëe hwëna ol kwasang-kwasangkamë ding ul gwizimnin. Zep aha zi mo asa de hlauludankam, ëe san de okamana awe de ase nabare kire-kirena kiye- yal tan en hap dena. Kirekam zep hëndep angkam sërkam asa husus neibirida gwe'an.

¹⁴ Ansaë kirekam ep ale gulzimnin, zen emsa dikim saher tabin hip hom. Zen ama kim emsa enlala sobiridan- san de ëre mo walas tangansa de gubiridan makan. ¹⁵ An zebë emsa gubirida'an: Emsa de oto gulsuk gwen hap de zini sap maka sepulu ribu enkam lowe he'an, hwëna eno mae mo nonol bianna, ëe an zen. Sap nonol ëyë Kristus hup de ol dawemkam emsa tawa ta gwibik. Em dekam zep hëndep Kristus hun ëraha-en gwëk. Zep em in kitak san de ano walas tangan. ¹⁶ Zen in zebë emsa gubirida'an: Em diki asa em tana wei san zertron.

¹⁷ Zen in zebë Timotiussu ebon mae osan dep zer sonek. Zen in hen ano dang tininak de walas, hen Biansa de taiblilan tanganna. Zep ëe men kirekamë Kristussu tana wei san zertro'an, zen zen sa hwëna emsa enlala sobirida gwera- men kirekamë tingare jemmatnak tawa tabirida gwenanye. ¹⁸ Ebon mae onakon ahakon man ëbola-bola gwëk- anakan de ëenlala gwenkam, "Paulus molya etan nësa amjanbirida zaka." ¹⁹ Hwëna Alap diki asa dwam gwebla'anka, ki asa emsa amjanbiridazal. Zen dekam asa bola-bola wenyha insa anakan hlauludazal, "San ha zen mes eiwa asa nërapde gwer?- Alap mo Enho nakore sosona de gwirensinkimye, men kirekam zëna ëgu gwenan. San ha zëno mae mo ol toran en ki yawal gwizimk?" ²⁰ Sap Alap mo irik gannik de bitï gwen wenyha, nen diki Alap mo Enho nakore sosenkame lowehe gwenan. Ëk enkam de ol toran nakon home. ²¹ Zep en ki dam ulsuk: Ki san ëe bi zik de walas zemka tangolebin makanë emsa gweibiridazka? San ha kwasang nabare ol sin-sin nibanë golhatazan?

5

Jemat nakon de karek gol gwen zisi zeralsa sonebin hip de ol:

¹ Ëe ama emsa tengganbirida'an- anakan de emsa salbiridankam, "Zëbon mae onakon, ahana man bi zik mo we ma'a kahalo gwe-gwibirida." Sap Alapsa de tame tan srëm zini, zen hom kirekam de kareksa syal nei gwibirin! ² Zep kirekam de lwankam, em ba habe anakan ëbola-bola gwe-gwenan, "Ëe mese sërkam Bian mo nwenak ëdakastik." Diki dawemna

gosa emaka ta gwe'an! Hen zini insa emaka ere mae mo jemat nakon ëralsa sone'an. ³⁻⁵ Ëe sap ebon mae onakon langanakë gwë'an, hwëna ano enlalana san de emsa de golëlowe henna kiye. Zep ëe emsa de golëgwën makanë gubirida'an, "Kirekam de karek gwen zini insa jemat nakon em Bian Yesus mo bosekam zeralsa sonen." Em kime tagal gwe'ak, ëe enlala enkam asa zë ang gwer. Dekam emki tingare zi mo nwenak zini insa Bian Yesus mo sosonkam dowal mo kigi hap ja tablan. Mae hap emki kirekam ja tablan: Dekakim haleka. Tim en naka sap sa karek gulblulayang en nik deka Bian mo lwa halzan hap de yaklanak de zaunnuk ngaya gweka.

⁶ Zep em ema tangan ëkarek gwe-gwenan- anakan de ëbola-bola gwe-gwenkamye, "Ëe Bian mo nwenak sërkamë ëdakasti'in." Mensa zini mwin-mwankam nen gwibirin, san ha mese eitiit eibik?- mensa anakan ëgu gwenanye, "Ragisa de betekkam tepung mang-mang gunnuk mas gunkum, dekam hwëna mamkam hop gwe-gwenan." Zëno aha dam gulsunnu, nen dikim karek gol gwensa hiri gun hup, sap zen man mam gwe-gwenan hen hlimin nisen gwenan.

⁷ Zen in zep, zi karekna insa em ragisa de hiri gun makan ere mae onakon hiri tan. Sap em de nama deban apdekam zergwë gwenkam, em molye ëlalak gwek.

* Sap Kristus mo kala mes emsa dikim lalak tasibin hip wet sok- Paskanak dep de dombasa zip son makan kim nëno mae mo karek-karek hap dakke. ⁸ Zep ragi nabare syal gwibin roti ëpbana in nen hiri gun. Hwëna angkam Paskanak dep de ragi srëm roti ësena in ensa nen twenblanda gwen. Desa de dam gulsunnu, zen nëno mae mo ëpba lowehen kareksa de hiri gun hup, hwëna dekam de enho lalak enkam eiwa de ora san ang ta gwen hap.

⁹ Ëe mese sap nonol suratna ebe mae hap ale gul sonezimb- kahalo soson zi niban de golësiriri gwe-gwen srëm hap denaye. ¹⁰ Hwëna ëe Kristen gwen srëm wenyaka homë ki enlala gwibiridak. Eiwa, Kristen gwen srëm wenyik mo syala, a kirekam moye:

swi soson,

te-ala beya gwen hap de ëhole-hle gwe-gwen,

ësowë gwe-gwen,

hen yang tasin dowal hap de boklesa kom ta gweblan.

Hwëna kirekam de Kristen gwen srëm zisi toton banakan dep?- langa tasibinni, okamana ansa de hli yun srëmnakye. ¹¹ Diki men desaë enlala gwibiridak, em de langa tasibin hip, zen zini men zen ëgu gwenan, "Ëe mesë Kristen gwek," hwëna zen zen anakaresa nama nulin halasen gwenan: swi soson, te-ala beya gwen hap de hole-hle, hen yang tasin dowalsa de boklesa kom ta gweblan.

Ahaksa wal bose walsya de lamang ta gwibin,

ahaksa ho mamaksa de otdeblanda gwen, hen ësowë gwe-gwen.

Kire zi niban bahem mae apdekam golëtembane ta gwen.

¹²⁻¹³ Men zen Kristen zinik bitü gwe srëm gwe'an, zen diki Alap Zën sa zëno mae mo karek-karekna klis gulzimdi. Nëbe mae hap hom golzim'ira- kire zi mo kareksa de klis gul gwen hap denaye. Hwëna diki ere mae mo jematnak de ëKristen gwen wenyä, zëbe mae en hap em klis gul gwizimdin. Sap Alap mo olak man lwak, "Karek gol gwen zisi em ere mae onakon golëalsa sone gwen."*

6

Mae hap de ol: Alapsa de tame tan srëm zisi bahem gublun, "Ano nik mo karekna ansa ap klis gulzim."

¹ Em ba habe anakan ëgwë gwenan?- aha nik de Kristen bose zemka gublunna, "Zen ano kire-kiresa sowëkam golka," ahaksa, "Zen ano wesya kahalo gwibiriki," em ba habe hwëna Alapsa de tame tan srëm teipsin zi sin dep kiresa olhal gwenan?- zëwe de tap gun hupye. Diki Alapsa de dawemkam taibliiban wesyan dep emaka olhal gwenan- zen de tap gulzimdin hip. ² Em san home tame u'in? Alap mo hlil irin wenyä nen esa lamkam okamanak de karek gol gwen zisi klis ul. Zep kirekam de lwankam, em ba habe betekna insa ere mae mo ngirinnik klis ul srëm gwe-gwe'an? ³ Em san home anakan tame u'in?- "Nen dekam esa hen Alap mo dam taha nakore zini klis ul." Zep em sap esa angkam okamana awe dena klis ul gwer. ⁴ Zep ebon mae onakon de banakare karek mae jowenkam, em san esa totore zi sin dep olsong gwe-gwer?- men zen eno mae mo jematnak bosena lwazim srëm gwe'anke, zen de ep tap gul gwizimdin hip. ⁵ Em kirekam ema enaka saher la gwibi'in.

* 5:7 5:7 Yahudi zini yakla yala Paskanak dikim ang tan hap, Musa mo ol san man ragina gola kon tingan yal da gwek. Dekam zep hen Musa mo ol san zao de minggunak ragi srëmkam de roti ensa dwenblanda gwek. (Kel. 12:14-20) Zep ragina insa man hen enlala nei gwibik, "Zen san de nëno mae mo karek-kareksa de hiri gun makan-dekam de Biansa golek de tan hap." * 5:12-13 5:12-13 Ul. 13:5; 17:7; 19:19; 22:21-24; 24:7

In dwan ere mae mo jematrak kike- aha- ena mae, enlala blal tolaye! Zen zen maka tap gulsuk gwizim'ira. ⁶Hwëna em Kristen zini ere mae mo kareksa ema tîngare zi mo nwenak olwet so gwenan- ëKristen gwen srëm teipsin zi sin de gol hankamye.

⁷ Kristen zini ebon mae onakon ahanik de wal bose zemka teipsin zi hon gublunna, "Zen man asa sowë taka," dekam mes dam gwesinîn, "Em Kristen zi mo lowehen nakon mese ëlanga gwesik." Diki dawemna emaka anakan ëenlala gwe-gwenan, "Zen sap sa kirekam asa sowë ta gweru hen karek ta gweru." ⁸ Hwëna eno mae mo enlalana anakarekam lwa gwizim'ira, "Ëe sap asa hwë-hwëkam ëre mae mo Kristen bosesa karek la gwibir."

Nëre mae mo timsi de golinik gwen hap de ol- anakare enlala naban, "Ano timni an Alap mo gol."

⁹ Em san mese ëeititi gwëk?- "Men zen kareksa nulin halasen gwenan, zen molya Alap mo irik ginnik bitî gwëk." Bahem enaka boton ta gwibin! Anakare zini bëjen bitî gwen:

swi enkam de ëlowehe gwen wenyu,
kahalo soson wenyu,

zi bosyan han de inisin makan ëgwë gwen wenyu,

hen we walya, we wal bose zeban de kirekam ëgwë gwen wenyu,

hen yang tasin dowal hap de boklesa kom so gweblan wenyu.

¹⁰ Hen ahakon sowë tam wenyu, te-ala beya gwen hap de hole-hle wenyu, ho mamaksa de otdeblanda gwen wenyu, aha zisi de lamang ta gwibin wenyu, hen asaskam de zi mo kire-kiresa alal ta gwen wenyu.

Kirekam de wenyu, zen molya Alap mo irik ginnik bitî gwëk. ¹¹ Ore em hen ahakon kirena. Hwëna angkam Alap mes emsa kirekam de karek-karek nakon ngan tasibirki. Zep angkam em mese ëngan gweher. Em kime Bian Yesusu laibli-blak, hen Alap mo Enhona kim emsa ing gwe hebridaka, Zen dekam zep emsa gubiridaka, "Angkam zen mes ëdakastil- ëre mo nwenakye." Zep bahem etan kirekam de karekna syal gwe-gwibin.

¹² Hwëna ebon mae onakon, ahakon sa ano ol jalse gwenna insa husus neibir. Zen anakan sa ding nul, "Nen Kristen zini sap

esa banakare maesa syal ei gwibir." *
Hwëna ëe ama kire zisi ding gwizim'in, "Banakare maesa de syal gwibinkim diki nonol enaka de anakan takensibirida gwenkam airis, 'San ha syala an Kristen zini abe hap man sam gwesibli'an? San ha dowal mo kigi mo wan-wan tan sanë dekam ang gwe'an?- Yesusu dikim hli tan hap.'" ¹³ Hwëna ahakon hen sa ano jalse gwen ola insa husus neibir, zep sa anakan ëgul, "Nëno mae mo timni tembane hap man ësam gwesik gwenan, hen tim niban tembane naban esa lamkam okamanak hli kosol. Alap ang en naka sa ngaya tabiri, zep sap esa angkam nënaka de golëinik gwe-gwen srëmkam tembane ta gwer." Zen hwëna tembane en hap hom kirekam zënaka yasik da gwibirin. Zen hwëna a kirekam mo srip nulsuk gwenan, "Sap esa okamana awe en dep de tim niban ëswi soson gwe-gwer." Hwëna eiwa dena, Alap hom timni nëbe mae hap golzimki- dekam de nëre mae mo hole-hle san ang ta gwen hapye. Nëno mae mo timni, zen Bian zëre mo dena, hen Zen man kara ta gwibirida. ¹⁴ Sap Alap mes Bian Yesusu tin nikon tim niban ngaya taka. Zen in zep sa hen nësa zëre mo sosonkam kirekam ngaya tabiri. Zep nen bap nen nëre mae mo timni karek ta gwibirin.

¹⁵ Em dwan mes-eme anakan tame uk, "Ano mae mo timni an, zen Kristus mo timnik mas gwin'in." Ki san ha man sam gwe'i'in?- Kristus mo hlina insa de swi soson wenyik mo tim niban aha-en son hapye. Kina ki bëjen! ¹⁶ San ha em home anakan tame u'in?- "Men nara swi soson wenyu ban swi ënna, dekam zëno nik mo timni mes aha-en nënan." Sap Alap mo olak man lwak, "Zen dekam san de aha-ere timni kiye." *¹⁷ Diki Bian Yesus hun de zeraha-en gwenkam airis. Dekam Bian mo Enho naban zini in mo enho naban aha-en.

¹⁸ Kahalo gwen hap de enlalasa emki langa tasin. Sap tîngare ahakore karekna, zen hom timnik makan gwe-gwenan. Hwëna kahalo gwenkam, zen ere mae mo timsie kim karek ul gwenan. ¹⁹ Em san mese ëeititi gwëk?- "Eno mae mo timni in, zen Alap zëre mo Enho mo gol sake." Sap Alap mes zëre mo Enhona eno mae mo enhonak ing ta sonaka- Zen de dekon emsa golëgwë gwen hap. Zep em en home ere mae mo timni bi eibi'in. Zen Alap bi gwibi'ira. ²⁰ Zen mes emsa kwisisa de

* **6:12** 6:12 Kim Korintusk de zini anakan ëgu gwëk, "Nen Kristen zini sap esa banakare maesa syal ei gwibir," zëno mae mo enlalana san ha anakan mes yap lwa gwizimik, "Nen Kristen zini hom Yahudi mo ëpba titi tabin sin de ang ta gwen nakon ëngaya gwe'an, zep sap esa banakare maesa syal ei gwibir." Ahaksa san ha zen anakare enlala naban kirekam ëgu gwëk. "Nëno mae mo timni ansa okamanak esa hli kul gwer, zep sap esa banakare maesa auhu-kama ennak dep de timkim syal ei-gwibir. Nëno mae mo enhona hom dekam karek gwe'ara." Hwëna kirekam de enlala gwenna in kitak boton.

* **6:16** 6:16 Kej. 2:24; Mrk. 10:6-8; Ef. 5:31

zerzimdinkim zère mo jala kon gwiswe soneka. Zep eno mae mo timni in, zen diki Alap zère mo bose ensa dikim teip gulsuk gwelblan en hap zen lwa gwen.

7

Paulus kim Korintusk de zi mo tak-ensiblînna ding gulzimkike- we-zi dare de zênaka leisyan hap dena:

¹ Angkam êe ama ep ding gulzim'in-mensa ena suratkam asa lakensiblikke, anakan insa hen ale uk,* "Sap langna angkam man tangan karek gwe'an, san ha dawemna?- nen de swi srêmkam lowehe gwen naye." ² Hwëna zep denakaê ep ding gulzim'in: Angkam kahalo hap dena man tangan mam gwe'an, zep dawemna zini wesya zen gon. Wenya hen zisi zen zen. ³ Zini we zemka bëjen swi ên srêmkam dalsuk gwen. We zem hen zi zemka bëjen da tasik gwen. ⁴ We zem zen zên hom zère mo timni bi gwibi'in. Zen diki zi zik bi gwibi'ira. Hen zini zên hom zère mo timni bi gwibi'ira. Zen diki we zik bi gwibi'in. ⁵ Bahem enaka da kososuk gwen-swi ên srêmkamye. Holo ên srêmkam sap esa- anakan de olsa aha-en unkimye, "Nen swi ênsa yausun- dekam de Alapsa abe la tine gwen hap." Hwëna holo tangankam bahem. Kí hwëna dowal mo kigi sa emsa karek san dep titi sola, hen dekam em molye tatem yauku. ⁶ Zep êe homê emsa titi tabi'in, "Swi ên srêmkam em lowehe gwen," hwëna sap esa holo srêmkam kirekam êgwê gwer- olsa de aha-en unkimye. ⁷ Ano dwam gwibin tanganna, diki ano kim emaka we gon srêmkam lowehe gwe'an. Hwëna êe mesê tame guk, kire hap de sosonna home kitak Alap onakon ulin gwenan, sap Zen srên-srênkam nêp sosonna gol wizimnira.

⁸ Wal sei-siwiri hen wenam sei-siwiri, hen we sem-semna, êe ama emsa titi tabi'in: Dawem tanganna em we-gon srêm zi-zen srêmkam em lowehe gwen- ano kim. Sap dekam em molye okama ennak de syalak êhir-hir gwe-gwek. ⁹ Hwëna eno mae mo swi hole-hle de mam gwenkam, ki amki enaka kap la gwek. Sap e-en de gwênkam, eno swi hole-hle de enho nakon syauk mo kim hitil hana gwe'ak, zen karek tanganna. Zep dawemna wesya em gon, ahaksa zisi em zen.

¹⁰ Angkam wenya bare wenya hen zi nibare wenya kibê ayang gulzim'in: Ansaê ale gul sonezim'in, zen ère mo enlana nakore naka hom. Zen Bian hen kirekam titi tabirki: Wenya ere mo zini bahem hli

tan.* ¹¹ Zini hen ere mo wenya bahem baes gwibin. Hwëna we de zi zemka hli tanna, zen diki aha zisi de zen srêmkam zen gwê gwen, ahaksa dawem tanganna zi zem osan dep zen lwahan.

¹² Hwëna ahakon, eno mae mo we walya ahaksa zi walya hom êKristen gwe'an. Kristus Zëna hom kire hap de ola nêp hli yulzimki. Êe zebê hwëna emsa titi tabi'in: Kristen zi de gwëna, hwëna we zik de Kristen gwen srêmkam, wenya in de nama ên hap dwam gwenna, zini in bap zen baes gwibin. ¹³ Hen kirekam, Kristen we de gwëna, hwëna zi zik de Kristen gwen srêmkam, zini in de nama ên hap dwam gwenna, zen hen bap zen baes gwelblan. ¹⁴ Em ema êkil gik, "Kristen we de gwëna, hwëna zi zik de Kristen gwen srëmna, Alap sa husus gwizimdi." Kirekam bëjen. Zen diki Alap sa Kristen wenya in kon zi zem insa anakan enlala gwelblala, "Zen angkam Asa gole de ta'ara." Hen kirekam- zi en zik de Kristen gwenna. Zep zëno nik mo walasna hen Alap sa enlala gwibiridala, "An ano bi gwibiridan wenya." ¹⁵ Hwëna Kristen gwen srêm zini in de Kristen wenya emsa hli yun hup dwam gwenna, bahem tru-tru gulblun. Zen dikire emsa hli yuk. Hen kirekam- Kristen srêm we de Kristen zini emsa hli tankamye. Kirekam dep Alap hom jalse gwe'ara. Sap Zen mes nêsa kwang guludaka- dekam de enlala sêsekkam zère mo nwenak lowehe gwen hapye. ¹⁶ Hwëna Kristen wenya em bahem Kristen gwen srêm zi omka hli tan, sap em bëjen em anakan tame gun, "Nama de ênkam zen wêhê hale'anika?" Hen kirekam Kristen zini, bahem Kristen gwen srêm we omka hli yun.

¹⁷ Bian kim emsa kwang guludaka, em san ahakon wenya ban, ahaksa zi niban? Em san dekam to mip blaonsublun srëmna? Ahaksa em san dekam zi mo tana iltikinnik de lowe henna? Men kire nike lowehe gwek, zen kire enkam em lowehe gwen- men kirekam dep Bian emsa dam tasibirkike. Êe kirekam de lowehen habê tingare jemat-jematsa titi ta gwibirin. ¹⁸ Zep anakarekam lwa'an: Bian kim emsa kwang guludaka, Musa mo titi tabin ol san de em to mip blaonsublun nik gwëna, ki etan bahem alp gwen-dekam de em to mip blaonsublun srêm nik gwên hapye. Hen kirekam, em de to mip blaonsublun srêm nik gwëna, em bahem êalp gwen- dekam de blaonsublun hapye. ¹⁹ Sap to mip blaonsublun nik de

* 7:1 7:1 Ayatna an mo aha dam gulsunnu, zen anakan: Angkam êe ama ep ding gulzim'in- mensa ena suratkam asa lakensiblikke: Zini wesya de gon srêmkam hen airis. * 7:10 7:10 Mat. 5:32; Mrk. 10:11-12; Luk. 16:18

gwëna, ahaksa blaonsublun srëm nik de gwëna, zen bana hom. Diki bol-zaun tanganna, Alap mo titi tabin sin em ang tan. ²⁰ Zep Bian men kim emsa kwang guludaka, dekam men kire nike lowe he'ak, zen kire en nik emki lowehe gwen. ²¹ Zep emsa kim kwang guludaka, em san ki zi mo tana iltikinnik de ëbabu gwenna? Ki bahem enlalana ëbeya gwen- wet so gwen hapye. Hwëna Alap de ebe mae hap wet so gwen hap denaka golzimdinkim, ki sap esa wet so gwer. ²² Sap zi mo tana iltikinnik de ëbabu gwen zini, desa de Bian kwang guludankam, dekam zen Bian mo nwenak san de kirenak de lowehe gwen srëm zi. Hen zi mo nwenak men zen babukam lowehe srëm gwe-gwenan, desa de Bian kwang guludankam, dekam zen man ënwe-mase gwe-gwe'an- san de Kristus hon de ëbabu gwen zi. ²³ Sap Alap mes emsa kwisisa de zezimdinkim gwiswe soneka, zep ere mae mo timni bahem zi hon golgu gwen- zëno mae mo tana iltikinnik de etan lowehen hapye. ²⁴ Zen in zep, aya-wal oso-wal, Alap men kim emsa kwang guludaka, dekam men kire nike lowehek, zen kire en nik em Bian mo nwe kara gwennak lowehe gwen.

Paulus kim Korintusk de zi mo tak-ensiblinna ding gulzimkike- wenam sei-siwir wal sei-siwir hip dena:

²⁵ Mensa asa suratkam lakensiblik, wenam sei-siwir hen wal sei-siwir hip dena, ëe ama ebe mae hap ding gulzim'in: Kire hap de ola Bian hen hom hli yulzimki. Hwëna Zen mes kwasang-kwasangna mankam abe hap golblaka, hëndep syala hen mes abe hap wei yul soneblaka. In zebë ëre mo dam gulsunnu ansa anakare enlala naban ale gul sonezim'in, "An airis- taiblibin hipye." ²⁶ Sap angkam man tangan langna karek gwe'an, zep in kirekame angkam lowehe gwe'an, zen kire enkam emki sap lowehen. ²⁷ We walya bare wenyä, bahem we wal omka hli yuluda gwen. We wal srëm wenyä, bahem wesya de gon hap ëalp gwen- nama de langna an karek gwenaknye. ²⁸ Hwëna em de we gon hap dwam gwenna, zen kareksa home go'ara. Hen kirekam, wenam seiwir de zisi zenna, zen hen kareksa hom. Hwëna em de enaka leisyankam, em okamanak de karekna esa oltowe gwera. Zep desa de goltowe gwen srëm habë kirekam emsa gubiridal.

²⁹ Aya-wal oso-wal, ano enlalana anakan lwa'ara: Angkam aumwanak dep yaklana beya naka hom. Zep we walya bare wenyä, we wal oban de hir-hiri sap esa Bian mo syal hap eititi ei gwibir. We walya hen, zi nibare wenyä, zi oban de hir-hiri

sap esa hen Bian mo syal hap eititi ei gwibir. ³⁰ Hen kirekam, men zene enlala dowe hanan hap gona ta gwe'an, emki enlala dowe hananna insa eititi gweblan. Men zene auhu-kama isrip-sri hap ngangola ban lowehe gwe'an, emki auhu-kama enlalana insa eititi gweblan. Men zene okama ennak dep de kire-kirena tealakam kap la gwe'an, kap ta gwen srëm makan em lowehe gwen. ³¹ Hen men zene okamanak de kire-kiresa bi ëblanda gwe'an, emki hwëna bi gweblandan srëm makan lowehe gwen. Sap molya holo gwëk, okamana an dekam sa jek-jak gwer.

³² Ëe mae habë kirekam ebe mae hap ale gul sonezim'in- em de okama ennak dep de kire-kirenak ëhir-hir gwe naseran srëm hap. Sap we wal srëm Kristen zini, zen ëhir-hir gwen srëmkam Bian en mo syalsa nol gwenan- anakare enlala naban, "Bian dekakim asa sam gwesiblika." ³³ Hwëna we walya bare wenyä, zen auhu-kamanak de kirekam-kirekamnak sa ëhir-hir gwe-gwer, sap zen we zik dikim sam gwesiblin hap de syalsa hen nol gwenan. ³⁴ Hëndep zep sa zëno mae mo enlalana dare syak nër. Zi srëm we walya hen kirekam: Zen Bian mo dwam gwibin en san dep sa ëalp gwe-gwer, sap zen man ëdwam gwe-gwenan- tim niban enho naban de Bian mo nwenak lalak nën hap. Hwëna zi nibare we walya, zëno mae mo enlalana zen auhu-kama ennak de syalak ëhir-hir gwe-gwenan, sap zen zi wal zik dikim sam gwesibiridan hap ëalp gwe-gwenan.

³⁵ Ëe ere mae mo dawem habë kirekam ale gulzim. Zen emsa dikim jalse gwibiridansa hom. Sap ano emsa de dwam gwibiridan tanganna, diki em ëalp gwe-gwen- zi mo nwenak dikim dawemkam lowehe gwen hap, hen Bian en hon de tal gwesinkim dikim lowehe gwen hap.

³⁶ Zep zi de we golgu gweblan nabare nik gwëna, zen de anakan eisbinkim, "Ëe de gon srëmkam, ki en tol sa gwë gwer," hen anakan de eisbinni, "Ëe ama tangan gon hap dwam gwibi'in," zen dikire gok. Zen hom dekam karek gwe'ara. ³⁷ Hwëna ahanik de hen we golgu gweblan nik gwëna, zen de anakan enlala gwenkam, "Ëe ba hap de gon hap? Ëe Bian mo syal ensa de gon habë dwam gwe'an. Ano enhona drak-drak nakake. Ëe sap asa ki en gwë gwer," kirekam zen hen man sam gwesira. ³⁸ Zep zi de we golgu gweblan zemka gonna, zen man sam gwesira. Hen Alap mo nganak de syal hap de wesya gon srëmkam, zen hen man tangan sam gwesira.

³⁹ Zi nibare we walya, zen etan bëjen ahasa de zen hap enlala gwen- nama de

zi zik gwënnakye. Diki zi zik de tïnkïm, dekam sap de ahasa zen. Hwëna Kristen gwen srëm zisi bahem. ⁴⁰ Hwëna ano enlalakam, zi zen srëmkam zen maka tangan sam gwesï'in. Hen ëe ama eisbi'in: Alap mo Enhona hen kirekam enlala gwe'ara.

8

Paulus kim Korintusk de zi mo tak-ensïblinna ding gulzimkike- yang tasibin alap-alap hap de tweran blom ta gwibir-zimdïn hip dena:

¹ Mensa asa suratkam lakensïblik, yang tasibin alap-alap hap de tweran blom ta gwibir-zimdïn de twinbin hip dena, angkam kire hap denakaë ep ding gulzim'in: Kristen zini nen anakane kil ïl gwenan, "Nen dwan mes em-am yang tasibin dowal-dowal hap dena tame uk." Hwëna bap nen kire nakon ëbola-bola gwe-gwen. Diki nënaka de kwasang gwibirida gwenna, zen zen sam gwesï'in, sap zen dekam nënaka tatete la gwibirin. ² Bap nen nëre mae mo tame gunnu boltere gul gwen. Kirekam de enlalana, zen joblo-topna. ³ Diki Alapsa men zen enna nola gweblanan, zen kire wenyaka zëre mo walaskam gubirida gwenda.

⁴ Zen in zep, yang tabin alap hap de tweran blom ta gwibir-zimdïn de twinbin hip dena, nen mes eme tame uk, "Yang tasibin alapna zen ensasa nabare naka hom." Hen anakan mese tame uk, "Eiwa de Alapna Zen aha-en tangan. Ahana hom." ⁵ Hwëna ahakore zi mo tame gunkum, alapna beyana- men zen ngatan zi mo langnak lowehe gwenan, hen men zen okamanak awe lowehe gwenanye. ⁶ Hwëna nen mese anakan dam usuk:

Alap Zen aha-en. Zen nëno mae mo Bianmen Zen kirekam-kirekamna kitak yang tabirkiye. Hen nëno mae mo syala kitak zëbe hap dena.

Hen Teipsïn Zikim de gublunna, hen aha-en: Zen Bian Yesus. Zen zëno taha san Alap kitak yang tabirki, hen nen Zëbon onakone ëngaya gwe'an.

⁷ Hwëna nër hom de ëKristen gwen zini hom kitak kirekam dam nulsu'un. Zen man ëtim gul gwenan, "Ëe de yang tasin dowala in hap de tweran ninsi twinbinkim, dekam man nwe-mase gwe'an, 'Ëe boklesaë zëbe hap kom sobla'an.'" Zen nama dekam tim nul gwe'an, "Yang tasin dowala in mo sosonna ki." Zen hwëna dekam zep enho nakon neis gwibirin, "Ëe an mesë karek gwenan." ⁸ Hwëna eiwa de tanganna, tembane nakon Alap bëjen nësa husus gwibiridan, hen bëjen dekon nësa isrip-sri gwibiridan. Zep kire hap de tweran ninni, sap esa olgwenblanda gwer,

hen sap esa olgwenblanda srëm gwe-gwer. Zen bana hom- Alap mo nwenakye.

⁹ Zep em kirekam de tame gun wenyana, em bahem tame gun srëm wenyaka karek ta gwibin- zëno mae mo nwenak de dowal mo tembanesa twinbinkimye. Sap tame gun srëm wenyana in de emsa de hla tankam hen kirekam tembane gwe'anka, dekam sa anakan eisbiri, "Ëe an ama Alap mo nwenak karek gwenan." ¹⁰ Zep anakan bap zen lwan: Em men zene anakan tame u'in, "Ëe sap asa yang tasin alap hap de golak tembane gwe-gwer. Abe hap bana hom," hwëna Biansa de dawemkam taïblïblan srëm nik de emsa hla ta'anka, dekam sa enlala gwera, "Ëe hen sap asa zë tembane gwer." ¹¹ Hwëna zen kim hen tembane gwe'anka, dekam sa Kristussu de taïblïblan nakon zara. Eno tame gunnu in san de ang gwen tola kon sa zara! Zen sap ere mo Kristen wal boses- mensa hen Kristus zëre hap de te-lidak soblan nakon ngaya takake. ¹² Hwëna em mese zëno enhona karek tablaka. Zep eme Biansa de dawemkam taïblïblan srëm naka kirekam karek ta'anka, dekam em hen mese Bian mo nwenak karek gwenda. ¹³ Ëe in zebë ëre hap anakan dam gulsuk, "Ëre mo Kristen boses walsya dikim karek san dep titi tabin srëm hap, ëe amaka tweran nin twibinsi hëndep baes gwe'an. Aha zi bap zen ano gwën san de ang gwenkam kareknak zaran."

9

Mae hap de ol: Paulus isrip-sri en hap syal gwe-gweka, ba maesa dekon gulin gwen enlala srëmkam:

¹ Ki san ëe zi mo tana ïltikinnik de babu gwe-gwen zi?- in zep de ëe aha zi mo dwam gwibin sin gwë gwen happye. Ki san abe hap hom Bian Yesus golblaka?- ëe de zëre hap de ol dawemsa gol halada gwen hap denaye. Ki san ha ëe ahakore zëre mo dam tasibin zi mo kim homë hen Zënaka hla tak? Ki san em ano syala kon home Biansa tame lak? ² Aha zi de asa gublunkam, "Paulussu Bian hom dam tasiki," hwëna em emaka enbla'an, "In Bian dam tasiki, sap ëe an zëno syal gwibinkimë Biansa tame lak."

³ Ënaka de kirekam gublunkam, "Em Bian mo dam tasin zisi hom," ëe hwëna amaka ding gulzim'in: ⁴ Ki san ëe Barnabas han ëre nik mo syala kon bëjënë tembane ë gwen?- men kirekam Yesus mo ahakore dam tasibin zini ëgwë gwenanye. ⁵ Ahaksa san ha ëe Barnabas han bëjënë Kristen we dare naban itënda gwen?- men kirekam Bian mo ahakore dam tasibin zini hen Bian Yesus mo oso walya nolëtë

gwenanye. Petrus zëna in kirekam hen we zemka goltënda gwenda. ⁶ Hen san ha Barnabas han ë-en tangan?- aen de tembane hap ahakal gwen naye. ⁷ San ha jana nabare zini ki eijannak ang gweka?- zën de tembane hap hakal gwenkamye. San ha anggur nga syal gwe-gweblan zini ki syal gweka?- zën de zëno ei nika twinbin srëmkamye. Hen domba zaho ta gwibin zini san ha ki zaho tabirki?- zën de dombana in mo mom kilsï otde gwen srëmkamye. Diki sap hen ano nik mo dena- kirekam de ëre nik mo syala kon ulin gwen hap denaye!

⁸ Insa ep ale gulzim, zen okamanak de zini kirekam ëgwë gwenan- dekam de em dam gulsun hup, "Sap sa Paulus syala an kore eini twin gwibiri." Alap mo ëpba olak kire hap dena hen ki lwa'an. ⁹ Sap Musa mo titi tabin olak man lwak,

"Sapi de gandum dansa zaublun danaseranna- dekam de ëbwalom gwen hap, ëkna bahem kyang sosublun. Dikire twenblan danasenk."*

Kirekam de lwankam, ki san ha Alap sapi ensa kirekam enlala gwibiridaka? ¹⁰ Kirekam bëjen. Zen hen Yesus mo dam tasibin zini abe mae hap kirekam nwe-mase gwizim'in. Sap ngana lu tan wenya, eiyas tan wenya, hen taran wenya, zen kitak man ëdwam gwe-gwenan- ngana in kore ei nika de twin gwibin hipye. Zep Bian mo nganak de syal tan wenya ëe hen kirekam.

¹¹ Eë Barnabas han mesë ang hap de otanena eno mae mo enhonak eiyas lak. Hwëna angkam san ha em emaka asa husus eizim'in?- ëe de okamanak dep de tembanesa ebon mae onakon ulin gwe'anamye. ¹² Hwëna aha zi enna ki ebon mae onakon nulin gwenan. Diki nonol tanganna asa emaka mas ei gwizimnin. Zen sap ano nik mo dena- ebon mae onakon de ulin gwen hapye. Hwëna ëe homë kirekam ulin gwenan. Eë mae habë tahalha naban anakare enlala naban totoresa ë gwenan, "Nen de ba maesa nëre nik mo syal eibin zi nikon ulin gwenkam, dekam hwëna zen sa Kristus hup de ol dawemna baes neibir."

¹³ Hwëna ena mes em-am ëtawa gwëk: Zini men zen Alap mo golak syal ta gwenan, zen dekon hen tembanena nulin gwenan. Hen men zen tweran ninni Alap hap tru dasik gweblanan, zen hen dekon tweran ninni nulin gwenan. ¹⁴ Zen in zep hen Bian zëre mo ol dawem gol halada gwen wenya anakan gwibiridaka, "Em ere

mo tawa tabin nikon esa tembanena ulin gwer."* ¹⁵ Zep zen sap ano dena- kire nakon de tembanesa gulin gwen hap denaye. Hwëna ëe aha-en mae homë gulink. Hwëna suratna ansaë ale gulzim'in, zen anakare enlala naban hom, "Dekakim ap nol gweblak." Sap zen dekonë isrip-sri gwe-gwenan- anakare hap, "Diki Bian sa lamkam ano syal eini ansa ap golblala." Zep ëe ama tangan baes gwe'an- em de ba maesa ap golblankam de ano isrip-srina in tap gwen hapye.* ¹⁶ Sap ëe anakare en hap bëjënë isrip-sri gwen, "Syala men desa Bian abe hap wei yul soneblaka, ëe ama desa syal gwe-gwibirin- ëngaya gwen hap de ol dawemsa de gol halada gwenkamye." Sap ëe de desa gol halada gwen srëmkam, Bian sa asa karek tala. ¹⁷ Eë pegawaikam syal gwe'anam, ki maka okamanak dep de gajina ap nol gwebla'an. Hwëna Alap Zën syala insa ap wei yul soneblaka- ëe de Zëbon de babu gwen zi mo kim totoresa sul sonen hap. ¹⁸ Hwëna babu gwen zini abe hap an zen ano isrip-sri gwibin niye: "Eë Alap mo ol dawemna totore tangansaë gol halada gwenan. Abe hap men desa maka sap syala in kon nol gwebla'an, ëe homë aha-en mae gulink."

¹⁹ Zep ëe anakare enlala naban homë kara ta gwibirin, "Zen sa asa te-alakam mas nëblal." Ki hwëna ano syal de nwe-mase gwen hap- san de ëe te-ala hap de syal gwe-gwen zi. Hwëna ano syala eiwa ki hen babu gwen zi mo kim nwe-mase gwe-gwenan, sap ëe ama enlala betekkam mas gwibirida gwenan- dekam de beyakam halen ora san golëwet so gwen hap. ²⁰ Zep ëe kimë Yahudi zi niban golësyal ta gwenan, ëe dekam etan Yahudi zi mo ëpba lowehen sanë ang gwe-gwenan. Zen Musa mo titi tabin ol san de ënaka ngaya tan hap homë ang gwe-gwenan. Hwëna Yahudi zi de asa sam gwesiblin habë desan ang gwe-gwenan. Eë mae habë kirekam gwë gwenan- dekam de zen hen Kristussu tame tan hap. ²¹ Hen kirekam- Yahudi srëm zi niban de golësyal ta gwenkamye. Dekam ano gwëna san de Yahudi srëm zi- Musa mo ol san de ang gwe-gwen srëmna. Zen hen Yahudi srëm zi dikim Kristussu tame tan hap ëe ki gwë gwenan. Eë kimë Musa mo ola in san ang gwe srëm gwe-gwenan, zen anakare enlala naban hom, "Eë homë Alapsa betek gwebla'an." Eë dekam hwëna Kristus mo titi tabin ol en sanë ang gwe-gwenan.* ²² Eë kimë hen Kristussu de taiblannak de tatem ëzauk gwen srëm wenya ban golëlowehe

* 9:9 9:9 Ul. 25:4 * 9:14 9:14 Mat. 10:10; Luk. 10:7

* 9:15 9:15 Mat. 6:1

* 9:21 9:21 Kristus mo titi tabin

ola: Yoh. 13:34-35; Yak. 2:8; Mrk. 12:28-34; Mat. 22:36-40, hen Rom. 13:8b-10nak.

gwenan, ëe dekam hen zëno mae mo lowehen sanë ang gwe-gwenan- dekam de zen hen Kristus en onak tatem ëzauk gwen hap. Zep zini men kirekam lowe henda gwenan, ëe hen dekam zëno mae mo kimë gwëw gwenan- dekam de hen zëwe denaka ngaya tabin hip. † ²³ Zen kitak Alap onakore ol dawemna insa dikim langa gulsuk haladan habë kirekam syal gwe-gwibirin. Sap ano isrip-sri gwibinni zen zen tangan, hen nen dekon esa lamkam hë'ho gwibinni hla kul.

²⁴ Em dwan mes-eme ëtawä gwek: Asyas hap de hlu-hluk tanna, zen beya nik sa ëhlu-hluk gwer. Hwëna aha-en, men zen de nonol hata'anka, zen zen en de kire-kire dawemna gul irinkim. Zen in zep, emki hen hlu-hluk gwen makan ëgwën-anakare enlala naban, "Ëe aka kire-kire dawemsa gulink." ²⁵ Men zen hlu-hluk gwen hap ëhohle gwe-gwenan, zen nonol timsi mïsrïm-srï nïl gwenan, hen man zënaka dawemkam nolënik gwe-gwenan-anakare enlala naban, "Ëe aka nonol gwek." Men zen ënonol gwe-gwenan, zen auhu-kamana an kore kire-kire dawem esa nulin gwenan. Nen hwëna hëndep de lwan hap de kire-kiresa de gul irin hibe ëalp gwe-gwe'an. ²⁶ Ëe in zebë dam-dam enkam de hluwen hap alp gwe-gwe'an. Ahaksa, ëe an san de tahakam de zënaka lek-lek ta gwibin asyasnak de ang gwe-gwenna. Ëe bëjënë sap desan totoresa lek tya gwen. ²⁷ Ëe zebë ëre mo timni ënaka de lek-lek ta gwenkam drak-drak gul gwenan- dekam de hëndep ëre mo timsi dawem enkam golinik gwe-gwen hapye. Ëe mae habë ënaka kirekam zerinik gwe-gwenan: Sap ëe mesë beyakam kire asyasnak dep zini kwang guludak. Hwëna Bian Alap de wasib mo kim asa gublunkam, "Em mese asyas peraturansa gulumunku. Em de asyasna an kon kire-kire dawemsa gul irin hip, eno bosena hom,"- ki ëe asa tangan saher gwer.

10

Paulus kim yang tabin alap-alap hap de boklesa kom tabirida gwen hap jalse gwibiridakake:

¹ Aya-wal oso-wal, ëe ama emsa enlala sobirida'an- nëno mae mo auyan-azana men kim Musa Bak golëwet so gwekake.

Alap dekam but yawalsa golzimki- zëbe mae hap de jal zini in de zë totot gwibirida gwen hap. Hëndep Alap mo sostonkam zep hi yawala insa golëtablan gwe kinika. ² Zëbe mae hap dekam man nwe-mase gwenan: But de tahalebinni in hen hi yala insa tablan gwe kinik, san de Musa mo baptis tabinnik de ang tanna. Zëno dam gulsunnu, zen dekam mes Musa hon bitï gwek. ³ Zen dekam kitak Alap onakore tembanesa dwenblanda gwek, ⁴ hen hona Zëbon onakore naka sap notde gwibik. Dekam Alap kaso yawalsa hamal gulzimki, zep dekore hosa notde gwibik, sap kaso yala in hen man ang gwibirida song gwek-zen de ho hap ëtahalha gwe-gwen srëm hap. * Hwëna ol gulk sun de blaorankam kaso yawalkam in, Zen diki Kristus Zëna. ⁵ Nëno mae mo auyan-azana zen sap eiwa ki kirekam de owasna hla nul gwek, hwëna Alap mo nwenak beya nik hom ëdakastik. Beya wenyä desa man husus gwibirida gweka. Zëno mae mo tok-tok naka zep sasa lang san hli nulida guk song gwek.

⁶ Zen Alap desa nëbe mae hap de ërak hap ki kang gulku- nen de hen zëno mae mo kim karek-kareksa hole-hle gwe-gwibin srëm hap. ⁷ Zep nen bap nen zëno mae mo kim yang tabin alap-alap hap boklena kom ta gwizimdin- men kirekam zëbe mae hap dena Alap mo olak lwakke, "Zen yang tabin alap-alap hap de tembane yawala insa dwensiblindak, zao zep syak."*

⁸ Nen bap nen zëno mae mo kim kahalokahalokam lowehe gwen- men kirekam zen ëgwë gwekye. Zen in zep yaklana dekam 23 ribu enkam juwek.* ⁹ Hen bap nen Biansa zëno mae mo kim akasik gweblan. Zen in zep zen ahakon wanya de hit ti gwibin nikon juwe gwek.* ¹⁰ Nen bap nen zëno mae mo kim Biansa tonsuk gweblan. Zen in zep desa Alap mo dam taha nakore zini heip gulku- men zen juwen hap dena irik gil gwendaye.* ¹¹ In zen ki zëbon mae kirekam jowe gwek, zen angkam nëbe mae hap de ërak makan lwa'an- nen an zene angkam aumwa hap denak lowe he'anye. Zen in zep zini lun Alap mo olak de aisilï insa ale nul gwek- nen de desa anakan enlala gwe-gwibin hip, "Bian sa angkam kirekam hen

† **9:22** 9:22 Kristussu de taiblilblannak tatem zauk gwen srëm wenyaka de kirekam golëlowehe gwen hap de ola: Emki hlaun 1Kor pasal 8 mo ayat 7 nakon 13nak dep, hen Rom. 14:1-15:6. * **10:3** 10:3 Kel. 16 * **10:4** 10:4 Paulus man ale gulku, "kaso yala in hen man ang gwibirida song gwek," sap Musa man dan soka- hosa de owaskam kaso nakon golzimdinni. Hen Yahudi zini zep lun tangan aisilï insa anakan mas-mas nul song gwek, "Nonol kasana in man ang gwibirida song gwek- dekam de ho hap ëtahalha gwe-gwen srëm hap." Hwëna Musa mo ol ale gun tangannak, sap diki hom. (Kel. 17:6; Bil. 20:11) * **10:7** 10:7 Kel. 32:6 * **10:8** 10:8 Bil. 25 * **10:9** 10:9 Bil. 21:5-6 * **10:10** 10:10 Bil. 16:41-49

karek tabiri- men zen kirekam karekna nol gwe'anye."

¹² Bera! Bahem anakan enaka boltere ta gwibin, "Èe an Bian onak tatemè èzau'un." Zi de kirekam zènaka boltere tankam, zen hwèna zèno mae mo kim de kareknak zaran hap alp gwesì'ira. ¹³ Banakare kareksa de gon hap de enlalana men zen nèsa de akasiblin hap enhonak hata gwenda, zen nèno mae mo soson nakon hom taman kinì gwenan. Sap Alap Zen taibliblanna, zep Zen bëjen nèsa de sèrkam akasiblin hap dwam gwibiridan-nèno mae mo sosonsa de gulumrunnu kimye. Hwèna kareksa de gon hap de enlala de nèbon mae hatankam, Zen hen nèbe mae hap orasa zertrei gwizimniranen dikim karekna in kon wet so gwen hap. Zen dekam zebe tatem èzauk gwenan.

¹⁴ Zen in zep, aya-wal oso-wal, yang tabin alap-alapna emki langa tasibin. ¹⁵ Nen kitak enlalana kike. En-em kles so gwen. ¹⁶ Nen kime Bian Yesus mo timsi de enlala gwibin hip de tembanena olgwen gwibirin, dekam nonol Bian hap dawemsae ol gweblanan. Dekam kime zèno kalsa de enlala gwibin hip de anggur hona otdeblanda gwenan, hen zèno timsi de enlala gwibin hip de rotina olgwenblanda gwenan, dekam zebe ènwe-mase gwe-gwenan: Nen ema Bian han èraha-en gwe'an. ¹⁷ Nen de Bian mo timsi de enlala gwibin hip de rotisa twinbinkim, nen sap beyana, hwèna dekam man nwe-mase gwe'an- san de nèno mae mo timni aha-en. Sap nen mese aha-ere rotina insa olgwenbik. ¹⁸ Israèlk de zini hen kirekam ègwè gwenan. Men zen Alap hap de zip soblan domba ninni dwin gwibi'in, zen en dekam zep Alap han nèrumlae gwe'an.

¹⁹ Hwèna kirekam insa ebe mae hap ale gulzim, zen em dikim anakan enlala gwibin hip hom, "Yang tabin alap-alapna zen eiwa ensasa naban." Hen anakan homè kim emsa gubiridal, "Zèbe mae hap de tembanena, zen sosonna." Zen waba tangan hap. ²⁰ Èe hwèna em dikim anakan tame gun hubè kirekam ebe mae hap ale gulzim: Yang tabin alap-alap hap mensa otweranna blom da gwibir-zimnin, zen Alapsa hom kim boltere da gwenan. Zen hwèna dowal-dowalsa kim boltere da gwibirin, hen deban mae kim nolèaha-en gwe-gwe'an. ²¹ Zep nen bëjen nen Bian mo kalsa de enlala gwibin hip de anggur ho naban dowal hap de ho naban otdenkam siri so gwen. Hen bap nen Bian mo timsi de enlala gwibin hip de tembane naban

dowal hap de tembane naban siri so gwen. ²² Ki san ha ema Bian de emsa husus gwibiridan hap èdwam gwe'an? San ha ema tim ul gwe'an?- "Bian mo sosonna hom."

²³ Ahakon sa ano ola insa nulsul- anakan de ègunkum, "Nen Kristen zini sap esa banakare maesa syal ei gwibir." † Hwèna kire zini èe ama ding gulzim'in, "Banakare maesa de syal gwibinkim diki nonol enaka de enhonak anakan takensibirida gwenkam airis, 'San ha dekam èe ama ère mo Kristen bose walsya mas gwibirida'an? San ha ano gwèn san de ang tankam ahakon dekam sa Yesussu hli dal?' " ²⁴ Bahem ere en mo timsi ngalap gwe-gwibin. Hwèna aha zisi emki hen enlala gwibirida gwen.

²⁵ Pasarak de tweran ninni, sap esa enlala beya gwen srèmkam lop la gwer-anakan de takensibiridan srèmkamye, "An san yang tabin alap-alap hap de blom tabir-zimdin mosrona?" ²⁶ Sap Alap mo olak man lwak:

"Okamana an hen kitak zèwe de kirekam-kirekamna, zen kitak Bian mo bi gwibiridanna."*

²⁷ Kristen srèm zi de emsa zèbon de tembane gwen hap gublunna, dwam gwenkam sap esa. Men kire tembanesa ep lop tablanna, em sap esa twenblan dala. Em bahem mae anakan de takensiblin hap enlala gwen, "An san yang tabin alap-alap hap de blom tabir-zimdin mosrona?" ²⁸⁻²⁹ Hwèna tembane tanna iwe de eno Kristen bose emsa gublunkam, "Tweran ninni an yang tabin alap-alap hap de mosrona," ki bahem twinbin. Sap zen zère mo enhosa ebe hap zertreblala. Sap zen hom dawemkam enho nakon anakan tame gu'ura, "Yang tabin alap mo sosonna hom." Zep em de zèno nwenak tembanena insa twenblan dankam, desae kim karek san dep titi ta'ara. Zen srèmkam sap emaka ahakore en naban zitwenbla'ara.

Hwèna em ahakon esa èenlala gwer, "Aha zi ba hap de zère mo dam gulsun nukon tembane hap asa tru-tru gulblun hap? ³⁰ Èe de Alapsa gu soneblan naban de tembane gwenkam, ki aha zi ba hap de asa tembanena in hap husus gweblan hap? Èe dwan mes-am tembanena in hap dawemna Alap hap golblal!"

³¹ Hwèna èe a kirekamè mo kirekam de enlala gwen zi hip ding gulzim'in: Ba maesa de twinbinkim hen otdebinkim, ahaksa banakare maesa de gonna, zen Bian mo bosesa dikim tingare zi teip gulsublun hap emki syal gwe-gwibin.

† **10:23** 10:23 Ola ansa de srip gulsun hup, emki pasal 6 mo ayat 12 mo otdenak de alesa karatda gwn. * **10:26** 10:26 Mzm. 24:1

³² Bahem Kristussu de taibliblannak de étatete gwen srēm zisi karek san dep de titi tan makan gweibirida gwen- sap Yahudi zi, sap Yunani zi, hen sap kitak de Alap mo hlil irin zi niye. ³³ Zep em ano kim em hen lowehe gwen. Ëe tngare zi dikim asa sam gwesik gweblan habē alp gwe-gwenan. Ëe homē ère mo tim hip dena anakan ngalap gwe-gwenan, “Ëe de aha zi mo dam gulsun sun ang gwenkam, Ëe asa usak gwer.” Hwēna ano dwam gwibin tanganna, ano syala kon bap zen aha maena Yesussu hli tan. Diki kitak zen èngaya gwen.

11

¹ Zen in zep, ano tana wei san em ang tan- aena men kirekamē Kristussu tana wei san zeretro'anke.

Minggunak de bitī gwennak de kirekam ègwè gwen hap de ol:

² Ëe ama emsa sam gwesibirida'an, sap em ema asa embwan è gweblanan, hen ano tawa tabin sine ang ta gwenan-Kristen zi mo lowehen sanye. ³ Hwēna èe ama dwam gwe'an- em de anakan tame gun hup: Alap, Zen Kristus mo teipsinnī. Kristus, Zen hwēna zikim dinik mo teipsinnī. Hwēna zini, zen wekam dinik mo teipsinnī. ⁴ Zep zi de Minggunak de tagal gwennak topi ala gun nuban Alapsa abe tankam, ahaksa Alap mo Enho nakore olsa ayang gulzimdinkim, zen kirekam zère mo Teipsin nika blikip gwesibli srēm gwe'ara. ⁵ Hwēna we walya, zen de Minggunak de tagal gwennak kaen hakkam de nol utuk gun srēmkam Alapsa abe tanna, ahaksa Alap mo Enho nakore olsa ayang gulzimdinnī, zen ki hom zère mo zini blikip gwesibli'an. Kirekam de gwēna in, zēno sahera man apde nē'an-nolsa de lonsun nubanye. * ⁶ We wal de nol utuk gun hup baes tanna, ki dikire nol alana blom dasibik. Hwēna blom tasibinkim ahaksa lonsunkum, zen man tangan èsaher gwe-gwenan. Zen in zep dawemna kaen haksa zen utuk ta gwibin. ⁷ Zikim dena, nēbe mae hap nol utuk gun hup hom dakasti'in, sap zikim dena nonol lonesen nakon Alap zère mo nwe-masekam Adam Baksa yang tasikī. Zep zi kim dena nēno mae mo nwe-masena ngatan Zini Alap Zēna kiye, hen enlalana Alap zère mo kiye. Hwēna we walya, zen nonol lonesen nakon zi nikon de yang gulsunnu, zep zēno mae mo nwe-masena zen zini kiye. ⁸ Sap zikim denaka hom

wenya kon yang tasikī. Zen diki wesya zi nikon yang gulsuku. ⁹ Hen zini zen we mo tahasa de trī so gwibin hip hom yang tasikī. Hwēna wenya zen zi mo tahasa de trī so gweblan hap yang gulsuku. ¹⁰ Zen in zep, sap Alap mo dam taha nakore zini man nēsa kara da gwibirin, zep dawemna we walya nolsa zen kaen hakkam utuk ta gwibin- anakan dikim zēnaka golètrè gwen hap, “Ëe an ère mo zi mo tahasa de trī so gweblan hap dena.”

¹¹ Hwēna nen we walya ban zi niban mese apdekam Kristus hun èraha-en gwek. Zep nen we walya ban zi niban bèjen nēnaka gubirida gwen, “Ëe homē emsa dwam eibirida'an.” ¹² Sap nonol tanganna, wenya zen zi nikon de yang gulsunnu. Hwēna zēno tahannak, zini zen we wal wei-wik nul gwenan. Hwēna ausuna kitak zen Alap onakon.

¹³ Zep aya-wal oso wal, emki klis gun. San ha aīrs- we wal de zi beya mo nwenak nol utuk gun srēmkam Alapsa gu soneblan naye? ¹⁴ Ahaksa san ha em home anakan tame uk?- “Zi de nol ala blal-blal gwenna, zen saherak zēnaka drè ne'ara.” ¹⁵ Hwēna we wal de nol ala blal-blal gwen hap dena, zen mes ki Alap golzimki- zen de nolsa ber-ber gun hup. Hwēna we walya, zen man hen zère mae mo nol ala blal-blala insa boltere da gwibirin. Zen in zebè emsa gubiridal- zen de Minggunak de bitī gwennak kaen haksa nolak utuk ta gwibin hipye. ¹⁶ Hwēna èe tawana: Ahakon sa yap ano ola ansa husus neibir. Zen in zebè aumwa hap emsa gubirida'an: Ëe Kristen zini kire enkamē lowehe gwenan. Homē mae li kul sone'an.

Bian Yesus mo timsi de enlala gwibin hip de tembanenak de kirekam ang ta gwen hap de ol:

¹⁷ Hwēna angkam an desaè emsa titi tabi'in, èe bèjènè emsa gubiridan, “Em ema èsam gwesik gwenan.” Sap em kime tagal gwe-gwenan, zao karekna mamkam lwa gwenan. Dawemna man lwala he'an. ¹⁸ Nonol tanganna, èe ama anakan sane gwe-gwek, “Zen kim tagal gwe-gwenan, zen man èhliwe gwenan.” Kire ola insa èe ama anakan taiblibi'in, “San ha eiwa mes yap.” ¹⁹ Em in anakare enlala nabane hliwek: “Aha zi dekakim asa hla nulidak, 'Hlikna an zen- eiwa denaye.'” Hwēna kirekam de èbolte-bolte gwenna dawem naka hom.

²⁰ Zep em kime tagal gwe-gwenan, hen zao kime Bian Yesus mo timsi de enlala gwibin hip de tembanena syal ei

* **11:5** 11:5 Paulus mae kim lowehék, we walya zisi de zenkam, dekam kaen haksa nolak utuk da gwibik- dekam de zēnaka anakan goltrèn hap, “Ëe an zi niban.”

gwibirin, em hwëna ere mae mo hliwenna insae enlala ei gwibirin. Bian Yesus mo timsi home. ²¹ Èe ama sak, em kime nonol totore tembanena olgwenblanda gwenan, em home enaka eisbirida gwenan- apdekam de tembane tan happye. Hwëna ahakore en nik nonol zë-en ngalap-ngalapkam dwensiblinda gwenan. Zen in zebe anakarekam ëgwë gwenan: Ahakon usak nabane nama lowehe gwenan, hwëna nonol ëitri gwen wenyu zen mes ho mamak otde gwibin hip ëmamak gwëk. ²² Ki san ha ere mae mo golak tembanena hom?- em zebe ngalap-ngalapkam tagal gwennak tembane ta gwenanye. Em san ki ere mae mo jematsa de saher gul gwen habe ëdwam gwe-gwe'an? Em insa kirekam ëgwë gwenan, zen jematnak de tahalha zisïe kim saher la gwibirin. Em san ha ema ëkil gïl gwenan?- "Paulus sa kirekam asa sam gwesibiridala." Hom tangan- ëe de emsa kire hap sam gwesibiridan happye!

²³ Sap men desa Bian Yesus zëre mo timsi de enlala gwibin hip de tembane hap dena abe hap goltrëblaka, ëe mesë sap desa ebe mae hap anakan ayang gulzik: Bian Yesusu dikim jal zi hip zertreizimdin hip de orapnak, Zëna ki zep rotina gul ineka. ²⁴ Alap hap kim dawemna rotina in hap golblaka, ki zep ahap gul guku, ki zep gubiridaka,

"An ano timni- mensaë ebe mae hap sosok gulzim'inke. An kirekam em ano timbwanak syal gwe-gwibin- Asa dikim enlala gwe-gweblan happye."

²⁵ Kim tembane tasik hen kirekam. Zen anggur ho nabare moksa zerka, ki zep gubiridaka,

"An ano kala zen. Zen sa ano tim nikon wet sol- Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësesa dikim sul sonen happye. Kirekam kim ano tim bwanak syal ei gwibik, Asa dekon enlala ë gweblak."*

²⁶ Zen in zep, nen kime kire hap de rotina olgwenblanda gwenan, hen kire hap de hona otde gwibirin, nen dekame Bian Yesus mo tinni anakare enlala naban oltrë gwenan, "Zen sa etan lwahal zala."

²⁷ Zen in zep, men zen de asyas makan Yesus mo tim hip de rotina insa dwenblanda gwe'ak, hen hona insa notdeblanda gwe'ak, zen Alap mo nwenak kareknak zënaka kang nul gwe'an. ²⁸⁻²⁹ Diki nonol enlalasa nen anakan hohle ta gwen, "Èe ama Bian han dikim zeraha-en gwen hap ang gwe'an, sap Zen mes zëre mo timni ano kareksa dikim ap ngan gulsublun hap tilki." Hwëna men zen kirekam de ëenlala

gwen srëmkam ang ta gwe'ak, zen Bian de karek tabin hip zënaka nolëgu'un. ³⁰ Zen in zep, ebon mae onakon beya nik tim sin-sinni hen sang-sangna nollwa gwenan, hëndep ahakon zep juwek.

³¹ Hwëna nen de nonol nëre mae mo enhosa hohle tankam, ki Bian bëjen nësa karek tabin. ³² Hwëna eiwa Bian ki nësa walas beteksa de oto tasibin makan gweibirida gwenda. Hwëna zen halen ora san dikim nësa dam tasik gwibin hip ki kirekam nësa gweibirida gwenda- nen dikim karek yawalsa goltowen srëm hap, Zen kim okamanak de karek gol gwen zini karek tabi'inkaye.

³³ Zen in zep, aya-wal oso-wal, em de Bian mo timsi de enlala gwibin hip de tembane hap tagal gwenna, enaka em eisbirida gwen- tingan de tagal gwesinnik de kon gwesibir hanan hap. ³⁴ Hen Alap de emsa husus gwibiridan srëm hap, nama de tagal gwennak de ahanik usak gwenkam, zen dikire nonol zëre mo golak tembane gwëk. Eno mae mo aha takensinni, Bian mo tim hip de tembane hap dena, ëe asa aen de hata zankam emsa tonbiridazal.

12

Mae hap de ol: Alap mo Enhona, Zen srën-srënkam de nwe-masekam de sosonsa nëbe mae hap gol gwizimnira.

¹ Angkam mensa suratkam asa lakensiblik, Alap mo Enho nakore soson hap dena, men desa Alap Zëna kae gwibir-zimnira gwendake, desaë ep ding gulzim'in: Èe ama dwam gwe'an em de eiwa denaka tame gun hup. ² Enki ëenlala gwen: Em kime Biansa tame la srëm gwe'ak, em dekam yang tabin alap-alapsae ang eibirida nasen gwëk- ol srëm wenyaka. ³ Èe in zebë emsa dwam gwibirida'an- eno mae mo jematsa de aha zi tawa tabin hip yaing gwe-gwe zankam, em de dekam zëno mae mo tawa tabin nikon anakan kles so gwen hap, "Alap mo Enho de zisi zergwëna, zen bëjen anakan gun, 'Yesus zen karekna.' Hen Alap mo Enho de zergwën srëmkam, zen bëjen anakan gun, 'Yesus Zen ano teipsinni.' "*
⁴ Alap mo Enhona, Zen aha-ere nwe-masekam de sosonsa hom nëbe mae hap kae gwe-gwibir-zimnira. Hwëna ausuna sap aha-en- zëre onak. ⁵ Syala hen srën-srënkam de nwe-mase naka wei yul sone gwizimnira. Hwëna in Zen syala insa gwirensi'ira, Zen aha-en. ⁶ Banakare maesa de syal gwibin hip de sosonna, desa hen srën-srënkam gol gwizimnira-

* 11:25 11:23-25 Mat. 26:26-29; Mrk. 14:22-25; Luk. 22:14-20

* 12:3 12:3 1Yoh. 4:1-6; 4:20-21; 5:1-5

men kirekam zêbe mae hap dakastil gwizimninke. Hwëna Zen aha-ere Alap ki anakare enlalana ing ta sone gwizimnira, "Èe anik kirekam syal gwek." ⁷ Alap mo Enhona Zen kirekam nèbe mae hap aha-en aha-enkam sosonna kae gwe-gwibir-zimnira- nen dikim hwëna tingare Kristen zisi tatete ta gwibin hip.

⁸ Zep a kirekam mo Alap mo Enhona zi mo enhonak syal gwe-gwenda:

Ahakorena kip enlala blalsa ing ta sone gwizimnira- zen de dekam aha zisi titi ta gwibin hip.

Hen ahakorena kip Zen ba maesa de tame gun hup denaka ing ta sone gwizimnira- dekam de zen hwëna aha zi hip ayang gul gwizimdin hip.

⁹ Alap mo Enhona in ahakorena kip sèrkam dikim Alapsa taiblilban hap denaka ing ta sone gwizimnira.

Hen ahakorena kip zi sang-sangsa dikim dawem ta gwibin hip de sosonsa gol gwizimnira.

¹⁰ Ahakorena kip owas-owassa dikim syal gwe-gwibir-zimdin hip denaka gol gwizimnira.

Ahakorena kip Alap mo Enhona hamal hap de olsa dikim ayang gulzimdin hip denaka gol gwizimnira.

Ahakorena kip dam gulsuk gwen hap de sosonsa gol gwizimnira- zen dikim anakan dam gulsuk gwen hap, "Zini in mo ol toranna, zen eiwa Alap mo Enho nakorena," ahaksa, "Zëbon onakore naka hom."

Hen ahakorena kip owas olkam dikim ètoran hap denaka ing ta sone gwizimnira.

Hen ahakore wanya kip, zen dikim owas ola insa zère mae mo olkam li yul sone gwizimdin hip denaka ing ta sone gwizimnira.

¹¹ Syala in zen kirekam srën-srën gwek, zen sap ausuna aha-en Alap mo Enho Zen ki kirekam syal gwe-gwenda. Zen sosonna zère mo dwam gwibin sin nèbe mae hap aha-en aha-enkam kae gwe-gwibir-zimnira.

Mae hap de ol: Nen sap beyana, hwëna mese aha-ere tim makan ègwék.

¹² Kristus mo timni, zen nëno mae mo tim makan. Timni sap aha-en, hwëna dekon zep hli-hli gwek. ¹³ Zen zep hen kirekam, nen kitak

sap Yahudi zi,

sap Yahudi srëm zi,

sap tana lltikinnik de lowehe gwen wanya, hen kirenak de lowehe gwen srëm wanya, nen kitak mese zère mo timnik bitì gwek-Alap kim zère mo Enhokam nësa hlè ta sonebiridakake. Zen aha-ere Enho ki

kirekam nësa aha-en tabirki, sap nen mese kitak Alap mo Enho nakore hona ulink.

¹⁴ Sap timni bëjen aha-ere hli naban sam gwesin. Zen diki hli-hlina zen beya gwen. ¹⁵ Tanana bëjen anakan neran, "Èe ama taha hap de jo kën hap dwam è'an. Timni an mo tana èn hap, èe ama bae." Zen de kirekam nerankam, hwëna tanana in bëjen taha hap jo nën, hen bëjen timni insa hli kun. ¹⁶ Hen ingalana bëjen anakan neran, "Èe ama nwe hap de jo kën hap dwam è'an. Timni an mo ingala èn hap, èe ama bae." Zen de kirekam nerankam, zen hwëna bëjen timni in kon nwe san dep li këhen, hen bëjen timni insa hli kun. ¹⁷ Tingare hli-hli nik de nwe en hap èjowenkam, ki hwëna bakam de èsane gwe-gwen hap? Ahaksa ing ala hap de èjowenkam, ki hwëna bakam de ba maena alebin hip? ¹⁸ Zen Alap Zën mes-am ki timni insa srën-srënkam de hli-hli naban yang gulsuku- men kirekam de yang gulsun hup Zëna dwam gwekake. ¹⁹ Aha-ere hli naban anakan gun, "Èe en asa tingare timni an mo syala sul sone gwer." ²⁰ Zep man sam gwesin- hli-hlina sap beyana, hwëna timni aha-en.

²¹ Zen in zep, nwe bëjen tahasa anakan enzimdin, "Èe homè emsa dwam eizim'in." Hen nola bëjen tanana guzimdin, "Èe homè emsa dwam gwizim'in." ²² Nen de tim nikore aha hli naka enlala gwibinkim, "Zen soson tangan naka hom," zen hwëna desa ema tangan dwam ei gwibirin- dekam de gwën happye. ²³ Hli-hlina mensa enlala èblanda gwenan, "Zen dawem tangan naka hom," zen hwëna desa tangane dawemkam olèinik gwe-gwenan. Hen hli-hlina men desa saher ei gwibirin, zen desa tangane dawemkam aning ul gwenan. ²⁴ Hwëna hli-hlina men zen nwekam de hlauunkum èdawem gwek, desa hwëna home aning gun hup enlala ei gwibirin. Zen Alap mes ki kirekam de enlala naban timni ansa yang gulsuku, "Dikire soson srëm hli-hlina dawemkam nolèinik gwe-gwek." ²⁵ Zep timnik de hli-hlina in bëjen srën-srënkam hlik-hlik gwen. Zen hwëna hwë-hwëkam zënaka mas neibirida gwenan. ²⁶ Zen in zep, aha hli nik de sang-sang gwenkam, dekam tingare hli-hlina in sang-sangna insa man neis gwibirin. Hen em de dawemsa tahakam gul irinni ahaksa nwekam hlauunnu, tingare hli-hlina dekam man èsrip-sri gwe-gwenan.

²⁷ Zep em in kitak Kristus mo timni, hen zëno hli-hlina. ²⁸ Alap zep srën-srënkam de syal hap Kristen zini nësa dam tasik gwibirida:

Mam tangan wenyä, zen Kristus hup de ol dawemsa de aha lang san gol halada gwen hap de wenyä.

Zao de wenyä, zen Alap mo Enhokam de hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip de wenyä.

Hen etan zao de wenyä, zen Alap mo olkam de tawa ta gwibin hip de wenyä.

Hwëna ahakon owas-owassa de syal gwe-gwibin hip de wenyä,

ahakon zi sang-sangsa de dawem ta gwibin hip de wenyä,

hen ahakon aha zisi de mas gwibirida gwen hap de wenyä,

hen ahakon jemat mo syalsa de nol gwibin hip de wenyä,

hen ahakon owas olkam de ton gwibin hip de wenyä.

²⁹ Zen a dekon mo srën-srën gwekye: Sap nen home Kristus hup de olsa dikim gol halada gwen hap de sosonna kitak ulink. Hen nen ahakon home Alap mo Enho nakore sosonna ulink- hamal hap de olsa dikim ayang gul gwizimdin hip denaye. Hen Alap mo olkam dikim ahasa tawa ta gwibin hip de sosonna nen home kitak ulink. Hen nëbonna mae kitak sosonna hom-

owas-owassa dikim syal gwe-gwibin hip denaye,

³⁰ hen zi sang-sangsa dikim dawem ta gwibin hip dena,

hen owas olkam dikim ton gwibin hip dena,

hen kire olsa dikim srip gulsuk gwizimdin hip denaye.

³¹ Zen in zep, em dawemkam enho nakon dwam gwe-gwibin- dekakim Alap mam tangan wenyä insa ebe mae hap aha-en aha-enkam kap ta gwizimki.

Mae hap de ol: Nënaka de kwasang gwibirida gwenna, zen zen tangan- bol-zaun wenyäye.

Alap mo Enho nakore soson kae gwe-gwibir-zimdin, zen hen airis. Hwëna dekam de tangan sohehen hap, anik ebe mae hap ora dawemna ansa zertreizimk:

13

¹ Èe de men-kore men-kore olsa owas hap tawa gwibi'inam, hen Alap mo dam taha nakore zi mo olsaë tawa gwibi'inam, hwëna èe de zisi kwasang gwibirida gwen srëmkam, ki hwëna ano ol toranna in

waba tangan hap- san de ngli glungna kiye, auku en naka de salblan.

² Hen kirekam, èyè tewesi'inam, Alap mo Enhokam de hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip denaka, hwëna èe de zisi kwasang gwibirida gwen srëmkam, zen waba hap.

Hen èyè tewesi'inam, tingare kirekam-kirekamsa de olk san denaka kitak tame gunkum, hwëna èe de zisi kwasang gwibirida gwen srëmkam, kirekam hwëna ano tame gunnu in waba hap.

Hen èyè srëkam Alapsa taiblibla'anam, hëndep ano gublunkam de kwatap hinak keing gwe'anam, hwëna èe de zisi kwasang gwibirida gwen srëmkam, zen hen waba hap.

³ Hen èyè ère mo bi gwibin kirekiresa kitak tahalha zi hip kap tazim'inam, hen ère mo timsi Alap hap sosok gulblunkam Yesus hup de jal hap de ano timsi ang gulsun hup, kirekam hen waba hap- èe de aha zisi kwasang gwibirida gwen srëmkamye.

⁴ Kwasang mo syala zen a kirekam moye: Zen sam-samkam hen sae-saekam de zisi golèlowehe gwen.

Kwasang enlalakam, wal bosyansa de anakan hla tanna, "Zen dawemsa gul iri," zep bëjen husus gweblan.

Kwasang enlalakam, zen bëjen zënaka boltere tan,

hen bëjen bola-bola gwen,

⁵ hen aha zisi bëjen blostablan.

Kwasang enlalakam, zen bëjen zëre en mo timsi ngalap gwibin,

hen bëjen nabakam jal gwen.

Kwasang enlalakam, zëbe hap de zi kareksa golblanna, zen hwëna eititi gwibinkim.

⁶ Kwasang enlalakam, karek-karek enlala zi mo klesnak bëjen sam gwešin.

Hwëna eiwa de enlalakam de lowehen zi mo klesnak de gwënkam isrip-sri gwenkam.

⁷ Kwasang enlalakam, zen bëjen blalen gwen- aha zisi de mas gwibirida gwen naye,

hwëna zen Alapsa de taibliblannak de tatem zaun,

hen enlalakam anakan zon dasik gweblanan, "Alap sa hen lamkam asa kwasang gweblala." *

Zep kwasang enlalana, zen tatete tan-ganna.

* **13:7** 13:7 Paulus mensa awe ale gulku, dam gulsunnu dan. Insa gulk Alapsa de taibliblan hap dena hen enlala zon tasiblin hap dena li nul sonek, zëno aha dam gulsunnu, zi bosa zemka de hen kirekam gwibirida gwen hap. Zep a kirekam maka li nul sonek: Kwasang enlalakam, dekam men zen zënaka kwasang neibirida gwenan, zënaka daiblibirida gwenan, hen man zënaka enlalakam zon dasibirida gwenan.

⁸ Kwasang enlalana in, zen hēndep den-
aban sa lwa gwer. Hwēna
hamal hap de olsa de ayang gulzimdin hip
de sosonna,
hen owas olkam de toran hap dena,
hen owaskam de ba maesa tame gun hup
dena,
zen kitak sa zausul. ⁹ Alap sap man ki
nēbe mae hap tame gun hup de sosonna
gol gwizimnira, hwēna nēno mae mo tame
gunnu hom tangan langa gwe ha'an. Zen
hen ngein sin dep denaka de hamal hap
tame gun hup de sosonsa gol gwizimnira,
hwēna tame gunkum home tangan su kul
sone gwenan. ¹⁰ Hwēna sul sonen hap
de Zini kim de hata'an zaka, zen dekam
esa nen hen kitak tame gunkum su kul
soner. Angkam dep de sosonna dekam sa
hen zausul.

¹¹ Zen hen a kirekam moye: Ēe kimē
nama betek nik gwē'ak, ano enlalana hen
ol toranna dekam walas betek enlalana.
Hwēna kimē zise gwek, dekam zebē walas
enlalana insa hli tak. ¹² Zep nen okamanak
de lowe hennak dawemkam de lalak gwen
srēm honak de kara gun makane Alap
hap dena kara ul gwe'an. Hwēna Kristus
kim de hata'an zaka, zen dekam esa lalak
tangannak de kara gwen makan hla la
gwer, hen nēno mae mo enlalana dekam
sa liwe hera. Aena hen angkam homē
tangan Alapsa dawemkam hli-hli tasi'in.
Hwēna zen dekam tangan asa tame tal-
men kirekam hen Alap Zēna asa tame
takaye.

¹³ Zep nēbe mae hap angkam dan-ahan
bol-zaun gwizim'in- desan de ang ta gwen
hapye:

Ahana, Alapsa nen taibliblan.

Ahana, Alapsa nen anakan blol gweblan,
"Zen sa lamkam nēsa ngaya tabiri."

Hen ahana, aha zisi nen kwasang
gwibirida gwen.

Hwēna dan-ahanna in kon, bol-zaun tan-
ganna, aha zisi nen kwasang gwibirida
gwen.

14

*An kon an etan Alap mo Enho mo syal
hap de ol:*

¹ Zen in zep, bol-zaun tanganna nen
nēnaka de dawemkam kwasang gwibirida
gwen hap ēalp gwe-gwen. Deban Alap mo
Enho de ebe mae hap sosonsa golzimdin
hip em dawemkam ēdwam gwe-gwen-
nonol tangan, dekam de Alap mo Enho mo
sosonkam hamal hap de olsa ayang gul
gwizimdin hip. ² Sap ebe hap de owas
olsa de ton gwen hap denaka golblankam,
dekam hwēna ahasa home kim tonbirida
gwe'ara. Dekam Alap ensae kim ton

gwebla'ara. Aha zi molya eno ola insa
tame nul gwek, sap em owas ola inkam olk
san denakae ton gwe'ara- Alap mo Enho
mo sosonkam. ³ Hwēna ebe hap de Alap
mo Enho hamal hap de olsa dikim ayang
gul gwizimdin hip de sosonsa golblankam,
dekam zisi esa kim tatete ta gwibiri hen
titi ta gwibiri, hen isrip-sri enlalasa esa
kim ing ta sone gwizimdi. ⁴ Owas olkam
men zen don gwibirin, zen zēna en naka
kim tatete da gwibirin. Hwēna Alap mo
Enho nakore hamal hap de ola men zen
ayang nul gwizimnin, zen tingare Kristen
zisi kim tatete da gwibirin.

⁵ Ēe sap ama emsa dwam gwibirida'an-
em de kitak owas olkam ton gwibin hip.
Hwēna dawem tangan wenyā, diki Alap
mo Enho nakore hamal hap de olsa em
ayang gul gwizimdin. Sap kire hap de
sosonna, jematsa dikim tatete tabin hip,
zēno dawemna man taman kini'an- owas
olsa de ton gwen hap de soson nakonye.
Hwēna diki owas olsa de li yul sone gwiz-
imdin hip dinik de ebon mae gwēnkam
bap. Ki airis. Dekam emaka jematnak de
zini tatete la gwibi'in.

⁶ Zen in zep, aya-wal oso-wal, ēe de
owas ol en naban ebon mae onak golhata
zankam, em dekam waba hap esa ēsane
gwer. Diki Alap mo Enho nakore olsa de
golhata zankam-
em dikim Alapsa dawemkam tame tan hap
denaka,

ahaksa ebe mae hap de hamal hap de olsa
ayang gulzimdin hip denaka,

ahaksa Alap mo Enho nakon de ba maesa
tame gun hup denaka,

dekam em esa ētatete gwer. ⁷ Zep owas
ol enkam de tonbirida gwenna, zen men
kiye- ensasa srēm kire-kirena, men ki
sulngni ahaksa gitara. Tawa srēm nik
de gublunkam ahaksa juzimdinkim, aha zi
bējan anakan tame gun, "Tērya desa kim
ta'ara." ⁸ Ahana hen men kiye- sraminsi
de totoresā gubinni. Dekam bējan anakan
tame gun, "An eijan hap dikim ētamal
gwen hap nenbirin." ⁹ Zep hen kirekam-
owas ol en naban de golhatankam: Dekam
aha zi bējan dam gulsun. Eno ola in zalta
dep sa lwal.

¹⁰ Okamanak awe, men-kore men-kore
ola beyana, hen men zen ola insa bi
neibiridak, zen kitak enlala naban don
gwibirin. ¹¹ Hwēna ēe de aha zi mo
olsa tame gun srēmkam, ēe amaka enlala
gwebla'an, "Zen ano kore walsya hom."
Zen hen kirekam maka asa enlala gwe-
bla'ara. ¹² Zep jematnak bahem aha zi
mo tame gun srēmna kim tonbirida gwen.
Hwēna em ema ēsam gwesi'in, sap em
Alap onakore sosonsa de gulin gwen habe

édwam gwe-gwenan. Hwëna diki dawem tanganna, Kristen zisi dikim tatete tabin hip de sosonsa de gul irin hip em hen Alapsa abe ta gwen.

¹³ Zen in zep, zini men zen owas olkam don gwibi'in, zen dikire Alapsa anakan abe da gwek, "Abe hap Emki li yul sone gwizimdin hip de sosonsa mas gublun."

¹⁴ Sap aena kimë owas olkam Alapsa abe ta gwenan, dekam ano enho enna man ang gwe-gwenda, hwëna ano enlalana hom tame gul gwenda. ¹⁵ Zen in zebë anakan dam gulsuk: Èe sap asa enho ennak Alapsa owas olkam abe ta gwer, hwëna ano enlalana hen mahala sa hen nère mae mo olkam abe la gwer. Hen enho nakon èe asa owas olkam de tërya ban Alapsa isrip-sri gwe-gweblal, hwëna ano enlalana hen mahala sa hen nère mae mo olkam isrip-sri è gweblala- dekam de aha zisi tatete ta gwibin hipye. ¹⁶ Sap em de tagal gwennak owas ol enkam Alapsa isrip-sri gwe-gweblankam, kil hwëna ahakore wenyu molya tol tame nul gwek. Zen tame gun srëmkam eno ol gu sonenna in hap banakan dep?- anakan de ding nuy, "In eiwa." ¹⁷ Sap eno owas olkam de ol gu sonenna in Bian zère en hap airis. Hwëna wal bose wal okip, zen zalta dep dena. Sap dekam de ètatete gwen hap dena hom dekam nulin gwenan.

¹⁸ Èe ama dawemsa Alap hap gol gwe-blanan, sap èe owas olkam de hen-henkam ton gwenkam ama kitak emsa kwei-kwik guk. ¹⁹ Hwëna Kristen zi de tagal gwennak, dekam èe ama anakan enlala gwe-gwenan, "Diki dawemna zëno mae mo tame gun olkam anik tihis mae enkam tonbirida gwek- deka kim ètatete gwek. Owas olkam de tonbiridankam, sap sa ol-gunnu beya gwer, hwëna zen waba hap." ²⁰ Zen in zep, aya-wal oso-wal, Kristen zisi dikim tatete ta gwibin hip dena in sa ebe mae hap ale gulzim, desa walas bete-tek mo kim bahem enlala gwe-gwibin. Kareksa de gon hap de enlalana, desa eiwa walas betek mo kim de enlala gwibinni airis. Hwëna Kristen zisi dikim tatete ta gwibin hip de enlala blala, zen diki zen zise gwen.

²¹ Men-kore men-kore olkam de tame gun srëmkam èsane gwe-gwen hap dena Alap mo olak man lwak, Israek de zini kim anakan gubiridakake,

"Bian man guku, 'Èe asa aha zi aususa gubiridal- zen de eijan hap yaing gwe-gwe zankam zère mae mo olkam de nol drak-drak zi ausuna an hap ano jal gwibiridan olsa ayang gul gwizimdin hip. Zen men-kore men-kore zi mo èk tihis nakon sa ano

jal ola in sa tame gun srëmkam èsane gwe-gwer, hwëna dekam Asa de salblan hap nama sa baes ta gwer.' ")*

²² Zep ayatna an kon man dam gwesinin: Owas olkam de tonbiridan naka de tame gun srëmkam èsane gwe-gwenna, zen Alapsa de dawemkam taiblilban zi hip hom dakasti'in. Zen diki anakare zi hip sam gwesik gwizim'in- men zen zère mae mo olkam de èsane gwe-gwenna èblalan gwek, hwëna nama nol drak-drakna. Hwëna Alap mo Enho nakon de hamal hap de olsa èsane gwenna, zen Alapsa de taiblilban zi hip man tangan sam gwesik gwenan, sap zen desan de ang tan hap mes èhohle gwek. Hwëna Alapsa de taiblilban srëm wenyu kip hom sam gwesik gwizim'in.

²³ Hwëna aya-wal oso-wal, eno mae mo tagal gwennak de Kristen gwen srëm zi ang ta'anam, hwëna em de zao kitak owas olkam tonbinkim, zen maka emsa kil diibi'in, "An man èmamak gwe'an."

²⁴ Diki dawem tanganna em de zëno mae mo tame gun olkam Alap mo Enho nakore hamal hap de olsa ayang gulzimdinkim, dekam maka zère mae mo enhonak aha-en aha-enkam anakan neisbi'in, "Eiwa, ano karekna mamna." ²⁵ Hen dekam anakarekam maka neisbi'in, "Ano karek-karekna mensaë aning gul gwenan, zen mes nolwet sonan." Zen dekam maka bokle kom son naban Alapsa anakare ola ban boltere da'an, "Eiwa, emsa an Alap Zën golèlowehe gwe'ara!"

Kristen zi de kirekam tagal gwennak ègwë gwen hap de ol:

²⁶ Zep aya-wal oso-wal, èe a kirekamë mo emsa dwam gwibirida'anye: Tagal gwennak em a kirekam em ègwë gwen: Ahakon tërsya de da gwek.

Ahakon Alap mo olsa de tawa da gwibik. Ahakon Alap mo Enho nakore ba maesa de tame gunsu de ayang nul gwizimk. Ahakon owas olkam de èton gwek. Hen ahakon zëno mae moka de li nul sone gwizimk.

Hwëna zen kitak Kristen zisi dikim tatete tabin hip em kirekam syal ta gwen. ²⁷ Ebon mae onakon de owas olkam ètoran hap édwan gwenna, beya tangankan hap zen. Diki dan, ahaksa dan-ahan man sam gwesi'in. Zen diki eissik-eissikkim zen ètoran. Ahakon hen zen èhohle gwen- zen de zëno mae mo owas ola in sa etan srip gulsuzimdin hip. ²⁸ Owas ola in sa de srip gulsuzimdin hip de sosen nabare zi de zëwe gwën srëmnak, dekam owas ola bare wenyu in hap zen owas olkam èton gwen. Kirekam de lwankam,

* 14:21 14:21 Yes. 28:11-12

enlala ennak em Alap en han owas ola inkam zertoran. ²⁹ Hen kirekam, Alap mo Enho nakore olsa de ayang gulzimdin hip dena, zen hen dan ahaksa dan-ahan zen èton gwen. Hwëna ahakorena, zen zëno mae mo ola insa de klis gun hup zen dawemkam ësane gwe-gwen- anakare hap, "San ha zëno mae mo ola eiwa Alap mo Enho nakorena?" ³⁰ Hwëna men zen dekam ayang gulziminni- zen de nama torannak de Alap mo Enho nakore ol teinikirin wenyak hatankam, dekam toran zini in zen golzausun. In zëbon hatanna, zen dekamim hwëna desa ayang gulzimki. ³¹ Kirekam de ègwë gwenkam, dekam sap esa kitak Alap onakore ola eissik-eissikkim ayang ul gwizim- ekakim kitak ètawa gwëk hen ètatete gwëk. ³² Sap olsa de ayang gulzimdin hip de sossonna mensa zi hip ing ta sone gwizimnira, zen zini in mo sossna bëjen kwei yul sone kinin-dekam dikim nabakam totores tonhan hapye. Hwëna zini in sa anakan dam gulsulu, "Angkam anik ayang gulzimk," ahaksa, "Anik eissik." ³³ Sap Alap hom nësa dwam gwibirida'ara- nen de tagal gwennak totores men-man men-mankam nënaka tawa ta gwibin hipye. Sap Alap Zëna hom men-man men-mankam ba maesa syal gwe-gwibirida. Hwëna Alap aha-ere enlalakam gwë gwenda. Zep Zen man nësa hen kirekam de ègwë gwen hap dwam gwibirida gwenda.

Men kirekam tingare jemat-jematnak ègwë gwenan, ³⁴ we walya zen tagal gwenak balk enkam zen zë lowehen. Desa bëjen gubiridan- zen de ètoran hapye. Zen diki zi wal zemka zen blikip gwe-wibiridan- men kirekam Alap mo èpba olak lwakke. ³⁵ We wal de banakare maesa ètawa gwen hap èdwam gwenna, zen diki zi wal zemka zen golak tak-ensibirida gwen. Hwëna zen de tagal gwennak ètorankam, zen hwëna saherak kim zënaka kang nul gwenan.

³⁶ Ano ola insa de husus gwibin weny, èe ama emsa gubirida'an: Em bahem èkil gin, "Alap mo ola, ausuna abon mae en onak lwa'an." Hen bahem ètim gun, "Alap mo ola, èe enë dawemkam tame uk." ³⁷ Ebon mae onak de Alap mo Enho naban de zergwën zi gwënkam, ahaksa sap hamal hap de olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi, zen sa emsa anakan gubiridala, "Paulus insa nëbe mae hap ale gul sonezimki, zen eiwa Bian onakorena." ³⁸ Hwëna ahanik de anakan gunkum, "Paulus insa ep ale gul sonezimki, zen boton," zep em bahem desa hen sal gwëblan, hen bahem anakan kil tin, "Zen an Alap mo Enho naban zergwë'ara."

³⁹ Zen in zep, aya-wal oso-wal, emki dawemkam èalp gwe-gwen- Alap mo Enho nakore olsa de ayang gul gwizimdin hip. Hwëna owas olkam de ètoran hap bahem jalse gwibirida gwen. ⁴⁰ Hwëna kitak sam-sam enkam emki syal gwe-gwibin. Men-man men-mankam bahem.

15

Mae hap de ol: Kristus eiwa tangan tin nikon ngaya gwëka.

¹ Zep angkam, aya-wal oso-wal, èe ama emsa etan enlala sobirida'an- Yesus hup de ol dawemna mensaè orep ebe mae hap ayang gul gwizimkke. Em ema dawemkam ulink, in zebe angkam zëwe en tatem èzauk gwe'an. ² Em ol dawemna in dekone èngaya gwe'an, sap em ema dawemkam urensik gwenan. Hwëna em de ol dawemna insa tapbla gunkum, ki menkam waba habe laibliik.

³ Ol dawemna mensa nonol asa don gwëblakke, èe hwëna desaè ebe mae hap ayang gul gwizimk. Bol-zaun tangan weny zen anakan:

Kristus Zen eiwa nëno mae mo karek-karek hap tilki- men kirekam Alap mo olak zëbe hap dena lwakke.

⁴ Desa man nër dwanuk,

hwëna yaklana dan-ahan ki zep etan tin nikon ngaya gwëka- men kirekam zëbe hap dena Alap mo olak lwakke.

⁵ Hwëna ki zep Petrus hup Zënaka zertrëblaka,

hen etan dua-blaskam de dam tasibin zini in hap Zënaka zertreizimki.

⁶ Etan aha yaklakam Zënaka de taibliiban weny kim beya enkam tagal gwëkke, lima-ratus nukon man tamank, zëwe zep zëbe mae hap Zënaka zertreizimki. Zini in beya tangankam nama lowe he'an. Dan en mes juwek.

⁷ Hwëna etan ki zep oso zem Yakobus hup Zënaka zertrëblaka, hen ki zep tingare zëre hon de ang ta gwen weny kip Zënaka zertreizimki.

⁸ Aumwa tangan hap hwëna abe hap zep Zënaka zertrëblaka. Zep èe san de men kiye- walas de an zik mo unuk holokam gwëna, dakalkam de asa jaha gwëblan makan. Sap èe lun tangan è taibliiban.

⁹ Zep èe an zen- bose betek zi niye, tingare Kristus mo dam tasibin zi nikonye. Hwëna èe homë dakastin- kirenak de syal gwen hapye. Sap èe ama Alap mo hlil irin weny orep karek ta gwibik. ¹⁰ Hwëna Alap mo kwasang-kwasangna mes ki kirekam abe hap dena lwablak, zep asa hen dam tasiki-zëwe de hen syal gwe-gwen hapye. Hen Zen waba hap hom asa kirekam kwasang

gweblaka. Ahakore dam tasibin zini, ëe ama kwei-kwik guludak- dan syal-syala ban de syal gwe-gwenkamye. Hwëna ëre mo sostonkam homë ki kirekam syal gwe-gwenan. Hwëna Alap mo kwasang-kwasangna in ano enhonak soston gwe-gwenan, in zep ano syala kirekam lwa gwenan. ¹¹ Zen in zep, sap ol dawemna insa de abon onakon ësane gwenna, ahaksa Kristus mo aha dam tasibin zi nikon, zen apdenak taiblibin hip dena. Hwëna bol-zaun tanganna, ëe in kire enkamë olzim halada gwenan. Hen em kire enkame laiblibik.

Nen de tin nikon etan ëngaya gwen hap de ol:

¹² Sap ëe ebon mae osan Kristus de tin nikon ngaya gwen hap denakaë kirekam ol halada gwëk, zep em ba habe ahakon ëgu gwe'an? - "Nen bëjen etan tin nikon ëngaya gwen." ¹³ Kirekam zen boton, sap Kristen zini nësa de etan tin nikon ngaya tabin srëmkam, zëno dam gulsunnu, ki hen Alap hom Kristussu ngaya taka. ¹⁴ Hen Kristussu de ngaya tan srëmkam, ki hwëna ëe waba habë ol dawemna insa ol halada gwenan, hen eno mae mo Kristus de taibliblanna in waba tol hap. ¹⁵ Zep kirekam de lwankam, ki man dam gwesin:in: Èe Alap hap dena mesë botonkam emsa tawa la gwibik. Sap ëe anakanë emsa tawa la gwibik, "Alap mes Kristussu tin nikon ngaya taka." Hwëna anakan de lwankam, "Zini bëjen etan tin nikon ëngaya gwen," ki hwëna Alap hom Kristussu ngaya taka. ¹⁶ Sap nen de tin nikon ëngaya gwe srëm gwe'anam, zëno enlalana hen ki, "Kristus hom tin nikon ngaya gwëka." ¹⁷ Zep eiwa de Kristus tin nikon ngaya gwe srëm gwenanam, ki em in botonsae laiblibik, hen eno mae mo karek-karekna nama hom Alap mo nwenak tap gwe'an. ¹⁸ Zep hen Kristussu de taibliblannak men zen juwe gwëk, zen hen molya ngatan zi mo langnak yaing gwëk. ¹⁹ Zep nëno mae mo Kristussu de taibliblan nakon de nen ngatan zi mo langnak yaing gwe srëm gwe'anam, ki aha zi eiwakam nësa nenbirida gwenan, "Kristen zini in eiwa joblo-top tanganna."

²⁰ Hwëna Kristus Zen eiwa tangan tin nikon ngaya gwëka. Zen dekam nëbe mae hap orasa kles tyasizimki- nen dikim hen juwen nakon etan lamkam ëngaya

gwen hap. Zep nëno mae mo teipsinni in nësa ngeirbiridaka- tin nikon de ngaya gwenkamye. Zen in zep nen hen kirekam esa zëno kim ëngaya gwer. ²¹ Sap Adam, zen aha-ere nik juwe gwen hap de orana nëbe mae hap kles tyasizimki. Hen kirekam, Kristus Zen aha-ere nik nen de ëngaya gwen hap de orana nëbe mae hap kles tyasizimki. ²² Sap zini nen kitak Adam han de zeraha-en gwen nakone juwe gwenan. Hen kirekam, tingan men zen Kristus hun nëraha-en gwe'ak, zen zen sa ëngaya gwer. ²³ Hwëna Alap mes ki yaklana dan-dan dam sosuku- dekam de tin nikon ëngaya gwen hap dena. Nonol yaklanak mes Kristus ngaya gwenkam ngeir guku. Hwëna Zen de etan lwahal zankam, Zëbon de ang ta gwen wenyä nen hwëna dekam esa ëngaya gwenkam ërtrol.

²⁴⁻²⁶ Zen zep Kristus angkam irik gi'ira, hëndep ki sa zëre mo tana iltikinnik zëre mo jal zini kitak sisik gulin gwerä. Zen sa tingare dowal-dowala yal gulne gwerä- sap nglinak de teipsin-teipsin dowal-dowala, hen okamanak de wenyä. Aumwa hap in desa de se tya in'inka, zëno bosena Juwen Zi Bak. Dekam hyanak zini etan molya juwe gwëk. Zen dekam sa aumwa hap denak zaul- kim de irik gin hip dena etan Bian Alap hap golbla'anka, Zën dikim kitak irik gin hip. ²⁷ Sap Alap mo olak anakan ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan hap dena lwak,

"Alap mes kitak zëno tana iltikinnik sisik gul inki."*

Zep zëno enlalana, Yesus de kitak irik gil gwen hap, diki aha-en: Alap Zënaka bëjen irik tan. Sap Zen in Zen Yesus mo tana iltikinnik kitak sisik gul inki. ²⁸ Hwëna Tane zem in Kristus, Zen kim kitak irik gi'inka, Zen dekam sa Zënaka Alap mo tana iltikinnik se tya iri- dekam de anakan dam gwesin hip, "Angkam Alap Zën kitak tangan irik gi'ira."

²⁹ Zep nen eiwa esa juwen nakon ëngaya gwer. Kirekam de lwan srëmkam, ki ba hap Kristen zini ahakon ëabe gwe-gwe'an- iye swe zik mo bose hap de baptis tan hap, iye swe zem in dikim lamkam ngaya gwen hapye. Eiwa de anakan lwankam, "Juwen nakon molya etan ëngaya gwëk," ki zen ba hap ahakon kirekam ëgwë gwe'an?*

³⁰ Èe Kristus hup de ol gol halada gwen wenyä hen kirekam: Etan de ëngaya gwen

* **15:27** 15:27 Mzm. 8:7; 110:1 * **15:29** 15:29 Nonol Ionesen ennak de Kristen zini ahakon kirekam ëgwë gwëk, sap dekam anakan ëenlala gwe-gwëk, "Ano bian swe man tangan anakan taiblika, 'Nësa de ngaya tabin hip de Zini sa hata zala.' Ano bian swe maka nabakam Yesussu zer inki, hwëna Yesussu de salblan srëmnak tol tilki." Zep kirekam de zini iye swe zik mo weinak dep etan baptis tabinnik ang ta gwëk. Kristen zini orep tangan mes kirekam de syal gwibinsi nolzausuk. Hwëna Paulus zëno mae mo syala insa enlala sobiridaka- dekam de goltrën hap, "Juwen nakon de etan ëngaya gwe srëm gwe'anam, ki zen ba hap ahakon kirekam ëgwë gwe'an?"

srëmkam, ki ëe hen ba habë mwin-mwan enkam Kristus mo bose hap juwen hap de karekna oltowe gwenan? ³¹ Aya-wal oso-wal, ëe Paulus, ëe ama eiwa mwin-mwan enkam tïn hip alp gwesik gwenan. Hwëna em in zen ano isrip-sri gwibiridan wenyaye, sap em mese ano syala kon nëre mae mo Bianna Kristus Yesusu laibliblak. Zep ëe bëjënë emsa boton ta gwibin. ³² Hwëna eiwa de tïn nïkon ëngaya gwen srëmkam, ki ëe waba habë gwe tïhi jal-jal makare zi niban Efesusk awe golëilman gwëk. Eiwa de ëngaya gwen srëmkam, ki men kirekam ëKristen gwen srëm wenyaya ëgu gwenan, nen hen kirekam emaka lowehe gwe'an. Sap zen man ëgu gwenan, "Nen sap esa dërek-dërek enkam lowehe gwer, sap ka'an esa juwer."*

³³ Hwëna desan de ang tan hap homë ki emsa gubiridal, sap em de karek-karek gol gwen zi niban hen boton tam zi niban ësiri gwenkam, ema zëbon mae osan ang tanank. ³⁴ Zep em insa orana li lablak, em etan lwanda halzan, hen karek gol gwensa em baes tan. Sap mes dam gwesik, em ahakon Alapsa de tame tan srëmna. Zep em emaka ësaher gwe'an, sap ebon mae onakon ahakon man tim nul gwe'an, "Zini bëjen etan tïn nïkon ëngaya gwen."

Tim niban de etan juwen nakon luk tan hap de ol:

³⁵ Hwëna ebon mae onakon ahana sa asa takensiblibla, "Zen banakarekam sa tïn nïkon luk tal?– banakare tim niban?" ³⁶ Kirekam de takensin zini zen enlala joblo-topna. Gandum danna kama hulak de drë nwanun srëmkam, zen bëjen eini tën. ³⁷ Nen kim gandum dan maena eiyas il gwenan, zen tim niban home eiyas il gwenan, hwëna dan en naka. ³⁸ Hwëna Alap zep danna in hap timni zëre mo dwam gwibin sin anakan gol gwizimnira: Gandum dan nakon zen hëndep gandum tim hip sa jower. Mulkwan dan nakon hëndep mulkwan tim hip sa jower. Zen kirekam sa hen Alap juwen nakon tim ëse nabab nësa luwen tabiri.

³⁹ Okamanak de ensasa nabare kire-kirena, men ki nen zini, otweranna, mawana, hen hogwena, nëno mae mo sopna srën-srënna. Apdenak hom. ⁴⁰ Hen kirekam– nglinak de kire-kirena, hen okamana awe dena. Nglinak de kire-kirena, zëno mae mo nwe-awesna srën. Okamanak awe dena, zen hen srën. ⁴¹ Yakla nwe mo nwe-awesna srën. Ben mo hen srën, hen keis mo srën. Keisni hwëna man kon hen etan ësrën-srën gwëk.

⁴² Zen hen kirekam– tim niban de juwen nakon ëngaya gwen hap denaye: Dekam timni srën. Tinkim mensae batre gwen timni lo lasik gwibirin, zen san de otane dansa de ik ginni kiye. Hwëna dekon kim sip gwe'ak, zen dekam batre srëm tim hip sa jower. ⁴³ Timni mensae lo lasik gwibirin, zen ulop gwibin wenyaka hen sosen srëm wenyaka. Hwëna etan kim de luk ta'ak, dekam timni in hwëna nwe-awesna hen sosen tanganna. ⁴⁴ Mensae lo lasik gwibirin, zen auhu-kamana an kore tim nika. Hwëna timni men debane luk ta'ak, zen ngatan zi mo langnak dep dena. Zep nëno mae mo auhu-kamanak de tim de lwankam, zen dekam de dam gulsun, "Ngatan zi mo langnak dep de timni hen ki."

⁴⁵ Zen in zep Alap mo olak nonol zini Adam Bak hap dena anakarekam lwak,

"Alap kim ensasana hop ta soneblaka, dekam zep ngaya gwëka."*

Zep nen Adam onakon zebe auhu-kamanak de ëngaya gwen hap de timni ulin gwenan. Hwëna angkam Yesus hen Adam mo kim zep nwe-mase gwe'ara, sap zen Zëbon onakon esa hëndep de lowehen hap de timni ulin. ⁴⁶ Zep hen kirekam, ngatan zi mo langnak dep de timni bëjen nonol jowen. Zen in zep auhu-kamanak dep de timni nonol jowe gwenan. Hwëna lun zep ngatan zi mo langnak dep de timni jowe gwenan. ⁴⁷ Nonol zini Adamsa, zen kama nakon de yang tasinni. Hwëna zëwe de Adam makare Zini, Zen ngatan zi mo lang nakon de hata zanna. ⁴⁸ Men kirekam nonol kama nakon de yang tasin zini in mo timni lwablak, nen an hen angkam kire nike lowe he'an. Hwëna ngatan zi mo langnak kime yaing gwe'ak, zen dekam esa Yesus mo tim makan ëliweher. ⁴⁹ An kirekame angkam kama nakon de yang tasin zini in mo kim lowe he'an, lamkam hen kirekam esa ngatan zi mo lang nakore Zini in mo kim lowehe gwer.

⁵⁰ Zep aya-wal owo-wal, bol-zaun tanganna an zen: Kala bare timni an han ngatan zi mo langnak bëjen nen yaing gwen– men zëwe Alap kitak irik gi'iraye. Hen batre gwen timni an han bëjen nen batre gwen srëm langnak yaing gwen.

⁵¹ Emki ësane gwen. Mensa zini orep tame nul srëm gwëk, ëe ama desa angkam ebe mae hap srip gulsuzim'in: Nen kitak molye juwek, hwëna kitak esa ëliweher. ⁵² Zen mumuk ennak sa ngli ang makan lwal– kime aumwa hap de sramin aukuna insa ësane gwe'akye. Dekam juwen wenyaya, zen sa ëbatre gwen srëm tim niban luk tal. Hen nama de ëngaya gwen wenyaya,

* 15:32 15:32 Yes. 22:13 * 15:45 15:45 Kej. 2:7

nen dekam esa kirekam hen ëliweher. ⁵³ Timni an debane juwe gwenan, zen tïn srëm tim hip sa ëliweher. Hen batre gwen timni an, zen batren srëm tim hip sa ëliweher. ⁵⁴ Zep kirekam kim de lwa'ak, juwe gwen tim de tïn srëm tim hip ëliwe henkam, dekam Alap mo olak men kirekam lwak, kirekam sa hëndep jower; "Nen ëisrip-sri gwen, sap Alap mes juwen orana jek-jak taka."*

⁵⁵ "Nen angkam ba hap de tïnsi aïri gwibin hip?-

sap tïn hip de orana angkam hom."*

⁵⁶ Tïn mo sosonna, zen nëno mae mo karek-karek nakon hata gwenan. Hwëna nëno mae mo karek-karekna mae nakon mam gwesik gwenan: Musa mo tïti tabin ola kon.* ⁵⁷ Hwëna nen Alapsa nen anakan gu gweblan, "Ema asa sam tabirki," sap Zen mes Kristussu nëbe mae hap zer sonezimki- Zen de juwen orana insa jek-jak tan hap, hen ëngaya gwen hap de orana insa de sal tazimdin hipye!

⁵⁸ Zen in zep, aya-wal oso-wal, zen zao en emki tatem ëzaun. Hen Bian en hap de syalak emki lowehe gwen. Sap ena tawana: Mensa Bian hap de syala ol gwenan, zen waba hap hom. Syala in mo eini esa lamkam hla kul.

16

Kristen bose tahalha zi hip de te-alasa tagal tazimdin hip de ol:

¹ Angkam Yerusalemk de Kristen bose wal tahalha hap de te-alasa tagal tazimdin hibë ep ale gulzim'in: Men kirekamë hen langna Galatiak de jemat-jematna gu sonebiridakke, em hen kirekam syal tak. ² Minggunak kim tagal gwe-gwek, em dekam te-alana ing ul gwek- men desa minguna inkam Bian onakon ulin gwenan, zëno aha hlik tolaka. Bahem ëe de hata zannak de tagam tan hap ëeissin. ³ Em zisi dam lasibik- zen de te-alana insa Yerusalem san dep zerhan hapye. Ëe kimë hata'anzak, dekam asa zëbe mae hap suratna ale gulzim- dekam de Yerusalemk de Kristen zi mo mam-mam nik tame tabin hipye. ⁴ Hen em de asa ang gwen hap dwam gweblankam, ki asa hen ang gwibiridal.

Paulus mo amjanbir song gwen hap de kalang gwen ol:

⁵ Ano kalangna, ëe nonol Makedoniak de ë-ë san asa amjanbir, ki asa hwëna ebon mae onak hatatal. ⁶ Ëe ebon mae holokam wëhë yap gwë'ak- hi ngëp tamle

gwenkamye. Hwëna hi ngëp tap gwen-nak em emaka dekon asa mas ëbla'an-aha lang san dep de ayang gunnukye. ⁷ Ëe homë ta guk kinin enkam de emsa hlauluda guk kinin hap dwam gwe'an. Diki Bian de asa kirekam dwam gweblankam, ëe ama holo tolkam de emsa golëlowehen hap dwam gwe'an. ⁸ Hwëna angkam ëe nama Efesusk awe gwë'an, hëndep Pentakostana awe sa asa jap dal. ⁹ Ëe mae habë kirekam kalang gwe'an: Sap awe Bian mes abe hap orana dawemkam kles tyasiblika- dekam de zisi beyakam halen ta gwibin hip denaye. Hwëna ano syalsa de ap tru-tru gulblun hap de zini hen beyana.

¹⁰⁻¹¹ Timotius de ebon mae onak golëyaing gwe zanna, bahem anakan husus gweblan, "An nama wal sewir sike." Dawem enkam blikip gwesiblin naban eirink, sap zen hen Bian mo nganak syal gwe-gwenda- men ki hen aena. Amki etan an san de golësek gwe zannak dawemkam mas ëblak- dekakim dawemkam ahakore Kristen zini in han golësek gwe zaka, sap ëe ama an kon eisbirida gwe'an.

¹² Angkam hwëna Apolos hap denakaë ep ale gulzim'in: Ëe mesë sap desa tïti tak- zen de ahakore Kristen zi niban emsa ziamjanbin hip. Hwëna angkam zen hom dwam gwe'ara. Bian de zëbe hap orasa kles tyasiblinkam, dekam sa emsa ziamjanbir zira.

Aumwa hap de dawem gol sonen ol:

¹³ Salok-salokkam lowehe gwek. Hen Yesussu de taïbliblan ennak em tatem ëzauk gwen. Bahem ëaïri gwen. Enho drak-drakkam em lowehe gwen. ¹⁴ Tingare ere mae mo lowe henna aha zisi de kwasang gwibirida gwenkam em goltrë gwen.

¹⁵ Aya-wal oso-wal, ena mese Stepanus Baksa we wal walas zeban tame labik. Zen zen nonola langna Akaya kon ëKristen gwek, hen angkam zen tingare enho naban Bian mo syal ena nol gwenan. ¹⁶ Zen in zebë emsa gubirida'an: Em kire zisi blikip gwesibirida gwen- hen tingan men kirekam tingare enho naban syal ta gwenanke. ¹⁷ Ëe ama tangan sam gwesik, in kim Stepanus, Portunatus, hen Akaekus mae yaing gwezak. Ëe dekam zebë ebe mae hap de embwannasëwehek. ¹⁸ Zen in kim yaing gwezak, zen isrip-sri gwibin olkam ano enhona ap tatete dablazak- zen men kirekam hen emsa tatete da gwibirinke. Nen diki kitak kire

* 15:54 15:54 Yes. 25:8

* 15:55 15:55 Hos. 13:14

* 15:56 15:56 Rom. 5:13; 7:7-25

zisi nen blikip gwesibirida gwen- men zen kirekam ësyal-syal gwe-gwenanye.

¹⁹ Asia mo langnak de Kristen zini dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. Akwila ne Priskila ne, hen Kristen zini men zen zëno nik mo golak tagal gwe-gwenan, zen hen kwasang nabare dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. ²⁰ Tingare ahakore awe de aya-wal oso-walya, zen hen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. Men kirekam Kristen zini ëgwë gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golëtowaran.

²¹ An kon an ëe, Paulus, ëre mo tahakamë aumwa hap ep mas gulzim'in. ²² Men zen Biansa kwasang nëbla srëm gwe-gwenan, dikire kareksa hla nuk. Hwëna Bian, nabakam hataza! *

²³ Dikire Bian Yesus mo kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwek. ²⁴ Èe ama emsa kwasang gwibirida gwenan- em in zene Bian Yesus hun ëraha-en gwekye. Dawem!

* **16:22** 16:22 Insa Paulus ale gulku, "Bian, nabakam hataza," desa hom Yunani olkam ale gulku. Zen hwëna Ibrani mo mwïn-mwankam de olkam anakan ale gulku, "Marana tha!"

Paulus mo surat ahana Korintusk de Kristen zi hip

¹ Korintusk de Alap mo hlil irin zi hip, hen tingare zëno propinsina Akayak de aya-wal oso-wal hap,

Yesus mo dam tasin zini Paulus onakon, hen nère mae mo osona Timotius onakon:

Dawem! Eiwa, Alap mo dwam gwibin sin ki lwak, zep Kristus asa dam tasiki-zère hap de olsa dikim gol halada gwen happye. In zebè ebe mae hap ale gulzim'in.

² Dawem! Nère mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Alap kirekam nëno mae mo enhona nëp tatete ta gwizimnira.

³ Nen kitak Bian Yesus mo Bian Alap hap dawemsa gol gweblan, sap Zen kwasang-kwasang enna, hen dekam de enho nakon tatete gwen hap dena, zen kitak Bian Alap en onakon nëbe mae hap hata gwizimnin. Sap nen an zëno waslas. ⁴ Nen kim banakare karekna oltowe gwenan, Zen Zen nëno mae mo enhona nëp tatete ta gwizimnira. Zen mae hap kirekam nësa gweibirida gwenda: Aha zi de kareksa goltowenkam, nen de hwëna zëbe mae hap enhosa de tatete tazimdin hip de enlalasa anakan zer gwizimdin hip, "A kirekam mo Alap an onahon ap tatete tablakaye- èe kimè hen kirekam karekna goltowekeye." ⁵ Nen mese Kristus hun èraha-en gwek, zep nen kime karekna zëno bose hap oltowe gwenan, dekam san de Zën de hen kareksa goltowenna kiye. Nen sap dawemkame karekna Kristus hup de jal hap oltowe gwenan. Zen in zep hwëna Kristus hen nëbe mae hap enhosa dikim tatete tan hap de enlalana dawemkam zer gwizimnira. ⁶ Zep èe de ère mo wal bose walya ban kareksa zigoltowe gwenkam, zen mae hap: Em dikim ètatete gwen hap hen èngaya gwen hap. Sap Kristus kim abe mae hap enhosa de tatete tan hap de enlalana zer gwizim'inka, zen dekam asa hen ebe mae hap ayang ul gwizim- em dikim hen kire kareksa de goltowen nakon enlala nik ètatete gwe-gwen hap. ⁷ Hwëna èe homè anakan emsa enlala eibirida'an, "Zëno mae mo enlalana tatete naka hom." Sap mes tangan dam gwesin'in: Em de hen Kristus hup de jal hap kareksa goltowe gwenkam, Zen hen sa ebe mae hap dekam

de ètatete gwen hap de enlalana zer gwizimdi.

⁸ Aya-wal oso-wal, èe ama tangan èdwam gwe'an- em dikim abe mae hap dena ansa ètawa gwen hap: Èe nër hom sèrkam de kareksaè Asia mo langnak oltowe gwek. Karekna in man sèrkam tangan dohon-hon gwek, hèndep èe enlalana mesè anakan èdowe hanak, "Nen an molye lowehék." ⁹ Èe ama dekam eis gwibik, "Èe an angkam jalom èk tihinakè lowe he'an, hen zen angkam aisis gin hip asa alp tabi'ira!" Hwëna zen mae hap ki kirekam Alap asa gweibiridaka: Èe dikim ère mae mo sosonsa blol gwibin srëm hap. Zen in zep, nen diki Alap en hon nen èblol gwe-gwen, sap Zen soson tangan Zini Zen. Zëno sosonna ki- juwen nakon dikim etan ngaya tabin hip denaye. ¹⁰ Hwëna dekam zep Alap jalom èk tihina in kon asa alal gulku, hen Zen sa etan kirekam asa alal gul gwer. Sap èe mesè Zëbon en onak anakan èyaing gwe kinik, "Zen Zen sa etan tin hip de karek nakon asa alal gul gwer." ¹¹ Zen kirekam sa lwa gwer- em de Alapsa de abe tankam asa mas gwibirida gwenkamye. Alap kim ol gu sonenna insa dokwak gul gwe'anika, dekam zini beya nik sa Alap hap dawemna anakan nol gweblal, "Bian, Em ema asa sam tabirida- kirekam de desa kwasang gwibiridankamye."

Mae hap de ol: Paulus kire hap zère mo kalangna wet gulsuku.

¹² Èe ère mo wal bose walya ban ère mae mo syala homè olsaher gwe-gwe'an. Sap ano mae mo enho nakon anakare enlalana hom wet so gwenda, "Èe kareksaè ol gwenan," ahaksa, "Èe auhu-kama enlalakamè syal ta'an." Hwëna anakare enlala en wet so gwenda, "Èe an enho lalakkamè okamanak awe syal ta gwenan- aha zisi de boton ta gwibin srëm kam." Sap Alap abe mae hap gol gwizimnira- kirekam de enho lalakkam syal ta gwen hap denaye, nonol tangan ebon mae kimè lowehe gwekke. ¹³ Ano mae mo ebe mae hap de surat-suratna hen dam-dam enna- em dikim damnak baca ta gwibin hip, hen em dikim tame gul gwen hap, ba maesa de aning gun srëm kam. Sap èe ama èdwam gwe-gwe'an- em de dawem enkam asa tame tabin hip. ¹⁴ Sap dawemkame asa tame labir srëm gwe'ak, ki esa asa u seger la gwibir. Sul sonenkame asa tame labi'ik, ki Bian Yesus mo lwa halzan hap de yaklanak de hatankam, em esa asa isrip-sri eibiridal, hen èe asa emsa isrip-sri eibiridal.

¹⁵⁻¹⁶ Sap èe mesè desa kitak tame guk, zen in zebè sap menkam kirekam kalang gwek- Makedonia mo lang san de song

gwenkam de emsa nonol amjanbir kinzin hapye. Etan lwahal zankam amaka emsa amjanbir kinzik. Dekam ano emsa de mas gwibirida zanna maka dan nek. Hen aumwa hap Yahudi mo lang san dep emaka asa er sonek. ¹⁷ Hwena ee ama kalangna insa wet gulsuk. Em ahakon dekon mes yabe asa kil lik, "Paulus zen auhu-kama enlala naban kalang gwe-gwenda, zep anakan gu-guk gwenda, 'Ee asa emsa amjanbir.' Hwena kirekam bejen." ¹⁸ Hwena boton srēm Zini Alap mo nwenak ee ama emsa gubirida'an: Ano ola ebe mae hap kirekam hom! ¹⁹ Ahana hen ki- boton srēm Zi niye. Zen Alap mo Tanena Kristus Yesus. Ee Silas ne Timotius neban mesē zēbe hap dena ebon mae onak olhata gwek. Em Kristus mo Zēnaka de sosok tan nakon zebe anakan dam ulsuk gwenan, "Zen hom zēre mo kalangna wet gulsuk gwenda." ²⁰ Sap Alap mo zi hip de ol gu-gunnu, zen kitak Kristus hun de zeraha-en gwen nakon nēbe mae hap jowe gwizimnin. Nen in zebe Zēbon onakon Alapsa anakan boltere la gwenan, "Eiwa, Alap, ema asa sam ta gwibirida. In eiwa." ²¹ Sap Zen Alap Zēn nēbon mae onak syal gwe-gwenda- dekam de nen Kristus en onak tatem ēzauk gwen hapye. Zen in zep zēre mo Enhona nēbe mae hap hlē ta sonezimki. ²² Hen kim nēp hlē ta sonezimki, Zen san de Alap de nēno mae mo enhonak anakan ale gunnu kiye, "Zini an ēre en mo dena." Zep angkam Alap zēre mo Enhona nēno mae mo enhonak gwē gwenda. Zen in zebe hen anakan tame ul gwenan, "Mensa Alap ngein sin dep dena nēsa gu-gubirida gweka, zen eiwa kirekam sa ki lwal."

²³ Hwena ee de emsa boton tabin srēm hap, dikire Alap asa hla tak. Ee mae habē lwa halza srēm gwek: Ki hwena eno mae mo karek-kareksa asa damnak wet gulzimzir. Hwena ee ama emsa kwasang gwibiridak, zebē lwa halza srēm gwek. ²⁴ Ee homē anakan emsa enlala eibirida gwenan, "Ee asa desa tik-tik la gwibir- ano mae mo kire enkam de taiblibin sin de ang ta gwen hap." Hwena nen apdenake syal ta'an- eno mae mo isrip-sri dikim hen sawehen hap. Sap nen Kristussue laibliblak, in zebe ētatete gwe-gwenan.

2

¹ Zen in zebē enlala gwek, "Ee babē jal gwibiridan ola ban amjanbin. Ki hwena zen sa etan enlala nik ēdowe hanalmen kirekam nēr hom ēgwēkke." ² Sap nabakam de eno mae mo karek-karekna insa dri yulzimdinkim, ēre mo enlalana maka hen dowe hanaka. Kirekam de

lwankam, dekam nara zi dep?- etan abe hap isrip-sri enlalasa de zerblan naye. Ee de kirekam emsa gweibirida zankam, em dekam bejen em kire enlalasa abe hap zerblan. ³ Ee kimē kirekam tame guk, dekam zebē eno mae mo karek-karekna insa de wet gulzimdin hip de suratna insa ale gul sonezimk. Sap dekam ee ama emsa enlala gwibiridak, "Zen diki ano isrip-sri gwibiridan wenyā zen. Hwena ee de kire olsa golhatazimdinkim, zen dekam sa enlalana ēdowe hanal." Ee hen ama emsa kitak anakan tame tabik, "Ee de Korintusk de zisi isrip-sri gwibiridankam, zen hen sa ano isrip-srina insa neis gwibir." ⁴ Zep ee sērkam de enlala dowe hanan nabanē suratna insa ebe mae hap ale gulzimk. Ano enlalana hlik gwe hanan hap alp gwesiki hen nwe go-hona man beya nek. Ee anakare hap homē ep ale gulzimk, "Dikire zēno mae mo enlala dowe hananna in mam gwizimk." Hwena ee mae habē ep ale gulzimk: Em dikim anakan asa tame tan hap, "Eiwa, Paulus mo nēbe mae hap de kwasangna mam tanganna."

Mae hap de ol: Zini in zen karek gweka, emki zēno karekna insa angkam eititi gwibir-blin.

⁵ Sap nēno mae mo wal bosena in zen karek gweka, nen dekam zebe kitak zēno karekna in kon enlalana ēdowe hanak. Ahakon mamkam neisbik, ahakon betekkam. Hwena ano enlalana hom tangan mamkam kire hap dowe hanaka. Hwena ee em dikim etan zēbe hap jalsa loneblan hap homē kirekam emsa enlala sobirida'an. ⁶ Em dekam mese ano ol san ang tak- zini insa de halen tan hap langa tasinkimye. Hēndep ebon mae onakon beya nik mes kirekam nē gweblak. Zep angkam dekam ērzausuk. ⁷ Zen in zep emki angkam zēno karek-karekna insa kwasang tola ban eititi gwibir-blin, hen amki etan zini in han ērgolek de gwek- dekam de enlala naka tatete ta gweblan hap. Kirekam de gwē gweblan srēmkam, ki zēno enlalana anakan sa tangan dowebla hanala, "Asa mes hēndep baes nēblak." ⁸ Ee in zebē emsa titi tabi'in: Emki anakan damnak gu gweblan, "Ee nama emsa kwasang ē gwebla'an." ⁹ Hwena ee mae habē menkam zini insa dikim halen tan hap de suratna insa ale gul sonezimk: Dekam de anakan emsa akasibiridan hap, "Zen wēhē tangan kitak ano ol san ang ta'ak?" ¹⁰ Ee ama angkam zēno karekna insa eititi gwibir-bli'an. Zep emki hen eititi gwibir-blin. Hwena zen sap diki asa hom mamkam karek taka. Hwena ee mae habē Kristus mo nwenak

zëno karekna insa eititi gwibir-bli'an: Ebe mae hap de dawem hap. ¹¹ Ëe dowal mo kigi mo syal de ebon mae onak soson gwen hap homë ki dwam gwe'an. Sap nen zëno syala hal-halaka hom.

Mae hap de ol: Ëe in zen Kristus mo nganak syal ta gwenan, ëe san de okamanak awe ngatan zi mo lang nakore irase dawemna kiye.

¹² Ëe kimë Troask hatak, Kristus hup de ol dawemsa de gol halada gwenkam, Bian Yesus dekam zep abe hap orana kles tyasiblika- dekam de Troask de zisi beyakam Bian Yesus osan dep titi tabin hipye. ¹³ Hwëna ano enhona mae hap zë sëwehe srëm gweka: Sap ëe homë zë nëre mae mo osona Titus Baksa zergaing gwek. Ëe ama tangan sap dwam gwek- Titus onak de emsa salbiridan hap. Zebë nabakam zëwe de ëKristen gwen wenyha hli yuludak- Makedonia mo lang san dikim tëbla song gwen hapye.

¹⁴ Hwëna nen diki Alap mo bosena nen teip gulsuk gweblan! Sap ëe men zenë zëre mo nganak syal ta gwenan, asa zep Alap ë-ë san tingare zi hip anakan golëtrei gwizimnira, "Zini an zen Kristus mo soson nakon dowal mo kigisa nyaublu ine gwenan." Zep ëe kimë Kristus hup de ol dawemna ol halada gwenan, dekam zebë ënwe-mase gwe-gwenan- san de ngatan zi mo lang nakore irase dawemna kiye. Zini zep irasena insa nale gwibirin. ¹⁵⁻¹⁶ Alap Zëna hen zep irase dawemna asa alebirida gwenda- mae hap, "Zen ano Tane mo bosesa okamanak nol halada gwenan." Hwëna okamanak de zini ahakore en nik irase dawemna asa nalebirida gwenan- men zen en ëngaya gwen hap de ora san ang ta'anke. Sap zen en man ngatan zi mo lang nakore irasena insa nale gwibi'in. Hwëna men zen juwen hap de ora san ang ta gwe'an, zen man asa husus neibirida gwe'an. Sap ngatan zi mo lang nakore irase dawemna in, zëbe mae hap san de irase karekna kiye. San de zi tok ase. Ëe in zebë hen ëre mae mo syala insa lenggwan gwibi'in- anakare hap, "Ëe ë-en molyë kirekam syal ta'anam! Ëe ahu-kama zini ë-en banakan dep?- ang hap de syala insa de sul sonen naye." ¹⁷ Hwëna ëe in zebë ëre mo wal bose walya ban aha zi mo kim syal ta srëm gwe-gwenan. Sap ahakon te-ala en hap Alap mo ola ëk enkam tawa da gwibirin. Ëe hwëna anakarekamë

ënaka enlala eibirida gwenan, "Ëe an diki Alap mo nwe kara gwennakë Kristus mo nganak syal ta'an." Ëe in zebë tingare enho naban Kristus hup de ol dawemna ol halada gwenan- men zep Alap asa dam tasibirkiye.

3

¹ Hwëna ëe de kire hap denaka ebe mae hap ale gul sonezimdinkim, dekam san ha anakan esa etan asa enbiridal?- "Zen kirekam man zënaka bën-jana dabi'in." Hwëna ëe ama emsa enlala sobirida'an: Eno mae mo ngirinnik de ano mae mo syala bahem eititi gwibin. Ahakore zini men zen namjanbiridanda gwenan, zen zënaka dikim anakan tame tabin hip de suratsa noltrei gwizimnira, "Zini an mo tawa tabinni dawemna. Sap esa asalblal." Hen ahakon emsa kirekam de surat hap abe da gwibirin- aha ënak de hwëna desa goltrei gwizimdin hip. Hwëna ëe homë kirekam de suratsa de goltreizimdin hip ëdwam gwe-gwenan. ²⁻³ Sap em in zene ënwe-mase gwe-gwe'an- ano mae mo surat makanye. Sap eno mae mo lowe hensa de kara gul gwizimdinkim, dekon zep tingare zini asa hen tame da gwibirin, "Zëno mae mo Alap hap de syala zen dawemna." Zep eno mae mo lowe henna angkam, san de Kristus onakore suratna kiye- tingare zi de zë karatda gul gwen hap. Zen tintakam de ale gusu hom, hen kasonak de ale gusu hom. Zen hwëna Ngaya Zini Alap Zën zëre mo Enhokam suratna insa ale gul gwenda- eno mae mo enhonakye. Hwëna Zen dekam zep hen ano mae mo enhonak ebe mae hap de kwasangna dawemkam ale gulku. *

⁴ Ëe Alap mo nwe kara gwennakë kirekam ep ale gulzim, sap ëe ëre mae mo syal hap dena kitak mesë Kristus onak blol eibik. ⁵ Ëe a en bëjënë anakan ëgun, "Ëe asa ang hap de syala ansa ol gwer." Hwëna ano mae mo sosonna, ba maea dikim syal gwibin hip dena, zen kitak Alap onakon hata gwenan. ⁶ Zen Zen abe mae hap sosonna gol gwizimnira- dekam de zëre mo zi niban de ol ziaha-en gun ësena insa golluwe gwen hap denaye. Ol ziaha-en gun ësena in, zen ëpba titi tabin ol ale gusu dikim syal gwibin hip denaka hom. Zen hwëna Alap mo Enho dikim ing gwe hebiridan hap dena. Sap zini men zen ëpba titi tabin ol san anakare enlala naban

* **3:2-3** 3:2-3 Yunani olkam man dam gwesinir: Kasonak de alena mensa Paulus awe enlala gwibirki, zen men desa Alap Musa Bak hap dare taha-tapakam de jalse gwen ola kaso dak-daknak ale gulblukake, desa enlala gwibirki. Zep Korintusk de zini zen titi tabin ol san de tim enkam ang ta gwenkam hom Alap mo nwenak ësam gwesik. Zen hwëna enho nakon ëliwehek, zep Alap mo dwam gwibin sin lowehe gwek. (Yer. 31:33)

ang ta gwenan, "Tahakam de syala ansa de syal gwe-gwibinkim, êe dekam asa Alap mo nwenak dakastil," zen hwëna dekam nama juwen ora san ang ta gwe'an. Zen diki Alap mo Enho naban de zergwënkam esa êngaya gwer.*

Mae hap de ol: Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësena, zen Musa mo titi tabin ola kon sërkam de dawem tanganna.

⁷ Zep ëpba titi tabin ola in, zen san de juwen orana kiye. Sap desan de ang tankam dekam hom Alap mo Enho nakore ngatanna nulin gwek. Hwëna sap kirekam, zen sap hen nonol lone sennak Alap mo ngatan naban hatak- orep kim Alap Musa Bak hap kaso dak-daknak ale gulblukaye. Musa dekam holokam Alap han ë gweka. Zep Alap onakore ngatanna zëbon onak makan gweblak, hëndep nwe-masena zep lilingtüblika. Dekam Israel Bak mo ausu nakore zini nwe-masena bejen hla tan, sap man tangan yakla nwe mo kim ngatan gweblaka. Hwëna Musa mo nwe-masena de ngatanna in man sangankam tap gwebla song gwek. ⁸ Hwëna Alap insa etan nër hom ol ziaha-en gun ësena nëbe mae hap golzimki, zen hwëna zère mo Enho de ing gwe heberidankam de ëliwehe gwen hap dena. Zep zen diki zen- nëbe mae hap de ngatanna mam tangan wenyaye, san de ngatan zi mo lang nakore ngatanna kiye. ⁹ Èpba titi tabin ola in sap aïris, hen zen sap ngatan zi mo lang nakore ngatan naban hatak. Hwëna anakare enlala naban de desan ang ta gwenkam, "Èe dekam en asa Alap mo nwenak ëdakastil," dekam hwëna man nwe-mase gwe-gwenan- san de juwen ora san de nama ang tanna kiye. Sap desan en de ang tan hap kim ëalp gwe-gwek, zen hwëna dekam hom mae enho nakon ëliwehe gwek. Hwëna angkam Alap mo ol ziaha-en gun ësena an, zen zen tangan ngatan makan nëbe mae hap lwazim'in. Sap nen desan de ang tankame Alap mo nwenak ëdakasti'in. ¹⁰ Zep nëno mae mo nwenak, nonol ngatanna in mo sosonna mes tangan tap gwek. Hwëna angkam de ngatanna an sërkam tangan nësa zilbir ane gwe'an. ¹¹ Sap nonol ngatanna in zen Musa Bak ensa zilbli ine gwek, ki zep hëndep tap gwebla song gwek. Zep hen kirekam- ëpba titi tabin ola inye. Zëno sosonna angkam mes tap gwer. Hwëna Alap mo ol ziaha-en gun ësena an, zëno ngatanna hëndep denaban sa nësa zilbir ane gwer.

¹² Èe kirekamë Alap onakore ol ësena insa laïblibik, êe zebë udobe naban

tüngare zini Kristus hup dena kim damnak lonbirida gwenan. ¹³ Èe Musa mo kim homë udobe srëmkam ëgwë gwenan. Zen man kaen hakkam zère mo nwe-masena tahale gweka- dekam de Israel Bak mo ausu nakore zini in zëno nwe-masena de ngatanna insa anakan hlaul gweblan srëm hap, "Angkam man tap gwebla song gwe'an." ¹⁴ Hwëna zen in zep Israel mo zi ausuna ënol drak-drak gwek, hëndep angkam nama. Zen kim Musa mo ëpba ola insa baca nul gwenan, dekam hwëna man nwe-mase gwe-gwenan- san de Musa mo kaen hakna inkam de zère mae mo nwe-tatak sonna kiye. Zen in zep hëndep angkam enlala nakon ëkawesik. Hwëna Kristussu de taïblblankam, zen dekame enlala nakon ëngatan gwe-gwenan- san de kaen hakna insa de nwe nakon hil gilsinni kiye. ¹⁵ Israel mo ausu nakore zini zep hëndep nama kirekam lowehe gwe'an- san de nwe diminni kiye. Musa mo alena insa sap karatda nul gwenan, hwëna zëno eini hom dam nulsuk gwenan. ¹⁶ Hwëna Musa Bak kim olsa de gu soneblan hap Biansa golek de ta gweka, zen dekam man kaen hakna insa nwe-mase nakon hil gilsik gweka. Zep hen kirekam nëbe mae hap angkam lwa gwizim'in: Men zen Bian Yesussu neirin gwenan, zen dekam zep zëno mae mo nwenak de kaen hakna ëhil gwe hana gwenan. Enho nakon hen dekam zep ëngatan gwe-gwenan. ¹⁷ Ngatanna in zen Bian Yesus onakon zil ine gwe'an, zen apdenak zère mo Enho naban. Men zëbon Bian Yesus mo Enhona in ing gwe henna, zen dekam zep Musa mo ëpba titi tabin ola kon ëhil gwe hana gwenan. Sap zen zen zini nësa hulen makan gweibirida gwenan. ¹⁸ Zep nen an angkam nwenak de kaen hak srëm nike lowehe gwe'an. Nen in zebe enho nakon Biansa dam-dam enkam kara la gwenan. Zep nëno mae mo enhonak san de Yesus zère mo ngatan dekon litil ine gwenna kiye. Zep nëno mae mo enhona man Yesus, zère mo Enho naban de apde nën hap wet gwesik zahe gwenda. An kitak Bian Yesus zère mo Enho nakon ki kirekam nëbe mae hap jowe gwizimnin.

4

Mae hap de ol: Èe kire habë enlalana ëdowe hana srëm gwe-gwenan.

¹ Zen in zep, sap Bian Alap zère mo kwasang-kwasang nakon mes kirekam syala abe mae hap wei yul sonezimki, êe in zebë enlala dowe hanan srëmkam syal ta tine gwenan. ² Zep men zen zère mae

* 3:6 3:6 Gal. 3:10-14; Rom. 8:1-8

mo tawa tabin karekna saher hap berber nulida gwenan, ëe kirekam homë. Ëe homë Alap mo ola men-man ul gwenan-dekam de zisi ëre mae osan dep wanwan ta gwibin hipye. Ëe hwëna damdam enkamë eiwa de enna kim hleng ososubirida gwenan- dekam de kitak de zi asa anakan tame tabin hip, "Zen dam-dam enkam Alap mo nwenak syal ta gwenan."

³ Ëe zebë Alap onakore ëngaya gwen hap de ol dawemna ba maesa de berber gun srëmkam tawa la gwibirin. Hwëna men zen tame nul srëm gwe-gwenan, zen zen ënwe-mase gwe-gwenan- san de kaen hakkam de nwesa tatak sonna kiye. Zen men zen juwen ora san ang ta gwe'anke. ⁴ Okamana awe de boton alapna, dowal mo kigi, zen mes Yesusu de taiblïblan srëm wenyik mo nwena dïmïn tabir-zimki- zen dikim ol dawemna in mo ngatansa enhonak eisbin srëm hap. Kirekam de gweibiridan srëmkam, zen maka Kristus mo ngatan zi mo lang nakore sosonna tame nul gwe'an. Sap Kristus Zen Alap zëre han ki en.

⁵ Zep ëe aen dikim ëmam gwen hap homë ol halada gwenan- ahakore zini men kirekam ëgwë gwenanke. Hwëna ëe Bian Yesus Zën de mam gwen en hap denakaë anakan ol halada gwenan, "Yesus Zen Teipsin Tangan Zini Zen." Hwëna zëno bosesa dikim mam gun hup ëe mesë ëgwëk- san de ebon mae de ëbabu gwen zini kiye. ⁶ Sap Alap men Zen okamana ansa de yang gulsun srëmnak guku, "Kawesinnï an kon ngatanna de jowek," zep Zen mes hen kirekam nëno mae mo enhona ngatan tabir-zimki. Menkam nëno mae mo nwena tatak sonna hen enhona kawesinnï. Hwëna angkam enho nakon nen ema Yesusu kara la gwe'an. Zen in zebe tame uk, "Kristus hun de zergwë gwenkam, nen dekame Alap mo ngatan zi mo lang nakore sosonna eis gwibi'in."

⁷ Nëno mae mo timni, zen sap kama nakon de yang tabinni, zep dawem naka hom. Hwëna dekam de enho nakon ëngatan gwen hap dena insa Alap ing ta sonezimki, zen sërkam de dawem tangaranna zen. Nëno mae mo timni sap karekna, hwëna olk, ngatan zi mo lang nakore nik zë gwë gwenda. Zen dekam zep dam gwesik gwenan: Sosonna men dekamë syal ta gwenan, zen kitak Alap onakorena. Ëre mae mo tim nikore naka hom. ⁸ Ano mae mo jal zini sap beya tanganna, hëndep zen man sap asa ngirïn da gwibirin. Hwëna Alap abe mae hap sosonna gol gwizimnira, ëe zebë nama lowehe gwe'an. Anakare ngalap enlalana

hen ki sap abon mae onak hata gwenda, "Ëe banakan asa loweher?" Hwëna ëe dekam homë enlalana anakan ëtopse gwe-gwenan, "Alap molya asa mas gwibiridaka." ⁹ Zen karek tabin hip sap asa alp dasik gwibirin, hwëna Alap hom asa da tasik gwibirida. Sap ki asa mos-mos ta gubin hip alp dasik gwibirin. Hwëna Alap ap sosonna gol gwizimnira, zep asa timbwas dabir srëm gwe-gwe'an. ¹⁰⁻¹¹ Ëe mesë Yesus hun ëraha-en gwëk, zep ëe tim niban de nama okamanak lowehe gwenkam zebë mwin-mwankam anakan eis gwibirin, "Nësa an hen Yesus mo kim karek da gwibirin, hëndep zëno kim hen nësa damera gwenan." Hwëna sosonna men dekam Yesus etan ngaya gwëka, zen hen man ano mae mo timnik lwa gwenan. Zep ahakon asa de hlauluda gwenkam anakan tame nul gwenan, "Zëno mae mo timni sap sin-sinni, hwëna Yesus Zen ëngaya gwen hap de sosonna gol gwizimnira." ¹² Zep Alap mo nganak de syal ta gwen wenyä ëe insa kirekam juwen hap ëalp gwesik gwenan, hwëna em dekonë ëngaya gwe'an.

¹³ Alap mo olak zini man anakan ale gulku,

"Ëe Alapsaë taiblïblak, zebë tonbiridak."*

Ëe hen kirekamë Alapsa laiblïbla'an, zebë zëbe hap dena airïn srëmkam lonbiridanda gwenan. ¹⁴ Sap ëe mesë Alapsa anakan laiblïblak: Men kirekam Bian Yesusu tïn nikon ngaya taka, zep nen men zene Deban ëraha-en gwëk, nësa hen kirekam sa ngaya tabiri. Zen dekam sa zëre onak dep kitak nësa tagal gulsulu. ¹⁵ Zep ëe de kareksa goltowe gwenna, zen airis. Ëe ama dekam ësam gwesik gwe'an. Sap zen dekame em anakan tawa ei gwibi'in, "Alap man angkam Yesus onakon nësa kwasang gwibirida gwe'ara." Hwëna etan beya tangan nik sa ebon mae onakon ësane gwe-gwer, hëndep zen de hen Yesusu taiblï gweblankam, zen hen sa Alap hap dawemna nol gweblal hen bosena teip nulsuk gweblal.

¹⁶ Zen in zebë enlala dowe hanan srëmkam syal tanda gwenan. Nëno mae mo timni an sap man ësin gwe hana gwenan, hwëna Alap man nëno mae mo angna mwin-mwankam tatete ta gwizimnira. ¹⁷ Zep ëe insa awe karekna oltowe gwenan, zen jahalhana hen holo tangankam hom. Hwëna ngatan zi mo langnak zen zep sa Alap dawemna abe mae hap dohon-hon tangankam golzimdi. Zen zen- hëndep de wenyä, hen mam tangan wenyäye. ¹⁸ Zep nen home angkam

* 4:13 4:13 Mzm. 116:10

en dep de ba maesa enlala ei gwibirin-mensa okamanak awe hla kul gwenanye. Sap nwekam de hlaul gwenkam dena, zen hēndep denaka hom. Hwēna nwekam de hlaul gwen srēm wenyā, zen diki zen-hēndep de wenyaye. Zen diki desa de dokwak gun hup nen dam-dam enkam hluluk gwen.

5

Ngatan zi mo langnak de timsi de kara gwibin hip de ol:

¹ Nen mese sap ētawa gwek: Nēno mae mo timni an, zen san de sohlas gola kiye-bohēkam de zē okamana awe lowehe gwen hap dena. Zen gol kluk mo kim sa ēklasak gwer. Hwēna dekam nēno mae mo ngatan zi mo langnak dep de timni hen ki. Zen hēndep de gola zen-Alap mo syal gweblan zi niye. Zen zi mo syal gweblan golsa hom. ² Okama ennak dep de timni an karekna. Zen zebe sērkam ēdwam gwe-gwenan- ngatan zi mo langnak dep de timsi de baju makan ala son hapye. ³ Desa de alala tankam, dekam nēno mae mo angna molya irkare makan lowehe gwek. ⁴ Okamanak dep de kluk gol makare tim niban de nama lowehe gwenkam, nen dekam ema anakan ēenlwan gwe-gwenan, “Awe de gwēnna dohon tanganna. Diki hēndep de tim niban de gwēnna aīrīs.” Hwēna juwenkam nen home ēdwam gwe'an- tim srēm kam de ang en nik lowehe gwen hapye. Diki nabakam de ngatan zi mo langnak dep de timsi de ala sonna aīrīs. Dekam awe en dep de timni ansa Alap sa owas hap hēndep de ēngaya gwen hap de tim hip nēp li yul sonezimdi. ⁵ Zen Alap Zēn ki kirekam dep nēsa hohle tabirki. Zen in zep zēre mo Enhona nēbe mae hap ing ta sonezimki- dekam de nēsa anakan hamal hap gu-gubiridan hap, “Em esa eiwa ēre mo Tane naban hēndep denaban ēr gwē gwer.”

⁶ Nen in zebe enlala tatetekam lowehe gwenan, sap nen mese tame uk, “Okamanak dep de tim niban de nama lowehe gwenkam, dekam nen Bian onakon nama langanak.” ⁷ In zebe Biansa de anakan taīblīblan enlala naban lowehe gwenan, “Mensa angkam hla kul srēm gwe-gwe'an, Zen desa sa lamkam nēbe mae hap golzimdi.” Zep nen home nwekam de hlaul gwen wenyā ansa dwam ei gwibi'in. ⁸ Zep nen enlala tatete nabane Biansa anakan laīblī gwebla'an, “Zen eiwa ngatan zi mo langnak dep de timni sa nēp lop tazimdi.” In zebe anakan ēdwam gwe-gwenan, “Angkam de timni ansa emaka hli ku'in- dekam de hēndep de wenyaka gul

irin hip- Bian zēre hon dikim gwē gwen hap denaka.”

⁹ Zen in zep okamanak awe de nama lowehe gwennak, nen diki Bian de nēsa sam gwesibirida gwen en hap nen ēalp gwe-gwen- men kirekam esa hen wakuwe ēalp gwerye. ¹⁰ Sap nen lamkam Kristus hon esa kitak aha-en aha-enkam yaing gwe-gwer, hen Zen dekam sa nēsa takensibirida gwer, “Em banakarekam okamanak de tim niban gwē gweka?” Dawemsa de syal gwe-gwibin wenyā kip, dawemsa sa golzimdi. Hwēna karekna men zen syal nei gwibik, zēbe mae hap hēndep kareksa sa golzimdi.

Alap han dikim zerumlae gwen hap de ol:

¹¹ Sap ēe mesē Bian de kirekam nēsa klis gun hup dena insa tame uk, zen in zebē ēe, Bian mo nnganak de syal ta gwen wenyā, Alap han dikim zerumlae gwen hap de olkam tītī la gwibirin. Alap Zēna mes asa anakan tame tabirki, “Zen tūngare enho naban ano nnganak syal ta gwenan.” Zen in zebē hen ēdwam gwe-gwe'an- em de hen kirekam asa tame ta gwibin hip. ¹² Ēe ēnaka de boltere tabin hip homē ki kirekam emsa gubiridal. Hwēna ēe ama ēdwam gwe'an- em dikim asa isrip-sri gwibiridan hap. Dekam aha zi de asa tonsubiridankam em emaka enbirida'an, “Paulus wal bōse wal zeban Alap mo nnganak zēre mae mo bosesa de mam gun hup hom golēsyal ta gwe'ara. Zen tūngare enho naban syal ta gwenan.” ¹³ Zep auhu-kama enlala zini sap sa asa anakan donsibirida gwer, “Zen in mamakkam syal ta gwenan.” Hwēna ano mae mo enlalana anakan lwa'ara, “Ēe sap asa zi mo nwenak saherak altīl gwer, sap ēe Alap en de asa sam gwesibirida gwen en habē syal ta gwe'an.” Hwēna em de anakan asa tame tabinkim, “Zen mamakkam hom syal ta'an,” kirekam aīrīs. Sap ēe emsa de mas gwibiridan habē syal ta gwe'an. ¹⁴ Sap ēe anakare enlala nabanē syal ta gwenan, “Kristus Zen nēbe mae hap de kwasang hap te-lidak sonnak tīlkī.” Zep zēno kwasang-kwasangna man ano mae mo enhonak syal gwe-gwenan. Sap ēe hen anakanē ētaīblīk, “Kristus Zen tūngare Alap mo hlīl irin wenyā nēbe mae hap tīlkī, zep Alap mo nwenak Zen dekam nēsa kitak golējuweka.” ¹⁵ Zen kirekam mae hap ki lwak: Nen dikim Zēbon en onak lowehe gwen hap, nēre mae mo auhu-kama enlala san dikim lowehe gwen srēm hap. Zep Kristus mo nēbe mae hap de tūnī, hen Alap kim nēbe mae hap de dawem hap tūn nikon ngaya taka, nen bap nen desa asyā makan enlala gwe-gwibin.

¹⁶ Zen in zep, ëe bëjënë angkam aha zisi auhu-kama enlalakam anakan enlala gwibiridan, "Zen mamna," ahaksa, "Zen betekna." Orep ëe hen Kristussu auhu-kama enlalakam ama kil lik, "Totore zi." Hwëna angkam ano mae mo enlalana mes wet gwesiki. ¹⁷ Sap men nara Kristus hun zeraha-en gwenna, zen dekam sa jowersan de aha zi, ëesena! Dekam ëpba enhona mes tap gweblaka, hwëna angkam ëse enho naban zergwë'ara.

¹⁸ Zen kitak Alap ki kirekam nëbe mae hap syal gwe-gwibir-zimmira. Orep nen sap Alap mo jal zi mo kime lowehe gwek, hwëna Kristus onakon zep nësa golëumlae gweka. Zen in zep hen abe mae hap syala wei yul sonezimki- zëre han dikim zerumlae gwen hap de ol dawemna insa de gol halada gwen hap denaye. ¹⁹ Ëe in zebë ol dawemna ansa ol halada gwenan, "Alap Kristussu zer soneka- Zen de telidak sonnakk okamanak de zi hip tïn hip, Alap Zën dikim kitak nësa golëumlae gwen hap. Kristus hun de zeraha-en gwenkam, dekam Alap man nëno mae mo karek-karekna eitti gwe-gwibirida."

Ëe kirekamë ol halada gwenan, sap Alap mes ki Zën dikim golëumlae gwen hap de syala insa abe mae hap wei yul sonezimki. ²⁰ Zep ëe an Alap mo dam tasibinni- Kristus mo bosekam de emsa kwang guludan hap dena, Alap Zën de emsa kwang guludan makan. Ëe in zebë emsa Kristus mo bosekam etan anakan tïti tabi'in, "Alap han em zerumlae gwen." ²¹ Sap Kristus Zen sap hom karek maena golka. Hwëna Alap man gwëblaka- san de kareksa de gol gwen zini kiye, nëno mae mo karek-karekna kim kitak wei yul soneblakaye. Hen zen mae hap ki Alap kirekam syal gwibiriki: Nen dikim Kristus hun de zeraha-en gwenkam zëre mo nwenak ëdakastïn hip.

6

¹ Sap Alap asa kirekam golësyal ta gwe'ara, ëe in zebë emsa tïti labi'in: Em hen angkam mese Alap mo kwasang-kwasangna enhonak eisbik, zep desa bahem asyas makan gwei gwibin. ² Sap men kirekam Alap mo ëpba olak lwak, Zen nama emsa angkam anakan gubirida'ara, "Em kime juwen oranak lowehe gwek, emsa de kwasang gwibiridan hap de yaklanak kim hatak,

dekam zebë eno mae mo abena sak.

Yaklana inkam Ëe ama ngaya tabin hip hatak."*

Zen in zep, Alap mo kwasang gwibiridan hap de yaklanak angkam mes hatanan!

Angkam an ëngaya gwen hap de yaklanake lowe he'an! Zep desa bahem asyas makan gwei gwibin.

Mae hap de ol: Ol dawemsa de gol halada gwen hap de weny, ëe dawem naban karek nabanë itowe gwenan.

³ Ëe in zebë ëalp gwe-gwe'an, "Bap zen zini ano mae mo banakare karek mae nakon Alap de kwasang gwibiridan hap de ol ëesena in san ang ta srëm gwen. Alap hap de syala an, bap zen zi mo nwenak karek gwen." ⁴ Zep banakare maesa de goltowen nakon, ëe ama zi de anakan asa tame tabin hip ëdwm gwe-gwe'an, "An eiwa Alap hon de syal ta gwen zi." Ëe zebë dawemkam tatem ëzauk gwenan- sap totoresas de kareksa goltowennak, hen sap zi de asa karek tabinnik, hen sap jalom ëk tihinak de lowe hennak. ⁵ Asa mes dangole gwibik hen bwinak yal nulne gwek. Ëre mae mo tawa tabin jal hap, dekam zep zini ëilman gwe-gwenan, hen asa tameran hap alp dasik gwibirin. Tahalha naban de lowehe gwenna hen mesë dawemkam eis gwibik-

sap dohon-honkam de syal ta gwenna, yaklam, hen kam blal, hen usak naban de lowehe gwen naye. Hwëna ëe namaë deban tatem ëzauk gwenan. ⁶⁻⁷ Sap eiwa kirekamë karekna oltowe gwenan, hwëna ëe ama ëdwm gwe-gwe'an- tingare zi de anakan asa tame tabin hip, "Zëno mae mo enlalana lalak enna.

Hen ba maesa de tame gun hup dena zëno mae mo enlalana blala.

Hen zen jala tawa naka hom.

Hwëna zen enlala sae-sae naban aha zisi mas neibirida gwenan.

Hen tingare enho naban aha zisi kwasang neibirida gwenan.

Alap mo Enhona hen man zëbe mae hap sosonna gol gwizimmira.

Hen Alap mo sosonna zëbon mae onak lwa gwenan.

Zep zëno mae mo tawa tabinni eiwa tanganna."

Eiwa, Alap mo nganak de syal tan zini, ëe zebë okamanak awe lowehe gwe'an- san de Kristus mo jana nabare zini kiye. Zep eijan hap de tingare kire-kirena mensa Alap nëbe mae hap lop ta gwizimmira, desa ama kitak kap la gwenan.* ⁸ Ëe kire enlala nabanë Yesussu babu ë gweblanan. Zen zep hwëna ahakon asa husus neibirida gwenan, hwëna ahakon hen man asa sam neisibirida gwenan. Ahakon ano mae mo bosena man mam nul gwenan, hen ahakon man asa lamang da gwibirin. Ëe sap eiwa de enna kimë tawa la gwibirin, hwëna

* 6:2 6:2 Yes. 49:8

* 6:6-7 6:6-7 Ef. 6:10-18; 1Tes. 5:8

ahakon man asa nenbirida gwenan, “Zen in nësa de yasik ta gwibin hip de zi.”⁹ Zen sap ki asa tame da gwibirin, hwëna man asa neibirida gwenan- san de tame tabin srëmna kiye. Asa man kil di gwibirin, “Mes juwek,” hwëna sap namaë lowe he'an. Asa man ki sap dangole gwibirin, hwëna ëe homë kim juwe'an.¹⁰ Enlala dowe hananna ki sap abon mae hata gwenda, hwëna nabakamë etan ëisrip-sri gwe-gwenan. Ëe sap te-ala srëmkamë lowehe gwenan, hwëna hëndep de telana ëyë kae ë gwebla-zim'in. Okamanak sap ano mae mo kire-kirena hom, hwëna Alap mo irik ginnik dep de kire-kirena, zen ëyë kitak bi ëblan da'an.

¹¹ Korintusk de aya-wal oso-wal, ëe mesë kirekam damnak ebe mae hap de kwasang hap ëre mae mo enhona ërtreizimk. ¹² Ëe homë olzausu'un- emsa de kwasang gwibirida gwen naye. Hwëna em mes yabe olzausuk- asa de kwasang gwibirida gwenna. ¹³ Zep ëe ama angkam emsa gubirida'an- ëre mo walassa de gubiridan makan: Eno mae mo abe mae hap de kwasangna emki hen esek gulsen.

Kristen gwen srëm zi niban de golësiri gwe-gwen srëm hap de ol:

¹⁴ Ëe ama emsa gubirida'an: ËKristen gwen srëm zi niban bahem golësiri gwe-gwen. Zen mae habë ki kirekam emsa gubiridal: Sap karek gol gwen zi niban bëjen dawem gol gwen zi niban aha-ere enlalakam apdekam syal tan. Hen kawesinnik de lowehe gwen zi niban bëjen ngatannak de lowehe gwen zi niban ëaha-en gwen. ¹⁵ Kristus hom dowal mo kigï naban olsa aha-en ul gwenda. Zep hen kirekam, ëKristen gwen zini bëjen ëKristen gwen srëm zi niban ësiri gwen. ¹⁶ Boton alap yang tasibinni hom eiwa de Zini Alap mo golak kang nul gwenan. Nëno mae mo lowe henna hen kirekam: Sap nen kitak san de Ngaya Zini Alap hap de gol- men kirekam Zëna gubiridakake: “Ëe asa zëno mae mo ngirënnik gwë gwer, hen Ëe asa desa golëlowehe gwer. Zen Asa en sa boklena kom noso gweblal, hen Ëe asa desa bi gwibiridal.”*

¹⁷ Zen zep nësa hen gubirida'ara, “Enlala kawesin zi mo ngirënnik nikon emki wet so gwen.

Emki desa langa tasibin.

Kun nabare kire-kirena bahem mae towanbin.

Kirekame lowehe gwe'ak, ki dekam Ëe asa etan emsa golëlowehe gwer.”*

¹⁸ “Em ëre mo walas hap esa ëjower.

Hen 'Bian'kam esa Asa en gweblal.

Soson Zini Alap Ënë ki emsa gubirida'an.”*

7

¹ Zen in zep, aya-wal oso-wal, sap Alap kirekam nësa gu-gubiridakake, zen zep nëre mae mo enlala naban enho naban tingare karek-karek nakon nen lalak ta gwibin. Enho lalak enkam nen lowehe gwen, hen Alapsa hap nen asyas makan enlala gwe-gweblan.

Paulus kim Korintusk de Kristen zini isrip-sri gwibiridakake:

² Hwëna aya-wal oso-wal, ere mae mo abe mae hap de kwasang-kwasangna emki esek gulsen. San kië ebon mae onak zini karek lak? Ahaksa aha maena san kië yasik lak? Hen san kië emsa te-ala mae hap aberbe la gwibik? ³ Ëe kirekam em dikim ësaher gwen hap homë ki ale gulzim- anakan dikim ëenlala gwen hap, “Eiwa, diki te-alasa emaka olzimk.” Sap men kirekamë emsa gubiridal, ëe sërkamë emsa kwasang eibirida gwenan. Hëndep ëe de juwen maekam ahaksa nama de lowehe gwenkam, ëe molyë emsa de kwasang gwibirida gwenna olzausuk. ⁴ Ëe, Paulus, mesë emsa dawemkam anakan taiblibiridak, “Ëe de zëno mae mo lowe hensa de oto gulsun hup gubiridankam, zen molya asa jal nëblak.” Hen ëe namaë emsa anakan sam gwesibirida gwenan, “Zen ano walas dawem-dawemna.” Ëe sap ëre mo wal borse walya ban kareksaë zigoltowe gwenan. Hwëna emsa de enlala gwibiridankam, ëe dekam zebë enlala nakon ësëwehe gwenan, hen ano mae mo isrip-srina dekam tangan zep taman kini gwenan.

⁵ Hwëna eiwa, ëe kimë Makedonia mo langnak yaing gwëk, dekam ano mae mo enhona hom sëwe heka. Sap ëe karekna da-en homë zë oltowe gwe'ak. Dekam zëwe de zini man asa husus neibirida gwe'ak, hen man asa karek da gwibik. Hen deban ebon mae onakore ola homë ësane gwe'ak, zebë enlala nakon ësëwehe srëm gwëk. ⁶ Hwëna enlala dowe hanan zi hip Alap enho tatetesa zer gwizimnira. Zep Titus Bak kim ebon mae onakon abon mae onak hata zaka, dekam zep ano mae mo enlalana sëwe hezimki. ⁷ Zëno hatazan en hap homë ëtatete gwëk, hwëna zen kim anakan aïsïl gwe zakake, “Korintusk de zini ano enhona dawemkam ap së da soneblak, hen zen dawemkam ëdwan gwe-gwe'an- Paulussu de etan zertowen

* 6:16 6:16 Im. 26:11-12; Yer. 32:38; Yeh. 37:26-27; 1Kor. 3:16-17 * 6:17 6:17 Yes. 52:11; Yeh. 20:34,41 * 6:18 6:18 2Sam. 7:8,14; 1Taw. 17:13; Yes. 43:6; Yer. 31:9

hapye. Zen man angkam damnak anakan êkira-klâ gwe-gwenan, 'Eiwa, êe ama Paulussu kirekam karek lak.' Hwëna zen angkam eno tahasa de trî so gweblan hap êdwan gwe-gwe'an." Êe kimë kirekam Titus hon emsa salbiridak, ama tangan sêrkam isrip-sri gwek.

⁸⁻⁹ Êe nonol ama sap enlala gwe-gwe'ak, "Êe ba habë zëno mae mo kareksa de dri yulzimdin hip de suratna insa ale gul sonezimk? Zen sa hwëna enlala nik êdowe hanal." Sap eiwa kirekamë enlala gwe-gwe'ak, hwëna angkam mesë dam gulsul, "Êe ama sam gwesik- kirekam de emsa jal gwibiridankamyë." Êe eno mae mo enlala dowe hananna in kon homë sam gweš'in. Hwëna ena dekon ehale'an. Hen angkam enlala dowe hananna in mes tap gwizimdi. Zep kirekam airis. Êe homë kim emsa karek tabik. Alap Zen kirekam nësa dwam gwibirida gwenda, "Zen dikire zëre mae mo enlala dowe hanan nakon ehale gwek." ¹⁰ Sap Alap mo dwam gwibin sin de enlala nik dowe hanankam, zen dekam zebe ehale gwenan, hëndep zep esa ëngaya gwer. Desa bëjen gubin, "Zen karekna." Hwëna Alapsa de tame tan srëm zini zëre mae mo karek-karek gol gwen nakon sap ki enlalana êdowe hana gwenan, hwëna dekon hom ehale gwenan. Hwëna dekam nama juwen ora san ang ta tine gwenan. Zep auhu-kama enlalakam de dowe hananna, zen eiwa karekna. ¹¹ Em zebe ësäm gwesik, sap em Alap mo dwam gwibin sine enlalana êdowe hanak, hen zebe ehalek.

Em zebe êwet gwešin hip êdwan gwek. Hen men zen êkarek gwek, em zebe desa anakan jal eibiridak, "Em ba habe Paulussu kirekam karek lak?"

Em zebe Alap mo jala airibik. Hen dekam zebe êdwan gwek- êe de etan emsa amjanbin hipye.

Hen zebe ano titi tabin sin de ang tan hap ësyal-syal gwek.

Dekam zebe anakan ola aha-en uk, "Men zen êkarek gwek, kirekam esa halen labir."

Dekam zebe dawemkam tūngare zi mo nwenak anakan oltrëk, "Êe homë karek gol gwen zi niban ola aha-en uk- dekam de karekna insa syal gwibin hipye." ¹² Zep suratna insaë nonol ale gulzimk, zen anakan dikim emsa klis gun hup hom, "Zen karek gweka," ahaksa, "Zini in desa karek taka." Hwëna êe anakare enlala nabanë ale gulzimk, "Zen kim de ano suratnak de ola an san Alap mo nwe kara gwennak ang ta'ak, dekam sa zën anakan dam nulsul, 'Nen eiwa Paulus mae mo ol

san de ang tan hap ema tangan ësyal-syal gwe'an.' "

¹³ Sap em ano ol san kirekame ang tak, ano mae mo emsa de ngalap gwibiridanna dekam zebë ësëwehek. Sap em dekam Titus Bak mo enlalana mese së la soneblak. Zep zen kim ebon mae onakon hata zaka, isrip-sri naban zep ebe mae hap dena asa aïsil gwibirida zaka. Êe dekam zebë hen mamkam ësrip-sri gwek. ¹⁴ In kim Titus emsa amjanbir srëm gwe'anaka, êe ama dekam hamal hap gubluk, "Korintusk de Kristen zini in dawem- dawemna. Zen sa dawemkam eno titi tabin sin ang tal." Zep angkam êe homë saher gwebla'an. Sap men kirekamë ebe mae hap dena Titussu gubluk, hëndep em kire enkame êblak. Ena tawana: Ebon mae onak kimë gwë gwek, êe homë emsa boton ta gwibik. Zep hen Titussu homë boton tak- ebe mae hap denaye. ¹⁵ Titus mo kwasangna angkam ebe mae hap dena mam tanganna, sap zen anakan emsa enlala gwibirida gwe'ara, "Zen dawem enkam asa blikip gwešiblin naban neirink, hen zen kitak ano ol san dawemkam ang ta gwek." ¹⁶ Zep angkam êe ama tangan emsa sam gwešibirida'an, sap mes tangan dam gwešil: Em in taiblibiridan tanganna.

8

Yerusalemk de Kristen zi tahalhasa de te-alakam mas gwibiridan hap de ol:

¹ Angkam aya-wal oso-wal, êe ama êdwan gwe'an em de hen ansa êtawa gwen hap: Alap zëre mo kwasang-kwasangna mamkam propinsi Makedoniak de Kristen zi mo enhonak ing gul sonezimki, ² zep hëndep zëno mae mo enhonak isrip-srina sêrkam tangan mam gwek. In zep zen te-alana beya tangankam tagam dak- dekam de Yerusalemk de Kristen zi tahalhasa mas gwibiridan hapye. Hwëna zen hen sap karekna mamkam noltowe gwe'an hen tahalha tanganna. ³ Êe eiwa denakë emsa gubirida'an: Zen kim Bian onakore kwasang-kwasang hap beya tangankam tagam dak, zëna hwëna man tangan etan êtahalha gwek. Êe sap homë desa enbiridak- te-alasa de zen hen zer sonezimdin hipye. ⁴ Hwëna zën asa nenbirida gwek, "Êe hen ama Yerusalemk de nëre mae mo Kristen aya-wal osowalsya de mas gwibiridan hap êdwan gwe'an- men kirekam hen aha langnak de zini êkalang gwe'anke." ⁵ Hwëna zen kim kire hap ola aha-en nuk, zen ein hom kirekam syal neibik. Zen nonol zëre mae mo lowe hensä kitak Bian hap anakan yaing nilblik, "Bian, ëre mae mo lowe henna kitak eno tahanakë onne se'an, sap

ëe ama Yerusalemk de tahalha zisi mas gwibiridan hap ëdwam gwe'an." Hen dekam zep asa nenbiridak, "Men kirekame asa enbirida'ak, ëe asa ki desan ang tal." Zen kitak Alap mo dwam gwibin sin ki lwak. Hëndep ëe hen ama tangan lenggwanbiridak.

⁶ Ëe in zebë hen Titussu enblak- dekam de Korintusk de zini emsa etan amjanbin hipye, Yerusalemk de Kristen zi tahalhasa de kwasang gwibiridan hap de syala insa ekakim su kul sonek, ëe de ahakore naban golëyaing gwezan srëmnak. Sap Titus zen zen nonol kire hap de syal hap emsa titi tabirki. Zen zep sam gweši'ira- zen de etan kire hap de syala insa eban mae zisul sonen hapye. ⁷ Sap em eiwa mese tangan dawemkam ëKristen gwek:

Em sërkam tangane Biansa laibli gwebla'an.

Hen eno mae mo ol toranna sosen tanganna.

Hen eno mae mo tame gunnu mes tangan esek gweser.

Alap hap de syalsa de gon hap em hen syal-syal tanganna.

Hen em sërkae asa kwasang eibirida gwenan.

Sap em mese kirekam tangan ësam gwesik, zep angkam emki hen tahalha zisi de kwasang gwibirida gwen hap de syalak ësyal-syal gwen.

⁸ Kirekam insa ep ale gulzimk, ëe anakan homë kim emsa tik-tik tabi'in, "Em hen te-alana olzimk." Hwëna ëe ama kim emsa anakan akasibirida'an, "San ha zen hen sa Makedoniak de Kristen zi mo kim tingare enho naban tahalha zisi hen kwasang neibiridal?" ⁹ Sap em mese Bian Yesus mo kwasang-kwasangna tame uk: Zen sap nonol ngatan zi mo langnak tahalha srëmkam gwë gweka. Hwëna nëbe mae hap de kwasang hap desa kitak hli yulku-dekam de tahalha zi mo kim awe gwë gwen hap. Zen mae hap ki kirekam gwëka: Nen dikim hen lamkam ngatan zi mo langnak zëre mo kim sowehen tangankam lowehe gwen hap.

¹⁰ Zep ëe ama ëre mo enlalasa ebe mae hap zer sonezim'in: Dawemna, mensa nonol tahunkam ena kon eisibir hanak, emki sul sonen. Tahalha zisi de mas gwibiridan hap de ëkalang gwenkam, eme ënonol gwek, hen te-alana nonol eme sap tagam lak. ¹¹ Zep emki ere mae mo ëkalang gwenna insa sul sonen. Sap em ema ëkalang gwen hap ësyal-syal gwek, zen in zep emki angkam de sul sonen hap ëalp gwen. Men kire enkam Alap ebe mae hap gol gwizim'ira, zëno

hlik naka emki ing gul gwen- men kire enkam ena ëdwam gwe'anke. ¹² Sap em de mas gwibiridan hap ëhohle gwenkam, Alap sa emsa anakan sam gwesibiridala, "Zen man mas gwibiridan hap ëdwam gwe'an." Betekkam de ing gun zisi Zen sa anakan tawa gwibiridala, "Zini an sap man beyakam de ing gun hup dwam gweka, hwëna basa dep?" Sap zi de tahalha gwenna, Alap molya desa enlala gweblaka, "Zen maka mamkam ing gulu."

¹³ Ëe homë anakan dwam gwe'an, "Korintusk de zini dikire ëtahalha gwek. Yerusalemk de zini tahalha srëmkam de lowehek." Hwëna ëe hwë-hwëkam de enaka mas gwibirida gwen habë dwam gwe'an. ¹⁴ Sap angkam em tahalha srëmkame lowehe gwe'an, zep em emaka mas eibirida'an. Hwëna aha tahunkam de zen tahalha srëmkam lowe he'ak, zen maka hwëna emsa mas neibirida'an- em de hwëna ëtahalha gwenkamye. Zep em kirekam esa enaka mas eibirida gwer. ¹⁵ Zep men kirekam Israel Bak mo zi ausu nakore zini orep tahalha srëmkam lowehe gwek, em tingare Kristen zini kirekam esa lowehe gwer. Sap Alap mo olak anakan lwak:

"Men zen tembanena beyakam tagal dak, hwëna hyanak hom mosrona zalta dep yal dak. Hen men zen betekkam tagal dak, hwëna hyanak hom ëtahalha gwek."*

Titus de wal bose dare zeban te-alasa zitagam tan hap de ol:

¹⁶ Ëe ama Alap hap dawemsa gol gwebla'an, sap Zen mes ëre mo enho makare enlalana Titus Bak hap hen ing ta soneblaka. Zen zep ëre mo kim syal-syal gwe'ara- emsa de mas gwibirida gwen hapye. ¹⁷ Zep ëe kimë desa emsa de amjanbin hip lakensiblik, zen man tangan sam gwesiki. Sap zëna hen mes tak-ensiblin srëmnak emsa de etan amjanbin hip kalang gwe'anaka.

¹⁸ Titus hun nëre mae mo aha oso naban sa asa ebon mae osan dep angirbirida zala. Zen hen dawemkam Kristus hup de ol dawemna tonbirida gwenda, zep desa hen man tingare jematna sam neisik gweblanan. ¹⁹ Hen awe de jemat-jematna mes zini insa dam dasik- zen de hen asa ang gwibiridan hap, te-alana insa dikim Yerusalemk dawemkam zerhatan hap. Sap kwasang hap de syala an, zen mae habe syal ta'an: Bian mo bose dikim mam gwen hap, hen dekam de tingare zi nësa anakan tame tabin hip, "Zëwe de Kristen zini in tahalha zisi de mas gwibirida gwen hap syal-syal tanganna." ²⁰ Zep zini Yerusalemk

* 8:15 8:15 Kel. 16:18

san dep beya tolkam sa ang tal- dekam de tingan asa anakan taiblibiridan hap, "Zen eiwa kitak sa neirzim. Zëna molya mae nulink." ²¹ Sap ano mae mo dwam gwenna, dam-dam enkam de syal tan hap- sap zi mo nwenak hen sap Alap mo nwenak.

²² Zi darena in hon ëe asa hen zini ahana ër soner. Ëe mesë zini insa hen dawemkam akasik gweblak, zebë tame la'an, "Zen hen Alap mo syal hap syal-syal tanganna." Zëna man tangan sam gwesiki- desa de hen ang gwen hap dam tasinkimye. Sap zen man emsa taiblibirida'ara, "Korintusk de Kristen zini zen dawem-dawemna."

²³ Titus zen ano syal bose. Ëe apdekamë deban emsa syal eibirida'an. Aha zi darena in, zen awe de jemat-jemat mo dam sosun zi dare. Zëre nik mo ën nakon tingan mes tame nosok, "Zen dawemkam Kristus mo bose hap syal ë gwenda." ²⁴ Zen in zep, amki hen zëbe nikip kwasang-kwasangna oltrei gwizimk. Dekam sa hen awe de jemat-jematna zëbon nebon onakon anakan ësane gwer, "Men kirekam Paulus tonbirida gweka, Korintusk de Kristen zini, zen eiwa dawem-dawem tanganna."

9

Mae hap de ol: Alap man isrip-sri naban de zëbe hap ba maesa gol gweblan zisi kwasang gwibirida gwenda.

¹ Em orep mese ësyal-syal gwek-Yerusalemk de Kristen zisi de te-alakam mas gwibiridan hapye. Zep suratnak awe ëe ba hap de etan ebe mae hap ola blal gulzimdin hip? ² Em dwan mes em-am ësyal-syal gwek. Zep ëe mesë eno mae mo bosena propinsi Makedoniak awe anakan mam gul gwizimk, "Propinsi Akayak de zini, ëna Korintusk, zen orep mes nonol tahunkam tahalha zisi de mas gwibiridan hap ëhohle gwek." Em insa kirekam ësyal-syal gwek, aha jemat-jematna dekam zep hen ëdwam gwek- enlala syal-syalkam de hen mas gwibiridan hapye. ³ Zen zep asa nonol zi dan-aharena insa asa de ebon mae osan ngeirblizan hap lup gul soner- anakare enlala naban, "Ëe mesë aha zisi anakan gubirida gwek, 'Zen mes tangan ëhohle gwek.' Hwëna ëe de deban mae golëyaing gwe zankam, babë ëhohle gwen srëmnak emsa hlauludazan." ⁴ Sap

ëe de Makedonia kore zi niban ëhohle gwen srëmnak emsa hlauluda zankam, ki hwëna ëe sërkam asa anakare hap saher gwer, "Ëe ba habë waba hap kirekam boltere ta gwibik?" Ena dekam hen esa ësa her gwer. ⁵ Zen in zebë enlala gweksi dan-aharena in de asa ngeirbiridazan hapye, em dikim dawem enkam te-alasa tagal ta gun hup, mensa ena ëgu-guk gwekke. Sap ëe de hamal ta gunnuk emsa hlauluda zankam airis tangan. Dekam isrip-sri naban esa te-ala yawala insa eirzim. Hwëna hamal tan srëmnak de ëe yaing gwe zankam, ki sa hwëna nwe-mase gwer, "Zen ein tagam dazim'in."

⁶ Gulk sun de ol blaoranna ansa bahem eititi gwibin:

"Betekkam de eiyas tanna, dekam betekkam esa hen eini tara.

Beyakam de eiyas tanna, dekam beyakam esa tara."*

⁷ Zep dawemna, diki ere mae mo enhonak em anakan dam gulsuk gwen, "Ëe ki en asa golzim." Embwan gwibin niban bahem gol gwizimdin. Hen anakare enlala naban bahem, "Ëe an einë golzim'in." Diki isrip-sri naban emki gol gwizimdin. Sap Alap isrip-sri naban de gol gwizimdin zisi man kwasang gwibirida gwenda. ⁸ Sap Alap mo sosonna ki- dekam de etan ebe mae hap tingare hë'ho gwibin nika gol gwizimdin hip denaye. Zen dekam tangan esa enlala beya gwen srëmkam kae-kaena esek ulse gwer. ⁹ Sap Alap mo olak man lwak, "Alap tahalha zi hip totoresna gol gwizimnira hen kae gwe-gwibirizimnira- men kirekam zini gandum danna men-san an-sankam hling disik gwenanke.

Alap mo syal dawemna in hëndep denaban sa lwa gwer." *

¹⁰ Zep hen kirekam, kae-kae gwen hap de syala in, zen obwaga dansa de eiyas gin makan lwa'an. Alap men Zen desa de eiyas gin hip gol gwizimnira, hëndep tarankam tembanena hen sowe henkam gol gwizimnira, zep eiwa eno mae mo kae-kae gwen hap de syala insa dan nik de mamkam tën makan sa ep beya gul gwizimdi. ¹¹ Alap dekam sa ebe mae hap mamkam hë'ho gwibin nika gol gwizimdi, hëndep zep esa beyakam kae eibirida gwer. Hen desa de aha zi hlaunkum, dekam beya nik sa Alap hap dawemna nol gweblal. ¹² Sap em insa Kristen bose uk mo tahalhana hla kulzim'in, hwëna dekam

* 9:6 9:6 Ams. 11:24 * 9:9 9:9 Paulus Mzm. 112:9 nakore naka awe ale gulku. Paulus mo enlalana ayatnak awe, san ha Alap de kirekam mas gwibiridan hap dena? San ha zi bose zik de mas gwibiridan hap dena? Zep Paulus mo enlalana ayatnak awe anakan hen maka li nul sonok, "Kae-kae zini zen tahalha zi hip totoresna nol gwizimnira hen kae neibirida gwenan- men kirekam zini gandum danna men-san an-sankam hling disik gwenanke. Hwëna Alap sa zëno mae mo syal dawemna insa hëndep denaban enlala gwe-gwibiri."

beya nik sa hen Alap hap dawemna nol gweblal. ¹³ Sap em kime mas eibirida'ak, dekam sa emsa anakan dam dasibir, "Eiwa, Korintusk de zini in zëno mae mo eini mes bil gwek." Dekam Yerusalemk de weny Alap mo bosena sa anakan teip nulsuk gweblal, "Hë'ho Bian, zini in ëk enkam hom Kristus hup de ol dawem san ang tak. Hwëna zen eiwa i-san i-san nei gwibirin, hëndep zep dawemkam ano mae mo tahalhana ap hla nulzimk-aha zisi men kirekam hen mas neibirida gwenanke." ¹⁴ Zen dekam sa hen Alapsa kwasang naban ebe mae hap anakan abe da gwer, "Eiwa, Alap, Em ema tangan ere mo kwasang-kwasangna zëbe mae hap mam gulzimki. Zep Emki hë'ho gwibin nika zëbe mae hap etan gol gwizimdin."

¹⁵ Hen dikire tingan Alap mo bosena teip nulsuk gweblak, sap Zen mes hëndep de ëngaya gwen hap dena nëbe mae hap totoresa golzimki. Zep eiwa wehasa hom-Zëbon onakore hë'ho gwibin niye!

10

Paulus kim zëre mo syala Korintusk de zi mo nwenak eiwa gulkuke:

¹ Èe, Paulus, ama emsa titi tabi'in: Asa de husus gweblan zi sin bahem ang ta gwen. Èe ama sak: Ebon mae onakon ahakon man asa nenblak, "Paulus in Korintusk awe de gwënkam, zen ol drak-drakkam hom nësa tonbirida gweka. Hwëna langa nakon de suratkam nësa tawa tabinkim, dekam en ol drak-drakkam nësa gu sonebirida gwenda." Zen in zebë angkam Kristus onakore enlala saesaekam hen kwasang-kwasangkam ² emsa gu sonebirida'an: Men zen kirekam asa nenblak, bahem desa salbirida gwen. Ki eiwa asa ol drak-drakkam emsa tonbiridazal- men kirekamë suratnak ale gul gwenanke. Hen zen dekam esa asa tame lal, "Paulus, hare eiwa, jal-jala kake." Zen man hen asa nenblak, "Paulus auhu-kama enlala naban syal gwe-gwenda." ³ Sap eiwa, nen auhu-kamanake lowehe gwenan. Nen zebe dowal mo kigi naban ërejja gwe'an. Hwëna ëe auhu-kama zi mo enlala blalkam homë zerejja'an. ⁴ Sap nen okamanak awe Kristus mo jana nabare zi mo kime lowehe gwenan. Hen nëno mae mo janana, auhu-kamanak de janasa hom. Nëno mae mo janana, zen ngatan zi mo lang nakorena. Nen dekame dowal mo kigi mo iti ëna timbwas lablanda gwenan, hen yasik tabin hip de zi mo tawa tabinsi dekame timbwas ul gwenan. ⁵ Sap yasik tabin zini in bolte-boltekam anakare olkam aha zisi tru-tru nulbirida gwenan, "Kristen zini in hon bahem ang

ta gwen. Ki em molye Alapsa tame lak." Hwëna zëno mae mo tawa tabinsi nen ema timbwas ul gwizimnin- ngatan zi mo lang nakore janana inkam. Hen zini men zen botonkam de tawa tabin sin ang ta gwe'an, nen ema etan desa Kristus osan dep lahy-ohal gwe'an. ⁶ Hen em kime Kristus onak dawemkam ëtal gwesi'ik, hwëna dekon men zen etan aha ora san ang ta'ak, ëe asa desa Alap mo Enho nakore sosenkam karek tabirzir.

⁷ Zi de ebon mae onak zënaka anakan kira tanna, "Èe an hen Paulus makarena-Kristus mo zer sonenna, emsa de hen tawa ta gwibin hip," zep zen dwan hen maka zëre mo kirekam de gun nukon anakan dam gulsuku, "Paulus hen Kristus mo zer sonen nakake, zep ëe babë husus gweblan olsa gubiridan." ⁸ Èe eiwa ama sap etan-etankam ënaka gu gwebla'an, "Bian mes asa zëre mo nganak de syal gwe-gwen hap zer soneka," hwëna ëe molyë ëre mo kirekam de ola insa saher gwibik. Sap asa Bian eno mae mo ei nika de timbwas gulzimdin hip hom zer soneka. Hwëna eno mae mo eisi dikim mam gulzimdin hip zer soneka.

⁹ Hwëna asa anakan bahem enlala gwe-gweblan, "Paulus zëre mo surat-suratkam asa airin-airin ta gwibi'ira." ¹⁰ Sap ahakon man asa nen gweblanan, "Paulus mo surat-suratna sosonna hen ol drak-drakkam dena. Hwëna zën de hatankam zëno ola sosen naka hom. Dekam hom mae ol drak-drakkam nësa tonbirida gwenda." ¹¹ Men zen kirekam asa enlala në gwebla'an, ëe angkam bira! Zen aen de hata zankam sa asa tame dal, "Hare eiwa, Paulus ol drak-drakkam de jalse gwibiridanna hen tawa nakake- suratnak men kirekam hen ale gul gwendaye."

¹² Eiwa, men zen anakan zënaka boltere da gwibirin, "Èe hen Paulus kiye," hwëna ëe homë ki dwam gwe'an- zëno mae mo kim de anakan ënaka boltere tan hap, "Èe an hen deban mae apdenak." Zen man tim nul gwe'an, "Sërkam de zënaka boltere tan zini, zen eiwa mamna." Zen zep zëre mae mo hliknak de biti gwen en wenyaka anakan boltere da gwibi'in, "Em an ëre makarena." Hwëna kirekam de ëgwë gwen zini, zen enlala joblo-topna. ¹³ Hwëna men zen abe hap dakastilbli'an- desa de boltere gul gwen hap, ëe desa en asa boltere gul gwer: Ngana men desa Alap Zëna abe hap zerblaka, desa en asa boltere ta gwer. Hen desa kimë syal gweblak, ëe dekam zebë ebon mae onak ol dawemna golhatak. Hwëna aha mo ngana bëjënë bola-bolakam anakan gublun, "Zen ano nga." ¹⁴ Èe de nonol ebon mae onak

ol dawemna insa golhatazan srëmkam, ki eiwa êe botonkam amaka ênaka boltere ta'an. Hwëna êe mesë nonol golhatazak. ¹⁵ Zep êe amaka ère mo syal gweblan nganak denaka boltere tabi'in. Hwëna aha zi mo nganak de wenyu molyë. Hen êe ama emsa dwam gwibirida'an: Eno mae mo ei nik de mam gwe'ak, zen dekam sa aha zi emsa de kirekam hlaluda gwenkam beyakam êKristen gwe song gwer. ¹⁶ Kirekam de lwankam êe amaka aha lang san dep etan ayang gu'un- desan de etan ol dawemna insa eiyas gïl song gwen hap. Dekam aha zi bëjen bola-bolakam asa anakan gublun, "Zen ano syal gweblan ngasa al ta'ara." ¹⁷ Sap nère mae mo syalsa de enlala gwibinni, zen diki men kirekam Alap mo olak lwak, kirekam de enlala gwibin. Sap zëwe a kirekam mo lwakye,

"Zini diki Bian ensa zen boltere ta gwen. Zënaka bap zen."*

¹⁸ Zep zi de zënaka boltere tanna, kirekam hom dakasti'in. Diki Bian Zen gublun, "Em dawemkame ère mo nganak syal gweka," zen ki mes eiwa sam gwesili.

11

Paulus kim enlala joblo-top zi mo kim botonkam zënaka boltere takake:

¹ Bahem asa jal gweblan, sap êe angkam enlala joblo-top makanë bolte-bolte zi mo kim ale gulzim'in- men kirekam emsa de yasik tabin hip de zini zënaka boltere da gwibirinke. ² Sap men kirekam Alap jemamna emsa zëre en hap inik gwibi'ira, êe hen kirekamë emsa anakan dwam gwibirida'an, "Zen dikire Bian en hon lowehe gwek." Zep êe an men kiye-wenam tol mo bianna, zen de wenam tola insa dawem tangankam anakan kara gul gwenna, "Bap zen aha zisi ang gweblan- zi hip de gon srëmnakye." Êe hen kirekamë emsa kara ta gwibi'in, sap êe mesë Kristussu anakan gu-gubluk, "Jematna an Ere en hap dena." ³ Hwëna êe ama emsa anakan ngalap gwibirida'an, "Kristus onak de étal gwesin nikon etan bap zen sap de ora san ëgwahan- men kirekam Hawa wanyana in mo ol dërek san ang gwekye." ⁴ Sap yasik tabin hip de zi de ebon mo onak yaing gwenkam, em bëjen em desa jalse gwibiridan. Zen sap maka emsa anakan tawa dabi'in, "Yesus osan dep dena emki srën ang tan. Hen Alap mo Enho hap dena emki hen srën ang tan. Aha ol dawem san emki ang tan." Kirekam de yasik ta gwibin zisi, em hwëna ahare enlalakame dokwak la gwibirin. Zep sap esa ano wehakam de ênaka boltere

tan ola ansa hen êsane gwer. ⁵ Yasik tabin hip de zini in man zënaka tim di gwibirin, "Êe an teipsin-teipsin tanganna- Paulus onakonye." Hwëna kirekam hom. ⁶ Eiwa, êe homë tewesik- dawemkam de zi tranak tonbiridan hap denaye. Hwëna men kirekamë Timotius hun oltreizim tine gwek, Alapsa de tame tan hap dena, êe mesë te keisik.

⁷ Êe kimë Alap onakore ol dawemkam emsa tawa ta gwibik, êe homë mae emsa gubirida gwek, "Ap te-alana ol gweblak, sap êe ama emsa tawa ta gwibi'in." Êe hwëna dekam ama gwë gwek- san de ebon mae de babu gwen zi, anakare enlala naban, "Êe sap asa zëno mae mo nwenak ot-denak gwër. Zen sap sa êteipsil." Hwëna êe insa kirekam gwëk, san ha dekam eno mae mo nwenak ama karek gwek? San ha homë? ⁸ Ano tahalhana dekam aha lang nakore jemat-jemat ap hla nul gweblak-te-alasa de golblankamye. San ha esa asa enblal?- "Em ema karek gweka- asa de totoresna tawa ta gwibinkimye, aha lang nakore jemat-jemat mo te-alakamye." ⁹ Êe kimë ebon mae de gwënnak tahalha gwek, êe homë emsa dohon-hon ta gwibik- te-ala hap de emsa abe tabinkimye. Hwëna Makedonia kore aya-wal oso-walya kim zë yaing gwe-gwezak, zen zep ano tahalhana ap hla nul gweblak. Hen angkam mae êe molyë wet gwesik. Men kirekamë emsa abe tabir srëm gwek, zen kire enkam asa ebon mae syal gwe-gwer. ¹⁰ Eiwa de Zini Kristus mo nwenakë emsa gubirida'an: Êe kire enkam asa emsa gweibirida gwer, hëndep Akayak de zini em lamkam mae asa molye anakan en gweblak, "Paulus hup êe kië te-alana olblak." ¹¹ Êe kimë emsa kirekam gweibirida gwenan, san ha dekam homë emsa kwasang gwibirida gwenan? Kirekam bëjen. Alap Zëna tawana: Êe kirekam ebe mae hap de kwasang habë ki gwë gwenan!

¹² Zep êe kire enkam asa emsa gweibirida gwer- mae hap: Zini men zen zënaka anakan bolte-bolte da gwibirin, "Êe an hen Paulus mo kimë hatazak- emsa de syal gwibin hip," zëno mae mo ëksa dikim kyang tasibir-zimdin hip. Sap zen te-ala en hap syal ta gwenan. ¹³ Sap kirekam de zini, zen Kristus mo dam tasibin zisi hom. Zen yasik tabin hip de zi. Zen zep bolte-boltekan ëboton gwe-gwenan, "Êe an Kristus mo zer sonen zi." ¹⁴⁻¹⁵ Zen mae hap kirekam ëgwë gwenan: Sap zëno mae mo teipsinni, dowal mo kigi, zen hen kirekam bolte-bolte gwe-gwenda, "Êe an hen Alap mo

* 10:17 10:17 Yer. 9:24

dam taha nakore zi- Alap onakore ngatan naban." Zep hen kirekam- dowal mo kigi mo zer sonen zi niye. Nen ba hap de desa tenggwanbirida gwen hap?- zen insa anakan zënaka boltere da gwibirinye, "Èe an Kristus mo zer sonenna." Hwëna aumwa hap denak Alap sa zëbe mae hap zëre mae mo syal eini golzimidi.

¹⁶ In zebë etan emsa gubirida'an: Bahem asa anakan enlala gweblan, "Paulus zen suratkam zënaka boltere taka. Zëna hen enlala joblo-topna." Hwëna em de eiwa kirekam asa enlala gweblankam, ki emki dawemkam asa zer irin. Sap enlala joblo-top zini, em ema dawemkam lup ulin gwenan. Zep asa hen kirekam. Sap èe angkam ère mo gwënsaë boltere gu'un. ¹⁷ Zep angkam èe enlala joblo-top zi mo kimë ep ale gulzim'in. Sap diki Kristus mo dam tasin zini bëjen kirekam zënaka boltere tan. ¹⁸ Ebon mae onak, zini beyana auhu-kama zi mo kim de zënaka boltere ta gwibinni. Zep èe anik hen zëno mae mo kim ënaka boltere tak. ¹⁹ Em èe makare enlala joblo-top zisi dawemkame lup ulin gwenan, sap ena enlala blala! ²⁰ Em zebe anakare zisi lup ulin gwenan:

Men zen emsa jap nul sonen da gwenan.
Hen men zen eno mae mo kire-kirena alal danda gwenan.

Hen totoresa de syal tan hap men zen emsa nenbirida gwenan.

Hen men zen anakan emsa nenbirida gwenan, "Èe an mamna. Em betetekna."

Hen men zen emsa mipna lwa da gwibir-zimnin.

Em hwëna kire zisi dawemkame lup ulin gwenan. ²¹ Angkam èe zebë saher gwe'an: Èe Timotius hun ama eiwa sin-sin ëk, zebë emsa kirekam eibirida srëm gwe-gwek!

Zep angkam èe sap asa ënaka boltere tal- enlala joblo-top zini in mo kimye.

²² San ha zen anakan zënaka boltere da gwibirin?- "Èe an Ibrani wal." Hwëna èe an sap hen Ibrani wal.

San ha zen hen anakan zënaka boltere da gwibirin?- "Èe an Israel Bak mo ausu nakore zi." Hwëna èe hen dekorena.

San zen Abraham mo auyan-tane wal? Èe an hen zëno auyan-tane. Zep èe an hen Yahudi wal tangan.

²³ San zen man zënaka nenbirida gwenan?- "Èe an Kristus mo nganak de syal ta gwen zi." Èe an hen zëno nganak de syal gwe-gwen zi- desa

de kwei-kwik gunnu. Kirekam insa ale gulun, zen enlala joblo-topkamë mas gul!

Sërkam de syal gwe-gwenkam èe mesë desa kwei yuludak.

Bwinak de gwënkam hen mesë desa kwei yuludak.

Kristus mo bose hap de asa tangolenkam hen mesë sërkam kwei yuludak.

Èe mesë tin hip de alp gwesinni beya guk. Zen hom.

²⁴ Yahudi mo but srëm gol-golak de mam-mamna mes asa aha-ere taha-tap nosoblak- Kristus hup de jal hap de dokot tekkam tangolen naye, men kirekam 39 enkam de lek tyankam nait gwibirinye. *

²⁵ Roma mo irik ginnik de mam-mam wenyha hen mes asa dan-ahan nosoblak- dop tekkam de tangolen naye.

Asa mes kasokam aha-rok'nen niriblak.

Hen bul yalak de ang gwe-gwenkam, hinak de keing gwen hap de alp gwesinni mesë dan-ahan sok.

Hwëna dan-ahanna in kon, ahana zen dekam tanganë hi ngirinnik de gwëna holo gwek- kam denaban yaklam denaban.

²⁶ Èe tin hip de alp gwesik gwenna mesë tangan beya gwek, sap èe ama aha lang san song gwe-gwek:

Ho namwana man asa karek ta gwek.

Asaskam de te-ala alal tanda gwen zini hen man tan hap asa alp dasik gwek.

Yahudi zini tan hap asa kalang në gwe-blak-

hen sap Yahudi srëm zi niye.

Totore zi jal-jala hen tan hap asa alp dasik gwek- sap è yawal-yawalak, sap eiknik, sap hinak.

Ahakore zi jal-jala hen man asa boton da gwek, "Èe an eno Kristen bose wal." Zen hwëna asa dikim zë aningkim karek tan hap ki ahap da gwek.

²⁷ Tahalha tangankam de gwënnak, èe dekamë

sërkam tangan syal gwe-gwek.

Hen kam nini homë ta gwek.

Usak hap ama tangan sabak gwe-gwek, hen ho-holena.

Tembane srëmkam hen holokamë gwë gwek.

Hen bot-bot langnak pakean sowehen srëmkamë gwë gwek.

* **11:24** 11:24 Yahudi zini Alap mo ëpba ol san anakarekam ang ta gwek: Karek gwen zisi de karek tanna, Alap mo olak man lwak (Ul. 25:1-3): "40kam de lek tyanna bahem gulmurun." Desa de gulmurun srëm hap, zep 39 enkam lek dya gwek- zi de zëno mae mo nwenak karek gwenkamye. Paulussu kim Yahudi Kristus hup de jal hap lek-lek da gwek, zen zep 39 enkam lek dya gwek.

Èe karekna desa mesë kitak mamkam eisbik. ²⁸ Ahakore tahalhana ano aïtbin srëmna hen ki. Hwëna deban èe ama mwin-mwankam ère mo nga syal gweblannak de jemat-jemat hap dohonon naka eis gwibirin. ²⁹ Kristussu de taïbliblan nik de etan hli tan hap èalp gwesinnï, èe dekam anakanè eis gwibirin, “Zen bap zen tangan etan hli tan.” Zi de karek san dep Kristen zisi zertoranna, dekam hen ama tangan enho nakon anakan ngalap gwesibirida gwenan, “Zen bap zen tangan zëno ol san ang gwen.”

³⁰ Hwëna yasik tabin hip de zini ki sap ebon mae onak anakan zënaka boltere da gwibirin, “Èe an sosonna,” zep èe hwëna a kirekam asa ènaka boltere tal, “Èe an sin-sin tanganna.” ³¹ Bian Yesus mo Bian Alap, zini men zëno bosesa hëndep denaban boltere nul gwenan, zëno nwenakë emsa gu sonebirida'an. Èe homë emsa boton tabi'in: ³² Èe kimë èna Damsik kon heya gwek, dekam teipsin zini Aretas langna iwe irik gi'inka. Hen èna iwe de mamna mes jana zi zemka gubiridaka- èna in mo wasnge te so gwe-gwen lilikin nikon de asa til gik gweblan hapye. ³³ Hwëna zëwe de ano Kristen bose walya dekam zep èna in mo kol son jendela nikon yu yala ban dokotkam asa è san dep sring di sonehak. Èe dekam zebë zi jal-jala in kon heya gwek. Zep èe an eiwa sin-sinni.

12

Paulus kim zëre mo nwe lirisin në gweblanna aisil gwibiridakake:

¹ Ènaka de boltere tanna, zen eiwa waba hap, hwëna èe asa etan ebe mae hap ayang gulzim, sap ebon mae onak zini kirekam zënaka boltere da gwibirin. Zep angkam èe ama emsa aisil gwibirida'an- men kirekam Bian ano nwenan ap lirisin so gwe-blakake, zëre mo enlala aning tansa dikim abe hap zertrë gweblan hap. ² Angkam tahunna mes empat-blaskam tamunk, asa dekam ngatan zi mo lang mo gulk'nen tangan san dep neir inehak. Aena angkam homë tame gu'un: San ha tim niban asa neir inehak? San ha enho en naka? Tawana aha-en Alap zë-en. * ³⁻⁴ Alap zëre mo golek denak kim asa nërhatatak, dekam zep Alap zëre mo enlala aning tanna ap zertrëblaka. Desa man asa jalse gweblaka- okamanak awe de toran hapye. San ha timni an hanë zë sane gwe'ak? San ha enho en nikë sane gwe'ak? Tawana

* 12:2 12:2 Yunani olkam Paulus anakan ale gulku, “Ano Kristen bosena ki, orep ngatan zi mo lang san dep neir inehak.” Zen kirekam zëre mo bosesa golzabeka- dekam de sërkam bolte-boltekam nwe-mase gwen srëm hap. Hwëna ayat tuju nakon mes dam gwešinin, Paulus zënaka kirekam aisil gweblaka.

aha-en Alap. ⁵ Sap abe hap mes kirekam de owasna lwablak, zep amaka ènaka boltere ta gwe'an. Hwëna èe bèjënë ènaka kire hap boltere tan. Diki anakare enkamè ènaka boltere ta gwe'an, “Èe an sin-sinni.” ⁶ Hen èe sap amaka mam blalkam ènaka de boltere tanna etan ayang gu'un. Dekam molye asa anakan enbla'anam, “Paulus in enlala joblo-topna,” sap ano ola botonna hom. Hwëna èe molyë etan kirekam ayang guk, sap dekam emaka asa enbla'an, “Paulus mo nwe lirisin nëblanna man beya gwek, zep zen eiwa mamna.” Diki èe ama dwam gwe'an, men kire enkam ena ano syala nwekam hla kul gwenan, hen men kire enkame ano tawa tabinni èsane gwe-gwenan, kire en nakon emki anakan asa enlala gwe-gweblan, “Paulus zen kirena.”

⁷ Èe dikim sërkam de nwe lirisin në gweblanna in hap ènaka boltere tan srëm hap, zen zep Alap sang-sang karekna abe hap golblaka. Zep ano timnik sang-sangna in ngi yawal mo kim kang ti'in. Zen dekam dowal mo kiçina hen asa karek ta gwenda. ⁸ Èe mesë dan-ahan sonkam Bian Yesussu abe ta gwek, “Bian, ngi ben-ben makarena ansa ap mulsublu.” ⁹ Hwëna man ap ding gulbluka,

“Molyë ep mulsubluk. Em sap esa ano kwasang-kwasang ensa de blol gwibin enkam gwë gwer- dawem gwen srëm maenakye. Sap zini men zen sin-sin gwen nakon Asa en blol në gweblanan, zen diki kire zi hibë sosonna mam gul gwizimmin.” Zen in zebë ènaka anakare enkam boltere ta gwenan, “Èe sin-sinni,” sap dekam Kristus onakore sosonna abon onak man mam gwe-gwenan. ¹⁰ Zep èe Kristus mo bose hap de banakare maesa goltowenkam, èe ama sam gwešik gwenan.

Èe sap asa sin-sin gwer.

Asa sap sa lamang da gwer.

Karekna hen sap asa goltowe gwer.

Hen boton ol blo-blona sap sa ap mam nul gweblal.

Hen jalom èk tihinak sap asa gwë gwer.

Sap kimë tangan sërkam sin-sin gwegwenan, èe dekamë Kristus onakore sosonna eis gwibirin.

¹¹ Èe mesë enlala joblo-top zi mo kim ènaka boltere tak, hwëna zen eno mae mo asa de zerzaun srëm nakon èe ki ènaka gwëblak. Diki em emaka asa èrzauk gwek- in kim yasik tabin hip de zini eno mae mo nwenak asa lamang da gwekye. Zen man asa anakan nen

gweblanan, "Paulus in betekna." Zen eiwa. Hwëna "mam-mam wenya" in hom asa kwë da'an! ¹² Ëe kimë enlala tatetekam emsa holokam golëlowehe gwëk, Alap dekam zep zëre mo sosonna abe hap gol gweblaka- desa de ebe mae hap goltrei gwizimdin hip, hen owasowassa dikim ebe mae hap syal gwegwibir-zimdin hip denaye. Zen dekon zep dam gwesinïn, "Asa eiwa Alap dam tasiki." ¹³ Zep men kirekamë aha jemat naban golëlowehe gwëk, ëe kire enkamë emsa hen golëlowehe gwëk, hwëna diki aha-en: Ëe homë emsa asa de te-alakam mas gweblan hap gubiridak- in kirekam ahakore zini angkam emsa nenbirida gwe'anye. Kwasang tol! Diki ëe amaka hen kirekam emsa gwebirida gwëk! Ki emaka asa sam eisibli'an!

¹⁴ Ëe angkam bira! Nabakam asa danahanna emsa amjanbirzir. Hwëna ëe molyë emsa te-alakam de asa mas gweblan hap gubiridak. Ëe homë eno mae mo telalasa dwam gwibi'in. Diki ëe ama dwam gwe'an- em de tïngare enho naban asa ang gwe-gweblan hap. Ëe homë emsa telala hap gubirida'an, sap ëe an eno mae mo biankam de gublunna. Sap walasna bi zik mo tahalhasa hom hla nul gwizimnin. Zen diki bi zik walas zik mo tahalhana hla nul gwizimnin. ¹⁵ Zep ëe ama sam gwesik gwenan- tïngare ëre mo soson naban te-ala naban de emsa mas gwibirida gwenkamye, em dikim ëngaya gwen hap de ora san dawemkam ang tan hap. Ëe insa kirekam emsa kwasang gwibirida gwenan, em hwëna ba habe asa kwasang ëbla srëm gwe-gwenan?

¹⁶ Hwëna ebon mae onakon mes yap ahakon anakan asa nen gweblanan, "Eiwa, Paulus dankam hom te-ala hap nësa aberbe tabirki, hwëna zen aningkim ki nëno mae mo te-alana zerka. ¹⁷ Zen zisi lup gul sone zaka- tahalha zi hip de tagal tazimdin botonkam, hwëna Paulus zën twenblaka." Hwëna ena tawana: Kirekam de ola zen boton tangan. ¹⁸ Ëe sap eiwa Titussuë titi tak- emsa de amjanbin hip. Hen ëe nëre mae mo osona mensa dekam ama hen gubluk- zen de ang gweblan hap.† Hwëna dekam Titus zëre hap hen hom ba mae hap emsa abe tabirki. Sap ëe debanë aha-ere enho naban syal ë gwenan. Srën-srënkam hom.

¹⁹ Aya-wal oso-wal, em san ha ano suratna ansa ema enlala eibi'in?- "Paulus zëre mo bose dikim karek gwen srëm hap

ki ap ale gulzimki." Ki hom! Ëe hwëna Alap mo nwe kara gwennakë Kristus mo nganak de syal ta gwen zi mo kim ale gulzimk- em dikim Kristussu de taiblïblan ennak ëtatete gwen hap. Sap ano syala tïngan, zen kire en hap dena. ²⁰ Sap ëe ama aïri'an, san ha anakan asa emsa hlaludazal?- "Zen hom ano ol san ang ta gwe'an." Ahaksa san ha enlala nik esa anakare hap asa topse ëblal, "Zen ba hap kirekam asa jal gwibirida tine gwenda?" Zen in zebë aïri'an:

Bap zen nama ol keisa-keisa naban lowehe gwen.

Bap zen zënaka husus gwibirida gwen.

Bap zen zënaka jal gwibirida gwen.

Bap zen ëhliwe gwen.

Bap zen zënaka lamang ta gwibin.

Bap zen boton ola gol halasen gwen.

Bap zen bolte-boltekam lowehe gwen.

Hen bap zen men-mankam lowehe gwen.

²¹ Ëe mae habë aïri'an: Nama de karekkam lowe hennakë emsa hlaluda'anzak, ki ëe asa sërkam tangan Alap mo nwenak saher gwer. Anakan de emsa hlaluda zankam, "Men zen nonol karekna nol gwëk, zen nama kire enkam lowehe gwenan," dekam ëe asa tangan nwe go-ho naban enlalana dowe hanal. Karekkam asa emsa golëtower- em de kahalo nakon ëhalen srëmkam, wesya de lirak oson nakon de ëhalen srëmkam, hen totore swi nakon de ëhalen srëmkamye.

13

Aumwa hap de ol zïm-zïm:

¹ Aya-wal oso-wal, ëe nabakam asa danahanna emsa amjanbirzir. Ëe dekam zi beyanak de sane gwen nakon asa emsa klis gulzul- men kirekam Alap mo olak lwakke, "Zini dan-dan, ahaksa dan-ahan maekam de gun srëmkam, 'Eiwa, ëe ama ëre mae mo nwekam karek gwennak hla lak,' dekam bëjen zisi karek tan."*

² Ëe kimë dan sonna emsa amjanbik, ëe dekamë anakare ol tan-tanna ansa ebe mae hap golzimk, "Etanë nama karek gol gwennak emsa hlaluda'anzak, ki asa emsa karek tabirzir." Angkam langa nakonë ol jalse gwenna inkam etan tïngan emsa enlala sobirida'an- sap orep men zen karekna nol gwëk, hen nër hom de karek gol gwen wenya. ³ Dekam esa asa tame lal, "O hare eiwa, Kristus ki am zëre mo ola Paulus hup ing gul sone gweblandan dikim jala ban tonbirida gwen hap denaye." Zep jala ban de tonbiridan nakon

† 12:18 12:18 Kim anakan ale gulku, "nëre mae mo osona mensa," zëno enlalana, Korintusk de zi mo tame tan Kristen bose wal. Zen san ha zi darena in mo ahana?- men zen Titussu ang ëblaka. Ahana 2Kor. 8:18-19nak ang gweblaka, hen ahana 2Kor. 8:22nak. * 13:1 13:1 Ul. 19:15

esa anakan dam ulesul, "Hare eiwa, Kristus sin-sinkim hom am nëbon mae syal gwe-gwenda." ⁴ Eiwa, Kristus kim te-lidak sonnak tilki, dekam Zen hen man nwe-mase gweka- san de sin-sinni. Hwëna Alap mo sosonna Zëbon lwa gwenan, zep angkam ngayana gwë'ara. Ëe Kristus mo nganak de syal gwe-gwen zini hen kirekam: Ëe an hen zëno kim nwe-masena sin-sinni. Hwëna ebon mae osan de lwahal zankam, dekam sa sosonna Alap ne Kristus nebon onakon abon onak hatal- dekam de emsa oto tasibin hip denaye.

⁵ Emki ere mae mo enhosa anakan tame ta gwibin, "Ëe san ha eiwa ama Kristussu taïblibla'an? San ha homë?" Em de eiwa taïblibblankam, ki esa enaka anakan tame la gwibir, "Bian Yesus ki eiwa ano enhonak gwë gwenda." ⁶ Dekam esa hen asa anakan tame lal, "Paulussu eiwa Bian abon mae osan dep zer soneka." ⁷ Zep ëe ama Alapsa abe ta gwenan- em dikim nabakam ano ol san ang tan hap. Sap ëe homë anakarekam emsa dwam gwibirida'an, "Dikire ënol drak-drak gwëk, ki asa Kristus onakore sosonkam karek tabir." Diki ano dwam gwibinni, "Dikire nabakam Kristus onak ëtal gwesik." Ki hwëna ëe de hata zankam, sap sa asa etan enlala nëblal, "Paulus mo ola sin-sin enna. Zen bëjen damnak jala ban nësa tonbiridan." ⁸ Sap em de eiwakam Kristus onak ëtal gwesinkim, ki ëe molyë emsa karek tabirzik. Sap ëe desan en debë emsa titi ta gwibirin. ⁹ Zebë anakan enlala gwe-gwenan, "Ëe sap asa zi mo nwenak sin-sin gwer. Diki Korintusk de ëKristen gwen wanya zen zen tangan ëtatete gwen." Zen in zebë Alapsa anakan abe ta gwenan, "Zen dikire Kristus en onak ëtal gwesik." ¹⁰ In zebë suratna ansa nonol aen de hata zan srëmnak ebe mae hap ale gul sonezimb- anakare enlala naban, "Ëe de desa hlauludankam, ëe homë ki dwam gwe'an- Bian onakore sosonkam de jala ban karek tabin hipye. Biansa de taïbliblan nakon mana hwëna enlala dowe hanan hap lwanda halank." Sap Bian Yesus mensa sosonna abe hap gol gweblanda, zen eno mae mo ei nika dikim timbwas gun hup hom. Zen hwëna dekam de tatete gulzindin hip.

¹¹ Dawem, aya-wal oso-wal. Zao en zausunun.

Em ëisrip-sri gwe-gwen.

Kristus en onak ëtal gwesik.

Hen ano ol san ang ta gwëk.

Alap mo taha terenak aha-ere enlalakam lowehe gwëk.

Alap men Zen tahana nëbe mae hap deisu guzim'ira, Zen sa kwasang-kwasang naban emsa golëlowehe gwer.

¹² Men kirekam Kristen zini ëtagal gwennak ëgwë gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golëtowaran. Tingare awe de aya-wal oso-walya zen dawem emsa ebe mae hap nol sonezimb.

¹³ Dikire Bian Alap ne Bian Kristus Yesus nebon onakore kwasang-kwasangna eno mae mo enhonak lwa gwëk. Hen dikire Alap mo Enhona emsa kitak golëlowehe gwëk- aha-ere enlalakam ekakim lowehe gwëk.

Paulus mo surat propinsi Galatiak de Kristen zi hip

¹⁻² Propinsi Galatiak de Kristen zi hip,

Yesus mo dam tasin zini Paulus onakon, hen tingare aya-wal oso-walya men zen angkam apdenak aban mae lowe he'anke, zëbon mae onakon:

Dawem. Aya-wal oso-wal, ëe ama dwam gwe'an em dikim anakan asa tawa gweblan hap: Asa zi hom dam dasik. Hwëna Bian Alap, men Zen Tane zem Bian Yesussu tin nikon गया taka, Zen Deban asa dam lasiki.

³ Nère mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer. ⁴ Nère mae mo Bian Alap mo dwam gwibin sin de syal gwibin hip, in zep Kristus nëno mae mo karek-kareksa dikim wei yun hup Zënaka zerguku- dekam de Zen nësa auhu-kama karekna an kon hëndep de lang san dep golësek gwen hap. ⁵ Dikire Alap mo bosesa hëndep denaban teip nulsuk gweblak. In eiwa.

Mae hap de ol: Alap onakore ol dawemna zen aha-en tangan.

⁶ Èe ama emsa tenggwanbirida'an, sap em nabakam tangane Alapsa hli la'an-men Zen sap Kristus mo kwasang-kwasang nakon emsa kwang guludakaye! Èe kimé Alap onakore ëngaya gwen hap de ol dawemna ebon mae osan gol halada gwek, em sap dekam desane ang tak. Hwëna angkam zi mo "ol dawem" yang gulsun ëse sane ang ta gwe'an. * ⁷ Hwëna aha "ol dawem"na sap hom! Zen aha-en tangan- eiwa denaye. Hwëna zini

* **1:6** 1:6 Pasal satu mo ayat enam hap de olk kore alena, zen blala, zep emki halaman 645nak karatda gun. "Ol dawem ëse" na mensa Paulus awe enlala gwibirki, zen mensa ahakore Yahudi kore Kristen zini Paulus mo tim bwanak tawa da gwibir zikke. Suratna an, zen zëno mae mo yasik tabinni insa dikim gulsuzimdi hip. Sap zen anakarekam tawa da gwibik: "Paulus in dawemkam hom emsa tawa ta gwibirki. Zen in lun kon Kristen gweka, zep zen Kristus mo dam tasin tangan naka hom. Yesus Zen Yahudi mo ausu nakon sal tilki. Zep Kristen zini Yesussu de taibliblan en nakon bëjen Alap mo nwenak ëdakastin. Diki Yahudi abon mae em to mipsa de blom tasik gwibinkim biti gwen, hen ano mae mo aha ëpba titi tabin sin em ang ta gwen. Kirekam de ëgwën srëmkam, ki em molye Alap mo nwenak ëdakastik." Kirekam de tawa tabinni dekam mes ki hen Siria mo langnak de Antiokiak hen lwak- men dekon nonol Paulus ne Barnabas neka deisya sonেকে. (Kis. 15) Hwëna dekam Paulus zëna Barnabas han zao ë'anaka. Dekam zep zë mamkam Yahudi zini in han olëol tetek gweka- men zen ol ësena insa nolhal zakke, deban mae. Ki zep hyanak zëwe de Kristen zini Yerusalem san dep Paulus maesa lup nul sonেকে- zao de Kristen zi mo nol-nola hen Yesus mo seblaskam de dam tasibin zi mo nwenak tap gun hup. Zao kim aha-en nuk, dekam zep Yahudi srëm Kristen zini in hap anakare suratna nol sonezimb, "Paulus ne Barnabas nol sonezimb. "Paulus ne sam eisiki. Yahudi zini men zen hyanak ebon mae yaing gwezak, ëe desa homë lonbiridak. Èe titi tabin ola dan-nër dan-nër enkamë ang ta gwen hap emsa enbirida'an." (Kis. 15:28-29) Kristen zini nëbe mae hap, zep a kirekam tangan mo bol-zaun gwe'an: Kristen gwenkam nen home Yahudi hon biti gwe'an. Hen Alap hom nësa gubirida'ara- Musa mo titi tabin olsa dikim kitak syal gwe-gwibin hipye. Nen zebe to mipna blom lasik gwibir srëm gwe-gwenan, hwëna Kristus ensae anakare enlala naban blol ë gwebla'an, "Zëno syal en nakon asa Alap mo nwenak ëdakastil."

man emsa men-man da gwibirin- Kristus hup de ol dawemna insa de li yul sone naserankam. ⁸ Hwëna zi de emsa zère mae mo ol yang gulsunkum tawa tabinkim, ano mae mo ol dawem naban de apde nën srëmna kim, dikire Alap desa kareknak kang gul gwek. Aen mae de hen aha ol dawemkam emsa tawa tabinkim, hen sap Alap mo dam taha nakore zi mae, dikire Alap kitak asa hëndep denaban karek tabik. ⁹ In kirekamë ale gulzimnin, etan desaë ale gulzim'in: Zi de zère mae mo ol yang gulsunkum emsa tawa tabinni, nonol ol dawem naban de apde nën srëmna kim, dikire Alap desa kareknak hëndep denaban kang gul gwek.

¹⁰ Kirekam de ale gulzimdinkim, dekam man dam gwesin'in: Èe zi de asa sam gwesiblin hap homë syal gwe'an. Èe hwëna Alap zë-en de asa sam gwesiblin habë syal gwe'an. Zep bëjen asa anakan enlala gweblan, "Zen man zère mo tawa tabinsi wet gulsuk gwenda- dekam de zi sam gwesiblin hapye." Èe de kirekam gwënkam, ki ëe homë dawemkam Kristus mo nganak syal gwe-gwe'an.

Mae hap de ol: Men kirekam Kristus Paulussu dam tasikike.

¹¹ Aya-wal oso-wal, ëe ama emsa gubirida'an: Ol dawemna men desaë emsa tonbirida gwek, zen zi hom yang nulsuk. ¹² Èe zi nikon homë sak, hen zi hom asa tawa dak. Hwëna Bian Yesus Zën asa owas hap hleng sosubluka.

¹³ Em dwan mes-eme ano orep de gwëna ësak- men kimë Yahudi mo tawa tabin sin srëkam ang gwe-gwekye. Èe dekam Kristen zini srëkamë karek ta gwibik, hen dawemkamë alp gwibirida gwe'ak- dekam de kitak Alap mo hlil irin zini insa timbwas gun hup. ¹⁴ Èe

ama beyakam kwei-kwik guludak- ère han de luk tan bosyan naye, dawemkam de Yahudi mo tawa tabin sin ang gwe-gwenkam. Ère mae mo auyan-aza mo èpba olaë sèrkam dan syal-syala ban zaubik. †

¹⁵ Hwèna dekam zep Alap owas tangan hap asa eiwa de ora san dep kwang taka. Sap asa de jaha gweblan srèmnak, dekam mes ki Alap anakan asa dam tasikì, “Zini an sa Yesus onakon ngaya gwera.” Zen asa sèrkam kwasang gweblaka, dekam zep anakan asa dam tasikì, ¹⁶ “Zini an sa ano Tanena tame tala. Dekam zen sa zèbe hap de ol dawemsa Yahudi srèm zi mo lang san golzim halada gwera.” Yesus kim ap Damsik oranak Zènaka zertrèblaka, dekam èe homè aha zisi teibiridak- asa de Yesusu dikim dawemkam taiblilban hap denaka tawa tan hapye. ¹⁷ Èe dekam n- en homè Yerusalem san dep song gwèk- dekam de Yesus mo nonol dam tasibin wenyaka duwebiridan hapye. Èe hwèna dekam zebè hèndep Arab mo lang san song gwèk. Dekon etan Damsik sin dep zebè lwa halzak.

¹⁸ Tahunna kim dan-ahan damank, èe dekam zebè Yerusalem san dep Petrusu de zertowen hap song gwèk. Zèwe orapna lima-blas enkam zebè apdekan èk, dekon ki zebè etan song gwèk. ¹⁹ Èe homè dekam etan aha maena zertowek- zini men desa Yesus Zèna dam tasibirkìye. Hwèna Yakobus ensaë zertowek- Bian Yesus mo osona mensa. ²⁰ Eiwa denakaë emsa gubirida'an. Dikire Alap asa hla tak- èe de boton gwenkamye.

²¹ Dekon ki zebè Siria hen Kilikia mo lang san song gwèk. ²² Dekam Kristusu de taiblilban wenyah Yahudi mo langnak nwekam hom asa hla dak. ²³ Hwèna sap'nen anakan asa nasal soneblanda gwèk, “Zini men zen nèsà sèrkam karek ta gwibiriki angkam Yesus hup de ol dawemsa gol halada gwe'ara- men zen sap jek-jak gun hup dwam gwibi'inkaye.” ²⁴ Kirekam de asa sal sone gweblankam, dekam zep Alap mo bosena teip nulsublunda gwe'ak.

2

Paulus kim Yerusalemk de ol aha- en gunnuk ang gwèkake:

¹ Tahunna kim empat-blas enkam damank, dekam zebè Barnabas han Yerusalem san dep song èk. Titus Bak hen man ang gwèka. ² Alap mo Enhona

man asa gubluka, “Em Yerusalem san dep song gwen- zao de ere mo tawa tabinni insa Kristen zi mo nol-nolak kira gulzimdin hip.” Kristen zi nikon men zen èteipsik, zèbe mae en hap zebè anakan srip gulsuzimk, “Èe kire ol dawemkamè Yahudi srèm zini tawa tabirida gwe'an.” Sap dekam èe mesè anakan ngalap gwe'ak, “Kristen zi mo nol-nola hap zen anakan asa gublun, ‘Em in waba habe karekkam tawa tabirida gwe'ara.’” ³ Hwèna zen hom kirekam asa nenblak. Hen Titus, zen sap Yunani wal, hwèna dekam hom desa Yahudi mo èpba ol san de ang gwen hap titi dak- to mipsa de blaonsublun hapye. ⁴ Zen mae hap dekam to mip blom tasibin nikon èkeisa-keisa gwe-gwèk: Sap nonol Yesusu de taiblilban srèm Yahudi zini, zen aningkim Kristen zini nèban mae èsiri gwèk- dekam de nèno mae mo lowe hensa hlauzimdin hip. Kristus mes sap nèsà hìl tì sonebirki- Musa mo èpba titi tabin ola kon. Hwèna zini in mae hap zè èsiri gwèk: Dekam de anakan hlauzimdin hip, “A kirekam mo Musa mo titi tabin ola insa nulmun gwenanye.” Zen sap man èdwam gwèk- dekam de etan titi tabin ola insa nèbe mae hap nihin dohon-hon makan wei yul sonezimdin hip. ⁵ Hwèna èe Kristen zi mo nol-nola ban engka en mae homè zèno mae mo dwam gwibin sin ang tak. Sap èe ama anakan èdwam gwèk, “Yesus hup de ol dawem naban Yahudi mo èpba titi tabin ola ban, hap zen siri nèn. Dikire ol dawemna in Yahudi srèm zini ebe mae hap lalak enkam lwa gwizimk.”

⁶ Hèndep men zen Yerusalemk de èKristen gwen zi mo nwenak èwet so kinik, Yakobus, Petrus, hen Yohanis, zen hom asa nenblak- dekam de ano tawa tabinni insa wet gulsun hupye. Zen man ki sap zi mo nwenak èmam-mam gwèk. Hwèna èe homè zini nwekam golèake gwenan, “Zen mamna,” ahaksa, “Zen betekna.” Sap Alap hom zisi nwekam anakan golèake gwenda, “Zen mes jematak mam gwèka,” ahaksa, “Zen hom mam gwe'ara.” ⁷ Hwèna zini in dekam anakan asa tame dak, “Eiwa, Alap mes ki Paulusu dam tasikì- zen de Yahudi srèm zisi èngaya gwen hap de ol dawemkam tawa tabin hipye, men kirekam hen Petrusu dam tasikìke, Yahudi zisi de tawa tabin hip.” ⁸ Sap dekam man anakan dam gwesik: Petrusu men kirekam hen Alap dam tasikìke, zen de Yahudi zisi beyakam halen ora san golèwet so gwe-gwen hap,

† 1:14 1:14 Orya ol zi mo èpba ola, zen ahakon ol karek hen dowal-dowal hap dena. Hwèna mensa Paulus kyang-kyang gulsuku, Yahudi mo èpba ola, zen kirekam hom. Zen hwèna Musa mo titi tabin ol, hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ol, hen mensa auyan-aza zem Alapsa de kire enkam betek gweblan hap dena mas-mas nul gwèkke, desa kitak kyang-kyang gulsuku.

Zen hen kirekam asa dam tasiki- ee de hen Yahudi srēm zisi beyakam halen ora san golēwet so gwe-gwen hapye. ⁹ Men zen dekam Kristen zinik ēnol gwēk, zen dekam zep anakan asa dam nososuk, “Eiwa, Alap mes Kristus mo kwasang-kwasang nakon Paulus ne Barnabas nikip syala wei yul sonezimki.” Zen dekam zep tahana asa nitowank- dekam de anakan asa ziaha-en gun hup, “Ee asa Yahudi zisi syal eibir.” ¹⁰ Mae en hap asa abe nosok: Tahalha zisi de eititi eibirida gwen srēm hap- men desa aena hen hohle gwibi'ikke.

Paulus kim Antiokiak Petrusu dei yul gublukake:

¹¹ Hwēna Petrus kim Antiokiak hata zaka, ee ama damnak dei yul gubluk, sap zen man karek gwēka. ¹² Zen aha zi de yaing gwezan srēmna, dekam man Yahudi srēm zi niban apdekam golētembane ta gwe'anka. Hwēna Yakobus man Yahudi Kristen zisi Yerusalem kon lup gul sonēka. Zen kim yaing gwezak, dekam hwēna zen hom Yahudi srēm zini etan golek de tabirki. Zen man anakan airika, “Eyē Yahudi srēm Kristen zini an han Yahudi zini an mo nwenak golētembane ta'ak, zen sa hwēna asa husus nēblal.” * ¹³ Hēndep ahakore Yahudi zi ausu nakore Kristen zini hen Petrus mo kim ēgwēk. Hēndep aumwa hap, Barnabas Bak hen kirekam ang gwēka. Zen kitak Yahudi srēm zisi langa dasibik, hwēna ēk enkam nama anakan nenbirida gwēk, “Em in ano Kristen bōse wal.” ¹⁴ Hwēna ee kimē tame guk, “An hom Yesus hup de ol dawem naban dakasti'in- kirekam de esiri gwen srēmkamye,” ee dekam zebē Petrusu damnak anakan dei yul gubluk, “Em sap Yahudi wal, hwēna em kime nēr hom Yahudi srēm zi niban golētembane ta gwe'anka, em ema Yahudi srēm zi niban golēsiri gwe-gwe'anka. Angkam hwēna ba habe Yahudi zi ensa ang gwibirida nasen'ara?- men zen edwam gwe-gwenan, Yahudi mo ēpba titi tabin olsa de Yahudi srēm Kristen zi hip wei yul sone gwizimdin hip.”

Mae hap de ol: Nen Yesussu de taibliblan enkame engaya gwe'an- sap Yahudi zi, sap Yahudi srēm zi.

¹⁵ Aya-wal oso-wal, zini men zen Yahudi mo ausu nakon esaltik, an ki hen aena, ee homē menkam Yahudi srēm zi niban olēsiri gwe-gwēk. Sap emsa man Yahudi

zini nenbirida gwenan, “Zen karek gulin hana gwen zi ausu.” ¹⁶ Hwēna sap kirekam, ee Yahudi zini mesē anakan dam ulsuk, “Zini toton bējen Musa mo titi tabin ola sul sonen- dekam de Alap mo nwenak ēdakastin hipye. Nen kitak ema ngip ul gwenan.” Diki angkam an kim Alap nēbe mae hap ora esena zertreizimki, dekam zebe anakan tame u'in, “Diki Kristus Yesus ensa de taibliblankam esa Alap mo nwenak ēdakastil gwer- ba maesa de syal gwibin srēmkam.” Ee Yahudi zini menkam ama ēkil gil gwēk, “Are mae mo syal en nakon asa Alap mo nwenak ēdakastil gwer.” Hwēna zini toton bējen titi tabin ol san de ang ta gwenkam Alap mo nwenak ēdakastin.

¹⁷ Hwēna ee de Musa mo titi tabin ola insa Yesus ensa de blol gweblan hap hli yunkum, dekam Yahudi zini anakan sa asa nenblal, “Em in mese Yahudi srēm zi hip jowera- karek gulin hana gwen zi.” Zep Yahudi Kristen gwen srēm zini Yahudi Kristen zisi anakare hap husus neibirida gwenan, “Zen Kristussu de ang gweblankam karek gulin hana gwen zi hip kim ējowe gwe'an.” Hwēna kirekam boton! ¹⁸ Diki eiwa dena zen a kirekam mo: Nen bējen nen Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwenkam Alap mo nwenak ēdakastin. Zen in zebe angkam Yesus ensa blol ēbla'an- dekam de ēdakastin hip. Hwēna nen de etan anakan ēgunkum, “Nen etan lwan dahan- Musa mo titi tabin ola insa de hen mas gun hup,” dekam mese ēkarek gwenan. Sap dekam mese Yesussu hli lanan. ¹⁹ Aena hen kimē Kristen gwe srēm gwe'ak, dekam hen ama sap Musa mo titi tabin ol san de ang gwen hap alp gwe-gwēk. Hwēna dekam anakare habē enlalana dowe hana gwēk, “Ee an toton molyē dekon en ngaya gwēk.” In zebē angkam Yesus ensa anakan blol gwebla'an, “Zen de abe hap syal gwibir-bliz srēmkam, ee toton bējēnē ngaya gwen.”*

Angkam zebē hwēna Alap mo dwam gwibin sin Yesus ensa anakan taiblibla'an, “Asa mes Deban te-lidak sonnakk makan nosoink. ²⁰ Zep angkam ee ē-en homē gwē'an. Hwēna Kristus ano enhonak gwē gwenda. Ano okamanak de gwēna angkam, zen Alap mo Tane ensa de taibliblan en nakon lwa'an. Sap Zen asa kwasang gweblaka, zep hēndep asa de ngaya tan hap Zēnaka sosok taka.” ²¹ Zep ora esena insa Alap nēbe mae hap de kwasang-kwasang hap kles tyasizimki, bap nen dekon etan Yahudi mo titi tabin sin

* 2:12 2:12 Musa mo titi tabin olak hom aha zi ausu naban de apdekam tembane tan hap jalse gwēka, hwēna Yahudi mo ēpba bong-bong lun jalse gwen ola insa mas nuk. * 2:19 2:19 Rom. 7:7-11

dep lwan dahan. Hwëna zi de anakan gunnu, “Èe Musa mo titi tabin ol en san de ang gwe-gwenkam asa Alap mo nwenak dakastil,” zen hen ki man anakan de gun nuban nwe-mase gwe'an, “Yesus Zen Zën ki tilki.”

3

Mae hap de ol: Alap mo Enhona Zen diki Yesussu de taibliblankam zinik ing gwehe gwenda. Musa mo titi tabin ol san de ang gwe-gwenkam bëjen.

¹ Galatiak de zi, em in enlala joblo-top tanganna! Nara emsa kirekam gwebiridaka? Ki san èe homè dam-dam enkam srip gulsuk gwizimk- Yesussu de te-lidak sonnuk makan ta irin hip denaye! ² Emki sap èenlala gwen: Emsa ba nakon Alap mo Enhona ing gwe hebiridaka? Kina ki Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwen nakon. Zen diki Yesus hup de ol dawemna insa kim laiblibik, dekam am emsa ing gwe hebiridaka. ³ Em sap nonol Alap mo Enhonak ëyaing gwe kinì gwëk, hwëna angkam ema tim ul gwe'an, “Èe asa ère mo ssonkam Alap mo dwam gwibinni syal ei gwibir.” Zep em angkam mese ènaha gwehak! ⁴ Emki èenlala gwen- men kim èKristen gwen srëm wenyä Yesus hup de jal hap emsa karek da gwibikke: Alap man kire hap de dawemna ebe mae hap ngatan zi mo langnak lam gulzim'ira. Hwëna em de Yesussu hli tankam, ki waba habe zëbe hap de jal hap karekna oltowe gwëk!

⁵ Zep emki èenlala gwen: Em bawalkame Alap mo Enho mo sosonna eisbik? Hen Alap mensa owas-owasna eno mae mo ngirinnik syal gwe-gwibirki, zen bawalkam kon gwesik hanak? San ha èKristen gwen srëmnak kime ëpba titi tabin ol san ang ta gwëkke? San ha Yesus hup de ol dawemna insa kime laiblibikke?

⁶ Emki hen Alap mo ola ansa enlala gwibin:

“Abraham zen Alapsa taibliblaka, zep Alap anakan gubluka, ‘Em mese ère mo nwenak dakastili.’ ”*

⁷ Zen in zep, man dam gwesinin: Men zen Alap mo ola daibli gwibirin, zen zen-Abraham mo wei-wik gun walas naye. ⁸ Alap orep mes ki Yahudi srëm zini ebe mae hap dena anakan kalang gwëka, “Ano olsa de taibli gwibinkim, zen dekam sa ère mo nwenak èdakastil gwer.” In zep Abrahamsa hamal hap ol dawemna ansa gu-gubluka,

“Tingare zi ausuna hë'ho gwibinni ebon onakon sa nulin.”*

⁹ Abraham zen ola insa taiblibirki, in zep Alap hë'ho gwibinni zëbe hap golblaka. Zep nen hen kirekam: Nen de Abraham mo kim Yesus hup de ol dawemna insa taiblibinkim, dekam esa hen Alap onakore hë'ho gwibinni Abraham mo kim ulin.

¹⁰ Hwëna men zen de èenlala gwe'ak, “Èe Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwenkam asa Alap mo nwenak èdakastil,” hwëna kire zini Alap kareknak sa kang gulu. Sap Musa mo titi tabin olak man lwak,

“Men zen de titi tabin ola ansa aha-en mae ngip nu'ik, desa sa Alap kareknak kang gulu.”*

¹¹ Sap nen kitak ema ngip ul gwenan. Zep tangan dam gwesinin: Nen bëjen titi tabin syalsa de blol gwibinkim Alap mo nwenak èdakastin. Zen in zep hen Alap mo olak anakan lwak,

“Men zen ère mo nwenak èdakastin, zen kitak Asa de taibliblan en nakon.”*

¹² Titi tabin ola, desa “ang tan”kam nen gwibirin. Desa “taiblibin”kim hom nen gwibirin. Zep Musa mo titi tabin olak man lwak,

“Men zen de tingare ola an san ang ta tine gwe'ak, zen zen en sa èngaya gwer.”*

¹³ Hwëna zini nen bëjen kirekam ang ta tinen. Zep Musa mo titi tabin ola kon, nësa kitak maka Alap kareknak kang gu'ura. Hwëna zen zep Alap nëbe mae hap de jal lam gulzimdinni iwe Tane zemka hwëna drë neka. Zen zep Yesussu de nëno mae mo weinak drënen hap dena Musa mo titi tabin olak hen anakan lwak,

“Men desa tenyak makan ta irinni, desa sa Alap kareknak hen drënera.”*

¹⁴ Zen zep Kristus nëno mae mo weinak tilki- nen dikim hwëna hë'ho gwibinni insa hlaun hup, Alap mensa Abrahamsa gu-guk gweblakake, sap Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi. Zen kirekam Alap Zën syal gwibirki- dekam de Yesussu de taibli gwëblan nakon Alap zëre mo Enhosa zer gwizimdin hip, men kirekam Zëna gu-guk gwibirida gwëkake.

Mae hap de ol: Alap mensa Abrahamsa gu-guk gweblaka, Musa hwëna bëjen hyanak wet gulsublun.

¹⁵ Aya-wal oso-wal, nëno mae mo ngirinnik ki zini aha zi niban ola aha-en nul gwenan. Zi de wal bose zeban ba mae hap olsa aha-en unni, hwëna hyanak aha zi bëjen zëno nik mo ol aha-en unni insa wet gulsuzimdin. ¹⁶ Zep Alap mo Abrahamsa de gu-gublunna in hen kirekam. Zëno nik mo aha-en un hyanak

* 3:6 3:6 Kej. 15:6; Rom. 4:3 * 3:8 3:8 Kej. 12:3 * 3:10 3:10 Ul. 27:26 * 3:11 3:11 Hab. 2:4 * 3:12 3:12

aha zi bëjen wet gulsuzimdin. Dekam Alap Abrahamsa totoresa anakan gu-guk gweblaka,

“Èe asa hë'ho gwibinni eno auyan hap golblal.”*

Alap mo olak hom anakan lwak, “Ère mo auyan-tane wal hap asa golzim.” Dekam enlalana beya zi hip. Hwëna Zen anakan gu-guk gweblaka, “Ère mo Auyan-tane hap asa golblal.” Enlalana Zini aha-en. Zen Kristus. ¹⁷ Zep zëno enlalana a kirekam moye: Alap nonol Abrahamsa gu-guk gweblaka, ki zep hwëna tahunna 430 enkam damank. Ki zep hwëna titi tabin ola Musa hap golblaka. Zep mensa Musa Bak hap hyanak golblaka, zen bëjen wet gulsun- mensa nonol Abrahamsa gu-guk gweblakaye. ¹⁸ Sap Alap hom anakan Abrahamsa gubluka, “Titi tabin ola an sane ang gwe-gwe'anaka, ki asa hë'ho gwibinni ebe hap golblal.” Kirekam de gugublunanam, zen ki totoresa de golguk gweblankam hom nwe-mase gwe'an. Zen ki hwëna syalsa de wei yul soneblan makan maka nwe-mase gwék. Hwëna Alap Zen kwasang-kwasangna, zep totoresa de golblan hap gu-guk gweblaka.

Mae hap de ol: Alap kire hap titi tabin olsa zi hip golzimki.

¹⁹ Kirekam insa lwak, ahakon sa hwëna ègul, “Ki hwëna Alap ba hap titi tabin ola insa Musa hap golblaka?” Zen hwëna mae hap titi tabin ola insa mas gulzimki: Dekam de tingare zi hip zëre mae mo karek-kareksa goltrei gwizimdin hip. Hwëna Yesus in Abraham mo Auyan-tanena mensa gu-guk gweblakake. Zep Alap insa titi tabin ola golzimki, zen Yesus de hatazan srëm ennak de desan ang ta gwen hap dena. Zep titi tabin ola in bolzaun tangan naka hom. Diki men desa nonol Abrahamsa gu-guk gweblaka, zen diki zen- bolzaun tangan wenyaye.

Titi tabin ola in Alap Zën hom Musa hap golblaka. Zen hwëna zëre mo dam taha nakore zi ayang nul gweblak. ²⁰ Hwëna Abrahamsa kim gu-guk gweblaka, zen aha mae hom ayang nul gweblak. Zen Zën tangan gu-guk gweblaka. Zep man dam gwesinin: Abrahamsa de gu-guk gweblanna in zen tangan nèbe mae hap bolzaun gwizim'in.

²¹ Hwëna ahana maka anakan gulsu'ura, “Ki hwëna Abrahamsa de gu-gublun naban Musa mo titi tabin ola ban hom apde nè'an.” Hwëna kirekam hom! Zen man

apde nè'an. Hwëna Alap hom titi tabin ola golzimki- dekon de èngaya gwen hap denaye. Kirekam de lwa'anam, nen emaka desan de ang ta gwenkam kitak nënaka ngaya labi'in, hen dekon emaka Alap mo nwenak èdakasti'in. ²² Hwëna kirekam bëjen. Sap Alap mo olak man ale nuk,

“Kareksa de gol gwen hap de sosonna mes tūngare zisi tahalebik.”*

Zen in zep, Alap aha-en tangan èngaya gwen hap de orana nèbe mae hap kles tyasizimki- in kim Abrahamsa zëre mo Auyan-tane hap dena gu-guk gweblakaye. Zep men zen zëno Auyan-tanena Yesusu daibli gwebla'an, zen zen en Abraham mo auyan-tane walyak bitī gwe'an.

²³⁻²⁴ Yesusu de taibliblan hap dena insa kime tame ul srëm gwék, nen dekam sekola walas mo kime lowehe gwék. Musa mo titi tabin ola in dekam nësa irik gīl gwék, hen guru makan tawa ta gwibik- hēndep Alap de èngaya gwen hap de ora èsena insa kles tyasizimdinnek dep. Alap insa titi tabin ola golzimki, zen dekam de guru makan nësa Kristus osan dep golègwèhan hap- nen dikim Kristussu de taibliblankam Alap mo nwenak èdakastin hip. ²⁵ Zen in zep, nen kime Yesusu laibliblak, nen dekam san de sekola nakon de étamat gwenna kiye. Hen dekam home etan dwam eibi'in- titi tabin ola in de nësa irik gin hipye.

²⁶ Nen kim Yesusu anakan laibliblak, “Zen Zen- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye,” dekam zebe èraha-en gwék. Dekam zebe hen Alap zëre mo hanan tabin walas hap èjowek. ²⁷ Hen emsa kim Zëno bosekam baptis dabik, dekam zebe hen anakan enaka olètrèblak, “Èe mesé Kristus hun zeraha-en gwer.” Zep em angkam Bian Alap mo nwenak san de Yesus Zëna kiye. ²⁸ Zep angkam nen kitak Alap mo nwenak aha-en. Zen hom nësa nwekam anakan golèake gwenda, “An Yahudi wal.

An Yunani wal.

An zi mo tana iltikinnik de babu gwen zi.

An tana iltikinnik de babu gwen srëm zi.

An zi.

An we.”

Hwëna Zen aha-ere nwe-masekam anakan nësa kara ta gwibirida, “An ano Tane naban de zeraha-en gwen zi.” ²⁹ Em de kirekam Kristus hun zeraha-en gwenkam, dekam em hen mese Abraham mo Auyan-tanena bitī gwék. Zep hë'ho gwibinni mensa Alap Abrahamsa gu-guk gweblaka,

* **3:16** 3:16 Insa Paulus Kej. 12:7nak dena ale gulku, zen Abraham zëre mo “sipni kore zi hip” de hë'ho gwibin nika golzimdin hip dena, ahaksa golblan hap dena. Ibrani olkam, hen Yunani olkam de li yul sonenna, bëjen anakan dam gulsun, “Sipni kore zini in, san aha-en? San beyana?” Hwëna Paulus mo tawa tabinni awe, enlalana zen aha-ere Zi

hip. * **3:22** 3:22 Rom. 3:9-19; Mzm. 14:3; 53:4

zère mo Auyan-tane hap de golblan hap dena, ki em hen esa ulin.

4

¹ Ahaksa anakarekam: Walasna, bi zik de tinkim, dekam bi zik mo bi gwibin kire-kirena zèn sa kitak bi gwibiri. Hwèna walasna in de nama betek nik gwènkam, zen iye zik mo tana iltikinnik sa gwè gwera- san de babu gwen zini kiye. ² Kim de hata'ak yaklana mensa bi swe zem dam tasiki, tahunna kim de sowe henkam altisibli'ak, zen dekam sa bi swe zik mo kire-kire hli tan danna zèn hwèna bi gweblan dala. Nama de betek nik gwènnak, dekam aha zi sa mam dal. ³ Nen hen ki kirekame ègwèk. Nen menkam walas betek mo kime lowehe gwèk. Nen dekam namae auhu-kama en hap de enlala naban lowehe gwèk, hen dowal-dowal nèsa bi neibirida gwèk. Zep nen dekam namae titi tabin olkam de nèsa walas betek mo kim akan-akan gwibirida gwen hap èdwam gwe-gwèk. ⁴ Hwèna yaklana mensa Bian Alap dam tasiki, zao kim hatak, dekam zep Tane zemka zer soneka. Desa dekam zep Yahudi we jaha gwèk. Hèndep beteknak Zen hen Musa mo titi tabin ol san ang gwe zaheka. ⁵ Zen kitak Alap mo dwam gwibin sin ki lwak- dekam de nèsa Musa mo titi tabin ola kon hil ti sonebin hip, nen dikim Alap mo hanan tabin walas hap èjowen hapye.

⁶ Eiwa, nen an Alap mo hanan tabin walas. In zep Tane zik mo Enhona zer soneka- nèno mae mo enhonak de ing wehen hapye. Zen in zebe enho nakon anakan en sone gweblanan, "Bian, ano Bian." ⁷ Zep nen angkam walas beteksa de aha zi hanan tan mo kim home lowe he'an. Nen an hwèna angkam Alap onak de zise gwen walas. Zen zep esa eiwa hè'ho gwibinni insa hla kul- mensa Zèna anakan gu-gubirida gwèkaye, "Èe asa kiresa ère mo walas hap golzim."

Paulus kim anakare hap ngalap gwibiridake, "Zen ba hap etan karek san dep lwanda ha'an?"

⁸ Galatiak de zi, èe ama emsa ngalap gwibirida'an. Em ba habe Alapsa nabakam hli la'an? Em kime Alapsa tame la srèm gwe'ak, em dekam totere yang tasibin dowal-dowalsae betek eibirida gwèk- san de zèbon mae de èbabu gwenna kiye. ⁹ Hwèna em sap mese nèr hom eiwa de Alapsa tame lak. Ahaksa sap diki Alap mes ebe mae hap golzimki- dekam de Zènaka tame tan hap denaye. Zep em ba habe angkam etan auhu-kama enlala san dep lwanda ha'an?- dowal-dowal dikim

etan emsa bi gwibiridan hapye. Em san ema èdwam gwe'an?- zi mo yasik tabin sin de ang tankam de etan emsa totere titi tabin olkam tahalebin hipye. ¹⁰ Zep hèndep angkam ema Hari Sabat san, sap yakla yawal, hen ben yawal mae hap de syal san ang ta gwe'an. ¹¹ Ki san ha èe waba habè ebe mae hap de dawem hap danna sin gwe-gwèk?!

¹²⁻¹⁴ Aya-wal oso-wal, èe ama emsa gwibirida'an: Ano kim emki lowehe gwen. Èe kimè eban mae golèlowehe gwèk, èe homè Yahudi zi mo kirekam de lowehen san gwè gwèk. Zep angkam em bahem desan ang ta gwen. Em sap nonol dawemkame asa kwang la gwèk, hen home mae asa husus è gwèblak. Emki etan kirekam asa gwèblan. Em dwan tawa nakake: Èe dekam ama sang-sang gwèk. In zebè nonol ebon mae gwè gwèk. Hèndep dekam zebè ol dawemkam emsa tonbirida gwèk. Ano sang-sang habe èhir-hir gwe-gwèk, hen eno mae mo syala dekon zep mam gwe-gwèk. Hwèna em dekam home asa husus è gwèblak, hen home asa ulop è gwèblak. Em hwèna gola kon dawemkame asa kwang la gwèk- men kiye, Alap mo dam taha nakore zisi de kwang tanna. Hen ema asa blikip eisik gwèblak- san de Kristus Zèn de zini gwe zanna kiye. ¹⁵ Em dekam dawemkame asa isrip-sri è gwèblak. Hwèna angkam home! Èe tawana: Menkam em sap ema èdwam gwe-gwèk- ere mae mo nwesa de abe hap teisyablan hap, èe dikim etan dawemkam kara gwe-gwen hap! ¹⁶ Hwèna angkam sap ola an eiwa de tangan nakaè ale gulzim'in, zep em ema yap asa enlala èbla'an, "Zen ano mae mo jal zi."

¹⁷ Angkam aha zi dan syal-syala ban emsa haen-haen neibirida gwe'an, "Nen ki Musa mo titi tabin ola an san ang ta gwen." Hwèna zen enlala karek naban! Zen man em dikim abon onakon wet so gwen hap èdwam gwe-gwe'an- dekam de zèbon mae en osan enlala syal-syala ban ang ta gwen hapye. ¹⁸ Banakare enlala dawem san de ang tan hap, em sap esa dan syal-syala ban ang ta gwersap èe de iwe gwènnak, hen sap èe de iwe gwèn srènnak. Hwèna karek san dep bahem! ¹⁹ Ano walas, èe ama emsa dawemkam ngalap gwibirida'an. Èe ama emsa anakan kil tibik, "Zen mes-am Kristussu de taibliblannak ètatete gwèk." Hwèna angkam ema etan walas betek san dep lwanda ha'an. ²⁰ Diki angkam aen de eban mae etan golègwènkam bap. Ki amaka samkam emsa anakan golèton'an, "Ba nakone ki ègwè'an?" Hwèna angkam èe ama anakare jakal enlala naban emsa

topse gwibirida'an, "Zen bawalkam sa tame nul?"

Paulus kim Hagar ne Sara nebon ola gulkun blaonzimkike:

²¹ Asa sane lak!- em in zene Musa mo titi tabin olsa de nihin dohon-hon makan wei yulsuk gwen hap edwam gwe'anye. Em san home aisili ansa dam ulsuk- mensa Musa hen ale gulkuye? ²² Zen a kirekam mo: Abraham zen walasna dan wè soka. Ahana mas wenyu Hagar hon wè taka. Zen tana iltikinnik de babu gwe-gwen we. Ahana nonol we zem Sara hon wè taka. Zen tana iltikinnik de babu gwe-gwen naka hom.* ²³ Tana iltikinnik de wenyik mo walasna, Ismael, desa totoresa jaha gwek. Hwèna Sara mo dena kip, Alap man Abrahamsa gu-guk gweblaka, "Sara sa walassa wè tal." Hèndep dekam zep ki bogolak owas hap Isaksa jaha gwek.

²⁴ We darena in ama ki gulkun de ol blaoran hap guzimmnin. We darena in, zen Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun dare naban de apde son. Tana iltikinnik de wenyu Hagar mo walasna, Ismael, zèno auyan-tane walya zen hen tana iltikinnik sa lowehe gwer. Zen men kiye- men zen titi tabin ol san ang ta gwenan, mensa Alap kwatapna Sinaik Musa hap golblakake. Zen desa nihin dohon makan wei nulsuk tine gwenan- tana iltikinnik de zi mo kim. ²⁵ Zep Hagar Bak, zen kwatapna Sinaisa de enlala gweblan- Arab mo langnak de kwatapna insa. Zen tana iltikinnik de we, hèndep auyan-tane wal zem hen kirekam sa lowehe gwer. Hagar Baksa hen Yahudi mo è yawala Yerusalem han de apde son. Sap Musa mo titi tabin ola in mes zèwe de zini hulek.

²⁶ Hwèna nèno mae mo anena, zen ngatan zi mo langnak de Yerusalem. Zen zèna wenyu, Sarasa de enlala gwibin. Zen tana iltikinnik de gwèn wesya hom. Zep nen hen kirekam de ègwèn- banakare titi tabin ol mae de nèsa tahalebin srèmkam. ²⁷ In zep Alap mo olak Sara Bak hap dena anakan ale nuk, "Em sap walassa de wè tan srèm we, hwèna angkam esa isrip-sri gwe-gwera! Em eisbir anen srèmkam gwè gweka, hwèna angkam esa Alap hap de tèrya ta gwera!

Sap eno walasna menkam hom, hwèna angkam eno walas mo beyana man tangan taman kini'an.

Tingare ahakore we wal mo walasna man lwala he'an."*

²⁸ Zep aya-wal oso-wal, nen kitak Sara mo walasna Isak mo kime lowe he'an.

Zen Alap mo gu-gublun naka Sara jaha gwek. Nen hen kirekam zebe Alap mo gu-gubiridan nakon zère mo hanan tabin walas hap èjowe'an. ²⁹ Hwèna zao zep lwak: Mas wenyu insa totoresa Ismaelsa wè tak, zen zep hwèna Alap mo Enhokam de wè tan zini Isaksa karek ta gweka. Zen in zep ki hèndep angkam kirekam lwa gwe'an: Men zen totore enlala san ang ta gwenan, zen zep karek da gwibirin- men zen Alap mo Enho san de ang tankam zère mo walas hap èjowe gwenanye. ³⁰ Zen zep Alap mo olak Abraham hap dena anakan lwak,

"Tana iltikinnik de mas wenyu insa tane zeban emki zialsa sonen. Ki hwèna em de tinkim, Ismael sa eno kire-kire hli tan danna Isak han bi èblan dala. Sap zèna wenyu in mo walasna, Ishak, zen diki zen sa kitak bi gwibiri."*

³¹ Zep aya-wal oso-wal, nen an tana iltikinnik de we mo walassa hom. Zep home Musa mo titi tabin ola nihin dohon-hon makan wei kulsuk gwenan. Nen an hwèna tana iltikinnik de gwèn srèm we mo walas, sap nen Alap mo Enhosae ang èbla'an.

5

Mae hap de ol: Titi tabin ol de emsa tahalebin srèmkam emki tatem èzauk gwen.

¹ Kristus mes emsa èpba titi tabin ola kon hil ti sonebirki, zep bahem etan lwan dahan- dekam de titi tabin ola in etan emsa tahalebin hipye. Tahalebin srèm nik emki tatem èzaun.

² Emki èsane gwen! Em de ere mae mo to mipsa blom tasibinkim, èe, Paulus, ama emsa gubirida'an: Em dekam mese Kristus onakon wet so gwenan. ³ Ama etan emsa gubirida'an: Eno mae mo to mipsa de blom tasibinkim, ki Alap sa emsa gubiridala, "Dikire tingare Musa mo titi tabin ola insa su nul sone gwek." ⁴ Em dekam anakane èalp gwe'an, "Èe asa titi tabin ol san de ang ta gwenkam ère mae mo sostonkam Alap mo nwenak èdakastil." Hwèna dekam em Kristus mo kwasang-kwasangna ema hli ku'in! ⁵ Hwèna diki tangan Alap emsa de blol gweblankam sam gwe'i'in. In zebe nen anakare enlala hohle ta gun nuban Alap mo Enhonak èyaing gwe kini gwenan, "Zen Zen sa ano gwènna syal gwibir zahera- èe dikim zère mo nwenak dakastin hip denaye." ⁶ Sap nen mese Kristus hun èraha-en gwek- in kime laibliblakke. Zen in zep Alap hom nèsa anakan karatda ta gwibirida, "An

* 4:22 4:22 Kej. 16:15; 21:2-9

* 4:27 4:27 Yes. 54:1

* 4:30 4:30 Kej. 21:9-10

to mip blaonsublun zi," ahaksa, "An to mip blaonsublun srēm zi." Hwēna diki aha-en tangan zēre mo nwenak bol-zaun gwe'an: "San ha zini an man zēno mae mo Asa de taiblīblanna aha zisi de kwasang gwibirida gwenkam noltrei gwizimnin? San ha hom?"

⁷ Em sap menkam ora dawem sane sasonkam sek gwe'ak. Hwēna nara emsa isinsibiridaka?—dekam de hwēna ora srēm san ēgwa gwe kinin hapye. ⁸ Zēno mae mo tawa tabinni in, zen Alap onakore naka hom—men Zen diki emsa kwang guludakaye. ⁹ Tawa tabinni in em ema tim uk, "An betekna. Èe sap asa desan hen ang tal." Hwēna zen ragi makan sa ebon mae mam gwer—roti mang-mang gunsu de hop gun makan. ¹⁰ Hwēna èe tawana: Bian eiwakam emsa hlil inki, zep èe ama emsa tame tabi'in: Em molye aha ora san hēndep denaban èsyalhek. Alap sa zini insa karek tala—men zen emsa men-man ta gwibi'iraye.

¹¹ Hwēna aya-wal oso-wal, èe de nama zisi anakan tonbirida gwenkam, "Emki Yahudi mo ēpba titi tabin sin ang ta gwen—to mipsa de blom tasik gwizimdinkim," ki molya Yahudi zini asa karek da gwe'anam. Hwēna in zep asa karek da gwenan—sap èe ama tonbirida gwenan, "Mensa Kristus nēbe mae hap te-lidak sonnakk syal gwibir-zimki, zao en emki anakan èyaing gwe kinī gwen, 'Èe dekon en asa Alap mo nwenak dakastil.'" Yahudi zini man desa husus nei gwibirin. ¹² Men zen emsa blos dabirida gwe'an, zēbe mae hap hom sam gwe'i'in—to mip emsa de blom tasiz-imdinkim. Diki to naban hēndep bol sik niban de kitak blom tasizimdinkim bap! Dekam maka èsam gwe'i'in.

¹³ Aya-wal oso-wal, Alap mes emsa alal gulku—dekam de titi tabin ola kon èhil gwe hanan hap. Hwēna bahem anakan èenlala gwe-gwen, "Èe an hūl ti sonen nikē gwē'an, zep èe sap asa ère mo tim nikore hole-hle san ang gwe-gwer." Hwēna anakan emki èenlala gwe-gwen, "Èe an hūl ti sonen nikē gwē'an, zep Kristus onakore kwasang tola ban anik ère mo Kristen bose walya mas gwibirida gwēk." ¹⁴ Sap Musa mo titi tabin ola kitak ausuna ola an dekon—men zen anakan lwak,

"Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen—san de enaka de kwasang gwe-blanna kiye."^{*}

¹⁵ Hwēna em de nama enaka olkam hit ti gwibinkim, dekam ere mae mo aha-ere enlakam de lowehen hap dena sa hom gwer!

Alap mo Enho emsa de blol gwe-gweblan hap de ol:

¹⁶ Èe ama emsa gubirida'an: Alap mo Enho emsa em anakan blol gwe-gweblan, "Zen diki Zen sa asa dam tasik sone gwe-
era." Dekam ere mae mo tim nikore hole-hlena molya emsa golēgwa gwe kini gwēk. ¹⁷ Nēre mae mo tim nikore hole-hlena, zen man baes gwe-gwe'an—Alap mo Enho mo dwam gwibin sin de ang gwen hapye. Hen kirekam, Alap mo Enhona man hen baes gwe'ara—nēre mae mo tim nikore hole-hle san de ang gwen hapye. Zen man nēno mae mo enhonak ilman è gwenan, zep nen molye aha-ere enalakam nēre mae mo dwam gwibin sin syal ei gwibik. ¹⁸ Hwēna Alap mo Enho de nēsa enho nakon golēgwē gwenkam, dekam ēpba titi tabin ol de nēsa golēinik gwen hap home ēdwam gwe-gwe'an.

¹⁹ Nēre mae mo tim nikore hole-hle san de ang ta gwenkam, dekam a kirekame mo syal ei gwibirinye:

kahalo gwen,
wesya de lirak oson,
swi hap de enlala enkam de gwē gwen,
²⁰⁻²¹ yang tasin alapsa de betek gweblan,
zisi de hēp tyan,
wal bose zemka de husus gweblan,
èol tetek gwen,
hen nop-nop gweblan.
Ahana hen, zē-en de mam gwen hap de enlala gwe-gwen,
aha hlik naban de aha hlik nik ba mae hap zēnaka gīl-gīl gwibiridan,
hen aha hlik nik de langa tasibin.
Ahana hen, zi mo kire-kiresa de hole gwibin hen zep de husus gweblan.
Ahaksa ere mo kire-kiresa de inik gwibin hip de aha zisi anakan husus gwe-blan, "Mana golanka."
Ahana hen, ho mamaksa de otdeblanda gwen,
syang-syang en hap de enlakam de gwē gwen,
hen tūngare ahakore karek-karekna.

Èe ama orep emsa tawa ta gwibik, hen etan angkam ol tan-tanna ansa golzim'in: Zini men zen kirekam de karekna nulin halasen gwenan, zen toton molya Alap mo irik ginnik bitī gwēk.

²² Hwēna Alap mo Enho de zergwēnkam, dekam a kirekam mo wet so gwenanye:

kwasang enlala,
isrip-sri enlala,
umlae enlala,
jakal-jakal srēm enlala,
zisi de mas gwibirida gwen hap de enlala,
kae-kae enlala,

* 5:14 5:14 Kel. 20:12-16; Im. 19:18; Ul. 5:16-20

aha zisi de ahap tan srēm hap de enlala,
²³ sae-sae enlala,
 hen zēnaka de zerinik gwen enlala.
 Kirekam de gwēn hap dena, kina ki man
 Musa mo titi tabin olak jalse gwek!

²⁴ Zini men zen Kristus hun zeraha-
 en gwenna, zen mes zēre mae mo tim
 nikore hole-hlena Yesus hup de te-lidak
 soblannak makan nulink. Zen dekam zep
 anakan neis gwibirin, “Ano tim nikore
 hole-hlena mes Yesus goltiki.”

²⁵ Sap Alap mo Enhona Zen kirekam de
 ēliwehe gwen hap denaka Nēp gol gwiz-
 immira, zen in zep nen diki Alap mo Enho
 mo dwam gwibin en san nen ang ta tine
 gwen. ²⁶ Zen in zep, sap nen Kristussu de
 blol gweblan enkame ēngaya gwe'an, nen
 bap nen anakan ēbola-bola gwe-gwen, “Ēe
 an zenē sērkam aha zisi kwei-kwik gu'un.
 Aha kore zini wakin, aban apdenak hom.”
 Hen bap nen nēre mae mo Kristen bosesa
 anakan husus gwibirida gwen, “Zen sa
 hwēna jematnak aban onakon teipsili.”

6

*Kristen bose zemka de dam tasik sone
 gwibin hip de ol:*

¹ Aya-wal oso-wal, ere mae mo Kristen
 bosesa de banakare karek mae wēwe
 heblanna, men zen ebon mae onakon Alap
 mo Enhosa de ang gwe-gweblan wenyā
 lowe he'an, zen zen de zini insa dam
 dasik sonek. Hwēna enlala sae-saekam em
 dam tasik sonen, hen anakare enlala tatete
 naban, “Abon mana hen zēno karekna in
 hliminnink.” ² Emki kirekam ere mae
 mo Kristen bose wal mo nihinni tensik
 gwizimdin. Nēnaka de kirekam kwasang
 gwibirida gwenkam, dekam kwasang hap
 de Kristus mo titi tabin ola in sane ang ta
 gwe'an.

³ Hwēna zi de anakan enlala gwenkam,
 “Ēe ēre mo gwēn dawem nakon asa
 ēre mo Kristen bose walya kwei-kwik
 gul, hen ēe dekam asa Alap mo nwenak
 mam gwer,” kirekam de bolte-boltekam
 enlala gwenkam, zen mes zēnaka boton
 tanda. ⁴ Diki aha zisi de enlala gwibiridan
 srēmkam emki ena en naka karatda ta
 gwibin. Kirekam esa ēsam gwesil. ⁵ Sap
 Alap molya anakan nēsa karatda tabirki,
 “Zini an san ha man aha zisi kwei-kwik
 gulku?” Zep diki ena en naka em karatda
 ta gwibin.

*Mae hap de ol: Dawemsa de aha zi hip
 golzimdinni, zen men kiye- ngatan zi mo
 langnak de obwagasa eiyas ginni.*

⁶ Men zen emsa Alap mo olkam tawa da
 gwibirin, emki te-alakam hen aha kire-kire
 maekam mas gwibirida gwen.

⁷⁻⁸ Emki ēenlala gwen: Ena men
 kirekame okamanak awe eiyas la'ak, zen
 kire enkam esa hen lamkam zēno eini hla
 kul. Zep anakan bahem ēkil gil gwen,
 “Ēe de ēre mo tim nikore hole-hle san
 syal gwe-gwenkam, zēno eini lamkam aha
 nwe-masekam asa gulin.” Kirekam bahem
 enaka boton ta gwibin. Sap Alapsa molye
 boton lak! Hole-hle san de syala in mo eini
 hwēna syauk blanak de gwē gwensa esa
 hla kul. Hwēna em de Alap mo Enho mo
 dwam gwibin sin syal ta gwenkam, zēno
 eini lamkam hēndep de ēngaya gwen hap
 denaka esa ulin. ⁹ Zen in zep, aha zi hip de
 dawem gol gwizimdinni, bap nen ēblalen
 gwe-gwen. Sap zen lamkam dep de ob-
 waga eiyas gin makan. Nen de ēblalen
 gwen srēmkam, ki lamkam esa zēno eini
 ulin. ¹⁰ Zen zep, nen nama de awe lowehe
 gwennak, nen dawemsa tūngare zi hip gol
 gwizimdin- nonol tanganna nēre mae mo
 Kristen bose wal hap.

Aumwa hap de ol zīm-zīm:

¹¹ Aumwa hap de alena ansa emki hlaun:
 Ale mam-mamkam dena an, zen ēre mo
 ale gunnu. *

¹² Yahudi kore Kristen zini men zen
 emsa bolte enlala naban men-man da
 gwibirin bahem salbirida gwen. Anakare
 ola bahem salbirida gwen, “ĒKristen
 gwenkam nonol Yahudi hon em bitī gwen-
 Musa mo titi tabin ol san de to mipsa blom
 tasik gwibinkim.” Hwēna zen anakare
 enlala aning tan naban emsa kirekam titi
 da gwibirin, “Nene kitak Yesus hup de
 te-lidak soblan ennak ēyaing gwe kini'ak,
 dekam Yahudi zini sa Kristen zini nēsa
 husus neibirida gwer.” ¹³ Hwēna Yahudi
 Kristen zini in, zēno mae mo to mipna
 sap orep mes blom dasibir-zimk, hwēna
 zēna hen hom tūngare Musa mo titi tabin
 ola insa sul nul sone gwenan. Hwēna
 zen em de hen zēno mae mo kim ēgwē
 gwen hap ēdwam gwe-gwe'an- dekam de
 ēKristen gwen srēm Yahudi zi hip emsa
 anakan golētrei gwizimdin hip, “Zini an
 mes nēbon mae bitī gwer.” Zen mae en
 hap ki emsa kirekam neibirida gwenan-
 dekam de Yahudi bose zik zēno mae mo
 bosesa boltere gulzimidin hip.

¹⁴ Ēe hwēna homē ēre mo bosesa de
 boltere gun hup dwam gwe-gwe'an. Ēe
 hwēna Bian Yesus hup de te-lidak soblan

* **6:11** 6:11 Paulus mo nwena man yap hwalen-hwalen nēblak, zep ale mam-mamkam ale gulku. (Emki hlaun: Gal. 4:15nak.) Zen zep aha zi sekretaris makan zēno olsa nonol lonesen nakon hēndep 6:10nak dep ale gulbluka. Hwēna ayat 11 nakon zēn ale gulku.

ensa de boltere gulblun habë dwam gwe-gwe'an. Sap ëe ëre mo gwëna anakanë enlala gwe-gwibi'in, "Asa mes Yesus hun te-lidak sonnak makan nosoink. Zep ano auhu-kama tim niban hole-hle naban mes Yesus zitilki." Zen in zep hwëna auhu-kama enlala zini asa hom dwam në gweblanan, sap ëe homë auhu-kama mo enlala san ang gwe-gwenan. ¹⁵ Alap hom zisi anakan karatda ta gwibirida, "Zen to mip blaonsublunna," ahaksa, "Zen to mip blaonsublun srëmna." Diki Zen anakan karatda ta gwibirida, "Zini an san ha ëre mo Tane naban de zeraha-en gwenkam mes ëse yang tasibin makan ëliweher?" ¹⁶ Men zen kirekam ëliwehe gwenan, dikire aha-ere enlalakam de lowehe gwen hap dena hen kwasang-kwasangna zëbon mae onak lwa gwek. Tingan men zen kirekam Kristus en hon ëyaing gwe kini gwenan, zen zen- Alap mo hlil irin tangan wenyaye. †

¹⁷ Hwëna hyanak bap zen etan zini asa anakan blos tablan, "Em home dawemkam Kristussu ang gwebla'ara." An ha ki, ano timnik wei-weina beyakam ëlwa'an- men zëwe Yesus hup de jal hap asa lek-lek da gwekye! Zen zep dam gwe'i'in, "Ëe eiwa ama tana wei san zertro'an."

¹⁸ Aya-wal oso-wal, dikire Bian Kristus Yesus mo kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwek. Amin.

† **6:16** 6:16 "Alap mo hlil irin wenyaye," Paulus "Israel" kam awe ale gulku. Hwëna bosena in, gulk sun de enlalana kirekam.

Paulus mo surat Efesusk de Kristen zi hip

¹ Efesusk de Alap hon de étal gwesin zi hip, men zen Yesus onak tatem èzauk gwenanke,

Paulus onakon. Alap mo dwam gwibin sin ki lwak, zep Kristus Yesus asa dam tasiki- zère hap de olsa dikim gol halada gwen hapye.

² Dawem! Nère mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Èngaya gwen hap dena, zen kitak Kristus hun de zeraha-en gwen nakon nèbe mae hap hata gwizimnin.

³ Nen Bian Alapsa boltere tan, Bian Kristus Yesus mo Biansa, sap nen mese Kristus hun èraha-en gwek. Zen zep ngatan zi mo lang nakon nèbe mae hap enho nakon dikim èngatan gwen hap dena sul sonenkam gol gwizimnira. ⁴ Sap Zen mes auhu-kamana ansa de yang gulsun srèmnak nèsa anakan dam tasibirki, "An zen sa ère mo Tane naban de zeraha-en gwenkam ère mo nwenak èdakastil hen enho kles gwesin srèmkam lowehe gwer."

⁵ Sap Zen nèsa kwasang gwibiridaka, zep nonol lonesen nakon mes ki nèsa anakan kalang gwibiridaka, "An zen sa ère mo Tanena Yesus mo syala kon ère mo hanan tabin walas hap èliwehe gwer." Zen kitak zère mo hamal hap de kalang gwe gun sun ki lwak. ⁶ Zen in zep sa tingare zini zèno bosena teip nulsuk gweblal, sap Zen mes zère mo sèrkam de kwasang-kwasangna kirekam goltreizimki. Zère mo dang tininak de Walasna Kristus hun de zeraha-en gwenkam, Zen dekam kwasang-kwasangna insa nèbe mae hap totoresna gol gwizimnira. ⁷ Sap nen de Kristus hun zeraha-en gwenkam, dekam nen ema okamanak de karek-karek nakon èhil gwe hana gwenan, hen nèno mae mo kirekam-kirekam karekna man nèp tap gulsuk gwizimnira. Sap Tane zik mo kala in dekam nèsa ngan tasik gwibirida- men zen te-lidak son nakon wet soblakke. An kitak Alap zère mo sèrkam de kwasang-kwasang nakon ki kirekam lwak, ⁸ zep totoresna nèbe mae hap kwasangna sabak gulzimki. Alap, eiwa, sèrkam de enlala blal tanganna hen kitak tame gul gwend, ⁹⁻¹⁰ Zen in zep angkam zère mo hamal hap de kalang gwe gunnu insa goltreizim'ira. Zen desa menkam man zi hip aning gul gwizimki. Hwèna Zen hen

orep mes anakan kalang gweka, "Kim de ano kalang gwen yaklanak zau'uk, dekam asa ère mo Tanena zer sonezim- zèno mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip. Zep Deban de zeraha-en gwen weny, desa kitak aha-erenak asa siri gulsul- sap ngatan zi mo langnak de weny hen okamanak de weny. Kristus Zèn sa kitak nol gwibiridala."

¹¹ Mensa Alap kalang gwe guku, "Èe asa kiresa ère mo walas hap golzim," zen hwèna kitak Kristus hun de zeraha-en gwenkam nèbe mae hap hata gwizimnin. Sap Alap nonol lonesen nakon kirekam dep nèsa kalang gwibiridaka, hen Zen kitak kirekam syal gwe-gwibi'ira- dekam dikim zère mo dwam gwibin sin kitak jowen hap. Zèno dwam gwibinni, zen an zen: ¹² Nen an zene nonol Kristussu blol èbla'an, tingare zi de nèsa hlauludankam, zen dekam sa hen Alap mo bosena teip nulsuk gweblal. ¹³ Zen in zep hèndep Alap mo kalangna ebe mae hap kirekam lwak. Em kime eiwa de ol dawemna èsane gwek, emsa de ngaya tabin hip dena, em dekam zebe Kristussu laibliblak. Zep in kime Kristus hun kirekam èraha-en gwek, Alap dekam zep eno mae mo enhonak aha-en aha-enkam anakan ale tabir-zimki, "Em an ano bi gweblanna." Maekam ale tabir-zimki- zère mo Enhosa de ing ta sonezimdinkim, men kirekam sap orep gugubirida gwekake. ¹⁴ Alap Zen anakare gugubirida gun nuban zère mo Enhona nèbe mae hap ing ta sonezimki, "Èe asa lamkam ebe mae hap tingan sul sonezim-mensaè ère mo bi gwibiridan walas hap kalang gwe gukye." Zep Bian Alap kim de kawesin nikon tingan gwiswe sone'anka, zen dekam sa ki lwal. Dekam kitak Ngatan Zini Alap mo bose ensa esa teip ulsuk gweblal.

Paulus kim Efesusk de Kristen zi hip Alapsa abe takake:

¹⁵ Zen in zep, èe kimè emsa anakan salbiridak, "Zen man Bian Yesussu daiblibla'an, hen tingare Alap hon de étal gwesin weny man kwasang neibirida gwenan," ¹⁶ èe dekam zebè ebon mae onakon zausun srèmkam Alapsa anakan gu sone gweblanan, "Em asa sam ta gwenda." Zep èe homè Alapsa de gu sone gweblankam emsa eititi gwibirida gwenan. ¹⁷ In zebè Ngatan Zini Bian Yesus mo Bian Alapsa anakan ebe mae hap abe ta tine gwenan,

"Bian, ere mo Enho nakore enlala blala ing ta sone gwizim- hen Emsa dikim dawemkam tame tan hap denaye. ¹⁸ Hen Bian, dikire zèno mae mo enhona èngatan gwizimk- dekakim anakan tame

nul gwek, 'Ēe kiresa asa Bian onakon hla kul- Zēna men zep nēsa kwang guladakaye.' Hen Bian, Emki enho nakon anakan hleng sosubirida gwen, 'Kirekam-kirekam dawemna mensa Ena ngatan zi mo langnak ere mo hlil irin zi hip hamal gulzimki, zen hē'ho gwibin tanganna.' Zen dekam sa anakan hen tame nul, 'Eiwa, nen esa lamkam ulin. Molye ulin srēm gwek.'¹⁹ Bian, dikire hen ere mo sērkam de sosonna tame nul gwek- men desa Ena Yesusu de taibliblan wenyā kip gol gwizimniraye. In eiwa."

Sērkam de sosonna in Bian Alap mes nēbe mae hap goltreizimki-²⁰ in kim Kristussu tīn nikon ngaya takake. Dekam zep hēndep Desa gulk'nen tangan drēne seka- zēre mo dam taha san dekam.²¹ Zep eiwa teipsin tanganna, Kristus Zē-en. Desa de kwē tanna hom tangan- tīngare irik gin nikon, sap hen tīngare teipsin-teipsin zi nikon, sap ngatan zi mo langnak de lowehe gwen wenyā kon, sap hen angkam de okamana awe de lowehe gwen wenyā kon, hen sap lamkam de okama ēsenak de wenyā kon.²² Zep Alap mes kitak Kristus mo tahanak kang gulku, in zep anakan gubluka,

"Em an tīngare Kristen zi mo nola Zen.²³ Kitak de Kristen zini, Zen ere mo taha-tana mo kim sa okamanak lowehe gwersan de ere mo timni kiye."

Zen in zep Kristus zēre mo timni insa hēndep tīngare okama naban sul sone gwenda.

2

Nen mese apdekam Yesus mae han tīn nikon ēngaya gwek:

¹ Nen menkam tok-tok makare nike lowehe gwek, sap dekam karek ensae ulin halasen gwek, hen Alap mo dwam gwibin srēm sane lowehe gwek. ² Sap nen dekam auhu-kama zi mo enlala karek-karek sane ang ta gwek, hen dowal mo kīgīsae betek ē gweblak- men zen gulk de dowal-dowala irik g'irake, men zen ēihe nasen gwenanke. Zen in zen angkam golēsyal ta'ara- zini men zen Alapsa betek nēbla srēm gwe-gwe'anye. ³ Orep nen hen deban mae apdenak- auhu-kama zi mo hole-hle san de ang ta gwenna, hen nēre mae mo tim nikore dwam-dwam san de ang ta gwen naye. Zep nen hen dekam Alap mo jalake lowe he'ak- in kirekam tīngare ahakore zini lowehe gwe'anke.

⁴ Hwēna eiwa, Alap mo kwasang-kwasangna mam tanganna, zep nēsa sērkam kwasang gwibiridaka. ⁵ Sap menkam nen an hen nēre mae mo karek-karek nakon tok-tok makare nike

lowe he'ak, hwēna Alap Kristus mae han apdekam nēsa ngaya tabirki- Kristussu kim tīn nikon ngaya takake. Zep nen Alap mo kwasang en nakone ki ēngaya gwe'an. ⁶ Sap Yesus hun de zeraha-en gwen wenyā nēsa mes Alap Deban mae juwen zi mo lang nakon kap gul aneka. Zep nen angkam san de Yesus de nēsa teipsin-teipsin zi makan ngatan zi mo langnak apdenak golēteinikirinni kiye. ⁷ Zen insa kirekam kitak syal gwibirki, zen dekam de nēsa ngein sin de kama ēsenak anakan golētrē gwen hap, "Em an zen ēre mo kwasang-kwasang nakon de ēngaya gwen wenyaye." Sērkam de kwasangna in, zen Kristus ensa de zeraha-en gwen nakon esa ki hla kul.

⁸ Zep nen mese Alap mo kwasang-kwasang nakon ēngaya gwek- in kime Yesusu laibliblakke. Nēre mae mo syala kon home ēngaya gwe'an. Zen Alap to-torea nēp gol gwizim'ira. ⁹ Nen home mae ba maena syal eibik- dekam de ēngaya gwen hap denaye. Zep toton nara dep?-bola-bola gwenna. ¹⁰ Nen an sap diki Alap mo syal gwibin zi. Kristus hun de zeraha-en gwenkam, dekam nen san de ēse yang tabinni. Nen in zebe dawemna syal ei gwibirin- men kirekam nēbe mae hap orep kalang gwe gukuye.

Kristus onakon nen mese ēaha-en gwek:

¹¹ Zep em in zene Yahudi srēm zi ausu nakon ēsaltik, emki ansa enlala gwe-gwibin: Emsa man Yahudi zini nenbirida gwenan, "Zen to mip blom tasibin srēm zi." Sap Yahudi zini zen zēre mae mo to mip blom tasibinni insa boltere nul gwenan. Hwēna zen sap zēre mae mo tīm ennak de syal. Enhona dekam hom wet gwesik gwizim'ira. ¹² Em menkam home Kristussu tame la'ak. Dekam em home Alap mo hlil irin zinik bitī gwe'ak. Zep em dekam okamanak awe Alapsa de tame tan srēm nike lowehe gwek, hen em anakane ēenlala gwe-gwek, "Ēngaya gwen hap dena mensa Alap zēre mo hlil irin zi hip gu-gubiridaka, ēe molyē desa ulink." ¹³ Zep em menkam Alap onakon hen zēre mo hlil irin zi nikon langanake lowehe gwek. Hwēna angkam em mese Kristus hun ēraha-en gwer, hen Zen mes zēre mo kalkam de ngan tasibinkim Alap onak emsa zon guludaka.

¹⁴ Zep Kristus Zēn mes nēsa siri gulsuku— Yahudi zi niban Yahudi srēm zi niban, hēndep Zen mes nēsa zēre mo timnik aha-en gulku. Sap menkam Yahudi zi niban Yahudi srēm zi niban bējen siri gwen. Hwēna angkam jal-jala men zen lang zip son makan nēsa kles sok, desa

mes Kristus jek-jak gulku. ¹⁵ Maekam jek-jak gulku: Zère mo timsi de golgunkum. Zen kim tilki, Zen dekam zep Musa mo titi tabin ola kitak nèbe mae hap sul sonezimki. Zep nen de angkam etan desan ang tan hap hom dakasti'in. Menkam Yahudi zini Musa mo ola in kon anakan dam nulsuk gwék, "Yahudi srém zini bëjen Alap mo nwenak èoto gwesin." Hwèna angkam Kristus mes dare hlikna insa zère mo timnik aha-en gulku- san de aha-ere zi aususa de yang tabinni kiye, nen kime kitak Zère han èraha-en gwékke. Zen dekam zep hliwenna in kon nésa umlae tabirki. ¹⁶ Zèno te-lidak sonnakk de tinni in, Zen dekam nëno mae mo hliwenkam de lowe henna insa aha-en gulku- dekam de Alap onak zère mo tim makan lowehe gwen hap. Hen nëno mae mo gil-gilkim de lowe henna in dekam zep goltilki. ¹⁷ Zen in zep Kristus aha-ere enlalakam de lowehen hap de ol dawemna ansa nèbe mae hap golhatazim zika- sap orep de Alapsa tame tan zini abe mae hap, hen sap Alapsa de tame tan srém wenya ebe mae hap. ¹⁸ In zep Kristus onakon, sap Yahudi zini èe, hen sap Yahudi srém zini em, Bian Alap onak hatankam- sap Kristus mes Alap mo Enhona kitak nèbe mae hap hlè ta sonezimki.

¹⁹ Zen in zep em Yahudi srém zini, em angkam zi mo ènak de èmas gwinzin zisi hom, hwèna em an hen angkam lang bi tanganna- apdekam Alap mo hlil irin zi nibanye. Em mese lalak wenya in han èiye gwék. ²⁰ Nen an san de Alap mo gol. Men zen gola in mo moko makan ènwe-mase gwe'an, zen Kristus mo dam tasibin zi, hen Alap mo Enho nakore olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi. Kristus Zèna, Zen ngirin bol tenya Zen.* ²¹ Nen de deban zeraha-en gwenkam, dekam zebe ènwe-mase gwe'an- san de Alap zère hap de golsa de ayang tabla song gwenna kiye, zao de lalak Zini Alap Zèn gwè gwen hap. ²² Yahudi srém zini, em hen Kristus hun de zeraha-en gwenkam dekam ema hen gola iwe de gol te makan ènwe-mase gwe'an- men zèwe Alap zère mo Enhona gwè gwe'arake.*

3

Mae hap de ol: Paulussu Alap Zèn dam tasiki- Yahudi srém zi sin de ol dawemsa gol halada gwen hapye.

¹ Zen in zebè èe, Paulus, bwina an kon Yahudi srém zini ebe mae hap Alapsa abe ta gwenan. Sap asa Kristus hup de jal hap bwinak awe tak daink, sap èe ama

zère onakore ol dawemna insa ebon mae osan dep gol halada gwék. ² Ena mese ki anakan èsak, "Alap Zen ki zère mo sèrkam de kwasang-kwasangkam asa dam tasiki," zep ki syala insa abe hap wei yul soneblaka- emsa dikim mas gwibirida gwen hapye. ³ Men kirekamè lure nakon suratnak awe betek enkam ale gul- Alap mo kalangna mensa menkam aning gul gwéka, desa mes ki abe hap goltrèblaka. ⁴ Suratna ansa de baca gunkum, esa ki hen dam ulsul- Kristus hup de ol aning gunnu insa, men kirekamè aena dam gulsukye. ⁵ Orepp Alap Zèna hom goltrei gwizimki, hwèna angkam zère mo Enho goltrei gwizim'ira- Kristus mo dam tasibin zi hip, hen zère mo Enho nakore ol ayang gul gwen zi hip. ⁶ Zen a desa mo tingare zi hip aning gulzimkiye: Yahudi srém zini ol dawemna an san de hen ang tankam, zen dekam sa hen hè'ho gwibin tanganna nulin- mensa Alap zère mo hlil irin zi hip golzim'inkaye. Zep angkam Yahudi zi niban Yahudi srém zi niban aha-ere tim makane lowe he'an. Zen angkam apdenak Alap mo gu-gubiridan ola Kristus onakon nulin'in.

⁷⁻⁸ Zen zep Alap zère mo kwasangna sèrkam abe hap golblaka- ol dawemna ansa de Yahudi srém zini ebon mae osan gol halada gwen hap de syala kim abe hap wei yul soneblakaye. Hèndep dekam zep zère mo sosonna abon onak sèrkam syal gwe-gwék. Tingare Alap mo irik gin zi nikon, èe an zen tangan- otde tangannak de zi niye. Hwèna Zen ki owas hap zère mo kwasang-kwasangkam syal yala ansa abe hap wei yul soneblaka. In zebè anakan de gol halada gwen hap syal-syal gwe-gwenan, "Kristus onakon de hè'ho gwibinni, zen sèrkam de yawal tanganna, hèndep zini nen bëjen sul sonenkam tame gun." ⁹ Asa hen man dam tasiki- èe dikim anakan tawa tabiridanda gwen hap, "Alap men Zen tingan yang tabirki, men kirekam orep kalang gwe guku, angkam man Kristus onakon goltreizim'ira." ¹⁰ Alap man orepp kalang gwe guku- dekam de ngatan zi mo langnak de teipsin-teipsin wenya kip zère mo sèrkam de enlala blasa zertreizimdin hip. Zep hèndep angkam nësa man anakan golètreizim'ira, "Emki hlaluludan. Yahudi zi niban Yahudi srém zi niban angkam aha-ere jematkam lowe he'an." ¹¹ Alap zère mo nonol lonesen nakore kalangna kirekam lwak, in zep hèndep nère mae mo Bian Yesus onakon nësa kirekam aha'en gulku. ¹² Zen zep Yesussu de taiblblankam zeraha-en gwenkam, nen dekam zebe airin srémkam

* 2:20 2:20 Mrk. 12:10; Luk. 20:17; Kis. 4:11; 1Ptr. 2:6-8

* 2:22 2:22 1Kor. 3:10-17; 1Ptr. 2:4-5

Alapsa abe la gwe'an. Sap nen ema hen anakan tame ul gwe'an, "Zen eiwa sa asa dokwak tala." ¹³ Zen in zep ëe ama emsa gubirida'an: Ëe ansa jalom ëk tihinak awe gwë'an, zep bahem enlalana ëdowe hanan. Sap ëe Kristus hup de ol dawemsa de golasas gwe-gwen habë bwinak awe gwë'an. Hen em mese ola insa laiblibik, zep ëe an hen eno mae mo dawem habë zë gwë'an.

Paulus kim Alapsa abe takake- Efesusk de Kristen zi mo enhosa de tatete tazimdin hip:

¹⁴ Zen in zebë Bian Alap hap zëre mo nwenak boklena kom so gweblanan, ¹⁵ men Zëbon onak tingare zi ausu mo ausuna lwa'anke- sap ngatan zi mo langnak de wenyä, hen sap okamanak de wenyä. ¹⁶ Ëe zebë anakan abe ta gwenan, "Bian, Emki ere mo ngatan zi mo lang nakore sërkam de kae-kaena gol gwizimdin- dekakim ere mo Enho naban de zergwë gwenkam enho nakon ëtatete gwe zahëk. ¹⁷ Zen man Kristussu daibli gweblanan, in zep dikire Zen enho nakon golëgwë gwëk. Zëno kwasang-kwasangna dikire hen dawemkam tame nuk, hen dikire zao en tatem ëzauk gwëk. ¹⁸ Bian, dikire Efesusk de wenyä hen tingare ere mo hlil irin wenyä Yesus mo kwasang-kwasangna insa tame nuk- yakna, blala, olk san dep, hen gulk sun dep. Zen sërkam de yawal tanganna. ¹⁹ Ëe sap zini ama kwasangna insa de kitak tame gun hup ëalp gwe-gwe'an, hwëna molyë kitak tangan tame uk. Hwëna Bian, dikire Kristus mo kwasangna zëno mae mo enhonak beya gwëk, hëndep zep ere mo Enho naban sosen naban dikire zëno mae mo enhonak sowe henkam nola gwëk." Ëe kirekamë ebe mae hap Alapsa abe ta gwenan.

²⁰ Zep dikire kitak Alapsa boltere dak, sap zëno sosonna nëbon mae onak sërkam tangan syal gwe-gwenan. Nen sap betekkame hen tame gun srëmkame zëre mo sosen hap abe la gwenan, hwëna Zen mam tangankam nëp gol gwizimnira. ²¹ Dikire tingare Kristus hun de zeraha-en gwen wenyä Bian Alap mo bosena hëndep denaban teip nulsuk gweblak- sap angkam de zeraha-en gwen wenyä, sap hen lun kore wenyä. In eiwa tangan!

4

Kristus mo tim makan de okamanak lowehe gwen hap de ol:

* **4:8** 4:8 Mzm. 68:19 * **4:9** 4:9 Paulus mo alena awe, dam gulsunnu dan-dan: Ahana, Kristus "okamana awe dep ati gwe ine zaka," ahaksa, "okamana an mo otde san dep ati gwe ineka," enlalana juwen zi mo lang san dep. (1Ptr. 3:18-20; 4:4)

¹ Zen in zep, ëe Bian Yesus hup de jal hap de bwinak gwën zini ama emsa titi tabi'in: Em Alap mo hlil irin zi mo kim lowehe gwëk, sap Zen eiwa mes emsa hen hlil inki. ² Enlala betekkam hen sae-saekam lowehe gwëk, hen bahem nabakam jal ta gwen. Zi mo gwënsa de sin-sin gwen naka hlaulblunna, desa kwasang naban em zergwë gwen. ³ Dawemkam em ëalp gwe-gwen- aha-ere enlalakam eka lowehe gwëk. Sap em mese Alap mo Enho de emsa ing gwe hebiridankam enho nakon ëaha-en gwëk.

⁴ Sap nen angkam aha-ere tim makane lowe he'an, hen Alap mensa zëre mo Enhona zerzimki Zen aha-en. Hen mensa Alap nësa de kwang gulu dankam gu-gubiridaka, dawemsa de lamkam golzimdin hip dena, hen desa kitak esa hla kul.

⁵ Hen nëno mae mo Teipsinni Bian Yesus, Zen aha-en.

Hen nëno mae mo taiblibinni aha-en. Hen baptis tabinnik, nen mese kitak ang tak.

⁶ Hen nen kitak aha-ere Alapsae Biankam en gweblanan. Zen kitak nësa teipsibirida'ara, hen kitak golësyal ta'ara, hen kitak nësa nëre mae mo enho nakon golëgwë gwe'ara.

⁷ Hwëna Kristus mes zëre mo sërkam de kae-kaekam nëbe mae hap kitak sosonna srën-srënkam hli yulzimki. ⁸ Kirekam man tangan Alap mo ëpba ola ban dakasti'in, in zen anakan lwakye, "Zen kim teipsin hip gulk sun sewe se'anka,

Zen zëre mo jal zini beyakam tahalebirki, hen dekam zep zëre korena kip hë'ho gwibin nika hli yulzimki."*

⁹ Alap mo olak insa kirekam lwak, "Zen gulk sun sewe seka," zëno dam gulsunnu, Zen nonol otde tangan san ati gwe ineka- hëndep okamana an mo otde tangan san.

* ¹⁰ In Zen ati gwe ineka, Zen mes etan ngatan zi mo langnak de teipsin tangannak dep sewe seka- dekon de tingare lang yala ansa kara gul ine gwen hap.

¹¹ Zen Zen sosonna nëbe mae hap srën-srënkam kae gwe-gwibir-zimnira.

Ahakorena kip zëre mo olsa de aha zi mo lang san gol halada gwen hap denaka gol gwizimnira.

Ahakorena kip Alap mo Enho nakore olsa de ayang gul gwizimdin hip denaka gol gwizimnira.

Hen ahakon zisi de halen ora san dep dam tasik sone gwibin hip de wenyä.

Ahakon jemat-jematsa de nol gwibirida gwen hap de wenya.

Hen ahakon Alap mo olkam de tawa ta gwibin hip de wenya.

¹² Zëno mae mo syala in, zen Kristus mo timni nësa dikim syal gwibin hip hen tatete gun hup dena- Alap mo bi gwibiridan wenya nen ekakim dawemsa Kristus mo bose hap syal ei gwibik. ¹³ Zep zëno mae mo syala, zen Kristus mo timnik de bitī gwen zini nësa dikim anakan titī ta gwibin hip dena-

Alap mo Tanesa de taiblblankam ekakim ëaha-en gwek,

hen tame tankam ekakim sowehek,

hen zeraha-en gwennak ekakim ëzise gwek.

Zen dekam esa hëndep zëno kim lowehe gwer.

¹⁴ Zep nen bap nen walas betek mo kim auhu-kama zi mo dërek en san de yasik tabin sin ang ta nasen gwen. Sap men zen kirekam ang ta nasen gwenan, zen hi mo kim men-san an-sankam de ngëp gwe naseran makan ëgwë gwenan.

¹⁵ Diki dawemna, eiwa de tangan naka nen kyang-kyang gulsuk gwen, hen deban nen nënaka kwasang gwibirida gwen- Kristus mo kim ekakim nabakam ëliwehe song gwek. Sap Zen Zen nëno mae mo nola. Nen an zëno tim makane lowe he'an.

¹⁶ Zen de nësa golësyal ta gwenkam, nëno mae mo lowe henna dekam san de aha-ere tim de syal gwen makan lwa gwenan. Srën-srënkam hom. Sap aha-ere timni, zëno sana, danna, hen kala, zen man zënaka mas neibirida gwenan- dekam dikim timni in dawemkam mam gwen hap hen tatete gwen hap. Nen zebe nënaka dawemkam kwasang eibirida gwenan, hen Kristus mo timni zep tatete gwe zahe gwenan.

Ëse yang tabin zi makan de lowehe gwen hap de ol:

¹⁷ Zen in zebë Bian Yesus mo bosekam emsa gubirida'an: Em bahem Alapsa de tame tan srëm zi mo kim lowehe gwen. Sap kire zini enlalana mes ëhaī gwek.

¹⁸ Sap zëno mae mo enhona mes kawesiki, hen ngaya gwen hap dena in Alap gol gwizim'ira, zen desa hom tame nu'in. Sap zen zëre mae mo enho lilikinnī mes Alap hap dayalsiblik, zep hëndep Alap osan de ang tan hap nola mes ëdrak-drak gwek.

¹⁹ Zen mes anakan de lik gwibinni baes tak, "An dawemsaë o'an. An kareksaë." Zëre mae mo tim nikore hole-hlesa mes anakan blol neibik, "Sap asa desan en ang ta gwer." Hen zëre mae mo timni mes sosok nuk- dekam de hole-hlesa mam gulsuk gwen hap.

²⁰ Hwëna Kristus hup dena in sa ena ësane gwek, zen kire san dep hom- ²¹ men kirekam sap emsa tawa da gwibikye. Hen em kime Deban ëraha-en gwek, em mese sap anakan tame lak, "Zen eiwa lalak enna." ²² Zen in zebë etan emsa gubirida'an: Emki ere mae mo ëpba lowe henna in sa hole-hle naban hiri son. Zen in san de blë nabare kire-kirena kiye- ase naban. Sap ëpba lowe henna in, zen zëwe beya gwek- boton hap dena, hen swi sosen hap dena. ²³ Diki eno mae mo enhona hen enlalana zen kitak ëese gwen. ²⁴ Ere mae mo lowehen ësena in sa emki aha zi hip goltrei gwizimdin- baju ësesa de ala son makan. Sap Zen Alap angkam emsa ëse tabi'ira- san de aha zisi de yang tasibinni kiye, hëndep zëre mo nwe-mase tangan makan, dam-dam enkam de lowehe gwen hap, hen eiwakam de zëre en onak ëtal gwesin hip.

²⁵ Zen in zep, aya-wal oso-wal, boton olkam bahem tangan enaka tonbirida gwen. Kristen bose omka eiwa de ol enkam em tonbirida gwen, sap nen apdenak mese Kristus mo timnik bitī gwek.

²⁶ Em de jal ta gwenkam, jala in bap zen karek san dep emsa kang gul gwen. Yakla nwna bap zen dum gwehen- em de nama jal gwe tinennakye. ²⁷ Dowal mo kigi hap bahem orana kles tyasik gwelban.

²⁸ Sowë tam wenya, em sowësa baes tan. Diki ere mo irse gwen en nakon em gulin gwen, hen dekam em talalha wenyaka mas gwibirida gwen. ²⁹ Eno mae mo ëk nakon bap zen karek-karek ola hen swi ol maena te so gwen. Diki wal bosyansa dikim tatete tabin hip de olsa em ton gwibin- men kire enkam zëbe mae hap dakastilzim'inke. Kirekam de ol aïsili zen dawemsa esa kim ol gwizim.

³⁰ Dawem enkam lowehe gwek. Kareksa de gol gwenkam bap nen Alap mo Enhona ja-ja ta gwen. Sap Zen mes nëno mae mo enhonak anakan ale gulku, "An Alap mo bi gwelban zi." Enho mo alena in, zen dekam esa aumwa hap de yaklanak yaing gwer- men dekam tangan de nësa kawesin nikon gwiswe sone'ankaye. Zep bap nen ja-ja ta gwen.

³¹ Enlala ennak de jal-jalsa em jek-jak gun. Bahem enaka u sal-sal gwibirida gwen. Bahem tangan enaka nop-nop gwibirida gwen, hen bahem enaka lamang ta gwibin. Tingare kareksa em hli yun.

³² Diki em enaka kwasang gwibirida gwen, hen sae-sae enlala enkam em lowehe gwen. Emki hwë-hwëkam wal bose wal oban ere mae mo karek-karekna eititi gwewibin- men kirekam hen Alap eno mae mo karek-karekna ep eititi gwibir-zimkiye.

Sap Kristus Zen kire hap te-lidak sonnak tilki.

5

Ngatannak de lowehe gwen hap de ol:

¹ Sap em in Alap zère mo dang üninak de walas, zen in zep zère mo kim de hen lowehen hap em ëalp gwe-gwen. ² Dikire kwasang-kwasangna eno mae mo lowe hennak mam gwek- men kirekam Kristus nësa kwasang gwibiridakake, hëndep zep nëno mae mo kareksa dikim ngan gulsuz-imdin hip Zënaka zerguku. Zëno syala in, Alap man tangan sam gwesibirki.

³ Emsa mes Alap hlil inki, zep ebe mae hap hom dakastilzim'in- auhu-kama hole-hle san de etan ang ta gwen hapye. Zep kahalo hap de hole-hle nabab te-ala beya gwen hap de hole-hle nabab emki langa sosun. Ki hwëna emsa sa aha zi nen-biridal, "Zen Alap mo hlil irin zisi hom." ⁴ Eno mae mo ëk tihî nakon bap zen ol-wak ola wet so gwen- hen swi ol weha mae naye. Kirekam de ola hom ebe mae hap dakastilzim'in. Diki eno mae mo ëk tihî nakon anakare ol zen wet so gwen- "Bian Alap, Em asa sam ta gwibirida." ⁵ Emki ëenlala gwen, swi enlala enkam de gwën zini, kahalo soson wenya, hen te-ala beya gwen hap de hole-hle wenya, zen molya Alap ne Kristus nik mo irik ginnik bitî gwék. Te-ala hap de hole-hlena in, zëno nwe-masena apdenak- yang tasin dowalsa de boklesa kom so gweblan nabanye. ⁶ Bap zen zini emsa anakan boton ta gwibin, "Alap mo jala molye kire nakon hla kuk." Hwëna karek-karekna in, dekon sa ki Alap mo sërkam de jala hatal- men zen Zënaka betek nëbla srëm gwe-gwenan, zëbe mae hap denaye. ⁷ Zep kirekam de boton tam zi niban, bahem golësiri gwe-gwen.

⁸ Sap em hen orep enho kawesin nike lowehe gwék, hwëna angkam Bian mes enho nakon emsa ngatan tabirki. Zep angkam ngatanna in zao en em lowehe gwen. ⁹ Sap ngatanna in, dekam sa eno mae mo lowehen nakon dawemna wet so gwer- dawemsa de aha zi hip goltrei gwizimdin hip de enlala, dam-dam enkam de gwën enlala, hen eiwa de enlala naye. ¹⁰ Zen in zep em ëalp gwe-gwen- ekakim dawemkam tame ul gwék, "An Bian mo dwam gwibinni. An zëno dwam gwibin nika hom." ¹¹ Kawesinnik de lowehe gwen zi mo syala zen waba hap. Desa emki hwaulsun. Hen anakan emki jalse gwibirida gwen, "Desan bahem ang ta gwen. Zen karekna." ¹² Sap enlala kawesin zini insa aningkim syal nei gwibirin, ol enkam de desa aisil gwibinkim, zen hom tangan Kristen zini

nëbe mae hap dakastilzim'in. ¹³ Hwëna ngatan zi mo lang nakore ngatanna in kim nëbon mae zil ane gwenan, zen dekam zebe anakan tame ul gwenan, "Hare kirekam de syal gwibinni, zen karek sake." ¹⁴ Zen in zep terya anakarekam da gwenan,

"Men zen nini truwe'an, em luk tan.

Em in zen tok-tok makan lowe he'an, em ëngaya gwen.

Sap Kristus man ebon mae onak zil ine'ara."

¹⁵ Zen in zep, ere mae mo lowe henna, emki dawem enkam kara gul gwen. Enlala joblo-top zi mo kim bahem lowehe gwen. ¹⁶ Bian de ebe mae hap dawemsa de aha zi hip goltreizimdin hip de orasa kles tyasik gwizimdkim, desan em em ang ta gwen. Sap langna an angkam man tangan jal-jala taman kini'an. ¹⁷ Mamakkam bahem lowehe gwen, hwëna emki enlalasa anakan langa tasik gwen, "Bian mo abe hap de dwam gwibir-blinna, diki an dë kirekam moye." ¹⁸ Ho mamakna bahem mamkam otdë gwibin- dekon de ëmamak gwe-gwen hapye. Ki hwëna eno mae mo lowe henna dekon sa tangan ayang sik mo kim haï gwer. Hwëna diki Alap mo Enho Zen eno mae mo enhonak suwen. ¹⁹ Alap hap de tërkam em enaka tatete ta gwibin-sap zère mo ëbpa ola kore tërkam, sap Kristus hup de tërkam, hen Alap mo Enho nakore tërkam. Eirzi-Biasa de isrip-sri gwizimdin terya dikire eno mae mo enhonak beya gwék. ²⁰ Hen banakare maesa de goltowe gwenkam, emki Bian Yesus mo bosekam Alapsa anakan gu sone gweblan, "Ema asa sam tanda."

We-zi dare de kirekam zënaka igwë gwen hap de ol:

²¹ Nen apdekame Kristus mo timnik bitî gwék, zen in zep nen nënaka blikip gwesibirida gwen- san de Kristus Zënaka de blikip gwesibirinna kiye.

²² We walya ere mae mo zisi em blikip gwesibirida gwen- men kirekame Bian Yesusu blikip eisik gweblananke. ²³ Sap Alap mes zi hip golzimki- zen de we walsya nol gwibiridan hap denaye, in kirekam hen Kristus hup golblakake, Zen de jemat-jematsa nol gwibiridan hap. Sap Zen Zen nola. Nen an zëno taha-tana makane lowe he'an. ²⁴ Zep jematna nen men kirekame nësa de ngaya tabin hip de Zini Kristussu blikip eisik gweblanan, we walya zen hen kirekam em zi wal omka blikip gwesibirida gwen.

²⁵ Zini we wal omka emki hen kwasang gwibirida gwen- men kirekam hen Kristus zère mo jemat yawala kwasang gwibirike. Zen zep hëndep zère mo

timni golguku-²⁶ dekam de jemat zem insa ngan gwehen tangan naka Zën bi gwibin hipye. Nen zebe baptis tabin sin ang ta gwenan. Dekam zep nwe-mase gwe-gwenan: Zen mes nësa hokam hen zère mo ol dawemkam ngan tasibirki. ²⁷ Zen mae hap ki kirekam nësa syal gwibirki: Dekam de hëndep denaban zère mo we makan golgwë gwen hap, sërkam de nwe-awes naka. Zen zep nësa aha-en aha-enkam oto tasik gwibirida- nen dikim saher srëmkam, karek mae srëmkam, hen enho kles gwesin srëmkam ngan gwehen nik zère han zergwë gwen hap. ²⁸ Zen in zep hen zini em kirekam em we wal omka kwasang gwibirida gwen- san de ere mo timni kiye. Sap zi de we zemka kwasang gwe-gwibinni, Zen apdenak- zère mo timsi de kwasang gwibin nibanye. ²⁹ Zini nen hom tangane nère mae mo timni da kul-suk gwenan, hwëna dawemkame kara ul gwenan. Zen kirekam hen Kristus jematna nësa zère mo tim makan kara gul gwenda. ³⁰ Sap jematna nen an eiwa Kristus zère mo timni.

³¹ Men kirekam Alap mo olak lwak, "Zini an-bi zemka hli sonkam- dekam de we zeban aha-en èn hapye. We-zi darena in dekam Alap mo nwenak san de aha-ere timni kiye."*

³² Alap mo ola in, zen olk san de tanganna, hwëna zëno dam gulsunnu ahana, Kristus de jemat zeban aha-ere tim makan golgwën hap. ³³ Zen in zebë hen emsa gubirida'an: Zini we wal omka em ere mae mo tim makan kwasang gwibirida gwen. Hwëna we walya hen zi wal omka em blikip gwesibirida gwen.

6

Walas zik de an-bi zik mo ol san kirekam ang ta gwen hap de ol:

¹ Walasna, em ane-bia uk mo ol san em ang ta gwen, sap Kristen walas hap zen kirekam dakasti'in. ² Sap Alap mo olak man lwak,

"Ane-biasa em blikip gwesik gwiz-imdin."

Hen Alap mo dare taha-tapkam de jalse gwen olak, walas hap dena in srën. Sap zëno aumwa topnak anakare gu-gubiridan ola man lwa'an,

³ "Em de ane-biasa blikip gwesik gwiz-imdinkim, em hë'ho gwibin nika esa hla kul gwer, hen eno mae mo okamanak de gwëna sa blal gwer."*

Bi zik de walas zemka kirekam golëlowehe gwen hap de ol:

⁴ Bi walkam dena, walas omka bahem olkam hit ti gwibin. Ki sa hwëna emsa husus neibirida gwer. Diki dawemna Bian Yesus mo dwam gwibin sin em oto tasik gwibin hen tawa ta gwibin.

Tana iltikinnik de zi de kirekam lowehe gwen hap de ol:

⁵ Men zen zi mo tana iltikinnik ëbabu gwe-gwenan, emki ere mae mo zi bina in mo ol san tingare enho naban ang ta gwen- dawemkam de blikip gwesiblin naban hen airin niban, men kiye, Bian Yesus Zënaka de blikip gwesiblinna. *

⁶ Zen kirekam em lowehe gwen- sap zi bina in de zën emsa kara tabin srëmnak, sap emsa de kara tabinnik. Hwëna anakan em ëenlala gwe-gwen, "Èe an diki Kristus mo tana iltikinnik de gwë gwen zi. Zi mo tana iltikinnik homë. Èe zep asa aha-ere enlalakam Bian Alap mo dwam gwibin sin zini an hon syal gwe-gwer." ⁷ Zen in zep em isrip-sri naban ere mo zi bina in mo syala gol gwen- anakare enlala naban, "Asa an Bian Yesus awe de syal gwen hap dam tasiki, zep èe an zëno syalsaë go'an. Zini an moka homë." ⁸ Emki hen ëenlala gwe-gwen, "Dawemsa de syal gwe-gwibin wenyä, Bian sa zëbe mae hap dawemna golzimdi- sap tana iltikinnik de lowehen wenyä kip, hen sap kirenak de lowehen srëm wenyä kip."

Zi de zère hon de babu gwen zisi kirekam golëlowehe gwen hap de ol:

⁹ Em hen zisi de bi gwibiridan wenyä, dawem enkam em golëlowehe gwen- ere mae hon de ëbabu gwen zini in saye. Bahem jala ban anakan tik-tik ta gwibin, "Em de ansa nabakam syal gwibin srëmkam, èe asa emsa lek tyal." Emki ëenlala gwe-gwen, "Deban mae apdekam nëno mae mo Zi Bina hen ki- in Zen ngatan zi mo langnak gwë'araye. Hen Zen hom ahakore en naka nwekam golëake gwenda."

Mae hap de ol: Eijan hap em ëtamal gwen.

* **5:31** 5:31 Kej. 2:24; Mat. 19:1-9; Mrk. 10:1-12 * **6:3** 6:3 Kel. 20:12; Ul. 5:16 * **6:5** 6:5 Orep tangan zini hen aha zisi karekkam jap nul sonenda gwëk. Zi de tahalha hap zère mo bon yalsa nul sonen srëmkam, desa man dahyo gwëk- pasarak de hwëna aha zi hip te-ala hap lirak tabin hip. Zëno bon de sërkam yawal gwenkam, dekam we wal walas zeban dahyo gwëk- desa de kitak lirak tabin hip. Men desa kirekam lirak da gwibik, zen dekam zep hwëna zi bina in mo tana iltikinnik ëbabu gwe-gwëk. Dekam hom beyakam èheya-hya gwe-gwëk. Sap heya gwen naka de etan balk tankam, desa man damera gwëk. Tana iltikinnik de ëbabu gwe-gwen zini, desa sap de lek-lek ta gwibin, ahaksa tamera gwen. Pemerinta hom kire hap jalse neibirida gwëk. (1Tim. 6:1-2; Tit. 2:9-10)

¹⁰ Zep aumwa hap ëe ama emsa gwibirida'an: Bian han de zeraha-en gwen ennak nen tatem ëzauk gwen, sap zëno sosonna mam tanganna. ¹¹ Sap nen angkam dowal mo kigi nabane ëreija'an, hen zen mes tangan eijan hap tewesiki. Zen in zep, eijan hap de kirekam-kirekamna mensa Alap nëbe mae hap gol gwizimnira, desa nen kitak alala tan hen teirensin. Zen dekam esa tatem ëzaul. ¹² Sap nen zi bosyan han de eijan hap home ëtamal gwe'an. Hwëna kirekam-kirekam dowal-dowala ban de golëeijan habe ëtamal gwe'an- men zen angkam de lang kawesinni ansa bi neibi'inke, hen men zen ngli nakon tïngare dowal-dowala teipsinkim irik ni'in halke. ¹³ Zen in zep, tïngare Alap onakore eijan hap de kirekirena insa nen teirensin hen alala tandekam de dawemkam nëno mae mo jal zini insa golëeijan hap, zen de nësa tobe gul zunnak, hëndep eijan yala in de tap gwennak eka nama tatem ëzauk.

¹⁴ Zen in zep, nen tatem ëzaun. Alap onakore eiwa de ola, tak makan nen darak tan. Hen anakare enlalana biti makan nen darak tan, "Alap eiwa mes abe hap golblaka- ëe dikim zëre mo nwenak gwën hap, san de kareksa de gol gwen srëm zi." ¹⁵ Alap onakore ol dawemna, zëre han dikim zerumlae gwen hap dena, zao en nen ki tatem ëzaun. Zen san de eijan hap de sepatuna kiye- nen dikim tatetekam ëzaun hup dena. ¹⁶ Dowal mo kigi mo gwetapna, zen syauk nuban. Zen de nëbon tisin srëm hap, Biansa nen anakan taibli gweblan, "Zen Zen sa asa il gwehe gweblala." ¹⁷ Eijan hap de topina, zen anakare enlala naban nen lowehe gwen, "Asa mes Yesus ngaya taka." Hen Alap mo ola, zen nëbok makan nen teirensin, sap Alap mo Enho nakore sosonna, zen zëwe. ¹⁸ Banakare maekam de lowehen nakon, Alapsa nen zëre mo Enho nakore sosonkam gu sonebla tine gwen. Salok-salokkam nen lowehe gwen, hen Alapsa de abe ta gwenna bap nen ësin gwe hana gwen. Ere mae en hap bahem gu sone gweblan, hwëna tïngare langnak de Kristen zi hip em hen gu sone gweblan.

¹⁹⁻²⁰ Asa hen ol gu sonenkan bahem eיתי gwe-gweblan. Sap ëe ol dawem gol halada gwen jal habë jalom ëk tihinak awe gwë gwe'an- Kristus hup de ol aning gusu de Yahudi srëm zi mo lang san dep gol halada gwen jal hap. Anakarekam emki gu sone gweblan, "Bian, Paulus hup enlala blala ing ta sone gwebla- zen dekakim udobe naban ëngaya gwen hap de ol dawemsa srip gulsuk gwizimki."

²¹⁻²² Nëno mae mo wal bose dawemna, Tikikus Bak, zen tatetekam Bian mo nganak syal gwe-gwenda. Zen sa emsa ëkkam abe hap de ola anakan tonbirida zala, "Zen angkam kirekam bwinak gwë'ara." In zebë ebon mae osan dep zer sone'an- zen de abe hap hen ano wal bose wal hap denaka emsa tonbiridazan hap. Eno mae mo abe hap de enlala ngalapna dekam sa sëwe hera.

²³ Dikire Bian Alap ne Bian Kristus Yesus nebon onakon ebe mae hap hata gwizimk- em dikim kwasang-kwasang naban lowehe gwen hap dena, hen Zëna en naka dikim taiblizimdin hip denaye. Sap em in zëre nik mo taha terenake lowehe gwe'an. ²⁴ Dikire Alap onakore kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwekhen tïngan men zëbon mae Bian Kristus Yesus hup de kwasang-kwasangna tinsin srëmkan lwa gwananke.

Paulus mo surat Pilipik de Kristen zi hip

¹ Tingare Pilipik de Kristus hun de zeraha-en gwen wenyu kip, hen zêwe de Kristen zi mo nol-nola kip,

hen Kristen zi mo tahasa de tri so gwen wenyu kip,

Kristus mo nganak de syal ên zi darena, Paulus ne Timotius ne onakon:

² Dawem! Nêre mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasangna mamkam ebe mae hap ol gwizim. Hen nen zêre nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

³ Êe, Paulus, kimê emsa enlala gwibirida gwenan, êe dekam ama Alap hap dawemsa gol gweblanan. ⁴ Hen êe kimê kitak ebe mae hap Alapsa abe ta gwenan, dekam isrip-sri nabanê gu sone gweblanan. ⁵ Sap em mese ano tahana tri koso gwek- dekam de Alap onakore ol dawemsa gol halada gwen hapye, nonol lone sennak kimê ebon mae hatak, hêndep angkam namae tri koso gwenan. ⁶ Êe kimê ebon mae onak hatak, Alap Zêna dekam zep emsa êse yang tabin makan de li ta sonebinkim kon gwesibirida hanaka. Êe in zebê anakan taïblibla'an: Zen sa etan kire syala eno mae mo enhonak sul sonezim zahera-hêndep Yesus mo lwa halzan hap de yaklanak de hata'ak. ⁷ In aïris tangan- êe de kirekam emsa enlala gwibiridan naye. Sap em in ano dang tininak dena. Sap em orep mese ano tahana ap tri koso gweblak, hêndep bwinak awe de gwënnak namae asa mas ê gwebla'an. Sap em mese ano syala anakan dam ulsuk, "Zen Alap zêre mo kwasang-kwasang nakon wei yul soneblaka- dekam de êngaya gwen hap de ol dawemsa golasas gwe-gwen hap denaye." ⁸ Alap tawana: Êe ama kitak emsa Kristus onakore kwasang-kwasang nakon enlwan gwibirida gwenan.

⁹ Zep êe a kirekamê mo ebe mae hap Alapsa abe ta gwenanye,

"Bian, dikire zêno mae mo kwasang-kwasangna mam gwesik song gwek, hen zen diki zen anakan tame gul gwen hen klis gul gwen, 'Êe kirekam asa aha zi hip kwasangna oltrei gwizim.' ¹⁰ Zen diki zen ere mo dwam gwibinni anakan klis gul gwen, 'An dawemna. Hwëna an diki zen tangan dawem tangan wenyaye'- dekamim enho lalakkam hen kles gwesin srëmkam lowehe gwek, hêndep Kristus mo lwa halzan hap de yaklanak de hata'ak.

¹¹ Sap zen hen mes Tane om Yesus hun nêraha-en gwek, zep dikire zêbon mae onakon hen dawemna wet so gwek. Desa de kirekam hlaludankam, zen dekam tangan sa tingare zini ere mo bosena teip nulsublunda gwer."

Mae hap de ol: Êe Kristus ensaë blol gwebla'an.

¹² Aya wal oso wal, êe ama dwam gwe'an- em dikim abe hap dena ansa êtawaw gwen hap: Zen sap man êdwam gwe-gwenan- ano êksa de ap mat so-sublun hap, zep asa karek da gwenan. Hwëna zen mes ki Alap mo dwam gwibin sin lwak- Yesus hup de ol dawemna insa dikim etan gollanga gwesik haladan hap.*

¹³ Hêndep zep tingare Roma mo teipsin zisi de kara ta gwen hap de jana nabare zini hen awe dena kitak mes anakan asa nasablak, "Zen Kristus hup de jal hap bwinak gwë'ara." ¹⁴ Sap eiwa, êe bwinakê gwë gwe'an, hwëna tatemê nama zauk gwe'an. Zen dekon zep awe de Kristen zini Biansa de taïbliblannak mes etan êtatete gwek. Hêndep zep aïrin srëmkam etan enlala tatete naban Yesus hup de ol dawemkam donbirida gwe'an.

¹⁵ Sap eiwa kirekam, hwëna ahakon enlala lalak naban hom Yesus hup de ol dawemna donbirida gwenan. Zen hwëna anakare enlala naban donbirida gwenan, "Paulus de nama bwinak gwënkam, êe asa hwëna jematnak awe mam gwer, hen asa zisi beyakam êre osan dep hlilin gwer." Hwëna ahakon hen enho dawem naban donbirida gwenan- kire enlala srëmkam.

¹⁶ Zen abe hap de kwasang tola ban donbirida gwenan. Sap zen mes anakan tame nuk, "Yesus mes Paulussu dam tasiki-dekam de zêre hap de ol dawemsa golasas gwe-gwen hapye. In zep tol hêndep bwinak gwë'ara." ¹⁷ Hwëna ahakore wenyu in, zen aha-ere enlala naban hom Yesus hup de ol dawemna donbirida gwenan. Zen hwëna zêre mae mo bosesa dikim mam gun hup de enlala naban donbirida gwenan. Zêno mae mo enlalana anakan lwa gwizimnira, "Paulus mo enlala dekamim bwi nakon beya gweblaka, sap êe an angkam ama êmam-mam gwe'an."

¹⁸ Hwëna abe hap bana hom! Sap sa ahakon kire enlala naban Yesus hup dena donbirida gwer. Hwëna abe hap men zen tangan bol-zaun gwebla'an, diki Kristus hup dena zen langa gwesik haladan. Êe in zebê isrip-sri naban gwë gwenan. Hen êe asa isrip-sri gwe tine gwer, ¹⁹ sap êe tawana: Em ema abe hap Alapsa abe la gwenan, hen Yesus zêre mo Enho nakore

* 1:12 1:12 2Tim. 2:9

sosonkam sa asa mas gwe-gweblala. Zen zep asa jalom ëk tihina an kon wet sol.

²⁰ Ëna hen zebë Alap hap enlala zon tasiblin naban anakan dwam gwe-gwe'an, "Ëe babë karekkam ton gwen. Hëndep dekon babë saher gwen- nonol tanganna angkam. Diki asa anakan zen enlala gwe-gweblan, 'Zen dawemkam Kristussu de taibliblannak tatem zauku, hen zëbe hap de ol dawemna udobe naban golasas gwe-gweka.'" Dekam sa tingare zini Kristus mo bosena abon onakon teip nulsublunda gwer- sap ëe de nama gwënnak, sap hen asa de tan hyanak.* ²¹ Sap ëe mesë ëre mo gwënnak kitak Kristus en hon blol gwëk, hen ëe Kristus en habë gwë gwe'an. Hen ëe de tinnë airis, sap dekam ëe Kristus hun asa aha-erenak ë gwer.* ²² Hwëna ëe de nama ngaya nik gwënkam, ëe dekam dawem enkam de Kristus mo nganak syal gwe-gwen hap asa alp gwe tine gwer. Zep angkam tin hip denaban ngaya gwen hap denaban ëe homë kles so'an. ²³ Hwëna dan-dan in airis. Hwëna aena emsa de hli yuludan hap denakaë tangan dwam gwe-gwibi'in- dekam de Kristus hun apdekam ë gwen hap. Sap zen dawem tangan wenya zen.* ²⁴ Hwëna na-en tangan babë emsa hli yuludan. Sap em namae asa dwam ë gwebla'an- dekam de emsa mas gwibirida gwen hapye.

²⁵ Sap ëe kirekamë tame guk, zen in zep asa nama Yesus osan dep dikim titi ta gwibin hip emsa golëlowehe gwer- eno mae mo ei nik dekakim bil gwëk, hen isrip-sri dekakim taman kini gwëk. ²⁶ Kirekam de lwankam, ëe de hëndep etan ebon mae hata zankam, em esa tangan Kristus mo bosena teip ulsublul.

²⁷ Zep banakare mae de abon lwankam, eno mae mo apdekam de lowehe gwenna, zen diki Kristus hup de ol dawem naban de apde në gwëk. Zep ëe de emsa amjanbinkim, ahaksa langa nakon de salbiri-dankam, dekam sa anakare ola wet so gwer,

"Zen nama Yesussu de taibliblannak tatem ëzauk gwe'an, sap zen aha-ere enlalakam lowehe gwenan.

Zen hen kitak ëngaya gwen hap de ol dawemsa de golasas gwënnak dowal mo kigi hon de syal ta gwen zi niban eijan makan lowehe gwe'an.

²⁸ Men zen sap Yesussu de taibliblan hap jalse neibirida gwenan, zen hwëna hom desa nairibirida gwenan."

Zen zep, kirekam de em zëno mae mo nwenak lowehe gwenkam, zen dekam sa anakan dam nulsuk gwer, "Alap sa desa

en ngaya tabiri. Nen hwëna esa juwer." ²⁹ Sap Alap in kim emsa zëre mo kwasang-kwasang nakon kwang guludaka, zen Kristussu de taibliblan en hap hom. Hwëna Zen hen dekam de Kristus mo bose hap kareksa goltowe gwen hap emsa kwang guludaka.* ³⁰ Zep nen apdekam Kristus mo jana zi makane karekna oltowe gwenan- in kirekame asa kara la gwëk, men kimë nama emsa golëlowehe gwëkke. Hen men kirekame nër hom asa asalblak, ëe namaë kirekam nëbe mae hap de jal zi niban golëeija gwe'an.

2

Kristus mo kim de lowehe gwen hap de ol:

¹ Aya-wal oso-wal, nen kie anakan eis gwibirin:

Kristus hun de zeraha-en gwenkam, zen dekam zep enho nakon dikim tatete gwen hap dena eis gwibirin.

Zëno kwasangna hen ki nëno mae mo enhonak lwa gwenan.

Hen zëno Enhona man nësa golëlowehe gwenda,

zebe aha-ere enlala naban lowehe gwenan, hen nënaka kwasang eibirida gwenan.

² Sap nen kirekame eis gwibirin, zen in zebë emsa titi tabi'in: A kire enkam lowehe gwëk:

enlalana aha-en,

kwasangna aha-en,

enhona aha-en,

hen dwam gwibinni aha-en.

Kirekam de lowehe gwenkam, ëe asa tangan emsa isrip-sri gwibirida gwer.

³ Bahem ba maesa anakare enlala naban syal gwe-gwibin, "Diki ëe amaka mam gwe'an." Hen bolte-bolte enlalana bahem ing ta sone gwen. Hwëna enlala betekkam em ere mae mo Kristen bose walya anakare enlala naban blikip gwesibirida gwen, "Zen mamna. Ëe an betekna." ⁴ Bahem ere mae en mo tim en hap ëalp gwe-gwen. Hwëna aha zisi de mas gwibirida gwen hap em hen ëalp gwe-gwen.

⁵ Emki hen ere mae mo enlalana betek ta gwibin- men kirekam hen Kristus Zënaka Alapsa de blikip gwesiblin hap betek takake.

⁶ Yesus nonol lonesen nakon kim gwëka, Zen dekam Alap Zëna kiye.

Hwëna Zen hom desa zëre en hap anakan inik gwibirki, "Diki A-enë Alap han ë gwen."

⁷ Zen hwëna man desa hli yulku- dekam de tingare zi mo tana iltikinnik babu gwen zi mo kim syal gwe-gwen hap. Hëndep zi tangankam zep okamanak awe hata zaka- an ki hen nen.

⁸ Dekam zep Alapsa de betek gweblan hap Zënaka tïn hip sosok taka- in kim karekkam te-lidak sonnäk de makan ta irinkim dakye. *

⁹ Zen in zep hëndep Alap teipsin tanganak drë neka,

hen zëno bosena tingare ahakore bosenakon teip gulubluka.

¹⁰ Zep zëno bosesa de salbinkim dikiretingan boklena kom da gweblak-sap ngatan zi mo langnak de wenya, sap okamanak de wenya, sap juwen zi mo langnak de wenya.

¹¹ Hen dikire tingan anakan ëkira gwegwek, "Kristus Yesus Zen eiwa teipsin tanganna!"

Sap kirekam de Yesussu boltere tankam, dekam hen Bian Alap zëre mo bosesa teip ulsublu'an. *

¹² Zen in zep, aya-wal oso-wal, men kirekam Yesus Alapsa blikip gwesiblika, nen hen kirekam nen Alapsa blikip gwesik gweblan. Èe kimë nama emsa golëlowehe gwek, em dekam dawemkame ano ol san Alapsa betek ë gweblak. Zep ano tim bwanak kire enkam em betek gweblatine gwen. Sap Alap insa kirekam owas tangankam nësa ngaya tabirki, zep nen airiblan naban zëre hon dikim ëtal gwesin hip ëalp gwe-gwen. ¹³ Sap Zen Zen nësa enho nakon golësyal ta gwenda- dekam de zëre mo dwam gwibin sin aha-ere enlakam ang ta gwen hapye.

¹⁴ Zep nen banakare maesa de goltowen nakon, tonsun srëmkam hen keisa-keisa srëmkam nen lowehe gwen. ¹⁵⁻¹⁶ Sap nen dekam aha zi mo nwenak esa ënwemase gwer- san de Alap mo wei-wik gun walasna kiye, enlala lalak enna hen enho kles gwesin srëmna. Zep nen kime ëngaya gwen hap de ol dawemna okama kawesinnik awe ol halada gwenan, dekam enlala kawesin zi mo nwenak esa ënwemase gwe-gwer- san de keis de zil anenna kiye. Zep Kristus mo lwa halzan hap de yaklanak de hatankam, ëe asa isrip-sri naban zëbe hap emsa anakan golëtrëblal, "An zen- ano syal gwibinkim de Emsa taibliblan wenyaye. Èe waba hap homë dan-sin niban syal gwibirida gwek- men kire hap Ena asa zer sonekaye."

¹⁷ Ano emsa de syal gwibin nikon insa Yesussu dawemkam laibliblak, zep em mese ere mae mo timni zëbe hap sosok

ulblik. Zep eno mae mo lowe henna in man Alap hon nwe-mase gwe-gwe'an- san de otweransa de zëbe hap tru tasik seblanna kiye. Zep hen kirekam, asa de tankam de ano kal wet so'ak, dekam sa hen nwe-mase gwer- nëno mae mo tim sosok gublunna insa de Alap hap goltrë seblanna kiye. Zen in zebë emsa gubirida'an: Alap sa nëno mae mo syala ansa dokwak gulu! Èe in zebë isrip-sri gwe-gwe'an, hen ëe ama eno mae mo kire hap de isrip-srina eis gwibi'in. ¹⁸ Zen in zebë emsa gubirida'an: Emki hen ëisrip-sri gwe-gwen, hen ano isrip-srina insa emki gul irin.

Mae hap de ol: Paulus kim Timotius ne Epafroditus neka de teisy sonen hap kalang gwe'ankake.

¹⁹ Bian Yesus mo dwam gwibin sin diki lwa'ak, ee ama Timotiussu de nabakam ebon mae osan dep zer sonen hap dwam gwe'an. Zen kim de etan ebon mae onakore ol dawem naban gollwa ha'an zaka, ano enlalana dekam tangan sa oto gwesili.

²⁰ Timotius in zen en tangan- aban de enho apde ën naye. In zep zen hen dawemkam emsa de mas gwibirida gwen hap alp gwibirida gwenda. ²¹ Ahakon kitak zëre mae mo timsi ngalap nei gwibirin. Hwëna dekam Yesus hup de syala man eititi nei gwibirin. ²² Hwëna em mese hen desa anakan tame lak, "Zen taibliblan tanganna." Aban kimë Yesus hup de ol dawemna ol halada gwek, ëe dekam ëre mo walas tangan makanë zersyal gwegwek. ²³ Zep ëe asa nabakam Timotiussu ebon mae osan dep zer sonezal- Roma mo teipsin-teipsinnikim de abe hap dena klis nu'ikye. ²⁴ Hen ëe ama Biansa anakan taiblibla'an, "Molya holo gwek, dekam sa ëre hap hen orana kles tyasiblibla- dekam de emsa etan duwebiridazan hapye."

²⁵ Suratna an han ëe ama ein nère mae mo wal bose dawemna Epafroditussu etan ebon mae osan dep zer sone'an. Em sap desae ano tahasa de tri so gweblan hap ër sonek. Zen ano syal bose dawem, hen ëe debanë dowal mo kigisa ëreija gwenan. ²⁶ Zen man kitak emsa emsa lwabirda gwenda, hen enlalana anakare hap dowebla hana gwenda, "Zen kim sang-sangna asa nasalblak, zen man tangan asa ngalap në gwebla'an." ²⁷ Eiwa, zen man tangan sang-sangna sabak gweka, hëndep tïn hip alp gwesiki. Hwëna Alap man kwasang gweblaka, hen asa kwasang gweblaka. Sap zen de tillinam ano enlala dowe hananna dekam tangan maka taman kinika. ²⁸ In zebë ebon mae osan dep de etan zer sonen hap dwam gwebla'an. Sap

* 2:8 2:8 Ibr. 5:8; 12:2 * 2:11 2:11 Ef. 1:20-21; Yes. 45:23

hla tankam esa tangan isrip-sri ëblal. Hen ano ebe mae hap de embwanna, hen zëbe hap dena, dekam sa sëwe hera. ²⁹ Zep emki nêre mae mo wal bose dawemna in isrip-sri naban dokwak tan- Kristen zini nen men kirekame nênaka dokwak ulida gwenanke. Kirekam de zisi emki blikip gwesibirida gwen, ³⁰ sap zen mes Kristus hon de syal gwe-gwen hap zêre mo angna sosok taka, hêndep eno mae mo bose hap de ano tahasa tri so gweblannak maka tilki.

3

Yesus en hon de ëblol gwe-gwen hap de ol:

¹ Zep aya-wal oso-wal, aumwa hap ëe ama emsa gubirida'an: Dawem enkam Bian Yesussu isrip-sri ë gweblak. Ëe sap mesë isrip-sri hap dena suratnak awe ale gulzim, hwëna etan kire habë emsa titi tabi'in. Sap zen dekam tangan esa ëtatete gwer. ² Hwëna terya-tyakam lowehe gwëk. Lwa makare zi mana emsa karek san dep lup nulin halank! Zen zen yasik da gwibirin- dekam de to mip blom tasibinkim timsi karek gun hupye. Sap zen man tim nul gwenan, "Yahudi mo ëpba titi tabin ola in san de ang tankam dekam esa Alap mo nwenak ëdakastil." ³ Hwëna em bahem desan ang ta gwen. Sap nen mese Alap mo nwenak ëdakastil. Zen hom. Sap nen an Alap zêre mo Enho ensa de blol gwe-gweblankame Alapsa betek ë gweblanan. Nen Yesus ensae anakan boltere la gwenan, "Zen diki Zen sa asa ngaya tala." Nen home anakan tim ul gwenan, "Ëe de kiresa tahakam syal gwibinkim dekam asa Alap mo nwenak dakastil." *

⁴ Hwëna orep ëe amaka Yahudi Kristen zini in mo kirekam de tawa tabin sin dan syal-syala ban ang gwe'an. Sap ëe ama sêrkam tangan Yahudi mo titi tabin ol san ang gwe-gwëk. Zëbon mae onakon nara molya asa kwë ta'anam- aha-en mae de ngip gun srëmkamyë. ⁵ Musa mo titi tabin ol san de ang tan hap, asa de jaha gwen nakon kim mingguna aha-en tamank, dekam zep asa to mipna blablon-subluk. Ëe an Israel wal tangan, Benyamin Bak mo ausu nakorena. Ano auyan-azana tingan lbrani mo ausu nakore zi. Hen ëe sêrkam tanganë Musa mo titi tabin ol san ang gwe-gwëk, hêndep zebë Farisi hon tik. ⁶ Ëe zëno mae mo tawa tabin sin enlala syal-syala banë ang gwe-gwëk. In zebë hêndep Kristen zini karek ta gwibik. Hêndep zini ba nakon dep?- asa

gublunna, "Zen mes Musa mo titi tabin ola gulumunku."

⁷ Hwëna mensaë sêrkam orep kyang-kyang gulsuk gwëk, ëe mesë desa kitak Kristus ensa dikim hwëna ang gwe-gweblan hap tapbla guk. Zen diki zen tangan- dawem wenyaye. Nonol in desanë ang gwe'ak, zen waba hap. ⁸ Yahudi mo ëpba ol ensa homë kirekam enlala gwe-gwibirin, hwëna tîngare zi mo kirekam-kirekam syal gwibinsi, zen kitak waba hap. Diki dawemna aha-en: Ano Bian Yesussu de tame tanna, zen diki zen-dawem tangan wenyaye. Desa de ang gweblan hap, zen zebë hêndep tîngan anakare enlala naban tapbla guk, "Zen san de blë nabare tembanena kiye- hiri gun en hap dena." Diki ëe ama tangan Kristus en hon de gwë gwen hap dwam gwe-gwe'an- dekam tangan de sêrkam Kristussu tame tan hap, ⁹ hêndep Deban en tangan de zeraha-en gwen hap. Zep ëe ëre en mo sostonkam homë etan alp gwe-gwe'an- titi tabin ol san de ang gwe-gwenkam de Alap mo nwenak dakastin hupye. Hwëna Alap Zëna mes ëe dikim dakastin hip dena abe hap syal gwibir-blika- ëe kimë Kristussu taiblîblakke. ¹⁰ Zep ëe ama tangan Kristussu de anakan tame tan hap dwam gwe-gwe'an,

"Diki zëno sosonna, men dekam tîn nikon ngaya gwëka, abon zen hen lwa gwen.

Hen ano enlalan diki zëno kim zen hen lwa gwen- Zen in kim sap karekna goltowe gwëkaye.

Diki ëe hen ëre mo angna sosok tan- men kirekam Zëna zêre mo angna tîn hip sosok takake.

¹¹ Hêndep ëe hen wëhë Yesussu tana wei san zertro song gwe'ak?- tîn nikon de etan ngaya gwenkamye."

Yesussu de tana wei san zertron hap de ol:

¹² Hwëna ëe homë ënaka anakan boltere ta'an, "Ëe mesë tangan Yesussu hli-hli tasik," ahaksa, "Ano enhona mes tangan lalak gwer." Hwëna ëe namaë kirekam dikim gwën hap Yesussu dan syal-syala ban zertro song gwe'an. Sap zëwe de hêndep hatan hap mes ki asa Kristus kwang taka. ¹³ Aya-wal oso-wal, sap eiwa, ëe nama homë tangan tal gwes'i'in, hwëna ëe anakare enlala en nabanë zertron da'an,

Ëe Kristus en osan anik dam gwesikhak.

Ëe babë lure san de banakare maesa enlala gwibin niban zertron- ënaka de boltere tan hap de enlala, ahaksa enlala dowe hanan nabanye.

* 3:3 3:3 Rom. 2:28-29; Gal. 6:15

Sap ëe ngein en san debë ¹⁴ dam-dam enkam hluwe'an- dekam de nabakam hatan hap, men zëwe dep Kristus mo kwasang-kwasang nakon Alap asa kwang takake. *

¹⁵ Zep dikire hen tingan men zen Kristussu de zeraha-en gwennak ëzise gwe'an kirekam de enlala naban lowehe gwek. Hwëna men zen de lure san lwan dahal gwe'ak, Alap sa desa etan oto tasik gwibiri. ¹⁶ Zep orana men zëwe Kristussu de zertronkam wet so gwe'ak, dekon en bahem lwan dahan. Hwëna emki dekon zertronkam ayang gun.

¹⁷ Zen zep, aya-wal oso-wal, ano mae mo kim lowehe gwek- men kirekamë Timotius mae han ënaka ebe mae hap ërak la gwibir-zimkke. Zini men zen hen ano mae mo kim lowehe gwenan, emki hen desa salbirida gwen.* ¹⁸ Sap ëe mesë emsa de gubirida gwenna beya guk, hen angkam etan nwe go-ho nabanë emsa gubirida'an: Zini beya nik zëre mae mo lowehen nakon anakare enlalana nërtrei gwizimnin, "Jesus zen waba hap te-lidak sonnakk tilki." ¹⁹ Kirekam de zini zen syauk blanakk dep dena! Zen hom Alapsa betek në gweblanan, hwëna zëre mae mo tim nikore hole-hlena in desa en betek neibirisen gwenan. Zen zëre mae mo lowe henssa boltere nul gwenan, hwëna zen diki maka nolsaher gwe-gwenan. Sap zëno mae mo enlalana zen auhu-kama ennak dep dena. ²⁰ Hwëna nen an ngatan zi mo langnak dep de wenyä zen. Nen in zebe enlala zon tasiblin naban nësa de ngaya tabin hip de Zini Bian Yesussu kara ë gweblanan. ²¹ Zen sa nëno mae mo auhu-kama tim sin-sinni ansa nëp wet tyasibir-zim zira- dekam de zëre mo tim makan ëliwehen hap. Nen hen dekam zëre mo kim esa ëltil ane gwer. Sap zëno kirekam de syal gwibin hip de sosonna man tangan taman kinik. Zen zep sa okamana ansa kitak hëndep denaban bi gwibir zira.

4

Aumwa hap de ol zim-zim:

¹ Zen in zep, aya-wal oso-wal, zen kirekam em Bian Yesussu de taibliblannak tatem ëzaun. Em ano kwasang gwibirida gwen wenyä- men desaë sap hlaludan hap embwan gwibirida gwenanke. Em in zen tangan ano isrip-sri gwibiridan wenyäye.*

² Yudia ne Sintike ne, ëe ama emsa titi so'an: Aha-ere enlalakam emki ën, sap em apdekam mese Kristus hun ëraha-en gweka. ³ Hen Sizigus Bak, em eiwa ano

syal bose dawem. Emki we darena insa mas gwizimdin- zen dekakim enlalasa aha-en lak. Sap ëe kimë iwe syal gwe-gwek, zen ano tahasa ap tri koso gweblak-dekam de Yesus hup de ol dawemsa gol-luwe gwen hap. Zen Klemen Bak Swe mae han apdekam ano tahasa ap tri noso gweblak. Ëe ama taibli'an: Zëno mae mo bosem-sena mes ngatan zi mo langnak hëndep de ëngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukunak ale dabik.

⁴ Em dwan Bian mo bi gwibiridan nakake. Zen in zep em ëisrip-sri gwe tine gwen. Etan emsa gubirida'an: Em ëisrip-sri gwe tine gwen. ⁵ Dikire tingan emsa anakan hla nulida gwek, "Zëno mae mo enhona sae-sae tanganna. Jakal-jakala tawa naka hom." Zen kirekam em lowehe gwen, sap Bian Yesus man angkam hatan hap golek de gwe'ara. ⁶ Bahem banakare mae hap ëngalap gwe-gwen. Diki Alap hap em tingan anakan kira gul gweblan, "Ëe ama tol kire hap talaha gwe'an," ahaksa, "Ëe kire kareksaë goltowenan." Hen deban dawemsa em golbla tine gwen. ⁷ Nen de kirekam Alap hap kitak yaing gil gweblankam, Zen dekam sa anakan dikim tame gul gwen hap de enlalana nëbe mae hap ing ta sone gwizimdi, "Nen an eiwa zëre mo taha terenake lowehe gwenan." Mensa Alap kirekam ing ta sone gwizimnira, zini desa toton bëjen tame gun- Kristus hun de zeraha-en gwen srëmkamyë.

⁸ Zep aya-wal oso-wal, aumwa hap ëe ama emsa gubirida'an: Emki ere mae mo enhonak anakare enlala dawem emsa ing ta sone gwen: Eiwa de enlala, kwasang-kwasang enlala, dam-dam enkam de gwën hap de enlala, enho kles gwesin srëmkam de gwën hap de enlala, sae-saekam de lowehe gwen hap de enlala, hen Alap en hon dikim tal gwesin hip de enlalasa.

⁹ Mensa ëe emsa tawa ta gwibik hen ayang gul gwizimk, sap olkam ahaksa ënaka de ebe mae hap ërak tazimdkim, zen kire enkam lowehe gwek. Dekam Alap, men Zen zëre mo tahana nëp deisu guzim'ira, Zën sa emsa golëlowehe gwerä.

Paulus kim Pilipik de Kristen zi hip dawemna gol sonezimkike, sap zen mes zëno tahalhana su nul sone gweblak:

¹⁰ Eno mae mo zi lup gul sonenna kim yaing gwezak, ëe ama dekam Biansa dawemkam isrip-sri gweblak. Sap ëe holokamë dwam gwe-gwek- dekam de

* 3:14 3:14 1Kor. 9:24-27 * 3:17 3:17 1Kor. 4:16; 11:1

* 4:1 4:1 1Tes. 2:19-20

ebon mae onakore olsa sane gwen hapye. Hëndep em kime nêr hom asa mas ëblak, ëe dekam zebë hen emsa anakan tawa gwibiridak, "Zen nama asa kwasang nê gweblanan." Em home sap asa de kwasang gweblanna olzausuk. Hwëna ëe an langanakë gwë gwenan, zebë eno mae mo abe hap de kwasangna insa tawa gwibir srëm gwe-gwek. ¹¹ Hwëna ëe homë anakan eisbik, "Zen mes asa da dasik." Sap ano enlalana mes tangan hohle gweka- sap banakare tahalha mae naban de gwën, hwëna dekam sowe henkam de gwën makanë eis gwibirin. ¹² Zep ëe sap de tahalha naban gwën, hen sap tahalha srëmkamye, ëe hwëna sowe henkam de gwën makanë eis gwibirin. Zep ëe mesë tangan dam gulsuk- mensa zini sërkam dei gwibirinye! Zen in zep sap banakare maesa de goltowen nakon, sap itri naban de sowe henkam gwënnä, sap hen usak naban de tahalhakam gwënnä, ëe nama asa sowehehen enkam de gwë gwen makan eis gwibir. ¹³ Sap banakare maesa de goltowe gwenkam ëe nama asa isrip-sri naban gwë gwer, sap Kristus man abe hap sosonna insa gol gweblanda. ¹⁴ Hwëna sap kirekam, em ema tangan ësäm gwesik- ano tahalhana insa de ap sul soneblankamye.

¹⁵ Hen Pilipik de zini, ena tawana: Ëe kimë ëse tak ere mae mo langna Make-doniasa hli yuk- ol dawemsa dekon etan aha lang san gol haladan hap, dekam em ene ano tahalhana ap su kul sone gweblak. Hen zini kim ano ol toran nakon Yesussu daïbli gweblak, dekam hen em ene ano isrip-srina eis gwibik. ¹⁶ Hen Tesalonikak kimë tahalhakam gwë gwek, zëwe henhenkame ano tahalhana ap su kul sone gweblak. ¹⁷ Hwëna bahem asa kil ün, "An sawe olsa ki asa gu sonebiridaka." Bëjënë. Diki ëe ama tangan dwam gwe'an- em dikim anakan ëtawa gwen hap, "Alap sa abe mae hap dawemna mam gulsuzimdi, sap ëe ama Paulussu mas ë gweblak." ¹⁸ Eno mae mo asa de mas gwe-gweblanna mes tangan sowehek. Zep in syake. Ëe angkam dawem enkamë gwë gwe'an, sap Epafroditus Bak mes eno mae mo abe hap de gol soneblanna golhata zaka. Eno mae mo asa de mas gwe-gweblanna in man Alap hon nwe-mase gwe-gwenan- san de otweransa de zëbe hap tru tasikse gweblanna kiye. Alap man tangan sam gwesik gwibi'ira. ¹⁹ Zep tingare eno mae mo tahalhana sa hen nêre mae mo Bian Alap Kristus onakore sërkam de kae-kaekam sul sone gwizimdi.

²⁰ Dikire hëndep denaban Bian Alap mo bosena teip nulsublunda gwek! In eiwa

tangan.

²¹ Dawem! Ano dawem gol sonenna an amki hen tingare Kristus hun de zeraha-en gwen wenyä enbiridak. Eno mae mo ëKristen gwen wal bose wal om men zen aban mae lowe he'an, zen hen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. ²² Hen tingare ahakore Romak de Kristus hun de zeraha-en gwen wenyä kirekam hen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk-nonol tangan men zen Roma mo teipsin tangan zi mo golak syal ta gwenanke.

²³ Dikire Bian Kristus Yesus mo kwasang-kwasangna eno mae mo enhonak lwa gwek.

Paulus mo surat Kolosek de Kristen zi hip

1-2 Tingare Kolosek de Kristen zi hip—men zen enho lalakkam lowehe gwenan, hen Kristus en onak men zen tatem ezauk gwenanke,

Kristus mo dam tasin zini Paulus onakon, hen nere mae mo osona Timotius onakon:

Dawem! Alap mo dwam gwibin sin ki kirekam lwak, zep Kristus asa dam tasiki-zere hap de olsa dikim gol halada gwen hapye. In zebè ebe mae hap ale gulzim'in.

Diki Alap Zèn sa ebe mae hap kwasang-kwasang zemka mamkam gol gwizimdi. Hen nen zèno taha terenak esa lowehe gwer.

Paulus kim wal bose wal zeban Kolosek de Kristen zi hip Alapsa zigu soneblakake:

³ È ère mo wal bose walya ban kimè ebe mae hap Bian Yesus mo Biansa abe la gwenan, èe dekam dawemsaè Alap hap olbla tine gwenan. ⁴ Sap èe mesè anakan èsane gwe-gwek, "Kolosek de Kristen zini in mes tangan Kristusu dawemkam daibliblak, hen zen tingare aya-wal osowalya dawemkam kwasang neibirida gwenan." ⁵ Em mae habe kirekam lowehe gwenan: Sap em anakare enlala nabane Alap hon èyaing gwe kini gwe'an, "Ano mae mo dakal hap de gol dawemna mes ngatan zi mo langnak Alap nèp hamal tazimki." Ngatan zi mo lang hap dena insa, em mese ètawa gwek- in kim eiwa de ol dawemna ebon mae onak hatakke.

⁶ Ol dawemna in angkam man tingare lang san langa gwesik halada'an. Zini zep beyakam èei gwe-gwe'an- in kirekam hen ebon mae onak lwakye. Em kime ol dawemna insa èsane gwek, em dekam zebe anakan tame uk, "Hare Alap mo nèbe mae hap de kwasang-kwasangna eiwa kike." ⁷ Em Epafra Bak onake èsak. Zen ano mae mo syal bose dawem tanganna. Hen zen ano mae mo weinak Kristus mo nganak iwe syal gwe-gwenda. ⁸ Zen kim awe hata zaka, zen man asa gubirida zaka, "Kolosek de Kristen zini man hen emsa Alap mo Enho nakore kwasang-kwasang naban kwasang neibirida gwenan."

⁹ Zen in zep, èe kimè kirekam emsa asal-biridak hèndep angkam, èe homè Alapsa de ebe mae hap abe ta gwenna olzausuk gwenan. Èe anakanè Alapsa abe la gwenan,

"Bian, ere mo dwam gwibinsi de tawa gwibin hip de enlala blalsa emki zèbe mae hap dawemkam ing ta sone gwizimdin-

ere mo Enho nakore enlala blalkam. ¹⁰ Dekam Kolosek de Kristen zi mo lowe henna sa Bian, ere mo nwenak dakastil gwer, hen zen sa aha zi hip anakan noltrei gwizim, 'Bian en hon de lowe henna, an kirekam.' Dekam zèno mae mo lowe henna te makan sa tè gwer- dawemsa de aha zi hip goltrei gwizimdinkim. Hen Bian, dekam zèno mae mo Emsa de tame tanna sa esek gwese gwizim. ¹¹ Bian, dikire ere mo sèrkam de sosonna zèbon mae onak lwa gwek, hèndep zen sèrkam ètatete gwen- sap banakare karek maesa de goltowe gwenkam. Hen deban zen èisrip-sri gwe-gwen, ¹² hen dawemsa zen ebe hap gol gweblan. Sap Em mese zèno mae mo enhona oto tasizimki- zen dikim ngatan zi mo langnak bitì gwen hapye, hen zen dikim ere mo hlil irin zi niban zèwe hèndep denaban lowehe gwen hapye."

¹³ Èe kirekamè Biansa ebe mae hap abe la gwenan, sap Bian mes nèsa lang kawesin nikon hil tibirin halzaka- zère mo dang tininak de Tane mo irik ginnik depye. ¹⁴ Tane zem in, Zen nèsa karek-karek nakon hil ti sonebirki- men zen sap orep nèsa hulekye. Sap Zen Zen- nèno mae mo karek-kareksa de tap gulsuk gwizimdin hip de Zi niye.

Mae hap de ol: Kristus Zen Zen- teipsin tangan Zi niye.

¹⁵ Zini nen home Alapsa nwekam hla la gwenan.

Hwèna Alap mo nonol Walasna Kristus, Zen Alap zère mo nwe-mase naban apdenak.

In zebe Kristus onakon Alapsa anakan tame la gwenan, "Alap Zèna Zen hen kirena."

Tane zem Kristus, Zen hen Alap mo tingare yang tabin wenyik mo teipsinni.

¹⁶ Kitak de kire-kirena, zen Alap Kristus mo taha san yang tabirki- sap ngatan zi mo langnak dena, sap okamanak dena, sap hlaluda gwen wenyia, hen sap hlaluda gwen srèm wenyia.

Sap Alap mes Kristus de kitak bi gwibin hip kalang gweka- sap tingare irik ginni, mamna hen betekna, sap okamanak dena, hen sap ngatan zi mo langnak denaye.

¹⁷ Zep tingare Alap mo yang tabinni, zen ausuna Kristus.

Zen Zen kitak zère mo sosonkam teirensik gwibirida- yakla nwenan, benna, hen hi mae naye. Zen in zep dawemkam aha-erenak èrlwa gwenan.

Zen srēm kam maka ësek wak gwe'an.

¹⁸ Zep Kristus hun de zeraha-en gwen zini, zen okamanak awe san de Kristus mo timni kiye.

Kristus Zëna Zen zëno mae mo nola.

Zen nonol lonesen nakore Zi,

Alap zëre mo nonol Walas.

Zen zep nonol tanganna tïn nikon ngaya gweka-

Zen dikim tïngare ëngaya gwen wenyaka teipsibiridan hap.*

¹⁹ Sap Alap Zëna man tangan tïngare enhonaban de Tane zem in hon gwë gwen hap sam gwesiki.

²⁰ Sap Alap mes kalang gweka

Zëbon onakon de tïngan etan zëre han zerumlae gwen hap-

sap okamanak de lowe he gwen weny

hen ngatan zi mo langnak de weny.

Zen Tane zem in mo kalkam kitak golëumlae gweka-

men zen te-lidak son nakon nëno mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin

hip

wet soblakke.

²¹ Zep nen hen menkam Alap mo jal zi mo kime lowe he gwëk. Nen dekam Alap onakon langanak, sap dekam nëno mae mo lowe henna hen enlalana karek enna.

²² Hwëna angkam mes Kristus nësa Alap zëre hon golëyaing gwëka, hen mes nësa golëumlae gwëka- Zen kim zi tangankam de tim niban nëno mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip tïlkike. Zëno syala in kon zep Alap angkam nësa anakan enlala gwibirida gwe'ara, "Zen mes tangan ëre mo nwenak ëdakastil- san de ëkarek gwen srëm zini kiye." ²³ Zen in zep, Yesusu de taibliblan nakon bap nen ëbutahal gwen. Nen tatem zëwe en ëzauk gwen. Hen Zëbon en nen enlalasa anakan zon tasikin gwen, "Mensa ëngaya gwen hap dena nësa gu-gubiridaka, nen eiwa esa ulin." Nen kire enlalasa gol moko makan eiyas tan- ekakim ëëwak gwe srëm gwe-gwëk. Sap e-en home ol dawemna insa laiblibik. Hwëna desa mes tïngare lang san nol haladak, hen asa mes Bian Yesu dam tasiki- desa de golluwe gwen hapye.

Paulus kim zëre mo syala srip gulsuzimkike:

²⁴ Zen in zep, aya-wal oso-wal, ëe ama isrip-sri gwe-gwe'an- ëe ansa karekna goltowe gwenanye. Ëe sap asa jalom ëk tïhinak awe gwë gwer. Sap ol dawemna insa nen laiblibik, ëe desa de golasas gwe-gwen jal habë awe gwë'an. Nen Kristen zini mese Kristus mo timnik bitï gwëk,

ëe zebë hen anakarekam dam gulsuk, "Ëe kimë Kristus mo bose hap karekna goltowe gwe'an, zen san de Zën de hen etan goltowenna kiye."* ²⁵ Zep Alap asa tïngare Kristen zini emsa de mas gwibirida gwen hap dam tasiki- em in zen hen Kristus mo timnik bitï gwëkke. Hen ano syala, zen emsa de sowe henkam Alap mo olkam hleng sosubirida gwen hap. ²⁶ Ëe men dekamë emsa hleng sosubirida gwe'an, zen men desa orep tangan Alap nësa de ngaya tabin hip dena kalang gwe gukuke. Nëno mae mo ayan-azana, zen man sap desa de tame gun hup dei gwibik. Hwëna angkam Alap mes zëre mo hlil irin zini nëbe mae hap goltreizimki. ²⁷ Hen Zen man dwam gwe'ara- tïngare zi ausu dikim anakan ëtawa gwen hap, "Zëre mo ngaya tabin hip de kalangna in, zen sër kam de hë'ho gwibin tanganna." Bol-zaun tanganna, Kristus Zen dikim nëno mae mo enhonak Zen gwë gwen. Zen dekam tangane anakan tame ul gwenan, "Nen eiwa esa zëre mo ngatannak yaing gwer."

²⁸ Zen in zebë ëre mo wal bose walya ban Alap onakore enlala blalkam tïngare zini anakan titi la gwibirin, "Karek san dep de orana insa baes ëblak. Kristus Zen Zen- ëngaya gwen hap de ora naye." Sap ano mae mo dwam gwibinni, zen tïngare zisi de Alap zëre onak de tagal gulsunnuk anakan golëtrëblan hap, "An mes tangan Kristus hun de zeraha-en gwennak ëtatete gwëk." ²⁹ Ëe, Paulus, zen in zebë tangan tïngare ëre mo sosonkam alp gwe-gwenan. Hwëna ëre en tangan mo sosonkam homë. Hwëna Kristus abon zëre mo sër kam de sosonsa ing gul sone gwenda.

2

¹ Aya-wal oso-wal, ëe ama em dikim ano syal hap denaka ëtawa gwen hap dwam gwe'an. Ëe syala dohon-hon tangannakë gol gwenan- Kolose hen Laodikia de zini ebe mae hapye, hen tïngare ahakore Kristen gwen zi hip men zen hen asa hla da srëm gwe-gwenanke. ² Ëe mae habë tïngare ëKristen gwen zini ebe mae hap alp gwe-gwenan: Em dikim enhon nakon ëtatete gwen hap, hen em dikim enaka de kwasang gwibirida gwenkam ëaha-en gwen hap. Zen dekam esa sul sonenkan anakan tame ul gwer, "Alap insa nër hom zëre mo ngaya tabin hip de kalangna nëp goltreizimki, zen hë'ho gwibin tanganna. Zëno ausuna zen kitak Kristus onak." ³ Sap Alap mo enlala blala hen

* 1:18 1:18 Ef. 1:22-23 * 1:24 1:24 Kol. 1:18; 2Kor. 1:5

kalangna, mensa zini sêrkam dei gwibirin, desa Kristus hun de zeraha-en gwenkame tame ul gwenan.

⁴ Êe mae habë desa ebe mae hap ale gulzim: Emsa de yasik tabin hip de zi boton ora san dep sil tûbirhal srêm gwe-gwen hap. Yasik ta gwibin zini in mo ola sap zen dêrek gwen, hwëna bahem desan ang ta gwen. ⁵ Êe sap ebon mae homë gwë'an, hwëna ano enlalana san de eban mae de golêlowe henna kiye. Zep êe ama tangan sam gwesik gwenan-anakan de emsa salbirida gwenkam, "Zen dawemkam lowehe gwenan, hen Kristussu de taïbliblankam tatem êzauk gwenan."

Kirekam de taïbliblankam nakon de Kristus hun zeraha-en gwen hap de ol:

⁶ Nen mese anakan êkira gwëk, "Kristus Yesus, Zen eiwa ano mae mo teipsinni," zen in zep nen ki êalp gwe-gwen-dawemkam de Deban zeraha-en gwen hap. ⁷ Nen ki Yesus onak êmas gwirin. Nêre mae mo gwënnak nen ki Kristussu gwëblan- san de ngîrîn gol tenya kiye. Desa de taïbliblankam nen êtatete gwe zahë gwen- men kirekam Epafra Bak emsa tawa ta gwibirkike. Deban nen ki Alap hap enho nakon dawemsa golbla tine gwen. ⁸ Dawem! Zi mana emsa zêre mae mo yasik tabin sin dikim ang tan hap dahyo halank. Zen man zêre mae mo tawa tabinni insa tim nul gwenan, "An enlala blala korena." Hwëna zen zi zêre mae mo totore enlala yang tasîn. Zëno mae mo tawa tabinni, zen auyan-aza mo ol aisilî kon, hen okamana awe de teipsin dowal-dowala korena. Kristus onakore naka hom.

⁹ Kristus sap zi tangankam hata zaka, hwëna Alap man tingare enho naban Kristus hon gwë gwenda. ¹⁰ Hwëna angkam hen kirekam Kristus nêsa tingare enho naban golëgwë gwenda- nen an zene Deban êraha-en gwëkye. Zen Zen- tingare teipsin-teipsin wenya kon Teipsin Tangan naye, sap okamanak de wenya kon, hen sap gulk de wenya konye. ¹¹ Nen kime Kristus hun taïbliblankam êraha-en gwëk, Zen dekam zep nêno mae mo enhonak anakan ale gulku, "An êre mo dena." Nen dekam zebe hen enho nakon anakan eis gwibi'in, "Ano karek gol gwen timni an mes Kristus te-lidak sonnak goltîlki." Yahudi zini kim to mipna blom dasik gwibirin, zen tahakam tim ensa wei-wei da gwibirin. Hwëna Kristus hun de zeraha-en gwenkam, zen dekam zebe enho nakon êliwehe gwenan.* ¹² Sap nen kime Kristussu de taïbliblankam baptis gwennak

ang ta gwenan, dekam man anakan nwe-mase gwe-gwenan, "Nêsa hen mes Kristus mae han apdekam kang nulnek." Hen Zen kim tin nikon ngaya gwëka, dekam zep hen anakan nwe-mase gwe-gwenan, "Nêsa Zen dekam golëngaya gwëka." Zen kirekam nêbe mae hap lwa gwizim'in, sap nen ema anakan Alap mo sosonna laïbli gwibi'in, "Zen eiwa mes Kristussu tin nikon ngaya taka."*

¹³ Orep nen Alap mo nwenak san de toktokna kiye. Sap nen dekam karek ensae syal ei gwibik, hen nêno mae mo enhonak dekam auhu-kama enlala in lwa gwëka. Hwëna angkam Alap mes nêsa apdekam Kristus mae han ngaya tabirki- Desa kim tin nikon ngaya takake. Zen Zëbon onakon Alap nêno mae mo karek-karekna totoresa nêp tap gulsuzimki.* ¹⁴ Menkam nêno mae mo karek-karekna man ngatan zi mo langnak bukunak naït gwibik- tokonak de bonsa de aïtbin makan. Zao hen man ale nul gwëk, "Kirekam de Musa mo olsa de gulumurun zini, kirekam de karek tan." Hwëna nêno mae mo bon yala in kitak Alap hom gulku- Kristus hup de te-lidak sonnak de makan gul irinkim. Deban zep Yesus goltîlki. ¹⁵ Sap Kristus kim te-lidak sonnak tilki, Zen dekam zep hen dowal mo kigîsa wal bose wal zeban tahalebin nika yal gul ineka- anakan dikim tingare zi hip golëtrezimdin hip, "Zëno mae mo sosonna angkam hom tangan."

¹⁶ Zen in zep, zi de anakan emsa titi ta gwibinni,

"Em ba habe golsriwen tembanena insa olgwen gwibirin?"

"Hen golsriwen hona insa ba habe otdë gwibirin?"

"Alap hap de yaklana insa em ba habe ang ta srêm gwe-gwenan?"

"Ben êse hap de tembane yawalak em ba habe ang ta srêm gwe-gwenan?"

"Hari Sabatnak hen ba habe syal ta gwenan?"-

kirekam de emsa zi titi ta gwibinni, bahem salbirida gwen.* ¹⁷ Sap kirekam de golsriwenna in, zen Kristus de hatan srëmnake kirekam syal ei gwibik. Sap dekam namae kara ë gwëblak. Zen in kitak san de honak de zêre mo au-ausa hla ta inenna kiye. Hwëna eiwa de tanganna, zen Kristus onake hla kul gwenan. ¹⁸ Anakan hen ki emsa yasik da gwibirin, "Alap mo dam taha nakore zi de nêsa mas gwibiridan hap, tembanesana nen ki êlwa gwen- dekam de blikip gwesibiridan hapye." Kirekam de zini anakan hen ki titi da gwibirin, "Êe kirekamê eisirkim hlauk. Ano eisiri an san

* 2:11 2:11 Gal. 5:24

* 2:12 2:12 Rom. 6:4

* 2:13 2:13 Ef. 2:1-5; 2:8

* 2:16 2:16 Mrk. 7:14-23; 1Tim. 4:1-5

nen ang tan." Hwëna em bahem desan ang ta gwen. Dawem! Zen mana ngatan zi mo lang san dep de orasa ebe mae hap gwa-gwa da gwizimmink, ki hwëna em molye zëwe dep de mire sigina lop laink. Kire zini waba hap zënaka boltere da gwibirin, hwëna zëno mae mo enlalana auhu-kama en nakorena. ¹⁹ Kire zini mes Kristus onak de êmas gwirin nikon ësyalhe hanak. Hwëna Kristus Zen diki Zen Nola. Nen an tîngare Kristen zini san de zëno taha-tanana kiye. Zep Kristus mo timni, sap dan gaing nënna hen sana, zen kitak zëre mo sosonkam aha-ere timnik ësyal gwe-gwenan. Kristus mo timni in dekam zep mam gwe-gwenan- men kirekam Alap Zëna dwam gwibi'irake.*

²⁰ Nen mese Kristus hun ëraha-en gwëk, zep Zen kim tilki, Zen nëban mae apdekam golëjuweka. Okamana awe de teipsin dowal-dowala menkam man nësa dahalebik. Hwëna Kristus kim nësa golëjuweka, nen dekam zebe zëno mae mo tahalebinni in kon ëhil gwe hanak. Zep em ba habe etan yasik tabin sin de ang tan hap ëalp gwesik gwe'an?- okama ennak dep de anakare jalse gwen san de lwan dahan hape:

²¹ "Ansa bahem twin gwibin."

"Ansa tangan bahem mae akasibin."

Ahaksa, "Bahem ansa olk gun."

²² Hwëna okamanak awe de tembane nwe-masena, zen twinbinkim dekam zep jek-jak gwe-gwenan. Zep ba hap de kire hap etan jalse gwen ola mas gul gwen hap?! Zen auhu-kama zi mo jalse gwen. Alap onakore naka hom. ²³ Eiwa, auhu-kama zi mo jalse gwen ola insa zini man tim nul gwenan, "Nen eiwa nëre mae mo timkim de syal dohon-honna ansa syal gwe-gwibinkim esa Alap mo nwenak ëdawem gwer." Zen zep waba hap zëre mae mo timni karek da gwibirin- anakan de tim gunkum, "Ëe an dekam Alapsaë blikip gwesibli'an." Zep kirekam de yasik tabinni insa man tim nul gwenan, "An enlala blala korena." Hwëna zëno mae mo syala in waba hap! Zini men zen sap desan ang ta gwenan, hwëna zëno mae mo auhu-kama hole-hlena hom kim tap gwe-gwizimmink.

3

Anakare enlala naban de lowehe gwen hap de ol: "Ano angna zen awe hom. Zen ngatan zi mo langnak gwë'ara."

¹ Zep nen mese Kristus hun de zeraha-en gwenkam zëno timnik bitî gwëk. Zep man nwe-mase gwe'an: Kristus kim tilki, Zen nëban mae golëjuweka. Hen Zen

kim etan ngaya gwëka, hen ngatan zi mo lang san dep kim sewe seka, nësa dekam zep hen golësesek gwe seka. Zen in zep, nen anakarekam ënlala gwë-gwen, "Ano angna, zen awe hom gwë'ara. Zen ngatan zi mo langnak gwë'ara- men zao Kristus Alap mo dam taha nakon teipsinkim nikin'irake." ² Zep nëno mae mo enlalana dikire gulk de lang ennak ëdohon gwëk- men zëwe hen nëno mae mo angna ëgwë gwe'anke. Okamanak awe hap zen. ³ Okamanak awe, nen tok-tok makare nike lowe he'an. Sap nëno mae mo angna Kristus angkam Alap zëre onak golëlowehe gwe'ara- men zëwe enho aha-erekam Alap zëre han ë gwe'arake. ⁴ Nëno mae mo eiwakam de angna, zen Kristus onak. Zep Alap kim de Kristussu tîngare zi hip zertreizim'inka, nen hen dekam zëwe! Hen nen dekam teipsin-teipsin zi mo kim esa Kristus mo alp nakon zëre mo ngatannak hen lowehe gwer.

⁵ Zen in zep, ere mae mo auhu-kama tim nikore hole-hlena emki gwirsik irin-anakarena,

kahalo gwen hap de hole-hle,

wesya de lirak oson hap de hole-hle,

swi enkam de gwë gwen hap de hole-hle,

aha karek maesa de gon hap de hole-hle,

hen te-ala beya gwen hap de hole-hle naye.

Te-ala beya gwen hap de hole-hlena in,

zëno nwe-masena apdenak- yang tasin

dowalsa de boklesa kom so gweblan na-

banye. Sap te-ala beya gwen hap de en-

lalakam de gwë gwenkam, dekam hwëna

Alapsa lip sane ë gweblanan. ⁶ Zen

kirekam zini karekna nulin halasen gwe-

nan, hwëna zen dekon zep Alap mo jala

okamanak de hatan hap golek de gwe'an.

Zini men zen kirekam Alap mo dwam

gwibin srëm san lowehe gwenan, Zen

dekam sa timbwas tabir zira. ⁷ Nen hen

menkam kirekame lowehe gwëk. Nësa

hen dekam kirekam-kirekam hole-hlena in

zen hule gwëk. ⁸ Hwëna angkam nen ki

nëre mae mo kirekam-kirekam hole-hlena

insa hiri gun-

wal bosyansa de u sal-sal gweblan,

husus gweblan,

lamang tan,

wakwak tan,

hen nop-nop gweblan mae naye.

⁹ Nëre mae mo Kristen bose walya hap nen

boton ta gwibin. Sap nen mese nëre mae

mo ëpba kirekam-kirekam naban hole-hle

naban baju ëpbasa de hiri son makan hiri

osok. ¹⁰ Dekam zebe hwëna ngatan zi mo

langnak dep de enlala ësenana baju ëse mo

kim alala lak. Nen angkam san de aha zi,

ësenana. Alap men Zen nësa yang tabirki,

* 2:19 2:19 Ef. 4:15-16

Zen man etan nēsa ēse ta gwibirida- zēre mo kim dikim ēliwehen hap, hen zēnaka dikim hli-hli tasin hīp. ¹¹ Zep nen an angkam san de ēse yang tabinni kiye. Zep kire zini zen bējen etan zēnaka anakan klis gul gwen:

“An Yahudi zi.”

“An Yahudi srēm zi”

“An to mipa de blaonsublunna.”

“An kire srēmna.”

“An aha zi ausu nakore zi.”

“An kareksa de gol gwen zi ausu nakore zi.”

“An zi mo tana iltikinnik de babu gwen zi.”

“An kire srēm zi.”

Sap nen an kitak Kristus hun de zeraha-en gwen zi, hen Zen angkam nēno mae mo enhonak gwē gwe'ara.

¹² Zen in zep, nen Alap mo hlil irin zi mo kim nen lowehe gwen. Sap nēsa mes zēre han dikim zeraha-en gwen hap ngan tasibirki. Zep nen an zen- Zēno kwasang gwibiridan wenyaye. Zep nen ki nēre mae mo lowehe ēsena insa pakean ēse mo kim alala ta gwen- anakarekam de lowehe gwenkam,

dawemsa hen kwasang-kwasangsa de tīngare zi hip gol gwizimdinkim, enlala betekkam de lowehe gwenkam, tīngare zisi de sae-sae enkam golēlowehe gwenkam,

hen tatem de ēzauk gwenkam.

¹³ Jala hap nen lam gul gwen- dekam de hwē-hwēkam nēnaka kareksa gol gwizimdin hippye. Hwēna nen ki hwē-hwēkam kwasang tola ban karekna insa eititi gwe-gwibin. Sap Alap mes Kristus mo kwasang-kwasang nakon nēno mae mo karek-karekna eititi gwibir-zimki, zep nen hen dikī kirekam nen eititi gwe-gwibin.

¹⁴ Hwēna bol-zaun tanganna, nēnaka nen kwasang gwibirida gwen. Zen san de tak ēsesa de daunnu kiye- pakean ēsena insa dikim jak sosun hup. Zen dekam tangana esa aha-ere enlalakam lowehe gwer.

¹⁵ Sap Alap mes nēsa kwang guludaka-Kristus mo timnik de bitī gwenkam dikim ēaha-en gwen happye. Zen zep Kristus onakore aha-ere enlalakam de lowehe gwen hap dena in, dikire nēsa enho nakon irik gik. Deban Alap hap nen dawemsa golbla tine gwen.

¹⁶ Kristus hup de ol dawemna dikire nēno mae mo enhonak dawem enkam sa gwek. Hen tīngare Kristus onakore enlala blalkam nen nēnaka tawa ta gwibin, hen dawem san dep nen dekam nēnaka titi ta gwibin. Hen Alapsa nen enho nakon tērya ban isrip-sri gwe-gweblan- sap Alap mo ēbpa ola kore tērkam, Kristus hup de tērkam, hen sap Alap mo Enho nakore tērkam. ¹⁷ Nēno mae mo lowe henna, sap

syala hen ola, dikire Bian Yesus mo bose ensa dikim teip gulsuk gweblan en hap lwa gwek. Hen deban Bian Alap hap nen dawemsa golbla tine gwen- Kristus insa dawemna nēbe mae hap gol gwizimnirake.

Aha-ere golak de Kristen zi kirekam zēnaka golēlowehe gwen hap de ol:

¹⁸ We walya, emki ere mae mo zi walya blikip gwesibirida gwen, sap Kristen we wal hap zen kirekam dakastilzim'in.

¹⁹ Zini, emki ere mae mo we walya kwasang gwibirida gwen. Jal-jalkam bahem golēlowehe gwen.

²⁰ Walasna, ane-bia mo ol san em ang ta gwen. Bian Alap dekam sa hen emsa sam gwesibiridala.

²¹ Bi walkam dena, ere mae mo walasna bahem u sal-sal ta gwibin. Ki hwēna enlala nik sa ēdowe hana gwer.

²² Zi mo tana iltikinnik de ēbabu gwe-gwen wenyaya, ere mae mo okamanak de zi bina in mo ol san em ang ta gwen- sap zen de emsa kara ta gwennak, hen sap kara tan srēmna. Hen tīngare enho naban em betek gwibirida gwen. Sap em dekam ere mo eiwakam de zi bina Bian Yesussue hen blikip eisik gweblan.

²³ Zep banakare maesa de syal gwibinkim, tīngare enho naban em anakare enlala naban syal ta gwen, “Ee an zisi homē babu gwebla'an. Hwēna Bian Yesus mo abe hap de dwam gwibir-blinna, zen ēre mo zi bina an, zēno ēk nakon sa wet so gwer.” ²⁴ Zen kire enlala naban em syal-syalkam syal ta gwen, sap ena anakan tawana, “Zen dikī Bian Yesus sa ēre mo syal eini ap golblala-Zen kim zēre mo hlil irin zi hip de hamal gulzimdinni insa golzim'inkaye.” Eiwa, Zen Zen en tangan emsa bi gwebla'ara.

²⁵ Hwēna emki ēenlala gwen: Men zen karekna nol gwenan, Alap sa etan zēre mae mo karek gon jam enkam karek tabiri- sap bose nabare wenyaya, hen sap bose srēm wenyaya. Alap hom ahakore en naka auhu-kama zi mo kim golēake gwenda.

4

¹ Men zen aha zisi bi neibirida gwen, emki ere mae mo tana iltikinnik de lowehe gwen zisi enlala dam-dam enkam golēlowehe gwen, hen zēno mae mo tahal-hasa emki sul sone gwizimdin. Sap ena hen mes-em ētawa gwek, “Asa de bi gweblan Zini hen kike- men Zen ngatan zi mo langnak gwē gwendaye.”

Aumwa hap de titi tabin ol:

² Alapsa em gu sonebla tine gwen. Hen salok-salokkam lowehe gwek- ekakim anakare enlala naban lowehe gwek, “Nen

ki kire hap Alapsa abe tan.” Hen deban dawemsa Bian hap olbla tine gwek.³ Abe mae hap emki hen abe ta gwen- orasa dekakim ap kles tyasik gwizimki, êe akakim Kristus hup de ol dawemsa * aha zi hip sowe henkam srip ulsuk gwizimk, êe in zep de jal hap bwinak awe gwè'anke.⁴ Zep abe hap emki hen anakan abe ta gwen, “Zen diki dam-dam enkam zen srip gulsuk gwizimdin.” Sap Kristus Zen kire hap asa dam tasiki.

⁵ Em de Kristussu de taiblìblan srèm zi niban golèlowe henkam, dekam enlala blala ban em golèlowehe gwen. Hen Alap de ebe mae hap Kristus hup denaka dikim srip gulsuzimdin hip orasa kles tyasik gwizimdinkim, desan en em ang ta gwen.⁶ Hen emki dawem enkam de ding gul gwizimdin hip èalp gwe-gwen. Eno mae mo ol toranna, kwasang naban zen lwa gwen, hen zen dèrek gwe-gwen.

Mae hap de ol: Paulus mo wal bose walya dekam kirekam lowe he'ak.

⁷ Êe suratna ansa nère mae mo os-ona Tikikus Bak honè ebe mae hap gol sonezim'in. Zen ano dang tìnìnak de syal bose, hen zen taiblìblan tanganna. Tìngare abe hap de ola, zen zen sa emsa tonbirida zala.⁸ Zen in zebè ebon mae osan zer sonek- zen de eno mae mo enlala sè ta sonezimzin hap, zèbon onak de abe mae hap de olsa èsane gwenkam.⁹ Kolose ere kore walya Onesimus Bak, zen hen sa ang gwebla zala. Zen hen nèno mae mo dang tìnìnak de oso, hen taiblìblan tanganna. Zi darena in zen sa kítak abe hap dena emsa anakan lonbirida zala, “Paulussu angkam kirekam nè gwebla'an.”

¹⁰ Aristarkus Bak, men debanè bwinak awe è gwe'an, dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki. Barnabas Bak mo naìmlìna Markus hen dawem ensa ep gol sonezimki. Markus hup de ola mensaè nonol emsa gu sonebiridak, zen desan em ang tan: Zen de ebon mae hata zankam, emki dawemkam dokwak tan.¹¹ Hen Yesus Bak, aha bosena Yustus, zen hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki. Yahudi zi ausu nakore èKristen gwen dan-ahare zini in, zen zen en ano tahana ap trì noso gweblanan- Alap mo ìrik gìn hip de ol dawemsa de golasa gwe-gwennakye. Zen zen asa dawemkam tatete da gwenan.

¹²⁻¹³ Hen ahana Kolose ere kore walya, Epafras Bak, zen hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki. Zen hen Kristus mo

nganak de syal gwe-gwen zi dawem tanganna. Zen enho zon tasik gweblankam ebe mae hap Alapsa abe ta tine gwenda- em dikim Kristussu de taiblìblannak tatem èzauk gwen hap, hen Alap mo dwam gwibin sin dikim ètal gwesìn hip. Zen kirekam zausun srèmkam ol gu sonenkam emsa alp gwibirida gwenda- sap Laodikiak de zini, hen Hiyerapolisk de zi.¹⁴ Ano mae mo dokter dawemna, Lukas Bak, apdekam Demas Bak han, dawem ensa hen ebe mae hap ol sonezimki.

¹⁵ Laodikiak de ano mae mo aya-wal osowal hap emki hen ano mae mo dawem gol sonenna ansa ayang gulzimdin. Hèndep Nìmfà Bak hap hen ayang ulbik, hen tìngare Kristen zini men zen zèno golak tagal gwe-gwenanke.¹⁶ Em kim suratna ansa tìngare Kristen zi mo inik baca ulsuk, dekam hwèna Laodikia san dep ol sonek- zao de zi deka hen baca nuk. Êe mesè hen aha suratna Laodikiak de Kristen zi hip gol sonezimk. Zen kim hen desa ebe mae hap ayang nul sonezim'ik, desa hen tagal gwennak baca uk.¹⁷ Hen Arkipus Baksa anakan enblak, “Ebe hap mensa syala Bian Yesus wei yul soneblaka, dawem enkam de sul sonek.”

¹⁸ Aumwa hap de ola ansa ère mo tahakamè ep ale gulzim'in: † Êe, Paulus, dawem ensa ebe mae hap gol sonezim'in. Êe ama etan emsa enlala sobirida'an: Êe awe tahalen nikè jalom èk tìhinak gwè gwe'an!

Bian Alap mo kwasang-kwasangna dikire ebon mae onak lwa gwek!

* 4:3 4:3 Mensa ayatna awe “Kristus hup de ol dawem”kam li nul sonek, Paulus “Kristus hup de ol aning gun”kum ale gulku. Desa de dam gulsun hup, emki hlaun Kol. 1:26-27, hen Kol. 2:2nak. † 4:18 4:18 Suratna an, aha zi Paulus mo olsa ale gulzimki. Hwèna aumwa hap de ol ensa, Paulus zèna ale gulku.

Paulus mo surat Tesalonikak de Kristen zi hip

1 Suratna an kitak de Tesalonikak de Kristen zi hip, Bian Alap ne Teipsin Zini Kristus Yesus nik mo bi eibiridan wenya kip,

Paulus, Silas, hen Timotius mae onakon: Dawem! Diki Alap Zën sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap gol gwizimdi. Hen nen zëno taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Tesalonikak de zini dawemkam ëKristen gwék.

²⁻³ Aya wal oso wal, ëe hen-henkam ebon mae onakonë dawemna Bian Alap hap olbla tine gwenan. Eno mae mo bosem-sesa de gubin nibanë etan-etankam anakan en sone gweblanan,

“Bian, ëe dawemsa ebe hap ol gwebla'an, sap Tesalonikak de zini zëre mae mo Bian Yesusu de taibliblansa dawemkam aha zi hip noltrei gwizim'in, hen zëno mae mo kwasangna mes aha zisi de mas gwibirida gwenkam wet sozimk. Hen zen Kristus de lwahal zannak dep dawemkam kara në gwebla'an, in zep tatem ëzauk gwe'an.”

In zebë kirekam nëre mae mo Bian hap dawemna ebon mae onakon ol gweblanan.

⁴ Aya wal oso wal, ëe orep mesë anakan dam ulsuk, “Alap man emsa kwasang gwibiridaka, in zep hëndep emsa hlil inki.” ⁵ Sap ëe kimë ol dawemkam emsa tawa la gwibik, em mese dekam anakan dam ulsuk, “An totore olsa hom. An Alap mo ol, sosen tanganna.”* Dekam zep hen Alap mo Enhona ebon mae ing gwe heka, in zep ola in eno mae mo enhonak dawemkam saltik. Ena hen tawana: Èe men kirekamë ebon mae onak ënaka ërak makan kang ul gwekye. ⁶ Zep em dekam zebe Bian Yesus mo ërak san, hen ano mae mo ërakna in san ang tak. Em hen aha zi hip ere mae mo Alapsa de taibliblanna ema oltrei gwizimk. Zao zep hen emsa Desa de taibliblan srëm wenyik sérkam karek da gwibik. Sap man ki emsa neibirida gwék, hwëna em home dekam Yesusu de ang gweblan hap baes tak. Sap Alap mo Enhona man ebon mae isrip-srina ing gul sone gwizimki, zebe ola insa dawemkam urensik gwék.* ⁷ In zep Makedonia hen Akaya mo langnak de Kristen zini ebon mae onakon anakan hla

nul gwék, “Kristen zini diki kirekam zëre mae mo eini noltrei gwizimnin.” ⁸ Bian Yesus onakore ol dawemna insa dekam zep ebon mae onakon Makedonia hen Akaya san dep nolteisik. Hwëna desan en hom. Tingare zi-ë zi-ë san eno mae mo Alapsa de taibliblanna insa mes nolteisik. Zep ëe etan enda kore zisi asa anakan gubirida?– “Zen mes dawemkam ëKristen gwék.” ⁹ Sap ëe kimë desa olëtowe gwenan, zen man kitak asa anakan aisil neibirida gwenan, “Tesalonikak de zini dawemkam emsa dokwa-kwak nuk. Zëre mae mo ensasa srëm dowal yang tabinni dekam zep hli nulidak. Dekam zep hwëna Ngaya Zini eiwa de Alapsa betek nëblak.” ¹⁰ Zen man hen asa nenbirida gwenan, “Tesalonikak de zini dawemkam Yesusu lwahal zannak dep kara në gweblanan.”

In eiwa, aya wal oso wal, sap Alap eiwa tin nikon Tane zemka ngaya taka, zep Zen eiwa ngatan zi mo lang nakon sa nësa kwang guluda hala- nen de Alap mo jalsa okamana awe hlaun srëm hap. Sap Alap mo jal de okamanak hatan hap dena man tangan golek de gwe'an.

2

Mae hap de ol: Paulus mae kim Tesalonikak de lowehe gwennak ërak makan zënaka kang nul gwekke.

¹ Aya wal oso wal, ena tawana: Èe waba hap homë ebon mae yaing gwék. ² Ena tawana: Èe kimë nonol Pilipik yaing gwék, zen man tangan asa karek da gwibik hen lamang da gwibik. Eno mae mo ënak hen man sap asa jalse neibirida gwék. Sap eiwa kirekam, hwëna nëre mae mo Alap abe mae hap enlala tatetena zer gwizimki. In zebë udobe naban Alap onakore ëngaya gwen hap de ol dawemna inkam emsa lonbirida gwék.* ³ Zep ëe emsa de yasik tabin hip homë yaing gwezak. Aha enlala aning tan naban homë yaing gwezak- boton olsa de tawa ta gwibin hip. ⁴ Hwëna ëe an Alap mo taiblibiridan zië yaing gwezak-ëngaya gwen hap de ol dawemsa de ebe mae hap ayang gul gwizimdin hip. Sap ëe zi de asa sam gwesibiridan hap homë syal ta gwenan. Hwëna Alap, men Zen zi mo enhona karatda ta gwibir-zimnira, Zen en de asa sam gwesibirida gwen habë syal ta gwenan.*

⁵ Ena tawana, hen Alap mo nwenakë emsa gubirida'an: Èe ëre mae mo timsi de ngalap gwibin hip de enlala naban homë yaing gwezak. Èe u siwen enlala naban homë emsa anakan bën-jana la gwibik,

* 1:5 1:5 1Kor. 2:4-5 * 1:6 1:6 Kis. 17:5-10 * 2:2 2:2 Kis. 16:19-24; 17:1-9 * 2:4 2:4 Gal. 1:10 * 2:5 2:5 Kis. 20:33-35

“Ano tawa tabinkim mese ëei gwer, zep angkam kire-kiresa em ap kap tazimdin.”*

⁶ Ëe ebon mae onak ëre mae mo bose dikim mam gwen hap homë syal ta gwek-sap eno mae mo nwenak, ahaksa aha zi mo nwenak.

Ëe an sap Kristus mo dam tasibin zi, zep sap amaka dekam emsa abe mae hap de ba maesa kap ta gwizimdin hip abe la gwibik. Ëe hwëna homë. ⁷ Ëe hwëna ol dawemna inkamë dawem enkam emsa laizi gwibik-men kirekam an wal zem wasa zemka momkam daizi gwibirinke. ⁸ Ëe sap Alap onakore ol dawem enkam de emsa tawa ta gwibin hibë yaing gwezak. Hwëna ama tangan emsa kwasang eibirida gwek, hëndep zebë emsa de mas gwibiridan hap ëre mae mo timni isrip-sri naban sosok la gwibik.* ⁹ Aya-wal oso-wal, ena tawana: Ano mae mo danna te-ala hap de syalak zep hen ësin gwe-gwek- sap yaklam, sap kam. Ëe mae habë ëre mae mo syala insa ol gwek: Dekam de Alap onakore ol dawemna insa totores a ebe mae hap gol gwizimdin hip, emsa de dohon-hon ta gwibin srëmkam.

¹⁰ Nglinak de gwë gwen Zini Alap mo nwenakë emsa gubirida'an- ena men kirekame asa kara la gwibikke: Ëe ebon mae onak enlala lalakkamë hen dam-dam enkamë lowehe gwek- enho kles gwesin srëmkam. ¹¹ Sap em tawana: Ëe bi zik de wasa zemka alp gwibiridan mo kimë emsa olëlowehe gwek. ¹² Ëe zebë aha-en aha-enkam ebe mae hap ol zim-zimni ol gwizimk. Em kime karekna oltowe gwek, ëyë hwëna eno mae mo enlalana tatete la gwizimk. Hen eno mae mo lowehen dikim Alap mo nwenak dakastin hip ama emsa titi la gwibik. Sap Alap Zëna man emsa zëre mo irik ginnik dikim bitü gwen hap kwang guluda'ara- hen zëre mo sërkam de ngatannak dikim lowehe gwen hap.

¹³ Ëe hen ama ebon mae onak Alap hap dawemna mae hap olbla tine gwenan: Sap em kime abon mae onak Alap mo ola ësane gwe-gwek, em dekam zebe hëndep anakare enlala naban kyang-kyang ulsuk, “An eiwa Alap zëre mo ol. Auhu-kama zi mo olsa hom.”* Sap em mese ola insa kirekam laiblibik, in zep ola in eno mae mo enhonak syal gwe-gwenan. ¹⁴ In zep, aya-wal oso-wal, em Yahudi mo langnak de Kristen zi mo kim lowehek. In kim ahakore Yahudi ëKristen gwek, hwëna Yahudi bose zem dekam man karek da gwibik. Emsa in zep hen kirekam karek

da gwibi'in- ere korena men zen ëei gwe srëm gwe'anye. ¹⁵⁻¹⁶ Sap Yahudi zini, zen kirekam ëgwë gwenan. Zen orep Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini man damera gwek, hëndep Yesusu dak, dekam zep hen asa nëralsa sone gwibik. Zen zep hen asa angkam anakan tru-tru nul gwizimnin, “Em bahem Yahudi srëm zini ola inkam tawa ta gwibin.” Zep zen in man ënwe-mase gwe'an- tingare zi mo jal zi. Sap zen ëngaya gwen hap de ol dawemna insa man tru-tru nul gwizimnin.

* Zen dekam zep zëre mae hap de karekna bwang nulsukë gwenan, hëndep angkam Alap de heip gun hup dena mes tangan golek de tabir.

Mae hap de ol: Paulus man tangan Tesalonikak de Kristen zi niban de etan golëtowen hap dwam gwe-gweka.

¹⁷⁻¹⁸ Aya wal oso wal, nen ein tangane ësyawek, zep ano mae mo enlalana nama ebon mae onak lwa gwe'ara. Ëe ama eis gwibi'in, “Ano mae mo wasa angkam kwasap wasa mo kim lowehe gwe'an.” In zebë sap etan-etankam emsa de duwebiridazan hap ëakasik gwek. Hwëna dowal mo kigi asa tru-tru gul gwizimki. Ëe an Paulus, ëe ama sap etan-etankam emsa de duwebiridazan hap akasik gwek, hëndep zebë aumwa hap Timotiusu emsa de amjanbin hip zer sonek. ¹⁹ Sap em in zen tangan- ano mae mo isrip-sri gwibiridan wenyaye. Nëno mae mo Teipsinni Yesus in kim de lwa ha'an zaka, ëe dekam asa emsa isrip-sri naban zëbe hap anakan olëtrëblal, “An zen- ano mae mo syal gwibinkim de Emsa taibliblan wenyaye!” Ëe zep asa hwëna Yesus onak hë'ho gwibinni hla kul.* ²⁰ Zep em in ano mae mo hë'ho gwibin wenyaye hen isrip-sri gwibiridan wenyaye zen tangan.

3

¹⁻² Aumwa hap ëe anakanë ëenlala gwek, “Ëe banakan asa ëgwër- Tesalonikasa de amjanbin srëmkamye?” Dekam zebë ola anakan aha-en uk, “Timotius em neik song gwe. Ëe Silas han ëna Atenak asa ër.” Dekam zep hëndep nëre mae mo osona in emsa amjanbir zika. Zen hen Alap mo nganak de syal gwe-gwen zi- Kristus hup de ol dawemna de gol halada gwen hap dena. Ëe mae habë ër sonek- zen de emsa Yesusu de taibliblannak de tatem ëzauk gwen hap dena kim titi ta gwibin hip. ³ Ëe mae habë emsa ngalap eibirida'ak, “Yesusu

* 2:8 2:8 Yoh. 10:11 * 2:13 2:13 Gal. 1:11-12 * 2:15-16 2:15-16 Kis. 2:23; 9:23-29; 13:45-50; 14:2-5; 14:19; 17:5;

17:13; 18:12 * 2:19 2:19 Plp. 2:16; 4:1; 2Kor. 1:14

de taibliblan nakon mana etan lwanda halank, sap nësa man angkam karek da gwibi'in." Ena tawana: Nēsa de kirekam karek ta gwibin hip dena mes ki Alap mo kalang gwe gunnuk lwak.* ⁴ Sap men kime apdekam lowehe gwēk, ēē hen mesē dekam kirekam emsa enbirida gwēk, "Nēsa sa karek da gwibir." Hen ena tawana: Zen mes ki hēndep kirekam lwak. ⁵ Zep ēē Paulus, ēē homē enlala nakon emsa sēwe hebirida gwēk, zen in zebē hēndep Timotiussu ebon mae osan dep zer sonek- dekam de emsa tawa gwibiridan hap, "San ha nama Kristussu de taibliblannak tatem ēzau'un?" ⁶ Ēē ama emsa anakan ngalap gwibiridak, "Men zen nēsa golēliwenda gwenda, san ha zen mes aha ora san dep sil tibir halka? Ki ēē waba habē dan-sin niban syal eibirida gwēk."

Mae hap de ol: Timotius kim etan Tesalonikak de zi hip dena tonzim zikake.

⁶ Hwēna Timotius mes nēr hom ebon mae onakon lwahal zaka, hen zen mes ebe mae hap de ola isrip-sri gwibin tangan naka asa anakan tonzim zika, "Zen nama Yesussu de taibliblannak tatem ēzauk gwe'an, hen zēnaka man kwasang neibirida gwenan. Hen zen nama nēsa zolan-zolan neibirida gwenan, hen nēsa de etan golētowen hap enlwan neibirida gwenan- nen men kirekame hen desa de hlauludan hap ēenlwan gwe-gwenanke." ⁷ In zep, aya-wal oso-wal, ēē kimē kirekam Silas han sane ēk, ēē dekam zebē enlalana oto eisik. Zep angkam ēē sap asa karekna oltowe gwer, hen zini sap sa asa karek da gwibir. Hwēna em de nama Yesussu de taibliblannak tatem ēzauk gwenkam, ēē ama tangan ēsam gweš'i'in. ⁸ Zep angkam enlala nakon mesē tangan esēweher, sap em namae Bian Yesus onak tatem ēzau'un. ⁹ Zep ēē kimē Alapsa en sone gweblanan, isrip-srina ebon mae onakon zebē sērkam eis gwibirin. Ēē zebē Alapsa isrip-sri ēbla tine gwenan. ¹⁰ Zebē hen enlala zon tasiblin naban kam denaban yaklam denaban abe la tine gwenan- dekam de eban mae etan golētowen hap, hen dekam de etan emsa dawem enkam Yesussu dikim taibliblan hap denakim titi ta gwibin hip.

Paulus kim Tesalonikak de Kristen zi hip Alapsa abe takake:

* **3:3** 3:3 2Tim. 3:12; Kis. 14:22 * **4:4** 4:4 Yunani olkam wanga tēbole hap dena "botol" kam ale nuk. Yunani olkam zen kirekam nolzabe gwēk- in kirekam hen Orya olkam wanga tēbolekam olzabe gwenanke. Hwēna Yunani olkam aha dam gulsunnu hen ki. Zen a kirekam moye: Em dawemkam we walya ban de enho lalakkam ēn hap denaka tame uk- dekam de aha zi mo bi gwibin nika nwe enkam hlalsuk gwen hap. (1Kor. 6:12-20) † **4:6** 4:6 Paulus mae mo langnak dobe jopna hom, hwēna Orya ol zini kirekam gulk sun ola nablon gwenan- anakare hap, "Wal bōse omka bahem we walya kon yane-ne tan." * **4:7** 4:7 1Ptr. 1:15-16

¹¹ Diki Eirzi-Bia Zēn sa orana abe mae hap kles yasizimdi- emsa dikim amjanbiridan hap denaye. Ēē zebē anakan Biansa abe la tine gwenan,

¹² "Bian men kirekam Ena Tesalonikak de zi hip de kwasangna ano mae mo enhonak dohonse gul gwizimki, Emki kirekam etan zēno mae mo enhonak syal gwe-gwen- zen dekamim zēnaka dawemkam kwasang neibirida gwēk, hen ēKristen srēm zi hip dekamim hen kwasangsa noltrei gwizimk. ¹³ Bian, zēno mae mo enhosa emki tatete ta gwizimdin- zen dekamim enlala kles gweš'in srēmkam hen enho lalakkam lowehe gwēk, hen zen dekamim ano mae mo Teipsinē Yesussu dawemkam nērtowek, Zen de ngatan zi mo lang nakon zēwe de wenyā ban golēlwan dahal zannak."

4

Kristen zi de kirekam lowehe gwen hap de ol:

¹ Aya-wal oso-wal, ēē Kristen zi dikim Alap mo nwenak ēsam gweš'in hip dena mesē emsa tawa la gwibik, hēndep em mese desan ang tak. In zebē etan Teipsin Zini Yesus mo bōsekam emsa titi labi'in- em dikim kire syalta etan esek gulse gwen hap. ² Sap Kristen zi mo kirekam de lowehen hap de ola mensaē Bian Yesus mo bōsekam ayang ul gwizimk, ena namae desa enlala ei gwibi'in. ³ Zep Alap mo ebe mae hap de dwam gwibinni, zen em dikim enho lalak enkam lowehe gwen hap, hen ēkahalo gwe-gwensa dikim baes tan hap. ⁴ In zep zikim dena, em ere mae mo wanga tēbolena enho lalakkam olēinik gwe-gwēk, aha zi mo bi gwibin nika ekakim nwe enkam hla kulsuk gwēk. * ⁵ Bahem ere mae mo hole-hle san ang ta gwenmen kirekam Alapsa de tame tan srēm zini ēgwē gwenanye. ⁶ Zi bōse uk mo dobe jopnak bahem ake anen, hen bahem ap son. † Kire zini Bian sa kareknak kang gulu- men kirekamē hamal hap emsa enbirida gwēkke. ⁷ Sap Alap hom nēsa anakan gwibiridaka, "Em kahalo sōsonkam lowehe gwēk." Zen diki enho lalak enkam de lowehe gwen hap nēsa gwibiridaka.* ⁸ Ēē ansa emsa tawa labi'in, zen ēre mae mo olsa hom. Zep men zen de ola ansa baes neibi'ik, ki zen mes Alap, men Zen

zère mo Enhona zer gwizimnira, zëno ola baes gwibirida.

⁹ Angkam èe sap Kristen bose wal omka dikim kwasang gwibirida gwen hap denaka amaka ale ulzim'in, hwëna Alap Zën mes ki kire hap dena ebe mae hap golzimki. ¹⁰ Ere mae mo kwasangna mese ki oltrei gwizimk- tingare langna Makedoniak de ere mae mo Kristen bose wal hap. Hwëna aya-wal oso-wal, èe ama emsa titi labi'in- em de ere mae mo kwasangna insa etan esek gul kini gwen hap.

¹¹ Emki ëalp gwe-gwen- enlala sësekkam de lowehe gwen hap. Aha zi mo syalak bahem enaka golëngewenda gwen. Hwëna diki e-en em ere mae mo syalsa gol gwen- men kirekamë emsa enbirida gwekke. ¹² Dekam Kristen zini nëno mae mo bosena sa aha zi mo nwenak dawem gwer, hen nen dekam aha zisi molye blol eibirida gwek.

Bian Yesus de etan lwa halzan hap de ol:

¹³ Aya wal oso wal, èe homë em de anakan tame gun srëm hap ëdwam gwe'an, "Nëno mae mo Kristen wal bose walya men zen juwenkam ëteingir gwe guk, zen banakan sa ëgwër?" Sap ëKristen gwen srëm wenya, zen iye zik de tinkim karekkam hala-hla neibirida gwenan, sap zen hom Yesusu enlalana anakan zon dasik gweblanan, "Zen sa desa ngaya tala." Hwëna èe homë ki ëdwam gwe'an-em de hen kirekam ëgwë gwen hapye. ¹⁴ Sap nen mese anakan ëtaiblik, "Yesus sap mes tilki, hwëna man etan ngaya gweka." In zep nen hen anakan ëtaibli'an, "Yesusu de taibliblan wenya men zen juwenkam ëteingir gwe guk, Yesus kim de etan lwa ha'an zaka, Alap sa desa Yesus onak dep tagal gulsulu." ¹⁵ Èe in zebë Bian Yesus mo ola, etan de nësa tagal gulsuzun hap dena, ebe mae hap ayang gulzim'in: Yesus de etan lwahal zankam, nen an zen nama ngaya wenya lowe he'an, nen bëjen nen juwenkam de teingir gwe gun wenya insa ngatan zi mo lang san de sesek gwe senkam ngip guludan. ¹⁶ Dekam Alap mo dam taha nakore zi mo teipsin nik sa ol mamkam takenbirida zala, ki esa ngatan zi mo lang nakore sramin aukuna ësane gwer. Zen dekam sa nëno mae mo Teipsinni Yesus Zëna butnak dep ati gwe ine zala. Desa de taibliblan wenya men zen juwek, zen dekam sa nonol tim èse naban luk tal. ¹⁷ Ki sa hwëna apdekam ngaya wenya nëban mae ngli san dep lup

gul ane hala- dekam de zë zère han zertowehan hapye. * Zen dekam sa zë hëndep denaban nësa golëlowehe gwer. ¹⁸ Zen in zep, emki kirekam enlalana enaka së ta sone gwizimdin.

5

¹⁻² Aya wal oso wal, em mese sap Bian mo hatan hap de yaklana anakan ëtawa gwek, "Zen kam de sowë zi mo kim sa nëp lwazim." * Zep èe bëjënë emsa anakan gubiridan, "Yaklana dekam sa hata zala." ³ Zëno hatan hap denak kim de golek de gwe'ak, dekam zini sa ëkil gil gwer, "Langna an airis ki lwa gwe'an- umlae enkam." Hwëna zen kirenak sa mumuk ennak Alap mo langsa de karek gun hup dena hatal- men kiye, u nubare we de mumuk ennak zënaka eisbir anenna. Dekam men zen Yesusu daiblibla srëm gwek, zen toton ba san molya ësandak.

⁴ Hwëna aya wal oso wal, em kawesinnik home lowe he'an. Zep Bian de sowë zi mo kim hata zannak, em molye auna ohloblak. ⁵ Sap em kawesinnik de zisi hom. Em kitak ngatannak de zi. Nen hleng gwen srëmnik de zisi hom. Nen litinnik de zi. ⁶ Zep nen bap nen ni enna truwenda gwen- men kirekam aha zi truwenda gwenanye. Nen hwëna ënwe-alk gwen srëmkan nen lowehe gwen- kawesinnik de enlala nik ëmamak gwen srëmkan. ⁷ Sap kam zen dekam zini nini truwe gwenan, hen ho mamakna dekam notdeblanda gwenan, dekam zep ëmamak gwe-gwenan. ⁸ Hwëna nen litinnik de zi, zep nen mamak srëmkan nen lowehe gwen. Nen dowal mo kigi nabane ëreja gwenan, zep eijan hap nen nënaka wër tyasibin. Nonol tanganna Yesusu de taibliblanna kwasang-kwasang naban desa biti makan nen darak tan. Enlala zon tasik gweblanna desa mire sigi makan nen anakare enlala naban alala tan, "Zen sa eiwa nësa ngaya tabiri." Dekam dowal mo kigi mo gwetapna sa nëbon mae ëjawe guk hana gwer. * ⁹ Sap Alap hom nësa anakan golëguku, "Dikire ëtimbwas gwek." Hwëna nësa mes gubiridaka, "Dikire Bian Kristus Yesus hun de zeraha-en gwenkam ëngaya gwek." ¹⁰ Sap Yesus Zen mae hap tilki: Nen dikim apdenak zergwë gwen hap- sap nama de ngaya wenya, hen men zen ngatan zi mo lang san dep ëdane gukke. ¹¹ Zen in zep, kirekam de ol zim-zimkim em enaka tatete ta gwibin- men kirekam angkam enaka oto lasik gwibi'inke.

* 4:11 4:11 2Tes. 3:10-12 * 4:17 4:17 1Kor. 15:51-52
5:8 Ef. 6:10-18

* 5:1-2 5:1-2 Luk. 17:24-32; 21:34-36; 2Ptr. 3:10 * 5:8

Aumwa hap de ol zīm-zīm:

¹² Aya wal oso wal, ēe ama emsa enbirida'an: Men zen eno mae mo ngirinnik Bian mo syala nol gwenan, emki blikip gwesibirida gwen- hen men zen emsa Alap mo olkam titi da gwibirinye.*
¹³ Dawem enkam blikip eisibirida gwek, hen kwasangsa em gol gwizimdin, sap zen dan syal-syala ban emsa alp neibirida tine gwenan.

Aya wal oso wal, umlae enkam lowehe gwek. ¹⁴ Men zen ē-enna nyauk gweblanan, desa emki anakan titi ta gwibin, "Emki hen syalak mas ta gwen. Bahem aha zi ensa blol gwibirida gwen."

Men zen Kristus hup denaka de gol-luwen hap ētitik gwe-gwe'an, emki zēbe mae hap udobe naban dikim golluwe gwen hap de ol zīm-zīmsi gol gwizimdin.

Men zen Yesusu de taibliblannak ētatete gwe srēm gwe'an, desa emki tatete ta gwibin. Sosonkam bahem titi ta gwibin, hwēna sam-samkam em mas gwibirida gwen.

¹⁵ Wal bose wal oban bahem hwē-hwēkam enaka karek ta gwibin. Diki dawemsa emki hwē-hwēkam ere mae hap gol gwizimdin- nonol tanganna ere mo Kristen bose wal hap.

¹⁶ Emki ēsrip-sri gwe tine gwen.*
¹⁷ Alapsa hen-henkam en sonebla tine gwek. ¹⁸ Banakare maekam de lowehen nakon Alap hap dawemsa olbla tine gwek. Sap zēno dwam gwibinni zen kirekam-Kristus mo bi gwibiridan zini nēbe mae hap denaye.

¹⁹ Alap mensa zēre mo Enhona nēno mae mo enhonak ing ta soneka bahem tin tūsin.* ²⁰ Zep zēre mo Enhona mensa hamal hap de ola zinik ing gul sone gwizimnira, zen kim desa ayang nulzimmira gwenan, desa de ēsane gwenkam em bahem hwaulsuk gwen.* ²¹ Hwēna kitak de ol ayang gunnu insa, emki anakan akasik gwibin, "San ha eiwa Alap onakorena? San ha dekore naka hom?" Dawem san dep de titi tabinni, desan amki ang ta gwek.* ²² Tingare karekna em aes gwesik gwibin.

²³ Dikire Alap, men Zen tahana nēbe mae hap deisu guzim'ira, emsa lalak tasik gwibik- sap timni, angna, hen enhona, enho kles gwesin srēmkam ekakim lowehe gwek, hēndep Bian Kristus Yesus Zēn de lwahal zannak de zau'uk. ²⁴ Alap kirekam sa emsa lalak tasibiri, sap Zen taibliblan tanganna. Zep zēno nēsa de gu-gibiridan

ola desa tūngan sa nēp sul sone gwizimdi.*

²⁵ Aya-wal oso-wal, Biansa de abe ta gwenkam asa mas eibirida gwek. ²⁶ Men kirekam Kristen zini ēgwē gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golētowaran. ²⁷ ēe Bian mo nwenakē emsa gubirida'an: Suratna ansa tūngare Kristen bose wal ukip baca ulzimk.

²⁸ Bian Kristus Yesus mo kwasang-kwasangna dikire ebon mae onak lwa gwek!

* 5:12 5:12 Ibr. 13:17 * 5:16 5:16 Plp. 4:4 * 5:19 5:19 Ef. 4:30 * 5:20 5:20 1Kor. 14 * 5:21 5:21 1Yoh. 4:1 * 5:24 5:24 Plp. 1:6; 2Tes. 3:3

Paulus mo suratna ahana Tesalonikak de Kristen zi hip

¹ An suratna tingare Tesalonikak de Kristen zi hip, Bian Alap ne Bian Kristus Yesus nik mo bi eibiridan wenyu kip,

Paulus, Silas, hen Timotius mae onakon:

² Dawem! Diki Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zëno nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Èe ebon mae onakonë dawemna Alap hap ol gweblanan.

³ Aya-wal oso-wal, èe Alapsa anakanë en sone gweblanan, "Bian, Em ema asa sam ta gwibirida, sap Tesalonikak de Kristen zini dawem tangankam lowehe gwenan." Èe insa kirekam en sone gweblanan man dakasti'in, sap em Yesussu de taiblublanna hen enaka de kwasang gwibirida gwenna ema esek ulse zahe gwe'an. ⁴ Zen in zebë ebe mae hap dena lonbiridanda gwenanmen san ki aena Alap mo hlil irin zini amjanbiridanda gwenanye, "Tesalonikak de Kristen zini sap kareksa noltowe gwenan, hen aha zi man sap Kristus hup de jal hap mamkam karek da gwibirin, hwëna zen nama Yesussu de taiblublannak tatem èzauk gwenan." ⁵ Eiwa, em insa kirekam Alap mo irik gin hip de jal hap karekna oltowe gwe'an, hwëna zen zep mes tangan dam gwesinin: Em zëwe de bitì gwen hap esa tangan èdakastil. Sap Alap damdam enkam zisi klis gul gwenda.* ⁶ Zen zep sa hen kirekam Alap mo dam-damkam de klis gun hup dena dam gwesil- Zen kim de kareknak kang gu'unka, zini men zen angkam emsa karek da gwibi'inye. ⁷⁻⁸ Zen dekam sa hwëna emsa dawemnak dep kang gul sera- apdekam aban mae, hen tingan men zene zëre mo bose hap karekna oltowe gwenanke. Nère mae mo Bian Yesus de ngatan zi mo lang nakon Alap mo dam taha nakore jana nabare zi niban golèati gwe ine zankam, zen kirekam sa lwal. Zen dekam zëre mo ngatan zi mo lang nakore syauk hitin makare ngatan naban sa golati gwe ine zala. Men zen Alapsa tame da srëm gwe-gwenan, hen men zen Yesus hup de ol dawemna i-san i-san neibir srëm gwe-gwenan, desa dekam sa zikarek tabir zira- ⁹ ètimbwäs gwen makan de hëndep denaban tinsin srëm syauk blanak kang gunkum. Desa Bian Zëre onakon langa

san dep sa yal gulu. Zen dekon sa sap èdwam gwe tine gwer- etan de sap Bian mo ngatan zi mo lang nakore sosonsa hlaun hupye. ¹⁰ Zen kitak Bian mo nësa de tagal gulsuzun hap de lwa halzan yaklanak sa kirekam lwal. Dekam Bian Yesus mo hlil irin wenyu, men Desa Zënaka de taiblublann hap dam tasibirki, zen zen sa zëre mo bosena teip nulsublunda gwer; hen zen dekam sa zëre mo ngatan zi mo lang nakore sosonna sërkam dengguan gwibir. Em hen zëwee bitì gwe'an, sap em mese abon mae onakon Yesussu laiblublak.

¹¹ Zen in zebë Alapsa ebe mae hap anakan abe la tine gwenan,

"Bian, Em mese desa ere onak dep kwang guludaka, zep dikire zëno mae mo lowe henna eno nwenak dakastil gwëk. Emki zëbe mae hap sosonsa sowe henkam gol gwizimdin, sap zen angkam dawemsa de tingare zi hip goltrei gwizimdin hip èdwam gwe-gwe'an- aha zi dekamim desa anakan dam dasik gwibik, 'Zen eiwa mes tangan dawemkam Biansa daiblublak, zep dawemkam lowehe gwenan.' ¹² Zep Bian, zëno mae mo lowehen dawemna in kon dikire aha zi kirekam Bian Yesus mo bosena teip nulsublunda gwëk. Zen mes Kristus hun nëraha-en gwëk, zep dikire èKristen gwen srëm wenyu desa hen blikip neisibirida gwëk. Bian, an kitak kirekam sa ki lwa gwer, sap Ere onakore kwasang-kwasangna hen Bian Yesus onakore kwasang-kwasangna abon mae onak lwa gwenan."

2

Kristus mo jal zi de nonol hatazan hap de ol:

¹ Aya-wal oso-wal, nëno mae mo Bian Yesus de etan lwa halzan hap denakaë angkam ebe mae hap ale gulzim'in: Dekam nen esa hut tu ane gun hup tagal gwesil.* Èe ama emsa gubirida'an: ² Bahem nabakam enlana ètopse gwen, hen bahem èairin- zi de anakan emsa yasik tabinkim, "Bian Yesus mes lwahal zaka. Nen home tol tame uk." Zen sap sa anakan ègu gwer, "Alap mo Enhona kirekam abe hap ola ing gul soneblaka." Ahaksa sap sa anakan èboton gwe-gwer, "Paulus kirekam asa tonbiridaka." Ahaksa sap sa boton ale nabare suratna ebe mae hap anakare ola ban noltrei gwizim, "Paulus kirekam awe ale gulku."* ³ Zi de kirekam emsa yasik ta gwibir zinna, em bahem nabakam ètim gul gwen, "In eiwa, mes ki lwak. Nen home tame uk." Sap Yesus mo yakla yala in na-en molya ki

* 1:5 1:5 Plp. 1:29 * 2:1 2:1 1Tes. 4:15-17 * 2:2 2:2 2Tim. 2:18

lwak- karek yawal de hatan srëmnakye. Zen diki nonol zini beya tangan nik sa Alapsa de betek gweblanna baes tal, hen karek gol gwen zi mo teipsinni sa damnak jowe zala. Zen men desa aumwa hap denak syauk blanak tak da ine'akke.* ⁴ Zen Alap mo jal zi. Tingare boton alap-alapna mensa zini blikip neisibirida gwenan, hen sap eiwa de Zini Alap Zëna, zini in sa kitak desa anakan lamang ta gwibiri, "Zen kitak betekna. Èe an Zen- teipsin tangan Zi niye." Hëndep Yerusalemk de Alap mo gol mwanak sa nikin zira, hen dekon sa anakan gubiridala, "Èe an Zen- Alap."* ⁵ Hwëna èe mesë kirekam emsa tonbirida gwëk- in kimë nama emsa golëlowehe gwëkye. Hwëna san ha ema eititi eibik?

⁶ Zep ena hen tawana: Ahana man Zini. Zen Zen angkam jal zini in hap orana isin tasibl'ara. Hwëna yaklana mensa Alap jal zini in hap dam tasiblika, zen dekam sa Aha Zini in orana insa kles tyasiblila. Jal zini in dekam sa damnak zënaka zertrë zala. ⁷⁻⁸ Hwëna jal zini in mo sosonna angkam man aningkim okamanak syal gwe-gwe'an- dekam de zisi kareksa dikim gol gwen hap yasik ta gwihin hipye. Hwëna Alap kim ora isin tasiblin hap de Zini insa zersi'inika, jal zini in dekam sa damnak okamanak de zi niban golësyal tala. Hwëna zao molya holo gwëk, Bian Yesus hen dekam sa zëre mo ngatan zi mo lang nakore ngatan naban hata zala. Zen dekam sa jal zini insa ol gu anen enkam timbwas ta zala.*

⁹ Hwëna nonol jal zi yala in sa dowal mo kigi mo sosona golhata zala. Zen dekam sa sërkam de owas-owasna syal gwe-gwibiri- dekam de zi kil ti gwen hap, "An Zen eiwa- Alapye."* ¹⁰ Zini men zen juwen ora san ang ta gwenan, zen zen sa nabakam jal zini in mo sërkam de yasik tabinni in san ang tal, sap zen Alap onakore eiwa de ola man nol drak-drak nei gwibirin. De dokwak nulinam, ki zen maka èngaya gwe'an. ¹¹ Zen in zep Alap kire zini gubiridaka, "Zen dikire yasik tabin sin ang ta gwëk." Kire zini zen desan sa ki hëndep ang tal. ¹² Zen zep hëndep aumwanak, kitak men zen eiwa de ola insa daiblibir srëm gwëk, hen men zen zëre mae mo lowehen karekna dërek neisik gwibik, zen sa tingan ètimbwas gwer.

Mae hap de ol: Alap mes emsa èngaya gwen hap dam tasibirki, zep tatem èzauk.

¹³ Hwëna aya-wal oso-wal, em Bian Yesus mo kwasang gwibiridan wenya. Èe

in zebë golzausun srëmkan Alap hap dawemna anakan ol gweblanan, "Ema asa sam tabirki." Sap Zen mes okamana awe nonol lonesen nakon èngaya gwen hap de wenya emsa anakan dam tasibirki, "An zen sa eiwa de ol san ang tal, hen ère mo Enho de ing gwe hebiridankam sa èlalak gwesil."* ¹⁴ In zep hëndep kirekam lwak: Èe kimë Yesus hup de ol dawemna ebon mae onak olhatak, Bian Alap dekam zep emsa enho nakon Bian Yesus osan dep anakan kwang guludaka, "Haen. Ano Tane mo ngatan zi mo langnak de ngatannak emki lowehen." ¹⁵ Zen in zep, aya-wal oso-wal, em tatem èzaun. Mensaë èkkam ahaksa suratkam ebe mae hap ayang ul gwizimk, desa dawem enkam urensik gwëk.

¹⁶ Èe in zebë nère mae mo Bian Yesus hun Bian Alap han ebe mae hap dikim dawemsa ol gwizimdin hip abe oso gwenan, sap Zen mes nësa sërkam kwasang eibiridaka. Zëno nik mo kwasang-kwasang nakon, nen in zebe enho tatetekam anakare enlala naban lowehe gwenan, "Mensa ngein sin dep dena nësa en gubiridaka, nen eiwa kirekam esa ulin." ¹⁷ Dikire Eirzi-Bia eno mae mo enhona tatete la gwizimk hen sosonna ebe mae hap ol gwizimk. Dekam eno mae mo syala hen ola zëno nik mo nwenak sa dawemkam dakastil gwer.

3

Paulus kim gubiridakake, "Asa Alapsa de abe ta gwenkam mas eibirida gwëk."

¹ Aumwa hap, aya-wal oso-wal, èe ama emsa enbirida'an, "Asa Alapsa de abe ta gwenkam mas eibirida gwëk." Anakan abe la gwëk, "Bian, ere mo ol dawemna dikire nabakam nolteisindak. Hen men zen èsane gwe-gwe'an, dikire i-san i-san nei gwibik- men kirekam abon mae onak lwakke." ² Hen anakan abe la gwëk, "Bian, emki Paulus maesa alal gul gwen-enlala kawesin zi mo taha nakon hen nol drak-drak zi mo taha nakonye." Kirekam abe la gwëk, sap zini tingan hom nèbon mae onak Bian Yesusu de taibliblankam bitì gwe'an. ³ Hwëna Bian Yesus zëre mo gu-gubiridanna man nèbe mae hap tingan sul sone gwizimnira. Zep Zen sa emsa tatete ta gwibiri, hen dowal mo kigi mo nwe nakon sa emsa il gwe hebirida gwera. ⁴ Hen èe ama Biansa anakan laibli gweblanan, "Zen Zen ebon mae onak syal gwe-gwe'ara, hëndep em zebe ano mae mo tütì tabin sin ang ta gwe'an, hen

* 2:3 2:3 Mat. 24:10-14; 1Tim. 4:1; 2Ptr. 2:1-2; 1Yoh. 2:18; 4:3 * 2:4 2:4 Dan. 11:36; Mat. 24:15; Why. 13:5-8

* 2:7-8 2:7-8 Yes 11:4; Why 19:14-15; 19:19-21 * 2:9 2:9 Mat. 24:24; Why. 13:11-16 * 2:13 2:13 Ef. 1:4; 1Ptr.

em esa desan en ang ta gwer.”⁵ Dikire Bian eno mae mo enhonak syal gwe-gwek-dekam de dawemkam anakan tame gun hupye, “Alap eiwa sêrkam nësa kwasang gwibirida gwe'ara, hen Kristus eiwa nëno mae mo karek-kareksa de wei yun hup tatete tangankam zauk gweka.”

Aha zi mo irse gwen nakore tembanesa de twin gwibin srêm hap de ol:

⁶ Aya-wal oso-wal, êe ama emsa Bian Yesus mo bosekam titi labi'in: Eno Kristen bose de asang tam gwenna, bahem deban zersiri gwe-gwen. Sap zen hom Kristen zi mo kirekam de lowehe gwen san ang gwe'ara- men kirekamê ebe mae hap ayang ul gwizimkye. ⁷ Diki ano mae mo lowehen san emaka ang ta gwe'an! Sap êe kimê emsa olêlowehe gwek, êe homê kirekam êasang gwe-gwek. ⁸ Êe homê mae dekam zi mo tembanena te-alakam de gon srêmkam olgwenbik. Hwëna yaklam denaban kam denaban êe ama syal ta tine gwennak danna êsin gwe-gwek- emsa dikim dohon-hon ta gwibin srêm hapye. ⁹ Êe dwan dekam ebon mae onak guru makan am syal ta gwek, zep emaka asa tembanekam totoresas mas eibirida gwek. Hwëna êe homê emsa kirekam titi la gwibik. Sap êe ama anakan de ênaka êrak makan golêtrên hap êdwam gwe-gwek, “Kristen zini an diki kirekam syal-syalkam syal ta gwenan.” ¹⁰ Sap êe dekam anakanê emsa titi la gwibik, “Zi de tembanesa dikim lop tan hap de syalak mas gwen srêmna, dikire usak naban gwëk.”

¹¹ Êe mae habê kirekam ebe mae hap ale ul sonezim: Sap êe ama êsak: Em ahakon asang tamna. Ê-ensae yauk gweblanan, hen aha zi mo syalake hwëna êngewenda gwenan. ¹² Kristus Yesus mo bosekam êe ama kire zisi ol drakkam titi labi'in: Bahem aha zi ensa blol gwibirida gwen, hen bahem blos tabirida gwen. Diki en em hen syal ta gwen- dekam de ere mae hap de tembanesa gulin gwen hapye. *

¹³ Hen aya-wal oso-wal- men zen kirekam lowehe srêm gwe-gwenan: Dawemsa de syal gwe-gwibinni bahem êblalen gwe-gwen.* ¹⁴ Hwëna zi de ano mae mo suratnak awe de ol san ang gwe srêm gwenna, emki olsa aha-en gundekam de zini in han zersiri gwe-gwen srêm hap. Dekam wêhê saher gwe'anaka? ¹⁵ Hwëna bahem tangan kire zisi jal zi mo kim gwê gweblan, hwëna dawem san dep em titi ta gwen. Sap zen hen eno mae mo Kristen bose.

Aumwa hap de ol:

¹⁶ Diki Bian Zën sa em dikim zêre mo taha terenak ngalap gwen srêmkam de lowehe gwen hap dena gol gwizimdi- sap banakare maesa de goltowennak. Sap Zen eiwa kire hap mes zêre mo tahana nëbe mae hap deisu guzimki. Dikire Bian Zën emsa golêlowehe gwek.

¹⁷ Men kirekamê surat-suratsa de ale tabinkim gwê gwenan, aumwa hap de ola ansa êre mo tahakamê ep ale gulzim'in: * Êe, Paulus, dawem ensaê ebe mae hap gol sonezim'in. Kire alesa de aumwa topnak hlaul gwenkam, dekam esa dam ulsuk gwer, “Eiwa, suratna an Paulus onakorena.”

¹⁸ Bian Kristus Yesus mo kwasang-kwasangna dikire kitak ebon mae onak lwa gwëk!

* 3:12 3:12 1Tes. 4:11

* 3:13 3:13 Gal. 6:9; 1Kor. 15:58

* 3:17 3:17 Suratna an aha zi Paulus mo olsa

ale gulzimki. Zëna hwëna aumwa hap de ol ensa ale gulku- dekam de anakan tame gun hup, “An eiwa Paulus onakorena.”

Paulus mo surat Timotius hup

1-2 Suratna an ère mo tanena Timotius hup,

Kristus Yesus mo dam tasin zini Paulus onakon:

Dawem! Asa mes dam lasiki: Alap—men zen nësa ngaya tabirkike, Kristus hun—nen men Zèbone èyaing gwe kini gwe'anke. Em in eiwa ano was. Em Yesussue taiblilakla, zebe gwèka—san de ano tane tanganna kiye.

Nère mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa dawemna hen kwasang-kwasang zemka mamkam ebe hap ol gwe-blala. Hen em zère nik mo taha terenak esa gwè gwera.

Auyan-aza mo èpba olsa de baes gwibin hip de ol:

³ Èe kimè Makedonia san song gwek, èe dekam mesè emsa gu-gubluhak, "Em Efesusk em gwèn." Èe mae habè zèwe de gwèn hap emsa gubluk: Zèwe de zini mensaè anakan dam tasibikke, "Zen to-tore olkam tawa da gwibirin," desa dikim em anakan jalse gwibirida gwen hap, "Kirekam bahem tawa ta gwibin. ⁴ Yahudi ere mae mo auyan-aza mo bosem-sesa de klis gul gwennak bahem èhir-hir gwe-gwen—hen auyan-aza uk mo ol kokung gul zahe gwennakye." Sap auyan-aza mo ol kokung gul gwenna in san de ang tankam, waba hap sa èkeisa-keisa gwe tine gwer, hen dekam èngaya gwen hap de orana sa hli dal. Sap nen diki Yesussu de taiblilblan enkame èngaya gwen hap de orana in san ang ta gwenan. ⁵ Èe mae habè kirekam emsa gublu'an: Zen dekamim zi bose zeban zèna kwasang neibirida gwek. Sap zi de enlala lalakkam gwènna, hen enho kles gwešin srèmkam, hen dawemkam de Biansa taiblilblankam, kire zini sa zi bose zemka kwasang gwibirida gwera. ⁶ Hwèna ahakon mes tangan èbutehak, zen zep totore ol en san ang ta gwenan. ⁷ Zen kire wenyik anakan èbolamda gwe-gwenan, "Èe asa Musa mo titi tabin ola inkam tawa ta gwibir." hwèna men zen zère mae mo èk tihī nakon wet so gwenan, zèna hom desa tame nul gwenan. Hen zèna tawa naka hom—mensa ol drakkam anakan don

gwibirin, "Èe an eiwa de tangan nakaè emsa tonbirida'an."*

⁸ Nen tawana Musa hap insa Alap titi tabin ola gol gweblaka, zen hen aüris-nen de anakan tame gunkumye: "Alap Zen zi jal-jalsa dikim oto tasibin hip nèp golzimki."* ⁹ Sap Zen insa ola golzimki, zen zi dawemsa dikim oto tasibin hip hom. Zen diki anakare kareksa de gol gwen zisi dikim oto tasibin hip:

jalse gwibiridan olsa de èsal gwen srèm zi, nol drak-drak zi,

kareksa de gulin hananda gwen zi, auhu-kama ennak de enlalakam de gwè gwen zi,

Alapsa de sère gweblan zi, Alapsa de betek gweblan srèm zi, bi zemka de tan zi, hen an zemka de gwin zi,

hen zi tamera gwen zi.

¹⁰ Hen ahakore zi karek-karekna zen anakare weny:

kahalo sosen weny,

zi bosyan han de inšin makan ègwè gwen weny,

boton tam zi,

zisi de te-ala hap golègu gwen zi,*

hen botonkam de zi bose zemka klak ta gwibin zi,

hen tūngare ahakore zini men zen Kristen zini nëno mae mo tawa tabin sin ang ta srèm gwe-gwenan.

¹¹ Sap nëno mae mo tawa tabinni in, zen èngaya gwen hap de ol dawem san tal gweš'in—mensa sosen tangan Zini Alap Zèna abe hap golblakake, èe de desa golzim halada gwen hap. Ol dawemna in sam-sam tanganna.

Paulus kim Kristus hup dawemna gol-blakake:

¹² Èe ama nère mo Teipsinni Yesus hup dawemsa gol gwebla'an—men Zen sosonna ap gol gweblandake, zère mo ngasa dikim syal gwe-gweblan hap. Zen mes asa taiblilakla, zep asa dam tasiki. Zen in zebè dawemna gol gwebla'an. ¹³ Èe sap hen orep Yesussu de lamang ta gwenna. Men zen nonol Yesussu daiblilak, èe ama desa karek ta gwibik hen lamang ta gwibik. Sap eiwa kirekam, hwèna Yesus man asa kwasang gweblaka. Zen man anakan asa tame taka, "Zini an nama hom tol Asa taiblilak'ara, zep zère mo syala hom anakan dam gulsu'ura, 'Èe an kareksaè gol gwe'an.'"* ¹⁴ Zep Zen man

* **1:4** 1:4 Kis. 20:29-30; 1Tim. 4:7; 6:4; 2Tim. 4:4; Tit. 1:14 * **1:7** 1:7 Tit. 1:10 * **1:8** 1:8 Rom. 7:6-14; Gal. 3:19 * **1:10** 1:10 In kim Paulus ansa ale gulku, dekam zini man zi bose zemka dahyo gwek—desa de aha zi hip te-ala hap lirak ta gwibin hip. Insa dahyo gwek, zen dekam zep aha zi mo tana iltikinnik totoresa èbabu gwe-gwek. (1Tim. 6:1-2; Ef. 6:5-8; Tit. 2:9-10) * **1:13** 1:13 Kis. 8:1-3; 9:1-31; Gal. 1:15-16; 1Kor. 15:9-10

tangan mamkam asa kwasang gweblaka-Zen kim Zënaka de taibliblan hap dena abe hap golblakaye, hen zi bosyansa dikim kwasang gwibirida gwen hap dena.

¹⁵ Ola an eiwa de tanganna. Zep nen taiblibin:

“Kristus Zen karek-karek gulin halasen gwen zisi dikim ngaya tabin hip auhukamanak hata zaka.”

Èe an hwëna orep jal-jal tangan zini zen- karek gol gwen zi mo teipsin niye.

¹⁶ In zep hëndep Kristus karek-karek gol gwen zi mo teipsinni asa mam tangankam kwasang gweblaka- mae hap: Asa de tingare zi hip zertreizimdin hip, zen dikim anakan tame gun hup, “Eiwa, Kristus mo kwasang-kwasangna klis gunkum hom,” hen dekam de taibliblankam hëndep denaban èngaya gwen hap.* ¹⁷ Dikire Teipsin Zini Alapsa hëndep denaban blikip neisik gweblak hen bosena teip nulsublunda gwek!

Sap Zen Zen sa hëndep denaban irik gili. Zen molya tilki.

Auhu-kamanak de nwekam molya hla da gwek.

Ahana hom.

In eiwa tangan!

Paulus kim Timotiussu tatem dikim zauk gwen hap titi takake:

¹⁸ Tane tol Timotius, èe ama emsa gublu'an: Emki enlala gwen- ebe hap de ola mensa Alap mo Enhona hamal hap zinik ing ta sonezimbike. Zen zep hwëna Alap onakore ola in sa emsa aha-en aha-enkam don gwebla'ak. Zen in zep, desa bahem eititi gwibin- ekakim dowal mo kigi naban de zereijannak tatem zauk gwe.*

¹⁹ Yesussu de taibliblannak em enho kles gwesin srëmkam tatem zauk gwen. Sap ahakom mes enho kles gwesin srëmkam de lowehen hap baes tak. Zen in zep zère mae mo taibliblan nakon mes tangan hëndep altink. ²⁰ Himeneus ne Aleksander ne zen kirena. Desa mesè anakan guzimb, “Em jemmat nakon wet oson. Amki dowal mo kigisa ang ëbla.” Èe mae habè kirekam guzimb: Dekam wëhè ahale'anaka. Sap zen mes kareksa de ulin hala serankam Kristus mo bosena karek ul gweka.*

2

Mae hap de ol: Tingare Kristen zini Alapsa a kirekam de abe da gwek.

¹ Timotius, bol-zaun tanganna, emki tingare Kristen zini Alapsa de abe ta tine gwen hap titi ta gwibin. Zen tingare zi hip

zen abe ta gwen- Alap dekakim desa mas gwibirida gweka, hen dawem ta gwibirki, hen tahalhasa dekakim sul sone gwizimki. Deban dikire Alap hap dawemna nolbla tine gwek. ² Zen dikire teipsin-teipsin wenyia kip hen abe da gwek- hen tingan men zen zëno mae mo irgwa taha nakon irik nil gwenanke. Zen mae hap: Nen dikim aha-ere enlalakam hen umlae enkam ègwè gwen hap, hen zen de nëno mae mo Alap mo nganak de syalsa truru gul gwen srëm hap, hen aha zi dikim

nësa husus gwibirida gwen srëm hap.* ³ Kirekam de abe ta gwenna, zen man nësa de ngaya tabin hip de Zini Alap mo nwenak sam gwesik gwenan. ⁴ Zen man sap tingare zi de hëndep denaban èngaya gwen hap de orasa dam tasin hip dwam gwe'ara- hen eiwa denaka de tame gun hupye.* ⁵ Sap Alap Zen aha-en. Hen men Zen nësa Alap osan dep zon guluda gwe'ara, Zen hen aha-en: Zen Kristus Yesus. ⁶ Sap Yesus Zen mes tingare zini nëno mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip Zënaka zerguku. Zen kirekam Alap mo kalang gwe gun sun ki lwak- dekam de tingare zisi anakan gubiridan hap, “Èe ama sap em de èngaya gwen hap dwam gwe'an.” ⁷ In zep Alap anakan asa dam tasiki, “Èngaya gwen hap de ol dawemna ansa em Yahudi srëm wenyia kip golzim halada gwen. Eiwa de ora san dep em titi tabirida gwen-dekakim zen hen Yesussu daibli gweblak.” Zen eiwa tangankam asa dam tasiki. Èe

bëjënë boton gwen.*

Ola an, zi hip dena hen we wal hap dena.

⁸ Èe zebè dwam gwibirida'an- zikim dena, zen de kitak enho kles gwesin srëmkam Biansa abe ta tine gwen hap. Kim de nen sone gweblak, jalsa de lam gun nuban hap zen, hen aha zi niban de keisa-keisa èn hap de enlala naban hap zen.

⁹ Hen we walya, èe ama desa dwam gwibirida'an: Zen sap sa enho oto tasin niban zère mae mo timni weir nulsuk gwer, hwëna bolamda gwen enlala naban hap zen, hen zi dikim hole gwibin hip de enlala naban hap zen. Te-ala mamkam de teisyan pakeanna, hen te-ala mamkam de kap tan sasyan maena, hen emas maena, desa hap zen kire enlala naban alala ta gwen.* ¹⁰ Diki Kristen we walya, Alap mo nwenak de dawemkam wër gwenna, zen diki dawemsa zen tingare zi hip goltrei gwizimdin. Dekam sa Alap mo nwenak

* 1:16 1:16 Luk. 19:10 * 1:18 1:18 1Tim. 4:14 * 1:20 1:20 1Kor. 5:5 * 2:2 2:2 Rom. 13:1 * 2:4 2:4
2Ptr. 3:9 * 2:7 2:7 Kis. 9:15 * 2:9 2:9 1Ptr. 3:3-4 * 2:10 2:10 1Tim. 5:10

ëoto gwesil- san de zënaka de weir gulsunnu kiye.*

¹¹ Kristen zi de tagal gwennak, we walya zen diki balk enkam zen ësane gwe-gwen. Hen men zen tawa tabinni, desa zen dawemkam blikip gwesiblin. ¹² Èe homë we wal de zisi tawa ta gwibin hip gubirida'an. Hen zen bap zen zisi nol gwibirida gwen. Zen diki balk enkam zen teinikin gwen.* ¹³ Sap Alap nonol Adamsa yang tasiki, ki zep hwëna Hawasa yang gulsuku. ¹⁴ San ki Adamsa dowal mo kigina boton taka! Zen diki we zem Hawasa am boton gulku, dekam zep kareknak zank. ¹⁵ In zep Alap desa anakan gubirki,

"Ebon onakon hëndep tångare we walya ëu gwe- gwenkam Èe asa sang-sangna mam gul gwizim, hen hlësgwan-hlësgwan naban esa ëjaha gwe-gwer."*
Hwëna Alap sa hen we wal hap hëndep dikim ëngaya gwen hap dena golzimdi-zen de Kristussu de taibliblannak tatem ëzauk gwenkam, wal bosyansa de kwasang gwibirida gwenkam, hen Alap mo nwenak de enho kles gwesin srëmkam lowehe gwenkam, hen enho oto tasin niban de zënaka wër tasik gwibinkimye.

3

Mae hap de ol: Kristen zisi de nol gwibiridan hap, a kirekam de zisi em dam tasik gwibin.

¹*Ola an eiwa de tanganna: "Men nara Kristen zisi de nol gwibiridan hap dwam gwenna, zen sap syala dawem naka dwam gwibi'ira." ² Hwëna zen diki enho kles gwesin srëm naka de dam tasinkim.

We dan son zisi bëjen.
Zen diki aha zi de blikip gwesiblin naka, hen enlala tatete naka, hen zënaka de zerinik gwe-gwen naka, hen zisi de lup gulin gwen naka, hen zisi de Alap mo olkam tawa ta gwibin nika.

³ Hen Kristen zisi de nol gwibiridan hap, ho mamak otde gwen sosen zini bëjen. Darak sosen zini hen bëjen. Zen diki enlala sae-sae naka, hen umlae enlala naka. Hen te-ala hap de hole-hle gwe-gwen zisi bëjen dam tasin.

⁴ Zen diki we wal walas zemka de dawemkam kara ta gwibin nika,

hen walas zemka de dawemkam titi ta gwibin nika- zen dikim zënaka i-san i-san gwe-gweblan hap hen blikip gwesik gweblan hap. ⁵ Sap zi de dawemkam we wal walas zemka nol gwibiridan srëmna, kire zini bëjen dawemkam Kristen bose zemka nol gwibiridan.

⁶ Nër hom de Kristen gwen zini hen bëjen. Ki hwëna sa anakan bolte-bolte gwera, "Èe an mamna." Dowal mo kigina in kirekam bolte-bolte gwekake, zen in zep Alap hëp tyaka.

⁷ Zen diki kitak de zi de sam gwesiblin naka, sap hen Kristen srëm zi zen sam gwesiblin. Hwëna sam gwesiblin srëmkam, zen sa dowal mo kigi mo zolak kyan hera. Ki hwëna ahakore nik sa swrë dal.*

Mae hap de ol: Kristen zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip de zini, a kire naka em dam tasik gwibin.

⁸ Kristen zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip de zini hen kirekam.

Zen hen diki tångare zi mo sam gwesiblin naka em dam tasik gwibin.

Mahal dare yakna bëjen.

Hen ho mamak otde gwen sosen zisi bëjen. Hen te-alasa dikim gul irin hip de boton gwe-gwen zisi bëjen.

⁹ Zen diki ëngaya gwen hap de ol dawemna mensa Alap nëp hül gilzimki, desa zen enho lalakkam gwirensin hen taiblibin.

¹⁰ Kristen zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip de zini na-en bahem totoresada dam tasik gwibin. Diki nonol em akasibirida gwen. Mensa hla tanna, "An airis," dekam sap esa dam lasik gwibir.

¹¹ We walkam dena, Kristen zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip de dam gulsunnu, zen hen diki tångare zi mo sam gwesibin nika em dam tasik gwibin. Boton ol gol halasen gwenna bahem. Zen diki enlala tatete naka hen taiblibin nika.*

¹² An ahana Kristen zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip de zi hip dena: Zen hen we dan son zisi bëjen.

Zen hen diki we wal walas zemka de dawemkam kara ta gwibin nika de dam tasibin.

¹³ Zen de dawemkam Alap mo syalak mas gwibirida gwenkam, zen dekam sa desa hen blikip neisibirida gwer. Hen dekam sa Kristus hup dena

* 2:12 2:12 1Kor. 14:34 * 2:15 2:15 Kej. 3:1-6 * 3:1 3:1-7 Tit. 1:5-9 * 3:7 3:7 Kis. 14:23; Kis. 20:28-30

* 3:11 3:11 Paulus mo ola awe tawa naka hom: San ha Kristen zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip de we wal hap? San ha Kristen zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip de zini in mo we wal hap? (Rom. 16:1; Tit. 2:3-5)

udobe naban donbirida gwer, hen dekam molya nasalsibirida gwek.

Mae hap de ol: Alap mes ol aning gunnu nëbe mae hap hil gilzimki.

¹⁴ Timotius Bak, suratna an ama ki sap ep ale gulblu'an, hwëna ëe ama tangan dwam gwe'an- nabakam de sap emsa duweblazan hap. ¹⁵ Hwëna ëe de holo gwenkam, zen suratna ansa de karatda gunkum esa anakan tame gulu, "ËKristen gwen aya-wal oso-walya, zen diki kirekam de lowehe gwek." Sap Ngaya Zini Alap mes eiwa de ola nëbe mae hap hil gilzimki. Zep auhu-kamanak de jematna, zen men kiye-gol tenya hen gol mokona, ola insa de zen moko gun hup. ¹⁶ Eiwa, ol aning gunnu mensa Alap nëp hil gilzimki, zen dawem tangaranna. Ola in nen dikim Alap hon ëtal gwesin hip dena. Zëno ausuna, zen kitak Kristus Yesus onak lwa'an: Zen zi timkim nwe-mase gwe zaka, Alap mo Enhona man nëp Desa anakan zertreizimki, "An eiwa Zen tangan." Alap mo dam taha nakore zini man hen kara da nasen gwek. Hwëna ki zep Alap zëre mo ngatannak dep zer ine halka. Zëbe hap dena zi-ë zi-ë san mes nol hal-adak, hen Desa de taibliblan zini tïngare lang-nak ki lowehen da'an.*

4

Yasik tabin olsa de ja-ja gun hup de ol:

¹ Alap mo Enhona mes nësa damkam anakan tawa ta guk gwibirki,

"Ngein sin de yaklanak zini sa Yesussu hli da gwer- dekam de hwëna dowal onakore tawa tabin en san ang ta gwen hap.*"

² Dekam yasik tabin zini men zen de dowal onakore ola insa nol halada gwe'ak, zen ëk enkam sa anakan ëgu gwer, "Ëe an Alap mo syalsaë gol gwenan." Hwëna zëno mae mo enhona mes tangan top-top gwizimki, zep zen bëjen anakan tame gun, "Ëe an kareksaë gol gwe'an." ³ Zëno mae mo tawa tabinni, "Wenya bahem gon. Zini bahem zen. Ansa bahem twinbin." Hwëna tïngare tembane nwe-masena zen dwan twin gwibin hip am Alap nëp syal gwibir-zimki. Zep nen men zene Alapsa laibli gwebla'an hen eiwa dena tame ul gwe'an, nen sap esa olgwenblanda gwer- Alap hap de dawem golblan nabanye.* ⁴⁻⁵ Sap tïngan mensa twin gwibin hip dena Alap

nëp syal gwibir-zimki, zen kitak aïris. Nen de nonol Alap hap dawemsa golblan naban twinbinni, dekam banakare maena hom-nen de dekon Alap mo nwenak ëkun gwen hap denaye. Zep ba hap de aha tembane maesa baes gwibin hip, sap Alap mo olak man hen anakan lwak,

"Tïngare tembanena aïris. Zen kitak ebe mae habë syal gwibir-zimk.*"

Timotius Bak de Kristus mo nganak kirekam syal gwe-gwen hap de ol:

⁶ Ano ola ankam emki Kristen bose omka tawa ta gwibin. Dekam esa gwëra, Kristus mo nganak de syal gwe-gwen zini dawem tanganna. Sap Kristus mo nganak de syal gwe-gwen zini, zen diki eiwakam de tawa tabinnik zen zise gwen. Hwëna ëe mesë emsa tame tak: Em ema ankam zise gwe'ara. ⁷ Em bahem Alap mo ol aïsilsi de butwalen gul gwennak ang gwe-gwen- hen bong-bong mo tame gun boton ol sanye. Hwëna enaka em tatete ta gwen-em dikim Alap en hon tal gwesin hipye.* ⁸ Timsi de misrim-sri ginni, zen aïris. Hwëna zen ankam en dep dena. Diki Alap hon dikim tal gwesin hip de enaka tatete tanna, zen dawem tanganna zen. Sap zen ankam en dep hom. Zen hwëna lamkam dep dena. ⁹ Eiwa de ola ansa emki dokwak gun hen dawemkam taiblibin:

¹⁰ "Nen Ngaya Zini Alap ensae blol ëbla'an, sap Zen Zen tangan- zisi de ngaya ta gwibin hip de Zi niye. Tïngan men zen Desa kirekam daibli gweblanan, Zen desa en sa ngaya tabiri."

Nen insa kirekam Alapsa blol ëbla'an, zen in zebe nen ankam Kristus mo nganak dan syal-syala ban syal ta gwe'an. ¹¹ Zep ano ola ankam emki tawa ta gwibin, hen dekam em titi ta gwibin- desan dekamim ang tak.

¹² Timotius, em nama home bong gwe'ara. Hwëna aha zi bap zen emsa gublun, "In nama walas. Zen tawa naka hom." Hwëna emki enaka Kristen zi hip anakan ërak ta gwizimdin, "A kirekam de ol toran mo Kristen zi hip sam gwesik gwizimnin.

Kristen zini a kirekam nen lowehe gwen. A kirekam nen nënaka kwasang gwibirida gwen.

Alapsa de taibliblannak de tatem zaunnu, zen a kirekam moye.

Hen a kirekam nen enho lalakkam lowehe gwen."

Zep Timotius, emki kirekam enaka ërak makan drëne gwizimdin.* ¹³ Ëe de nama

* 3:16 3:16 Mrk. 16:19-20; Yoh. 1:1-14; 1Ptr. 1:12; 2Ptr. 1:19-20 * 4:1 4:1 2Tim. 3:1-9; 2Ptr. 3:3; 1Yoh. 2:18; Yud. 18 * 4:3 4:3 Kej. 1:29; 2:24; 9:1-3; 1Kor. 7:28; Ibr. 13:4 * 4:4-5 4:4-5 Kej. 1:31; 9:3; Mrk. 7:15-19 * 4:7 4:7 2Tim. 2:16 * 4:12 4:12 2Tim. 2:15; Tit. 2:15

lwa halzan srëmnak, emki dan syal-syala ban Alap mo olsa baca gul gwizimdin, hen titi tabin niban em tonbirida gwen. ¹⁴ Emki enlala gwen- ebe hap kim Kristen zi mo nol-nola tahana dehabla inekke, Alap mo syalsa dikim ebe hap wei yul soneblan hap. Dekam Alap mo Enhona man zêbe mae hap hamal hap de ola golzimki- ebe hap de desa ayang gulblun hapye. Hëndep dekam zep Alap mo Enhona hen ebe hap sosonna golblaka. Zep Alap mo Enho nakore sosonna insa dawem en tangankam em gwirensin.* ¹⁵ Zep em tângare ano ol tan-tanna ansa em syal-syal gwe-gwibin- zao en de enlala lwablankam, dekam deka kîtak de zi emsa hla dak, "Zen dawemkam syal gwe se'ara." ¹⁶ Dawemkam em enaka kara ta gwen. Hen men dekam tawa ta gwibir, desa dawem enkam em karatda gul gwen. Kirekam de syal gwe-gwennak em tatem zauk gwen. Dekam esa enaka ngaya tala. Hen in zen emsa sane da gwenan, desa hen esa ngaya tabiri.

5

Kristen bosyansa de kirekam golëgwë gwen hap de ol:

¹ Zi bongna bahem ol drakkam jalse gweblan, hwëna emki blikip gwesiblin naban titi tan- san de ere mo bian tangansa de titi tan makan. Ëbong gwen srëm wal bose walya, desa em gweibirida gwen- san de ere mo oso wal tanganna kiye.* ² We wal bong-bongna, desa em gweibirida gwen- san de eno ane tangan. Ahakore kîtak de we walya, desa enho lalak naban em golëlowehe gwen- ere mo somol wal tangan naban de golëlowehen makan.

We wal sem-sensa de kirekam golëlowehe gwen hap de ol:

³ We wal sem-semna men zen zë-en tangan lowe henda gwenan, desa emki kara ta gwibin, sap desa eiwa nara dep?- golgwën naye.* ⁴ Hwëna we semna in mo walas, abu-tane wal, ahaksa aza-tane wal de lowe henkam, desa a kirekam em titi ta gwibin, "Em mese ëKristen gwëk, zen in zep em desa golgwë gwen. Sap dekam dawemsae ol gwibi'in, sap zen mes nonol emsa hanan ta gwibik." Hen anakan em titi ta gwibin, "Kirekam de em golgwë gwenkam, Alap sa emsa sam gwesibirida gwera." ⁵ We semna men zen zë-en tangan lowehe gwenan, zen Alap ensa blol në gweblanan. Zep zen hom Alapsa de abe ta gwenna nolzausuk gwenan- yaklam denaban kam denaban. Zep kirekam de we wal

sem-sem tola, emki mas gwibirida gwen.* ⁶ Hwëna we sem-semna men zen kirekam-kirekam dërekkam de ëitri gwen hap ëdwam gwe-gwenan, zen Alap mo nwenak mes juwek. Hwëna tim enna sap nama ngayana. ⁷ Zep we sem-sensa de ano ola an san dawemkam golëlowehe gwen hap emki titi ta gwibin- mae hap: Kristen zini nëno mae mo enho nik mana dekon aha zi mo nwenak kles gwesininka. ⁸ Kristen zini bap zen anakan ëgu gwen, "Ano iyekam de we semna in mo tahalhana dikire jemat en hla nul gwibik. Ëe molyë mas gwe-gwibik." Hwëna zen de zëre mo iyena insa kara ta gwibin srëmkam, nonol tangan zëre mo iye tangansa, ki zen mes karekna mam gulsunda. Dekam zêbe mae hap man nwe-mase gwizimninsan de Kristussu de anakan zabablanna kiye, "Ëe Zëbon de ang gwe-gwen zisi hom." Sap Kristen gwen srëm zini hom kirekam ëkarek gwe-gwenan. Zep Kristen zi de kirekam mas gwibin srëmkam, zëno karekna man tangan taman kin'an.

⁹ We sem-semna men desa tangan nara dep golëgwë gwenna, bosemse naka emki ale tabir-zimdin- Kristen zini men zen zëno mae mo tahalhana hla nul gwizimdin hip. Hwëna anakare we semsem mo bosem-sena bahem: Men zëno gwën tahunna 60nak hata srëm gwe'anye, ahaksa zi swe zemka de baes gweblan nik mo bose naye. ¹⁰ Bose naka de ale gun hup, zen diki kîtak de zi mo anakan de tame gun nuka: Zen dawemsa anakan gol tine gwëk:

Zëre mo walasna, hen abu-tane aza-tane walya dawemkam kara ta gwibik.

Zëre mo gola kon zini dawemkam lup gulin gwëk.

Tahalha zisi man mas gwibirida gwëk, hen Kristen zi mo tahana man tri so gwizimk.

Zen kirekam de dawemsa gol gwen wenyik mo bosem-sesa em ale ta gwibir-zimdin.

¹¹ Bose naka de ale gulzimdin hip, zen diki men zen nonol anakan Yesussu nen guk gweblananke, "Ëe an angkam Ebon enë gwë'an. Ëe molyë etan zini zek." Zen in zep, bong gwen srëm we sem mo bosem-sena bahem ale tabir-zimdin. Ki hwëna etan de zi zen hap hole-hle gwe-gwenkam, zen sa hwëna zëre mae mo Yesus hup de gu-gun ola in san de ang tan hap baes tal. ¹² Hwëna zëre mae mo Bian hap de gu-gun ola in san de ang gwen srëmna, zen Alap mo nwenak karek. ¹³ Bong gwen srëm we sem-semna, zen

* 4:14 4:14 2Tim. 1:6

* 5:1 5:1 Im. 19:32

* 5:3 5:3 Kis. 6:1-7

* 5:5 5:5 Luk. 2:37; 18:7

hen man ë ensa de zauk gweblankam gol-gol san ëzini'ni gwe nasen gwenan. Kire enkam hom. Hwëna zëno mae mo ol toranna hen hom sam gwesik gwenan, sap zen man aha mo boton olak mas ta nasen gwenan.*¹⁴ Zen in zëbë bong gwen srëm we sem-semna titi ta gwibi'in, "Amki zisi kap lak. Walasna wei-wik uk. Hen ere mae mo zini dawemkam kara la gwibik-hen walasna." Èe mae habë kirekam desa gubirida'an: Kristen zini nëno mae mo jal zi de nësa lamang ta gwibin srëm hap.*¹⁵ Sap ahakon we wal sem-semna mes tol kirekam lwan dahak, hëndep dowal mo kigisa ang nëblak.

¹⁶ Kristen we walya, zëno iye de sem nik gwënna, zen zen de mas gwe-gwibin-dekam de jematsa dohon-hon ta gwibin srëm hapye. Zen mae hap: Sap jemmat mo kara ta gwibin hip de wenyä, zen diki tahalha tangan wenyäka hen iye srëm tangan wenyäka.

Kristen zi mo nol-nolaka de kirekam kara ta gwibin hip de ol:

¹⁷ Jematnak de nol gwen zini men zen dawemkam irik nil gwenan, desa tingan zen blikip gwesibirida gwen. Hen dekam de blikip gwesibirida gwen hap, emki gubirida gwen- jemmat mo te-ala nakon de zëbe mae hap gol gwizimdin hip, nonol tangan men zen Alap mo ola dawemkam tawa da gwibirin, hen dekam titi da gwibirin. Zëbe mae hap sowe henkam zen gol gwizimdin.*¹⁸ Sap Alap mo olak man lwak,

"Sapi de gandum dansa zaublun danaseranna- dekam de ëbwalom gwen hap, ëkna bahem kyang sosublun. Dikire twenblan danasenk."

Alap insa ola golzimki, zen sapi en hap hom. Zen hen jemmatnak de nol gwen zi hip- zëbe mae hap de hen jemmat mo te-ala nakon gol gwizimdin hip. Zep hen anakan ale nuk,

"Syal zini, zen dikire zëre mae mo syala kon te-alana nulin gwëk.*"

¹⁹ Timotius, bahem na-en taibli gwen-ahanik de jemmat mo nolaka ebon anakan klak ta zankam, "Zen mes karek gwëka." Diki zini dan, ahaksa dan-ahan, zen de anakan klak la zankam, "Eiwa, ëe mesë

ëre mo nwekam karek gwënnak hla lak," dekam amki taibli gwe.²⁰ Kareknak de zaran zini, zen tngare zi mo nwenak em dei yul gublun- mae hap: Ahakorena dekam sa hen ëairil.²¹ Èe ama Alap ne Kristus nik mo nwenak emsa gublu'an-hen Alap mo dam taha nakore zi mo nwenak: Ano ola an desan em ang gwe-gwen-ol blo-blo san de ang gwen srëmkam, hen ahakore en naka de nwekam golëake gwen srëmkam.

²² Jematnak de syal ta gwen hap zisi dam tasik gwibinni, na-en bahem tahana tehabirida ine gwen- syala insa dikim wei yul sone gwizimdin hipye. Em ema zëno kareksa hlil inninka. Bahem karek gol gwen zi niban golësiri gwe-gwen. Em diki enho kles gwesin srëmkam em gwë gwen.²³⁻²⁵ Ahakore nik mo karekna, zen taken-taken gwibiridan srëmnak wet so gwenan. Hwëna ahakore nik mo karekna, sap de aning gun, hwëna karekna in lun kon sa ki zertrondal, hëndep sa wet soblal. Hen kirekam, Timotius, eno Alap mo nganak de syal dawemna in sa wet sol. Hen men zen nabakam wet so srëm gwe-gwenan, zen hen bëjen hëndep aning gwen. Zen hen sa hëndep wet sol.

Timotius Bak, em tol ema sang-sang gwe-gwënda, zep bahem ho tangan enna otde gwen. Diki anggur hosa em hen betekkam otde gwen. Eno u sang-sangna in dekam sa sër gwera.*

6

Zi mo tana ïltikinnik de babu gwe-gwen zi hip de ol:

¹ Timotius, emki hen gubiridan: Kitak men zen zi mo tana ïltikinnik ëbabu gwe-gwenan, zen dawemkam zen zëre mae mo zi bina insa blikip gwesibirida gwen. Zi bina in de ëKristen gwen srëmna, desa hen dawem enkam zen blikip gwesibirida gwen- mae hap, zen dikim Bian Alap mo bohesa hen nëno mae mo tawa tabin niban lamang so gwen srëm hap.*² Zëno mae mo zi bina in de ëKristen gwënda, dekam bap zen anakan ëenlala gwe-gwen, "Èe sap asa asang gwe-gwer. Molya asa karek taka." Diki anakan zen ëenlala gwe-gwen, "Ano zi bina an, zen ano Kristen bose. Èe

* 5:13 5:13 2Tes. 3:11 * 5:14 5:14 1Kor. 7:9 * 5:17 5:17 1Kor. 9:9-11; 16:18; Plp. 2:29; Mat. 10:10 * 5:18

5:18 Ul. 25:4; Luk. 10:7 * 5:23-25 5:23 Anggur hona zen ho mamak makan, hwëna desa hen u sang-sang gwenkam obat hap notde gwibirin. * 6:1 6:1 Orep tangan zini hen aha zisi karekkam jap nul sonenda gwëk. Zi de tahalha hap zëre mo bon yalsa sul sonen srëmkam, desa man dahyo gwëk- pasarak de hwëna aha zi hip te-ala hap lirak tabin hip. Zëno bon de sërkam yawal gwenkam, dekam we wal walas zeban dahyo gwëk- desa de kitak lirak tabin hip. Men desa kirekam lirak da gwibik, zen dekam zep hwëna zi bina in mo tana ïltikinnik ëbabu gwe-gwëk. Dekam hom beyakam ëheya-hya gwe-gwëk. Sap heya gwen naka de etan balk tankam, desa man damera gwëk. Tana ïltikinnik de ëbabu gwe-gwen zini, desa sap de lek-lek ta gwibin, ahaksa tamera gwen. Pemerinta hom kire hap jalse neibirida gwëk. (Ef. 6:5-8; Tit. 2:9-10)

zebë kwasang gwe-gweblanan. Zep asa dawem enkam zëbon syal gwe-gwer- ère mo Kristen bosenana an dekakim dawemsa ano syala kon gulin gweka.”*

Botonkam de tawa tabin sin de ang ta gwen srëm hap de ol, hen te-ala hap de èhole-hle gwe-gwen srëm hap de ol:

Zep Timotius, ano ola an, dekam kitak tawa ta gwibir hen tîti ta gwibir. ³ Zep aha zi bap zen totore olkam tawa ta gwibin. Diki Bian Yesus mo ola ban de apde nè gwenna kim zen tawa ta gwibin- hen Alap hon dikim étal gwesin hip denakim. Sap zini men zen aha ol aisilkim tawa da gwibirin, ⁴ zen boltebolte zi, hen zen eiwa dena hom tangan tame nu'in. Kirekam de zini zen man tangan ësam gwesik gwenan- Alap mo ola kore ol-gun maesa de gulsuk halasen gwen hapye. Zen hwëna dekon zep zënaka husus neibirida gwenan, hen èol tetek gwe-gwenan. Zen dekon zep hen Kristen bose zëban zënaka lamang da gwibirin hen u seger da gwibirin. ⁵ Kire enlala häi zi mo tawa tabin nikon, zep hëndep Kristen zi mo ngirinnik ol keisa-keisana nolzausuk srëm gwe-gwenan. Eiwa de enlalana hom tangan- zëbon mae onakye. Kire zini man tim nul gwenan, “Ano Alap mo nganak de syala kon, èe asa te-alana beya gwer.”

⁶ Eiwa, dawemkam de Alap hon enhonik tal gwesiblin zini, zen sap de tahalha gwen, hwëna zen sa anakan eis gwibiri, “Bian Alap sowe henkam ano tahalhana ap sul sone gweblanda.” Kire zini zen sa Alap onakon dawemna hlalu- sap ankam hen lamkam. ⁷ Sap nësa kim nère mae mo an walya auhu-kamanak èjaha gwe-gwenan, nëno kire-kirena hom. Juwenkam hen molye kire-kirena lop la gwek. ⁸ Zep nèbon mae de tembane èrlwana, hen pakean, zen syake. ⁹ Hwëna ahakon hom kirekam dep èdwam gwe-gwenan. Zen hwëna kire-kire beya gwen hap èdwam gwe-gwenan. Zep zëre mae mo dwam gwibin sin de ang tankam enlala ngalapngalapna dekam zep tangan mam gwe-gwenan, hëndep zep enlalana èjoblo-top gwe-gwenan, dekam zep hëndep dowal mo kigi mo zolak èkyanhe gwenan. Zen in zep kareksa de gon hap bëjen baes tan, hëndep zep tangan ètimbwas gwesik gwenan. ¹⁰ Sap karek-karek ausuna, zen te-alanak. In zep hëndep ahakon te-ala hole-hle nakon Yesusu de taiblìblan nakon èbutehak. Zëre mae mo enlala ngalapngalapna in san de ang ta gwenna, zen dekam san de toman ben-benkam

de enhonak zënaka dang gulblunna kiye. Hëndep zep enlalana sérkam èdowe hana gwenan.

An Timotius hup de aumwa hap de ol tan-tan:

¹¹ Hwëna Timotius, em in Alapsa de betek gweblanna. Zep em desan bahem ang gwe-gwen. Em em alp gwe-gwen- Alap mo nwenak de dam-dam enkam gwë gwen hap, hen Zëbon de dawemkam tal gwesin hip. Kristussu de taiblìblanna em esek gulse zahe gwen- zao en de tatem zaunkum. Emki hen wal bosyansa de kwasang gwibirida gwen hap alp gwe-gwen- hen aha zisi de sae-sae enkam golèlowehe gwen hap. ¹² Em ngein en san em Yesus osan dep dam-dam enkam hluwen- ekakim hëndep de gwën hap denaka dokwak gul. Sap zen desa de dokwak gun hup Alap emsa kwang taka, hen zen kire habe zi beyanak damnak enaka anakan kira taka, “Èe ama Bian Yesusu ang gwebla'an.” ¹³ Zep èngaya gwen ausuna Alap hen Kristus Yesus, men Zen Pontius Pilatus hon damnak Zënaka kira taka, zëno nik mo nwenakë emsa tîti ta'an: * ¹⁴ Ano tîti tanna an san em dawemkam ang gwe tine gwen- tingare zi mo nwenak de enho kles gwesin srëmkan gwë gwenkam, hëndep Bian Yesus de lwahal zannak de zau'uk. ¹⁵ Yesus mo hatazan hap dena in molya bwal kinik. Zen sa ki hëndep lwal- sosen tangan Zini Alap zëre mo gun sun. Zen Zen en tangan teipsinnì. Hen Zen tingare bose nabare zi mo Mamna, hen tingare teipsin zi mo Teipsinnì. ¹⁶ Zen Zen hëndep de gwë gwen Zini. Zëno ngatannak toton nara dep?-golek de gwen naye. Desa zini hom mae hla dak, hëndep ankam mae bëjen hla tan. Dikire Desa hëndep denaban blikip neisik gweblak, sap Zë-en sosonna! In eiwa tangan! *

Timotius de te-ala beya zisi kirekam tîti ta gwibin hip de ol:

¹⁷ Emki te-ala beya wenyaka anakan jalse gwibirida gwen, “Bahem èbolte-bolte gwe-gwen, hen auhu-kama ennak de kire-kire ennak bahem èyaing gwe kini gwen.” Sap auhu-kamanak de te-ala maena zen nabakam èjek-jak gwe-gwenan. In zep em tîti ta gwibin- zen de Alap ensa yaing gwebla kini gwen hap. * Sap Zen Zen kae-kaena nèbe mae hap mam gul gwizinnira- nen dikim enlala nik èoto gwesin hipye. ¹⁸ Zep emki gwibirida gwen, “Eno mae mo kire-kirena beyana, zep em em aha zisi kwei

* 6:2 6:2 Plm. 16 * 6:6 6:6 Plp. 4:11-12; Ibr. 13:5

* 6:16 6:16 Kel. 33:20 * 6:17 6:17 Luk. 12:20-21

* 6:8 6:8 Ams. 30:8-9 * 6:13 6:13 Yoh. 18:36-37; 19:11

yul sonendan- kitak de zi hip de dawemsa goltrei gwizimdinkimye.” Zep auhu-kama ennak dep de te-alakam, zen dikire ëkae-kae gwe-gwek, hen aha zisi mas neibirida gwek.

¹⁹ Zen de kirekam ëgwë gwenkam, dekam zëno mae mo ngatan zi mo langnak de te-alana sa tangan ëbeya gwer. Awe de lowe henna hen okamanak dep de te-alana, zen kitak au-au makan. Hwëna wakuwe de lowe henna hen zao de kire-kirena, zen eiwa de tangan wenya zen.*

²⁰ Timotius Bak, Alap mensa zëre mo nganak de syal gwe-gwen hap emsa taibliblaka, desa dawemkam kara gul gwe. Totore tawa tabinni hen kire hap de ol gulsuk-gulsuknu langa gulsuk. Men zen auhu-kama enlala en san totore ola insa tawa da gwibirin, zen hwëna man ëkël gël gwenan, “An zen- enlalasa dikim langa tasin hip denaye.” Hwëna zen boton.*

²¹ Ahakon men zen desan ang tak, hwëna dekam zep Kristussu de ang gweblan nakon ëbutehak.*

Em in zene suratna ansa ulin gwe'ak, dikire Bian mo kwasang-kwasangna kitak ebon mae onak lwa gwek.

* 6:19 6:19 Mat. 6:20

* 6:20 6:20 1Tim. 4:7; 2Tim. 1:14

* 6:21 6:21 2Tim. 3:8

Paulus mo surat ahana Timotius hup

1-2 Ano dang tininak de walasna Timotius Bak hap,

Paulus onakon:

Dawem! Zen Alap mo dwam gwibin sin ki lwak, zep kirekam Kristus asa dam tasiki- dekam de hēndep de gwēn hap de ol dawemsa gol halada gwen hapye, men kirekam Alap gu-gubiridakake, Kristus Yesus hon de ēngaya gwen hap dena.

Nēre mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mam tangankam ebe hap ol gweblala. Hen em zēre nik mo taha terenak esa gwē gwer.

Timotiussu kim udobe naban dikim gwē gwen hap titi takake:

³ Em kim Kristussu taibliblaka, dekam zebe gwēka- san de ēre mo walas wē tan tangan. Ēe in zebē ebon onakon hen-henkam Alap hap dawemna gol gweblanan, hen zebē yaklam denaban kam denaban ebe hap Biansa abe ta tine gwenan. Sap ēe hen ēre mo auyan-aza osanē ang gwe-gwenan, in zebē alp gwe tine gwenan- enho kles gwesin srēm kam de Alapsa abe ta tine gwenkamye. ⁴ Timotius, ēe namaē eno nwe go-hona enlala gwegwizim'in- men kime aban syak ē'anaka, dekam denaye. Ēe in zebē tangan emsa de etan zertowen hap dwam gwe-gwe'an, sap zen dekam tangan sa ano isrip-srina taman kinil. ⁵ Hen ēe mae habē ebon onakon Alap hap dawemna gol gweblanan: Sap ēe mesē eno enhona anakan tame tak, "Zen eiwa tangankam Yesussu taibliblaka. Ēk enkam hom." Eno anena Yunike hen we abuna Lois Bak zen hen kirekam laibliblak, in zebe em hen zēno nik mo kim taibliblala'ara.

⁶ Zen in zebē emsa enlala sobla'an: Ēe men dekamē ep tahana tehabla inek, dekam mensa sossonna Alap ebe hap golblaka, desa em syauk mo kim bubung gul gwen.* ⁷ Sap Alap zēre mo Enhona mensa nēp zer gwizimnira, zen airinni tawa naka hom. Zen soson enna, kwasang-kwasang enna, hen zēnaka de zerinik gwe-gwenana. Zep Zen de nēbon mae ing gwe henkam, nen kirekam esa hen lowehe gwer.

⁸ Zep bahem saher gwe-gwen- Bian Yesus hup de olsa de tonbirida gwen

hapye. Hen bahem anakare hap saher gwe-gwen, "Paulus bwinak gwē'ara." Sap ēe Bian mo ol dawemsa de golasas gwe-gwen jal habē awe gwē'an. Sosonna mensa Alap nēp gol gwizimnira, desa em em blol gwe-gwibin- anakare enlala naban, "Ēe hen sap asa Bian Yesus hup de jal hap Paulus mo kim karekna goltowe gwer.* ⁹ Nen kirekam de enlala naban nen lowehe gwen, sap Alap mes nēsa ngaya tabirki hen nēsa kwang guludaka- dekam de enho lalak enkam zēre en onak lowehe gwen hapye. Nen home banakare maesa syal eibik- dekam de Zen nēsa ngaya tabin hip denaye. Hwēna zēre mo kwasang-kwasang hap ki kirekam nēsa kalang gwibiridaka. Zen orep mes nēsa kirekam Kristus onakon kwasang gwibirida'anaka- men dekam hēndep okamana ansa syal gwibir srēm gwe'ankake.* ¹⁰ Hwēna Zen nēr hom nēp zēre mo kwasang-kwasangna insa goltreizimki- nēsa de ngaya tabin hip de Zini insa kim zer sonezimkike. Sap nen menkam eine juwen zi mo ora san ēgwa ha'ak, hwēna Yesus zep orana insa tayalsiki. Dekam zep hwēna zēre mo ol dawemkam nēbe mae hap hēndep de ēngaya gwen hap de orana sal tazimki. ¹¹ Asa in zep dam tasiki hen zer soneka- dekam de ol dawemna insa gol halada gwen hap hen tawa ta gwibin hip. ¹² Ēe in zebē karekna goltowe gwenan, hēndep angkam zebē bwinak awe gwē'an. Hwēna ēe homē kire hap saher gwe-gwenan, sap ēe mesē Biansa tame tak- men Zēbonē yaing gwe kinī gwenanye. Zep ēe tawana: Zēre mo nganak de syala men zep asa taibliblaka, Zen sa desa kara gul gwerahēndep zēre mo lwa halzan yaklanak de hata'ak.*

¹³ Timotius Bak, eno tawa tabinni, zen diki ēre mo tawa tabin sin de ang gwek. Dekon bahem golsyalhe gwen. Zep Kristus en osan em dam gwesikhal gwen, dekam eno Biansa de taibliblan hap de enlalana sa mam gwer, hen zēno kim esa aha zisi kwasang gwibirida gwer. ¹⁴ Alap mo Enhona Zen man nēsa golēlowehe gwenda, zep zēno sosonkam emki dawem enkam ere mo syala insa kara gul gwen- Zen men kire hap emsa taibliblakake.

¹⁵ Ena mese abe hap dena ansa salka: Tingare Asiak de Kristen zini, men zen sap menkam asa bwinak du nē gweblak, zen mes asa hli dasik. Hēndep aumwa hap Pigelus Bak ne Hermogenes Bak ne asa hli

* 1:6 1:6 1Tim. 4:14 * 1:8 1:8 Rom. 1:16; 2Tim. 2:3; 2:9 * 1:9 1:9 Ef. 2:8-9; Tit. 3:4-5 * 1:12 1:12 Ayat 12 mo aumwa topnak awe, zēno dam gulsunnu dan-dan. Ahana anakan: Zep ēe tawana: Ēre mo enhona mensaē zēno tahanan drēnek, Zen sa desa kara ta gwerahēndep zēre mo lwa halzan yaklanak de hata'ak. (Mzm. 37:5)

laka. ¹⁶⁻¹⁷ Diki Onesiforus Bak Swe, zen en nama maka asa zergwë gwe'ara. Zen hom ano bwinak de gwëna an hap saher gwe-gweka. Hëndep zen kim Romak awe hata zaka, zen man asa të gwebla'anka, hëndep ki zep asa hla taka. Zen man asa sam tasik gwe zaka, hen ano enlalasa ap tatete ta gwebla zaka. Zen diki Bian sa kwasang-kwasangna zëno we wal walas hap gol gwizimdi. ¹⁸ Ena tawana: Zen hen Efesusk dawemkam ano tahana ap zitri so gweblaka. Zep diki Bian Yesus sa zëre mo kwasang-kwasangna zëbe hap mam gulblula- Zen de etan lwhahal zankam.

2

Timotius dikim jana nabare zi mo kim tatetekam gwë gwen hap de ol:

¹ Zen zep, tane tol, emki Kristus onakore kwasang-kwasangnak tatem zaun. ² Mensa abon onak zi beya mo ngirinnik sane gwe-gweka, zen desa em hwëna aha zi hip etan ayang gul gwizimdin. Ere mo anakarekam de taiblibiridan zi hip em ayang gul gwizimdin, "Zen sa hwëna aha zi hip etan ayang nul gwizim."

³ Anakare enlala naban emki tatem zaun: "Èe an hen zen ahana- Kristus mo jana nabare zi niye. Èe sap asa hen zëbe hap de jal hap karekna goltowe gwer." ⁴ Jana nabare zini zen mam zik mo gubiridan en san ang ta gwenan. Zen bëjen aha syalak èhir-hir gwen, sap zen man mam zik dikim sam gwesibirida gwen hap èdwam gwe-gwenan. Zep emki hen kirekam nère mae mo Mamna Kristussu enlala gwe-gweblan. ⁵ Men ki hen bolasa de asyas gwe-gwibin zini: Zen de peraturan san ang ta gwen srëm kam, zen bëjen asyas hap de hadiana insa gul irin. ⁶ Ahana hen ki: Nga syal gwe-gweblan zini, syal-syal wenya, zen zen sa lamkam ngana in kore eini dawemkam gul iri. ⁷ Ano ola ansa emki enhonak lonen. Alap dekam sa ebe hap golblala- dekam de kitak tame gun hup denaye.

⁸ Em de tatem zaun hup, diki Bian Yesussu em anakan enlala gwe-gweblan: Zen teipsin zini Daud Bak onakon saltiki, hwëna Desa man dak. Hwëna Alap zep etan tin nikon ngaya taka- èe men kirekamë zëbe hap de ol dawemna gol halada gwenanke. ⁹ Èe in hen zebë angkam jal zi makan bwinak awe karekna gwë gwenan. Hwëna Alap onakore ol dawemsa bëjen bwinak mat gulsun. Zen wet sonkam.* ¹⁰ Hwëna èe an zebë anakare enlala hohle tan naban gwë gwenan, "Èe

sap asa karekna goltowe gwer. Diki mensa Bian Alap Kristus onakon de èngaya gwen hap dam tasibirki, zen dikire kitak Bian zëre mo sër kam de ngatannak yaing gwek- zao deka hëndep denaban lowehe gwek."* ¹¹ Zep nen dikim tatem yaun hup, Kristen zini nëno mae mo kirekam de taiblibinni ansa nen enlala ei gwibin:

"Kristus sa nësa hëndep denaban golèlowehe gwera- nen de anakan èenlala gwe-gwenkamye, 'Yesus kim tilki, Zen abanë lik.'

¹² Nen de tatem èzaunkum, nen esa lamkam Yesus zëre mae han irik il gwer.

Hwëna nen de zi mo inik Yesussu anakan zabebankam, 'Èe an Zëbon de ang gwe-gwen zisi hom,' ki hwëna Zen hen sa nësa gubiridala, 'Zen Asa de ang gwe-gweblan zisi hom.'*

¹³ Nene Yesussu de taibliblan nakon etan èsin gwe hana'ak, hwëna Yesus nama sa zëre mo nësa de gu-gubiridan ola syal gwe-gwibirizimdi. Sap Zen hom wet gwesik gwenda. Zën sa nësa etan tatete ta gwibiri."*

Kristus mo nganak de dawemkam syal gwe-gwen hap de ol:

¹⁴ Emki Kristen zisi anakan enlala sobirida gwen, "Èe Bian Alap mo nwe-nakë emsa titi tabi'in: Bahem Alap mo olak de ol-gunsu keisa-keisa gwe-gwibin." Kirekam em titi ta gwibin, sap kirekam de keisa-keisa gwibinni, zen waba hap. Sap zen kire nakon zëre mae mo Biansa de taibliblan nakon èaltil gwenan.* ¹⁵ Dawemkam emki alp gwe-gwen- dekam de Alap emsa anakan sam gwesik gweblan hap, "Zen dawem enkam ano nganak syal gwe-gwe'ara." Dam-dam enkam em onakore ol dawemkam tawa ta gwibin. Dekam em molye zëre mo nwe kara gwennak saher gweka. ¹⁶ Auhukama enlala zi mo totore tawa tabinsi emki langa gulsun. Sap kire ol san de ang tankam, dekam zini Alapsa man langa dasik gwenan. ¹⁷ Kirekam de tawa tabinni, zen men kiye- kwae yala. Himeneus ne Piletus ne zen kirekam de kwae naban. ¹⁸ Zen mes eiwa de ola kon olsyal hekanakan de yasik la gwibinkim: "Kristus molya emsa juwen nakon ngaya tabirki, sap zisi de kirekam juwen nakon ngaya tabin hip dena mes lwak." Zëno nik mo ol san de ang tankam, zep hëndep ahakon Kristussu de taibliblan nakon etan lwan dahak.

* 2:9 2:9 Plp. 1:12-14 * 2:10 2:10 Kol. 1:24 * 2:12 2:12 Mat. 10:33; Luk. 12:9; 1Ptr. 4:13-14 * 2:13 2:13

Rom. 3:3-4; Bil. 23:19 * 2:14 2:14 Tit. 3:9; 1Tim. 4:7

¹⁹ Hwëna nen de zë tatem ëzauk gwen hap dena, Alap mes ngirin gol te makan Kristussu nëbe mae hap ik tizimki. Zëbon onakon zebe anakan dam ulsuk gwenan, "Bian mes zëre mo hlil irin wenya nëno mae mo bosesa-sena kitalak tawa gwibiridaka,"* Ahana dam gulunnu hen anakan, "Men zen ëgu gwenan, 'Ëe an Biansa de ang gwe-gweblanna,' hwëna karek gol gwenasa zen baes tan."

²⁰ Men kiye, te-ala beya zi mo golak de piringni: Ahakon emaskam dena hen perakkam dena. Hwëna ahakon hen ki totore piringni- kama ngatdarakkam dena hen tenya korena. Totore piringni, zen mwinmwankam dep dena. Hwëna dawemdawem wenya, zen tembane yawal ennak dep dena. ²¹ Zep hen kirekam, men nara zëre mo enhosa kirekam-kirekam karek nakon lalak tanna, zen sa Alap mo nwenak gwëra- san de emaskam de piringni kiye. Bian sa desa sam gwesibila, hen syal dawemsa sa zep wei yul soneblala, sap zen kire hap mes hohle gweka.

²² Zen in zep, Timotius Bak, emki wal sei-siwir mo hole-hle enlalana langa tasik gwen. Hwëna a kire orasa em të gweblan: Dekam de dam-dam enkam gwë gwen hap dena, Biansa dikim dawemkam taibliblan hap dena, dekam de aha zisi kwasang gwibirida gwen hap dena, hen aha-ere enlalakam de lowehe gwen hap dena.

Sap tungare zini men zen enho zon tasiblin naban Bian Yesussu betek në gweblanan, zen kirekam lowehe gwenan. ²³ Enlala joblo-top zi mo ëkeisa-keisa gwe-gwen san em bahem ang gwe-gwen. Zen waba hap. Ena tawana: Zen dekon zini ëdarak gwe-gwenan. ²⁴ Hwëna Bian mo nganak de syal ta gwen zini, nen bap nen ëdarak gwe-gwen, hen bap nen nabakam jal ta gwen. Nen diki enlala sae-sae naban nen eiwa de enna kim tawa ta gwibin. ²⁵ Zini men zen nëbon mae onakon ëdrak gwe inehal gwenan, nen hwëna ol sin-sinkim nen etan eiwa de ora san dep titi ta gwibin. San ha dekam Alap sa zëbe mae hap dekam de ëhalen hap dena golzimdi- hen eiwa de ora san dikim etan lwanda han hap denaye. ²⁶ Zen eiwa mes dowal mo kigi mo zolak ëkyanhek, in zep zëno dwam gwibin sin ang ta gwenan. Hwëna nen de kirekam mas gwibirida gwenkam, Alap wëhë golzim'inka?- dekam de enlala mamakna insa tabpla tan hap denaye.

3

Aumwa hap de yaklanak dep de ol zim- zim:

¹ Hwëna ansa emki enlala gwe-gwibin: Aumwa hap de yaklana an zen angkam lwa se'an, dekam okamana an sërkam tangan sa karek gwe zaher.* ² Sap dekam zini beyakam sa anakan lowehe gwer: zëre en mo timsi de ngalap gwe-gwibin, te-alasa de ensa lwa gweblan, zëre en mo bosesa de mam gul gwen, sërkam de zëna-zëna gwe-gwen, aha zisi de lamang ta gwibin, an-bi zemka bëjen betek gwizimdin, Alapsa bëjen enlala gwe-gweblan, wal bosa zemka bëjen anakan gublun, "Ema tol asa sam tala."

³⁻⁴ Hen bëjen kwasang gwibiridan, zi bosyan hap de jalsa lam gul gweblan, boton ol gol halada gwen, wal bosyansa de golëgu gwen, darak soson, zënaka bëjen zerinik gwen, dawem enlalasa bëjen zer irin, bolte-bolte enlala enkam de gwë gwen, totore-totorekam de gwë gwen, syan-syan enkam de lowehe gwen, hwëna Alapsa bëjen enna lwablan.

⁵ Kire zini zen ëk enkam anakan ëgu gwenan, "Ëe an Kristen zi." Hwëna zen man baes ta gwenan- Alap de zëre mo sosonkam zëno mae mo lowe hensia li yul sone gwizimdin hippye. Zep kirekam de zisi emki langa tasik gwibin.*

⁶ Ahakon hen we walsya gol-gol san aningkim yasik da gwibirin. Zen anakare we walsya karek san dep titi da gwibirin: enlala sin-sin wenya, enlala hole-hle beya wenya, hen kirekam-kirekam karek hap de enlala ëdowe hanan wenya.

⁷ Kirekam de we walya man ësam gwesik gwenan- ol ësesa de ësane gwe-gwen hapye. Hwëna zen bëjen anakan klis gun, "An eiwa dena. An boton." ⁸ Men kirekam orep Yanes Bak ne Yambres Bak ne * Musasa tru-tru ul gweblaka, zep yasik tabin hip de zini in hen kirekam angkam eiwa de tawa tabin nik tru-tru nul gwe'an. Zen mes enlala nakon ëhaï gwëk. Zen mes tangan Kristen zi mo taiblibin nikon ëlanga gwesik, hwëna totore tawa tabinsi daibli gwibirin. ⁹ Hwëna kire zisi molya holokam ang neibirida gwëk. Sap nabakam sa anakan dam dasik gwibir, "An enlalana joblo-topna,"- men kirekam hen

* 2:19 2:19 Bil. 16:5; Yoh. 10:3-5; 10:14-16; 10:27 * 3:1 3:1 1Tim. 4:1 * 3:5 3:5 Mat. 7:15; 7:21; Tit. 1:16 * 3:8 3:8 Yanes Bak ne Yambres Bak neka, Yahudi zini kirekam bosesa nosok Mesirk de meiyer golzauk gwen zi darena- men zen Musasa tru-tru ul gweblakake. (Kel. 7:11; 7:22; 9:11)

orep de auyan-azana zi darena insa dam nosusukke.

Timotius de kirekam Alap hon tal gwesin hip de ol:

¹⁰ Hwëna Timotius Bak, em ano tawa tabinni tawana- hen ano gwëna, hen ano dwam gwibinni dekam de enho kles gwesin srëmkam gwë gwen hap denaye. Hen em mese asa anakan tame taka, "Zen Biansa de taibli-blannak tatem zauk gwenda.

Wal bose wal zemka de kwasang gwibirida gwen hap alp gwe-gwenda,

hen nabakam hom jal gwe-gwenda."

¹¹ Asa kim Yesusu de taibli-blann srëm wenyä äna Antiokiak, Ikoniumk, hen Lis-trak karek da gwëk, dekam em hen zëwe gwë'anika.* Zep em mese dekam asa anakarekam kara ta gwëka, "Zen sap kareksa goltowe gwenda, hwëna nama tatetekam zauk gwenda." Hëndep dekam man Bian tîngare abe hap de jal zi mo taha nakon asa zeser sone gwëka. ¹² Asa en molya kirekam në gwëblak. Hwëna tîngan men zen Kristus hon de étal gwesin hip édwam gwe-gwë'an, desa hen kirekam sa karek da gwibir. ¹³ Hwëna enlala karek zini hen yasik tabin hip de zini sa etan zëre mae mo karek-karekna esek nulse zahe gwer. Zen sap aha zisi yasik da gwibirin, hwëna zëna hen hom anakan tame nul gwenan, "Hare ëe an syauk sun dep am gwë ha'an."

¹⁴ Zep tane tol, men desa emsa tawa da gwëk, em mese hëndep dawemkam taibli-birki. Zep zen zëwe en tatem zauk. Sap ëe in zen emsa tawa la gwëk, em mese dawemkam asa tame tabirki. ¹⁵ Em betek nakone Alap mo ola tame gulku. Alap mo ola, zen dekon zep enlala blala hata gwenda, dekam zep zini ëngaya gwen hap de orana dam dasik gwenan- Kristus su de taibli-blannak. ¹⁶ Sap Alap mo ola mensa ale nuk, zen kitak Alap zëre mo Enho nakore naka. Hen zen dawem tanganna- dekam de tawa ta gwibin hip, oto tasik gwibin hip, halen ta gwibin hip, hen ora dawem san dikim dam tasik sone gwibin hipye.*

¹⁷ Alap mo nganak de syal ta gwen zini, nen de desa enhonak lone gwenkam, dekam esa anakan tame ul gwer, "Ëe kirekam asa syal gwe-gwer." Hen banakare maesa de goltowe gwenkam, dekam nëno mae mo enlala blala sa sowehe gwera.

4

¹ Timotius Bak, ëe ola ansa Alap mo nwe-nakë ebe hap hli yulblu'an- hen Kristus Yesus mo nwenak, men Zen sa zëre mo irik gînsi golhata zalake. Zen sa dekam juwen wenyaka hen nama de ëngaya gwen wenyaka klis gul zula. Zep Timotius Bak, Eirzi-Bia yawal mo nwenak ëe ama emsa gublu'an: ² Alap mo olsa em tonbirida tine gwen- sap sane gwen hap de édwam gwennak, sap édwam gwen srëmnak. Emki dekam oto tasik gwibin, hen udobe naban jalse gwibirida gwen, hen tîti ta gwibin, hen ol sin-sinkim em dawemkam tawa ta gwibin. ³ Sap molya holo gwëk, dekam sa zini anakarekam lowehe gwer:

Eiwa de tawa tabinsi de ësane gwenna sa baes tal,

hwëna zen guru-guru ësesa sa beyakam deibirida gwer.

Desa sa hwëna nenbirida gwer, "Asa ëre mae mo dwam gwibin en san tawa la gwibik." Zep sa hëndep zëre mae mo hole-hle en san tawa da gwibir.

⁴ Zen dekam sa hwëna eiwa de olsa de ësane gwe-gwen hap zëno mae mo ini émat-mat gwizim.

Hwëna auyan-aza zik mo ëpba olsa sa srën li nul sone gwer- dekam de zëre mae mo dwam gwibin dërek san dep syan nahlan hap.

⁵ Hwëna Timotius Bak, emki enaka kara ta gwen. Kareksa de goltowe gwennak tatem em zauk gwen. Yesus mo bosesa de salbin srëm zi sin dep emki ëngaya gwen hap de ol dawemsa golzim halada gwen. Em Alap mo nganak de syal gwe-gwen zi, zep syala insa dawem enkam em sul sonen.

⁶ Sap ëe nabakam asa emsa hli tal, hen ano kala nabakam sa wet sol- men kiye, dombasa de Alap hap zîp soblanna. ⁷ Ëe mesë ëre mo syala sul sonek. Ëe jana zi mo kimë Yesus hup de ol dawemna golasas gwe-gwëk. Yesusu de taibli-blann nakon homë mae syalhek. ⁸ Ëe insa kirekam tatem zauk gwëk, zep angkam abe hap de mire sigina Bian man ap golkara gwëbla'ara. Yesus Zen dam-dam enkam de klis gun hup de Zini Zen. Zen kim de nësa klis gu'un zaka, Zen dekam sa abe hap golblala. Abe en hap molya golblaka, hwëna tîngan men zen zëre mo lwa halzan hap de yaklana anakan enlala në gwëbla'anke, "Diki nabakam zen ki lwan," Zen zëbe mae en hap sa kap tazimdi.

Paulus kim syal betekna Timotius hup golblakake:

* 3:11 3:11 Kis. 13:14-52; 14:1-20 * 3:16 3:16 Rom. 15:4; Ibr. 4:12

⁹ Emki dawemkam alp gwen- dekam de nabakam asa duweblazan hap. ¹⁰ Sap Demas Bak mes asa hli ta guk halka. Zen auhu-kamana ansa ensa lwa gwibi'ira, hēndep zep Tesalonika san dep heya gweka. Ēe mesē Kreskes Baksa Galatia san dep zer sonek. Hen Titus Baksa Dalmatia san debē zer sonek. ¹¹ Lukas Bak en hanē nama ē'an. Markussu kwang ta kinzi. Sap zen airis- ano tahasa de tri son hapye.*

¹² Ēe mesē Tikikus Baksa Efesus sun dep zer sonek. † ¹³ Song gwe zankam, Troask ano baju sal-sala teisya kinzi. Karpus Bak mo golakē hli sok. Hen ano bukuna lop ta kinzi- nonol tangan dawem-dawem wenyaka. ‡ ¹⁴ Tembaga nakon de kire-kire yang ta gwibin hip de zini in, Aleksander Bak, § zen mes asa dawemkam karek taka. Hwēna zen sa Bian onakon hlalulu. ¹⁵ Em hen em terya-tya gweblan, sap zen sērkam nēno mae mo tawa tabinsi husus gwe-gwibi'ira.

¹⁶ Pemerinta mo mam-mamna kim nonol asa taken-taken nēblak, dekam zini hom tangan asa nērzauk sonek. Tingan man asa hli da gukhak. Dikire Alap zēno mae mo karekna insa tap gulsuzimk. ¹⁷ Hwēna Bian Zēn zep asa golek de ta zaka, hen sosonna ap golblaka- dekam de zēre hap de ol dawemna insa sowe henkam Yahudi srēm zini insa tonbiridan hapye. Bian dekam zep asa zēno mae mo jana ngi nakon zeser soneka- ēe dikim etan ēngaya gwen hap de ol dawemna insa tīngare Yahudi srēm zi hip golluwe gwizimdin hipye. ¹⁸ Zep Bian Yesus sa tīngare zi mo jala kon asa hīl tī sone gweka, hēndep Zen sa asa drēne sera- zēre mo irik ginnik de gwē gwen hapye. Dikire zēre mo bosena teip nulsuk gweblak- hēndep denaban! In eiwa.

¹⁹ Priskila ne Akwila neka guzim, hen Onesiforus mo golak men zen lowehe gwenan, desa kitak anakan gubirida, "Paulus dawem ensa ep gol sonezimki." ²⁰ Erastus Bak Korintusk gwēka. Hwēna Trofimus Bak man sang-sang gweka, zebē Miletusk hli tak. * ²¹ Bahem dakal gwen, ki hwēna hi ngēp tamle gwennak esa song gwe zala.

Yubelus Bak, Pudes, Linus, hen Klaudia Bak dawem ensa ebe hap nol soneblak. Hen kirekam- tīngare awe de aya-wal oso wal omnye.

²² Dikire Bian emsa zergwē gwek. Hen kitak em in zen iwe lowe he'an, dikire Bian mo kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwek.

* **4:11** 4:11 Markus in san ha zēno aha bosena Yohannis? Zen san ha men zen nonol ol dawemsa de goltēn dannak Paulus ne Barnabas neka heya gwenkam hli so guk halkake? (Kis. 12:12; 12:25; 13:13; 15:37-39) † **4:12** 4:12 Paulus mae hap mes yap Tikiku'u zer soneka: Timotius mo weinak dep de Efesusk syal gwen hap. ‡ **4:13** 4:13 Insa "dawem-dawem wenya" kam ale gulku, Yunani olkam "tweran sopkam de buku" kam ale gulku. Kire bukuna zēno kitak de halamanna tweran sop en nakorena. Desa te-ala mamkam kap da gwek. Zep san ha totore bukusa hom enlala gweblan daka, hwēna Alap mo ola bare naka mes yap. Aha dam gulsunnu hen: San ha bukuna in zēre mo tahakam de ale nabare naka? § **4:14** 4:14 San ha Aleksander in, men zēbe hap denaka hen Nonol Timotiusnuk ale gulkuke? (1Tim. 1:19-20nak) Ahana "Aleksander" kam de bosena Kis. 19:33-34nak. Aleksander in mae hap mes yap Paulus mo tawa tabinni husus gwe-gwibirki: Sap zen tembaga nakon yang tabin dowal-dowalsa yang ta gwibirki-te-alakam de lirak ta gwibin hip. * **4:20** 4:20 Erastus hup de ola emki Kis. 19:22 hen Rom. 16:23nak hlau. Trofimus hup dena, emki Kis. 20:4 hen 21:29nak hlau.

Paulus mo surat Titus hup

¹ Suratna an ère mo tanena Titus Bak hap,

Alap mo nganak de syal gwe-gwen zini hen Kristus Yesus mo dam tasin zini Paulus onakon:

Dawem! Eirzi-Bia mae hap asa dam lasiki: Èe dikim Alap mo hlil irin zisi Kristussu de taibliblannak de tatem ezauk gwen hap dena kim titi tabirida gwen hap, hen zen dikim eiwakam de tawa tabinsi tame gun hup, hēndep Alap en onak dikim dawemkam étal gwesin hup. ² Sap Alap man dwam gweka- nen dikim anakan dam gulsuk gwen hap, “Èe eiwa asa ki hēndep de gwēn hap dena oltower.” Sap boton srēm Zini Alap Zen mes ēngaya gwen hap dena insa okamana ansa de yang gulsun srēmna nēsa gu-gubiridaka. ³ Yaklana mena nēsa de ngaya tabin hip de Zini Alap dam tasiki, zao kim nēr hom zauk, Zen dekam zep zēre mo orep de ol guggunu insa abe mae hap goltreizimki. Zen dekam zep hen ēngaya gwen hap de ol dawem gol halada gwen hap de syala abe hap wei yul soneblaka.

⁴ Titus, em an eiwa ano tane, sap nen apdenak mese Kristussu laibliblaka.

Nēre mae mo Bian Alap ne nēsa de ngaya tabin hip de Zini Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe hap ol gweblala. Hen em zēno nik mo taha terenak esa gwē gwera.

*Paulus kim Titussu anakan enlala soblakake, “Èe emsa Kristen zi mo nol-nolaka dikim dam tasibin hibē Kretak hli tak.”**

⁵ Èe mae habē Kretak emsa hli tak: Kirekam-kirekam syala men zen nama lwa kini'ak, desa de em sul sonen hap. Nonol tangan èe ama emsa gubluk- Kristen zi mo nol-nolaka de è-è san dam tasibiridandan hap. ⁶ Kristen zisi de nol gwibiridan hap de dam tasinni,

zen diki tingare zi zen anakan tame tan, “Zen enho kles gwesin srēmna.” Hen nol gwen hap de dam tasinni, we dan son zisi bējen.

Zen diki walas zem hen Kristussu zen taibliblan.

Anakare zisi bahem nol gwen hap dam tasibin: Zēno walassa de aha zi anakan gubirida gwenna, “Zēno walasna in kareksa nol gwenan,” ahaksa, “Zēno walasna in hom bi zik

mo ol san ang ta gwenan.” Kirekam de walas zik ēgwē gwenna, ki bējen bi zemka Kristen zisi de nol gwibiridan hap dam tasin.

⁷ Kristen zisi de nol gwibin zini, zen dwan Alap mo nganak de syal gwe-gwen hapke. Zep zen diki zi mo nwenak de enho kles gwesin srēm naka de dam tasinkim. Zen zep anakare zisi bējen dam tasibin:

bola-bola zi,

jal soson zi,

ho mamaksa de hole-hle gwe-gwibin zi,

darak soson zi,

hen te-alasa dikim gul irin hip de boton gwe-gwen zi.

⁸ Hwēna anakare naka emki teibirida gwen:

enlala tatetena,

enho lalakna,

enlala dam-damna,

dawem ensa de dwam gwe-gwibinni,

hen dawemkam de zēre mo gola kon zisi lup gulin gwen naka.

⁹ Nol gwen zini, zen diki eiwa de olsa zen dawemkam gwirensik gwen- nen men kirekam taiblibin hip dena tawa la gwibirinke. Zen dekam sa aha zisi eiwa desan dep titi da gwibir. Hen zini men zen ola insa baes nei gwibi'in, desa sa anakan oto dasik gwibir, “Em kire nakone ēsyal he'an.”

¹⁰ Sap angkam zini beyakam hliwen hap ēdwam gwe-gwe'an. Zen aha zisi zēre mae mo totore olkam yasik da gwibi'in. Dawemkam Yahudi mo ausu nakore zimēn zen Yahudi srēm èKristen gwen wenyā to mip blom tasibin hip titi da gwibi'inke. ¹¹ Kire zini zen zi beyasa kim totore olkam ahak-ahak da gwibi'in- sap zi, sap we, hen sap walas. Hwēna dekam zep hen zēre mae mo tawa tabin karekna in hap te-alasa de golzimdin hip aberbe da gwibirin. Kire zini mip naka nen mat tasik gwibir-zimdin.

¹² Eiwa, lang tekna Kreta iwe de zini, zen karek-karek tanganna. Orep zēre kore wal bongna ki, enlala blala. Zen man zēre korena kip anakan ale gulku, “Kretak de zi ausuna an boton tamna, hen asang tamna, hen tembane ngalapngalapna- gwe makarena.” ¹³ Zēno ola in, zen eiwa de tanganna. Zen in zep udobe naban em jalse gwibirida gwen- dekakim Yesus ensa de taibliblannak étal gwesik.

¹⁴ Zep Kretak de Kristen zini, zen hap zen angkam Yahudi mo ēpba ol kokung gul gwen san ang ta gwen. Sap dekam hwēna Alap mo ol tanganna man hli nul gwenan- zi mo totore titi tabin ol san dikim hwēna ang ta gwen hap.*

* 1:4 1:5-9 1Tim. 3:2-7 * 1:14 1:14 1Tim. 4:7

¹⁵ Sap enho lakak zini, zen banakare dawem maesa de okamanak hlaunnu, zen bëjen hole gwibin. Kire zi hip okamanak awe hom tangan- dekon de zen Alap mo nwenak ëkun gwen hap denaye. Hwëna enho karek zi hip hen Kristussu de taibliblan srëm wenyä kip, banakare dawem maesa de hlaunnu, zen hwëna hole-hle enlala san dep li nul sone gwenan. Kire zini bëjen banakare maena enlala lalakam enlala gwibin, sap zëno mae mo enlalana hëndep enho naban mes tangan ëkawesik.* ¹⁶ Kire zini zen ëk enkam anakan ëgu gwenan, "Ëe mesë Alapsa tame tak." Hwëna zëre mae mo kirekam-kirekam syal karekna in, dekon zep hwëna nwe-mase gwe-gwe'an- san de anakan de ëgu gwenna kiye, "Alap hom." Kire nol drak-drak zi jal-jala, zen toton banakan dep?- dawemsa de syal gwibin niye.*

2

Paulus kim Titussu anakan enlala soblakake, "A kirekam em dawem san dep titi ta gwibin."

¹ Hwëna Titus Bak, em eiwa de ol enkam em tawa ta gwibin. Bahem engka en mae golwet son. Zep a kirekam titi ta gwibir: ² Zi bong-bong hap, ol zim-zimsi em gol gwizimdin- zen dikim tingare zi mo nwenak anakarekam lowehe gwen hap:

enlala tatetekam,
enlala dam-dankam,
Kristussu de sërkam taibliblankam,
ahasa de kwasang gwibirida gwenkam,
hen kareksa de goltowe gwennak de tatem
ëzauk gwenkam.

³ Bong-bong we wal hap, hen kirekam em ol zim-zimsi gol gwizimdin: Zëno mae mo lowe henna, zen diki Alapsa de betek gweblan zi mo lowehen naban zen apde nën. Zen bap zen ahasa ton-subirida gwen. Ho mamaksa bap zen hole gwe-gwibin. Zen diki ëbong gwen srëm wenyaka dawem enna kim zen tawa ta gwibin. ⁴ Zen zep sa hwëna anakan tawa da gwibir, "A kirekam em zi wal okip kwasangna goltrei gwizimdin," hen "Walas omka a kirekam em kwasang gwibirida gwen." ⁵ Zen dekam sa hen anakare san dep titi da gwibir:

enlala tatetekam de gwë gwen hap dena,
hen enho lalakam de gwë gwen hap dena,
zëre mae mo golak de syal-syalkam syal ta
gwen hap dena,

zi zemka de dawemkam betek gwe-gweblan hap dena,

hen tingare zi hip de kwasangsa goltrei gwizimdin hip dena.

Kirekam de dawemkam lowehe gwenkam,
dekam aha zi molya Kristus hup de ol dawemna anakan lamang nuk, "Desan de ang tankam, dekam zini karekkan lowehe gwenan."

⁶ Hen zise gwen srëm zini, desa hen enlala tatetekam dikim lowehe gwen hap em titi ta gwibin.

⁷ Titus, tingare ere mo gwënsa em ërak makan zëbe mae hap anakan lone gwizimdin, "Kristen zini a kirekam mo lowehe gwenanye." Enlala dam-dam enkam tawa ta gwibir- anakare enlala naban, "Ëe to-tore olsa homë tawa tabi'in.*" ⁸ Enlala blala ban em eiwa de enna kim tawa ta gwibir. Dekam nëno mae mo tawa tabinsi molya aha zi anakan hwa nulsuk gwëk, "In karekna." Dekam nëno mae mo jal zini anakare hap sa hen ësa her gwe-gwer, "Zëno mae mo tawa tabinni banakan dep?- husus gwibin niye."*

⁹ Men zen zi mo tana iltikinnik ëbabu gwe-gwenan, zen diki zëre mae mo zi bina insa zen blikip gwesibirida gwen. Zen diki zen ëalp gwe-gwen- dekam de zi bina in sam gwesibirida gwen hap. Hen zen bap zen zëre mae mo zi bina insa ëk san tëhebiridahal gwen, * ¹⁰ hen bap zen sowë ta gwibin. Zen diki enlala dam-dam enkam zen lowehe gwen, hëndep zep sa tingare zini nenbirida gwer, "Kristen zi de ëbabu gwenna, zen taiblibiridan tanganna." Kirekam de zen lowehe gwenkam, dekam nëno mae mo Alap anakore ëngaya gwen hap de tawa tabinni sa tangan sam neisik gwibir.

Mae hap de ol: Alap mo kwasang-kwasangna, zen tingare zisi de ngaya tabin hip dena.

¹¹ Zen diki Kristen zi mo lowe henna kirekam. Sap Alap mes zëre mo kwasang-kwasangna nëbe mae hap goltreizimki-tingare zi aususa dikim ngaya tabin hip

* **1:15** 1:15 Mat. 6:22-23; Luk. 11:34-36; 1Tim. 4:2 * **1:16** 1:16 2Tim. 3:5; 1Yoh. 1:6; 2:4 * **2:7** 2:7 1Ptr. 5:3

* **2:8** 2:8 1Ptr. 2:15 * **2:9** 2:9 Orep tangan zini hen aha zisi karekkan jap nul sonenda gwëk. Zi de tahalha hap zëre mo bon yalsa sul sonen srëmkam, desa man dahyo gwëk- pasarak de hwëna aha zi hip te-ala hap lirak tabin hip. Zëno bon de sërkan yawal gwenkam, dekam we wal walas zeban dahyo gwëk- desa de kitak lirak tabin hip. Men desa kirekam lirak da gwibir, zen dekam zep hwëna zi bina in mo tana iltikinnik ëbabu gwe-gwëk. Dekam hom beyakang ehëya-hya gwe-gwëk. Sap heyä gwen naka de etan balk tankam, desa man damera gwëk. Tana iltikinnik de ëbabu gwe-gwen zini, desa sap de lek-lek ta gwibin, ahaksa tamera gwen. Pemerinta hom kire hap jalse neibirida gwëk. (Ef. 6:5-8; 1Tim. 6:1-2)

denaye. ¹² Zep aunwa hap de yaklanak an zen angkam lwa zahe'an, Alap mo kwasang-kwasangna in, zen zen nëno mae mo enhonak syal gwe-gwenan. Nen dekam zebe Alap mo dwam gwibin sin ëliwehe gwe'an. Auhu-kama hole-hlena dekam zebe tapbla ul gwenan, hen enlala tatetekam hen dam-dam enkam dekam zebe lowehe gwenan. ¹³ Sap nen angkam Bian Yesus mo lwa halzan yaklana insae kara ë gwebla'an- men dekam sa nësa de ngaya tabin hip de Zini Kristus zère mo sérkam de ngatan naban okamanak golati gwe ine zalake. Sap Yesus Zen hen nëno mae mo Alap Teipsinnä. ¹⁴ Zen nësa dikim tångare karek-karek nakon hil ti sonebin hip Zënaka zerguku- hen nësa dikim enho nakon ngan tasibin hip. Sap Zen man dwam gweka- Zën dikim nësa enho nakon bi gwibiridan hap hen li ta sonebin hip, nen dikim syal-syalkam dawem ensa syal gwe-gwibin hip.*

¹⁵ Zep Titus Bak, tungan in dekam tonbirida gwe, hen desan de ang tan hap titi ta gwibir, hen udobe naban jalse gwibirida gwe. Em in Alap mo nganak de syal gwe-gwen zi, zep bap zen aha maena emsa enlala gwe-gweblan, "Ba hap de desa salblan hap."*

3

Kristen zi de kirekam lowehe gwen hap de ol:

¹ Ere mo tawa ta gwibin zini em enlala sobirida gwen- zen deka pemerinta mo mam-mam naka blikip neisibirida gwek, hen zen deka zëno mae mo olsa i-san i-san nei gwibik. Zen diki hohle gwen nik zen lowehe gwen- mam zi nik de banakare syal dawem hap gubiridannak depye.* ² Zen bap zen aha zisi lamang ta gwibin. Hen bap zen aha zi niban ëdarak gwe-gwen. Zen diki sae-sae enkam zen lowehe gwen- tångare zisi de blikip gwesibirida gwenkam.

³ Sap orep nëna hen enlala joblo-topna, hen Alap mo dwam gwibin sin home ang ta gwek. Hwëna totore tawa tabin sine ang ta gwek. Nësa hen mes kirekam-kirekam dwam-dwam enlala en hulek. Nëbon mae dekam enlala jal-jal en lwa gweka, hen nënaka de husus gwibiridan enlala en. Nen dekam zebe aha zi niban hwë-hwëkam nënaka husus eibirida gwek.* ⁴⁻⁷ Hwëna nësa de ngaya tabin hip de Zini Alap dekam zep nëbe mae hap golzimki-

dekam de zère mo enlala kae-kaesa hen kwasang-kwasangsa tame gun hup denaye,

Tane zemka in kim zer sonekake.

Nen sap home ba dawem maena syal eibik- dekam de nësa ngaya tabin hipye.

Hwëna zère mo kwasang-kwasang en nakon ki nësa ngaya tabirki.

Dekam zep nësa karek-karek nakon ngan tasibirki.

Nen de desa sowe henkam nëre mae mo lowe hennak eisbin hip,

Zen zep zère mo Enhona dawem en tangankam nëbe mae hap hlë ta sonezimki.

Zen Dekon zebe etan de jaha gwibiridan hap dena eis gwibirin.

Hëndep dekam zebe aha zi makan ëliwehe gwenan.*

Zep eiwa Alap mamkam nësa kwasang gwibiridaka,

zep kitak nësa de ngaya tabin hip de Zini Yesus onakon kirekam syal gwibiriki-

nen dikim zère mo nwenak ëdakastin hip dena insaye.

Zen in zep esa hëndep de lowehe gwen hap dena hla kul-

men kirekame Alapsa enlala zon tasiblin naban blol ëbla'anke.

Sap nen an zëno hanan tabin walas.

⁸ Insa Alap mo kwasang hap dena ale gul, zen eiwa tanganna. Èe zebë dwam gwe'an- em de dekam kitak dawem enkam tawa ta gwibin hip. Dekam Alapsa de taibliblan wenya enlala zon tasik gweblan naban sa dawem ensa de syal gwe-gwibin hip ëalp gwe tine gwer. Kirekam de lwankam, tångare zini anakan sa eenlala gwe-gwer, "In aëris," hen zen dekam sa zëno mae mo lowehen dawemna in san ang tal. ⁹ Hwëna Yahudi mo ëpba olak de kokung gul zahe gwen hap de ol keisa-keisana emki langa gulsuk gwenhen sap orep de auyan-aza mo bosemse hap dena, hen Musa mo ëpba jalse gwen ol hap de ëilman gwe-gwen naye. Kire nakon de ëol tetek gwe-gwenna, zen waba hap. ¹⁰ Zi de eno jemmatnak denaka zère osan dep de hlil irin hip titi ta gwibinni, emki sap jalse gweblanna dan soblan. Zen de dekam sal srëm gwenkam, emki tångare Kristen zisi gubiridan- zen de zini in han zersiri gwen srëm hap.* ¹¹ Sap ena tawana: Kirekam de zini, zëno mae mo enlala dawemna mes hom gweka. Zère mae mo karek gol gwenna, zen dekon

* 2:14 2:14 Kel. 19:5; Ul. 4:20; 7:6; 14:2; 1Ptr. 2:9 * 2:15 2:15 1Tim. 4:12 * 3:1 3:1 Rom. 13:1-7; 1Ptr. 2:13-14

* 3:3 3:3 Ef. 2:1-2; 5:8; Kol. 2:13 * 3:4-7 3:4-7 Yoh. 3:3-7; 1Ptr. 1:3 * 3:10 3:10 Mat. 18:15-17; Rom. 16:17

zebe dam lasik gwibirin, "Zen mes eiwa de orana hli dak."

Aumwa hap de ol:

¹² Èe kimè eno weinak dep Artema'a zer sone'ak, ahaksa Tikiku'u, zen dekam em nabakam abon onak dep Nikopolisk hatazan. Sap èe mesè hi ngëp tamle benkam de zèwe gwën hap kalang gwek.

¹³ Hwëna zi darena an zëbonë suratna ansa gol sone'an, ahana pemerinta mo jalse gwen olsa de klis gul gwen zini Zenas Bak, ahana Apolos. In kon de etan song ènnak, emki dawem enkam mas gwizimdin- tahalha srëmkam deka song ëka. ¹⁴ Zen diki nëno mae mo jematnak de zini, kirekam zen lowehe gwen- dawemsa de goltrei gwizimdinkimye. Nen kirekam nen nëre mae mo Kristen bose walya ban hwë-hwëkam nëre mae mo tahalhana sul sone gwizimdin. Totoresa bap nen lowehe gwen.

¹⁵ Men zen awe aban mae lowehe gwenan tungan dawem ensa ep nol soneblal. Ano mae mo dawem gol sonenna ansa hen tonbirida- kitak men zen asa Kristus mo bose hap kwasang neibirida gwenanye.

Dikire Bian mo kwasang-kwasangna kitak ebon mae onak lwa gwek.

Paulus mo surat Pilemon Bak hap

1-2 Ano dang tūinak de syal bosena Pilemon Bak, * hen eno golak men zen Kristen zini étagal gwe-gwenan, hen nère mae mo somola Afia, hen Arkipus Bak-men zen hen Alap mo nganak syal gwe-gwendake: Suratna an ebe mae hap.

Kristus hup de jal hap de bwinak gwèn zini Paulus onakon, hen nère mae mo osona Timotius onakon:

³ Dawem! Nère mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

⁴ Pilemon Bak, èe, Paulus, Alapsa de gu soneblan nakon kimè emsa enlala gwe-gweblanan, dekam ebon onakonè dawemsa golbla tine gwenan, ⁵ sap èe ama anakan emsa sal gweblanan: Em eiwa-eiwakame Bian Yesusu taiblibla'ara, hen tūngare Alap mo hlil irin wenyā ma kwasang gwibirida gwenda. ⁶ Sap nen mese Biansa de taibliblan nakon aha-en èka, zen in zebè Alapsa ebe hap hen anakan abe ta gwenan, "Bian, tūngare dawemna mensa Kristus hun de zerahā-en gwen nakon hla kul gwenan, dikire hen Pilemon Bak kitak tame gul gwek." ⁷ Oso Bak, sap em mese Alap mo hlil irin wenyā kip kwasangna goltrei gwizimki, zen dekon zebè isrip-srina hen tatetekam de gwèn hap dena eis gwibik. Tingare Kristen zini, zen hen ebon onakon enhō misrim-srina neis gwibi'in.

⁸ Zen in zep, sap nen mese apdekam Kristus hun èraha-en gweka, zep èe amaka emsa anakan titi ta'an, "A kirekam syal gwe." ⁹ Hwèna èe homè kirekam emsa gwèbla'an. Hwèna ama sap'nen emsa abe ta'an, "Asa de kwasang gwe-blankam, em wèhè ano dwam gwibin

sin ang gwe'anaka?" Sap èe an zi bogol, hen Yesus hup de jal habè jalom èk tūhinak awe gwè gwe'an. ¹⁰ Zebè emsa Onesimus Bak hap denaka angkam gu sonebla'an. Zen mes bwinak awe de asa mas gwe-gweblankam gwèka- san de ano tane tangan. Zep bahem tol karek tan. ¹¹ Menkam nen emaka bose laka, "Waba Hap Bak" kam, sap zen dekam asang naban ebon babu gwe-gweka. Hwèna angkam esa en gweblala, "Syal-syal tanganna." †

¹² Zep ama angkam ano dang tūinak de walasna ansa etan ebon osan dep zer sone'an. ¹³ Èe ama sap awe de zergwè gwen hap dwam gweblak- zen de eno weinak asa mas gwe-gweblan hap, èe kimè nama èngaya gwen hap de ol dawem gol halada gwen jal hap bwinak awe gwè gwe'anke. ¹⁴ Hwèna em de asa kirekam gublun srèmkam bèjènè. Diki dawemna- em de asa de kwasang gwe-blankam nakon gublunkam hap, "Amki zergwè gwe." Hwèna menkam èe emsa de sowè tan makanè zergwè gwèk- kimè emsa tawa ta srèm gwe'akye.

¹⁵ San ha Alap kirekam mes yap emsa dwam gwizimki, "Dikire nongka sya kèk. Hwèna kim de etan gaing è'anaka, dekam molya sya kèka." ¹⁶ Hwèna zen angkam emsa de babu gweblan en hap de zisi hom. Kirekam de gwèn nakon zen mes tangan esek gwe seka. Sap zen angkam nèno nik mo dang tūinak de oso. Hwèna dawemkam eno tangan mo dena, sap zen ebon de babu gwen zi. Hwèna angkam Yesusu de taibliblan nakon zen mes tangan gwèra- san de nèno nik mo oso tanganna kiye.

¹⁷ Zen in zep, em de asa enlala gwe-blankam, "Zen ano Kristen bose," ki Onesimu'u etan zerin- san de ènaka de zer irinni kiye. ¹⁸ Zen de orep banakare maekam emsa karek tanna, ahaksa eno kire-kiresa de ahan gonna, zen hwèna èe asa ep te-alana golblal.

¹⁹ Suratna an mo aumwa hap de alena an ère mo tahakamè ep ale gulblu'an: ‡

* **1:1-2** 1:1-2 Pilemon Bak zen Kristen zi mo aha mamna- èna Kolose mo langnak dena. Zère mo èna, san ha Laodikia. Hen zèwe de Kristen zini zèno golak tagal gwe-gwek. Zèno te-alana mes yap beya gweblaka, sap zen zisi bi gwibirida gweka- dekam men kirekam te-alakam lup nul gwekke. (Emki hen 1Tim. 6:1 mo otde alenak hlaun.) Paulus kim langna iwe amjanbiki, zen mes Pilemon mo golak gwè gweka. Hwèna dekam Pilemon hon de babu gwen zini Onesimus man yap Paulus mo olsa sane gwe-gweka. Zao kim lwa se'ak, Paulussu dekam zep Kristus hup de jal hap Romak de bwinak se dyaink. Hwèna Onesimus dekam hen Pilemonsā de babu gweblan nakon heya gweka. Nen home angkam tame u'in, "Onesimus banakan Paulussu etan zertoweka." Hwèna zen man eiwa zertoweka, hen bwinak man Paulussu mas gwe-gweblaka. Suratna ansa Paulus Pilemon hap ale gulbluka- deban de Onesimu'u etan zèbon osan dep anakare ola ban zer sonen hap, "Bahem Onesimu'u karek tan, sap zen mes angkam Kristen gweka, hen asa dawemkam mas gwe-gweblaka." Sap dekam, babu gwen zi de heya gwenna, sèrkam karek da gwibik. † **1:11** 1:11 Onesimus Bak mo bosena enlala naban. Enlalana "syal-syal tanganna." Hwèna nonol mes heya gweka, zen in zep Paulus weha olkam bose taka "Waba Hap Bak" kamyè. ‡ **1:19** 1:19 Suratna an aha zi Paulus mo olsa ale gulku. Hwèna aumwa topnak de ola an, desa Paulus zèn ale gulku.

Ëe an Paulus, ëe asa kütak te-alakam sul soner. Hwëna sap diki amaka emsa enlala sobla'an, "Diki em emaka ano dwam gwibin sin totoresa ang gwe'ara, sap ëe hëndep de gwën hap denakaë emsa tawa tak." ²⁰ Zen in zep, Oso Bak, sap nen mese Kristus hun ëraha-en gweka, ëe ama emsa ano ol san de ang gwen hap abe ta'an. Em dekam esa ano enhona ap müsrim-sri tablala.

²¹ Pilemon Bak, ëe kimë suratna ansa de ep ale gul soneblan hap enlala gwe'ak, ëe mesë hen dekam emsa anakan taibliblak, "Zen molya ano abe tan en san zer inki. Hwëna zen sa hen etan zëre mo enlalakam sërkam kwasang gweblala."

²² Hen ere mo gol teksonna ahana ap hohle ta gublu. Sap ëe ama Alapsa anakan blol gwebla'an, "Zen man tïngare aya-wal oso-walya eno mae mo abena sal gwe'ara. Zep Zen sa etan bwina an kon ebon mae osan dep asa zerwet sola."

²³ Epafraas Bak, men debané Kristus hup de jal hap bwinak awe ë'an, zen dawem ensa ep gol soneblaka. ²⁴ Hen kirekam-ano syal bose walya, Markus, Aristarkus, Demas, hen Lukas. Zen hen dawem ensa ep nol soneblak.

²⁵ Dikire Bian Kristus Yesus onakore kwasang-kwasangna eno mae mo enhonak lwa gwëk.

Surat Ibrani*

Mae hap de ol: Alap mes zère mo Tanena zer sone zaka- nésa de dam tangankam tonbiridazan hap.

¹ Orep nëno mae mo auyan-aza hap, Alap etan-etankam zère mo ol ayang gul gwen zi hip ola gol gwizimki- dekam de titi ta gwibin hip hen jalse gwibirida gwen hap. ² Hwëna angkam okamana an mo aumwa hap de yaklan an zen ki lwa zahe'an, Alap mes zère mo Tanena zer sone zaka- nésa de dam tangankam tonbiridazan hap. Alap ngli naban okama naban kitak Tane zem in mo taha san yang sosuku, hen Bi zem in mes ki anakan gu-gubluka, "Èe asa kitak ebe hap golblal." ³ Nen Alap mo ngatan zi mo lang nakore ngatanna tingan Zëbon onakone dam ulsuk gwenan. Tane zem in hen Alap- men kirekam hen Bi zem Alap. Tane zem in mo ola soton tanganna, zep zère mo ol-gun enkam tingare zère mo syal gwibinni insa irik gil gwenda. Zen de irik gin srëmkam maka sekwak gwe-gwenan. Zen kim nëno mae mo kareksa de ngan gulsuzimdin hip tilki, dekam zep ngatan zi mo lang san dep sewe seka- Teipsin Tangan Zini Alap mo dam taha nakon dikim nikirin hip. Zen dekon zep kitak angkam irik gi"ira.

Mae hap de ol: Alap mo Tanena in, Zen kitak de Alap mo dam taha nakore zi nikon teipsin tanganna.

⁴ Tane zemka in zao drë neka, zère mo dam taha nakore zini dekon otdé tangannak lowe he'an. Hen bose teipsinni mensa zèbe hap golblaka, dekon zep Alap mo dam taha nakore zini in kitak blikip neisik gweblanan. Sap zëno mae mo bosen-sena hom kire teipsin niye. ⁵ Sap men kirekam Yesussu gubluka, "Em in ano Tane," zère mo dam taha nakore zini desa hom kirekam gubiridaka. Sap Alap man Yesussu gubluka,

"Em in ano Tane,
Èe mesè namen damnak Ènaka anakan
kira tanan, 'Èe an eno Bian.' "

Dekam zep etan Alap gubiridaka,

"Zen in eiwa ano Tane.

Tingare zini zep sa blikip neisik gweblal."*

⁶ Hen Alap kim Tane Tangan zem insa auhu-kama zi hip zertreizimki, Zen dekam zep zère mo dam taha nakore zini gubiridaka,

"Em kitak boklesa kom la gweblak."*

⁷ Hwëna Alap kim zère mo dam taha nakore zi hip dena srip gulsuku, Zen anakan gubiridaka,

"Èe ère mo dam taha nakore zini asese habè li yul sonenda gwenan- dekam de aha lang san ano syalsa nabakam golada gwen hap.

Hen syauk hitin hibè li yul sonenda gwenan-

dekam de zisi halen ta gwibin hip ahaksa karek ta gwibin hip."*

Zep Alap zère mo dam taha nakore zini in man Yesus onakon èlwala he'an.

⁸ Hwëna Tane Tangan zemka Alap man hwëna gu-gubluka,

"Em in hen Alap. Em hëndep denaban esa irik gili.

Eno irik ginni sa sosen gwer, sap Em zisi dam-dam enkame klis gul gwenda.

⁹ Em dam-damkam de gwèn zi mo syala desa ema sam gwesik gwibirida.

Karekkam de gwèn zi mo syala desa ema husus gwe-gwibirida.

Zen in zebè ere mo Alapna Èe eno bosena teip gulsublik- tingare ere mo wal bose wal onakonye.

Zep sa tingare zini eno bosena isrip-sri nei gwibir."*

¹⁰ Zep Yesus eiwa teipsin tanganna- Alap mo dam taha nakore zi nikonye. Zep Desa en Alap anakan gubluka,

"Em in hen Bian. Nonol lonesen nakon zebe ere mo tahakam okamana ansa moko gulku,

hen nglina ere mo tahakame yang tasiki.

* : 1:1 Ol tatakna an, angkam anakare dam gulsunnu hom, "Zen ale gulku." Men zen ale gulku zère mo bosena hom kira gulku. Orep ahakon man kil nil gwek, "Paulus ale gulku." Hwëna angkam man enlala nei gwibirin, "An aha zi mes yap ale gulku." Sap zini men zen ale gulku, zëno srip gulsunnu srën tangan- Paulus Bak mo ol ale gun nukonye. Angkam ahakon man enlala nei gwibi'in, "San ha Apolos Bak ale gulku." (Kis. 18:24-28; 1Kor. 3:1-9) Ahaksa aha zi mes yap ale gulku- men hen Timotius Bak han song è gwekake. (Ibr. 13:23) Men zèbe mae hap suratna ansa ale gulzimki, zen Yahudi zini men zen èKristen gwekke. Suratna an mo bosena "Ibrani" kam nen gwibirin. "Ibrani," zen Yahudi zi ausu mo aha bose, hen zi ausuna in Ibrani olkam don gwibirin. Hwëna men zen ale gulku, zen hom Ibrani olkam suratna ansa ale gulku. Zen hwëna Yunani olkam ale gulku. Mae hap hwëna suratna ansa "Ibrani" kam bose nuk: Sap men zen ale gulku, Yahudi zi mo kirekam de Alapsa betek gweblanna beyakam srip gulsuku. Zen mae hap ki srip gulsuzimki: Dekam de Kristen zi anakan dam gulsuk gwen hap, "Insa orep Yahudi zini tame gun srëmkam syal nei gwibik, hwëna angkam Yesus nèbe mae hap kitak sul sone gwizim'ira." Hen suratna an- dekam de nen Yesussu enlala gwe-gweblan hap, "Zen eiwa teipsin tanganna." * 1:5 1:5 Mzm. 2:7; 2Sam. 7:14; 1Taw. 17:13

* 1:6 1:6 Mzm. 97:7 * 1:7 1:7 Mzm. 104:4 * 1:9 1:9 Mzm. 45:7-8

11 Ngli naban okama naban sa jek-jak nër. Hwëna Ena hëndep denaban esa gwë gwerä.

Ngli naban okama naban pakean mo kim sa kwang nër

12 hen ohlong nër.

Zen dekam esa hiri son hap lak sola.

Hwëna Ena molye wet gwesik gwëka, hëndep bogol gwen srëmkam esa hëndep denaban gwë gwerä.”*

13 Hen Alap hom zëre mo dam taha nakore zini aha-en mae gwëlukä- men kirekam zëre mo Tane Tanganna Yesussu gwëlukaye,

“Em ano dam taha nakon nikirin- dekon de hen teipsinkim irik gin hip.

Ki asa hwëna ebe hap de jal zini ere mo tana iltikinnik sisik gulin.”*

14 Hwëna Alap zëre mo dam taha nakore zini insa kirekam bëjen dam taha nakon de teinikirin hip gubiridan. Zen hwëna zëre mo syal ensa de gol gwen hap, hen desa man nësa de mas gwëbirida gwen hap gubirida gwënda- nen men zene dekam de ëngaya gwen hap dena ulin gwenanke.

2

Mae hap de ol: Alap mensa nër hom ëngaya gwen hap dena nëp golzimki, desa bap nen asyas makan enlala gwëbin.

1 Zen in zep, Yesus onakore ola insa nër hom dokwak uk, nen dawem enkam nen i-san i-san gwe-gwëbin. Kire srëmkam ki sap de ora san esa ëgwahal. 2 Sap orep Musa Bak hap Alap onakore titi tabin ola zëre mo dam taha nakore zi ayang nul gweblak, zen zep hwëna ahakorena kip ayang gul gwëzimki. Zen Alap zëre onakon hom mwin-mwankam gulin gwëka. Zëre mo dam taha nakore zi nikon gulin gwëka. Sap kirekam, hwëna zen hen eiwa de tangarana. Hen men zen desan ang ta srëm gwe-gwëk hen nol drak-drak nei gwëbik, desa ki Alap karek ta gwëbirki. 3 Hwëna Yesus, Zen Alap mo dam taha nakore zi nikon teipsinnë. Zen in zep, angkam de wënya nësa dawënkam tanga sa karek tabiri- nen de ëngaya gwen hap de zëre mo ol ësenä ansa asyas makan gwëbinkimye. Sap Bian Yesus Zën nonol gol haladaka, hen men zen nonol ësanë gwe-gwëk, zen mes nëbe mae hap eiwa nul gwëzimki. 4 Alap Zëna hen mes zëno mae mo ola insa eiwa de gulzimki- Zen kim kirekam-kirekam owasna gol gwëzimki, hen zëre mo Enho nakore sosonna kim zëre mo dwam gwëbin sin zi hip ing ta sone gwëzimkiye.

Mae hap de ol: Yesus kire hap zi tangankam hata zaka.

5 Hen Alap hom zëre mo dam taha nakore zini dam tasibirki- zen de okama ësenä insa irik gin hipye, in zep denaka angkam lonbi'inye. Hwëna Zen diki Tane zik sa okama ësenä insa irik gili. 6 Hen zini nëbe mae hap dena Alap mo olak man lwak, aha zini kim anakan Alapsa gwëlukaye,

“Bian, Em ba habe zi tanganna asa nwekam golëake gwënda?

Hen Adam Bak mo auyan-aza tane walya asa ba habe kwasang gwëbirida gwënda?

Sap ëe an otdë tangannak denakake, hwëna Em mese ano mae mo bosena esek gul sezimki.

7 Sap angkam an kimë okamanak awe lowe he'an, ano mae mo bosem-sena betekna-

ere mo dam taha nakore zi nikonye.

Hwëna Em mese abe mae hap teipsinkim de lowehen hap de bosena hamal gulzimki.

Dekam hwëna ëe asa ere mo dam taha kore wënya insa leipsibiridal,

8 hen tïngare kirekam-kirekamna ëe asa bi eibir.”*

Alap mo ola insa anakan lwak, “tïngare kirekam-kirekam”sa de zini nen bi gwëbin hip, enlalana aha-en mae molya lwa kinik. Zep zëre mo dam taha nakore zini zao hen biti gwe'an- nen de lamkam bi gwëbiridannak. Hwëna nëno mae mo kirekam de irik gin hip denak hom am angkam zau'un. 9 Diki Yesus en angkam kirekam bi gwëbirida'ara. Zen kim menkam okamanak gwëka, dekam zëno bosena hen “betekna Alap mo dam taha nakore zi nikon”- nen an kiye. Hwëna Zen mes nëbe mae hap karekkam tilki. Zen in zep Alap zëbe hap bose dawëmma golblaka, hëndep angkam zep Zen kitak teipsibirida'ara. Alap eiwa man nësa sërkam kwasang gwëbiridaka, zep Tane zemka zer soneka- Zen de nëbe mae hap okamanak awe tin hipye.

10 Alap Zën kitak bi gwëbi'ira, hen zëre mo sosonkam kitak jowek. Zen in zep Alap hap man tangan dakastilbi'an- Zen de walas beya gwen hap, hen walasna insa de Zën zëre mo ngatannak golëlowehe gwen hapye. Hwëna Yesus Zen Zën-walasna insa de zon guludan hap de Zi niye. Zen zep Yesus hup dakastilblik- Zen de walasna in hap kareksa goltowen hap denaye. Zen zep Alap zëre mo Yesus hup de dwam gwëbir-blinna sul soneblaka- kim karek yala insa de goltowënnak nwe

* 1:12 1:12 Mzm. 102:25-27

* 1:13 1:13 Mzm. 110:1

* 2:8 2:8 Mzm. 8:5-7

enkam kara takaye. ¹¹ Zen in zep angkam nwe-mase gwe'an, Tane zem Yesus Zëna, hen Zen men desa karek-karek nakon aha-rok'nen ngan tasibirki, zëno mae mo Bianna aha-en. Zen in zep Yesus hom nësa saher gwibirida'ara- anakan de gubiridan hapye, "Zen ano oso wal." ¹² Sap Alap mo olak Yesus "oso wal" kam nësa gubiridaka- kim Alapsa hamal hap anakan gublukaye, "Bian, ère mo oso walya ban de golëyaing gwe zannak

Èe asa eno bose dawemna zëno mae mo inik teip gulsuk gwer.

Èe asa dekam Emsa tërya ban apdenak ziiisrip-sri gwe-gweblal.*

¹³ Yesus hen man Alap mo èpba olak hamal hap guku,

"Èe asa Bian ensa blol gweblal."

Zëwe hen man nëbe mae hap dena Alapsa hamal hap gubluka,

"Èe ama angkam, wasalna mensa Ena abe hap kap gulbluka, deban mae golëyaing gwe'an."*

¹⁴ Mensa "walas" kam gubiridaka, zen kala bare tim nibare wenyu nësa ki gubiridaka. Zep Yesus zëre hap hen man tangan dakastik- kala bare tim niban de hen hata zankamy. Zen in zep tin hip de tim niban golhata zaka- dekam de dowal mo kigi mo sosonsa juwe gwen hap denaka timbwas gulblun hap. ¹⁵ Hen Zen mae hap kirekam syal gwibirki: Dekam de gwiswe sonen hap, tingan men zen tin hip èaïri gwenanye. Sap zini nen menkam nëre mae mo gwën holona men kiye dekam tinsi ema aïri gwibik. Hwëna angkam Zen mes nësa tin hip de aïrinni in kon gwiswe sonaka. ¹⁶ Zep man tangan dam gwesinin: Yesus kim tilki, Zen Alap mo dam taha nakore zisi hom mas gwibiridaka. Zen hwëna Abraham mo auyan-tane walya nësa mas gwibiridaka. ¹⁷ Zen zep tangan zëbe hap dakastilblik- zi timkim de hatazan hap denaye, an kire tim niban oso wal zem nen lowe he'anye. Zen zep nëbe mae hap nwe-mase gwe'ara- san de Alap mo golak de syal ta gwen zi mo teipsinni, Zen de nësa Alap osan dep mas gwibirida gwen hap. Hwëna Zen orep de Alap mo golak de syal tan zi mo kim hom sapi kalkam nëno mae mo karek-karekna ngan gulsuku. Zen hwëna zëre mo kalkam ngan gulsuku. In zep Yesus zi timkim hata zaka, hen nen zebe anakan tame lak, "Zen eiwa taiblilblan tanganna hen kwasang-kwasangna." ¹⁸ Sap Zëna hen nëno mae

mo kim karekna goltowe gweka, hen man sap karekna de gon hap de enlalana hata gweblaka. Zen in zep sozon srëm zini nëno mae mo lowe hensa tame gul gwe'ara- nen kime sap karekna de gon hap èalp gwesik gwenan. Zep nen kime abe la gwenan, Zen dekam zep enlala tatetena nëbe mae hap zer gwizimmira.

3

Mae hap de ol: Alap mo Tanena in, Zen Musa Bak onakon teipsin tanganna.

¹ Zen in zep, aya-wal oso-wal, sap nësa mes Alap hlil inki- zëre onak de enho lalak enkam lowehe gwen hapye, zep nen dawem enkam Yesussu tame tan. Sap nen ema zëbe hap dena damnak anakan ègu gwe'an, "Zen Alap zer sonaka, hen nëbe mae hap Zen mes nwe-mase gweka- Alap mo golak de syal tan zi mo Teipsin Tanganna." ² Sap Zen Alap zëre mo taiblilblan tanganna, zen zep Alap syala in hap dam tasiki- men kirekam hen orep Musa Baksa taiblilblakake, zen de Alap zëre mo nga yala Israelsa syal gwe-gweblan hap. ³⁻⁶ Zep teipsinni nonol sap Alap Zën, zao Yesus, zao Musa. 4Hwëna men zen tangan kitak bi gwibi'ira, Zen Alap Zën. Zen Zen nga yala insa bi gwebla'ara, hen kama bi tanganna Zen. 5Musa Bak zen hwëna Bi Tangan Zini in hon de syal gwe-gwen zi. Zen hen taiblilblan tanganna, zep dawemkam Alap zëre mo dwam gwibin sin zëre mo ngana insa syal gweblaka. Hen zëre mo syala kon ngein sin dep dena anakan goltrei gwizimki, "Abon onakore teipsin zini sa hata zala."* ^{3b} Zep Yesus, Zen Musa onakon teipsin tangaranna, ^{3a,6} sap Zen bi tangan Zini in mo Walas tangan, hen Alap mes Desa Zen de hëndep denaban ngana insa kara ta gwen hap taiblilblaka. ^{6b} Zep nen an eiwa Kristus mo nga- nen de aïrin srëmkam Zëbon en anakarekam èblol gwe-gwenkamye, "Zen sa kitak nëbe mae hap syal gwe-gwibir-zimdi."*

Mae hap de ol: Bap nen Alapsa de taiblilblanna baes tan.

⁷ Zen zep Alap mo Enhona nësa gwibirida'ara,

"Namen de yaklanak Alap zëre mo olsa em i-san i-san gwe-gwibin.

⁸ Bahem ere mae mo auyan-aza mo kim ènol drak-drak gwe-gwen-

* **2:12** 2:12 Mzm. 22:23 * **2:13** 2:13 Yes. 8:17-18 * **3:3-6** 3:5 Ul. 18:15-19 * **3:3-6** 3:6b Men zen suratna ansa syal gwibirki, zen "nga" hap awe "gol" kam ale gulku. Zen kim "golsa de syal gwibin" hip ale gulku, zëno enlalana sap Alap mo hlil irin zini Israelsa de syal gwibin hip. Hwëna Orya olkam, Israelsa bëjen golkam enlala gwibiridan, hen bëjen zisi gol makan taun, zep "ngasa de syal gweblan" kam li nul sonek.

zen men kirekam sasa lang nakon Abon onakon de te so gwen hap éasas gwe-gwekke.

Zen dekam zep anakarekam Asa nakasik gweblak, 'Alap wéhë nësa karek tabi'inka?'

⁹ Eno mae mo auyan-azana sap mes hla nul gwek-

owas-owasna mensaë empat-pulu tahunkam syal gwe-gwibir-zimkye.

Hwëna zen nama dekam Asa kareksa de gulin halasen gwenkam nakasik gweblak.

¹⁰ Zen in zebë tangan hëndep blalen gwibiridak,

zebë anakan gubiridak,

'Zen molya etan Abon osan dep lwanda halzak,

sap Asa de i-san i-san gweblanna mes tangan baes tak.'

¹¹ Zen in zebë desa jala ban anakan gubibiridak,

'Mensa langna zao de golëteinikirin hip gu-gubirida guk,

zen hwëna toton molya zë yaing gwek.' **

¹² Zen in zep, aya-wal oso-wal, dawem! Bap nen Israel mo kim égwën. Em ema ahakore nik Ngaya Zini Alapsa hli lanank-dekam de ere mae mo enho karek lam tan san ang tan hap. Ki hwëna dekam esa Zënaka de taibliblan nakon ébutehal gwer. ¹³ Zep emsa de ahanaka karek ora san dep yasik tan srëm hap, emki enaka yakla jamkam titi ta gwibin. Sap Alap mo olak men anakan lang:

"Namen de yaklanak Alap zère mo olsa em i-san i-san gwe-gwibin."

"Namen de yakla" kam mensa guku, zëno enlalana, nen de yakla jamkam nënaka titi ta gwibin hip. Sap kire srëmkam, ki nère mae mo karekna in zen sa nëp dèrek gwe-gwizim, hëndep zen sa nësa al tasibir. Zep esa hëndep ënol drak-drak gwer, hëndep dekam esa Alapsa langa lasil. ¹⁴ Hwëna nëne Alapsa de taibliblannak tatem ëzauk gwe'ak, men kire enkam nonol lone sen-nak laibliblakke, nen dekam esa aumwa hap de yaklanak, mensa Kristus nëbe mae hap hamal gulzimki, desa kitak ulin. ¹⁵ Zep nen bap nen Alap mo ola insa eititi gwe-gwibin- men zen anakan lwakye,

"Namen de yaklanak Alap zère mo olsa em i-san i-san gwe-gwibin.

Bahem ere mae mo auyan-aza mo kim ënol drak-drak gwe-gwen-

zen men kirekam Abon onakon de te so gwen hap éasas gwe-gwekye."*

¹⁶ Zen kirekam banakare zi? Zen sap dwan zère mae mo ikim am Alap mo

ola éasane gwe-gwek! Zen hwëna ba hap etan zère onakon de wet so gwen hap éasas gwe-gwek? Zen men sap Musa Bak Mesir kon gwiswe soneka! ¹⁷ Hen zen banakare zisi Alap empat-pulu tahun enkam jal gwibirida gweka? Zen sap Israel mo auyan-azana- men zen karekna nulin halasen gwekke. Hëndep zep zère mae mo tok-tokna hli nulida song gwek- sasa lang san kim sek gwe song gwe'an zakye. ¹⁸ Hen zen banakare zisi Alap anakan gu-gubiridaka?-

"Mensa langna zao de golëteinikirin hip gu-gubirida guk,

zen hwëna toton molya zë yaing gwek."*

Zen men Alapsa de taibliblan hap baes takke. ¹⁹ Zep angkam mes tangan dam gwesinin: Zen mae hap Alap mo golëteinikirin langnak yaing gwe srëm gwek: Sap zen hom Zënaka daibliblak.

4

¹ Zen in zep, sap Alap molya zère mo ol gu-gunnu insa eititi gwibiriki, zère mo olsa de i-san i-san gwe-gwibin wenyä, zen zen en sa zère mo golëteinikirin langnak yaing gwer. In zep nen ki ëngalap gwe-gwen-anakare hap, "Nëbon mae onakon hap zen aha maena zëwe hata srëm gwen."

² Sap Alap anakore ol dawemna nëbon mae onak mes hatak- men kirekam hen orep Israel hon hatakke. Hwëna zëbon mae waba tangan hap lwak, sap zen hom daiblibik. ³ Hwëna nen an zen angkam laiblibi'in, nen mesë Bian mo hamal gun langna iwe de yaing gwen hap dena ulink. Hwëna men zen daiblibir srëm gwek, desa man Alap gubiridaka,

"Èe mesë nol drak-drak wenyä insa jala ban gu-gubiridak,

'Mensa langna zao de golëteinikirin hip gu-gubirida guk,

zen hwëna toton molya zë yaing gwek.' **

Hwëna Alap Zën de zi niban golëteinikirin hip dena insa mes sap auhu-kamana an mo nonol lonesen nakon nëbe mae hap hamal gul guzimki. ⁴ Nen ema anakan dam ulsu'un, "Langna insa nëbe mae hap mes hamal gul guzimki," sap Alap mo olak man lwak,

"Yaklana tujuna, Alap dekam syala golzausuku, sap Zen mes dekam kitak sul soneka."*

⁵ Zep langna in angkam sul sonen nik lwa'an, sap hyanak Alap dekam zep Israel mo auyan-azana insa gubiridaka- men kirekamë gulk kon ale gulye, "Zen toton molya zë yaing gwek." Sap sul sone nik

* 3:11 3:11 Mzm. 95:7-11

* 3:15 3:15 Mzm. 95:7-8

* 3:18 3:18 Mzm. 95:11

* 4:3 4:3 Mzm. 95:11; Ibr. 3:11

* 4:4 4:4 Kej. 2:2

de lwan srémkam, ki molya Alap kirekam gubiridananam.

⁶ Zep angkam de zini nëbe mae hap Alap Zèn de golëteinikirin langnak de yaing gwen hap dena nama lawazim'in. Hwëna men zen sap nonol ol dawemna insa ësane gwe-gwek, zen mae hap zè yaing gwe srëm gwëk: Sap zen man Alapsa de taibliblan hap baes tak. ⁷ Zen in zep tahunna kim beya tangankam altülsik song gwëk, dekam zep Alap aha yaklana dam tasiki- dekam de Zèn de zi niban golëteinikirin langnak yaing gwen hap denaye. Yaklana insa man ayatna inkam "namen de yakla" kam gubluka. Zen ayatna mensa Daud Bak anakan ale gulkuke, "Namen de yaklanak Alap zère mo olsa em i-san i-san gwe-gwibin.

Bahem auyan-aza uk mo kim ënol drak-drak gwe-gwen."*

⁸ Zi niban de golëteinikirin langna insa Alap enlala gwibi'ira, zen Yosua Bak men desan dep Israel mo auyan-azana golësek gwëkake, desa hom enlala gwibirki. Daud Bak kim Alap mo ola insa ale gulku, dekam Israelk de zini orep mes langna zèwe yaing gwëzak. Sap zao de eiwa golëteinikirinkim, ki molya Alap etan aha yaklanak de aha langnak golëteinikirin hip gubiridananam. ⁹ Zep Alap zère mo hlil irin zini nësa nama Zèn de golëteinikirin hip gu-gubirida gwe'ara- nen dikim nère mae mo syalsa golzausun hupye, men kirekam hen Alap Zëna yaklana tujanak syala golzausukuke. ¹⁰ Sap mensa Alap golëteinikin'ira, zen zère mae mo syala golzausunkum- men kirekam Zëna hen golzausukuye. *

¹¹ Zen in zep, nen dawemkam ëalp gwe-gwen- ekakim Alap han apdekam ërnink. Mana nëbon mae onakon aha mae nik zèwe hata srëm gwenanka- men kirekam orep Israel mo auyan-azana ëgwë gwëkke. Sap zen man Alapsa de taibliblan hap baes tak.

¹² Zep nen hap nen Alap mo ola insa tim gun, "Zen asyas." Sap Alap mo ola, zen nëno mae mo enhonak man tangan sosen gwe-gwenan. Zen zep nwe-mase gwe-gwenan- san de ngayana. Hen Alap mo ola san de nëbok eiha-ngi eiha-ngi ben-benna kiye. Zen zep nëbon mae olk

en san tükik gwenan, hëndep dan gaing nënnak hata gwenan. Dekam zep nëno mae mo enlalana hen hole-hlena enhonak anakan kles so gwenan, "An zen Alap mo dwam gwibin. An Alap mo dwam gwibin srëmna." ¹³ Zep man tangan dam gwesin'in: Alap mo nwenak zère mo yang tabin wenyu nen toton banakan molye ëani-ning gwëk. Sap zèbe hap tingan talusun nik ërlwa'an. Zep lamkam nen kire Alap hap esa nère mae mo lowe henna kitak oltrëblal.

Mae hap de ol: Yesus Zen Zen nëbe mae hap Alap mo golak teipsinkim syal gwe'ara.

¹⁴ Zep Alap mo Tanena Yesus Zen mes nësa ngatan zi mo lang san dep ngeir gubiridaka- Alap zère osan dep. Men kirekam orep Alap mo golak de syal tan zini Israelsa Alap hon dep zon nulida gwëk, Yesus hen kirekam angkam nësa zon guluda gwe'ara. Zen Zen tangan angkam- Alap mo golak de nëno mae mo Teipsin niye. Zen in zep nen Desa en de taibliblan ennak tatem ëzauk gwen. Bap nen zabe gweblan. ¹⁵ Sap Zen man nëno mae mo lowe henna kitak anakan hlau gwizimnira, "Zen an dekon sin gwe hana'ara." Zen wakin dekon sin gwe hana'ara." Zen zep nësa dawemkam kwasang gwibirida gwenda, sap zère hon hen ki sap kareksa de gon hap de enlalana hata gweblaka- men kiye hen nen. Hwëna Zen hom mae karekna golka. ¹⁶ Hwëna nen mese angkam Deban ërdokot gwer! Zep nen kime Alapsa abe la gwenan, nen dekame damkam nère mae mo abena Alap hap yaing il gweblanan- Yesus in zèwe angkam nëbe mae hap syal gwe-gwe'araye. Zep nen sap esa airin srëm kam Alap hon yaing gwe-gwer- nen de ba maesa tahalha gwibinkimye. Dekam sa Alap nëbe mae hap zère mo kwasang- kwasangna nabakam goltrei gwizimdi. *

5

¹ Yahudi zini, Alap mo golak de teipsin hip zen zini aha-en dam dasik gwenan.

* **4:7** 4:7 Mzm. 95:7-8 * **4:10** 4:10 Syalsa de golzausun hup dena mensa ayat 9-10nak enlala gwibirki, zen tinkim de auhu-kamanak de syalsa hli yun en hap denaka hom. Hwëna zëno enlalana, nen de nama okamanak lowe hennak de anakan eisbin hip, "Ano syala mes tap gwenan." Men kirekam Efesus 2:6nak lwa'an, nen Yesusu de taibliblan wenyu nen angkam Alap han apdekame ngatan zi mo langnak ërnikin'in. Zep nen auhu-kamanak awe home etan syalsa de gon hap ëdwam gwe'an- dekam de Bian mo nwenak ëdakastin hipye. Sap nen mese ëdakastik- in kim laibliblakke. Zep nen angkam san de syal srëm kam de teinikirinni kiye. Kristen zini nëbe mae hap Yesus mes syala sul soneka- nen dikim Alap mo nwenak ëdakastin hip denaye. Hwëna eiwakam de taibliblanna zen hen goltrënkam, sap nen Alap hap de syala isrip-sri habe ol gwenan. (Yak. 2:14-26) * **4:16** 4:16 Ibr. 10:19-20

* Zëno syala, zen zi bose zemka de Alap hon golëyaing gwe-gwen hap- ba maesa de Alap hap gol gweblankam. Hen zëno syala, bol-zaun tangan wenya, zen tingare Yahudi zi mo karek-kareksa dikim tap gulsuk gwizimdin hip de sapi-kambingsi Alap hap tru tasik gweblan hap. ² Okamanak insa Alap mo golak de teipsin hip dam dasik gwibirin, zen hen ki zi tangan. Zen zep aha zisi sae-saekam golëlowehe gwenda- tame gun srëmkam kim karekna nol gwenanye. Sap zëna hen man zënaka enlala gwe-gweblanda, "Aena hen sinni." † ³ Zen in zep nonol zëre mo karek-karekna in hap sapi-kambingni tru tasik gwenda, ki zep hwëna aha zi mo karek-karek hap tru tasik gwenda.* ⁴ Hen zi bëjen zënaka dam tasin- Alap mo golak de teipsinkim syal gwen hap. Zen diki Alap Zën dam tasik gwenda- men kirekam orep Harunsu dam tasikike.

⁵ Kristus hen kirekam. Zen Zën hom Zënaka teipsinkim drë neka, hwëna Alap ki dam tasiki- anakan kim gublukake,

"Em in ano Tane,

Èe mesë namen damnak Ènaka anakan kira tanan, 'Èe an eno Bian.' "*^{*}

⁶ Hen aha ayatnak Alap man gubluka,

"Em an Zen esa hëndep denaban ère mo golak teipsili- orep de teipsin zini Melkisedek Bak mo kimye."*

⁷ Yesus kim okamanak awe nama gwë'anka, Zen Alap de mas gweblan hap ol mam-mamkam go naban abe ta gweka. Zen man Alapsa anakan taiblilakla, "Zëno sosonna ki- Asa de tin nikon ngaya tan hap denaye." Hen Zen man Alapsa dawemkam betek gwe-gweblaka, in zep hëndep Alap zëno abena dokwak gul gweblaka. ⁸ Zen sap Alap zëre mo Tane, hwëna Zen hen awe de gwënkam Alap mo zëbe hap de dwam gwibir-blin san de sul sonen hap dena anakan tawa gweka, "Èe hen asa karekna goltowe gwer- men kirekam Bian Asa dwam gwebla'araye." ⁹ Zen in zep tangan Yesus in Alap mo nwenak dakastilki- zëre mo ngatan zi mo langnak de gol tangannak de teipsin hipye. In zep hëndep nèbe mae hap ëngaya gwen hap de ausuna Zëbon onak hëndep

denaban lwa'an- nen an zen Desa ang ë gweblananye. ¹⁰ Zep Yesusu Alap zëre mo gol tangannak de teipsin hip dam tasiki- in kim anakan gublukaye,

"Em an Zen esa hëndep denaban ère mo golak teipsili- orep de teipsin zini Melkisedek Bak mo kimye."*

Kristussu de ang gweblannak de ëzise gwen hap de ol:

¹¹ Yesus mo kirekam de Alap mo golak teipsin hip de ola nama beyana- desa de ebe mae hap golzimdin hip denaye. Hwëna ebe mae hap sa gwa-gwa gwer- desa de srip gulsuzimdkimye. Sap em in enlala tihisni. ¹² Diki angkam emaka aha zisi hen Alap mo olkam tawa la gwibi'in. Hwëna ena hen nama tawa tabin hibe ëdwam gwe-gwe'an, sap nonol lonesen nakon de tawa tabinni em desa home kitak tame u'in. Em an wal baizil makane nama lowe he'an, zebe momkam de taizibin in hap ëdwam gwe-gwe'an. Diki angkam tembane drak-draksa emaka olgwen gwibi'in. ¹³ Nama de momsa twen gwen zini, zen nama baizili, zep zen hom Alap mo nwenak dikim ëdakastin hip dena tame nu'in. ¹⁴ Tembane drak-drakna zen zise gwen zi hip dena. Sap kire zini zen mes zënaka holokam titi da gwibik- dekam de enho drak-drakkam lowehe gwen hap. Zep zen mes karek naban dawem naban de kles so gwen hap dena tame nuk.

6

¹ Zep Kristen zini nënaka de tawa ta gwibinkim bap nen tahan en san dena etan-etankam gollwa halasen gwen. Diki olk san dena kim nen nënaka tawa ta gwibin- Kristen gwennak dikim ëzise gwen hap dena kim. Zep anakare ensa bap nen gollwa halasen gwen:

Waba hap de syalsa de baes gwibin hip dena- mensa Yahudi zini tim nul gwenan, "Èe dekon asa Alap mo nwenak dakastil."

Ahana, Alap ensa de taibli gweblan hap dena,

* **5:1** 5:1 Suratna ansa kim ale gulku, dekam nama Musa mo titi tabin ola syal nei gwibik- Yerusalemk de Alap mo golakye. Zep "dam dasik gwenan" kam suratnak awe ale gulku. Alap mo gola insa tahun tuju-pulukam Roma mo jana nabare zini dri nuk, zep hëndep dekam Alap mo golak de syala nolzausuk- hëndep angkam. Zep men zen suratna ansa ale gulku, san ha tahun 60 maekam mes yap ale gulku. † **5:2** 5:2 "Tame gun srëmkam de kareksa gonna," zëno dam gulsunnu, zen Musa mo ahakore jalse gwen ol bete-teksa de gulumurin. Sap zëno titi tabin ola iwe, jalse gwen ol bete-teksa man sërkam beya gwek, zep tingare Yahudi zini bëjen tangan enlala gwibin. Zep ahakore ol jalse gwen bete-teksa insa tame gun srëmkam nulmun gwek. Eirim de kareksa gonna- men kiye, kahalo gwenna hen zisi de tanna, desa bëjen tame gun srëmkam syal gwibin. * **5:3** 5:3 Im. 9:7 * **5:5** 5:5 Mzm. 2:7 * **5:6** 5:6 Mzm.

² hen zisi de baptis ta gwibin hip dena,* tahasa de tehabirida inen hap dena, hen juwen nakon de tim èse naban luk tan hap dena,

hen Alap de karek gol gwen zisi hëndep denaban karek tabin hip dena.

Zen in kitak nonol lonesen nakore tawa tabin. ³ Zep anik olk san dep dena insa emsa tawa tabik, sap nen emsa Alapsa anakan laïblïbla'an, "Zen sa tame gun hup de sosonna nèbe mae hap golzimdi."

⁴ Dawem! Ema kawesin sin dep etan lwanda halank. Sap lwan dahan wenya, desa banakan dep?- ngatan san dep de etan golëlwan dahan naye. Sap zen menkam man Alap onakore dawemna hen Alap mo Enho mo syala neisbik, ⁵ hen zen man Alap mo ol mo dèrekna neisbik, hen sosonna men dekam esa Alap mo kama èsenak lowehe gwer, desa hen man sap dèrekna neisbik. ⁶ Hwëna kire nik de Kristussu hli da'ak, desa toton banakan molye ngatan san dep etan olëlwanda halzak. Sap zen de kawesin sin dep lwanda hankam, zëno mae mo syala in sa nwe-mase gwer- san de Alap mo Tanena Yesussu de etan saherak dré nenna kiye. Sap zëno mae mo syala in, dekam san de Yesussu de anakan tik-tik tanna kiye, "Emki etan telidak sonnuk tin- ano mae mo karek-karek èsena ansa ekakim tîngare zi mo nwenak ap ngan gulsuzim!"

⁷ Emki èenlala gwen: Nga syal gweblanak de o li ti gwenkam, dekam ngana iwe de obwaga tutulkum hatankam, ki Alap man nga syal gwe-gweblan zini in han apdekam zersyal gwe-gwe'ara, hen Zen sa ngana insa sam gweïblila. ⁸ Hwëna ngana iwe de endang hatankam, ahaksa dokot të ngî-ngî, dekam Alap de kamana insa heip gun hup man golek de gwe'an. Hen nga syal gwe-gweblan zini in sa nga zem insa syaukkum ang tala.

⁹ Zep ano kwasang gwibirida gwen wenya, èe insa Biansa de hli tan hap dena ebe mae hap ale gulzim, hwëna èe homë emsa anakan enlala gwibirida'an, "Zen sa eiwa hli dal." Sap èe emsa anakanë taïblïbirida'an, "Em mese hëndep de gwën hap dena ulink." ¹⁰ Sap Alap Zen totoresana hom zisi gol kinînda gwenda. Zen molya eno mae mo syal dohon-honna mensa zëbe hap ol gweblak eititi gwibirki. Hen em mensa Zënaka enna ola gweblak, desa hen molya eititi gwibir-zimki-

in kim Kristen bose wal omka kwasang eibirida gwekye. Hen em angka namae kirekam lowehe gwe'an.* ¹¹ Zep èe ama tangan emsa dwam gwibirida'an: Diki em kwasang hap de syala insa ayang gul song gwen- eno mae mo lowe henna men kiye. Zen dekam esa ere mae mo enhonak anakan tame ul gwer, "Èe eiwa asa Alap Zën de nèsa golëteinikirin langnak yaing gwer."* ¹² Hwëna kire srëmkam esa èasang-asang gwe-gwer. In zebë emsa dwam gwibirida'an: Emki sap zini men zen Alapsa de taïblïblannak tatem èzauk gwekke, desa enlala gwibirida gwen. Zep emki hen zëno mae mo kim enlala syal-syala ban tatem èzauk gwen, sap zen mes zëwe yaing gwek- men zëwe dep Alap nèsa kitak gu-gubirida gwekaye.

Mae hap de ol: Alap zëre mo gwubiridan ola bëjen wet gulsun.

¹³⁻¹⁵ Abraham Bak kirekam tatem zauk gweka, sap desa man Alap zëre mo bosesa de gubin niban anakan gu-gubluka,

"Èe an Alap ama emsa gu-gublu'an, Èe asa tangan ebe hap dawemna gol gweblal.

Eno auyan-azana zep sa tangan hëndep èbeya gwe song gwer."*

Zao zep Abraham ola insa de taïblïbin niban holokam eissiki, hëndep ki zep gul inki- mensa gu-gublukaye. Zen mae hap Alapsa taïblïblaka: Sap Alap man zëre mo ol gu-gunnu insa zëre mo bosesa de gubin niban sosen gulku. Sap Alap Zënaka de kwë tan hap de zini hom tangan, Zen zep zëre mo bosenana gubirki.

¹⁶ Sap zini kim zëre mae mo ola sosen nul gwenan, zen teipsin zi mo bose gubin niban anakan sosen nul gwenan, "Dikire Zen asa hla tak- èe de syal gwibin srëmkamye." Zen dekam zep aha zi ol gulsun-gulsun srëmkam anakan daïblïbirida gwenan, "Zen eiwa desa de syal gwibin hip kirekam gu-guku." ¹⁷ Zen zep Alap hen kirekam zëre mo olsa zëre mo bose gubin niban sosen gulku- Abraham Baksa kim gu-gublukaye. Sap Zen man Abraham mo auyan-tane walya nen de anakan taïblïblan hap dwam gweka, "Zëno ol gu-gunnu eiwa bëjen wet gulsun. Zen hëndep eiwa sa kirekam nèbe mae hap syal gwibir-zimdi." ¹⁸ Zep Alap mes nèbe mae hap zao de tatem èzaun hup

* 6:2 6:2 "Zisi de baptis ta gwibin hip dena," awe Yunani olkam hom "baptisan" kam ale gulku, hwëna "baptisan-baptisan" kam ale gulku. Zep zëno dam gulsunnu aha-ere baptis tabinsi hom, hwëna beyana. Baptis tabinsi de aïtbinni zen anakan: Kristen gwennak de zisi baptis ta gwibin hip dena, hen Yahudi zi mo weyakam de timsi ngan gulsun hup dena, hen Alap mo Enho de nèsa hlë tabiridan hap dena. Zep "baptis ta gwibin hip dena," desa bëjen anakan enlala gwibin, "An nen de nère mae mo kareksa dikim ngan gulsun hup etan-etankam èbaptis gwen hap dena." * 6:10 6:10 Ibr. 10:32-34 * 6:11 6:11 2Ptr. 1:8,10 * 6:13-15 6:13-15 Kej. 22:16-17

dena dan-dan teisyazimki: Ahana Abrahamasa de ol gu-gublunna in zen. Ahana zère mo bose gubin niban kim ola insa sosen gulkuke. Zep Alap bëjen zère mo ol-gun darena insa wet sosun, hen Zen bëjen boton gwen. Zen in zep, nen an zen Alapsa ëngaya gwen hap yaing ëbla kini'an, ol-gun darena insa de kyang-kyang sosun nuban esa ngalap gwen srëmkam tatem ëzaul.

¹⁹ Zep zëve en de tatem ëzaun hup dena in, zen buluk de jangkal makan zen nëbe mae hap lwazimdin, sap Alap bëjen boton gwen. Zen zebe angkam airin srëmkam ol gu sonenkim Alap zère hon yaing gwe-gwe'an- zère mo ngatan zi mo langnak de gol mwa tangannakye, men zëve orep deyol glaing-gling lilikinni il nil sone gwekye. Sap menkam zini zao bëjen yaing gwen. Dekam orana tayalsin nik lwa gweka- men kirekam hen Alap mo okamanak de gol mwanak hen deyol glaing-glingni lilikinnik il nil sone gwenanke. ²⁰ Hwëna angkam desan dep de orana Yesus mes nëbe mae hap sal tazimki. Zen zep nëbe mae hap nwe-mase gwe'ara- Alap mo golak de teipsin tanganna, Melkisedek Bak mo kim de teipsin hip. Hen Zen dekon sa hëndep denaban nësa mas gwibirida gwera.

7

Abraham ne Melkisedek neka de kles son hap de ol:

¹ Melkisedek in ëna Salemk teipsinkim irik gilki. Hen zen teipsin tangan Zini Alap hap de syasa gol gweka- sapi-kambing maesa de hen tru tasik gwelankam. Abraham kim eijannak de yei-yëk gwen nakon lwahal zaka, Melkisedek dekam zep Abrahamasa ala tabla zaka, zao zep tahana tehabla ineka- Alap dikim dawemsa golblan hap. * ² Abraham dekam zep eijan nakon de kap ta halzan kire-kire hlikna zëve hap kap tablaka. † Melkisedek mo bosena hen enlala naban. Zëno enlalana "Dam-dam enkam de irik gin zini." Hwëna zen hen ëna Salemk teipsinkim irik gilki, hen ëna in mo bosena enlalana "um-lae." Zep Melkisedek hen anakan nwe-mase gweka, "umlae hap de teipsinni." ³ Alap mo olahom Melkisedek hap dena anakan ale nuk, "Zëno ane-biana zen," hen "Zen dekore zi ausu nakorena." Ki maka hen anakan dam nulsuk, "Zao jaha gwek," ahaksa, "Zao tilki." Zep zen man

nwe-mase gwe'ara- san de Alap zère mo Tanena kiye- nonol lone senna hom, hen aumwa topna hom. In zep Melkisedek anakan nwe-mase gwe'ara, "Zen Alap mo golak de hëndep denaban syal gwe-gwen zini."

⁴ Nen zebe anakan dam ulsu'un, "Melkisedek, zen eiwa teipsin tanganna," zep nëno mae mo auyanna Abraham Bak eijannak de kap tan kire-kire dawem-dawem hlikna zëve hap kap tablaka. ⁵ Hwëna Musa mo titi tabin olahyanak anakan lwak,

"Lewi Bak mo ausu nakore zini men zen de Alap mo golak syal ta gwe'ak, zen en sa zère mae mo iyena Israel onakon Alap hap de kire-kire hlikna nulin gwer.*" Sap eiwa, dekon de gulin gwen, hwëna Israel zi ausuna in hen apdekam Abraham mo auyan-aza nakorena. ⁶ Melkisedek Bak an, zen hwëna Lewi Bak mo auyan-aza nakore naka hom. Hwëna zen ki Abraham onakon kire-kire hlikna gul inki. Hen zen man Abraham hap tahana tehabla ineka. Nëno mae mo auyanna in sap eiwa teipsinni, sap Alap nonol desa en hamal hap gu-gubluka- dawemsa de golblan hapye. ⁷ Hwëna mes dam gwesinin: Men zen tahana tehabla inenna, zen teipsinni. Mensa tehabla inenna, zen betekna. Zep Melkisedek, zen Abraham onakon man teipsiki.

⁸ Lewi Bak mo ausu nakore zini in man juwe gwenan, hwëna zen Alap hap de kire-kire hlikna man nulin gwenan- Yahudi bose zem onakonye. Hwëna Melkisedek Bak, zen zëbon mae onakon teipsinni, sap Alap mo olah zëve hap dena man nwe-mase gwe'an, "Zen hom tilki." ⁹ Hen Lewi mo ausu nakore zini in men zen angkam Yahudi onakon kire-kire hlikna nulin gwenan, zen hwëna man ënwe-mase gwe-gwe'an- san de Melkisedek Bak hap de hen kap tablanna kiye. Sap Abraham kim kap tablaka, Lewi mo ausu nakore zini in nama san de Abraham mo timnik de lowe henna kiye. ¹⁰ Sap Abrahamasa kim Melkisedek ala tablaka, dekam Lewi Baksa hom jaha gwe'ak. Zen zep nwe-mase gwe'an, zen dekam san de Abraham mo siknik nama gwë'anka. Zen zep nwe-mase gwe'an, Lewi Bak san de ang gwenna- Abraham kim kire-kire hlikna Melkisedek hap kap tablakaye. Zep Lewi onakon, teipsinni Melkisedek Bak.

¹¹ Hwëna Musa Bak kim titi tabin ola insa golzimki, zen anakan gwibiridaka,

* **7:1** 7:1 In kim golëyei-yëk gweka, zen teipsin zisi empat enkam hëndep jana zi zeban zitamerasiki. (Kej. 14:17-24)

† **7:2** 7:2 Kire-kire hlikna insa Abraham kap tablaka desa "sepersepulu" kam nen gwibirin. Zep emaskam de moksa de 10 enkam kap tanna, zen hwëna Melkisedek hap aha-en zerblaka. 50kam de kap tan kire-kirena, desa 5 enkam kap tablaka.

* **7:5** 7:5 Bil. 18:21

“Lewi Bak mo ausu nakore zi en sa Alap mo golak syal ta gwer- dekam de Israel mo karek-kareksa ngan gulsuk gwizimdin hipye.” Zen zep angkam zen en sapi-kambingsi Alap hap tru dasik gweblanan. Hwëna Lewi Bak mo ausu nakore zi enna in de eiwa syala in sa su nul sone'anam, hen sap Lewi mo aza-tanena Harun Bak mo ausu nakore zi en, ki Alap molya lun Ahana dam tasin'am- Zen de hwëna Melkisedek Bak mo weinak zi mo karek-kareksa ngan gulsuk gwizimdin hipye.* Lewi Bak mo ausu nakore zini in sap Musa mo titi tabin ola in sa syal zeni gwibik, hwëna Alap mo nwenak zen hom sowehek. ¹²⁻¹⁴ Kirekam de lwankam, ki hwëna Alap mes Musa mo titi tabin ola in sa wet gulsuku. Sap Melkisedek mo weinak dep de zini, Zen Kristus- nëno mae mo Teipsinni. Hen Zen Lewi Bak mo ausu nakon hom saltiki. Zen dwan Yehuda mo ausu nakore nakake. Zëno ausu nakore zini orep hom tangan mae sapi-kambingni Alap hap tru dasik gweblak. Hen Musa hom zi ausuna in hap dena orep mae anakan gubiridaka, “Zen sa hen Alap mo golak syal ta gwer.” Zep Kristussu kim Melkisedek Bak mo weinak dep dam tasiki, Alap hen dekam Musa mo titi tabin ola in sa wet gulsuku.

Mae hap de ol: Yesus Zen Melkisedek Bak mo kim sa hëndep denaban nësa mas gwibirida gwer.

¹⁵ Zep eiwa, angkam mes tangane dam ulsul: Alap mes Musa mo titi tabin ola in sa wet gulsuku- in kim Kristussu zer sonekake, Melkisedek Bak mo weinak de teipsin hip. ¹⁶ Desa zi hom dam dasik, sap Musa mo titi tabin ola kon Yehuda mo ausu nakon de saltin zini bëjen Alap mo golak syal gwe-gwen. Zen hwëna Alap Zën dam tasiki, sap Yesus hon sosonna ki- dekam de hëndep denaban tin nikon ngaya gwen hap denaye. ¹⁷ Zen zep zëbe hap dena Alap mo olak anakan lwak,

“Em an Zen esa hëndep denaban ère mo golak teipsili- orep de teipsin zini Melkisedek Bak mo kimye.”*

¹⁸ Zep angkam, Alap kim kirekam Yesussu dam tasiki, ëpba titi tabin ola in sa dekam zep tahan san gwei gubir kinika. Sap ëpba ola in, zen soson naka hom- nësa de Alap osan dep zon guldanan hapye. ¹⁹ Sap Musa mo titi tabin ola in bëjen nëno mae mo tingare karek-karekna ngan gulsun. Zen in zep nëbe mae hap Yesus ora dawemna sal tazimki- Desa en de blol

gwe-gweblankam de Alap zëre onak yaing gwen hap denaye.

²⁰⁻²² Ora ësena in sa Alap syal gweblaka, zen zen- soson tangan zi niye. Sap Alap kim Yesussu dam tasiki, Zen zëre mo bose gubin niban gu-gubluka- kim anakan gublukaye,

“Èe an eno Bian,

Èe ère mo bose gubin nibanë Emsa gu-gublu'an, hen Èe molyë ola ansa wet gulsuk:

Em an Zen esa hëndep denaban ère mo golak teipsili.”*

Zen Yesus ensa kirekam gu-gubluka. Hwëna ëpba titi tabin ola kon in zen nama Alap mo golak syal ta gwenan, desa Alap hom kirekam gu-gubirida gweka. Zep nen angkam Yesus onakone anakan tame ul gwe'an, “Mensa angkam Alap zi niban ola ziaha-en gu'ura, zen eiwa tangan sa ki lwal, hen zen soson tangan wenya zen.” Orep in sa Musa Bak han aha-en ulki, zen soson naka hom. Nen mae nakone desa tame ul gwe'an: Sap Alap Yesussu zëre mo bose gubin niban gu-gubluka.

²³ Ahana ansa emki hen enlala gwibin: Men zen Alap mo golak syal ta gwek, zen man beya gwe song gwek, sap zen man juwe gwek. ²⁴ Hwëna Yesus an Zen angkam Alap mo golak teipsi'ira, Zen hëndep denaban sa teipsili. Zep zëno weinak dep etan ahana molya teipsiki. ²⁵ Zep ngaya gwen hap de sosonna, zen kitak hëndep denaban Zëbon lwa'an. Zep tingan men zen Alap osan dep Zëbon osan yaing gwe-gwenan, Zen desa sa ngaya tabiri. Sap Zen hëndep denaban zë gwë gwenda- dekon de nëno mae mo abesa Bian hap ayang gul gweblan hap.

²⁶ Zen in zep tangan Yesus sam gwe'si'ira- Zen de nëbe mae hap Alap mo golak teipsinkim syal gwenkamye. Sap Zen lalak enna hen enho kles gwe'sin srëmna, hen karek maena hom golka. In zep zëbe hap dena angkam dakasti'in- nen makare karek gol gwen zi niban de golësiri gwen srëm hap denaye. Zen in zep hëndep Alap zëbe hap golblaka- Zen de teipsin tangankam ngatan zi mo lang nakon nësa irik gin hip denaye. ²⁷ Zep Yesus man tangan ahakore Alap mo golak de teipsin-teipsin wenya kwei-kwik gu'ura. Sap Zen hom dwam gweka- nonol zëre en mo karek-karek hap de mwin-mwankam sapi-kambingsi Alap hap tru tasik gweblan hapye, kire hwëna etan aha zi mo karek-karek hap hen tru tasik gwizimdin hip. Hwëna Zen kim aha-rok'nen zëre mo timni golguku, te-lidak sonnak de tan

* 7:11 7:11 Bil. 18:22-23; Mzm. 110:4; Ibr. 5:6 * 7:17 7:17 Mzm. 110:4; Ibr. 5:6 * 7:20-22 7:20-22 Mzm. 110:4

hap, Zen dekam zep tūngare nēno mae mo karek-karekna hēndep denaban ngan gulsuzimki. ²⁸ Zep tīti tabin ola in kon kim zini dam dasik gwibirin, zen de Alap mo golak teipsinkim syal gwe-gwen hap, zen nen makare karek gol gwen naka hen dam dasik gwibirin. Hwēna tīti tabin ola in mo tahannak, zao zep Alap zēre mo bose gubin niban zēre mo Tanena insa anakan dam tasīki,

“Em an Zen esa hēndep denaban ēre mo golak teipsili.”

Sap Yesus Zen mes Alap mo zēbe hap de dwam gwibir-blinna kitak tangan sul soneka.

8

Mae hap de ol: Yesus Zen Zen tangan-Alap mo golak de nēno mae mo Teipsin tangan naye.

¹ Ēe ansa emsa tawa tabi'in, bol-zaun tanganna an zen: Yesus Zen Zen tangan nēbe mae hap syal gwe'ara- Alap mo golak de teipsin tangankamye. Zen in zep ngatan zi mo langnak Alap zēre mo dam taha nakon nikin'ira. ² Men zao angkam Zen nēbe mae hap syal gwe-gwe'ara, zen Alap zēre en hap de tekson tangannak- mensa Alap Zēna syal gwibirkike. Zen Israel zi mo Alap hap de gol syal gwibir-blinnak hom syal gwe'ara.

³ Tingare Alap mo golak de syal tan zi mo teipsin-teipsinni, zen kitak kirekiresa Alap hap nol gweblanan, hen sapi-kambingsi zēbe hap tru dasik gweblanan.

* Zep nēno mae mo Alap mo golak de Teipsin Zini Yesus, zēno syala zen hen kirekam nwe-mase gwek. ⁴ Okamanak awe de Zen nama gwē'anam, Desa hwēna molya Alap mo golak de syal gwe-gwen hap dam dasi'inam. Sap Lewi Bak mo ausu nakore zini in, men kire enkam Musa mo tīti tabin olak lwak, zen nama desa Alap hap nol gweblanan. ⁵ Hwēna zen insa syala okamanak nol gwenan, zen au-au makarena. Hwēna Kristus insa ngatan zi mo lang nakon syal gwe-gwe'ara, zen eiwa de tanganna zen. Zen in zep, orep kwatapna Sinaik kim Alap Musa hap zēre mo ngatan zi mo langnak de gol tanganna zertreblaka, kirekam de hen okamanak syal gwibir-blin hap, Zen anakare ol tantanna golblaka,

“An kire enkamē kwatapnak awe ebe hap goltrēblanan, zen kire enkam em hēndep sul sonen.”*

⁶ Zep mensa au-au makarena Musa mo tantan san syal nei gwibirin, hwēna angkam

eiwa de tangan wenya in desa Yesus ngatan zi mo langnak nēbe mae hap syal gwe-gwibir-zim'ira. Zep Zen insa kirekam syal gwe-gwe'ara, zen man tangan kwei yuluda'ara- men zen Alap mo okamanak de golak syal ta gwenanye. Sap syala men desa Alap mo nonol ol ziaha-en gun nukon okamanak nol gwenan, zen soson naka hom- zen de zisi Alap osan dep zon guluda gwen hapye. Hwēna angkam ansa Alap nēban mae ola ziaha-en gu'ura, zen soson tangan wenya zen. Zen in zep Yesus nēsa angkam Alap osan dep zon guluda gwe'ara, sap Zen Zen ol ziaha-en gun ēsena insa nēbe mae hap syal gwibir-zimki- men kirekam Alap nēsa gwubiridakaye.

⁷ Sap Alap mo Musa han de ol aha-en unni in de soson gwenanam, ki molya etan zi niban de ol ziaha-en gun hup dwam gwenanam. Ki nonol ziaha-en gun enna in maka sowehek. ⁸ Hwēna Alap Zēn nonol ziaha-en gunnu insa anakan dam gulsuku, “An soson naka hom”- Zen kim anakan hamal hap gwubiridakaye,

“Ēe, Bian, ama emsa gwubirida'an:

Ansa enlala ei gwibik.

Israel ne Yehuda nik mo zi ausu nakore zi niban de etan olsa ziaha-en gun hup de yaklanak sa hatal.

⁹ Eban mae de ol ziaha-en gun ēsena an, zen men kirekamē auyan-aza oban orep ziaha-en guk, kirekam hom-

Ēe kimē desa ēre mo sosonsa de goltrei gwizimdinkim Mesir kon gwiswe sonekye.

Hwēna zen ano ol ziaha-en gunnu in san hom ang tak.

Zen in zebē hēndep tahanna gweisibiridak.

¹⁰ Hwēna insa ngein sin etan ziaha-en gu'uk,

Ēe asa zēno mae mo enhonak tīti tabin ol ēsesa ale gulzim,

zen zep sa desan en aha-ere enlalakam ang ta gwer.

Zen dekam tangan sa anakan ēnwe-mase gwe-gwer,

‘Ēe an zēno mae mo Alap, hen zen eiwa ano hlil irin wenya.’

¹¹ Zen dekam molya zēnaka anakan tīti da gwibik, ‘Emki Biansa tame tan.’

Sap zen dekam zēn sa kitak Asa tame dal-sap bose nabare wenya, sap bose srēm wenya.

¹² Sap Ēe asa zēno mae mo karek-karekna tap gulsuzim. Dekam molyē etan

* 8:3 8:3 Insa “nol gweblanan”kam hen “tru dasik gweblanan”kam ayatnak awe ale gulku, desa de srip gulsunnu emki 5:1 mo otda alenak hlaun. * 8:5 8:5 Kel. 25:40 * 8:12 8:12 Yer. 31:31-34

zëno mae mo karekna enlala gwe-gwibik.”*

¹³ Zen in zep, Alap kim kirekam hamal hap gubiridaka, etan de zi niban olsa ziaha-en gun hup, zëno dam gulsunnu, Zen hen dekam nonol ziaha-en gunnu insa tahan san gwei gubir kinika. Kirekam de lwankam, ki nonol ziaha-en gunnu in mes ëpba gwer, hëndep angkam zen zalta dep dena.

9

Mae hap de ol: Ëpba ol ziaha-en gunnu, zëno syala kirekam lwak.

¹ Nonol ol ziaha-en gunnu in, zëno syala, desa kitak Musa Bak Swe ale gulzimki-kire enkam de Alapsa blikip gwesik gweblan hap denaye. Zen zi mo tahakam de Alap hap de syal gwibir-blin tenda golak kirekam syal nei gwibik. ² Alap hap de tenda gola in teksonna dan-dan. Ngein sin de teksonna, desa man nen gwibik, “Alap hap dena.” Zao zep Alap hap de pelitana nonne gwek- zëno ngatan hap de hli-hlina tuju enkam. Zao hen mejana ki nola gwekmen zao Alap hap de rotina non nebla ine gwekke. ³ Dekon tahan san de teksonna, zëno lilikinni deyol glaing-gling yawalsa zë il nil sone gwek. Teksonna desa man nen gwibik, “Alap zëre en tangan hap dena.” ⁴ Zëwe emaskam de kalsna hen kimen zëwe irase dawem nabare te kilii tru dasik gwek. Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun petina hen zëwe nonne gwek. Zen tekam de syal gwibinni, hwëna emaskam zë ma-makan dabik- hëndep kitak. Petina in mo olk, zëwe emaskam de botola kimen zëwe orep de tembanena mannana bitii dakke, tembanena mensa Alap Israel hap Mesir kon de sek gwe zannak owaskam gol gwizimkike. Harun Bak mo dutena hen zëwe- men zen owaskam mas gwekke. Kaso hlang darena, men zëwe Alap Musa Bak hap dare taha-tapakam de tütii tabin ola insa ale gulbluka, zen hen zëwe nola gwek. ⁵ Petina insa dikim mat gulsun hup dena, zen emas enkam syal neibik. Hen zëwe emaskam de syal gwizimdin Alap mo dam taha nakore zi makare darsa zaun noso inek- si ala er sosuzimdin nika. Zëno nik mo si alana petina insa kim tahan nakon il-il soneka, sap zen man peti mat gulsunnu insa enlala nei gwibik, “Sapi-kambing kal de zëwe lwankam, zen dekam Alap nëno mae mo karek-karekna tap gulsuk gwizimnira, hen Alap nësa dekon golëlowehe gwe'ara.” Hwëna desa de tingan srip gulsun hup, ki sa tangan blal gwer.

⁶ Alap hap de tenda gola insa kim syal gwibinkim su nul sonek, dekam zep Alap hap de kire-kirena insa kang dazak. Zen dekam zep hen nonol teksonna iwe Alap mo golak de syal tan zini, sap bose betetek weny, bitii gwe-gwezak- Musa mo tütii tabin ola insa dikim syal gwe-gwibin hipye. ⁷ Hwëna tahan san de teksonnak, zëwe Alap mo golak de teipsin tangan en nik til gweka. Aha-ere tahunkam aharok'nen zë til gweka. Hwëna zen hen sapi-kambing kal srëmkam bëjen zao tin. Kala in desa Alap hap goltrë gweblaka, nonol zëre mo kareksa dikim ngan gulsublun hap denaka goltrë gweblaka, zao hwëna tūngare Israel zi mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip denaka- tame gun srëmkam mensa syal nei gwibikke. * ⁸ Zen in zep dekam Alap mo Enhona anakan goltreizimki, “Tenda gola in de nama lwa gwe'ak, ki totore zini molya Alap zëre hon yaing gwe-gwek.”

⁹ Zen zep angkam de weny nëbe mae hap olk san de enlalana anakan lwazim'in: Kire-kiresa hen sapi-kambing maesa de Alap hap kap ta gweblanna, zen waba hap. Sap zen bëjen zini in mo enhona ngan tasin. ¹⁰ Sap kirekam de syala in, zen tim en hap dena. Enhonak hom hata gwek. Sap syala in dekam anakan nol gwek:

kire enkam de tembane tan hap dena,

kire enkam de otdebin hip dena,

hen kire enkam de timsi ngan gulsun hup dena.

Hwëna desa Alap etan de zi niban olsa ziaha-en gun srëm ennak dep ki golzimki.

Mae hap de ol: Kristus Zen Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësena insa de sul sonen hap hata zaka.

¹¹ Zen zep Kristus hata zaka- Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësena insa dikim nëbe mae hap syal gwibir-zimdin hip. Hen Zen zëre mo syala in kon zep gwë'ara- nëbe mae hap de Alap mo golak de teipsinni. Zen kim tin nikon etan ngaya gweka, dekam zep ngatan zi mo langnak de Alap zëre hap de tenda golak til halka. Zëwe de Alap mo gola in, zen eiwa tangaran weny zen. Zen zi mo syal gwibin nika hom. ¹² Kristus Zen aharok'nen tangan tükii- Alap zëre en tangan hap de teksonna iweye. In kim tükii, Zen sapi-kambing kalsa hom gol halka. Zen hwëna zëre mo kal en naban goltükii. Zen dekam zep nësa kitak hëndep denaban dowal mo kigi mo irik gin nikon gwiswe soneka- Alap mo hlil irin zinik dikim nësa

* 9:7 9:7 Alap mo golak de teipsin tangan zini in mo syal hap dena, emki Im 16nak hlaun. Tame gun srëmkam de karek gonna, zëno srip gulsunnu emki Ibr. 5:2 mo otda alenak hlaun.

golëbiti gwen hapye. Dekam etan hyanak molya ba maena kire hap goltiki.

¹³ Men zen titi tabin ola insa ngip nul gwenan, desa man enlala neibirida gwenan, "Zen Alap mo nwenak kun naban." Zep nonol ol ziaha-en gun hup de syala in san kim ang ta gwenan, dekam sapi-kambing kalkam blis dibirida gwenan, ahaksa sapi tru ta seblan sonsa ho naban siri nul gwenan- dekam de blis tibirida gwen hapye. Hwëna kirekam kim tim ennak blis dibirida gwenan, dekam zep enlala neibirida gwenan, "Angkam mese Alap mo nwenak ngan lasibirin."*

¹⁴ Hwëna angkam karek gol gwen srëm Zini Kristus Zen mes Alap mo Enho mo sosonkam Zënaka domba makan zerguku. Zep nen an Kristus zëre mo kalkam de blis tibiridan wenyha zen. Zep nen an zen tangan- dawemkam de ngan tasibin wenyaye! Sap nësa tim en nakon hom ngan tasibirki. Hwëna enho naban hëndep nësa ngan tasibirki. Zen in zep nen angkam Ngaya Zini Alapsa esa enho aha-erekam ang ë gweblal, sap Zen mes nësa alal gulkuwaba hap de syala konye.

¹⁵ Zen in zep Kristus angkam nësa Alap osan dep zon guluda gwe'ara, sap Zen Zen Alap mo zi niban de ol ziaha-en gunnu insa nëbe mae hap syal gwibir-zimki. Zep Zen mae hap angkam syal gwe-gwe'ara: Alap mensa kwang guludaka, zen dikim hëndep de lowehe gwen hap denaka gul irin hip-mensa Alap Zëna gu-gubiridakake. Zen kitak mae hap ki lwa'an: Sap Kristus kim tilki, Zen dekam nësa kitak nëre mae mo ngip gul gwen nakon gwiswe soneka- nen kim sap nonol ol ziaha-en gun syala insa al ei gwibikye.

¹⁶ Sap insa Kristus tinkim nëbe mae hap syal gwibir-zimki, zen san de zi de tinkim walas zikhip kire-kiresa hli tan dazimdin makan. Zini kim kire hap walas zeban ola niaha-en gul gwenan, zën de nama tin srëmnak walas zem in na-en bëjen kire-kirena insa lop tan- bi zik de nama gwënnakye. ¹⁷ Sap ol ziaha-en gunnu in, zen zën de tinnik de kirekam syal gwibin. Zën de nama gwënnak bëjen. ¹⁸ Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun darena in zep hen kirekam lwa'an, zen diki tinkim de kal wet sonnak de syal gwibin. Nonol ol ziaha-en gunnu, zen otweran blom tabirblin mo kalsa. Hwëna angkam de wenyha, zen Kristus mo kalkam dena.

¹⁹ Alap mo nonol zi niban de ol ziaha-en gun syala insa kim kon neisibir hanak, zen zep hen kirekam lwak. Dekam Musa Bak man Israelsa tagal gulsuku, zao zep

titi tabin ola insa kitak tonbiridaka. Ki zep sapi-kambing kalkam Alap mo titi tabin ola bare bukuna insa blis tibirki, hen Israelsa blis tibiridaka. Zen ho naban kala ban siri gulku- dekam de blis tibiridan hapye, Alap men kirekam gublukake. Daingkling ala makare naka domba ala kal-kalkam huleka, desa zep os gul ine gweka- dekam de blis tibiridan hapye. † ²⁰ Zen anakare ola ban blis tibirida gwe'anaka,

"Kala an zen Alap mo nëban mae de ol ziaha-en gunnu insa eiwa gu'un- nen dikim desan en ang ta gwen hap."*

²¹ Ki zep hen kala inkam Alap hap de tenda gola insa blis tibirki, hen zëwe de kirekam-kirekamna men dekam Alap hap de syala nol gwek, desa kitak blis tiblan daka. ²² Sap ëpba titi tabin ola insa kim syal nei gwibik, dekam Alap mo golak de syal hap de kolho maena man hen blis diblanda gwek- dekam de Alap mo nwenak ëngan gwehen hap. Sap kal de wet son srëmkam, zi mo karek-karekna bëjen ngan gulsuzimdin. ²³⁻²⁴ Zep Musa kitak de Alap hap de syal hap de kirekam-kirekamna insa kire hap blis tiblan daka, hwëna kire-kirena in sap okama ennak dep dena. Hwëna ngatan zi mo langnak de Alap mo golak de kire-kirena, desa bëjen sapi-kambing kalkam blis tiblidan. Desa diki Alap zëre mo Domba Tane mo kalkam de blis tiblidan. Zep Kristus Zen zi mo Alap hap de gol syal gwibir-blinnak hom tilki- au-au makan men zen lwa gwekke. Zen hwëna ngatan zi mo langnak eiwa de tangan wenyak tilki. Zen nama zao gwë gwe'ara- dekon de nësa Bian osan dep mas gwibirida gwen hap.

²⁵ Hwëna okamanak de Alap mo golak de teipsin zini, zen tahun jamkam aharok'nen til gwenda- teksonna mensa nen gwibirin, "Alap zëre en tangan hap dena." Zen zëre mo kalsa hom goltil gwenda. Zen otweran kalsa. Hwëna Kristus hup hom dakastilbli'an- etan-etankam de zëre mo timsi golgu gwen hapye, dekam de etan-etankam zëre mo kalsa Alap mo golak goltil gwen hap. ²⁶ Kirekam de lwananam, ki nonol lonesan nakon maka Kristussu tahun jamkam te-lidak sonnak makan dain gwek. Zen hwëna aha-rok'nen hata zaka-okamana an mo aumwa hap de yaklana men zen angkam lwa zahe'anke, dekam de domba makan de tan hap Zënaka zergun hup, tingare nëno mae mo karek-karekna dikim ngan gulsuzimdin hip.

²⁷ Sap Alap mes tingare zini nësa anakan gubiridaka, "Zen aha-rok'nen sa

* 9:13 9:13 Bil. 19 † 9:19 9:19 Daingkling ala makare naka, zen te bosena hisopkam ale nuk. * 9:20 9:20 Kel. 24:6-8

juwe gwer, ki asa hwëna klis gul.”
²⁸ Kristus in zep aha-rok'nen tilki- dekam de zi trana nëno mae mo karek-kareksa wei yun hup. Hwëna Zen sa etan lwahal zala. Zen dekam zi mo karek-kareksa de wei yun hup molya hata zaka. Hwëna men zen nës gwebla'anke, desa dikim hëndep de lowehe gwen hap de lang san kwang guludahan hap sa hata zala.

10

¹ Zep Musa mo titi tabin ol hap de syala, zen san de au-auna men kiye. Hwëna zen dekam de enlala gwibin hip, “Eiwa de tangan weny sa hatal.” Dekam kim tahun jamkam otweranna Alap hap sap tru dasik gweblanan, hwëna dekam enho nakon hom éngan gwehe gwenan. ² Titi tabin ola insa de syal gwibinkim de enho nakon éngan gwe henanam, ki maka otweransa de tru tasik gweblanna insa nolzausuk. Dekam de anakan neisbirinam, “Èe mes tanganë éngan gwehek,” ki zëno mae mo kareksa de gonnak de enlala dowe hananna maka tap gwizimki. ³ Otweranna man ki sap tahun jamkam tru dasik gwek, hwëna dekam zère mae mo kareksa de gonnak de enlala dowe hananna hom mae tap gwe-gwizimki. Sap kirekam insa syal neibir tine gwek, hwëna zère mae mo enhonak dekam zep anakare enlalana hata gwizimki, “Ano karek-karekna nama Bian mo nwenak lwa'an.” ⁴ Sap sapi-kambing kalkam toton bëjen zi mo karek-karekna ngan gulsuzimdin.

⁵ Zep Kristus kim okamanak hata zaka Zen anakan Alapsa gubluka,

“Em home otweran tru tasik gweblansa dwam gwibi'ira,

hwëna Em mese ano timsi hohle gulku.

⁶ Otweransa de ebe hap tru tasik gweblan hap

Em home sam gwesik gwibirki- dekam de zi mo karek-kareksa ngan gulsuzimdin hipye.

⁷ Bian Alap, Èe in zebë Emsa gublu'an,

Èe mesë angkam okamanak hatanan- eno dwam gwibinsi dikim sul sonen hapye, men kirekam ere mo olak abe hap dena lwakke.’ *

⁸ Zep Kristus eiwa Musa mo titi tabin ola tahan san gwei gubir kinika- Alapsa kim anakan gublukaye,

“Em home otweran tru tasik gweblan hap dwam gwe'ara hen home sam gwesik gwibirki.”

Hwëna otweran tru tasik gweblan hap dena in Musa mo olak kirekam am lwak.

⁹ Hwëna anakan etan mas gubluka,

“Èe mesë angkam okamanak hatanan- eno dwam gwibinsi dikim sul sonen hapye.”

Kirekam de gublunna in, zen man nwe-mase gwek: Kristus Alap mo épba zi niban de ol ziaha-en gunnu insa tahan san gwei gubir kinika- dekam de Bian zère mo dwam gwibin tangan wenyaka zaun gun hup. ¹⁰ Zep nëbe mae hap de Alap mo dwam gwibinni, zen a kirekam moye: Nen de aha-rok'nen hëndep nère mae mo karek-karek nakon éngan gwehen hap. Sap Kristus hen aha-rok'nen zère mo timni domba makan golguku, hen Zen molya etan kirekam gwëka.

¹¹ Alap mo golak de syal ta gwen wenyaka in kim nonol ol ziaha-en gunnu insa syal nei gwibirin, zen mwini-mwankam zi mo otweran kap gulhal zanna waba hap Alap hap de kalsnak tru dasik tine gwenan. Hwëna dekam hom zini anakan neis gwibirin, “Ano karek-karekna mes ngan gwe henan.” ¹² Hwëna Kristus Zen domba makan aha-rok'nen te-lidak sonak tilki- dekam de hëndep denaban nëno mae mo karek-kareksa ngan gulsuzimdin hipye. Kirekam kim nëbe mae hap de Alap mo golak de Teipsin Zini in syal gwibirsiki, Zëna dekam zep Alap mo dam taha nakon nikinki. ¹³ Zen angkam nama dekon eissi'ira- hëndep Alap de tingare zëno jal zisi zëno tana iltikinnik sisik gul irinnik dep. ¹⁴ Zep Zen kim domba makan aha-rok'nen tilki, Zen dekam tangan zep hëndep denaban karek-karek nakon nësa ngan tasibirki- tingan men desa Alap osan dep zon guluda'araye.

¹⁵ Alap zère mo Enhona hen man eiwa gu'ura, Zen zep anakan guku,

¹⁶ “Ngein sin insa etan ola ziaha-en gu'uk, Èe asa zëno mae mo enhonak titi tabin ol èsena ale gulzim.

Zen zep sa desan en aha-ere enlalakam ang ta gwer.”

¹⁷ Zen dekam hen anakan mas gulku,

“Èe asa zëno mae mo karek-karekna tap gulsuzim.

Dekam molyë etan zëno mae mo karekna enlala gwe-gwibik.”*

¹⁸ Zep nëno mae mo karek-karekna insa mes kitak Bian Alap hëndep denaban eititi gwibirki, zep nen angkam home ëdwam gwe-gwe'an- ba maesa de etan zëbe hap tru tasik gweblan hapye.

Mae hap de ol: Nen Bian ensa dawemkam taibliblan.

* 10:7 10:7 Mzm. 40:7-9 * 10:17 10:17 Yer. 31:33-34; Ibr. 8:10-12

¹⁹⁻²⁰ Zen in zep, aya-wal oso-wal, Yesus in kim domba makan te-lidak sonnakk tilki, nen dekam zebe airin srëmkam Alap hap nère mae mo abena yaing il gweblanan-zère en tangan hap de teksonnakyè. Zep Yesus mes ora èsena nèbe mae hap sal tazimki- hëndep dikim èngaya gwen hap de ora naye. Sap in kim zère mo kala ban Alap zère en tangan hap de teksonnakk goltilki, Zen dekam zep deyol glaing-glingkim de lilikinni insa talusuku. Zep nen angkam Yesusu de ang gweblankam zebe Alap onak yaing gwe-gwenan, sap zèno timni zen san de nèbe mae hap de lilikinni kiye.* ²¹ Zep angkam nèbe mae hap Alap mo golak teipsinkim Yesus Zèn gwè'ara. ²² Zen in zep, nen Alap hon yaing gwe-gwen, sap nen ema tingare enho naban Kristus en hon èyaing gwe kinì gwe'an. Sap nèsa mes Kristus zère mo kalkam blis tibiridaka, hen tim niban enho naban mes ho lalakkam nèsa ngan tasibirki. Zep angkam nèno mae mo enho nakon anakare enlalana hom wet so gwenan, "Ano karek-karekna nama Bian mo nwenak lwa'an." ²³ Zep nen anakare enlala naban nen tatem èzauk gwen, "Alap zère mo nèsa de gu-gubiridanna Zen sa hëndep kirekam nèbe mae hap golzimdi, sap Alap Zen taiblilban tanganna." Sap nen kirekame aha zi hon èkira gwe-gwenan, zen in zep nèna hen zèwe en nen tatem èzaun.

²⁴ Zen in zep nen enlala naban lowehe gwen- ekakim nènaka titi la gwibik, nènaka de kwasang gwibirida gwen hap dena kim, hen dawemsa de tingare zi hip gol gwizimdin hip dena kim. ²⁵ Hen Kristen zi de tagal gwennak de ang gwen hap bahem baes ta gwen- men kirekam ahakon ègwè gwenanye. Hwèna nen nen nènaka titi ta gwibin, hen kareksa de gon hap nen nènaka jalse gwibirida gwen, sap Bian de hatan hap de yaklana angkam man tangan golek de gwe'an.

²⁶ Zen in zep, nen nènaka dawemkam titi ta gwibin. Sap nen mese eia de orana dam lasik. Hwèna kire nike eirim kareksa ol gwe'ak, dekam etan nara molya nèno mae mo karekna insa ngan gulsuku. ²⁷ Hwèna kire nike kirekam ègwè'ak, dekam aha-en tangan nèbe mae hap lwazim'in: Zen sèrkam de syauk bla sal-salak de ètaiblin hap dena- men zèwe sa Alap zère mo jal zini yal gul serake, desa de airin niban èsblan hap dena. ²⁸ Emki sap èenlala gwen: Musa kim irik gilki, dekam ahantik de zère mo titi tabin ol san ang gwen hap baes gwenkam, desa man damera gwek. Zi de dan ahaksa dan-ahan

anakan èkira gwenkam, "Zini in eia mes kirekam karek gweka," kirena man dam-era gwek. Dekam kire zisi hom kwasang neibirida gwek. ²⁹ Sap kirekam insa orep neibirida gwek, zen in zep men zen angkam Alap mo Tanena ansa tanakam nyauk gwebla'an, zèbe mae hap banakan sa lwazim? Sap zèno kala mes desa dikim ngan tasibin hip hlèwehek. Hwèna kire zini Yesus mo kala insa asyas makan enlala nei gwibirin. Zep zen hen Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun èsena in san de ang tan hap man baes ta'an. Zep hen Alap mo Enhona man lamang da gwenan, hwèna Zen sap diki Dekon Alap mo kwasang-kwasangna tame nul gwenan. ³⁰ Zep kire zi hip, karek tangankam sa lwazim. Sap nen ema Alapsa tame la'an- men Zen anakan gukuye,

"Kareksa de syal gwe-gwibin wenya zen Aen asa desa karek tabir.

Èe asa zèno mae mo syal eini zèbe mae hap golzim."

Zao hen man mas gulku,

"Èe asa ère mo hlil irin zisi klis gul."*

³¹ Zep nen bap nen Alap mo Tanena tanakam zauk gweblan, sap nen de Ngaya Zini Alap zère mo jalsa goletowenkam, zen airi gwibin tangan wenya zen.

³² Bahem èeititi gwe-gwen- em kim nonol Kristussu eirink hen zèno ngatanna hla kukke. Emsa dekam man aha zi sèrkam karek da gwibik, hwèna em zao ene ki tatem èzauk gwek. ³³ Emsa dekam zi nwenak swrè da gwibik hen dangole gwibik. Hen ahasa kim kirekam neibirida gwek, hwèna em ema desa airin srëmkam mas eibirida gwek. ³⁴ Emsa kim ahakon bwinal yal nulne gwek, em hwèna ahakore wenya embwan hap gosae labirida gwek. Kristus hup de jal hap kim eno mae mo kire-kirena kitak alal da gwek, em hwèna ema èsrip-sri gwe-gwek. Sap em ema dekam èenlala gwe-gwek, "Èe asa ngein sin dawem tangan wenyaka goletower- hëndep de lwa gwen hap denaka."

³⁵ Zen in zep, men kire enkame Yesusu de yaing gwebla kinì gwennak tatem èzauk gwek, zen kire enkam emki hëndep lowehe gwen. Ki dekam Alap onakon dawemna mam tangan naka esa ulin. ³⁶ Zep kire enkam em tatem èzauk gwen, sap zen dekam esa Alap mo ebe mae hap de dwam gwibir-zimdinni su kul sone gwer. Hëndep zep esa zère onakon ulin- men zep emsa gu-gubirida gukuye. ³⁷ Sap Alap mo olak man lwak,

"Zini men Desae kara è gweblanan, Zen naba tangankam sa hata zala.

* 10:19-20 10:19-20 Ibr. 4:16 * 10:30 10:30 Ul. 32:35-36

Zen molya zère mo hatan hap de yaklana esek gulku.

³⁸ Zini men zen ano nwenak ëdakastil gwenan,

zen Asa de taiblïblan en nakon sa ki ëngaya gwer.

Hwëna Asa de taiblïblan wenyä men zen Asa hli da'ak,

Ëe hen asa desa tahansa gweisibiridal.*

³⁹ Hwëna nen molye Biansa hli lak-juwen ora san de etan lwan dahan hapye. Sap nen an zen- tatetekam de Biansa taiblïblan wenyä, hen hëndep de ëngaya gwen hap de wenyaye.

11

Mae hap de ol: Men zen Alapsa orep dawemkam daiblïblak, nen hen zëno mae mo kim nen lowehe gwen.

¹ Alapsa de taiblïblanna, zen anakan de enho nakon taiblïblankam, "Mensa Alap asa gu-gubluka, zen eiwa kirekam sa ki lwal." Zen sap nwekam de hlaun srëmkam de kirekam taiblïblan. ² Sap orep de zini zen kirekam Alapsa daiblï gweblak, zen zep Alap anakan sam gwesibiridaka, "Zen ère mo nwenak ëdakasti'in."

³ Alapsa de taiblïblankam zen dekame anakan tame ul gwenan, "Okamana an Alap ol-gun enkam yang gulsuku." Zep men desae nwekam hla kul gwe'an, Zen nwekam de hlauw gwen kire-kire nakon hom yang gulsuku.*

⁴ Habel Bak zen Alap hap zère mo taiblïblansa goltrëblaka- in kim dombana tru ta seblakaye. Hwëna Kaen zen hom Habel mo kim Alapsa taiblïblaka, zep zëno kim syal gwe srëm gweka. Habel ensa zep anakan gubluka, "Zen ano nwenak man dakasti'ira." Hen Zen zep zëno en mo syala insa sam gwesibir-blika. Habel zen sap orep mes tilki, hwëna zëno Alapsa de taiblïblanna in nëbe mae hap ërak makan nama lwazim'in.*

⁵ Hanok Bak zen hen kirekam Alapsa taiblïblaka, zep tin srëmnak Alap ngatan zi mo lang san dep zer ine halka. Zep Alap mo olak zëbe hap dena anakan lwak,

"Zen mumuk ennak aya gweka, sap desa Alap zer ine halka."

Mae hap ki lwak: Sap zer inehan srëmnak Alap man desa sam gwesik gweblaka.*

⁶ Zen zep dam gwesin'in: Zini bëjen Alap mo nwenak sam gwesin- Zënaka de taiblïblan srëmkamye. Zep zini men zen Alap osan dep ëdwam gwe-gwe'an, zen diki nonol Alapsa zen anakan taiblïblan,

"Zen eiwa ki gwë'ara," hen anakan zen taiblïblan, "Ëyë Desa tingare enho naban të gwebla'ak, Zen sa abe hap dawemsa gol gweblala."

⁷ Nuh Bak hen Alapsa taiblïblaka, zep bulu insa syal gwibirki- dekam de we wal walas zeban golëngaya gwen hapye. Hwëna kirekam de owasna hom sap menkam hla nuk. Hwëna Nuh Alapsa betek gweblaka, zep zère mo ol en san ang gweka. Hwëna zère mo Alapsa de taiblïblanna in kon zep sap taiblïblan srëm wenyä kip anakan goltrei gwizimki, "Em in kareksae ol gwenan." Zen taiblïblanna in kon zep Alap mo nwenak dakastilki.*

⁸ Abraham Bak hen kirekam Alapsa taiblïblaka, zep zëno ol san ang gweka. Alap dekam man gubluka,

"Emki ere mo langna insa hli yun. Dekam song gwe- langna men desaë ebe hap golbla'ak, zëwe dep."

Abraham dekam man taiblïblaka, zep to- toresa tawa srëmkam song gweka.* ⁹ Kim hataka, langna men zao dep Alap gu-gubluka, dekon hen nama taiblïblaka. Zen zep zëwe zi mo langnak tenda golak gwë nasen gweka. Isak ne Yakob ne zen hen kirekam ë gweka, sap Alap hen desa kirekam gu-guzimki- men kirekam Abrahamsa gu-gublukake.* ¹⁰ Abraham kirekam zë gwë nasen gweka, sap zen dekam ngein sin dep dena kip anakan taiblïblaka, "Ëe asa hëndep de ë sam- samnak hatal- men desa Alap Zëna syal gweblakaye."

¹¹ Zen man hen Alapsa taiblïblaka, zep hëndep walas gweka. Zen sap mes bogol gweka, hen we zem Sara hom walas gwe- gwek. Hwëna Abraham anakan Alapsa taiblïblaka, "Mensa asa walas wë lan hap gu-guzimki, zen hëndep kirekam sa ki abe nikip syal gwibir-zimdi."* ¹² Zëno timni man sap tin makan lwabla'ak, hwëna zi ausuna Israel zen zëbon onakon ki beya gwe song gwek- men kirekam Alap hamal hap gu-gublukake,

"Ebon onakon sa zini beya gwe song gwer- san de nglinak de keisni kiye, ahaksa hi alpnak de hisglimni kiye."*

¹³ Orep de zini in, zen sap man Alapsa daiblï gweblak, hwëna Alap mo gu- gubiridanna insa de sowe henkam gul irin srëmnak juwe gwek. Zen langanak de basa kara gun makan kara nul gwek, hwëna zep en ki ësirip-sri gwe-gwek- san de zao de lowe henna kiye. Zep anakan

* 10:38 10:38 Hab. 2:3-4 * 11:3 11:3 Kej. 1:1; Mzm. 33:6; 33:9; Yoh. 1:3 * 11:4 11:4 Kej. 4:3-10 * 11:5 11:5 Kej. 5:21-24 * 11:7 11:7 Kej. 6:13-22 * 11:8 11:8 Kej. 12:1-5 * 11:9 11:9 Kej. 35:27 * 11:11 11:11 Kej. 18:11-14; 21:2 * 11:12 11:12 Kej. 15:5; 22:17; 32:12

hen ěgu gwek, "Ěe an okamanak awe bohěkamě ki lowe he'an- san de aha zi mo langnak de lowe henna kiye."* ¹⁴ Men zen kirekam ěgu gwe'an, zěno mae mo enalana zep man lwa gwizim'ira, "Nen emala aha langsa lei gwibi'in- desa de hěndep denaban bi gwibin hip." ¹⁵ Orep de auyan-azana in, langna mensa hli nuk, desa hom enlala nei gwibik. Sap kirekam de lwananam, dekam maka etan desan dep lwan dahak. ¹⁶ Hwěna zen dekam aha lang sam-samsa enlala nei gwibik- ngatan zi mo langnak de wenyaka. Zep Alap hom saher gwibirida gweka- zini in kim "ano mae mo Alap" kam nen gweblakye. Sap Zen mes eiwa zěbe mae hap ě sam-samna insa hamal tazimki.

¹⁷⁻¹⁸ Abraham hen zěre mo Alapsa de taiblěblansa goltrěblaka, zep tane aha-ere zem Isaksa sap Alap hap zip sobla'anka. Alap man sap dekam zěno eisi anakan akasibir-bli'anka, "Zen san ha eiwa tangankam Asa taiblěbla'ara?" Hwěna sap mes Alap Abrahamsa anakan gu-gubluka,

"Eno walasna an, Isak, zen zěbon onakon sa eno auyan-azana naitbir song gwer."

Hwěna sap mes kirekam gu-gubluka, hwěna Abraham man hohle gwe'ankatane aha-ere zem insa de Alap hap zip soblan happye.* ¹⁹ Sap zen man anakan taiblěbla'anka, "Zen sa ano tanena těn nikon etan ngaya tala." Hwěna dekam kim Alap dombana insa zertrěblaka, desa de hwěna zip son hap, zep dekam tane zem in man nwe-mase gweka- san de těn nikon de etan ngaya gwenna kiye.

²⁰ Isak hen Alapsa taiblěblaka, zep walas dare zem Jakob ne Esau nikip tahana tehazim aneka- anakere hamal hap de ola banye, "Alap sa ngein sin kirekam ebe nikip dawemna gol gwizimdi."* ²¹ Jakob hen Alapsa taiblěblaka, zep těn hip kim golek de gwe'anka, tane zem Yusup mo walas dare hap tahana tehazim aneka. Ki zep hwěna zěre mo dute topnak de bik dankam lwa inen nakon Alap hap dawemna golblaka.* ²² Yusup hen Alapsa taiblěblaka. Zep kim těn hip golek de gwe'anka, dekam zep zěre korena Israelsa de Mesir kon gwiswe sonen hap de aisili hli yulzimki. Hen anakan gubiridaka, "An kon de sek gwenkam ano danna bahem awe hli tandan."*

²³ Musa mo ane-biana, zen hen man Alapsa laiblěblak. Zen zep Musasa danahare benkam aning la gwek. Sap zen anakan dam lasik, "Walasna an dawem naka Alap ap zertzimki." Zen zep anakan airi srěm gwek, "Mesir mo teipsin nik sa něsa karek sola."*

²⁴ Musa Bak hen Alapsa taiblěblaka, zep mam gwennak anakan enlala gweka, "Asa bap zen anakan gu gweblan, 'An Mesirk de teipsin zi mo wenam mo tane.' "*
²⁵ Zen hom dekam auhu-kama ennak dep de děrekna anakan enlala gwibirki, "Ěe anik karek naka gol gwek- zěno děrek naka akakim eis gwibik." Zen hwěna anakan enlala gweka, "Ěe sap asa Alap mo hli irin zi niban apdekam karekna zigoltowe gwer." ²⁶ Zen hen ngein sin denaka anakan enlala gwe-gwibirki, "Alap sa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini zersonera. Zep ěe anik Zini in hap orasa sal tablak, hen sap asa zěno bose hap karekna goltowe gwer." Musa hom dekam anakan enlala gweka, "Syala ansa anik baes gwibik- ěe akakim Mesir mo kirekire dawem-dawemna ansa beyakam bi gweblandak." Zen hwěna Alapsa anakan taiblěblaka, "Zen sa ano syal eini lamkam abe hap golblala."

²⁷⁻²⁸ Hen zen Alapsa taiblěblaka, zep Israel mo zi ausu nakore zini gubiridaka- zen de domba kalkam zěre mae mo liikinsě blis těblandan hap, Alap mo dam taha nakore jal zi dikim zěno mae mo nonol zi walassa tameran srěm happye. Yaklana desa "Paska" kam zep nen gwibik.
* Mesirk de teipsin zini kim sap jal gweka, Musa hwěna Alapsa taiblěblaka, zep Israelsa airin srěmkam dekon golěsek gweka. Zen dekam man tatem zauk gweka- san de hla ta gwen srěm Zini Alapsa de ngein sin kara ta gwenna kiye.

²⁹ Israel mo zi ausuna in hen Alapsa daiblěblak. Zen zep hi bosena Kal-kalasa tablan gwek- san de eik sasa san de sek gwenna kiye. Hwěna Mesir mo jana nabare zini kim sap hina in san nolětro kini'ak, zen zao zep kei-king gwek.*
³⁰ Zi ausuna in zen hen Alapsa daiblěblak, zep tuju yaklakam kim ě yala Yerikosa hatablan hap wale da gwokam, hwěna dekam zep zěno mae mo kasokam de kol son yala in owaskam lik gweka.*

* 11:13 11:13 Kej. 23:4; 1Taw. 29:15; Mzm. 39:13

* 11:17-18 11:18 Kej. 22:1-14; 21:12 * 11:20 11:20 Kej.

27:27-29; 27:39-40 * 11:21 11:21 Kej. 47:31-48:20

* 11:22 11:22 Kej. 50:24-25; Kel. 13:19 * 11:23 11:23

Kel. 1:22; 2:2 * 11:24 11:24 Kel. 2:10-12 * 11:27-28 11:27-28 "Paska" mo enalana "gulmurun." Zen kirekam yaklana insa nen gweblak, sap domba kala insa de zěno mae mo gol liikinnik hlaunkum, dekam walas tameran hap de Alap mo dam taha nakore zini in man gulmun nura gwe'anka. (Kel. 12:21-51) *

* 11:29 11:29 Kel. 14:13-31

* 11:30 11:30 Yos. 6:12-21

³¹ Rahab Bak sap Yerikok de kahalo soston we. Zen hwëna dekam Alapsa taiblīblak, zep desa nul srēm gwëk. Sap zen mes dekam Israel kore otek zi darena teisyaink. Hwëna zère mo è nakore zi trana in zen Alapsa de betek gweblan hap baes tak, desa tūngan en tangan zep damerasik.*

³² Sap kirekam de aīsīlī beyana, hwëna yaklana blalaka hom- desa de tūngan emsa aīsīl gwibiridan hapye, ahakon in zen hen Alapsa zëno mae mo kim daīblī gwe-blakye, in ki hen Gideon, Barak, Simson, Yefta, Daud, Samuel, hen orep in zen Alap mo ola ayang nulzimmira gwëkye. * ³³ Zen hen Alapsa daīblī gweblak, zep eijannak ahakon ēyeyi-yëk gwenda gwëk, hen dam-dam enkam zère mae mo irik gīn langnak de zini irik nūlida gwëk. Zep kire wenyā, Alap mensa Israelsa gu-gubirida gwëka, zen hen man nulin gwëk. Zen zère mae mo Alapsa de taīblīblanna in dekam zep singa jal-jal mo mipna owas hap mat dasik gwibir-zimk, * ³⁴ hen syauk hītīn yawala dekam tīn disik gwëk, hen nēbok ngī ben-ben nakon ēlanga gwesik gwëk. Zen sap man zēnaka anakan neisbirida gwëk, “Èe an soston naka hom,” hwëna man ki ēsoston gwe-gwëk. Aha lang nakore zini kim sap napta gwibirzik, hwëna zëno mae mo sosonsa de hlaunkum dekam zep heyahya gwe-gwëk.* ³⁵ We walya hen ahakon Alapsa daīblī gweblak. Zep zëno mae mo iyena kim sap juwe gwëk, hwëna zëno mae mo Alapsa de yaīng gwebla kinin nakon zep etan ēngaya gwe-gwëk.*

Hwëna ahakon zëno mae mo Alapsa de taīblīblansa srēn noltrē gweblak. Sap desa kim Alap hap de jal hap bwinak sesek nulin gwëk, zen hom tol wet so gwe-gwëk. Sap desa man zē tangolebin niban nenbirida gwëk, “Emki ere mae mo Alapsa lamang tan, dekam asa emsa uswe soner.” Hwëna zen man kirekam dep baes tak, sap zen anakan ēenlala gwe-gwëk, “Zen sap sa nēsa damera gwer, hwëna Alap sa kire hap de dawemna lamkam nēbe mae hap golzimdi- Zen kim de juwen nakon nēsa luwen tabi'inkaye.” Zep ki hēndep Alap hap de jal hap karekkam damera gwëk. ³⁶ Zep Alapsa de taīblīblan jal hap ahakorena lamang da gwibik, hen ben-ben kire-kirekam lek-lek da gwibik. Hen ahakon besi dokotkam de tahalebin nika bwinak sesek nulin gwëk.* ³⁷ Ahakon kasokam tok hap niribirida gwëk. Ahakon ngaya naka

gergakam blom da gwibik, hen ahakon nēbokkam blom da gwibik. Zen tahalha tol hap domba-kambing sop nakore tay-albin pakeansa alala da gwëk. Tembane hap hen man tangan ētahalha gwe-gwëk, sap desa karekkam jap nul sonenda gwëk.* ³⁸ Kire wenyā, zen hēndep de langnak de lowehen hap denaka enlala nei gwibik, zep zēbe mae hap hom dakastīlzimk- auhukamanak de lowehe gwen hapye. Zen zep al ta nasen gwëk- sap zi srēm lang san, hen kwatap-kwatap san, hen kaso-hul kaso-hul san, hen kama hul mae san sap ani-ning gwenda gwëk.

³⁹ Zen kitak zère mae mo Alapsa de taīblīblansa kirekam noltrē gweblak, dekam zep tangan Alap sam gwesibiridaka. Hwëna zen hom mae okamanak awe noltowek- Alap mensa dawemsa de golzimdin hip gu-gubirida gwëkaye. ⁴⁰ Sap Alap mo dawem golzimdin hip de kalangna in, zen zēbe mae en hap hom. Zen hwëna kitak nēban mae dep. Zep zen molya nonol zē-en Alap mo gwubiridanna insa kitak nulink- nen de zēwe hen yaīng gwen srēmnyake. Nen kime zē hen yaīng gwe'ak, zen diki dekam esa sērkam de dawem tangan wenyā insa apdenak ulin.

12

Hlu-hluk gwenkam de Yesus osan ēdam gwesikhan hap de ol:

¹ Zen in zep, Alapsa de taīblīblan wenyā in zen orep juwe gwëk, zen angkam nēsa neisbirida gwe'an, hen nēsa man kara tabin niban wale da gwibi'in- anakare enlala naban, “Nabakam yaīng gwezak.” Zen in zep, nen diki dohon-hon kire-kirena nen kitak tatansin- jahalha enkam eka hlu-hluk gwëk, ngein sin dep dena insa dikim dokwak gun hupye. Nonol tangan nère mae mo karek-karekna nen tatansin, sap zen zen nēno mae mo danna hère gwenan. Sap enlala tatetekam de desan dep hlu-hluk gwen hap de orana, Alap mes nēbe mae hap hamal tazimki. ² Hlu-hluk gwenkam diki Yesus en osan nen ēdam gwesikhan. Sap Kristen zini nēno mae mo taīblībin hip dena, Yesus mes ora makan sal ta guku, hen nēbe mae hap de ērak tanganna, Zen Yesus Zēna. Sap Zen mes zère mo Alapsa de taīblīblan nakon enlala tatete naban karekna goltoweka- telidak sonnak kim makan da inkke. Zen hom dekam anakan enlala gwëka, “Telidak sonnak de tinnī, zen saherak Asa

* **11:31** 11:31 Yos. 6:22-25; 2:1-21 * **11:32** 11:32 Hak. 6:11-8:32; 4:6-5:31; 13:2-16:31; 11:1-12:7; 1Sam. 16:1-1Raj. 2:11; 1Sam. 1:1-25:1 * **11:33** 11:33 Dan. 6:1-27 * **11:34** 11:34 Dan. 3:23-27 * **11:35** 11:35 1Raj. 17:17-24; 2Raj. 4:18-37 * **11:36** 11:36 1Raj. 22:26-27; 2Taw. 18:25-26; Yer. 20:2; 37:15; 38:6 * **11:37** 11:37 2Taw. 24:21

nèn ne'an." Sap Zen dekam ngein sin dep dena insa, isrip-sri gwibin tangan weny, kara gu'unka. In zep hëndep angkam Alap zère mo dam taha nakon teipsinkim nikin'ira. ³ Emki Yesussu enlala gwe-gweblan- Zen kim nèbe mae hap karek yala insa enlala tatete naban goltowekake, karek gol gwen zini in kim sèrkam karek dakke. Kirekam de Yesussu enlala gwe-gweblankam, ki em molye na-en èsin gwe hana gwek, hen enlalana molye èdowe hana gwek. ⁴ Sap kareksa de gol gwen srèm hap de eijannak iwe, em home mae juwen hap èalp gwes'i'in.

Mae hap de ol: Bian man zère mo walas tangan mo kim nésa oto tasik gwibirida.

⁵ Hen Bian Alap mo ola bahem èititi gwibin- men kim nëno mae mo enhosa de tatete tazimdin hip "ano walas" kam nésa gubiridakaye. Zen dekam anakan nésa gubiridaka, "Ano walas, bahem Asa salsik gweblan- Èe de emsa oto tasik gwibinnik. Hen bahem enlalana èdowe hana gwen- Èe de emsa jalse gwibirida gwennakye. ⁶ Sap mensaè kwasang gwibirida gwenan, Èe desa ama oto tasik gwibirin. Hen mensaè anakan enlala gwibirida gwenan, "Zen ano walas," desa ama lek-lek ta gwibirin."*

⁷ Zep emsa de Bian oto tasibinni, zen zao en emki enlala tatetekam èzauk gwen- anakare enlala naban, "Sap sa Bian kirekam asa oto tasili, sap okamanak de zini hen kirekam walas zemka oto dasik gwibirin." ⁸ Emsa de oto tasik gwen srèmkam, dekam de dam gulsun, "Èe an zèno walassa hom." Sap walas tangan zemka Zen bèjen nwe enkam kara tabin. ⁹ Nen ema nère mae mo auhu-kamanak de biansa blikip eisibirida gwek- zen kim nésa oto dasik gwibikye. Zen hen kirekam nen nère mae mo ngatan zi mo langnak de Biansa aha-ere enlalakam nésa de oto tasik gwibinnik blikip gwesik gweblan, sap zen dekam esa èngaya gwer. ¹⁰ Nère mae mo auhu-kamanak de bianna, zen holokam hom nésa oto dasik gwibirin- zen kim sap zère mae mo enlalakam nésa kirekam neibirida gwenanye. Hwèna Alap Zen nésa de mas gwibiridan hap kirekam oto tasik gwibirida- dekam de zère onak enlala lalak nik lowehe gwen hap, Zèna men kire nik gwè gwendake. ¹¹ Hwèna eiwa, Bian mo nésa de oto tasibinni insa kim oltowe gwenan, desa enlala dowe hanankame eis gwibirin. Dekam nen home èsrip-sri gwe-gwenan. Hwèna men

nara dekam zère mo gwènsa Alap mo dwam gwibin sin li yul sonenak, zen dekam sa anakan eisbiri, "Eiwa, èe an Alap mo taha terenakè gwè gwe'an. Zèn ki asa kirekam oto tasiki- èe dikim dam-dam enkam gwè gwen hapye."

¹² Zen in zep, eno mae mo tahana in zen èsin-sin gwe-gwe'an em sosen tabin, hen danna men zen èyal-yal gwe-gwe'an emki tatete tabin. ¹³ Ere mae hap de orana dam-dam lasik. Dekam in zen zi lek makarena ebon mae onak lowehe gwe'an, zen desan sa dawemkam sek gwer, hëndep èsosan gwe song gwer.*

Alapsa de hli tan srèm hap de ol:

¹⁴ Emki dawemkam èalp gwe-gwen- dekam de tìngare zi niban enlala sèsekkam lowehe gwen hap. Hen enho lalak enkam de lowehe gwen hap emki èalp gwe-gwen. Sap lalakkam de lowehe gwen srèmkam, em bèjen em Bian onak yaing gwen. ¹⁵ Dawem! Ebon mae onakon mana ahanik Alap mo kwasang-kwasang nakon wet sonanka. Ki hwèna zèbon onakon sa zi beyanak Alapsa de taiblìblan srèm hap de enlala ing gwe hebiridala- san de hëp nabare hosa de golzimdin makan. Dekam hwèna beya nik sa Alap mo nwenak èkun gwer. ¹⁶ Ebon mae onakon bap zen aha maena kahalonak zaran. Hen em bahem Esau Bak mo kim lowehe gwen, sap zen Alapsa eititi gweblaka. Zen sap nonol walaskam gwèka, zep zen maka bi zik de tìnkim zèno bi gwibin kire-kirena kitak bi gweblan daka. Hwèna zen aha-ere tembane piring en hap lirak gulku. ¹⁷ Zen kim sap hyanak bi zik de aumwa hap tahasa tehabla inen hap dwam gwèka, Alap dikim zèbe hap dawemsa golblan hap, hwèna bi zem in man gubluka, "Bèjèné." Zen sap go naban aberbe taka, hwèna zen de gul irin hip dena mes tap gwèk.

Mae hap de ol: Nonol ol ziaha-en gunnu, zen airi gwibin hip dena. Zau dena, zen isrip-sri gwibin hip dena.

¹⁸ Nen an zen èKristen gwek, nen home Israel mo kim okamanak de kwatap tangannak yaing gwe'an- dekam de Alapsa goleki de tan hapye. Zen orep kwatapna Sinaik yaing gwek- Alap kim nonol ol ziaha-en gunnu insa golzimkiye. Zen dekam syauk hitinsi zè kara nuk, hen man zè kaulsuk, hen asese yawal zè taiblìridaka. Zen dekam zep airin hip enlalana èdowe hanak. ¹⁹ Nen home zèno mae mo kim sramin aukuna èsane gwe'an- hen Alap mo ol auku yawalaye. Zen kim desa nasalzimk, zen dekam zep

* 12:6 12:6 Ayb. 5:17; Ams. 3:11-12 * 12:13 12:13 Ams. 4:25-27

ëabe gwek- ola insa de golzausun hupye.
²⁰ Sap zen jalse gwen ola insa man tangan
 sêrkam nairîbi'ik. Sap zen anakan lwak,

"Men nara zi, sap otweran, kwatapna
 ansa towanblanna, desa em kasokam tok
 hap i tûblan."*

²¹ In kim zen kirekam hla nuk, man
 tangan sêrkam dohon-hon gwizimk. Musa
 Bak zêre hap hen man tangan dohon-hon
 gweblak. Zen in zep anakan guku,

"Ëe dekam ama airin hip yal-yal gwek."*

²² Hwëna nen angkam kwatapna Sionk
 mese isrip-sri naban yaing gweser- Ngaya
 Zini Alap zêre mo ênakyè, mensa hen
 nen gweblananke "ngatan zi mo langnak
 de Yerusalem" kam. Dekon zêre mo dam
 taha nakore zini ribu-ribukam nêsa isrip-
 sri naban dokwa-kwak nul gwenan. ²³ Em
 mese hen angkam Alap mo hlil irin zinik
 bitî gwer- men zêno mae mo bosem-sesa
 ngatan zi mo langnak ale dabir-zimkye.
 Alap zêre mo hlil irin zini insa man
 anakan enlala gwibirida gwenda, "Zen
 kitak ano walas." Zep emsa hen mes
 angkam Alap lup gul iri- men Zen sa
 tûngare zisi klis guluye. Hen zini men
 zen orep enlala dam-dam enkam lowehe
 gwek, zen angkam mes tangan Yesus mo
 kala kon êngan gwehek, zep zêno mae mo
 angna angkam zêwe lowehe gwe'an. Em
 hen angkam mese zêbon mae bitî gwer.
²⁴ Em mese hen Kristus hon yaing gwer-
 men Zen nêsa Alap osan dep zon guluda
 gwe'araye. Sap Zen Zen zi niban de ol
 ziaha-en gun êsena insa nêbe mae hap
 syal gwibir-zimki. Zep emsa hen angkam
 mes zêre mo kalkam blis tibiridala. Zêno
 kala Habel mo kal makan hom lwa'an.
 Sap Habel mo kala kim zannuk, zen
 zep Alap hap tan-tan makan anakan lw-
 ablak, "Zen Kaen taka." Hwëna Yesus
 mo kala, zen dekon Alap nêsa anakan
 enlala gwibirida'ara, "Zêno mae mo karek-
 karekna mesê ngan gulsuzimk."

²⁵ Zen in zep, nen hap nen Alapsa hli tan,
 sap angkam Zên ngatan zi mo lang nakon
 nêsa tonbirida gwe'ara. Sap Musa Bak kim
 auhu-kamana an kong Israel mo zi ausu
 hap Alap mo ola ayang gul gwizimki, men
 zen nasalbla srêm gwe-gwek, zen Alap
 mo jala kon hom mae êasendak. Hwëna
 angkam nêsa Alap Zên tangan ngatan zi
 mo lang nakon tonbirida gwe'ara. Zep nen
 de salblan srêmkam, nêsa sa tangan karek
 tabiri. ²⁶ Alap in kim kwatapna Sinaik ton-
 biridaka, zêno ol auku yawal hap kamana
 an man êwak gwek. Hwëna angkam Alap
 mes nêsa etan gu-gubiridaka,

"Angkam okamana an ensa molyë êwak
 guk. Hwëna ngli naban asa aha-rok'nen
 apdenak êwak sol."*

²⁷ Insa "aha-rok'nen" de êwak son hap
 guku, zen man dam gwesî'in: Zen tûngare
 okama yala ansa yang gulsuku sa êwak
 gulu, hêndep sa jek-jak gwer. Hwëna
 êwak gwen srêm hap dena aha-en, ngatan
 zi mo lang, zen en nama sa lwala.

²⁸ Zen in zep, sap nen Zêbon onakone
 êwak gwen srêm hap de lang sam-samna
 insa bi eibi'in, zen zep nen dawemna
 gol gweblan- men kirekam Zêna nêsa
 dwam gwibirida gwendake. Zep nen enho
 zon tasiblîn naban hen airin niban nen
 boklesa kom ta gweblan. ²⁹ Sap Alap mo
 ola zêre hap dena anakan lwak,

"Nêno mae mo Alapna, Zen syauk hitin
 yawal makarena kim sa nêsa klis gul
 zula."*

13

*Bian mo nwenak de kirekam lowehe
 gwen hap de ol:*

¹ Kristen bose omka de kwasang
 gwibirida gwenna bahem golzausuk gwen,
 sap zen san de hen ere mae mo iye
 tanganna kiye. ² Emki hen ere mae mo
 tame tabin srêm Kristen bose wal omka
 gola kon lup gulin gwen, sap orep ahakon
 hen ki tame tabin srêmkam Alap mo dam
 taha nakore zini lup nulin gwek- zen kim
 zi tangan mo kim êjowe gwe zakye. Zep
 kire zi mae mes ebon hatanan zala.*

³ Men zen hen bwinak lowehe gwe'an
 emki enlala gwibirida tine gwen- men ki
 hen en de zê lowe henna. Men desa
 Alapsa de tame tan srêm wenyâ karek da
 gwibirin, desa hen em kwasang gwibirida
 gwen- san de enaka de karek tabinni kiye.

⁴ Emki anakan êenlala gwe-gwen: "We-
 zi dare de zênaka leisyanna, Zen mes Alap
 aha-en soka." Zep we walya barena hen
 zini bare wenyâ, em kime enaka kap lak,
 em ema Alapsa hen en guk gweblak, "Ëe
 an deban en asa ê gwer." Zep ere mae
 mo Alapsa de gu-gublunna insa bahem
 êkahalo gwenkam gulmun gwen. Men zen
 zêre mae mo hole-hle san ang ta gwenan
 hen kahalo soson wenyâ, desa Alap molyâ
 karek tabir srêm gweka.

⁵ Te-ala beya gwen hap de enlalana bap
 zen emsa bi gwibirida gwen. Emki anakan
 êenlala gwe-gwen, "Mensa ap Alap gol
 gwizimnira, zen syake." Sap Alap Zêna
 man emsa gu-gubirida'ara,

* 12:20 12:20 Kel. 19:12-13 * 12:21 12:21 Ul. 9:19; Kis. 7:32 * 12:26 12:26 Hag. 2:6-9 * 12:29 12:29 Ul.
 4:24 * 13:2 13:2 Kej. 18:2-15; 19:1-14; Hak. 6:11-18; 13:3-22 * 13:5 13:5 Ul. 31:6-8; Yos. 1-5

“Èe molyë emsa kwasap walas mo kim da tasibik.”*

⁶ Zen in zep Alapsa de taïbliblan naban nen ëgu gwen, “Bian Zen Zen-asa de mas gwe-gweblan hap de Zi niye. Èe ba hap de zi bosyansa airïbirida gwen hap?

Sap zi mo sosonna hom-asa de banakan mae gwëblan hap de-naye.”*

⁷ Men zen nonol Alap mo olkam emsa tawa da gwibik, emki desa enlala gwibirida gwen, “Zen kirekam lowehe gwek, hen Alapsa de taïbliblannak de tatem ëzauk gwennak kirekam juwek.” Zep em hen zëno mae mo kim em tatem ëzauk gwen, ⁸ sap Kristus Yesus Zen hom wet gwesik gwenda- sap orep, angkam, hëndep denaban.

⁹ Totore tawa tabin ëse san bahem ang ta nasen gwen. Diki Alap mo kwasang-kwasang ennak em tatem ëzauk gwen, hen kwasang-kwasangna in dikire eno mae mo enhonak bol-zaun gwek. Zi de emsa titi tabinni Alap hap de tweran blom ta gwibinsi de twinbin hip, ahaksa tembane maesa de Alap hap ëlwa gwen hap, bahem desan ang ta gwen. Sap men zen desan ang ta gwenan, zëno mae mo lowe henna dekam hom mae dawem san dep wet gwesik gwenan.*

¹⁰ Okamanak men zen Alap mo golak syal ta gwenan, Alap hap de otweran tru tase gweblanna zëna hen man ahakore hlikna dwenblanda gwenan. Hwëna nëbe mae hap de Alap mo ngatan zi mo langnak de kalsna- men zëwe Yesus nëbe mae hap de syala sul soneka, dekon molya zini in ba maena nulin gwek. ¹¹ Emki ëenlala gwen, Musa mo titi tabin ola insa kim zëre mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip syal nei gwibirin, dekam sapisa Alap mo gol ë nakore lilikin alpnak zip noso gweblanan. Hwëna kal en naka zep Alap mo golak de teipsin tangan zini in Alap zëre en tangan hap de teksonnak goltip gwenda. Sapina in mo tokna ë san dep nërhal gwenan- zao de langa tolak syauknuk ang tasin hip.*

¹² Zen in zep hen kirekam, Yesusu tan hap ë nakon nërhak. Zen dekam Yesusu saherak nënnek, hen Zen dekon zep zëre mo kalkam zëre mo hlil irin zini nëno mae mo karek-kareksa aha-rok'nen ngan gulsuzimki. ¹³ Zen in zep, nen hen Yesusu nen saher san dep zertron. Zep nëno mae mo enlalana anakan zen lwa gwen, “Sap sa nësa hen Yesus hup de jal hap lamang

da gwibir hen langa dasik gwibir.” ¹⁴ Sap auhu-kamanak awe, nëno mae mo dakal ëna hom. Hwëna nen ema nëre mae hap de dakal ësa ësbla'an.

¹⁵ Nen angkam sapi-kambingsi home Alap hap tru lasikse gwebla'an. Hwëna men desae angkam ol gwebla'an, zen in kime Yesus mo bosekam enho aha-erekam Alap mo bosena teip ulsuk gweblanan. Dekam nëno mae mo ola man nwe-mase gwe-gwe'an- san de otweransa de tru ta seblanna kiye. Zen in zep Alap ensa nen boltere ta tine gwen, hen Yesus de kitak teipsibiridan hap de olsa nen gol halada gwen. ¹⁶ Hen aha zisi de mas gwibirida gwenna bahem ëeititi gwe-gwen- hen kae-kaesa de goltrei gwizimdin niye. Sap zen desa hen Alap sam gwesik gwibirida- san de dombasa de tru tasik gweblanna kiye.

¹⁷ Men zen Kristen zini emsa nol neibirida gwenan, emki betek gwibirida gwen hen zëno mae mo ol san em ang ta gwen. Sap zëno mae mo syala, zen eno mae mo ang hap dena, hen zen man anakan tame nul gwenan, “Alap sa ëre mo syal eisi de goltreblan hap asa gwubula.” Em de kirekam betek gwibirida gwennak, zen dekam sa isrip-sri naban syal ta gwer. Hwëna betek gwibirida gwen srëmkam, ki hwëna enlala nik sa ëdowe hana gwer. Hwëna zen de enlala dowe hanan naban syal ta gwe'ak, ki hwëna waba hap sa ebon mae syal ta gwer.

¹⁸ Èe, ëre mo syal bosa walya ban, ano mae mo enho nakon anakare enlalana hom wet so gwenda, “Èe kareksaë ol gwenan.” Zep abe mae hap emki Alapsa abe ta gwen, sap ëe zëno syalsaë ol gwenan, hen zëno nwenak de tangan ëdakastin hibë ëdwam gwe-gwenan. ¹⁹ Èe in zebë emsa abe tabi'in: Abe hap emki hen Alapsa abe ta gwen- ëe akakim etan nabakam ebon mae osan dep lwa halzak.

²⁰⁻²¹ Zep angkam, ëe a kirekamë mo Alapsa ebe mae hap abe ta gwenan,

“Bian, Em in Zene zëbe mae hap tahana deisu guzimki, hen Em in Zene Bian Yesusu tin nikon ngaya taka. Èe ama Emsa abe ta'an: Ano suratna ansa men zen dokwak nu'ik, Emki zëbe mae hap sosonsa gol gwizimdin- zen dekakim ere mo dwam gwibin en san lowehe gwek. Hen Bian, Yesus onakore sosonna dikire zëno mae mo enhonak syal gwe tine gwek-zen dekakim ere mo nwenak ëtal gwesik. Sap Yesus Zen Zen- asa de domba makan zaho ta gwibin Zi niye. Sap Zen mes ere mo zi niban de ol ziaha-en gunnu hëndep denaban sul soneka- te-lidak son

* 13:6 13:6 Mzm. 118:6

* 13:9 13:9 Kol 2:23

* 13:11 13:11 Im. 16:27

nakon kim kala wet soblakke. Ëe zep asa zëno bosenä hëndep denaban teip ulsuk gweblal. In eiwa.”

²² Aya-wal oso-wal, ëe ama emsa gu-birida'an: Ano surat tihisni ansa bahem karatda gunnuk husus gwibin, sap zen emsa dikim dawem san dep titi tabin hip dena, hen ëe blal tangankam homë ebe mae hap ale gulzimk.

²³ Ëe ama emsa gu sonebirida'an- em de hen ëtawa gwen hap: Nëno mae mo ayana Timotius Bak mes bwi nakon wet soka. Zen de nabakam abon onak hata zankam, ki asa apdekam ebon mae osan dep song ëzal.

²⁴ Iwe de Kristen zini eno mae mo nol-nola kip ano mae mo dawem gol sonez-imdinni em ayang ulzimk- hen tingare iwe de Alap mo hlil irin zi hipye. Men zen aban mae Italia mo lang nakore wenya awe lowehe gwenan, zen hen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk.

²⁵ Dikire Bian mo kwasang-kwasangna kitak ebon mae onak lwa gwek.

Yakobus mo surat

¹ Suratna an dua-blaskam de zi ausu nakore zini men zen sekwak gwen dakke, zêbe mae hap-

men zen angkam aha mo lang san lowehen da'anke.

Alap ne Bian Kristus Yesus nik mo nghanak de syal gwe-gwen zini Yakobus onakon: *

Dawem!

Yesussu de taïbliblannak de tatem êzauk gwen hap de ol, hen enlala blal hap de Alapsa abe tan hap de ol:

² Aya-wal oso-wal, em de kareksa goltowe gwenna, zen dekam em anakan êisrip-sri gwe-gwen, "In airis. Zen dekam Bian Alap ano eini ap mam gulbu'ara."*

³ Sap em tawana: Em de kareksa goltowe gwenkam, em dekam esa Yesussu de taïbliblannak êtatete gwe zaher. ⁴ Tatem de zêwe hen zauk gwenkam, dekam eno eini sa Bian mo nwenak trêp gwer hêndep bil gwer. Dikire eno mae mo eini bil gwek. Zen dekam esa Kristussu de taïbliblannak tangan tatem êzaul, hêndep banakare karek maesa de goltowenkan molye êewak gwek.

⁵ Em de karek goltowennak enlala nik êtopse gwe-gwenkam, emki Alapsa abe ta gwen- Zen de enlala blalsa ebe mae hap zer gwizimdin hip. Zen dekam sa ebe mae hap zer gwizimdi. Sap Alap mo kae-kaena zen tingare zini nêbe mae hap. Zen hom anakan jalse gwe-gwenda, "Em bap Asa abe tala."* ⁶ Hwêna zini men zen abe tanna, zen dikî zen taïbliblan. Zen bap zen anakan titik gwen, "San ha molya ap zerblaka? San ha sa?" Sap zi de kirekam titik gwenna, zen men kiye- asese de hosa men-san an-sankam ngêp-ngep gulu seranna.* ⁷⁻⁸ Kire zini zen enlala dare syakna, hen zêno enlalana men-san an-sankam lwa gwenda. Kire zini bêjen Bian onakon ba maena hlaun.

Mae hap de ol: Tahalha naban de lowehen nakon, hen tahalha srêmkam de

lowehen nakon, emki isrip-sri naban lowehe gwen.

⁹ Aya-wal oso-wal, em de tahalha naban lowehe gwenna, isrip-sri naban em lowehe gwen, sap ngatan zi mo langnak eno mae mo bosena mes dawem gwek.*

¹⁰ Hen men zen tahalha srêmkam lowehe gwenan, isrip-sri naban em hen lowehe gwen, sap em mese anakan tame uk, "Ano kire-kire beyana an molya dakal hap êrlwa gwek, zep asa angkam Bian en hon babu gwe-gwer." Hen em mese anakan tame uk, "Êe an te eisni men kiye." Zen nabakam de êbulk gwehen. Zep em hen kirekam esa nabakam êbulk gwehe gwer.*

¹¹ Yakla de sal-sal gwe zankam, dekam de eisni in êboneng gwen, hen êbulk gwehen, hêndep dekam sa nwe awesna hom gwer. Zen hen kirekam, em in zen tahalha srêmkam lowehe gwenanye: Em nama de syal tannak te eis mo kim esa êbulk gwehe gwer.*

Mae hap de ol: Kareksa de gon hap de enlala de ebon hatankam, tatem em êzauk gwen.

¹² Em de kareksa goltowe gwennak de tatem zauk gwenkam, em isrip-sri gwe-gwen. Sap Alap dekam hêndep de gwên hap denaka sa ebe hap golblala. Sap kiresa de golzimdin hip dena Alap mes ki anakan gu-gubiridaka, "Êe asa golzim- men zen Asa enna nola gweblananye."* ¹³ Zi de kareksa de gon hap dwam gwenna, zen bap zen anakan gun, "Kareksa de gon hap de enlalana an Alap onakorena." Sap Alap onak kareksa de gon hap de enlalana hom. Hen Zen hom kire hap de enlalana zer gwizimnira. ¹⁴ Sap kareksa de gon hap de enlalana, zen ere mae mo holehle nakon hata gwenda. Hole-hlena in zen zep emsa sil tibirhal gwenan hen da tabiridahal gwenan. ¹⁵ Ere mae mo holehle hen jal-jal enlalana, zen men kiye-tetan danna. Desa de enhonak ik ginni, zêwe zep saltil gwenan. Desa ema zê kara ul gwenan, hêndep eisi zep zê tê gwenan. Bil gwenkam dekam zep kama san dep anhe gwenan. Zen hen kirekam zini, kareksa de gol gwenkam, dekam zep juwen ora san dep ang ta gwenan.

* **1:1** 1:1 Yakobus men zen suratna ansa ale gulku, zen Yesus mo osona- men zen hen Yerusalemk de Kristen zini nol gwibiridakake. (Mrk. 6:3; Kis. 12:17; 15:13; 21:18; Gal. 1:19) Nonol in kim Yahudi mo langnak zini êKristen gwek, dekam Yesussu de taïbliblan srêm Yahudi zi karek da gwibik. In zep Yerusalem kon heya-hya gwenkam sekwak gwendak- aha zi mo lang san depye. (Kis. 11:19) Yakobus man gubiridaka, "Dua-blaskam de zi ausuna." Nonol Israel Bak mo ausu nakore zi ensa kirekam nenbirida gwek, hwêna angkam Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun êse nakon, Kristen zini nen hen zêwe bitî gwe'an, sap nêsa hen mes Alap hlil inki. (Mat. 19:28; Why. 7:4-8; 21:12) * **1:2** 1:2 Mat. 5:12; Rom. 5:3-5; 1Ptr. 1:6-7; 4:12-14 * **1:5** 1:5 Ams. 2:1-5; Mat. 7:7 * **1:6** 1:6 Mrk. 11:24 * **1:9** 1:9 Yak. 2:5 * **1:10** 1:10 Luk. 12:16-21; 1Ptr. 5:5 * **1:11** 1:11 Yes. 40:6-8; 1Ptr. 1:24-25 * **1:12** 1:12 2Tim. 4:8

¹⁶ Zep ano dang tūinak de aya-wal oso-wal, nen bap nen nēnaka anakan boton ta gwibin, “Karek gon hap de enlalana an Bian ap zerblala.” ¹⁷ Diki tūngan men zen Bian onakon nēbe mae hap hata gwizimnin, zen diki dawemsa de gon hap de enlala naban tūngare hē’ho gwibin niban. Eiwa, yaklana, benna, keisni, zen kitak Bian mo yang tabinni. Hwēna Zēna hom ben mo kim wet gwesik gwenda. Zep Zen bējen enlala kareksa zerzimdin. ¹⁸ Sap Alap Zen mes ol dawemsa de golzimdinkim nēsa ngaya tabirki. Zen kirekam syal gwibirki, sap Zen man nēsa anakan dwam gwibiridaka, “Lamkam de ēre mo irik ginnik zaunkum, an zen sa ēre mo walaskam lowehe gwer.”*

Nabakam de ējal gwe-gwen srēm hap de ol, hen Alap mo olsa de i-san i-san gwe-gwibin hip de ol:

¹⁹ Ano dang tūinak de aya-wal oso-wal, emki ansa enlala gwe-gwibin: Tingare zini, bahem nabakam ējal ta gwen, hen bahem na-en ol nop-nopkam ēkira gwe-gwen. Diki nonol em holokam sane tabin.* ²⁰ Sap Alap mo dwam gwibin niban bējen zi mo jala ban apde nēn.* ²¹ Zen in zep, nēre mae mo enlala hole-hlena hen jal-jala, men dekone Alap mo nwenak ēkun gwe-gwenan, desa kitak nen tak gun. Hwēna Alap men desa zēre mo ola nēno mae mo enhonak ik gilki, zen desan en nen enlala betekkam ang ta gwen. Sap zen zen sa ēngaya gwen hap de ora san nēsa dam tasik sone gwibir.

²² Bahem sap’nen Alap mo ola insa ēsane gwe-gwen. Ki hwēna enaka esa anakan boton la gwibir, “Ee mesē tangan Biansa hli-hli tasil.” Diki ola insa em i-san i-san gwe-gwibin.* ²³ Sap zi de sap’nen sane gwe-gwenna hwēna desan de ang gwen srēm kam, zen men kiye- zēre mo nwe-masesa de kakanak anakan hla tanna, “Tropna man.” ²⁴ Zen sap kirekam mes zēnaka hla tala. Hwēna dekon de song gwenkam, zen dekam sa hēndep gulsun hup eititi gwer.

²⁵ Hwēna Alap mes zēre mo olak kitak nēp sul sonezimki- nen dikim kawesin nikon ēte so gwen hap denaye. Zep zini men zen Alap mo ola tūngare enho naban i-san i-san nei gwibirin, eititi gwibin srēm kam de desan en ang ta gwenkam, kire zi hip Alap dawemna sa gol gwizimdi.

²⁶ Zep zi de zēnaka enlala gweblanna, “Ee ama dawemkam Alap mo ol san ang

gwe-gwenan,” hwēna zen de zēre mo mahalsa zerinik gwen srēm kam, zen zēnaka boton tanda. Zen ki ēk enkam waba hap Alapsa ang gwebla’ara. ²⁷ Diki men desa Alap anakan enlala gwibirida gwe’ara, “An Abon de ang ta gwen wenyā zen,” zen a kire wenyaka moye:

tahalha wenyaka de mas gwibirida gwen wenyā- sap walas kwasap, hen sap we sem.

Ahana hen, men zen zēnaka zerinik gwenna- auhu-kamanak de karek de zēbon onak hlimirin srēm hap.

Zen diki kire wenyik Alap mo nwenak ēsam gwesik gwenan.

2

Kristen bose omka de kwasang gwibirida gwen hap de ol:

¹ Aya-wal oso-wal, nen de ngatan Zini Bian Yesusu taibliblankam, nen bējen nen nēnaka ahakore en naka nwekam golēake gwen- bose nabare wenyā ban bose srēm wenyā banye.*

² Zep anakarekam de lwa’anam: Zi dare de eno mae mo but srēm golak ang ē’anam- ahana pakean dawem naban hen cincin ala tan naban, hwēna aha zini tahalha tola, pakean kalk-kalk naban.

³ Nen de pakean dawem nabare zini insa gublunkam, “Bian, emki awe komal tum sam-sammak nikinzi,” hwēna tahalha zini insa gublu’anam, “Em iwe zauk,” ahaksa, “Em anakal ano tana alp nakon nikin,” ⁴ dekam nen mese tangan ēkarek gwenan. Sap dekam nen auhu-kamanak de kirekam-kirekam enlala nabane ahakore en naka nwekam nēnaka olēakanan.

⁵ Aya-wal oso-wal, emki ēenlala gwen: Auhu-kamanak mensa tahalha zikim nēbirida gwenan, hwēna Alap mes desa hlil inki- zen de sēr kam Zēnaka taibliblan hap, hen tahalha srēm kam dikim zēre mo irik ginnik lamkam lowehe gwen hap. Sap men zen Zēnaka kwasang nē gweblanan, zēbe mae hap dena mes ki kirekam gugubirida gweka.* ⁶ Hwēna nen de tahalha srēm zi ensa nwekam golēake gwenkam, dekam hwēna tahalha wenyā ema lamang la gwibirin. Hwēna te-ala beya wenyā men zēbon mae ēbon gwe-gwenan, nabakam de bayar gun srēm kam, zen in zen nēsa jap nul sonenda gwenan, hēndep teipsin-teipsin zi sin dep il dibirhal gwenan- zēwe de nēsa klak tabin hipye. ⁷ Zen zen hen nēno mae mo Teipsin Zini Yesus mo bosena lamang nul gwenan.

* **1:18** 1:18 1Ptr. 1:23; Yoh. 1:12-13; Why. 14:4; Rom. 8:19-23 * **1:19** 1:19 Ams. 10:19; 17:27 * **1:20** 1:20 Mat. 5:22 * **1:22** 1:22 Mat. 7:26; Luk. 6:46; Rom. 2:13 * **2:1** 2:1 1Tim. 5:21 * **2:5** 2:5 Mat. 5:3; Mrk. 10:23-31; Luk. 12:33-34; 1Kor. 1:26-31

⁸ Emki Alap mo ol ale gunnu ansa, bol-zaun tangan wenyā enlala gwe-gwibin-mensa hen nēno mae mo Teipsinni Yesus anakan nēsa tītī tabirkike,

“Zi bōse omka em kwasang gwibirida gwen- san de enaka de kwasang gwe-blanna kiye.”*

Zen in zep, nen esa ēsam gwe-sil- desan de ang ta gwenkamyē. ⁹ Hwēna nen de ahakore en naka nwekam golēake gwenkam, bōse nabare wenyā ban bōse srēm wenyā ban, dekam nen kareknake altīl gwenan- kwasang hap de tītī tabin ola insa de gulmurunkumyē. ¹⁰ Bian man nēsa dwam gwibirida'ara- nen de kitak zēre mo tītī tabin sin sul sonenkam ang ta gwen hap. Zi de kitak zēno ol san ang gwe-gwenā, hwēna aha-en tol mae de gulmun sone kininna, dekam hwēna man dam gwe-sinin, “Zen hom kitak sul sonenda.” ¹¹ Zep anakan lwa'an: Musa man jalse gwibiridaka, “Bahem ēkahalo gwe-gwen,” hen,

“Bahem enaka tamera gwen.”*

Em de kahalo gwen srēm kam zi ensa tankam, dekam em home tītī tabin ola insa kitak sul sonenda. Zep hen kirekam, nen de ahakore en naka nwekam golēake gwenkam, nen hen home dekam Bian mo tītī tabinsi su kul sone gwe'an.

¹² Emki insa enlala gwibin: Nen kime Bian Yesus hun lamkam ērtowe'ak, Zen molya nēsa ēpba tītī tabin ol san de ang tan srēm hap karek tabirki. ēpba tītī tabin ola in menkam srēm kam nēsa tahale gwibik, hwēna Bian Yesus mes dekon nēsa gwiswe soneka. Diki Bian de lwahal zankam Zen sa nēno mae mo syala hen ol toranna anakan klis gulzimdi, “Em ba habe kwasang hap de ano tītī tabin ola in san ang gwe srēm gweka?” ¹³ Zep men zen zi bōse zemka kwasang neibirida srēm gwe-gwenan, Bian Yesus hen kire zisi molya lamkam kwasang gwibiridaka. Hwēna men zen kwasang tola ban zi bōse zik mo karekna eititi nei gwibir-zimnin, Bian sa desa hen kwasang gwibiridala, hen zēno mae mo karek-karekna sa tap gulsuzimdi.*

Alapsa de taiblīblansa de goltrē gwen hap de ol:

¹⁴ Aya-wal oso-wal, zi de anakan gunnu, “ēe mesē Alapsa taiblīblak,” hwēna zen de zēre mo Alapsa de taiblīblanna insa goltrē gwen srēm kam, zen waba hap.

Dekam bējen zēnaka ngayā tan.* ¹⁵ Emki ēenlala gwen: Wal bōse uk de tahalha gwenna- pakeanna hom, hen tembanena hom. ¹⁶ Ebon mae onakore nik de ahānik gublu'anam, “Dawem ki en song gwe, gwen dawem enkam gwē. Wake, wēhē tol pakeankam hen tembanekam emsa mas nēbla'ak?” Hwēna zēn de hen mas gweblan srēm kam, zēno kirekam de ola in waba hap.* ¹⁷ Zep Alapsa de taiblīblanna zen hen kirekam: Goltrē gwen srēm kam, zen waba hap. Zen san de tokna.

¹⁸ Hwēna ano ola insa ahakon sa anakan nulsul, “Alap mes ki kirekam dwam gwibiridaka: Ahakon zēre mae mo Alapsa de taiblīblansa de goltrē gwen hap de wenyā. Ahakon goltrē gwen srēm kam dep de wenyā.” Kirekam de zini ēe asa anakan ding gulzim, “ēe ki banakan asa emsa anakan tawa gwibiridala? - 'Zen eiwa man Alapsa daiblībla'an,' em de ba maesa syal gwibin srēm kamyē. Hwēna ēe asa ēre mo Alapsa de taiblīblansa zisi de mas gwibirida gwenkam hen dawemkam de gwē gwenkam goltrei gwizim. ¹⁹ Eiwa, em mese anakan laiblīblak, 'Alap Zen aha-en.' Zen sap aērīs tol. Hwēna kire enkam de taiblīblankam hom sowe he'an. Dowal-dowala ki hen kire enkam daiblī gwe-blana- in kirekam hen em laiblībla'anye. Zen zep anakare hap ētītikin gwe-gwenan, 'Asa sa Alap karek tabiri.' ”*

²⁰ Zep men zen kirekam ēkil gīl gwe'an, “Goltrē gwen srēm kam de Alapsa taiblīblanna zen aērīs,” kirekam de zini zen enlala joblo-top tanganna. Goltrē gwen srēm kam de taiblīblanna, zen waba tangan hap. An zebē ebe mae hap ansa mas gulzim'in: ²¹ Nēre mae mo auyanna Abrahamsa emki enlala gweblan- zen kim tane zem Isaksa Alap hap de sap ang tasik seblan hap holena blonsublu'ankake. Zen dekam Alap hap anakan goltrēblaka, “ēe eiwa ama Emsa taiblībla'an.” Zen in zep Alap sam gwe-siblika. ²² Eiwa, Abraham hap de aisilī iwe man tangan dam gwe-si'in: Zēre mo taiblīblanna insa kim kirekam Alap hap goltrēblaka, zen dekam tangan zep Alap mo nwenak sowehek.* ²³ Zen in zep hyanak zēbe hap dena Alap mo olak anakan ale nuk,

“Abraham zen Alapsa taiblīblaka, dekam zep Alap anakan gubluka, 'Em mese ēre mo nwenak dakastīlī.' ”

Zen in zep Abrahamsa nen gweblak, “Alap mo dokot.”* ²⁴ Zep angkam mes dam gwe-sinin: Nēsa de Alap sam gwe-sibiridan

* 2:8 2:8 Mrk. 12:28-34; Mat. 22:36-40; Rom. 13:8-10 * 2:11 2:11 Kel. 20:13-14 * 2:13 2:13 Mat. 5:7; 6:14-15;

18:21-35 * 2:14 2:14 Mat. 7:21 * 2:16 2:16 Mat. 25:41-45; 1Yoh. 3:17 * 2:19 2:19 Mat. 8:28-29; Mrk. 5:7

* 2:22 2:22 Ibr. 11:17-18; Kej. 22:1-14 * 2:23 2:23 Kej. 15:6; 2Taw. 20:7; Yes. 41:8

hap, diki nen esa nère mae mo Alapsa de taiblublanna insa oltrè gwer. Goltrè gwen srèmkam, bëjen sam gwesin.

²⁵ Rahab Bak hen kirekam gwèk. Zen sap nonol kahalo hap zènaka golgu gwekte-alasa de dekon gulin gwen hap. Hwèna Israel kore otek zi darena kim apta zaka, zen teisyaink. Ki zep hwèna aha ora san sowèkam si so sonek. Zen insa kirekam syal gwibik, zen dekam zep zènaka anakan goltrèk, “Èe ama Alapsa taiblublanna.” Zen zep hèndep Alap mo nwenak sam gwesik. ²⁶ Men kiye- timni. Ensasa srèmkam, zen tokna. Nèno mae mo Alapsa de taiblublanna hen kirekam: Goltrè gwen srèmkam zen hen san de tokna kiye.

3

Mahalsa de zerinik gwen hap de ol:

¹ Aya-wal oso-wal, em bahem beyakam Alap mo olsa de tawa ta gwibin hip èdwam gwe-gwen. Sap tawa ta gwibin hip de zini nèsa Alap sa lamkam dawemkam karatda tabiri, “An san ha ano ola dawemkam tawa ta gwibiriki?” Em de karekkam tawa ta gwibinkim, emsa sa sèrkam karek tabiri. ² Sap nen kitak kareknake altil gwenan. Hwèna zini men zèno èk tihì nakon ol karekna aha-en mae wet son srèmnna, kire zini man zère mo timni kitak golinik gwe'ara. Zen kire nik Alap mo nwenak èoto gwesik gwenan.

³ Men kiye- kudasa de zersong gwenna. Zen besi tekna èk tihinak bu nulsuk gweblanan, dekon zep dabenkam baì da gwenan- dekam de zini in zère mo dwam gwibin sin dep zersong gwen hapye. Èk tihì en nakon de da tablanakam, zen dekam de tingare timni insa zersong gwen. ⁴ Men kiye hen bul golsong gwen zini. Zen zère mo hoskam de golsong gwen- zère mo enlala gwibin sin. Bulu in sap yawala. Asesena hen sap yawala. Hosna in betekna, hwèna dekam diki bul yala insa golinik gwen. ⁵ Mahala hen kirekam: Zen sap betekna. Hwèna zen ki sèrkam gulin halasen gwenda. Emki èenlala gwen: Men kiye hen, eik yawalak de syauk betekkam drawe henna, zen hwèna dekon de hèndep hitil song gwenkam yak gwe haladan. ⁶ Zen zep mahala hen syauk makan. Zen nèno mae mo timnik lwa gwenda- san de jal ausu. Dekon zep jal-jala syauk makan yak gwe halada gwenan, hèndep timni zao zep kitak hweistil gwenan. Syauknu insa zen dowal mo kigi zè

draul sone gwenda, dekam zep nèno mae mo gwèna kitak ang gulsuk gwenda.*

⁷ Kitak de otweran terya-tyana, hwèna zini ki desa mumuk da gwibirin- sap eiknik dena, gulk dena, sap muskum de il gwehal gwen tweran. Sap hinak de lowehe gwen wenyà, desa ki mumuk da gwibirin.

⁸ Diki mumuk tan srèm hap dena aha-en: Zen mahal. Desa toton nara dep?- mumuk tan naye. Zen jal-jal tanganna- san de wanya jal-jala kiye.*

⁹ Sap nen mahalkame Bian Alap mo bosena teip ulsuk gweblanan. Hwèna mahala in hen dekame etan zi bosyanna lamang la gwibirin. Hwèna zi bosyanna in sap hen Alap am zère mo nwe-masekam yang tasibirki. ¹⁰ Aya-wal oso-wal, bap zen kirekam lwa gwen: Mahala an, zen dekame Alapsa boltere la gwenan, hen nènaka dekame lamang la gwibirin.*

¹¹ San ha ki aha-ere ho-nwe nakon wet so gwenan- hikam hen ho tangankamye? Sap hom tangañke. ¹² Aya-wal oso-wal, san ha yerana ki walengkam tè gwenan? San ha deiwana ki wangakam tè gwenan? Zen homke. Hen hi nwenà bëjen ho tangankam wet son. Zen zep nère mae mo mahala nen dawem enkam golèinik gwe-gwen.

Enlala blal hap de ol:

¹³ Ebon mae onakon de ahanik kil ginni, “Alap mes abe hap enlala blala zerblaka.” Hwèna ki eno enlala blala in wal bose wal ukip emki zertrei gwizimdin. Sap eiwakam de enlala blal zini, zen dawemsa noltrei gwizimmin, hen aha zisi enlala betekkam mas neibirida gwenan. Zen dekon zep anakan tame da gwibirin, “Eiwa, zèno enlalana blala.” ¹⁴ Hwèna em de zi bose omka husus gwibirida gwenna, dekam bahem enaka anakan boltere tan, “Ano enlalana blala.” Hen em de ere en mo timsi ngalap gwe-gwibinni, ki ebon onak Bian onakore enlala blala hom. ¹⁵ Em de kirekam lowehe gwenna, zep eno mae mo enlala blala in ngatan zi mo lang nakore naka hom. Zen okamana awe de enna, hen ere mo hole-hle nakorena, hen dowal-dowala korena. ¹⁶ Zini men zèbon zenaka de husus gwibiridan enlalana, hen zèna en naka de ngalap gweblan hap dena lwa gwenda, zèno enlalana men-san ansankam sa lwa gweblala. Kire zini tingare kareksa sa hèndep gulin hana song gwer.

¹⁷ Hwèna Alap onakore enlala blala bare zini, zen kirekam bëjen. Kire zi mo enlalana lalakna,

* 2:25 2:25 Rahab Bak in, zen Israel wesya hom. (Yos. 2:1-21; 6:17; 6:25; Ibr. 11:31) * 3:6 3:6 Mat. 12:36-37; Mrk. 7:15-23 * 3:8 3:8 Mzm. 140:4; Rom. 3:13 * 3:10 3:10 Mat. 7:15-20; Ef. 4:29

hen umlae enna,
 hen kwasang-kwasangna.
 Alap onakore enlala blala bare zini zen
 hen aha zisi blikip gwesik gwe-
 blankam.
 Kire zini man aha zi niban de enlalasa
 zisiri tan hap esam gwesik gwenan,
 hen zi bose zikhip dawemsa nol gwiz-
 imnin.
 Alap onakore enlala blala bare zini zen
 bëjen ahakore en naka golëaken,
 hen bëjen mahala dare syak gwen.
 18 Zi de zi bosyansa umlae ora san dep
 dam tasik sone gwibinkim, dekam Alap
 sa hwëna hë'ho gwibin nika zëbe hap
 golblala, sap zini beya nik sa dekon Alap
 mo nwenak ëdakastil gwer.*

4

*Auhu-kama naban de dokot ën srëm
 hap de ol:*

1 Em ba nakone wal bose wal oban
 ëdarak gwe-gwenan hen ëkeisa-keisa
 gwe-gwenan? Zen ere mae mo hole-hle
 enlala nakonke. Sap eno mae mo enhonak
 man kirekam-kirekam kareksa de gon hap
 de enlalana ëilman gwe-gwenan.* 2 Em
 dekon zebe aha zi mo bi gwibin kire-kiresa
 dwam ei gwibirin, hwëna hom ep nol
 gwizimnin. Zebe enaka lail gëbirida gwe-
 nan, hëndep zebe ëdarak gwe-gwenan.
 Hëndep dekon zebe enaka de tameran
 hap ëdwam gwe-gwenan.* Hwëna em
 mae habe ere mae mo dwam gwibin kire-
 kirena insa ulin srëm gwe-gwenan: Sap
 em home Alapsa kire hap abe la gwenan.
 3 Em sap ema abe la gwenan, hwëna
 mae habe ulin srëm gwe-gwenan: Sap em
 karek enlala nabane abe la gwenan. Ere
 mae mo hole-hle sane abe la gwenan, zep
 em bëjen em ba maesa Alap onakon gul
 irin.

4 Zep em in men kiye- aha-ere we de zisi
 beyakam lop tanna. Zep em hen kirekam:
 Bëjen em aha-ere Alapsa ang gweblan. Em
 san mese ëeititi gwék? Auhu-kama naban
 de goldokot gwenna, dekam Alap mo jal zi
 hip em-am ënwe-mase gwe-gwenan. Kire
 zini bëjen etan Alap han zerdokot gwen.*
 5 Em san mese Alap mo ola ansa eititi
 eibik?

“Zen mensa nëbe mae hap angna zer
 gwizimnira,

Zen desa anakan dwam gwe-gweblanda,
 ‘Zen ëre en hap dena.’ ”*

6 Hwëna Alap man kwasang-kwasangna
 man tangan taman kinï gwenan- men
 kirekam zëre mo olak lwakke,
 “Alap man bolte-bolte zini husus gwibirida
 gwenda.

Enlala betek zini man kwasang gwibirida
 gwenda.”*

7 Zen in zep, Alap ensa em betek gwe-
 gweblan. Dowal mo kigisa ja-ja la gwék.
 Zen dekam sa ebon mae onakon heya gwe-
 gwera.* 8 Alapsa golek de lak. Zen dekam
 sa hen emsa golek de tabiri. Eno mae
 mo tahana men zen kareksa de gulin hana
 gwen hap ëjok-jok gwék, emki ngan tasi-
 bin. Hen enhona men zen kil-kil gwëka,
 emki lalak tan. Hen bap zen dan nën.
 9 Dawem enkam emki ëhalen- nwe go-ho
 naban hen enlala dowe hanan naban. Em
 home dawemkam ëhale'an. Zep eno mae
 mo bolamda hap de nga-ngola nwe go-ho
 hap emki li ta sone gwibin. Karek gon hap
 de isrip-srina desa enlala dowe hanan hap
 em wet tyasik gwibin- ekakim dawemkam
 Alap mo nwenak ëhalek. 10 Alap en hon
 emki enlala betekkam lowehe gwen. Zen
 dekam sa altirin nikon emsa lup gul ine
 gwera.*

*Ere mo Kristen bosesa de tonsublun
 srëm hap de ol:*

11 Aya-wal oso-wal, bahem enaka ton-
 subirida gwen. Men nara Kristen bose
 zemka tonsublunna, zen ki man kwasang
 hap de Bian mo titi tabin ola insa ngip
 guluda. Hen dekam man nwe-mase
 gwenan: Zen hen kwasang hap de ola
 insa anakan enlala bolte-bolte naban ton-
 subi'ira, “Ahakon sap sa desan ang tal. Èe
 molyë.” 12 Diki titi tabin olsa de golzimdin
 hip de Zini aha-en, hen nëno mae mo
 karek-kareksa de hlaulzimdin hip Denaye.
 Zen Alap Zë-en. Zen diki zëno dena-
 zisi de anakan gublun hap dena, “Zini in
 karekna.” Zep em de zi bose omka anakan
 tonsublunna, “Zen karekna,” zen eno mae
 moka hom.*

*Bola-bola gwen srëmkam de kalang
 gwen hap de ol:*

13 Emki ano ola ansa esane gwen: Biansa
 de eititi gweblankam bahem anakan
 ëkalang gwe-gwen, “Namen ahaksa ka'an
 ëe asa ëna desan song gwer. Zëwe holona
 aha-ere tahunkam asa gwër. Sap ba
 maesa de dekon lirak ta gwibinkim, te-
 alana mamkam asa gulin gwer.” 14 Hwëna
 ka'an eno gwënnak ba wëhë lwa'ak? Ena
 home tame gu'ura. Sap eno gwënnan in

* 3:18 3:18 Ams. 11:30; Mat. 5:9 * 4:1 4:1 Gal. 5:17 * 4:2 4:2 1Yoh. 3:15 * 4:4 4:4 Yer. 3:20; 1Yoh. 2:15

* 4:5 4:5 Kel. 20:3-5; 34:14; 1Kor. 6:19 * 4:6 4:6 Ams. 3:34; 1Ptr. 5:5-6 * 4:7 4:7 Ef. 6:11-18; 1Ptr. 5:8-9

* 4:10 4:10 Luk. 14:11; Plp. 2:5-11 * 4:12 4:12 Im. 19:18; 1Ptr. 2:1; Rom. 2:1; 14:4 * 4:14 4:14 Luk. 12:18-20;

ogom makan. Nabakam esa aya gwera.*
 15 Diki anakan de torankam emaka sam gwesiki, "Bian Alap mo dwam gwibin sin diki lwankam, ki asa ngaya gwer, hen kiresa asa zë syal gwibir."* 16 Hwëna Alapsa de eititi gweblankam de kalang gwenna, dekam bolte-boltekame ton'ara, hen enakae töp tasï'ira. Kirekam zen karek.

17 Hen kirekam, em de ora dawemsa anakan tame tanna, "An diki zen, Alap mo dwam gwibin niye," hwëna em de aha ora san gwë hankam, dekam mese kareknak zannara.*

5

Te-ala beya zi hip de ol jalse gwen:

1 Angkam te-ala beya wenya emsãë gwibirida'an: Asa sane lak. Em kareksa esa mamkam Bian onakon hla kul, zep gosa em hërhen naban tan.* 2 Eno mae mo kire-kire beyana in man ëbatre'an, hen eno mae mo pakean dawem-dawemna in winim blom dabi'in. 3 Eno mae mo emas nakore hen perak nakore kire-kire beyana in zalta dep sa ëlwal. Hwëna kire-kire beyana in zen sa emsa Alap mo nwenak anakan dam dasik gwibir, "Zini an aingkil tamna." Zen zep sa hwëna Alap aumwa hap denak syauk blanak emsa yal gul sera. Sap em mese Yesus mo lwa halzan golek denak kire-kirena ere mae en hap tagal la guk gwek.* 4 Men zen eno mae mo nganak syal ta gwëk, zëno mae mo te-alana ene olgwen gweblak. Zep em ëngalap gwen. Sap zëno mae mo ësomo gwe-gwen ola mes hëndep angkam Soson Zini Bian Alap hon hatal.* 5 Zep em ëngalap gwen. Sap auhu-kamanak awe em mese tahalha srëmkam lowehe gwëk, hen ena en nakae oto lasik gwibik. Hen em mese sapi mo kim ena en naka laizï gwibik, hëndep mese ëhanapna gwëk. Angkam hwëna emsa de blom tabin hip de yaklanak mes golek de gwer! 6 Sap em mese karek gol gwen srëm zini karek la gwibik hen lamera gwëk, hwëna zen man tol dekam ëgu gwëk, "Dikire nësa karek da gwibik." Zep emki ëngalap gwen.

Yesusu de kire enlala tatete naban kara gwe-gweblan hap de ol:

* 4:15 4:15 Kis. 18:21 * 4:17 4:17 Luk 12:47; Rom 14:23b * 5:1 5:1 Luk. 6:24-25; Mzm. 37 * 5:3 5:3 Mat. 6:19-21; Luk. 12:15-21 * 5:4 5:4 Ul. 24:14-15 * 5:7 5:7 Luk. 21:19; Gal. 6:9 * 5:9 5:9 Mat. 7:1 * 5:11 5:11 Mat. 5:12; Ayb. 1:21-22; 2:10; 42:10-13; Mzm. 103:8 * 5:12 5:12 Yesus man tawa tabirki, ngli naban kama naban de gu-guk gwiziminni, zen man apde në'an- Alap mo bosesa de totoresa gu gwibin nibanye. (Mat. 5:33-37) Yahudi zini Alap mo bosesa de gollëwe gwen hap ngli naban kama naban nen guk gwizimk- zëre mae mo kalanga dikim anakan soson gun hupye, "Amki asa hla la- ëe de syal gwibin srëmkamye." Orya ol zini hwëna totore ol-gunsu de eiwa gun hup ki kirekam ëgu gwenan. Zen hen man kirekam karek gwe-gwenan, sap dekam hen san de Bian zëre mo bosesa de totoresa gubinni kiye.

7 Zen in zep aya-wal oso-wal, sap esa angkam karekna oltowe gwer, hwëna dekon emki enlala tatete naban Bian Yesusu kara gwe-gweblan. Emki sap ëenlala gwen: Nga syal gwe-gweblan zini, zen holokam taran hap de yaklana kara në gweblanan.* 8 Zep em hen kirekam em enlala tatete naban ëkara gwe-gwen, sap Bian Yesus mo lwa halzan hap denak angkam man tangan golek de gwe'an.

9 Aya-wal oso-wal, bahem enaka jakal gwibirida gwen. Ki em esa hen kareksa Alap onakon hla kul. Sap zi mo kareksa de kllis gun hup de Zini in angkam lilikinnik zau'ura!*

10 Aya-wal oso-wal, emki sap enlala gwibirida- zini men zen orep Alap mo ola ayang nulzimmira gwëkke. Dekam desa man karek da gwibik, sap ahakon man Alap mo ola insa husus nei gwibik. Hwëna man ki sap kirekam neibirida gwëk, zen dekam hwëna dawemkam Biansa de blol gwe-gweblan naban tatetekam nyauk gwibik. Zep em hen zëno mae mo kim em lowehe gwen. 11 Sap zen kirekam tatetekam nyauk gwibik, nen in zebe angkam desa enbirida gwe'an, "Zen hë'ho gwibinnik lowehe gwe'an." Em mese ki hen Ayub hup de aïsili ësane gwe-gwëk- in kim karek yala insa goltowekaye. Hen em mese ëtawa gwëk: Bian aumwa hap zëbe hap dawemna mamkam golblaka, sap zen man dawemkam Biansa de blol gweblan naban tatem zauku. Bian Zen eiwa sérkam de kwasang-kwasangna. Zen zep em hen Ayub mo kim em ëgwë gwen.*

Mae hap de ol: Olsa de soson gul gwen hap, bahem Alapsa ahaksa ngli maesa anakan gublun, "Mese ki asa salblanda."

12 Aya-wal oso-wal, ola an bol-zaun tanganna: Bian Alap mo bosesa de gollëwen hap bahem ere mo olsa de soson gun hup anakan mae ëgu-guk gwen, "Ngli naban kama naban asa hla la." Auhu-kamana awe de aha banakare tol maesa de gubin niban hen bahem ëgu-guk gwen, "Zen mese ki asa hla tanda." Ki Alap sa hwëna emsa husus gwibiridala. Diki soson gun srëmkam em anakare enkam ëgu gwen, "Ëe kië," ahaksa "Homë."*

Alapsa de banakare mae nakon gu sone gweblan hap de ol:

¹³ Zi de ebon mae onakon anakan ngalap gwenna, “Èe an banakan asa gwër?”-dikire Alapsa gu sonebla tine gwek. Isrip-sri naban de gwenna, zen dikire Alapsa terya ban isrip-sri gwebla tine gwek.*

¹⁴ Sang-sang naban de gwenna, zen dikire Kristen zi mo nol-nolaka gu sonebiridak-zen deka Bian Yesus mo bosekam zèbe hap Alapsa abe dak. Hen zen sa minyakkam Yesus mo bosekam dra dal. † ¹⁵ Hen zen kim Alapsa de taiblìblan naban abe da'ak, Bian dekam sa zi sang-sangna insa dawem tala. Zen de kareknak de zaran nakon sang-sangna insa hlaunnu, Bian dekam sa zèno karek-karekna insa tap gulsublula. ‡ ¹⁶ Èe in zebè emsa titi tabi'in: Ere mae mo karek-karekna emki Kristen bose wal obon èkira-kla gwe-gwen, hen Alapsa de abe tankam enaka mas eibirida gwek- ekakim sang-sang nakon èsale gwe-gwek. Sap zi de Alap mo nwenak dam-dam enkam gwenna, zèno ol gu sonenna sosen tanganna. Alap man kire zi mo ol gu sonenna dokwak gul gwenda.*

¹⁷ Elia nèban mae apdenak- zi tangan. Hwèna zen kim o de il tìn srèm hap enlala zon tasiblìn naban Alapsa abe taka, hèndep kirekam zep lwak. Ona dekam hèndep il tì srèm gwe-gweka- tahunna dan-ahan, ahana ngìrìn ngam sonnাক mes zauk. ¹⁸ Etan kim abe taka, dekam zep etan il tika. Kamanak de otanena dekam zep etan èsaltìlidak.*

Aumwa hap de ol zìm-zìm:

¹⁹ Aya-wal oso-wal, emki èenlala gwen: Ebon mae onakon de ahanik ora dam-dam nakon syal he'anam, hwèna ahanik de desa etan dam tasik sone'anam, ²⁰ zen dekam zèno angna mes tìn hüp de ora nakon tagal tasiblinda. Zi de kirekam kareksa de gol gwen zisi dam tasinni, hwèna Alap dekam sa zèno nik mo karek-karekna beyakam jek-jak gulzimdi.*

Zèwe en zausunun. Dawem kitak!
Yakobus onakon.

* **5:13** 5:13 Kol. 3:16 † **5:14** 5:14 Orep minyak zaitunkum dra da gwibik. Minyakna in, yera minyak makan, asena dawemna. (Mrk. 6:13) ‡ **5:15** 5:15 Ayatna awe man dam gwesinin: Totore sang-sangna hen ki- kareksa de gon srèmkamye. Hen ahakon eiwa zi mo karek-karek nakon. (Yoh. 9:2-3; Mrk. 16:18; Kis. 28:8; Yak. 1:6; 2Kor. 12:7-10) * **5:16** 5:16 Ams. 28:13; 1Yoh. 1:9 * **5:18** 5:18 1Raj. 17:1; 18:1; 18:41-45; Luk. 4:25 * **5:20** 5:20 Mat. 18:15; Gal. 6:1; 1Ptr. 4:8

Petrus mo surat

¹ Suratna an, Alap mo hlil irin wenya kip- Kristus hup de jal hap mensa Yahudi mo lang nakon noléalsa sonekke. Em in zen angkam zi mo lang san ein lowehen da'an- Pontus sun, Galatia san, Kapadokia san, Asia san, hen Bitinia san. Hwëna nëno mae mo eiwa de langna, zen diki ngatan zi mo lang.

Kristus Yesus mo dam tasin zini, Petrus onakon:

² Dawem! Bian Alap orep mes ngein sin dep dena tame gulku, zep emsa hlil inki. Hëndep zep zère mo Enhona ebe mae hap hlè ta sonezimki- dekam de emsa lalak tasibin hipye. Em in zebe Alap mo dwam gwibin sin ang ta gwenan, sap emsa mes Yesus mo kalkam ngan tasibirki.

Diki Bian sa kwasang-kwasang zemka sèrkam ebe mae hap gol gwizimdi. Hen nen zère mo taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Nen waba hap home Alap hon éyaing gwe kini gwe'an.

³ Nen diki dawemsa nen Bian Yesus mo Bian Alap hap gol gweblan, sap Zen mes zère mo kwasang-kwasangna mam tangankam nëbe mae hap goltreizimki. Hëndep zep nëbe mae hap lowe hensa dikim li yul sonen hap dena golzimki-dekam de etan de jaha gweblan mo kim éliwehe gwen hap denaye. Nen in zebe Alap hon tūngare enho naban éyaing gwe kini gwe'an- anakare enlala nabanye, "Zen sa nësa tin nikon ngaya tabiri, sap Zen ki Yesussu ngaya taka."* ⁴ Hen anakare enlala nabane éyaing gwe kini gwe'an, "Alap insa dawemna zère mo hlil irin walasna nëbe mae hap hamal gulzimki, nen esa desa ulin." Sap ngatan zi mo langnak de dawemna in, zen bëjen tap gwen, bëjen batren, hen bëjen jek-jak gwen. ⁵ Em mese kirekam étaiblik, in zep Alap zère mo sosonkam emsa tatete ta gwibirida- em dikim Kristussu de taibliblan nakon altil srëm gwe-gwen hapye. Aumwa hap de yakla yalak, Zen dekam tangan sa emsa ngaya tabiri, hen hëndep de dawemna insa golzimdi.*

⁶ Nen in zebe sèrkam de isrip-sri naban lowehe gwenan. Hwëna eiwa, kirekam-kirekam karekna kime oltowe gwenan, dekam zep enlala dowe hananna nëbon mae onak hata gwenda. Hwëna nëno mae mo isrip-srina in dekam mae hom tap gwe-gwenan. ⁷ Karekna in mae hap

nëbon mae jowe gwenan: Nëno mae mo ei nika dikim nëp lalak gulzimdin hip. Emasna, zen sap okamana awe en dep dena, hwëna desa ki syauknuk de tru tankam lalak da gwibirin. Alap hen kirekam syauknuk de ang gun makan nëno mae mo eini lalak gul gwizimnira-anakan dikim nësa golètrèn hap, "An eiwa tangankam Asa daiblibla'an." Hëndep aumwa hap denak, kim de Bian Yesus Zënaka tūngare zi hip zertreizim'inka, Zen dekam sa hen hëndep de lwa gwen hap de hamal gulzimdinni insa nëbe mae hap golzimdi. Bose dawemna Zen dekam sa hen tūngare ngatan zi mo langnak de wenyik mo nwenak nëbe mae hap golzimdi.* ⁸⁻⁹ Em sap home Yesussu nwekam hla lak, hwëna em ensae ola gwebla'an. Hen em sap home angkam hla la'an, hwëna em mes tangane laibliblak. Hen Zëbon onakon zebe anakan dam ulsuk gwenan, "Nen eiwa esa éngaya gwer." Zen in zebe Alap onakore sèrkam de isrip-sri naban lowehe gwenan, hëndep zebe nënaka anakan lenggwanbirida gwenan, "Kareksa de goltowe gwen nakon ba habe nama isrip-sri naban lowehe gwenan?"

¹⁰ Alap mo ol ayang gul gwen zini men desa orep tame gun srëm kam ayang nulzimmira gwek, nen in desae hwëna angkam oltowe gwe'an! Zen mensa tame gun srëm kam hamal hap anakan ègu-guk gwek, "Alap sa lamkam zère mo kwasang-kwasang nakon nësa ngaya tabiri," zen man sap tangan dam gulsun hup dei gwibik. ¹¹ Kristus mo Enhona mensa Zën de hatazan hap de ola hamal hap ing gul sone gwizimki, zen sap man desa anakan de dam gulsun hup dei gwibik, "Nësa de ngaya tabin hip de Zini in bawalkam sa hata zala? Zen de teipsinkim irik gin srëmnak, Zen ba hap sa mamkam karekna goltowe gwe'a?" ¹² Alap dekam zep zère mae hap aha'en-aha'enkam ola anakan ing gul sone gwizimki, "Hamal hap de ola in, zen ebe mae hap hom. Zen ngein sin de zi hip dena." Hwëna zen mensa tol tame gun srëm kam ayang nul gwek, hwëna angkam zen mes ki nëbon mae jower. Zen in zep zini Alap mo Enho mo sosonkam ebon mae onak éngaya gwen hap de ol dawemna nolhatazak. Zep Alap mes nësa ol dawemna inkam nër hom hleng sosubiridaka, hwëna Alap mo dam taha nakore zini, zen nama hom kitak tame nul gwe'an hen nama dei gwibi'in.*

Lalakam de lowehe gwen hap de ol:

* 1:3 1:3 Yoh. 3:3-5; Tit. 3:4; 1Ptr. 1:23 * 1:5 1:5 Yoh. 10:28 * 1:7 1:7 1Ptr. 5:8-10; Yak. 1:2-4; Ams. 17:3; Ibr. 12:3-11 * 1:12 1:12 Ef. 3:10

¹³ Zep Alap insa kirekam nësa ngay a tabi'ira, zen in zep salok-salokkam nen lowehe gwen, hen nënaka nen golëinik gwe-gwen. Dawem enkam nen Yesus onak anakare enlala naban ëyaing gwe kini gwen, "Zen kim de etan Zënaka nëbe mae hap zertreizim'inka, zen dekam tangan sa zëre mo kwasang-kwasangna nëbe mae hap golzimdi." ¹⁴ Nen an Bian mo walas, zep nen blikip gwesik gweblan. Nère mae mo ëpba hole-hle san bap nen ang ta gwen- men kirekame tame gun srëmnak lowehe gwekye. ¹⁵ Sap Alap men Zen nësa kwang guludaka, Zen lalak enna. Zep nen ki hen nère mae mo enhona lalak ta gwibin. ¹⁶ Sap Alap man nësa gubiridaka,

"Èe an lalak enna, zen in zep emki hen ère mo kim enho lalak enkam lowehe gwen."*

¹⁷ Nen Alapsa "Bian" kame en sone gweblanan, hwëna ansa emki enlala gwe-gwibin: Bian man kitak nësa nwekam golëake gwenda. Men nara karek gwenna, desa sa karek tabiri. Zep nen de nama okamanak awe lowehe gwennak, dekam nen ki Biansa de airi gweblan naban lalak enkam lowehe gwen, sap nen okamanak awe kolengkame lowehe gwe'an. ¹⁸ Sap nen mese tame uk: Nen menkam waba habe auyan-aza mo ëpba lowehen karek san ang ta gwek. Hwëna Alap ki zep ün zi mo ora nakon nësa alal gulhal zaka. Zen dekon okamanak de perak, ahaksa emas mae nakore te-alakam hom nësa lup gulhal zaka. ¹⁹ Hwëna Zen zëre mo Domba Tane mo kalkam nësa alal gulhal zaka. Zëno kala in, tångare okamanak awe de emas-perak mae naban apdenak hom. Zen sérkama de dawem tanganna. Hen nësa de ngaya tabin hip de Zini in lalak enna. Zëbon onak karek maena hom tangan. ²⁰ Alap sap orep mes nësa dikim ngaya tabin hip Domba Tanena insa dam tasiki- okamana ansa de yang gulsun srëmnak. Hwëna nër hom tangan nöp zertreizimki. Zep okamana an mo aumwa hap de yaklana an zen lwa zahe'an, nen lalak enkam nen lowehe gwen. ²¹ Sap Alap insa Yesusu ün nikon ngaya taka hen teipsinkim kim drë neka, nen dekon zebe Alapsa anakan laiblibla'an, "Zen eiwa sa nësa de ngaya tabin hip lwahal zala."

²² Zep nen mese nère mae mo timni lalak enkam dikim lowehe gwen hap sosok labik- in kime Alap onakore ol dawem san ang takke. Nen in zebe nënaka dawemkam kwasang eibirida gwenan. In

zebë emsa gubirida'an, "Nen tångare enho naban nënaka kwasang gwibirida gwen."

²³ Sap in zen nëno mae mo enhonak sip gwek, zen zi mo olsa hom. Zen Alap zëre mo ol. Nen in zebe etan de jaha gweblan makan ëliwehek. Zëno ola in bëjen hom gwen hen bëjen timbwas gwen. Zen hëndep denaban sa lwa gwer. ²⁴ Sap Alap mo olak man lwak, "Zini so mo kim nabakam juwe gwenan- men kiye hen te eisni.

Zen namen de eis gwenna, hwëna holo gwen srëmnak sa bulk gweher.

Zini nen hen kirekam: Namen de ëteipsinni,

hwëna holo gwen srëmnak de altürin.

²⁵ Diki Alap mo ol, zen hëndep denaban sa lwa gwer."*

Ola in ebon mae onak mes nolhatak.

2

¹ Zen in zep, anakan de lowe hens a emki baes tan:

zi bosa omka de u sal-sal gweblan,

lwa tasin,

lamang tan,

hen dawemsa de gul irinnik de husus gweblan,

hen Alapsa de ëk enkam betek gweblan naye.

²⁻³ Nen wal baizil mo kim nen lowehe gwen. Wal baizili zen dawemkam an zik mo momna hole nei gwizimnin. Nen hen kirekam nen eiwakam de tawa tabinsi, lalak en naka, hole gwe-gwibin. Sap men kirekam Alap mo olak zëbe hap dena lwak, nen mese angkam Biansa anakan tame lak,

"Bian Zen dawem tanganna-

san de tembane dërekna kiye."*

Zep Alap mo Enho nakore eiwa de ol san de ang ta tine gwenkam, dekam sa nëno mae mo eini dawemkam tatete gwe zaher, hëndep zep esa ëngaya gwer.

Mae hap de ol: Alap owas tangan hap nësa zëre mo hlil irin zi hip li ta sonebirki.

⁴ Zep Bian Yesusu emki yaing gwebla kini gwen, sap ëngaya gwen hap de ausuna, zen Zëbon en lwa'an. Zep Zen san de Alap mo golak de ngürin gol te yawala kiye. Auhu-kamanak de zini sap man gol tenya insa baes neibik, hwëna Alap mo nwenak man tangan sam gwesik, zep bolak ik gilki.* ⁵ Zep nen an hen san de gol gom tenya kiye. Nëno mae mo timni, diki zen jowen- san de Alap mo

* 1:16 1:16 Im. 11:44-45 * 1:25 1:25 Yes. 40:6-8 * 2:2-3 2:2-3 Mzm. 34:9 * 2:4 2:4 Petrus mo ola mensa 'ngürin gol te'kam li nul sonek, zen 'kaso moko'kam ale gulku, sap zëwe de zini kasokam gola syal në gweblak. Orya ol zini hwëna tekam gola syal në gweblanan, zep 'gol te yawal'kam li nul sonek. (Mzm. 118:22; Mrk. 12:10-11; Kis. 4:11; 1Ptr. 2:7)

Enho hap de gol. Zen dekam esa ënwe-mase gwer- san de Alap mo golak de syal tan zini kiye. Sap nen ema nère mae mo timni sosok ul gwebla'an, zen zep Alap mo nwenak nwe-mase gwe-gwe'an- san de otweran ninsi de zèbe hap de kalsnak lone seblanna kiye. Sap nen Kristus Yesussu de yaing gwebla kini gwenkame kirekam syal ta gwe'an, Zen dekam tangan zep nésa sam gwesibirida gwe'ara.* ⁶ Sap Alap mo olak man lwak,

"Èe mesè tenya ère mo nwenak de dakastin tangan naka dam gulsuk-Desa de Yerusalemk bolak ik gin hipye.

Men zen gol tenya insa daiblibi'ik, zen molya lamkam anakan esaher gwek,

'Èe waba habè laiblibik.' " †

⁷ Em in zen gol tenya insa laiblibik, zep eno mae mo nwenak man tangan sam gweşik. Hwèna taiblibin srèm weny, zèbe mae hap Alap mo ola anakan sa lwa gwizim,

"Tenya mensa gol tauk gwen weny baes neibik,

hwèna Bian Alap zep desa bolak ik gilki."*

⁸ "Zini beya nik sa tenya iwe de tana bol tang ta gwe zankam altil gwer."*

Zen mae hap sa altil gwer: Sap zen man Alap mo ola hwa nulsuk gwenan-men kirekam Alap orep hamal hap kalang gwibiridakake.

⁹ Hwèna Alap mes nésa hlil inki. Zep nen an men kiye- Teipsin Zini Alap mo golak de syal ta gwen zini, hen Alap zère en hap de zi. Nen an zère mo bi gwibin zi ausu. Zep angkam nen mae en habe lowehe gwe'an: Dekam de anakan zère mo bosesa mam gul gweblan hap, "Alap mes owas tangan hap nésa kwasang gwibiridaka, zep kawesin nikon zère mo sèrkam de ngatannak dep nésa kwang guludaka."

¹⁰ Zep nèbe mae hap mes ki jowezimk-Alap mo olak men kirekam nèbe mae hap dena lwakke,

"Menkam em Alap mo hlil irin zi ausunak home bitì gwek,

hwèna angkam mese bitì gwer.

Menkam emsa hom kwasang gwibiridaka, hwèna angkam em in Alap mo kwasang gwibiridan weny zen tangan."*

Mae hap de ol: Em Alap hon de babu gweh zi mo kim lowehe gwek.

¹¹ Ano dang tininak de weny, nen kolengkame okamanak awe lowe he'an, hwèna nèno mae mo eiwa de langna, zen diki ngatan zi mo lang. Zep nèno mae mo

auhu-kama hole-hlena nen ki gwei gubir kini gwen. Sap tim nikore hole-hlena in man nèno mae mo enho mo dwam gwibin niban ilman nè gwenan.* ¹² Nen an dwan Alapsa de tame tan srèm zi mo ngirinnik em-am lowehe gwenan. Zen sap sa nésa anakan lamang da gwibir, "Zen in kareksa nol gwenan." Hwèna nen dekam zèno mae mo nwenak dawem enkam nen lowehe gwen. Alap kim de zèbe mae hap dekam de tame gun hup de enlalana zerzim'inika, zen dekam sa sahera ban Alap mo bosena anakan teip nulsuhlul, "Alap Zen eiwa ki emsa golèlowehe gwenda."*

¹³ Zen in zep, Bian Yesus mo bose de aha zi mo nwenak karek gwen srèm hap, emki okamana awe de pemerinta mo teipsin-teipsin wenyaka blikip gwesibirida gwen. Nonol tangan, teipsin tangan zini, ¹⁴ hen zèno irgwa taha nakore wenyaka- men zen zèno bosekam irik nil gwenanke. Sap teipsin tangan zini, zen mae hap irgwa taha nakore zemka dam dasik gwibirin: Karek gol gwen zi hip dikim kareksa gol gwizimdin hip, hen dawem gol gwen zi hip dikim dawemsa gol gwizimdin hip. ¹⁵ Zep Alap man nésa dawem ensa de syal gwe-gwibin hip dwam gwibirida'ara- ekakim enlala joblo-top zi mo èksa mat lasik gwibir-zimk, men zen nésa donsibirida gwenanke. ¹⁶ Sap nen menkam dowal mo kigi hone hen èbabu gwe-gwek, hwèna angkam Kristus mes nésa hìl ti sonebirki. Hwèna anakan bahem ènlala gwe-gwen, "Èe an hìl ti sonen nikè gwè'an. Èe sap asa aningkim karekna gol gwer." Diki angkam Alap en hon nen èbabu gwe-gwen. ¹⁷ In zep,

tüngare zisi blikip eisibirida gwek.

Kristen bose omka kwasang eibirida gwek. Alapsa airi gweblak.

Hen pemerinta mo teipsin tangan zini blikip eisik gweblak.

¹⁸ Men zen zi mo tana ìltikinnik èbabu gwe-gwe'an, emki ere mae mo zi bina insa dawem enkam blikip gwesibirida gwen, hen zèno mae mo dwam gwibin sin emki ang ta gwen. Zep zi bina in de emsa sae-saekam zergwè gwenna, ahaksa jal-jalkam, em hwèna dawem enkam em zergwè gwen. ¹⁹ Karek gwen srèmnak de mam zini in emsa karek tanna, dekam ere mo enlalasa em anakan sè ta sone gwen, "Èe namaè Alap mo taha terenak gwè gwe'an." Hen dekam nama em enlala tatete naban zèwe syal gwe-gwen. Kirekam de gwè gwenkam, Alap sa emsa

* 2:5 2:5 Ef. 2:20-22; Rom. 12:1-2 † 2:6 2:6 Petrus ayatnak awe Yerusalemo mo aha bosekam "Sion" kam ale gulku.

(Yes. 28:16; Rom. 9:30-33) * 2:7 2:7 Mzm. 118:22-23

* 2:8 2:8 Yes. 8:14-15

* 2:10 2:10 Hos. 2:23; 1:6-10

* 2:11 2:11 Gal. 5:16-17 * 2:12 2:12 Mat. 5:16

sam gwesik gweblala. ²⁰ Hwëna em de karek gwennak de emsa lek-lek tanna, dekam bahem anakan tim gun, “Èe de enlala sè ta sonenkam gwënkam, dekam Alap sa asa sam gwesiblibla.” Em dwan mes-am karek gwer! Alap molya kirenak emsa sam gwesiblibla. Diki em de karek gwen srëmnak de emsa karek tankam maka emsa sam gwesibli'ara.

²¹ Alap Zen eiwa kirekam de kareksa de goltowe gwen hap nësa kwang guludaka, sap Kristus Zëna hen mes kareksa nëbe mae hap goltoweka. Zen dekam Zënaka èrak makan nëbe mae hap drë nezimkinen dikim tana wei san zertron hap, ²² Alap mo olak men kirekam zëbe hap dena lwakke,

“Zen hom karek gweka
hen zëno èk nakon hom mae boton ola wet
sok.” †

²³ Desa kim lamang da'ak,
Zen hwëna hom lamang tabirki.

Hen kim karek da'ak, Zen hom dekam gubiridaka, “Èe asa hen emsa karek tabir.”

Zen hwëna Alap emsa anakare enlala naban yaing gwebla kinika, “Diki Zen sa abe hap dena dam-dam enkam klis gulu.”

²⁴ Zen zère mo timnik nëno mae mo karek-kareksa wei yulku- te-lidak sonnak kim makan da inkye, nen dikim auhu-kama enlala karek nakon èhil gwe hanan hap, dekam de hwëna dam-dam enkam lowehe gwen hap.

Nen mese zëno wei-wei nakon èdawem gwek.

²⁵ Nen menkam bi srëm domba zaho mo kime ora srëm san ègwa ha'ak, hwëna angkam nen mese nësa de zaho ta gwibin bi san dep lwanda halzal.

Angkam Zen nëno mae mo angna nëp kara ta gwibir-zim'ira.

3

We-zi dare de kirekam zënaka igwë gwen hap de ol:

¹ We walya zi wal omka emki blikip gwesibirida gwen- men kirekam hen babu gwen zini zère mae mo zi bina blikip neisibirida gwenanke. Sap zi uk de Alap mo ol san ang gwe srëm gwenna, eno gwën dawemsa de kara gul gwen enkam zen maka hale'ara. Em sap esa titi ta srëm gwe-gwera. ² Sap zen de anakan emsa kara gul gwe'anka, “Zëno gwëna lalak enna, hen Alapsa man blikip gwesik

gweblanan,” zen dekam maka hale'ara. ³ Zep we walya, ere mae mo tim enna bahem weir gulsuk gwen- nol alasa de sam gulsunkum, emas maekam de enaka weir gulsunkum, hen pakean dawem maesa de alala ta gwenkamye.

⁴ Diki enhosa em hen wër tasik gwen- enlala sae-saekam hen enlala betekkam de gwë gwenkam. Sap Alap mo nwenak, zen zen- hëndep de nwe-awes naye. ⁵ Sap orep de we walya, Alapsa de yaing gwebla kinin weny, zen kirekam enho zemka wër dasik gwek. Zen zep zi wal zemka dawemkam blikip neisibirida gwek. ⁶ Orep Sara Bak Zen kirekam gwë gwëk. Zen zi zem Abraham Bak mo ol san ang gwe-gwek, hen desa “ano teipsin” kim gu gwe-blak. Em de zëno kim lowehe gwenkam, airin srëmkam de dawem emsa syal gwe-gwibinkim, em hen dekam esa ènwe-mase gwe-gwer- san de Sara mo wenam.*

⁷ Zini em hen kirekam we wal omka enlala blala ban olèlowehe gwëk. We omka dawemkam em mas gwe-gwibin, sap zëno timni sosen tangan naka hom. Hen emki blikip gwesibirida gwen, sap zen hen sa Kristus mo kwasang-kwasang nakon èngaya gwer. Zep zen hen Alap mo hanan tabinni- in ki hen em. Karekkam de golègwë gwenkam, ki hwëna Alap molya eno mae mo ol gu sonenna dokwak gul gwëka.*

Kareksa de goltowe gwennak de kire enlala naban tatem èzauk gwen hap de ol:

⁸ Aumwa hap èe ama emsa gubirida'an: Aha-ere enlalakam em lowehe gwen. Ebon mae onakon de ahanik enlala nik dowe hananna, emki hen zëno enlala dowe hanansa eisbin. Kristen bose omka em kwasang gwibirida gwen- ere mo iye tangansa de kwasang gwibirida gwen makan. Ensa em enaka lwabirida gwen. Deban enlala betekkam lowehe gwëk. ⁹ Emsa de aha zi karek ta gwibinkim, em hwëna bahem karekna gol gwizimdin. Emsa de lamang ta gwibinkim, em hwëna bahem lamang ta gwibin. Em hwëna dawemsa em gol gwizimdin. Sap Alap Zen kiresa de goltowe gwen nakon de dawemsa golz- imdin hip nësa kwang guludaka- lamkam dikim hwëna zère mo walasna nëbe mae hap dawemsa golzimidin hip, em desa nëp hamal gulzinkike. ¹⁰ Sap Alap mo olak man lwak,

“Zini men zen hëndep de gwën hap èdwam gwe-gwe'an,

† 2:22 2:22 Awe Petrus Yes 53:9sa mas gulku. Hen ayat 23-25nak, Yesaya mo pasal 53sa de enlala gwibin niban ale gulku. * 3:6 3:6 Kej. 18:12 * 3:7 3:7 Ef. 5:25; Kol. 3:19

hen Alap mo taha terenak de lowehe gwen hap,
zen dikire mahal zemka nolëinik gwe-gwek.

Hen boton ola bap zen mip nakon wet so gwizimdin.

¹¹ Hen kareksa de gol gwenna zen baes tan, hwëna dawem ensa zen syal gwe-gwibin. Zen diki tingare zi niban dikim aha-ere enlalakam golëlowehe gwen hap de orasa zen të gweblan.

¹² Sap Bian Zen enlala dam-dam zisi nwekam kara ta gwibirida, hen zëno mae mo ol gu sonenna man sal gwenda.

Hwëna men zen karekna nol gwenan, zëno mae mo ol gu sonenna hom dokwak gul gwenda.*

¹³ Hwëna em de dawem ensa de syal gwe-gwibin hip ësyal-syal gwe-gwenkam, dekam nara molya emsa karek tabirki.

¹⁴ Hwëna emsa de karek gwen srëmnak karek ta gwibinni, emki ëhë'ho gwe-gwen, sap Alap sa kire hap de dawemna lamkam ebe mae hap golzimdi. Dekam emki Alap mo ola ansa enlala gwe-gwibin- men zen anakan lwakke,

"Auhu-kama enlala zini mensa naïri gwibirin, em bahem desa aïribin,

hen bahem ëngalap gwe-gwen.*"

¹⁵ Hwëna dekam ere mae mo enhonak Bian Yesus mo bosesa em anakan teip gulsuk gweblan, "Sap sa asa karek da gwer, sap ano gwëna Zen Kristus Yesus kitak gwirensi'ira." Hen enlalasa emki hohle ta guk gwen- dekam de Yesus hup denaka ding gul gwen hapye. Sap sa emsa anakan dakensibirida gwer, "Em ba habe Yesusu yaing gwebla kini gwe'ara?" Em hwëna dekam enlala sae-sae naban hen blikip gwesibiridan naban em ding gul gwizimdin. ¹⁶ Eno mae mo enhona dekam bap zen kles gwesin. Sap nësa de lamang ta gwibin zini in de anakan emsa kara tabinkim, "Zëno mae mo gwëna lalak enna," zen dekam sa anakan ësahe gwe-gwer, "Ëe ba habë Kristussu de ang gwe-gweblan wenyä ansa lamang la gwibik?"

¹⁷ Sap dawem ensa de syal gwe-gwibinnik de emsa karek tabinni, zen aïris tangan. Alap mes ki emsa kire hap dam tasibirki. Hwëna ëkarek gwennak de emsa karek tabinni, zen dawem naka hom.

¹⁸ Sap Kristus Zëna hen kareksa de gon srëmnak karekna goltoweka- Zen kim nëno mae mo kareksa de wei yun hup tilkiye. Zen molya etan zi mo kareksa de wei yun hup Zënaka sosok taka. Hwëna Zen tingare karek gol gwen zini nëno mae mo weinak dep tilki- nësa dikim Alap osan dep golëlwanda halzan hap. Zep karek gon srëmnak de emsa karek tabinni dekam emki hen Yesusu anakan enlala gwe-gweblan, "Desa hen kirekam karek gon srëmnak karek dak."

Dekam zëno auhu-kama timni man karek nulblik, hwëna Alap mes zëre mo Enhokam ngaya taka. ¹⁹ Zëno angna dekam man sap juwen zi mo lang san ati gwe ineka- dekam de zëwe de bwinak de wenyä kip Alap onakore ol dawemsa tonbiridan hap. ²⁰ Zen men zen orep Alap mo ol san ang ta srëm gwekke, zëno mae mo angna- Nuh Bak men kim bul yala insa syal gwe-

gwibirikike. Dekam Alap man sap zen dikim ëhalen hap eissibirida gweka. Hwëna zen hom ëhalek. Hëndep buluk iwe zen da-en sesek gwesek, zen en zep ëngaya gwek- beyana delapan enkam, ho namwana in kim bulu insa golwale gwekye. *

²¹ Zep nen angkam ho namwana in han hokam de baptis tabin nibane apde oso gwenan. Zi de baptis gwenkam, zen timnik de kunsä dikim ngan gulsun hup hom. Baptis gwen mo enlalana, zen dekam de Alapsa enho hohle tan nakon gu-gublun hap, "Ëe ama Bian Yesusu ang gwebla'an." Zen san de Yesus mo buluk de sewe senna kiye- men kirekam orep de zini Nuh Bak mo buluk sesek gwe sekke. Zen nen dekone ëngaya gwe'an- men kirekam hen Yesus Zëna tin nikon ngaya gwekake.* ²² Zen dekam zep ngatan zi mo lang san dep sewe seka, hëndep angkam Alap zëre mo dam taha nakon teipsinkim nikin'ira. Alap zëre mo dam taha nakore zini hen tingare ahakore teipsin-teipsin wenyä, zen kitak Zëbon onakon otdenak lowe he'an.

4

Mae hap de ol: Ëpba lowe hensä em gwei gubir kini gwen, sap Yesus nabakam sa lwahal zala.

¹ Kristus Zen hen kareksa goltoweka- tim niban kim nama okamanak

* **3:12** 3:12 Mzm. 34:13-17 * **3:14** 3:14 Yes. 8:12-13; Mat. 5:10; 10:28; Luk. 12:4 * **3:20** 3:20 Zini srën-srënkam Petrus mo alena 19-20nak awe dam nulsuk gwenan. San ha Alap man dekam ho namwanak de juwen wenyä in hap golzimki?- Yesus de ol dawemsa tonbiridan nakon de zen ëhalen hap denaye, hen zen dikim ëngaya gwen hap denaye. (Emki hen 1Ptr. 4:6nak baca gun.) Hwëna angkam de wenyä nësa hom kirekam dep dwam gwibirida'ara. Zen diki okamanak de nama ngaya nik ëgwë gwen ennak nëbe mae hap gol gwizim'ira- dekam de ol dawem san ang tankam ëhalen hap denaye. (Ibr. 9:27) * **3:21** 3:21 Rom. 6:1-11; Rom. 10:9-10

awe gwë gwekaye. Zep nen hen nen ki enlalasa hohle ta gwen- Kristus mo kim de hen okamanak awe kareksa goltowe gwen hap. Nësa de karek gwen srëmnak karek tanna, zen aïris tangan. Sap zen dekam kareksa de gon hap de hole-hlena nëbon mae onakon som gwe hana gwenan. ² Dekam nama de okamanak lowe hennak, nen molye nère mae mo auhu-kama holehle san ang ta gwëk. Hwëna Alap mo dwam gwibin en san esa ang ta gwer. ³ Nen dwan mes-am tangan ëholo gwëknère mae mo lowehen karek san de ang ta gwen naye, hen holehle san de ang ta gwenkam, men kirekam Alapsa de tame tan srëm wenyä lowehe gwenanye. Nen dekam kirekam-kirekam karek ensae nère mo dwam gwibin sin ulin halasen gwëk. Nëno mae mo enlalana dekam ho mamak otdebin en hap dena, syan-syan en hap, hen swi en hap dena. Hen yang tasin dowal-dowal ensae boklena kom labirida gwëk. ⁴ Men zen angkam kirekam nama zère mae mo holehle san totoresa ang ta nasen gwe'an, zen zep angkam nësa anakan dengguanbirida gwe'an, "Zen ba hap angkam nëbon mae osan ang ta srëm gwe-gwe'an?" Zen zep nësa lamang da gwibirin. ⁵ Hwëna nëno mae mo Teipsinni Yesus, Zen mes tangan kitak de klis gulzun hap hohle gwera. Men zen totoresa lowehe gwëk, sap ngaya wenyä hen sap men zen juwenkam teingir gwe guk, Zen dekam sa zëno mae mo lowehen karekna in hap takensibiridala. ⁶ Zen in zep Yesus nonol juwen zi mo lang san dep ati gwe inekadëkam de ho namwanak de juwen wenyä in hap ol dawemsa tonbiridan hap. * Sap zen kim tim niban nama lowe he'ak, Alap man tangan karek tabirki. Zen kirekam tingare zini nëbe mae hap ërak makan kang gulku- anakan dikim nësa enlala sobiridan hap, "Ëe asa tingare zini ebe mae hap ere mae mo syal eini golzim." Hwëna Yesus zep zini in hap ol dawemna tonbirida onka- dekam de zëbe mae hap hen ëngaya gwen hap de orasa kles tyasizimdin hip, desan de ang tankam dikim zen hen Alap onak hëndep denaban lowehe gwen hap.

⁷ Zep aumwa hap denak angkam mes golek de gwer. Zen in zep enlalasa nen hohle ta gwen, hen nënaka nen golëinik gwe-gwen- Biansa ekakim dawemkam en sone gweblak. ⁸ Zep bol-zaun tanganna, nënaka nen ki tingare enho naban kwasang gwibirida gwen. Sap nënaka de kwasang gwibirida gwenkam, zen dekame nère mae mo karek-karekna beyakam jek-

jak ul gwenan.* ⁹ Nen nère mae mo gola kon zini zi walya aha-ere enlalakam lup gulin gwen. Bap nen enlala ennak anakan mae ëhusus gwe-gwen, "Ano golak dekam hir-hiri sa mam gwer."

¹⁰ Alap mo Enho nakore sosonna mensa Alap zère mo kwasang-kwasang nakon nënaka dikim tatete ta gwibin hip srënsrënkam nëp gol gwizimnira, desa dawem enkam nen gwirensik gwen- aha zi dekamim Alap mo kwasang-kwasangna insa tame nul gwëk. ¹¹ Zep a kirekam em gwirensik gwen:

Zen de ebe mae hap aha zisi de mas gwibirida gwen hap de sosonsa gol gwizimdinkim, dekam Alap ensa em anakare enlala naban yaing gwebla kinï gwen, "Zen diki Zen sa sosonna abe hap gol gweblala- ëe dikim syala ansa sul sonen hap denaye."

Ahaksa, Alap de ebe mae hap zère mo Enho nakore hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip denaka gol gwizimdinkim, ahaksa Alap mo olkam de tawa ta gwibin hip denaka, em dekam anakare enlala naban em tonbirida gwen, "Ëe zi mo olsa homë emsa tonbirida'an. An hwëna Alap zère onakorena."

Dëkam aha zi de emsa kirekam kara ta gwibinkim, zen sa Alap mo bosena teip nulsublunda gwer- sap Kristus Yesus onakore kwasang-kwasangna hen sosonna ebon mae onak syal gwe-gwenan. Dikire tingan Alapsa anakan tame dak, "Alap Zë-en teipsinni hen sosonna- hëndep denaban!" In eiwa.*

Kristus mo bose hap de isrip-sri naban kareksa goltowe gwen hap de ol:

¹² Ano dang tininak de wenyä, bahem anakan ëtëngguan gwen, "Ëe an ba habë sërkam de karekna oltowe gwenan?" Zen kirekam sa nëbon mae onak lwa gwer, zep esa ëhusus gwe-gwer- san de syauk salalak de ëzauk ane gwenna. Zen kirekam Alap Zën ki nësa akasibirida gwe'ara.*

¹³ Sap nen Kristus mo kime hen karekna oltowe gwenan, zep dekam anakare hap nen ëisrip-sri gwe-gwen, "Ëe an eiwa Kristus hun de zeraha-en gwenna." Zen zep esa lamkam sërkam ëisrip-sri gwer- Yesus kim de zère mo ngatan zi mo lang nakore ngatan naban golati gwe ine'an zakaye. ¹⁴ Emsa de Kristus mo bose hap lamang ta gwibinni, dekam anakan em ëisrip-sri gwe-gwen, "Alap mo ngatan zi mo lang nakore sosonna abon ki lwa'an." Sosonna in, zen Alap zère mo Enho nakorena.

* 4:6 4:6 Emki hen 1Ptr. 3:19-20nak baca gun, hen zao de otde ale naban.

* 4:8 4:8 Yak. 5:19-20

* 4:11 4:11

¹⁵ Hwëna karek gonnak de emsa karek tankam, anakare kareksa de gonnak-zisi de tan, sowë gwen, kareksa de gulin hala seran, ahaksa aha zi mo syalak de enaka zerngewen-

dekam emki ësaher gwe-gwen. ¹⁶ Hwëna Kristus hup de jal hap de kareksa goltowe gwenkam, dekam bahem ësaher gwe-gwen. Dekam hwëna anakare hap em Alapsa isrip-sri gwe-gweblan, “Èe eiwa mesë Kristus hun zeraha-en gwek.”

¹⁷ Sap Alap mo tångare zisi dikim karek tabin hip de yaklanak angkam mes zaul. Zen mes kon gwisibir hanaka-Yesussu de taibliblan wenyä nësa de karek tabinkimye. Nen nonol kareksae oltowe gwe'an. Hwëna emki ënlala gwe-gwen: Nësa de kirekam angkam karek ta gwibinkim, hwëna Alap onakore ol dawemna men zen i-san i-san neibir srëm gwe-gwenan, desa hwëna aumwa hap denak sërkam tangan sa karek tabiri. ¹⁸ Sap Alap mo olak man lwak,

“Dam-dam enkam de gwën zi de ëngaya gwen hap dena, zen gwa-gwa tanganna.

Zep hwëna Alapsa de tame tan srëm wenyä hen kareksa de gulin halasen gwen wenyä,

zen tangan toton banakan molya ëngaya gwek.”*

¹⁹ Zen in zep, nen de Alap mo dwam gwibin sin kareksa goltowe gwenkam, dekam dawemsa de syal gwe-gwibinni bap nen golzausuk gwen. Dekam Alap men Zen nësa yang tabirki, Desa en nen anakare enlala naban yaing gwebla kinä gwen, “Zen man zëre mo ol gu-gunnu sul sone gwenda.”

5

Alap mo domba zahosa de dawemkam kara ta gwibin hip de ol:

¹ Men zene Kristen zisi nol eibirida gwe'an, èe, ere mae mo syal bose, ama emsa enlala sobirida'an:

Kristus kim karek yala insa nëbe mae hap goltoweka, èe ama aen nwekam kara ta'ak.

Hwëna zëno hyanak asa hen ki zep Kristen zisi de nol gwibiridan hap dam dasik.

Hen Kristus kim de nëbe mae hap zëre mo ngatan zi mo langnak de ngatanna goltreizim'inka, nen apdekam esa desa hla kul.

Zen in zebë emsa enlala sobirida'an: ² Alap mo domba zahona dawem enkam esa kara la gwibir- Zëna men kirekam nësa dwam gwibirida'arake. Anakan bap nen ënlala gwe-gwen, “Èe an einë syal gwe-gwe'an.” Hen te-ala en hap bap nen syal ta gwen. Diki isrip-sri naban nen syal ta gwen.

³ Nen bap nen nère mae mo domba zahona anakan gwibirida gwen, “Èe an eno mae mo teipsinni.” Diki nënaka nen zëbe mae hap èrak makan kang gul gwen, “Alap mo domba zahona diki a kirekam mo lowehe gwenanye.” ⁴ Sap nësa de zaho ta gwibin hip de Zi tangan in kim de lwa ha'an zaka, Zen sa hwëna nëbe mae hap ngatan nabare mire sigina kap tazim zira. Mire sigina in, zëno ngatanna hëndep denaban sa zil ane gwer.

Kristen zi de kirekam lowehe gwen hap de ol:

⁵ Domba zahokam de wenyä, emki ere mae mo nol-nola blikip gwesibirida gwen. Hen enlala betekkam emki lowehe gwen- ëbabu gwe-gwen zini men kirekam lowehe gwenanke. Sap Alap mo olak man lwak,

“Alap bolte-bolte zisi man husus gwibirida gwenda,

hwëna enlala betek zisi man kwasang gwibirida gwenda.”*

⁶⁻⁷ Zen in zep enlala betekkam nen ki anakare enlala naban lowehe gwen, “Èe an Soson Zini Alap mo taha tere-nakë gwë gwe'an.” Zep nère mae mo ëngalap gwe-gwen enlalana kitak Zëbon en onak nen ëblol gwe-gwen, sap Zen man nësa kwasang naban kara ta gwibirida. Kirekame lowehe gwe'ak, ki Zen sa lamkam nëbe mae hap bose dawemna golzim zira.

⁸ Nen ki nënaka dawem enkam golëinik gwe-gwen, deban janam-janamkam nen lowehe gwen. Sap nëno mae mo jal zini, dowal mo kigina, zen man tésen lwa jal-jal mo kim yil-yili ban til gi nisen gwe'ara- mae hap, “Èe an narasaë tan?”

* ⁹ Zep Kristussu de taibliblan ennak de tatem èzauk gwenkam nen zerejan. Hen anakan nen ki ënlala gwe-gwen, “Ano mae mo Kristen bose walya tingare langnak kirekam de kareknak hen tatem èzauk gwe'an.” ¹⁰ Sap nen awe karek goltowe gwen ennak molye holokam lowehe gwek, sap kwasang-kwasang Zini Alap nabakam sa nësa mas gwibirida zala. Zen sa nësa soson tabiri, hen gol mokosa de etan eiyas tandan makan sa nësa tatete tabiri. Sap

* 4:18 4:18 Ams. 11:31 * 5:5 5:5 Ams. 3:34 * 5:8 5:8 Insa “tësen lwa”kam Orya olkam li nul sonek, Petrus Yunani olkam “singa jal-jal”kam ale gulku. Orya olkam enlalana apdenak- tésen lwa nabanye. (Yak. 4:7)

nen an zen- Alap zère mo kwang guludan wenyaye, Kristus hun de zeraha-en gwen nakon dikim Alap zère mo ngatannak hëndep denaban lowehe gwen hap. ¹¹ Diki sosen tangan Zini Alap Zè-en- hëndep denaban. In eiwa.

¹² Èe surat tihisni ansa Silas Bak honë ebe mae hap gol sonezimk. † Zen ano syal bose, hen zen taibliBlan tanganna. Aya wal oso wal, èe mae habë ebe mae hap ale gulzimk: Eno mae mo enlalasa dikim tatete tazimdin hip, hen em dikim ère onakon anakan èsane gwen hap, “Eiwa, banakare maesa de goltowen nakon, Alap mo kwasang-kwasangna kirekam nèbon mae nwe-mase gwe-gwenan. Zep emki zèno kwasang-kwasangnak tatem èzaun.”

¹³ È yala Babelk ‡ de Alap mo hlil irin wal bose wal om dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. Ano dang ünīnak de walas zergwë gwenna Markus hen dawem ensa ep gol sonezimki. ¹⁴ Men kirekam Kristen zini ègwë gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golètowaran.

Tingan men zene Kristus hun èraha-en gwe'an, nen zère mo taha terenak esa lowehe gwer.

† **5:12** 5:12 Petrus insa “Silas hon”kam ale gulku, zèno dam gulsunnu dan-dan. Aha dam gulsunnu anakan, “Silas Bak mes surat tihisni ansa ano ol san ebe mae hap ale gulzimki.” ‡ **5:13** 5:13 Petrus kim suratna ansa ale gulzimki, Kristen zini dekam è yala Roma mo bosena “Babel”kam nèrlëwe gwëk. Sap Babelk de zini orep sèrkam Yahudi zini jap nul sonenda gwëk- in kirekam hen dekam Roma Kristen zini jap nul sonenda gwëkke. (Why. 17-18)

Petrus mo surat ahana

¹ Suratna an kitak de Kristen zini ebe mae hap,

Simon onakon- mensa hen “Petrus”kum nen gweblananke. Asa Kristus Yesus Zën dam tasiki- zère mo nganak de syal gwe-gwen hapye.

Dawem kitak! Yesus Zen Zen- nésa de ngaya tabin hip de Zini. Hen Zen nëno mae mo Alap. Zen Bi zem Alap mo nwenak lalak enkam gwé gweka, zen in zep hëndep nësa ngaya tabirki. Nèbe mae hap mensa Alap Kristus Yesusu dikim taiblilblan hap dena golzimki, zen sèrkam de hë’ho gwibin tanganna, hen nen desa apdenake urensi’in.

² Zep Alap han nëre mae mo Teipsinni Yesus hun Zen diki Zen sa sèrkam de kwasang-kwasangna Zënaka de tame son wenyu nëbe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

³ Alap Zen mae hap nësa kwang guludaka: Zère mo ngatannak hen hë’ho gwibinnik dikim hëndep denaban lowehe gwen hap. Zep Zënaka de tame tan wenyu nëbe mae hap, Zen mes zère mo sèrkam de sosonna sowehen tangankam golzimki- nen dikim zère mo nwenak de étal gwesinkim ëliwehe gwen hap denaye. ⁴ Nen dikim kirekam ëliwehe gwen hap, Zen zep gu-gubiridan ola nëbe mae hap dohones gulzimki- sèrkam de hë’ho gwibin tangan naka. Zep nen de desa kitak gwirensinkim, zen dekam sa Alap mo Enhona nëbe mae hap sosonna mam gul gwizimdi, hen nen dekam esa auhukamanak de hole-hle nakon ëhil gwe hana gwer. Sap zen zen syauk sun de ora san dep nësa da tabiridahal gwenan.

⁵ Zen in zep syal-syalkam emki ëalp gwe-gwen- dawemkam dikim Yesusu de taiblilblannak étatete gwen hap. Étatete gwen hap de syala, zen a kirekam moye: Nonol tanganna dam-dam enkam em gwën.

Zao anakan de kles son hap denaka em tawa gwibin, “An dawemna. An karekna.”

⁶ Zao enaka em zerinik gwe-gwen.

Zao kareksa de goltowen maenak tatem em zaun.

Hen Alap en hon em tal gwesin.

⁷ Hen ahana, Kristen boses omka em kwasang gwibirida gwen.

Zao hen ahana, kitak de zi boses omka em kwasang gwibirida gwen.

⁸ Kirekame lowehe gwe’ak, dekam Yesusu de taiblilblannak esa étatete gwe zaher, zep hëndep molye kareknak altink. Hen aha zi mo nwenak dekam sa anakan wet sol, “Zini an eiwa mes tangan Yesusu tame dak, hen mes hli-hli dasik.”

⁹ Hwëna kirekam men zen de ëgwë srëm gwe’ak, zen toton bëjen. Kirekam de zini nwenas mes ëhwalen-hwalen gwëk, hëndep ahakon mes tangan ëhai gwëk. Sap kire zini, Yesus mensa nësa karek-karek nakon ngan tasibirki, zen hom desa enlala nei gwibirin.

¹⁰ Hwëna zen zep, aya-wal oso-wal, emki enlala syal-syala ban Yesusu de taiblilblannak étatete gwen. Zen dekam esa ere mae mo enhonak anakan tame ul gwer, “Eiwa, asa mes Yesus kwang taka hen dam tasiki.” Dekam em molye eiwa de ora nakon ësyang nahla gwëk. ¹¹ Hen dekam nësa de ngaya tabin hip de Teipsin Zini Kristus Yesus sa ngatan zi mo lang nakon isrip-sri naban nësa lup gulin gwera- zère mo irik ginnik dikim hëndep denaban lowehe gwen hapye.

¹² Sap eiwa, em mese kitak insa tawa eibik, hen Alap onakore ol dawemnak tateme ëzau’un, hwëna ëe nama asa kirekam emsa enlala sobirida gwer. ¹³ Eë de nama tim niban okamanak awe emsa golëgwei inen dannak, zen ano syal-kirekam de emsa enlala sobirida gwen hap denaye. ¹⁴ Sap ëe tawana: Eë nabakam asa sopna alsil- men kirekam Bian Yesus asa hamal hap gu-gublu halkaye.* ¹⁵ In zebë anakan alp gwe-gwe’an, “Eë de ère mo walassa hli yuludankam, zen hap zen Yesusu de taiblilblan hap de ola ansa eitiiti gwibin.”

Mae hap de ol: Alap onakore ol dawemna mensa ësane gwe-gwëk, zen eiwa tanganna.

¹⁶ Eë men kimë emsa anakan enbirida gwëk, “Bian Yesus Zen zère mo soson yawala ban sa gollwahal zala,” zen zi mo yasik tabin ol enlala gwibinsi homë kirekam ayang ul gwizimk. Sap ëe ère mae mo nwekamë Yesusu hla lak- in kim kwatapnak ngatan zi mo lang nakore ngatanna wale ta zakye. ¹⁷⁻¹⁸ In kim zë asa golëlowe he’anka, ëe dekam ère mae mo ikimë ngatan zi mo lang nakore ola ësak- Teipsin Zini Alap kim Tane zem insa boltere ta’ankaye. Alap dekam anakan gu aneka,

“An ère mo Tane- ère mo dang tininak de tanganna. Ama tangan sam gwesik gweblanan.”*

* 1:14 1:14 Yoh. 21:18-19; 2Kor. 5:1 * 1:17-18 1:17-18 Mat. 17:1-5; Mrk. 9:2-7; Luk. 9:28-35

¹⁹ Zen in zep, mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesus hup dena hamal hap nen gubirida gwek, zen bëjen zalta dep lwa kinin. Zëno mae mo ola zen okama kawesinnik awe men kiye- lampu ngatanna. Zep desa enhonak em lone gwen- hëndep Yesus mo lwa halzan yaklanak de hatak. Zen yakla nwe de hata sezan makan sa lwahal zala. Zen dekam sa zëre mo tim nikore ngatankam eno mae mo enhona ngatan tabir-zim zira. ²⁰⁻²¹ Nonol tanganna emki ansa enlala gwegwibin: Zini mensa Alap mo hamal hap de ola ayang nul gwek, zen auhu-kama zi mo dwam gwibin sin hom ayang nul gwizimk. Zen hwëna Alap mo Enho ing gwe hebirida gweka, zep ki ëton gwek. Zen in zep, mensa zen ale nul gwek, zini bëjen desa zëre en mo enlalakam totoresa dam gulsun. Zen diki Alap mo Enho de ing gwe heblankam de dam gulsun.*

2

Mae hap de ol: Yasik tabin hip de zini sa ebon mae bitï gwer; hwëna Alap sa karek tabiri.

¹ Orep Yahudi bong-bongna kim lowehe gwek, dekam yasik tabin hip de zini man hen zëre mae mo ngïrïn nïkon ësaltïl gwek. Zen zep anakan boton da gwibik, "Èe an Alap mo olsa de ebe mae hap ayang gul gwizimdin hip de zi." Zep kirekam de zini sa hen angkam ebon mae onakon ësaltïl gwer. Zen aningkim sa zëre mae mo tawa tabinni mas nul gwer, hëndep ahakon zëno mae mo ol san de ang tankam sa syauk sun dep de ora san ang ta gwer. Teipsin Zini Yesus Zen mes Zënaka zerguku- zini insa dikim sap ngaya tabin hip. Hwëna zen anakan sa ëgu gwer, "Kristus ensa de blol gweblanna hom sowe he'an. Diki syala ansa em mas gun." Hwëna Alap nabakam sa desa timbwas tabiri.* ² Sap eiwa kirekam, hwëna zini beyakam sa zëno mae mo hole-hle san dep de yasik tabin ola in san ang ta gwer. Zen zep sa hwëna ëKristen gwen srëm wenyã tingare Kristen zini nësa anakan nenbirida gwer, "ÈKristen gwenkam, dekam hwëna karekkam lowehe gwenan." ³ Yasik tabin hip de zini in te-ala hap de hole-hlena. Zen zep sa totore olkam emsa tawa da gwibir- em dikim te-alasa zer gwizimdin hip. Hwëna Alap zëbe mae hap de syauknu orep mes hamal tazimki. Zen de timbwas gun nukon molya ëheya-hya gwek, sap nen toton banakan dep?- Alap mo nwe nakon de ëani-ning gwen naye! *

⁴ Sap Alap zëre mo dam taha nakore zini, zen hen Alap mo jala hlaunkum. Zen kim ahakon orep tangan ëkarek gwek, Alap hom dekam desa kwasang gwibiridaka. Zen hwëna hëndep de juwen zi hip de bwi kawesinnik yal gul neka. Hëndep zen nama zë kama hul kawesinnik iwe lowehe gwe'an- hëndep aumwa hap de klis gun hup de yaklanak de hata'ak. ⁵ Hen orep de ëpba bongna Nuh kim golëgwë gweka, dekam de zini hen ki Alap mo jala hla nuk. Dekam Nuh sap Alap hon dikim ëtal gwesin hip de olkam tonbirida gweka, hwëna dekam de zini in hen hom Alapsa daïbliblad. Zep hëndep ho namwakam karek tabirki. Hwëna Alap Nuh zëna en naka we wal walas zem tuju enkam desa en zep ngaya tabirki. ⁶ Dekam etan ki hen kirekam lwak, ë yawal darena Sodomk hen Gomorak. Desa hwëna syaukkum timbwas soka, hëndep man tangan nahwasdek. Alap ë darena insa ol tan-tan makan tehaka- nësa dikim anakan gubiridan hap, "Zini men zen Asa baes në gweblanan, an kirekam sa hen zëbon mae onak jower."

⁷ Dekam Alap Lot Bak ensa ngaya taka, sap zen zen en zëre mo nwenak damdam enkam gwë gweka. Zen kim zëwe de zini kahalo ennak de lowehe gwennak kara ta gwibirki, hen kirekam-kirekam karek gulin halasen gwennak, zëno enlalana man tangan dowebila hana gweka. ⁸ Lot Bak zëna enna enho dawemna. Hwëna zen mwin-mwankam karek gol gwen zi mo ngïrïnnik gwë gweka. Zep desa de nwekam kareksa de syal gwibin-nik hlaluda gwenkam hen ikim de sane ta gwibinkim, zëno enhona man tangan dowebila hana gweka. ⁹ Zen in zep man tangan dam gwesinïn: Alap mo sosonna ki- Zënaka de betek gweblan zisi de tin hip de karek nakon gwiswe sone gwen hap denaye. Zëno sosonna hen ki- karek gol gwen zisi de bwi kawesinnik yal gulne gwen hap denaye. Zen zao sa lowehe gwer- hëndep aumwa hap de klis gunnuk de hata'ak. ¹⁰ Nonol tangan men zen zëre mae mo auhu-kama tim nikore hole-hle san ang ta nasen gwenan, hen men zen Alapsa de betek gweblanna baes ta gwenan, zen desa sa kirekam gweibiridala.

Yasik tabin hip de zini in zëna-zënana hen bolte-boltena. Zep zen hom ngatan zi mo langnak de wenyaka de lamang tabin hip ëairï gwenan- sap Alap Zëna, Tane zem Yesus, hen zëre mo Enhona, hen sap zëre mo dam taha nakore zi maesa de lamang tabin niye. ¹¹ Hwëna sap diki Alap mo dam taha nakore zini in, zen

* **1:20-21** 1:20-21 2Tim. 3:16; 1Ptr. 1:11 * **2:1** 2:1 Ul. 13:1-5; Mat. 24:11; 24:24; Yud. 4 * **2:3** 2:3 2Kor. 2:17; lbr. 10:31

zen- sosen tangan wenyaye. Hwëna nësa in zen yasik da gwibirin, zen sosen naka hom. Alap mo dam taha nakore zini in, zen sap ki zi mo karekna Alap hap noltrë gweblanan, hwëna zëbon mae onakon ol lamang ola hom mae wet so gwenan. ¹² Hwëna yasik tabin hip de zini in, mensa zëna tame nul srëm gwe-gwenan, zen desa man lamang nul gwenan. Zen enlala srëm tanganna- men kiye, gwenya. Gwenya zen mae en hap ki lowehe gwenan: Zi de tahyo gwen hap hen tamera gwen hap. Yasik tabin hip de zini in hen kirekam. Zen timbwas tabin en hap ki lowehe gwenan. ¹³ Zëno mae mo yasik tabinni in, zen dekam hen zi dawem-dawem hap karekna nol gwizimnin. Zen in zep sa Alap sërkam de kareknak kang gulu. Zen in kwae naban! Zen man ësam gwesik gwenan-damnak de kirekam-kirekamsa gulin hala seranna. Hwëna karekna insa de berber gunkum, zen man Kristen zi dawem naban de apdekam tembane tan hap ësam gwesik gwenan- aha zi mo nwenak dikim anakan ënwe-mase gwen hap, "Zen an hen zini dawemna." ¹⁴ Hwëna zen kahalo enlala naban ëkaratda gwenda gwenan. Zen hom kareksa de hole-hle gwe-gwibinni ëblalen gwe-gwenan. Ètatete gwen srëm wenyaya, desa man karek san dep wan-wan da gwibirin. Kirekam de zini mes hen telasa de zëre mo boton nakon gulin gwen hap de orana dam dasindak. Zen zep sa Alap heip gulu. ¹⁵ Yasik tabin hip de zini in mes ora dam-damna baes nëblak, zep hëndep gwa san dep ësyalhek- men kirekam hen Beyor Bak mo tanena Bileyam Bak syal hekake. Bileyam in hen man zëre mo tawa tabin karek nakon de te-alasa gulin gwen hap hole-hle gwegweka. ¹⁶ Hwëna zen in zep Alap damnak dei yul gubluka- zëre mo keledaina in kim oranak owas hap zi olkam jalse gweblakaye, dekam de zëre mo mamakkam de syala insa baes gwibin hip.*

¹⁷ Yasik tabin hip de zini in, zen men kiye- dobe jop dan enna. Zi de ë nakon akenna tim gunkum, "Dobena ki." Hwëna hom tol. Zini in hen o il ti gwen srëmnak de okawen makan. Okawensa de hla tankam dekam de anakan syal-syal gwen, "Namen sa ona il tila." Hwëna hom tol. Zini in hen kirekam: Èse hlaludannak dekam kil túbinkim, "Zini an dawem-dawemna." Hwëna Alap mes zëbe mae hap bwina sërkam de kawësin tangan naka hamal gul guzimki. ¹⁸ Yasik tabin hip de zini, zen hen anakan ëgwë gwenan: Zëre mae mo boton olkam zënaka

bën-jana da gwibirin. Hen men zen sap ora gwa-gwasa de hli tan hap ëalp gwe-gwe'an, hwëna yasik tabin hip de zini in zol makare naka eiyas da gwibir-zimnin- anakan de gubirida gwenkam, "Haen, nen de kirekam nère mae mo hole-hle san ang ta gwenkam, Alap molya nësa husus gwibiridaka." Hëndep dekam zep etan auhu-kama hole-hle san hen kahalo san dep nolëlwandahal gwenan. ¹⁹ Zen anakan kil nil gwenan, "Nen mese Kristen zi mo kirekam de lowehen nakon ëhil gwe hanak. Nen tahalebin srëm nike lowehe gwenan." Hwëna auhu-kama hole-hlena mes tahalebik, sap zëre mae mo hole-hlena in zen sil túbirhal gwenan. Sap tingan men zen zëre mae mo hole-hle san ang ta gwenan, hwëna hole-hle enlana in mes zëno mae mo enhona al tak.*

²⁰ Kwasang tol! Diki ngaya tabin hip de Zini Bian Yesussu de tame tankam nen eiwa ema auhu-kama hole-hle nakon ëhil gwe hana gwenan. Hwëna men zen Yesussu de tame tan nakon etan desan dep lwan dahal gwenan, ki zen banakan molya etan hulenna in kon wet so gwëk, hen zen mes tangan zëre mae hap de karekna mam nuk.* ²¹ Eiwa, kwasang tol! Zen ora dam-damsa de tawa gweblan srëmkam de tinni maka ësam gwesik. Dekam Alap molya sërkam karek tabi'inam. Hwëna zen mes Alap hon dikim étal gwešin hip de orana tawa nëblak, hwëna man desan en de ang tan hap baes tak. ²² Zep men kirekam zini ëgu gwenan, zen zëbe mae hap dakastilzim'in- anakan mensa ëgu gwenanye, "Lwana u sang-sang hap de wëk gwenkam, zën sa etan twenblala.*" Anakan hen ki ëgu gwenan, "Gwe zahona sap esa hokam ngan tasili, hwëna eitnak sa etan tal hera."

3

Mae hap de ol: Yesus sa etan zi mo tame gun srëmnak lwahal zala.

¹ Ano dang tinnak de aya-wal oso-wal, suratna ansaë ebe mae hap ale gulzim'in, dekam mesë suratna ebe mae hap dan soz-innin. Sap ëe eno mae mo enlalasa dikim ëse ta gwizimdin hibë dwam gwe-gwe'an- enho kles gwešin srëmkam ekakim lowehe gwëk. ² Zep men desa Alap mo ol ayang gul gwen zini orep nen gubirida gwëk, hen men desa nësa de ngaya tabin hip de Teipsinni Yesus nësa gubirida gwëka, desa bahem eititi gwibin. Yesus mo dam tasibin zini, ëe mesë desa ebe mae hap ayang ul gwizimk, hen angkam ëe, Petrus, mesë enlala sobiridanna emsa dan soz-innin.

* 2:16 2:16 Bil. 22:1-35 * 2:19 2:19 Yoh. 8:34; Rom. 6:16-17 * 2:20 2:20 Mat. 12:43-45; Ibr. 6:4-6 * 2:22 2:22 Ams. 26:11

³ Nonol tanganna ansa emki enlala gwe-gwibin: Aumwa hap denak zi mo holehle enlalana sa tangan taman kimi gwera. Hen dekam emsa sa anakan swrè da gwibir, ⁴ "Em ema èkil gi'in, 'Yesus sa etan lwahal zala.' Hwèna nonol men zen sap daiblīblak, zen mes nama de sap èsbla tine gwennak hēndep juwesik. Alap kim okamana ansa yang gulsuku hēndep angkam, kina ki banakan mae man wet gwesī'in!"* ⁵ Hwèna zen hom ola ansa de enlala gwibin hip èdwam gwe-gwe'an: Nonol lone sennak Alap ngli naban okama naban am ol-gun enkam yang sosukuhina kim kles son hap gubirki hen ote weyana kim aha-erenak de tagal gwesin hip gubirkiye. Okamana an dekam zep hatasek.* ⁶ Dekam zep hēndep weyakam orep de okamana insa timbwas gulku- ho namwa yala insa kim hatan hap gubirkiye. ⁷ Hen kirekam sa etan Alap angkam de okama naban ngli naban ol-gun enkam timbwas sola. Dekam hwèna syaukkum sa. Zen angkam kirekam de hen timbwas son hap lam so'ara- aumwa hap de klis gun hup de yaklana iwe kim de hata'akye. Zen dekam sa hen syaknu inkam Zènaka de betek gweblan srēm wenya insa timbwas tabiri.

⁸ Hwèna aya-wal oso-wal, ansa bahem èeititi gwibin: Bian Alap hom zi mo kim yakla naban ben naban aīt gwibirida. Nèno mae mo aītbankim seribu tahunna, zen hwèna Bian hap san de aha-ere yaklana kiye. Bian mo aītbankim yaklana aha-en, hwèna nèbe mae hap holona seribu tahun.* ⁹ Bian hom zère mo gu-gubiridansa de syal gwibin hip holo gwe'ara- men kirekam zini anakan tim nul gwenan, "Yesus ba hap hata srēm gwe'ara?" Hwèna Zen kwasang tol hap nèsa eissibirida'ara- nen dikim sap nère mae mo karek-karek nakon èhalen hap. Zen hom aha mae nik de tin hip dwam gwe'ara. Zen hwèna kitak de èhalenkam de èngaya gwen hap sap dwam gwe'ara.*

¹⁰ Hwèna Bian Yesus mo lwa halzan hap de yaklana, zen sowè zi mo kim sa lwal. Dekam ngliina auku mamkam de tadre gwen naban sa jek-jak nēr. Hēndep dekam sa yakla nwna, keisni, hen benna èhwasder- hēndep okamana hen zi mo syal gwibin kire-kirena kitak. Banakare maena molya lwak.*

¹¹ Zep kirekam insa lwa'an, nen de deban ètimbwas gwen srēm hap, a kirekam nen èliwēhen: Dam-dam enkam

nen lowehe gwen- Alap en hon de ètal gwesinkim. ¹² Deban salok-salokkam nen anakare enlala naban lowehe gwen, "Diki namen de Yesus hata zankam airis tangan." Aumwa hap de yaklanak ngliina an sap sa wasdera, hen keis maena sap sa sal-sal hap èho gwer, ¹³ hwèna nen okama èse naban ngli èse nabane kara ei gwizim'in- men kirekam Alap hamal hap nèsa gu-gubirida gwekake. Zèwe damdam enkam de lowehe gwen en nik sa bitī gwer.*

¹⁴ Zen in zep, aya-wal oso-wal, sap nen ema kirekam ngein sin dep dena insa kara ei gwibi'in, zep nen dawem enkam èalp gwe-gwen- dekam de zère mo nwenak enlala karek-karek srēm kam hen èkun gwen srēm kam lowehe gwen hap. Kirekam de lowehe gwenkam, ki nen zère mo taha terenak esa lowehe gwer. ¹⁵ Hen nen ki Bian Yesus mo lwa halzan hap de yakla hap anakan èenlala gwe-gwen, "Zen sap sa holo gwer, sap ahakon zen dekam sa hen èngaya gwer." Alap mes nèno mae mo dang tininak de ayana Paulus hup enlala blala zerblaka, zen in zep hen kire hap dena* ¹⁶ tingare zère mo suratnak nèbe mae hap ale gul gwizimki. Zèno suratnak hen ki- olk san de enlala nabare naye. Yesusu de taiblīblannak de ètatete gwen srēm wenya hen tame gun srēm wenya zep desa karekkam dam nulsuk gwenan. Zen hen Alap mo aha ol ale gunnu kirekam hen totoresa srip gulsunkum namblak nul gwenan, hēndep ahakon zep hēndep syauk sun dep de ora san lwan dahal gwenan.

¹⁷ Zep ano dang tininak de aya-wal oso-wal, èe in zebè hamal hap suratkam emsa enlala sobiridal. Zen in zep salok-salokkam em lowehe gwen. Karek gol gwen zi mana emsa gwa san dep sil dībirhal gwenank. Sap em mese Bian onak ètal gwesik. Dekon ema hwèna altlink. ¹⁸ Diki nèsa de ngaya tabin hip de Zini Bian Kristus Yesusu de tame tankam hen kwasang-kwasang zemka de tame gunkum em ètatete gwe zahan.

Dikire zèno bosena angkam hen hēndep denaban teip nulsuk gweblak. In eiwa.

* 3:4 3:4 Mat. 24:48-51; 1Tim. 4:1; Yud. 18 * 3:5 3:5 Kej. 1:6-10 * 3:8 3:8 Mzm. 90:4 * 3:9 3:9 1Tim. 2:4

* 3:10 3:10 Mat. 24:29; 24:35; Luk. 12:39; 1Tes. 5:2; Why. 16:15 * 3:13 3:13 Yes. 65:17; 66:22; Why. 21:1-8; 21:27;

22:14-15 * 3:15 3:15 Rom. 2:4; 1Tes. 5:4-11; 2Ptr. 3:9

Yohanis mo surat

Mae hap de ol: Alap mo Tanena Zen eiwa zi tangankam hata zaka.

¹ In kim Alap okamana ansa yang gulsuku,

Zini in mes Alap han ë gweka.*

Zëno bosenä "Alap onakore ëngaya gwen hap de Ol."

Hwëna okamanak kim hata zaka,

ëe ama Desa sane la gwek,

hen ëre mae mo nwekam kara la gwek.

Ëe ama ëre mae mo tahakam hen olk la gwek.

Zebë hëndep dawemkam tangan tame lak.

² Nësa de hëndep denaban gaya tabin hip de Zini in kim hata zaka,

ëe ama Desa ëre mae mo nwekam hla la gwek.

In zebë angkam ebe mae hap eiwa ulzim'in,

"In eiwa Zen tangan-

nësa de gaya tabin hip de Zi niye,

Bian zëre han men Zen ë gwekake.

Bian Desa nër hom abe mae hap damnak zertreizimki.

³ Zëno bose tanganna Kristus Yesus."

Sap ëe insa ësane gwe-gwek hen hla kul gwek,

in kim asa golëlowehe gweka,

in zebë desa ebe mae hap eiwa ulzim'in-

Eirzi-Bia dekakim nësa aha-ere enlalakam isrip-sri naban olëlowehe gweka.

⁴ Zen in zebë ebe mae hap ale gulzim'in-aha-ere enlalakam de lowehe gwenkam dikim nëno mae mo isrip-sri taman kinï gwen hap.

Ngatannak de lowehe gwen zi mo kim de lowehe gwen hap de ol:

⁵ Ëe ama emsa tawa labi'in- aena mensaë Kristus hon ësane gwe-gwekke: Alap Zen lalak enna. Zëno enhonak kawesinnï hom tangan. ⁶ Zep men zen anakan ëgu gwe'an, "Ëe an Alap hanë aha-ere enlalakam zergwë gwe'an," hwëna zen de nama kawesinnik de lowehe gwen zi mo kim gwënnä, ki zen boton tamna hen sap de ora san gwë ha'ara. ⁷ Hwëna nen de ngatannak de lowehen zi mo kim enho nakon ëlalak gwe zahe gwenkam, men kirekam ngatan zini Alap Zëna enho lalak en nik gwë gwenda, nen hen esa tangan aha-ere enlalakam isrip-sri naban lowehe gwer. Dekam hwëna nen de banakare karek maenak zarankam, Alap man nëno

mae mo karekna insa Tane Zem Yesus mo kalkam nëp ngan gulsuk gwizimnira.

⁸ Zi de anakan zabenna, "Ano karekna hom," zen hwëna zënaka anakan boton ta gwe'ara, "Ëe an zini dawemna." Kirekam men zen ëgu gwenan, zëbon mae onak eiwa de enlalana hom tangan. ⁹ Hwëna nen de Alap hon anakan ëkira gwe-gwenkam, "Ëe mesë kirekam karek gwek," dekam sa Alap nëno mae mo karekna insa nëp tap gulsuk gwizimdi, hen nëno mae mo kareksa de gon hap de enlala dowe hananna insa sa nëp hom ta gwizimdi. Alap zëre mo gu-gubiridanna Zen man tangan sul sone gwizimnira. Zep nen de nëre mae mo karek-kareksa zëre hon ëkira-kla gwe-gwenna, Zen bëjen nëp tap gulsuzim srëm gwen.* ¹⁰ Alap mo olak anakan lwak,

"Tingare zini kareksa nol gwenan."*

Zep zi de anakan zabenna, "Ano karekna hom," dekam hwëna man nwe-mase gwenan- san de Alapsa de anakan gublunna, "Alap Zen boton tamna." Kire zinik Alap mo ola man jawe kuk hana gwenan.

2

¹ Ano walas, ëe mae habë ebe mae hap ale gulzim'in: Em ekakim kareknak altil srëm gwek. Hwëna aha mae nik de kareknak zarankam, desa de mas gweblan hap de Zini ki. Zen Bian Alap mo alp nakon zau'ura. Zen enho kles gwesin srëm Zini Kristus Yesus. ² Zen Zen nëbe mae hap Zënaka zerguku- nëno mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hipye. Hwëna nëno mae en moka hom. Zen hwëna kitak de okamanak de zini nëno mae mo kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip tilki.

³ Nen de Alap mo ol san enlala tatete naban ang ta gwenkam, dekam man tangan dam gwesinï, "Nen mese Alapsa tame lak." ⁴ Hwëna Alap mo ol san de ang gwe-gwen srëm nik de anakan gunnu, "Ëe mesë Alapsa tame tak," zen man boton gwe'ara. Kire zinik eiwa de enlalana hom tangan.*

⁵ Hwëna nen de Alap mo ol san enlala tatete naban ang ta gwenkam, dekam zëre onakore kwasang-kwasangna sa nëno mae mo enhonak bil gwe-gwer. Zep nen Kristen zini a kire nakon esa nënaka dam lasik gwibir: ⁶ Men zen anakan gunnu, "Ëe mesë Kristus hun zeraha-en gwek," zen dikire zëno kim kwasang naban gwë gwek.

Kristen bose zemka de kwasang gwibirida gwen hap de ol:

* 1:1 1:1 Yoh. 1:1 * 1:9 1:9 Mzm. 32:5; Ams. 28:13; Yes. 1:18 * 1:10 1:10 Rom. 3:9-20 * 2:4 2:4 Yoh. 14:15; 14:21-23

⁷ Ano dang tūinak de wenyā, ēe an ol ēsesa homē ale gulzim'in. Hwēna men desae orep ēsane gwe-gwekke, desaē etan ebe mae hap anakan ēse gulzim'in, "Kristen bōse omka em kwasang gwibirida gwen."* Zep ola an angkam en home ēsane gwe'an. ⁸ Yesus nonol nēbe mae hap de kwasang hap zēre mo timni ērak makan lōnezimki- nen dikim hen kirekam nēnaka kwasang gwibirida gwen hap. Zep kwasang hap de tawa ta gwibinni ansa bap nen blalen gwe-gwibin. Zen ēse en nik zen nēbe mae hap lwa gwizimdin. Sap dekam okama kawesinnik awe, nēno mae mo lowe henna man nwe-mase gwe-gwenan- san de Alap onakore ngatan de zilbir anenna kiye. Dekam kawesinni man jek-jak gwe-gwenan. ⁹ Zep zi de anakan gunkum, "Ēe ngatannakē gwē'an," hwēna zen de Kristen bōse zemka husus gwibirida gwenna, zen ki nama kawesinnik gwē'ara. ¹⁰ Diki men zen Kristen bōse zemka kwasang neibirida gwenan, zen zen ngatannak lowehe gwe'an. Kire zi mo enhonak kawesinni hom. Zep zen molya ahasa ora srēm san dep titi da gwibik. Zēna hen molya desan sek gwek. ¹¹ Hwēna men zen Kristen bōse zemka husus neibirida gwenan, zen nama kawesinnik lowehe gwe'an, hen kawesinni iwe ēbute halasen gwe'an. Zen hom anakan tame nu'in, "Ēe angkam ora srēm sanē sek gwe'an." Sap kawesinni in mes zēno mae mo nwena tahalebir-zimk.

Okamasa de ensa lwa gwibin srēm hap de ol:

¹² Kitak de ēKristen gwen wenyā, em in zen ano walaskam de gubirida gwen wenyaye. An zebē ebe mae hap ale gulzim'in, sap Bian Alap mes eno mae mo karek-karekna Yesus mo syala kon tap gulsuzimki.

¹³ Em in zene nonol Yesussu laibliblak, em in zebe Kristen zi mo bi wal makan lowe he'an. In zebē ebe mae hap ale gulzim'in, sap em mese tame lakmen Zen Alap han nonol lonesen nakon ē gwekaye.

Hen em ahakon in zene angkam laiblibla'an, em wal sei-siwirkim de gubirida gwen wenyā. In zebē hen ebe mae hap ale gulzim'in, sap em mese ētawa gwek- dōwal mo kigisa de kirekam zauk gublu kini gwen naye.

¹⁴ Zep tīngare ano walaskam de gubirida gwen wenyā, ēe mae habē ebe mae

hap ale gulzim'in: Sap em kitak mese Bian Alapsa tame lak.

Bi walkam de gubirida gwen wenyā, ēe mae habē ebe mae hap ale gulzim'in: Sap em mese Yesussu tame lak- men Zen Alap han nonol lonesen nakon ē gwekaye.

Wal sei-siwirkim de gubirida gwen wenyā, ēe mae habē hen ebe mae hap ale gulzim'in: Sap em mese Alap onakore sosonna ulink. Em ema Alap mo ola urensik gwe'an. In zebe dōwal mo kigisa yauk gublu kini gwe'an.

¹⁵ Zep auhu-kamana bahem etan enna lwa gwibin, hen okamanak de kire-kirena bahem enna lwabirida gwen. Men zen auhu-kamana ansa enna nola gwibirin, zen hom Biansa enna nola gweblanan.*

¹⁶ Sap kitak men desae okamanak enna ola gwibirin, an zen:

nēre mae mo tim nikore hole-hlena, nwekam de hlauunk de hole-hlena, hen bolte-bolte enlalana.

Zen kitak Bian onakore naka hom. Zen nēre mae mo auhu-kama tim nikon wet so gwenan.* ¹⁷ Auhu-kamana an sa jek-jak gwer. Hen auhu-kama hole-hlena, zen hen sa jek-jak gwer. Hwēna men zen Alap mo dwam gwibinni syal nei gwibirin, zen hēndep denaban sa lowehe gwer.

Kristus mo jal zi de hatazan hap de ol:

¹⁸ Ano walas, nen angkam aumwa hap denake lowe he'an. Zep men kirekam aumwa hap de yaklanak dep dena emsa tawa da gwibik, zen kirekam angkam lwa'an. Zen anakan emsa tawa da gwibik, "Kristus mo jal zini sa hata zala." Zep jal zini insa de ngeirblizan hap de zini angkam mes yaing gwezal. Zep man tanggan dam gwesi'in, "Nen angkam aumwa hap denake lowe he'an."* ¹⁹ Kristus mo jal zisi de ngeirblizan zini in nonola sap nēbon mae botonkam bitī gwe-gwezak, hwēna ki zep etan wet so gwe-gwek. Ei-wakam de bitī gwenanam, ki nama maka nēbon mae lowe he'an. Hwēna in mae hap ki lwak: Nen dikim anakan tame tabin hip, "Zen eiwakam hom bitī gwek."*

²⁰ Hwēna nen kire zisi ema tame la gwibirin. Sap nēbe mae hap Alap mes zēre mo Enhona hlē ta sonezimki. Zen in zebe eiwa de tawa tabinni dam ulsuk gwenan. ²¹ Ēe kimē ebe mae hap de ale gulzimdin hip enlala gwe'ak, ēe homē emsa anakan enlala gwibiridak, "Zen hom eiwa dena tame nu'in." Hwēna ēe ama emsa enlala gwibiridak, "Zen man eiwa de

* 2:7 2:7 Yoh. 13:34 * 2:15 2:15 Mat. 6:24; Yak. 4:4

* 2:16 2:16 Kej. 3:6; Mat. 4:3-10 * 2:18 2:18 Mat.

24:5; 24:24; 2Tes. 2:3; 1Yoh. 4:3; 2Yoh. 7 * 2:19 2:19 Yoh. 10:26-28; Kis. 20:30

tawa tabin niban botonkam denaban kles noso gwe'an."

²² A kire nakon esa Kristus mo jal zini insa de ngeirblizan zini insa dam lasik gwibir: Yesussu men zen anakan zersinni, "Zen nësa de ngaya tabin hip de Zisi hom"- zen zen. Kirekam de gunnu, zen man anakan de gun nuban apde në'an, "Bi Zem in hom Tane zemka zer soneka." Zep kire zini zen Eirzi-Biasa man teisyasi'ira. * ²³ Hen Yesussu de anakan zersinni, "Zen Alap mo Tanesa hom," dekam man hen dam gwesinin, "Zini in hen Bian Alapsa hom tame ta'ara." Diki men zen anakan gunnu, "Yesus Zen eiwa Alap mo Tane," ki zen mes eiwa Eirzi-Biasa tame soka.*

²⁴ Zen in zep, Kristus hup de ola men desa nonola kon emsa tawa da gwibik, emki desa dawem enkam enhonak gwiresik gwen. Zen diki dekam esa Eirzi-Bia han iaha-en gwer. ²⁵ Hen nen de kirekam ziaha-en gwenkam, dekam mese hëndep de lowehe gwen hap dena ulinkmen kirekam Yesus Zëna nësa gu-gubirida gwekaye.*

²⁶ An kitak mesë ep ale gulzimmn, sap zini man emsa ora srëm san dep titi da gwibirin. ²⁷ Hwëna Kristus mensa zëre mo Enhona nëbe mae hap hlë ta sonezimki, Zen nama eno mae mo enhonak lwa gwe'ara. Em in zebe aha zisi zen de emsa ol ësekam tawa ta gwibin hip leibirida srëm gwe-gwe'an. Sap Alap mo Enhona Zen eiwa denaka nësa tawa ta gwibiridakitak mensa Yesus hun dikim zeraha-en gwen hap dena dwam ei gwibirinye. Zen bëjen boton gwen. Zep Yesus en han de zeraha-en gwennak em tatem ëzauk gwen- Alap mo Enhona men kirekam nësa titi ta gwibiridake.*

²⁸ Zen in zep, ano walas, zëre han de zeraha-en gwen ennak em lowehe gwen. Ki Zën de etan lwahal zannak de zertowenkam, aha-ere enlakam esa ertower. Ki nen molye zëno nwenak saher hap ëhu-huk gwehek. ²⁹ Sap nen tawana, "Alap Zen lalak en nik gwë gwenda." Zen in zep tangan dam gwesik gwenan: Men zen dam-dam enkam lowehe gwenan, zen Alap mo wei-wik gun walas.

3

Alap mo walas de kirekam lowehe gwen

* **2:22** 2:22 Yohanis beyakam suratnak awe Kristen zini nënaka de dam tasik gwibin hip dena ale gulku - hen yasik tabin hip de zisi de dam tasik gwibin hipye. Bol zaun tanganna, Yesussu de taibliblankam, hen taibliblanna insa de gwën nakon enlala tatete naban goltrë gwen hap. Nonol tanganna nënaka de kwasang gwibirida gwenkam de goltrën. (1Yoh. 2:3-6; 2:9-10; 2:22-23; 3:10; 3:14-15; 4:1-6; 4:13-16; 4:18; 4:20-5:5; 5:12) * **2:23** 2:23 Yoh. 14:6-7

* **2:25** 2:25 Yoh. 3:15; 5:24; 6:40 * **2:27** 2:27 Yoh. 14:26; 16:13-14 * **3:1** 3:1 Yoh. 1:12-13; Rom. 8:14-17; Gal. 4:6-7; Ibr. 2:11-14; 12:5-10 * **3:2** 3:2 2Kor. 3:18; Plp. 3:21 * **3:8** 3:8 Yoh. 8:44 * **3:9** 3:9 1Yoh. 5:18

hap de ol:

¹ Emki ëenlala gwen: Bian Alap mes kwasangna nëbe mae hap soewhen tangankam golzimki, zep hëndep nësa gwibiridaka, "Em ano dang tini tabin walas." Eiwa, wehasa hom, nen eiwa zëno walas tangan!* Hwëna auhu-kama enlala zini molya nësa anakan tame da gwibik, "An Alap mo walas," sap zen hom Yesussu anakan tame dak, "Yesus Zen Alap mo Tane." ² Ano dang tininak de wenyana, nen an angkam eiwa zen- "Alap mo walas" kam de gubiridan wenyaye. Hwëna Zen hom nëbe mae hap golzimki- dekam de anakan tame gun hup denaye, "Alap mo walasna nen kirekam esa ëliweher." Hwëna nen tawana: Yesus de etan lwahal zankam, zëno kim esa ëliweher. Sap dekam damkam esa kara la gwer, zep zëno kim esa ëliweher.* ³ Zep nen men zene kirekam ëenlala gwe-gwe'an, "Ëe asa Lalak Zini Yesussu zertower," nen zebe nëre mae mo enhona lalak la gwibirin.

⁴ Zini men zen karekna nol gwenan, zen Alap mo olsa kim ja-ja nul gwenan. Sap kitak de karekna mensa zini syal nei gwibirin, zëno ausuna kitak Alap mo olsa dikim ja-ja gun hup dena. ⁵⁻⁶ Zep men zen Yesus hun zeraha-en gwenna, zen bëjen kareksa gol tine gwen. Sap nen tawana: Yesus Zen nëno mae mo karek-kareksa de ngan gulsuzimdin hip hata zaka. Sap Zëbon onak hom tangan- karek mae naye. Hwëna men zen karekna nol tine gwenan, zen Yesussu de tame tan srëm wenyana hen taibliblankan srëm wenyana.

⁷ Ano walas, men zen ora srëm san dep emsa titi da gwibirin, bahem salbirida gwen. Men zen dam-dam enkam ëzauk gwenan, zen diki zen Kristus nërtro'an, sap Zëna dam-dam enkam zauk gwenda. ⁸ Hwëna men zen karekna nol tine gwenan, zen eiwa dowal mo kigi mo bi gwibiridan walas. Sap dowal mo kigina in zen nonol lonesen nakon karek gonna kon gwesik hanaka, hëndep angkam nama gol tine gwenda. In zep Alap mo Tanana in hata zaka- zëno syal karekna insa dikim dri yulsublun hap.* ⁹ Zep Alap mo wei-wik gun walasna, nen bëjen kareksa de gol gwen ennak lowehe tine gwen, sap Alap mo Enhona, Zen enho nakon nësa golëgwë gwenda. Nen sap kie kareknak altil gwenan. Hwëna nen bëjen zëwe en

édohon gwe-gwen, sap nen an Alap mo sipni.* ¹⁰ Zep a kire nakon esa zisi tame la gwibir; "Zen Alap mo walas," ahaksa, "Zen dowal mo kigi mo walas":

Men zen dam-dam enkam èzauk gwenan, zen Alap mo walas. Hwèna men zen kirekam èzauk srèm gwe-gwenan, zen Alap mo walassa hom.

Hen men zen Kristen bose zemka kwasang neibirida srèm gwe-gwenan, zen hen Alap mo walassa hom.

Kristen bose zemka de kwasang gwibirida gwen hap de ol:

¹¹ Em kime èKristen gwèk, dekam zep anakan emsa tawa da gwibik, "Kristen bose omka em kwasang gwibirida gwen."

¹² Nen bap nen Kaen Bak mo kim ègwè gwen- men zen oso zemka zip sokaye. Zen in dowal mo kigi mo bi gweblan walas. Zen mae hap zip soka: Sap oso zem in dam-dam enkam Alap mo nwenak gwè gwèka. Hwèna zèna kareksa gol gwèka. In zep husus gweblaka.* ¹³ Zep aya-wal oso-wal, bahem tenggwanbirida gwen- auhukama enlana zi de emsa husus gwibirida gwen naye.* ¹⁴ Sap menkam nen juwen ora sane sek gwe'ak, hwèna angkam mese èngaya gwen hap de orana dam lasil. Nen zebe nère mae mo Kristen bose walya kwasang eibirida gwenan. Zen in zebe hen anakan nènaka dam lasik gwibirin, "Nen angkam èngaya gwen hap de ora sane sek gwe'an." Zep a kire nakon esa zisi tame la gwibir:

Kristen bose zemka men zen kwasang neibirida srèm gwe-gwe'an, zen nama tin hip de ora san sek gwe'an.

¹⁵ Hen Kristen bose zemka de husus gwibirida gwenana, zen nwe-masena apdenak- zi ta gwen zi nibanye. Kirekam de ègwè gwen zini, zen hen nama tin hip de ora san sek gwe'an.*

¹⁶ Yesus kim nèsa dikim ngaya tabin hip Zènaka sosok taka, nen dekon zebe anakan dam ulsuk, "Kwasangna zen kirekam." Zen in zep nen hen diki kirekam nen nènaka kwasang gwibirida gwen, hèndep nen hen nen nère mae mo timni sosok gul gwen- aha zisi dikim ngaya ta gwibin hipye.* ¹⁷ Hwèna emki èenlala gwen: Zi de talaha srèmkam gwè'anam, zen de anakan tame gu'unam, "Ano Kristen bosena wakim talahakam gwè gwenda," hwèna zen de mas gweblan srèmkam, dekam man tangan dam gwesinin, "Alap anakore kwasangna hom

tangan zèbon onakye."* ¹⁸ Ano walas, nen bap nen èk enkam Kristen bosyansa waba hap kwasang gwibirida gwen. Hwèna nen diki eiwakam nen kwasang gwibirida gwen- dawemsa de goltrei gwizimdinkim.

¹⁹⁻²⁰ Nen de kwasang kirekam goltrei gwizimdinkim, zen dekam zebe nènaka dam lasik gwibirin, "Nen an eiwa Bian Alap mo bi gwibiridan walas sake." Sap eiwa kirekam, hwèna nen kime Alapsa abe la gwenan, dekam zep hwèna titik gwen enlalana enhonak anakan hata gwenda, "Èe ba hap de Alapsa goltrei seblan hap?" Hwèna Alap Zen kitak zi mo enhona tame ta gwizimnira. Zep Zen man nèno mae mo enhonak de titik gwen enlalana insa nèp tame ta gwizimnira. Hwèna Zen hom kire hap nèsa husus gwibirida gwenda. Zen in zebe Alapsa de abe ta gwenkam nère mae mo enlalana anakan sè la sone gwibirin, "Èe an zère mo walas sake. Zep èe ba hap de titik gweblan hap?" ²¹ Ano dang tininak de wenya, nen de Alapsa abe tan nakon titik gwen srèmna, ki sap esa banakare mae hap saher srèmkam abe la gwer.* ²² Sap dekam anakane dam ulsuk gwenan, "Èe ama zère mo ol san hen dwam gwibin sin ang gwe-gwe'an." Kirekam de enho nakon titik gwen srèmkam abe tanna, dekam zebe ulin gwenan. ²³ An zen tangan zère mo ola- nen de desan ang ta gwen hap denaye:

"Ano tanena Kristus Yesusu em taiblilan, hen enaka em kwasang gwibirida gwen."*

²⁴ Men zen kirekam Alap zère mo ol san enlana tatete naban ang ta gwenan, zen mes zère han nèraha-en gwèk, hen Zen mes deban mae golèaha-en gwèka. Hen nèbe mae hap mes zère mo Enhona ing ta sonezimki, nen in zebe anakan dam ulsuk gwenan, "Eiwa, Zen mes tangan nèban mae golèaha-en gwèka."*

4

Mae hap de ol: Nen zère mo tawa tabin nikon esa yasik ta gwibin hip de zini dam lasik gwibir:

¹ Ano dang tininak de wenya, bahem n- en taiblirida gwen- zini men zen ebon mae onak anakan ègu gwe'an zalye, "Èe an Alap mo Enho nakore olsa de ebe mae hap ayang gul gwizimdin hip de zi." Sap yasik tabin hip de zini mes beyakam yaing gwèzak. Zep emki akasibirida gwen- dekam de anakan tame tabin hipye, "San

* 3:12 3:12 Kej. 4:8 * 3:13 3:13 Yoh. 15:18-25 * 3:15 3:15 Mat. 5:22; Why. 21:8 * 3:16 3:16 Yoh. 10:17-18;

15:13 * 3:17 3:17 1Tim. 5:8; Yak. 2:15-16 * 3:21 3:21 Ibr. 4:16 * 3:23 3:23 Im. 19:18; Mrk. 12:31; Yoh. 6:29;

13:34; 15:12; 15:17 * 3:24 3:24 Rom. 8:9 * 4:1 4:1 Ul. 13:1-5; Yer. 23:9-22

ha zëno mae mo tawa tabinni Alap onakorena? San ha Zëbon onakore naka hom?*

² Zi de damnak anakan tonbirida gwenna, "Kristus Yesus Zen eiwa zi tangankam hata zaka," zen dekam de dam tasin, "Zëbon eiwa mes Alap mo Enhona ing gwe heka."*

³ Hwëna zen de anakan gunkum, "Yesus zen zi tangankam hom hata zaka," kire zini zen Alap mo olsa hom ayang gul gwe'ara. Zen hwëna Kristus mo jal zi mo olsa ayang gul gwe'ara. Emsa mes anakan tawa da gwibik, "Kristus mo jal zini sa hata zala." Hwëna zëno enhona angkam man okamanak syal gwe-gwe'ara.

⁴ Ano walas, nen an hwëna Alap mo wei-wik gunnu, nen zebe yasik ta gwibin hip de zi mo tawa tabinni insa ja kul guk kini gwenan. Sap Alap mo Enhona men Zen nësa ing gwe hebiridaka, Zen Zensonon Zi niye. Dowal mo kigi mo enhona in zen auhu-kama enlala zinik ing gwehe gwenda, zen sosen naka hom.* ⁵ Yasik ta gwibin hip de zini, zen hwëna auhu-kama enlala zi. Zep zëno mae mo ol toranna hen auhu-kama enlala en san. In zep ahakore auhu-kama enlala zini desa i-san i-san neibirida gwenan. ⁶ Nen an hwëna Alap mo bi gwibiridanna. Zep nëno mae mo ol toranna, zen Alap onakorena. Men zen Alapsa tame dak, zen en zep nësa nasalbirida gwenan. Alap mo walaskam de gubirida gwen srëm wenya, zen zep nësa nasalbirida srëm gwe-gwenan. Nen dekon zebe anakan kles oso gwenan, "An eiwa Alap mo Enho nakore naka ayang gul gwe'ara," ahaksa, "An yasik tabin hip de zi."

Alap mo kwasangnak de lowehe gwen hap de ol:

⁷ Ano dang tininak de wenya, nen nënaka kwasang gwibirida gwen, sap kwasangna zen Bian zëre onakon nëp hata gwiziminzal. Tingan men zen kwasang naban lowehe gwenan, zen Alap zëre mo wei-wik gun walas hen Zënaka de tame tan wenya. ⁸ Men zen kwasang srëmkam lowehe gwenan, zen hom Alapsa tame da'an. Sap Alap Zen kwasang-kwasang enna. ⁹ Zen in zep Alap Tane aha-ere zemka nësa dikim ngaya tabin hip zer soneka. In zebe anakan dam ulsuk gwenan, "Eiwa, Alap mo nëbe mae hap de kwasangna mam tanganna."* ¹⁰ Nen home orep Alapsa enna ola gweblak. Hwëna Zen en sërkm nësa kwasang gwibirida gweka, zep hëndep Tane aha-ere zemka nëbe mae hap de kwasang hap zerguku-

nëno mae mo kareksa dikim ngan gul-suzimdin hipye.* ¹¹ Ano dang tininak de wenya, Alap in kirekam nësa kwasang gwibiridaka, zep nen hen kirekam nen nënaka kwasang gwibirida gwen. ¹² Zini nen hom tangane Alapsa nwekam hla la gwenan. Hwëna nen de nënaka kwasang gwibirida gwenkam, dekam zep nwe-mase gwe-gwenan: Alap man nësa golëaha-en gwe'ara, hen zëno kwasangna dekam zep nëno mae mo enhonak bil gwe-gwenan.

¹³ Zen mes zëre mo Enhona nëbe mae hap zerzimki, nen in zebe anakan dam ulsuk gwenan, "Nen mese Deban ëraha-en gwek, hen Zen nëban mae golëaha-en gwe'ara."* ¹⁴ Ëe zëre hon de ang ta gwen wenya, ëe kië ëre mae mo nwekam Yesusu hla la gwek. In zebë angkam anakan eiwa de gul gwizim'in, "Bian Zen eiwa mes Tane zemka zer soneka- okamanak de zisi dikim ngaya tabin hipye." ¹⁵ Zep men zen anakan gu gwenna, "Yesus Zen eiwa Alap mo Tane," kire zini zen mes Alap han zeraha-en gweka, hen Alap mes deban zeraha-en gweka. ¹⁶ Zep angkam nen mese tangan Alap mo nëbe mae hap de kwasangna tame uk, hen nen angkam ema tangan kwasangna insa blol eibi'in. Eiwa, Alap Zen kwasang-kwasang enna. Zep men zen kwasang naban lowehe gwenan, Bian mes deban mae golëaha-en gweka, hen zen mes Bian han nëraha-en gwek.

¹⁷ Kirekam de zeraha-en gwenkam, zen dekam zep zëre mo kwasangna nëno mae mo enhonak saltil gwenan, hëndep zen de bil gwenkam dekam saher srëmkam esa aumwa hap de klis gunnu Alapsa ërtower. Nen mae hap esa ësa her gwe srëm gwer: Sap nen kim nënaka kwasang eibirida gwenan, nen dekam Yesus mo kime okamanak lowehe gwenan. ¹⁸ Zep hap nen Alapsa anakan airi gweblan, "Zen sa nësa karek tabiri." Zi mo enhonak, Alapsa de airi'blan naban Alap onakore kwasangna in han bëjen siri nën. Alap onakore kwasang de nëno mae mo enhonak bil gwenkam, zen dekam zep Alapsa de airi'blan hap de enlalana jek-jak gwe-gwenda. Zep zi de nama Alapsa airi gwe-blanna, dekam man dam gwesin'in, "Zëno enhonak de Alap onakore kwasangna hom bil gwe'an." ¹⁹ Sap nonola Alap nësa kwasang gwibiridaka. Nen in zebe hen angkam Zëbon onakore kwasang naban lowehe gwenan.

²⁰ Zep zi de anakan gunnu, "Ëe ama Alapsa ensa lwa gweblanan," hwëna zen de Kristen bose zemka husus gwibirida

* 4:2 4:2 1Kor. 12:3 * 4:4 4:4 1Yoh. 5:4-5 * 4:9 4:9 Yoh. 3:16 * 4:10 4:10 Rom. 5:8-10 * 4:13 4:13 Rom. 8:15-16; 2Kor. 1:21-22

gwenna, zen boton tamna. Kristen bose zemka de kwasang gweblan srëmkam, zère mo nwekam de hla ta gwen naka, zen ki hwëna banakan de hla ta gwen srëm Zini Alap ensa enna lwa gweblan hap? ²¹ Sap Bian mes nësa gubiridaka, "Zini men zen Asa enna nola gweblanan, zen diki Kristen bose zemka zen hen kwasang gwibirida gwen."

5

Mae hap de ol: Nen dikim Yesussu taibliblan hap, Alap mes nëbe mae hap ola eiwa de gulzimki.

¹ Men zen Yesussu anakan daibli gweblanan, "Zen eiwa Alap mo Tane- nësa de ngaya tabin hip Dena," kire zini zen Alap mo wei-wik gun walas. Kire zini hen Bi zem Alapsa man ensa nola gweblanan, hen Alap mo wei-wik gun walas bose zemka man kwasang neibirida gwenan. ² Zep nen de Alapsa ensa lwa gweblankam, hen zëno ol san de enlala tatete naban ang ta gwenkam, dekam mes dam gwesin'in: Nen esa hen Bian mo tingare wei-wik gun walasna kwasang eibirida gwer. ³ Sap men zen Alapsa enna nola gweblanan, zen sa zëno ol san ang ta gwer. Hen zëno ol san de ang tanna hom nëbe mae hap dohonhon gwizim'in.* ⁴ Nen an Bian mo wei-wik gun walas. Zen in zebe auhu-kama hole-hlena ja kul guk kin'i gwenan. Hwëna desa de jaul guk kin'i gwen hap de sosonna, zen diki Yesussu de taibliblan en nakone ulin gwenan.* ⁵ Men zen anakan daibli gwebla'an, "Zen eiwa Alap mo Tane," zen zen auhu-kama hole-hlena insa ja nul guk kin'i gwe'an. Kire srëm wenya bëjen.

⁶ Kristus Yesus Zen eiwa zi tangankam hata zaka. Te-lidak son nakon in zep zëno tim nikon ho naban kala ban wet nosok. Zen ho en hom wet sok. Hwëna kala ban ho naban dang gulblun weina in kon wet nosok. Zep man tangan dam gwesin'in: Zen eiwa zi tangankam hata zaka.* Alap mo Enhona hen kirekam nëno mae mo enhonak eiwa gul gwenda, "Zen eiwa zi tangankam hata zaka." Hen Bian mo Enhona Zen Bëjen boton gwen. ⁷ Zep Bian Alap mes dekam de nëbe mae hap eiwa guzimdin hip dena dan-ahan goltreizimki:

⁸ Ahana hona in zen hlëve hezak. Ahana kala in zen wet sok.

Hen ahana Alap zère mo Enho.

Hwëna dan-ahare eiwa de gunnu in mo dam gulsunnu, zen aha-en. An zen: "Yesus Zen eiwa zi tangankam hata zaka." ⁹ Zen zep hen anakan lwa'an: Dan-ahare zi de banakare maesa eiwa gunnu, emaka laiblibirida'an. An hwëna angkam Bian Alap Zën dan-aharena inkam eiwa de gu'ura- nen dikim hen anakan taibliblan hap, "Zen Zen eiwa- zëno Tane naye." ¹⁰ Nen men zene Alap mo Tanena insa laibli gwebla'an, Alap man nëno mae mo enhonak kirekam hen eiwa de gul gwenda. Zen dekam zebe tangan anakan dam lasik gwenan, "An eiwa Zen tangan." Alap Zën mes ki kirekam nëbe mae hap eiwa de gulzimki, zep zi de kirekam Tane zemka taibliblan srëmkam, zen ki Alapsa gu gwebla'ara, "Zen boton tamna." ¹¹ Hwëna Alap sap mes anakan eiwa de gul gwizimki, "Ère mo Tane naban de zerahen gwen wenya kip, Èe mesë hëndep de èngaya gwen hap dena golzimk." ¹² Men zen Tane zemka taibliblankam nëraha-en gwe'an, zen mes hëndep de èngaya gwen hap dena nulin. Hwëna men zen nëraha-en gwe srëm gwe'an, zen hom nul in'in.

Aumwa hap de ol zim-zim:

¹³ Em in zen kirekam laibliblak, èe in zebë kire hap denaka de ebe mae hap ale gulzimdin hip dwam gwer- em dikim anakan ètawa gwen hap, "Èe mesë hëndep de èngaya gwen hap dena insa ulink.*" ¹⁴ Zep angkam mes tangan dam gwesik: Bian man nëno mae mo abena sal gwenda- nen de zëno dwam gwibin sin abe tankamyè. Nen in zebe saher srëmkam Alapsa abe la gwenan.* ¹⁵ Hen Bian de nëno mae mo banakare mae hap de abesa sal gwenkam, dekam mes dam gwesin'in, "Zen sa kiresa nëbe mae hap gol gwizimdi." In zebe kirekam ulin gwenan.

¹⁶ Zep em de ere mo Kristen bosesa anakan tol hla tanna, "Zen man ora dawem nakon syal he'ara," dekam Biansa em anakan abe tan, "Emki etan zini ansa ora dawem san dep dam tasik sonen." Dekam sa etan desa dam tasik sonera. Hwëna ahakorena sërkam tangan Kristussu de hli tankam syauk sun de ora san dep èsyalhe gwenan. Kirekam de zi hip èe homë emsa gubirida'an- zèbe mae hap de kirekam Biansa abe tan hapye. ¹⁷ Tingare kirekam-kirekamna, zen sap eiwa kitak

* 5:3 5:3 Yoh. 14:15; 14:23-24 * 5:4 5:4 Yoh. 16:33 * 5:6 5:6 Yoh. 19:34-35 * 5:7 5:7 Yohanis mo suratna ansa kim lun Latin olkam ale nul gwek, dekam zini man lun tangan awe mas gulku, "nëbe mae hap eiwa de gulzimdin hip dena ngatan zi mo langnak goltreizimki: Zen Bian Zëna, zère mo ola, hen zère mo Enhona. Hen dan-ahanna in, zen aha-en. ⁸ Hen okamanak de nëbe mae hap eiwa de gulzimdin hip dena dan-ahan goltreizimki..." Hwëna desa Yohanis hom ale gulku. Aha mas nuk. * 5:13 5:13 Yoh. 20:31 * 5:14 5:14 Yoh. 14:13; 16:23; 1Yoh. 3:21-23; Ibr. 4:16; 10:19-20

karek. Hwëna syauk sun dep de karekna hen ki. Hen syauk srëm san dep dena hen ki. Syauk srëm san dep de ëkarek gwen zi hip, em de Biansa abe ta gwenkam, Zen sa tap gulsuk gwizimdi.

¹⁸ Nen tawana, Alap mo wei-wik gun walasna nen bëjen kareksa gol tine gwen. Sap Alap zëre mo Tanena man nësa kara ta gwibirida, zep dowal mo kigī ba kon dep?– nësa golek de tabir tine gwen naye.*

¹⁹ Nëna tawana: Nen an eiwa Alap mo wei-wik gun walas. Hwëna tïngare auhu-kama enlala wenya, zen kitak dowal mo kigī mo irik gïnnik lowehe gwe'an. ²⁰ Hen nëna tawana: Ngaya Zini Alap mo Tanena mes hata zaka, hen Zen mes Bi zemka dikim tame tan hap dena nëbe mae hap golzimki. Nen kime Tane Zem in han taïblblankam ëraha-en gwek, zen dekam zebe hen Bi zeban ëraha-en gwek. Kristus Yesus Zen hen eiwa Alap, hen Zen Zen– ëngaya gwen hap de ausu naye. ²¹ Zep ano dang tïni tabin walas, yang tabin alap-alapsa aes eisibirida gwek.

* 5:18 5:18 1Yoh. 3:9; 4:4; Yak. 4:7; 1Ptr. 5:8-9

Yohanis mo surat ahana

¹ Suratna an, ère mo somol hap- mensa hen Alap ngaya gwen hap dam gulsukuke, hèndep walas zeban,

zi bogola abon onakon: *

Dawem! Èe ama emsa kitak kwasang gwibirida gwenan, sap nen apdekam Alap onakore eiwa de ol sane ang ta gwenan. Hen tingan men zen eiwa de ol san ang ta gwenan, zen hen man emsa kwasang neibirida gwenan. ² Nen mae habe nènaka kwasang eibirida gwenan: Sap Alap mes eiwa de ola nèno mae mo enhonak ing gul soneka, hen ola in molya nèbon mae onakon jek-jak gwek.

³ Bian Alap Tane Zem Kristus Yesus hun sa dawemna hen kwasang-kwasang zemka mamkam nèbe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer. Zen kirekam sa nèbon mae lwa gwer- nen de nama kwasang-kwasang naban eiwa de ol san ang ta tine gwenkamye.

Eiwa de ol san de ang ta gwen hap de ol:

⁴ Èe ama tangan sam gwesik eno ahakore walassa de anakan salbiri-dankam, “Zen eiwa de ol san ang ta gwe'an”- men kirekam Bian nèsa gubiridakake. ⁵ Ano dang üninak de weny, nen nènaka kitak kwasang gwibirida gwen. Kirekam de ep ale gulzimdinkim, èe ol èse san dep homè emsa tütü tabi'in. Hwèna men desae orep nèna èsane gwe-gwekke- desaè etan ebe mae hap èse gulzim'in.* ⁶ Kwasangna in a dekam esa oltrei gwizim: Bian mo ol san de ang ta gwenkam. Hen mam tangan weny, mensa nonol lonesen nakon ena èsane gwe-gwek, zen a kirekam moye: “Em enaka kwasang gwibirida gwen.”

⁷ Sap yasik tabin hip de zini bira! Zen beya nik è-è san namjanbiridanda gwe'an. Zèno mae mo tawa tabinni, zen a kirekam moye, “Kristus Yesus Zen zi tangankam hom okamanak hata zaka.” Zep zi de kirekam emsa gubiridanna, zen emsa de

yasik tabin hip de zi hen Kristus mo jal zi. Zèno mae mo teipsinni, zen sa hata zala. Hwèna zen in angkam zèno olsa ebe mae hap hamal hap ayang nul gwizim'in. † ⁸ Em hwèna ora dawem sane ang ta gwe'an, zep dawem enkam enaka kara la gwibik. Sap Alap ngatan zi mo langnak dawemna mam naka nèbe mae hap lam gulzim'ira. Hwèna eme etan aha ora san ang ta'ak, ki em molye dawemna insa ulink. ⁹ Anakan mana emsa yasik dabirink, “Em in namae Kristus hup de tawa tabin ennak langanak lowe he'an. Desa baes eibik. Èe mesè til kinin ora san hles yablak.” Hwèna kire zi mo enhonak Alap hom gwè gwenda. Diki men zen Kristus hup de tawa tabin ennak lowehe tine gwenan, zen diki kire zi niban Bian Alap Tane Zem Yesus hun enho nakon olèlowehe gwenda. ¹⁰ Zep zi de ebon mae onak srè de ora san dep de tawa tabinsi golhata zanna, bahem gola kon zer irin, hen bahem mae anakan gublun, “Dawem.” ¹¹ Sap em de kire zisi zer irinkim, em hen dekam mese jowenda-san de syal bose zem.

¹² Ano ola sap nama beyana- desa de ebe mae hap ale gul sonezimdin hipye. Hwèna ama enlala gwe'an, “Suratkam ba hap de.” Diki dawemna amjanbinkim de emsa èkkam tawa tabin hibè dwam gwe'an. Dekam nèno mae mo isrip-srina sa tangan taman kinil.

¹³ Eno we aya mo walasna- mensa hen Alap èngaya gwen hap dam tasibirki, dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. ‡

* **1:1** 1:1 Yohanis “somol”kam san ha somol tangan zikhip hom yap ki ale gulbiriki? San ha Kristen we hap ki “somol”kam ale gulbiriki? Ahaksa san ha diki gulk sun de ol blaorankam jemat hap “somol”kam ale gulku? Kirekam de dam gulsunkum, “walas” zem zen jematna iwe de zi. Mae hap mes yap kirekam gulk sun de blaorankam ale gulku: Kristen zi mo jal zi de anakan dam gulsun srèm hap, “Zen nara hap kirekam ale gulzimki?” Yohanis hen awe zère mo bosena man golzabeka- men kirekam hen zère mo Ol Dawem ale gunnuk golzabe gwekake. (Yoh. 13:23; 19:26; 20:2) Yunani olkam Kristen zi mo nol-nola, “zi bogol”kam nenbirida gwek- men kirekam angkam “penetua”kam nenbirida gwenanke. * **1:5** 1:5 Yoh. 13:34 † **1:7** 1:7 Kristus mo jal zi mo teipsin zi hip de ola, emki hlaun: Mat. 24:5; 24:24; 2Tes. 2:3-4; 1Yoh. 2:18-23; 1Yoh. 4:1-6 ‡ **1:13** 1:13 Ayatnak awe “we aya”kam hen “walas zem”kam, san ha Yohanis etan gulk sun de ol blaorankam ale gulzimki? Kirekam de lwankam, zèno dam gulsunnu, zèwe de jemat hen jematna iwe de Kristen zi- men desa Yohanis zèna dekam golègwè'ankake.

Yohanis mo surat dan-ahanna

¹ Ère mo dang tīnīnak de waslasna Gayus Bak hap,

zi bogola abon onakon.*

Dawem! Èe ama emsa kwasang gwe-weblanan, sap nen apdekam Alap onakore eiwa de ol sane ang è gwenda.

² Ano dang tīnīnak de waslas, èe ama Biansa abe ta gwenan- em dikim dawemkam hen sang-sang srēm kam gwè gwen hap, men kirekam hen eno enhona dawemkam hen tatetekam lwa gwe'arake.

³ Èe ama tangan sam gwesik- nēr hom kim nēre nik mo Kristen bōse walya ebe hap dena asa anakan nenbla zakye, "Eno waslasna Gayus Bak eiwa dawemkam tangan eiwa de olak tal gwesī'ira, hen desan en ang gwe-gwe'ara." ⁴ Ano isrip-sri gwibin tanganna zen in zen- ère mo walaskam denaka de kirekam salbirida gwen naye, "Zen nama Alap onakore eiwa de ol san ang ta gwe'an." †

Kristus mo nganak de syal ta gwen zisi de mas gwibirida gwen hap de ol:

⁵ Ano dang tīnīnak de waslas, èe ama eno syala sam gwesik gwibirin. Zini men zen Kristus mo ngana è-è san namjan-blanda gwenan, ‡ eno ènak kim yaing gwe-gwenanzal, em ema desa dawemkam mas gwibirida gwenda hen lup gulin gwenda-sap eno tamē tabin srēm zi mae naye.

⁶ Zep kim etan lwan dahal gwenanzal, zen man awe de aya-wal oso-walya tagal gwennak ebe hap dena anakan donbirida gwenanzal, "Gayus zen dawemkam nēsa kwasang gwibirida gwenda." Em esa sam gwesī- etan de sek gwezan wenyā ansa de ora san dep mas gwibiridankamye. Sap dekam Alap mo bosesae teip gulsuk gwebla'ara. ⁷ Zini in Yesus hup de ol dawemsa de gol haladan hap sek gwe'an. Zep zen anakare enlala naban sek gwe'an, "Èe homē Yesussu de tame tan srēm zisi blol eibirida'an. Zen diki Yesussu de tame tan wenyik sa totoresā asa mas neibirida gwer." ⁸ Zep nēbe mae hap man tangan sam gwesī'in- kire zisi de lup gulin gwen naye. Sap dekam nen ema zēno mae mo syal dawemna iwe mas ta'an-

Alap onakore eiwa de olsa de gol halada gwennakye.

⁹ Èe kiē sap suratna nonol tīngare langna iwe de Kristen zini ebe mae hap ale gul sonezimk- em de kirekam Kristus mo nganak de syal ta gwen zisi lup gulin gwen hap denaye. Hwēna Diotrefes Bak zē-en de mam gwen hap dwam gwe-gwenda. Zen ano mae mo ol san bējen ang gwen. ¹⁰ Zep aen de hata zankam dekam asa emsa damnak tonbiridazal- zēno karekna mensa abe mae hap gol gwizimniraye, asa de totore olkam tonsubirida gwenkam. Hwēna asa en hom ki karek ta gwibirida. Hwēna Kristus mo nganak de syal ta gwen zini men zen zēno ènak yaing gwe-gwenan, zen hom mae gol zem kon lup gulin gwenda. Hwēna men zen sap lup gul irin hip èhohle gwe-gwenan, desa hwēna man anakan jalse gwibirida gwenda, "Eme lup ul in'ik, èe asa emsa jemata an kon golēalsa soner."

¹¹ Zep ano dang tīnīnak de waslas, nen bap nen karek gol gwen zi mo lowehen san ang è gwen. Diki dawemsa de gol gwen zi mo lowehen en san nen ang è gwen. Men zen dawemna syal nei gwibirin, zen Alap mo bi gwibiridan wenyā zen. Men zen karekna nol gwenan, zen hom Alapsa tame da'an. ¹² Emki dawemkam Demitrius Baksa zer irin. Zen hen mes eiwa de olak tal gwesīki, hen tīngare awe de Kristen bōse wal om man tangan sam neisik gweblanan. Èe ère mo wal bōse walya ban zebē emsa en sonebla'an, "Zini an dawemna." Hen enā tawana: Ano mae mo ola zen eiwa dena. §

¹³ Ano ola sap nama beyana- ebe hap de ale gul soneblan hap denaye. Hwēna èe ama enlala gwe'an, "Suratkam ba hap de."

¹⁴ Sap nabakam asa emsa duweblazal. Zen dekam esa dawemkam lora.

¹⁵ Dawem! Em Alap mo taha terenake gwè gwenda. Awe de eno aya-wal oso-walya dawem ensa ep nol sonebla'an. Ano mae mo dawem gol sonemna ansa emki iwe de aya-wal oso-wal hap aha-en aha-enkam ayang gul gwizimdin.

* 1:1 1:1 Yohanis awe hen zēre mo bosena man golzabeka- men kirekam zēre mo Ol Dawem ale gunnuk golzabe gwekake. (Yoh. 13:23; 19:26; 20:2) Yunani olkam Kristen zi mo nol-nolkam de wenyā, "zi bogol" kam nenbirida gwek- men kirekam angkam "penetua" kam nenbirida gwenanke. Mae hap mes yap bōse zemka golzabeka: Kristen zi mo jal zi de anakan dam gulsun srēm hap, "Suratna an zen ale gulku." † 1:4 1:4 "Walaskam dena" mensa Yohanis awe enlala gwibiridaka, zen tīngare zini men zen zēbon onakon Yesussu daīblīblakke. ‡ 1:5 1:5 Men zen Kristus mo nganak è-è san namjanbiridanda gwek, zen ahakon Yohanis mes yap lup gul sone gweka. § 1:12 1:12 Yohanis suratna an Demitrius Bak hon mes yap gol soneka.

Yudas mo surat

¹ Suratna an tingare Alap mo hlil irin wenya ebe mae hap.

Em Bian Alap mo kwasang gwibiridan wenya,

hen Kristus Yesus man emsa kara ta gwibi'ira.

Kristus hon de babu gwen zini, Yakobus Bak mo osona Yudas onakon.*

² Dawem! Diki Alap Zën sa kae-kaena hen kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap gol gwizimdi. Hen nen zëno taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Emsa de yasik tabin hip de zini mes ebon mae onak sowëkam bitì gwezal, hwëna Alap sa karek tabiri.

³ Ano dang tininak de aya-wal oso-wal, ëe sap dawemkamë akasik gwe'ak- sangankam de ebe mae hap ale gulzimdin hip. Hwëna dekon zebë sak: Emsa de yasik tabin hip de zini mes ebon mae onak bitì gwezak. Ëe ama sap menkam kalang gwek- hëndep de lowehe gwen hap denaka de ebe mae hap ale gulzimdin hip, men desa Kristus nëbe mae hap syal gwibir-zimkike. Hwëna angkam nabakamë suratkam emsa titì tabi'in-dekam de nëre mae mo Kristussu de taïbliBlan hap dena insa golluwe gwen hap. Sap Alap srën-srënkam hom ëngaya gwen hap de ola gol gwizimnira, hwëna Zen mes aha-en zëre mo hlil irin zini nëbe mae hap golzimki- nen dikim karek-karek nakon wet so gwen hap denaye.

⁴ Hwëna emsa de yasik tabin hip de zini in mes aningkim ebon mae onak bitì gwezak. Zëre mae mo karek-karek nakon, zep dam gwesik gwe'an: Zen Alapsa de tame tan srëmna. Zen man anakan titì da gwibirin, "Alap Zen kwasang-kwasang enna, zep Zen molya nësa kahalo en hap karek tabirki." Zen ëk enkam man ëgu gwanan, "Ëe an Kristen zi," hwëna zëno mae mo tawa tabinni in, dekon zep nwe-mase gwe'an- san de nëre mae mo Teipsin Zini Bian Yesussu de anakan gublunna kiye, "Zen aban apdenak." Zep Alap orep mes kire zini zëre mo ol ale gunnuk karek tabin hip gu-gubiridaka.

⁵ Em sap ansa orep mese ëtawa gwek, hwëna ëe ama etan emsa enlala sobirida'an: Bian orep mes Israel mo auyan-azana Mesir kon gwiswe soneka. Hwëna men zen Zënaka daïbliBla srëm gwek, desa hwëna man timbwas tabirki.*

⁶ Alap zëre mo dam taha nakore zini hen kirekam gweibiridaka: Men zen zëre mae mo syala kon de wet so gwen hap ësonon gwek, zep hëndep zëre mo lowehe gwenna hli nuk, Alap zep desa okama otdenak de bwi kawesinnik kang gul neka. Zen zëwe besi dokotkam de tahalebin nik lowehe gwenan. Alap mo klis gun hup de yakla yalak kim de hata'ak, Zen dekam sa desa sërkam karek tabir zira. ⁷ Ë yala Sodom hen Gomorak de zini, hen zëno golek de ë-ë san de zini, zen hen zëno mae mo kim ëkarek gwek. Zen man ëkahalo soston gwek hen totore-totore swisa nulin halasen gwek. Zep Alap in kim syaukkum timbwas gulku, Zen dekam tingare zi hip de ërak hap kang gulku- dekam de anakan tame gun hup, "An kirekam sa hen karek gol gwen zini tinsik gwen srëm syauknuk hëndep denaban lowehe gwer."*

⁸ Emsa de yasik tabin hip de zini in, zen hen kirekam zëre mae mo eisirkim de hlaun sun ang ta gwanan. Zen dekam zep zëre mae mo timni ëkahalo gwe-gwenkam kun da gwibirin. Zen hen teipsin tangan Zini Alapsa man enlala në gweblanan, "Zen soston tangan naka hom." Hen ngatan zi mo langnak de teipsin-teipsin wenya man lamang da gwibirin. ⁹ Alap mo dam taha nakore zini Mikayel, zen sap wal bose wal zem onakon hen teipsinni, hwëna sap kirekam zen hwëna hom dowal mo kigisa lamang taka. Zen kim dowal mo kigi naban Musa mo tokna naman-man ëblaka, mae hap, "Diki ëe asa zerhal," dekam Mikayel Bak kim jalse gweblaka, zen hom zënaka boltere taka. Hwëna zen man sap'nen gubluka, "Zen diki Bian Zën sa emsa karek tala." ¹⁰ Hwëna yasik ta gwibin zini in, zëna mensa tame nul srëm gwe-gwenan, desa man lamang nul gwanan. Zëno mae mo enlalana totore-totore hole-hle en- gwe mo kim. Zep desan de ang tankam, zep sa hëndep ëtimbwas gwer. ¹¹ Kwasang tol, kire zini zen ëngalap gwe-gwen, sap zen zen sa Alap mo sërkam de jala hla nul. Zen Kaen Bak mo gwën karek san ang ta gwanan. Men kirekam hen Bileyam Bak te-ala en hap Israel mo auyan-azana kahalo san dep yasik tabirkike, zen hen zëno kim de lowehen hap mes ësam gwesik. Yasik tabin hip de zini in hen Kora Bak han apdenak, sap zen Alap mo gwibiridan nakon de wet so gwen hap golëilman gweka. Desa hen sa Alap timbwas tabiri- men kirekam hen Kora Baksa timbwas takake.*

¹² Kristen zini em kime apdekam tembane ta gwanan, dekam hwëna yasik tabin

* 1:1 1:1 Mat. 13:55; Mrk. 6:3 * 1:5 1:5 Bil. 14:29-30 Bileyam: Bil. 22:1-24:13; 25:1-3; 31:16. Kora: Bil. 16:1-35.

* 1:7 1:7 Kej. 19:1-24 * 1:11 1:11 Kain: Kej. 4:3-8.

hip de zini in man tangan eban mae de ësiri gwenkam ësam gwesik gwenan. Hwëna dekam eno mae mo tagal gwenna in molya sam gwesik gwëk, sap zen in enlala kwae naban. Zen saher srëmkam tembane ngalap-ngalap naban bitì gwe-gwenan. Zen zëna en naka de tai'zi gwibin hip ëdwam gwe-gwe'an. Zen in boton hap de o kawenna kiye. Nglinak de hla tankam, sap de o hap ëhë'ho gwen. Hwëna asesena kim de tai'inka, dekam sa srën san dep ata tala, zep hëndep bëjen il fin. Zen san de tèn tamlenak de të gwen srëm tenya kiye. Tamle gwenak sap de eini kip duwebin, hwëna eini hom. Zen men kiye- san de te de sa naban hëndep zir gwenna. Zen toton bëjen danna tèn. ¹³ Yasik tabin hip de zini in, zen hen men kiye- hi de sërkam ngëp-ngëp gwenna. Dekam desyana man alpnak yaing ta gwenanzal. Zini in hen kirekam: Totore kirekam-kirekamsa de gulin hala serankam saherak zënaka kang nul gwenan. Zen hen, keisni men zen Alap mo irik gin nikon ëllman gwëkke, zëno mae mo kim lowehe gwenan. Keisni in zep nglinak totorea ora srëm san ëtë nasen gwenan. Hwëna Alap mes zëbe mae hap bwina sërkam de kawesin tangan naka hamal gulzimki- zao de lamkam kang gulnen hap denaye. †

¹⁴ Orep de bongna Hanok Bak, Adam onakon de auyansa aïtbinni, zen tujuna zen.* Zen man ngein sin dep denaka hamal hap gu-gubiridaka- nësa de yasik ta gwibin zisi de Alap karek tabin hip denaka. Zep anakan hamal hap gu-gubiridaka,

“Bira, Bian man zëre mo dam taha nakore zi niban golëyaing gwen hap golek de gwe'an zala. Zen beya en tangankam golëyaing gwe'an zala-ribu-ribukam, ¹⁵ dekam de tngare zisi klis gun hup. Alap Zënaka de tame tan srëm wenya, desa sa karek tabiri. Sap zen kirekam-kirekamsa Alap mo dwam gwibin srëm san nol gwenan, hen man donsuk weblanan.”

¹⁶ Kirekam de yasik ta gwibin zini in, zen man ëtonsuk tine gwenan, hen aha zi en mo kareksa donbirisen gwenan. Hwëna zëna ki zëre mae mo hole-hle san ang ta gwenan. Zen hen zëre en mo bosesa boltere nul gwenan, hen aha zisi botonkam anakan bën-jana da gwibirin, “Em in airis”- dekam de beyakam zëbon mae osan de ang tan hap ësyal-syal gwen hap.

† **1:13** 1:13 Keisni sap bëjen ëllman gwen. Hwëna Yudas mo olak awe kirekam. Enlalana dikì kei'i de kara ta gwibin hip de Alap mo dam taha nakore zi. Zen ahakon dowal mo kigì mo yasik tabin sin ang tak, dekon zep ëllman gwëk.

* **1:14** 1:14 Kej. 5:18-24 † **1:18** 1:18 Yudas mo alena awe, Kristen zisi de swrë ta gwibin hip dena, aha dam gulsunnu anakan, “Aumwa hap denak, dekam zini sa Alapsa swrë da gwer.” (2Ptr. 2:18-20; 3:3-4; 1Yoh. 2:16-17; Ef. 4:17-19; 1Kor. 2:14)

Tatetekam de lowehe gwen hap de ol:

¹⁷ Hwëna ano dang tìnak de wenya, hamal hap de ola mensa Yesus mo dam tasibin zini ebe mae hap ayang nul gwizimk, desa bahem tangan eiti gwibin. ¹⁸ Zen ol tan-tanna an desa ebe mae hap nol gwizimk:

“Aumwa hap denak, dekam zini sa Kristen zisi swrë da gwibir. Zen zëre mae mo auhu-kama hole-hle en san sa ang ta gwer-Alap mo dwam gwibin srëm san.” ‡

¹⁹ Zen in zep hëndep kire zi mo syala kon ema ëhliwe gwenan. Zëno mae mo enlalana auhu-kamana awe en dep dena. Sap zëbon mae onak Alap mo Enhona hom.

²⁰ Hwëna ano dang tìnak de wenya, ebe mae hap men kire enkam Alap taiblibin hip de ola golzimki, em zao en étal gwesik, hen zao en étatete gwëk. Hen Alapsa em gu sonebla tine gwen— zëre mo Enho nakore sosonkam. ²¹ Alap mo kwasang-kwasang ennak lowehe gwëk. Dekon bahem wet so gwe-gwen. Anakare enlala naban em Bian Yesusu ës gweblan, “Zen aumwa hap denak sa nësa kwasang gwibiridala, hen hëndep de lowehen hap dena dekam sa nëbe mae hap golzimdi.”

²² Men zen Kristusu de taibliblannak étatete gwe srëm gwe'an, desa emki enlala kwasang-kwasang naban étatete gwen hap titi ta gwibin. ²³ Men zen syauk sun dep de ora san ang ta'an, emki ora dawem san dep alal gul gwen. Hen emki kwasangsa tngare zi hip goltrei gwizimdin, hwëna deban hen emki anakan eairi gwen, “Zëno mae mo kwaena bap zen abon mae onak hlimirin.” Sap zëno mae mo auhu-kama en hap de hole-hlena in, zen san de kwaena kiye.

²⁴⁻²⁵ Nësa de ngaya tabin hip de Zini Alap, Zen sosonna, hen Zen man zëre mo taha terenak nësa kara ta gwibirida. Zen molya syauk sun de ora san dep nësa kara ta sonebirki. Hëndep aumwa hap denak Zen sa nësa zëre mo ngatannak dep kwang guluda hala. Nen dekam enho kles gwesin srëmkam esa isrip-sri tangan naban zëwe lowehe gwer. Zep nëno mae mo Teipsin Zini Kristus Yesus onakon dikire Alapsa boltere da gwëk hen zëno bosena teip nulsublunda gwëk. Sap tngare dawemna hen sosonna zen Zëbon en lwa'an- sap nonol lonesan naban, angkam, hen hëndep denaban. In eiwa tangan.

Hamal hap de ola mensa Yesus Yohanis hip golblakake

¹ Ola an mae hap dena: Alap mo ngein sin de kalang goltrezimdin hip- mensa Kristus Yesus hup goltrëblakake, dekam de Kristussu de betek gweblan zi hip anakan tan-tan gulzimdin hip, “A kirekam sa nabakam jower.” Dekam zep Yesus zère mo dam taha nakore zisi abon osan dep zer soneka- zen de abe hap ayang gulblun hap. Ano bosena Yohanis. Ëe an hen ahana- Kristussu de betek gweblanna. ² Ëe men desaë Alap onak kitak kara guk, Ëe dekam zebë bukunak awe ale guk. In zebë emsa damnak anakan tonbirida gwe'an, “An eiwa Alap mo ola- mensa Kristus Yesus hamal hap nèbe mae hap golzimkike.” ³ Zini men zen de hamal hap de ola ansa aha hap baca nul gwizim'ik, hen men zen ësane gwenkam i-san i-san nei gwibi'ik, zen hë'ho gwibin nika sa Alap onakon hla nul. Sap molya holo gwek dekam sa ki lwal.

Yohanis mo nonol lonesen ol:

⁴⁻⁵ Aya-wal oso-wal men zen Asia mo langnak de tuju enkam de jematnak lowehen da'anke, Ëe an Yohanis ama ebe mae hap ale gulzim'in:

Alap in Zen gwë'ara, Zen orep mes gwëka, hen zëno gwënna molya topse gweblak. Enho zem, Zen tuju nwe-masekam zinik syal gwe-gwenda.* Alap Zëna, Enho zem, hen Kristus Yesus mae sa kwasang-kwasangna ebe mae hap mamkam nol gwizim. Hen nen zëno mae mo taha terenak esa lowehe gwer.

Sap Yesus Zen Zen- Alap hap denaka de tatetekam golluwe gwen hap de Zi niye,

hen tin nikon de nonol ngaya gwen Zini. Zen hen Zen- teipsin tanganna, auhu-kamanak de teipsin-teipsin nikonye. Zen nësa kwasang gwibiridaka, zep tilki. Nëno mae mo karek-karekna dekam zep zère mo kalkam ngan gulsuku- te-lidak son nakon kim wet soblakke.

⁶ Zen dekam zep nësa Bi zem Alap onak dikim lowehe gwen hap siri gulsuku-

dekam de Alap mo golak de syal ta gwen zi mo kim hëndep denaban zëno bosesa teip gulsuk gweblan hap.

Kristus Yesus Zen Zen- teipsin tangan Zi niye.

Tingare sosonna zen Zëbon sa hëndep denaban lwa gwer. In eiwa!

⁷ Bira! Angkam man hata'ara! Ëe, Yohanis, mesë but de zerati gwe zannak hla ta guk. Kitak de zi de etan ëngaya gwenkam zen kirekam sa hen hla da gul, sap men zen hen dang nulblik. Tingare auhu-kamanak de zini gosa sa dablal. In eiwa kirekam tangan sa ki lwal! In eiwa tangan! ⁸ Alap man nësa gubirida'ara:

“In eiwa kirekam sa lwal,

sap Ëe an nonol lonesen nakore Zi, hen aumwa topnak de Zi.

Ëe orep mesë gwëk, hëndep angkam gwë'an.

Ano gwënna molya topse gwek.

Kitak de sosonna zen Abon onak.”

Yohanis kim Yesus hup dena esirkim hlaulukuke:

⁹ Ëe an Yohanis. Nen Kristus hon de ang ta gwen wenyä apdekam kareksae oltowe gwenan. Sap sa nësa kire hap karek da gwibir, sap nen anakare enlala nabane lowehe gwenan, “Nen mese Kristus mo irik ginrik bitü gwëk, zep ki nësa neibirida gwe'an.” Asa zep hëndep lang tekna Patmos san dep hiri dak, sap Ëe ama Alap onakore Yesus hup de ol dawemsa gol halada gwëk. ¹⁰ Nër hom de Hari Minggukam,† asa dekam Alap mo Enhona bi gweblaka. Dekam zebë ère mo tahan san sramin auku makare ol yawalsa sakanakan kim asa gublukaye,

¹¹ “In desa kara gu'ura emki bukunak ale gun. Bukuna desa tujukam de jemat hap gol sonezim- men zen Asia mo langnak de tujukam de ë-ënak lowehe song gwe'anke. Ë bosome-sena: Efesus, Smirna, Pergamus, Tiatira, Sardis, Piladelpia, hen Laodikia.”

¹² Ki zebë tahan san mae hap lero gwëk- “An nara asa tonbla'ara?” Dekam zebë tuju enkam de lampuna hlaluludak- emas nakon de syal gweblandan

* **1:4-5** 1:4-5 Yohanis awe anakare enkam ale gulku “tujukam de enho”kam. Dam gulsunnu san ha, “tuju enkam de jematsa de kara ta gwibin hip de dam taha nakore zi.” (Why. 1:16; 1:20) Ahaksa aha dam gulsunnu, “Alap mo Enhona- men zen tuju nwe-masekam zinik syal gwenda gwendake.” (Yes. 11:2) Nomor tujuna, zen hen bukunak awe gul sun de ol blaoran makan ale gul gwëka. Tuju mo enlalana, “sowehen tangan.” † **1:10** 1:10 “Hari Minggu” desa Yohanis “Bian mo yakla”kam ale gulku. Orep de ëKristen gwen zini Hari Mingguasa man nen gwibik, “Bian mo yakla”kam. Zen mae hap kirekam Mingguasa nen gwibik: Sap Yesus Zen Minggukam tin nikon ngaya gwëka. ‡ **1:13** 1:13 Insa “Zi Tangan makan”kam ale gulku, Yohanis man enlala gwëka- men dekam Daniel Bak hamal hap Kristussu ngatan zi mo langnak hla taka. (Dan. 7:13-14) Zao man anakan hla taka, “San de zi tangan.”

naka. ¹³ Tujukam de lampuna in mo ng'irinnik, zao zebè Zini hla tak- Zi Tangan makan, † baju blal ala son naban hēndep tana tahannak nyausubluk. Hen emas nakon de syal gwibin biti yawalsa dauklu, hēndep bik dannak hatak. ¹⁴ Nol alana ngap-ngapna- men kiye, but ngap-ngapna. Nwena syauk makan nihitilbli'ak. ¹⁵ Tanana man nalilingtilbli'ak- men kiye, tembaga ēse ang gunnu. Hen zēno ol-gun aukuna men kiye- ho li yawal zannun aukuna. ¹⁶ Dam tahakam tuju enkam keisni teirensi'inka. Zēno mahala san de nēbok eiha-ngi eiha-ngi ben-benna kiye. Nwe-masena man ngatan gweblaka- men kiye, yakla nwe ngatanna kim bolak zauk gwenda.

¹⁷ Ēe kimè hla tak, ki zebè zēno nwenak zi tok makan zanzak. Hwēna ki zep zè dam tahakam asa towanbla ineka- anakare ola ban,

“Bahem airin. Ēe an nonol lonesen nakore Zi, hen aumwa topnak de Zi. ¹⁸ Ēe an Zen- ngaya gwen hap de Ausuna. Ēe mesè sap tik. Hwēna emki Asa hla tan: Ēe asa hēndep denaban gwè gwer. Tingare sosonna Abon- dekam de zisi gubirida gwen hap denaye, ‘Angkam mes zaunun- em dikim tin hip dena.’ Hen kuncina Abon onak lwa'ara- dekam de juwen zi mo langsa gulhlu irin hip denaye.

¹⁹ “In desa ki kara gu'ura, emki bukunak ale gun. Sap in angkam dep dena, hen ngein sin dep dena. ²⁰ Tujukam de keisni hen tujukam de lampuna insa hlaluludala, zen gulk sun de ol blaoran makan. Tujukam de lampu emasna in, zen Asia mo langnak de jemat-jemat. Tujukam de keisni insa ano dam tahanak hlaluludala, dam gulsunnu, Alap mo dam taha nakore zi- tujukam de Asia mo langnak de jematsa de kara ta gwibin hip dena.”

2

Ēna Efesusk de Kristen zi hip de surat:

¹ Yesus ki zep asa gubluka, “Ola ansa emki ale gul sonen:

Efesusk de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip, Yesus onakon:

Ēe an tujukam de keis nibare Zi. Dam tahakamè teirensik gwe'an.

Hen Ēe an tujukam de lampu emas nabare Zi.

² Ēe eno mae mo syal gwibinni kitak tawana. Em abe hap de syala dohon-hon tangan nakae ol gwek, hen dawemkame tatem ēzauk gwek. Hen Ēe tawana: Em karek gol gwen zi niban home olēsiri

gwe-gwek. Hen men zen zēnaka nenbirida gwek, ‘Ēe an Yesus mo zer sonen zi,’ hwēna em mese sap desa akasibirida gwek, hēndep dekam zebe ahakorena anakan tame la gwibik, ‘An nēsa de yasik tabin hip de zi.’ ³ Emsa mes ano bose hap karek da gwibik, hwēna em ema ēenlala gwe-gwek, ‘Sap sa ki asa zēbe hap de jal hap neibirida gwer, hwēna ēe molyè kim baes ēblak.’ ⁴ Sap eiwa, kirekame lowehe gwek, hwēna angkam em a dekone mo ēsyalhe kini'an: Orep eno mae mo kwasang-kwasangna mamna. Hwēna angkam mes betek gwer. ⁵ In zep em ere mae mo karek-karek nakon ēhalen. Sap em mese ere mae mo nonol lowehen dawem nakon ēlanga gwesil. Men kirekame nonol lowehe gwek, kirekam em etan lowehen. Dekon de ēhalen srēmkam, ki dekam asa eno mae mo jemat hap de lampuna insa gulsul. Dekam kawesinnik esa etan lowehe gwer. ⁶ Hwēna aha-en ki dawemna ebon mae onak lwa'an: Men kirekam Nikolaus Bak yasik tabin hip de zini gwēka, kirekam de lowe henna em ema hwa kulsuk gwenan- Aena men kirekamè hen hwaulsuk gwenanke.

⁷ Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gulzim'ira, zen desa em ēsal gwen.

Men zen de tatem ēzau'uk, Ēe asa zēbe mae hap golzim- dekam de hēndep de gwèn hap de tetan dansa twinbin hip, Alap mo nganak denaka.”

Ēna Smirnak de Kristen zi hip de surat:

⁸ Yesus ki zep asa gubluka, “Ola ansa emki ale gul sonen:

Smirnak de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo

dam taha nakore zi hip,

Yesus onakon:

Ēe an nonol lonesen nakore Zi,

hen aumwa topnak de Zi.

Ēe mesè sap tik, hwēna ama etan ngaya gwek.

⁹ Ēe tawana: Em tahalha zi, hen kareksa de goltowe gwen zi. Hwēna eiwa dena, eno mae mo ngatan zi mo langnak de kire-kirena beya tanganna. Ēe tawana: Yahudi zini man emsa lamang da gwibirin. Zen sap man zēnaka nenbirida gwenan, ‘Ēe an Alap mo hlil irin weny,’ hwēna zen mes angkam dowal mo kigi onak bitī gwek. ¹⁰ Bahem ēairin. Ēe ama emsa gubirida'an: Emsa sa ahakon dowal mo kigina bwinak yal gul nera- emsa dikim akasibiridan hap. Yaklana dare taha-tap enkam esa jalom ēk tihinak karekkam loweher. Hwēna tatem em anakare enlala

naban ëzaun, 'Sap sa asa dameral.' Ki dekam asa ebe mae hap hëndep dikim lowehe gwen hap de mire sigina lop tazim.

¹¹ Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gulzim'ira, zen desa em ësal gwen.

Tatem men zen de ëzau'uk, zen molya noltowek- mensa nen gwibirin, 'Hëndep de tïn hip dena.' ¹¹*

Ëna Pergamusk de Kristen zi hip de surat:

¹² Yesus ki zep asa gubluka, "Ola ansa emki ale gul sonen:

Pergamus de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip, Yesus onakon:

Ëe an mahal ben-ben nabare Zi-nëbok eihya-ngi eihya-ngi ben-ben makan.

¹³ Ëe tawana: Em in dowal mo kigi mo ënake lowehe gwenan- men zao teipsinkim irik gil gwendake. Sap eiwa kirekam, hwëna karek yala in kim ebon mae onak hatak, em namae dawemkam ano bosena urensik gwëk. Em dekam home Asa de taibliblanna baes tak. Hen in kim sap Antipas Baksa eno mae mo ngirinnik abe hap de jal hap dak, em dekam home Asa anakan azabeblak, 'Ëe Zëbon de ang ta gwen zisi hom.' Hwëna em hen Antipas Bak mo kime Abon onak tatem ëzauk gwëk. ¹⁴ Hwëna ano husus gwibinni hen ki— ebon mae onakye. Sap ahakon hen ema Bileyam Bak Swe mo tawa tabin sin ang ta gwenan. Sap zen orep tangan Balak Baksa tawa taka, 'A kirekam em Israel Bak mo ausu nakore zi hip zol makan eiyas ta guzindin,' hëndep dekam zep zë ëkyan hezak. Zen dekon zep yang tabin boton alap hap de tembanenak ang ta gwëk, hen kahalo-kahalo san ang ta gwëk. ¹⁵ Hen ebon mae onakon zini ahakon kirekam hen Nikolaus Bak mo yasik tabinni nurensik gwenan. ¹⁶ Zen in zep, em ëhalen. Sap em de ëhalen srëmkam, ki Ëe asa emsa, hëndep in zen emsa yasik da gwibirin, deban mae golëeijazal- ëre mo nëbok makare mahal ben-benkan.

¹⁷ Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gulzim'ira, zen desa em ësal gwen.

Men zen de tatem ëzau'uk, Ëe asa zëbe mae hap golzim- dekam de orep de tembane aning gunsu twen gweblan hap, mensa orep Israel mo ausu nakore zi hip Alap gol gwizimkike, zen kim nama sasa lang san sek gwe song gwe'akke.† Hen zëbe mae hap Ëe asa kaso ngap-ngapsa kae gweblazim. Ëe asa etan desa aha bosekam bosemse tabir, hen ëse boseasa asa kasona iwe ale tabir-zim. Bosem-sena in aha molya tame nuk, hwëna men zen en de deirensi'ik, zëna enna sa anakan tame nul gwer, 'Yesus kirekam asa bose taka.' "

Ëna Tiatirak de Kristen zi hip de surat:

¹⁸ Yesus ki zep asa gubluka, "Ola ansa emki ale gul sonen:

Tiatirak de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip,

Alap mo Tanena, Abon onakon:

Ëe an men zëno nwe nik syauk mo kim nihitil gweblananke,

hen men zëno tana nik tembaga ëse ang gun makan nalilingtil gweblananke.

¹⁹ Kitak em insa syal ei gwibirin, Ëe tawana. Ëe tawana: Em ema enaka kwasang eibirida gwenan. Em Asa de taibliblan nabane lowehe gwenan, hen abe hap de syala ema dawemkam ol gwenan, hen tateme ëzauk gwenan. Ëe tawana eno mae mo syala angkam man nonol syala kon esek gwe se'an. ²⁰ Hwëna ebon mae onak an zen en husus gwe-gwe'an: Em ba habe wenya insa, Izebel Baksa, kara ul gwenan? In zen botonkam anakan gubirida gwenan, 'Ëe an Alap mo olsa de ebe mae hap ayang gul gwizimdin hip de we.' Hwëna zëno kirekam de yasik tabinni in kon zep Abon de ang ta gwen wenya beya nik zëbon osan ang ta gwëk- ëkahalo gwe-gwenkam, hen yang tabin alap hap de tembanesa de twen gwe-blankamye. ²¹ Ëe mesë sap Izebel Baksa de karek gun hup de yaklana esek gul gwëk-dekam de zëre mo swi sosen nakon halen hap. Hwëna zen man halen hap baes gwe-gwëk. ²² Tumna men zëwe karekna gol gwenan, Ëe asa zëwe etan hiri gulser- zao

* 2:11 2:11 "Hëndep de Tinni," zëno dam gulsunnu, emki Why 20:14nak hlaun. † 2:17 2:17 Israel mo ausu nakore zini kim sasa lang san sek gwe song gwëk, dekam man mamkam ëusak gwe-gwëk. Alap dekam zep tembane bosena "manna"sa jowen ta gwibir-zimki. Ki zep Alap dekam de mannana insa botolak mat tan hap Musasa gubluka- hen botola insa de Alap mo petinak ing gun hup. Hwëna Alap mo petina in hëndep botola in han orep mes jek-jak nëk, hen Alap mo ëpba olak hom anakan ale nuk, "Kirekam jek-jak nëk." Yahudi mo aha tawa tabin nikon, zao man hyanak ale nuk, "Alap mo olsa de ayang gun hup de zini Yermia peti naban botola in han kama hulak aning soka-kim Babelk de zi de Alap mo golsa dri yun hup denak golek de gwe'akke." In zep auyan-tane wal zem ëkil gil gwëk, "Nësa de ngaya tabin hip de Zi de hata zankam, dekam sa etan tembanena insa nëbe mae hap gol gwizimdi."

de sang-sang kareksa gollwa gwen hap. Hen men zen kahalo nei gwibik, kirekam asa gweibiridal. Zen hen karekna mam naka sa noltower- zen de karekna in kon ehaleu srëmkamye. ²³ Hen zëbon de ang ta gwen wenyha ahakon asa juwen tabir-dekam deka tîngare jemata-jemata Asa tame dak, 'Eiwa, Zen zi mo enlalana hen enho naban man tame ta gwizimnira.' Zep Èe asa ere mae mo karek gon jam enkam emsa karek ta gwibir. ²⁴ Hwëna Tiatirak de wenyha, em ahakon home yasik tabin hip de wenyha in mo tawa tabin sin ang tak. Mensa zëbon de ang ta gwen wenyha nen gwibirin, 'Dowal mo kigi mo enlala aning tanna', desa de tawa gweblan hap em ahakon home ang tak. Em emasa zi enlala karek-karekna in nola sang-sang eibirida gwenan, zep èe homë ebe mae hap aha syala wei yul sonezim'in. ²⁵ Hwëna em in kirekame angkam Asa laibli gwebla'an, kire ennak tatem èzauk gwëk- hëndep ano lwahal zannak de zau'uk. Bahem Asa de taibli-blanna in sa baes gwibin.

²⁶ Men zen de ano dwam gwibin em san lowehe gwe'ak, hen tatem èzau'uk, hëndep aumwa hap denak de hata'ak, zëbe mae hap Èe asa ère mo sosonsa golzim- dekam de tîngare zi aususa irik gin hip denaka. ²⁷ Emki èenlala gwen- men kirekam Mazmuruk Daud Bak abe hap dena ale gulkuke, abe hap de Bian sosonsa golblan hap dena. Zen anakarekam ale gulku, 'Em esa tatete tangankam irik gili. Zini men zen de èsason gwe'ak, desa esa timbwas tabiri- men kiye, besi tekkam de botolsa lwa tabinni.*

Hwëna sosonna in desa asa hen ebe mae hap golzim- men zen de tatem èzau'ukye. ²⁸ Èe hen asa hleng gwen hap de keisni ebe mae hap zezim. †

²⁹ Em dwan i nibanke!
Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gulzim'ira, zen desa em èsal gwen."

3

Èna Sardisk de Kristen zi hip de surat:

¹ Yesus ki zep asa gubluka, "Ola ansa emki ale gul sonen:

Sardisk de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip,

Yesus onakon:

Èe an Alap mo Enho nabare Zini Zen- men zen tuju nwe-masekam zinik syal gwe-gwendake,*

hen Èe an tujukam de keis nibare Zini.

Èe tawana in sa em syal ei gwibi'in. Zini man emsa kil di gwibi'in, 'Zen ngayana,' hwëna em in tok-tokna. ² Zen in zep, em ni truwen nakon luk tan, hen eno mae mo syala in zen tinsin hip alp gwe'si'in, emki etan bubung gun. Sap Èe tawana: Em in sa syal ei gwibi'in, aha-en mae home su kul sone'an- ano Bian mo nwenakye. ³ In zep emki enlala gwe-gwibin- men desa orep emsa tawa da gwibikke, hen men desae èsane gwe-gwekke. Zen kirekam em etan syal tan, deban ehalek. Sap em de salok-salokkam lowehe gwen srëmkam, Èe ebon mae onak sowë zi mo kim asa hatazal. Ki em molye hamal hap anakan ètawa gwe guk, 'Yaklana dekam sa hata zala.' ⁴ Hwëna eno mae mo ngirinnik nama hensalok-salokkam de lowehe gwen wenyaye, men zëno mae mo pakean èjok-jok gwe srëm gwe'an. Èe asa desa pakean ngap-ngap alala tan naban golèlowehe gwer, sap zen mes kirenak dep èdakastik.

⁵ Men zen de tatem èzau'uk, zëbe mae hap pakean ngap-ngapsa asa alala tazim. Hen zëno mae mo bosem-sena Èe molyë hëndep de èngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare buku nakon ngan gul-suzimk. Bian hon hen zëre mo dam taha nakore wenyak Èe asa anakan kira tabir, 'An zen- ano bi gwibiridan wenyaye.'

⁶ Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gulzim'ira, zen desa em èsal gwen."

Èna Piladelpiak de Kristen zi hip de surat:

⁷ Yesus ki zep asa gubluka, "Ola ansa emki ale gul sonen:

Piladelpiak de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip,

Yesus onakon:

Èe an lalak enna hen taibli-blann tanganna. Teipsin zini Daud Bak mo kunci bi gwe-blanna Èyë zirensi'in.

Èyë dekam lilikinsi talusu'uk, nara zi molya etan gulhlu inki.

Hen Èyë gulhlu in'ik,

nara molya talusuku.

⁸ Èe tawana in sa em syal ei gwibi'in. Hen Èe tawana: Em tatete tangan naka hom. Hwëna em mese ano tawa tabin sin ang ta gwëk, hen home ano bosena anakan azabe gwibik, 'Èe Zëbon de ang ta gwen zisi hom.' In zep ebe mae hap mesë lilikinni talusuzimk. Desa toton nara dep?- etan gulhlu irin niye. ⁹ An kirekam

* 2:27 2:27 Mzm. 2:8-9 † 2:28 2:28 Hleng gwen hap de keis hip de ola, emki Why. 22:6nakhlaun.

* 3:1 3:1 Alap mo Enho de tuju nwe-masekam zinik syal gwendan hap de ola, emki 1:4 mo ote alenak hlaun.

sa ebe mae hap lwazim: Zini men zen emsa hit di gwibirin, Ëe asa desa tik-tik tabir- ebon mae onak de yaing gwezan hap. Zen dekam sa bokle kom son nakon anakan ëkira gwer, 'Eiwa, Alap man emsa kwasang gwibirida gwenda.' Zen man zënaka tim di gwibirin, 'Ëe an Yahudi zi tangan,' hwëna zen dowal mo kigî mo walas. ¹⁰ Sap em mese ano ol hli yulzimdin sin ang ta gwëk- dekam de kareksa de goltowen nakon asa zabeblan srëm hap denaye. Zep Ëna hen asa emsa golëzauk soner- karek yawala in kim de tingare okamanak hata'akye. In tingare auhukama zisi dikim akasibiridan hap sa ki lwal. ¹¹ Ëe nabakam asa hatazal. Men desa ki ulin gwëk, dawem enkam olinik gwëk. Aha zi mana hwëna ebe mae hap de mire sigisa kap da innik.

¹² Men zen de tatem ëzau'uk, Ëe asa desa Alap mo gol ësenak gol te makan eiyas gil. Zen zao sa hëndep denaban lowehe gwer. Hen Ëe asa ëre mo bose ësesa zëno mae mo timnik ale tabir-zim, hen ëre mo Bian Alap mo bosesa, hen Alap mo ë bosesa. Zen in zen- Yerusalem ëse, men zen sa ngatan zi mo lang nakon ati gwe zala, Alap zëre onakon.

¹³ Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gulzim'ira, zen desa em ësal gwen."

Laodikiak de Kristen zi hip de surat:

¹⁴ Yesus ki zep asa gubluka, "Ola ansa emki ale gul sonen:

Laodikiak de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip, Yesus onakon:

Ano aha bosena 'Eiwa de Zi.' †

Ëe an Zen- eiwakam hen tatetekam de Alap hap denaka golluwe gwen hap de Zi niye.

Ëe an Zen- kítak ausuna, Alap mo yang tabin nikon.

¹⁵⁻¹⁶ Ëe tawana em in desa syal ei gwibi'in. Zen in zebë emsa ulop gwibirida'an- san de tembane kareksa de ulop gwibin makanye. Sap em asa de kwasang gweblanna mese ëblalen gwëk, hwëna home tangan asa baes ëbla'an. Zep em an men kiye- tembanena sal-salaka hom hen bot-bot naka hom. Zen in zep Ëe asa emsa kítak wëk gwibiridal. ¹⁷ Em emsa ëkil gil gwenan, 'Ëe an kire-kire beyana. Basa dep?- tahalha gwibinni.' Hwëna em home ere mae mo enhona tame la'an. Em in enho nakon tahalha tangan nike lowehe gwe'an- kwasap walas

mo kim. Em in irkane lowe he'an hen nwe ðiminnî. ¹⁸ Zen in zebë emsa titi tabi'in: Em Abon onak te-alakam hëndep de emas lalaksa kablak- dekam de ano nwenak ëtahalha gwen srëm hapye. Emki hen Abon onak pakean ngap-ngapsa kap laink- desa de alala tan hap, sap angkam em irkane sahara ban lowe he'an. Hen nwe hap de obatsa emki Abon onak kap ta irin- ekakim nwea ëkara gwëk. ¹⁹ Zini mensaë kwasang gwibirida gwenan, zen desaë jalse gwibirida gwenan hen lek-lek ta gwibirin- dekam de zen dawemkam ëhalen hap. Zen in zep, em tingare enho naban ëhalen. ²⁰ Ëe bira! Ëe eno mae mo enhonak de lilikinnikë zauk gwe'anzal, hen ama ga'ga so gwenan. Men zen de ano ola sa'anika, hen lilikinnî insa ap talusublu'anika, zëbon asa til, hen zini in han asa zergwë gwer. Hen Ëe deban asa ënaka itwen gwer.

²¹ Men zen de tatem ëzau'uk, Ëe asa desa gwibiridal- ëre mo nikin gwennak de ëre mae han teipsinkim teinikirin hip, dekam de apdekam irik gin hip. Aena hen tatemë zauk gwëk. Zen in zebë angkam ëre mo Bian naban apdekam teipsinkim inikin gwe'an.

²² Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gulzim'ira, zen desa em ësal gwen."

4

Yohanis kim ngatan zi mo langnak hlauudakake- Alap mo bosesa de teip gul-suk gweblannak:

¹ Ëe Yohanis ki zebë etan dekon kara gwëk, hwëna ngatan zi mo langnak de lilikinsî zebë kon akesek. Man dalusuhuk. Hwëna ki zebë hen ola salsek- men kirekam nonol asa tonbla'ankake, sramin auku makare olsa. Zen man asa gubluka,

"Haen, an san emki sewe sezan. Ëe asa ebe hap goltrëblal- in zen ki ngein sin jowe'akye."

² Dekam zep ki hëndep Alap mo Enhona asa bi gweblaka, hëndep dekam zebë eiwa de makan ngatan zi mo langnak hatak. Zao zebë teipsin tangan zi hip de komal tumna akesek, hen Teipsin Tangan Zini Alap Zëna zëwe nikin'inka. ³ Zëno nwe-masena man angtan-angtan gwebla'anika-kalkam hen te-ala ësesekam, kaso lilingtin makan. Hen boge alp te-ala ësesë makare nik komal tumna in san wal-wale gwe-gwe'ak. ⁴ Hwëna Alap mo komal tumna insa man 24 enkam de

† 3:14 3:14 "Eiwa de Zi," Yohanis man Yesus mo aha bosena ale gulku "Amin" kim. Amin mo aha enlalana "In eiwa," ahaksa, "Kirekam de hëndep lwak."

ahakore komal tumkam wale nosok. Zêwe zini teipsin-teipsin nik hen teinikin'ik- 24 enkam. Zen pakean ngap-ngapsa alala dak, hen emaskam de mire sigi alala tan naban zê teinikin'ik. ⁵ Hwëna Alap mo komal tumna in kon nglina man ang tasik kinî gwe'anka, hêndep dekon zep nglina mam enkam ngam ta gwe'anka, hêndep aukuna man alal tahal gwe'anka. Hen zêno dang gwën nakon seip makare syauk ngatanna tuju enkam êhîtilsik kinî gwe'ak. Desa de dam gulsunnu, zen Alap mo Enhona- men Zen tujukam de nwe-masekam zinik syal gwenda-gwendake. ⁶ Hen Alap mo komal tum dang gwën san ki zebê hen hi yawal makarena hlauk, hwëna zen kaca lalak makarena. Hen tumna in mo alp-alap san, ngatan zi mo langnak de otweran makare zini dan-nêr dan-nêrkam zê lowehe gwenan. Zêno mae mo timni dang san hen tahan san nwe en naban. ⁷ Otweran nwe-masena in ahana men kiye- singana. Ahana zêno nwe-masena men kiye- sapi zirya. Hen ahana men kiye- zini. Hen ahana zen men kiye- mawana heir de ihe zanna. ⁸ Dan-nêr dan-nêrkam de otweran makare zini in, zêno mae mo sî alana enam-enamkam. Hen zêno mae mo timni nwe enkam êsowehek- sap sî ala îltikin mae san. Zen yaklam hen kam têr tanna hom êzausuk gwenan. Zen a kirekam mo da tine gwenan:

"Bian Alap, Teipsin Zini,
Zen lalakna, Zen lalakna, Zen lalak tan-
ganna.

Zen orep mes gwëka,
hêndep nama gwë'ara,
hen zêno gwënna molya topse gweblak."

⁹ Dan-nêr dan-nêrkam de otweran makare zini, zen kirekam zêno bosesa de teip gulsublun hap de terya da tine gwenan-blikip gwesik gweblan hap hen dawemsa de gol gweblan hap, Zêna in Zen komal tum dawemna in kon hêndep denaban irik gi'irake. Hen in kim otweran makare zini in kirekam terya da gwenan, ¹⁰ 24 kam de teipsin-teipsin wenyâ in dekam zep nol ik gin niban boklena kom da gweblananzal-hêndep de gwën Teipsin Zini zêre mo nwenak. Zen dekam zêre mae mo mire sigina talwesin nika kang da gwenanzal-dekam de Bian mo nwenak êbetek gwen hap. Hen dekam zêno bosesa anakan teip nulsuk gweblanan,

¹¹ "Are Bian, no mae mo Alap,
Em en aüris- têrkam de Emsa ta gweblan
hapye.

Dikire tingare sosonna Ebon lwa gwëk.

Dikire ere mo bosena teip nulsublunda gwëk.

Sap tingare kire-kirena Eme yang tabirki, hen eno enlala gwibinkim ki tingan êjowenda gwëk hen êngaya gwë-gwëk."

5

Yohanis kim buku lak gun nuban Alap mo domba tane naban akekake:

¹ Alap mo dam tahanak, ki zebê buku lak gulsunnu hlauk. Bukuna in alekam mes eihya-san eihya-sankam sowehek, hen hulen nik lwa'ak. Dokot buknu tuju enkam. ² Hwëna ki zebê hla tak- Alap mo dam taha nakore jana nabare zi sosonna, ol mamkam kim taken gwe'anka,

"Nara en aüris?- zen de tujukam de dokot buknu ansa hîl ti sonebirzin hap, hen zen de bukuna ansa kwala-kla gun hupye."

³ Hwëna aha-en mae hom tangan nadakastik- zen de bukuna insa kwala-kla gun hup, hen zao de alena insa de baca gun hup- sap ngatan zi mo langnak de wenyâ, sap auhu-kamanak de wenyâ, hen juwen zi mo langnak de wenyâ. ⁴ Êe dekam zebê yusyustin niban gona gwë'ak-mae hap, "Hare zini aha-en mae homke!- zen de bukuna insa kwala-kla gun hup, hen zêwe de alesâ baca gun hup denaye."

⁵ Hwëna in zen teipsin-teipsin wenyâ 24 enkam lowe he'ak, zen zep ahanik asa gubluka,

"Bahem gona gwën. Singana insa emki hla tan. Zen Yehuda mo auyan-aza nakorena, * teipsin zini Daud Bak mo Auyantane. Zen mes zêre mo jal zini holenak zaubirida ineka. Zen Zen sa tujukam de dokot topna insa hîl ti sonebiri, hen bukuna insa Zen sa kwala-kla gulu."

⁶ Hwëna Domba Tanesa zebê hla tak, Alap mo komal tum golek denak zau'unka. Dan-nêr dan-nêrkam de otweran makare zini in zê ngrin da'ak, hen tingare 24kam de teipsin-teipsin wenyâ in. Domba tanena in hla tankam san de Alap hap de zip soblanna. Zen wei-wei naban zê zau'unka. Zêno nola kore hli-hlina tuju enkam. Nwena hen tuju enkam. Tujukam de nwena insa de dam tasibinni, Alap mo Enho mo tujukam de nwe-mase- mensa Alap tingare okamasa de amjan gwibin hip dam tasibirkike. ⁷ Hêndep ki zep Domba Tanena in song gwe zaka, ki zep hêndep bukuna insa Alap zêre mo dam tahanak gul inki. ⁸ Domba tanena in kim gul in'inka, dekam zep dan-nêr dan-nêrkam de otweranna in, hen 24kam de

* 5:5 5:5 "Yehuda," zen Israel mo aha zi ausu. Raja Daud zen dekon saltîlki, hêndep Yesus hen dekorena.

teipsin-teipsin wenyu in boklena kom da gwebla'anzak. Zen kitak gitar makare naka deirensi'ik, hen emaskam de pancisa deirensik. Emaskam de pancina in, zen men zao Alap hap irase dawem nabare te kilii ang nulsuk gweblanake. Irase dawem nabare te kilii in mo dam gulsunnu, Alap mo irik ginnik de bitii gwen wenyik mo ol gu sone gweblan. ⁹ Zen dekam zep ter esena da'ak:

"Em airis- bukuna ansa de gon hap, hen dokot topna insa de hil ti sonebin hip. Sap Emsa mes dak,

hen eno kalkam ema zini ngan tasibirki- desa de Alap onak dep kap gulhan hap, sap tingare zi ausu nakore zi, sap tingare men-kore men-kore ol ton gwibin zi,

hen tingare irik gin lang nakore zi, hen kirekam-kirekam sop zi ausu.

¹⁰ Em mese desa tungan Alap mo irik ginnik dep golëbiti gweka.

Hëndep zen sa loweher- san de Alap mo golak de syal ta gwen zini kiye.

Zen hen sa tingare okamana irik nil gwer."

¹¹ Ki zebë etan dekon kara gwek, hen Alap mo dam taha nakore zi beyam-bya mo olsaë sak. Zëno mae mo beyana banakan dep?- aïtbinni, hëndep raturan jutanak man yap tamank. Zen man Alap mo komal tumna insa wale nososuk- hëndep dan-nër dan-nërkam de otweranna hen teipsin-teipsin wenyu in han. ¹² Zen terya ol mamkam da'ak:

"Domba Tanena men desa Alap hap zip nosoblakke,

Zen airis- tingare langsa de bi gwibin hipye.

Dikire tingare sosonna hen enlala blala Zëbon lwa gwek.

Dikire kitak betek në gweblak hen boklena kom da gweblak.

Dikire kitak zëno bosena teip nulsuk gwe- blak

hen boltere nul gweblak."

¹³ Ki zebë etan salbiridak- tingare zini hen tingare otweranna- sap nglinak dena, okamanak dena, hi mwanak dena,

hen juwen zi mo langnak dena,

hëndep kitak tangan.

Zen terya anakan da'ak:

"Teipsin Tangan Zini Alap hen Domba Tane zem in han

dikire tungan zëno nik mo bosena boltere noso gwizimk,

hen blikip neisik gwizimk.

Dikire tungan teip nososuk gwek,

hen dikire tingare sosonna Zëbon nebon hëndep denaban lwa gwek!"

¹⁴ Dan-nër dan-nërkam de otweran nwe- mase makare zini in ki zep ding nulz- imk, "In eiwa!" ²⁴kam de teipsin-teipsin wenyu in dekam zep boklena kom dak, hen Eirzi-Bia mo bosena teip nulsuzim'ik.

6

Domba Tanena kim dokot buk top- topna hil ti sonebirkike:

¹ Ki zebë hwëna Domba Tanena insa hla tak- Zen kim nonol dokot topna buku lak gulsunnu in kon hil gil soneka. Ki zebë hen ola sak dan-nër dan-nërkam de otweranna in kim ahanik gu aneka, "Haen!" Zëno ol aukuna in men kiyen- ngli glung aukuna. ² Ki zebë hwëna hla tak- kuda ngap-ngapna kim te sokin zi'anka. Zini men zen zersong gwe'an zaka janasa gwirenka. Gwërbonna hen man ala nosoblak, sap Alap mes zëbe hap golblaka- zen de eijannak yei-yëk gwen hap denaye. In zep eijannak dep ati gwe ine zaka.

³ Ki zep etan Domba Tanena in aha dokot topna hil gil soneka. Dekam zebë etan sak- aha otweran nwe-mase makare zini in kim gu aneka, "Haen!" ⁴ Aha kudana hen dekam zep etan te sokin zika. Kudana in zëno alana kal-kala. Zini in zen zersong gwe'an zaka zëbe hap hen man Alap sosona golblaka- dekam de auhu- kama nakon umlaesa gulsun hup denaka, zi dikim zëna tamera gwen hap. Zëbe hap zep nëbokna sërkam de blal tangan naka nolblak.

⁵ Domba Tanena in ki zep etan dokot topna dan-ahanna hil gil soneka. Dekam zebë hen otweran nwe-mase makare zini insa ahanaka salblak- kim gu aneka, "Haen!" Dekam zebë hen etan kuda kakakna hla tak- kim te sokin zi'anka. Zini men zen zersong gwe'an zaka zen kire- kire dohonsa dikim timbang gul gwensa gwirenka. ⁶ Etan ki zebë ola sak- dan-nër dan-nërkam de otweran ngirinnik iwe, san de zi tangan mo ol. Zen man mamkam kuda tahannak de zini insa anakan taken- blaka:

"Beras mo hargana emki gulk'nen tan: Beras dawemna angkam, aha-ere litera, aha-ere yakla blalkam de syal gwenkam de zen. Beras karekna, dan-ahare lit- era, zen hen aha-ere yakla blalkam de

* 6:6 6:6 "Beras dawemna" desa Yohanis "gandum dan nakore tepung" kam ale gulku. Hen "beras karekna" desa "jelai dan nakore tepung" kam ale gulku. Tepungna, zen zëno langnak de mwin-mwankam de tembanena zen- men kiye, dojena hen berasna, awe de zi hip dena.

syal gwenkam de zen. * Hen minyak goreng naban ho mamak naban, zen hen sa sêrkam hargana gulk'nen nêr, hêndep dekam zini bakam dep?– lop ta gwen naye.”

⁷ Ki zep hwëna etan Domba Tanena in dokot topna dan-nêr dan-nêra hîl gîl soneka. Dekam zebê etan sak– otweran dan-nêr dan-nêra in kim ahanik gu aneka, “Haen!” ⁸ Hwëna ki zebê etan hla tak– aha kudana kim te sokin zika. Zen hwëna mes tangan sang-sang hap sopna lengse gweka. Zini men zen zersong gwe'an zaka bosena “zi tamera gwen hap de Zini.” Lun kon hen ahanik ang gweblan da'anika. Zêno bosena “juwen zi mo langnak de Teipsinnî.” Alap dekam zep zêbe nikip golzimki– zen dikim okamanak de zisi aha hlik en naka lamera song gwen hap. Zini dan-nêr dan-nêrkam de aïtbir song gwenkam, ahanik de tîn, dan-ahan de lowehen– kirekam de aïtbir song gwenkam.

Ahakon eijankam de juwen, ahakon tembane srêm hap de juwen, ahakon sang-sang yawala kon de juwen, hen ahakon otweran jal-jal de gwidre gwen nakon de juwe gwen.

⁹ Zen kim has eisikî, dekam zep Domba Tanena in dokot buknu aha-ere taha-tapna hîl gîl soneka. Dekam zebê zini hlautudak, Alap hap irase dawem nabare te kîl tru tasik gweblan hap de meja îltikinnik êzau'uk. † Zen men desa Yesus hup de ol gol halada gwen jal hap damera gwেকে– zêno mae mo angna. ¹⁰ Zen ol mamkam êgu ine gwe'ak,

“Are Bian, teipsin tangan Zini, Em-en tangan lalakna, hen taïblîblanna Em-en. Auhu-kamanak de zisi de heip gun hup dena, etan holona banaka'en? Sap zen zen asa damera gwék.”

¹¹ In zen ki êgu gwe'ak, zêbe mae hap pakean ngap-ngapsa alala dazimk. Hen man nenbiridak,

“Emki engka en êeissin. Kim de Kristen wal bose wal omka tamerankam su nul sone'ak, zen dekam sa ki lwal. Men kirekam emsa damera gwék, kirekam sa hen desa tamerankam su nul soner– men kire enkam beyana Bian Alap dam gulsun dakake.”

¹² Hwëna ki zebê etan Domba Tanena insa hla tak– kim dokot buknu enamna hîl gîl soneka. Dekam zep sêrkam de jîngîl yawala taïlkî, hêndep yakla nwna man kakak gweka– kaen glaïng-gling kakak makan. Hen benna man kal-kal gwék– san de kala kiye. ¹³ Keisni dekam zep ngli nakon kama san dep lanna hlaka– san

de asese yawal de taïnkim de tetan dan lanna hlanna kiye. ¹⁴ Nglina man esek gweka, hêndep man jek-jak gweka. Hen tîngare kwatap-kwatapna hen kama-tek kama-tekna man langa san dep êese-sek gwék. ¹⁵ Dekam zep tîngare zini êani-ning gwék– kaso-hul kaso-hulak hen kwatap-kwatapnak de kaso kles-kles san.

In zen ani-ning gwék, zen sap auhu– kamanak de teipsin-teipsinnî, hen nol-nolkam dena, sap jana nabare nik mo mam-mamna, hen kire-kire beya wenyâ, hen sap soson nabare wenyâ, hen sap zi mo tana îltikinnik de lowehen wenyâ,

hen kirenak de lowehen srêm wenyâ.

¹⁶ Kwatap-kwatapna hen kaso-hul kaso-hula insa man nahêrhebirida gwe'ak, “Asa em kei-king gun! Asa em ani-ning gun– Teipsin Zini Alap ne Domba Tane nik mo jal hîl inni an kon! * ¹⁷ Sap angkam Alap mo yakla yawalak mes zaul– dekam de zêre nik mo jalsa hîl in hip denakye. Hen nara zi molya zêno nik mo nwenak tatem zauku?!”

7

Alap mo capkam kim 144 ribukam Israel mo zi ausu nakore zini mirenak al dasibikke:

¹ Ki zebê hwëna Alap mo dam taha nakore zini dan-nêr dan-nêrkam hlautudak. Ahana okama yakla hata sezan topnak zau'unika, hen ahana yakla nikin anen topnak zau'unika. Aha darena hen eihya-lip eihya-lip top-top san yaun daka. Zêno mae mo syala, zen asese de zêno mae mo irik gin nikon taïn srêm hap– sap eik sin, hi san, ahaksa te-te syan.

² Hen Alap mes dekam zêbe mae hap sosonna golzimki– dekam de kama naban hi naban karek son hap dena. Hwëna ki zebê Alap mo dam taha nakore zini ahana hla tak– yakla hatase gwezan nakon kim hatase zaka. Zen Ngaya Zini Alap onakore capsa golhatase zaka. Ki zep ol mamkam takenbirida zaka– dan-nêr dan-nêrkam de wenyâ insa,

³ “Na-en bahem kama naban hi naban timbwas son, hen tenya. Anik nonol Alapsa de betek gweblan zisi mirenak capkam al tasibik. Zen mana hen êtimbwas gwenank.”

⁴ Dekam zep asa nenblak,

“Zini 144 ribu enkam sa mirenak al dasibir– Alap mo capkamye. Zen kitak dua-blas enkam de Israel mo auyan-aza nakorena. ⁵⁻⁸ Aha-ere auyan-aza nakore

† 6:9 6:9 Irase dawem nabare te kîl mo gulk sun de enlalana, emki Why. 5:8nak hlaun. * 6:16 6:16 Hos. 10:8; Luk. 23:30

zini, 12-ribu 12-ribu enkam sa capkam al dasibir. Israel mo auyan-aza mo bosesena, a zëno mae mo ausu nakore naka moye: Yehuda, Ruben, Gat, Asyer, Naftali, Manasye, Simeon, Lewi, Isakar, Zebulon, Yusup, hen Benyamin.”

Yohanis kim sërkam de zi trana hlauludakake:

⁹ Hyanak ki zebë etan kara gwek. Ëe sërkam de zi tra beyam-byasaë hlauludak. Aha-erenak tagal gwesik. Zëno mae mo beyana aïtbinkim toton nara dep?- sul sonenna. Zen Alap ne Domba Tane nik mo dang nakon pakean ngap-ngap alala tan naban ëzau'uk, hen tahakam kawang ala maum hasesa isrip-sri hap deirensi'ik. Zen tingare irik gin nikorena, tingare zi ausu nakorena, tingare sop zi ausu nakorena, hen tingare ol ton gwibin zi ausu nakorena. ¹⁰ Zen man ol mam-mamkam anakan ëtaken gwe'ak, “Nëre mae mo Bian Alap Zen teipsin tangannak nikin'ira. Nëno mae mo ëngaya gwenna an, zen Zëbon en onakon hen Domba Tanena in onakon.”

¹¹ Tingare Alap mo dam taha nakore zini zen ëzaunkum man Alap mo komal tumna insa dot nososuk. 24kam de teipsin-teipsinni in hen dan-nër dan-nërkam de otweran nwe-mase makare zini in hen zëno mae mo ngirinnik lowe he'ak. Zen dekam zep kitak nol ik gin niban boklena kom dak, hen anakan Alapsa boltere da'ak, ¹² “In eiwa! Dikire Alap en hon kitak lwa gwek-

dawemna, ngatanna, enlala blala, hë'ho gwibinni, bose dawemna, hen tingare sosonna, hëndep denaban. In eiwa tangan.”

¹³ Ki zep 24kam de teipsin-teipsin wenyä in kon ahanik asa takensiblika, “Pakean ngap-ngap alala tan wenyä an, banakare wenyä? Hen enda kon yaing gwezak?”

¹⁴ Ki zebë ding gulbluk, “Bian, ëe tawa naka hom. Diki tawana em.”

Ki zep hwëna asa ding gulbluka, “Zen an men zen sërkam de karekna insa nyaubikke-

in kim Yesus hup de jal hap zini karek da gwibikke.

Zen mes zëre mae mo pakeanna ngan

dasibik-

Domba Tanena in mo kalkam.

Zen dekam zep zëno mae mo pakeanna ëngap-ngap gwek.

¹⁵ Zen in zep Alap mo komal tum alp nakon

lowehe gwenan, hen Zëno bosena mam nul tine gwenan-yaklam denaban kam denaban. Desa Zën sa golëlowehe gwera, zep zen karekna molya etan noltowek.

¹⁶ Zen dekam molya etan usak naban hohole naban neiszimk.

Yakla sal-sala hen molya etan nësblak.

¹⁷ Sap Domba Tanena in Zen Alap mo alp nakon

gwë'ara, Zen Zen sa domba zaho ta gwibin zi makan zaho ta gwibiri.

Zen Zen sa zëbe mae hap hëndep de ëngaya gwen hap de aïli hona zertreizimdi.

Hen Alap sa zëno mae mo nwe go-hona ngan tasibir-zimdi.”

8

Domba Tanena in kim aumwa hap de dokot buknu hël gël sonekake:

¹ Ki zep Domba Tanena in dokot buknu tujuna hël gël soneka. Ngatan zi mo langna dekam zep ol maena hom gweka- san ha holona stenga jam enkam. ² Kim nama balk enkam lowe he'ak, ki zebë hwëna Alap mo dam taha nakore zini tuju enkam hlauludak. Zen men zen Alap mo dang nakon ëzauk gwenanke. * Zëbe mae hap sraminsi kap dazimk.

³ Ki zep hwëna Alap mo dam taha nakore zini ahana hata'an zaka. Zen emaskam de meja alpnak zau'un zakamen zëwe Alap hap irase dawem nabare te kilï tru dasik gweblananke. † Zen panci ema'a gwirensi'inka. Zao zep hen te kilï beya tangankam kap dablak. Desa zep pancinak iwe siri gulsuku- tingare zini men zen Alapsa betek në gweblanan, zëno mae mo ol gu sonen naban. Desa zep mejana in kore syauk nuban siri gulku.

⁴ Dekam zep zëno tahanak de panci nakon irase dawem nabare butna Alap osan dep sewesek- hëndep zi mo ol gu sonen naban.

⁵ Zen kim hya gwesik, dekam zep etan pancinak iwe meja nakore syauknu bwang ta seka, desa zep auhu-kama san dep hiri gul ineka. Nglina dekam zep sërkam tadre tineka- hëndep ngli ang naban. Hen jingil yala dekam zep gwëka.

* **8:2** 8:2 Tujukam de dam taha nakore zini in, san ha mensa keis mo kim hlauludakake?- pasal 1 ayat 16nak hen 20nak. Aha dam gulsunnu, tujukam de Alap mo dam taha nakore zini mensa Yahudi mo auyan-azana anakan nenbirida gwek, “Tuju enkam Alap mo dang gwën nakon ëzauk gwenan.” Ahana Mikayel Bak (Dan. 10:13; 10:21), hen ahana Gabriel Bak (Luk. 1:19; Dan. 9:20-21). † **8:3** 8:3 Irase dawem nabare te kil mo gulk sun de enlana, emki Why. 5:8nak hlaun.

Tuju enkam de Alap mo dam taha nakore zini kim sramin gublun danna êkon gwesik hanakke:

⁶ In kim kirekam okamanak lwa'ak, tuju enkam de Alap mo dam taha nakore zini in zen sraminni deirensi'ik, dekam zep êhohle gwe'ak- sraminni insa de gublunda inen hap.

⁷ Nonol zen gubir aneka, dekam zep hêndep es kwa-kwakna o makan il tika, hwëna zen hen kala ban syauk nuban de siri nënna- san de dîng-dîngkam de il tîn ona kiye. Okamana dekam zep eiha nakon[‡] hwei-swis gwëk, hêndep dekore tenya hen dekore tîngare so naban.

⁸ Hen aha zini kim gubir aneka, hwëna êe dekam zebë kwatap yawal makare naka hla tak, hwëna syauk mo kim hî-hîti'inka. Desa zep hi san hiri da inek. Hina dekam zep eiha nakon § kal hap jowek. ⁹ Men dekon kal hap jowek, dekore tîngare kirekam-kirekam otweranna man hêndep kitak juwesik, hen dekore kapal-kapala man kitak êtimbwas gwëk.

¹⁰ Dan-ahan zini kim sramin zemka gubir aneka, keis yawala dekam zep hêndep ngli nakon ho-nwe ho-nwenak dep zan zaka. Zen seip yawal makan hî-hîti'inka. Dekam zep okamanak de weyana eiha nakon * êkarek gwëk. ¹¹ Keisni in mo bosena "Etekna." Dekam zep hona eiha nakon êetek gwëk. Zini dekam zep beyakam juwek- ho etekna insa de otde gwibin nikon.

¹² Dan-nër dan-nër zini kim gubir aneka, hêndep dekam zep yaklana, benna, hen keisni êkarek gwëk. Dekam yakla nwena aha-ere yaklana dua-blas jam enkam hom zil gwe'anka, hwëna delapan jam enkam zil gwe'anka, dekam zep etan okamana kawesik gwe'ak. Benna, keisni, hen kirekam. Zen hen dekam dua-blas jamkam bëjen êngatan gwen, hwëna delapan jam enkam. Zen kim êngatan gwe srêm gwe-gwëk, dekam sêrkam tangan kawesik gwëk.

¹³ Zao ki zebë etan kara gwëk, dekam zebë mawana heiri salblak. Zen gulk tangan en san ihe nasen'an haka, hen man taken nasen gwe'anka,

"Auhu-kamanak de zini, kareksa sa hla nul,

kareksa sa hla nul, kareksa sa hla nul!

Etan ahakore dan-ahare nik de gublun dankam, banakan wêhê êgwë'ak?"

9

Aha-ere taha-tap zini kim sramin zemka gubir anekake:

¹ Hen etan dekam zep aha-ere taha-tap zini gubir aneka. Êe dekam zebë hêndep keisni hla tak- ngli nakon kim kama san dep zan zaka. Dekam zep keisni in hap juwen zi mo bwi kawesinnik dep de kuncina nêrblak.* ² Keisni in zep kuncina inkam talusuku- kama hulak de bwi kawesin yala insa. Butna dekam zep kon mam enkam te sok- san de wanga trun syauk butna kiye. Butna in hap zep ngli naban yakla naban ka neisik.

³ Butna in kon zep hwëna lerangna okama san dep tuwehek. Zêbe mae hap Alap sosonsa golzimki- men kirekam dare êk hap hen golzimkike, dekam de zisi hit ti gwibin hip. ⁴ Zen hom gubiridakasona, tenya, hen obwagasa de karek ta gwibin hip. Zen diki zi ensa de karek ta gwibin hip gubiridaka- mensa mirenak Alap onakore capkam al dasibir srêm gwëkke. ⁵ Hwëna tamerankam dep hom gubiridaka. Zen diki sap'nen de karek ta gwibin hip- holona benna aha-ere taha-tap enkam. Sosonna man hen golzimki-sêrkam tangan de karek ta gwibin hip denaka. Zêno mae mo hit tinna men kiye- hen dare êk mo hit tinna. ⁶ Aha-ere taha-tapkam de benna inkam sap sa zini juwen hap êdwam gwe-gwer, hwëna molya kim juwek. Zen sap sa tîn hip êdwam gwe-gwer, hwëna zêbon mae onakon tîn hip dena nama langa tangannak.

⁷ Lerangna in mo nwe-masena, san de kudasa de eijan hap wêr tyasibinni kiye. Zêno mae mo nolak, san de emaskam de mire sigisa de alala tanna kiye. Hen zêno mae mo nwe-masena, san de zi nwe-masena kiye. ⁸ Zêno mae mo nol alana, san de kwalbasa nol alana kiye. Zêno mae mo êk danna, singa êk sil makan. ⁹ Zêno mae mo bik danna drak-drakna- san de eijan hap de besikam de bitisa ala gunnu kiye. Zêno mae mo si ala aukuna men kiye- kereta kuda beyam-bya de eijannak dep hlu-hluk gwenna. ¹⁰ Zêno mae mo abala dare syakna- men kiye, dare êkna. Zêno mae mo sosonna zen zêwe- zisi dikim karek ta gwibin hip denaye, holona benna aha-ere taha-tap enkam de karek ta gwibin hip. ¹¹ Zêno mae mo teipsinni hen ki. Zen zen- hêndep de golêjuwen hap de zi niye. Zêno bosena Ibrani olkam "Abadon," Yunani olkam "Apolion." Bose darena in

‡ 8:7 8:7 Eihya nakon awe, enlalana satu pertiga. § 8:8 8:8 Eihya nakon awe, enlalana satu pertiga. * 8:10

8:10 Eihya nakon awe, enlalana satu pertiga. * 9:1 9:1 Yohanis man anakan ale gulku, "Keisni in hap nêrblak." Zen kim gwê gwëka, dekam zini kei' man enlala nêlblanda gwëk, "Zen san de zini kiye." Ahaksa zini in zen kuncina zerka, san ha zen diki keisni insa de kara ta gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi.

mo enlalana, “zisi de golëliwe gwen hap de Zini.”

¹² Dan-ahare karek tabin hip dena insa heiri kira tabirki, † nonol wenya mes tap gwenan. Zëno hyanak etan dan-dan sa naptazal.

Alap mo dam taha nakore zini enamna kim sramin zemka gubir anekake:

¹³ Alap mo dam taha nakore zini enamna in ki zep sramin zemka gubir aneka. Dekam zebë ola sak- irase dawem nabare te külsi de tru tasik gweblan hap de mejana in kon kim te sok. Mejana in zen Alap mo dang nakon nola gwenan- emaskam de syal gwiziminni, hen dan-nër dan-nërkam de top-top naban. Dan-nër dan-nërkam de top-topna in man gulk sun èteipsiksek. ¹⁴ Ola in zen kals nakon te sok, zen enamna in zen gubir aneka, desa anakan nenblak, “Empat enkam de dowal yawal-yawala ‡ mensa weyana Efrat mo ananak dahalebik, emki hil ti sonebin.” ¹⁵ Dekam zep hil ti sonebirki. Alap yaklana insa orep mes hamal taka- dekam de hil ti sonebin hip denaye, zen dikim yaklana dekam en okamanak de zisi eihya hlik naka § golëeijankam tamerasin hip. ¹⁶ Anakan hen ama sak, “Kudakam de eijan hap de zi mo beyana, dua-ratus juta enkam.”

¹⁷ Hen nwe lirisin nënna inkam èe ama kuda beyam-byana insa hlaluludak- hen in zen zëno mae mo tahannak teinikin'kiye. In zen zë teinikin'ik, zen besikam de bajusa alala dak. Ahakon sërkam de kalkal tangan naka- san de syauk hitinni kiyè. Ahakon ngli kailim angtan-angtan makare naka- men kiyè, kaso lilingtinni. Hen ahakon yong-yong angtan-angtan naka. Kudana in mo nola, san de singa nola kiyè. Hen mip nakon hi nwe mo kim èbwak ta gwe'ak- syauknu, butna, hen irase karekna. ¹⁸ Sap kudana in zen mip nakon èbwak ta gwe'ak, zen zep okamanak sangsang yala hatak, hëndep okamanak de zini eihya hlikna * dekam zep juwesik. Ahakon syauknu in hap juwek, ahakon butna in hap, hen ahakon ase karekna in hap juwek. ¹⁹ Kuda beyam-byana in mo sosonna, zen mipnak hen abalak. Zëno mae mo abala, san de wanya mo nola kiyè. Abala in zen dekam zini hit di gwibik. ²⁰ Hwëna zi mosrona men zen sang-sang yala in kon juwe srëm gwèk, zen hom kim tapbla nuk- yang tabin dowal-dowalsa de

betek gwibirida gwenna. Zen nama boklena kom dabilirida gwèk- sap emas nakon de yang tasin dowal, perakkam dena, tembagakam dena, kaso nakorena, hen tenya korena. Dowal-dowala in sap nwe kara gwen srëmna, hen ol san srëmna, hen ètë nasen gwen srëmna. ²¹ Hwëna zini in dekam hom mae zëre mae mo karek-karek nakon èhalek- sap zisi de tamera gwenna, meiyersa de golzauk gwenna, èkahalo gwe-gwenna, hen sowëna.

10

Yohanis kim Alap mo dam taha nakore zini buku betekna gul inkike.

¹ Èe ki zebë Alap mo dam taha nakore zi sosonna ahanaka hla tak- ngatan zi mo lang nakon kim ati gwe'an zaka. Zen but zërati gwezak, hen boge alpna nolak lak gwe heblak. Nwe-masena hen yakla mo kim ngatan gweblaka. Zëno tanana hëndep ik danna men kiyè- syauk hitinni. ² Tahakam buku lak gun beteksa gwiresiki, hwëna zen hil gil sonen nik lwa'ak. Dam tanana hinak zauk ineka. Irgwa tanakam kamanak zauk ineka. ³ Ki zep ol mamkam takenka- singa mo zairin makan. In kim ki Alap mo dam taha nakore zini in takenka, dekam zep ngatan zi mo lang nakon ola mamkam wet soksan de ngli glungna kiyè, tuju enkam de tadrenna. ⁴ In kim tujukam de ngli glung makare ola in zausuk, èe dekam zebë sap ale gun hup enlala gwe'ak. Hwëna anakanè ngatan zi mo lang nakore olsa ahanaka sak,

“Emki tujukam de ngli glung makare ola insa ere en hap aning gun. Bahem ale gun.”

⁵ Dekam zep Alap mo dam taha nakore zini men zen hinak zauku hen kamanak, zen ki zep dam tahana ngli san dep teisya ineka, ⁶ dekam zep गया zini Alap mo bosekam gu ineka,

“Alap men Zen kitak yang tabirki, sap ngliana, okamana, hina, hen zëwe de kirekam-kirekamna, èe zëno bosekamè emsa gu-gubirida'an: Zen molya etan yakla yala insa esek gulku. ⁷ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini tujuna in kim de sramin zemka gubir ane'anaka, Zen dekam sa zëre mo kalang gwe gunnu syal gwibiri-mensa orep zëre mo ol ayang gul gwen zi en hap goltrei gwizimkike.”

† 9:12 9:12 Heiri kim nonol takenbiridaka, zen Why. 8:13nak. ‡ 9:14 9:14 Empatkam de dowal yawala in hap, Yohanis “malaikat-malaikat”kam ale gulku. Hwëna malaikatna an man yap orep Alap onakon èsonon gwèk- dowal mo kigi onak de bitì gwen hap. In zep tahalebin nik lowe he'ak. Zep “dowal”kam Orya olkam awe li nul sonek. § 9:15 9:15 “Eihya hlik naka” awe, enlalana satu pertiga. * 9:18 9:18 “Eihya hlikna” awe, enlalana satu pertiga.

⁸ Dekam zebë ngatan zi mo lang nakore ola'ansa etan sak, anakan kim asa ton-bla'anka,

“Em buku kwala so gunnu insa de gon hap song gwen- in zen zini in mo tahananak lwa'anke, men zen anakan zau'ura, aha tanakam hinak, aha tanakam kamanak.”

⁹ Èe dekam zebë hëndep zëbon osan dep song gwek, hëndep abe tak- zen dikim buku betekna insa abe hap golblan hap. Ki zep asa gubluka,

“Emki gul irin, hëndep twinbir. Mip ennak sap dërek naka esa eisbiri- men kiye, sobwal hona. Hwëna ungala mwanak sa husus gwer.”

¹⁰ Èe ki zebë zëno tahananak gulink, hëndep twinbik. Mipnak sobwal ho dërek makare nakaë eisbik, hwëna kimë ala gwibik, dekam zebë husus gwibik.

¹¹ Zao zep hen asa nenblak,

“Bukuna insa twinbiri, zëwe de ola insa em etan gol haladan. Sap zen ngein sin de kirekam jowen hap dena- tîngare zi dikim ètawa gwen hap, sap men-kore men-kore zi ausu, sap kirekam-kirekam sop zi ausu, hen tîngare ol ton gwibin zi ausu, hëndep sap teipsin-teipsin wenyu.”

11

Zi dare de apta zan hap de ol:

¹ Ki zep meter blala abe hap nolblak. Zëno blala san de dutena kiye. Ki zep Alap asa gubluka,

“Em ano gol san song gwen hen ngîrîn tekson en naka metera inkam akasibli, hen zëwe de kalsna. Hen zini men zen ano bosesa dekon teip gulsublun hap zëwe lowe he'an emki aïtbin. ² Hwëna alp san de teksonna bahem akasibin. Sap desan dena mesë Yahudi srëm zi hip golz- imk. Zen sa Yerusalemsa, ë lalakna ansa, tanakam nyauk gweblal- holona benna 42 enkam. ³ Èe asa zi daresa teisya soner. Zen kaen glaïng-glingsi sa da koso gwera- dekam de goltreizimdin hip, ‘Èe ama emsa gosa labirida gwe'an.’ Zen Ère mo olsa sa 42kam de benna inkam ayang ul gwizimdi.”*

⁴ Zi darena in, gulk sun de olkam de guzimdinni, zen tenya zaitun dare, ahaksa lampu dare. Zi darena in Teipsin Tangan Zini Alap mo dang gwën nakon yauck gwenda. † ⁵ Alap sa sosonna zi darena in hap golzimdi. Dekam zi mae de karek son hap alp gwizimdinni, dekam sa zëno nik mo ëk tihî nakon syauknu wet noso

gwizim. Zen dekam sa zëre nik mo jal zini insa tru kulsuk gwera. ⁶ Zëno nik mo sosonna hen ki- o dikim il ti gwen srëm hap dena. Zen diki zëre nik mo abe ën enkam de etan il ti gwen. Alap mes kirekam zëbe nikip sosonna golzimki- holona in kim zëre mo ola ayang ul gwe'anka, dekam en dep. Hen zëno nik mo sosonna hen ki- tîngare weyasa dikim kal hap li kul sone gwen hap denaye. Hen okamasa de banakare maekam heip ul gwen hap de zëno nik mo sosonna hen ki- beyana men kirekam zëna dwam eibi'inkaye, kire enkam de heip gun hap.

⁷ Kim de Alap mo olsa de ayang ul gwenna 42kam de benna inkam su kul sone'anka, ki sa hwëna otweran nwe- mase makare dowal yala juwen zi mo lang nakon wet so zala. Zen hëndep dekam sa ziejia zala, hëndep sa zilî. ‡ ⁸ Zëno nik mo tokna molya na-en nyehanuk, hwëna isrip-sri hap sa ora bolak kamanak nyehal- ë yala in zao zëre nik mo Bianna te-lidak sonnak makan da inkke. Èna in, zëno gulk sun de ol blaorankam de bosena “Sodom,” ahaksa “Mesir.”

⁹ Dekam tîngare zini sa zëno nik mo tokna karatda noso gwer- yaklana dan- ahan, ahana ngîrîn ngam sonnak. Tîngare zini, sap tîngare zi ausu nakon, hen tîngare irik gin lang nakon, hen tîngare ol ton gwibin zi nikon, zen sa kama hulak de zehanun hap ëjalse gwer. ¹⁰ Tîngare auhu-kama zini sa tangan ëisrip-sri gwer- zi darena in mo tok naka de akenkamye. Zen zep sa isrip-sri hap gol-gol san twen nasen gwer. Zen mae hap sa ëisrip-sri gwe-gwer, “Ol ayang gul gwen zi darena men zen karekna beyakam nëbe mae hap ol gwizimki, zen mes liki.” ¹¹ Yaklana kim de dan-ahan në'ak, ahana ngîrîn ngam sonnak, dekam sa ensasana etan ngaya ën hap dena Alap onakon ing gwe hezim zira. Zen dekam sa etan ngaya ëra, hëndep yaulu. Tîngan men zen de kara noso'ak sërkam tangan sa ëairil.

¹² Dekam sa zi darena in ola asal seran- ngatan zi mo lang nakon de takenzim ane hanna, “Haen, em se këzan.” Zen dekam sa hëndep zëre nik mo jal zi mo nwenak but de teisya ine hankam se kë sera- ngatan zi mo lang san depye. ¹³ Zen hëndep dekam sa jingil yawala karekkam gwëra. Dekam sa ë yala in eihiya nakon § timbwas gwera, hen zini tuju ribu enkam sa juwer- jingili in konye. Tîngare ahakore zini dekam sa dawemkam ëairil.

* **11:3** 11:3 “42 benna” awe, Yohanis man ale gulku 1.260 yaklakam. † **11:4** 11:4 Zaitun te dare hen lampu dare hap de ola, emki Zakharia 4:1-14nak hlaun. Zi darena in, zëno nik mo sosonna ayat 5-6nak awe men kiye hen- Musa ne Elia nik mo sosonna. ‡ **11:7** 11:7 Otweran dowal hap de ola, emki pasal 13nak hlaun. § **11:13** 11:13 “Eihya nakon” awe, Yohanis man ale gulku “sepersepulu”kam.

Zen dekam sa nglinak de Zini Alap mo bosena teip nulsublul.

¹⁴ Dan-ahare karek tabin hip dena insa heiri kira tabirki, * dan-dan mes tap nēnan. Hwēna emki ēkara gwen, aumwa hap de karekna sa nabakam ang gwe kinzil.

Alap mo dam taha nakore zini tujuna kim sramin zemka gubir anekake:

¹⁵ Alap mo dam taha nakore zini tujuna, zen kim sramin zemka gubir aneka, dekam zep ngatan zi mo lang nakon ol mam-mankam anakan ēton'ak,

“Kitak okamasa de irik gin hip dena angkam Eirzi-Bia mo tahanak lwa'an. Bi zem mes Tane zikhip golblanda-mensa Israelsa de ngaya tabin hip dam tasikike,

Zen de hēndep denaban irik gin hip.”

¹⁶ Dekam zep 24kam de teipsin-teipsin wenyu in zen Alap mo dang gwēn nakon teinikin gwenan ēik gwe hezak, hen Alap hap dawemna anakare ola ban nolbla'ak,

¹⁷ “Bian Alap Soson Zini,

Em in Zen orep gwēka hēndep angkam namae gwe'ara:

Ēe ama ebe hap dawemsa olbla'an, sap Em angkam ere mo sērkam de sosonkam ema irik ginkim kon gwe-sibir hana'ara.

¹⁸ Tingan men zen Emsa tame da srēm gwek,

zen man Emsa u sal-sal nē gweblak. Hwēna angkam desa de karek tabin hip denak mes zaunun.

Hen angkam mes zaunun-Em dikim juwen wenyaka klis gun hup denakye.

Hen Em dikim dawemsa golzimdin hip de yaklanak mes zaunun-

men zen ere mo ola ayang nul gwek, hen men zen Emsa betek nē gweblak,

sap bose nabare wenyu, hen sap bose srēm wenyu.

Hen zisi dikim timbwas gun hup denak angkam mes zaunun-

men zen okamana ansa karek nul gwekye.”

¹⁹ Dekam zep ngatan zi mo langnak de Alap mo gola dalusuhuk. Dekam zep hen gol mwana in kon petina teipsi'ik-Alap mo zi niban de ol aha-en gun nubare petina, mensa Musa Bak hap goltrēblakake. Dekam zep ngli angna zausun srēmkam ayang-ayang gwe song gweka, hen nglina sērkam tadre tineka, hen es kwa-kwakna dekam zep o makan

il tika, hen jingil yala dekam zep mam enkam gwēka.

12

Yohanis kim wenyu ban jalom yala ban akekake:

¹ Dekam zep nglinak owas yawala jowek, nen dikim zē Alap mo kalangsa tame gun hup. Ēe wesyaē hlauk, yakla nwesa bajusa de ala son makan ala sok. Zen bennak zauk ane'ak, hen nolak mire sigisa ala guk- dua-blas enkam de keis nibare naka.

² Wenyu in u nuban mes tangan tri-tri gwesik. Zen man eisbir ane'ak, zep sang-sang hap hērhe gwe'ak.

³ Dekam zep hen aha owasna etan nglinak jowek. Zen jalom makare dowal kal-kal yawal zē joweka- bun tangan nik. Zēno nola tuju enkam, hen nola kore hli-hlina dare taha-tap enkam. Zēno mire sigina hen nol jam en. Zēno kal-kala, san de syauknu kiye. ⁴ Jalomna in abala kim zep nglinak de keisni aha hlikna * kama san dep talal soneka. Dekam zep wenyu in mo dang gwēn nakon zau'un zaka- in zen eisbir ane'akke. Zen man eissibi'inka-walasna insa de jaha gwennak ala gweblan hap.

⁵ Wenyu in zi walassa zep jaha gwek-Zen de tingare zi aususa tatete tangankam irik gin hip. Hwēna Walasna insa ki zep Alap mo dam taha nakore zi Alap osan dep al dabik- zēre mo komal tumnak dep.

⁶ Wenyu in dekam zep zi srēm lang san dep heya gwek- langna mensa Alap zēbe hap hamal gulbirkike. Zēwe sa Alap mo dam taha nakore zini kara nul gwer- holona benna 42 enkam. †

⁷ Ngatan zi mo langnak dekam zep ēeijak. Alap mo dam taha nakore zi mo teipsinni Mikayel Bak jalomna in han hen zēno taha tri so gweblan zi niban golēeijaka. ⁸ Hwēna jalomna in zep golēsini gwe hanaka, dekam zep desa zēre mo taha tri so gweblan zini in han ngatan zi mo lang nakon hēndep golēals soneka.

⁹ Jalom yawala insa ki zep hēndep okama san dep hiri da inek. Zen in zen- ēpba wanyana, men zen Adam ne Hawa neka orep boton sokaye, hen men zen tingare okamanak de zi mo enlalana karek san dep li ta sone gwizimniraye. Zēno bosena “Dowal mo Kigi.” Aha bosena hen “Zi Golluwe Bak.” Desa mes auhu-kama san dep hiri da inek- hēndep zēre mo taha tri so gweblan wenyu ban.

¹⁰ Ki zebē hwēna sak- ngatan zi mo lang nakore ola mam enkam kim ēgu anek,

* **11:14** 11:14 Heiri in hap dena, Why. 8:13nak, hen 9:12nak.

* **12:4** 12:4 “Aha hlikna” awe, enlalana “satu pertiga.” † **12:6** 12:6 “Benna 42 enkam,” Yohanis man “yaklana 1.260kam” ale gulku.

“Hè’ho! Angkam mes zaunun-
Alap dikim zère mo hlil irin wenyaka
ngaya tabin hip denakye.
Alap mes angkam zère mo sosonna
goltreizimdi-
dekam de teipsinkim irik gin hip denaye.
Hen mes anakan goltreizimdi,
‘Ère mo Tanena an, Mensa
Israelsa de ngaya tabin hip gu-gubirida
gwekke,
Zen sa ki teipsili.’
Sap men zen nëno mae mo aya-wal oso-
walya
Alap mo nwenak
yaklam denaban kam denaban lamang ta
gwibirki,
desa mes auhu-kama san dep nëralsa
sonenan.

¹¹ Sap nëno mae mo aya-wal oso-walya
mes dowal mo kigisa
Domba Tanena in mo kalkam alo da
sonek-
hen Alap onakore ol dawemkam.
Sap zen ol dawemna insa tatem nyaubik,
hen juwen hap hom zënaka nolëinik gwe-
gwek.

¹² In zep tngare ngatan zi mo langnak de
wenya,
em eisrip-sri gwen.
Hwëna okamanak de wenya hen hinak de
wenya,
em èngalap gwen,
sap dowal mo kigina mes ebon mae osan
dep ati gwe ine zala.

Zen angkam man sèrkam jal gwe'ara,
sap zen mes anakan tawa gwer,
‘Hare, aumwa hap dena angkam langanak
homke.’ ”

¹³ Hwëna jalomna in kim tame gulku,
“O hare, asa mes-am auhu-kamanak dep
hiri dak,” dekam zep wenya in zen zi
walasna jaha gwék, desa lun kon goltroka.

¹⁴ Hwëna wenya in hap mawana heir mo
si ala yawalsa desyabik- dekam de ihen
hap, zèbe en hap de lang hamal gulbin sin
dep. Zèwe sa Alap mo dam taha nakore
zini kara nul gwer, hen jalomna insa sa
langa dasik gwer- holona benna 42 enkam.
‡ ¹⁵ Hwëna wenya in desan dep heya
gwék, jalomna in èk nakon zep weyasa
ho namwa yawal makan wèk gwibirki-
zen de sap dong gun hup. ¹⁶ Hwëna
langna iwe de kamana man wenya insa
mas gwibik. Zen zep ho namwana insa ala
gwibik. § ¹⁷ Dekam tangan zep jalomna
in wenya insa sèrkam jal gwibirki, dekam
zep song gweka- wenya in mo auyan-tane

walsya de golëeijan hap. Zen men zen
Alap onakore ol dawemna tatem nolzauk
gwenanke, Yesussu de zabeblan srëmkam,
desa de golëeijan hap song gweka. ¹⁸ Jalom
yala in hi alpnak zep zau'un zaka.

13

*Yohanis kim hi mwa nakore otweran
nwe-mase makare dowala hla takake:*

¹ Ki zebè hwëna otweran dowal yala
hla tak- hi mwa nakon kim hata se'an
zaka. Zëno nola taju enkam, hen nolak
de hlina dare taha-tap enkam. Tngare
zëno hli-hlina mire sigi en naban, hen zëno
tngare mirena Alapsa de lamang tan ale
en naban.* ² Otweran dowala insa hla
tak, san de tutul jal-jala kiye. Zëno tana
bol onkola blal-blala- san de beruang
tana bol onkola kiye. Utrum danna san
de singa utrum danna kiye. Ki zep zè
hwëna jalom yala in soson zemka zèbe
hap golblaka- zen de zëno bose hap kitak
teipsinkim irik gin hip. ³ Otweran dowala
in mo aha nolak, san de tin hip de nèbok
wei yawala kiye. Hwëna weina in mes
at gwesik. Zen in zep tngare okamanak
de zini desa ang nè gweblak, sap man
denggwan gweblak.* ⁴ Dekam zep jalom
yala in hap boklena kom da gweblak- men
zen zère mo irik ginni otweran dowala
in hap golgublukaye. Hen otweranna in
mo bosena anakan teip nulsuk gweblak,
“Ahana hom tangan otweran dowala an
han de apde ènna. Desa toton nara dep?-
zereijan naye.”

⁵ Alap man otweran yala in hap gol-
blaka- dekam de zen 42 ben enkam
irik gin hip. Alap Zëna dekam nwe
enkam zè kara ta gweka- kim dowala
in zënaka boltere ta gweka, hen Alap
Zënaka kim lamang ta gwékaye. ⁶ Zen
dekam Alapsa sèrkam lamang ta gweka.
Hen zëno gwè gwenna man lamang gul
gweka. Hen tngan men zen ngatan zi
mo langnak lowehe gwenan, desa hen
man kitak laman ta gwibirki. ⁷ Otweran
dowala in dekam zep Alap zère mo irik
gin wenyaka golëeija gweka, hëndep timb-
was ta gwibirki. Hwëna Alap dekam
nwe enkam zè kara ta gweka. Zen
zao nwe enkam ki kara ta gweka- kim
kitak bi gwibirki, sap tngare zi ausuna,
tngare irik gin langna, tngare ol ton
gwibin wenya, hen tngare sop zi ausuna.
⁸ Tngare auhu-kamanak de zini sa otwer-
anna insa betek nè gweblal. Diki ahakon
men zëno mae mo bosem-sesa Domba

‡ 12:14 12:14 “Benna 42”na awe, desa Yohanis man ale gulku “tahunna dan-ahan, ahana ngirin ngam sonnak.”

§ 12:16 12:16 Yohanis zi makan okamana ansa kara gulku. Zep anakan awe ale gulku, “Okamana èksa nga sok,
desan zep ho namwana insa ala gwibik.” * 13:1 13:1 Why. 11:7; 17:9-9 * 13:3 13:3 Why. 17:9-13

Tanena in mo bukunak ale dabir-zimk, zen molya. Sap zëno mae mo bosem-sena orep mes hëndep de ëngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukunak ale dabir-zimk- auhu-kamana ansa de yang gulsun srëmnak. Hwëna dekam zep Domba Tanena in zëno mae mo kareksa de ngan gulsuzimdin hip tilki.

⁹ Zen in zep, eme i niban lowe he'anam, emki ësane gwen!

¹⁰ Kristus hup de jal hap de emsa bwinak yal gulnen hap de wenyia,

emsa sa ki yal nulne gwer.

Nëbökkam de tameran hap de wenyia,

emsa hen nëbökkam sa damera gwer.

Zen in zep, Alap mo hlil irin wenyia, em Yesussu de taiblilbannak tatem ëzauk.

Yohanis kim kama mwa nakore otweran dowala hla takake:

¹¹ Ki zebë etan aha otweran dowala hla tak- okama mwa nakon kim wet so'an zaka. Zëno nola kore hlina dan-dan- san de domba mo nolak de hlina kiye. Hwëna zëno zairinni, jalom yala in mo zairin niban apdenak. ¹² Hi mwa nakore dowala in zëre mo soson yawala kitak zep bohë gulbluka- kama mwa nakon de wet son dowala in hap. Dekam zep zen zëre mo nwenak okamanak de zini kitak tik-tik ta gwibirki- dekam de hi mwa nakore dowala in hap boklesa kom ta gweblan hap. Hi mwa nakore otweran dowala in, zen in men zëno nolak de nëbok wei yala at gwesiblikke. ¹³ Okama mwa nakon de wet son dowala in, zen hen owas-owasna tingare zi mo nwenak mamkam syal gwe-gwibirki. Zen hen syauksu gubirki- ngli nakon de kamanak dep ati gwezan hap.

¹⁴ Sap zen owas-owasna insa hi mwa nakore dowala in mo bose hap syal gwe-gwibirki, dekam zep auhu-kamanak de zisi anakare ola ban yasik ta gwibirki, "An Zen tangan- nëno mae mo Alap naye." Zëbe nikip de yaklana hom tap gwe'anaka, zep Alap nwe enkam kara so'anaka. Okama mwa nakon de dowala in hen man yang tasin dowalsa de syal gweblan hap gubiridaka- nonol otweran dowala in mo nwe-masekam, dekam de nëbok wei nakon de dawem gwen zini insa blikip gwesiblin hap. ¹⁵ Kim yang tasin dowala insa syal neisiblik, ki zep okama mwa nakore dowala in gubluka, "Em ensasa gwen." Dekam zep hëndep ensasa gweka, hëndep ola ton'anaka. Yang tasin dowala in dekam zep hen tameran hap gubiridaka- men zen zënaka de blikip gwesiblin hap baes ta'akke. Dekam hen Alap nama nwe enkam kara tabi'inkadan-ahare dowala in saye. ¹⁶ Kama mwa

nakore dowala in hen tingare zisi tik-tik ta gwibirki- nomorsa de zëre mae mo dam tahanak ahaksa mirenak makan tabir-zimdin hip. Zen tingare zisi tik-tik ta gwibirki- sap mamna, betekna, kire-kire beya wenyia, hen tahalha wenyia, sap zi mo tana iltikinnik lowehe gwen wenyia, hen sap kirenak de lowehen srëm wenyia. ¹⁷ Dekam, nomorkam de ale tabiridan srëm wenyia, zen bëjen kire-kiresa tokonak gon, hen ba maena bëjen pasarak lirak gun. Nomor-nomora in, zen gulk sun de ol blaoran makan. Zëno dam gulsunnu, hi mwa nakon de wet son dowal yala in mo bose, ahaksa zëno bose hap de nomor.

¹⁸ Zen in zep, enlala blal wenyia, zen en sa dowala in hap de nomora insa dam nulsuk gwer. Sap nomora in mo dam gulsunnu, zi mo bose. Nomora in, zen 666.

14

Alap mo Domba Tane hap de ol, hen zëno bi gwibiridan wenyia kip dena:

¹ Kimë zë nama kara gwe'ak, ki zebë hwëna Domba Tanena hla tak. Zen Yerusalemk de kwatapna Sionk zauk ane'anaka, hen zi beyam-byana 144 ribu enkam zë golëzau'unka. Zëno mae mo mirenak mes Eirzi-Bia yawal mo bosena ale dabir-zimk. ² Ki zebë hwëna ngli san aukuna salsek- san de ho li yawal mo aukuna kiye, ahaksa san de ngli de mamkam tadren aukuna kiye. Hen san de zi beyam-bya mo jublandan gitar aukuna kiye. ³ Zi trana in Teipsin Zini Alap mo nwenak tër ësesa da'ak. Dan-nër dan-nërkam de otweranna hen 24kam de teipsin-teipsin zini in hen man ësane gwe'ak. Zëno mae mo tërya in aha zi hom tawa nëblak hen bëjen tan. Diki 144 ribukam de zini mensa auhu-kama nakon Domba Tanena in ngan tasibirkike, zen en tawa nëblak, hen zen en de ta gwen hap dena. ⁴⁻⁵ Zi trana in, zen lalak enna, sap zen hom boton alap-alapsa ang neibrida gwek hen hom ëkahalo gwe-gwek. Zep zen Alap mo nwenak san de zi nungglinä kiye. Zëno mae mo mip nakon boton ola hom tangan wet sok. Zen enho kles gwesin srëmna. Insa kirekam ëlalak gwek, in zep Eirzi-Bia yawal hom zëno mae mo bosem-sena sërkam ëdawem gwek-tingare ahakore wenyia konye. Zen zep Domba Tanena insa ang në gweblanan-men desan ki të gwendaye. Sap zen zen-zëre mo kalkam de ngan tasibin wenyaye.

Alap mo dam taha nakore dan-ahare zini kim hlauludakake:

⁶ Ki zebë hwëna etan ahana Alap mo dam taha nakore zini hla tak. Zen man gulk tangan san ihe nasen'an haka. Zen

Alap onakore ol dawemsa gol ha'an zaka, hen ol dawemna in hëndep denaban sa lwa gwer. Ola in tingare okamanak de zi ausu hap dena- sap tingare sop nwe-mase zi ausu, hen tingare kirekam-kirekam ol ton gwibin zi, hen sap tingare irik gin langnak de zi hip dena. ⁷ Zen ol mamkam gu ane gwe'anka,

"Alapsa em äiriblan, hen zëno bose ensa em teip gulsuk gweblan, sap angkam mes zaununm- Zen dikim zisi klis gun hup denakye. Boklena kom la gweblak- men Zen nglina, kamana, hina, hen ho nwena kitak yang tabirkiye."

⁸ Etan ki zep hwëna ahanik Alap mo dam taha nakore zini zertro kinzika. Zen man anakan isrip-sri gwe ine nasen gwe'anka,

"È yala Babel mes timbwas gwer! Mes timbwas gwer- men zen tingare zi aususa kahalo sosen enkam dikim lowehe gwen hap mamak ta gwibirkike, san de ho mamaksa de otdebinni kiye. Zen zep Alap è yala insa kareknak drënera." *

⁹⁻¹⁰ Etan ahanik zertro kinzika, ki zep ol mamkam gu ane zaka,

"Zini men zen de otweran dowal yala insa blikip neisibli'ak, hen zëno nwe-masekam de yang tasin dowala insa, desa hen sa Alap kirekam de kareknak kang gulu. Hen kirekam, men zen dowal yala in hap de nomorsa zëre mae mo mirenak ahaksa tahanak ale dabi'ik, desa hen sa kirekam de kareknak kang gulu. Zen kitak sa Alap onakore hëp nabare zitan hona notdebir, hëndep Alap mo jalak sa lowehe gwer- sërkam de syauk bla sal-salak. † Zao sa Domba Tanena in Alap mo dam taha nakore zi niban zikara ta gwibiri. †¹¹ Syauknu in zen de karek ta gwibi'ik, zëno butna hëndep denaban sa sewese gwer. Ni tanna banakan dep, sap zen kam denaban gwëram denaban zausun srëmkam sa Alap mo jalak lowehe tine gwer. Sap zen otweran dowal yala hen zëno nwe-masekam de yang tasin dowala in han blikip neisik gwizimk, hen zëbe hap de nomorsa zëre mae hon ma-makan dabik."

¹² Zen in zep, Alap mo irik ginnik de bitü gwen wenya, em tatem èzauk. Alap mo

ol san de ang ta gwennak hen Yesussu de taibliblannak, zëwe em em tatem èzaun.

¹³ Ki zebë hwëna ngatan zi mo lang nakore ola etan salsek- ahanik kim anakan gu aneka,

"Ansa emki ale gun: Angkam man kon gwesik hana'an, hen hëndep kirekam sa lwa zahe gwer. Tingan men zen Bian Yesus onak de tatem èzaunnuk juwe gwe'ak, zen hë'ho gwibinnik sa lowehe gwer."

Ki zep hwëna Alap mo Enhona ding gulbluka,

"In eiwa! Zen sa zëre mae mo syal dohon-honna nolzausul. Zen hwëna hë'ho gwibinnik sa lowehe gwer, sap zëno mae mo syala kore eini awe sa mamkam nulin gwer."

Yohanis kim okamanak de Alap mo nganak de ei nika tarannak kara tabirkike:

¹⁴ Ki zebë etan hlauk- but ngap-ngapna kim wet so kinzik. But tahanna iwe zen nikin ane'anka- san de Zi Tanganna kiye.

‡ Nolak emaskam de mire sigisa ala gulku. Tahakam nëbok gwa ben-bensa gwirensa.

¹⁵ Ki zep hwëna ahanik Alap mo dam taha nakore zini ngatan zi mo langnak de Alap mo gola kon te so zaka, ki zep but tahannak de Zini insa takenblaka,

"Nëbokna inkam emki okamanak de gandum dansa taran, sap mes bil gwera hen taran hap denak mes zaul."

¹⁶ Ki zep butnak de Zini nëbokna inkam okamanak de eini tanka.

¹⁷ Ki zep hwëna ahanik Alap mo dam taha nakore zini te sokin zika- ngatan zi mo langnak de Alap mo gola kon. Zen hen nëbok gwa ben-bensa gwirensi'inka.

¹⁸ Ki zep hwëna etan ahanik Alap mo gol homannak de kals alp nakon te sokin zika- men zen kalsnak de syauk blana kara ta gwendake. § Zen ki zep ol mamkam nëbok gwiredan zini insa takenblaka,

"Okamanak de angguru mes bil gwera. Emki taran."

¹⁹ Dekam zep nëbokna inkam okamanak de anggur danna tim nikon blom tan daka, ki zep kaso hul gunnuk yal ta seka- zao de tanakam de zaublun dankam na tan hap. Alap orep mes kaso hul gunnu

* **14:8** 14:8 È yala "Babel" kam, Yohanis è yala Roma mo boseka gol èweka. Emki 1Ptr. 5:13nak baca gun, hen zao de otde ale naban. † **14:9-10** 14:9-10 "Sërkam de syauk bla sal-sala" in, desa "belerang" kam Amber olkam li nul sone gwenan. Belerangna zen lau-lau kire-kire, yong-yongna, hen desa de syauknuk tul sonenkam, nabakam hitil gwenan hen sal-sal gwe-gwenan. Zëno asena karek tanganna. ‡ **14:14** 14:14 Yesus Zënaka Ibrani olkam "anak manusia" kam gu gweblaka. Desa Orya olkam "Zi Tangan" kam li nul sone gwenan, sap Ibrani olkam "walas" kam de enlalana zëwe hom. Yesus kirekam Zënaka gu gweblaka, sap Zen man enlala gweka- men dekam Daniel Bak hamal hap Zënaka ngatan zi mo langnak hla takake. Daniel man anakan (Dan. 7:13-14) ale gulbluka, "Èe ama ngatan zi mo langnak zisi hla tak- san de zi tanganna kiye." Ahaksa, san de "anak manusia" na kiye. Zep hen kirekam, zini mensa Yohanis but tahannak hla taka, san ha totore zi tangan? San ha Yesus Zënaka mes yap? § **14:18** 14:18 Kalsnak de syauksu de kara ta gwen hap de dam taha nakore zini in hap de ola hen ki- Why. 8:3-5nak.

insa hamal gulku- men zen zère mo jalak lowe he'akke, desa de zè karek tabin hip. ²⁰ Anggur danna in è yala in mo alpnak tanakam de zaublun dankam na dak, dekam zep kon zi kala ho mo kim tineklangana 300 kilometer enakam. Olk san dep de akabinkim, tatekna dua meterak man golek de gwek.

15

Yohanis kim Alap de aumwa hap okamasa timbwas gunnuk hlaukuke:

¹ Ki zebè hwèna etan sèrkam de owasna ngatan zi mo langnak hlauk, hèndep ama tenggwanbi'ik. Èe Alap mo dam taha nakore zisiè tuju enakam hlauludak. Alap mo golak èzau'uk. Zen Alap mo aumwa hap de timbwas gunsu okama san dep kap nul ha'anzak. Aumwa hap de timbwas gunnu in mo hyanak, zen dekam sa Alap mo zi hip de jala zausul. ² Ki zebè hwèna hi yawal makare naka hlauk. Zèno nwe-masena san de syauk nuban de siri nèn kacana kiye. Hi alpnak iwe zini man èzau'uk. Zen men zen hi mwa nakore otweran dowala insa * hen zèno nwe-masekam de yang tasin dowala ban betek neizim srèm gwekke, hen otweran dowala in mo bose hap de nomora insa hwa nulsukke. Zen gitar makare naka deirensi'ik-mensa Alap kap tazimkike. ³ Zen man Alapsa de isrip-sri gweblan hap de tèrsya da'ak- men kirekam hen Israel mo auyan-azana dakke, in kim Musa Bak gwiswe sonekake. Tèrya in hen Alap mo Domba Tane hap man dakasti'ira. Zen a kirekam mo da'akye:

"Bian Alap Soson Zini, eno syal gwibinni dawem enna hen mam tanganna.*

Em tingare zi ausu mo Teipsinni.

Eno enhona dam-dam enna,

hen Em taiblìblan tanganna.*

⁴ Bian, Emsa nara dep?- airìblan srèm naye.*

Hen nara dep?-

eno bosesa de teip gulsublun srèm naye.

Sap Em en tangan lalakna.

Tingare zi ausuna dawemsa de ebe hap gol gweblan hap sa yaing gwe-gwezal.

Sap angkam mes dam gwesinin:

Eno zisi de syal gwibinni dam-dam en tangankam.*"

⁵ Zen kim hya gwesik, ki zebè hwèna akeseke: Ngatan zi mo langnak de Alap mo gola talusun nik lwa'an haka- men dekon tangan Alap Zèna irik gil gwenan halake. Gol mwanak iwe hen deyolkam de

gola ama zè hlausek- men kire naka hen orep Alap Musa Bak hap goltrèblakake.

⁶ Tujukam de Alap mo dam taha nakore zini in dekon zep tujukam de aumwa hap de timbwas gun nuban nolète so gwesak. Zèno mae mo pakeanna ngapngapna hen angtan-angtanna. Zèno mae mo emaskam de bitina dak-dakna, hèndep bik dannak hatak. ⁷ Dekam zep dan-nèr dan-nèrkam de otweran makare zini in ahanik emaskam de pancina zèbe mae hap kap tazimki. Pancina in mes Alap mo jalkam èbeya gwek- hèndep de gwèn Zini Alap mo jalkam. ⁸ Alap man dekam zère mo ngatanna hen sosonna sèrkam goltreizim'inka, zen in zep dekam zèno gola in butna sèrkam tail gi'inka. Zep dekam zini toton banakan dep?- gola iwe de tinni, tujukam de timbwas gun hup dena insa de okama san dep hlei yulsuk irin srèmnakye.

16

Yohanis kim hamal hap hlaukuke- tujukam de Alap mo aumwa hap de timbwas gunnu insa:

¹ Ki zep Alap zère mo gol mwa nakon ol mamkam gubiridaka:

"Tujukam de Abon onakore jala bare panci hona insa em okama san dep hlè-hle tasik irin."

² Nonol zini ki zep hèndep gwè halka, ki zep hèndep panci ho zemka okama san hlei yulsuk inki. Dekam zep tingare zini men zen otweran dowal yala in mo nomora mirenak ma-makan dabik èkwae-kwae gwek, hen men zen yang tasin dowal zem insa betek nè gweblakke.

³ Zao de zini ki zep hen panci ho zemka hinak hlei yulsuk inki. Hina dekam zep kal kakak hap jowek- san de zi tok mo kala kiye. Dekam zep hinak de kirekam-kirekam otweranna kitak juwesik.

⁴ Zao de zini ki zep hen panci ho zemka weya-weya san hen ho-nwe ho-nwe san hlei-hli guludaka. Tingare weyana dekam zep kal hap èjowendak. ⁵ Èe dekam zebè Alap mo dam taha nakore zisi ahanaka salblak- men zen tingare weyana irik gili dakake, zen kim gu aneka,

"Hare eiwa, Alap Em in Zenke- enho dam-dam Zi niye. Em angkam gwè'ara hen orep mes gwèka. Karekna ansa tak gulzim innira man tangan dakastilin. ⁶ Zen mes ere mo hlil irin wenyik mo kala hen ere mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi mo kala hlei-hli nul gwek, zep angkam Em kalsa de ote gwibin hibe

* 15:2 15:2 Why. 13:1-8 * 15:3 15:3 Kel. 15:1; Mzm. 111:2 * 15:3 15:3 Mzm. 145:17 * 15:4 15:4 Yer. 10:7

* 15:4 15:4 Mzm. 86:9-10; Yer. 10:7

gubiridanda. Kirekam man tangan zêbe mae hap dakastilzimmnin.”

⁷ Ki zep hwëna zi beyam-byana men mo ola Alap mo golak de te kil tru tasik gweblan meja iltikin nikon anakan wet sok,*

“Bian Alap Soson Tangan Zini, eno auhukama zisi de karek tabinni aïris tangan, hen man tangan dakastilïn!”

⁸ Hwëna ki zep dan-nër dan-nër zini panci ho zemka yakla nwenak hlei yul guku. Yakla nwna dekam zep sërkam tangan sal-sal gwëka- zëno sal-sala in hap dikim zi sop nik ëtaïblin-taïblin gwen hap. ⁹ Dekam zep hëndep zini yakla sal-sal hap sopna ëtaïblin-taïblin gwëk. Zen dekam zep hen Alap mo bosena lamang nul gwëk, sap Zen Zen karek-karekna insa lup gul sonezimki. Zen man ki sap karekna insa noltowe gwëk, hwëna hom kim zëre mae mo karek-karek nakon ëhale gwë'ak, hwëna zen dekam hen bëjen Alap mo bosena anakan teip gulsublun “Alap, Em eiwa teipsin tanganna.”

¹⁰ Hwëna aha-ere taha-tap zini in ki zep panci ho zemka otweran dowala in mo irik gin ë yalak hiri gul inki. Dekam zep tingare otweran dowala in mo irik ginni kawesik. Zëno irik gin zini dekam zep airin hip en sunu ëjak-jak gwëk, ¹¹ hen dekam zep etan ngatan zi mo langnak de Teipsin Zini Alapsa lamang da gwë'ak, sap kawesinni inkam zëno mae mo kwæ-kwaena sërkam ësang-sang gwëk. Hwëna zen dekam hen hom tapbla nuk- zëre mae mo kirekam-kirekam jal-jal gulin hala seran naye.

¹² Zao de zini ki zep hen panci ho zemka weya yawala Efrat mo ananak hlei yul guku. Weyana in dekam zep sasa gwëk. Zen mae hap ki lwak: Eijannak dikim yakla hata sezán nakon teipsin-teipsin nik yaing gwezan hap. ¹³ Hwëna dekam zebë dan-ahare dowal karekna hlaludak. Zëno mae mo nwe-masena san de blina kiye. Ahana jalom yala in mo ëk mwa nakon wet so zaka, ahana hi mwa nakore otweran dowal yala in mo ëk mwa nakon wet soka, hen ahana okama mwa nakore dowala in mo ëk mwa nakon wet soka- in zen boton gwëkake, “Ëe an Alap mo olsaë ayang gul gwizim'in.” ¹⁴ Bli makare dowal-dowala in mae hap dena: Zen de owas-owassa syal gwe-gwibin hip. Zen sa tingare langnak de teipsin-teipsin zi nik dep tagal gulsundan hap sek gwenda gwer- dekam de Alap mo yakla yawalak Alap zëre han zerejian hap.

* 16:7 16:7 Why. 6:9-11; 8:3-5 * 16:15 16:15 Salok-salokkam de lowehe gwen hap dena, emki Luk. 12:35-48nak hlaun. Pakean dawem mo dam gulsunnu, emki Why. 19:8nak hlaun. † 16:19 16:19 Ë yala “Babel” kam, Yohanis ë yala Roma mo bosena gollëwëka. (1Ptr. 5:13; Why. 14:8-11)

¹⁵ Emki ënlala gwen Yesus mensa hamal hap anakan gu-gubirida gwëkake,

“Ëe sowë zi mo kim asa hatazal! Em in zen salok-salokkam asa kara ë gwëbla'an, em hë'ho gwibinnike lowehe gwë'an. Hen kirekam- em in zen Asa de hut tu ane gun hup dawemkam kara ë gwëbla'an. Ere mae mo pakeanna dawem enkam kara la gwibik. Ki hwëna mumuk ennak de Asa hut so gublunkam, ki irkan esa sahera ban ëzaul.”*

¹⁶ Bli makare dan-ahare dowala in dekam zep okamanak de teipsin-teipsin wenyaka eijan hap tagal nulsuk- lang bosena Ibrani olkam “Harmagedonk.”

¹⁷ Zao ki zep Alap mo dam taha nakore zini tujuna panci ho zemka okamanak de asesenak hlei-hli gulu daka. Dekam zebë etan Alap zëre mo ola sak- ol mamkam kim gu aneka,

“Ano jala angkam mes tap gwe henan.”

¹⁸ Dekam zep ngli angna zausun srëmkam ang ta tineka, hen nglina sërkam tangan tadre tineka, hen sërkam de jingil yala dekam zep gwëka. Nonol zi yang tasin nikon, hom mae kirekam de jingili gwëka. Jingili in karek tangankam dena. ¹⁹ Ë yala Babel † dekam zep hlang-hlang gwenkam hëndep dan-ahan nëk, hen okamanak de tingare langnak de ë-ëna kitak zep ëtimbwas gwëk. Sap tingare ë-ënak de zini mes ë yala Babelk de zi mo kim karekna nulin halasen gwëk. Zëno mae mo karekna man tangan taman kinik, in zep Alap kirekam zëre mo jala bare wiklom hona insa de otdebin hip golzimki. ²⁰ Jingili in hap zep tingare hinak de kama-tek kama-tekna langa san dep ëese-sek gwëk, hen tingare kwatapna hen man ëjek-jak gwëka. ²¹ Dekam zep es kwak yawal-yawala o makan il tika- zisi dikim karek tabin hip. Aha-ere kwakna zëno dohonna lima-pulu kilogram enkam. Zini dekam zep Alapsa lamang dak- insa es nabare ona sërkam il tikake.

17

Gulk sun de ol blaoranna an, kahalo soson we yawal hap dena:

¹ Zen kim hya gwesik, ki zep ahanik in zen tujukam de Alap mo jala bare panci hona okamanak hlei-hli dasibirink abon onak hata zaka. Ki zep zë asa gublu zaka,

“Haen. Ëe asa kahalo soson we yawalsa ebe hap goltrëblal- men desa sa Alap sërkam karek guluke.”

Hwëna eiwakam de kahalo sosen wesya hom enlala gwibirki. Hwëna ë yawala Babelsa ki enlala gweblaka- in zen weya yawal alpnak lwa'arake. ² Auhu-kamanak de teipsin-teipsin wenya man zëno mae mo lowehen san ang ta gwëk- boton yang tasin alap-alap osan dep de ang ta nasen gwenkam. Zep zen Alap mo nwenak man lowehëk- san de kahalo sosen we walya kiye. Bëjen aha-ere zi niban ën. Okamanak de zini dekam zep desan ang ta gwëk, hëndep zep ëmamak gwe-gwëk- san de ho mamaksa de otdebinni kiye.

³ Ki zep hëndep Alap mo Enhona asa bi gweblaka, dekam zep hëndep Alap mo dam taha nakore zini in asa zi srëm lang san dep zersong gwëka. Zao zebë wenya hlauk. Otweran dowal tahan dannak nikin ane'ak. Otweranna in, zëno sopna, ok eis kal-kal makarena, hen zëno timni Alapsa de lamang tan bosemse alekam mes sowehek. Otweranna in mo nola tuju enkam, hen nolak de hli-hlina dare taha-tap enkam. * ⁴ Wenya in bajuna hen ok eis kal-kal makare naka ala sok- sam dan kël makare naban de siri nën naka. Hen zen mes sërkam wër gwëk- emaskam, kirekam-kirekam kaso lilingtin niban hen sasyan naban. Tahakam anggur ho nabare sondosa zirensik- emaskam de syal gwibin nika. Hwëna zen anggur ho tangansa hom. Hwëna zëno dam gulsunnu, zëre mo kirekam-kirekam karek hen zëre mo kahalo-kahalo nakore karek. ⁵ Mirenak de alena hen ki- anakare gulk sun de ol blaoran naban, "Èe an Babel Bak, tingare swi sosen hen kahalo sosen wenyik mo ane."

⁶ Èe dekam zebë tame guk, "Zen ansa anggur hona otde gwenan, zen anggur ho tangansa hom. Zen zi kalsa otde gwenan. Kala in Alap mo irik ginnik de bitì gwen wenyik mo kal- mensa Yesus hon de tatem èzauk gwennak damera gwëkke. Wenya in zep gwë gwenan- san de ho mamaksa de otde gwenna kiye."

Kimë zë wenya insa kara gu'uk, ama zë sërkam tenggwanbi'ik. ⁷ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini in ki zep asa gubluka,

"Em basae tenggwanbi'ira! Zen in gulk sun de ol blaoran makan. Hwëna èe anak dawemkam ebe hap srip gul-subluk- nol beya nabare otweran dowal yala in hap denaka, hen wenya in zen zëbon nikin ane'anke, zëbe hap denaka. ⁸ Otweran dowala in orep man sap okamanak ngaya gwëka, hwëna angkam hom.

Zen nabakam sa etan juwen zi mo lang nakon sewese zala. Okamanak de zini hla tankam sa denggwänblal, sap zen jek-jak gwen nakon sa etan jowe zala. Hwëna Alap mo Domba Tane sa nabakam etan hëndep denaban timbwas tala. Tingare zini molya dowala insa denggwänblak. Hwëna diki auhu-kamana ansa de yang gulsun srëmnak men zëno mae mo bosemse ale dabir-zim srëm gwëk hëndep de èngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukunak, zen zen en sa denggwänblal.

⁹ "Enlala blal wenya, zen en sa otweran dowala in hap dena dam nulsuk gwer: Tujukam de nola, zëno dam gulsunnu, zen tujukam de kwatap bete-tek, men zëwe wenya in nikin gwenanke. † Tujukam de nola in hen, zëno aha dam gulsunnu, tujukam de teipsin-teipsinni. ¹⁰ Teipsin-teipsin wenya in, aha-ere taha-tap enkam mes juwe gwëk. Ahana nama irik gi'ira, hen ahana nama hom hata'ara. Zen kim de hata'an zaka, zen hen molya holokam irik gilki, ki sa hen tilì. ¹¹ Hen otweran dowala in zen de juwen zi mo lang nakon etan ngaya gwen hap sewe se'an zaka, zen kim orep gwëka, zen tujukam de teipsin wenya men zen lowehe gwëk, dekam hen man teipsinkim gwëka. Zen zëno mae mo ahana. Zen kim de etan jowe'an zaka, zen sa etan dekam teipsinkim irik gilì. Zep sa tim dir, 'An teipsinni delapanna.' Hwëna zen hen molya holo gwëka, ki sa hen timbwas gwer. ¹² Nola kore hli-hlina insa dare taha-tapkam hlauludala, zen hen dare taha-tapkam de teipsin-teipsinni. Zen angkam nama hom irik ni'in, hwëna zen otweran dowala in mo alp nakon sa srën-srënkam de langnak irik nilidal. Hwëna zen hen holokam molya irik nilidak. ‡ ¹³ Dare taha-tapkam de teipsin-teipsin wenya in, zen sa enlalana aha-en dal, hëndep zep sa zëre mae mo irik ginni otweran dowala in hap tapbla nulblir. ¹⁴ Otweran dowala in sa Alap mo Domba Tanena in han zereijala. Hwëna Domba Tanena in zëre hon de ang ta gwen wenya ban sa zitimbwas tabiri. Sap Domba Tanena in Zen- Teipsin Zini Bian. Hen Zen tingare teipsin zi mo Teipsinni. Men zen Desa ang nëbla'an, zen Zëna mensa hlil inkike hen kwang guludakake, hen men zen Zëbon onak tatem èzaukke."

¹⁵ Ki zep etan Alap mo dam taha nakore zini in asa è yala Babel hap denaka

* **17:3** 17:3 Kirekam de dowal hap de ola emki Why. 13:1-8nak hlau. † **17:9** 17:9 Otweran dowala insa de dam tasinni, zen etan è yala Roma, sap Romasa zen tujukam de kwatap tahannak gola daublu anek. ‡ **17:12** 17:12 Yohanis man awe ale gulku, "Zen aha-ere jam enkam sa irik nil." Zëno gulk sun de enlalana, "Zen molya holokam irik nik."

gubluka,

“Weya yawala insa kahalo sosen wenya in mo alp san hlaulu,* zen hen weya tangansa hom. Zëno dam gulsunnu, zen tîngare zi ausu, tîngare kirekam-kirekam sop nwe-mase zi ausu, hen tîngare kirekam-kirekam ol ton gwibin zi ausu. ¹⁶ Hwëna otweran dowala in hen nola kore hli dare taha-tap zem in han sa lamkam kahalo sosen wenya insa jal neibir, hêndep zen sa zëno kire-kirena alal dabilir hen sa irkare nul. Zen sa hêndep zëno ninni dwinbir, hêndep tokna syauknuk sa ang nulsul. ¹⁷ Zen Alap Zën sa kirekam de enlalana ing ta sonezimdi-zëre mo dwam gwibin sin dikim syal gwibin hip. Zen in zep sa dare taha-tapakam de teipsin-teipsin wenya in zëre mae mo irik ginni otweran dowala in hap tapbla nulblir. Zen dekam otweran dowala insa sa betek nèblal, hêndep mensa Alap kirekam de syal gwibin hip hamal hap gubiridaka mes ki su nulsonek.

¹⁸ “Hen kahalo sosen wenya insa hlaulu, desa de dam gulsunnu, zen ë yawala in zen langna beyakam irik gi’inke.” §

18

Yohanis kim hamal hap hlaulukue- ë yala Babel de timbwas gwen hap dena:

¹ Ki zebë hwëna etan Alap mo dam taha nakore zini hla ta guk- ngatan zi mo lang nakon kim ati gwe'an zaka. Zëno sosonna mam tanganna, hen zëno timni ngatan tanganna. Dekon okamana hêndep man tangan ngatan gwëk. ² Ol mamkam zep isrip-sri naban gu ane zaka,

“Ë yala Babel mes timbwas gwerä. Zen mes timbwas gwerä- men zen bolte-bolte gwe-gwekaye! Angkam kirekam-kirekam dowal-dowal karek-karek en zë lowe he'an- hen kirekam-kirekam mawa karek-karek naban, zini mensa hwa dasik gwibirinke. ³ In aäris, sap tîngare zi ausuna mes ë yala in mo lowehen karek san ang ta gwëk, in zep ho mamaksa de otdeblanda gwen makan ëmamak gwe-gwëk. Zen zëre mae mo boton yang tasibin alap-alapsa de ang gwibirida gwen hap wan-wan da gwibik. Zep tîngare zi ausuna mes Alap mo nwenak êkun gwëk- san de kahalo sosen we walya ban de swi ëna kiye. Okamanak de teipsin-teipsin zini, hen kire-kiresa de lirak ta gwibin hip de zini man ë yala iwe kire-kirena lirak da gwibik. Zep ë yala in mo sërkam de holehle nakon, zëno mae mo te-alana ëbeya gwe-gwëk. Zep zen ë yala in mo lowehen karek san ang ta gwëk.”

⁴ Ki zebë etan ngatan zi mo lang nakore ola salsek kim anakan gu aneka,

“Haen, ëre mo bi gwibin wenya, em dekam ëna in kon wet so gwëk! Zëno mae mo karek-karekna in mana ebon mae onak hliminnik, hen karekna ema apdekam deban mae hla kulink! ⁵ Sap ëna in mo karek-karekna man tangan bwang gwenkam nglinak de hatan hap alp gwe'an, hen Ëe ama zëno mae mo kirekam-kirekam jal-jala aätbir-zim'in. ⁶ Men kirekam ëna iwe de zini ëre mo walasna karek da gwibik, dikire desa hen kirekam karek dabik, hwëna zëbe mae hap etan sërkam mas ulzimk. Zen hëp nabare wiklom hosa aha zi hip nol gwizimk, zep dikire zëna hen kiresa sërkam tangan notdebik. ⁷ Zen man menkam ëbolte-bolte gwe-gwëk, zep angkam zëno mae mo enlalana dikire dowe hana gwëk. Zen menkam tahalha srëmkam lowehe gwëk, zep angkam zen dikire ngalap naban lowehe gwëk. Zen man zënakä nenbirida gwëk, ‘Ëe an tîngan teipsin-teipsin enna. Ëe molyë ëtahalha gwëk, hen ëe molyë we sem mo kim gona tak.’ ⁸ Zen in zep, sap zen kirekam ëbolte-bolte gwe-gwëk, zen zep sa aha-ere yaklakam Abon onakore hëpna hla nul- enlala dowe hanan hap dena, usak yala ban de lowehen hap dena, hen juwen hap dena. Zen sa syauknuk ëhweistil, sap Ëe an Bian Alap Sosen Zi nikë kirekam karek tabi'in!”

⁹⁻¹⁰ Kim ë yala Babel hweistitinka, auhukamanak de teipsin-teipsin wenya men zen ëna iwe kire-kirena lirak da gwibik, hen zëwe de zi mo lowehen san ang ta gwëk, zen langa nakon butna sewennak kara nuk. Sal-sal airin hip hom zë ëgolek de gwëk. Zen zep bunnu nawabik hen anakan sei gona ta'ak, “Ali tol! Kwasang! Ëna in menkam teipsinni hen tatete tanganna, hwëna aha-ere jamkam mes tol hwei-swis gwenda!”

¹¹ Auhu-kamanak de kire-kire lirak ta gwibin zini hen ë yala insa gosa dablak. Sap aha ëna kirena hom- zao de etan kire-kiresa lirak ta gwibin hip denaye. ¹² Sap menkam kire-kirena insa bulukam lirak ta gwibin hip kap dahal gwezak- emas nakore kire-kirena, perakkam dena, kaso lilingtinni, sasyan dawemna, hen kaen ngap-ngap dawem-dawemna, ok eis makare kal-kala, hen sam dan kil makarena, hen ahakon sin-sin tangan wenyaka.

Tenya kore kire-kire syal gwibinni hen ki lop dahal gwezak-

* 17:15 17:15 Why. 17:1; 16:19 § 17:18 17:18 Yohanis kim ansa ale gulku, Roma dekam langna beyakam irik giik.

sap te irase dawem nabare tenya korena, hen sap sêrkam de nwe awes tenya korena.

Ahakore kire-kirena zen srin makare ngap-ngap naka, hen tembaga nakorena, hen besi nakorena.

Hen ahakon kaso nwe-aweskam de syal gweblan dankam dena.

¹³ Tembanena hen menkam zêwe lirak da gwibik-

sap minyak, tepung dawem, hen gandum dan, sap kayu manis, hen tembanesa de dèrek gun hup de kire-kirena.

Anggur hona hen ki.

Irase dawem nabare kire-kirena hen ki lirak da gwibik-

sap tim hip dena, hen ang gun hup dena. Zen hen menkam otweran zahona man zê lirak da gwibik-

sap sapi hen domba.

Zen hen kudana lup nulhal gwezak-hèndep ahakon kereta zeban.

Hen zini man hen dahyohal gwezak- te-ala hap de zê lirak tabin hip, dekam de zèbon mae tana iltikinnik èbabu gwe-gwen hap.

Hwëna angkam banak molya kirekam lirak da gwibik, sap è yala in mes timbwas gwera.

¹⁴ Kire-kire lirak ta gwibin hip de zini in ki zep èna insa enlwan hap nenblak,

“Sêrkam de dawem kire-kirena mensa sap zini bi gweblandan hap dèblanda gwenan, zen mes tol ebon mae onakon èjek-jak gwenda. Ali tol! Eno mae mo te-ala mamkam de lop tan kire-kirena mes tol zalta dep èhweiswis gwenda. Em molye etan hla landak.”

¹⁵ Zep kire-kire lirak ta gwibin zini men zen te-alana èbeya gwe-gwek èna iwe de lirak ta gwibinkim, zen langa en nakon èzauk- syauk sal-sal airin hip. Zen man anakan gosa dabik,

¹⁶ “Ali tol! È yala in, kwasang tol! Zêwe de zini menkam kaen dawem-dawem ensa alala da gwek- dawemkam de ngap-ngap naka, hen ok eis makare kal-kalaka, hen sam dan kil makare naka. Zëno mae mo wër gwen hap de kire-kirena menkam dawem-dawem tanganna- sap emaskam dena, sap kaso lilingtinnì hen sasyan dawem-dawem maena. ¹⁷ Hwëna aha-ere jamkam kire-kirena in mes tol èhweiswis gwenda.”

Bul bina, hen golèsek gwe-gwen hap de wenyà, hen zêwe de syal ta gwen wenyà, hen kitak men zen buluk ang ta gwek, zen

hen kirekam langa en nakon èzauk. ¹⁸ Kim syauk butna insa sewe sennak hla nuk, zen hen è yala insa gosa dabla'ak- mae hap, “Okamanak ahana hom- kirekam de è yawalaye.” ¹⁹ Zen dekam zep bunnu nawabik- anakare sei go naban,

“Ali tol! È yala in, kwasang tol! Zêwe de zini te-alana sêrkam de beya tanganna. Èe zebè kire-kirena desan dep kap lahal gwek- lirak ta gwibin hipye. Èe hen dekam zebè te-alana èbeya gwek. Hwëna zen mes tol aha-ere jamkam hwei-swis gwenda.”

²⁰ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini in * kim kirekam hlauku, dekam zep tangan anakan isrip-sri gweka,

“Ngatan zi mo langnak de wenyà, em èisrip-sri gwen, sap Alap mes è yala insa timbwas tanda! Alap mo irik ginnik de bitì gwen wenyà, hen em in zen zère mo ola ol halada gwek hen ayang ulida gwekke, em kitak èisrip-sri gwen! Sap èna iwe de zini man emsa karek da gwibik, zen in zep hwëna Alap desa heip guluda.”

²¹ Ki zep hwëna ahanik Alap mo dam taha nakore zini soson tangan nik kaso yawala gul ineka- sêrkam de dohon-hon tangaran naka. Ki zep hinak tak gul ineka. Zen man hen anakan gu aneka,

“È yala Babelsa an kirekam sa Alap zer anera, hèndep karekkam sa tak ta inera, hèndep sa jek-jak tala.

²² Zêwe molya etan gitar maena nyublاندak, hen sulingni molya nenblandak.

Sramin aukuna hen molya etan zêwe èsane gwek.

Sap men zen kire-kire dawemna syal nèblanda gwek molya zè etan lowehék.

Hen gandum dan maesa de ils ti gwibin aukuna molya zè etan èsane gwek.

²³ Lampu ngatanna hen molya zè etan kara dak.

We-zi daresa de oto sonnak de isrip-sri ola molya zè etan èsane gwek.

Zêwe de kire-kire lirak ta gwibin zini man tangan sap okamanak èteipsik gwek,

hwëna zëno mae mo meiyerak de hlaun zini hen man boton owas-owassa syal nei gwibik,

hèndep zep okamanak de zini kitak gwi nulsukink.

²⁴ Sap zen Alap mo olsa de ayang gun hup de zisi hen Alap mo hlil irin wenyaka tingare lang san dam-eranda gwek, zep sa Alap èna iwe de zi hip zëno mae mo kala ngëro gulzimdi.”

19

¹ Zen kim hya gwesik, ki zebē hwēna ngatan zi mo lang nakore zi beyam-bya de ol mamkam étakeran ola anakan sak,

“Haleluya!” Nēre mae mo Alapsa nen boltere tan, sap éngaya gwen hap dena hen sosonna kitak Zēbon onak.

Zen en teipsinni.

² Sap zēno zisi de klis gunnu dam-dam en tangankam.

Bējen mae tautek gun.

Zen mes ē yala Babelsa hēp tyaka, sap zēwe de zini tingare zisi yang tasin alap-alapsa dikim ang gwibirida gwen hap yasik da gwibik.

Zep zini Alap mo nwenak kahalo sosen we wal mo kim ēnwe-mase gwe-gwek.

Zen hen Alap hon de syal ta gwen zisi damera gwek.

Zen in zep Alap zēno mae mo kala zēbe mae hap ngēro gulzimmira.”

³ Etan ki zep mamkam ēgu anak, “Haleluya! Alapsa nen boltere tan, sap syauknu men zep ēna in hwei-swis gwe'ara,

zēno butna sa hēndep denaban sewese gwer.”

⁴ Alap mo alpnak de 24kam de teipsin-teipsin wenyā hen dan-nēr dan-nērkam de otweran makare zini in, zen dekam zep ēik gwe hezak- Alap hap de anakan dawemsa golblan hap, “In eiwa tangan. Haleluya!”

Yohanis kim hamal hap Alap mo Domba Tane de irik gin hip de tembane yawalal hlauludakake:

⁵ Ki zep Alap mo komal tum alpna in kon ola wet sok, “Tingare Alapsa de betek gweblan wenyā, nen boltere tan-tingan men zene Alapsa blikip eisik gweblananke, sap mam-mam wenyā hen bete-tek wenyā.”

⁶ Dekam zebē hwēna ola sak- san de sērkam de zi tra de étaken gwenna. Ol aukuna in san de hi de mamkam ngēp gwenna, ahaksa san de ngli de mamkam tadre song gwenna kiye. Zen man étaken gwe'ak,

“Haleluya! Alapsa nen boltere tan, sap nēno mae mo Bian Alap Soson Zini Zēn angkam kitak nēsa irik gi'ira!

⁷ Nen tērya ban isrip-sri gweblan. Nen boltere tan, sap Zen en teipsinni. Sap Alap mo Domba Tane hap de we oto gulblun yaklanak mes zaunun,

hen we golgublun zem in mes zēwe dep zēnaka weir gulsunun.

⁸ Alap mes we zem in hap deyol dawemna sērkam de ngap-ngap angtan-angtan naka teisyabirki- dekam de zēnaka weir gulsun hupye.”

Gulk sun de ola awe, Domba Tane mo wenyā, zen tingare Alapsa de betek gweblan zi. Hen deyol dawem zem, zēno enlalana, dawemna mensa Alapsa de betek gweblan zini syal nei gwibirinke.

⁹ Ki zep Alap mo dam taha nakore zini men† etan asa gubluka,

“Ansa ale gul: Zini men desa Alap dam tasibirki, zen de Domba Tane hap de we oto gulblun tembane yawalal ang tan hap, zen hē'ho gwibin tangan naka sa hla nul.” Dekam zep etan abe hap ola mas gubluka,

“Ola an eiwa de tanganna, Alap zēre onakorena.”

¹⁰ Eē ki zebē Alap mo dam taha nakore zini in mo nwenak ik gwe hezak- dekam de desa boltere tan hap. Hwēna ki zep asa gubluka,

“Asa bahem boltere tan. Alap ensa em boltere tan. Sap ēe hen Zēbon de babu gwen zi, eban apdenak. Hen ayawal oso-wal om men zen Yesus hup de ol dawemna nolluwe gwenan, deban mae hen apdenak. Sap tingan men zen Yesus hup de ol dawemna nolluwe gwenan, zen kitak Alap mo Enho naban.”

Yohanis kim hamal hap Yesus de teipsin zi mo kim kuda tahan nakon golēejahal zannak hlauludakake:

¹¹ Ki zebē hwēna kara gwek- ngatan zi mo langna mes dalusunun. Zao zebē kuda ngap-ngapna hla tak. Men zen kuda tahan- nak nikin ane'anaka, bosena “eiwakam hen tatetekam de Alap hap denaka golluwe gwen hap de Zi.” Zen mae hap ki kirekam bose dak: Sap zēno zisi de klis gunnu hen goleijanna dam-dam enkam- Alap mo dwam gwibin en san. ¹² Zēno nwenā syauk hi-hitinni kiye. Hen nolak de mire sigina beyam-byana. Hen mirenak alena man.

Zen zēre mo aha bose, hwēna bosena in aha zi bējen tame gun. Zen diki Zē- en tame gu'ura. ¹³ Baju blal zem, kal bles-bles nabare naka ala soka. Zini in mo aha bosena “Alap mo ola bare Zini.”

¹⁴ Ngatan zi mo langnak de jana nabare wenyā man ang nē sebla halzak. Zen hen kuda ngap-ngapnak teinikin halzak. Zēno mae mo pakeanna hen ngap-ngap tanganna. ¹⁵ Zēno mahala nēbok ben-ben makare nik te so gwebla'anaka. Zen dekam sa tingare zi ausuna karek tabiri. Zen Zen sa tingare zi aususa tatete tangankam

* 19:1 19:1 “Haleluya” zen Ibrani mo ol. Zēno enlalana, “Alapsa nen boltere tan.” † 19:9 19:9 Alap mo dam taha nakore zini in, men zen nonol Why. 17nak tonblakake.

irík gili. Hwëna men zen Teipsin Zini Alap mo jalak lowehe gwenan, desa sa timbwas tabiri- men kiye, anggur dansa de tanakam de zaublun dankam na tanna. ¹⁶ Zëno bajunak, ik dan jam en, a kirekam mo zë zëre mo aha bosena ale nuk, "Teipsin Zini Bian, tingare teipsin zi mo Teipsinni."

¹⁷ Hwëna ki zebë Alap mo dam taha nakore zini ahana hla tak- yakla nwe tahannak de zauk anennak. Ol mamkam zep kon takenka,

"Tingare mawana em in zen gulk sun ëihe nasen'anke, haen! Em tagam gwezan- tembane yawala ansa Alap ebe mae hap tehazim'irake, zëwe de ang tan hap! ¹⁸ Tingare mawana, haen! Teipsin-teipsin wenyik mo tok-tok naka eka ol-gwenblandak- hen jana nabare zi mo tok-tok naka, sap mam-mam wenyia hen betetek wenyia, hen sap kuda tahan nakon de ëeija gwen wenyia, hëndep kuda tok-tok zeban. Haen, tingare lang nakore zi tok-toksa eka olgwenblandak- sap zi mo tana ïltikinnik de teinikirin zi mo tokna, sap zisi de bi gwibiridan zi mo tokna, sap bosa nabare zi mo, sap bosa srëm zi mo tok-tok naka."

¹⁹ Ki zebë hwëna etan otweran dowal yala insa hla tak.* Auhu-kamanak de teipsin-teipsin wenyia mes desa eijannak de mas gweblan hap tagam neisiblik-hëndep zëre mae mo jana nabare zi niban. Zen dekam zep kuda ngap-ngap tahannak de nikirin Teipsin Zini in han nëreijak. ²⁰ Zen zep hwëna zëre mo jana nabare zi niban otweran dowal darena insa zibalk soka. Nonol hi mwa nakore otweran dowal yala insa zibalk taka. Etan domba mo nola kore hli nabare dowala* insa zibalk taka- men zen boton gwekake, "Ëe an Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zi." Zen in men zen owas-owasna syal gwe-gwibirkike- otweran dowala in osan dep dikim yasik ta gwibin hip. Men zen ang në gweblak, zen men zen otweran dowala in mo bosa hap de nomora timnik makan dabiridak, hen men zen otweran dowala in mo nwe-masekam de yang tasin dowala insa boklena kom da gweblakke. Hëndep dowal darena insa ki zep ngaya naka sërkam de syauk bla hi-hitin sal-salak hiri nososek. ²¹ Kuda tahannak de nikirin Zini in dekam zep zëno nik mo jana nabare zini zëre mo nëbok ben-ben makare mahalkam tamerasi. Mawana dekam zep zëno mae mo tok-tokna dwen-blan dazak, hëndep man tangan sërkam ëitri gwek.

20

Yohanis kim hamal hap dowal mo kigina tahalen naka hla takake:

¹ Ki zebë etan Alap mo dam taha nakore zini ahana hla ta guk- ngatan zi mo lang nakon de ati gwe zannak. Tahakam juwen zi mo bwi kawesinnik dep de kunci naban besikam de dokot hak dohon-hon naban ein ha'an zaka. ² Zen zep jalom yala insa * balk taka- orep de wanya yala in saye, mensa nen gweblanan "dowal mo kigi" kam ahaksa, "Zi Gollive Bak" kam. Desa zep besikam de dokot hakna inkam tahaleka. Zen tahalen nik sa gwë gweraholona seribu tahun enkam. ³ Ki zep hëndep juwen zi mo kama hulak de bwi kawesinnik dep tak ta ineka. Zëna dekam zep lilikinni insa kuncina inkam solhlasik inki. Mae hap kirekam gwëblaka: Zen de etan zi aususa yasik ta gwibin srëm hap, seribu tahunna in de tap gwesin srëmnak. Hwëna zëno hyanak, dekam sa etan hil di soner, hwëna dekam molya etan okamanak holo gweka.

⁴ Ki zebë hwëna teipsin-teipsin zi mo teinikin gwen komal tumna hla tandak. Hen zini men zen zë teinikin'ik, zen men desa Yesusu de ang gweblan jal hap hen Alap mo ol jal hap damera gwekke. Zep zen hom otweran dowala in hap boklena kom da gweblak, hen otweran dowala in mo yang tasin dowala in hap hom kom da gweblak. Zen hen man baes tak-zëbe hap de nomorsa de mirenak ahaksa tahanak makan gunnu. Kire jal hap zep hëndep ahakon nola blom dasibir-zimk. Hwëna zen zep etan de ëngaya gwenkam teipsinkim teinikink, sap Alap man zëbe mae hap golzimki- zen de seribu tahunna inkam Kristus mae han apdenak irik gin hip. ⁵ Zen zen sa ënonol gwer- tin nikon de ëngaya gwenkamye. Hwëna ahakore juwen wenyia, zen seribu tahunna in mo hyanak sa ëngaya gwer. ⁶ Zini in zen de nonol ëngaya gwe'ak, zen hë'ho gwibin tangan naka sa hla nul gwer, hëndep zep sa Alap mo dang gwën nakon ëgwë gwer. Alap de aumwa hap zisi klis gunkum zen molya noltowek- mensa nen gwibirin, "Hëndep de tin hip dena." Hwëna zen Alap ne Kristus nebon sa lowehe gwer-Alap mo golak de syal ta gwen zi mo kim. Zen Kristus mae han sa apdenak irik nul gwer- holona seribu tahun enkam.

Dowal mo kigisa de aumwa hap balk tan hap de ol:

⁷ Seribu tahunna in kim de taman'ak, etan dekam sa dowal mo kigina insa bwi nakon hil di soner. ⁸ Zen dekam sa etan

* 19:19 19:19 Why. 13:1-10

* 19:20 19:20 Why. 13:11-17; 14:9-11; 16:2

* 20:2 20:2 Why. 12:1-9

tüngare lang san tüngare zi ausuna yasik tabir song gwera- sap yakla hata sezan san dena, nikin anen san dena, hëndep eihya-lip eihya-lip san dena. Zi ausuna insa man Alap mo hamal hap de olak ol gulk sun de blaorankam bose nuk "Gog ne Magog ne."* Zen desa sa eijan hap tagal gulsulu, hen zëno mae mo beyana san de hinak de hisglimni kiye. Aitbinkim bëjen sul sonen. ⁹ Jana zini in sa tüngare lang nakon sek gwe song gwezal- Alap mo irik gin wenyik mo ë yalsa de hatablazan hap, Alap mo dang tini tan ë yawala insa. Hwëna syauknu dekam sa ngli nakon ati gwe zala- zao de ehwei-swis gwen hap. ¹⁰ Hwëna dowal mo kigi, in zen yasik ta gwibirki, desa sa Alap mo dam taha nakore wenyik sërkam de syauk bla hi-hitin sal-salak hiri daser- men zao nonol dowal darena insa hiri noso sekke. Zen zao sa hëndep denaban sërkam de sang-sang karek tangannak nolëlowehe gwer.

Yohanis kim hamal hap aumwa hap de zisi klis gunnuk hlaulkuke:

¹¹ Zen kim hya gwesik, dekam zebë Teipsin Tangan Zini Alap mo komal tumna akek. Zen yawal tanganna hen sërkam de ngap-ngap tanganna. Zëna zëwe nikin'inka. Ngli naban okama naban hëndep dekam zep jek-jak nëk- san de but de yakla sal-sal hap jek-jak gwen makan. ¹² Ki zebë hwëna juwenkam men zen teingir gwe guk desa hlauludak- sap bose nabare wenyi hen bose srëm wenyi. Zen Alap mo dang gwën nakon ëzau'uk. Alap mo dam taha nakore zini dekam zep bukuna kwala-kla dabik- men zëwe zi mo auhu-kamanak de syal gwibinni ale nul gwekke. Aha bukuna hen man kwala nosok, zen hëndep de ëngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukusa.* Alap ki zep klis gu'unka. Men kire enkam zëre mae mo syal gwibinni bukunak iwe lwak, kire enkam zep klis gu'unka. ¹³ Hi yala dekam zep hen, men zen zëwe ëkei-king gwëk, desa etan tapblap-bla guk. Juwen zi mo langna dekam zep hen zëwe de lam tabin zini tapblap-bla guk. Desa hen Alap man klis gulku- men kirekam zëre mae mo syal gwibinni hen bukunak iwe lwakke. ¹⁴ Juwen zi mo langna dekam zep sërkam de syauk bla hi-hitin sal-salak hiri da inek, sap zao molya etan zini biti gwëk. Syauk blana in, desa hen man nen gweblanan, "Hëndep de tin hip dena." ¹⁵ Zini men zëno mae mo bosem-sesa ale dabir-zim srëm gwëk hëndep de ëngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukunak, desa hen man syauk blana iwe yal nulsek.

21

Yohanis kim okama ëse naban ngli ëse naban hamal hap akekake:

¹ Dekam zebë hwëna okama ëse naban ngli ëse naban akek. Sap okama ëpba naban ngli ëpba naban mes jek-jak nëk- hëndep hi mae naban. ² Ki zebë hwëna ë lalak yawala insa hla tak- kim ngatan zi mo lang nakon ati gwe ine'an zaka, Alap zëre onakon. Zen Yerusalem ëse. Desa Alap Zën hamal taka- zao de Zën zi niban golëlowehe gwen hap. Zep dawemkam wër tyasiki- san de we ësesa de weir gulsunnu kiye. ³ Ki zebë hwëna ola sak- Alap mo komal tum alpna in kon kim mam enkam ëgu anek, "Alap angkam apdekam zi niban golëlowe he'ara.

Zën sa tüngare zi ausuna bi gwibiridala, hen kitak sa betek në gweblal.

Zën sa golëlowehe gwera.

⁴ Zen sa zëno mae mo nwe go-hona ngan tasibir-zimdi.

Dekam molya etan juwenna hla nuk.

Go naban enlwan naban hen sang-sangna dekam etan hom- zëbon mae on- akye.

Sap ëpba lowe henna in mes jek-jak gwëk."

⁵ Hwëna Alap ki zep gu aneka, "Aenë angkam kitak ëse gu'un." Ki zep hen asa gubluka, "Ola ansa ale gul, sap an eiwa de tanganna. Taiblibin hip man tangan dakasti'in."

⁶ Etan ki zep gu aneka, "Angkam mes sowe henan!

Ëe an nonol lonesen nakore Zi, hen aumwa topnak de Zi. Auhu-kama yang gulsun srëmnakë gwëk, hen okama hom gwennak Ëe nama asa gwë gwer.

Men zen de ëho-hole gwe'ak, Ëe asa zëbe mae hap golzim-

dekam de hëndep de gwën hap de aili ho nakore hosa totoresas otdebin hip.

⁷ Men zen de Abon onak tatem ëzau'uk, zen dawemna insa sa hla nul.

Ëe asa desa golëlowehe gwer, hen zen ano walaskam sa lowehe gwer.

⁸ Hwëna enlala karek-karek zini, desa sërkam de syauk bla hi-hitin sal-salak sa yal nulser- mensa nen gwibirinke, 'Hëndep de tin hip dena.'

Karek gol gwen zini, zen a kirekam de zisi moye:

Tatetekam de zaun srëm wenyi, zini men zen ëk enkam ëKristen gwëk, enlala hole-hle zini,

* 20:8 20:8 "Gog ne Magog" nikip de ola, emki hlaun Yehezkiel 38-39nak.

* 20:12 20:12 Why. 3:5; 13:8

zi tan zini,
 kahalo soson wenyā,
 meiyerak de hlauw gwen zini,
 yang tabin dowalsa de betek gwibirida
 gwen wenyā,
 hen boton tam zini.
 Zen kitak syauk bla san de yal gulsen
 hap dena- mensa nen gwibirinke,
 'Hèndep de tin hip dena.'

*Yohanis kim Yerusalem èsesa hamal
 hap hla takake:*

⁹ Dekam zep ahanik in zen tujukam
 de aumwa hap de jala bare panci hona
 okamanak hlei nulsukin gwe'ak abon onak
 hata zaka. Ki zep zè asa gublu zaka,

"Haen. Anik Alap mo Domba Tanena
 in hap de we golgubluinna insa ep
 goltrèblak."

Hwèna eiwakam de wesya hom enlala
 gwibirki. Zen hwèna Yerusalem èsesa
 ki enlala gweblaka. ¹⁰ Zao zep Alap
 mo Enhona asa etan bi gweblaka, ki zep
 hèndep Alap mo dam taha nakore zini in
 kwatap yawal san dep asa zersong gweka.
 Dekon zep è lalakna Yerusalem èsesa abe
 hap zertrèblaka. Èna in dekam Alap
 zère onakon ati gwe ine'an zaka. ¹¹ Èna
 in ngatan tanganna hen angatan-angtanna,
 sap Alap Zèna Zen zèwe gwè gwenda.
 In zep kirekam tangan ngatan gweka.
 Zèno angatan-angtan gwenna, menkam te-
 ala èsesena, menkam kaca ngap-ngap
 makan- san de kaso lilingtìn dawemna
 kiye. ¹²⁻¹³ Èna in zèno alp-alp san de
 kola gulk en tanganna. Lilikinnì dua-blas
 enkam. Yakla hata sezan san dan-ahan,
 yakla nikin anen san dekam hen dan-
 ahan, eiHYA-lip san dan-ahan, hen eiHYA lip
 san dan-ahan. Alap mo dam taha nakore
 zini aha-en aha-enkam dua-blaskam de
 lilikinnì insa kara da gwibirin. Lilikinnì
 in Israel mo dua-blaskam de zi ausu mo
 bosome naban. ¹⁴ Èna in mo kasokam
 de mokona dua-blas enkam. Zèwe mes
 Alap mo Domba Tane mo dua-blaskam de
 dam tasibin zi mo bosome-sena aha-en aha-
 enkam ale dabilir-zim nirak.

¹⁵ Alap mo dam taha nakore zini in de-
 banè aísil è'ak, zèno emas nakore metera
 ki- èna insa dikim ukur tan hap dena, sap
 lilikin-lilikinnì hen kasokam de kol kong
 ta zahenna insa. ¹⁶ Èna in, zèno lwanna
 persegi empatkam. Alap mo dam taha
 nakore zini in dekam zep metera inkam
 akasiblika. Èna in mo blala eiHYA san dep
 2400 kilometer enkam.* Eihya san dep

hen ki en, hen eiHYA-lip eiHYA-lip san hen
 kire enkam. Zèno gulk sun de blala hen
 kirekam- 2400 kilometer enkam. ¹⁷ Ki zep
 hwèna Alap mo dam taha nakore zini in
 kasokam de kol kong ta zahenna insa me-
 ter tankam akasiblika. Zèno gulk enna 66
 meter enkam zep lwak. † Metera in dekam
 meter taka, zen apdenak blala- mensa hen
 ahu-kama zini ba maesa dikim akasibin
 hip nurensik gwenanke.

¹⁸ Kol hap de kaso kong ta zahenna
 in, zen te-ala èsesekam de kaso lilingtìn
 nikon de syal gweblan danna. Hwèna èna
 in zen emas tangankam syal nèblak- lalak
 tanganna, san de kacana kiye. ¹⁹ Hwèna
 èna iwe de kaso mokona, zen mes
 kirekam-kirekam kaso lilingtinkim nwe-
 awes da zahék. Hen dua-blas enkam de
 kaso mokona in, zen hen kaso lilingtinkim
 syal nèblandak. Nonol kasona, zen te-ala
 èsesena. Zao dena ngli kailim kakakna.
 Zao de wenyā te-ala èsesè ngap-ngapna.
 Zao de wenyā te-ala èsesè naban yong-
 yong naban de siri nènna. ²⁰ Zao de
 mokona, kaso lilingtìn kal-kala ban kakak
 naban. Zao dena, kal-kala ban ngap-ngap
 naban. Zao dena, yong-yongna- san de
 kacana kiye. Zao de wenyā, ngli kailim
 kakak naban te-ala èsesè naban. Zao
 dena, yong-yong tanganna. Etan zao dena,
 te-ala èsesè naban ngap-ngap naban. Zao
 dena, zen kal-kala ban yong-yong naban
 de siri nènna. Aumwa hap dena, zen
 sam dan kil makarena. ²¹ Dua-blaskam de
 lilikinnì in kitak kaso ngap-ngapkam de
 syal gweblan danna- san de sasyan ngap-
 ngapna kiye, kirekam de kaso nakon. Aha-
 ere lilikinnì zen aha-ere kaso yawala kon
 de syal gwiziminnì. Èna iwe de ora-ora
 zen emas tangan nakon de syal gweblan
 danna. Zèno lalakna men kiye- kaca lalak
 tanganna.

²² Èe homè èna iwe Alap mo gola hla
 tak. Soson Zini Bian Alap Zèna, Domba
 Tane zeban Zen Zen nwe-mase è gwe'ara-
 san de zèwe de gola kiye. Sap zèwe
 de zini Zèbon nebon en sa lowehe gwer.
²³ Èna iwe yakla naban ben naban ba hap
 de zin hip? Sap zèwe Alap Zèn Domba
 Tane zem in han sèrkam ngatan è gwenda.
²⁴ Tingare langnak de zini sa èna in mo
 ngatannak lowehe gwer. Hen teipsin-
 teipsin wenyā sa zère mae mo irik ginnik
 de kire-kire dawemna èna iwe dep kap
 dahal gwezal. ²⁵ Èna iwe de lilikin-lilikinnì
 molya nasohlasik gwék. Talusun en nik
 sa èlwa gwera, sap zèwe kawesinnì hom.

* **21:16** 21:16 "2400 kilometera," Yohanis man ale gulku "dua-blas ribu stadia" kam. Nomor-nomora buku Wahyunak zen gulk sun de enlala naban. ¹² mo enlalana, Israel mo zi aususa de enlala gwibiridan, ahaksa Yesus mo dam tasibin zini. † **21:17** 21:17 "66 metera," desa Yohanis man ale gulku "144 ribu pekus" kum.

26 Tingare lang nakore kire-kire dawemna hen hë'ho gwibin hip dena sa kap dahal gwezal. 27 Hwëna enlala karek-karek zini, hen men zen kirekam-kirekam karekna nurenşik gwenan, hen boton tam wenyä, zen molya tangan ëna iwe bitï gwëk. Diki men zëno mae mo bosem-sesa ale dabir-zimk Domba Tane mo ëngaya gwen hap de zi mo bosemse nabare bukunak, zen zen en sa bitï gwer.

22

1 Ki zep hen Alap mo dam taha nakore zini in ëna iwe de weyana ap goltrëblaka. Zen hëndep de ëgwën hap de weyasa. Weyana in lalak tanganna- men kiye, kaca lalakna. Zen Alap zëre mo komal tum nakon tine gwenan- men zëwe Zëna Domba Tane zem in han inikin gwendake. 2 Weyana in dekon tine gwenan ëna iwe de ora ngirinnik. Hen ho alpnak iwe ëngaya gwen hap de tenya hen ki eiHYa- alp eiHYa- alp san ëzauk sone gwenan. Zen ben jamkam eini ëtë gwenan. Zëno ala nakon sa tïngare zi ausuna sang-sang nakon ëdawem gwe-gwer. 3 Alap mo husus gwibinni bëjen ëna iwe etan jowen, sap Zen dekon sa Zëna Domba Tane zem in han zeririk gil gwerä. Zëwe de zini Alap en hon sa lowehe gwer. 4 Zen sa Alap mo nwe-masena kara da gwëblal, hen Alap sa zëre mo bosena zëno mae mo mirenak ale tabir-zimdi. 5 Zen molya yakla ngatan naban lampu ngatan naban dwam neizimk, sap zëwe Bian Alap Zën sa yakla mo kim ngatan gwe-gwerä. Zëwe de lowehen wenyä dekam teipsin zi mo kim sa tïngare langna hëndep denaban irik nil gwer.

An aumwa hap de ol zim-zim:

6 Hwëna ki zep Alap mo dam taha nakore zini in asa gubluka,

“Kitak mensa namen sane gwenda, zen eiwa dena hen taiblibin tanganna. Zini men zen Bian Alap mo ola aha zi hip ayang nulzimmira gwenan, zen Bian Zëna desa enho nakon golëlowehe gwenda. Zen zep namen asa zer sonera- dekam de kitak Zënaka de betek gwëblan wenyä ebe mae hap hamal hap anakan goltreizimdin hip, ‘A kirekam sa nabakam jower.’ ”

7 Yesus hen dekam zep gu aneka,

“Emki ësän: Èe asa nabakam hatazal. Men zen de bukuna an mo hamal hap de ol tan-tan san ang ta'ak, hë'ho gwibinni zëbon mae onak lwa'an.”

8 Èe an Yohanis mesë kitak ansa ëre mo nwekam hlauk hen ikim sane gwëk. Kim hya gwesik, ki zebë Alap mo dam taha

nakore zini in mo nwenak ik gwe hezak- in zen kitak abe hap goltrëblaka, dekam de desa boltere tan hap. 9 Hwëna ki zep asa gubluka,

“Bahem! Asa bahem boltere tan. Sap ëe hen Zëbon de babu gwen zi- in ki hen em, hen in ki hen wal bose wal om, in zen Yesus hup de ol dawemna ayang nulzimmira gwenanke. Èe hen deban mae apdenak- tïngan men zen bukuna an mo ol san ang ta gwenanke. Diki Alap Zëna en naka em boltere tan.”

10 Ki zep etan asa gubluka,

“Bukuna an mo hamal hap de ola bahem aning gun, sap angkam mes kirekam de kitak jowen hap denak golek de gwer.

11 Zi jal-jala dikire jal-jal enkam lowehe gwëk.

Men zen enlala karek-karek naban lowehe gwenan, dikire zëre mae mo timsi karek nul gwëk.

Men zen Alap mo dwam gwibin sin ang ta gwenan, dikire desan en ang ta gwëk.

Hen enho lalakkam de lowehe gwen wenyä, dikire kire enkam lowehe gwëk.”

12 Yesus ki zep etan gu aneka,

“Emki sap ëenlala gwen: Molya holo gwëk Èe ki asa hatazal.

Dekam asa tïngare zi hip golzimzir- men kire enkam zëre mae mo syala lwazimkye.

13 Èe an nonol lonesen nakore Zi hen aumwa topnak de Zi.

Okama yang gulsun srëmnakë gwëk, hen okama hom gwennak Èe nama asa gwër.

14 “Zini men zen zëre mae mo pakeanna ano kalkam ngan dasibik hë'ho gwibinni zëbon mae onak lwa'an.

Sap zëbe mae hap Èe asa golzim- dekam de ëna awe bitï gwen hap denaye, hen ëngaya gwen hap de tetan dansa de twenblanda gwen hap denaye.

15 Hwëna anakarekam de zini molya awe bitï gwëzak:

Enlala kawesin zini,

meiyer hlauk gwen zini,

kahalo soson zini,

zi ta gwen zini,

yang tabin dowalsa de betek gwibirida gwen zini,

hen boton tam zini.

Kirekam de zi hip hen mes srën ëna hamal dazimk.

¹⁶ “Ëe an Yesus. Ëe mesë ëre mo dam taha nakore zini insa Yohanis hip zer soneblak- zen de hamal hap de ol tantanna ansa Yohanis hon tîngare Kristen zini ebe mae hap golzimdin hip. Ëe an Daud Bak mo ausu nakon de şaltîn Zini-mensa nen guk gweblakke. Ëe an Zen-hleng gwen hap de zîl gwen keis niye.” *

¹⁷ Alap mo Enhona man gu'ura,
“Alap mo Domba Tanena in dikire nabakam hatak!”

Tîngan men zen ansa ësane gwenan, dikire hen anakan ëguk, “In eiwa, dikire nabakam hatak!” Domba Tanena in sa deban mae golêlowehe gwera- san de we wal zeban de golgwë gwenna kiye.

Sap Yesus Zën gubirida'ara,
“Men zen ëho-hole gwe'an, emki Abon onak yaïng gwezan.
Sap esa totoresâ ëngaya gwen hap de hona ansa ulin-
ba maesa de syal gwibin srêmkam!”

¹⁸ Ëe, Yohanis, ëe ama jalse gwen ola ansa ebe mae hap golzim'in- tîngan men zen bukuna awe de hamal hap de aïsili ansa ësane gwe-gwenanke: Men nara zëre mo enlalakam aïsili an kon mas-mas nu'ik, Alap sa zëbe mae hap karekna mas gulzimdi- men kirekam okamanak de zisi de heip gun hup de ola bukunak awe lwakke. ¹⁹ Hen kirekam- men nara bukuna an kore aïsili jek-jak gunnu. Kire zini molya ëngaya gwen hap de tenya in mo danna dwinbik, hen molya ë lalakna iwe bîti gwëk- men kirekam bukunak awe srip gulsukye.

²⁰ Dekam zep Yesus, men zen tîngare bukunak de ola ansa nëbe mae hap golzim'ira, etan gu aneka,

“Eiwa tangan, Ëe nabakam asa hatazal!”

Ëe ki zebë ding gulbluk, “In aîris, Bian Yesus! Emki nabakam hatazan!”

²¹ Aya-wal oso-wal, dikire Bian Yesus mo kwasang-kwasangna tîngan ebon mae onak lwa gwëk.

* **22:16** 22:16 Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, desa hen man enlala në gweblak, “Zen keis makan sa zîl ine zala.” (Bil. 24:17)